

דברי הימים ב דו

קפה

עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה מי
בכם מכל עמו יהיה אלהיו עמו ועד:

ועבר קול בכל מלכותו וגם במכתב לאמר
פה אמר כורש מלך פרס כל מלכות
הארץ נתן לי יהוה אלהי השמים והוא יפקד

חזק ונתחזק

כבוד וסוף של דברי הימים (א ו) כס אלף ושבט מאות ומנינים ושבט. וימינו נכונה לו בית אשר
והמטה, ורכבו הם כל בשר מנין ה'. וקלם ועל הארץ המלך עזומה בן עדיאל (ר"ס א' כ"ז כ"ב). ופדנס המטה ועשרים. עד כה נבדנו ה' סימן:

רדק

שמלחו להרבות ירושלים שבעים שנה: (כג) וגם במכתב. העביר כרוז בכל מלכותו
עד שלוח להם כתבים: (כד) והוא סקד עלי. הוא זיה עלי. והיון זיה עליו חלף
שהעיר תהי רחוק ונתן אל לבו למעלה הגלות לבנות בית בירושלם או זיה ע"י נבואו וכן
תנבוא יעשיהו כה אמר ה' למשיחי אהי העירויותיו בלדק וגו': מי בכם מכל עמו.
יהי ה' אלהיו עמו ויעל:

יוס לשנה מלמד שחטאו בית יהודה חשבלו עשרת השבטים עד שמרבה
עשה אחאב אחאב מלך כ"ב שנים ול"ג עשה חזוביה הרי כ"ה מלך.
והמטה, ורכבו הם כל בשר מנין ה'. וקלם ועל הארץ המלך עזומה בן עדיאל (ר"ס א' כ"ז כ"ב). ופדנס המטה ועשרים. עד כה נבדנו ה' סימן:
שמלחו להרבות ירושלים שבעים שנה: (כג) וגם במכתב. העביר כרוז בכל מלכותו
עד שלוח להם כתבים: (כד) והוא סקד עלי. הוא זיה עלי. והיון זיה עליו חלף
שהעיר תהי רחוק ונתן אל לבו למעלה הגלות לבנות בית בירושלם או זיה ע"י נבואו וכן
תנבוא יעשיהו כה אמר ה' למשיחי אהי העירויותיו בלדק וגו': מי בכם מכל עמו.
יהי ה' אלהיו עמו ויעל:

מצודת דוד

ובו' וסיכל חסד (יעשיהו מ"ד): אשר ביהודה. אשר צלח יהודה: מי בכם
הדברים האלה לזה להכריז ושלח בין האומות ולזה אמר מי הממלא בכם מעב ה' יהיה
ה' עמו ובעורמו: ויעל. אל ארצם ד"ל הרבות נתן כמני לעלות:

ביאור הגר"א

אלה עשרה חסד. אלה שנינו הפסוק כי חיי האמור כאן נקרא שם רפאים. וטל שי זס יתכן פס
שאלמו במכתב שבת חיי שזועמין אה הארץ בחייה. ולכאורה קשה דכשלתא חורי יאל לספ לרשע.
משום יקור וישי הארץ דכתיב גביה אכל מוי הוא שמו. ושמות לא תתע לדרוש. אכל לנ"ש שזיר
ויקשה לחז"ל מהרז נדקראו כשרשת לך דרשאים. למה נקראו כאן מוי ועיקר כוא סרוץ. וקני
ויקצו וקדמוני הוא ארודי אמרי חתמי. ונני עשו לקח קניזי מבני כענן. ועמון ומואב לקחו קני
וקדמוני (ונבדריס א'ז) מנו וסבו לכס וזלו הר הכחור ואל כל בכניו אמר כספרי שם זס עמון ומואב
והריו. ושמחטאו ישראל במרגלים נאמר להם כעשו ועמון ומואב כי לא אמן לכס לכן בואתמן נאמר דק
לרץ שבע עממין. ובמרגלות סכס (ב"ח ג ח) כתיב ויהא אהס אל אלהי ישראל ויהא אהס אל אלהי ישראל
סנה תשס (עיינן ס' דרש"ס: (יט) זכס אחיו יקטן. מוסב ג"כ על כי ביומו נקטנו מספר שני
יהודות. עד ימינו חיו עד ת"מ שכן זכ"ל א"ל חיו ויתר מן ר"מ שנה: (כח) בני אבדנו יחזק
וישמחאל. למ"ד ששמחאל עשה מסוכס דהכריה ליתק קמיה. דכתיב (בראשית כס ט) ויקבדו אותו
יתקן וישמעאל בניו ולמ"ד שזא עשה השוכס. אש"פ אדכריה קמיה שמוס שזיה בן הכהנס ויתקן בן
הגדריס זכס דהקדיס ככתיב כאן ג"כ ויתקן מש"כ לקמן ככני יתקן שטיס בני הגדריס ויתקן
וישראל: (לכ) בני עשו וגו'. בבראשית (בר"ח ג ח) כתיב ויהא אהס אל אלהי ישראל ויהא אהס אל אלהי ישראל
כשמת בת אילנו הסחי. וזכס כ"ה ט' כתיב אה ממלה נח ישמעאל. וכס ל"ז ג' כתיב עדס כס אילנו
ואס אכיליכיה כז ענת אהל כשמת בת ישמעאל ופטר סרדס אהס לו כ' נשים ויהודה וזכס ויתקן
לח עשו כי דעוס נתקן כענן כעניו יתקן חז"ל אהס אל אלהי ישראל ויהא אהס אל אלהי ישראל ויתקן
שפחכס כעניו יתקן חז"ל. ולכשמת בראשונה קרא עוס לגזן ספרס שפחכר מגדריה ומשפכס
ומתוולסו לז סיו לו נניס חל"ל סזיכריס כסכוב אלא ואלס הולדות עשו: (לו) והתגע: ומתגע כיהס
וישראל כסכוב (רש"י לו ז) קלי אהמלס כ"כ אבני עשי כלנו כתיב ויזי בני אליס וגו' ויתקן
ומתגע ומתגע כיהס סלגס. וסרלשון זכר מבני אליס וסזי נקכס סלגס לזליעז. ובסורו המל"ל
כיהסע ז"י ז' להשפס סכסכוס וז"י כסכס סמכס עשו בראשונה וסברו וז"י ח' מ"ל וניי מיכס
סיון ומלך ומתגע וזכר סוליד וזכר קלי ז"כ אהמלס כי בן מבוזר שם ה' ל"ח וכן ס' ח' ויתקן
הוליד קלי ז"כ אהמלס וכן מבוזר ס' ל"ז ל"ח. וכן שם (ל"ג וזר סוליד קלי אהמלס כי בן הוא שם
לו) אלא אהר שמשל מתגע לסלגס סהליו שם סמתנו בני לזס קרנ לכן כולוסיס חכב קרנ שם אלה
נמלל כולדות: (לח) ובני עשיר וגו'. כונס שפוס מתקומס. וכלס סכסכוס בני עשו וישנו סמכס
ואכר כולדות מלז"ט עד סודך קף רגל לכן כזיכריס סכסוב: (מא) ובני דישן. ובזכריס ואלס בני דישן
כז"ל וז"י ויתקן חז"ל וז"י חל"ל מטיי סכ"ל כלהחח. אה"ש חז"ל חז"ל בני ענב דשן נמי כזכריס חלמ"ר
ובה כולוס סיונו כזכריס סכסוב דישן כזכריס סכסוב. והף אהמלס לז בן מתקומס. ובסורס מטייס ואלס
כס ענה ערש"י שס. וזכריס קט"ו ופסויו אף כעני ענב דישן סוף ענב בן עשיר חל"ל ואלס
כס ענב כיונו ענב כס וזכריס. וביון סכסוב עני קלי וסיוס ואלס כזכריס כס ענב וסוף ענב כס
לזס יוסף. כי כזכריס נולד יוסף ז"ל ע"ג דב סוף כו'. אמר דן יוסף ונימין כזכריס דן
עמד וזכריס כז"ל וזכריס מ"ו י"ב יוסף ער וזכריס כזכריס כענן יוסף בני ע"ף
כי ער וזכריס כז"ל וזכריס וזכריס. ח"ס דרש"י מ"ו י"ב יוסף ער וזכריס כזכריס כענן יוסף בני ע"ף
הארון והמול: (י) ובני זרה אמרי. ח"ס דרש"י מ"ו י"ב יוסף ער וזכריס כזכריס כענן יוסף בני ע"ף
שלו כולן וזכריס כזכריס כזכריס (כדאוס"פ כס"פ סכ"ל: (י) ובני כרמי. ובני קלי אהמלס
והמטה. כזו ובני זכריס כזכריס ובני עכ"י: (י) אהר מנד לו. משוס ולקמן סוכ"ל כ"כ כתיב
ואחרי מוס חזרון וגו' והלד לו לכן כתיב אהר מנד לו. כלניו: ז' בלג בן חזרון וכן
סכב"ל בן יוסיס (כס"פ דר"ק) כי חזרון מנכ"ל הארץ. וכתיב ואחר כז חזרון וגו' והוא בן ששים שס
מכספ דילד אה בלג קודס סיונו בן ששים כס. וז"ל סוכ בלג ז' וזכר מן ק"ל סכ"ל וסרל
סרל

דברי הימים ב לה

בהעלות ג' וסי' יהיה בהעלות ה'. בהעלות עליך את החום. העולה: עבודת ה' ג' סי' והגוף ארזן את הלוים חנופה. כי עד הוא בינינו וכיניכם. וחבוק מל כפחת ח':

והקוים מפשימים: יב ויסירו העלה לתתם ומל. 1
 למפנות לבית אבות לבני העם להקריב ליהוה 2
 כפתוב בספר משה וכן לבקר: יג ויבשלו הפסח 3
 באש במשפט והקדשים בשלו בפירות ובדודים 4
 ובצלקות וירצו קבל בני העם: יד ואחר הכינו 5
 קהם ולבנהים פי הכהנים בני אהרן בהעלות העולה 6
 והתלבים ערליקה והקוים הכינו להם וקבהנים 7
 בני אהרן: טו והמשרים בני אסף ער מעמדם 8
 במצות דוד ואסף והימן וירחון חוזה המלך 9
 והשערים ושער ושער אין להם לסוד מעד 10
 עבדתם בייאחיהם הקוים הכינו קהם: טז ותבון 11
 פלי עבדת יהוה ביום ההוא לעשות הפסח 12
 והעלות עלות ער מוצח יהוה במצות המלך 13
 ואשיהו: יז ויעשו בני ישראל הנמצאים את 14
 הפסח בעת ההיא ואתיג המצות שבעת 15
 תולדות אהרן ויבשלו. נדרים מט: ושלם. פניית כז: וחזו. מ"ל כס מנדה: מט:

ימים: יח ולא נעשה פסח במהו בישראל מימי 1
 שמואל הנביא וכל מלכי ישראל לא עשו 2
 בפסח אשר עשה ואשיהו והכהנים והקוים 3
 וכל יהודה וישראל הנמצא ויושבי ירושלם: 4
 יט בשמונה עשרה שנה למלכות ואשיהו נעשה 5
 הפסח הזה: כ אחרי כל זאת אשר הכין ואשיהו 6
 את הבית עלה נבו מלך מצרים להלחם בכרכמיש 7
 על פרת ויצא לקראתו ואשיהו: כא וישלח אליו 8
 מלאכים ויאמר מהי ולי מלך יהודה לא 9
 עדיף אתה היום פי אל לבית מלחמתי ואלהים 10
 אביר לבהלני חדלקה מאלהים אשר עמי ואלי 11
 ישחיתך: כב ולא יחשב ואשיהו פניו מפניו פי 12
 להלחם בו תתפשש ורא שמע אל דברי נבו 13
 מפי אלהים ויבא להלחם בבקעת מגדו: כג וירד 14
 תירים למלך ואשיהו ויאמר המלך לעבדיו 15

רוק

(יג) ויבשלו את הפסח וכו'. לא מלאנו במקום אחר לשון ציפול וזלי: כסירות ודודים ונלחמו. מיני קדוה הם: (יח) ולא נעשה פסח כמור בישראל מימי שמואל הנביא. ובמלכים מימי השופטים כי שמואל שופט היה. ומה שאמר לא נעשה פסח כמור שהיא כל ישראל בלב שלם לעבוד את ה' וכן אמר בשמואל ויבאו כל בית ישראל אחרי ה' ואומר ויסירו בני ישראל את הבתלים וכו'. וגם פסח שטפה יחזקיהו היו רבים מישראל שלא היו עוד אלה שהיו מלשינים בראים שהיה שולח להם חזקיהו ואף אורח שהיו בירושלם רבים היו פמחים ואכלו את הפסח בעומתה: (כ) עלה נבו. נבו שם כנוי כמו שאמר במלכים פרעה נבו. ויקרא בן לפי שהיה נכה רגלים וכן הכנס ונתן פרעה הנר: (כא) ואלהים אמר להבדילני חדל לך מאלהים אשר עמי. מחלוקת בדברי רז"ל י"א כי שניהם קדש וכן נראה ממה שאמר ולא שמע אל דברי נבו ספי אלהים. אולי מפי

רשי

כבשים בין עוים: ובקר שלש אלפים. לשלתי חגיגה: (יג) ויבשלו הפסח כמשפט. כלי אש (שמות י"ג): וירצו לכל בני העם. הלוים ושכניהם לכל ישראל אחר כך הכינו להם הלוים לעזמם ולכבדים שלא היה להם פנאי להכין: (טז) חוזה המלך. כל אחד ואחד היה חוזה: (יח) ולא נעשה פסח כמור: (במלכים ב' כ"ג) כתוב כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים מיום שנחלק ישראל לשתי ממלכות שפרו עשרת שבטים מעל מלכי יהודה וישלחו עליהם מלך לבדם שכל הימים שהיו לפני גוים היו שבט יהודה ובנימין עושים פסח לשם ה' בירושלים ואלו לשם עבודת כוכבים בנית אל ובזן ודבר זה לא אירע כל ימי השופטים שנחלקו ישראל לשתי משפחות ולא היה להם לכל דור ודור רק שופט א' ואחרו השופט היה מכריחם ללכת בדרכי ה' כמפורש בשופטים וכו' ה' עם השופט וכושע' מיד אויביהם כל ימי השופט וכל י' השבטים היו הולכים לשיל' ועושים פסח לשם ה' וכפסח הזה לא נעשה כל ימי מלכי ישראל ויהודה ויבשלו הפסח לא המליכו עליהם עוד מלך אלא ואשיהו חלק עליהם ועשו כולם פסח עליהם בירושלים הראך וכול להיות שלא עשו כפסח הזה כל ימי השופטים ויבשלו מלך היה להם אלא מלך אחד והיה להם לשמים אך כך פתרונו וכן פתר לי רבי אליעזר ב"ר משלם ז"ל ולא נעשה פסח כמור מעולם שיתן המלך והשירים בהמת לפסחים די שפוקם ובקר שלמי חגיגה וזה הלוים להכין להם ולשלוה לכל איש ואיש לפי אכלו: (כ) אחרי כל זאת אשר הכין ואשיהו וכו': (כא) וישלח אליו מלאכים ויאמר מהי ולי מלך יהודה לא עדיף אתה היום פי אל לבית מלחמתי ואלהים אביר לבהלני חדלקה מאלהים אשר עמי ואלי ישחיתך: על מלך אשר בדרומה של ארץ ישראל ונדר פרת בצפונה של ארץ ישראל: (כב) ואלהים אמר להבדילני חדל לך מאלהים אשר עמי. מחלוקת בדברי רז"ל י"א כי שניהם קדש וכן נראה ממה שאמר ולא שמע אל דברי נבו ספי אלהים. אולי מפי

מצודת ציון

והפסח: (יג) כסירות. קדוה: ודודים. מל' דוד ויורח. ונלחמו. כעין קדש וכן את כללם (מ"ג כה): (כ) נבו. מ"י הנירא וכו' משוין שנירס וכן נכס רגלים (ש"ב ד): (כב) כהפסח. נטין לביבת בנדים משונים מנודים שרגלי כסו ודוגמתו כהפסח וכו' מנלמה (לפיל יח): (כג) וירדו. וישלחו: סירות. רוקס קסם:

מצודת דוד

שחבו כי השחיפה כשרה בזרים: מידם. מיד הלוים כי הכהנים הושיבו בידם המזבחות עם הדם להיות מוכן לזריקה: מפשימים. לזרות הפסחים: (יג) ויסירו העולה. מכל פסח הסירו דבר העולה ממנו על המזבח וחס האומרים: להחס. להס הפסחים להכחות סחלוקות מבהות אבות וכו': להקריב לה'. תור על ראשית המקרא מהלהב האומרים וכו' נתנו הבקר לבעליהם: ויבשלו הפסח בשם. ר"ל על אשור גס המה חקנו מזמורים כמ"ש בס' תהלים: והשוערים. שומרי הבערים עמדו במקומם כ"ל בשערו: חין להם לבור. לא היה להם ערך לבור מעטדהס להכין פסחים כי ר"ל הקרבנות הקבועות בכל יום ושולח ראיה ובלמי תנועה: (יח) כמור. בירושל': ואת נב המצ'. הנמצא. הכה עמרו ונמצא בירושלים: (כ) אשר הכין וכו'. אשר העמיד דבר הבית על מטנו ובסבו בהעמדה המשמרות וכיוצא: יש. פרעה נבו וכן נאמר במ"ג: על כרח. כעין לנדר פרת: (כא) מה לי ולך. ר"ל מה לי עליך ומה לי עליך אלהים אמר לנבלי. אולי שמע מפי ירמיה דבר ה' למה ללכת בבהלה על אשור: הדל לך מאלהים. בראש: אל בית מלחמתי. אל מקום מלחמתי וכו' על מלך אשור: ואלהים אמר לנבלי. אולי שמע מפי ירמיה דבר ה' למה ללכת בבהלה על אשור: הדל לך מאלהים. (כ"ג) ילח הסב. לא החזיר פניו מסע וכדאי להלחם בו שיהיה בנדי מלחמה ללבוש בגדי מלחמה:

דברי הימים ב ד ל ד

והיה במה שהביא. וישאל והמה וכל איש. ועל הסלך בית ה' דמלכים. והברו דסיפרא. ושבעתם על שלחני. ואת עשו ד' וסי' ויאמרו את רכבו. ויהושע יהושע. או עלה יורם. ראה נתתי בידך את סלך העי. ואת מלך סעכה ואת עמי דרבו הימים. וידאו את הערמות הברכו. ויאמרו ללוים הסבירים: ודם ח' וסיס' יעשו בן משה ואהרן. ודם משה את ידו. ודם המבח. וידכעס בן נבם אפרתי. ודם את אדרת אליהו. ויום קרן לעמו. ואשסע את האיש. וידע יאשיהו: חלקיה' וס' ויאמרו אליקים בן חלקיהו אשר על הבת. ויש חלקיהו את הספר אל שפן. ויצו שפן הסוסר למלך לאמר ספר. ויצו המלך את חלקיהו הבנו ואת קרמא דסיפרא. בלהן דמלכים. ושלוח הליל מ' ב' בפסוק. בן חשביה בן אספיה בן חלקיה דריש סיפרא: ועודית בן חלקיה בן ששלם בן הוריה. ושריו לנרבה לעם כהנים. ואני הצעיר הכאסף לא ידענא בקרפיתא הו' סתהן סויוו הסלך הוא חלקיהו דבספרא לא הוה בריו בול' הוא ופלישנא אדרינא דספר' דאמר חלקיהו בתחן ח' ומני ויצו המלך תנינא דסיפרא ידענא דהוה קרמא דסיפרא:

<p>והעם מגדול ועדי קמון ויקרא באזניהם את-כל- דברי ספר הברית הנמצא בית יהוה: לא ויעמד המלך ער-עמדו ויכרת את-הברית לפני יהוה ללכת אחרי יהוה ולשמור את-מצותיו ועדותיו ותקו בבל-לבבו ובכרינפשו לעשות את-דברי הברית הפתובים ער-הפפר הזה: לב ויעמד את כר-הנמצא בירושלם ובנימן ויעשו יושבי ירושלם בברית אלהים אלהי אבותיהם: לג וימר ואשיהו את-כל-ההעבות מפרה-ארצות אשר קבנו ישראל ויעבד את-כר-הנמצא בישראל לעבוד את-יהוה אלהיהם בלימו לא סרו מאחרי יהוה אלהי אבותיהם: לה * ויעש יאשיהו בירושלם פסח ליהוה וישחמו הפסח בארבעה עשר לחודש הראשון: ב ויעמד הכהנים על-משמרותם ויחזקם לעבודת בית יהוה: ג ויאמר ללוים המבוגים לבל-ישבאל הקדושים ליהוה חנו את-ארזן-הקדש בבית אשר בנה שלמה בן-דוד מלך ישראל אין-לבם</p>	<p>והבינוק ג' ו' ו' ב' כ' כסיו ח' א' כ' כסיו ג' י' וכל עזרה ג' יסר ו' ג' ה' וכל עזרה ב' כ' כסיו ג' כ' כסיו ג' מל ג'</p>
--	---

תלדות אהרן ויאמר ללוים. וימא ככ ככויה יכ ככויה ס (סקלום סס ססס ככ) וישחמו. וימא מל ונמסר וד:

דק

וכן ואת משנה החרס למוז המורה: (לח) על עמדו. ובספר מלכים על העמוד. ר"ל עמוד על רגליו כמון לעמוד. ויונתן הרגס העמוד אלמונו וכבר פירשנו למעלה: (לב) ויעבד את כל הנמצא בישראל. ואתר כן סי' מה העבודה העבדים לעבוד את ה': (ג) הוה את הארון הקדש. אולי הוליו מנשה ממש כאשר סס הפסל בניה ה'אלהים. חבל יש לחמרה היקר לה החזירו שם אחר הכנסו ועבד בתשובה ובסור הסאל תבית ה'. ורז'ל פירשו שיהו נגזרו את הארון כדי שלא יגלה עם הגולה: וחמרו חבן ויהוה בניה קדשי הקדשים במשכנו ועליה היה הארון מונח ולפניו נצננה המן והפסח הארז ופסח שבנה שלמה את הבית וסבו יחמרו בניה מקום לנגזרו בו את הארון למטה במקומות עמוקות ועקלקלות והאזן הזאת היא מקום למקום ההוא ויאשיהו המלך לוס ונגזרו את הארון באותו מקום שבנה שלמה במחמרו הו את הארון הקדש ונגזרו עם הארון מטה אהרן ונצננה הפן ושמן המשחה: ויבשלו ויעבדו.

רשי

לכנך וכל נספך: (לח) ויעמד המלך על עמדו. ל' נכדים: (לכ) כבורת אלהים אלהי אבותיהם. ככל אותן שכתוב סס אלהי אבותיהם לפיכך כתוב כאן אלהי אבותיהם שכרת לאבותם כמדבר וכל ברית שלסס על עונות כוכבים דכתיב (סס נט) וחלרו את שקויסם וגו' עד פונה היום מעס ה' לפיכך ויסר ואשיהו את כל התענות וגו': (ח) ויעש ואשיהו פסח. לפי שכל מלכי יהודה הרשעים לא עשו סס כמשפטו: (ג) חנו את ארון הקדש. לפי פשוטו שהעבירו מנשה ואחזן את הארון וישמו תחתיו פסיליהם כדמוכא לעיל (כ' ג') כמנשה ויסס פסל הסמול וגו' לפיכך וזה ואשיהו להוסיבו וליתן הארון במקומו אשר בנה שלמה ורבוניה אמרו שאמר ללוים לנגזרו סס: חין לכס משה בכסף. זו טענה אחרת היא ותחילת מלה הוא שאמר להם חין לכס שום עורח משה בכסף חכל כלי בית ה' שחולכו לומר משום עורח משה בכסף חין חנו יכולין לעבוד את ה' ועמו לפיכך מעשה עבדו את ה' אלהיכם כשיר ואת עמו ישראל לשחוט ולהפשיט פסחיהן כדמוכא למטה ושחמו הפסח והתקשו וגו': (ה) לפלנות. למחלקת לעשות הפסח כהלכתו כדבר ה' ביד משה: (ו) וירם ואשיהו לכני העם. דוגמא (מדבר י"ח) כן תרימו גס אחס לשון הפרשה: לכל הנמצא. לכל ישראל הנמצאים הפריש גאן לפסחים: למספר שלשים אלף. בין גאן בין

מצודת ציון

(ספסיס יט): לר' (כ) לסלולא. לתלויס כמו דימוי נפלה סלון (נלשית י): (ז) וירם ובספריה

מצודת דוד

עמוסה להחריד את העם לשבוב לה': (לח) על עמדו. על המקום המיוחד למך לעמוד סס: את דברי הנבירה. דברי המורה הנחונה נברית: (לב) ויעמד. העמוד כולם נברית: ויעשו. מאו והלאה עפו כדברי המורה הנסונה נברית: (לג) ויעמד. העמוד כולם הראשון. לפי סנח' למעלה שחוקיה עשה פסח כחדש השני לוח אמר שיאשיה עשה כחדש כראשון כמשפט: (ג) על משמרותם. כ"ל במשמר שט: ויחזקם. חזס כחזקה לעשות עבודה ה': (ג) ללוים המבוגים. לכהנים בני לוי המלמדים ביה לישראל וכו': חנו את ארון. רז'ל אמרו שזה לנגזרו במקום מסומן ששבה שלמה למען לא יוליכיהו בגולה עם ישראל ולפי פשוטו יאמר כי המלכים הרשעים אשר קדמו לו העבירו הארון ממקומו והעמידו תחתיו הפסל לוח אמר להם להחזירו במקומו: חין לכס משה בכסף. ר"ל אחר ששאלו את הארון בכתף להחזירו למקומו שוב לא יהיה לכס מעשה טוב עבודה משה בכסף ולא היה פטוים ופבדו את ה' ועמו כדבר הקדשנות: (ד) ובכיו. את המלכם. הכינו כל ה' לבית אבותיו כפי אשר נחלקתם כמוכר נכח דוד ושלמה: (ז) ובכיו. חנו את ארון ה' אשר בני ישראל עוה להעמוד כל בית חב לבד לעשות את הפסח: (ח) ועם. על המקום שהם לכהנים וללוים: גס הכיו ורצו את אחיהם למטה את עמם לעשות הפסחים כדבר ה': (ז) לכל הנמצא. בירוסלים: ובקר. לשלמי חניגה: (ח) לעס. וחמרו ומכרם שסס לכהנים וללוים: חלקיה. ר"ל הכרים חלקיה וכו' סקדו בית האלהים הס חמו לכהנים לפסחים וכו': (ז) וחזקו העבודה. נעשית העבודה כחזקן וכחקה: על עמדם. על מקום מעמדם כל משמר לבד: על מחלקותם. כפי מחלקן לפשעונת: כחטח המלך. אשר עוה שחטמו כל משמר לבד: (יח) וישחמו. הלויס

דברי הימים ב לג

ברזל. ויעמוד שפטים בארץ. וישם למטה מערבה לעיר. בנה חומה החיצונית. ותפלתו נ' וסיני' תהיה לחמאה. ויתר דברי כגישה ותפלתו רס' ושל אתריו ותפלתו והעתר לו: הפסילים לפסילי' ד' מ"ל בקריאה וס' והוא שב טן הפסילים. והוא עבר את הפסילים הרחוק דגבי עגלון. ולכל הפסילים אשר דאמן דר'ה. וכבודו לאתר לא אתן ותהלתי לפסילים. ושאר פסילים

מבַל שְׁבַמֵי יִשְׂרָאֵל אֲשִׁים אֶת־שְׁמֵי רַעֲיוֹנָם :
 ח וְלֹא אוֹסִיף קְהַסִּיר אֶת־רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל־דְּרֹמֹתָי
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הָעַמְדָתִי לְאַבְוֹתֵיכֶם רַק אִם־
 יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל־
 הַתּוֹרָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים בְּיַד־מֹשֶׁה : ט וַיַּעַן
 מְנַשֶּׁה אֶת־יְהוּדָה וַיּוֹשִׁבֵי יְרוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת רָע
 מִן־חֻגּוּזִים אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל :
 י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מְנַשֶּׁה וְאֶל־עַמּוּז וְלֹא
 הִקְשִׁיבוּ : יא וַיִּבְאֵי יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת־שָׂרֵי הַצָּבָא
 אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מְנַשֶּׁה בְּהָחִים
 וַיֹּאסְרוּהוּ בַּנְּחֻשְׁתִּים וַיּוֹלִיכֵהוּ בְּכַלְהָ : יב וּבַחֲצָר
 לֹו הִלָּה אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיו וַיִּפְנַע מֵאֵד מִקְּפֵנֵי
 אֲדָהִי אֲבֹתָיו : יג וַיִּתְפַּלֵּךְ אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע
 הַתְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַם לְמַלְכוּתוֹ וַיַּדַּע מְנַשֶּׁה
 כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים : יד וַאֲחֵרִיכָן בְּנֵה חוֹמַה
 חִיצוֹנָה לְעִיר־דָּוִד מֵעַרְבָה לְגִיחֹן בְּנָהַל וְקִבּוֹא
 בְּשַׁעַר הַדָּגִים וְסָבַב לַעֲפָר וַיִּבְנֶיהָ מֵאֵד וַיִּשֶׁם
 שָׂרֵי־חֵיל בְּכָרֵי־הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת בַּיהוּדָה : טו וַיִּסַּר
 אֶת־אֱדָהִי הַגִּבּוֹר וְאֶת־הַסָּמֶל מִבֵּית יְהוָה וְכָל־
 הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר בְּנָה בְּתוֹר יְהוָה וּבִירוּשָׁלַם
 וַיִּשְׂקֵךְ חוֹצֵה לָעִיר : טז וַיִּכֶן אֶת־מִזְבַּח יְהוָה
 וַיִּזְבַּח עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים וְתוֹדָה וַיֹּאמֶר לַיהוָה
 לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : יז אָבֵל עֹזֵד תֵּעָם
 חולדות אהרן כל ענין דנשנס ואמון ססד' קג (ססד' כח) : ויעש טסד' טכס נו :

זבחים בבמות רק ליהוה אלהיהם: יה ויתר דברי
 מנשה ותפלתו אל-אלהיו ודברי החזים המדברים
 אליו בשם יהוה אלהי ישראל הנם על-דברי
 מלכי ישראל: יט ותפלתו והעתר-לו ובר-הפאתו
 ומעלו והמקלות אשר בנה בהם במות והעמיד
 האשרים והפסלים לפני הבנועו הנם פתובים עד
 דברי חווי: כ וישבב מנשה עם-אבתיו ויקברו
 ביתו וימלך אמון בנו תחתיו: כא בן-
 עשרים ושנים שנה אמון במלכו ושנים שנים
 מקד בירושלם: כב ויעש הרע בעיני יהוה
 כאשר עשה מנשה אביו ולכל-הפסילים אשר
 עשה מנשה אביו זבח אמון ויעבדם: כג ולא
 גבנע מלפני יהוה פהנע מנשה אביו כי הוא
 אמון הרבה אשמה: כד ויקשרו עליו עבדיו
 וימיתוהו בביתו: כה ויכו עם-הארץ את כל-
 הקשרים על-המקד אמון וימליכו עם-הארץ
 את-אשיהו בנו תחתיו: לד בן-שמונה
 שנים יאשיהו במלכו ושלושים ואחת שנה
 מקד בירושלם: כו ויעש תישר בעיני יהוה וילך
 בדרכי דויד אביו ולא-סר ימין ושמאל:
 כז ובשמונה שנים למלכו והוא עודנו זער החל
 לדורש קאלהו דויד אביו ובשתיים עשרה
 שנה החל לטהר את-יהודה וירושלם מן-הבמות

רשי

והעמדה מערבה לעיר. וישם למטה מערבה לעיר. בנה חומה החיצונית. ותפלתו נ' וסיני' תהיה לחמאה. ויתר דברי כגישה ותפלתו רס' ושל אתריו ותפלתו והעתר לו: הפסילים לפסילי' ד' מ"ל בקריאה וס' והוא שב טן הפסילים. והוא עבר את הפסילים הרחוק דגבי עגלון. ולכל הפסילים אשר דאמן דר'ה. וכבודו לאתר לא אתן ותהלתי לפסילים. ושאר פסילים

רדק

והעמדה מערבה לעיר. וישם למטה מערבה לעיר. בנה חומה החיצונית. ותפלתו נ' וסיני' תהיה לחמאה. ויתר דברי כגישה ותפלתו רס' ושל אתריו ותפלתו והעתר לו: הפסילים לפסילי' ד' מ"ל בקריאה וס' והוא שב טן הפסילים. והוא עבר את הפסילים הרחוק דגבי עגלון. ולכל הפסילים אשר דאמן דר'ה. וכבודו לאתר לא אתן ותהלתי לפסילים. ושאר פסילים

מצודת דוד

הוא שם הקבצה אשר נוספה עם השמות וכן מוזכרת שם וממערבה. וחסן שהיה
 ה"א בשניהם כימי הקבצה והיה דיו במפיק וכבר נחבנו הדומים בספר מכלל ופי'
 מערבה לגיחון מערב החומה היה לגיחון וכן וממערבה ממערב השמש די השמש בלשון
 נקבה ובלשון זכר: וסבד לפסל. מקום גבוה שהיה בחומה: (יט) על דברי חווי.
 כמו חווי. וכן ומשפי שח. וקרע לו הלוגי: (כ) ויקברוהו ביתו. כמו ציטו. הנחל
 בית ה'. ופי' ביתו בן שהיה לו בבית וכן ואמר במלכים בן ביתו. והבית הוא
 כלל לבנים ולגן: (ג) ובשמונה שנים למלכו. בנחה שנה ענמה שמלך שהימה שמינית
 לו. ובשפי' עשר' שנה החל לטהר. אבל לא כלה עד י"ח שנה למלכו

תפלתו: והעתר לו. והשיבו על מלכותו: (כ) ויקברוהו ביתו. כמו ציטו. הנחל
 נער החל לדרוש. פתרון אפי' שהיה נער החל לדרוש אלהי דוד אביו דוגמת (ראשית ל"ז) והוא נער את בני בלהה ויבא יוסף את דבתם רעה ואין תימה
 נדבר אבל אם היה בן שלשים שנה לא היה עושה וזה תימה שהיה נער ואף ע"פ כן החל לדרושגו': החל לטהר את יהודה וירושלם. מן הבמות והאשרים
 עשה

מצודת ציון

הוא שם הקבצה אשר נוספה עם השמות וכן מוזכרת שם וממערבה. וחסן שהיה
 ה"א בשניהם כימי הקבצה והיה דיו במפיק וכבר נחבנו הדומים בספר מכלל ופי'
 מערבה לגיחון מערב החומה היה לגיחון וכן וממערבה ממערב השמש די השמש בלשון
 נקבה ובלשון זכר: וסבד לפסל. מקום גבוה שהיה בחומה: (יט) על דברי חווי.
 כמו חווי. וכן ומשפי שח. וקרע לו הלוגי: (כ) ויקברוהו ביתו. כמו ציטו. הנחל
 בית ה'. ופי' ביתו בן שהיה לו בבית וכן ואמר במלכים בן ביתו. והבית הוא
 כלל לבנים ולגן: (ג) ובשמונה שנים למלכו. בנחה שנה ענמה שמלך שהימה שמינית
 לו. ובשפי' עשר' שנה החל לטהר. אבל לא כלה עד י"ח שנה למלכו

דברי הימים ב לב לג

קסא

אלהים עוד עזה כל שנים כר נש דכות'. רצפה דנש רעה אלי אחד סן השרפים וכל שום אתתא דכו': לעיר ד' חספין בקריאה וס' ואני הגה נתחך היום לעיר סבצר ולעמוד
 ויתפלל אר-יהוה ויאמר לו ומופת נתן לו: כ' שלש שנים
 כה וקא-בגמור עריו השיב יחזקיהו פי גבה לבו ג' מד מלא
 ויהי עריו קצף ועל-יהודה וירושלם: כו ויבנע
 יחזקיהו בגבה לבו הוא ויושבי ירושלם וקא-בא ל'ד מצ
 עליהם קצף יהוה בימי יחזקיהו: כו ויהי ליהחזקיהו ג' ובסיו'
 עשר וכבוד הרבה מאד ואצרות עשה-לו לכסף
 ולזהב ולאבן יקרה וקבשמים וקמגנים וכל
 כרי המדה: כח ומסכנות תבנות דגן ותירוש
 ויצהר וארות לכל-בהמה ובהמה ועדרים
 לאורות: כט וערים עשה לו ומקנה-צאן ובקר
 לרב פי נתן-לו אלהים רכוש רב מאד: ל והוא ג' ר'ט
 יחזקיהו סתם את-מוצא מימי גיחון העריון ג'
 וירשם למטה-מערבה לעיר דויד ויצק יחזקיהו ג' ומצ' ד'
 בכל-מעשהו: ואכן במלציו שרי בכל המשקים ג'
 עליו קדרש חמופת אשר היה בארץ עובו ו'ס' בסיו'
 האלהים לנפולתו קדעת כרי-בבבבו: כב ויתר ס'
 דברי יחזקיהו והסדיו הנם פתובים בחוון ישעיהו ג'
 כן-אמוץ הנביא עריספר מלבי-יהודה וישראל: ג' בסיו' ג'כ

יולדות אהרן לדרוש חמופת. סנסד' נו: וישכב. כ"ק טז: וכבוד עשו לו. סס: כן שמים. סנסד' קא קב קג:

רק

(כח) וארות. אבוסים וחמרוס אבוס בעליו אוריה דמרוסי: ועדרים לאורות. הוא הפוך
 מן אוריות ועדרים פי' מערבות. וכן עדרי מערבה בלבד שלם: (ל) העליון. נראה
 כי שני פלגים היה נהל גיחון והעליון סתם. ואמי ממה ש'ארז"ל סתם מי גיחון ולא
 הדו לו והנה כתיב למעלה ויועץ עם שריו וגבוריו לסתום מימי המעינות ובכלל שריו חכמי
 ישראל עמו שכתוב שרי האלפים והם היו החכמים והשופטים. ובהגדה מלאתי סתם
 מי גיחון והסכימה דעמו לדעת המקום: ויירסר למטה מערבה. משפטו ויירסר ונתח
 היו"ד פ"ח הפעל הוטלה חטופתה על היו"ד הנוספת. מערבה מלעיל והה"א נוספת ר"ל
 ישירסר והעמידם למטה מהארץ על ידי חטופתה לזד מערב לעיר דוד: (לא) במלציו שרי
 בבל. סמוך על סמוך וכן נהרי נהלי דבש ותמלה. מחרט וטוב לבנות ופי' מלציו מענין
 מלציה: לדעת כל בלצבו. כל אשר בלצבו והוא שמת אליהם והראם את כל בית נכאמו
 וכל זה לכבוד והתגאה בהם והה"א שב לו זה לעון. ופי' לדעת שידעו בני האדם:
 (ג) במעלה קברי בני דוד. במקום המעולה שבהם כלומר עם המובים שבהם וכן ארז"ל
 אלל המעולים שבמשכמה ומתן יניהו דוד ושלמה

רשי

(כד) ויתפלל אל' ה'. כדמפורש במלכים: ויאמר לו. מה האות: ומופת נתן
 לו. וזה לך האות הכל מפורש סס: (כה) ולא בגמול עליו השיב. לא כמו
 שגמל הקב"ה על יחזקיהו שרפאהו השיב לו יחזקיהו כי גבה לבו שרפאה את
 כל בית ככותו וגו' עד ובכל ממשלתו: ויהי עליו קצף ועל יהודה וירושלים. על
 זאת והכותב הספר הזה קצרו כאן לפי שכתוב במלכים ובישעיה: (כו) ויכנע
 יחזקיהו בגובה לבו. כדכתיב סס ויאמר חזקיהו אל ישעיה טוב וגומר וכשנכנע
 לא בא עליהם הקצף בימיו: (כו) ולכל כלי חמדה. עשה מיני אצרות:
 (כח) ומסכנות לתבנות. על אצרות הקבוצה טפל לומר מסכנות בכל מקום כמו
 (שמות א) ערי מסכנות לפרעה וכן לעיל (ב ח) ויבן חדרם במדבר ואת כל ערי
 מסכנות אשר בנה בחמת ועל כרחך לצורך תבואה שנמדבר לא היה לו לאצור
 זהב וכסף: וארות לכל בהמה ובהמה. ארז"ל על גדולות: (ל) ויירסר למטה
 מערבה. הנהיגם דרך ישר למטה מערבה לעיר דוד: (לא) וכן במלציו. שלוחו
 דוגמא (ראשית מ"ג) כי המליץ בינותם על סס שהשליח מליץ בין השולח למשלח
 וטפל על פסוק שאמר וילחץ יחזקיהו בכל מעשיו ואחר כל הטוב הזה שהלחיו
 הקב"ה עמו האלהים לנכותו לדעת כל בלצבו ביד מלציו שרי בכל המשלחים
 נכותו ומסיפיה לרשיה נדרש: (ג) במעלה. במיעבד כמפורש בסוף פרק קמח' דבבא קמח': (ד) בירושלים והיה שמי לעולם. הפסוק קובל זה משה שבה מובח'
 לעומתו בבית שאמר הקב"ה אני רוצה שיכון שמי סס וגם פסוק שאמר בסמוך לשון קובלנה הוא: וישם את פסל הסמל אשר עשה בבית האלהים וגומר. וגם
 הפסוק ולא אוסיף להסיר את רגל: (ו) ועשה אוז וידעונו. מלא בוי"ו לפי

מצודת ציון

(כח) ומסכנות. מקום אצרות וכן ויבן ערי מסכנות (שמות א): וארות. סס מקומות אשר
 יאסילו עם סכמות כי אבוס בעליו (ישעיה א) סגנונו אוריה דמרוסי: ועדרים. קן יקראו קבוצה
 סמקום: (לא) במלציו. השלוח וקרא מליץ כי מילא דברי השלח אל מי שנכלה אליו והוא מל'
 כי המליץ ביניהם (בראשית מז): (ג) במעלה. במקום מעולה ומנובר: ר"ל (ג) הוריש. גרש:
 (ג) גרש השמים. כוכבים ומזלות: (ז) הסמל. ארס מה וכן פסל הקנאה (יחזקאל ח):
 וישע

ר"ל ברוב כי הרוב הוא ככל: (לא) וכן וגו'. חוזר למעלה כאומר הנה ברוב הדברים היה מולנה וכן פעם נסרו ולא הלצח בו והוא בדבר מלציו שרי בכל: לדרוש המופת.
 לשאלו אחיחם המופת הנעשה בארץ בעת חליו כמ"ש למעלה: עזבו האלהים. ר"ל לא סתה אז את' לבצבו לא לטובה ולא לרעה: לנכותו. למען נכאמו לדעת כל אשר בלצבו:
 (ג) בחצון ישיבו. ר"ל בדברי נבואות ישעיה: על ספר. כמו ועל ספר: (ג) במעלה. בננקום המעולה שבהם וארז"ל עם דוד ושלמה: ר"ל (ד) אשר אמר וכו' כאלו
 המקרא קובל עליו לומר ראו מה עשה: בירושלים. בבית ה' אשר בירושלים: (ה) בשמי חמרות. עזרת כהנים ועזרת ישראל: (ו) והוא העביר וכו'. הוא עבודת העוץ:
 ושמן וס'. הם מעשה שפטים: (ז) בבית וכו'. פסל הסמל ששמה שמה בבית האלהים: לעילום. כמו לעולם: ולא

מצודת דוד

שאמר לו שקבל חסלתו ויחיה וגם נתן לו מופת ע"י מ"ש צ"ב: (כה) ולא בגמול.
 לא כמו שגמל עליו המקום צ"ה השיב לו: כי גבה לבו. במה שהראה לשלוחו
 מליץ בבל את כל בית נכותו והתנאות בהם כמ"ש צ"ב: (ט) בגובה לבו. בעבור
 עון גובה לבו: (כח) לכל בהמה ובהמה. לכל מין ומין בפ"ש: ועדרים לאורות.
 בכל אבוס העמיד עדרים: (ל) את מולא. את מקום מולא עליון של גיחון:
 ויירסר. הוליכס בדרך ישר לז מטה אל רוח התערב לעיר דוד: בכל מעשהו.
 ר"ל ברוב כי הרוב הוא ככל: (לא) וכן וגו'. חוזר למעלה כאומר הנה ברוב הדברים היה מולנה וכן פעם נסרו ולא הלצח בו והוא בדבר מלציו שרי בכל: לדרוש המופת.
 לשאלו אחיחם המופת הנעשה בארץ בעת חליו כמ"ש למעלה: עזבו האלהים. ר"ל לא סתה אז את' לבצבו לא לטובה ולא לרעה: לנכותו. למען נכאמו לדעת כל אשר בלצבו:
 (ג) בחצון ישיבו. ר"ל בדברי נבואות ישעיה: על ספר. כמו ועל ספר: (ג) במעלה. בננקום המעולה שבהם וארז"ל עם דוד ושלמה: ר"ל (ד) אשר אמר וכו' כאלו
 המקרא קובל עליו לומר ראו מה עשה: בירושלים. בבית ה' אשר בירושלים: (ה) בשמי חמרות. עזרת כהנים ועזרת ישראל: (ו) והוא העביר וכו'. הוא עבודת העוץ:
 ושמן וס'. הם מעשה שפטים: (ז) בבית וכו'. פסל הסמל ששמה שמה בבית האלהים: לעילום. כמו לעולם: ולא

דברי הימים ב לב

מעשה אשר החל. וקברתו בקברתיו ראסא דסימרא : במצור ל' וכל במצור ובמצוק דכו' והוא חר סן כ"ג רכל חד וחד ל' דכו' וכל מלה אחרון סן ליש' דכו' וס' אסנ' ויאמר ה' אל אברהם למה זה וכל האמנ' דכו'. במצור כה אמר סנחריב דרברי הימים וכל ובמצוק דכו'. בסצלות ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו וכל בסצלות דכו'. במלחמה ועמד על כנו מעבדי וכל ובמלחמה דכו'. דברו ויראו אחיו כי אתו אוב אביהם וכל בדברו דכו'. הלל כי הלל רשע על תאוח נפשו וכל שום אנש דכו'. הקריב כן החרב וכל יוגל את דכו'. והל כבד וישלח שמה סוסים וכל ובחול כבד דכו'. זכר קמץ כי וורש רמים אתם זכר וכל לשון זכר דכו'. חבלי מנשה וישלו חבלי וכל בחבלי דכו'. יגה גם אור רשעים ידער וכל יגיה דכו'. למס מן שניהם אשר נותרו דר'ה וכל לכס' עבר דכו'. מלכי גם צפור מצאה בית ודרור קן לה וכל למלכי דכו'. מצוא על ואת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא וכל מצוא דכו'. ענות ומערת וכות ענות וכל לשון ענייה דכו'. עמיה ושטרם את השבת כי קדש היא לכם וכל מעמיה דכו'. ענה צוד

זרע פשר ועפנו יהוה אלהינו לעזרנו ולהלחם
 בקחמתנו ויפמכו העם ערדברי יחזקיהו מלך
 יהודה : אתר זה שלח סנחריב מלך אשור
 עבדיו ירושלימה והוא על לביש וכל ממשתו
 עמו על יחזקיהו מלך יהודה וערכל יהודה
 אשר בירושלם לאמר : יפה אמר סנחריב מלך
 אשור ערמה אתם בשמים ויושבים במצור
 בירושלם : יא הלא יחזקיהו מפית אתכם לתת
 אתכם למות ברעב ובצמא לאמר יהוה אלהינו
 יצילנו מפח מלך אשור יב הלא הוא יחזקיהו חסיד
 את פמתינו ואת מזבחתינו ויאמר ליהודה וקירושלם
 לאמר לפני מזבח אתר תשתחו ועליו תקמירו :
 יג הלא תדעו מה עשיתי אני ואבותי לכל עמי
 הארצות היכול יכלו אלהי גויי הארצות להציל
 את ארצם מידי : יד מי בכל אלהי הגוים האפה
 אשר חתרמו אבותי אשר יכול להציר את עמו
 מידי פי ויכל אלהיכם להציר אתכם מידי :
 טו ועתה ארשיא אתכם חזקיהו ואליפית
 אתכם פואת וארתאמינו לו פיקו ויכל פרי
 אלוה פרגוי וממלכה להציר עמו מידי ומיך

מ' כ' טו ועוד דברו עבדיו עליהוה האלהים ועל
 יחזקיהו עבדו : יו וספרים כתב דחרף ליהוה
 אלהי ישראל ולאמר עליו לאמר פארהי גויי
 הארצות אשר לאהצירו עמם מידי בן לא
 יציר אלהי יחזקיהו עמו מידי : יח ויקראו בקור
 גדול יהודית ערעם ירושלם אשר ערתימה
 ליראם ולבהלם למען יברו את העיר : יט וידברו
 אר אלהי ירושלם פעל אלהי עמי הארץ מעשה
 ידי האדם : כ ויתפלל יחזקיהו המלך
 וישעיהו בראמוץ הנביא ערואת ויעקו
 השמים : כא וישלח יהוה מלאך ויבחר כל
 גבור חיל ונגיד ושר במחנה מלך אשור וישב
 בבשת פנים לארצו ויבא בית אלהיו ומיציאו
 מעיו שם הפידהו בחרב : כב וישע יהוה את
 יחזקיהו ואת ישרי ירושלם מיד סנחריב מלך
 אשור ומיך כל וינתנם מסביב : כג ורבים
 מביאים מנחה ליהוה לירושלם ומגדנות ליהוה
 מלך יהודה וישא לעיני כריהגוים מאתריבן :
 כד בימים ההם חלה יחזקיהו עד למות

תולדות אהרן ויטלם ס' סנה' ט :

דק

רשי

(כג) וישא לעיני כל הגוים מאתרי בן. משפחו ויחמא. ופירוש כמו מהתנא
 לאמר שהתנא מפני הגדולה והכבוד שהיה לו וזו שאמר כי גבה לבו :
 צי : ויושבים במצור בירושלים. כדכתיב (כאן) למות ברעב ובצמא :
 (יב) הלא הוא יחזקיהו. הנושא באלהיו הלא הוא פשע ואפילו אם
 חסד וירושלים לפני אחד או שנים ויותר ומה מועיל אחד לעם רב כזה שהיו כבורים שכל אוחן נמות שהסיר כדלעיל (ל"ח) ויגדע את האשמה וגו' שהיו צטוס לכס אלהי
 ישראל : (יד) החרמו אצותו. עול מלך אשור וקנלה פלאסר : (יז) וספרים כתב דחרף לה' אלהי. ובמלכו' (ד' י"ט) ויושעיהו (ל"ז) כתיב ויקח חזקיהו את הכספים מיד
 המלאכים ויקראו ויעל בית ה' ויפרשהו חזקיהו לפני ה' : (יח) בקול גדול יהודית. ליראם ולבהל' כאן סתם הענין ובמלכים מפורש הטיב מה אמר להם וגם בישעיהו :
 (יט) וידברו אל אלהי ירושלים. מי שכתב ספר זה הוא קובל על כלל זה סנחריב שחורף אלהים חיים : כעל אלהי עמי הארץ. שהם מעשה ידי אדם ודמו את אלהי
 יוצרו וזכר הכל לאלהי העמים שהם מעשה ידיהם כמו שאמר לעול מי בכל אלהי וגו' כי לא יוכל אלהיכם להציל אתכם מיד : (כ) ויתפלל יחזקיהו ובמלכים ויושעיהו
 מפורש את התפילה : (כא) ומיציאו משיו. כדכתיב (ס) וצניו הכוהו בחרב :

מצודת ציון

מצודת רוד

רב. גדול חזק : (ז) במצור. מל' לר ומצוק : (טז) ישא. ענין הפכה כמו הפכה שישא
 (כא) ויבא. מל' כהלל : (כא) ויבא. ענין כתיבה כמו ויבא מן הדרך
 שמוח ט : (כב) ויבא. ענין כהנה כהנה כמו על מי מנוחה יבאנו (תהלים כג) :
 י' ומגדלות. המלך הסיר יורק על דבר המעול בין כסיוות בין כסיוות בין כסיוות יק :
 ומסכנות

(יא) הלא יחזקיהו. כאומר הכהן יחזקיהו תועיל שהחמו ברעב ובצמא ולא לפונה היא כי אומר ה' יצילו ואין זה צהקון : (יב) הלא הוא. כי הלא הוא בעלמו הסר
 הכמה הנעשים למקום ואמר לכם לפני מנח אחד שהחמו וס' ומיעט א"כ בעבודה האלה ויך א"כ יעזרו : (כו) כאלה. בדבר הכתובן כואת : אף כי. כ"ש אלהים
 לא יצילו אתכם הואיל והסיר יחזקיהו את כסותו וכמ"ל למעלה וא"כ אין לכם צהקון מה : (עז) ועוד. שדברו דברי חרוף : (יח) יהודית. בלשון יהודית למען יבינו טלם :
 למען ילכדו. בהושע שמים לבכם ולא יעלרו כח להלם : (יט) מעשה וגו'. אשר המה מעשה ידי אדם : (כא) ומיציאו משיו. בניו המיטו אורח בנית אלהיו כמ"ל במ"ב :
 (כב) ויבא מלכיו. את כלם מסביב ויבא צהקון ובחמלה : (כג) מאתרי בן. אשר שניעם לו הכ הכהן היה מעשה ומטוב לעיני כל העמים : (כד) בימים ההם. שלשה ימים
 לפי שפלסו של באחריו : עד למות. עד שהיה קרוב למות : ויאמר לו. קצר וספק על הכתוב

דברי הימים ב ל לא

קנט

ואספו וישב ארצו כרכוש גדול : הלוי והכהנים ד' דסמיכי בקריאה וסמי' גם ברית חופר . וגם כירושלם הנמיר . ועמדו הלויים בכלי דוד . ויעשו בני ישראל הנוצאים בירושלם את חג המצות דחוקה דר"ה : שבעת הימים ח' דסמיכי בקריאה וסמי' מצות יאכל את שבעת הימים . והיה אור הלכנה באור החמה . וחבר עליו שבעת הימים . ושבעת ימי החג יעשה עלה לה' . בשביעי בחמשה עשר יום לאחר . וידבר יחוקיהו על לב כל הלויים . והיה לשבעת הימים וסמי' המבול . ואחיהם בתצריהם . תרין מנהון לשבעת ואגון

צאן והשירים תרימו לקהל פרים אֶקֶף וצאן
 עשרת אלפים ויתקדשו כהנים לרב : כה וישמחו |
 פל־קתך יהודה והכהנים והלויים וקרי־הקתך
 הפאים מי־שֶׂרָאֵל והגרים תבאים מארץ ישראל
 והיו־שבים ביהודה : כי ותהי שומחה גדולה
 בירושלם פי מימי שלמה בן־דָוִד מֶמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל
 לא כזאת בירושלם : כי ויקמו הכהנים הלויים
 ויברכו את־הָעָם וישמע בקולם ותבוא תפלתם
 למעון קדשו לשמים : לא ויכבדות כד־
 זאת יצאו כד־ישראל הנמצאים לערי יהודה
 וישברו המצבות ויגדעו האצורים וינתצו את־
 המזות וארתי־המזבחות מפל־יהודה ובנימן
 ובאפרים ומנשה ער־לכלה וישבו פל־בני
 ישראל איש לאחותו לעריהם : ב ויעמד
 יחוקיהו את־מהקקות הכהנים והלויים ער־

ומנשה יששכר וזבדון לא השתהו פ־יאֶבְדוּ אֶת־
 הפסח בלא כפתוב פי התפלל יחוקיהו עליהם
 לאמר יהוה המוב יכפר בעד : יט פל־ל־לבבו
 הלין לדרוש האלהים : יהוה אלהי אבותיו ולא
 במהרת הקדש : כ וישמע יהוה אֶל־יחוקיהו
 וירפא את־הָעָם : כא ויִעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 הנמצאים בירושלם את־חג המצות שבעת ימים
 בשומחה גדולה ומהללים ליהוה יום : ביום
 הקיים והכהנים בבקי עז ליהוה : כב וידבר
 יחוקיהו ער־רב פל־הלויים המושבילים שכר־מזב
 ליהוה ויאבדו את־המועד שבעת הימים מזבחים
 זבחי שלמים ומתודים ליהוה אלהי אבותיהם :
 כג וינעצו פ־הקתל לעשות שבעת ימים אחרים
 ויעשו שבעת ימים שומחה : כד פי חוקיהו מֶמֶלֶךְ־
 יהודה תרים לקהל אֶלֶף פרים ושבעת אלפים
 תולדות אדהן פי אכלו . (ערים ט) : כל לגנו . (סמחים לו דברים נט כהדיון ו) :

דק

הלויים : (יח) כי אכלו הפסח בלא ככתוב . פי' בלא משפטו כי עמא שאכל קדש הוא
 זכרה שנה' כל איש אשר יקרב מכל זרעם וכו' ונזכרה עליו ונזכרה . ופי' רז"ל קריבה
 זו אפילה כי בניגוה לבד אינו חייב כה . אלא פי' כי יקריב לאכול ופכה קדשים
 קלים היה : וכפר בעד . דבק עם ראש הכסוק האחר כל לבצו הכין . והחם אברהם
 בן עזרא ז"ל אמר כי אינו דבק כי כל לבצו הכין הוא אומר על מזוקו . ופי' יכפר
 בעד אלו שאכלו אמה פסח בטומאה ולא בטוהרת הקדש פי' אע"פ שאכלו שלא בטוהרת
 הקדש החפלה חוקים שיכפר הפס עלם כיון שהביאו לבצם לזכר האלהים : (כ) וירפא את
 העם . שכלה להם עוונם . וכן ענין הסליחה רפאה נפשי כי חפאחי לך : (כא) בגלי
 עז . על דרך מרכיב כל עו : (כב) ויאכלו את המועד . פי' זבחי המועד :
 (כד) הרים לקהל . פי' הפרשים בעצורם ונחם להם שיטעו להם עולות וטלמים :
 וישמע

בחוטרות : (כג) החשכילים שכל עוב לה' . לענין שורה נופל לומר לשון שכל כמו
 על לבם תנחומים ודברים טובים לחזקם ולעזור להם כדי שיזוקו
 (כג) שבעת ימים אחרים . כמו
 והיו אוכלים ביוחד מלך ושרים והעם וסמחים : (כו) כי מימי
 לבין לרגל לירושלים בנימי שלמה אצל שמה גדולה לא היתה בירושלים כזאת מיוחדת
 היה להם חדוש אין להם שמה אצל עתה שכל ימי אחז ומלכי יהודה
 ולפי שהיה כמה שנים שלא עלו לירושלים עד עתה הוקטן בעיניהם ז' ימים
 חס תרצה לומר בירכס זה שדקשו לשון מארץ שזיהם וישמע ה'
 בקולס ושיטסו אז ל"א וישמע בקולם וכן כתוב למעלה ב')

רשי

(יח) כי אכלו את הפסח בלא ככתוב . שלא כלככה שאכלוהו בטומאה כי
 התפלל יחוקיהו עליהם וגו' : (יט) כל לבצו הכין . כך מודש בזריתא דר'
 אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי המתחלת בכל מקום שאתה מוצא דברי ר' אליעזר
 בנו של ר' יוסי הגלילי באגדה עשה אונן כאפרכסת שנאמר (משלי כ') להקשיב
 אונן לתבונה משלטים ושחוס מדות האגדה נדרש וזה אחד מהם נחלק הסדר
 כגון זה ה' הטוב יכפר בעד כל מי שכל לבצו הכין לדרוש האלהים לעשות פסחו
 להקריב קרבנו אף על פי שלא עשו בטוהרת הקדש כי לא טהרו ויהודה טלס
 נטהרו לפי שהיו קרובים לירושלים והיו יכולים לטהר ולהתקדש ולשוב לירושלים
 אצל רבת מחפרים ומנשה וישכר וזבולן אין להם כל כך פשע בדבר לפי שהיו להם
 הדבר רחוק על ידי אגרות לא היה להם להמתין ולאחר מלבוט עד שיתקדשו
 לסיכך באו ולא נטהרו ולפי שלא היתה פשיעתם לפיכך חכפר בעדם וכן (ישעיה
 ל"ה) ישו' מדבר וזוה וגומר הוא נחלק הסיוד : (כא) והכהנים בכלי עו .
 שנאמר (לעיל ח' כ"ז) ויפל הגורל מורתה לשלמיהו וזכריהו בנו יועץ בשכל וגומר ודבר
 חוקיהו על לבם תנחומים ודברים טובים לחזקם ולעזור להם כדי שיזוקו
 חוקיהו עליהם ואמר ה' הטוב לכל יכפר בעד העון הזה והוא מקרא קצר ומוזן
 מאליו בע"כ עשו שלא כהונן כי לא היה מאפשר להעמיד אחרים במקומם כי אין
 הפכה נאכל אלא למניין אצל בדבר ביאת העזרה לבהוט הפכהים הואיל והיה אפשר
 הקדש . ועם ש"י נאכלו הפכהים בלא טהרה הראוי לקדש מ"מ הכנה לבצו היתה לה'
 (כא) ויעשו וכו' . ר"ל בדבר הקרבנות הקבועים : בכלי עו . בכלים חוקים כהשיבוט : (כג)
 עבודת ה' : את המועד . זבחי המועד והוא מקרא קצר : מזבחים . היו מזבחים : ומחודים .
 בהם ולזבח לה' מלבד שבעת ימי חג המועד : (כד) כי חוקיהו . בא לומר מהיכן ומאין היה להם
 הרימו לקהל פרים ובכשים הרבה והכהנים מרובים הטהרו והקריבוים בלמים ואכלו הקהל את
 שמה בוא בירושלים כי היתה דוגמת חנוכה הבית עשה בלמה : (כז) וישמע בקולם . ה'
 עד שהלוימו לשוב ולהחריב הכל : (ב) מהלוקת המשמרו המהלוקת העמיד כ"א על עמחרו :
 גרסה דבר השיר וכו' : מחטח ה' .

מצודת ציון

(כ) וירפא . ענין רפא כי החטא הוא חולי הנפש והחבר הכפרה לרשואה וכן רפאה נפשי כי חטאיה
 לך (הכלים מא) : (כד) הרים . פריש כמו ויקחו לי תרומה (במח כה) : (כז) למעון . ענין
 מדור כמו שסקיפה ממעון קדש (דברים כז) : ל"א (א) ויגדעו . ענין בריחה כמו גדע
 אף

(כ) וירפא . ענין רפא כי החטא הוא חולי הנפש והחבר הכפרה לרשואה וכן רפאה נפשי כי חטאיה
 לך (הכלים מא) : (כד) הרים . פריש כמו ויקחו לי תרומה (במח כה) : (כז) למעון . ענין
 מדור כמו שסקיפה ממעון קדש (דברים כז) : ל"א (א) ויגדעו . ענין בריחה כמו גדע
 אף

הקדש . ועם ש"י נאכלו הפכהים בלא טהרה הראוי לקדש מ"מ הכנה לבצו היתה לה'
 (כא) ויעשו וכו' . ר"ל בדבר הקרבנות הקבועים : בכלי עו . בכלים חוקים כהשיבוט : (כג)
 עבודת ה' : את המועד . זבחי המועד והוא מקרא קצר : מזבחים . היו מזבחים : ומחודים .
 בהם ולזבח לה' מלבד שבעת ימי חג המועד : (כד) כי חוקיהו . בא לומר מהיכן ומאין היה להם
 הרימו לקהל פרים ובכשים הרבה והכהנים מרובים הטהרו והקריבוים בלמים ואכלו הקהל את
 שמה בוא בירושלים כי היתה דוגמת חנוכה הבית עשה בלמה : (כז) וישמע בקולם . ה'
 עד שהלוימו לשוב ולהחריב הכל : (ב) מהלוקת המשמרו המהלוקת העמיד כ"א על עמחרו :
 גרסה דבר השיר וכו' : מחטח ה' .

מצודת דוד

ובו' כי אכלו . בא לפרש אם לא הטהרו איך אכלו הפכה ואמר כי באמת אכלו את
 הפסח בדרך אשר לא כן כאשר כתוב בתורה : כי החלל . כי בעבור העון הזה החפלה
 יחוקיהו עליהם ואמר ה' הטוב לכל יכפר בעד העון הזה והוא מקרא קצר ומוזן
 מאליו בע"כ עשו שלא כהונן כי לא היה מאפשר להעמיד אחרים במקומם כי אין
 הפכה נאכל אלא למניין אצל בדבר ביאת העזרה לבהוט הפכהים הואיל והיה אפשר
 הקדש . ועם ש"י נאכלו הפכהים בלא טהרה הראוי לקדש מ"מ הכנה לבצו היתה לה'
 (כא) ויעשו וכו' . ר"ל בדבר הקרבנות הקבועים : בכלי עו . בכלים חוקים כהשיבוט : (כג)
 עבודת ה' : את המועד . זבחי המועד והוא מקרא קצר : מזבחים . היו מזבחים : ומחודים .
 בהם ולזבח לה' מלבד שבעת ימי חג המועד : (כד) כי חוקיהו . בא לומר מהיכן ומאין היה להם
 הרימו לקהל פרים ובכשים הרבה והכהנים מרובים הטהרו והקריבוים בלמים ואכלו הקהל את
 שמה בוא בירושלים כי היתה דוגמת חנוכה הבית עשה בלמה : (כז) וישמע בקולם . ה'
 עד שהלוימו לשוב ולהחריב הכל : (ב) מהלוקת המשמרו המהלוקת העמיד כ"א על עמחרו :
 גרסה דבר השיר וכו' : מחטח ה' .

דברי הימים ב כח

קנז

רב בן הראשון . העם רב העת גשמים . והשקות ככלי זב . יש זהב ורב פנינים . כאין אלפים אבנים בר . פן יסיתך בספק . ואספו ' פחזין בקריאה וס' סביא סליא שלהו ושלוו בלשתי נרמוו רמלכא ולאזהיון כספא וחכרא . וכיארם וילך משה ואהרן ואספו . וקם העם כל היום התוא כל הלילה . דשלוו ויאספו את כל סרני ים אליהם . דשלוו ויאספו את כל סרני ויאסרו . ויאספו שלשתים את מרגיהם רשפואל קרסאה רסוק . ויעל משם את עצמות רשפואל . וישלה הסלך ויאספו אליו . ויאספו את אזהים ויתקרו .

השפלה והנגב יהודה וילכו את בית שמש
 ואת אילון ואת הגדרות ואת שוכו ובנותיה
 ואת המנה ובנותיה ואת גמזו ואת בנותיה
 וישבו שם : יס פיה כניע יהוה את יהודה בעבור
 אהו מלך ישראל פי הפריע ביהודה ומעור מער
 ביהוה : כ ויבא עליו תלגת פלנאסר
 מלך אשור ויצר לו ודא חוקו : כא פייחק אהו
 את בית יהוה ואת בית המלך והשרים ויתן
 למלך אשור ולא לעזרה לו : כב ובעת הצר לו
 ויוסף קמעול ביהוה הוא המלך אהו : כג ויזבח
 קאלתי דרמשק המכים בו ויאמר פי אלהי
 מלכי ארם הם מעזרים אתם להם אופח ויעורוני
 והם היולו קהבשיו ולכלי ישראל : כד ויאמר
 אהו את בלי בית האלהים ויקצץ את בלי בית
 האלהים ויסגר את דלתות בית יהוה ויעשו
 מופתות בכל פנה בירושלם : כה ובכרעיר ועיר
 ליהודה עשה פמות קמאר קאלתים אחרים
 ויבעם את יהוה אלהי אבתיו : כו ויתר דבריו
 וכרעיר דבריו הראשנים והאחרונים הנם פתובים
 על ספר מלכי יהודה וישראר : כז וישפב אהו בעעם

עם אבתיו ויקברו בעיר בירושלם פי לא
 הביאהו קברי מלכי ישראל וימלך יחזקיהו
 בגו תחתיו : כט א יחזקיהו מלך בן
 עשרים ותמש שנה ועשרים ותשלע שנה מלך
 בירושלם ושם אפו אביה בת יזכריהו :
 ד ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר עשה דוד
 אביו : ה הוא בשנה הראשונה למלכו פחדש
 הראשון פתח את דלתות בית יהוה ויחוקם :
 ו ויבא את הפהנים ואת הלויים ויאספם לרחוב
 המזרח : ז ויאמר להם שמעוני הקוים עתה
 התקדשו וקדשו את בית יהוה אלהי אבותיכם
 והוציאו את הנדה מן הקדש : ו פי מעלו אבותינו
 ועשו חרע בעיני יהוה אלהינו ויעזבונו ויפכו
 פניהם ממשפן יהוה ויתנו ערף : י גס סגרו
 דלתות האולם ויכבו את הנרות וקמרת לא
 הקמירו ועלה לא העלו בקדש לאלהי ישראל :
 יא ויהי קצף יהוה עלי יהודה וירושלם ויתגם
 לזועה לשמה וקשרקה פאשר אתם ראים
 בעיניכם : יב והנה נפלו אבותינו פחרב ובנינו
 ובנותינו ונשינו בשבי עלי זאת : יג עתה עם

הולדת אהרן הוא סמך לח. פגלס יא. ויאמר. סנדר קנ :

רשי

רדק

והכענו חשב על הים : (יט) כי הפריע ביהודה . דונמח (שמות ל"ב) כי
 פרעה אהרן בפרוע פרעות (שופטים ה') : (כ) ויבא אליו . ששלה אחריו לעזור
 לו כמו שכתוב במלכים (ב' ט"ז) וישלח מלכאים אל תגלת פלנאסר : ויצר לו .
 ממה שחלק לו את בית ה' ואת בית המלך וגומר : (כא) ולא לעזרה לו . אף
 על פי שמינו במלכים (שס) ויעל מלך אשור על דמשק ויחפשע ויגלה קורה ואת
 רצן המות לא היה לו לעזרה כל כך לחזקו ולהשיב לו ערים שלקחו ממנו
 שלשחים : (כד) ויסגר את דלתות בית ה' . כדי שלא יבואו הכהנים לעבוד
 עבודתם כנהל מועד כי אם לבוא למזבחות שעש' בכל פינה בירושלם וחוקיה
 טחח לדלתות בית ה' לפי שאביו סגר לדלתות בית ה' : (ג) ויחזקו . לפי שאחיו
 קצץ את כל כלי בית האלהים : (ה) והוציאו את הנדה . עבודת כוכבים . את
 המה לא נאמר כאן כי אם נדה ומאום יותר מן המה המועל שלם דונמח
 כעומדת הנדה כי דם נדה מאום ומוסרה : (ז) ויכבו את הנרות וקערת לא הקטירו ועולה לא העלו בקדש לאלהי ישראל . אבל לאלהים אחרים עשו כמות
 לבל

מצודת דוד

מצודת ציון

השפלה והנגב . בהערים שעמדו בעמק ובערים הדומים על יהודה : (יט) כי
 הפריע ביהודה . הוא גלה מעשיהם הרעים כי ע"י עשו בפרוע רב : ומעול .
 וגם הוא עלמו מעל בה' : (כ) ויצר לו . עם שהוא שלח אליו לעזור היצר לו עוד
 ולא חקר כאשר שאל ממנו ואף שנלחם בעבורו עם מלך ארם כמ"ס במ"ב מ"ח
 לא יתשוב לעזור האויל והוא היצר לו בסוף : (כא) פי חלק . אף כי חלק אחו את
 האוצרות הנמצא בבית ה' וכו' ומתן חלק אחד למלך אשור אע"פ לא היה לו
 לעזרה : (כב) ובעת הצר לו . בעת שהיה צר לו לא שב לה' כי אם עוד הוסיף למעול
 יוחר : הוא המלך . ר"ל כל ימיו היה בכוחו ולא חזר בו : (כג) המכים בו . הוא חוזר על אחי דרמשק : להכשילו . כי בעבור זה היה ה' מעטשו עוד יותר : (כד) ויקצץ
 קלף וכרת נהם את הזהב : ויסגר . לבל יבא מי לבה"מ : (כו) כי לא וכו' . בעבור גודל רשעתו : מלכי ישראל . כי גם דוד ושלמה נקברו שמה אשר היו גם מלכי
 ישראל : כמ"ג (ג) פתח . כי אחו אביו סגרו כמ"ס למעלה ובא הוא ופתח : ויחוקם . חקם בבנין : (ד) לרחוב המזרח . העומדת בבה הבית : (ה) עמה התקדשו .
 הואיל ופתחה את הדלתות התקדשו בפנייה למתן חובלו לבא לבית ה' : וקדשו וכו' וישאלו . קדשו בזה מה שהוציאו ממנו את הנדה היא העבודת כוכבים שהוציאה להבידה
 ממקומה להלכה חוזה כדבר הנאמם ומתועב : (ו) ויכבו פיהם . חזרו פיהם ממה לבל הפנות אליה : (ז) את הנרות . של המזורה : (ח) ויסי קלף . ובעבור זה היה
 הקף : ויאסר טעה . ממש לתארם לבל האומם כי יחדר שלא יקרה לו במקרים : כמאר

דברי הימים ב כז

כי אלהים שופט זה ישפיל אלהים שופט צדיק וגם הוא ראיתו כבוד הספרים מל' ונמסר עליו ו' מל' ואולי הם ו' מל' ולא כותני לא ידענא: ולא עשה ח' וסוים' ומשיבשת בן שאל יוד לקראת המלך ב' בו. בן עשרים שנה אחו במלכו. והכרו דר"ה. וירא אלהים את מעשיהם: אלהי אבתם ד' דסמ' וסוים' נמסר בספר נצבים: רב ורב ל"ז קצוין בקריאה וסוים' ולא נשא אתם הארץ לשבת. כי היה רכושם רב משבת דעשו רעקב. וישלח ה' בעם את הנחשים. ויצאו הם וכל מהגיהם. ויאמר ה' אל גרעון. והאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה. וידברו בני יוסף אל יהושע. ועתה הטוב טוב אתה סבלך בן צפור. וישמע דוד כי מת נבל. והנה עבדי דוד. ויואב ועבדך בתוך עטך אשר. היו היורדים מצדים לעודה. והיה על כל הר גבוה. היו רב את יוצרו. הנני רב את ריבך. ולא כחיל גדול דיהוקאל. כה אמר ה' הצלה דיהוקאל. ועתה אתם אמרים דר"ה. ויאספו ירושלם עם רב. שלום רב לאהבי חורוקך. ונתתי חיים כלחודך. רשבו בני ישראל מאניהם. רשלח הציו דסוים' דהתלים. רב אבל ניר ראשים. רבאו רגודו ליהושפט דר"ה ויקבעו עם רב. ויטמנו דספרא. בשרתי צדק בקהל רב. טוב מעט ביראת ה'. רב אדם יקרא איש הסוד. בי ברוב חכמה רב כעס. וחסרמר סלך הנגב. והעמיד הסון

והמש שנה היה במלכו וישע עשרה שנה מלך בירושלם: וישעב יותם עם אבתיו ויקברו אתו בעיר הויד וימלך אחו בנן תחתיו: כח א בן עשרים שנה אחו במלכו וישע עשרה שנה מלך בירושלם ולא עשה תישר בעיני יהוה פרויד אביו: ב וילך בדרך מלכי ישראל וגם מסכות עשה לפעלים: והוא הקמיר בניא בנהגם ויבער את בניו באש פתעבות הגוים אשר הריש יהוה מפני בני ישראל: ד ויזבח ויקטר בפמות ועדה גבעות ותחת פלעין רענן: ה ויתנהו יהוה אלהיו ביד מלך ארם ויפריכו וישבו מפני שביה גדולה ויביאו דרמשק וגם ביד מלך ישראל נתן וידיבו מפה גדולה: ו ויהרג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד הפל בגיחיל בעזבם את יהוה אלהי אבתם: ז ויהרג זכרי ו גבור אפרים את מעשיהו בן המלך ואת עזריקם נגיד הבית ואת אלקנה משנה המלך: ח וישבו בני ישראל מאניהם מאתים אלף נשים בנים ובנות וגם שלל רב בזו מהם ויביאו את השלל לשמרון: ט וישם היה ונביא יהוה ערד שמו ויצא נאמיה דפני הצבא הפא לשמרון ויאמר להם הנה

כח א בן עשרים שנה אחו במלכו וישע עשרה שנה מלך בירושלם: וישעב יותם עם אבתיו ויקברו אתו בעיר הויד וימלך אחו בנן תחתיו: כח א בן עשרים שנה אחו במלכו וישע עשרה שנה מלך בירושלם ולא עשה תישר בעיני יהוה פרויד אביו: ב וילך בדרך מלכי ישראל וגם מסכות עשה לפעלים: והוא הקמיר בניא בנהגם ויבער את בניו באש פתעבות הגוים אשר הריש יהוה מפני בני ישראל: ד ויזבח ויקטר בפמות ועדה גבעות ותחת פלעין רענן: ה ויתנהו יהוה אלהיו ביד מלך ארם ויפריכו וישבו מפני שביה גדולה ויביאו דרמשק וגם ביד מלך ישראל נתן וידיבו מפה גדולה: ו ויהרג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד הפל בגיחיל בעזבם את יהוה אלהי אבתם: ז ויהרג זכרי ו גבור אפרים את מעשיהו בן המלך ואת עזריקם נגיד הבית ואת אלקנה משנה המלך: ח וישבו בני ישראל מאניהם מאתים אלף נשים בנים ובנות וגם שלל רב בזו מהם ויביאו את השלל לשמרון: ט וישם היה ונביא יהוה ערד שמו ויצא נאמיה דפני הצבא הפא לשמרון ויאמר להם הנה

הולדות אהרן וקשו וקאטי. כוסע מנ:

רשי

דק

(ו) את מעשיהו בן המלך. אחו. הרג זכרי גבור אפרים: ואת עזריקם. ואת זוגתה (בראשית ל"ז) ואיה וענה וכן גרדס ורכב וכוס (תהלים ע"ו): (טו) ויקחו האנשים אשר נקבו בשמות. למעלה מי הם אותם אנשים שהם

שפירשו ארמון: (טו) וכל מערמיהם הלכשו. עאר לו עם והאחד אמנו מערום מראשי בני אפרים עזריהו בן יהואחז וחזריהו: וכך מערמיהם. לשון ערום ועריה: (יח) וכלשתים פשטו צערו השפלה והנגב. שהוא כנגד כדכתיב והכנעני

מצודת דוד

מצודת ציון

בא אל ההיכל ולהקמיר כמו שבה חציו: ועוד העם. ר"ל עם כי יחס היה צדיק עב"ו היה העם משחיתים דרכיהם ולא למדו מדרכיו: (ג) הוא בנה. ר"ל בנה עליו בנין בטוה או שנטל וזמר הוא וכנאו מחדש: (ד) ושעורים עשרת אלפים. מוסב הוא על טורים: כח (ג) ויבער אח צמו. היא מצודת המלך: (ו) בעצום. בעבור עזבם ובעגבם בא: (ח) בניס וכוונת. ר"ל קמים וקפסות: (ט) לפני האבא. לקראת האבא: בהמת ה'. בעבור שבערה חמה ה' על יאדה

שלחו והשיבו ושלחו: כח (ב) מסכות. פסילים וזוקים משתנה וכן אלהי מסכה (שמות לד): (ג) ויבער. ענין שרפה: הוי"ו. גוש: (ד) נגיד הניח. סקיד הניח: משנה כמלך. בני למלך: (ו) לכבוש. לאחוז בחזקת כמו ותכבוש אותם (ירמיה לד): (ז) כהלון. אנשי המלחמה המזויזים: (טו) נקבו. נחשטו כמו וזוקק עם (ויקרא דד): ויחזיקו. אחז: וינסלום. ענין סנהבס כמו אהכלב לאשי (בראשית לג): כוול. ענין פשט כמו בשל כח הסבל (נחמיה ד)

דברי הימים ב כה כו

בני עמון . ונתתו את רבה וכל הוהב והכסף דכפרא . ויהי איוב אחרי זאת מאה ושמונים : על שער ב' דסמי' וסי' ויבן עויתו מגדלים קדמא דפסוק . על שער בת רבא אפק במגדל : ארמה י'א בקריאה וסיכני' וחוסף ללדת את אחיו את הבל . מזבא אדמה העשה לי וזכחת עליו . משא צמר פרום ארמה דנעמן . כי מי דיטון מלאו דם . הי רב את יוצרו הרש . שרד שרה אבלה ארמה . אל הראי ארמה גלי ושמי . לכן כה אמר ה' אשתך בעיר תזנה . ואמר לא גביא אנכי . ויבן מגדלים רבים . תשלח חוקך יבראון

בן יואש מלך יהודה אחרי מות יואש בן יהואחז מלך ישראל חמש עשרה שנה : כי ויתר דברי אמציהו הראשנים והאחרונים הלא הנם בתנבים ערספר מלכי יהודה וישראל : כי ומעת אשר ער אמציהו מאחרי יהודה ויקשרו עניו קשר בירושלם וינם לכישה וישלחו אחריו לכישה וימיתוהו ושם : כה וישאיתו ערספוסים ויקברו אתו ערספוסים בעיר יהודה :
 כו * ויקחו פרעם יהודה את עויתו והוא בן עש עשרה שנה וימליכו אתו תחת אביו אמציהו : ב הוא בנה את אילות וישיבה ליהודה אחרי שכב המלך ערספוס :
 ג בן עש עשרה שנה עויתו במלכו וחמשים ושתים שנה מלך בירושלם ושם אמו יכיליה מן בירושלם : ד ויעש הישר בעיני יהודה בכל אשר עשה אמציהו אביו : ה ויהי דרש אלהים בימי זכריהו המבין בראת האלהים ובימי דרשו את יהודה הצלילו האלהים : ו יצא וילחם בפלשתים ויפרץ את חומת גת ואת חומת יבנה ואת חומת אשדוד ויבנה ערים באשדוד

ובפלשתים : ויעזרתו האלהים על פלשתים ועל הערבים היושבים בגורר בעל והמעונים :
 ח ויתנו העמונים מנחה לעויתו ויקר שמו עד לבוא מצרים פי החיוק עד למעלה : ט ויבן עויתו מגדלים בירושלם עד שער הפנה ועד שער הגיא ועל המקצוע ויחוקם : י ויבן מגדלים במדבר ויחצב ברות רפים פי מקנה דרב היה לו ובשפלה ובמישור אפרים וקרמים בהרים ויבפרמל בראחב ארמה היה : יא ויהי לעויתו חיל עשי מלחמה ויצאי צבא גדוד במספר פקדתם ביד יעזאל הסופר ומעשיתו השומר על ידהגנתו משרי המדק : יב פר מספר ראשי האבות לגבורי חיל ארפים ושש מאות : יג וערספוס חיל צבא שרש מאות ארבע ושבעת ארפים וחמש מאות עושה מלחמה בבח חיל לעזר מלך ערי האויב : יד ויבן להם עויתו לבלי הצבא מגנים ורמחים וכבעים ושרינות וקשתות ולאבני קלעים : טו ויעש בירושלם השבנות מהשבת חושב לחיות על המגדלים וערי הפנות לירוא פחצים ובאבנים גדלות ויצא

תולדות אהרן וסי' לדנו . סוטס מת :

רשי

דק

ורכינו יוסף פירש תערוכות אוקן התערוכות שהיה לו למלך נתונים בערבות שלא ימרדו אבותם בו ולא נראה לי כי לא מנינו שגברה ידיהודה כל כך על אחריים שיבו כריכים לתן ליהודה נכיהם לערבון : (כז) ומעת אשר כר אחליה מחארי שיהו לכס דזה הוש על בנו ועל אחיו ועל קרובו שנהרגו על ידו לפי שנתגרה במלך כלכיש מלכה וכליהו אם עויהו תחוקו אך קשה לי ובפ' ר' יוסף ז"ל ראוני גם אותן ט"ו שנים שהי' כלכיש מלך עויהו בנו תחמיו ולא נתן לשתרו קון בחיוו אלל משמע שלא תלך בחיוו אביו : (ד) ויעש הישר בעיני ה' . ככל הישר שעשה אביו עשה ולא עשה כרשעתו : (ה) בימי זכריהו . זה עויהו וג' שמות נקראו לו עויהו זכריהו עוריהו ודוגמא (מלכיש ב' יב) יהואחז אחויהו : המצן בראת אלהים . שבין ביראת האלהים שעושה הוא ונתירא מה' : (ט) ויבן עויהו מגדלים וגו' . הוצרך לחוק מה שפרטו בחומה בימי אביו : (ו) אכרים . ארטי' רי' בלע"ז : וקרמים . דוגמא (שס ב' כ"ה) לכרמים ולוגנים שומרי בהמות הים לו : כי אוהב אדמה הי' . מפורט בכ"ר ב' להעוים אחרי אדמה היו ולא נמצא כס תועלת הוא וקין : (טו) חשנות מחשבת חושב . דוגמא

ביניהם אשחיי"ם בלע"ז : (ה) בימי זכריה המצן בראת האלהים . פירוש שהיה נכיש : (ח) וימנו העמונים . העמונים שזכר והוא הטון כמו שפירשנו למעלה : (ט) ועל המקצוע
 ה' . ונפל לפני מלך ושראל מיד ויקשרו עליו קשר בירושלם להרגו כי הי' לכס דזה הוש על בנו ועל אחיו ועל קרובו שנהרגו על ידו לפי שנתגרה במלך כלכיש מלכה וכליהו אם עויהו תחוקו אך קשה לי ובפ' ר' יוסף ז"ל ראוני גם אותן ט"ו שנים שהי' כלכיש מלך עויהו בנו תחמיו ולא נתן לשתרו קון בחיוו אלל משמע שלא תלך בחיוו אביו : (ד) ויעש הישר בעיני ה' . ככל הישר שעשה אביו עשה ולא עשה כרשעתו : (ה) בימי זכריהו . זה עויהו וג' שמות נקראו לו עויהו זכריהו עוריהו ודוגמא (מלכיש ב' יב) יהואחז אחויהו : המצן בראת אלהים . שבין ביראת האלהים שעושה הוא ונתירא מה' : (ט) ויבן עויהו מגדלים וגו' . הוצרך לחוק מה שפרטו בחומה בימי אביו : (ו) אכרים . ארטי' רי' בלע"ז : וקרמים . דוגמא (שס ב' כ"ה) לכרמים ולוגנים שומרי בהמות הים לו : כי אוהב אדמה הי' . מפורט בכ"ר ב' להעוים אחרי אדמה היו ולא נמצא כס תועלת הוא וקין : (טו) חשנות מחשבת חושב . דוגמא

מצודת דוד

מצודת ציון

שמה אף אחר שלקח הארון משם : בני התערוכות . הם בני הכרים שהם ביד המלך לערבון שלא ימרדו בו האבות : (כז) ומעת וכו' ויקשרו . מעת ההיא התחילו לקשר עליו ולמרוד בו : (כח) צעיר יהודה . ר"ל בעת המיוחדת אשר ביהודה והיא עיר ציון : כו (ב) הוא כנה את אילות ויבינה ליהודה . כי שלמה כבשה מלכיש כמ"ש אז הלך שלמה וכו' ולא אילות (לעיל ה') ובני אדום חרדו ולקחו ארסה מיהודה ובהשר הכה אמציהו את אדום לקחה מידם ופויחו בנה את חומתה והיום עיר מצר ובה הטיבה ליהודה כי בעודה פרוזה אין לסחמוק בה ולהחזיקה משלהם : אהרי שכב המלך . על אמציה יאמר כי אף שהוא לבדו עדיין לא אוהר לידם להחיק בה עד כי מח ובא עויהו ועשאה עיר מצר : (ד) ויעש הישר וכו' ככל וכו' . ר"ל בדבר הישר עשה כבציו ולא בדבר מה שלא כוב עשה : (ה) ויהי לדנו אלהים . היה דרבו לדנו אלהים : המצן בראת אלהים . היה צל בינה להבין נפלאות בפראוח הנוצה הבאה מאלהים : (ח) העמונים . אולי הם העמונים שזכר והוא הפך : וילך שמו . פירשם שמו הלך עד שבא אל מנרים : עד למעלה . ר"ל גדול מאוד : (ט) ויחוקם . ככל פסם חיוק את המגדלים ההם : (י) ויהלצ ברות . ההופר . במקום אנשים קרוי חוצב בלשון מקרא : כי מקנה . רב . והיה גרין לצרות רבים להשקות המקנה : ובשפלה ודמשור . מהם רועים בשפלה ומהם במישור : כי אוהב אדמה . אוהב היה זכוק בעצות אדמה : (יא) במספר פקדתם . במספר מניס' הנוסבר ביד יעזאל וכו' : על יד מניניה . הוא היה מוסר בידם המסבר : (יב) לגבורי חיל . של גבורי חיל : (יג) ויעש בירושלם וילחם וילחם בידים ופתח ממשלהם : כח חיל . הוא ככל ענין במ"ש ויהי על רב הכח : (יד) ולאבני קלעים . הכלים האלכריים לאבני הקלע : (טו) השבנות מחשבת

בן (ט) המקצוע . חזיוות כמו לשני המקצועות (שמות כו) : (י) ובשפלה . במקום : אכרים . הם מוכדי האדמה בחרישה כמו וקראו אכר אל אכל (שמות ה) : וכרמים . עובדי הכרמים : ובכרמל . ענין גבעות שמיים ומרים כמו ורנס בכרמל ובשן (ירמיה ז) : (יד) ויבן . מל' ככנס : וכוכעים . עשויים הם מברזל וישו על הכלש לכנו ממכת מרב : וציונות . ענין מלכיש מברזל ויכשו בנלחמה להגן : (טו) הסנות . מהם כעין מגדלים כמו ועל הסנות כבוכות (אנשים ב)
 להיום עיר מצר ובה הטיבה ליהודה כי בעודה פרוזה אין לסחמוק בה ולהחזיקה משלהם : אהרי שכב המלך . על אמציה יאמר כי אף שהוא לבדו עדיין לא אוהר לידם להחיק בה עד כי מח ובא עויהו ועשאה עיר מצר : (ד) ויעש הישר וכו' ככל וכו' . ר"ל בדבר הישר עשה כבציו ולא בדבר מה שלא כוב עשה : (ה) ויהי לדנו אלהים . היה דרבו לדנו אלהים : המצן בראת אלהים . היה צל בינה להבין נפלאות בפראוח הנוצה הבאה מאלהים : (ח) העמונים . אולי הם העמונים שזכר והוא הפך : וילך שמו . פירשם שמו הלך עד שבא אל מנרים : עד למעלה . ר"ל גדול מאוד : (ט) ויחוקם . ככל פסם חיוק את המגדלים ההם : (י) ויהלצ ברות . ההופר . במקום אנשים קרוי חוצב בלשון מקרא : כי מקנה . רב . והיה גרין לצרות רבים להשקות המקנה : ובשפלה ודמשור . מהם רועים בשפלה ומהם במישור : כי אוהב אדמה . אוהב היה זכוק בעצות אדמה : (יא) במספר פקדתם . במספר מניס' הנוסבר ביד יעזאל וכו' : על יד מניניה . הוא היה מוסר בידם המסבר : (יב) לגבורי חיל . של גבורי חיל : (יג) ויעש בירושלם וילחם וילחם בידים ופתח ממשלהם : כח חיל . הוא ככל ענין במ"ש ויהי על רב הכח : (יד) ולאבני קלעים . הכלים האלכריים לאבני הקלע : (טו) השבנות מחשבת

דברי הימים ב כה

קנה

גדע בחי אף כל קרן ישראל. ישתחוה נ' בקריאה וס' יהי דוד בא עד הראש. ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. ולפניהם ושתחוה. ולהם קפר: לך ג' כתיב לך חסר ה' בלישן הליכה וס' לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם. ויאמר לנערו לך ונקרבה דבנעה. ויועץ אמציהו מלך יהודה יועש. ות' כתובין לכה מ' לה' וס' יוען יצחק ויאמר אל עשו הן גביר. תלא אחר רועים בשכם לכה ואשלתך. ויוסף עוד אחימעץ. כי יתפוש איש באחיהו. לפני אפרים ובנימן: ואת בני דסמי' בקריאה וס' אלה תולדות יעקב יוסף. ואת בני המכים לא המית. עלו אלי ועזרוני. ולקח את כל הזהב והכסף דמלכים. ואת בני צדקיהו שהטו דמלכים. לכן עוד אריב אתכם. את אדום ואת מואב ואת

ואיש מקדש ישראל אל אמציהו מלך יהודה
 לאמר החיה אשר בלבנון שלח אל הארז אשר
 בלבנון לאמר תנה את פתך לבני לאשה
 ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותרמם את
 החיות: ^{ו ר ט} יש אמרת הנה הבית את אדום וגשאלה לבך
 להכביד עתה שבה בביתך לפנה תחנה
 ברעה ונפלת אתה ויהודה עמו: ^{כ ו לא ש שמע}
 אמציהו כי מהאנשים היא למען תתם ביד כי
 דרשו את אדתי אדום: ^{כא ו יעל יואש מלך}
 ישראל ויתראו פנים הוא ואמציהו מלך יהודה
 בבית שמש אשר ליהודה: ^{כב ו יצגף יהודה לפני}
 ישראל וינסו איש לאחיו: ^{כג ו את אמציהו}
 מלך יהודה בן יואש בן יהואחז הפש יואש
 מלך ישראל בבית שמש ויביאהו ירושלם
 ויפרץ בחומת ירושלם משער אפרים עד שער
 הפונה ארבע מאות אמה: ^{כד ו כלה הוה והכסף}
 ואת פרי הכלים הנמצאים בבית האלהים עם
 עבד אדום ואת אצרות בית המקדש ואת בני
 התערכות וישב שמרון: ^{כה ו יהי אמציהו}

אף: ^{יא ו אמציהו התחוק וינהג את עמו}
 ויקח גיא המלה ויקח את בני שיעיר עשרת
 אלפים: ^{יב ו עשרת אלפים היום שבו בני יהודה}
 ויביאום קראש הפלע וישליכום מראש הפלע
 וכלם נבקעו: ^{יג ובני הגרוד אשר השיב}
 אמציהו מדכת עמו למלחמה ויפשטו בערי
 יהודה משמרן ועד בית חורון ויפו מהם שלשת
 אלפים ויבזו בזה רבה: ^{יד ו יהי אחרי בוא}
 אמציהו מהפזת את אדומים ויבא את אדתי
 בני שיעיר ויעמידם לו לאלהים וקפניהם ישתחוה
 וקהם יקפז: ^{טו ו יתראף יהוה באמציהו וישלח}
 אליו נביא ויאמר אליו למה דרשת את אלהי
 העם אשר לא יחזיקו את עמם מידה: ^{טז ו יהי}
 בדברו אליו ויאמר לו הליועץ למלך נתנה
 תדלילה למה יפנה ויתחד הנביא ויאמר ידעתי
 כי יעץ אלהים להשחיתך פיעשית זאת ולא
 שמעת לעצתי: ^{יז ו יועץ אמציהו מלך}
 יהודה וישלח אריוואש בן יהואחז
 מלך ישראל לאמר לך נתראה פנים: ^{יח ו ישלח}

רדק

רשי

אלהים ואם לא יעזרך כי יש כח באלהים לעזור ולהכשיל: (יז) נחמה פנים. להלחם:
 (יט) ונשאל לך להכביד. להרבות עוד מלחמה. כמו והכבדוהו ולא יעשו: (כג) עד
 שער הפונה ובמלכים עד שער הפונה. ונקראה הפונה פונה. לפי שהפונה מבית הקודש
 ויופיו: (כד) עם עובד אדום. פ' שהיה נגיד על האזרחות ובניו אחריו: ואת בני
 האזרחות. בני הכהנים שטמנים המלכים זה ביד זה להקים העריות והשלטם
 ביניהם
 ישרה דע לך אתה המלך כי יעץ ה' להשחיתך הואיל כי עשית זאת ולא שמעת
 אמציה מלך יהודה וישלח אל יואש ונ' (יז) לך נחמה פנים. להרבות
 אל הארז. שהוא שר גדול מכל האילנות. ותעבר ותרמסו. ולא רצה הארז
 נשאו לבו לשלוט בזיון גדול כזה לארו גבוה אף אתה כחוח שאין לך רק שני שטני'
 אחר הכבוד ורצה אתה להכבד אף כי ובמלכים (כ' י"ד) הכבד ושכ דביתך:
 (כ) כי מהאלהים הוא למען תתם ביד. כלומר בידים כדלעיל ודעתי כי יעץ
 כשחששו אמציה למה הביאו לירושלים ולא לשמרון לפי שהיה בית שמש שומך לירושלים:
 כך למרוד הואיל ונפרצה החומה: (כד) הנמצאים בבית האלהים עם עובד אדום. כי הוא
 שלא הביאו ישראל את אמציה להיות עוד מלך בירושלים עד שנתנו בני הכהנים ערבון
 שלא ימרו עוד בניו וכן תרנס וימנן אותו במלכים (כ' י"ד) בני רבבות.
 ורבינו

ועשה וחזק למלחמה: לעזור ולהכשיל. פתרון יש לו כח ונבזרה לעזור לך
 בלא חיל של אפרים ולהכשיל אותך אם תולכס עמך: (יב) וכולם נבקעו. ויהי
 אחריו בא ונ'. בנאיכה רבתי עליו נחמר ורגז ושחק ואין נחת (משלי כט):
 (יג) ויפשטו בערי יהודה משמרן ועד בית חורון. לאחר שחזרו למקומם כדלעיל
 ויחר אפם מאד ביהודה וישבו למקומם שאלם לא כן אלא מיד שנבלו מחמתה
 פשטו בערי יהודה היה לו למר ויפשטו בערי יהודה מבית חורון עד שמרון:
 (טז) כי יעץ אלהים להשחיתך. כלומר אם אין אתה שומע לעצתי לילך בדרך
 לעצה ומה הוא העז' שהשחיתך להחנרות במלך ישראל ויפול לפניו כדכתיב ויעץ
 נבורתו על כוסים דמתחים: (יח) החוח אשר בלבנון. שהוא שפל רוח: שלח
 להרגו כי זילות הוא בעיניו לטרוף החוח אלא עברה עליו ורמסו לבזיון כי היאך
 ועת' עבדי וקומן עליך וירמסוך כשישמעו בזיון הוה: (יט) ונשאלך לךך. לרדוף
 (כ) כי מהאלהים הוא למען תתם ביד. כלומר בידים כדלעיל ודעתי כי יעץ
 כשחששו אמציה למה הביאו לירושלים ולא לשמרון לפי שהיה בית שמש שומך לירושלים:
 כך למרוד הואיל ונפרצה החומה: (כד) הנמצאים בבית האלהים עם עובד אדום. כי הוא
 שלא הביאו ישראל את אמציה להיות עוד מלך בירושלים עד שנתנו בני הכהנים ערבון
 שלא ימרו עוד בניו וכן תרנס וימנן אותו במלכים (כ' י"ד) בני רבבות.
 ורבינו

מצודת ציון

מצודת דוד

הוא נקרא וכן כפן שמרים וס' שומר: (ז) ירכ. מל' רכוי: ^{בד} (יג) שמו. מל' שבו:
 (יג) ויפשו. מל' כששמות וסור כדרך הנלחמים וסוללים: (יז) לך. מנינו כמו לכס כס'
 (יח) הסתה. הוא מין קולס כמו כששפס בין החומים (ש"ס ב) ותרמסו. ענין דרכים כנל:
 (יט) ונשאלך לךך. ענין כסרוממות תלוה: התגרה. מל' תגר ומחלוקת וכן אל תמגר כס
 (יכרס ב): (כג) שער המוס. הוא שער המוס כהאמר בת"כ כי השער כהמדר כגכס הוא
 שונה לכאן ולכאן: (כד) ההערוכות. מל' ערכון ועשקו כמו מה סערכון (בראשית לת):
 סערכו
 ישב אלך ולוה תגאחית ורצה אתה להרבות כבודך בהלמך עמדי: עמה. הואיל
 למה תמגר עמדי בעבור הביא עליך הרעה ותפול אתה ועמך: (כ) למען תתם. את
 אמציה ופניו ביד מלך ישראל: (כא) ויהראו פנים. ר"ל נלחמו פנים בפנים:
 שער הפונה והיה בצורך ת' אמה: (כד) וכל האב. רצה למר ולקח את כל האב וכו' ומענין
 חזון מכוונ: עם עובד אדום. עם כל הנמצא בבית שמש עובד אדום כי נהיה
 סערכו

אפס. כי לבזיון ומשכ להם: (יב) נבקעו. נבקע כריסם: (יז) אשר לא הליו. ונראה ח"כ
 שלא אלהים המה: (יז) הליועץ. ובי מי מיה לויך ויעץ למלך: חדל לך. מדברך אלהי המה
 יוכך. מי מאנשי: כי יעץ אלהים. יעץ את עמנו: (יז) נחמה פני. כלומר אין זה נבזרה
 מה שזלו להפוך ספחוס והבו בעמי אף נחמה פנים בפנים ודעה הנבזרה עם מי:
 (יח) הסתה. המהיל את אמציה לחוח ואת עמנו לארו וכלנו אומר אף אם דברת לשלום
 לכלימה ישב לילתחבר עמך מ"כ לרדת עמך במלחמה: ותרמסו. על אשר נשאו לבו
 לדבר כזאת ורמו לו שהפשו י ממו ארו: (יט) אמרת הנה הכיתו וכו'. ולדבר נבזר'
 וקית כבוד מה בלחון אדום שב כביתך ותשאר כבדוך: למה תמגר עמדי. עמה.
 אמציה ועמו ביד מלך ישראל: (כא) ויהראו פנים. ר"ל נלחמו פנים בפנים:
 שער הפונה והיה בצורך ת' אמה: (כד) וכל האב. רצה למר ולקח את כל האב וכו' ומענין
 חזון מכוונ: עם עובד אדום. עם כל הנמצא בבית שמש עובד אדום כי נהיה
 סערכו

דברי הימים ב כד אכה

על הגם המלכים. וחברו את הרום דספרא. וירגמוהו אכן במצות המלך: וירושלים ה' מ"ל בקריאה וסימ' ירושלים עייס תתיה. ואלה נולדו לו בירושלים. ושם אמו יהועדן דספרא. אחר זה שלח סנהריב. אשר הגלה מירושלים: חיל ד' קסצין בקריאה וסימ' וישכר מישראל מאה רבב. כל מספר ראשי האבות. ולמשלמיהו בנים אחים. ויקהל דוד את כל שרו. וכל אס"ף דכו': בחרו אף ה' בקריאה וסימ' וצא מעם פרעה בחרי אף. וקם יהונתן מעם השלחן בחרי אף. בחרו אף רצין וארם וכן רמליהו. ויבדילם אמציהו להגרוד.

כג ויהי א תקופת השנה ענה עליו חיל ארם
 ויבאו אל יהודה וירושלם וישחיתו את כל
 שרי העם מעם וכל שללם שלחו למלך דרמשק:
 כד כי במצער אנשים באו חיל ארם ויהוה נתן
 בידם חיל לרב מאד כי עזבו את יהוה אלהי
 אבותיהם ואת יואש עשו שפמים: כה ובלכתם
 ממצונו ביעזבו אתו במחלים רבים התקשרו
 עליו עבדיו בדמי בני יהודה כהן ויהרגו ער
 מפתו וימת ויקפרהו בעיר דוד ולא קברהו
 בקברות המלכים: כו ואלה המתקשרים עליו
 זכר בן שמעת העמונית ויהוזהב בן שמרית
 המואבית: כז ובניו רב המישא עליו ויסוד בית
 האלהים הגם פתולים על מדרש ספר המלכים
 וימלך אמציהו בנו הנחיתו: כח א בן
 עשרים וחמש שנה מקד אמציהו ועשרים
 ותשע שנה מקד בירושלם ושם אמו יהועדן
 מירושלים: כט ויעש הישר בעיני יהוה רק לא
 בלבב שקם: ג ויהי כאשר חזקה הממלכה
 עליו ויהרג את עבדיו המפלים את המלך אביו:

ד' ואת בנייהם לא המית כי כפתוב בתורה
 בפפר משה אשר צוה יהוה לאמר לא ימותו
 אבות עד בנים ובנים לא ימותו על אבות כי
 איש פחמאז ימותו: ה ויקפץ אמציהו את
 יהודה ויעמידם לבית אבות קשרי הארבים
 וקשרי המאות לכהן יהודה ובנימין ויפקדם
 למפן עשרים שנה ומעלה וימצאים שלש מאות
 אקר פחור יוצא צבא אהו רמח וצנה: ו וישלך
 מישראל מאה אקר גבור חיל במאה כפר כסף:
 ז ואיש האלהים בא אליו לאמר המלך אר
 יבוא עמך צבא ישראל כי אין יהוה עמי ישראל
 כל בני אפרים: ח כי אס"בא אתה עשה חוק
 למלחמה יכשילך האלהים לפני אויב כי יש
 בך באלהים לעזור ולהכשיל: ט ויאמר אמציהו
 לאיש האלהים ומה לעשות למאת הפפר אשר
 נתתי לגדוד ישראל ויאמר איש האלהים יש
 ליהוה קתת לך הרבה מזה: י ויבדילם אמציהו
 להגדוד אשר בא אליו מאפרים ללכת למקומם
 ויטר אפם מאד ביהודה וישבו למקומם בחרי

הולדת אהרן (מספ כג קחשן ס):

רשי

רדק

כמו שאמר לעיל ויעזבו את בית ה' אלהי אבותיהם: וישחיתו את כל שרי
 העם. מוסב למעלה וזכרי מות יהודע צלו שרי יהודה וישחיתו למלך
 והשחיתו את יואש אחריהם על זה נפרע להם גמולם שבאו מול ארם והשחיתו
 את כל שרי העם: מעם. מהות עם: (כה) דדמי בני יהודע. כשביל דמי
 זכריה ענה בן יהודע כי היה לו לזכור טובה וחסד שנמל עמו יהודע וכשביל
 אחרו עון נחשקרו עליו עבדיו והרגוהו על מנתו מדדו לו מדה כנגד מדה
 על שנהרג זכריה שקטו ושליו וזועט שאין לו לדאג כי בן יהודע הוא ולכבודו
 ינהגו בו כבוד ושפכו דמיו לדרך וע"כ נהרג גם הוא בשלום והשקט על מנתו:
 (כו) המואבית. מה לי מי היו וממי יצאו אם מנני ישראל או ממואבים אלא יצאו
 כפויי טובה שכפו טובתו של אברהם אבינו ללוע אביהם שנלחם עם המלכים
 כששמעו שגשג לוט והם שכרו את בלעם לקלל בניו ויפרטו מואש שכפה טובתו
 של יהודע והרג את זכריה וכן מפורש בזכרית: (ז) כי אין ה' עם ישראל
 כל בני אפרים. לפי שירבעם משבע אחרים והוא היה הראשון שהסתיא את
 כל בני אפרים: (ח) כי אס"בא אתה עשה חוק למלחמה יכשילך האלהים לפני אויב כי יש
 בך באלהים לעזור ולהכשיל: (ט) ויאמר אמציהו לאיש האלהים ומה לעשות למאת הפפר אשר
 נתתי לגדוד ישראל ויאמר איש האלהים יש ליהוה קתת לך הרבה מזה: (י) ויבדילם אמציהו
 להגדוד אשר בא אליו מאפרים ללכת למקומם ויטר אפם מאד ביהודה וישבו למקומם בחרי

אלה: (ג) וישחיתו את כל שרי העם מעם. יאלו אליהם למלחמה המלך ושרי יהודה
 וחיל לרבו. וחיל ארם השחיתו את כל שרי העם וכן העם גם בן השחיתו: (כה) דדמי
 בני יהודע הכהן. אולי כשהרגו זכריה הרגו גם כן שאר בני יהודע או לא היו לו
 בנים אז ליהודע אלא זכריה כי שאר בניו שאמר ויולד בנים וזכרו ככר מתו ולא שאר
 מבני יהודע אלא זכריה ואחרו הרבו. ואמר דדמי כמו ובני דן מואש: (כו) ובניו
 ירצ המשא. והוא רב שהוא שם. כמו ורצ שלום בניך כלומר רוב המשא שנבאו
 הנביאים עליו כמו שנאמר למעלה וישלח צהם נביאים. וקרי ירצ המשא ירצה.
 והוא עמיד במקום עבר כלומר המשא שרצ עליו ובניו שז אל יואש כי זכר בניו
 ומה שרצה המשא והוא הנבואה עליו וספור יסוד בית האלהים שחוק הכל הובס בספר
 מלכים וכבר פרשנו למה נקרא שמו מדרש: (ז) ואיש האלהים בא אליו. אמרו כי זה
 היה אמוץ אבי ישעיה הנביא: (ח) יכשילך האלהים לפני אויב. פי' אם יבוא עמך צבא
 ישראל יכשילך

ישראל וכל דור ודור אחריו היה להם למוקש שהיו עוודין לעגלו וזה של ירבעם: (ח) כי אס"בא אתה עשה חוק למלחמה יכשילך האלהים לפני אויב. פי' אם יבוא עמך צבא ישראל יכשילך

מצודת ציון

שעל הגם הורגים אותי וידרוש מהם את דמי לקחת נקמתי: (כג) לתקופת השנה.
 ר"ל כאשר הקיפה החמה לבא אל האקודה היא חמה שפמדה כפה שנהג:
 מעם. ר"ל מן העם כי עזבו את העם והשחיתו את השרים לבד להכרואם שח
 בעות על אשר השחיתו למלך: (כד) כי במצער. ר"ל נראה הדבר שח מצער ובהשגחה כי בא ארם באנשים חממים ובני יהודה היו חיל רב ועכ"ל נפלו בידם: עמו שפסים.
 עמו צו דין משפט יסורין: (כה) ובלכתם. ובעת שהלכו החרמים ממת ולא על שהמלו עליו רק כי עזבוהו תולה בחליים רבים כי עמו צו מה שפמדה ידם: הסקפחו. בעת
 היא החקשרו עליו עבדיו בעבור נקמת דמי בני יהודע ועם שרק זכריהו והרג אמר בני וכן ובני דן מואש: (כו) ובניו. זכרון ספור בניו: ירצ המשא עליו.
 ומה שרצה עליו המשא רוצה לומר מביח האבואה שנבאו עליו הנביאים: ויסוד. ספור יסוד בית האלהים אשר היוק והיוקן: על מדרש. הספר של דברי הימים מהמלכים נקרא
 מדרש כי בו מדרש ספורי עניני המלכים והקורות: כה (ד) ככהו. כי עשה ככהו כבורה ולחוספה ביאור אמר בספר משה: על בנים. בעבור שכן הכריע: איש בחשלו
 ימותו. ר"ל כל המחיס המה כל איש בחשלו ולא בהפסא זלחמו: (ה) לבית אבות וכו'. לכל בית אב לבד ולכל שר אלק ומאה עם: אהיז לבד: (ז) כל בני אפרים. מלבוה
 עזרת השבטים קרויה ע"ש אפרים על כי ירבעם המלך הראשון שעליהם היה מבני אפרים: (ח) כי אס"בא אתה עשה חוק למלחמה יכשילך האלהים לפני אויב: (ט) ויאמר אמציהו לאיש האלהים ומה לעשות למאת הפפר אשר נתתי לגדוד ישראל ויאמר איש האלהים יש ליהוה קתת לך הרבה מזה: (י) ויבדילם אמציהו להגדוד אשר בא אליו מאפרים ללכת למקומם ויטר אפם מאד ביהודה וישבו למקומם בחרי

בעת הכתיבה וכן נחוק כריכות בעלי (מבלי כז): (כד) במצער. כמעט כמו ויהי מצער (כרמית
 יט): (כה) החקשרו. עמו קשר אגודת עריהם: (כו) זכר. ובע"כ נאמר ויחד ובעת השמות
 היה

בעות על אשר השחיתו למלך: (כד) כי במצער. ר"ל נראה הדבר שח מצער ובהשגחה כי בא ארם באנשים חממים ובני יהודה היו חיל רב ועכ"ל נפלו בידם: עמו שפסים.
 עמו צו דין משפט יסורין: (כה) ובלכתם. ובעת שהלכו החרמים ממת ולא על שהמלו עליו רק כי עזבוהו תולה בחליים רבים כי עמו צו מה שפמדה ידם: הסקפחו. בעת
 היא החקשרו עליו עבדיו בעבור נקמת דמי בני יהודע ועם שרק זכריהו והרג אמר בני וכן ובני דן מואש: (כו) ובניו. זכרון ספור בניו: ירצ המשא עליו.
 ומה שרצה עליו המשא רוצה לומר מביח האבואה שנבאו עליו הנביאים: ויסוד. ספור יסוד בית האלהים אשר היוק והיוקן: על מדרש. הספר של דברי הימים מהמלכים נקרא
 מדרש כי בו מדרש ספורי עניני המלכים והקורות: כה (ד) ככהו. כי עשה ככהו כבורה ולחוספה ביאור אמר בספר משה: על בנים. בעבור שכן הכריע: איש בחשלו
 ימותו. ר"ל כל המחיס המה כל איש בחשלו ולא בהפסא זלחמו: (ה) לבית אבות וכו'. לכל בית אב לבד ולכל שר אלק ומאה עם: אהיז לבד: (ז) כל בני אפרים. מלבוה
 עזרת השבטים קרויה ע"ש אפרים על כי ירבעם המלך הראשון שעליהם היה מבני אפרים: (ח) כי אס"בא אתה עשה חוק למלחמה יכשילך האלהים לפני אויב: (ט) ויאמר אמציהו לאיש האלהים ומה לעשות למאת הפפר אשר נתתי לגדוד ישראל ויאמר איש האלהים יש ליהוה קתת לך הרבה מזה: (י) ויבדילם אמציהו להגדוד אשר בא אליו מאפרים ללכת למקומם ויטר אפם מאד ביהודה וישבו למקומם בחרי

דברי הימים ב כ

ו' נספר בתלים סי' קל"ח וי"ג במס' בערך אדני"י מה דקשה ל' על האי מניא : מושל י"ד כ"ל וסי' נספר במזכה סי' ה' וקהל סי' י' ע"ש מה דכתיב : ויבנו לך בה חד
מן י"א בשנים סי' האתונתא לא ישרתנה כ"א מונח במי"א סקוטון שישרתנה מאילא וסי' יוצא נח ובנו ואשתו ונשי . בשבעותיהם דפנחס רובים הבבורים : ובאת שמה . אם
אריך מאפליה . מרוע אמרו עסי רדנו . קפדה בא . והסירו את כל שקוציה : וישבו בה ויבנו לך בה מקדש . ובאו שמה . ותאמרנה לה כי אתך נשוב . וסוון לבלוא ביה . וחבירו .
לאמנים להם קרא הגלגל . בתרב פלוגתא . הקתנים ג' בקריאה וסי' ונסעו הקתנים נושאי המקדש . והאנשים עשים כאמורה . ויקושו הלויים מן בני :

מכל ערי יהודה באו לבקש את יהודה : ה ויעמד . ו' כפיסאל
הושפט בקהל יהודה וירושלם בבית יהודה לפני . ל' ע
החצר החדשה : ויאמר יהודה אלהי אבותינו . ז'
הלא אפתה הוא אלהים בשמים ואתה מושג . י' ז' מ'
בכל ממלכות הגוים ובידך פת וגבורה ואין עמך
להתיצב : והלא א אתה אלהינו הורשת את
ישבי הארץ תזאת מלפני עמך ישראל ותהנה . י"ע ככסוים
זרע אברהם אהבה לעולם : ה וישבו בה ויבנו . ז'
לה א ביה מקדש לשמוך לאמר : ט אסתבוא
עלינו רעה הרב שפוט ודבר ורעב נעמדה . י"ג חסר
לפני תבית הוה ולפניה פי שמוך בבית הוה . י"ד ח'
וגזעק אלקי מצרתנו ותשמע ותושיע : י ועתה . י' ח' . י'
הנה בני עמון ומואב ותרשעיר אשר לא
נתתה לישראל לבוא בהם בבאם מארץ . י"ח ח'
מצרים כי סרו מעריהם ולא השמידום : י"א והנה . י"ח ח'
הם גמלים עלינו לבוא לגרשנו מירשתך אשר . י"ג ח'
הורשתנו : יב אלהינו הלא תשפטם פים פי אין
בנו פת לפני ההמון הרב הוה הפא עלינו
ואנחנו לא גרע מהדעשה פי עקי ענינו : י' ז'

חולדות אהרן ועמוד וכושם . סכאים כ' יצחוק ז כרוים ה זכאים לב :

דק

משנ וכן מאלו כספר שופטים ויזדונים ועמלק ומעון לחמו אהכס : (ה) לפני החצר
החדשה . הפער ססיה נריכה חזוק והדשו וחזקו אוהה . ור"ל פי' שחדשו בה דברי'
ואמרו עטל יום אלי יכנס צמהנה לייב כלומר בהער מדשו מה שלא היה מן החורה וזה
הוא שחדשו בה : (ט) שפט . שם בשקל שמור יקוד : ותחמנו
רבינו מחכס בר חלבו ז"ל : (ו) ותתנה לזרע אנרסם . לפיכך עליך להחזיקה ביום ולגרש העמי' האלה כי אפי' מלך ואפי' שום אדם כשנתן מהנה לאויב וזה אמר לנו
הימנו דוחק בעצמו להחזיקה ביום כ"ש חתה ושמה תחמר לא נחמיה לכס אלף שעה בשביל כך נאמר לעיל ידועת עולם כנת לנו : (ח) ויבנו לך בה מקדש לשמן לאמר
שחם תבוא עלינו רעה חרב שפוט או שום דין וזכר רוענ : (ט) וגזעק אלך חצרתנו . בבית המקדש : ותשמע ותושיע . כאשר התפלל לפניך שלמה והבטחתו לעשות
כך כמ"ש (לעיל ב' ו') ואם ינגף עמך וכל הפרשה עד וסלחת ונתתה לאוש ככל דרכיו ויעתר לו ה' בדכתיב (שם) וירא ה' אל שלמה ויאמר לו שמעתי את
תפלתך וכל הפרשה עד וסלחת למטאחם וארפא את ארצם ועתה אני מתפלל שמזכור אותה בעטמה שהבטחתו ותשמע ותושיעו מאויבוו הבאים עלינו : (י) ועתה על
כל זאת שהבטחתו להושיענו מאויבוו וזה לא די להם שאין זוכרו לנו אותה הסוד להיות עמנו ככל זרותנו הלא שגומלין אלינו רעה ואלוין עלינו : (יא) לגרשנו מירושלם אשר
לזכור את החסד ולבנה בעזרתנו וזה לא די להם לערער על ירושתנו : (יב) כי עליך ענינו . להושיענו : (יג) גם טפס . כמנהג כשהגדודים באים על הארץ בורחים מן
הורשתנו ואתה בעצמך ולפיכך מה יש להם לערער על ירושתנו : (יד) כי עליך ענינו . מושב על שאתנו אין בו כח לפנו ההמון והכניאו אחר להם אף על פי שהם רבים מכס אל
הכפרים לערו ומצריהם טפס נשיהם ונניהם : (טו) אל תיראו ואל תחמו . מושב על שאתנו : (יז) כי עליך ענינו . מושב על שאתנו והכניאו אחר להם אף על פי שהם רבים מכס אל
תיראו מהם : כי לא לכם החלמה כי לא להים . מושב על ואנחנו לא נדע והשיב הכניאו ודאי כאשר אמרתם שעל הקב"ה עינוכם וצטחונכם להושיעכם מן יעשה כי לא
לכם החלמה כי לא להים : (טז) במעלה הנין . שם מקום : (יז) החנינו . מושב על לא לכם החלמה : וראו את ישועת ה' . מושב למעלה הלא חתה אלהינו הורשתנו ואמר
להם הקב"ה הדין עמכם עלי להחזיקה בידכם : מחר צאו . ואלהם

רשי

יהודה לבקש אליו וישבי ירושלים לבד הם אלל מכל ערי יהודה צאו : (ו) ואתה
מושל בכל ממלכות הגוים ובידך כח וגבורה . לנהוג ממלכתך עליהם לךך אט
מבקשים ממך לעזרת מהם : ובידך כח . בעל כח וגבורה הרדין בלע"ז :
ואין עמך להתיצב . אין שום צריה יכולה לעמוד נגדך בכל ממלכות הגוים
זובחמו (יהושע א') לא יתיצב איש לפניך וכן (מ"א) מי הוא לפניו יתוצב (כך פי'
הוא כלל המלכות הגוים כנת לנו : (ח) ויבנו לך בה מקדש לשמן לאמר .
כאשר התפלל לפניך שלמה והבטחתו לעשות כל זאת שהבטחתו להושיענו מאויבוו וזה לא די להם לערער על ירושתנו : (י) ועתה על
לזכור את החסד ולבנה בעזרתנו וזה לא די להם לערער על ירושתנו : (יב) כי עליך ענינו . להושיענו : (יג) גם טפס . כמנהג כשהגדודים באים על הארץ בורחים מן
הורשתנו ואתה בעצמך ולפיכך מה יש להם לערער על ירושתנו : (יד) כי עליך ענינו . מושב על שאתנו אין בו כח לפנו ההמון והכניאו אחר להם אף על פי שהם רבים מכס אל
הכפרים לערו ומצריהם טפס נשיהם ונניהם : (טו) אל תיראו ואל תחמו . מושב על שאתנו : (יז) כי עליך ענינו . מושב על שאתנו והכניאו אחר להם אף על פי שהם רבים מכס אל
תיראו מהם : כי לא לכם החלמה כי לא להים . מושב על ואנחנו לא נדע והשיב הכניאו ודאי כאשר אמרתם שעל הקב"ה עינוכם וצטחונכם להושיעכם מן יעשה כי לא
לכם החלמה כי לא להים : (טז) במעלה הנין . שם מקום : (יז) החנינו . מושב על לא לכם החלמה : וראו את ישועת ה' . מושב למעלה הלא חתה אלהינו הורשתנו ואמר
להם הקב"ה הדין עמכם עלי להחזיקה בידכם : מחר צאו . ואלהם

מצודת דוד

ב (יא) גומלים . ענין תשלום שר : כודשמו . על יבושה : (טו) שחמו . ענין שחד וזכר : ים המלח : מארס . בדרך מהלכס צאו מעבר ארס : והגם . והגה הם עשה בחלפן
ירושלים : (ה) התצר החדשה . חולי חקט אוהה וחדשו הבנין : (ו) ואין עמך . חמר : (ג) חמ פניו . ר"ל שם בפניהו לדרוש ה' : (ד) ויקבץ יהודה . מיושבי
והנה מדדך הנותן מהנה לעולם לעזר להמקבל להבשר בידו : (ח) לאמר . ר"ל כי אמרו ע"י יהיו מושעים וכמ"ש במקרא שלאחריו : (ט) שפט . משפט טורכמות :
ולפניך . ר"ל והמידה היא לא היה לפניך כי שנתך בבית הזה : (י) לבא בהם . לרעה את ארצם : (יא) והנה הם גומלים . ר"ל והנה ראה הנמל שמשלמים לו לגרשו
ובי הוא הנמול הרואי : (יב) מה נעשה . להכלל מידם : כי עליך עיניו . אלא עיניו עליך להציל מידם : (יג) לפני בית ה' . לפני בית ה' : (יד) בתוך הקהל . כעמדה
בתוך הקהל : (טז) לא לכם החלמה . לא עליכם לחמו עמהם כי ה' ילחם לכם : (טז) הכס עולים . עמה עולים הם . במקום שעולים בה אל הנין והוא שם המקום :
ומלחמה . למחר תמלחו אותם בכרך אהל לפני מדבר ירואל ונתן להם אוח למען יחזק לבבם : (יז) צווח . בהמלחמה האוח : הסינו . עמדה ואל תצורו כס
מלחמה ולאו כפל הדבר : (יח) ויקוד . שם הקדקד והשתחוה על פני ארצו לפני ה' : (יט) להלל לה' . על צדוהו השמחה : למעלה . ר"ל גדול מאוד : (כ) ותחמנו .
וסקיענו כמו והנה אוחמו

דברי הימים ב יד טו

ויבא ג"א וס' נסמר בסדר ויקהל: היתה ד' קמנז' בקר' וס' נסמר בישיבה ס' י"ד: ויצא י"ג חסר בקריאה וס' נסמר בסדר ויקח קרח: בניו ובניו ב' פסוקי איה בהון ב' ובניו ובין וס' ויאמר אברם אל לוט אל נא הוה מרובה. ויאמר יהונתן לרוד לך לשלום. בריח בניו ובניו אבי ובין אבדך דכא דר"ה אפ"ר: ויעלה ג' רסין בקריאה וס' בריח בניו ובניו ובין אבי דמלכום. והברו דסיפרא בריח בניו ובניו. דרוש נא בעדינו את: להרבה ג' וס' ובכל עיר ועיר. ובין עשרת ימים בכל יין להרבה. ה' תד' אל-המקד' אסא וישלח את-שלי החילוני אשור-לו אל-ערי ישראל ויבאו את-עיון ואת-ד' ואת אבל מים ואת פר-מסבנות ערי נפתלי הויה בשמע בעשא ויחדל מבנות את-הרמד וישבת את-מלאכתו: ויאסא המלך דקד את-כל-יהודה וישאו את-אבני הרמה ואת-עציה אשר בנה פעשה ויבן בהם את-גבע ואת-המצפה: ויבעת ההיא בא חנני הראה אל-אסא מלך יהודה ויאמר אליו בהשענה על-מלך ארם ולא נשענת על-יהוה אלהיך על-כן נמלט היד מלך-ארם מידך: ה' הלא הפושים והדובים היו לחיל לר' רכב ופרשים להרבה מאד ובהשענה על-יהוה נתנם בידך: ט' כי יהוה

בגחל קדרון: י' והבמות לא-סרו מישראל רק לבב-אסא היה שלם פלימו: י"ח ויבא את- קדשי אביו וקדשיו בית האלהים פספ וזהב וכלים: י"ט ומחמה לא היתה עד שנת-שרשים וחמש למלכות אסא: מ"ז * בשנת שרשים ויש למלכות אסא עלה בעשא מלך ישראל על-יהודה ויבן את-הרמה לבתיה הת ויצא ובא לאסא מלך יהודה: ב' ויצא אסא בסקה ג' וזהב מאצרות בית יהוה ובית המלך וישלח אר-בן-הוד מלך ארם היושב בדרמשק לאמר: ג בריח בניו ובניו ובין אבי ובין אבדך הנה שדחתי לך פספ וזהב לך הפר בריחך את- בעשא מלך ישראל ויעלה מעלי: ד' וישמע בן-

רק

פסם אחרת עם כל זה החזק ועבר השקונים: (פז). וגם מעכה אם אסא. היא אם אביו כי מעכה בת אבשלום היתה אם אביו. ובספר מלכים אמר על אסא ובס' אמו מעכה בת אבשלום. ר"ל אם אביו ודרך הלשון לקרא לאבי אביו אמו כמו אל רעואל אביו וכן לאם אביו אמו. וזכר אם אביו לאסא בעבור שהיה עובדה ע"ל כמו שחומר אשר עסקה מוללת להשרה ועם כל זה הוא עשה הישר בעיני ה' ולא נטה אחריה. גם יתכן לפרש כי אחרת היתה במקרה ג"כ מעכה בת אבשלום. אם אסא כמו אם אביו: (יע) ומלחמה לא היתה עד שנה שלשים וחמש. פי' מלחמה ישראל אל מלחמה הכושית היתה בשנת ט"ו לאסא: (ח) בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא. היאך היה זה והלא כחב שם כי בשנת שלש לאסא מלך בעשא על ישראל ומלך עבריים וארבע שנה הנה שלמה מלכותו בשנת עשרים ושש לאסא מלך כי חוקן השבועות של ספר מלכים אינו מונה לתחלת מלכות אסא אלא לתחלת מלכותו ועשרה שנים שקפה הארץ בתחלת מלכותו כמו שאמר בימיו שקפה הארץ עשרה שנים. ולפי שבספר מלכים זכר ענין מלכי ישראל ג"כ לא זכר תחלת מלכות אסא אלא מועת שהל להלחם ועשר שנים שבקפה הארץ לא מנה אותה שם ושתי שנים מאלה עבר שנים היו בימיו ירבעם והשמה שנים לא מלך נדב על ישראל ואם מלך לא חזקה מלכותו ולא מנה אותה לו ובשנה הבוית אחר העברה שנים מלך נדב מלכות שלמה ונלחם עם אסא וגם בשנת שלש לאסא שאומר שם זהו פי' בשנת שלש שהל להלחם עם מלכי ישראל ונלחם החולה עם נדב כי ירבעם ושלש שנים מלך בעשא על אסא כמו שאמר שם ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא כל ימיהם ומלחמה זו שעלה בעשא ובנה אם הרמה היתה בשנת כ"ג למלכות בעשא שהיא שנה ל"ו לתחלת מלכות אסא והיא שנת כ"ה ל"ו למלחמת אסא. כי שנה שנייה של נדב כי ירבעם מונה אחר ג"כ לבעשא כי אפשר שלא שלמה הסנה לו. ובסדר עולם אמר כי המלחמה האזח היתה בשנת שש עברה לאסא שנה אחת אחר מלחמת הכושית ומגן שלשים ושש הוא אומר למיחם שלמה כי שבשם שלמה את בת פרעה והוא בשנת ארבע למלכותו נגזרה גזרה שחלק לחזור מלכות בית דוד בשנת י"ו לאסא ששלמו ל"ו שנה לשלמה ומפני שקבל אסא

רשי

זכרות עשקה לו לל' והיתה נבעלת לו: (יו) והבמות לא סרו. צמות יהוד שהורגו להקריב עליהם לשמים משחרבה שולה עד שנבנה הבית זהו שונים עליהם כרת: (טז) ומלחמה לא היתה וגומר. תניא בסדר עולם בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא אפטר לומר כן והלא מת כבר בעשא בשנת כ"ו אלא מה ת"ל בשנת ל"ו למלך אסא כנגד ל"ו שנים שנתחן שלמה לבת פרעה שהיו כתב כן במלכים (א' ב') ויכרו שני עבדים לשמעי (שס) עד ויוז המלך את ציבה וילך ויפגע בו וכתיב בסמוך (שס ג') ויתחן שלמה לשמעי (שס) עד ויוז המלך את ציבה ג' שנים ובשנת ד' לקחה והוא מלך מ' שני' נמצא שהיתה עמו ל"ו שנים ובנגדן ציד בני דוד לכך נאמר בשנת ל"ו למלך אסא ובשנת י"ו למלכותו משה שכל זרה הכושי צידו היה שנת ל"ו משחת שלמה ובשנת י"ו לאסא כרתו ברית מלך ישראל ומלך ארם לעלות ולהתגרות באסא וקלקל אסא שחומר ויוצא אסא כסף וזהב לאמר כרות ברית בניו ובינך: (ד) וישמע בן הדד. ולא פסקו מלכי ארם מלכותו שוטנים ישראל עד שמת אסא ובשנת ג' לאחו כרתו ברית מלך ישראל ומלך ארם לעלות ולהתגרות באחו ולא היה זכות באחו שיפלו צידו ויפלו שניהם ציד חגלת פלאחר מלך אשור: בדרמשק. ובמלכים (ב' ט"ו) כתיב דמשק ובפסוק אחר דומשק וכוון א' הוה ודוגמא שני שבע שרביע: (ו) על כן נמלט. שלא יכולת לו למה שלא הבטחת בהקב"ה כי אם נבטחת בהקב"ה כשנשבעו וכרתו ברית יחד מלך ישראל ומלך ארם עליך כאשר נבטחת בו כשבאו עליך הכושים לא נמלטו מידך והיית עוזב לכולם אף לא היית מאבד ממונך שנתח לו כדי להפטר דריתו עם בעשא ופתח שלא נבטחת בהקב"ה אצת ממונך וגם מלך ארם נמלט מידך: מלכות בית דוד ל"ו שנה כנגד חוקן ל"ו שנה שהיה שלמה חסן פרעה והיתה עמידה במלחמה בעשא ונשטן על מלך ארם ושלח לו אוצרות בית ה'

מצודת ציון

מ"ז (ב) בדרמשק. היא דמשק כאמור ב"ה: (ג) הסר. ענין כסול: (ד) אכל מים. היא אכל בית מעכה כאמור ב"ה: (ה) מלכותו. ערי אוצרות כמו ויבן ערי סבכות (מכות ה') (ו) וישנת. ענין כסול כמו שנה

אפרה בגחל קדרון כי אפר עובדת כוכבים אסור בהנאה: (י) והבמות. אשר היו עשויות לבמים ולפי שכאשר נבנה הבית נאסרו הבמות בכל מקום לזה יהשב להבא: (יח) קדשי אביו. אולי אחר שהקדים חזר ולקחה מן ההקדש והביאם אסא לבית ה': (יט) ומלחמה. בניו ובין מלך ישראל: עד שנה שלשים וחמש. עד סוף שנת ל"ה למלכות אסא: (כ) שנים היו מעט שנהלקה מלכות בית דוד כי רהבעם מלך י"ז שנה והאבינו בעשא עם אסא היא היתה בשנת שש עברה לאסא (כי לא היו בעשא עד ל"ו לאסא כמ"ש ב"ה) כי בסוף ד' למלכותו נבטחה ומלך מ' שנה לכן כשהשנן הזה נגזרה שחלק מלכות בית חזרה ומש"ל למלכות אסא ר"ל לתחלת המלכות אשר מלך בה אסא כי התחלת המלכות היא על שבט יהודה לבד היתה בימיו רהבעם ופספ הוא ל"ו שנה: את הרמה. מגדל נטוס מול שערי ירושלים להשליך ממנו אבנים ליוצא ולבא: (ג) ויעלה מעלי. ר"ל לך והלחם בו ויעלה מעלי: (ז) בהשעך. בעטור השעך על כן נמלט כי היו משהתדים ויטל יתך: (ח) והלטים. גם שנה נבא עם ארם הכושי ועם שלח מוכר

מצודת דוד

תפלת והוא דמות מס להיות לע"ג וכמו הע"ג נקראים עצבים מ"ש שמועצב לב עובדיהם ק יקרא תפלת כי מביא רעה כי הוא מלשון פלואה בעתהני (וישיב ב"ה): וידק. עשאה דק דק: וישרוף בגחל קדרון. ראה לומר שרפה וישיבך אסא: (ח) מ"ז (ה) בשנת שלשים ושש. אמרו כבוד עולם המלחמה שהיה לבעשא עם אסא היא היתה בשנת שש עברה לאסא (כי לא היו בעשא עד ל"ו לאסא כמ"ש ב"ה) ומגן ל"ו שנים הוא מעט שנהלקה מלכות בית דוד כי רהבעם מלך י"ז שנה והאבינו בעשא עם אסא היא היתה בשנת שש עברה לאסא (כי לא היו בעשא עד ל"ו לאסא כמ"ש ב"ה) כי בסוף ד' למלכותו נבטחה ומלך מ' שנה לכן כשהשנן הזה נגזרה שחלק מלכות בית חזרה ומש"ל למלכות אסא ר"ל לתחלת המלכות אשר מלך בה אסא כי התחלת המלכות היא על שבט יהודה לבד היתה בימיו רהבעם ופספ הוא ל"ו שנה: את הרמה. מגדל נטוס מול שערי ירושלים להשליך ממנו אבנים ליוצא ולבא: (ג) ויעלה מעלי. ר"ל לך והלחם בו ויעלה מעלי: (ז) בהשעך. בעטור השעך על כן נמלט כי היו משהתדים ויטל יתך: (ח) והלטים. גם שנה נבא עם ארם הכושי ועם שלח מוכר

דברי הימים ב יד טו

קמו

שאל יעקב בעזרו שברו . והיו היום ויבאו בני האלהים להתחשב על ה' ותברו כ' בפסוק . רחב נפש יגרה מדון . וב' ועל ה' ופי' ראשיה בשחד ישפטו . אולת אד' תסלף דרכו :

הידברים האלה והנבואה עזר הנביא התחוק
 ויעבר השקוצים מפד ארץ יהודה ובנימן ומן
 הערים אשר לכד מחר אפרים ויהודה אתי
 מופת יהוה אשר לפני אוקם יהוה : ויקבץ
 את פרי יהודה ובנימן והגרים עמהם מאפרים
 ומנשה ומשמעון כיון נפלו עליו מישראל לרב
 בראתם פרי יהוה אלהיו עמו : ויקבצו
 ירושלם בחדש השלישי לשנת חמש עשרה
 למלכות אסא : יא ויזבחו ליהוה ביום ההוא
 מן השקר הביאו בקר שבע מאות וצאן שבעת
 אלפים : יב ויבאו בברית דרוש אתי יהוה אלהי
 אבותיהם בכל לבבם ובכל נפשם : יג וכל אשר
 לא ידרש ליהוה אלהי ישראל יומת למן קמו
 ועד גדול למאיש ועד אשה : יד וישבעו ליהוה
 בקול גדול ובתרועה ובחצצרות ובשופרות :
 טו וישמחו כל יי יהודה עליה שבועה פי בכל
 לבבם נשבעו ובכל רצונם בקשהו וימצא להם
 וינח יהוה להם מפביב : טז וגם מעכה אסא
 המלך הסירה מגבירה אשר עשתה לאשרה
 מפלצת ויברת אסא אתי מפלצתה וידך וישרף

יא ויגף יהוה את הפושטים לפני אסא וקפני
 יהודה וינסו הפושטים : יב וירדפם אסא והעם
 אשר עמו עד לגדר ויפל מפושטים לאין ידהם
 מחיה כיון שברו לפני יהוה ולפני מחנהו וישאו
 שלל הרבה מאד : יג ויפו את פרי הערים סביבות
 גדר פריה פה יהוה עליהם ויבאו את כל
 הערים פריה רבה היתה בהם : יד וגם אהלי
 מקנה הפו וישבו צאן רב וגמלים וישבו ירושלם :
 טו * ועזרתו כן עזרה היתה עליו רוח
 אלהים : טז ויצא לפני אסא ויאמר לו שמעוני
 אסא וכל יהודה ובנימן יהוה עמכם בהיותכם
 עמו ואם תדרשוהו וימצא לכם ואם תעזבוהו
 יעזב אתכם : יז וימים רבים לישראל ללא אלהי
 אמת וללא בהן מורה וכלא תורה : יח וישב בצר
 לו עלי יהוה אלהי ישראל ויבקשהו וימצא
 להם : יט ובעתים ההם אין שרם ליצא ולבא
 פי מהימות רבות על פריי שבי הארצות :
 כ וכתתו גויי פגוי ועיר בעיר פרי אלהים הממם
 בכל צרה : כא ואתם הזקו ואריירו ויכם פי
 יש שבר לפענתכם : כב וכשמע אסא
 ח' ויבטח אסא ויבטח

הירדות אהרן ושמע רבים . ע' ח :

דק

ממשלה כנגד . או פי' אל יעזר כח : (ג) ללא אלהי אמת . שיהיו בגלות בין עובדי
 ע"ג כאלו עובדי ע"ג כמו ועבדכם שם אלהים אחרים כמו שחננס לונקלום כי כשעבוד
 עובדיהם כאלו עובד אוחס . או פי' ללא שופטי אמת . כמו והגישו לדונוי אל
 האלהים שפירשו השופטים כי היום שופטי ישראל בגלות : (ח) והנבואה עוד הנבוא .
 מסר הנבואך ופי' הנבואה נבואת עודד הנביא . וכן הארון הנביא והמרים זלמו . או
 פי' והנבואה לעודד הנביא והנה הנבואה היתה לעזריה בן עודד ואך אמר והנבואה
 עודד הנביא אל ר"ל בן עודד הנביא כמו לעזריה הנבואה לזו בענין מה פסם אחרת או
 שפרשתי בו פירוש אחר . או יתכן כי גם אמו האננה לו בענין מה פסם אחרת או
 נבואה הפסם כי עודדו מן וכן מלאנו אותו בימי אמו וכששמע הדברים האלה
 ושמע הנבואה מאביו פסם

ויזבחו לה' ביום ההוא שלחו וצאו בשלום בירושלים מן השלל הביאו כלומר מן
 אס אסא המלך הסירה מגבירה . לפי שעשתה לאשרה מפלצת מפליא לילנותה
 זכרות

מצודת ציון

אזכר . הוא שם מנחתה המורכב על חונכחו וכו' מל' אונס לשכר (ורמס ל) : (ב) וישאו .
 ולקחו : (ד) ויבנו . מל' שבים : טו (ג) מורה . מנמד : (ו) וכתתו . ענין שבירה ורמזה
 כמו וכתתו חרבויה (ישעיה ב) : העמם . ענין שבירה כמו וכתתו גלגל עגלתו (שם בת) :
 (פ) נסלו . ענין הטיס כמו ותשל מעל הגמל (בראשית כד) ור"ל נסו עמם לסיוח חמת ממשלתו :
 בדרמשק

הוא שם מנחתה המורכב על חונכחו וכו' מל' אונס לשכר (ורמס ל) : (ב) וישאו .
 ולקחו : (ד) ויבנו . מל' שבים : טו (ג) מורה . מנמד : (ו) וכתתו . ענין שבירה ורמזה
 כמו וכתתו חרבויה (ישעיה ב) : העמם . ענין שבירה כמו וכתתו גלגל עגלתו (שם בת) :
 (פ) נסלו . ענין הטיס כמו ותשל מעל הגמל (בראשית כד) ור"ל נסו עמם לסיוח חמת ממשלתו :
 בדרמשק

הוא שם מנחתה המורכב על חונכחו וכו' מל' אונס לשכר (ורמס ל) : (ב) וישאו .
 ולקחו : (ד) ויבנו . מל' שבים : טו (ג) מורה . מנמד : (ו) וכתתו . ענין שבירה ורמזה
 כמו וכתתו חרבויה (ישעיה ב) : העמם . ענין שבירה כמו וכתתו גלגל עגלתו (שם בת) :
 (פ) נסלו . ענין הטיס כמו ותשל מעל הגמל (בראשית כד) ור"ל נסו עמם לסיוח חמת ממשלתו :
 בדרמשק

הוא שם מנחתה המורכב על חונכחו וכו' מל' אונס לשכר (ורמס ל) : (ב) וישאו .
 ולקחו : (ד) ויבנו . מל' שבים : טו (ג) מורה . מנמד : (ו) וכתתו . ענין שבירה ורמזה
 כמו וכתתו חרבויה (ישעיה ב) : העמם . ענין שבירה כמו וכתתו גלגל עגלתו (שם בת) :
 (פ) נסלו . ענין הטיס כמו ותשל מעל הגמל (בראשית כד) ור"ל נסו עמם לסיוח חמת ממשלתו :
 בדרמשק

מצודת דוד

בכסותו שמך : אל יעזר עמך . אל יעזר אדם כח למולך לעכב הכח בידו להפגור :
 (יב) לחין להם מהיה . עד לא פגור להם היות : (יג) כי היה פחד ה' . ולא עלרו כח
 להלחם בהם : כי בזה רבה . ולזה ההפגור לשלול את כל הערים : (יד) אלהי מקנס .
 אחשי אהל מקנה : טו (ב) וינא . ינא ממקומו ובח לפני אסא בשונו מן המלחמה :
 בהיותכם . בעבור היותכם עמו לשמור דברו : (ג) וימים רבים . הנה יהיו ימי רבים
 לישראל שיעבדו ללא אלהי אמת והם בימי אמו ומשה והדומים : וללא כח עזרה . על הכח
 להורוה כ"ל מאשר יבחרו הם כנביאי הבעל והדומים : וללא תורה . לא יתפזר בתורה ה'
 צר לישראל ישוב אל ה' וכאשר יבקשהו וימצא להם : (ה) ובעתים ההם . בעוד יחזיקו במרדס :
 וינא ולבא . בין בדרך ההליכה בין בחזרה : הארצות . הם ארצות בני
 ישראל : (ו) וכתתו גויי כגוי . ילהמו יסודה עם ישראל : הממם . יפגור ויכתתם כל מיני ארם :
 (ח) והנבואה . הנבואה שכל מיני ארם : (ח) והנבואה . הנבואה שכל מיני ארם :
 שלא נזכר במקרא : השקוצים . העבודה טובים המאוסים כשקיים : ויהדס . תקנו וכנהו מהדס :
 (יח) מן השלל הביאו . מן השלל אשר הביאו : (יד) ובמרועה . ר"ל בקול
 שמחה : (טו) כי בכל לבבם . לא מהכרת מנות המלך לשהיו עבדים בדבר : וימצא להם .
 ולא היה נמלא להם והינית להם משביב : (טז) אסא אסא . אס אביו היתה ועל
 אנגלתו קראת אמו : ענבירה . מהיות עוד גבירה מושלת לכל חסיה אששים לעבודה טובים :
 אש עשמה . על אשר עשמה

דברי הימים ב יב

דעת . הנין גם תנין הלצו שר הניקו גוריהו . בן ויקח לו רחבעם אשה את מהלת דסיפרא . מן בת ויצא מן בת ציון כל הדרה . מן המערה ויקם דוד אחר כן ויצא מן המערה . ויהי כ' כפעם חביר ר"מ בקריאה וסימ' ויהי כאשר פתר לנו כן היה . והיה המכס לה' מן הצאן . והיה כנסוע הארון . והיה כאשר תם כל העם . עד היותם ויהי נבול בני אפרים דיהושע . כי בא ירושלים . והיה הרבר הזה לחטאת . והיה ביום השביעי וימת הילד . וילכו העם . והיה סקן ימים ויבש הנחל . והיו בשנת החמישית למלך רחבעם דמלכים . כראות אחאב את אליהו . כי מת נבות . והיו ביום השני להמית את גדליהו . בעשתי עשרה שנה דעתליה . יען אשר אמרה צוד . והיו מרי במלך בית ה' דמלכים . וחברו דסיפרא . והיו

ובנימון לכל ערי המצודות ויתן להם המזון לרב
 וישאר המון נשים : יב א ויהי פהכין
 מלכות רחבעם וכחזקתו עזב את־תורת יהוה
 וכל־ישראל עמו : ב ויהי בשנה החמישית למלך
 רחבעם עלה שישק מלך־מצרים ער־ירושלם
 כי מעלו ביהוה : ג באסף ומאתים רכב ובששים
 אלף פרשים ואין מספר לעם אשר־באו עמו
 ממצרים לובים סבאים וכושיים : ד וילכד את־
 ערי המצודות אשר ליהודה ויבא ער־ירושלם :
 ה ושמעיה הנביא בא אל־רחבעם ושרי
 יהודה אשר־נאספו אל־ירושלם מפני שישק ניד־
 ויאמר להם כה־אמר יהוה אתם עונבתם אתי
 ואת־אני עונתני אתכם ביד־שישק : ו ויפגעו
 שרי־ישראל והמלך ויאמרו צדיק יהוה :
 ז ובראות יהוה כי נכעו היה דבר־יהוה אל־
 שמעיה : א אמר נכעו לא אשהיתם ונתתי להם
 במעט קפלימה ולא־תתן חמתי בירושלם ביד־
 שישק : ח פי יהוה־לו לעבדים וידעו עבודתי
 ועבודת ממלכות הארצות : ט ויער
 שישק מִקִּדְּמִצְרַיִם עַל־יְרוּשָׁלַם ויקח את־
 תולדות אחר ויכנעו שרי ישראל . (ספנית סס סנהד' כח) :

אצרות בית־יהוה ואת־אצרות בית המִקְדָּשׁ
 את־הַכֶּלֶל לקח ויקח את־מנני הזהב אשר עשה
 שלמה : י ויעש המלך רחבעם תחתיהם מנני
 נחשת והפקיד על־יד שרי הרצים השומרים
 פתח בית המִקְדָּשׁ : יא והיו מדי־בוא המלך בית
 יהוה באו הרצים ונשאום והשבוים אר־תא
 הרצים : יב ובהפגעו שב מפניו אפי־יהוה ולא
 להשחית ללכה וגם ביהודה היה דברים טובים :
 יג ויתחזק המלך רחבעם בירושלם וימלך
 כִּי־בֶן־אַרְבָּעִים א ואתת שנה רחבעם במלכו
 ושבע עשרה שנה מלך בירושלם העיר אשר־
 בחר יהוה לשום את־שמו שם מפל שבמי
 ישראל ושם אמו געמה העמנית : יד ויעש הרע
 פי לא הכין לבו לדרוש את־יהוה : טו ודברי
 רחבעם הראשנים והאחרונים הלא־הם פתובים
 בדברי שמעיה הנביא ועדו החזה להתיחש
 ומדחמות רחבעם וירבעם בדי־תמים : טז וישפב
 רחבעם עם־אבתיו ויקבר בעיר דוד וימלך
 אביה בנו תחתיו : יז א בשנת שמונה
 עשרה למלך ירבעם וימלך אביה על־יהודה :

רשי

דוגמא (לעול א' ד') וכות אביהם פרו לרוב : (ז) כנעו לא אשחיתם . דוגמא
 למטה (י"ד) עודנו הארץ לפנינו כי דרשנו ה' אלהינו דרשנו וגו' . כן דרך הפסוק
 כשמפסיק בנתיים כוסל עוד הציב' לאומרה דוגמא (מדבר י') והיה כי חלך עמנו
 והיה הטוב וגו' : (ח) כי יהיו לו לעבדים . לשישק ולשאר עובדי כוכבים
 כמפורש : וידעו עבודתי . כשיזכרו לא יהיה פליהם שום מושל ממלכתי שבדו כוכבי'
 אכל כשתזכרו מאחרי תורתי חדעו עבודת מלכי הארצות ותעבדו לה' : (י) והקני'
 אל השיבם אל תח' הרצים חדר הרצי' כלומר אל מקומ' ענין אח' מפי מורי לפי שהיה
 היה לו לומר למעלה מיד כשאתר ויעל שישק וגומר אלא
 ומפרש למה שהרי כשהומלך תחילה היה בן מ"א לפיכך היה בו כח וחוק להחזוק
 לא מלך כשנולד רחבעם נמלא שרחבעם היה בן מ"א כשמלך : העיר אשר בחר ה'
 כי לא הכין לבו לדרוש את ה' וגרמו שנתלקח שכינה מהם וכאלו קובל
 שהיה מתנכא וזהו שמעיה שאמר לעיל (ב' י"א) ולקמן (י"ב) מוכיח ויתר דברי
 אביה

מצודת דוד

העם : וישאל המון נשים . להשוים לפניו למטן יחזק במלכות בעזר אבות הנשים :
 יב (ב) כי מעלו בה' . ובעון זה בא עליהם האויב : (ו) כמעט לפליטה . ר"ל
 פליטה מועעת : ביד שישק . להיות נהתהים בידו : (ח) וידעונו' . ידעו מה מצ
 חס לעבוד את ה' חס לעבוד ממלכות הארצות כ"ל עבדו את ה' לא היו מושלים
 בהם הממלכות : (יא) ונשאום . להגן עליו מפניו הבא פהאוס : והשיבוים . אחרי
 וגם ביהודה . בנשי יהודה נמלא דברים טובים וישרים והגין עליהם וזתם :
 הכל ערי שבטי ישראל : (יד) ויעש הרע . בעבור שהיה חמו נח עבות' ולמדה
 מה שלמדו חמו : (כו) להחוש . ר"ל בשפיהם אשר יאמר בהם זכרון
 נירבעם בדבר הניבא מ"מ לאהר זמן חר להלהם עמו כל הימים עד זמנו :
 למלכו ובשנה הבאה עלך אביה שהיא ב"ח לירבעם :
 מיביא

דק

ח"צ וישאל המון נשים לאורך בניו הוא : (יא) אל תא הרצים . פי' אל הדר הרצים :
 (עו) להחוש . פי' דברי שמעיה ועדו הניבאים היו בדברי המלכים ובהחיתם :
 (ח) בשנה שמה עשרה למלך ירבעם וימלך אביה . לא ידענו למה נקעבז שנה אחת
 ממלך שהרי רחבעם לא מלך אלא י"ז שנה ורחבעם וירבעם החלת מלכותם בשנה
 אחת . ויתכן לפרש כי רחבעם נפנס בשנה שמה עשרה ולא

על יד שרי הרצים . לקח המנוגים מנית יער הלצנו והפקידם לשרי הרצים ואח"כ
 דואג ממלך מצרים וממלך ישראל היו נושאין אותן לפניו : (יז) ובהכנעו שב ממנו
 שהפסיק בנתיים לזורך ויעש תחתיים מגיני נחשת : (יג) ויתחזק העלך רחבעם .
 מעלמו כי היה בן שנה פשמת דוד שהרו שלמה מלך מ' שנה ושלמה עדיין לא
 לשום את שמו שם מכל שבטו ישראל . אלא שנתקלקלו במעשיהם כדכתיב ויעש הרע
 ומפיגין על קר : (טו) בדברי שמעיה הנביא . כל נביא ונביא היה כותב ספרו מה

מצודת ציון

חס טרמא (כראשית לח) : המון . ענין רבוי : יב (ב) טעמו . טעמו ומרזח : (ג) לובים
 וגו' . שמוח שבו"ג סס : (ז) לפליטה . פלאה ופלאה : חתך . ענין יאקה וסרקה כמו וחתך
 עלינו האלם (דניאל ס) : (י) תחתיים . במקומם : והפקיד . מל' סקדון : על יד . ביד :
 (יא) מדי . מחיר ר"ל ככל עם וכן עדי עלוהם (ש"א ח) : פא . ענין חדר מה כמו וחתא קנה
 חחד

טואו לבית המלך : (יז) בהכנעו . בעבור הכנעו שב וכו' ולא אמר להשחית בכליון גמור :
 (יא) כי בן ארבעים וחמשה וכו' . ועל שהיה גדול בשנים היה בו כח להחזוק : מכל שבטי .
 חוזה לעשות הרע : כי לא הכין לבו . לא חקר להשכיל לדמות את ה' לדעת אמתו כי סתך על
 הנהגם : כל הימים . המלחמות שביניהם היה כל הימים ועם כי מתחלה שב רחבעם מלהלחם
 יג (ח) בשנה שמונה עשרה . כי ירבעם ורחבעם מלכו כחדד ומח רחבעם ב"ח לירבעם :
 38

דברי הימים ב יא

קמח

אמר אל אחיו. ויהי כשמוע אחיו. ויקברו אתו ויספרו אתו. ולא שמע המלך דר"ה: שמעיהו ה' בקריאה וס' ואל שמעיהו הנחלמי היה. וגם איש היה מתנבא בשם ה' שמעיהו שמו. וירד בית המלך על. ויהי דבר האלהים אל דר"ה. ועמם הלויים שמעיהו ובתניהו. וכל שמעיהו דבו' במ"א ושמעיה הנביא בא אל רחבעם: ויין ד' בקריאת וס' ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם. והיה כנור ונבל תוף ותליל. ויחוק את המצודות דספרא. לאמותם יאמרו איה דגן ויין בהתעסס. להם הנזרות לא אכלתי. והסתות הראשונים: בן ירימות בן כתיב וקרי בת ירימות והוא חד סן ד' מלון כתיב גי' יתיר בקריאה ולא קריין וס' יתון לנו שבעה אנשים. תתן כד הקסח לא תכלה. ופני לב נבון יבקש

והשיב את הממלכה לרחבעם: ב ויהי דברייהוה ארשבעיהו אישהאלהים לאמר: אמר אל רחבעם בן שלמה מלך יהודה ואל פרי ישראל ביהודה ובנימן לאמר: ד פה אמר יהוה לא אתערו ולא תלחמו עם אחיכם שובו איש לביתו פי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את דברי יהוה וישבו מלכת ארירבעם: ה וישב רחבעם בירושלם ויבן ערים למצור ביהודה: ו ויבן את בית לחם ואת עיטם ואת תקוע: ז ואת בית צור ואת שוכו ואת עדולם: ח ואת צת ואת מרשה ואת יזוף: ט ואת אדורים ואת קיש ואת עזקה: י ואת צרעה ואת אילון ואת חברון אשר ביהודה ובבנימן ערי מצודות: יא ויחוק את המצודות ויתן בהם נגידים ואצרות מאכל ושמן ויין: יב ובכל עיר ועיר צנות ורמחים ויחוקם להרבה מאד ויהי לו יהודה ובנימן: יג והפכהנים והלויים אשר בכר ישראל התיצבו עליו מפלגבולם: יד פיעזבו הקוים את מגרשיהם ואהותם וילכו ליהודה

והשיב את הממלכה לרחבעם: ב ויהי דברייהוה ארשבעיהו אישהאלהים לאמר: אמר אל רחבעם בן שלמה מלך יהודה ואל פרי ישראל ביהודה ובנימן לאמר: ד פה אמר יהוה לא אתערו ולא תלחמו עם אחיכם שובו איש לביתו פי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את דברי יהוה וישבו מלכת ארירבעם: ה וישב רחבעם בירושלם ויבן ערים למצור ביהודה: ו ויבן את בית לחם ואת עיטם ואת תקוע: ז ואת בית צור ואת שוכו ואת עדולם: ח ואת צת ואת מרשה ואת יזוף: ט ואת אדורים ואת קיש ואת עזקה: י ואת צרעה ואת אילון ואת חברון אשר ביהודה ובבנימן ערי מצודות: יא ויחוק את המצודות ויתן בהם נגידים ואצרות מאכל ושמן ויין: יב ובכל עיר ועיר צנות ורמחים ויחוקם להרבה מאד ויהי לו יהודה ובנימן: יג והפכהנים והלויים אשר בכר ישראל התיצבו עליו מפלגבולם: יד פיעזבו הקוים את מגרשיהם ואהותם וילכו ליהודה

רק

רשי

היתה גורה וכזה מלח האלהים שישמע לעצם הילדים: (יח) אביהל בת אליאב וכו'. חסד וי"ו החטור כמו שמש ירח ראונו שמעון. לקח מחלת בת ירימות לאשה ולקח ג"כ אביהל בת אליאב וירימות זה לא נזכר בכני דוד אולי הוא אחד מן הנזכרים ושתי שמות היו לו: (יט) ותלד לו. על אחת מהם הוא תומר כי האחרת מתה או לא היו לו בנים ממנה: (כ) כי להמליכו. פירושו כי אמר להמליכו והעמידו בחייו לנגיד באחיו: (כג) ויבן ויפרון מכל בניו. ס' הבין בדבר ופחד ממרד ופרץ מכל בניו ופרס בכל ארצות יהודה ובנימן כדי להחזיק המלכות בידי: ויתן להם המזון לרוב. כדי שלא יערכו לשאל לעם: וישאל המון נשים. ס' לבניו כדי להרבות זרעו כי לעצמו הסה כחוב כי שמונה עשרה נשים נשא וששים פלגשים.

יהודה ועליה מונח בנוי לכך לא היו יכולין להפחד זה מזה וגם כתוב בסמוך: (ד) עם אחיכם. והלא אחיכם בני אדם אחד: (ה) ויבן ערים למצור. ערים קטנים כנה וכזה כל כביכותם מים משום חוקן זה מצור כדאמרין (בשעיה ל"ז) אני קרתי ושתיתי מים ואחריכ ככך פעמי כל יאורי מצור ועתה הוצרך לכך כי פשעו בו ישראל: (יא) ויתן בהם נגידים. שרים ונציבים לשמור הערים והכרכים: ואצרות מאכל ושמן ויין. לפי שהא להם מאכל תזוןן אם יעלו בית ישראל למצור: (יד) כי עזבו הלויים את מגרשיהם. שכל ארץ עשרת השבטים: כי הניחם ירבעם. הניחם מלפניו ומתן להם: (טו) כהנים לבמות. כלומר למה הניח ירבעם הכהנים והלויים לפי שהעמיד כהנים כוחרים לשעירים: (טז) ואחריהם. של לויים וכהנים: (יח) אביהל בת אליאב כמו ואביהל דוגמא (ירמי' יא) ככזה אלוך וזה שעשה שמואל הרואה כשהעביר ישי את אליאב לפני שמואל ואמר (שמואל א' י"ז) אך נגד ה' משוחו זה שהקב"ה עתיד לומר קום מלכה ועל זה הדבר נענש שמואל כי כשאל לו שאל איזה בית הרואה שלם ענהו דרך ענוה לומר מה תרצה אמר לו הקב"ה חייך אתה עתיד לראות ולא תדע מה תראה כי טעה באליאב ונתן המלכה: (כג) לנגיד באחיו. כדי להמליכו: (כד) פור בניו לכל ארצות יהודה וגמא

מצודת ציון

מצודת דוד

היתה נחלה ליהודה ובנימן ומפני כבוד שבט יהודה לא הוזכרו בנימן עמם כי אינם רק עפלים להם: (ג) ציהודה ובנימן. היושבים בארץ יהודה ובנימן: (ה) למצור ציהודה. בארץ יהודה כנה ערים להיות ערי מנזר להשגב בהן: (ו) אשר ציהודה ובנימן. מהם היו נחלתם יהודה ומהם צבנימן: ערי מצודות. להיות ערי מצור: (יא) ויחוק. חוקם ככל עמ: ואצרות מאכל. להכין על עת הצורך. ללקחם מאחור בעבור חוק הערים: (יז) התיצבו עליו. בלא מכל גבולם להתיצב. לעמוד בארץ יהודה תחת ממשלתו: (יד) את מגרשיהם. שהיו להם בארץ עשרת השבטים: כי הניחם. הכריחם לעזוב עבודת המקום מלכה לה' ולא נתנם ללכת לכה"מ ולה עזבו את מגרשיהם והלכו ליהודה: (טו) ויעמד לו. ירבעם העמיד לעצמו כהנים ולא מבני אהרן: לשעירים. עדים הנראים בדמות שעירים למי שמאמין בהם: (טז) ואחריהם. אחרי בוא הכהנים והלויים: (יז) ויחוקו. הבאים מהם חזקו מלכות יהודה ורבו ידם עהים: כי הלטי. הכאים ההם הלכו בדרך דוד לעבוד את ה': (יט) ותלד לו. האחת מהן: (כג) ויעמד לראש רחבעם. רחבעם העמיד לראש את אביהו להיות לנגיד בכל אחיו כי חשב להמליכו אחר מותו ולזה העמידו בחייו לנגיד: (כג) ויבן. הבין בדבר מרד ופחד ממנו ולזה החזיקו במה שפירש את כל בניו לכל ארצות יהודה ובנימן לכל ערי המנזר למצור מן המרד: לרוב. לל ימרטו לשאל מאם

היתה נחלה ליהודה ובנימן ומפני כבוד שבט יהודה לא הוזכרו בנימן עמם כי אינם רק עפלים להם: (ג) ציהודה ובנימן. היושבים בארץ יהודה ובנימן: (ה) למצור ציהודה. בארץ יהודה כנה ערים להיות ערי מנזר להשגב בהן: (ו) אשר ציהודה ובנימן. מהם היו נחלתם יהודה ומהם צבנימן: ערי מצודות. להיות ערי מצור: (יא) ויחוק. חוקם ככל עמ: ואצרות מאכל. להכין על עת הצורך. ללקחם מאחור בעבור חוק הערים: (יז) התיצבו עליו. בלא מכל גבולם להתיצב. לעמוד בארץ יהודה תחת ממשלתו: (יד) את מגרשיהם. שהיו להם בארץ עשרת השבטים: כי הניחם. הכריחם לעזוב עבודת המקום מלכה לה' ולא נתנם ללכת לכה"מ ולה עזבו את מגרשיהם והלכו ליהודה: (טו) ויעמד לו. ירבעם העמיד לעצמו כהנים ולא מבני אהרן: לשעירים. עדים הנראים בדמות שעירים למי שמאמין בהם: (טז) ואחריהם. אחרי בוא הכהנים והלויים: (יז) ויחוקו. הבאים מהם חזקו מלכות יהודה ורבו ידם עהים: כי הלטי. הכאים ההם הלכו בדרך דוד לעבוד את ה': (יט) ותלד לו. האחת מהן: (כג) ויעמד לראש רחבעם. רחבעם העמיד לראש את אביהו להיות לנגיד בכל אחיו כי חשב להמליכו אחר מותו ולזה העמידו בחייו לנגיד: (כג) ויבן. הבין בדבר מרד ופחד ממנו ולזה החזיקו במה שפירש את כל בניו לכל ארצות יהודה ובנימן לכל ערי המנזר למצור מן המרד: לרוב. לל ימרטו לשאל מאם

דברי הימים ב' י

בהיותו ג' חס' בקריאה וס' בהיותו ח' לאמר דס'. וחברו בהיותו ח' דמלכים. בהיותו עצור בחצר המטרה: ויאמר אליהם סימן כל דר' ויאמר להם במ"ה ויאמר אליהם וסי' ע' שלש' ימים ושובו אלי. סת אתם נועצים ונשיב. ויקבוץ מלך ישראל את הגבאים. ויצא יהודיע. ויקם עזרא הסופר: אחיהו ה' וסי' וחצו כן אשת רבעם הניבא דסוק. וה

לפני שלמה אביו בהיותו חי לאמר איך אתם נועצים להשיב לעם הזה דבר: וירדברו אליו לאמר אסיתיהו לשוב להעם הזה ורציתם ודברתם אלהם דברים טובים והיו לה עבדים כדברי הימים: והיעזב את העצת תוקנים אשר יעצו וינעץ את הילדים אשר גדרו אתו העמדים לפניו: ויאמר אלהם מה אתם נועצים ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר תקל מן העל אשר נתנו אביך ענינו: וירדברו אתו הילדים אשר גדרו אתו לאמר כה תאמר לעם אשר דברו אליך לאמר אביך הכביד את ענינו ואתה תקל מעלינו כה תאמר אלהם קמני עבה ממתני אבי: ואתה אבי העמים עליכם על כבוד ואני אסוף עליכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני בעקרבנים: יב ויבא רבעם וכל העם אדרהבעם ביום השלישי כאשר דבר המלך לאמר שובו אלי ביום השלישי: יג ויניעם המלך משה ויעזב המלך רחבעם את עצת דרק

התקנים: יד וירדבר אלהם בעצת הילדים לאמר (אבי) הכביד את עיניכם ואני אסוף עליכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני בעקרבנים: טו ולא שמע המלך אל העם כדברי הילדים אשר נאמו לפניו: יז וירדברו אליו ויאמר אלהם כה תאמר לעם אשר דברו אלי לאמר כה תאמר לעם אשר דברו אלי לאמר אביך הכביד את ענינו ואתה תקל מעלינו כה תאמר אלהם קמני עבה ממתני אבי: יא ועתה אבי העמים עליכם על כבוד ואני אסוף עליכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני בעקרבנים: יב ויבא רבעם וכל העם אדרהבעם ביום השלישי כאשר דבר המלך לאמר שובו אלי ביום השלישי: יג ויניעם המלך משה ויעזב המלך רחבעם את עצת דרק

ארבעים שנה: (ו) איך אתם נועצים. איך אתם בעצמכם לתת לי עצה: להעם הזה עם ה'א' הידועה וברוב ה'ה'א' חסרה להקל: (ז) לאמר הכביד את עולכם. היה לו למר אזי הכביד את עולכם ואני אסוף עליו אלא פי' את חסר דבר וכה משפטו הכביד את עולכם כאשר הכביד אזי ואני אסוף עליו או אף הכביד במקום הוא' הוא מקור כמו אבך. אשכס. שהאלף בהם מקום ה'א'. ופי' אזי אמר להכביד עלכם ואני אסוף עליו: (טו) כי היטה נכסה מעט האלהים. ובספר מלכים אמר כי היטה נכסה והוא שם וזה נפעל עומד שהוא התאר. ר"ל כי

הקשה את עלו. כי איש טורח במלאכה היה ועליו הטיל לפרנס פועלו והמס כדכתיב במלכים (א ה') ויעל המלך שלמה מס וגומר: (ו) נועצים. כמו יועצים וכן יאמר מן יודעים נועצים אך יועצים להבא נועצים נחשפים כזר: (ז) קמני עבה ממתני אבי. אכזב קטנה שלי גדולה ממתי אבי כלומר אני חזק (יח) העמים. כמו (ראשית מ"ג) ויעמום איש על חמורו: בעקרבנים. כדכתיב (יח) אשכנזי שעוקצין בעקרבנים: (טו) כי היטה נכסה למען הקים ה' את דברו. כמו שמפורש (במלכים א' יח) להסיר ממני י' השננים וליתן לירבעם וזהו לא יסור שנט מיהודה (ראשית מ"ט) לא ירד ממלכותו עד כי יבא שילה פתחו עד כי יבא יהודה שילה להמליך שם רחבעם וס' לו יקחה עמים להמליכו (סוף שופטים) והנה חג לה' בשילה מומים ימיתה במסלה העולה וליקח ראה ביתך דוד. מוסב על ולא נחלה בנן ופי' כלומר אין לו כל מה חלק בדוד מה לעזוב אהלנו וליקח אחריו לא כן אלא לבו כל ישראל איש לאהלו: הוא אדוניו (מלכים א' ד') שימיו שלמה גדולתו גדולה וזימיו רחבעם נפלה גדולתו על כן נקרא הדורם: וירגמו בו בני ישראל אבן. ולפי שרחבעם לא ידע הסכה והקטר שהסבו ממנו על כן נהרג כשאל המס שקצב עליהם שלמה: (טז) ויפשעו ישראל בניית דוד. לשון מרדות ודוגמא (מלכים ב') בימיו פשע שניהם וזית המקדש על חמור שניהם בניו ובגזולים ניהושע מפרש הואך היה חמוטן יחד וגם רבותיו אמרו רצועה יוצאה ממלך בנימין וכנסת בחלקו של יחודם

והם נחלקה המלכות ואזר מלכות של עשר' השננים ושכס עיר קטנה סמוכה מבית אל שמה וכתיב בירמיה משכס ומשולה ולכבוד משכן שילה נאספים לשכס מיהודה שם המלכות נחלקה: (טז) לאהליך ישראל. מוסב על מה לנו חלק בדוד מה לעזוב אהלנו וליקח אחריו לא כן אלא לבו כל ישראל איש לאהלו: הוא אדוניו (מלכים א' ד') שימיו שלמה גדולתו גדולה וזימיו רחבעם נפלה גדולתו על כן נקרא הדורם: וירגמו בו בני ישראל אבן. ולפי שרחבעם לא ידע הסכה והקטר שהסבו ממנו על כן נהרג כשאל המס שקצב עליהם שלמה: (טז) ויפשעו ישראל בניית דוד. לשון מרדות ודוגמא (מלכים ב') בימיו פשע שניהם וזית המקדש על חמור שניהם בניו ובגזולים ניהושע מפרש הואך היה חמוטן יחד וגם רבותיו אמרו רצועה יוצאה ממלך בנימין וכנסת בחלקו של יחודם

מצודת ציון

מראות נבואה ור'ל בספר נבואות ועוד הוא ערו החזק: י (יח) העמים. ענין הסענה משא כמו ויעמום איש על חמורו (בראשית מד): יכר. מכה וכורין: בשוטים. ענין שרביע כמו שוט לבוס (משלי כו): בעקרבנים. הם מווי קוואם וכן ואל עקרבנים אהב וישב (יחזקאל ב): (טו) נכסה. מל' כסה והוא ענין הסקה הדבר והסגור לה: (יח) וירגמו. כן נקרא השלכת אבנים: התחמם. מל' חומן וחוזק: (טז) ויפשעו. ענין מרדה וכן ויפשע חמוט (מ"ב א): נעדים

כזד הנה אזי אסוף עול כי הכל יהיה עליכם לכלכל: יכר אהכס. למלואת די מחסורו: ככל פשע ודבר נבואה ובגדול לבז: (טו) אל העם. אשר שאלו להקל העול: כי היטה נכסה הוא כמ"ם במ"א: (טז) וכל ישראל ביוס'. ר"ל וכל ישראל כאשר לא שמע המלך להם אז הכיבו ישראל לט' נחלה בעבור בן ימי: איש לאהליך ישראל. אהם ראה בהנהגתו ביתך כחמד הפס ואין לך עסק במלוכה: (יח) וישלם. שלח את העם להחזירם מאלמס: יא (ה) וזימיו. כי גם עליהם מלך על כירושלים עיר המלוכה

מצודת דוד

(ה) עוד שלמה ימים. התעכבו עוד שלשה ימים ואח"כ שוב אלי: (ז) למוי. לאיש כוזב דבר רטוח: ורציתם. תרצה אותם בדברי רצוי ופזים: והיו לך. או יהיו לך לעבדים לפולס כי תמלך בכל אשר תאזה נפשך: (ח) ויעזב. כי לא יצרה בעיניו: גדלו אחו. יחד מקבטתם: (י) קמני. אכזבי הקטן היא עבה יחד משתי מחני אבי כלומר אני במעלה יחד מאבני ומהצדך להרבות סוס וזמי בית: (יא) ועשה. הואיל וארצה סוס וזמי בית פס כי אני הכביד עליכם עול בעקרבנים. המכחיב יוסר: (יד) הכביד. אני הכביד העול ועוד אני אסוף עליו כסבה. לא לגדול ככלותו לא שמע אל העם כ"א מה' היטה: אל רבעם. שימלך לא לגדול ככלותו לא שמע אל העם כ"א מה' היטה: אל רבעם. שימלך ישראל לט' נחלה בעבור בן ימי: איש לאהליך ישראל. אהם ראה בהנהגתו ביתך כחמד הפס ואין לך עסק במלוכה: (יח) וישלם. שלח את העם להחזירם מאלמס: יא (ה) וזימיו. כי גם עליהם מלך על כירושלים עיר המלוכה

דברי הימים ב ט

קמד

בקריאה וס' ויהי ארד הדברים האלה חמאו משקה. וכל כלי משקה המלך שלטה דסיפרא. והבירו דמלכום. הוי משקה רעהו מספה. והם מ' ר"מ בקריאה וס' והם לא ידעו כי שמע יוסף. והם יקחו את הוחב ואת החבלת ואת הארגסון. והם עכר ונחלתך אשר הוצאת בכרך הגדול. והם ובניהם על השערים. והם סביאים איש מנתחו דר"ה. והם לרמט יארכו יצפנו. והם ואבותינו הוירו דנחמיה. והם עבדך ועכר דנחמיה. והם במלכותם ובטובך הרב: שכמה ה' בקריאה וס' וישלחו סעמק חברון ויבא שכמה. ויאסף יחושע את כל ישראל שכמה. וישלח סלאכים אל אביסרך וילך אביסרך בן ירבעל שכמה. הנה חג ה' בשילה. וילך רחבעם שכמה כי שכמ כאו כל ישראל דסיפרא:

שם ערשש המעלות מזה ומזה לא-נעשה בן
לכר-ממלכה: וכל בלי משקה המלך שלמה
זהב וכל פלי בית-יער הלבנון זהב סגור אין
כסף נחשב בימי שלמה למאומה: כא ביי-אניות
למדה הלכות תרשיש עם עבדי חורם אחת
תשלוש שנים תבואנה ו אניות תרשיש נשאות
זהב וכסף שנהבים וקופים ותופים:
כב ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעשר
וחכמה: כג וכל מלכי הארץ מבקשים את-פני
שלמה לשמע את-חכמתו אשר-נתן האלהים
בלבו: כד והם מביאים איש מנתחו פלי כסף
וכלי זהב ושלמות נשק ובשמים סוסים ופרדים
דברי-שנה בשנה: כה ויהי לשלמה ארבעת
אלפים אריות סוסים ומרכבות ושנים-עשר אלף
פרשים ויניחם בערי הרב ועם-המלך בירושלם:
כו ויהי מושג בכלי-המלכים מן-הנהר ועד-ארץ
פלשתים ועד גבול מצרים: כז ויתן המלך את-
הכסף בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן
תולדות ארזן אין כסף. סכר' כא (סכר' ט) ויהי לשלם. שס:

בשקמים אשר-בשפלה לרב: כח ומיציאים
סוסים במצרים לשלמה ומפל-הארצות:
כט ושאר דברי שלמה הראשנים והאחרונים
הלא-הם פתוכים על-דברי נתן הנביא ועד-
נבואת אחיה תשירוני ובחזות יעדי החזה ער
ירבעם בן-נבט: ל וימך שלמה בירושלם
ער-פל-ישראל ארבעים שנה: לא וישפב שלמה
עם-אבתיו ויקברוהו בעיר הויד אביו וימך
רחבעם בןו תחתיו: יא וילך רחבעם שכמה
כי שכמ באו כרי-ישראל להמליך אתו: יב ויהי
בשמע ירבעם בן-נבט והוא במצרים אשר
ברח מפני שלמה המלך וישב ירבעם ממצרים:
יג וישלחו ויקראו-לו ויבא ירבעם וכרי-ישראל
וידברו אל-רחבעם לאמר: יד אביך הקשה את-
עמנו ועתה הקל מעבודת אביך תקשה ומעול
הכבד אשר-נתן עמנו ונעבדך: יה ויאמר אלהם
עוד שרשת ימים ושובו איתי וילך העם: יז ויועץ
המלך רחבעם את-הזקנים אשר-היו עמרים

רדק

רשי

במעלות וט': (כח) שנהבים וקופים ותופים. ה"י בספר מלכים שן דסיל וקאפין ותוסין: (כה) ארבעת אלפים אריות סוסים. ובספר מלכים ארבעים אלף וכו'. פירשו רז"ל ארבעים אלף ארבעת אלפים סוסים: (ל) על כל ישראל ארבעים שנה. לפי שזוד לא מלך על כל ישראל ארבעים שנה כי בחכרון לבדה מלך שבע שנים על יהודה לפי אמר כי שלמה מלך על כל ישראל ארבעים שנים לשמוע חכמתו כי אין כבוד לבוא לפני המלך ריקס. דוגמת ולא יראה את פני ה' ריקס (דברי' ט"ז): לשק. כלי זיון: (כה) ויניחם בערי הרב ועם המלך בירושלם. חקאסם ועבר על לא ירבה לו סוסים: (כט) על דברי נתן. ויהי לילה הוא ויהי דבר ה' אל נתן וגומר (שמואל ב' י"ב) עד ויקרא שמו ידודיה: ועל נבואת אחיה השלוני. (מלכים א' י"א) שקרע ממת המלכות ונתנה לירבעם: (ל) על כל ישראל ח' שנה. מה שאין כן כבוד שבהרון חלך ז' שנים ובירושלם שלשים ושלש: (א) כי שכמ באו כל ישראל להמליך אותו. בשכס שהוא מקום ירבעם שחלק אחרתו וכל זאת היתה סיבה מאת הקדוש ברוך הוא לקיים דברו קרוע אקרע המחלכה: (ב) ויהי כשמוע. פתרון ויהי כשמוע מקודם לכן שצאו להחליבו בשכס כשהוא עודנו צמרים: (ג) וישלחו ויקראו לו ויבא. וכל זה להודיענו רצונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שאפילו ירבעם עצמו בא להחליבו לרחבעם והסב הקב"ה אחר דבריו עד שמלך ירבעם: (ד) חבין הקשה

מצודת ציון

מצודת דוד

מקום הישיבה להשען בהם: אריות. עשויים מזהב: (ט) מזה ומזה. ששה מזה וששה מזה: (כ) למאומה. לכולם: (כח) הולכות תרשים. אשר היו הולכות אל תרשים ואת לשלם שנים חבאנה מתרשים ונפלאות זהב וכו' (ויחכן שאין זה אוסיר האומר למעלה ולשתי המקומות שלח אריות): (כג) מבקשים. וכולם היו חפצים לראות את פני שלמה: (כד) דבר שנה בשנה. מנהג שנה בשנה כי כן היה עת בואם פעם בשנה: (כה) ארבעת אלפים אריות. ובכ"ה עמדו עשרה סוסים וח"ש במ"ה ארבעים אלף אורות ור"ל ארבעים אלף סוסים עמדו באורות: ויניחם. מקאסם הניח בערי הרב ומקאסם נשאר עם המלך בירושלם: (ט) מן הכהן. היוצא מן העדן והוא חתלת המזרח: (כו) ויתן וכו' כאלונים. הניחם ברחוב העיר כאלונים ובעבור כי היו רבי המשקל לא היה מהאפשר לנשאם ולגננם. אשר בשפלה. הגדלים בשפלה הרבה מאוד: (כח) ומולאים. אנשי מנדים היו מולאים סוסים מתינס להביא לשלמה וכן מכל הארצות. (כט) הראשונים. בראשית ימיו ובאחרית ימיו: על דברי נתן על הספר אשר כתב נתן הנביא וכו' נבואת אחיה וכו' חזות יעדו ההוצאה בספור הנבואה שצא על ירבעם (וכל הספרים האלה אינם נמצאים אצלנו): (ל) על כל ישראל. לפי שגם דוד מלך ארבעים שנה ולא היו סולם על ישראל כי בחכרון מלך על כל ישראל כל ארבעים שנה: י (א) כי שכס וכו'. בהשכס אשר בירושלם בהיום מקומו יחזק למלך מבלי למלאות שאלתם: (ב) כשעוד היה צמרים. כשעוד היה צמרים: (ג) וישלחו ויקראו לו. ללכת עמכם אל רחבעם: (ד) הקשה את עלונו. לכלכל בני ביתו הרב ומריבת הסוסים וחלרו במלל מעול כבוד ההשם על טאר הבהמה: ועמה. הואיל ואין כבודל מעלה חבין אשר באו לראות פניו מפאסי ארץ א"י מה לך לברוח באהתי בית וסוסים עוצר אותם והקל ט' ו: עוד

דברי הימים ב ט

זלא בנפשית פחורא דחבריה : לרוב מאד ח' דסמי' וס' ואסף חיל כל הגוים . ויעש שלמה כל הכלים דסיפרא . ותחן למלך מאה ועשרים דסיפרא . ויאספו לירושלם . כי במצער ונשים : הביאה ג' בקריאה וסמי' וקח דוד טירה . והמלך שלמה נתן למלכת שבא דסיפרא . ויאמר הןן אף לא הביאה אסתר המלכה עם . וחד והביאה וביום השלישי חקק י' שתי תורים או שני בני יונה . וג' הביאה וס' הביאה לי ציד ועשה לי סמעמים ואכלה . ופרות הבשן . הביאה למוסר לבך . וחד והביאה לי ואכלה בעבור . משקה ד' קמצין

חכמתה : ו ולא האמנתי לדבריהם עד אשר באתי ותראינה עיני והנה לא הגדלתי חצי מרבית חכמתה יספת על השמועה אשר שמעתי : ו אשרי אנשיך ואשרי עבדיך אלה העמדים לפניך תמיד ושמעים את חכמתה : יהי יהוה אלהיך ברוך אשר הפיץ בך לתתך על כסאו למלך ליהוה אלהיך באהבת אלהיך את ישראל העמדות לעולם ויתנה עליהם למלך לעשות משפט וצדקה : ו ותתן למלך מאה ועשרים פפר זהב ובשמים ררב מאד ואבן יקרה ולא היה בפשם הוא אשר נתנה מלכת שבא למלך שלמה : ו וגם עבדי החרם ועבדי שלמה אשר הביאו זהב מאופיר הביאו עצי אלגומים ואבן יקרה : ו ויעש המלך את עצי האלגומים מסלות לבית יהוה ולבית המלך וכנרות ונגלים לשרים ולא נראו בהם לפנים

תולדות אהרן זכר ששט . מולת ל .

רשי

רקק

נפסיקתא טייר הוא ל' ערני וניקרא רכב צפ' בן הצרני כי עוף השמים יוליך את הקול (קלחת) זה עורב וחכמת טווארי : (י) חצי מרבית . רבני חכמות : (י) עצי אלגומים . מפרש בפסיקת' כחוב אחד אומר אלגומים וכתוב אחד אומר אלגומים אלא אלגומים שמש ונקרא אלגומים לפי שהיה מתמוגג וכספך מתוך רכיכותו כמו כוסות שהוא נכסף מתוך חשיכותו : (יא) מסלות . מדרגות (ובמלכים א' י) כתוב מסעד כדרך שעושין לעלוין כדרך מעלות ומדרגות ו"א מסעד ומסילה אחד הם : וכנרות ונגלים לשרים . ו"א לבני לוי המלך דוגמת (שם ד') ויהי שרר חשיבה וז"ל פי' לשרים המשררים לטויל לפני המלך דוגמת (שם ד') ויהי שרר חשיבה ואלף הם שירות של חול שעשה לשורר לפניו לטויל והוא שכתוב לקמן ל"א ויוקנו ירמיה על יאשיהו ויאמרו כל השרים והשרות וגו' : (יב) מלכד אשר הביאה . משום כבוד מלכי יהודה כתיב כאן דחשמי' שהיא נחנה לו יוקר חמה שנתן לה ובמלכים (שם י') כתיב מלכד אשר נתן לה כיד המלך דברים המצויין בל' לאיגס מצוין במקום : (יד) לבד מאשני החרים . שבו דואגים לעבור ממדינה למדינה וחמלכות לחלכות בלא חזיר והיו טחנים לו שחר חזיר : והסוחרים מביאים . שהיו מביאים לו ע"י עליה כדי לראות חכמתו : (טו) מחתוקי צנה . צנה חקפת את האדם משלש רוחותיו הוא שכת' (תל"ה) בצנה רצון חטטתו : וזכר רך ונוח להרקע מרוב חשיכותו שנטוה כחוט : שש מלות וזכר . שש מלות וזכרים והוא שש מנים שזכר הוא הדייר : (טז) יער הלכנון . בית גדול בקה שלמה בירושלים כדמוכח לקמן וכל אדם מניני' לקח שיק ומריבוי עצי הלכנון . הגדולים עשאן כדכתיב במלכים א' ארבע

ה' . מעלה שעשה מבישו לעלות לבית ה' : (יא) מסלות לבית ה' . וכספר מלכים הוא אומר מסעד לבית ה' ופי' יעמוד כמיותו התקרוס : (יב) מלכד אשר הביאה אל המלך . ובספר מלכים מלכד אשר נתן לה כיד המלך שלמה . ופי' הפסוק בן הוא והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אשר שאלה מלכד אשר נתן לה מעלנו כנגד מה שהביאה היא לו שהיה לך הוא ג"כ לתת לה דברי חמודות מעלנו כי היא הביאה לו ג"כ הרבה והוא נתן לה כנגד מה שהביאה לו ונתן לה ג"כ הוא כיד המלך מהמלך בחרן ישראל ולא היה נמלח' בחרנה ויחכן לפרש נתן למלכה שבא את כל חפצה אשר שאלה מחירות ומדברי חכמות : ותסרך ותלך . כמו וחסן ותלך לחרנה הכוזב במלכים ופי' הסיבה פניה ללכת וכן הפך חיש מעל מרכבתו . לקראתך : (יד) לבד מאשני החרים והסוחרים . החרים הם הסוחרים הקטנים . מעשי הסוחרות והעבקי' והסוחרים הם הסוחרים הגדולים : (טז) שלש מלות זכר . ובמלכים שלש מלות כי המנה מלה זכר : (יח) לכסא מחזאים . פי' המעלות היו מחזאים ונדבקים לכסא ונדבקים בו והכבש היה לפי המעלות והיה בזהב ופי' כבש כמו מעלה אבל אינו עשוי כמעלות האבנים והעמים שהם זה על זה אלא מעלה אחת היא והוא משופע והולך ועולה מהקרקע עד המקום שעליו בו אליו לפיכך היו עושין למזבח כבש שעליו בו אליו כמו שאמר במשפט עלה כבש והיה אסור לעשות בו מעלות כמ"ס ולא חנלה מעלות

ויהן את בית יער הלכנון על ארבע טורי ארזים ושם נתן ארבע מגינים והוא שכתוב ותכט ביום ההוא אל נשק בית היער (ישעיה כ"ב) : (יז) כסא שן . שן של פיל : (יח) ושש מעלות לכסא . מדרגות לעלות בו : וידות מזה ומוה על מקום השנת : כמין מקלות חפפה לשאר חומין ומשחאל ולסמוך ורוחותיו עליהם : ושנים

מבית ה' : ולא היה וכו' . אחרת בלבן גומה לרוב הסמיון : (י) יספת . ההכמה הנמלה כך מרובה יותר מאשר הוגד לו : (ח) בזהב . בעבור שה' אוהב את ישראל שיחייבו לעולם לזה העמידך למלך כס להנהיגם במישור לפי רוב החכמה : (פ) ולא היה כנושם ההוא . בזמנה רב מאד : (יא) מסלות . הוא העלייה שזכר למעלה שהיתה ענין מכלה : לבית ה' ולבית המלך . ר"ל מה לזה : לשרים . למשררים : כהם . ברוב הגודל : לפנים . קודם הזמן הזה : (יב) כל חפצה . מכדברים היקרים שאלתה מול הסוחרה אשר הביאה היא שלמה : וזהו המלך . הפכה פניה והלכה לה : (יג) אשר בא . מן אופיר : (יד) לבד . נתן הכובש הבא לו מחתמי החרים וסוחרים שהיו מביאים : (טו) מלות זכר . ר"ל דיני' זכר . ר"ל דיני' זכר . יעלק . היה כנגד בו : (טז) לבית יער הלכנון . בית גדול עשה ביער הלכנון כמ"ס כמ"ס : (יח) וכבש זהב . קודם שעשו על המעלות היה עשוי כבש מזהב ודך' בו פלג המעלות לשכח על הכסא : (יז) כסא מחזאים . ספר הוא על המעלות למר שהם היו מחזאים לכסא : וידות . קעין וזרועות ולא אל

מצודת דוד

מצודת ציון

דברי הימים ב ח ט

קמו

ואת החתום דתורת כהנים. וחברו דמתן תורה. את בת בנה ואת בת בתה לא תקח. והמלך שלמה אהב נשים גבריות. העלה שלמה טעור דוד דסיפרא: דויד איש האלהים ג' וסימ' נספר בנחמיה סימן י"ב: ולא טרו ב' וס' וישרנה הפרות. סמעות המלך: אוסירה ג' בקריאה וס' ויבאו אוסירה דמלכים. יהושפט עשה אניות. וישלח לו חירט ביד עבדיו: סמאל ד' פתחון בקריאה וס' ובסל העליון סבל מאכל פועה סעשת אפה. ומאכל שלחנו דסיפרא. וחברו דמלכים. ונמשו מאכל תאוה. וס' בלשון ארמי

ויסדר יח וישלחלו חורם פיד עבדיו אוניות ועבדים
 י' ויתד ידעי ים ויבאו עם עבדי שלמה אוסירה ויקחו
 מ' משם ארבע מאות ותמישים פבר והב ויבאו
 א' ארתי המלך שלמה: מ א ומקפת שלמה
 ט' שמעה את שמוע שלמה ותבוא קנסות את
 שלמה בחירות בירושלים בחיל פבר מאד
 ונמלים נשאים בשמים והב לרב ואבן יקרה
 ותבוא ארתי שלמה ותדבר עמו את כל אשר
 היה עם לבבה: ב ויגדלה שלמה את פני
 דבריה ולא יעלם דבר משלמה אשר לא הגיד
 לה: ג ותרא מלפת שלמה את חכמת שלמה
 ויהיית אשר בנה: ד ומאבר שלחנו ומושב
 עבדיו ומעמד משרתיו ומקבוישיהם ומשקו
 ומלבושיהם ועקבתו אשר יעלה בית יהוה ורא
 היה עוד ביה רוח: ה ותאמר ארתי המלך אמת
 הדבר אשר שמעתי בארצי עלי דבריה ועל

בנה לה פני אמר לא תשב אשה לי בבית הניד
 מלך ישראל פיקדש הנה אשר באה אליהם
 ארון יהוה: יב אז העלה שלמה עלות יהוה
 על מזבח יהוה אשר בנה לפני האולם: יג ובדבר
 יום פיום להעלות פמעות משה לשבתות
 והחדשים וקמועות שלש פעמים בשנה פתג
 המעות ופחג השבעות ופחג הסכות: יד ויעמד
 כמשפט דויד אביו את מחלקות הפהלים ער
 עבדתם והקיים על משמרתם החל וקשרת
 נגד הפהלים לדבר יום פיומו והשערים
 במחלקותם לשער ושער פני כן מעות דויד איש
 האלהים: טו ולא סרו מעות המלך ער הפהלים
 והלויים לכל דבר וקאצרות: טז ותכן פל מלאכת
 שלמה ער היום מוסד בית יהוה וער פלותו
 שלם בית יהוה: יז אז הלך שלמה לעציון
 גבר ואל אילות על שפת הים בארץ אדם:

^י יסדר
^י יסדר ידעי
^ל מ' מלכים
^ט ויגדלה
^ג ויתרא
^ד ומאבר
^ה ומשקו
^ו ועקבתו
^ז והלויים
^ח והשערים
^ט והשערים
^י והלויים
^{יא} והלויים
^{יב} והלויים
^{יג} והלויים
^{יד} והלויים
^{טו} והלויים
^{טז} והלויים
^{יז} והלויים

דק

רשי

הנאצים: (יא) בניהו דוד. דרך כלל ר"ל בניהו דוד: כי קדש המה. ואף על פי
 שלא היה הארון כי אם בזהד מהנמים המקודש לו חספ"ט חשב כל הכנים המקודשים
 כיוון שפנכם שם הארון ואומר לא חשב לי מהיום כיון שבניתי לה בית ולענין זה בנה
 לה בית שלא חשב במקום הקודש חספ"ט ויבנה שם ב' פנה עד שגמרה מלאכה
 ביהו: ב' בניהו ארון ה'. זכר הארון בלשון נקבה וכן וארון האלהים מלאכה
 (טו) ולא סרו מעות המלך. חכר מ"ס השמות ופי' מעות המלך: (טז) מוסד בית ה'
 ועד כלתו. ג"כ מחסר מ"ס השמות ופירוש ממוסד כלומר מיום הוסדו ועד כלתו
 נכונה כל המלכה: (יז) אז הלך שלמה לעציון גבר ואל אילות. פי' ולקח אוהב
 העבים ועשה שם הני כמו שאומר בספר מלכים: (יח) ארבע מאות ותמישים כבר
 זכר. ובספר מלכים הוא אומר ארבע מאות ועשרים. איפשר כי השלשים כבר זכר
 הוליו בהולאת הדך: (ד) ועליותו אשר יעלה בית ה'

ומעמד משרתיו. כל אחד ואחד היה מחויב במעמד
 ומשקו. רוב משקיו. ועליותו. מסלות עליותו אשר
 וכוונתו כי ארבע מאות ופסוקם בס כחמים
 שמו' דארץ ישראל במעמד בכל וזהו שכתוב ותרע חכמת שלמה מכל
 ומלך חכמים מצרים שהיו מכשפים פרעונים ואספים וחסס היה בעיניו כך כתיב
 בפסיקתא

לכנות את ביהו: כי קדש המה. כל העיר וכל הכנים: אשר בנה אליהם.
 לפי שבהו אליהם ארון ה' בנה לשון נקבה דוגמא (שמואל ח ד) וארון בית ה'
 בלשון: (יב) על מוצב ה'. זה מוצב הנחשת שבנה שלמה וי"מ מוצב הנחשת שעשה
 שלמה תחת מוצב החושב שבנה משה ותימה בדבר שהרי כתיב (מלכים ב' י"ז)
 את עולה כל עם וכל דס עולה וגו' יהיה לבקר כלומר מוצב הנחשת שהיה שם
 קודם לכן יהיה לי לבקר מכלל שהמוצב היה של נחושט: (טו) עד היום מוסד בית.
 מוסד כולו עד כלתו: (טז) לנסות את שלמה. אם אמת מה שעמדה מחמתו
 בנה לנסותו בחיזות. כמו (שופטים יד) אחודה נא לכס חידה דשמעון:
 (ג) ולא נעלם דבר. כיון שהמנהג שהגיד לה הכל לא נעלם דבר ממה שהחלה
 אשר הגיד לה אז הודתה על השמעה כי אמת שמעה ובתרגום מגלת אסתר שם
 תבכים קצת מן החיזות אשר שלחתו (ד) ומאכל שלחנו. בפרעוים ותיני
 ופננים העולים על שלחנו לרב: ומושב עבדיו. שכל אחד ואחד היה מחיר את
 זקומו כשהיו ושבבים על השלחן ורואי פני המלך חזיר לא היה א' רשאי לישב במקום חזירו כל יומי חייו: ומעמד משרתיו. כל אחד ואחד היה מחויב במעמד
 ולבשירות שלו ולא היה מסנה למחר: ומלבושיהם. לא כמלבושיהם שפס לבושים
 עלה עליהם מניתו לבית ה': ולא היה עוד בה רוח. שהיתה סבורה שאין חכמה בכל המלכות כי ארבע מאות ופסוקם בס כחמים
 ויותר לפי ששמשכלין במולות כדאיתא בפרק קמח דראש השנה לדין מכסי סיהרא י"ח שמו' דארץ ישראל במעמד בכל וזהו שכתוב ותרע חכמת שלמה מכל
 וכמת בני קדס שהם היו במורה כוכביה ויהי בנסע' מקדם (בראשית י"ח) ומכל חכמת מצרים שהיו מכשפים פרעונים ואספים וחסס היה בעיניו כך כתיב
 בפסיקתא

מצודת ציון

מצודת דוד

בקרוב אויבך (הפלים קו): (יד) מתלקות. מלשון חלק ור"ל המשמעות: (יח) אלוה. ספירות:
 ח (ה) לבנות. מלשון נסיון: בחיזות. דברים סמויים קדש סביבה: ונחיל. ענין עובר וכפוש כמו
 מילך וכל אלוהותיו (רעיה יז): כד. ענין רכיו: יקרה. חסונס: מריבות

בכלות הבנין העלה עלות רק על המוצב שלפני האולם כי מעתה נאסרו הבמות: (יג) ובדבר
 ח חולס העלה על המוצב הוא: (יד) ויעמד כמשפט. העמיד מתלקות הכהנים כפי
 לשורר בכל יום פיר הקבוע בו:
 להיות שוערים מיוחדים לכל שער ושער כמש"ט ב"ד פ"ח א': (טו) מוצב המלך.
 המלאכה היתה נכונה מצלי מיעוה עד היום שגמרה: יוסד. ר"ל
 הוא היה מלך מלכות ויחיד. כל לשמות בנין בית ה' ופלא הדבר פעמים ופלא לומר שלא היה מלך מלכות ויחיד. כל לשמות בנין הלך למלכותה
 ה' הוא מקום עפרות הכהן: (ה) לנסות. לשאלו דברים סמויים קשה הידיעה
 להטות שיהיה הדבר נשעמ לשלמה: (ג) את כל דבריה. אשר שלחה אורו:
 היה מעמד משרתיו ל"ל במקום הראוי לשרותו: ומלבושיהם. הראוי לכל אחד
 לפי מה שהא: ומשקיו. המשמרים להקטן הסמוי: ועליותו. דרך עליו

עליך דיהקאל . עתה יחרבו האיון . עתה התגודדי בה גרור . עתה לסה תרועיו ריע . עתה תנו לבככם ונפשיכם דר"ת . עתה עיני יהיו כפתוחו . עתה אלהי יהיו נא עיניך . עתה ה' אלהים יאמנו דברך . עתה חכמה ומרע חן לי . עתה אל תקשו לבככם . עתה בני יהי אלהים עמך . עתה עם לבבי לכרות ברית . עתה ידעתי כי הושיע ח' את משיחו . הקדשתי ו' בקריאתי וס' כי לי כל בכור בכני ישראל בארם ובבהמה ביום . וחברו כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור . הקדשתי את הכסף רמיכה . את הבית הזה . וחברו ואת

והלוים בכלי שיר יתהלך אשר עשה דוד המלך ליהרות יהוה פידעולם חסדו בהלל דוד בידם והפזנים מחצצנים נגדם וכרי ישראל עמרים : ויקדש שלמה את יתוד החצר אשר לפני בית יהוה פיי עשה שם העלות ואת הלבי השלמים פיי מובה הנחשת אשר עשה שלמה לא יכור דהכיל את ההעלה ואת המנחה ואת החלבים : ח ויעש שלמה את יהג בעת ההיא שבעת ימים וכל ישראל עמו קהל גדול מאד מקבוא חמת ער נחל מצרים : ט ויעשו ביום השמיני עצרת פיי הנפת המזבח עשו שבעת ימים וההג שבעת ימים : י וביום עשרים וששה לחדש השביעי שלח את יי העם דאהליהם שמהים ומובי לב על הטובה אשר עשה יהוה לדוד ושלמה ודי ישראל עמו : יא ויכר שלמה את בית יהוה ואת בית המקד ואת כהנא עלי לב שלמה תולדות אחרן כי חנכה המזבח . (מ"ק ט) : וביום עשרים . מ"ק ט :

והלוים בכלי שיר יתהלך אשר עשה דוד המלך ליהרות יהוה פידעולם חסדו בהלל דוד בידם והפזנים מחצצנים נגדם וכרי ישראל עמרים : ויקדש שלמה את יתוד החצר אשר לפני בית יהוה פיי עשה שם העלות ואת הלבי השלמים פיי מובה הנחשת אשר עשה שלמה לא יכור דהכיל את ההעלה ואת המנחה ואת החלבים : ח ויעש שלמה את יהג בעת ההיא שבעת ימים וכל ישראל עמו קהל גדול מאד מקבוא חמת ער נחל מצרים : ט ויעשו ביום השמיני עצרת פיי הנפת המזבח עשו שבעת ימים וההג שבעת ימים : י וביום עשרים וששה לחדש השביעי שלח את יי העם דאהליהם שמהים ומובי לב על הטובה אשר עשה יהוה לדוד ושלמה ודי ישראל עמו : יא ויכר שלמה את בית יהוה ואת בית המקד ואת כהנא עלי לב שלמה תולדות אחרן כי חנכה המזבח . (מ"ק ט) : וביום עשרים . מ"ק ט :

רדק

רשי

כלי שיר שעשה דוד להלל . או פי' בהלל דוד שהיו אומרים המזמורים שעשה דוד ופי' בידם כי על פי ניגון הכלים היו נאמרים : (ז) ויקדש שלמה את חוף ההצר . מחלקו רז"ל בדבר זה יש חומר כי רכפה העזרה קדם לעשות בו העלות כמו על המזבח לעורך שעשה לדוב העולות . וי"ל כי בנס פס מובה לעורך קדם כי מוכח המזבח עשו שבעה ימים . ארז"ל שאלו ביום הכפורים כי שבעה ימים קודם חג הסוכות ויום הכפורי כנלס . והחנכה היתה שמחה בזבחי שלמים במאכל ובמשחה ולא נהשב להם לעון שיהיה בה קול ואמרה כולכם מומנים לחיי עולם הבא : (י) וביום עשרים וששה לחדש השביעי שלח את העם . ובספר מלכים אומר ביום השמיני שלח את העם והוא עשרים ושנים לחודש . פי' רז"ל כי ביום השביעי נעלו רשות ממנו ולא נכעו אחרו היום למי שהיה חג ולמחר שהוא כ"ג לחדש שנסעו חזרו ונעלו רשות ממנו : (יט) ואם תשובו לחס . פי' חס

ארץ ישראל : עד נחל מצרים . שהיא כנגדו כמפורש באלה חסעי : (י) וביום עשרים וששה לחדש השביעי שלח את העם . שהוא ט' לחנוכה הבית ובמלכים (ח) נתן וביום השמיני שהוא כ"ב לחדש פתרון ביום ח' נתן להם רשות לילך לאחר החג ולמחר כשיצא החג אז הלכו כולם יחד . ע"א ביום ח' נתן להם רשות ושלא אוחס היושבים בתוך חמס שנת וכל מי שירצה לויע ולילך באותו היום באותו התחום ולמחר שלח כל העם כולו וצ"ד מפרש . נעלו רשות : ממנו והמחני עוד שם וים אחד וחרזו ונעלו רשות עוד לאחר שנת פסח שני לכת נאמר ביום כ"ג בחדש : שמחים וטובי לב וגו' לדוד ולשלמה . פי' מה שדבר בפיו (לעיל כ"ח) בנח שלמה הוא יבנה בית לשמי מלא בירו וישכע לו בן וישכע לו בן וישכע לו בן : כי תנוכח וגו' שמחים מוסב על אשר אמר ה' לדוד שקיים מה שגדר שלמה שזכר בו מכל אחיו כי חסם הוא : ולישראל עמו . כדכתיב במלכים (ח) ח' לא נפל דבר אחד וגו' . ע"א ולישראל עמו שיהיו ששון בצטחון ובהשקע כדכתיב וישב יהודה וישראל וגו' (שם ה') : (יב) וירא ה' אל שלמה בלילה . בחזיון לילה : שמעתי את תפלתך . בלשון שאחר שלמה ושמעתי השיב הקב"ה שמעתי תפלתך הוא התפלל בהעצר השמים השיב הקב"ה הן אצור . הוא התפלל רעב וארבה והקב"ה משיבו וכן אלוה על חוב . הוא התפלל על דבר והקב"ה משיבו ואם אשלח דבר בעמי : ויכנעו עמי . במה שיפלטו ויבקשו פני וישצו מדרכיהם דרעים הרי ג' כנגד ג' : (יג) הן אצור וכן אלוה ואם אשלח . כנגד ג' תפילות ואני אשמע ואשלח להטאתם וארפא את ארצם : (טז) והיו עיני ולבי תרגם

מצודת ציון

מצודת דוד

כלי שיר להודות לה' בהלל האומר בה כי לעולם חסדו : בהלל דוד בידם ר"ל בידם היה כלי שיר שעשה דוד להלל בם והוא כפל ענין במ"ש : מהנרים . תתקו בהצטרות : נגדם . מול הלויים : עומדים . לשמוע ההלול : (ז) את חוף ההצר . רכפה הנר הכהנים קדם בקדושת המזבח כי עשה וכו' מובה בהשם . ר"ל מובה אבנים תחם מוצח נחשת שעשה משה במדבר : לא יכול להכיל את . מרביית הקרבנות : מרובות הבית : מלבוא חמס . מן המקום שבאים בה לחמה והיא . כפלת הפוגי עד והל מלרים שהיא כפלת הדרומי : (ט) כי המוכח המובח . ר"ל כאשר תכלינו לעשות שבעה ימי חנוכה ושבעת ימי חג עמר כמשפט החורה : (י) וביום עשרים וששה . הוא יום המחרה מן יום שמיני העלמס : לדוד . שקיים לו דבתהוה אשר בנו היוםב על כסאוי בנה הבית : ולישראל עמו . על פי ראו אשר פרחת השכינה בבית הנהני : (יח) והל כל הבח וכו' . את כל מה ששכב לעשות עשה והללתי : (יב) לבית זבח . להיות לי בית זבח : (יז) הן אצור וכו' . ר"ל כל זרה פתוח בהם הן עירית השמים מן המצר הן שילוח ההג וכו' : (יח) ויכנעו . וכאשר יכנע עמי וכו' ואני אשמע . אז אני אשמע וכו' : (יט) לקבל המקום היה . אל תפלה אשר יפלטו בהמקום הזה : (פז) עד עולם . לא תשרה עוד שכינתי

דברי הימים ב ה ו

קמ

אשהך. כל הבא אל האהל וכל אשר באהל. הרא ה' באהל בעמוד ענן. תבורך מנשים יעל. ויעלו את ארון ה'. ויעלו את הארון דר'ה: החוצה י'ו בקריאה וס' ויצא אותו החוצה. ויהי כהוציא את החוצה ויאמר המלש על נפישך. ולרכבה אח ושמו לבן. והתפשחו בכנרו לאמר שכבה עמי. ויהי כראותה כי עוב בגדו בירה. ויהי כשבעו כי הרימותי קולי ואקרא. והי בהרימי קולי ואקרא. כי ישבו אחים יתרו וסת אחר מהם וכן אין לו. בחוף תעמד והאיש אשר אהה נושה בו. והיה כל אשר יצא מרלתי ביתי. ויהי לו שלשים בנים דאכצן. וישכימו ויהי בעלות השחר. ויארכו הברים דמלכים. ויקרא את נערו משרתו. ויארכו הברים ויראו דסיפרא. יען בצד ובכחה התדמו:

הַדְּבִיר וְזֶא יִרְאוּ הַחֻצָּה וַיְהִי־שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ י
 אֵין בְּאֵרוֹן רַק שְׁנֵי הַלְהוֹת אֲשֶׁר־נָתַן מֹשֶׁה
 בְּחַרְבַּ אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
 מִמִּצְרָיִם׃ יא וַיְהִי בְצֵאת הַכְּהֹנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ
 כִּי פָלִי־הַכְּהֹנִים הִנְמִצְאִים הַתְּקִדְשׁוּ אֵין לְשֹׁמֵר
 לְמַחְלָקוֹת׃ יב וְהַלְוִיִּם תַּמְשֻׁרִים לְכָל־ם לְאַסֵּף
 דְּהִימָן לִידְתוֹן וּלְבָנֵיהֶם וּלְאֲחֵיהֶם מִלְּבָשִׁים ד
 בּוּץ בְּמִצְלָתַיִם וּבְגָבִילִים וּכְבָדוֹת עֹמְדִים מִזֶּרֶח
 לְמִזְבֵּחַ וְעֹמְמָם כְּהֹנִים לְמֵאָה וְעֵשְׂרִים מַחְצָרִים׃ יג וַיִּסַּר

רשי

הכדים וגמטו כ"ב לחזן כלפי מזרח שהיה יכול הארון לעמוד תחת הכרוזים משה בלא עבז הכדים ולפיכך ויכסו הכרוזים על הארון וגם את הכדים כמו קצת אצל הארון ולא כולם שהיו מגיעים עד המזרח ואיך יכול לפרש שכסו הכרוזי על כל הכדים וגם משום דבר זה ויארצו הכדים ויראו ראשי הכדים מן הארון על פני הדביר שהם לא כן אלא כאלה מדה אחת היו מושכין זה מזה והלא הכדים שעשה משה עדיין הם הם והם עומדים בקדש הקדשים על אהל מועד שלא היה כי אם עשר וזה היה עשרים והיה מגיע מקיר אל קיר והכרוזים של משה שנאמר אף בהם שורשים וככבים אין צריך לזוז כלל מן הכדים ממקומם שהרי הכרוזים של משה עומדים היו למעלה לארון על הכפורת וכרוזים שנאמר כאן אחסא שעשה שלמה עומדים על רגליהם בקרקע ואעפ"כ אותן של משה עדיין היו אדוקין על הכפורת כך פי' ר' נתן (ורבי פי') הכהנים רצו להכניס הארון עם בזוי דבדיר ולא הסמיכו כי העני מלא את בית ה' ולא יכלו להביא את הכרוזים עד כותל מכותל משם ועל כל הן בולטים בכרוכת אך קשה לי דכתיב ויהי כאלה הכהנים ואחר כן מלא כבוד ה' את בית אלהים (ור' יוסף ז"ל פי') ויתארכו לא נאמר דמשמע ויתארכו הן עצמן אלא ויארצו דמשמע אחרים מאריכין אותם ומפרש האומנין האריכו הכדים עד לעשרים והיו נוגעין שתי קצותם לכותל מזרחי ושתי קצותם לכותל מערבי ותימא יש והיאך יכול לפרש כנפיהם ולככות הארון שהיה עשר אמות מן: (יא) ויהי כאלה הכהנים מן הקדש. מיד היה לו לסמוך והגית מלא עני בית ה' אלא שמפסיק ביניהם וכן במלכים (א' ח') ויהי כאלה הכהנים מן הקדש והעני מלא את בית ה': כי כל הכהנים הנמצאים התקדשו. לדבר זה: אין לשמור למחלקות. כ"ד של לויס וב"ד של כהנים אלא כל הנמצאים התקדשו: (יג) ויהי כאלה למחצרים. שתרון ויהיו אחודים יחד והמזרים כולם יחד וממה היו אחודים לדבר זה להשיע קול אחד כאחד להלל ולהודות לה': (ה) אז אמר שלמה. הואיל והבית מלא עשן ועשן אני וידע שהכינה שרייה בו בערפל כי כן דרשו דכתיב (שמות כ') ומשה נגש אל הערפל אשר שם אלהים ודאיו שרצונו להתעבד בו ובספרי פירש אז אמר שלמה בשראה העני אמר עתה אני רואה שהכינה שרייה בבית אשר בניתי שהרי כך הבטוח לבוא ולשכן בו מתוך עני וערפל והיכן אמר (ויקרא ט"ז) כי בענין ארצה על הכפורת: (ג) בית זבול. מדור: לשבך עולמים. שמענכררה לא שרתה שכינה במקום אחר ולא הותרו הבמות: ויבך

כמו שכמו וירא כבוד ה' בענין והנה כבוד ה' נראה בענין. וכמו שאמר כן עשה שהענין

מצודת דוד

כנפיהם על מקום עמידת הארון ולזה בהגם הארון אל מקומו היו ח"כ הכרוזים מסכנין עליו: (פ) ויארצו הכדים. ר"ל משכו הכדים לחזן כלפי המזרח והיו נראים לפני הדביר כהיותם דוחקים ובלטין לפרוכה שהיה מול הפתח אבל לא היו נראים החוצה לה: ויהי עס. על הכדים יאמר ש"כ היה עס באותה הנחה ומל: עד היום הזה. ר"ל עד אשר נגנו הארון בימי יאשיהו: (ו) אשר כרת. בעת שהגם: (ז) מן הקדש. אחר שהגמו עס את הארון: כי כל הכהנים. בא ליתן טעם למה לא יזכיר מי הם הכהנים שעממו אז ואמר כי כל הכהנים הנמצאים אז ציריטולים פהרו עממן לעבודה ולא היה אז מקום לשמור קביעת הלוק המשמרות שיעבדו כשומר הקבוע לבד וזהו לפי שהיו הצהנים רבים ולא הסמיכו בני המשמר לעשות את כולם לבדם: (ז) לבולם. את כולם העמידו וחזר ומפרש את אסף וכו': מלבישים. כולם היו מלובשים בגדי זון ויבדע מלתיים וכו': מהמרים. היו מנגנים בהמזרות ולתוכפת ביאור אמר בהמזרות וכמוהו רבים במקרא: (יג) ויהי כאלה. ר"ל כולם נגמו בהמזרות אחת להבמיע שאלו בוא קול אחד לכל וכו' ולא הקדים אחד לחברו: וכערים קול. וכאלה הרימו את הקול בהמזרות וכו': ובהלל לה'. ר"ל בההלל האמרו בו כי טוב וכו' והוא הנקרא הלל הגדול: והבית. ר"ל אז בעת ביאור הכהנים מבית קדש הקדשים וכולם הרימו בקול וכו' אז נחמלה הבית עין הכניל' להיות בבית השם: (יד) מפני הענין. מפני משבת הענין: כבוד ה'. הוא. הענין שזכר: (ה) אז. בראות הענין אמר רואה אני כי באה השכינה כי ה' אמר לשכון בערפל כמ"ש אל הערפל אשר שם האלהים (שמות כ) וערפל הוא ענ הענין: (ג) ואני בניתי. ר"ל הואיל ובאה השכינה בניתי ח"כ בית זבול לך ולא היה עמלי בהגם ואמר בדרך משל כאלה הדברים אלה: ומכן. ויהיה מוכן לשבך בה עד עולם כי מעשה לא תשרה השכינה עוד במקום אחר: (ג) ויסב וכו'. אל מול העם: ויבך. הברכה האמור' במ"א אחר הספלה

דברי הימים ב ד

ירומיה : נגבה כ"ש בליש' הלך ונסוע תגבה . ולום עמן תגבה . אחרי הפר לוש . והיה זרעך בעפר הארץ ומרצת . ועשית את הקרשים . וישם את הסגורה במהל סוּך ככת השלחן . והיה הגדול למטה בני יהודה דיהושע . מן הלשון הסונה נגבה דיהושע . והיה הערים מקצה למטה . נחל קנה נגבה לאפרים וצפונה למנשה . ויבד משם הגבול לחוה קדם' דספוק . ותאר הגבול ונסב לאחא ים ב' בו . ודברתיה ומאח נגבה ד'ס : ירד גי הנס אל כחף היבסי נגבה . ועבר הגבול אל כחף בית הגלח צפונה קדמא דספוק . עומד על שני עשר בקר דמלכים . לארבע רוחות יהיו דר'ה . לעבר אדום נגבה דר'ה . לשורת הלויים ששה לצפונה . עומד על שנים עשר דר'ה . ואת הים נרץ סתף היסנית . ומאח נגב תימנה דירוקאל . ולאח תהיה תרומת הקרש דירוקאל . והיה מגרש לעיר צפונה . ומאח נגבה הסם סמות דסוף ירוקאל . ראיתי את האיל סגנה . ועמדו

וַיִּקְרָא שִׁירְהִימְיָנִי יָכִין וְשֵׁם הַשְּׂמָאלִי בָעֻז׃
ד א וַיַּעַשׂ מִזְבֵּחַ נְחֹשֶׁת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְבָּו
וְעֶשְׂרִים אַמָּה רָחְבּוֹ וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת קוּמָתוֹ׃
ב וַיַּעַשׂ אֶת־הֵימָּם מִזְבֵּיךְ עֶשְׂרִים בְּאַמָּה מִשְׁפָּתוֹ אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל עֵגוּל א סָבִיב וְחָמֵשׁ בְּאַמָּה קוּמָתוֹ וְקוּ
שְׁלֹשִׁים בְּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב׃ ג וְדַמּוֹת בְּקָרִים
תָּתַת לוֹ סָבִיב א סָבִיב סוּבְבִים אֹתוֹ עֶשְׂרִים בְּאַמָּה
מִקְיָפִים אֶת־הֵימָּם סָבִיב שְׁנַיִם מַזְרִים הַבָּקָר
 תולדות ארזן ממזיק נחום . פרוצוה (ט) :

והיה זרעך בעפר הארץ ומרצת . ועשית את הקרשים . וישם את הסגורה במהל סוּך ככת השלחן . והיה הגדול למטה בני יהודה דיהושע . מן הלשון הסונה נגבה דיהושע . והיה הערים מקצה למטה . נחל קנה נגבה לאפרים וצפונה למנשה . ויבד משם הגבול לחוה קדם' דספוק . ותאר הגבול ונסב לאחא ים ב' בו . ודברתיה ומאח נגבה ד'ס : ירד גי הנס אל כחף היבסי נגבה . ועבר הגבול אל כחף בית הגלח צפונה קדמא דספוק . עומד על שני עשר בקר דמלכים . לארבע רוחות יהיו דר'ה . לעבר אדום נגבה דר'ה . לשורת הלויים ששה לצפונה . עומד על שנים עשר דר'ה . ואת הים נרץ סתף היסנית . ומאח נגב תימנה דירוקאל . ולאח תהיה תרומת הקרש דירוקאל . והיה מגרש לעיר צפונה . ומאח נגבה הסם סמות דסוף ירוקאל . ראיתי את האיל סגנה . ועמדו

רדק

והיה זרעך בעפר הארץ ומרצת . ועשית את הקרשים . וישם את הסגורה במהל סוּך ככת השלחן . והיה הגדול למטה בני יהודה דיהושע . מן הלשון הסונה נגבה דיהושע . והיה הערים מקצה למטה . נחל קנה נגבה לאפרים וצפונה למנשה . ויבד משם הגבול לחוה קדם' דספוק . ותאר הגבול ונסב לאחא ים ב' בו . ודברתיה ומאח נגבה ד'ס : ירד גי הנס אל כחף היבסי נגבה . ועבר הגבול אל כחף בית הגלח צפונה קדמא דספוק . עומד על שני עשר בקר דמלכים . לארבע רוחות יהיו דר'ה . לעבר אדום נגבה דר'ה . לשורת הלויים ששה לצפונה . עומד על שנים עשר דר'ה . ואת הים נרץ סתף היסנית . ומאח נגב תימנה דירוקאל . ולאח תהיה תרומת הקרש דירוקאל . והיה מגרש לעיר צפונה . ומאח נגבה הסם סמות דסוף ירוקאל . ראיתי את האיל סגנה . ועמדו

והיה זרעך בעפר הארץ ומרצת . ועשית את הקרשים . וישם את הסגורה במהל סוּך ככת השלחן . והיה הגדול למטה בני יהודה דיהושע . מן הלשון הסונה נגבה דיהושע . והיה הערים מקצה למטה . נחל קנה נגבה לאפרים וצפונה למנשה . ויבד משם הגבול לחוה קדם' דספוק . ותאר הגבול ונסב לאחא ים ב' בו . ודברתיה ומאח נגבה ד'ס : ירד גי הנס אל כחף היבסי נגבה . ועבר הגבול אל כחף בית הגלח צפונה קדמא דספוק . עומד על שני עשר בקר דמלכים . לארבע רוחות יהיו דר'ה . לעבר אדום נגבה דר'ה . לשורת הלויים ששה לצפונה . עומד על שנים עשר דר'ה . ואת הים נרץ סתף היסנית . ומאח נגב תימנה דירוקאל . ולאח תהיה תרומת הקרש דירוקאל . והיה מגרש לעיר צפונה . ומאח נגבה הסם סמות דסוף ירוקאל . ראיתי את האיל סגנה . ועמדו

מצודת ציון

והיה זרעך בעפר הארץ ומרצת . ועשית את הקרשים . וישם את הסגורה במהל סוּך ככת השלחן . והיה הגדול למטה בני יהודה דיהושע . מן הלשון הסונה נגבה דיהושע . והיה הערים מקצה למטה . נחל קנה נגבה לאפרים וצפונה למנשה . ויבד משם הגבול לחוה קדם' דספוק . ותאר הגבול ונסב לאחא ים ב' בו . ודברתיה ומאח נגבה ד'ס : ירד גי הנס אל כחף היבסי נגבה . ועבר הגבול אל כחף בית הגלח צפונה קדמא דספוק . עומד על שני עשר בקר דמלכים . לארבע רוחות יהיו דר'ה . לעבר אדום נגבה דר'ה . לשורת הלויים ששה לצפונה . עומד על שנים עשר דר'ה . ואת הים נרץ סתף היסנית . ומאח נגב תימנה דירוקאל . ולאח תהיה תרומת הקרש דירוקאל . והיה מגרש לעיר צפונה . ומאח נגבה הסם סמות דסוף ירוקאל . ראיתי את האיל סגנה . ועמדו

והיה זרעך בעפר הארץ ומרצת . ועשית את הקרשים . וישם את הסגורה במהל סוּך ככת השלחן . והיה הגדול למטה בני יהודה דיהושע . מן הלשון הסונה נגבה דיהושע . והיה הערים מקצה למטה . נחל קנה נגבה לאפרים וצפונה למנשה . ויבד משם הגבול לחוה קדם' דספוק . ותאר הגבול ונסב לאחא ים ב' בו . ודברתיה ומאח נגבה ד'ס : ירד גי הנס אל כחף היבסי נגבה . ועבר הגבול אל כחף בית הגלח צפונה קדמא דספוק . עומד על שני עשר בקר דמלכים . לארבע רוחות יהיו דר'ה . לעבר אדום נגבה דר'ה . לשורת הלויים ששה לצפונה . עומד על שנים עשר דר'ה . ואת הים נרץ סתף היסנית . ומאח נגב תימנה דירוקאל . ולאח תהיה תרומת הקרש דירוקאל . והיה מגרש לעיר צפונה . ומאח נגבה הסם סמות דסוף ירוקאל . ראיתי את האיל סגנה . ועמדו

דברי הימים ב ב ג קלז

יודע ג' בקריאה חס' סימ' יודע דעת עליון . יודע חוסי בו . יודע למה סתודים . חד כבורת חד כנביאים חד בכתובים : את השמים ואת הארץ ויג' רסמ' וסמ' בראשית ברא אלהים . זכור את יום השבת לקדשו . בני ובני בני ישראל את הוא לעולם . הערתי בכס היום את השמים ואת הארץ דסדר דברים . והברו דסוף נצבים . ויחפלו חוקיה דמלכים .

בכתב וישלח אל שלמה באהבת יהוה את
 עמו נתנה עליהם מלך : יא ויאמר חורם ברוך
 יהוה אלהי ישראל אשר עשה את השמים
 ואת הארץ אשר נתן לדוד המלך בן חכם
 יודע שכר ובניה אשר יבנה בית ליהוה ובית
 למלכותו : יב ועתה שלחתי איש חכם יודע
 בניה לחורם אבי : יג בן אשה מן בנות הן ואביו
 איש צדי יודע לעשות בזה ובכסף בנהשת
 בפרזל באבנים ובעצים בארזמן בתבילת ובבויץ
 ובפרזל ולפתח בלפתוח ולחשב בלמהשבת
 אשר ינתן לו עם חכמים וחכמי ארני דוד
 אביו : יד ועתה החטים והשערים השמן והבין
 אשר אמר ארני ישלח לעבדיו : טו ואנחנו

נכרת עצים מן הלבנון בכל צרפה ונביאם לה
 רפסדות עלים יפו ואתה תעלה אתם ירושלם :
 טז יספור שלמה בלי האנשים הגרים אשר
 בארץ ישראל אתרי הספר אשר ספרם דוד
 אביו וימצאו מאה וחמשים אלה ושלשת אלפים
 ושש מאות : יז ועש מהם שבעים אלה סבל
 ושמונים אלה חצב בהר ושלשת אלפים ושש
 מאות מנצחים העבד את העם : יח ויחל
 שלמה קבנות את בית יהוה בירושלם בהר
 המזריה אשר נראה לדוד אביו אשר הכין
 במקום דוד בגן ארזן היבוס : יט ויחל לבנות
 בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו :
 כ ואלה הוסד שלמה לבנות את בית האלהים

חולדות אהרן סאראים . שבעות לח : ויהל לבנות . ר"ה ג נחמס קיע (סנדה) יט ר"ס טו :

רשי רדק

סדר לעבדך : (יג) בן אשה . אלמנה : מצות דן . ובמלכים בן אשה אלמנה הוא
 ממטה נפתי אביו היה ממטה נפתי וקראו נרי לפי שגר בנר כמו עובד אדום הגמי
 כי לוי היה ולפי שגר בנח קראו גמי . וכן זה קראו נרי לפי שגר בנר ואמו היתה ממטה דן
 כמו שאמר מצות דן : יודע לעשות בזה . הוא אומר על אביו נס כן . וכן במלכים ואביו
 איש נרי חרש נהשת יתכן חרש נהשת עליו או על אביו . ור"ל פירשו על אביו וסמט
 מזה כי חייב כל אדם להתעסק באומנות אביו כי לפיכך הזכיר הכותב אביו כי גם
 אביו היה חומן ובנו לומד אומנותו : (טו) רפסדות . כמו דוברות והם הקצרות
 שקוסרים אותם בראשיהם ומוליכים אותם בנהרות ובים ולכן נקראו דוברות לשון
 הנהרה וסרגוס וינג ודבר ונקראו ג"כ רפסדות ובלשון המשנה אכדא היה יושב בספינה
 או באבדא ובגמרא הוא אכדא הוא אכדא הוא רפסדות : (טז) הספר . שם על משקל
 חיל ספר : אשר ספרם דוד . כמו שאמר למעלה ויאמר דוד לבנוס את הנגרים אשר
 בארץ ישראל ויעמד חוצים והוא ג"כ ספרם אחר כי בן נוספו עליהם מעט שמלכי
 שלמה . ואפשר שהנגרים האלה הם העם הנותר מהאמורי ומן החתי והעפריז והיבוסי
 כמו שאמר בסמוך כי חיים העלהו שלמה למס עד היום לעשות לו מלאכתו והערים אשר
 בנה וקראם גרים לפי שלח היו עובדי ע"ג כי לא היו מניחין לעבוד ע"ג בימי דוד
 ובימי שלמה היתה יד ישראל תקיפה ובתנאי זה הכיחוס לשבת בארץ ועשה מהם דוד
 ושלמה חוצים ופבלים ועפוי מלאכתו : (כ) חדש השני בשני . פי' ביום שני לשבוע :
 או הוא כפל דבר כמו עד החדש השני בשני בחדש החדש . ור"ל אמרו כי
 לפיכך אמר בשני להרות כי מיטכן ענין למלכי ישראל לפיכך אמר בחדש השני בשני
 כי החדש שהוא שני לחדשי השנה הוא שני כן למלכי ישראל : (ג) ואלה הוסד
 שלמה לבנות בית את האלהים . פירוש ואלה הכונות והמדות אשר הוסד שלמה
 לבנות בהם את בית האלהים . והוסד פירוש החיזן כמו יסד המלך . יסדת
 עוז

לשון בת מדה בלא טר ביבש : (יב) יודע בינה לחורם אביו . אומן חכם של
 אביו היה גם שלי הוא : (יג) בן אשה . אלמנה היתה : מן בנות דן . משפט
 דן : ואביו איש צורי . יודו היה יושב בצור דוגמא עובד אדום הגמי (שמאל
 ב'ו) שהיה יושב בגת ולוי היה ובמלכים (א ז) כתיב וכן אשה אלמנה ממטה
 נפתי ואביו איש צורי אלא אמו מן ואביו מנפתי ומה צריך ליתוס מחיזה
 שטע היה אביו ואמו זהו שכתוב (ראשית ל') דניו אלהים עד נפתיו אלהים
 וגו' (ש) אמרה רחל מעתה עקמתי פתלים עקמומיות עשיתי עד שאני יכולה
 לדמות עצמי ללאה אחותי אם לאה תקפאר בכללאל בנה שיעשה המשכן יעטרך
 להשתקף במלאכתו אחד מבני דן שנא' ואחו אהליאז בן אחיסתך למטה דן ואם
 שלמה בן אחותי יבנה צ"ה צריך להשתקף עמו מבני דן ונפתי : ואביו איש
 צרי . ללמדך אע"פ שאמו אלמנה צריך אדם לתפוס אומנות אביו (ולשהיות אמו
 סא"א) כך שמעתי מפי רבינו שלמה בר לוי ממנוטו"ל בן אחרון של רבינו
 משה דרשן : (טו) רפסדות . (ובמלכים א' ה') דוברות בל"א פליז"ו : על
 יס יפו . פי' על חוד הים כמו וירד יפו דיונה : (טז) ויספר שלמה כל האנשים
 הגירים . מלא צב' יודו"ן ומחיליה כספרס דוד נקראו שם גרים צו"ד אחת
 אצל שלמה ספרס בשעת מעשה שכנה ולכך כתיב מלא ודוגמא והעליתם
 את עצמותי מזה חסר אחכס בפ' ויתו בשעת מעשה כשלקתן (כפ' בשלה) כתיב אחכס :
 ויספר ט' אחרי הספר . למעלה דכתיב (לעיל כ"ב) ויאמר דוד לבנוס את הגרים :
 (יז) ויעש מהם ע' אלף וגו' . מה שחזר ומזכיר החספר בשביל שהפסיק
 הענין לכך הוצרך לומר אף עתה ולא הפסיק עד שיכלה כל הבנין ואומר מיד ויהל
 שלמה לבנות וגו' ואפילו בפסוק א' מנהגו שיפסיק הענין ומתחיל לדברי הראשון
 כמו זאת עשו קחו לכם מתנות קרח וגו' (מדבר טו) . ולמחרתו כתיב (ש)
 ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך וגו' וחוזר ואמר וקחו איש מהתחן וגומר
 אלא לפי שהפסיק בכמה פסוקים הוצרך שנית להכתוב וכו' כן : (א) בהר
 הר המזרים מקום דוד : (ב) ויכל לבנות בחדש השני . מפורש בתחילת ראש השנה

מצודת דוד מצודת ציון

סאין : (יג) ובנו . הוא פשחן : רפסדות . הם דוברות האמור כמ"א והם הקצרות הקצרות יחד
 לשפיס כמים אל מקומם כנרס ולשון רפסדות כחכר בהלמוד ירושלמי (ברכות פ"ד) : (יז) מנחמים .
 מל' נחמן והפגברות וגיבס : ג ויחל . מל' החלה :
 גם זה מדברי הכתב בשלח אל שלמה ועל שהחלי בה לומר באהבתו וכו' לזה הפסיק
 או הלמ"ד הוא במקום את ועל האומן אמר כי גם שמו היה חיים כמ"א מ"א וקראו אבי בלשון חשיבות על רוב חכמתו כי אב הוא ענין שר והשוב : (יג) איש צורי . ר"ל מאז
 התגורר בצור : ולחשוב . להמציא מלאכות יקרות הנחה ממהשבת הלב וכן מעשה חובב (שמות ט) ויאמר על מעשה הארביה מחולף הזרות בהעבר מזה ומן העבר מזה : אשר
 יתכן לו . לעשות אותה עם חכמיו : (טו) ונחטו . ר"ל עבדי : על יס יפו . היו קרוב אל הלבנון ועל הים ההוא השיבו את העצים : והמה . ר"ל עבדיך ועלו אותם
 מן המים לשאסם ירושלים : (טז) הגירים . הם הבצבועים : (יז) ויעש מהם ע' . עש כי כבר נאמר למעלה חזר ואמר לבנוס לבסור הבנין : מנחמים . רודים ועובדים
 את העם לעשות העבודה ולא ירבו ידיים מן מלאכה : ג (ה) אשר נראה . אשר שם נראה המקום ב"ה לדוד אביו ויאמר על ירידת האש ששל המצבת כמ"א ויענה באש
 מן השמים (ד"ה א' כ"ח) : אשר הכין . על שלמה יאמר שהוא הכין לבנות במקום שקבע דוד בגורן וכו' : (כ) בשני . ביום שני בשבת 10 36

כמו לחורם ולאביו ור"ל יודע בינה ואומן מובהק שלי ומאל היה אומן מובהק של אבי .
 ויהוה אלהי ישראל אשר עשה את השמים והארץ אשר נתן לדוד המלך בן חכם יודע שכר
 ובניה אשר יבנה בית ליהוה ובית למלכותו : יב ועתה שלחתי איש חכם יודע
 בניה לחורם אבי : יג בן אשה מן בנות הן ואביו איש צדי יודע לעשות בזה ובכסף
 בנהשת בפרזל באבנים ובעצים בארזמן בתבילת ובבויץ ובפרזל ולפתח בלפתוח
 ולחשב בלמהשבת אשר ינתן לו עם חכמים וחכמי ארני דוד אביו : יד ועתה החטים
 והשערים השמן והבין אשר אמר ארני ישלח לעבדיו : טו ואנחנו חולדות אהרן סאראים .
 שבעות לח : ויהל לבנות . ר"ה ג נחמס קיע (סנדה) יט ר"ס טו :

דברי הימים ב א ב

במלכים א' סימן י' : החתים ה' וסי' נמסר בספר שפטים סימ' א' : יוציאו ר' וסימ' נמסר באיוב סימן ח' : הגה אני ד' דסי' בקריאה וסימ' הנה אני קשרתי על אדני . הנה אני ח' אלזי כל בשר . הנה אני פותח את קברתיכם . הנה אני סביא בכב רוח . הנה אני לוקח את עין יוסף אשר ביד אפרים . הנה אני לוקח את בני ישראל . הנה אני בונה בית :

וּמִקֹּדֶשׁ סִחְרֵי הַמִּקְדָּשׁ מִקְוֵא יִקְחוּ בַמְּחִיר : יו יִעֲרֹו ^{ב' כתיב א' ובפסוק} ^{י"ג} וְיִצְיִאוּ מִמִּצְרַיִם מִרְפָּבָה בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת פָּסָף וְסוּם
בַּחֲמִשִּׁים וּמֵאָה וְכֵן לְכָל-מַלְכֵי הַחִתִּים וּמַלְכֵי ^{י"ד}
אֲרָם בְּיָדָם יִצְיִאוּ : ^{י"ה} וַיֹּאמֶר שְׂרָמָה לִבְנֹת בֵּית
לְשֵׁם יְהוָה וּבֵית לְמַלְכוֹתָו : ^{י"ז} **ב א וַיִּסְפָּר**
שְׂרָמָה שְׂבָעִים אֵלֶּה אִישׁ סָפֵל וּשְׁמָנִים אֵלֶּה
אִישׁ חֲצִב בָּהָר וּמִנְצָחִים עֲרִיהֶם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת : ^{י"ח} **ב וַיִּשְׁקַח שְׂרָמָה אֶל-חֹרֶם**
מִקְדָּשׁ-צֹר לֵאמֹר בְּאִשֶּׁר עָשִׂיתָ עִם-דָּוִד אָבִי
וְתִשְׁקַח-קָו אַרְזִים לִבְנֹת-לָו בֵּית לְשֶׁבֶת בּו :
ג הִנֵּה אֲנִי בּוֹנֵה-בַיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי לְחַקְדֵּי-שׁ
לָו לְחַקְטִיר לְפָנָיו קְטָרֹת-סַמִּים וּמַעֲרֹכֶת תָּמִיד
וְעֹלוֹת לְבָקָר וְלְעֶרֶב לְשַׁבְּתוֹת וּלְחַדָּשִׁים וּלְמוֹעֲדֵי
יְהוָה אֲרַהֲנֶנּוּ לְעֹלָם זֹאת עַל-יִשְׂרָאֵל : ^{י"ט} **ד וְהַבַּיִת**
אֲשֶׁר-אֲנִי בּוֹנֵה גָדוֹל כִּי-גָדוֹל אֱלֹהֵינוּ מִכָּל-^{כ"א}

חלדות אהרן ופסל שלמה . יבטוט עט : ויעש מהס . שס :

דק

רשי

מנצח קבוצ . ובמלכים מקוה כתיב כה"א ובדברי הימים כתיב כה"א כי אזרחות
 להו"י ממחלפים : (ח) מרכבה כשש מאות כסף ואם נחמשים ומהא . מכאן
 למדנו שהמרכבה היא ארבעה כוסים : בידם ויזילו . נרשום כלומר כל המלכים
 שהיו מנצחים כוסים ממלכיים ליד הסהרים שהיו לוקחים המנצח שלמה
 היו מנצחים . והיו נוהגים כבשם מהא ומחשים כסף : (ח) ויכפר שלמה . בכל
 אלה גרים היו הסבלים והמנצחים כמו שאמר במשך ויכפר שלמה
 כל האנשים הגרים וכו' : שלשה אלפים ושש מאות . ובמלכים שלשה אלפים
 ושלש מאות פי' רש"י ז"ל כי השלש מאות היו נתיבים על כלם כי השלש
 אלפים ושלש מאות היו ממונים על מהא ומחשים חלף שהיו בין סבלים והנצחים
 חלף ומהא כמו שאמר ומנצחים עליהם שלשה אלפים ושלש מאות והשלש מאות
 מן השש מאות היו על כלם : (ג) לשלש וזה על ישראל . פי' המנצח הזאת מנצח
 הקרבנות לעולם על ישראל ואינה על זמן לפיכך צריך לזכור ביה טוב
 ור"ז דרשו אלו ח"ח שעוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב
 ויבנה בית המקדש בימייהם : (ו) ובארנן . כמו בארנמן . ומרנן ארנמן
 ארננו והוא ארנן ארנן : וברמיל הוא ארנן ארנן והוא ארנן ארנן : (ז) ואלגומים .
 כמו אלגומים והוא העץ האדום הנקרא בערבי אלהה ובלעז ברזילי . וי"ע
 שצ"י : (ח) גדול והסלף . פירוש גדול היה והסלף בגדולתו : (ט) ויבנה
 מכו' לביתו הכתוב במלכים . וכחצו ר' יונה מן כתיב ר"ל חטים פתוים : ואלו
 מאלל כחרי ענים . ומה שזכר במלכים הוא מהכל לבית מירס

מצודת ציון

מנצח קבוצ . ובמלכים מקוה כתיב כה"א ובדברי הימים כתיב כה"א כי אזרחות
 להו"י ממחלפים : (ח) מרכבה כשש מאות כסף ואם נחמשים ומהא . מכאן
 למדנו שהמרכבה היא ארבעה כוסים : בידם ויזילו . נרשום כלומר כל המלכים
 שהיו מנצחים כוסים ממלכיים ליד הסהרים שהיו לוקחים המנצח שלמה
 היו מנצחים . והיו נוהגים כבשם מהא ומחשים כסף : (ח) ויכפר שלמה . בכל
 אלה גרים היו הסבלים והמנצחים כמו שאמר במשך ויכפר שלמה
 כל האנשים הגרים וכו' : שלשה אלפים ושש מאות . ובמלכים שלשה אלפים
 ושלש מאות פי' רש"י ז"ל כי השלש מאות היו נתיבים על כלם כי השלש
 אלפים ושלש מאות היו ממונים על מהא ומחשים חלף שהיו בין סבלים והנצחים
 חלף ומהא כמו שאמר ומנצחים עליהם שלשה אלפים ושלש מאות והשלש מאות
 מן השש מאות היו על כלם : (ג) לשלש וזה על ישראל . פי' המנצח הזאת מנצח
 הקרבנות לעולם על ישראל ואינה על זמן לפיכך צריך לזכור ביה טוב
 ור"ז דרשו אלו ח"ח שעוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב
 ויבנה בית המקדש בימייהם : (ו) ובארנן . כמו בארנמן . ומרנן ארנמן
 ארננו והוא ארנן ארנן : וברמיל הוא ארנן ארנן והוא ארנן ארנן : (ז) ואלגומים .
 כמו אלגומים והוא העץ האדום הנקרא בערבי אלהה ובלעז ברזילי . וי"ע
 שצ"י : (ח) גדול והסלף . פירוש גדול היה והסלף בגדולתו : (ט) ויבנה
 מכו' לביתו הכתוב במלכים . וכחצו ר' יונה מן כתיב ר"ל חטים פתוים : ואלו
 מאלל כחרי ענים . ומה שזכר במלכים הוא מהכל לבית מירס

מצודת דוד

מנצח קבוצ . ובמלכים מקוה כתיב כה"א ובדברי הימים כתיב כה"א כי אזרחות
 להו"י ממחלפים : (ח) מרכבה כשש מאות כסף ואם נחמשים ומהא . מכאן
 למדנו שהמרכבה היא ארבעה כוסים : בידם ויזילו . נרשום כלומר כל המלכים
 שהיו מנצחים כוסים ממלכיים ליד הסהרים שהיו לוקחים המנצח שלמה
 היו מנצחים . והיו נוהגים כבשם מהא ומחשים כסף : (ח) ויכפר שלמה . בכל
 אלה גרים היו הסבלים והמנצחים כמו שאמר במשך ויכפר שלמה
 כל האנשים הגרים וכו' : שלשה אלפים ושש מאות . ובמלכים שלשה אלפים
 ושלש מאות פי' רש"י ז"ל כי השלש מאות היו נתיבים על כלם כי השלש
 אלפים ושלש מאות היו ממונים על מהא ומחשים חלף שהיו בין סבלים והנצחים
 חלף ומהא כמו שאמר ומנצחים עליהם שלשה אלפים ושלש מאות והשלש מאות
 מן השש מאות היו על כלם : (ג) לשלש וזה על ישראל . פי' המנצח הזאת מנצח
 הקרבנות לעולם על ישראל ואינה על זמן לפיכך צריך לזכור ביה טוב
 ור"ז דרשו אלו ח"ח שעוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב
 ויבנה בית המקדש בימייהם : (ו) ובארנן . כמו בארנמן . ומרנן ארנמן
 ארננו והוא ארנן ארנן : וברמיל הוא ארנן ארנן והוא ארנן ארנן : (ז) ואלגומים .
 כמו אלגומים והוא העץ האדום הנקרא בערבי אלהה ובלעז ברזילי . וי"ע
 שצ"י : (ח) גדול והסלף . פירוש גדול היה והסלף בגדולתו : (ט) ויבנה
 מכו' לביתו הכתוב במלכים . וכחצו ר' יונה מן כתיב ר"ל חטים פתוים : ואלו
 מאלל כחרי ענים . ומה שזכר במלכים הוא מהכל לבית מירס

דברי הימים ב א

קלו

והחוק רבן את החוקה. וכל החוק רבו: סימן קדמו דסופרא שמואל הרוואה תנינא דסופר' דיאשיהו שמואל חכמי ואס' ראה ה' והכיסה וגו': בספור ח' וסימ' נסמר

וְלַשְׁפָּטִים וְלְכָל נְשִׂיא לְכַל־יִשְׂרָאֵל רֵאשֵׁי הָאָבוֹת : א
 ג וַיִּלְכּוּ שְׁלֹמֹה וְכָל־הַקְּהָל עִמּוֹ לְבַמָּה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן בִּי־שֵׁם הַזֶּה אֲהַר מוֹעֵד הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה עִבְד־יְהוָה בְּמִדְבָּר : ד אֲבָל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הָעֵדָה רוּיָד מִקְרִית יַעֲרִים בְּהִכִּין לוֹ רוּיָד בִּי גַמְהִילוֹ אֲהַר בִּירוּשָׁלַם : ה וּמוֹזַבַּח הַנְּחֻשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה בְּצִלְאֵל בֶּן־אֹהֲרַי בֶּן־חֹזֶר שֵׁם לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה וַיִּדְרָשְׁהוּ שְׁלֹמֹה וְהַקְּהָל : ו וַיַּעַר שְׁלֹמֹה שֵׁם עַל־מוֹזַבַּח הַנְּחֻשֶׁת לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר לְאֹהֵל מוֹעֵד וַיַּעַל עֲרֵוֹ עֲלוֹת אֲרָפָה : ז בְּבִילָהּ הַהוּא נִרְאָה אֱלֹהִים לְשְׁלֹמֹה וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאֵל מֶה אֲתוֹן־יִקְרָךְ : ח וַיֹּאמֶר שְׁלֹמֹה לְאֱלֹהִים אֲתָה עֲשִׂיתָ עִם־רוּיָד אָבִי חֶסֶד גְּדוֹל וְהַמְלִכְתָּנִי תַחְתָּיו : ט עַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים יֵאֱמֹן דְּבַרְךָ עִם רוּיָד אָבִי בִּי אֲתָה הַמְלִכְתָּנִי עַל־עַם רַב כַּעֲפַר הָאָרֶץ : י עַתָּה חֲכַמְהָ וּמַדְעַ תִּן־לִי וְאַצְאָה לִפְנֵי הַגְּדוֹלוֹת אֲהַרְן לְנַמֵּס . יומֵא גג (יומֵא מנ) :

דק רשי

דוד את כל שרי ישראל ומה אמר להם שיבואו עמו לבמה אשר בגבעון : (ג) וילכו שלמה וכל הקהל עמו וגו'. וכן דרך הפסוקים לקרר ויאמר ה' לדג ויאק את יונה אמר לו להקיא ויאק וכן (לעיל כ"א) ויאמר ה' למלאך ויש: מרבו אל נדב: (ו) שלם מה אתן לך. בחר ושאל כל מה שתרצה ואני אתן לך: (ז) עתה ה' אלהים יאמן. פרהרביט"ש בלע"ו: כי אתה המלכתני. כלומר כיון שהמלכתני על עם רב כזה צריך אני שיהא בי חכמה וכח לצאת לפניהם וללחום מלחמותיהם בענין שגאמר בשמואל (ח' ח') ושפטנו מלכנו ויאא לפנינו ונלחם את מלחמותינו והואיל ועלי לשאול מה שכלבי אשאל מה שאני צריך וזה שתתן לי חכמה: (י) ואצאה לפני העם הזה ואבואה. וגם למלך צריך שיהא לב חכם לידע לשפט העם ואני נער ורך אפי' אלף אנשים חכמים היה קשה להם לשפט עם גדול כזה אי אפשר בלא עסקים רבים שבאים לדון ואין לו מתן לעיניו בדינם שעוד זה קובל ואינו מסכים דבריו והנה בא אחר וצועק ומי וכל לפסוק אלף דינין ביום אחד אם לא חכם ונבון אשר רוח אלהים בו וזה אני שאל שתתן לי חכמה ומדע לשפט עמך זה הגדול כי זה אני צריך שתתן לי: (יא) יען אשר התה זה עש לבצד. שאין אדם שואל דבר זה אלא מי שיש יראת שמים בלבו בעיני שגאמר ואתה חתזה מכל העם אנשי היל יראו אלהים (שמות י"ח): ואת נפש שונאיה. לנצחם: (יב) החכמה והמדע נתון לך. מה ששאלת: עושר ונכסים וכבוד. אשר לא שאלת אתן לך: אשר לא היה נן למלכים אשר לפניך ואחריו לא יהיה. מוסב על עושר וכבוד אשר לא שאלת כי החכמה שאני נותן לך צה תלוי גם עושר גם כבוד גם אריכות ימים דקתוב (משלי ג') אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד והו שכתוב במלכים (א' י"א) ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעושר ולחכמה וגומר: (יד) ויניחם בערי הרבב. הניח מקצת אותם פרישים ורכב בערי הרבב ועל שם שרובני המלך שם היו קוראים אותן העיירות ערי הרבב ומקצתם הניח עמו בירושלם (עיין מלכים א' על פסוק זה מה שפירש"י שם ורריך עיון): (טו) כאבנים. מרוב כסף וזהב שהיה לו לא היה מקפיד על נתינת כסף וזהב ככל העיר לעשות שולחנות וכסאות ורבותיו אמרו כאבני עשר וי"ח אמות שהיה לו אבני גוית כן עשה מן הכסף: (טז) ומואל הסוסים אשר לשלמה. כלומר כל מוצא

מצודת ציון מצודת דוד

בדבר המובן: לכל ישראל. וחזר ופירש שאלמר להפריש פרה: ראשי האבות. שהם ראשי האבות: (ד) בהכין. כמה שהכין לו מקום: כי נטה. העה ופרש: (ה) וידרשהו. ר"ל הקריב עליו קרבנות: (ו) ויעל עליו. לפי שהפסיק בדברים אמר שוב ויעל וכן דרך המקרא: (ז) והמלכתני. כמה שהמלכת אותי מבין שאר בניו הראית לדעת שלא העא אבי צבת שבע אמי ולהסד גדול יחשב: (ט) יאמן. יקיים דבריו מה שדברת עם דוד אבי להיות המלוכה נכון בידי על עם רב. וי"ב עסקיהם מרובים: (י) עמה. והואיל וכן שאלתי היא להא לי חכמה לדעת לצאת ולבוא לפני העם הזה: כי מי ישועה. ח"ל לשפט עם כאלה ממשמה לבנו מבלי עזר מן השמים: (יא) זאת. השאלה הזאת: (יב) נתון לך. עמה נתון לך מחתי: (יג) לבמה וכו'. ר"ל מהדרך אשר הלך לבמה וכו' שז וכו' לירושלים מלפני אוהל מועד: (יד) וימלך. ר"ל קבלוהו למלך בזהב רצה בעבור רוב החכמה הנחוגה בו ביליה ההוא: (יד) בערי הרבב. הערים המיוחדים להעמיד בהם הרבב: עם המלך. במקצתם היו עמו בירושלים: (טז) יאמן וכו'. ר"ל עוכם בצנות כי בעבור שהיה רבי המשקל היו נשמרים בו לא היה מהאפשר לשלחם ולגנבם: אשר בשפלה. הגדלים בעמק הרבה מאלו: (טז) ומואל הסוסים. מקום מוצא הסוסים היו לו ממנרים ומן קרא וכו' שם מקום והסוסים 36 מנייים

דברי הימים א כה כט

קרי

הזהב כמשקל הזהב כל כלי עבודת קדמו דפסוק. ודבריהו ולמזבח הקטרת: בכתב ב' וכו' ויאמר הירם. הכל בכתב מיד ה' עלי: ואנני ב' פתחין וסיני' הוק ואנני אל חירא ואל. הוק ואנני ונעשה אל תירא: והמלאכה ג' בקרי' וסיני' והמלאכה היתה רים לכל המלאכה. והמלאכה לא ליום אחד ולא לשני'. והמלאכה גדולה כי לא לאדם חבירה:

בְּמִשְׁקַל לְמִנְזָרָה וְגִרְתֶּיהָ כַּעֲבוֹדַת מִנְזָרָה וּמִנְזָרָה: ^{טו}
 וְאֶת־הַזָּהָב מִשְׁקַל לְשִׁלְחָנוֹת הַמַּעֲרָכָה לְשִׁלְחָן: ^{טז}
 וְשִׁלְחָן וְכִטָּה לְשִׁלְחָנוֹת הַכֶּסֶף: ^{יז} וְהַמִּזְבְּחוֹת
 וְהַמִּזְרָקוֹת: ^{יח} הַקִּישוֹת זָהָב טָהוֹר וְלִכְפוֹרֵי הַזָּהָב
 בְּמִשְׁקַל לְכַפֹּר וְכַפֹּר וְלִכְפוֹרֵי הַכֶּסֶף בְּמִשְׁקַל
 לְכַפֹּר וְכַפֹּר: ^{יט} יִהְיֶה וְלִמִּזְבַּח הַקְּטָרֶת זָהָב מְזֻקָּק
 בְּמִשְׁקַל וְלִתְבִנַּת הַמִּזְרָכָה הַכְּרוֹבִים זָהָב
 לְפָרָשִׁים וּמְכָבִים עַד־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה: ^כ יֵשׁ הַכֹּל
 בְּכֶתֶב מִיַּד יְהוָה עָלֵי הַשִּׁבְדִּים כֹּל מִלְּאֲכֹת הַתְּבִנָּה: ^{כא}
 כִּי־יֹאמֶר דָּוִד לְשִׁלְמָה בְּנֹו הֹוֹק וְאִמְרֵי וְעִשָּׂה
 אֶל־יְהוָה וְאֶרְתַּחֲתָהּ בִּי יְהוָה אֱלֹהִים אֱלֹהֵי עַמִּי:
 חולדות אהרן הכל ככתב. שם כוכב נא זכחהם לנ סב חולין פג כנוונות עקירם בער נ: (מגילה ט:)

רשי רוק

ומחשבותיו. וגם משקל: (טו) שלחנות המערכת. לערוך עליו לחם הפנים למשקל שלחן ושלחן כי עשרה שלחנות של זהב עשה כהיכל ומשקל הכסף לשלחנות שבער שמשפטיין עליהם הקרבנות ומשקל המזולגות והמזוקות: (יז) ולכפורי הזהב שמשקל. כפורי כלי שרת לקנת בכלים הסם ודוגמתם קמח דבבא תיעטף הוא גברא דכפר ידוה בגלימא דחבריה וכל כפרה לטון קיטת וחטוי הוא: (יח) זהב מווקק. כמו כסף מווקק: ולתבנות המרכבה. הס הכרובים שהשינה רוכבת עליהם: לפרשים. כלומר המפורשים והסוככים על הארון כדאמר והיו הכרובים פורשי כנפיהם וגו' (שמות כה): (יט) הכל ככתב פתרון הכל ככתב סדר לו סטוס משקל ומשקל של כל כלי וכלי שמואל הרואה: כל מלאכת התבנית. תבנית הבית חכמני ופסילני כמו תבנית אורח ורוחב וגובה והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש כמו שטינו מה הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה (סס כ"ז) דרש אורח החצר מהה צבחה ורוחב חמשים צבחים חמשים פעמים חמשים הס כ"ה מאות כ"ל חכמס לחמש רעועות להיות חמש מאות על חמש מאות והוא מיוסד בסילוק קרובן של שבת חנוכה המתחיל מנשה את הפרים ואפרים את מנשה והכל דרש שמואל ברוח הקודש ולמד לדוד כן: (כ) חזק ואמץ. כדי שתתקיים מלכותך כמו(לעיל כ"ה) שהבטיחך ה'כ"ה והכינותי מלכותך עד עולם אם יחזק לעשות תנותי וגומר: (כא) והנה מחלקות הכהנים והלוים לכל עבודת בית האלהים ועמך בכל מלאכה. כלומר הכל ערתי וסדרתי וזמנתי לך מחלקות ופועלים ואין לך לעכב כי אם מיד לבנות הבית: והשרים. הממונים על הפועלים ושועריהם: וכל העם לכל דברך. לעשות צוויך: (כב) שלמה בני אחד וגו'. ואפילו אם היו מאה לא די לבנותו ועוד שזו נער ורך: והמלאכה גדולה. ואם תאמר תענין הבית זה אי אפשר ושיי השמים ואעפ"כ אל תבהל לבנות בית גדול כזה כי אני בכל כחי הכינתי (כג) אחני שזם ומלאים. דוגמת המשכן אחני שזם ואבני וגו' (שמות כ"ט): אחני פוך ורקמה וכל אבן יקרה. לתת ציורות זהב וכלי הכסף: ואבני שיש. לעמודים

כי לא לאדם הצורה כי אם לה' אלהים גדולה וכנורא אשר לא יכלכלוהו השמים לבית אלהים הזהב לכסף וכסף לכסף וגו' לפיכך אין לך טורח גדול כל כך: אחני פוך ורקמה וכל אבן יקרה. לתת ציורות זהב וכלי הכסף: ואבני שיש. לעמודים

מצודת דוד מצודת ציון

החליבות שמה ומה: וציה הכפרת. הוא בית קדש הקדשים: (יג) כל אשר היה ברוח עמו. ר"ל אשר נגלה לו ברוח הקדש תבנית הנעשית להלרות וכו': לאורורה ציה האלהים. אשר צבחה יתוה הדבות על חוקן דק הבית: ולאורורה הקדש. אשר בהם יתוה המוות ששל קרבנות הנזיר: גם מוכר צידו סדר מהלקות הכהנים והלוים והממונים על כל מלאכת עבודת הבית ואת תבנית כל כלי עבוד: (יד) זהב. לכלי הזהב מוכר צידו במשקל הראוי לזהב לכל כלי וכלי: לכל כלי הכסף במשקל. ר"ל למשקל הראוי לכסף כי לא יתוה משקל הכסף למשקל הזהב: (טו) ומשקל. גם מוכר לו משקל לעשרה המטרות עשה שלמה מזהב הס ודכוריהם העשויין כעין ציוכין לשם צבחה הבתן והפסולות: במשקל מטר. כמה יהיה במשקל של כ"א משקל הקדשים בליטת: בעבודת. כפי המשקל הראוי לפי מלאכת תבניתה: (טז) ואת הזהב וכו'. משקל הזהב השלחנות העשוי למערכת להם הפנים: וכסף. משקל הכסף לשלחנות הכסף העמידים בעמרה להפשיט עליהם את הקרבנות ועם שלחן הזכרו צבנין שלמה וזכרים הם צבנין יחזקאל וכן היו צבנין שלמה: (יז) והמזולגות וכו'. גם מוכר לו מלאכה כל הכלים האלה: זהב כהור. שהיה מזהב עהור: במשקל. כמה יהיה משקל כ"א: (יח) ולמזבח. את המזבח שהיה מזהב מווקק מוכר לו כמה יהיה משקלו: ולתבנות המרכבה. וחזר ומפרש שהם הכרובים שעמדו בצדן להיות פורשים כנפיהם לכרך על הארון והיו דומים למעשה חוות המרכבה אשר פני אדם להנה כי גם אל הכרובים היה פני חוטק: (יט) הכל ככתב. ר"ל כן. אמר דויד לשלמה הנה לך הכל מסודר ככתב אשר מיד ה' עלי הפכיל ר"ל אשר צבחה עלי מידו להסכילני כל מלאכת התבנית של הבית וכל כלי: (כ) אל חירא. לחשוב שלא חילג לגומר את הכל: עד ללכות. עד אשר תפליט את הכל: (כא) לכל עבודה. המועקדים לבי עבודה צות האלהים: ועמך. הם יהיו עמך לעזר בכל מלאכה: לכל דיב. אח כל מהם אשר נדו לבו בחכמה להכיל לעשות את כל העבודה המאריך אל הבנין: לכל דברך. המה נכונים לעשות את כל דברך: כ"ה (ה) אחד כעמך ואין ויכל את לאסוף את רב כ"כ לבנות בית לה': בחר בו אלהים. ואף בו בחר למלך

דברי הימים א כו כח

קלג

לגאיונים רבת שבעה. מנהסעה ויען ה' את איוב. וחברו מנהסעה ויען ה' את איוב. הספרצים ואצאה בשער הגיא לילה: והאלהים ו' בקריאה נסח את אברהם ואמר אליו. והי קול השופר הולך וחוק סוד. ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושסתי. והאלהים אמר לי לא חבנה בית. ויריעו איש יהודה. והאלהים עשה שראו מלאניו.

את ישראל בכוכבי השמים: כד ויאב בן צרויה
 החל למנות ולא כלה ויהי בואת קנף ערני
 ישראל ולא עלה המספר במספר דברי הימים
 למקד דוד: כה ועל אצרות המקד עזמות בן
 עדיאק ועל האצרות בשדה פערים ובכפרים
 ובמגדלות יהונתן בן עזיהו: כו ועל עישי מלאכת
 השדה לעבדת האדמה עזרי בן פלוב:
 כז ועל הכרמים שמעי הרמתי ועל שבפרמים
 לאצרות היין זבדי השפמי: כח ועל הזיתים
 והשקמים אשר בשפלה בעל חגן הגרדי ועל
 אצרות השמן יעיש: כט ועל הבקר הרעים
 בשרון שטרי השונו ועל הבקר בעמקים שפט
 בן ערלי: ל ועל הגמלים אוביר הישמעלי
 ועל האתונות יהודה המרגתי: לא ועל הצאן
 יזוי החגרי פליאלה עזרי הרכוש אשר למלך

לב ויהונתן דוד דוד יועץ איש מבין
 וסופר הוא ויהיאל בן חכמוני עסבני המקד:
 לג ואחיתפל יועץ למלך והישי הארבי רע
 המקד: לד ואחרי אחיתפל יהודע בן פניהו
 ואביתר ושר צבא למלך ויאב: כח ויקהל
 דוד את פרי שרי ישראל שרי השבטים ושרי
 המחלקות המשרתים את המקד ושרי האלפים
 ושרי המאות ושרי כל רכוש המקנה למלך
 ולבניו עס הכרמים והגבורים ולכל גבור חיל
 אל ירושלם: כ ויקם דוד המקד ער גליוניאמר
 שמעוני אחי ועמי אני עס לבני לבנות בית
 מנוחה לארון פרי יהוה ולהודם רגלי אלהינו
 והכינותי לבנות: ג והאלהים אמר לי לא תבנה
 בית לשמי כי איש מלחמות אתה ודמים שפכת:
 ד ויבחר יהוה אלהי ישראל בן מפר בית אבי

דק

למנוח העס למעלה מעשרים ולא כלה: ויהי בואת קנף על ישראל מחותו
 קצת שנה היה קנף על ישראל לפי שעלה במחשבתו למנות כל ישראל לעבור
 על הפסוק אשר הם יוכל איש למנות את עפר הארץ וגו' (בראשית יג) ולעבור
 הפסוק הבט נא השמימה וגו' (שם עו): ולא עלה המספר. פתרון חע"פ שרני
 אומר החל למנות ולא כלה ולא מנה כי אם מעט שהרי לא עלה מספר המנויין
 בספר שמואל כמספר המנויין כאן (נד"ה כאן) אלף אלפים וחמשה אלף ויהודה
 ארבע מאות ושבעים אלף ובשמואל (סוף) שנה מאות אלף ויהודה חמש מאות
 אלף וא"ת שני מספרים היו שפעמיים מאלף א' בשמואל וא' כאן אלא כך הוא
 לא עלה המספר כמספר ד"ה כי אותו המספר שנה לא כתב בשמואל כי אם
 קצת מן המספר משום דער ואבילות שנגפו אפי' על אותן מעט וכאן משום
 כבוד דוד אפילו אם היה המספר יותר היה אחרו לפי שהיה משמע שלא על
 חנם היה קנף על ישראל שהרי כבר מנה הרבה מישראל ועוד משום כבודו
 שהיו כולם לו לעבדים כאיש אחד: (כז) ועל אצרות המלך. אצרות כסף
 וזהו. כל זה הולך ומספר לגדלות דוד אפילו מי שהיה ממונה על האצרות
 אובלין ומשקין: צערים. לחמש הערים ולחמש ערי המלך ומגדלותיו: (כו) ועל עשו
 מלאכת השדה לעבודת האדמה. לחרוש האדמה: עזרי בן פלוב. היה
 ממונה על כך לזכות לחרוש האדמה והוא נותן להם בקר וכל כלי המחרישה:
 (כז) ועל הכרמים. לעדור ולחפור הכרמים: ועל שבכרמים. הוא אצרות
 היין: (כח) ועל הזיתים. לנטוען ולמסוק: (כט) ועל הבקר הרעים בשרון. שרטי
 הרעוני. הבקי צענינים: (ל) הישמעלי. היודע בטוב עסקן של גמלים:
 (לא) ועל הצאן יזוי הכגרי. כי הכגרים ושבני אהל צדה לכן מנהו על צאנו:
 (לב) ושרי הארבי רע המלך. שושניו קרית ספר חרבו קריתא דלרבי. ומדרש
 רבה כשעל דוד צנת שבע שאל לחושי הארבי אם ישוד בתשובה אם יקבלט
 הקדוש ברוך הוא בתשובה לתת לו ארוכה לחטאו ואמר לו כן. למרעהו אשר רע
 לו דשמשון תרגומו שושניו (שופטים יד): (לד) ואחרי אחיתופל. לאחר שמת
 לקח לו דוד את יהודע ואביתר בתקומו: (ה) ויקהל דוד את כל שרי ישראל
 ועל שריו ושרי האצרות והאלהים אמר לי לא תבנה בית לשמי כי איש מלחמות אתה ודמים שפכת:
 ד ויבחר יהוה אלהי ישראל בן מפר בית אבי

רשי

אלה מעשרים שנה ומעלה: כי אמר ה' להרבות וכו'. ואף שפארם הקב"ה
 למנות ישראל לא חמר למנותם אלא חפן עשרים שנה ולמעלה כי חמר להכרתם
 כדוכי השמים ואין להם מספר כמו שחמר גם זרעך יגוה וכל אלה בספר דוד לא
 היו בכלל מזהם שנה יואב שהיה חיל למנות כל ישראל ולא כלה כי שני שבטים
 לא ספר כי נתעב דבר המלך אל יואב כמו שכתוב ויהי בואת קנף על ישראל:
 (כה) ועל אצרות המלך. עתה כופר סקריו וגזריו על מלאכתו ועל אצרותיו
 כבית וצבדה: (כז) ועל הכרמים. שמי היה ממונה על הכרמים עד ארבעת העניים.
 וצדי היה ממונה על הכרמים בשעת אביסת הפירות והעניים מהצדי יאריך כמו
 באחרו לאצרות היין: (ל) אובלין הישמעלי. שהצבור צאריך בני הגר:
 (לב) ויהיאל בן חכמוני עס בני המלך. שהיה מלמד ומגדלם: (לד) ואחרי אחיתופל
 יהודע. כלומר הכרי שמת אחיתופל וסיה יועץ המלך היו יועזי יהודע ואביתר
 ויואב היה שר צבא: (ז) ויקם דוד המלך על רגליו. החזוק וקם מהמסבב שהיה
 עס כי כבר נפל למשכב ככתוב בספר מלכים והחזוק והלך למקום שזוה להאסף
 שם

מצודת ציון

(כד) החל. החל: ולא כלה. לא הסלים: (לג) וסופר. חס וברכה סופר מכתב וכו'
 יואב (הולין קח): כח (ה) הכרמים. ענין ערה: (ז) ונכדום. הוא שפרץ הכסף
 כסותו חנה רגלי האדם כשהוא יושב כמו והלך הדום רגליו (ישעיה סו) ואחז במשל מדק האדם:
 יא

על אצרות המלך היה עומות: צדה צערי וכו'. אצרות ההבוהה וכלי מלחמה וכדומה:
 ישעיה צדה עד אחר הצניר: ועל שבכרמים. על העבודה אשר יעבדו בהענינים עד
 בשפלה. מין חילוי חמנים הגדלים בעמק וכן בשקמים אבר בשפלה לרוב (ד"ה פ'): (כט)
 העמיד על כל דבר הדם הרגיל בה: (לא) שרי הרעוב. מלת רעוב כולל כסף וזהו
 ביה: עס בני המלך. היו בתמידות עס בני המלך למחמה חממה: (לג) יועץ למלך. רע המלך. הוא
 היה יושב בתמידות עס המלך להשפיע עמו: (לד) ואחרי אחיתופל. אחר מותו לקח במקומו את
 (ה) המשפחה. חזר הוא על המחלקות: וכלל בבור חיל. כפל הדבר למר

מצודת דוד

זרעך (בראשית עז) ולכן לא מנה הפחותים מן עשרים לבל יודע מספר כל בני
 ישראל: (כד) החל למנות. את הימרים מן עשרים: לא כלה. לספור את טולם
 כי לא מנה אז שבע נוי ובנימין כמ"ש למעלה ועס כל זה היה בואת קנף על ישראל
 ובא צדה הדבר כמ"ש למעלה: ולא עלה המספר. ר"ל לכן חלל מלממותו את
 הפחותים מעשרים ולא עלה המספר שלהם כמספר האמור בדברי הימים וכו' כי המספר
 אצרות המלך היה עומות: צדה צערי וכו'. אצרות ההבוהה וכלי מלחמה וכדומה:
 ישעיה צדה עד אחר הצניר: ועל שבכרמים. על העבודה אשר יעבדו בהענינים עד
 בשפלה. מין חילוי חמנים הגדלים בעמק וכן בשקמים אבר בשפלה לרוב (ד"ה פ'): (כט)
 העמיד על כל דבר הדם הרגיל בה: (לא) שרי הרעוב. מלת רעוב כולל כסף וזהו
 ביה: עס בני המלך. היו בתמידות עס בני המלך למחמה חממה: (לג) יועץ למלך. רע המלך. הוא
 היה יושב בתמידות עס המלך להשפיע עמו: (לד) ואחרי אחיתופל. אחר מותו לקח במקומו את
 (ה) המשפחה. חזר הוא על המחלקות: וכלל בבור חיל. כפל הדבר למר

דברי הימים א כו

קב

אשר גותרו. סן בני שמעון גבורי. סן בני יואל ארבעת: הבאה ג' במעם מלרע וסוים' כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה. רבאה והיוצאת. יחן ה' את האשה הבאה: ומקל' ד
 כב בני יחיאל יתם ויואל אחיו על אצרות בית יתה: כג לעמרמי ליצהרי לחברוני לעזיאל: כד ושבאל בן גרשום בן משה נגיד על האצרות: כה ואחיו ראליעור רחביהו בנו וישעיהו בנו וירם בנו וזכרי בנו ושלמות בנו: כו הוא שלמות ואחיו על פרי האצרות הקדשים אשר הקדיש דוד המלך וראשי האבות לשירי האלפים והמאות ושירי הצבא: כז מן המלחמות ומן השלל הקדישו לחוק לבית יהוה: כח וכל ההקדיש שמואל הראה ושאר בן קיש ואבנר בן ניר ויואב בן צרויה כל המקדיש על ידי שקמית ואחיו: כט ליצהרי בנניהו ובניו למלאכה הקיצונה על ישראל לשמרים ולשפמים: חולדות אהרן ושנאל בן גרשם. דריום ונחמל קי: בשנת הרבעים. שנת כז: וסיוולת. כחולת כז:

קכ רשי

ולעזר ששה שנה שהם לעזר הגרשוני וכל. זה תוספת ציבור כי די היה לו בפעם אחת ואחד מצני לעזר הגרשוני היה יחיאל והוא היה הבור ואומר על אלה שהיו באצרות בית ה': (כב) בני יחיאל. פרשתי למעלה: (כה) רחביהו בנו וישעיהו בנו. פי' ישיעה בן רחביהו כי לאלעזר לא היו לו בנים כי אם רחביהו כמו שאמר למעלה. וישעיהו יורם וזכרי ותלמות בני רחביהו ורבים בנים היו לו כמו שאמר ובני רחביהו רבו למעלה אבל שלמות היה ראש לעולם כמו שאמר שלמות ואחיו על כל האצרות הקדשים וכן אמר כל המקדיש על יד שלמות אחיו. שלמות הוא שלמות שאמר החר כן. והנה אמר כי אחיה על האצרות בית האלהים ולאצרות הקדשים ואחרי כן אמר כי זס ויואל אחיו על האצרות בית ה' ואחרי כן אמר כי שבאל בן גרשום בן משה נגיד על האצרות. ואחרי כן אמר כי שלמות ואחיו על כל האצרות הקדשים וגומר. יראה כי מתחלה היה אחיה ממונה על האצרות וכן זס ויואל היו גם כן ממונים על האצרות. אבל האצרות היו חולקים לכל הקצוות שהקדישו בכל דוד מדור המדבר עד דוד כי מהם היו מקדישים לקרבעות ומהם היו מקדישים לבנין הבית ומהם היו מקדישים לכלי בית ה' וכל אורג מהם לבדו והיה ממונה על כל אחד ואחד ושבאל היה ממונה על כולם וזהו שאמר ושבאל בן גרשום בן משה נגיד על האצרות ושלמות היה ממונה על ההקצוות שהקדישו משמואל ואילך שהקדיש שמואל ושבאל דוד ואבנר ויואב וראשי האצרות לשירי האלפים והמאות כלם הקדישו על ידי שלמות: (כט) המלחכה החיצונה. המלחכה שהיה חוזה לעיר לחקוב עמים שירות ומה שאמר על ישראל לפי שהיו בישראל מקדישים בכל שנה להקדיש מתחבובותיהם ופירותיהם והיו ממונים לשוטרים ושופטים על הממונים תחתיהם לנאמן ולכנסם ולהביא בית ה': (ל) מעבר לירדן מערבה וכו'. קצת הארץ אשר מעבר לירדן הקצת שאם לזר מערב הארץ היא לזר אצל כל ארץ הגלעד בכללה היה מורה לארץ ישראל וכן נקראת בכל מקום: (לא) בשנת הרבעים למלכות דוד מדרשו. פירות אלה אשר מעבר לירדן וכן כל הענין אשר הקדים היה בשנת הרבעים שהרי אמר בתחלת הענין ודוד

מצודת דוד מצודת ציון

ראשי האצרות במספר המרובה מכולן לעזר נולד יחיאל שהיה ער וגדול ובניו היו ממונים על האצרות כמ"ש במקרא שלאחריו: (כב) בני יחיאל וכו'. ר"ל המה וגם זס ויואל אחיו בני לעזר היו על האצרות בית ה' והם כלי זהב וכסף שצבית ה': (כג) לעמרמי וכו'. ר"ל וכן מצני עמרם וכו' היו ממונים בבית ה' כאשר יבאר למטה ולא זכר מצני עזיאל ואולי כללם צבני חברון: (כד) נגיד על האצרות. היה ממונה על האצרות ושאיר הממונים היו תחת ידו: (כה) ואחיו. של שבאל מורע של אלעזר: רחביהו בנו. הוא היה בן אלעזר וכן כולם היו אחד בן אחד: (כו) על כל וכו'. ר"ל כל המקדיש דבר גדול היה מוסרו לידו והוא הביאו אל בית האוצר וכמ"ש במקראות שלאחריו: וראשי האצרות לשירי וכו'. ראשי האצרות אשר העמדו להיות שרי האלפים והמאות: (כז) מן המלחמות וכו'. אשר הקדישו ממה שלקחו במלחמה ומה ששללו מן המקומות אשר כבשו: לחק וכו'. להיות נגזר באוצר על תקון הבית: (כח) ההקדיש. אשר הקדיש כי ה"ח הוא במקום אשר: על יד. היה מוסרו לידו להביאו אל בית האוצר: (כט) למלאכה החיצונה. על המלחכה הנעשה חוזה לעיר לזרך הבית להכין עמים ואנשים וכדומה המוטל על ישראל היו המה לשוטרים ולשופטים על הדבר ההוא: (ל) על פקודת. המה היו על הגצרות של ישראל היושבים בעבר הירדן בחלק המערבי ממונה הפונה מול ארץ ישראל: לכל מלחכה ה' וכו'. על כל המלחכה המוטל עליהם לבית ה' ולבית המלך: (לא) תלדויות לאצרות. למשפחהו לכל בני האצרות היה הראש: מדרשו. בני חברון מדרשו לדפת אס יש בהם אנשי חיל: ביעזר גלעד. ביעזר שערדה בדרך הגלעד: (לב) ואחיו. חברוני של יריה שהיו בני מיל אלפים וכו': מל הראובני וכו'. ר"ל היושבים בחלק המזרחי כי בחלק המערבי היו חשביה ואחיו לממונים: לכל דבר המוטל עליהם מעבודת בית אלהים ומעבודת המלך: כז (ה) למספרם. לכל מספר אלהים היו ממונים עליהם ראשי האצרות וכו' ומתחלת ימי מלכותו. היו הממונים בהם ועל שהשכ כחן מצני המשמרות סמך להם להוכיח את כל הממונים: ושופריהם. ומהם היו שופריהם של השרים הזכרים הממונים מפייהם המשמרות את המלך בכל דבר המוטל על המחלקות לזרם ולכופם לעשות צומו: הבאה ויוצאת. כל מחלוקת היתה נחמה בתחלת המדע ויוצאת בטובה ונכנסה אחרת אחרת בחור חלילה לכל הדשי הטובה וכן בכל שנה ושנה ועל כל חמחם היה מוטל בחדשה לעשות כל דברי המלך: המחלוקת האחת. מספר אנשי מחלוקת האחת

דברי הימים א כו

אביוהו ד' בקריאה וס' ב' וירד אביוהו אל אשה. ויהר אפו ויעל בית אביוהו. וירדו אחיו וכל בית אביוהו. ודקרוהו אביוהו. וישלח חזים מלך צר הסלטים. ולחכה מן בני מררי בנימין שמרי הראש. ויהל שלמה לבנות ונ' אשר נראה לרוד אביוהו. וס' בלשון תרגום אחתה רגזת מן ביתה הוא מלבא ודקרה ברישה. סימן כל ספרא דניאל ועזרא ר'ס וכן ב'מ' וס' מן קרמי שום מעס. מן הכהנים עזאל. מן השלשה בשנים. מן השלשים הנו נכבר. מן המלחמות וכן השלל. מן בני פריץ הראש. מן היום אשר הוציאו. מן בניהם

העמיאל הששני יששכר השביעי פעלתי השמיני פי ברכו אלהים: וקשעיה בנו נולד פנים: הממשלים לבית אביהם בייצור חיל המה: ובני שמעיה עתני ורפאל ועובד אלזבד אחיו בנייחיל אליהו וסמביותו: כל-אדה מבניו עבד אדם המה ובניהם ואחיהם אישי-חיל בפח לעבדה ששים ושנים לעבד אדם: ולמשלמיהו בנים ואחים בנייחיר שמונה עשר: ויהיה בן-בני-מררי בנייחיר פנים שמרי הראש פי לא-היתה בכור וישימיהו אביוהו קראש: יא חלקיהו השניו טבליהו השלשי זכריהו הרביעי כל-בנים ואחים להסה שרשה עשר: יב לאדה מחלקות השערים קראשי הנגרים משמרות לעמת אחיהם לשרת חולדות אהרן מנשי עובד. בכנסו סד (בנמות ו): למרח חלוים. חמדי כז: לפרכר. סס: שנים לפרכר. זכמים נס:

בבית יהוה: יג ויפילו גזרלות פקמן בגדול לבית אבותם לשער ושער: יד ויפול הגורל מזרחה לשמיהו וזכריהו בנו יועין בשלל הפילו גזרלות ויצא גזרלו צפונה: טו לעבד אדם נגפה ולבניו בית האספים: טז לשפים ודסה למערב עם שער שקבת במסלה העולה משמר לעמת משמר: יז למזרח הלויים ששה לצפונה ליום ארבעה לנגפה ליום ארבעה ולאספים שנים שנים: יח לפרפר למערב ארבעה למסלה שנים לפרפר: יט אדה מחלקות השערים לבני הקרחי ורכני מררי: כ והלויים אתיה על-אוצרות בית האלהים ולאצרות הקדשים: כא בני לעדן בני הגרשני לעדן ראשי האבות לעדן הגרשני יהואלי: חולדות אהרן מנשי עובד. בכנסו סד (בנמות ו): למרח חלוים. חמדי כז: לפרכר. סס: שנים לפרכר. זכמים נס:

דק

וגומר כמו שכתבנו: (ה) פעלתי השמיני כי צרכו אלהים. כמו שכתב למעלה ויבך אלהים את בית עובד אדום ואת כל אשר לו בעבוד ארון האלהים וכן כתוב ששים ושנים לעבוד אדום. למעלה אומר ועובד אדום ואחיהם ששים ושמונה ואמר ואחיהם כיום הרבים על עובד אדום ובניו כי כלם יקראו אחי אביהם כמו אחיהם והנה אמר מבני עובד אדום שהיו ששים ושנים. ומה שאמר המה ובניהם ואחיהם המה אומר על בני עובד אדום ובניהם אומר על בני בניו הזכרים ואחיהם על שאינם זכרים. והם חיל כמו ואשי חיל. ורז'ל דרשו ויבך ה' את בית עובד אדום ואת כל אשר לו שילדה אשתו ושמונה כלותיה שבה בכרם אחד והם ששים ושנים: (ו) הממשלים לבית אביהם כי בצורי חיל המה. דומים להם בצבורה כמו שהיו בית אביהם בצורי חיל לעבודה כן היו הם. והממשלים תאר בחיר'ק המ'ס כמו הערים המבדלות. שעתיהו המרשעת: (ז) ויפילו גורלות קקון כגדול. כמו שפירשו למעלה: לשער ובער. סירות הגורלות שהפילו ביניהם לא לדעת איזה מהם קודם אלא איזה מהם לשער מזרה. ואיזה מהם לשער מערב ודרום ואפון: (ח) ויפול הגורל מזרח לשמיהו. ואפון לזכריהו בני לעובד אדום נכבה: לשפים ולמוסה למערב: (ט) ולבניו בית האספים. פי' בניו היו בזמרים בית האספים והיה זה הבית לדרום העזרה מבחוץ. ומה שאמר ולאספים ששים שנים. יח צו פירו' שנים בדברי רז'ל האדה שהיו לכל אחד מבני האספים שנים ליום והאחר שהיה לכל אחד מבניו האספים אחד ואחד. ויהיה פי' כך ולאספים שהיו ששים היו שנים הכל אחד ואחד והיה בין כולם עשרים וארבע כשאר המשמרות בצורה שבה ובלשון ארבעה ובדרום ארבעה. ולאספים ששים והיו ארבעה. וששים היו עשרים וארבעה לעשרים וארבעה מקומות שאמרו במשנה בשנה מקומות הכהנים בזמרים את המקדש בבית אבשים ובבית העזרן המוקד. והלויים בעשרים ואחד מקום חמשה על חמשה שהרי העזרה. וארבעה על ארבעה פתוחו מבחוץ אחד בלשכת הקדשן ואחד בלשכת השכרת ואחד אחרי בית הפרכה. והקשו הפסוקים האלה שיש בהם עשרים וארבעה ובלויים הוא מדבר. וחירו כי בעשרים וארבע מקומות נקראו הכהנים ליום זה את מהם. והכהנים והלויים בני זקוק והנה ג' השלשה היו כהנים ועשרים ואחד ליום וחירו הפסוקים ג' כענין אחר. כמו שכתבו במשנה תמיד ובזבחים. ואמרו מאי לפרפר כמאן דאמר כלפי בר: (כא) בני לעדן. הוא לבני כמו שפירשו ואמר בני הגרשני חולי היה לעדן אחר ואמר בני לעדן שהיו מבני גרשון הם ראשי הכהנים הזכרים למעלה וללעדן

מצורת דוד

הוא ואנשיו: יוען בשכל. שהיה בעל עצה בהכל רב ולזה הוא ואנשיו הפילו הגורלות ויצא גורלו בשער הצפוני: (טו) בית האספים. נקרא קן על עמך ידוע אלא והיה מול בער הדרומי: (טז) לשפים. חולי נזר למעלה בשמו האחר: שער שלכת. קן שם הכער שעמד במבילה ושביל העולה על מעלה ההר: משמר לעומת משמר. רזה לומר זמן מה ימור ביפוס למערב ותוטה בשער שלכת ולעומת זמן זה יתחלק המשמר וכן יחזור הלילה: (יז) למזרח. עתה מונה והלך שמות המקומות אשר ישמרו שם ומספר כמות הכהנים ואשר בשאת המזרח ישמו ו' כמות ליום משמרים: ליום ארבעה. ר'ל בכל עת ישמרו ד' כמות: ששים שנים. יתכן שהיו האספים שהיו מקומות ולזה מזכיר בל' רבים ובכ' ישמרו ב' כמות במקומות הלויות זו מזו: לפרכר למערב. כלפי המערב אל הפרבר ובנים שם הדר מה: ארבעה. יהיו ארבעה כמות במבילה ההולכת אל הפרבר ובנים כפרבר עלמה והרי קן במשכר כ"ד וכן רז'ל: (יח) אלה מחלקות. הלווקה מקומו' שומרי השערים: (כ) והלויים. ר'ל גם זאת פקודת הלויים: בית האלהים. הגזו לחקון הבית: הקדשים. שלוקהין בהם קרבנות הצבור: (כא) בני הגרשני. מבני גרשון: ללעדן ראשי הכהנים וכו'. כאומר הם לעדן נטל גדולם הכהן ללעדן היו ראשי

דברי הימים א יט כ

קבו

העיד ה' ג' יטון קרהא וסימ' וקרעו שמלהם ועמם איש על. ורע העם ויהקעו בשפרות. וכס אל ארת מהערים האלה דיהושע. ויהנתן ואחיעזר עבדים בעין רגל. ואת קומי לבי לביחך. וישלח מלאכים אל ארמב. ויתר דברי יחזקיהו וכל אשר עשה דויבא את המים. ובני עמון ראו כי נס דר'ה. וחד לישן עורה העירה והקוצה למשפט: וישר

הוילכו ויגידו לדוד על האנשים וישלח לקראתם
 ביהו האנשים בכלמים מאד ויאמר המלך
 שבו בירחו עד אשר יצמח זקנכם ושבתם:
 ויראו בני עמון כי התבאשו עם דויה וישלח
 חנן ובני עמון אלף פפר פסף לשפר להם מן
 ארם נהרים ומן ארם מעכה ומצובה רכב
 ופרשים: וישלכו להם שנים ושלושים אקה
 רכב ואת מלך מעכה ואת עמו ויבאו ויהנו
 לפני מידבא ובני עמון נאספו מעריהם ויבאו
 למלחמה: וישמע דוד וישלח את יואב
 ואת פדצבא הגבורים: ויצאו בני עמון ויערכו
 מלחמה פתח העיר והמלכים אשר פאו לבדם
 בשדה: וירא יואב פיהיתה פני המלחמה
 אליו פנים ואחור ויבחר מפל בחור בישראל
 ויערף לקראת ארם: ואת יתר העם נתן ביד
 אבשי אחיו ויערכו לקראת בני עמון: ויאמר
 אסתיחוק מפני ארם והיית לי תשועה ואם
 בני עמון יחוקו ממך והושעתיה: ויג חוק ונתחזקה
 בעד עמנו ובעד ערי אלהינו ויהיה הפזוב בעיניו
 יעשה: ויגש יואב והעם אשר עמו לפני ארם

רשי

(ישעיה כ'): (ו) מן ארם נהרים ומן ארם מעכה. ארמים הרבה היו וזכו ארם מעכה ארם היושבים במעכה ומן ארמים יושבים על נהר פרת וארם כוכב וארם סתם הוא עיקר האומה וכן עמונים היושבים בעמון קרוים עמונים ועיקר האומה נשאר מקומות וכן בני עשו בארץ שעיר והעיקר באדום: (ט) לבדם בשדה. חלקו חיילותם לשתי מערכות בני עמון במערכה אחת פתח העיר כנגד כל ישראל והמלכים אשר עמהם במערכה אחרת לבדם בשדה מאחור לישראל: (י) ביד אבשי. לאבשי שכל דברי הימים כתיב ונס אבשי קרינו לבד מאלו שנים שיצאו מן הכלל על פי המסורה ולכך בכל הספר הזה אבשי שכל הספר הזה נכתב בשביל כבודו של דוד ואין זה כבודו שיקראו לבן אחותו אבשי דמשמע גם אני חשוב כדוד כי אבשי הוא ושי לכך בכל הספר הזה אבשי ובכל ספר שמואל אבשי לבד מן אבשי ואת יתר העם נתן ביד אבשי ועל פי המסורה שריו כן הוא שהיה ישי אבשי אמו זרויה שהיא היתה אמו: (טז) ושוך שר כבא. (ובשמואל כ"ט) כתיב ושוך שר כבא פירשו רבותינו כסוטה שוכך שהוא גזוב שוכך שוכך שהיה שוכך דמים כחים: (ח) ויהי לעת תשובת השנה. כשהשנים בשדה להאכיל הסוסים: וזה אבן יקרה. בעטרה: ומהי על ראש דוד. יש מפרשים על ראש דוד ממש ויש לתמוה היאך ראשו כובלת ורבותינו פירשו אבן שואבת היתה בה ושעתי ברבנותא כי מנהג בארץ ישמעאל שולין כחר של מלך מלמעלה על ראשו והוא יושב כנגדה מלמעלה תחתיו על כסא ומה שכתוב ומהי על ראש דוד שגראית כמו על ראשו: ויהי

מצודת דוד

דוד את אבין בעיניו. וכי סבור אחת שדוד מכבד את אבין בעיניו על כי שלח לך מהמים: הלא. באמת לא שלח כ"ל לרגל הארץ: (ד) זהו. במהות ארכס והוא עד המכשפה: (ה) וילכו. פלוהיהם: על האנשים. בעבור מקרה האנשים: וישלח לקראתם. לאמר להם לשבת ביריחו האמור בסוף המקרא והפסוק לומר הסיבה למה להבאשו. התעביו את עמם בעיני דוד כדבר הנבואה ולזה פתחו מן המלחמה: (ט) פתח העיר. מול פתח שער עירם: (י) פני המלחמה. פני אבשי המלחמה: (יג) חוק ונתחזקה. חוק אחת והעם אשר עמו ונס אנו נתחזק: בעד עמנו. שלח ילכו בשבי: ובעד ערי אלהינו. שלח יבשום האויב: וס' הסובב וס'. ר"ל ואם בכל ההתחזקות לא מעיל יעשה ה' הסובב בעיניו ונקבל באהבה: (יח) ויערוך אליהם. הכין עמו לערוך אליהם: (יח) שבעת אלפים. ובש"ב לא חשב כ"ל החבובים שבהם אף לא זכר שם אחי רגלי וזכר הפרשים ולא זכרם והוא שמקרא אחד כותב גלה השני וכמוהו רבים במקרא: (יט) וישלימו. עשו שלום: לא אבה. לא רצה עוד להושיע וכו': (כ) תשובת השנה. ר"ל בעת תשובת השמש אל הנקודה היא בעלמה שהיתה בה בעת אלא המלכים בשנה העברה להלחם בישראל ולעזור לבני עמון כמ"ס למעלה: (ב) ומהי על ראש דוד. למעלה מראשו היתה חליוה נשואו יושב על הכסא כי איך יסביל

הערה והוא מן אפשעה בה. וכן כינה הערוה כרגלים גם כן ולא עשה רגלי. ובמקומו בשמואל עד שמוהיהם והוא ג"כ כינוי לערוה: (ה) ואת כל לבא הגבורים. ר"ל כל הלבא והגבורים: (יח) שבעת אלפים רכב וארבעים אלף איש רגלי. ובספר שמואל שבע מאות רכב וארבעים אלף פרשים. ומה שאומר בשמואל שבע מאות רכב ר"ל שבע מאות רכב בחור ולא מנה שאר הרכב. וזהו הספר מנה כל הרכב שהיו שבעת אלפים ושם מנה הפרשים שהיו ארבעים אלף ולא מנה הרגלים והנה מנה הרגלים ולא מנה הפרשים: (ב) ומהי על ראש דוד. שוליים היאך היה סובל אותה ומשקלה היה ככר זהב י"מ כי חליוה היתה למעלה מראשו והוא היה יושב על הכסא תחתיו והיתה כנגד ראשו מלמעלה. ובדברי רז"ל כי אבן יקרה שהיתה בה אבן שואבת היתה והיתה מעמידה אותה באוויר. ועוד אמרו אבן יקרה שהיתה בה היתה שוש ככר זהב. וי"ל כי לא היתה על ראשו תמיד אלא היתה על ראשו פעם או פעמים ויכול לסבלה שעה אחת שהיתה על

דברי הימים א יח

וגורא הוא ממנו דהבקות. אלה הם משפחות הלוי. אלה משפחות הגרשוני. ואלה אשר נהלו בני. אלה אשר נחל משה. ומים במשורה תשתה. ומים במשורה ובשמון דיהוקאל. ויבן את שש. רבו את הכנעני יושבי צפת. ויבהו שם החומש. ויכהו שם האלילים על השל. ויאף בעונת אבתם. ויאף אשר הלכו. אחרי מות משה. אחרי מות אמת. וידבר משה בן אל בני. וידבר משה לפני ה'. אשר הגלה ואלה בני המדינה העולים. וחברו אלה בני המדינה. עוד מצאתי אלה בני זלפה. אלה בני בלהה רודגש.

א אשר היו על עבדי הדרעור ויביאם ירושלים : **ב** וסוף עני
ח ומפבתת ומפון: ערי הדרעור לקח דודי נחשת
י רפה מאד ביה : עשה שלמה אתים הנחשת
יא ואת העמודים ואת פלי הנחשת :
יב וישמע תעו מלך חמת בי הפה דודי אתי
יג פלחיל הדרעור מרד-צובה : וישלח
יד את-הדורם-בנו אל-המקד דוד לשאלו-לו
טו לשלום ולברכו על אשר גלחם בהדרעור ויפתו
טז פיאיש מלחמות תעו היה הדרעור וכל פלי
יז זהב וכסף ונחשת : **יח** גם-אתם הקדיש
יט המלך דודי ליהוה עם-הכסף והזהב אשר נשא
כ מפר-הגוים מאדום וממוזאב ומבני עמון
כא ומפלישתים ומעמלק : **כב** ואבשי בן-צרויה הפה
כג את-אדום בגיא הפלה שמונה עשר אלה :
כד וישם באדום נציבים ויהיו כל-אדום עבדים
כה לדודי וישע יהוה את-דודי בכל אשר הלך :

א וימלך דוד על-כל-ישראל ויהי עשה משפט
ב וצדקה לכרעמו : **ג** ויוזאב בן-צרויה על-הצבא
ד ויהושפט בן-אחילוד מזכיר : **ה** וצדוק בן-
ו אחיטוב ואבימלך בן-אביתר כהנים וישוא
ז סופר : **ח** ובניהו בן-יהוידע על-הכרתי והפלתי
ט ובני-דוד הראשנים ליד המקד :
י יש * ויהי אחרי-כן וימת נחש מלך בני-עמון
יא וימקד בנו תחתיו : **יב** ויאמר דודי אעשה-חסד
יג עם-חננו בן-נחש פי-עשה אביו עמי הסד
יד וימלך דודי מלך ארץ בני-עמון וימלך דודי
טו את-אביו בעיניו פלי-שלח קה מנחמים הלא
טז בעבור דחקך ודחפך ולרגל הארץ באו עבדיו
יז אליך : **יח** ויקח חנון את-עבדי דודי ויגלהם
יט ויכרת את-מדיניהם בהצי ער-המפשעה וישתחב :

תולדות אהרן ונפיו . נרבות ד כספי' טז :

רדק

ועם אומר ומכנה ומכרתי . והנה אמר ומפבתת ומפון . כי הערים היו נקראים בשני שמה וטבתה ומכנה אחד אלא שהכתיב האחריות : (א) הקדים המלך דוד . לבין בית המקדש : (ב) ואבשי בן צרויה וגו' . יש לשאול כי בספר ההלוי וזכר אותם בשם יואב וזומר שנים עשר אלף . והנה זכר אותם בשם אבשי ואמר שמה עשר אלף וכן בספר שמואל י"ח אלף . ובשני הספרים אומר אדום ובספר שמואל אחר ארס . ונראה כי מלחמות אדום היה כשהיה מלחמה ארס כי בן כוזב כשהי' ואמר במקום אחר אדום ור' ואשר עמהם וסר ארס ובאמרנו הנה כי אבשי י"ח אלף ובתהלים אמר יואב ואמר י"ב אלף . אבשי עשה המלחמה החילה והכה בהם שש אלפים ואמר קן יואב והכה בהם י"ב אלף . והוה שאמר בתהלים וישב יואב כלומר אחרי אבשי וזכר הנה המלחמה כולה בשם אבשי מפני שהוא היה תהילה המלחמה . ובספר שמואל זכר המלחמה בשם דוד שהוא העיקר : (ד) ויגלחם . כמו שאמר בספר שמואל ויגלח את הני זקנס : מדויקם . לבטוחם מן מדו בד : עד המפשעה . ע'

רשי
 הוצב . בויתר"ש בצ"פ דוגמתו (בירמיה ל"ח) הכרו הצנים מלאו השלטים : (ח) נחשת רבה מאד כה עשה וגו' . וזו שאמר כיון שאמר דוד לבנות בניית ואמר החז"ה לו לא אתה תבנה הבית כי אם בנך מספר וסולך היאך וימן לו לבנות הבנין : (י) כי איש מלחמות תעו . בעל מחלוקתו היה וכן מוכיח למעלה וכן דוד את הדרעור וכי מה עניין להם לחמת לערוך בו מלחמה אלא דרעור מלך זוכה הלך להלחם על תעו מלך חמת בחמת ובעוד קן בא דוד עליו והכה וכל כלי זהב וכסף ונחשת הביא לדוד וכן (בשמואל ב' ח') וזידו היה כלי כסף וכלי זהב וכלי נחשת : (יג) וישם באדום נציבים . שלטונים שלא רצה להמליך עליהם מלך : (יד) משפט וצדקה . משך עמו מלהלחם עוד ומלצאת ולבא עוד במלחמה והיה יושב ושופט חמדי ישראל בצדקה . משך עמו מלהלחם עוד ומלצאת ולבא עוד במלחמה עוד משפט וצדקה ומה שהספיק ויואב על הצבא הנצב . לפי שמשך ידו עשה משפט וצדקה ומה שהספיק ויואב על הצבא משום הכי הוצרך שלא תאמר הואיל דוד עשה משפט אס כן לא היו ישראל עוד לנחמים לכך נאמר ויואב על הצבא : מזכיר . מזכיר לראש שהיה מזכיר איוח דין כל לפני המלך תהלה דוגמא להביא את ספר הזכרונות דברי הימים (אסתר ו' א') : (טו) וישוא סופר . אחילוד ודוגמא (בשמואל ב' טו) וכל עבדיו עובדים על ידו וכל הכרתי וכל הפלתי וכל הנקיים וגומר : ובני דוד הראשונים ליד המלך . פתרונו ובני יוד היו תמיד ראשונים אל המלך לעשות כל זכרו : (ב) כי עשה אביו עמי חסד . לקח דוד אביו ואמו ואחיו ובית אביו והושיבם במהו מלך מואב כדכתוב (ש"א כ"ב) ויחך דודי שם חסד מואב ויאמר אל מלך מואב יא לא אני ואמו ותכנס וגו' ובאו בני מואב כולם חוץ ממאליהו אחי דוד שברח לארץ בני עמון וקבלו נחש מלך בני הכה דוד את מואב והתעולל בהם יותר מיתר אויביו דכתוב . (בשמואל ב' ח') ויך דוד את מואב וגו' : (ג) המכבד דוד את אביו בעיניו . והלא כתוב בתורתם לא תדרוש שלום ועובתם (דברים כג) וסבור אתה שמהי מצות אלכו וצא לדרוש שלומך ולכבוד אביו שלא לך מנחמים הלא בעבור לחקור וגו' (ד) מדויקם . כמו מדו כד (ויקרא ו') : בחצי עד המפשעה . עד ערותן פנים ואחור (בשמואל ב' ט') כתוב שתותיהם עד ערותן כמו חשופי שת ערות מצרים וישעיה

מצודת ציון

(שם ח) ור' לסיר דסון : (ז) שלטי . ענין מגן : (ח) ומפבתת ומפון . ובש"כ נאמר ומכנה ומכרתי ובשני השמות היו נקראות וכמו רבים במקרא : (יא) נחש . נעל ונקח : (טו) ואבשימלך . הוא אחימלך כנזר בש"כ : ככרתי והפלתי . ת"י קשתיו וקלוש : י"ח (ג) לחקור . מל' חקירה וחוש : ולבשו . ת"י ולמדוק כי הבודק דבר מה מספיק מעבר אל עבר : ולגול . גם הוא ענין חקירה והושם : (ד) מדויקם . מלוציפים כמו וילבש שאלו וכו' מדיו (ש"א י"ח) : המשפט . כמו נאמר שיואב הכה בהם ואר"ל שב' מלחמות היו ולא זהו האמור כאן : (ט) משפט . בין היה שר על קצוות החיל : מזכיר . היה ממונה על ספר הזכרונות : (טז) כהנים . ר"ל שרי כהנים דרוק היה משום מלחמה ואבימלך סגן ולא השב אח אביתר לכ"ג כי לא הועמד עשה כ"ח מאז מלך על יהודה אבל יואב עם כי היה שר נבא מאז מ"מ נעשה עשה שר נבא של כל ישראל או על שחר דוד והעמיד את דודוק לכ"ג לזה לא משב את אביתר כי לא היה דבר המחוקים : (יז) הראשונים . הם היו ראשונים למקום המלך ועל פיהם נעשה הכל : י"ח (ב) כי עשה וכו' . אחר' שהחשד היה שהמים הם לאו אחר גרם אלו עמם מלך עובד כשהמים הם אביו וביטו אחר שאלים אלו מן מערם עדולם כש"ש ט"א (ג) המכבד

דברי הימים א יז

קבה

סימן א' : אנכי יושב ה' רסמי בקריאה וסימ' ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ . וישבעני אדני לאמר לא תקח אשה לבני . אנכי יושב בבית הארוים . וחברו דר"ה .

מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לַשֵּׁם קְדוֹשׁ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתַהֲלֹתָי : לוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעַם אִמֵּן וְהִלֵּל לַיהוָה : ^{ב. חס. ב.}

לוֹ וַיַּעֲבֹד־שָׁם רַפְנִי אַרְוֹן בְּרִית־יְהוָה לְאַסָּף וּלְאֶחָיו לְשֵׁרֵת לִפְנֵי הָאָרוֹן תָּמִיד לְדַבְרֵי־יוֹם בְּיוֹמוֹ : ^{כז}

לֹא וְעַבְד אֲדָם וְאֶחְיֵהם שְׂעִים וְשִׁמּוֹנָה וְעַבְד אֲדָם בְּיַד־יָתוֹן וְחֶסֶה לְשַׁעְרִים : ^ל וְאֵת צְרוּק חֶפְזוֹ וְאֶחָיו הַכְּהֵנִים לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה בְּבִמְה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן : ^מ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לַיהוָה עֲרֵי־מִזְבֵּחַ הָעֹלֶה תָּמִיד בַּבֶּקֶר וּלְעֶרֶב וּלְכַר־הַכֶּתֶב בְּתוֹרַת יְהוָה אֲשֶׁר צִוָּה עַל־יִשְׂרָאֵל : ^{מא} וְעַמְהֶם הֵימָן וַיְדוּתוֹן וְשָׂאֵר הַבְּרוּרִים אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת הַהוֹדוֹת לַיהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ : ^{מב} וְעַמְהֶם הֵימָן הוֹדוֹת אֶהָרָן וְהַדָּר לַפְּנִי . וְגַיִס : ^{מג} מִן הָעוֹלָם . חַטֻּיֹת מִן :

וַיְדוּתוֹן חֲצִצְרוֹת וּמְצַלְתִּים לְמִשְׁמִיעִים וּבְלֵי שִׁיר הָאֱלֹהִים וּבְנֵי יְדוּתוֹן לְשַׁעֲרָי : ^א מִן וַיִּלְכְּדוּ כָּל־הָעַם אִישׁ לְבֵיתוֹ וַיִּסָּב דְּוִיד לְבָרֵךְ אֶת־בְּיָתוֹ : ^ב

וַיֹּא וַיְהִי בְּאֲשֶׁר יָשָׁב דְּוִיד בְּבֵיתוֹ וַיֹּאמֶר דְּוִיד אֶל־נְתָן הַנָּבִיא הַגָּה אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵית הָאָרוֹים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה תַּחַת יְרֵיעוֹת : ^ג וַיֹּאמֶר נְתָן אֶל־דְּוִיד כֹּל אֲשֶׁר בְּלִבְבְּךָ עֲשֵׂה כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ : ^ד וַיְהִי בְּלִיקְחָה הַחַוָּה וַיְהִי דְבַר־אֱלֹהִים אֶל־נְתָן לֵאמֹר : ^ה לָךְ וְאֶמְרָתְךָ אֶל־דְּוִיד עַבְדִּי כֹה אָמַר יְהוָה לֹא־אֶתָּה תִבְנֶה־לִּי הַבַּיִת לְשֵׁבֶת : ^ו כִּי לֹא יִשְׁבְּתִי בְּבַיִת מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הֶעֱלִיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶחָיָה מְאֹהֵל אֶל־אֶהֱל וּמִמִּשְׁכַּן : ^ז וּבְכָל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכַר־

רשי

דק

זו ויום התפללו על קבוץ הגליות שחידו להיות : (לו) ברוך ה' . זה הפסוק הוא סוף המעלה והשכחות ותפלת המשוררים במזמורים האלה . ואמר בסוף זה הפסוק ויאמרו כל העם אמן והלל לה' : (לז) וישוע שם לפני ארון הברית ה' וכו' . עוז שם אסף ושאר המשוררים לעמוד המיד לפני הארון ולשרת לשורר ולזמר דבר יום ביומו מעלות געלות כי זה מקריב צבחה קסמה ולזדוק הכהן ולאחיו הכהנים אמר שילכו לגבעון לפני משכן ה' לעשות העולות בקר וערב כי שם היסה הכמה הגדולה ואין מקריב בה אלא כהן : (לח) ועובד אדום ואחיהם . פי' ובניו ואחיהם וכן אמר למטה המה ובניו ואחיהם : (מא) ועממם הימן וידותון והזלנרות . פי' ועם הימן וידותון והזלנרות . ואמר הכינוי קודם ההודעות : וכן ותפחה ותראוהו את הילד והמקום חתו לחם יביאה חרומת ה' וחולתם כאשר זכרנו בספר מלל : (ה) מאהל אל אהל וממשכן . פי' ר"ל וממשכן אל משכן . ולפי שאמר מאהל אל אהל כוונתו על הכהן . ופי' מאהל אל אהל וממשכן . מאהל מועד אשר במדבר לגלגל . ומגלגל לשילה . ומשילה לגוב ומגוב לגבעון . ובכל אלה המקומות תחת היריעות היה הארון והמזבח . ואף כל הימים שהיה הארון בקריה יערים היה המזבח כגוב ובגבעון : (ו) את אחד שופטי ישראל . במקומו בספר שמואל את אחד שבטי ישראל כי השופט והראש נקרא שפט . כמו לא יסור שפט מיהודה . שפט מישור שפט מלכותך : ^{מג} מן

זו ויום התפללו על קבוץ הגליות שחידו להיות : (לו) ברוך ה' . זה הפסוק הוא סוף המעלה והשכחות ותפלת המשוררים במזמורים האלה . ואמר בסוף זה הפסוק ויאמרו כל העם אמן והלל לה' : (לז) וישוע שם לפני ארון הברית ה' וכו' . עוז שם אסף ושאר המשוררים לעמוד המיד לפני הארון ולשרת לשורר ולזמר דבר יום ביומו מעלות געלות כי זה מקריב צבחה קסמה ולזדוק הכהן ולאחיו הכהנים אמר שילכו לגבעון לפני משכן ה' לעשות העולות בקר וערב כי שם היסה הכמה הגדולה ואין מקריב בה אלא כהן : (לח) ועובד אדום ואחיהם . פי' ובניו ואחיהם וכן אמר למטה המה ובניו ואחיהם : (מא) ועממם הימן וידותון והזלנרות . פי' ועם הימן וידותון והזלנרות . ואמר הכינוי קודם ההודעות : וכן ותפחה ותראוהו את הילד והמקום חתו לחם יביאה חרומת ה' וחולתם כאשר זכרנו בספר מלל : (ה) מאהל אל אהל וממשכן . פי' ר"ל וממשכן אל משכן . ולפי שאמר מאהל אל אהל כוונתו על הכהן . ופי' מאהל אל אהל וממשכן . מאהל מועד אשר במדבר לגלגל . ומגלגל לשילה . ומשילה לגוב ומגוב לגבעון . ובכל אלה המקומות תחת היריעות היה הארון והמזבח . ואף כל הימים שהיה הארון בקריה יערים היה המזבח כגוב ובגבעון : (ו) את אחד שופטי ישראל . במקומו בספר שמואל את אחד שבטי ישראל כי השופט והראש נקרא שפט . כמו לא יסור שפט מיהודה . שפט מישור שפט מלכותך : ^{מג} מן

מצודת דוד

מצודת ציון

עמדי על כנך ובסוסך ואל תהי נוסף ליסול כל הימים אשר גזר המקום לעמוד על עמדי : (לא) ישמחו וכו' . ר"ל עם יבוא תגלה מלכותו וישמחו זכבות השמים וישבי הארץ : ע"י מלך . ר"ל גלה מלכותו : (לב) ומלוואו . הבריות הממלאים אותו : (לג) ע"י העיר . הוא ענין מליצה ולומר שמהלך ימרהב השמחה בעולם : מלפני ה' . הרגנה תהיה מלפני ה' כאשר יבוא לשפוט את הארץ לשלם לכו"ל גמול עלי שיר העשויים לשורר צבחה לפני משכן האלהים : לפער . היו ממונים לשמור שער המשכן : (מג) וישב דוד . מאת פני אוהל הארון : לברך את ביתו . כדרך שביקר את העם צבחה ה' : י"ז (6) בביתו . ר"ל בבית הראוי לו לפי מעלתו : על ההצוה הבאה . המוכתרת ארזים : תחת יריעות . הוא האוהל האמור למעלה וכאומר ובי זו היא וכן אמה לא הגנה לי : ואהיה מאוהל . הייתי מתהלך מאהל בילה אל אוהל נוב וכו' : וממשכן . כאלו אמר וממשכן אל משכן ויהא מקרא קצר ועלמנו יזנן החסרון : בכל אשר וכו' . בכל המקומות אשר ההלכתי וכו' וכו' דברתי אל אחד מהשופטים אשר נתינו לרעות

מל' רעס ורעס : יעלון . ענין שמהם כמו יעלון ויעלום פי' ופסד"ן מחלף : (לז) לדבר יום . ענין כל יום : (מא) הברורים . הנבחרים : נקבו . נספדו כמו ונוקב שם (ויקרא כ"ד) : הוזה

מל' רעס ורעס : יעלון . ענין שמהם כמו יעלון ויעלום פי' ופסד"ן מחלף : (לז) לדבר יום . ענין כל יום : (מא) הברורים . הנבחרים : נקבו . נספדו כמו ונוקב שם (ויקרא כ"ד) : הוזה

דברי הימים א טו

לא ויכל ה' לשאת. או אמר דוד לא לשאת ב' בו. וגם ללוים אין לשאת: נשקפה ד' וס' בעד החלון נשקפה ותוכב. ומיכל בת שאול נשקפה. והברו דר'ה. כי רעה

ואליפלהו ומקנהו ועבד אדם ויעיאל וישוערים :
 יט והמשררים הימן אסף ואיתן במצלתים נהשת
 להשמיע : כ וזכריה ועזיאל ושמוירמות ויהואל
 ועני ואריאב ומעשיהו ובניהו בנבלים על-
 עלמות : כא ומתתיהו ואליפלהו ומקנהו ועבד
 אדם ויעיאל ועוזיהו בכנרות על-השמינית ננצח :
 כב ובניהו שר-הללים במשא יסר במשא פי :
 כג ובכין הוא : כד וברכיה ואלקנה שערים לארון :
 כה ושבניהו וישפט ונתנאל ועמשי וזכריהו
 ובניהו ואליעזר תפניהם מחצצרים בחצצרות
 לפני ארון האלהים ועבד אדם ויהיה שערים
 לארון : כו ויהי דויד וקני ישראל ושרי
 האלפים ההלכים להעלות את-ארון בריתהיהוה
 מן-בית עבד-אדם בשמחה : כז ויהי בעזר
 האלהים את-הללים נשאי ארון בריתהיהוה

ויבחו שבעה-פרים ושבעה אילים : כו ור'ויד
 מכרבל במעיל בוזין וכר-הללים הנשאים את-
 הארון ותמשררים וכנגנה תשר המשא המשררים
 ועל-דויד אפוד בר : כח וכר-ישראל מעלים את-
 ארון בריתהיהוה בתרועה ובקול שופר ובחצצרות
 ובמצלתים משמעים בנבלים ובנרות : כט ויהי
 ארון ברית יהוה בא עד-עיר דויד ומיכל בת-
 שאול נשקפה א בעד החלון ותרא את-המלך
 דויד מרקד ומשחק ותבז לו בלבה :
 מן-אויביאו את-ארון האלהים ויצגו אתו בתוך
 האהר אשר נטהילו דויד ויקריבו עלות ושלמים
 לפני האלהים : ב ויכל דויד מהעלות העלה
 והשלמים ויברך את-העם בשם יהוה :
 ג ויהלך לכר-איש ישראל מאיש ועד-אשה
 לאיש כפר-להם ואישפר ואשישה : ד ויהתן

חולדות מהתן וכנניסו. עכין יא. ויזמו. כוטס לס *

דק

ובנו ובנבעון : (כג) יסר. הלויים במשא : כי מבין הוא. פי למד חכמה
 השיר שהיתה לו והיה שר וגדול זנבואה כי מבין הוא. וי"מ במשא בהנצחה
 הקול מן יסר את קולו כלומר היה שר וגדול על כולם בנשיאת הקול בעיר.
 ויסר הוא כחוב צב"ך והוא כמו בש"ן וכן טו"ל כרי סופרי. כמו שרי בש"ן (בד) מהלכרי.
 כמו בש"ן נדי והראשונה נקראת והשנית אינה נקראת. וכן ישפכר ש"ן הראשונה
 נקראת והשניה אינה נקראת. וכן וממיהל ילד את משותאל. וכן ירואיה בן שלמיה
 הראשונה נקראת והשנייה אינה נקראת : שערים לארון. כלומר אשפ"ן שאיו
 שערים היו גם כן משוררים : (כז) ויהי בעזר האלהים את הלוים. בית בעזר
 כסבל ומשפחה בפחם על המנוג. וטעם בעזר שלא נכשלו בנכחם הארון
 כאשר נכשלו בתחילה בשמת עזאל. ובספר שמואל אמר כי כאשר נעזר ששה
 נעדים זבחו זה הזבח. ורבותיו דרשו בעזר מכאן שהארון נושא את עצמו :
 (כז) מכרבל במעיל בוזן. מעוטף וכן בארמים פשטיהו וכרבלמהו ומעיל בוזן
 שאומר הכס הוא אפוד בד שאומר בספר שמואל וי"ח אפוד בד כרדופ דבון כי כן
 הרגם הלכשה צוה המלך הצהלות מעילים כרדופין : וכנניס השר המשא.
 חסר הכסמך השר שר המשא. וכן הארון הכרית ואחרים זולתם : (כה) ממשיעי'
 בנבלים

רשי

כך שערים למיכך נעשו משוררים מוז משנים ברכי' ואלקנה וכל זה היה כדרך
 אבל בנוח הארון היו משוררים שוערים : (יט) והמשוררים הימן אסף ואיתן וגו'.
 להשמיע קול הם היו ממונים על אותו כלי שיר : (כ) וזכריה ועזיאל וגו'. על
 אלו שגאמרו בפסוק למעלה שהיו שוערים החוירו כאן לעשות משוררים : על
 עלמות. על אותן כלי שיר שמעניין בהם אותן מוזמרים למנוח על עלמות וגו' :
 (כא) ומתחיהו ואלפלהו וגו'. על השמינית לנצח. אותו כלי שיר שמעניין עליו
 אותן מוזמרים למנוח על השמינית : (כב) וכנניסו שר הלוים במשא. כמה
 היה שר במשא בנשיאת השיר : יסר במשא. מייסר ומיכית אותם על המשא
 בגנון נשימות שיר אם להרים קול אם להשפיל : כי מבין הוא. במשא בנכ"ה
 הגנון ולשון מבין נוסף על למוד השיר והנצח ויהי מכפרם עם אמהם מלמדו
 שיר לה' כל המבין וגומר וכתוב ויפילו גורלות וגו' מבין עם תלמוד : (כז) ויהי
 בעזר האלהים. רבותינו אמרו מכאן שהארון נושא את עצמו : (כז) ויהי
 מכרבל. כמו בדניאל ככרבלתהו דוגמא כרבלת דתרנגולת : וכל הלוים. כמו
 כן מכרבלים במעיל בוזן ולפי שהיה דוד משורר כמו לויים לבש גם הוא לבושים
 שלבשו גם הם : וירואיה להבדיל כך היה מנהג מלכים ושרים של עובדי טובים
 ומזלות שחובלים עם כנניהם היו לבושים לבושי כנניהם : ועל דויד
 לאמור ומגיע עד מתניו והיה הארון ארוג ממתו ומגרו נו : (כט) ומיכל בת
 כאן מה אמרה מיכל לדוד כמו שכתוב בשמואל מה נכבד היום מלך ישראל
 של דוד היה שאתרה לי אשה כן : (ג) ויברך את העם בשם ה'. שנקרא על הארון
 כדכתוב למעלה את ארון האלהים ה' וישב הכרובים אשר נקרא שם : (ג) ואשפר. אחד מששה בפר : ואשישה. אחד מששה בהין ואשישה דוגמא
 לומר אותן שני מוזמרים שכתוב בהם מוזמר לדוד להזכיר (קוליים ל"ח)
 ולהזכור

מצורת ציון

בין (כג) במשא. מ' נשאה והדמה יסר. כמו ישור כש"ן והוא מ' שר : (כז) מכרבל. מתיטף וסוף
 מ' ארתי ודוגמתי שפטיהו וככרבלתהו (דניאל ג) ור' עטוסיסיון : במשיל. שם מניבם ספלין כעין המשיל
 של כ"ג : בוזן. שבתן : (כט) נשקפה. ענין ראה והבטת : בעד החלון. דרך החלון :
 סרקה. ענין דלוג וקטיטה של שמחה : ומשקה. ענין שמחה : ב'ן ויציגו. ענין עמידה :
 (ג) ואשפר. ענין מנה יסר והוא מ' אמרי שפר (שמות טע) : ואשישה. כן שם כפלי אשר
 ישמיו

מצורת דוד

בשלה ובנו ובנבעון : (יט) במצלהים. ר"ל המה הקטנו במצלהים של מתיטף
 להשמיע קול גדול : (כ) על עלמות. ועל עלמות וגם הוא שם כ"ז ומכר בהלויים :
 (כא) על השמינית. בכפור שיש בו שמנה נוימן : לנצח. המנניים יקראו מנחות
 על כי דרכם לנצח זה את זה בהרמת הקול ובהרמת העשימה : (כב) במשא.
 בדבר הרמה הקול. יסר במשא. היה שר וגדול בענין הרמה הקול
 וכפ"ל דברו : כי מבין הוא. בדבר הזה להרים הקול ולהשמיע
 (כד) מהלכים. היו מנניים במצלהות ולמספספ ביאר אמר במצלהות וכן
 גם המה היו מלאו בעתים ופנו עתה להיות משוררים : (כה) בשמחה.
 חזר על מהלך המקרא לומר ויהי דוד וכו' בשמחה : (כו) בעזר. ר"ל בעבור שגורם האלהים ולא נכשלו בנשיאתם הללו מלבד השיר ומדוי שזבחו אחר כל שנת
 הזעדים האמורים בש"ב : (כז) מכרבל. היה מעוטף במעיל של בוזן וכן כל הלוים וכו' :
 השר המשא המשררים. השר בהרמת קול על המשוררים : אפוד בד. מין לבוש עשויה
 כעין האפוד של כ"ג והוא מיוחדת להמחבירים בעבודה ה' וכן נאמר בשמואל שהיה הגור אפוד בד עם כי היה לוי : (גה) ובקול שופר. הוא הקול ששופר : (גט) ארון צרת.
 הארון שמונים בו הלוותים המנניים צברית : וחצו. בזהה אותו צלבה במשכה כאין מהראוי למלך להקל כעבודו כ"כ ועם שהוא לכבוד ארון ה' : ב'ן (ג) בשם ה'. צברית
 שם ה' : (ג) לאש. ר"ל לכל אחד : (ד) משררים. לכבוד ולרכין

דברי הימים א טו

קב

ינחמם. והברו דר"ה. ושלח לעמך אשר הסאו. לקוח את הכפרים. עשה לך מוכרות. וישאל דוד בה' לאמר האעלה דר"ה: צוהו' וסי' נספר בסדר נח ובמלכים חלק א' סימן ט"ו: לשאת כ"ד וסי' כי היה רכושם רב. אשר שלח יוסף לשאת. אשר שלח פרעה לשאת אתו וחתי. לשאת את הארן בהם. לשאת את השלחן. תעשה לו כותחת לזר. נבוב לתות תעשה. לשאת את הארן בהם ויוקהל. את השלחן. ובכתרת עשה לו כותחת לזר. נבוב לתות עשה. לשאת את כל העם הזה. לשאת את עון העדה לכפר. לשאת הטא למות. לשאת את ארון ברית ה'. ויבנע מדין לפני בני ישראל. ובתור אחו ככל שבטי ישראל. הלשולו שלל אתה בא. האיפה והבת.

השך ואחיו מאתים: ט לבני הברון אליאל
 השך ואחיו שמונים: י לבני עזיאל עמינדב
 השך ואחיו מאה ושנים עשר: י"א ויקרא
 דוד לצדוק ולאביתר הכהנים וללוים לאוריאל
 עשיה ויאל שמעיה ואליאל ועמינדב: יב ויאמר
 להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם
 ואחיכם והעליתם את ארון יהוה אלהי ישראל
 אלהיכינו לו: יג כי למכראשונה לא אתם פרץ
 יהוה אלהינו פגו כירלא דרשנהו פמשפט:
 יד ויתקדשו הכהנים והלוים להעלות את ארון
 יהוה אלהי ישראל: טו וישאו בני הלוים את
 ארון האלהים באשר צוה משה פדבר יהוה
 בכתבם במטות עליהם: טז ויאמר דוד
 לשרי הלוים להעמיד את אחיהם המשרדים
 בבלי שיר נבכים וכנרות ומצלתיים משמיעים
 להרים בקול לשמחה: יז ויעמידו הלוים
 את הימן בן יואל וכן אחיו אסף בן ברכיהו
 ומן בני מררי אחיהם איתן בן קושיהו: יח ועמהם
 אחיהם המושנים זכריהו בן ויעזיאל ושמורמות
 ויהואל ועזי אביאב ובניהו ומעשיהו ובמתיהו

בַּעֲמֶק: יד וַיִּשְׁאַל עוֹד דָּוִד בְּאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לוֹ ז' נִלְשָׁה
 הָאֱלֹהִים לֹא תַעֲלֶה אַחֲרֵיהֶם הִסֵּב מֵעֲלֵיהֶם וּבֵאת
 לָהֶם מִמּוֹל הַבְּכָאִים: טו וַיְהִי כִשְׁמֹעַךְ אֶת־קוֹל
 הַצִּעֲדָה בְּרֹאשֵׁי הַבְּכָאִים אִז תֵּצֵא בַּמִּלְחָמָה
 בַּיַּיָּצֵא הָאֱלֹהִים לִפְנֵיךָ לְהַכּוֹת אֶת־מַחֲנֶה
 פְּלִשְׁתִּים: טז וַיַּעַשׂ דָּוִד כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ הָאֱלֹהִים
 וַיָּבֹאוּ אֶת־מַחֲנֶה פְּלִשְׁתִּים מִגְּבֻעוֹן וְעַד־גְּזֹרָה:
 יז וַיֵּצֵא שֵׁם־דָּוִד בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וַיְהִי נֶתָן אֶת־
 פָּחָדוֹ עַל־פְּרִי־הַגּוֹיִם: טז א וַיַּעֲשִׂהוּ בְּתִים בְּעִיר
 דָּוִד וַיֵּבֶן מְקוֹם לְאָרוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּטְוֶה אֹהֶל:
 יח אִז אָמַר דָּוִד לֹא לִשְׂאֵת אֶת־אָרוֹן הָאֱלֹהִים
 בְּיַד אִמֵּי־הַלְוִיִּם כִּי־בָם אֶבְתָּר יְהוָה לִשְׂאֵת אֶת־
 אָרוֹן הָאֱלֹהִים וּלְשִׁרְתוֹ עַד־עוֹקֶם:
 יט וַיִּקְהַל דָּוִד אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲדִי־וְשָׁלֵם לְהַעֲלוֹת
 אֶת־אָרוֹן יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר־חָבִין לוֹ:
 כ וַיֹּאסֶף דָּוִד אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וְאֶת־הַקּוֹהִים:
 כא לְבָנֵי קֹהֵת אֲוִרְיָאֵל הַשֹּׁר וְאָחִיו מֵאָה וְעֹשִׂיִם:
 כב לְבָנֵי מְרָרִי עֹשִׂיֵה הַשֹּׁר וְאָחִיו מֵאֲתִים
 כג עֹשִׂיִם: כד לְבָנֵי גֵרְשֹׁם יוֹאֵל הַשֹּׁר וְאָחִיו
 כה אֶהָא וְשִׁלְשִׁים: כו לְבָנֵי אֶלְצָפָן שְׁמֹעִיָּה

רדק

טו: (יד) ממול הבכאים. פי' בו הנחמיו: (יב) אל הכינוי לו. סי' אל המוקם אשר הכינוי. וכן מהשלל הביאו כמו אשר הביאו ואחרים זולתו כמו בהבחי אוחס בספר מכלל כהלק הראשון מן הספר: (יג) כי למבראשונה לא תהי. כלומר לא הייתם אחס בראשונה כששאו אותו מניח אבינדב לפיכך כרן ה' אלהיו בנו: כי לא דרשנוהו כמשפט. כי המשפט לאלהים הוא כמו שכתוב בתורה משה לשאת אותו הלוים ככתבם במטות. ומ"ם למבראשונה פתוחה ומשפטה חיר"ק על המנהג. וכן לא התקדשו למדי. חלקו מחמאוח פיו: (יח) ועמהם המשנים. שניים להם כמו משנה למלך. כמו שאמר אסף הראש ומשנהו זכריה: זכריה בן. כך היה שמו בן. וכן פי' אדוני אבי ז' לבן הזכר בספר תהלים כי על זה המפורר אומר שהוא נגן אותו המזמור שטעם דוד על מוח גלית וכו' פלתיים. ואעפ"י שלמ"ד לבן פתוחה שחורה על ה"א הידיעה וה"ה הידיעה לא תבא על שם אדם בזה כן בה"א הידיעה להודיע כי הוא המפורר המניע לארון בזה אשר נטה לו. או היו שוערים מתחלה כשהיה הארון בשילה ובנו

טו ונפרצו זה מעל זה: כפרך חוס. כגלי חוס שנפרצו חמקום ונפולים למקום אחר: (ד) הסב מעליהם. אמרה חדת הדון לפני המקום רכש"ע למה העברת את זול מלפני דוד אמר לה על שלח המתין לשמואל שבעת ימים כאשר צוה אמר הקב"ה אנסה עתה את דוד הסב מעליהם וגו' וכל זה שער דוד: (ב) כי הלוים כי גם נחר. כלומר בלוים נחר ולא בעגלה שלפי שהרכבוהו בגלה נעש עוזה וזהו שאמר למטה כי למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלהיו כי לא דרשנוהו כמשפט שהרכבוהו בעגלה: (עו) כדבר ה' ככתבם. לשאת אותו ממש ככתבם כי אס בזמנות עליהם: (יח) ועמהם אחיהם המשנים. משנה להם וערים: זכריהו בן. כך שמו וכל אלו משוררים ושוערים היו בדרך שהביאו את הארון משוררים זהשוערים שהעמיד דוד לאחר שנתנו הארון אל האהל אשר נטה דוד ובמשקן שילה היו שוערים וצדך לא היו שוערים לפי שלא הוצרכו כל אדם היה אומר לבן היה דומה מן בנים: השוערים. שהיו שוערים לארון אחר כך

מצודת דוד

פי' דעו מנבורתו לזה עלו כולם לבקשו ולהלחם בו: (יא) בצעל פריז'. הוא עמק זים ואמר ע"ש שופו שקראוהו בעל פריז: כפרן מים. ר"ל פתחים במים פים פורזים גדר: (יד) לא חמלה אחריהם. ר"ל לומר לא חלק צדך המומן אז שלח מלאכו להכות בהם (ועם שאין מעורר לה' להשיע מבלי חשבולת הכבוד ניו כאשר הקל בזה שאול): (פז) מנבעון. בדרך נוסס מנבעון עד בואם לגור: (ח) ויבן וכו'. מ"ם אומר על הארון ופריש עליו אהל: (ב) אז. כשמת ריו: (יג) אחס ראשי וכו'. ועליהם הדבר: המקדשו. הנהירו: אל הכינוי. אל מקום אשר שאלמה שגני לוי ישאל את הארון יבצעו זה בזה התקלה: אחס. לא הייתם אחס המעלים ולה נחגלל הדבר שפרץ ה' בעוזה כי לא דרשנוהו כמשפט החורה שאלמה שגני לוי ישאל את הארון יבצעו זה בזה התקלה: ככתבם. לא בעגלה ע"י הבקר כי אס ככתבם בהבדים אשר שמו עליהם: (פז) ומלאכים משמיעים. המשמיעים קול גדול וכן נאמר בלללי שמע (תהלים): לשמחה. לעורר שמחה בעת העלות הארון: (יח) המשנים. שניים להם במעלה: זכריהו בן. כך שמו: השוערים. שהיו שוערים מאז כשהיה הארון בשילה (ד"ה) 33 37

דברי הימים איג יד

כשהשכל הולך לבו חסר. וגם אלהיהם עם נסיבותה ועם כלי חמדתם. וגם של חשלו לה מן הצבתים. וגם את רוח המאביה אשת סחלון: ונתתם לי קצת וסי' ואנפת בם

ישראל: ג ויקח דויד עוד נשים בירושתם
 ויזדר דויד עוד בנים ובנות: ה ואלה שמות
 הילודים אשר היולו בירושתם שבע ושזב
 נתן ושלמה: ה ויבחר ואלישוע ואלפלט: ו ונזה
 ונפג ויפיע: ז ואלישמע ובעלידע ואליפרט:
 ח וישמעו פלשתים פיי נמשח דויד למלך
 על פרי ישראל ויעזו כר פלשתים לבקש את
 דויד וישמע דויד ויצא לפנייהם: ט ופלשתים
 באו ויפשטו בעמק רפאים: י וישאל דויד
 באלהים לאמר האעלה על פלשתיים ונתתם
 בידי ויאמר לו יהוה עלה ונתתים בידך:
 יא ויעלו בבער פרצים ויפם שם דויד ויאמר
 דויד פרץ האלהים את אויבי בידי פפרץ מים
 על פן קראו שם המקום ההוא בער פרצים:
 יב ויעזבו שם את אלהיהם ויאמר דויד וישרפו
 באש: יג ויסיפו עוד פלשתים ויפשטו

ובבנות ובנבלים ובתפים ובמזלתים ובחצוצרות:
 ט ויבאו עד גן פרו וישלח עזא את יהוה לאחו
 את הארון פי שמו הבקר: י ויחראף יהוה
 בעזא ויפחו על אשר שלח ידו על הארון וימת
 שם לפני אלהים: יא ויחר לדויד פיי פרץ יהוה
 פרץ בעזא ויקרא למקום ההוא פרץ עזא עד
 היום הזה: יב ויירא דויד את האלהים ביום ההוא
 לאמר הוה אביא אלי את ארון האלהים: יג ולא
 הסיר דויד את הארון אלו אל עיר דויד ויפחו
 אר פית עבד אדם הגתי: יד וישב ארון האלהים
 עם בית עבד אדם בביתו שלשה חדשים ויברך
 יהוה את בית עבד אדם ואת כל אשר לו:
 יד א וישלח הוה מלך צד מלאכים אל
 דויד ועצי ארזים וחרשי קור וחרשי עצים לבנות
 לו בית: כ וידע דויד פיי כינו יהוה למלך ער
 ישראל פיי נישאת למעלה מכותו בעבור עמו

ספר שמואל א' וכל היום
 כ' חס' ב'
 כ"ג
 כ"ד
 כ"ה
 כ"ו
 כ"ז
 כ"ח
 כ"ט
 ל'
 ל"א
 ל"ב
 ל"ג
 ל"ד
 ל"ה
 ל"ו
 ל"ז
 ל"ח
 ל"ט

ותולדות אהרן ויבאו עד גון. כוטה לב: ויאמר דוד וימסרו. ע"ג מד (ע"ג מכ):

רדק

במקום אחד לפי שהתקדם שמו של הקד"ה עליו בהיותו בשדה פלשתים: (ס) עד
 גורן כידון. ובספר שמואל גורן נכון ושני שמות היו לו ואפשר כי נקרא כידון
 על שמה שם עזא מענין יראו עיניו כידון: (י) על אשר שלח ידו על הארון. ויהא
 לא היה לו ובה שנה דוד כי על ידי הלוים היה לו להביאו
 ולא בעגלה כמו שכבוד וכלו קהת לא הן כי עבדת הקדש עליהם ככתף
 ישאו וכן יהודה הוא חטאו ואמר כי לא לשאת ארון האלהים כי אם הלוים ואמר
 פרץ השם בנ כי לא דרשמהו כמשפטו והענין אשר שנה דוד בזה הענין והוא מקרא
 מפורש השב כי לא יהיה חטא בזה אם ישאו בעגלה אף על פי שהקוב בכסף ישאו
 כי אמר באותו זמן במדבר אזה השם בן לפי שהיה המשבן שאו בעגלתו על לשאת
 הארון ככתף. להורות כי קדושת הארון גדולה מקדושת המשבן אבל בזמן שלח יהוה
 שם משכן משב שאין חטא אם ישאו בעגלה ועוד כי בעגלה בזה משה פלשתים ובה
 שנה: (יב) היך אביא אלי. כמו היך כי אומות אה"י מהחליטים. וכן בה"א והיך
 יוכל עבד לדוני זה: (יג) בית עובד אדום הנמו. לוי היה ומן השוערים היה כמו
 שכבוד ועובד אדום ויחל השוערים. וקרפו גמי לפי שהתגורר בזמן: (כ) וידע דוד
 כי הניע לפי שראה המלכים היו שולחים לו תמונה: (ח) לבקש את דוד. להלחם
 עמו

ולוי היה כדכתוב (לקמן ט"ו) ויאמר דוד לשרי הלוים להעמיד את אחיהם המעוררים וכתיב בשמואל
 זור. מעורש כ"ר למוד היה האיש הזה להיות אוכז לשבט יהודה כן עשה חירב העדולמי
 ליהודה: וחרשי קור ומרשי עצים. אומנים: (ב) וידע דוד כי
 ויעלו כל פלשתים. לפי פלשתים היו מושלים כל הימים עד שנה שאול ודוד כדכתוב
 (שופטים ט"ו) בשמשון ויאמרו לשמשון הלא ידעת כי מושלים בט פלשתים
 וינוסו ויבאו פלשתים וישבו בהם באותו ז' שנים שמלך דוד במצדן לדוד כל ישראל
 אז מנהו לדוד על מצדן אבל כשנמשה למלך על כל ישראל אז עלו כל הפלשתים לבקש
 את דוד שלא רצו שיהא מלך בישראל אלא שיעוד הם יהיו מושלים עליהם:
 (י) וישאל דויד באלהים. פ"י אורים ותומים: (יא) ויעלו ובעל פריצים. שנקרא אחרי
 כן בעל פריצים על שם מעשה אשר פרץ האלהים את אויביו ביח

מצודת ציון

הילוים: (ח) ובמלחמה. הם בני כלו נחשו ומקוששים זה בזה להשמיט קול גדול כמו
 צללתי שמע (הסלים ק): (ט) כידון. ובש"כ נאמר נכון וכתיב בשמות יהוש נקרא: שמו. פניו
 הנעם ממקומו כמו ויאמר שמוטו (פ"ג ט): (י) ארץ. מל' מראה ובכר: (יב) היך. כמו היך
 באל"ף וכן יוכל עבד אדוני (דניאל י): יד (ט) ויפשטו. מל' הפשטות ופשיחה וכדרך
 בלגמתי

(יג) ויסיאו. נעשה אותו מדך עיר דוד להוליכו אל בית עובד וט': (יד) פס בית. כמך לבית מושבו כי יחד לו הדר צניחו: ויברך וט'. בעבור שמך הארון אללו
 וכן נאמר בש"ב: יד (ה) ועני ארזים. וכידע עני ארזים: וחרשי. גם שלח לו אומנים הניחו קיר ארזים ובין עזים: (ב) וידע דוד. בזה ששם לא ידעו
 יעבדהו ידע מה' הכיט למלך: בעבור עמו. ר"ל גם ידע אשר בעבור ישראל הבהת מלכותו למעלה ולא חלה הדבר בעמו: (ד) שמוע. הוא שמעת האמר
 למעלה ולא השמס כבוד תולדותם כי שלמס היה הראשון: (ה) ולישוע. הוא אלישמע האמר למעלה: (ו) ובעלידע. הוא אלידע האמר למעלה: (ח) כל פלשתים

רשי

ועוד כדד העגלה (סס) לפיכך שלח עזא את ידו לחטוא בארון כששמו בקר ולכן נעשה
 כאן כתיב בכל עזו ובשמואל (סס) כתיב בכל עזו פתרון בכל עזו כלי שיר וכאן
 פתרון בכל עזו כלי שיר: (ח) וכשיר' ובכחות ובגלוים ובתפסים. כולם כלי שיר הם אבל
 מלחמים כלי שיר הם ולא היה עשוי כ"א להשמעת קול ודוגמתו כלי שיר שקורין
 פויקי"ן בל"א שמכין עזו במלכות והוא משמיע קול וכן מוכיח לקמן (שם ו')
 ובמלכות' משמיעים וכתיב (טו) והמשוררים הימן אהפך ואתן במלחמים נחשת
 להשמיע ועוד למטה כתיב כשיר בית ה' במלחמים וגומר (לקמן כ"ה) ועל שם
 כך נקרא מלחמים וכן יירש הללז (דברים כ"ח) מין ארכה המשמיע קול כדכתיב
 בנבואת (יואל ב') על החרב קול מרכבות על ראשי ההרים וירקדון וגומר:
 עד גורן כידון. שם מקום. (י) ויכהו על אשר שלח ידו על הארון. והוא שכבוד
 בשמואל (ב' ו') ויכהו שם אלהים על השל פתרון על השלח על שאלו בארון
 ודוגמתו (במלכים א' כ"א) הכלבים ואלכו את בשר אויבך בתל יזרעאל ופסוק
 אחר כתיב בתלך יזרעאל (שם ד' ט) כך נפרש כאן על השל השלח: וימת שם
 לפני אלהים. לפני ארון אלהים (בשמואל ב' ו') כתיב וימת שם עם ארון
 האלהים: (יב) ויירא דוד את האלהים לאמר. מה הוא ירא לאמר שאמר היך
 אביא אלי ארון ה': (יג) הבתי. מגת היה בתחילה מקודם היה מתגורר בגתי

מצודת דוד

והם מתי כלי שיר: (ס) וישלח. הושיט את ידו: כי שמו הבקר. נעטו
 ממקומו והשג שיפול מעל העגלה: (י) ויחר. על מיעוט האמונה בה' להשבו
 שיפול ארעו זה על אשר שלח וכו': לפני אלהים. לפני ארון אלהים: (יא) ויחר
 לדוד. חרה על עמו וכדרך המילר ונבל: כי פרוץ. בעבור דוד לחלץ על כל ישראל
 באלהים. את ארון האלהים בהשבו שא"ל להזר בקדושתו וזה לאמר וכו':
 כמך לבית מושבו כי יחד לו הדר צניחו: ויברך וכו'. בעבור שמך הארון אללו
 ואומנים הניחו קיר ארזים ובין עזים: (ב) וידע דוד. בזה ששם לא ידעו
 יעבדהו ידע מה' הכיט למלך: בעבור עמו. ר"ל גם ידע אשר בעבור ישראל הבהת מלכותו למעלה ולא חלה הדבר בעמו: (ד) שמוע. הוא שמעת האמר
 למעלה ולא השמס כבוד תולדותם כי שלמס היה הראשון: (ה) ולישוע. הוא אלישמע האמר למעלה: (ו) ובעלידע. הוא אלידע האמר למעלה: (ח) כל פלשתים

דברי הימים אי יג

קב

בל כחובים ר"ג גס במו"כ וגם וכינו' וגם אחלי מקצה חיו . וגם הקרובים אליהם עד יששכר . וגם במלך גבוכרצנר מרד . וגם בירושלם העמיד . וגם אל הגכרי אשר . וגם ללוים אין לשאח . וגם טעכה אם אסא המלך . וגם עלה לרוב כהלבי השלמים . וגם עברי חירום רד"ה . וגם ער זקנה ושיבה . וגם אני אורך כי הושיע לך ימינך רכוף איוב . וגם אני ואחיו וגערי דעורא . וגם במלאכת החומה . וגם נביאים העמרת להם . וגם בל האדם שיאכל ושתה ודראה . וגם זה רעה חולה כל עומת . וגם בדרך

לה ומן-תדני ערבי מלחמה עשירים ושמונה אלה ושש מאות : לו ומאשר וזצאי צבא לערף . מלחמה ארבעים אלה : לו ומעבר לירדן מן הראובני והגדי והציו ושבת מנשה בכל פלי צבא מלחמה מאה ועשרים אלה : לח בלאקה אנשי מלחמה עדרו מערכה בלבב שלם באו תברנה להמליך את-דוד על-פרי ישראל וגם פרי-שרית ישראל לב אחד להמליך את-דוד : לט ויהיו-שם עם-דוד ימים שלושה אבלים ושותים פייחכינו להם אהיהם : מ וגם הקרובים אליהם עדי-יששכר וזבדון ונפתלי מביאים להם בחמורים ובנמלים ובפרדים ו ובפקר מואב-לקמח דבלים וצמקים ויון ושמן ובקר וצאן רב פי שמהה פיישראל : יג וינעץ דוד עם-שירי האלפים והמאות לכל-נגיד : ב ויאמר

כי יסור לנצנו דוד : קבל וקח ישראל אס-עליכם מוזב ומן יהנה אלהינו נפרצה נשלחה ער-אחינו הנשארם בכל ארצות ישראל ועמהם הכהנים והלוים בערי מגרשיהם ויקצנו אלינו : ג ונספה את ארון אלהינו ארנו כילא דרשנהו בימי שאול : ד ויאמרו כל-הקהל לעשות בן פי-יששכר הדבר בעיני כל-העם : ה ויקהל דוד את-כל-ישראל מן-שיחור מצרים ועד-לבוא המת להביא את ארון האלהים מקרית יערים : ו ויער דוד וכל ישראל בעלתה אל-קרית יערים אשר ליהודה להעלות משם את ארון האלהים ויהוה יושב הפרבים אשר-נקרא שם : ז וירכיבו את-ארון האלהים על-עגלה חדשה מבית אבינדב ועזא ואהו נהגים בעגלה : ח ודוד וכל-ישראל משחקים לפני האלהים בכל-עו ובשירים

רשי

רדק

ומחך כך יעמדו הם כעורכי המלחמה וי"מ לעדור כמו לערוך מלחמה : בלא לב ולב . מפורש ב"ד בין במחכוין בין שלא כמתכוין היו מנצחין : (לח) וגם כל שרית ישראל לב אחד להמליך את דוד . אע"פ שלא באו לחזרון לכך שרית חדר אלף כלומר אפי' שרית לא היה שלא נשקיוו כי אם מעט כי כולם באו לחזרון בשמחה : (לט) והיו שם עם דוד ימים שלשה והאל מתמה היין לקחו כל החיל הזה כל כך אכילה ושתיה שהיו מספיק להם כי אחיהם הכינו להם מקודם לבן : (מ) כי שמחה בישראל . שהיה להם מלך גדול ומשכיל : (ח) ויועץ דוד עם שרי אלפים . שאמר להם דוד כבר עסקתם בהקמתם להיות לכם מלך להושיע לכם ועתה תעסקו בכבוד אלהים : (ב) נפרצה נשלה . נפרצה אותה גדר שהיתה גדורה עד יתה שלא דרש שום אדם לאלהים ונשלה על אחינו הנשארם משום כבוד הארון : (ה) מן שיחור מצרים ועד לבוא המת . דונמא מלבוז חמת עד חל מצרים : (ו) בעלתה אל קרית . פתרון בעלתה שהיא קרית יערים : להעלות משם וגומר . כדכתוב (בשמואל ב' ו') אשר נקרא שם ה' זבבות יושב הכרובים עליו . כלומר שם של הקצה נקרא על הארון אע"פ שגלה ארון הפלשתים לא זו ממנו שם הזה שנתקדש : (ז) וירכיבו את ארון האלהים על עגלה חדשה . מה ראה דוד שהרכיבו על עגלה חדשה ולא במשא הלויים כאשר עשה כשהביא אותו משם לזיון באחרונה לפי שאמר דוד כל עומת שגא' אלי כשהשיבנו פלשתים על עגלה חדשה כדכתוב וישחו את הארון ה' על עגלה ונ' לפיכך בעגלה . כמנהג נובגי עגלה אחד הולך לפני העגלה ומישר' בדרך ישרה ואחד

פי' ולעזור ולמרוך . וכן עודרי מערכה וכן לאורוח פי' מערכות ולה יקרא מערכת האנן עדר . ופי' הכסוק כי אלו היו לערוך מלחמה כנגד אויבי דוד בלא לב ולב . כלומר שלא היה להם שתי זבבות כי אם לב אחד שלם אל דוד . ובכ"ר בלא לב ולב בין במחכוין בין בלא מחכוין היו מנצחים : וגם כל שרית ישראל . כמו שאריות וכן יתן אם שלחך . כמו שאלתך : (ח) לכל נגיד . כלומר לכל נגיד שבהם קרא להיועץ : (ב) נפרצה נשלה על אחינו . כלומר נשלה מלאכים מהם והיה בכל מקום . ונפרצה כמו ופרצת ימה וקדמה . והכל ענין התפסחות הדברים לרב . וחיה שאמר בספר שמואל ויוסף עוד דוד . כלומר אסף עוד מישראל על השר היו אותו בהמליטו כמו שאמר הנה כי לא דרשנוהו בימי שאול כי הוא החריז נוב עיר הכהנים ובתינו בו ולא דרש בה' : (ד) כי ישר הדבר בעיני כל העם . פעל עבר כי הוא חליו פחת : (ו) בעלתה אל קרית יערים . נקראת גם כן בעלה כמו שהומר בספר יהושע ואמר הגבול בעלה כי היא קרית יערים וכן אמר אל קרית בעל הוא קרית יערים עיר בני יאדה וכן אמר בספר שמואל מבועלי יהודה ושם היה הארון מיום אשר שב ממצרים פלשתים עפרים שנה עד אשר העלו דוד משם : אשר נקרא שם . ובספר שמואל פי' שם ה' זבבות יושב הכרובים עליו לפיכך נקרא שם ומה שקראו במקום הזה כן מה שלא קראו כן במקום

מצודת דוד

מצודת ציון

על פיהם ילאו ויבאו וכאומר וברי היה כאילו באו כולם : (ג) ולעזור בלא לב ולב . ר"ל ובאו לערוך מלחמה בעצורו בלבב שלם ולא באו לערוך בלב ולב והוא ענין רמיה וכן בלב ולב ידברו (תהלי' יב) ע"ש שנראה בלאו מדבר ועושה בשלימות לב הא' ובל האהרן בל עמו והוא ענין מליה : (ז) בכל כלי זיון אשר יואלים בהם בלגא מלחמה : (ח) בלבב שלם . כי רבי הלגב אף בעת יערכו מלחמה לבם הלוך אם ללחום אם לחדול אבל כל אלה לא כן המה : כל שרית ישראל . השפירים בחרטם ולא באו : לב אחד . ר"ל מבלי רמיה ולא בלב ולב : (לט) כי הכינו . ולכן מלאו די ספוקס : אחיהם . חברהים אחשי חזרון : (מ) הקרובים אליהם . הסמוכים להגשי חזרון : עד ישכר וכו' . ואף כי נחלסם היה בקצה גבול ח"י כמ"ש ביהושע מ"מ קרובים היו מבני עבר הירדן . ובצדק . טעוים על הנקר : מחלל קמה . גם הביאו מוסי חיבל עשוי מקמה : כי שמחה בישראל . שמחה היתה בישראל על שהמליכו מלך משביל ומגלה ולזה הרבו להביא כל אלה לעשות שמחה ושמחה : יג לכל נגיד . ר"ל לא מתייעץ עם כולם כ"ח אלא כל הנגיד אשר בהם ר"ל המוכהרים : (ב) ויאמר דוד . לאחר שהכנימו הנגידים על הדבר אמר לכל ישראל אם הדבר טוב בעיניכם ואם מה' יאל הדבר להסכים על ידינו : נפרצה . נתחוקק ונשלה בעבור אחינו הנשארים לדרוש לו צדק עם להרבות כבוד הארון : חלוננו . אל יהושלם המרובה באובלוסין כי לא דרשנוהו בכבוד הראוי לו : ימי שאול . כי בעבור שהרג נוב עיר הכהנים משרתי הארון בזה בלאו מיעט כבוד הארון : עד לבא המת . עד למות מוקלה גבול ח"י עד קאה : מקרית יערים . כי שם היה מעט שהחזרוהו הפלשתים כמ"ש בנ"ח : (ו) בעלתה . קרית יערים נקראה גם קרית מעט ביהושע : יושב הכרובים . אשר על הארון : אשר נקרא שם . ר"ל אשר נקרא עליו שם ה' האמר ובכ"ר נאמר שם ה' : (ז) מבית אבינדב . כי בביטוי היה הארון : טיהגים בעגלה . ר"י מנהיגים הנקר הקשורים בעגלה למשכו : (ח) משחקים . משמחים לפני הארון בכל נח . וששירים . שרנו צפה להלל לה' ואף בכמורח ופי'

טעונו כמו ולערוך וע"ש זה נקראים מערכת וקבוצת המקום בשם עדר : (לט) עודרי מערכה . טורפי מערכה : שרים . כמו ששרים ונשלה סא"ף ודוגמתו יתן ס' את שלחן (שא' ח) והוא כמו שאלתך : (מ) ומפדמים . שם הכלים מן הסוס ובהמור : דבלים . האלפים יבשים דרוכות והד ונעשים גוף אחד : ומקוים . ענבים יבשים : יג (ב) נפרצה . נתחוקק כמו מה פרצת (בראשית לח) : (ג) ובכסף . מלשון כבוד : (ה) שיחור . הוא

דברי הימים א יב

יפול ו' סל' בקרו' וס' והלבנון באדר יפול. מי גר אתך עליך יפול. והקרוב בתרב יפול. ולא יפול צדוק ארץ. וכל הנספה יפול בתרב. בראשינו יפול. וכל קהל וסלי רכ' סל' בנ' ג' חס' וס' וברשעתו יפול רשע. באין תחבולות יפול עם. מלאך רשע יפול: וכבני יששכר כל דברי הימים סן בני יוסן בני בנ' סכני וכבני וס' יהיו בני אולם. ואלה העמדים ובניהם. אלה מבני גד. ומבני יששכר ויועז בינה לעתים. ויהלוקם בגורלות. גם אותם הקדיש דוד. כל אלה סן בני עובד ארום:

לאמר בראשינו יפול אל-אדניו שאול: כ בלכתו
אל-ציקלג נפלו עזיו מנשה ערנח ויוזבר
וידעאל ומיכאל ויוזבר ואלהוא וצדתי ראשי
הארפים אשר למנשה: בא והמה עזרו עם-היהוד
עריהגודו בגבורי חיל כלם ויהיו שרים בצבא:
כב פי לעתיום ביום יבאו עליהוד לעזרו עדי-
למהנה גדול במחנה אלהים: כג ואכה
מספרי ראשי החלוצין לצבא באו עליהוד הבונה
להטב מלכות שאול אליו פפי יהוה:
כד בני יהודה נשאו צנה ורמח ששת אלפים
ושמונה מאות חלוצי צבא: כה מן-בני
שמעון גבורי חיל לצבא שבעת אלפים ומאה:
כו מן-בני הלוי ארבעת אלפים ושש מאות:
כו ויהודה הנגיד לאתרו ועמו שלשת

ו' מ' ל'
 ז' ז'
 ח' ח'
 ט' ט'
 י' י'
 י"א י"א'
 י"ב י"ב'
 י"ג י"ג'
 י"ד י"ד'
 י"ה י"ה'
 י"ו י"ו'
 י"ז י"ז'
 י"ח י"ח'
 י"ט י"ט'
 כ' כ'

תולדות אחרן נלכתו. כתרף קב: ומנני וששכר. ערזון ק יופא כו מרים כ כ"ק י:

דק

פלשתים. אלא כי עצה נתעצו הסרנים לשלחו לציון כי אמרו בראשינו יפול אל
אדנינו ונמח נפלו אל דוד: (כא) על הגדוד של פמליקם כשנשנו נשיו כי באותו
פרק היה כי בלכתו אל קלג כששלחו סרני פלשתים וכל אל קלג כבר נשנו:
(כב) כי לפת יוס ביום יבואו על דוד לעזרו. פתרון מה לך לכפר יוחר מו ומי
באו אליו אלא סוף דבר בכל עת ועת באים אל דוד: עד למחנה גדול כמחנה
אלהים. פתרון לא היה המחנה של דוד להיות כך גדול אלא כי מהסס היה
המחנה כך גדול שכאלו בעצת אלהים וזכו כמחנה אלהים וזוגמה מחנה אלהים
דועקב (ראשית ל'ב) ויש לומר מרוב חיילות קרהו מחנה אלהים: (כג) להסב
מלכות שאל אליו. מן בני שאול וזוגמא ותסוב הנולוכה: (כד) בני יהודה
נשאו צנה ורמח ששת אלפים ושמונה מאות. ואל תתמה שמיודה באו לו
מעט מכל שפט ושפט שאל לו שהרי אין צריך לבוא לו שום אדם מיהודה
להמליכיהו כי בני יהודה הם המליכיהו כבר נצברון אבל יתר השכנים שהיו
עם בני שאול עד עתה הם הוצרכו לבוא נצברון להמליכו: תלוצי צבא-
המוציאים מן העם וזוגמחו חלוצי צבא דמטות. וי"א חלוצים כמו זרועים כמו
רצה והחלוצי: (כו) ויהודע המגיד לאהרן. הוא אביו של בניו:
הנגיד לאהרן. המוציא והמביא: ועמו שלשת אלפים ושש מאות. כולם מבני
אהרןככהו ויהודע שהיה בימיו יואש בן צביהו בנו של יהודע: (כח) וצדוק נעדר. לפיכך אל
תתמה שלא היה נגיד: וצית אביו שרים עשרים ושלשה גדולים. ואל תתמה שלא באו אלא כראש ג' אלפים כי עד הנהמרציתם שומרים ומשמרת
של מעשה שצריך לדוד להשיען היאך וחוק המלכות מפני בני שאול:
ולעזרו. ל' עזרו המש כמו (ישעיהו י"ד) כל ההרים אשר במעדר ועדרון
ומטו

וכן מאפליה ענינם שחי מלוח: (כז) הנגיד לאהרן. לרע אהרן כלומר הוא הכהן הגדול וכל אל דוד עם שלשה אלפים ושבע מאות וציהו בנו היה ראש שלשים הגבורים כמו שאמר למעלה: (כה) וצדוק נער. בואו הזמן היה עדיין נער והיה נצור חיל וכל אל דוד עם עשרים ושוים שרים עם צית אביו: (כט) ועד הנה מרציתם. כלומר אלה שלשת אלפים מבני בנימין שכלו אל דוד תכונה אחרי מות אבנר ואיש בשת שכלו כל ישראל אל דוד תכונה אז באו אלה שלשת אלפים כי עד אותו הזמן היה מרצית עם בית שאול ושומרים לו המלכות. לא כלוחם שכלו אל דוד ציהי שאל לקלג: (לז) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל. רבוהיו פירשו שודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים. והו שאמר לדעת מה יעשה ישראל וזה יודעי בינה לעתים כלומר למצי העולם שהיו יודעים לחשב בהקפות המלוח. וזכור ענין זה בזה המקום כי צריך המלך אליהם להשיען עמם כי על פי המלך היה נעשה העצור והקציעות כדבר חוקיה המלך. ורבי יונה פ' ענין משפטים ודיוס וכן יודעי העמים כמו שאמר לפני כל יודעי דת ודין. וכן עם ומשפט ידע לב חכם: והיה צריך המלך להשיען עמם על ענין הדין אבל לדעת מה יעשה ישראל אין פעמו דבק לזה הפ' כי היה לו עינן לדעת מה יעשה המלך. אבל לפי רבנותו יבא כצדק לדעת מה יעשה ישראל היאך שמתו המועדים וציהו זמן יעשו אחס: (לב) מצלון וגו' ולעזרו בלל לב ולב.

לקחו הכהונה גדולה מאביתר ונתנוה לצדוק הכהן: (כט) ומן בני בנימין אחי שאול וגו'. בני שאול לעזרון: (לז) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. שודעים לתת עצה לפי ראשיהם מאתים. לבד מן השאר: וכל אחיהם על פיהם. על עצתם: (לג)

מצודת ציון

הגדוד: (ס) צבאו. כשצא דוד עם פלשתים כשהלכו להלחם בשאול: ולא
עזרו. אבל דוד לא עזר לפלשתים במלחמה כי בעצת הסרנים שלחוהו מן המלחמה
לשוב למקומו כי אמרו בראשינו יפול וכו' ר"ל עם הבחא ראשית יבוא אל שאול
כשחזר מן המלחמה לשוב למקומו לקלג. ראשי האלפים. כ"א היה ראש על חלק
הגדוד מבני עמלק אשר שבו שבו דוד והשניו וציהו כמ"א ב"א: ויהיו שרים.
אשר בכל יום ויום באו אלפים לעזרו: עד למחנה גדול. עד ומצרכו להיות מחנה
למלחמה אלהים כמו עיר גדולה לאלהים (יונה ב'): (כג) משפרי. על כי השב כל
באו אל דוד להצברון אחר שמלך על בני יהודה: להסב. להסב אליו המלכות
הוא אביו של בניו והיה השב על בני אהרן: (כח) נער. אז צבאו היה
על הזמן והוא עדיין היו מרצית אלהים בומים משמרת בית שאול
ועד הנה. עד הזמן שהיה אש כשה רבו לבא גם מהם: (ל) אחי שמות. היו המשרכמים ויועזים בשמם
בני אבותם: (לא) ומחיו מחה חכה. הם שחלו בה"י עממה: אשר קצו בשמות. בני השבט פרשו בשמות. היו המשרכמים ויועזים בשמם
עממם. המשכילים לקבוע עתים לדעת מה יעשה ישראל ר"ל המה קבועו ההדסים ועצרו השנים כן ארז"ל. אז ר"ל שהיו משפילים לקבוע עתים כדבר המלחמה והדומה:
ראשיהם. מהם באו ראשיהם והיו במשטר מאתים וכל אחיהם הנשארים בחרטם

סל (יחמה לג): סני. ענין סרה: (כו) חלוצי. ענין מוזין כמו חלוצי צבא (במדבר לא): (כט) מרציתם. ל' רצו: (לא) קצו. נחשקו כמו וקוב שס (ויקרא כד): (לג) ולעזרו ענינו

דברי הימים א' יא

קב

כגבורים ו' מל' בקריאה וסמ' ונחן הנביא ושטעו ורעו והגבורים . ואת נתן הנביא ובניהו . ואת חססיה והתהללו . אלה עשו שלשת הגבורים . ואת כל צבא הגבורים .

ויהוה תשועה גדולה : וירדו שלושה מן השלושים ראש עלתצר אלדוד אלמערת עדלם ומחנה פלשתים הנה בעמק רפאים : ודוד אז במצודה ונציב פלשתים אז בבית לחם : ויתאו דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער : ויבקעו השלושה במחנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער וישאו ויבאו אלדוד ולא אבה דוד לשתותם וינסך אתם ליהוה : ויאמר חלילה לי מאלהי מעשות זאת היום האנשים האלה אשתה בנפשותם פי בנפשותם הביאום ולא אבה לשתותם אלה עשו שלשת הגבורים : כ ואבשן אהייואב הוא יהיה ראש

העיר מסביב מן המלוא ועד הסביב ויזאב יחיה את שאר העיר : וינלך דוד הלך וגדול ויהוה צבאות עמו : ואלה ראשי הגבורים אשר לדוד המתחזקים עמו במלכותו עם פלשתים אל המליכו בדבר יהוה עדי ישראל : ואלה מספר הגבורים אשר לדוד ישבעם בן חכמוני ראש השלושים הוא עורר את החיילים על שלש מאות חלל בפעם אחת : יב ואחריו אלעזר בן דודו האחיה הוא בשלושה הגבורים : יג הוא היה עסידוד בפס דמים והפלשתים נאספושם למלחמה ותהי חלקת השדה מלאה שעורים והעם נסו מפני פלשתים : יד ויתיצבו מלתחה ויחזקו ויבאו את פלשתים וישע

רדק

להספך העם שם לפי נקרא מלוא כמו האספו מלאו . וממנו ולפיס צנה עד הציב המגדל והו הסביב . והו שאמר בספר שמואל מן המלוא וציה . כלומר מן המלוא ולפיס . ושלמה בנה אורו המלוא הוא שאמר שלמה בנה אלה המלוא וכו' : ויוצא יהיה את שער העיר . פי' בנה שער העיר שהיה הרובה ולשוון חייו על הבנין הוא לשון פאלה . וכן היהו את האבנים מערמות הער . וכן יורפא את מוצח הסם הכרס על דרך השאלה : (יא) ישבעם בן חכמוני . ובספר שמואל יושב צבנה ההכמוני אכפר שאביו היה שמו חכמוני כמו שאומר כאן בן חכמוני ובנו זה שמו עדינו . והיה יושב צבנה עם המלך שהיה מועליו והו נקרא שמו ישבעם שהיה יושב צבנה עם המלך נגד העם או על עיני העם . ומה שאמר על שמה מהוה והנה הוא אומר על שלם מאות והאחד הוא אומר על האב והאחר על הן . ואפשר שאמר שיהם על אחד אלא בשבטים מלחמות היה באחת עורר חייו על שלם מאות ובאחרת על שמה מאות : (יב) הוא צבלה לא זכר הנה . ובספר שמואל זכר הוא קם ויך בשבטים עד כי יגעה ידו . ומה שאמר הנה הוא היה עם דוד בפס דמים . אינו אומר על אלעזר כי אם על שמה כמו שאומר שם בשמואל על שמה ויחיצ במוך החלקה . ומה שאומר הוא ולא זכר שמה אחר שזכר שלשה הגבורים ושמה היה הגבור השלישי הכי כאלו זכרו . ואפשר כי גם אלעזר היה עמו לפי שאמר הנה ויחיצ במוך החלקה אבל שמה עיקר אומר המלחמה כמו שאומר בספר שמואל : (יג) בפס דמים . ובספר שמואל אחר בפס דמים . במלחמת גלית הפלשתי וכן המלחמה האחת הייתה בלוחו מקום ובספר שמואל אחר בזה המלחמה ויאספו פלשתים לחיה והוא לשון עיר פרוז שאין לו חומה ואורו מקום היחה נקראה אפס דמים או פס דמים כי הכל אחד : והנה חלקת השדה מלאה שעורים . ובספר שמואל אחר מלאה עדישה אכפר כי עמרים היחה מלאה כי החלקה כבר נקראה אלא שאספו בסוכה עמרים מהשדות אחרים והיו אותן עמרים מעדישים ומשעורים והיחה מלאה מהם ואמר הנה מלאה שעורים ושם מלאה עדישים : (טו) וירדו שלשה מהשלשים

תולדות אהרן ויזאב יחיה . סנהד' מע : והשלשים נאספו . (סנהד' ט) : והסי חלקת . כ' ק' ס :

רשי

דוגמה בעזרא היחיו את האבנים מערמות העפר (נחמיה ג') : (יא) ראש השלושים ראש הגבורים . כמו ושלישים על כלו (שמות י"ז) : עורר חייתו . כאשר הוא נלחם במלחמה לא היה חוזר במלחמה עד שיהרג בחינתו ג' מאות חלל : בן חכמוני . (בשמואל ב' כ"ג) כתוב חכמוני הוא אביו ויפה כה האב מכה הבן שכתוב בו (שם) על שמונה מאות גבורים חלל בפעם אחת : (יב) הוא צבלה הגבורים . הוא צבלל ג' הגבורים כי הוא אחד מהם ושלישה אלו גבורים יותר משאר ל' ושלישה שנוכר בסמוך וכן אינו מוזכר כי אם שנים ישבעם ואלעזר ובשמואל ב' י"ז מוזכר אף השלישי דכתיב ואחריו שמה בן אבא הררי (שם א') : (יג) בפס דמים . שם מקום ובשמואל צאפס דמים : והפלשתים נאספו שם למלחמה . שנודרו להנקם מישראל ומאוקם גבורים שחרפו כמפורש בשמואל (ב' כב) כחרסם ככלשתיים : מלאה שעורים . ורצו פלשתים לקוצרה ולהניחה באש : וירדו ג' מן השלושים . שלשה אלו היו ראש לכל השלושים : (טו) ונציב פלשתים און צבית לחם . שכבר צבית לחם לקחו והעמידו בה נציב שופט זה בתחלת מלכותו שעדיין פלשתים היו מושלים בם שכן מצינו שלפני בא דוד היו מושלים על ישראל בימי שמשון ושמאל דכתיב (בשמואל א' ד') התחזקו והיו לאנשים פלשתים פתעבדו לעזריסוגו : (יז) מי ישקני מים מבור צבית לחם . זה ה' מקומו של דוד דכתיב ודוד בן ישי מצבית הלחמי (שמואל א' ית) ולפי שהיה דוד חזיר מלומד ורגיל בצוקתן מים נחמו' להם וכל מים וכל אור שאת' רגיל בהם יפין לו ושאין רגיל בהם ניזוק ודוגמא בריש יוסופן מלכ' אחת שהלת' על ענישאת חונה מחרן מולדתה ואמר הרופאים און לה רפואה עד שחרחן וקנהה ממימי מקוהה וכן עשו לה : (יח) ויבקעו השלשה במחנה פלשתים . כל"ל (דורך ברעכן די שאר"ה) : וישאבו . ושהפלשתים עומדים בפני הבור צאו ג' גבורי ישראל וצקעו ביניהם ושאבו על לחם : וינכר אותם לה' . בר קפרא אומר חג הסוכות היה ונסכן על החמצה : (יט) כי בנפשותם הביאום . שמסרו עצמם להריגה על המים : (כ) ואבשן אחיו ויזאב הוא היה ראש השלושה . לאותם שלשה שצקעו במחנה פלשתים ושאבו המים מה שאינו מוזכר את ויזאב עם הגבורים . לפי שאין כבודו למחות עם אלו כי

מצודת דוד

וכן קראו מלו (ירמיה ד) ומן המלוא ולפיס בנה בחים סביב : ועד הסביב . ככל הדבר למר שאח הכל' : ויחה . היה מחזק בזקי שאר העיר בחומות ומגדלים : (ט) הלך וגדול . בכל עם יגדל ויכר : (י) במלכותו . בדבר המלכות היו מתחזקים עמו לדבר על לב ישראל להמליכו ויזאב יחיה על ישראל שהוא ימלך עליהם : (יא) ואלה וכו' . אשר התחזקו עמו : ישבעם הוא יושב צבנה האומר בש"ב כי פתרון אחד להם : בן חכמוני . הוא חכמוני האומר בש"ב כי פתרון אחד להם וכאשר חיש ירושלים יקרא בן ירושלים וירושלמי : הוא עורר וכו' . ר"ל ש' שברג שלם מאות חלל בפעם אחת כמון לה ה' שורר את חייתו להלחם בה כלנו עשה החליח להלחם (ובש"ב משבחו צבהצת החממה עם הגבורה למר אחר שהרג שמונה מאות חלל חזר לשבת צביבה ההכמה) : (יב) ואחריו . במעלה : הוא צבלה הגבורים . הוא היה אחד מהשלשה גבורים האמורים בש"ב שהיו עם דוד במרסם פלשתים וכו' ולקחמך על מה שנאמר שם : (יג) מלאה שעורים . ובש"ב נאמר עדישים כי בחמתם לא היו המלחמה כי שם נאמר שמהה הילה : (יד) ויטילה . הוא ואכשיו . לבל ישרפו פלש' : מערת עזולם : (טו) מן השלושים ראש . כל"ל מהשלשה היה ראש מהשלשים הגבורים הזכרים בש"ב וזכרים גם המה למטה אלא הוסיף עוד עליהם : (טז) במצודה . הוא הבור אשר מנערת עזולם : (יז) מי ישקני מים . לא שלה להביא המים אלא כחומר מי יתן והיה נפלא לי מי עוד צבית לחם : (יח) ויבקעו . כאשר שאעו שהחלו' לה הלכו מעמדם עזולם : (יט) וינכר . שפסח ארצה לפסח ה' : (יט) ויאמר . נתן פסעם על שלל שמה עמם ואמר חלילה' ר"ל חלני הוא לי לשמוחם מחמת ידאת ה' : הדם וכו' .

מצודת ציון

מאודת ציון : (ח) ויחה . יאמר בדרך השאלה על חקון דקם סניין כמו היחיו את האבנים (נחמיה ג') : (יא) השלושים . עיינו בריש וצבורים כמו מבצר שלשים (שמות ט"ו) : עורר . משלשון הסעוררות ותנועה : (יג) בפס דמים . שם מקום : חלקת השדה . אחוזת השדה : (טו) ויזאב . ענין פקיד וממונה : (יז) ויחיו . מל' חלוו והשק :

32

דברי הימים א י א

שטע לשמעיה: גדול ה' בקריאה וכו' והבוא אביגיל אל נבל. ויאמר המלך אל עבדיו. מאין כבוד ה' גדול אתה תניא דפסק. קטן וגדול שם הוא ועבד. וילך דוד הולך גדול. וחברו דסים. כי האיש מרדכי הולך וגדול. כי מרדכי היהודי משנה לבלך אלה עשו שלשת הגבורים.

ויהי ממהרות ויבאו פלשתים לפשט את-

החללים וימצאו את-שאול ואת-בניו נפלים בחר גלבע: ויפשימהו וישאו את-ראשו ואת-בגדיו וישלחו בארץ-פלשתים סביב לבשר-בית את-עצביהם ואת-העם: וישימו את-כליו בית אלהיהם ואת-זבולתו תקעו בית דגון: וישמעו כל יבש גלעד את כל-אשר-עשו פלשתים לשאול: ויבאו פלשתים וישאו את-גופת שאול ואת-גופת בניו וביאום בישיה ויקברו את-עצמותיהם תחת האלה בבייש ויצומו שבעת ימים: וימת שאול במעלה אשר-מעל ביהודה על-דבר יהודה אשר לא-שמר וגם-לשאול באוב דרוש: ולא-דרש ביהודה וימיתו ויסב את-המלוכה לדוד בן-ישי: יא ויקבצו כרי ישראל אל-דוד

תברונה לאמר הנה עצמה ובשרה אנתנו: ב גם-תמול גם-שלשום גם בהיות שאול מלך אתה המוציא והמביא את-ישראל ויאמר יהודה אלהיה לך אתה תרעה את-עמי את-ישראל ואתה תהיה נגיד על עמי ישראל: ג ויבאו כרי-יבני ישראל אר-המלך תברונה ויבחר להם דויד ברית בחברון לפני יהודה וימשחו את-דויד למלך על-ישראל בדבר יהודה ביד-שמואל: ד וילך דויד וכרי-ישראל יהושלם הוא יבום ושם היבוסים ישבי הארץ: ה ויאמרו ישבי יבום דויד לא תבוא הנה וילכד דויד את-מצדת ציון היא עיר דויד: ויאמר דויד כל-מפה יבוסים בראשונה יהיה לראש ולשך ויעל בראשונה ויאב בראשונה ויהי לראש: וישב דויד במצד על-בן קראוילו עיר דויד: ח ויבן

חלודת אהרן וגם לשאול באוב. פקוד שער סח:

דק

יבש גלעד החמסקו בו כי זכרו לח אשר עשה עמיהם שהיושעם כפצח עליהם נחש העמוני (יב) ויצומו שבעת ימים. זכר לאותן שבעת ימים שנתן להם זמן נחש העמוני ובזאתו זמן טשעו על ידי שמואל: (יג) על דבר ה' אשר לא שמר וכו'. סי' דבר עמלק: (יד) ולא דרש בה' וכו'. וכספר שמואל אמר וישאל שאול בה' ולא ענהו ה' ואחר כן דרש באוב כיון שדרש אחרי כן באוב והשג לו כאלו לא דרש בה' שהרי השוב דרישה האוב ודרישה בה' ואע"פ שלא ענהו ה' היה לו לבקש פני ה' עוד ולשוב בנחובה שלמה לפניו ולא להסותף על חסותו פשע ולדרוש באוב: (ח) מן המלוא ועד הסביב. מלוא הוא מקום המעון לחומה ואותו המקום הוא רחב אשר מעל. שתי מעילות מעל בשאלת אוב אחת ששאל אחרי שמואל ואחת שזוה שמואל כדכתיב שבעת ימים חוהל (שמואל א') ועל אשר מעל במלחמה עמלק: (ב) אחת הרעה את עמי. על זה אמר דוד ה' רופי לא אחר (חילום ב') אז כשבעו אנשי דוד לו לאמר לא תנא עוד אקט במלחמה ולא תכבה את נר ישראל אמר להם דוד כי אחת נרי ה' וה' יגיה חשכי (שם ב''): (ג) ויכרות להם דוד ברית. כאותו ברית שברת יהודע דכתיב (מלכים ב' י"ח) ויכרות יהודע את הברית בין ה' ובין המלך ובין העם להיות לעם לה' פתרון להיות לה' עבדים וגם בין המלך ובין העם להיות תנאי או כורתין ברית המקום שם הוא דוגמא ביפתח לפני ה' במצפה (שופטים י"א) ודוגמא ומעלה מעל בה' המשכן בחברון אלא מהו לפני ה' כל מקום שטוין תנאי או כורתין ברית המקום שם הוא דוגמא ביפתח לפני ה' והלא לא היה וכיהש בעמיתו (ויקרא ה') כדמפרש בתורת כהנים: (ד) וילך דוד וגו'. הלך מיד למלחמה כשהמליכוהו כל ישראל שלא יאמרו ישראל כל המלחמות ששעה דוד בימי שאול טנח מולו של שאול היה ועתה דוגא להלחם לכך הלך מיד למלחמה: (ה) ויאמרו ישבי יבום לדוד לא תבא הנה. אינו מפרש כאן למה ובשמואל ב' ה') מפרש ויאמר לדוד לא תבא הנה כי אם להלחם לכך הלך מיד למלחמה: (ו) ויאמרו ישבי יבום לדוד לא תבא הנה. אינו מפרש כאן למה לאמר לא יבא דוד הנה כי אם ילחם עם העורים הללו כי ידעו כי בזוי הוא למלך להלחם ראו שלא יוכלו לעמוד לפני דוד ונתנו עורים ופסחים לפני שער העיר אמת הוא כי לא נכון והגון לי להלחם עם עורים ועם פסחים אך כל מי שיכה היבוסים היאך שיגע בצנור וימשכס וישליכס משם את העורים על כן יאמרו עוד ושכה לא יבא אל בית דוד שיהא לו גנאי פן יאמרו עם אלו נלחם דוד: (ח) ויאב ויהיה את שער העיר. הוא כנה והחיוק לבטח בדקדק החומה ושכה לא יבא אל בית דוד שיהא לו גנאי פן יאמרו עם אלו נלחם דוד: (ח) ויאב ויהיה את שער העיר. הוא כנה והחיוק לבטח בדקדק החומה

רשי

כיד רובה קשת דכר שכוף אומנתו ויחל מן הוריס. כמו ותחלחל המלכה (אסתר י'): (יב) ויבואום ויבשה. ליבש גלעד ויצומו שבעת ימים. ולמה מכרו עצמם בסכנה לקחת גופות שאול ובניו מחר גלבע ויתר משאר ישראל לפי שעשה להם שאול טובה שהצילם כשעלה נחש העמוני עליוס וכנגד אוחס שבעת ימים שנתנו להם זמן אם יבא להם משיע והיו נמים ומתענים אולי יבא להם משיע וזכר שאול והיושעם כנגדן נתענו עתה גם הם ז' ימים וגם מפני אבילות שנהגו שבעת ימים כי גם קרוביהם היו כשהרגו ישראל את יושבי בצעה במעשה פלגש בגבעה (סוף שופטים) נתנו אנשי יבש בנותיהם לכנימין כשעתפוס מן החתולות: (יג) וימת שאול במעלו כ"ג) אז כשבעו אנשי דוד לו לאמר לא תנא עוד אקט במלחמה ולא תכבה את נר ישראל אמר להם דוד כי אחת נרי ה' וה' יגיה חשכי (שם ב''): (ג) ויכרות להם דוד ברית. כאותו ברית שברת יהודע דכתיב (מלכים ב' י"ח) ויכרות יהודע את הברית בין ה' ובין המלך ובין העם להיות לעם לה' פתרון המשכן בחברון אלא מהו לפני ה' כל מקום שטוין תנאי או כורתין ברית המקום שם הוא דוגמא ביפתח לפני ה' והלא לא היה וכיהש בעמיתו (ויקרא ה') כדמפרש בתורת כהנים: (ד) וילך דוד וגו'. הלך מיד למלחמה כשהמליכוהו כל ישראל שלא יאמרו ישראל כל המלחמות ששעה דוד בימי שאול טנח מולו של שאול היה ועתה דוגא להלחם לכך הלך מיד למלחמה: (ה) ויאמרו ישבי יבום לדוד לא תבא הנה. אינו מפרש כאן למה לאמר לא יבא דוד הנה כי אם ילחם עם העורים הללו כי ידעו כי בזוי הוא למלך להלחם ראו שלא יוכלו לעמוד לפני דוד ונתנו עורים ופסחים לפני שער העיר אמת הוא כי לא נכון והגון לי להלחם עם עורים ועם פסחים אך כל מי שיכה היבוסים היאך שיגע בצנור וימשכס וישליכס משם את העורים על כן יאמרו עוד ושכה לא יבא אל בית דוד שיהא לו גנאי פן יאמרו עם אלו נלחם דוד: (ח) ויאב ויהיה את שער העיר. הוא כנה והחיוק לבטח בדקדק החומה

מצודת ציון

יבש גלעד. וכתעללו. ענין לעג ובזיון כמו כי התעללו בו (במדבר כג) ולא אנה. ולא רנה: (ח) לפשט. ענין הסרת הכנרים: (י) גלגלחו. ראשו. תקעו. תלאו כמו והקע אוחס לה' (שם כה): דגון. שם עבודה גלגלים עשוי כדמות דג: (יב) האלה. שם אילן סרק: יא (ג) שלשם. יום השלישי מהיום: (ס) מצודה. ענין מצודת חזק כמו ישבו במצודות (ירמיהו ל"א): במגד. הוא מצודה

יבש גלעד. וכתעללו. ענין לעג ובזיון כמו כי התעללו בו (במדבר כג) ולא אנה. ולא רנה: (ח) לפשט. ענין הסרת הכנרים: (י) גלגלחו. ראשו. תקעו. תלאו כמו והקע אוחס לה' (שם כה): דגון. שם עבודה גלגלים עשוי כדמות דג: (יב) האלה. שם אילן סרק: יא (ג) שלשם. יום השלישי מהיום: (ס) מצודה. ענין מצודת חזק כמו ישבו במצודות (ירמיהו ל"א): במגד. הוא מצודה

דברי הימים א ט י

קט

אחי שמו . בני היס הגדולי . וירבקו פלשתים דר"ה . ויבאו אל גדליה המצפתה . וכן רישא דשמואל ער ויהי ככלתו לדבר אל שאול ונפש רבו' ונתן במ"ב יהונתן וס' לכה ונעברה אל טצב הערלי' . ויאמר יונתן הנה אנחנו . וכן ויהי ככלתו עד סופא דספי' רבו' במ"א יונתן וס' ידבר שאול אל יונתן בנו . וכל עורא דרבו' יונתן במ"ב יהונתן וס' לכלנה

על מעשה החבתים : לב וימן בני הקתתי מן אחיהם עליהם המערכת להכין שפת שפת : 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

על מעשה החבתים : לב וימן בני הקתתי מן אחיהם עליהם המערכת להכין שפת שפת : לב ואילה המזררים ראשי אבות ללויים בלשכת פטורים פייומם ולילה עליהם במלאכה : ו אלה ראשי האבות ללויים לתדותם ראשים אלה ישבו בירושלם : לה ובגבעון ישבו אביגבעון יעאל ושם אשתו מעכה : לו ובנו הקבור עבדון וצור וקיש ובער ונר ונרב : לו ונדר ואחיו וזכריה ומקלות : לה ומקלות הוליד את שמאם ואהיהם נגד אחיהם ישבו בירושלם עסאיהם : לו ונר הוליד את קיש וקיש הוליד את שאול ושאל הוליד את יונתן ואת מלכישוע ואת אבינדב ואת אשבעל : לו ובן יונתן מריב בעל ומרי בעל הוליד את מיכה : לו ובני מיכה פיתון ומרע ותתע : לו ובן יונתן את יערה הוליד את עלמת ואת עומות ואת זמרי וזמרי הוליד את מוצא : לו ומוצא הוליד את בנעא ורפיה בנו

תולדות אהרן וינס ארש ישראל . קוטס מד : וגם לשאל . עקידס שטר סה :

רק

רשי

מחצת . והדגש בו תמורת סהת אשר בשרידים אשר הוא במשקלו . וכן כי סס ארס נחתי' שפרשו נחת והדגש בו תמורת סהת : (ג) פטורים . כלומר היו יושבים בלשכות והיו פטורים משאר מלאכה כי במלאכת השיר היו מהתסקים יומם ולילה : (ד) ובגבעון ישבו וכו' . פ' זו הזכיר למעלה והפסיק לענין הכהני' והלוי' שיסבו בירושל' על משמורתם ועסה שב להזכיר יהם שאל על הסדר וענינו היות' היה . וכי הוסבה המלוכה ממנו לדוד בן ישי ומכאן ואלך הולך ומספר דברי מלכי יהודה על הסדר זה אחר זה עד הגלות : (ב) וידבקו פלשתים . כמו וידבקו . וכן וידרכו את לשונם . כמו וידרכו : (ו) וישומו את כליו וכו' ואת גלגלחו תקשו בית דגן . ובספר שמואל ומה גויחו תקשו בחומת בית שן מה שלא הזכר שם חכר הנה כי גלגלחו תקשו בית דגון וגויחו תקשו עם גוית בניו בחומת בית שן והשיי יבש גלגלד גויחו וגוית בניו לקחו אכל רחשו שהיה צבית דגון לא לקחו והשיי יבש

על כלי . כלי שרת במספר וזימאום ובמספר וזימאום : (ג) ואלה המזוררים וגו' . פטורים מכל דבר המלאכה כי אס לשיר שירה : (לע) אשבעל . הוא איש בושח ולכן בושח לפי שבעל לשון אדני הוא וכינויו בושח ל' גנאי : מריב בעל . זה מפיכושח א"ר יתק בר שמואל מנרבוטא משעה שעבדו ישראל את הבעל נקרא הבעל סס בושח דכתיב לקטר לבושח לקטר לבעל (ירמיה ח"א) כי הבעל הוא בושח וגדעון נקרא ירובעל על סס ירד לו בעל (שופטים ו') ונקרא ירובשח דכתיב על אבימלך מי סכה אבימלך בן ירובשח וגו' בס' שמואל (ב' י"ח) ונקרא ירובשח וירובעל כי בעל בושח אחד הוא : (א) ופלשתים נלחו בישראל . אינו מספר כי אס מפלחו של שאול וכאשר בא לספר מעשה דוד אינו מספר וילוחו אלא גבורתו וגדולתו כי הספר שלו ולמלכי יהודה : (ג) ומלכיו יהודה : (ג) וירא כי סונאיהם נופלים לפניו בקפת כי הם בקאים בקפת כדכתיב אער יד ימינו וגו' וכתיב למטה (י"ב ב') בנימין נושקי קפת מימינו וגו' וכן באסא בס' וגו' וכן באסא בס' (י"ד)

מצודת ציון

מצודת דוד

מחצת וסוף סס כלי מס : (ג) המערכת . מלשון ערובה וסדור : (ג) פטורים . הוא סוף מן החיוב והדומה בו לא פטר יסודע (ד"ב כג) : י (ח) ארש ישראל . כמו אנשי ישראל : (א) המורים . ענין כהנתם ההיזם כמו אשר אנשי מורס (כ"א ב) ויחל . מל' תלמי' ופחד : (ד) שלף . ענין כוונת' הכרז' מתערה : ודקרו . ענין נעשה ותחובה כמו כל הנמאלץ ודקד (ישיע)

והשמן למנוחה והיון לנכסים והלבונה לתת בצוזיקן על מערכת לחם הפנים והבשמים לקטורת : (ב) רוקחי וכו' . הם היו מערבים וכוהנים את הבשמים של הקטורת : (א) בחומה . בקיום חזק היה ממונה על מעשה הכהנים והם המנוחה מעשה מחצת מעשיות הארפה הקרב בכל יום מהיזהב בבוקר ומהיזהב ערבר והיה הוא ממונה עליו להזכיר ולזרו להיות קרב צומנו : (ב) מן אחיהם . של בני קרת הזכירים למעלה שנס המה מצני קת : על להם וכו' . היו ממונים על לחם הפנים למר אכל אלה המפוררים הזכירים למעלה שהם רחשי הכחות הלויים והם שמעיה והם שמעיה על לחם הפנים והזכירו המה ישבו בחמדות בלשכות ללמד מעשה העיר ופטורים הם משאר עבודת בית ה' כי יומם ולילה מוטל עליהם לעסוק במלאכת השיר ואינם עושים כמו השוערים לעסוק עוד בעבודה אחרת : (ג) אלה . הזכירים למעלה : לתולדותם ראשים . על בני תולדות אבותם היו ראשים וככל הדבר לתוכפת ביאור : (לה) ובגבעון ישבו . כל הפרשה היא כחובה למעלה בהזכירו מו מצנימין ישב בירושלים ומו בגבעון והולך ומספר הכהנים והלויים היוצבים בירושלים ועסה על כי בא לספר ממלכות דוד הבאה אחרי מות שאול לזה החזיר לספר שוב מהתחלת יומם בשאל : אבי גבעון . שר של גבעון ושמו יעאל : (לו) וזור וכו' . גם המה היו בני אבי גבעון ושמו ישבו בגבעון : (לח) וחק הס . ר"ל חף כי ישבו בגבעון מ"מ לפעמים ישבו בירושלים נגד אחיהם הזכירים למעלה ובה להם : עם אחיהם . הוא כפל ענין לתוכפות ביאור כי עם הוא כמו נגד : (לט) אשבעל . הוא איש בושח שמלך תחת שאול והוא ישוי האמור בס"א : (מ) מריב בעל . הוא מפיכושח : (מב) ואלו . גם הוא בן מיכה וכן נאמר למעלה : (מג) ורפיה בנו . של בנעא וכן חובב אחד בן אחד : (מד) בכרו . קן שמו : י (ב) וידבקו . ברדפס השיגוס והיו דבוקים אחריהם וקרוצים להם : (ג) על שאול . על כי כבר הרגו את בניו היסה כל פני המלחמה עליו לבד : המורים . האשים המורים בקפת מלחו מקומו ופחד מהם שלא יחזוהו ויתעללו בו : (ד) והתעללו בו . ליסרני ביסורי ציון : כי ירא מאד . פחד מה' לשלוח יד במשמו :

דברי הימים א זח

ק"ז

גברו על ברכות הווי. חת ויבאו האנשים על האנשים כל נדב לב. הה בן אדם הנבוא ואמרת דהלילו הה ליום. חרום כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. ידום יקץ הוליד את ענב. יחלמן והיה אחרי כן אשפך רוחי על כל בשר. יהלומן ועתה פתוהיה ימר. חסק פתחתי אני לדודי יורדי חסק עבר. חסק וזאת היתה המגפה אשר יגוף. לחלם והעשרות היתה

העליון ואת און שארה: כה ורפח בנו ורשע ותלח בנו ותחן בנו: כי לערן בנו עמיהוד בנו ארישמע בנו: כי נון בנו יהושע בנו: כח ואחותם ובשבותם בית אל ובנתיה ולמורה נערן ולמערב גור ובנתיה ושכם ובנתיה עדעיה ובנתיה: כט ועלידי בנימנישה ביתישאן ובנתיה תענך ובנתיה מגדו ובנתיה דור ובנתיה פאלה ישבו בני יוסף בן ישראך: ל בני אשר ימנה וישוה וישני ובריעה ושרח אחותם: לא ובני בריעה חבר ומלפואך הוא אבי בריות: לב וחבר הוקיד אתיפלט ואתישומר ואתיחותם ואת שועא אחותם: לג ובני יפלט פסך ובמהל ואתות אלה בני יפלט: לד ובני שמר אחי ורוהנה יחפה וארם: לה ובן הלם אחיו צופה וימנע ושלש ועמל: לו בני צופה סוה ותרנפר

ושוועל וברי ימרה: לו בצר והוד ושמוא ושלשה ויתרן ובארא: לח ובני יתר יפנה ופספה וארא: לט ובני עלא ארח ותניאל ורציא: מ פלאקה בני אשר ראשי ביתהאבות פרודים גבורי חילים ראשי הנשיאים ותניהשם בצבא במלחמה מספרם אנשים עשרים ושישה אלה: ח א ובנימן הוליד אתבלע בכרו אשבל השני ואחיה השלישי: בנחה הרביעי ורפא החמישי: ג ויהיו בנים לבלע אדר וגרא ואביהוד: ד ואבישוע ונעמן ואחות: ה וגרא ושפופן וחורם: ו אלה בני אחיה אלה הם ראשי אבות לוישבי גבע ויגלוס אלמנחת: ז ונעמן ואחיה וגרא הוא הגלם והוליד אתענא ואתאחיהד: ח ושחרים הוקיד בשורה מואב מןשלתו אתם חושים ואתיבערא נשיו: ט ויולד מןתרנפר

חולדות אהרן עון בנו. עזובין כפ פססוס קסס מגלה יד: והסוהסס. קדושין עו.

רשי

סס העיר: (כה) ורפח בנו. של בריעה: ורשע ותלח. בנים של רפח כמו כן חשב דורות: (כט) ועל ידי בני מנשה בית שאן. פתרון סוחד לכני מנשה כמו איש על ידו לדגליהם (במדבר ז'): (לא) הוא אבי בריות. שר אותה העיר ובני ר' לוי ור' סיוון ר' לוי אומר שהיו בנותיו נאות ונשואות לכהנים שמשחו בשמן וזת ר' סיוון אומר שהיו בנותיו נאות ונשואות למלכים שמשחו בשמן המשחה ולפי שהיו להם שמן הרבה היו מושחין בו לכך היו נאות דהא כאשר כתיב וטול בשמן רגלו (דברים ל"ג) ואמר ר' חנינה חמין ושמן שסכתי אמו החיורתי לנערותי: (ה) ובנימן הוליד את בלע בכרו. כבר יחכו (לעיל ז') ולפי שרצה ליחס עד שאלו המלך מתחיל ליחס מבנימן ושמות האחים קוראים כאן ובל יחס למספר והרואה לדקדק רוב ערו הלוים ומגדריהם האחורים כאן למפרע הן ביהושע כי עזרא ספרים מלא: (ו) ויגלוס אל מנחת. מן הגלם ומפרס אחריו בסמוך ונעמן ואחיה וגרא הוא הגלם: מנחת. שם מדענה כדכתיב (לעיל ז') הרואה חני המנחות וכתיב ומני המנחתי (ס): ושחרים הוליד. הוא

דק

בנחלה בני אפרים: ואת חוון שארה. שם העיר חוון ואלו היה חוון אחר. לפיכך היו מיהבים זה אל שארה שבנחלה חוון: (כה) ורפח בנו ורשע. שם לסדר המגלה שהזכיר בבני אפרים והפסוק במעשה השני גם ועשה יסוד והשלים היחס עד יהושע: (כט) ועל ידי בני מנשה. ועל מקומות בני מנשה כמו איש על ידו. ר"ל כי כמון לערי בני מנשה בהן בית שאן ובטומיה טעך ובטומיה וכו' כמון להם היו בני אפרים כמו שאמר בספר יהושע: (ל) בני אשר וכו' הוא אבי בריות. מלכיהל הוא אבי בריות: (לז) וחבר הוליד את יפלט וכו' ראשי הנשיאים. ואף לנשיאי השבט היו ראשים מרוב גבורותם. או יהיה ראשי כמו ראשים ובמורה רבים. ור"ל שהם הראשים הנשיאים: (ה) ובנימן הוליד את בלע בכרו ואשבל השני אמר אשבל השני ולא היה אלא שלישי כי בני בנימן בלע ובכר ואשבל וכן אמר למעלה בלע ובכר: אלא לפי שלא זכר בכר אמר אשבל השני ולא זכר בכר הנה כמו בלא זכרו גם כן בסדר פנחס אלא לבלע משפחת הצלעני לאשבל משפחת האשכלי. ובסדר ויגש אליו זכר ו' בנים לבנימן ובכר פנחס לא זכר כי אם המשנה חולי הם היו ראשי משפחות לבנימן לפיכך לא זכר הנה ג"כ בכר אע"פ שזכר אורח בספר הראשון. ובסדר ויגש ג"כ זכר ארד ונעמן בבני בנימן ובסדר בכר פנחס ויהיו בני בלע ארד ונעמן פקרא בלע שם בניו כשם אחיו גם שנה זכר בכר פנחס כמו שכתבתי. ור"ל אמרו כי אוחס משפחות שהכרו בכר פנחס לנו במדבר בדבר גבע אל מנחת. ואחר כן זכר איה מן הראשים שהגלוס והם נעמן ואחיה וגרא. והגלות הזה לשון גלות כלומר הטיעום ופלטום ממקום שהיה גבע אל מנחת. וכן גם גולה לגור בדדה מואב מפני הרעב או מפני מקרה אחר: הוליד בן מן שלתי חוים. והוא שם השמו האחת חוים השנית ובערא השלישית שלבן נשיו. ואומר משלשון הוליד ומן שלחו עומד במקום שנים כאלו אמר מן שלחו אותם ומן חוים: והוא שם שלתי חוים: ואת בערא. כמו מן בערא כמו בלתי את העיר שפי' מן. וזכר חולדות שתי נשיו ולא זכר חולדות בערא. חולי לא היו נכבדים וראשים כי אלה שזכר היו ראשי האבות כמו שאמר: (פ) חוים שלחו חוים

מצורת דוד

מספרם כ"ז אלה השנים השונים: ח (ה) ובנימן. חזר להזכיר את בנימן לייחס אחריו שאלו המלך: אשבל. למעלה חשב אחרים וכן יש הרבה שינוים בין זה לזה וכן דרך הכפר מה שחיסר כאן גלה במקום אחר ואלו הם דרש בכל זה כמ"ס ר"ל לא יתכן ספר ד"ה אלא להדרש: (ו) ואלה בני אחיה. יתכן שהוא בלע והיה נקרא צ' ענה מפרס מי ומי מהם אשר הגלוס: ואלהים. יתכן שהוא אחות הוליד את ענא וכו': קדושים הם בלשון: הוא. מוסב על גרא לומר כאשר הגלם הוליד את ענא וכו': (ח) ושחרים. גם הוא מבני בנימן ואולי נזכר הוא למעלה בשמו האחר: בשדה מואב. בשם שלחך לגור שם: מן בלתי חוים. מן שאמר עומד במקום שנים כאלו אמר מן שלחו חוים ומן חוים ומבערא נשיו וכן שמום השנים האחת שלחו חוים והשמות חוים ובג' בערא ואת הוא כמו מן וכן בלתי את העיר (שמות פ) ומשפטו מן העיר: (ס) מן

על שמה: (כה) ורפח בנו. חוזר על בריעה לומר שרפח היה בנו: ורשע ותלח בנו. ל"א היה בנו של רפח: ותחן בנו. הוא חוזר על תלח הבנוחך: (כז) יהושע בנו. הוא יהושע בן עון יהודים: (כה) ואחותם ומוסבוקם. ענינם אחד והוא כפל בשמות אדפות וכן אדמת עפר (דניאל יב): ולמורה נערן ולמערב. מעברי נערן החמור והמעברי גזר וכו': (כט) ועל ידי. גם יבדו כמון למקומות נחל מנשה שהם בית שאן וכו' שהיו מנהלת מנשה במ"ח ביהושע: באלה וכו'. בני אפרים ישבו בבית אל וכו' ובני מנשה בבית שאן וכו': (ל) ובן הלם. כמו ובני הלם: אחיו. הלם זה היה אחיו של ב"ה מן הזכרים במקרא בלמעלה: (לח) ובני יתר. הוא יתכן (לט) ובני עלא. חולי הוא מהמזכרים והיה נקרא בשמי השמות: (מ) בנודים. נכריים מכל בני השבט: ראשי הנשיאים. הם היו לראשים על נשיאי השבט: והחיתום. הידועים ביחוסם מבני אשר היוזאים בצבא מלחמה היה

דברי הימים א ו ז

קטז

את בלעם ואת מגרשיה: ופואה חר מן ר' זוגין מן ב"ב קרמ' לא מפי' א' ותני' מפי' וס' תומים רמלאו ימיה ללדת והנה תומים. תאומים והי בעת לרתה הנה תאומים כבמנה. ופואה ובני יששכר תולע ופואה דבראשית. ופואה ולבני יששכר תולע ופואה דר"ה. ותורני חיל למלחמה דשמואל. ותאורני חיל למלחמה דתהלות. להשות גלים נצים. להשאות גלים ודישעיה. והלופי' ר' זוגין מן ב"ב קרמאה מפי' א' ותניא לא מפי' א' וסמי' משאל וממטה אשר דיהושע. משל וכמטה אשר דר"ה. וקראתו ויאמר לא ירד בני

מגרשיה: נט וממפיה אשר את-משל ואת-
מגרשיה ואת-עבדון ואת-מגרשיה: ס ואת-
חוקק ואת-מגרשיה ואת-רהב ואת-מגרשיה:
סא וממפיה נפתלי את-קדש בגליל ואת-
מגרשיה ואת-חמון ואת-מגרשיה ואת-קריתים
ואת-מגרשיה: סב לבני מררי הנזתרים
ממפיה ובלון את-רמונו ואת-מגרשיה את-חבור
ואת-מגרשיה: סג ומעבר לירדן ירחו למורה
הירדן ממפיה ראובן את-בצור במדבר ואת-
מגרשיה ואת-יהודה ואת-מגרשיה: סד ואת-
קרמות ואת-מגרשיה ואת-מיפעת ואת-
מגרשיה: סה וממפיה-גד את-ראמות בגלעד
ואת-מגרשיה ואת-מחנים ואת-מגרשיה:
סו ואת-השבון ואת-מגרשיה ואת-יעזר ואת-
מגרשיה: זא ולבני יששכר תולע ופואה
ישׁיב ושמרון ארבעה: זב ובני תולע עזי ורפיה
ויריאל ויהמי ויבשם ושמואל ראשים קבית-
אבותם לתולע גבורי חיר לתלדותם מהפרם
בימי דוד עשרים ושנים-אלף ויש מאות:

נבני עזי יורחיה ובני יורחיה מוכא
ועבדיה ויאזר ישיה חמשה ראשים כלם:
ד ועליהם לתלדותם לבית אבותם גדודי צבא
מדהמה שרשים ושיה אקף פיהרבו נשים
ובנים: ה ואחיהם לכל משפחות יששכר גבורי
חוקים שמונים ושבעה אלף התיחשם לכל:
ובנימן בלע ובכר ויריעאל שרשיה: ו ובני
בדע אגבון ועזי ועזיאל וירימות ועזרי חמשה
ראשי בית אבות גבורי חילים והתיחשם עשרים
ושנים אלף ושלשים וארבעה: ח ובני בכר
זמירה ויעש ואליעזר ואליעזרי ועמרי וירימות
ואביה וענתות ועלמות פלאקה בני בכר:
ט והתיחשם לתלדותם ראשי בית אבותם גבורי
חיר עשרים אלף ומאתים: י ובני יריעאל
בדחן ובני בלחן יעיש ובנימן ואחוד ובנענה וזיתן
ותרשיש ואחישחר: יא פלאקה בני יריעאל
לראשי האבות גבורי חילים שבעה-עשר אקף
ומאתים יצאי צבא למדהמה: יב וששם וחפם בני
עיר חשם בני אחר: יג בני נפתלי יחזיאל

קכ

רשי

אע"פ שנתנו לבני קהת ע"פ הגורל נפל גם להם הגורל לתת כמו כן לגרשום:
(סב) לבני מררי הנותרים ממטה זבולן. כלומר שלא הגיע להם חלק שתיים
עשרה עיריות שנתנו להם ראובן וגד וזבולן והיו הנותרים ממטה זבולן מחלק
זבולן קהת לבני מררי הנותרים: (א) ולבני יששכר תולע ופואה יעזר ושמרון.
כחמש כתיב (בראשית מ"ו) ויוז יוז היה שמו ולפי שנתיוסנו ללמוד תור' דכתיב
(לקמן י"ג) מבני יששכר יודעו כינה לעתים לבך וכה וקראת יעזר: (ב) ובני
תולע. מספרים כימי דוד עשרים ושנים אלף ושש מאות כל אלה בני תולע לבד
מבני עזי: (ג) ובני עזי וגו'. שלשים וששה אלף כי הרבו נשים ובנים. וכל אלה
היו לבד מאותן עשרים ושנים אלף ושש מאות של בני תולע: (ה) ואחיהם לכל
משפחות. בין בני תולע בין בני עזי בין כל גבורי החילים של דוד שמונים
ושבעה אלף: התיחשם לכל. פתרון לכל היחס שלהם: (ו) בנימן בלע ובכר
ויריעאל. זה שקורא כספר הישר אשבל (ראשית מ"ז): (ז) ותפוס ותפוס בני
עיר חשם בני אחר. עזרא שכתב ספר היחס הזה לא היה יודע אם היו מבני
בנימן אם לאו לפיכך כתבם לבדם וגם משום דכתיב ומכיר לקח אשה לחפוס
מספקא ליה: (יג) בני נפתלי יחזיאל וגו'. מה שלא נתיחס יותר זהו הטעם
כמפורש בשלמי מגילת ירושלמי ג' ספרים מצא עזרא וכל אחד ואחד מן הוהם
ומה

קהת היחס ובחכמה וזכר עוד עד יחס שאלו מלך ישראל: ויריעאל. הוא אשבל: (ח) ובני בכר וכו' וענתות. עיר ענתות אשר בארץ בנימן נקראת על שמו שבגלה
ענתות זה. כמו ויקרא בשם העיר בשם בני העיר. ועלמח כמו כן שם ארם ושם עיר צלחן בנימן ויהא הגקראת בחורים וכן כתיב ומבחורים ומן עלמח: (יב) ותפוס
והפי' בני עיר: והוא עיר בזכר מבני בלע: השיב בני אחר. אחר זה לא נזכר ואפשר שהוא אחר המזכירים ויש לו שתי שמות ומה שכתב היחס על דרך קצרה כי
עזרא מה שמאל צוחים או מה שממכר לו בקבלה הוא מה שכתב: (יג) בני נפתלי. ולא זכר מיחבוי כי אם בניו ומה שאמר בני

מצורת דוד

ועממה מחולדותם ומבית אבותם ראשי גדודים ראשים ללחם צבא מחמה היו
ל"ז אלף כי הרבו נשים וע"ז הרבו נשים: (ה) לכל משפחות. אה כל המשפחות:
התיחשם לכל. לכולם היו ספרי יחוס: (ו) בנימן. זהו היחס מבני בנימן:
(ז) והתיחשם עשרים וכו' למספר הזה היה ספרי יחוס: (ט) והתיחשם וגו'.
ר"ל ראשי האבות היו להם ספרי יחוסם לתולדותם ועממה גבורי חיל למספר
עשרים

דברי הימים או

ואת שדה ב' וס' ואת שדה שסרון ובנימן. ואת שדה העיר ואת הצריה: ועשן ה' יסודם קרחא בקריאה וס' לבנה ועתר. עין רסן ועתר. ולאשר כבוד עשן. ותכן ועשן. ואת עשן ואת מגרשיה רספרא: אתהם ה' בקריאה וס' וישכם לבן בבקר וישק לבניו ולבנותיו ויברך. והותרה אתהם את החקים ואת התורות. וישמע ה' בקול ישראל וחת את הכנעני. בבקרת רעה עדרו. ויתנו בגורל מפתה יהודה רספרא: ואת בלעם ג' רסמיבו בקריאה וס' ואת בלעם בן בעור הרגו ברוב. ואת בלעם בן בעור הקסם.

הגורל: מ ויתנו להם אתיהברון בארץ יהודה ואת מגרשיה סביבתיה: מא ואת שדה העיר ואת הצריה נתנו ללבב בני יפנה:

מב ולבני אהרן נתנו את ערי המקלט אתיהברון ואת לבנה ואת מגרשיה ואתיהר ואת אשתמע ואת מגרשיה: מג ואת חילו ואת מגרשיה אתיהר ואת מגרשיה: מד ואת עשן ואת מגרשיה ואת בית שמש ואת מגרשיה: מה וממטה בנימן את גבע ואת מגרשיה ואת עלמות ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

מו ולבני גרשום למשפחותם מפתה יששכר וממטה אשר וממטה נפתלי וממטה מנשה בפסגן ערים שלש עשרה: מח לבני מררי למשפחותם מפתה ראובן וממטה גד וממטה

מז וממטה בנימין את גבע ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

מו ולבני גרשום למשפחותם מפתה יששכר וממטה אשר וממטה נפתלי וממטה מנשה בפסגן ערים שלש עשרה: מח לבני מררי למשפחותם מפתה ראובן וממטה גד וממטה

מז וממטה בנימין את גבע ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

זבדון בגורל ערים שתיים עשרה: מט ויתנו בני ישראל ללוים את הערים ואת מגרשיהם: נ ויתנו בגורל ממטה בני יהודה וממטה בני שמעון וממטה בני בנימן את הערים האלה

מא ואת שדה העיר ואת מגרשיה ואתיהר ואת אשתמע ואת מגרשיה: מג ואת חילו ואת מגרשיה אתיהר ואת מגרשיה: מד ואת עשן ואת מגרשיה ואת בית שמש ואת מגרשיה: מה וממטה בנימן את גבע ואת מגרשיה ואת עלמות ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

מז וממטה בנימין את גבע ואת מגרשיה ואת עלמות ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

מז וממטה בנימין את גבע ואת מגרשיה ואת עלמות ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

מז וממטה בנימין את גבע ואת מגרשיה ואת עלמות ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

מז וממטה בנימין את גבע ואת מגרשיה ואת עלמות ואת מגרשיה ואת ענתות ואת מגרשיה פרי עריהם של שש עשרה עיר במשפחותיהם: מו ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה ממוחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר:

רשי

דק

שהיו עד שלמה: (לט) ואלה משפחות לטוירוס בגבולס וגו'. עד כי להם היה הגורל ללוים ולכהנים ממחלקם כל ישראל הפילו גורלות על ארץ ישראל כמה מחרץ ישראל יבא להם ולכהנים וללוים ויבא ליהודה הגורל מתחלה וזה כי להם היה הגורל דרשונה לחת להם אותן עיירות שכתוב כאן: (מא) נתנו לכל. כי משה נתן לו: (מב) וממטה בנימן את גבע. כי הגורל נפל לבנימן לחת אלו העיירות: (מג) ולבני קהת הנותרים. כי הכהנים ואלו מקהת וכבר אמרו מה שנתנו לכהנים בני קהת: ולבני קהת הנותרים ממשפחת המטה. של לוי: ממחצית מטה חצי מנשה בגורל ערים עשר. ולהני שבע המשנה נפל הגורל ליתן לבני קהת הלוים ערים עשר: (ג) ויתנו בגורל מפתה בני יהודה וממטה בני שמעון. אעפ"י שלא הזכיר שמעון נחזינן שהיה חלקו מה שנתן לו יהודה וגם יבא חזרונו עד וממטה בנימן הכל נתנו בני יהודה ובני שמעון ולפי שלא הזכירו למעלה מזכירו עתה כאן: אשר יקראו אתכם בשמות. כלומר אשר קראנו שזכירו כבר: (גא) וממספחות בני קהת ויהי עיר וגו'. אע"פ שנתנו להם הם הלוים ופתרון הכל נתנו אפרים ומנשה דאוקו הותר שאלו למעלה ולבני קהת הנותרים ממשפחות המטה: (גו) לבני גרשום ממספחת חצי מטה מנשה. אע"פ

לוי לא היה לו חלק בארץ אלא השם הוא נחלתו והם היו נמונים לעבודת השם הלוים לשורר והכהנים להקריב וזכר הערים שנתנו להם חלק עבודתם ובספור ערי הלוים חמאל שמונת משפחות ומה שהמלא בספר יהושע והוא כמו שכתבתי לך בשמו' בני אדם. ויש מפרשים כי כל שנבנהו כאן היה כי כשנפל הגורל לחת המזוין ביהושע היו קהל הערים ביד הכהנים והפרישו אחרים תהיהם עד שכבשו'. ובענין זה נמלה בהוכחה אע"פ שהפרישו שכם בהר אפרים לא היה קולטת הכרישו זה נמלא תהיה עד שכבשו קדש ויש הרבה דרשות בהשמות השמות והן נרין להזכיר: (גא) וממספחות בני קהת. ס' מקהת משפחות בני קהת אותם בלא לקחת מיהודה ומשמעון ומבנימן לקחו ערים ממטה אפרים אה שכם ואת מגרשיה ואת גדר ואת מגרשיה: (גב) ואת יקמס. זאת קבליה המזכר ביהושע: ואת בית חורון ואת מגרשיה. זה היה מבני אפרים: (גד) ואת חילון ו זה היה מבני

מצודת דוד

מצודת ציון

מקטורידים וכו' והיו ממונים לכל מלאכת קדש הקדשים כי הלוים אבירים לצוא בה (לה) ואלה בני אהרן: אשר היו ממונים על מלאכת קדש הקדשים והבן עד המזוין שהיה ב"ב יומי רבנעם: (לט) ואלה משפחות. אלה המספחות אשר יבנו בני אהרן להקריב להם: לבני אהרן ר"ל ראשון למשפחת הקהתי נתנו לבני אהרן כי להם היה על שהפסיק כמה שנתנו לכלל הזר לומר ולבני אהרן: ערי המקלט. כי כל הערים היתה לכהנים וללוים היו קולטין את הרומם וכן ראו': את הצרון. על שהזכיר השלר הזכיר שוב את הצרון: וממטה בנימן. ואלו המזכיר למעלה היו מבני יהודה ומבני שמעון: שלש עשרה. אולם מעיין כאן ב"א א"ל והכניס כלולים בהמגשים וניהושע הזכיר כולם בשם וקראם בשע"י השמות ובשפתן נקראו: במספחותיהם. בהלכות בין משפחות הכהנים וכל משפחה ישנה לבדה ולא מעורבים: (מו) הנותרים וכו'. כי הכהנים גם המה ממספחת מטה קהת והם כבר לקחו: ממחצית. להם נתנו מנהלת חצי מטה מנשה: בגורל. העילו גורל מה הם הערים אשר יתנו: ערים עשר. עם עשר אפרים וכן המה יבנו כל המשפחה לבד: אבר יסבו בבשן שעמדה בעבר הירדן כי הני שבע מנשה שנתנו לבני קהת המה יסבו צא"י ענמה: (מט) ויהיו. לפי שעתה צא למטה שמונת הערים לזה אמר שוב ויתנו וגו': (נ) ויתנו בגורל וכו'. לפי שלמעלה לא הזכיר את שמעון ועתה בה להזכירו לזה זכר שוב את כולם: אשר יקראו. ר"ל לומר אשר קראו ופרשו למעלה את שמונת הערים: (נא) ונתמספחות. ר"ל ומקמת משפחות בני קהת היו ערי גבולס וכו' ומנחם האן גם ערי דן עם שלא זכר את דן ולמעלה אמר ערים עשר ומשפחותם סס ביהושע והשמים ההכרים בהן כלל בהמגשים:

מקטורידים וכו' והיו ממונים לכל מלאכת קדש הקדשים כי הלוים אבירים לצוא בה (לה) ואלה בני אהרן: אשר היו ממונים על מלאכת קדש הקדשים והבן עד המזוין שהיה ב"ב יומי רבנעם: (לט) ואלה משפחות. אלה המספחות אשר יבנו בני אהרן להקריב להם: לבני אהרן ר"ל ראשון למשפחת הקהתי נתנו לבני אהרן כי להם היה על שהפסיק כמה שנתנו לכלל הזר לומר ולבני אהרן: ערי המקלט. כי כל הערים היתה לכהנים וללוים היו קולטין את הרומם וכן ראו': את הצרון. על שהזכיר השלר הזכיר שוב את הצרון: וממטה בנימן. ואלו המזכיר למעלה היו מבני יהודה ומבני שמעון: שלש עשרה. אולם מעיין כאן ב"א א"ל והכניס כלולים בהמגשים וניהושע הזכיר כולם בשם וקראם בשע"י השמות ובשפתן נקראו: במספחותיהם. בהלכות בין משפחות הכהנים וכל משפחה ישנה לבדה ולא מעורבים: (מו) הנותרים וכו'. כי הכהנים גם המה ממספחת מטה קהת והם כבר לקחו: ממחצית. להם נתנו מנהלת חצי מטה מנשה: בגורל. העילו גורל מה הם הערים אשר יתנו: ערים עשר. עם עשר אפרים וכן המה יבנו כל המשפחה לבד: אבר יסבו בבשן שעמדה בעבר הירדן כי הני שבע מנשה שנתנו לבני קהת המה יסבו צא"י ענמה: (מט) ויהיו. לפי שעתה צא למטה שמונת הערים לזה אמר שוב ויתנו וגו': (נ) ויתנו בגורל וכו'. לפי שלמעלה לא הזכיר את שמעון ועתה בה להזכירו לזה זכר שוב את כולם: אשר יקראו. ר"ל לומר אשר קראו ופרשו למעלה את שמונת הערים: (נא) ונתמספחות. ר"ל ומקמת משפחות בני קהת היו ערי גבולס וכו' ומנחם האן גם ערי דן עם שלא זכר את דן ולמעלה אמר ערים עשר ומשפחותם סס ביהושע והשמים ההכרים בהן כלל בהמגשים:

דברי הימים או

קמו

כמשפטם ת' וסמ' מלבד עולת החדש ומנחתה דגנחם . ומנחתה ונסכיהם למרים דשביעי של חג . ויקרא בקל גדול ותגודדו . כי אם כמשפטם הראשון . לבא לבית ה' כמשפטם . ויעמדו כמשפטם על עבודתם . ויעמדו על עמדם כמשפטם . וא' כמשפטם עד היום הזה הם עשים :

שְׁמוּאֵל הַכֹּהֵן וְשֵׁנִי וְאַבְיָה : יר בְּנֵי מִרְיָה מִחֵלָה לְחַם כְּמֹנֶה
 לְבָנָי בְּנֵי שְׁמַעִי בְּנֵי עֹזָה בְּנֵי טוֹ שְׁמַעְיָא בְּנֵי
 הַגִּיָּה בְּנֵי עֲשִׂיָה בְּנֵי :
 טו וְאַלְהָה אֲשֶׁר הָעֵמִיד דְּוִיד עַל־יַד־יְשׁוּר
 בֵּית יְהוָה מִמְּנוֹחַ הָאָרְוֶן : יו וַיְהִי מִשְׁרָתִים לְפָנָי וַיִּמְלֹךְ
 מִשְׁבֵּן אֶחָד־מוֹעֵד בַּשָּׁנָה עַד־בְּנֹת שְׁלֹמֹה אֶת־
 בֵּית יְהוָה בִּירוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵדוּ כְּמִשְׁפָּטֵם עַל־
 עֲבֹדָתָם : יא וְאַתָּה הָעֵמִידִים וּבְנֵיהֶם מִבְּנֵי תַקְהָתִי
 הַיְמִן הַמְּשׁוֹרָר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּנֵי־שְׁמוּאֵל : יב בְּנֵי
 אֶלְקָנָה בְּנֵי־יִרְחָם בְּנֵי־אֶלְיָאֵל בְּנֵי־תָוֹחַ : יג בְּנֵי
 צִיָּה בְּנֵי־אֶלְקָנָה בְּנֵי־מַחַת בְּנֵי־עֲמִשִּׁי : יד בְּנֵי
 אֶלְקָנָה בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּנֵי־עֲזַרְיָה בְּנֵי־צַפְנִיָה : יו בְּנֵי
 תַחַת בְּנֵי־אֶסִיר בְּנֵי־אֶבְיָסָף בְּנֵי־קָרַח : יז בְּנֵי־יִצְחָר
 בְּנֵי־קַחְתָּי בְּנֵי־לִזְיָה בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל : יח וְאַחִיו אֶסָף
 הָעֵמִיד עַל־יְמִינוֹ אֶסָף בְּנֵי־בְרִכְיָהוּ בְּנֵי־שְׁמַעְיָא :
 יט בְּנֵי־מִיכָאֵל בְּנֵי־עֲשִׂיָה בְּנֵי־מִלְכִיָה : כו בְּנֵי־אֶתְנִי

בְּנֵי־יִרְחָה בְּנֵי־עֲדֵיָה : כז בְּנֵי־אֵיתָן בְּנֵי־יִצְחָק בְּנֵי־
 שְׁמַעִי : כח בְּנֵי־יִחִתָּן בְּנֵי־גִרְשָׁם בְּנֵי־לִזְיָה : כט וּבְנֵי
 מִרְיָה אֲחֵיהֶם עַל־הַשְּׂמָאוֹל אֵיתָן בְּנֵי־קִישִׁי בְּנֵי־
 עֲבָדִי בְּנֵי־מִלְכָד : ל בְּנֵי־חֲשִׁבְיָה בְּנֵי־אֲמִצְיָה בְּנֵי־
 חֲלָקִיָה : לא בְּנֵי־אֲמִצְיָה בְּנֵי־שֹׁמֵר : לב בְּנֵי
 מַחְלִי בְּנֵי־מוֹשִׁי בְּנֵי־מִרְיָה בְּנֵי־לִזְיָה : לג וְאַחֵיהֶם
 הַלֵוִים נְתוּנִים לְכָל־עֲבֹדַת מִשְׁבֵּן בֵּית הָאֱלֹהִים :
 לד וְאַחֲרָיו וּבְנָיו מִקְטִירִים עַל־מִזְבֵּחַ הָעֹלֶה וְעַל־
 מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת לְכָל מִקְרָבֵת קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים
 וּבְכָפֹר עַל־יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד
 הָאֱלֹהִים : לה וְאַלְהָה בְּנֵי אֶחָד־אֶרְעֹז
 בְּנֵי פִינְחָס בְּנֵי אֲבִישׁוּעַ בְּנֵי : לו בְּנֵי בְּנֵי עֲזִי
 בְּנֵי זַרְחִיָה בְּנֵי : לז מְרִיֹת בְּנֵי אֲמִרְיָה בְּנֵי
 אַחִיטוֹב בְּנֵי : לח צְדוֹק בְּנֵי אַחִימֵלֵךְ בְּנֵי :
 לט וְאַלְהָה מוֹשְׁבֹתָם לְמִירוֹתָם בְּגִבּוֹלָם
 לְבָנָי אֶחָד־לְמוֹשֶׁפַחַת תַּקְהָתִי כִּי לָהֶם תִּהְיֶה

רשי

דדק

כמו וי"ו וזבולן וכן כל וי"ו שמוע שסוף על חזיה שחלמה שב"א הוא צבורה
 אלא על אוחיה הגרון שהוא צבחה כשהחלה החיבה שב"א ופתח או כשהחלה
 החיבה שב"א וכו' . ואם ובי היה לשמות היה לו לומר ושי הוי"ו צבורה ועוד
 היאך אמר הכבוד ולא הזכיר שמו זה בהכרח ולא מלאו . ועוד שיתכרו לומר
 כי וי"ו וזיה נוכח ומי הצואה בצורה הזאת אבל הגוון כי ושי הוא יואל
 ובי שמוע היו לו כמו שהראה בספר הזה כדמה מקומות כן זה הוא שמו וואל
 והיה שמו ושי גם כן : (טז) ואלה אשר העמיד דוד על ידי שיר . כלומר
 העמידם לשור : בית ה' . כמו בבית . וכן הנמצא בית ה' ורבים כדמיו :
 הוא המך מן מנוח כמו מן מקום ממקום . ועי' ממונה הארון מיום
 שנה הארון צירושלים כשהצואה מקרית יערים לירושלים והיה צאלה אשר
 נטה לו דוד עד בנין הבית וזהו שאלמר ממונה הארון כי עד היום ההוא לא
 היה נח כי היו מצויין אותו ממקום למקום . ומיום שנת הארון שם העמיד
 דוד המזבחים ושאר לפני הארון שם כמו בבית המקדש : (יז) ויעמדו כמשפטם
 על עבודתם . היא עבודת השיר וכן אמר בתורה לעבוד עבודה עבודה והוא
 המשנים והטו עד יעקב חזינו אמר עליו כן ישראל ובעתים אמר כן לוי ולא עוד ומפני שהיה נכבד
 כפי לפיכך אמר ביהם הימן כן ישראל לפי שהיה מבני קרח ואמר יעקב וצקהל אל תהד כבודי . כלומר
 צביקהל עמדתם לא יזכר שמי וכן . אמר בתורה קרח בן יזכר כן קרח כן
 מקומות ים שהיו לו שתי שמוע פעם קוראים אותו צאה ופעם קוראים אותו צאה . ויש שהיה
 שזכר אותו הנס ולמעלה זכר אותו וזכר שמעי כן יהוה ולא זכרו למעלה ולא זכרו למעלה זכר
 גרשום כן לוי . לא זכר לבני וזכר שמעי כן יהוה ולא זכרו למעלה זכר לוי וזכרו למעלה זכר לוי
 אלא ומזכרים היו ואחיהם היו לשאר עבודת בית האלהים . כלומר אלה השלשה שזכרו היו
 שלמה היו שוערים כמו שכתוב : (לד) ואחריו ובינו מקטירי . זכר אחרן שהי' ראש הכהונה ולפי שזכר הלויים
 ישראל : (לה) ואלה בני אהרן . יהסם עד לדוק ואחיהם שהיו בימי דוד ושלמה : (לט) ואלה משבוחם לטירוח' . לפי שבסג

מצודת דוד

מצודת ציון

בנו וכו' והושב אחד כן אחד : (יג) ובני שמואל . הוא שמואל הנביא כן אלקאה : (כ) לבני . הוא לעדן הנזכר לקמן (כג ז) כחלוק השמחה : (כד) וזה . הוא ויחאל כנוצר למסע
 ושי . הוא יואל החומר שב"א ובעתה השמות היה נקרא : (טז) אלה . הם הנחלים
 למטה : על ידי שיר . ר"ל לשור בבית ה' : ממונה הארון : מיום שנה הארון צירושלים כי לא וזו משם כאשר מקודם שהיה מחלק ממקום למקום : (יח) משכן
 אהל מועד . זה האהל אשר נטה לו דוד למ"ש שב"ב : ויעמדו כמשפטם : כאשר בינה הבית יעמדו שם כמשפט שהתן להם דוד על עבודתם המושל עליהם וזהו עבודת
 השיר : (יח) ואלה העומדים . אלה הם הראשים העומדים לשור וצביהם עמם : הימן המזבחי . הוא היה הראש : כן יואל . הוא ושי המזכר למעלה וכן ביתר
 השמות משתנה ממה שזכר למעלה והוא על כי היו נקראים בשתי השמות וזהו כלל גדול : (כד) ואחריו . ר"ל הכרו : אסף וכו' . גם הוא היה לראש : אסף כן צרכיו .
 ר"ל אסף זה היה כן צרכיו וכו' : (כו) כן שמעי . לקר לא זכר למעלה שמעי וכן לא הזכיר לבני כן גרשום : (כט) על השמאל . של הימן המזבחי : אחרון
 וכו' . גם הוא היה לראש : (לג) ואחיהם הלויים . ושאר הלויים : הלויים לשאר עבודת המשכן להיוש שוערים וממונים על ארבי המשכן : (לד) מקטירים . הם היו
 מקטירים

דברי הימים א ד

קוב

והקבר. וגרם ובאו עמים רבים וגוים עצוסים. והגוים כי הגו והממלכה אשר לא יעברוך יאבדו. ונבניהם אם עשק רש וגול וספספ וצדק תראם במדינה. והנבניהם. ונקף סבבי היער בכורל והלכטון. ונבה עדה נא גאון וגבה. והגבה והאולם אשר על פני הארץ. ונבה כי רם ה' ושפל יראה. והנבה כה אמר ח' הסיר הסצגנת חרם העסרת. וכל

הַלִּיד אֶת־יְהוֹת וְיַחַד הַלִּיד אֶת־אֲחֻזֹּתַי וְאֶת־לְחָד יִהְיֶה ס' א
 אֱלֹה מִשְׁפַּחַת הַצְּרָעֵתַי : ג וְאֱלֹה אָבִי עֵיטָם ז שום אש
 יִזְרַעַל יִשְׁמָא וְיִדְבָּשׁ וְשֵׁם אֲחֵתָם הַצְּרַלְפוּנִי : ג . ג . ג
 ר וּפְנִנְיָאֵל אֲבִי־גִדְרָר וְעִיר אָבִי הוֹשֵׁה אָדָה בְּנִי--- ז ס' חס' ז
 חוּר בְּכוֹר אִפְרָתָה אָבִי בֵּית לַחֵם : ה וְלֵאשֶׁהוּר ז
 אָבִי תַקְוֶע הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים הַלֵּאָה וְנָעֲרָה : ו וְתִלְד ז
 לֹא נָעֲרָה אֶת־אֲחִיוֹם וְאֶת־חַפְרָא וְאֶת־יְמִינִי וְאֶת־ ז ומס' ז
 הָאֲחֻשְׁתָּרִי אֱלֹה בְּנִי נָעֲרָה : ו וּבְנֵי הַלֵּאָה צְרָת ז
 יֵצְחָר וְאֲתָנֻן : ח וְקוּץ הוֹלִיד אֶת־עֵגוֹב וְאֶת־ ז וצחר ז
 הַצְּבִיבָה וּמִשְׁפַּחַת אֲחֵרָחַל בְּזִיחָרָם : ט וְיֵהוּ ז ומס' נכחור
 יַעֲבִץ נָכְדָר מֵאֲחָיו וְאִמּוֹ קָרְאָה שְׁמוֹ יַעֲבִץ ז
 לֵאמֹר כִּי יִלְדֵתִי בְּעֵצָב : י וַיִּקְרָא יַעֲבִץ לְאֱלֹהֵי ז

חולרות. אחרו (לאשחור). טעס יכ: וכני חללס. טס: ויקח יענן. טמורס טז:

דק

רשי

ומזכיר את בניו: (ה) ולאשחור אביו תקוע היו שתי נשים. מוכב למעלה ואשת חזרון אביה ותלד לו את אשחור אביו תקוע כי לא יחס עד עתה: (ט) ואמו קראה שמו יענן לאמר כי ילדתי בעצב. וכינה שמו יענן ודגמתו בן אזוי (ס"ח) ואביו קרא לו בנימין (ראשית ל"ה): (י) והרביית את גבולי. בנחלות: והיתה ידך עמי ועשית מרעה. אם תהיה עמי ותגילני מרעה לבלתי עזבי שלא יארע לי שום נזק וענר ועצב והוא נדר מה שגדר: ויבא אלהים את אשר שאל. ושלם נדרו ומכאן מזכירין ראיה כשפוסקין נדקה (בצבד) צעבור מה שאין עודרין אלא נותנין בלא נדר ומדרשו ידוע: (יא) וכלוב אחי שוחה. משפחות הוא דקחטיב צקור ל' אע"פ שאין מזכירו למעלה וכן ובני קנז אע"פ שלא הזכירו למעלה וכן משנותי כמו בן לא הזכירו כי בן דרך כל הספר הזה: (יב) אביו שיר נחש. טס עיר ותחנה שר (ה') עליה: אלה אנשי רכה. בני אשקון ישבו בלותו מקום צרכה. ע"ח אנשי רכה המשפחה היתה מחונה אנשי רכה: (יד) ושירה הוליד את וואב אביו גיח חרשים. וואב היה שר של עמק שיש בה חרשים ולמה אביו קורא אותה גיח חרשים כי חרשים היו פתרון אותן שיבצו בגיח חרשים חרשים המה ועל שם נקרא הגיח: (טו) ובני כלב בן יפונה. אחרו רבותינו כלב בן יפונה זה כלב בן חזרון ולמה נקרא בן יפונה שפניה מעצת מרגלים ואל תחמה שהרי ייחס קנז משפחת כלב בן חזרון שהרי בן הדרך שמיחס קנז ומדלג על משפחה אחרת ואח"כ טופס משפחה ראשונה: ובני אלה

ני שום עזב ועצבי הוא מקור פועל עומד והכתיב והמקור באחד אין בו פועל ופעול. אפי על פי שלא הזכירו צבדר ההולדה הזכירו וכן תמלא צבסר זה צבדסה מקומות כי מקאר היה בצולדות: (יז) אביו עיר נחש. כמו אביו קרית יערים כי מבני מחשבה העיר הנקראת עיר נחש: אלה אנשי רכה. כל אלה בני כלוב שהזכירו היו נקראין אנשי רכה על ענין ידוע אללס: (יג) ובני קנז עתנאל. כי' אומני אבן ועץ הזכיר קנז הזכיר חולדותיו כמו שכתבו: (יד) אביו גיח חרשים. כמו אביו קרית יערים כי מבני חרשים: (טו) ובני כלב בן יפונה. כבר כתבנו כי דעה רבותנו ז"ל שהוא כלב בן חזרון. ואם הוא הזכיר עוד מהולדותיו מה שלא הזכיר למעלה: ובני אלה וקנז. כך היה שמו וקנז צו"ו: (יז) ובן עזרה יתר ומרד ועפר וילון וחסר את מרים. כי' אביו יתר ומרד ועפר וילון וחסר את מרים: (יח) וחסר את מרים וחסר את מרים על המזכות כי וההר את מרים על

מצודת דוד

הזמנתו כל מכה יצוסי וכו' (ט"ז ה) ולא פירש מה יעשה לו והוא כאומר הנה יקבל גמול: (יח) וכלוב אחי שוחה. לא הזכירו לפנים גס שניהם ואלו הזכירו בשם האחד אבד היה להם. או בן דרך הסבר להביר אנשים ותולדותיהם עם שלא הזכירו לפנים ממי ילאו ומי אביהם: (יז) אלה אנשי רכה. כל בני כלוב היו נקראים אנשי רכה מטעם ידוע אללס. (יג) ובני קנז. גם הוא לא מזכיר לפנים בן מי ה' (ולא הזכיר עוד מטעם כי מחד רכב): עתנאל. הוא היה בשופט הראשון על ישראל: (יד) בני חרשים היו. ר"ל צעצור זה היה נקרא המקום ההוא גיח חרשים על כי היו אנשים חרשים רבה לומר אותני אבן ועץ וצבדל: (טו) כלב בן יפונה. הוא כלב בן חזרון ועל שפניה עמנו מעצת מרגלים נקרא בן יפונה בן ארו"ל ועם כי כבר סיפר מהולדותיו בא עתה להשלים כפפור כל חולדותיו וכן דרך הספר הזה: וקנז. בן שמו צו"ו: (יז) וחסר. אשמו של מרד הרהא וילדה את מרים והוא טס

דברי הימים א א

קמ

אביהל בן דור . אלה ראשי אבות . אלה ראשי האבות . אלה עשה כניוהו בן הודיע . אלה הם אשר עברו . וכן רוד זקן עד רישא דסיפרא דכו' ר"ם אלה במ"ד ואלה וס"ט ואלה אשר הוטר שלמה ואלה שרי הנצבים . ואלה פקדום לבית אבותיהם . ואלה הסתקשרים תנינא דסיפרא . וכל עורא דכו' ר"ם ואלה במ"ד אלה וס"ט אלה

אברהם : כח בני אברהם יצחק וישמעאל :
 כט אלה תלדותם בכור ישמעאל נביות וקדר
 ואדבאל ומבשם : ל משמע ודומה משא הדר
 ותימא : לא ימור נפיש וקדמה אלה הם בני
 ישמעאל : לב ובני קטורה פיקגש אברהם ירה
 אתומרו ויקשן ומדן ומדן וישבק ושות ובני
 יקשן שבא ודדן : לג ובני מדן עיפה ועפר
 וחנוד ואבירע ואלדעה פלאדה בני קטורה :
 לד ויזר אברהם את יצחק בני יצחק עשו וישראל :
 לה בני עשו אליפו רעואל ויעיש ויעקב וקרח :
 לו בני אליפו תימן ואומר צפי וגעתם קנו ותמנע
 ועמק : לי בני רעואל נחת זרה שמה ומוזה :
 לח ובני שעיר לוטן ושובר וצבעון וענה ודישן
 ואצר ודישן : לט ובני לוטן חורי והומם ואחוז
 לוטן תמנע : מ בני שובר עליו ומנחת ועיבל שפי
 ואונם ובני צבעון איה וענה : מא בני ענה ודישן

ובני דישן חמון ואשפן ויתרן וכהן : מב בני
 אצר בלהן ווען יעקב בני דישן עין וארן :
 מצ ואלה המלכים אשר מלכו
 בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל בלע
 בן בעור ושם עירו דנהבה : מד וימת בלע
 וימלך תחתיו יובב בן זרח מפצרה : מה וימת
 יובב וימלך תחתיו חושם מארץ התומני :
 מו וימת חושם וימלך תחתיו הדר בן בדר
 המפה את מדן בשנה מואב ושם עירו
 עיות : מז וימת הדר וימלך תחתיו שמלה
 מפשורקה : מח וימת שמלה וימלך תחתיו שאור
 מרחבות הנחר : מט וימת שאור וימלך תחתיו
 בעל חנו בן עכבור : נ וימת בעל חנו וימלך
 תחתיו הדר ושם עירו פעי ושם אשתו מהימבאל
 בת מטור בת מי זהב : נא וימת הדר ויהיו
 אלופי אדום אדוף תמנע אדוף עליה אדוף יתת :

רדק

אברהם על דרך תולדה היחס והוא אברהם הידוע שאהב השם וגדל שמו כי אב
 המון גוים נתנו . ובהזכירו תולדות אברהם הזכיר תולדות ישמעאל בנו ובני קטורה
 ואחרי כן אמר ויולד אברהם את יצחק כי הוא העיקר : (לב) ובני קטורה פילגש
 אברהם . לפי שאמר בתורה ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה הידוע הנה
 שהינה אלה פילגש . ומה שאמר ויקח אשה לקח אשה להם לפילגש כי לא הינה
 לו אשה אלא שרה אמנו והשאר פלגשים וכן אמר בתורה ולבני הפלגשים אשר
 לאברהם וכו' : (לה) בני עשו . כמו שהזכיר תולדה ישמעאל בן אברהם בן הזכיר
 תולדות עשו בן יצחק והמלכים אשר מלכו באומות לפני מלך ישראל כי
 אחרי כן לא היו מלכים כמו שבחבתי כי החת יד דוד היו עד שגרמו שנות
 מלכי יהודה ופשעו מהחט ידם : (לו) בני אליפו וכו' . כפי צו"ד ובתורה הוא
 לבו כתיב צו"ו : קנו ותמנע ועמלק . כנראה מן הפסוק הזה כי תמנע הוא בן
 אליפו ובתורה כתיב כי תמנע הינה פלגש לאליפו והלד לו את עמלק ים מפשטים
 כי תמנע אש עמלק כמו שכתוב בתורה וממזרה הינה כי אליפו בל אל אשה
 שעיר אש לוטן וילדה תמנע או בחיי שעיר אחר מותו . ועורא דקדק בתורה
 שיש פסוק אחר ותמנע שאף היא הינה בתו ואחרי כן הינה לו פלגש וילדה לו
 עמלק לכך כתוב ואחוז לוטן תמנע ולא אמר בה שעיר אלה אחוז לוטן וזה
 הפי' הוא דרך דרש . ואילו הינה תמנע בה אליפו לא מנה אחוז בסדר הבנים
 כי אין זה דרך הכתוב אש לא יזכר צפירות כמו ואל דניה צמו ושרח אחותם . והנראה שצניני כי
 שכתב התולדות דרך קצרה . וכן קצר צניני שם ונחז בני הבן בסדר הבנים לקצר ובהזכירו
 עוד ונעמק קמ ועמלק אלה לפי שעמלק לא היה שזה לשאר הבנים כי הם היו בני אשה והוא
 בתורה : (לה) ובני שעיר . הזכיר כמו כן בני שעיר כמו שהזכיר בתורה כי לאהבה יצחק נתן לעשו
 והימים צו"ד : (מ) בני שובר עליך . ובתורה עלון : שפי . צו"ד ובתורה שפן צו"ו : (מא)
 דישן בחולס היה החמישי מבני שעיר ודישן בקמץ היה הבן השביעי מבני שעיר וכן הזכירם .
 דישן חמון וכו' ואחר כן בני אצר ואחר כן בני דישן עין וארן ובתורה שפן צו"ו : (מב) וישון
 חמון בל"ח ובכר כחבתי טעמי החלופים : (מג) וישון יעקב . צו"ד ובתורה ועקב צו"ו : (מד)
 ברי"ם : (נ) ושם עירו פעי . ובתורה שפן צו"ו :

רשי

אברהם . עכשוו יחס משם עד אברהם ומי הוא זה אברהם שנקרא אברהם :
 (לב) קטורה פילגש אברהם . כל נגחי שיכול לספר בהם הוא מספר משום כבודו
 של יצחק שכולס היו בני פלגש אבל הוא היה עיקר וארון הבית : (לג) ובני חמון
 עיפה ועפר וגו' . ה' ראשי עמו"ל על כן העמידו חמשה מלכים לכל אחת
 חלכה דקמית את אוי ואת רקס ואת זור ואת חור וגו' חמשה מלכי חמון
 (חזר ל"א) : כל אלה בני קטורה . בשביל כבודו של אברהם : (לד) בני יצחק
 עשו וישראל . מפני כבודו של דוד אמר ישראל ולא יעקב : (לה) בני עשו אליפו
 כדי לקצר ולהשליכו והזכירו לכבוד יצחק : (מא) חמון ואשפן . ובחומש (בראשית
 ל"ו) כתיב חמון בתפלה היו חמודים ונחמדון כנדיקים ולכסוף מטוערין כהחור
 כן דרך החמור בתפילה חמוד ולכסוף נעשה מכוער והכסוף מתחלה מטוער
 ולכסוף יפס : (מג) ואלה המלכים . מפרש כב"ר א"ר אינו קודם שלא עמד
 מלך מישראל (אבל משמך מלך לישראל) נלכח מלך בלדום רבי יוסב בן חנינל
 אומר נעשה שזה מעמיד מלכים זה תעמיד שופטים זה תעמיד אלופים זה
 מאמיד נשיאים אמר רבי יהושע בן לוי זה העמיד ח' וזה העמיד ח' ושעתה
 וכו' לא היה ללדום אלא חל ח' מלכים ולישראל ח' והלא יותר היו וורם
 אחויה

מצודת דוד

נאמר בתורה ותמנע הינה פילגש לאליפו בן עשו וחלד לאליפו את עמלק (בראשית
 לו) * (לח) ובני שעיר . לא היה שעיר מבני עשו והזכירו בעבור תמיני בה אשתו
 שהינה פילגש לאליפו בן עשו : (לג) ואחוז לוטן תמנע . אחוזו מן האשם ולא הינה
 בת שעיר אביו כי אליפו בל על אשה שעיר וילדה לו את תמנע ונעשית פילגשו :
 (מג) לפני מלך מלך וכו' . עד לא עמדו מלכים בישראל : בלע . ר"ל המלך הראשון
 היה בלע : (מו) המכה את מדן וכו' . ככבדו להלחם על מואב בל הוא לעזרה
 מואב והכה את מדן : (נ) בת מי זהב . מטכד הינה בת מי זהב והוא שם אדם :
 (נא) ויהיו אלופי אדום . אחר שמת הדד פסקה מהם המלכות וההיגו עממן ע"פ
 אלטים

(יב) אשר יאלו משם פלגשים . ר"ל מבני כסלוחיס בזה החומה של פלגשים : ואלה
 כפתורים . תוצר הוא על מלריש שהוא ילד את כפתורים : (יז) עון וחול וכו' . אלו
 הד' היו בני ארם ולקצר השנים צניני שם כי בני צניני הם כנינים : (יט) פלגשה
 הארץ . בני הארץ נפרדו זה מזה ע"פ כל האדמה : (כד) שם ארסכבד וכו' . כאומר
 העולה מזה ששם ילד את ארסכבד והוא ילד את שלח וכו' עד שגולד אברהם :
 (כז) הוא אברהם . הוא הנקרא אחר זה בשם אברהם ע"פ אב המון גוים כמ"ס
 בתורה : (לג) ילדה . כמו אשר ילדה : (לג) כל אלה בני קטורה . כי בני צניני הם
 כנינים : (לו) ותמנע . כאילו אמר ותמנע הינה לו לפילגש ואת עמלק וילדה לו וכן
 29

דברי הימים א ב

וישם אשת עמרם ויבכר בת לוי. וישם חברון לפנים קרית ארבע. וישם אשת אבישור אביחל. וישם אשת שאול. וישם האיש נבל. וישם האיש אלימלך. וישם אשתו נעם: וישם אשת ג' ר"ם בקריאה וסי' וישם אשת עמרם ויבכר בת לוי אשר ילדה אתה. וישם אשת שאול. וישם אשת אבישור. אק: ^כ

ותקד לו את־אחבן ואת־מוליד: ל ובני נרב
 סלד ואפים וימת סלד לא בנים: לא ובני אפים
 ישעי ובני ישעי יששן ובני יששן אחלי: לב ובני
 ידע אחי שמי יתר ויונתן וימת יתר לא בנים:
 לב ובני יונתן פרת וזוא אלה היו בני־ירחמאל:
 דד ולא־היה ליששן בנים פי אם־בנות ולששן
 עבד מצרי ושמו ירחע: לה ויתן יששן את־בתו
 לירחע עבדו לאשה ותלד לו את־עתי: לו ועתי
 הליד את־נתן ונתן הוליד את־זבד: לו וזבד
 הוליד את־אפלי ואפלי הוליד את־עובד:
 לח ועובד הליד את־יהוא ויהוא הליד את־עזריה:
 לט ועזריה הליד את־חלץ וחלץ הליד את־
 אלעשה: מ וארבעשה הליד את־ססמי וססמי
 הליד את־שלום: מא ושלום הוליד את־יקמיה

יא תס' ויקמיה הליד את־אלישמע: סב ובני כלב אחי
 ירהמאל מיטע בכרו הוא אבי־יוף ובני מרשה
 ג' מילין אבי חברון: סג ובני חברון קרח ותפח ורקם
 ג' ושמע: מד ושמע הליד את־רחם אבי ירמיעם
 וירקם הוליד את־שמי: מה ובני־שמי מעזר ומעזר
 אבי בית־צור: מו ועיפה פילגש כלב ילדה את־
 חרן ואת־מוצא ואת־גזו וחרן הליד את־גזו:
 מז ובני יהדי רגם ויותם ונישן ופלט ועיפה
 ג' ושעה: מח פילגש כלב מעשה יד שבר ואת־
 ג' תרחנה: מט ותלד שעה אבי מרמנה את־שוא
 ג' אבי מכהנא ואבי נבעא ובת־כלב עכסה: נ אלה
 היו בני כלב בן־חור בכור אפרתה שובל אבי
 כ' בני קרית יערים: נא שקמא אבי בית־לחם חרף
 אבי בית־גדר: נב ויהיו בנים לשובל אבי קרית

דק

הזכיר ותמה עמרה שלקה להטעם' בה כי בת גדולים היחה ומכאן אמרו אל האמן בנר עד עשרים ורבעה דורות כי כ"ד דורות מעברה עד ישמעאל בן החניה בן אלישמע שהרג ג' ליה בן אחיקס. ואלו הן. עפרה. אונם. שמי. נרב. אכיס. ישעי. ששן. בן ששן. עמי. נתן. זבד. אפלל. עובד. והוא. עזריה. חלץ. אלעשה. ססמי. שלום. יקמיה. אלישמע. נחמה. ישמעאל. עס ירחע אזי עמי שהיה עבד הס כ"ד: (ל) וימת סלד לא בנים. בלא בנים: (לד) ולא היה ליששן בנים. והלא אמר ובני ששן אחלי. אלא שמת אחלי בחייו ולא נשאר ממנו בן ולא בה: ולששן עבד מצרי ושמו ירחע. שנדל עמו והיה בן ביתו כמו אליעזר עבד אברהם ונתן לו את בתו אחר ששחררו ודרך דרש כי מן השם למדו ששעה בן חרין כי ירחע עבד חרי וירח חרי בהפק. מכאן אמרו בתך בנרה שחרר עבדך וחנה לו. ואפי' ששחררו עבר על התורה כשנתן לו בתו כי מזרי ראשון היה ומכאן אמרו אל חממן עבד עד עפרה דורות כי י' דורות מן ירחע עד ישמעאל בן נחמה: (מב) ובני כלב אחי ירחמאל. ספר יהם ירחמאל ובל להשלים יחס כלב מה שלא נכתב למעלה: מיטע בנדו. כי אשר זכר למעלה לא היו בני הראשונים אלא הקדימם אחלי היו הראשונים מבניו ובן הבנים שהיו לו מן אפרת לבדו בלאל זהו שאמר למעלה ואלה בני כלומר כי לו כבר היו בנים אבל אלה היו לו מן עובדה: הוא אזי זוף. זוף היה ידוע לסיק אמר אזי וכן מכיר אזי בלעד ואחרים רבים. ואולי זוף שם העיר נקראת על שמו אזי זוף שר זוף בלומר כי מיטע היה לדון ושר על העיר הנקרא זוף והראשון נתן: ובני מרשה אזי חכרון. לפי דעתו כי הוא חבר זוף. ולפי שהזכירו בסמוך סתק על המבין והניחו והוא כאלו אמר ובני זוף מרשה ואבי חכרון: (מו) ובני יהדי. הוא אחד מן הבנים שהזכיר ושני שמות היו לו: (מח) פלגש כלב מעכה ילד. אינו חורר למעכה כי היה אומר ילדה האל לכלב כאלו אמר פלגש כלב מעכה וילד ממנה את שבר ואח מרמה: (נ) אלה היו בני כלב בן חור. אלה שמס' עמה שובל והאחרים היו בני כלב בן חור והוא היה בן בנו של כלב בן יפונה ולפי שחסם למעלה אורי בן חור אמר עמה כי עוד היה לו בן אחד לחור ושמו כלב ואלה היו בניו: אזי קרית יערים. יש מפרשים אדק קרית יערים וכן אזי ביה להם: (נא) אזי בית גדר. יתכן לפרש אזי כמשמטו פירוש אזי קרית יערים כי כל בני קרית יערים היו בניו ובני בניו וכל תוחה העיר נחיסחה מבניו לכך כללו וואמר קרית יערים וכן אזי בית להם אזי בית גדר: (נד) הראוה חני הכנתם. יש מפרשים שהיה מושל על העיר שמה'

רשי

כמו שקתתי אס בישראל (שופטים ה') (והיה היתה סא"ה) אונם שבל וחלש היה לשון אונן וכמו לא נאמרו באוני תמנו (דברים כ"ו) וכמו כחאחאוננים (במדבר י"א) ויאל תמנו ששן. שנתן כמו לירחע החמרי עבדו ומספר בננותו כלומר לא היו ראויין להלכות ויצא תמנו ישמעאל בן נחמה בן אלישמע שהרג גדליה בן אחיקס (ירמיה מ"א): (לב) ולא היה לששן בנים כי אס בנות. ומה שאמר למעלה ובני ששן אחלי. מולה שפל היה ומת בלא בנים: (לה) ויתן ששן את בתו לירחע עבדו לאשה. מכאן אמרו בתך בנרה שחרר עבדך ותגהו לה ומכאן אמרו מחמם וכמותו ירושלמי אל חממן בנר עד ט"ו דורות וט"ו דורות הם מן עתי המזרי עד ישמעאל וי"א ט"ו דורות עם ירחע ומדרש רבותי אספר בן שהי' מורע המלוכה והלא ישמעאל מורע ורחמאל היה ולא תן רם אלא שהעבד מורעו לתולך: (מב) ובני כלב אחי ירחמאל. לפי שיחס למעלה קצת משכחות כלב והפסיק ביהם ירחמאל צריך לומר כלב אחי ירחמאל שלא תאמר כבר יחס כל משכחות כלב לכך הוצרך לומר כלב אחי ירחמאל שובל כלב אחי היה וכן דרך כל היחס אינו מיהם כסדר אלא מיהם קצת משכחות פלוני ותופש משפחה אחרת וכשיחסם קצת משכחות וז מתחיל ליהם משפחה ראשונה בכתיבה ושוב האחרת וכן מעורבב כל ספר היחס הוא: הוא אזי זוף. שר של זוף ושר כל בני מרשה ושר חכרון ושם העיירות האלה כמננות בספר (ביהושע ט"ו) בדכתיב זוף ועלם ובעלזת (וכתיב) קעילה (שם) ואכויב ומרשה: (מד) אזי ירקס. כל אזי שנאמר כאן שר על אותה העיר הכתובה בסמוך: (מו) ובני יהדי. אזי חבנים של עיפה היה ומה שלא הזכיר מי היה אביו לפי שאינו צריך להזכיר שום חבנים של עיפה כי אס זה יהדי: (מז) ותלד זעה אזי חדמנה את שוא אזי מכנהא ואזי נבעא. שמי עיירות הללו שלו היו: ובת כלב עכסה. עכה חתחיל לראש ומקדים בעכסה תפוס שהיתה אשך עתהואל בדכתיב שם וואמר כלב אשר יכה קרית ספר וגו': (נ) אלה היו בני כלב בן חור בכור אפרתה. פתרון אלה היו בני כלב בן חור כמו בנו חור והוא חור היה בנו הבכור לאפרת אשתו ולא בכור לכלב וכן מפורש למעלה ויחן לו כלב את אפרת ותלד לו את חור. ע"א אלה היו וגו' חור היה בן לכלו והואיל בן ויקרא שמו כלב לכך פירושו ואלה היו בניו של כלב בנו של חור שובל וגו': בכור אפרתה. ולא בכור לכלב על חור הוא אומר בן נראה לנו (נד) הראוה חני הכנתם. מדינה אחת היתה בארץ ומטופות שמה דכתיב ויגם אל מנחת (לקמן ח') והוא המושל על חני מדינה ולקמן נאמר מי משל על חני מדינה הארץ

מצורת דוד

מלה זוף ובאלו אמר ובני זוף מרשה וכו' ולפי שזה עשה הזכיר זוף עם על הכתב: (מז) ובני יהדי. הוא אחד מבני עיפה פלגש כלב הזכור למעלה ושמי שמות היה לו: (מח) ילד שבר. רצה לומר כלב ילד ממנה את שבר וכו': (מט) ותלד שעה. ר"ל שעה וכו' הוליד את אשתו את שוא שהיה שר על מכנהא ועל נבעא. או ר"ל אשתו הערים ההם היו מרשה: (נ) כלב בן חור למעלה

דברי הימים א ב

ק

שנת בלבד. ואלה תולדות פרץ פרץ הולד: ושם יצ' ר"ם בקריאתו וסי' ושם הנדר השני גיחון הוא הסוכב. ושם הנדר השלישי הנקל הוא התקף קדמת אשור. ושם אחיו יובל הוא היה אבי כל חמש. ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעודי. ושם איש ישראל הסכה אשר הכה. ושם האשה הסכה המדינית כזבי בת צור. ושם בת אשר שרח.

בְּיַהֲצֹרֶן הַחֲלִיד אֶת־עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֶת־יְרִיעוֹת
 וְאִתָּה בְּנֵיהָ יִשָּׁר וְשׁוּבָב וְאַרְדּוֹן : יֵשׁ וְתַמֶּת וְיַמֶּל
 עֲזוּבָה וַיִּקְחֶהָ לָּהּ כָּל־בְּתוּלָתָהּ וְתַלְדָּה לָּהּ אֶת־
 חוּר : כִּי וְחוּר הַחֲלִיד אֶת־אֹרֵי וְאֹרֵי הַחֲלִיד אֶת־
 בְּצַלְאֵל : כִּי וְאַחַר בָּא הַצֶּרֶן אֶרֶב־בֶּת־מִכָּיִר
 אֲבִי גִלְעָד וְהוּא קָמְתָה וְהוּא בְּר־שִׁשִׁים שָׁנָה
 וְתַלְדָּה לָּהּ אֶת־שָׁנׁוֹב : כִּי וְשָׁנׁוֹב הַחֲלִיד אֶת־יֹאֵר
 וַיְהִי־לוֹ עֲשָׂרִים וְשְׁלוֹשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד :
 כִּי וַיִּקַּח גִּשׁוּר־וְאָרָם אֶת־חֲתוּת יֹאֵר מֵאִתָּם אֶת־
 וְתוֹלְדוֹת אֲהָרֹן וְחַלְמִי וְיִיעוֹם . סוּטָה יֵב : וְתַמֶּת עֲזוּבָה . שֵׁם יֵא סוּד' סָט : וְאַחַר בָּא תַחֲרֹן . יַעֲמֹת

רשי רדק

עוזבה לכך כינה את שם בתו עוזבה אשה כדכתיב ותמת עוזבה לו את חור : (ב) וחור הוליד את אורי ואורי הוליד את בצלאל . זא וחשוב שכל אחד מהם היה פחות מן שמונה שנים כשהולידו שברי כלב היה בן מ' שנים במרגלים דכתיב (יהושע י"ד) בן ארבעים שנה אנכי בשלוח וגו' ואותה שעה כבר נולדו כולם שהרי הוקם המשכן שעשה בצלאל כלב היה בן ח' כשהוליד עוזבה אשה וכן ע' כשהוליד יריעות ואחר מיתת עוזבה אשתו לקח את אפרת והולידה את חור בשנה אחרת הרי בן י' שנים וחור בן ח' כשהוליד את אורי ואורי בן ח' כשהוליד בצלאל הרי כ"ו שנים וכתיב (שמות ל"ו) ואת כל איש חכם לב ואין איש פחות מ"ג שנה הרי בצלאל בשעה שעשה המשכן בן י"ג שנה הרי מ' שנה חסר אחת כנמצא שכל אח' מהם היה פחות מן ח' כשהולידו וכן משורש בפרק בן סורר ומורה ומדרש בן שש ושהי הולידו : (כא) ואחר בא תחרון אל בת מכיר . כל זה משום כבודו של דוד שהרי תחרון בא אל בת מכיר לקחה לפילגש שלל לשום אישות דוגמה לכשר בא אל בת שבע (תהלים ל"ו) והוא היה בן ח' הרי ב' דברים לבת מכיר לגרועותא אחת שלל לקחה לשום אישות וא' שהצרון היה זקן מפני כבוד משפחות יהודה נתנה לו וכשהוליד יאיר נתנו לו בני מכיר כ"ג ערים לקח אשר אחת מצבותיו : (כג) ויקח גשור וארם . גשור הוא גשורי והמעבתי לפי שהיו קרובים לארמית שהיו יושבים במזרחא של ארץ ישראל וארם היו יושבים במזרח דכתיב (ישעיה ע') ארם הקדש ופלשתים חאחר ובימי השופטים כשעטאו ישראל מרס ביד אויב ביד ארם ואז הלכו (אלו פא"ט) ולקחום מהם וכשבא דוד החזירן ולפי שהחזירן כחנן כאן : (כד) בגלב אפרתה . על שם (כלב) אשתו קראו את העיר (כלב) אפרתה:ותלד לו את אשחור וזיתקוע . לאחר מיתת תחרון : אזי תקוע . שר של עיר תקוע שהוא של שבע יהודה : (כה) ויהי בני ירחמאל בכור תחרון . לפי שהספיק במשפחתו של כלב ע"כ הוצרך שומר בכור תחרון בכור ירחמאל . בכור של ירחמאל : (כו) ותהי אשה אחרת לרחמאל ושמה עטרה . לפי פשוטו ישראליות היתה וביבמת ירושלמי כתב שלקח כרית להטעטר ער יפה ושרית היתה: הוא אם אונס (שמעתי) אם כמו

דכר זה לענין דין והם פירות בני כמשמע לא כמו שאנו מפרשים אותו שהוא כמו לבני אלף על הערים אשר ששים עיר שזכר . ואפשר כי מה שזכר ב"ג ערים בתרץ הגלעד תלם הערים הגדולות ואמרו ששים עם בנותיהן : (כז) ואחר מות תחרון בגלב אפרתה . יש אומרים כי על שם כלב ואשתו קראו את העיר כלב אפרתה וא"כ תחרון היה מבאי תרץ וזכרן ישראל מת . וכמוק הוא זה הפירוש שהיה תחרון יוחר ממאחיס וחמשים שנה . ולפי דעתי כי פירוש בעת שלקח כלב בנו אפרתה אשתו בלחמו העם מת תחרון : ואשם הזנן אביה . לפי שאמר כי בעת וקצתו לקח בת מכיר הדוע על שם שמת היתה לו אשה אחרת ושמה אביה וילדה לו את אשחור אזי תקוע אפשר בחייו לו לאחר עמו : (כח) ויהיו בני ירחמאל . הזכיר תחלה יתום רם בן תחרון כי כלב בן תחרון אחר רם . ועמה שב להזכיר יתם הבטי והוא ירחמאל : (כט) ותהי אשה אחרת לירחמאל ושמה עטרה . לפי פשע הפסוק ישראליות היתה אלף אמר אחרת לפי שזכר הדאשנה או אפילו תאמר שהיתה פלגש כמו בן אשה אחרת אלה אבל משראל היתה. ורבותיו דרשו כי גויה היתה לך

מצודת דוד

ערים וקראם ג"כ חות יאיר בעצור זה: מאתה. ר"ל לאחר מות יאיר לקחו מבניו: את קנת. עם קנת ועם בנותיה שהיו בהמחז הוא ששים עיר: כל אלה בני מכיר. תסבר הלמ"ז כאלו אמר כל הששים הערים האלה היו לבני מכיר: (כז) ואחר מות תחרון. ר"ל אחר שמת תחרון בעת שלקח כלב בנו את אפרתה אז אשת תחרון ששמה אביה ילדה לו את אשחור: אזי תקוע. שר של תקוע והוא שם עיר. ור"ל כל אשתי תקוע היו בניו ואצטו וכן בכל מקום שזכר לשון אבי על עיר: (כט) אשה אחרת. מלבד אם בניו סאמרים למעלה: הוא אם אונס. על כי אונס היה תשוב וידוע לזה ייחס חמו

מלכים א ו ז ח ט י א יב

קה

המבורה האומרת לדבר ב' א' מלא ואל' חסר וסימן ומהשבון עד רמח וגו' עד גבול לדבר (יהושע י"ג) ודין קדמחה חסר : (בא) ברחיקות . ברחוקות קרי : (כד) מקלות נטפין . בספרים מדוייקים אין דגש בקוף : (לה) המהקה . המ"ס דגש בכמה ספרים מדוייקים ומקטן **הַמְּחַקֶּה** : (לו) כרתה . פלוגי ביה ספרי אס חסר הוא אל מלא וכן לקמן בסיומ ז' : (לה) בלה בנית . יש ספרים שהסב' בחזיק ועל פי הרוב בקמן : משפטי' ומשפטיו קרי :

ז (ב) ארזים על העמודים . בספרים מדוייקים מלא ואל' וכן ראוי כפי המסורת שאינו ממנין י"א חכמים . ובסדר ויקהל נמכר סימנה במ"ג : (ג) על הללעה . הספרים מתחלפים במקטן חסר ואל' ובמקטן מלא ואל' : אשר על העמודים . גם זה מלא ואל' על פי המסורת והספרים המדוייקים : (ה) והמחוזה . חילופים רבים כי בספרים אחרים כפי המסורת דפרשה בל משפטו להיות מלא ואל' קדמחה וחסר ואל' בפתחה : (ו) ועמודים ועב ועב פתחה . זהו אלה מן י"א חכמים : (ז) ועוד כרתה ארזים . מתחלפים ברתה מלא ואל' : (טז) ופתח כרתה . במדוייקים מלא ואל' גם אחר הרי"ש יכן במסורת במ"ש בדברי הימים ב' ו' : (יח) ויעש אה העמודים וגו' לכפות אה הכתרת אשר על ראש הרמנים . במקטן ספרים כ"י כחוצ אשר על ראש העמודים אבל בשאר ספרים כחוצ הרמנים וגם רד"ק כתב יש ספרים שכתב בהם אשר על ראש העמודים ופעה הוא כי המסרה אומרת ראש הרמנים ליה כותיה הנה כי זה לבדו ראש הרמנים והשאר כפי העמודים : (יט) וכתרת אשר על ראש העמודים מעשה שריון גאולס . בבורק ופתח וכן על שושן עדות במסורה ב' פתחין וכל פתחין הצירים טותיה : (כ) אשר לעבר שכתב . השכתה קרי : מחכים פרים סביב . כל טורים שבמקרא מלא ואל' חוץ מזה שהוא חסר . מסורה פ' טוה : (כא) ויקם אה העמודים . חד מן י"א חכמים ואל' במסורה וכן הוא בספרים מדוייקים : (כב) ועל ראש העמודים מעשה שושן . וכן פחה שושן שבכתב פתחה בחולס ובקמן פרשים שיש שש ומסורה : (כג) וקוה . וקו ק' : (כח) משגרת להם ומסגרת . פתחה ספרים זאל' על פי המסורת וכן מאלחים בספרים מדוייקים : (כט) בין הפלגים . בלא מאריך בה"ש ובמקטן ספרים כ"י השי"ן דגש ובספרים אחרים רפה וכן חזריו שבענין : ליה מעשה עורד . אין ביו"ד דגש וכן חזריו שבענין : (ל) ומסגרתיה כרוצים . במסגרתיה קרי בלא ואל' בראש הפתח והוא חד מן י"א דכתיבין ואל' ברש"י פתחאל ולא קריין וסימן במסרה רבחה אות ואל' : (לו) מדה אחת קלב אחד . בספר אחד כתיבה די מלחתי כחוצ וקל"ב עם ואל' ובכל שאר הספרים בלא ואל' ובמקטן דפוסים אחרונים הק"ף בניתי ובספרים כהם הוא בשם נקודות וכן ראויים בהנחלות כ"י ובדפוסים ראשונים וכן וקל"ב אחד לבני הכרוצים דלעיל בשם נקודות כגל הספרים : **קָוָה** . כן הוא לכן אחד : (מא) וגלת הפתחה . במסורת יהושע ט"ו נמכר ז' חכמים והד מנהגן עמדים שנים קדמחה דפסוק וכן נמכר במ"ג : אה שתי גלות . כנסוק ה"ל מלא ואל' כפי המסורת דלעיל : (מב) היתה לכפות אה שתי גלות . מלא ואל' כפי המסורת דלעיל : (אמר העשרי המניה לא יפולתי להתחבק מלהודיע שפעה ופל דפוסם שהיהו על פני העמודים חסר ואל' והלה לא נמנה זה עם י"א חכמים שנמכרו סימנם במ"ג פרשה ויקהל כמ"ס המהבר לעיל סימן זה ע"כ : (מה) אה סביונה . כבוד ספרים מדוייקים מלא דמלה : האלה . האלה קרי : (מו) בין אות ובין לרכן . במקטן ספרים לרתן האד"י במאריך ועיין מ"ש ביהושע ג' : (מז) לא נהקק הרי"ש בשו"ל לבדו : (מט) ומשם משמאל . כמה ספרים מלא אל"ף ואל' : (נ) והמזמרות כבוד ספרים ה"א במאריך והמ"ס ראשונה רפה : הקדשים לדלתי הנית . הק"ף כחמ"ף קמן כבוד מדוייקים : להיכל זה . כחז רד"ק להיכל בלא ואל' ובספרים שכתבו כחצו עשה הוא : (נא) דוד אביו אה הכסף . כן כתיב אה בלא ואל' :

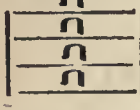
ח (א) אה כל ראשי הממות . חייגל לקמחי ומספקא להו כהמי חיותה היכי כתיבה וכן ולא ורפיא בנידיהו וליכא למשפט מנטחי עתיקי דליכא מאן דכתב ואה בוא"ו ובהר הכי גריר לה לוא"ו וליכא מאן דכתב אה בלא ואל' ובהר הכי אופקי ואל' ובספרי דפוסא נמי ליכא פלוגתא בדהמי כחוצ ואה בוא"ו בקרא ובתרגום ובעתיקי כתיב אה בלא ואל' והכי הוי הרגומא דילאון . ובס"ל אשכחנא בינורא דהמי מילתא במסרא כתיבא מסרתי ל"ט פסוקי כשירא דמלכים דכתיב ברות אה . אה . אה . דין חד מניהו והוינא נמי בעל א"ה דפסח כספרים הכי ברטין אה : **קְוָה** . כן הוא בש"ס : (י) כי הכרוצים . מתחלפים הספרים וע"פ המסורת מלא ואל' שאין זה כנספר החכמים בפרשה חרומה ואולם חזרו כנספוק הוא א' מן החכמים : (יא) ויארכו פלוגי ביה ספרי אי חסידו אי יסיר וע"פ המסורה דד"ה ב' ה' דין ראויה להיות חסיד : (יב) אשר דבר בניו . במקטן דפוסים הבי"ח בניתי ופעה הוא שהמסרה אומרת כל דבר בסגול בר מן אס"ף שיש בניתי ואחד בסגול הנה היה ה' אחי כאשר דבר (יהושע י"ד) וכן בעל זמבל דף ע"ד ובלויה חן פ' כ"א מהשער הלשני וכן הוא בסגול כנסופא כ"י ונרוב ספרי הדפוס : (יג) הדנית והחסד . בספרי ספרד הוא"ו בניתי : (יד) דברך . דברך קרי : (כו) וילבלוך . כחוצא דסיפרי דיקי מלא ואל' כתיב וכן חזרו דדברי הימים : (ל) **הַמְּחַקֶּה** . כ"כ בש"ס והבי"ח כפתחה : (לג) כהנף . הנה בניתי : (מה) פנו . ד' כעטס מלרע וסימן מסרהא בדברי הימים ב' כ"ה : אשר בניתי . בניתי קרי : (מט) ושעה השמים מבון שכתב . בש"ס התי"ו בסגול וכן דפוסים יפן : (נב) כתיב קראש . הק"ף בקמן לבד והוא הסוף : (נג) וכן קת"ד . כן כחז בספרי ספרד בניתי : (כד) חכמי השלמים . הבי"ח רפה כן חזרו כנספוק : (כו) ויברכו . הרי"ש פשוט כמנהגו : שמים וטובי לב . בכל ספרים כ"י דפוסים ישנים מלעיל דפוסים אחרונים מלרע ולא טוב הדבר וחזרו דד"ה מלעיל בכל הספרים :

ט (א) לדרך האזה . כנספחא לבד והגלגל פעה : (ב) ויחזקו . בכל ספרים המדוייקים חסר יו"ד וכן הוא ע"פ המסורת כפרשה וירא ואל' שראייה חיה נמנע במסרה ז' אין חולק בזה : ושמתו . וישמחו קרי : (א) ובכח לבל פתח . ה' דמפעין כהן

ביאור הגר"א

קד

קורות ונכרים לרפאה להלך עליהם: (י) ויבן את הישע. עבדו בה לפרש כל יגיע וישע: על כל הבית. שגנה את החאים קניני הבית: ויאלח את הבית. שחבר נגות החאים להיכל בעמי ארצים: (יב) את תלך בחקוית. זו חקת השמים כמ"ט הידעת הקי שמים: ואת משפטי תעשה. זו חקת הארץ כמ"ט מלך כמשפט יעמוד ארץ: ושארית את כל מוציאי. זו חקת האדם המחברין ע"י עשיית המצוות וזהו שכל עיוני וטובל מחשבי וטובל מעשי שהם חכמה ומוכר וזינה כמ"ט ברים משלי ובגדה זה הבטיחו ג' דברים: והקיימתי את בריתי. נגד משפטי תעשה והיינו שיקים מלכות בית דוד עד עולם. והב' (יג) וטכתי בתוך בני ישראל. נגד חקת השמים: ולא אעזבו את עמי ישראל. נגד חקת האדם: (יד) ויכלהו. שכלה מלאכת הישע והקורות: (טו) ויבן וגו' מציטה. פירות מצפנים לפה כל הבית: צלעות ארצים. בנכרים דקים של ארצים בהם יסין לפיו (ו"ג) שלכן נקראו לעשות שאין להם שמה רבה בעובי ואינו רק נבול וקו לכן נקראו לעלות: ויבן את קרקע הבית. הוא הרפאה: צלעות צדונים. בנכרים דקים של צדונים והיינו לפי שהארץ הוא גבוה לפה זה הכתלים וצדונים אינם גבוהים כ"כ אך הם רחבים יותר ויפית יותר לרפאה עשה מהם רפאה זהו קורות צדוני ארצים רחבי צדונים הוא הרפאה שהולכים עליהם הם מצדונים: (טז) מירכתי. בסוף הבית למערב והיינו לסוף ארבעים אמה לפה צלעות ארצים: מן הקרקע עד הקירות. פירות לפי שעשה קורות על ק"ק לבד למטה מקורות הסיפון ולפה כאן עד הקירות לבד ולמעלה הוא אומר עד הקירות הסיפון לפי שפס לפה עד הקירות הסיפון שהם למעלה בגובה מקורות ק"ק: ויבן לו וגו'. כי דבר הוא המהייה בין ההיכל לק"ק ולפה מצינו לדבר והיינו מצינו קדשים (ועדיין לא נודעו הדברים עמו): (יח) ולרוז אל הבית המשימה. הארצים אשר בתוך ק"ק היו מקולעת וגו': פקעים. הוא נורת חיות ובהמות ולפי שדבר המצוייר אינו נראה אלא החזי והזי השני דבוק אל קוד המצוייר לכן נקרא פקעים מלשון צקע פירות חזי: פקעווי א"ס. פתוחים פתחים מלשון פער רחם: (יט) ודביר בתוך הבית. עשה המהייה הוא הדביר בתוך הבית חך ההיכל: מפנימה הכין. כדי שיהא מקום מוכן מצפנים להמחייה לישן שם ארון ה': (כ) ויבן מזבח ארוז. לפי שהמזבח שעשה משה לא היה רק אמה על אמה ורצה להוסיף עליו עוד אמה שיהא כפל כפל אמה שכל המקדש היה כעול פנים על פנים והמזבח היה שלשים על עשר וכן בארון היו שני זוגות כרובים לכך לפה התוספת בארץ ואח"כ לפה על הארוז בהוב כמו שמפרש לקמן: (כא) הבית מפנימה. הוא קדש הקדשים: ויעבר ברתוקות. ההיכל היה גבוה מן הק"ק והיה רחב נגד הק"ק לכך הענינו לשלמות של זהב בכותל המצפיק בין קדשי קדשים והיכל דהיינו מראש הכותל עד ראש הגג צמח כל רחב ההיכל בכדי שלא יתרחק נגד עינים הק"ק ועל השלשלוות לפה כפסיו: (כב) וכל המזבח. כלומר אותו שנתפח אמה שהרפף בצדו כמ"ט למעלה לפה על הארוז צדו: (כג) שני כרובים. מראה אדם עם כנפים הוא הנקרא כרוב בכל מקום: עני שמן. פירות של אה. פירות אחר של עני אפרסמון: (כה) וקבץ אחד. משקל אחד: (כו) ויפרכו את כנפי. הם בעמם פרשו את כנפיהם בהתנס כק"ק: (כז) מלפנים ולהיוון. להיכל ולק"ק: (לח) חזויות מחשיות. שלא היו מרובעות אלא בהמשה נדדים: (לז) וירד על הכרובים. מפני שלא היה כל כלי ברזל נשמע צבצין צבצין קולך לכן עשה מזהב סוב אשר הזהב הוא היה כמו דונג ולא היה נאך לכלי ברזל וזה שהב הוא הנקרא כסף שמכסף כל ההצבים ולכן נבנו וירד ובהים מנד על הכרובים והתכרותהו היו הלוויין בולמין מהב כמו שהן על הכותל. אכל של ההיכל לא היה הזהב חשוב כ"כ נאמר בס זזה מיושר פי' שיפירו אותו מקודם שתמו על הכותל ועשאו כחוכו שקועין כמו הצורות הנולקין ואח"כ המנוה על הכותל: (לג) מלח רביעיה. בארבעה נדדים ולא כמו אילי ק"ק אשר שם היה חמשיית: (לד) ושהי דלתות. כלומר שני שערים היו להיכל: שני זלעים וגו'. כל פער היה נפתח בשני האחים באמצע: גלילים קלעים. כלומר כל חזי שער היה נקבע ונחלץ ולאחריו ונחמקו אחר נחמקל היה בעיולו שלא יהיה חוד שפת הדלת מעבד מלבסול ומחמת זה נגלה חזי הדלת על חזי הדלת הב' וחיבות ושני קלעים קאי אלעילי ואלדלתחת: הדלת השני גלילים. וכן הדלת השני פי' חזי השני שדלת היה ג"כ נגלה כראשונה: (לה) זהב מיושר. כלעילי: על המחווקה. כלומר שהי' מחוקה בדלת כרובים ותמורות צבליה והי' שם צלפוי הזהב שוקע בכדי שיהא מיושר על המחוקה: (לו) ויבן את החצר הפנימית. פירות עזרה גדולה. ולפי שיש חשינה שהיא עזרה תים קורת אותה פנימית וכמו שדיל שמים כן עזרה שמים וכמו אלה שנים ההיכל כן חצר לפני העזרות: ועוד הכרותה ארצים. לחזק לפי שההיכל וק"ק לפי להם קדוה המחזיק אותם אכל העזרות הי' בלא קירו: (לח) בירתה בול. הוא מה נקרא אחר ירידתם לבבל מרחשון: לכל דבריו. פירות הגם שבהמ"ק עלמו נגמר בפשי צ' זו בידוע מ"מ שארי דברים הוצרכים לבית הם נגמרו במרחשון וזהו לכל דבריו: שבע שנים. מן מבנות הרביצית שהתחיל בו כמ"ט למעלה אכל השנת האחת שגרה הוא מן המנין:

ז (ב) יער לבנון. לפי שהיה שם הרבה עמודי ארצים עומדים והיה דומה ליער נקרא יער לבנון: על ארבעה מורי וגו'. שהיו מכוונים הד' מורים לרוחב וממלא ביניהם ג' אורים של שלשים אמה הרי תשעים אמה ועוני כל עמוד ב' אמה וחצי הרי אמה ואורך כל מור תשעים אמה וכן עמוד לעמוד היה עשירי רפה של אבנים: וכרותות ארצים על עמודים. שפחה את העמודים מן הקרקע עד הראש צנכרים על ארו שיהיה כחדר: (ג) וספון בצרו וגו'. פי' שהיה ספון בצרו על העמודים וממעל על צלעות הי' ג"כ ספון בצרו ולעלות הם חדרים שהיו עומדים על העמודים אחר שקורה בלצרים: וספון. פי' וחסה: חמשה עשר הסור. פי' שהיה מ"ו חדרים בכל מור מפני שכל חדר עשר על עשר שבי"ה שיעור ערקליון והי' שלשה אורים טבל אור היה אורך ג' ורוחב ג' וממלא הי' בכל אור שלשה עמודים של ג' על פי וכן הי' בכל אור הרי ארבעים וחמשה חדרים. או שהיה על כל אור ע"ג צלעות בשורה אחת כל אלה ארבע ג' אמה ורחבה שלשה הרי רוחב ה"ט צלעות מ"ה ועובי

ז (ב) יער לבנון. לפי שהיה שם הרבה עמודי ארצים עומדים והיה דומה ליער נקרא יער לבנון: על ארבעה מורי וגו'. שהיו מכוונים הד' מורים לרוחב וממלא ביניהם ג' אורים של שלשים אמה הרי תשעים אמה ועוני כל עמוד ב' אמה וחצי הרי אמה ואורך כל מור תשעים אמה וכן עמוד לעמוד היה עשירי רפה של אבנים: וכרותות ארצים על עמודים. שפחה את העמודים מן הקרקע עד הראש צנכרים על ארו שיהיה כחדר: (ג) וספון בצרו וגו'. פי' שהיה ספון בצרו על העמודים וממעל על צלעות הי' ג"כ ספון בצרו ולעלות הם חדרים שהיו עומדים על העמודים אחר שקורה בלצרים: וספון. פי' וחסה: חמשה עשר הסור. פי' שהיה מ"ו חדרים בכל מור מפני שכל חדר עשר על עשר שבי"ה שיעור ערקליון והי' שלשה אורים טבל אור היה אורך ג' ורוחב ג' וממלא הי' בכל אור שלשה עמודים של ג' על פי וכן הי' בכל אור הרי ארבעים וחמשה חדרים. או שהיה על כל אור ע"ג צלעות בשורה אחת כל אלה ארבע ג' אמה ורחבה שלשה הרי רוחב ה"ט צלעות מ"ה ועובי

מלכים ב כה

לשי

יודע מנין כל עור ועור כמה אנשי' מוציאה לנכח : (כג) כל שרו החילים . שילאו מן העיר להכחל במלחמות ובטורחים ובנצרות וביעורים : (כד) כשא אויל מרוך . שמת נצוכדננר ומלך אויל מרוך תחתיו : בעשרי' ושבעה למדש . (וזירמי' ל"ב ל"א) הוא זומר בעשרי' וחמשה אלא בעשרים וחמשה מת

רלבג

פי הסופר : (כ) ויוזר אוחס על מלך בכל . ר"ל אלל מלך בכל : (כא) כי יראו מפני כשדים . על שהותו הכשדים שהיו עם גדליה והוחז גדלי' אשר מנה אותו מלך בכל על שאריות הגולה : (כב) ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין . לפי שאו היתה השנה ראשונה מלכות אויל מרוך וכבר היה גלות יהויכין בשנה השמיני לנצוכדננר למדו שנטוכדננר מלך מ"ד שנה : והנה אמר פה בכ"ז למדש ובספר ירמיה בעשרים וחמשה וידמה כי בכ"ה למדש היה זה המעשה ולא נשלס עד עשרים ושבעה למדש והנה אמרו רבות' ז"ל כי אויל מרוך רצה לגלות אס מת אביו קודם שימלך כי היה ירא מתט מאד ולזה השליט מקברו לדעת אס הוא מת כמו שכתבו ואתה השלכת מקברך כנר נחמד ואתמס היה ירא אויל מרוך ממנו כי כשנטרד נצוכדננר והוסר ממנו שכלו המליט אויל מרוך כי ק

חלודות אהרן כה ישמעאל . (סרימס : מת)

מצודת ציון

(כ) על מלך . אל מלך : (כג) חילים . מניין מער ונצרות : (כד) החילים . לנחות עם : (כה) נשא . כניס ורעים : מנין כלל . מניס המחבר כמו ונכתי כלאים סמכאו (שישיס מב) : (כח) מכל . ממעל : ושנא

מעם הארץ הנמצאים בעיר : כ' ויקח אתם נבוכדננר רב־מלכים ויקח אתם ער־מלך בבל רב־לטה : כא ויהי אתם מלך בבל וימיתם ברבקה בארץ־חמת ויגל יהודה מעל ארמתו : כב והעם הנשאר בארץ יהודה אשר השאיר נבוכדננר מלך בבל ויפקד עליהם את־גדליהו בן־אחיקם בן־שפן : כג וישמעו כר־שרי החילים המה והאנשים כ־הפקיד מלך־בבל את־גדליהו ויבאו אל־גדליהו המצפה וישמעאל בן־נתניה ויוחנן בן־נרם ושריה בן־תנחמת הנשפתו ויאזניהו בן־המעכתי המה ואנשיהם : כד וישבע להם גדליהו ולאנשיהם ויאמר להם אר־תיראו מעברי הפשדים שבו בארץ ועברו את־מלך בבל ויטב לכם : כה ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן־נתניה בן־אלישמע מורע המלוכה ועשרה אנשים אהו ויכו את־גדליהו וימת ואת־יהודים ואת־הפשדים אשר־היו אתו במצפה : כו ויקמו כל־העם מקמן ועד־גדל ושרי החילים ויבאו מצרים פי יראו מפני כשדים : כז ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין מקד־יהודה בשנים עשר חודש בעשרים ושבעה לחודש נשא אויל מרדך מלך בבל בשנת מלכו את־ראש יהויכין מלך־יהודה מבית פלא : כח וידבר אתו מכות ויתן את־פכאו מער בפא המלכים

מצודת דוד

גם סיודים והכשדים שהיו עם גדליה הרג ישמעאל ואשיו : (ט) כי יראו ק יאמרו הכשדים אשר . בעתם נהרג גדליה סקר המלך והכשדים אשר עמו : (כז) בעשרים ושבעה . וזירמיה גאמר בעשרים וחמשה כי בכ"ה מת ר"ל שבע ובכ"ז מקבר והוציאו אויל מרוך צט מקברו ונברו במוצא לאדיע לבל שמת ובכ"ז מלך ונשא את ראש יהויכין : מניח כלל . ר"ל מיד כשהוציאו מדיח הכלל תשוא וגדל : (כח) סופוס . דנרס . סוניס ומחמיס : מעל . יעלין לכסא שאר המלכים אשר

ראשהבחו בקרוא : דבר יהוהו נבוכדננר רב קמוקיא ואובי יהוה לות מקבא דבקר לרבנת : ואמא יהוהו מקבא דבקר וקמדינו ברבקה בארעא דחמת ונלו דבית יהודה מעל ארעהו : ועמא דאשהאר בארעא דבית יהודה דאשאר נבוכדננר מקבא דבקר ומני עליהו ית גדליה בר אחיקם בר שפן : כג וישמעו כל רבני חיקותא אינון וגבריהו ארי מני עליהו . מקבא דבקר ית גדליה ואתו לות גדליה למצפא וישמעאל בר נתניה ויוחנן בר נרם ושריה בר מעכת אינון וגבריהו : כד ויקים קהו גדליה וגבריהו ואמר קהו לא תדחקו מעברי כסדאי תבו בארעא ופקחו ית מקבא דבקר ויטב לבון : כה ותה בירחא שביעאה אתא ישמעאל פר נתניה בר אלישמע מורעא דמלכותא ועמרא גברין עמיה וקחו ית גדליה ומית וית יהודאי וית כסדאי דהו עמיה במצפא : כז וקמו כל עמא מוצרא ועד רבא ורבני חיקותא ואתו למצרים ארי דחיו מן קדם כסדאי : כח ותה בתרתין וישבע שנין דגלות יהויכין מקה שבטא דבית יהודה בתרי עשר ירחין געשרין ושבטא קירחא רבי אויל מרדך מלכא דבקר בשנת ממגביה ית ריש יהויכין מקה שבטא דבית יהודה מבית אסירי : כח ומקיר עמיה פתמין פקגין ויבה ית פורסיה עיר מן כורסי

ל' מל כסי

כסרמנו

כ' חנו

ג' חס

ד'

ג' חס

ו'

כ' חס

ג'

ג'

ג'

פיו היו זנאים העם לנכח : (כו) בעשרים ושבעה למדש כשא אויל מרוך . שמת נצוכדננר ומלך אויל מרוך צט וזירמיה זומר בעשרים וחמשה פירשו ר"ל בכ"ה מת נצוכדננר בכ"ז נקבר בכ"ז הוציאו אויל מרוך צט מקברו כי פחד שמא ישו עדין כמו טעשה אחר שנטרד ודר עם החיות והמית בן אחד שהמליט תחתיו ובק' הכסאות צדרס כחוב אויל מרוך הוא שהמליט תחתיו וכשכ נצוכדננר ותלאו על כסאו נחטו צבית האסורים ועכשו פחד אויל מרוך אויל ישו ויהרגו והוציאו מקברו יסוד אס מת כלל ספק לקיים פלו

ויולך ר' ג' מ'ל וא' חס' וס' ויולך ה' את הים ברנח קדים . ויולך אתם שמרניה . על מלך בבל דמלכוס . אל מלך בבל דירסיה : ועל ד' וס' יהודה מעל ארסו . וחברו הסוף ירסיה : ויגל השארית דר' ויגל אוגס למוסר . וא' ויגל בלחץ אוגס וא' ויגל יבול ביתו : ויטב ג' חס' יו"ד בליש' בקריא' וס' ועשרה לו כאשר יטב בעיניך . קום אבל להס הטב לבך ראהב . ועברו אח מלך בבל : סורע המלוכה ד' בליש' בקריאה וסופ' ויהי בחדש השביעי בא ישמעאל בן נתניה דמלכות . וחברו דירמיה ויקח סורע המלוכה וכתת אתו בדיח . ויאמר הסלך לאשפנו רב מרסיו דריש דינאל . את הכשדים ג' וסופ' בא ישמעאל בן נתניה דמלכות . ואת כל יהודים דירסיה . הנני מסב

(יא) ואת הנופלים ששטחו לקול כבודכר ויאלו אליו מן העיר כמו בלכתו אל קלג נפלו עליו ממנשה ובו (ד"ה א') י"ב כ"א: (יג) וליגבים. הופרי הארץ לשון יקבים שהם חפירות בקרקע: (יד) וקומת הכותרת שלש אמות. ובחלת הספר (ז' ט"ז) הוא אומר חמש אמות ועם ישבתי את המקראות: ושכנה. קופי"ל בלע"ז כמו: טובע. וכאלה. רמונים: (טו) הסופר שר הצבא. שהיה יודע

רלבג

את רב טבחיו: (יז) לפרומים וליוגבים. ר"ל לעבוד הסדו' והכרמים: (יח) ואת עמודי הנחשת אשר ביה. וכבר התבאר בענין זורת אלו הכלי' בזכרון בניית שלמה בית המקדש ומשם ילקח ביאור כל מה שזכר בה המקום מאלו הכלי': (יח) שריה כהן הראש. הוא כהן גדול: ואת צפניה כהן משנה. הוא סגן הכהני: ואת שלשת שומרי הכסף. הם שומרי בית המקדש: (יט) ואת הסופר שר הצבא. ר"ל ואת הסופר שהיה סופר שר הצבא והיה שר הצבא הוא המצביא את כל עם הארץ על פי

העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו עליהם המלך בבל ואת יתר החמון הגלה נבוכדנצר רבי מלכים: יב ומדלת הארץ השאיר רבי מלכים לכרמים ולגבים: יג ואת עמודי הנחשת אשר בית יהודה ואת המכנות ואתים הנחשת אשר בבית יהודה שברו כשדים וישאו את נחשתם בבלה: יד ואת הפירות ואת העים ואת המזמרות ואת הכפות ואת פלי הנחשת אשר ישרתו בגם לקחו: טו ואת המהות ואת המורקות אשר זקב זקב ואשר כסף כסף לקח רבי מלכים: טז העמודים ואתים האחד והמכנות אשר עשה שלמה לבית יהודה לא היה משקל לנחשת פלי הכלים האלה: יז שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וכותרת עליו ונחשת וקומת הפותרת שלש אמה ושכבה ורמנים עליה כפי הפל נחשת וכאלה לעמוד השני עליה שכבה: יח ואת רבי מלכים את שריה כהן הראש ואת צפניה כהן משנה ואת שלשת שומרי הכסף: יט ואת שומרי הכסף ואת הסופר שר הצבא. ר"ל ואת הסופר שהיה סופר שר הצבא והיה שר הצבא הוא המצביא את כל עם הארץ על פי

דאשתארו בקרתא וית שמעיא דאשתמעו עד מקרא דקבל וית שאר המונא אנגי נבוכדנצר רב קמוניא: יב ומחשיכי עמא דארעא אשאר רב קמוניא למחוי מפלחין פתקדון ובקרמין: יג וית עמודי נחשא דבבית מקדשא ביי וית פסיסא וית ימא דנחשא די בבית מקדשא ביי תברו כסדאי ואובדו ית נחשיון דקבל: יד וית דוביא וית מנרופיתא וית מוזריא וית פויכיא וית פד קמי נחשא דהו קמששין בהון נסיבו: טו וית מחתיתא וית מורקיא די נהבא דהבא ודי כספא כספא נסיב רב קמוניא: טז עמודיא תרין וימא חד ובסיסא בעבר שלמה דבית מקדשא ביי קא יהו מתקד לנחשתהון דקל מניא הארין: יז תמיני עשרי אמן רומיה דעמודא חד וקרונתהון עלוהי דנחשא ורומא דקרונתהון תבת אמן וסרניתא ורמוניא עד קרונתהון סחור סחור פוקא נחשא וכאזין לעמודא תנינא עד סרניתא: יח ודבר רב קמוניא ית שריה כהנא רבא וית צפניה סגן כהנא וית תתא אמרפניא: יט ומן קרתא דבר נניא חד דהוא מניא על גברי עבדי קרבא ותמישא גברין דתון אפי מקרא דאשתארו וית סברא רב חילא דגנש ית עמא דארעא ויתמין גברא מעמא דארעא

(יא) ואת הנופלים אשר נפלו. שיאלו אליו קודם כניש העי' ומסרו עצמם אליו כמו אל כסדוים אתה נופל ות' וית שומעיא דאשתמעו כלומר סדרו אל משמעתו: על המלך בכל. סמוך ל"ל הידיעה כמו הארון הכרי': (יב) לבורמי' וליוגבים. כורמים עובדי הכרמי' יוגבים עובדי הסדום וכן ת"י למהו מפלחין בכרמין ובחקליון וכחוב ולגבי כלא' פ' הפעל ובדברי רבנתינו ז"ל תני רב יוסף לטרומים אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי עד רמתו וליוגבים אלו כרי חלונן מסולמא דזור עד חיפא: (יח) כהן הראש. כהן גדול שהוא ראש לשאר הכהנים: כהן משנה. שני לכהן גדול והוא הסגן וכן תרג' יונתן סגן כהניא: שומרי הכסף. שומרי כלי בית המקדש: (יט) ומן העיר לקח. לפי שאלו שוכר היו מבית המקדש אמר ומן העיר לקח: סרים אחד. סרים ממש כסרגומו גוזה' וממשה אנשים מראוי פני המלך. וזכרמיה אומר שבעה אנשים מראי פני המלך השנים לא היו גדולים כמו החמשה למיכך לא מלחן כלן ובדברי רבנתינו ז"ל לכתוב אחד אומר חמשה וכתוב אחד אומר שבע' להבדיל שני סופרי הדיונין: המצביא את עם הארץ. שעל פי

מצודת ציון

שכרו וכתחו: (יא) הנופלים. הם היואם מעשין למכור עצמן ולשכון ביעתם וכן אל כסדוים אתה נופל (יכמים לו): סכמון. כעס כריב: (יג) לבורמיס. לעבוד הכרמים: וליוגבים. ענין זכרות כמו עשה כהנל סוס גבים גבים (לעיל ג) ור"ל לעבוד הכרות כחפירות וזכרות אלו הוא כמו ליוקבים מל' יקב סוין כי גיק' מתחלף ור"ל לדרוך ולכמשך סוין אל סוקב: (ג) בית ה'. בבית ה': הממונות. הם בני ובסופי הכיורות: יט. ענין גינת גדולה עשויה לרחון כס: (יד) סכרות. סקירות: סיעים. המכבדות והמנרסות עשוים לגרוך כסס הדון: המזמרות. כלי זמר: הכפות. הכניסים: (טו) המהות. כלים למחות כהן האש: המורקות. הססלים: המצביא את עם הארץ. כמו וסף המעורר

מצודת דוד

טבחים: (יא) הכסדוים. אשר לא יברנו: ואת יתר הסמון. השבתיים בכל ערי יהודה: (יז) אשר ישרכו כס. העושים לעבוד ולשרת בהם בבה"מ: (טו) אשר זכב זהב וכו'. ראש לומר בין של זהב בין של כסף הכל לקח: (יח) שמונה עשרה אמה וכו'. כבר נתבאר עיני' במ"א בספר מלחמתו ואין צורך א"כ בהשגות הנה: וכאלה. מספר הרמונים שהיו צאחה היו בשבתי: (יט) מראוי פני המלך. ר"ל היוצאים חמוד עם המלך וזכרמיה נאמר שבעה אנשים חזי לפי שתיים מהם לא היו חשובים כמו ההמשה ולא כללם כאן עמוסה: אשר נמלצו בעיר. ולא נברחו ממנה ביתר הערים: הספר שר הצבא. סופר של שר הצבא: המצביא. על פי

ההאך. אל ערבות יריחו: (ה') וירדט. ארז"ל שברח דרך מערה ההולכת עד ערבות יריחו ומדמך לצי הולך מעל המערה ורדטו הכסדוים אשר הכני וצבואם לפה המערה מלאו את המלך יואל ותשבו: (ו) רבנשה. כי בהארין ימי המזור הלך ל"ג לרבנשה: משפס. החובצה עמו על מה שמרד בו ועבר על שבועתו כמ"ש בד"ה: (ח) השע עשרה. כי בעת שכבש את ירושין היה ח' למלכו ולדקיהו מן י"א: שנה הרי י"ט ובסוף ירימה נאמר י"ח ור"ל לנבוכ' והויקיס בראשונה שהיה בשניה למלכות ל"ג: רב טבחים. שר על ההורגים במצוה המלך: (ט) בית גדול. הוא פי' על מה שאמר כל בני ירושלים לומר שזה כל בית אדם גדול אשר צירופים וזוהם לנד שרף ולא עלסם: (י) אשר רב טבחים. אשר עם רב

(ג) בתשעה לחדש . ולא זכר בלילה חדש ובספר ירמיה אמר בחדש הרביעי בתשעה לחדש : (ד) ותבקע העיר . בקטו הכשדים חומת העיר וכיון שראו אנשי המלחמה אשר בעיר כי בקטו העיר נרצחו כלילתה הלאו וזכו שאמר וכל אנשי המלחמה הלילה רוצה לו' נרצחו כלילתה הלאו וכן אמר בספר ירמיה וכל אנשי המלחמה נרצחו וינאלו ימין העיר לילה : דרך שער בין החומות' אשר על גן המלך . ונאלו דרך השער שהיה בין שתי החומות כבחר שלא ירגישו בהם הכשדים' וילך דרך הערבה . וילך דקיקו ואשר ינאלו עמו . ונדרש בין החומות' מערה היחה מניח דקיקו עד ערבות יריחו וזכר לו דרך המערה והכ"ה זמן כזו שהלך על גג המערה ורדפו כשדים אחר הכזי וכשכנישו לפתח המערה בערבות יריחו היה דקיק' ונאלו וראוהו ולכדוהו הוא שאמר יחזקאל ופרשתי רשתי עליו ונחפסו בתצורתו :

ת"י כרקוס : (ד) דרך שער בין החומות . מערה הלכה מניחו עד ערבות יריחו וזכר לו דרך המערה והכ"ה זמן כזו שהלך על גג המערה חזן לעיר ורדפו כשדים אחרי הכזי וכשכנישו לפתח המערה בערבות יריחו ראוהו ולכדוהו הוא שאמר (ביחזקאל י"ב ו"ג) ופרשתי רשתי עליו ונחפסו בתצורתו : (ו) וידברו אחז משפט . נתחכך עמו על השכופה : (ט) ואח כל בית גדול . כתי כנסיות שמגדליו כתי תורה ותפלה וכתי השרי' : ואח

• וַעֲבַדְתָּ בְּקִרְיָא בְּצִירָא עַד
חֲדָא עֲשָׂרֵי שָׁנִין לְמַקְבָּא
צְדִיקוֹ : בְּתַשְׁלֵּא
לִירְחָא וּתְחַיֵּף בְּפָנָא
בְּקִרְיָא וְקָא הָהּ מִיבַר
לְעֵמָא דְאַרְעָא : ד' וְאַתְרַעַת
בְּתַרְתָּא וְכַד גְּבַרִי עֲבַדִּי
קִרְבָּא בְּלִיקְיָא בְּאוֹרְחָא
תַּרְעָא בִּין שְׁנַיָא דִּי עַל
גִּינְתָא לְמַקְבָּא וּבְסֻדְיָא שְׁרִין
עַל קִרְתָּא קְחוֹר קְחוֹר וְאַזְר
בְּאוֹרְחָא מִיִּשְׂרָאֵל : וְרַדְפּוּ
מִשְׁרִית בְּסֻדְיָא בְּתַר
מַקְבָּא וְאַדְבִּיקוּ יְתִיה
בְּמִישְׁרֵי יְרִיחוֹ וְכַד
מִשְׁרִיתִיה אֲתַבְּדַרְת מְגִיחָ :
י וְאַחֲרֵי יַת מַקְבָּא וְאַמִּיקוּ
יְתִיה לַת מַקְבָּא דְבְּבַר
קִרְבָּת וּמְלִיכּוֹ עֲמִיחָ
פְּתַגְמֵי דִּינִין : י וְיַת
בְּבוּהֵי דְצִדְקֵיהּ גְּבִיחֵי
לְעִינֵיהּ וְיַת עֵינֵי צְדִיקוֹ
עֹזֵר וְאַסְרִיחָ בְּשִׁלְשָׁן
דְּנַחֲשׁ וְאַוּבִיחָ לְבַבְּךָ :
ח וְבִירְחָא חֲמִי שְׂאֵה
בְּשַׁבְעָא לִירְחָא הִיא שְׁנַת
תְּשַׁע עֶסְרִי שָׁנָה לְמַלְכָּא נְבֻכַדְנֶאצַּר
גְּבוּבְדִנְאֶצַּר מַקְבָּא
אַתָּא גְּבוּבְדִנְאֶן רַב קְמוּזִיָּא
עֲבַדָּא לְמַלְכָּא דְבְּבַר
לִירְוִשְׁלָם : ח וְאַקִּיד יַת
מַקְדֵּשָׁא בְּיַי וְיַת בֵּית מַקְבָּא וְיַת כְּרִי
לִירְוִשְׁלָם קְחוֹר קְחוֹר תַּרְעֵי כְּרִי מִשְׁרִית בְּסֻדְיָא רַב קְמוּזִיָּא : י וְיַת שְׂאֵר עֵמָא

ב ותבא העיר במצור עד עשרה שנה למקד צדקיהו :
ג בתשעה לחדש ויהוק הרעב בעית ולא היה לחם לעם הארץ : י ותבקע העיר וכל אנשי המלחמה והלילה הדרך שער בין החומות אשר על גן המלך הערבה : ה וירדפו חיל פשדים אחר המלך וישגו אתו בערבות יריחו וכל חילו נפצו מעליו : ו ויתפשו את המלך ויעלו אתו אל מקד בבל ובלתה וידברו אתו משפט : ז ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת עיני צדקיהו עזר ויאסרוהו בנחשתים ויבאהו בבל : ח ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוכדנאצר רב מלכותם עבד מקד בבל וירושלם : ט וישרף את בית יהוה ואת בית המלך ואת כרבת ירושלם ואת כל בית שרף בית יהוה ואת בית גדול : ט ואת כל בית אש גדול : ט אשר רענכוס . ר"ל אשר

רלבג

סניב העיר לכבש' : (ג) בתשע' לחדש ויחוק הרעב בעיר . הכה לא נחר כתי זה חדש ואולם כספר ירמיה נחר שנה היה בחדש הרביעי בתשעה לחדש : (ד) ותבקע העיר . ר"ל ע"י חיל כשד' : וכל אנשי המלחמה הלילה . ר"ל נרצחו הלילה לסי שראו שחיל כשד' נכבשו לעיר : דרך שער בין החומות' . ר"ל שניגלו דרך שהי' בין שתי חומות' כדי שלא יראוהו כשדים ולא ירגישו בהם : אשר על גן המלך . ר"ל אלל גן המלך : וילך דרך הערבה . ר"ל כי המלך הלך דרך המדבר שלא ירגישו בו כשד' : (ו) וידברו אחז משפט . אמר לו משפט המורד והעובר על שזעתו ולו' הרג בניו ועור עיני דקיקוהו ואסרוהו בנחשת' ונחטוהו בבית האסורי' עד יום מתוהו כמו שזכר בספר ירמיה : (ח) ובחדש החמישי שבסעף לחדש . וכבר אמר בספ' ירמיה בעשור לחדש וירמה שהחלל . כחזק היה שבסעף לחדש כי אז נכבש פירושלים וסוף המורד היה בעשור לחדש כי אז שרף בית המקדש : (ט) ואח כל בית אש גדול . ר"ל ואח כל בית אש גדול : (ט) אשר רענכוס . ר"ל אשר

ותבקע ר' וסי' נמס' בסדר קרה ובמלכו' א' סימ' א' : אל גן כל לשון גן אל במ"ג על וסימ' אשר על גן המלך וכשדים . וחברו דסוף ירמיה . ועל גנתו וינקתו . וירחו ל' כספרא וישנו אתו בערבות יריחו . וכל אורחא דבין יריחו וכל שאר קריאת יריחו וסימ' ושכן חרדים חומש' מקרא רי ובלהן כתיבין ו' בסוף תיבותא במ"א יריחה כתיב וסימ' בימיו בנה חיאל . וכל יהושע חס' י"ז במ"א וסי' תגלה ועסק : ואת בני' דסמיכי' בקריאה וסימ' נמסר בריש סדר וישב : לעיניו ה' בקריאה וסימ' ושרף את הסרה לעיניו . תולך תמר בית אסגן אחיה . ואת בני צדקיה שהבו לעיניו המלכים . וחבריהם דירמיה קדמא ותנינא : ובתדש ה' ר"ג בקריאה וסימ' נמסר בסדר פנחס : ואת כל בית מ' דסמיכי בקריאה וסימ' כי גינטי אלהים את כל עמלי ואת כל . ויבלבל יוסף את אביו ואת אחיו . ואת כל בית האספי אלך הביתה . ואת אחיבך . וישמח עליהם חזקיהו רישעיה . ושרף את בית ה' ואת בית המלך דספרא . וחברו דירמיה תנינא כי באשר ידבק האחד תנינא דספוק . ואקח את יאוגיה בן ירמיהו בן רבצניה ואת אחיו ואת כל הכלים האלה ד' דסמיכי וסימ' כבר זכר שדור יעשה ארה . חלודות אחרן ויעלו אהו . כסד' ז' : נחש חממי . העטית כע סנסד' ז' : וישק . מנלס כז סנסד' ז' (מגילת עג) :

וחשבון א' הוא אלל י"ט למלכו' נבוכדנצר וי"ח לכבוש יהויקי' שהיה בשנה שניה לנבוכדנצר ז (ט) ואח כל בית אש גדול . ר"ל כתי הגדולים וק ט"י כתי רבצניה : (ו) אשר רב ענכוס . אשר עם רב הענכוס וכן כהוב דירמיה אשר את רב ענכוס :

מצודת ציון

(ד) נטל . נפוצה (ו) ונחש . אחז כחזק : (ז) כנחשטים . כשלאחז נחשט : (י) סנזו שדור מול העיר ללכדה : (כ) וחזא העיר במצור . עמדה העיר והמער סניבה עד וכו' : (ג) נחשעה לחדש . דירמיהו נאמר בחדש הרביעי : (ד) ותבקע העיר חיל לני כקטו רחמה וכלו נעשים מלחמה כי אחי ירשתים היו חלטים כרעג ולא עמדו למולל לעכב על ידם : הלילה . ראה למר נרצחו כלילתה נאמר בלילה וכברו ונאלו מן העיר לילה : תד עשר וט' . בדרך השער הסומד בין שתי החומות אשר אלל גן המלך : וילך . המלך וכל אשר עמו : דרך הערבה . בדרך

לפתוך אוחס משל פניו לזה העיר לכ דקיקו למרה במלך בבל לחיז סניב אל כנלח לשלח משל פניו : כה (ח) למלכו . למלכות דקיקו : דק . הוא עגל הכנה מול העיר ללכדה : (ב) וחזא העיר במצור . עמדה העיר והמער סניבה עד וכו' : (ג) נחשעה לחדש . דירמיהו נאמר בחדש הרביעי : (ד) ותבקע העיר חיל לני כקטו רחמה וכלו נעשים מלחמה כי אחי ירשתים היו חלטים כרעג ולא עמדו למולל לעכב על ידם : הלילה . ראה למר נרצחו כלילתה נאמר בלילה וכברו ונאלו מן העיר לילה : תד עשר וט' . בדרך השער הסומד בין שתי החומות אשר אלל גן המלך : וילך . המלך וכל אשר עמו : דרך הערבה . בדרך

27

מרכים ב כד כה

רדק

הא

(ד) החדש והמסגר. תרגום גדולים כתורה שבשאהד פותח אליו איום. מסגר הכל יושנין ופתח ואין סוגר וסוגר ואין ונתימן וזקיקים היו עליהם ככתוב אומר (ירמיה כ"ד ה') כתאני' הטובות האלה כן אכיר את גלות יהודה: (טו) שבעת אלפים. ולמעלה הוא אומר עשרת אלפי' בא הכתוב השלישי והכריע בספר ירמיה (כ"ב כ"ח) זה העם אשר הגלה נבוכדנצר בשנת שבע יהודי' שלשת אלפים אומר תפתח ג' אלפים היו משבר יהודה ושבעת אלפים מצנימין ושאר שבעי' ואף בסדר שלם למדנו כן: (יו) ויסכ את שמו זקיקו. יס ילדיק עליך את הדין אם תמרוד בי: (כ) כי על אף ה' היתה וגו' למיכך וימרוד זקיקו במלך בכל נתן הקב"ה בלבו למרוד בו כדי שיגלה: (ח) בשנת התשיעי' למלט. של זקיקו: דיק. חרנס

ואת כל אנשי החיל ו' אלפים וכירמיה אומר בשנת שבע יהודים שלשת אלפים עשרים ושלושה האין הוא זה השטון הראשון שהוא עשרת אלפים הוא כלל לכל ופרט אחר כן ו' אלפים והם מצני' בנימין ושאר שבעים ועוד בירמיה ג' אלפים והם אנשים מקובלים שהיו מצני' יהודה כמו שאמר יהודים והכל ו' אלפים וכ"ג הוא מספר מועט ולא חשש לספרו עם ו' אלפים זה הוא גלות שגלה עם יויכין ובספר ירמיה אומר מה שגלו בגלות זדקו' שהוא שנת י"ח לנבוכדנצר והיו בשמנה מאות ול"ב ואחר החורבן שנת כ"ג לנבוכדנצר היו בגולה י"ח שנים ואותם שבו בעמון ומואב ואמר גולה כמו גולים והוא דרך כלל בלשון יחיד ולדעת יונתן הוא שם שחרנס בגלותא: וכל החדש והמסג'. ח' אומניא ותרעיא: (טו) ואת אזלי הארץ. אלה חזרי יהודה ובנימין עליהם כתוב. אומר כחאניס הטובות האלה וגו': הולך גולה, בגולה והוא שם בשלך שואה וכן כלי גולה: (טו) החדש והמסג'. אלף. אלה אונס ככלל היו"ד אלפי' שזכר במספר של מעלה ובסדר עולם הוא אומר ומתכן החדש והמסג' אלף היו כלומר שמכלל העשרת אלפים היו ואין דרך המקרא לכלול מספר ואחר כן לפרט אם לא לחדש על ענין הראשון וא"כ לבד אלה הראשונים היו: הכל גבורים עושי מלחמה. כסדר עולם וכי מה גבורה הם עושים בני אדם ההולכי' בגולה ומה מלחמה עושין בני אדם האסורי' ביוק' הנתוני' בשלשלא' של גדול אלא גבורי' בגבורה של תורה וכן הוא אומר גבורי' כח עושי עולם ומה מלחמה עושין מלחמ' של תור' וכן הוא אומר על כן יאמר בספר מלחמו' ה'. חרש אחד מדבר והכל שותקין מסגר ששכל יושבין לפני ולמדין ממנו לקיים מה שנאמ' ופתח ואין סוגר וסגר ואין שותח: (יו) ויסכ את שמו זקיקו. הטעם פי' למעלה ומה ששנה כ"ב שמו וקראו זקיקו אומר בדרש אמר לוי ילדיק עליך את הדין אם תמרוד בי: (יח) בן עשרים ואחת שנה זקיקו. הואך הוא זה והלא בן ל"ה שנה היה לפי חשבון של אחיו שהרי הבן השלישי ליאשיהו היה ויהויקים שהי' גדול ממנו ואחר בו כן כ"ה

רלבג

פתחיה: (טו) ואת אזלי הארץ. ר"ל שרי הארץ: (טו) ואת כל אנשי החיל שבעת אלפים. והנה אמר למעלה ו' אלפים ובספר ירמיה אמר ששבעת שבע למלכות נבוכדנצר הגלה יהודי' שלשת אלפים ועשרים ושלושה ודמה שמה שאמר בספר ירמיה בשנת שבע ר"ל ששנה לנבוכדנצר ו' שני' ולזה אמר זכר המקום בשנת ח' ואולי' מספר הגבורים דמ' כמו שפי' רבי' דוד קמחי כי בתחלה ספר כל גבורי החיל הגולים מיהודה ובנימין ואחר כן פרט זכר המקום הגבורי' שהיו משבע בנימו ובספר ירמיה פרט הגבורי' שהיו משבע יהודה ולזה קראם יהודים: (כ) כי על אף ה' היתה בירושלם וביהודה עד השליכו אותם מעל פניו וימרוד זקיקו ב' כי מחמת מוקשו העם וכעם הש"י עליהם נהיה שימליכו עליהם אלו הרעים ולזה ג"כ היתה הסבה שמרד זקקי' במלך בכל כי לולי מרדו לא נחרבה ירושלם ולא גלו מעל אדמתם כמו שהיה אומר לו ירמיהו: (א) ויכנו עליה דיק סביב. הוא מגדל שזנון סביב

ואת כל אנשי החיל עשרה אלפים גולה וכל החרש והמסגר לא נשאר זולת דלת עם הארץ: טו ויגל את יהויכין בבבלה ואת-אם המלך ואת-נשי המלך ואת-סריסו ואת אזלי הארץ הולקי' גולה מירושלם בבבלה: ואת-פלג אנשי החיל שבעת אלפים והחרש והמסגר אקף הכל גבורים עושי מלחמה ויביאם מלך-בבל גולה בבבלה: וימלך מלך-בבל את-מתניה דודו תחתיו ויסב את-שמו זקיקו: יח בן-עשרים ואחת שנה זקיקו במלכו ואת עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו חמישל בת-ירמיהו מלכנה: יט ויעשה הרע בעיני יהוה בכל אשר-עשה יהויקים: כ פי' אעראף יהוה היתה בירושלם וביהודה עד-השליכו אתם מעל פניו וימרוד זקיקו במלך בבל: כה א ויהי בשנת התשיעית למלכו בחרש העשירי בעשור לחדש בא נבוכדנאצר מלך-בבל הוא וכלל-חילו על-ירושלם ויחן עליה ויבנו עליה דיק סביב: בעשרא לירחא אתא נבוכדנאצר מלכא דבבל הוא ויבנו עליה דיק סביב: עפ: וביהודה ה' וס' מספר לעיל בחלק ב' ס' י"ז סימן מלכים ויחן עליה ירמיה קרבא ויצרו עליה תגינא ויחנו עליה. מלכים בתשעה לחדש ר"ס. ירמיה בחדש השביעי ר"ס:

תולדות אהרן והכהן והמסגר. גישין מה נסכ' לח (שם יש נדוים ט) ויככ את שמו. סוכות יכ כדיתום ס (שקלים מט טוסט ככ הוריות מט) ויעט הכע. כהנ' ק: עפ: וביהודה ה' וס' מספר לעיל בחלק ב' ס' י"ז סימן מלכים ויחן עליה ירמיה קרבא ויצרו עליה תגינא ויחנו עליה. מלכים בתשעה לחדש ר"ס. ירמיה בחדש השביעי ר"ס:

עם: וביהודה ה' וס' מספר לעיל בחלק ב' ס' י"ז סימן מלכים ויחן עליה ירמיה קרבא ויצרו עליה תגינא ויחנו עליה. מלכים בתשעה לחדש ר"ס. ירמיה בחדש השביעי ר"ס:

שנה יהויקים בתלכו וי"א שנה מלך הרי ל"ה לזקיקו וכבר כתבנו למעלה לדעת החכם ראב"ע כי הוא אומר שמלך ג' שנים בחייו ואז היה בן כ"א וכל זה היה נריך לדעתו שאמר כי שלום הוא והואחז הוא היה הקטן שבבני יאשיהו ובתיב בן כ"ג כמלכו אבל דברי רז"ל שאמרו כי שלום הוא זקיקו אין כלל קושיא כלל כי זקיקו היה הקטן שבבני יאשיהו והיה כמות אביו בן עשר שנים ועתה כשמלך בן אחד ועשרים אלא שרחוק והוא שזכר שני בניו בסדר והאחד איננו ולמירושט. כי שלום הוא יהויכין בנה זקיקו היה הקטן שבבני יאשיהו ואין צריך כאן תיקון: (כ) כי על אף ה'. והוא טעם למה שאמר אחר כן וימרוד האל ית' שם בלבו שימרוד במלך בכל כדי שימאץ מלך בכל טענה להחריב הכל: היתה בירושלם. הפלטה הנשארה היתה בירושלם על אמו ועל חמתו כעבור המעשי' רשי' שהיו עושים: (א) בשנת התשיעית למלט. למלכות זקיקו והוא שנת י"ח לנבוכדנצר':

מצודת דוד

ובירמיה נאמר יהודים שלשת אלפים כ"ג וכ"ל מצני יהודה היה החשבון האמור והמותר היו מצני בנימין ושאר השבטים אשר החגורו בירושלם וזהו שאמר למטה שבעת אלפים וכלם יחד הנה עשרת אלפים ולא חש לחשוב עוד אחר כך האמור בירמיה: וכל החדש והמסגר. הם האמנים ושומרי השערים אשר סגרו אותם בשנתם וכן פ"י: (פז) הכל גבורים. על אנשי המל יאמר לא על החדש והמסגר: (כ) כי על אף. כי בעצמי שהיתה אף ה' בירושלם וביהודה כ"ג גדולה עד

ה' וזה שאמר וישלח ה' בו ולא אבה האל ית' להאריך לו עוד לפיכך אמ' וישלח ה' טו: (ג) אך על פי ה' היתה ציהודה. כלומר קודם מלכות יהויקים היתה הגזירה על פי ה' שדבר ציד עבדיו הנביאי' בחטאת מנשה כי לולי חטאתו שרבו היה סולק לחטאי' הבאי' אחריו אך בחטאתו נגזרה הגזירה להאריך ירושלים: (ה) למלכי יהוד' ויש כחוב בסתם ותעבתו אשר עשה והנמאל עליו הנס כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה ואם אמר על זה הספר אין כלא כחוב דבר ממעשיו אלא בסתם ויעש הרע והנראה בו על ספר ירמיהו אמר כי שם מספר תועבותיו בפרשת הוי בונה ביתו: (ו) וישכב יהויקים עם אבותיו. רוצה לומר שמת אכל לא נקבר עם אבותיו שהרי לא נקבר כלל כמו שכתוב אלא בה על דרך ויאסף אל עמיו: (ז) ולא הוסיף עוד מלך מזרי' סי' באתו הזמן עד שמלך דקיהו ואו יצא כמו שכתוב בירמיהו וימלך מלך דקיהו וגו' ומיל פרעה יצא ממזרים וישמעו הכשדי' הנזרים על ירושל' את שמעם ויעלו מעל ירושלים וכמוהו ולא יספו עוד גדודי ארס לבא בארץ ישראל ר"ל בזמן הוא אכל אח"כ בלא כמו שכתוב: (ח) בן שמונה עשרה שנה יהויכין נמלט ונדבריו הימים בן שמונה שנים יהויכין נמלט ושלשה חדשים ועשרת ימים מלך ירושלים אפשר כי יהויקים אצו המליכו בשנה ראשון' שמלך הוא שומלך תחתיו אחר מותו אולי היו לו בנים אחרים ועוד כי ראה שמלכותו תלוי' ביד אחרים לא ידע אם יסורו מהמלוכה כמו שעשו לאחריו והמליך בנו יהויכין שומלך תחתיו אחריו והיה או יהויכין בן שמונה שנים ועתה כשמת אביו ומלך הוא היה בן"ח שנה ומלך ג' חדשי' ולא חשש כלא לכתוב עשרה ימים יהויקים ובסדר עולם י"ח של מלך נבוכדנצר שנה משנתם גזר דין גלות: (י) בשנת הוא. כמו שאומר דברי הימים ולחשוב השנה שלח המלך: עלו עבדי נבוכדנצר. כתוב עלה וקרי עלו כי הוא עלה

קמשבק: ושאר פתגמי יהויקים וכל די עבד הלא אינון פתיבין על ספר פתגמי יומיא למקבי דבית יהודה: וישכיב יהויקים עם אבותיו ומקד יהויבין פריה תחתיה: וקא אוסיף עוד מקבא דמצרים קמפק מארעיה ארי נסיב מקבא דבבך מנחם מצרים עד גדר פרת פר דיהוה מקבא דמצרים: בר ממני עברי וקתא ירובין פר מקבא דירושלם ושום אמיה נחשתא בת א קנתן מירושלם: ועבד דביש קדם יי ככל העבד אבותי: בעניא נהיה סקיו עבדי נבוכדנאצר מקבא דבבך ירושלים ועצת קרתא בצירא: ואתא נבוכדנאצר מלכא דבבך עד קרתא ועבדו צירן עדה: ונפק יהויבין מלך שכתא דבית יהודה עד מקבא דבבך הוא ואמיה ועבדו ורברבודי ונפרוהי ודבר יתיה מקבא דבבך בשנת תמיני מקבא דבבך: ונאפיק מתמן ית פר אוצרי בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקבא וקציין ית פר מגי דהבא בעבד שלמה מקבא דישראל בהיבא דיי מקדי יי: יו ונאגלי ית פר ירושלים

יהוה לסלח: ה ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישכב יהויקים עם אבותיו ויקד יהויבין פריה תחתיה: וקא אוסיף עוד מקבא דמצרים קמפק מארעיה ארי נסיב מקבא דבבך מנחם מצרים עד גדר פרת פר דיהוה מקבא דמצרים: בר ממני עברי וקתא ירובין פר מקבא דירושלם ושום אמיה נחשתא בת א קנתן מירושלם: ועבד דביש קדם יי ככל העבד אבותי: בעניא נהיה סקיו עבדי נבוכדנאצר מקבא דבבך ירושלים ועצת קרתא בצירא: ואתא נבוכדנאצר מלכא דבבך עד קרתא ועבדו צירן עדה: ונפק יהויבין מלך שכתא דבית יהודה עד מקבא דבבך הוא ואמיה ועבדו ורברבודי ונפרוהי ודבר יתיה מקבא דבבך בשנת תמיני מקבא דבבך: ונאפיק מתמן ית פר אוצרי בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקבא וקציין ית פר מגי דהבא בעבד שלמה מקבא דישראל בהיבא דיי מקדי יי: יו ונאגלי ית פר ירושלים

יהוה לסלח: ה ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישכב יהויקים עם אבותיו ויקד יהויבין פריה תחתיה: וקא אוסיף עוד מקבא דמצרים קמפק מארעיה ארי נסיב מקבא דבבך מנחם מצרים עד גדר פרת פר דיהוה מקבא דמצרים: בר ממני עברי וקתא ירובין פר מקבא דירושלם ושום אמיה נחשתא בת א קנתן מירושלם: ועבד דביש קדם יי ככל העבד אבותי: בעניא נהיה סקיו עבדי נבוכדנאצר מקבא דבבך ירושלים ועצת קרתא בצירא: ואתא נבוכדנאצר מלכא דבבך עד קרתא ועבדו צירן עדה: ונפק יהויבין מלך שכתא דבית יהודה עד מקבא דבבך הוא ואמיה ועבדו ורברבודי ונפרוהי ודבר יתיה מקבא דבבך בשנת תמיני מקבא דבבך: ונאפיק מתמן ית פר אוצרי בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקבא וקציין ית פר מגי דהבא בעבד שלמה מקבא דישראל בהיבא דיי מקדי יי: יו ונאגלי ית פר ירושלים

יהוה לסלח: ה ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישכב יהויקים עם אבותיו ויקד יהויבין פריה תחתיה: וקא אוסיף עוד מקבא דמצרים קמפק מארעיה ארי נסיב מקבא דבבך מנחם מצרים עד גדר פרת פר דיהוה מקבא דמצרים: בר ממני עברי וקתא ירובין פר מקבא דירושלם ושום אמיה נחשתא בת א קנתן מירושלם: ועבד דביש קדם יי ככל העבד אבותי: בעניא נהיה סקיו עבדי נבוכדנאצר מקבא דבבך ירושלים ועצת קרתא בצירא: ואתא נבוכדנאצר מלכא דבבך עד קרתא ועבדו צירן עדה: ונפק יהויבין מלך שכתא דבית יהודה עד מקבא דבבך הוא ואמיה ועבדו ורברבודי ונפרוהי ודבר יתיה מקבא דבבך בשנת תמיני מקבא דבבך: ונאפיק מתמן ית פר אוצרי בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקבא וקציין ית פר מגי דהבא בעבד שלמה מקבא דישראל בהיבא דיי מקדי יי: יו ונאגלי ית פר ירושלים

מצורת דוד

ידו לעשות בו חסדו נחשבו כי יחמול עליו בעבור הכנתו: בשנת שמה. ותשב שנים מקוטעות: למלכו. למלכות כ"ג ובימי' נאחם בשל' שבת ור"ל בשנת לכנות יהויקים כי שבני למלכותו והיא ה' ליהויקים בשנת שמה יהויקים בראשונה והלוי לבבל וקבל על עצמו להיות לו לעבד והחזירו ועבדו ג' שנים ומזר ומרד בו וכבשו שנים בשנת ג' למרדו הוא האומר בדה"ב וזוה השנה מלך יהויכין וגולה אחר ג' חדשים: (ג) ויקץ כרת וקלף את הזבז מהכלים: (ד) עשרת אלפים ובימייה

ה' וזה שאמר וישלח ה' בו ולא אבה האל ית' להאריך לו עוד לפיכך אמ' וישלח ה' טו: (ג) אך על פי ה' היתה ציהודה. כלומר קודם מלכות יהויקים היתה הגזירה על פי ה' שדבר ציד עבדיו הנביאי' בחטאת מנשה כי לולי חטאתו שרבו היה סולק לחטאי' הבאי' אחריו אך בחטאתו נגזרה הגזירה להאריך ירושלים: (ה) למלכי יהוד' ויש כחוב בסתם ותעבתו אשר עשה והנמאל עליו הנס כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה ואם אמר על זה הספר אין כלא כחוב דבר ממעשיו אלא בסתם ויעש הרע והנראה בו על ספר ירמיהו אמר כי שם מספר תועבותיו בפרשת הוי בונה ביתו: (ו) וישכב יהויקים עם אבותיו. רוצה לומר שמת אכל לא נקבר עם אבותיו שהרי לא נקבר כלל כמו שכתוב אלא בה על דרך ויאסף אל עמיו: (ז) ולא הוסיף עוד מלך מזרי' סי' באתו הזמן עד שמלך דקיהו ואו יצא כמו שכתוב בירמיהו וימלך מלך דקיהו וגו' ומיל פרעה יצא ממזרים וישמעו הכשדי' הנזרים על ירושל' את שמעם ויעלו מעל ירושלים וכמוהו ולא יספו עוד גדודי ארס לבא בארץ ישראל ר"ל בזמן הוא אכל אח"כ בלא כמו שכתוב: (ח) בן שמונה עשרה שנה יהויכין נמלט ונדבריו הימים בן שמונה שנים יהויכין נמלט ושלשה חדשים ועשרת ימים מלך ירושלים אפשר כי יהויקים אצו המליכו בשנה ראשון' שמלך הוא שומלך תחתיו אחר מותו אולי היו לו בנים אחרים ועוד כי ראה שמלכותו תלוי' ביד אחרים לא ידע אם יסורו מהמלוכה כמו שעשו לאחריו והמליך בנו יהויכין שומלך תחתיו אחריו והיה או יהויכין בן שמונה שנים ועתה כשמת אביו ומלך הוא היה בן"ח שנה ומלך ג' חדשי' ולא חשש כלא לכתוב עשרה ימים יהויקים ובסדר עולם י"ח של מלך נבוכדנצר שנה משנתם גזר דין גלות: (י) בשנת הוא. כמו שאומר דברי הימים ולחשוב השנה שלח המלך: עלו עבדי נבוכדנצר. כתוב עלה וקרי עלו כי הוא עלה

יהוה לסלח: ה ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישכב יהויקים עם אבותיו ויקד יהויבין פריה תחתיה: וקא אוסיף עוד מקבא דמצרים קמפק מארעיה ארי נסיב מקבא דבבך מנחם מצרים עד גדר פרת פר דיהוה מקבא דמצרים: בר ממני עברי וקתא ירובין פר מקבא דירושלם ושום אמיה נחשתא בת א קנתן מירושלם: ועבד דביש קדם יי ככל העבד אבותי: בעניא נהיה סקיו עבדי נבוכדנאצר מקבא דבבך ירושלים ועצת קרתא בצירא: ואתא נבוכדנאצר מלכא דבבך עד קרתא ועבדו צירן עדה: ונפק יהויבין מלך שכתא דבית יהודה עד מקבא דבבך הוא ואמיה ועבדו ורברבודי ונפרוהי ודבר יתיה מקבא דבבך בשנת תמיני מקבא דבבך: ונאפיק מתמן ית פר אוצרי בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקבא וקציין ית פר מגי דהבא בעבד שלמה מקבא דישראל בהיבא דיי מקדי יי: יו ונאגלי ית פר ירושלים

יהוה לסלח: ה ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישכב יהויקים עם אבותיו ויקד יהויבין פריה תחתיה: וקא אוסיף עוד מקבא דמצרים קמפק מארעיה ארי נסיב מקבא דבבך מנחם מצרים עד גדר פרת פר דיהוה מקבא דמצרים: בר ממני עברי וקתא ירובין פר מקבא דירושלם ושום אמיה נחשתא בת א קנתן מירושלם: ועבד דביש קדם יי ככל העבד אבותי: בעניא נהיה סקיו עבדי נבוכדנאצר מקבא דבבך ירושלים ועצת קרתא בצירא: ואתא נבוכדנאצר מלכא דבבך עד קרתא ועבדו צירן עדה: ונפק יהויבין מלך שכתא דבית יהודה עד מקבא דבבך הוא ואמיה ועבדו ורברבודי ונפרוהי ודבר יתיה מקבא דבבך בשנת תמיני מקבא דבבך: ונאפיק מתמן ית פר אוצרי בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקבא וקציין ית פר מגי דהבא בעבד שלמה מקבא דישראל בהיבא דיי מקדי יי: יו ונאגלי ית פר ירושלים

יהוה לסלח: ה ויתר דברי יהויקים וכל אשר עשה הלא הם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישכב יהויקים עם אבותיו ויקד יהויבין פריה תחתיה: וקא אוסיף עוד מקבא דמצרים קמפק מארעיה ארי נסיב מקבא דבבך מנחם מצרים עד גדר פרת פר דיהוה מקבא דמצרים: בר ממני עברי וקתא ירובין פר מקבא דירושלם ושום אמיה נחשתא בת א קנתן מירושלם: ועבד דביש קדם יי ככל העבד אבותי: בעניא נהיה סקיו עבדי נבוכדנאצר מקבא דבבך ירושלים ועצת קרתא בצירא: ואתא נבוכדנאצר מלכא דבבך עד קרתא ועבדו צירן עדה: ונפק יהויבין מלך שכתא דבית יהודה עד מקבא דבבך הוא ואמיה ועבדו ורברבודי ונפרוהי ודבר יתיה מקבא דבבך בשנת תמיני מקבא דבבך: ונאפיק מתמן ית פר אוצרי בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקבא וקציין ית פר מגי דהבא בעבד שלמה מקבא דישראל בהיבא דיי מקדי יי: יו ונאגלי ית פר ירושלים

מצורת דוד

ידו לעשות בו חסדו נחשבו כי יחמול עליו בעבור הכנתו: בשנת שמה. ותשב שנים מקוטעות: למלכו. למלכות כ"ג ובימי' נאחם בשל' שבת ור"ל בשנת לכנות יהויקים כי שבני למלכותו והיא ה' ליהויקים בשנת שמה יהויקים בראשונה והלוי לבבל וקבל על עצמו להיות לו לעבד והחזירו ועבדו ג' שנים ומזר ומרד בו וכבשו שנים בשנת ג' למרדו הוא האומר בדה"ב וזוה השנה מלך יהויכין וגולה אחר ג' חדשים: (ג) ויקץ כרת וקלף את הזבז מהכלים: (ד) עשרת אלפים ובימייה

מלכים ב כד

ידק

ק

בבאים וירושלם אל דקיהו מלך יהודה והואך היה דקיהו מלך כראשית ממלכת יהויקים אלל שהיה עוד כגוים כי יאשיה המלך דקיהו בחייו אלל שלל רצו ט עם הארץ אחרי מות אביו ואחנתו נפרש זה הענין כספר ירמיה בע"ה: (לג) ויאסרהו פרעה נכה. נראה כי יואחז בתלכו חשב לנקום נקמת אביו מפרעה נכה והלך ופשט בארץ מצרים והכה בהם מכה גדולה וכשזכו פגע בו פרעה בארץ חמת ולכדו ואסרו וזו שאמר יחזקאל וילמד לשרוף טרף אדם אכל כי מה ענין ויאסרהו מצלי שיקדם לו ענין שנלחם עמו או פלה על ארצו והלא פרעה התנצל ליאשיהו ואמר לו לא עליך אתה היום אלל שכן נראה הענין כמו שפירשט ומשל יחזקאל מורה עליו: במלך

(לה) איש כערטו. כפי עשרו: (ג) אך על פי ה' היתה. כל הרעה הנכה ניהודה על ה' הגדולה

רלבג

את אליקים: (ד) ולא אזה ה' לסלוח. ר"ל כי אף ע"פ שפעה מנשה תשובה לא אזה הש"י לסלוח שפכתו הדם הנקי וירמה שכלל עבדו ה' אשר הרג ישפיה בן אמוץ על אשר היה מוכיח אותו וכן אמרו ר"ל כי מנשה הרג ישפיהו: ולא

וישלה ב"ב בקריאה וסימ' בספר נח: בדבר ה' ר' במעמא בספרא וסימ' ביד עברו אחיה השילוני. ביד יהושע בן נון. אשר רבר אל אליהו. ביד עבריו הנביאים: דם הנקי ג' דסמיכו בקרי' וסימ' ובערת דם הנקי מישראל. וגם דם הנקי אשר שפך. ועל דם הנקי לשפך

מצורת ציון

(לה) גש. דמק וכפס: (כ) גזודי. חיילי נכח: וולת

דא פדבית יהודה קאגדיתוהון מארעא בית שכןתיה גחובי מנשה זבאי נאשד וקאא ית ירושלים חובת דם זבאי הות בעון קדם יי קאא

מצורת דוד

ויקן עש. על שהמליכוהו לפני יהויקים אחיו הגדול ממנו אשר לו משפט המלוכה: (לה) אך העריך. לא להקח הכסף כפי אשר ירד בעינוי אך לקח מאלו לפי ערך עשרו: על פי פרעה. מה שאמר פרעה בעצור העונש: איש כערטו נגש. בחזק יד וככפיה נכה מ"א לפי ערטי: (לו) בן עשרים וחמש. כי היה גדול ב' שנים מיהואחז אחיו: כד (ה) ויש. אחרי שלשם שנים: (ז) וישלח ה'. העיר את לב גזודי כדדים וכו' לבוא

ויבא מצרים וימת שם: לה והפסקה
והזקב נתן יהויקים לפרעה אף
העריך את הארץ לתת את הפסקה
על פי פרעה איש בערבו נגש את
הפסקה ואת ההוב את העם הארץ
לתת לפרעה נכה: לו בן
עשרים וחמש שנה יהויקים במלכו
ואחת עשרה שנה מלך בירושלם
ושם אמו זבדיה בת פדיה מירומה:
לו ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר
עשו אבותיו: כד אבימיו עליה נבדנאצר
מלך בבל ויהי לו יהויקים עבד
שלש שנים וישב וימרד בו: ב וישלח
יהוה א בו את גדודי כשדים ואת
גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת
גדודי בני עמון וישלחם ביהודה
להאבדו כדבר יהוה אשר דבר
ביד עבדיו הנביאים: ג אף על פי
יהוה היתה ביהודה קהסיר מעל
פניו בחטאת מנשה ככל אשר
עשה: ד וגם דם הנקי אשר שפך
וימלא את ירושלים דם נקי ולא יאבה

יהואחז דבר ואתא למצרים
ומית תמן: לה וכספא
ידהבא יחב יהויקים קפרעה
בדם קמא מנביתא על
עמא דארעא קמפן ית
פספא על מיכרא דפרעה
גבר כד חיו מקים ית
פספא ית דהבא מן עמא
דארעא קמפן קפרעה
הגירא: לו בר עסרין וחמש
שנין יהויקים כד מנך
ותרא עסרי שנין מנך
בירושלם ושום אמיה
זבדיה בת פדיה מן רומה:
לו ועבד דביש קדם יי
ככל ועבדו אבדתוהי:
א ביומיה קליק נבדנאצר
מלך בבל דקבר ויהוה היה
יהויקים עבדא תלת שנין
ותב ומריר היה: ב וגרי
יי היה ית משרית פסדאי
ות משרית ארם
ות משרית מואב וית
משרית בני עמון וגרינון
פדבית יהודה קאבדירון
כפנתנמא ניי די מלך
כד עבדוהי נבייא: ג בדם
על דארגיו קדם יי הות
ככל ועבד: ד ונאף דם

עליו למלחמה: וישלח. לפי שארצו הדברים לכן חזר ואמר וישלחם וכן דרך המקרא:
(ג) אך על פי ה'. ראה לומר לא גבר העכו"ם בעולם ירוך דבר ה' היתה: כחמאת
מנשה. בעצור באחז בחטאת מנשה לעשות ככל אשר עשה הוא: (ד) וגם דם הנקי.
גם דם הנקי גרם הדבר: אשר שפך. ר"ל על שהיקל מנשה בשפיכת דם למדו העם
גם הם לשפך

לזה תלמד לומר וכל מאורו שהחזיר להם משלו : (כט) פרעה נכה . כחצונו פרעה חגורו שהיה נכה רגליו : וילך החלך יאשיבו לקראתו . להלחם אתו לשי שהיה עובר בנבולו בכרכמיש על פרח והוא היה האלף להלחם על מלך אשור שכבש כרכמיש ממלך ארם ושלח לו מה לי ולך מלך ישראל לא עליך אחי היום כי אל בית מלחמתי כמו שכתוב בדברי הימים ולא שמע אל דברי פרעה נכה ואמר רבותיו ואל מאי דרש יאשיבו וחרב לא תעבור בארצכם אפילו חרב של שלום כיון שאין עושין רצונו של מקום והוא לא יומיתו כמנינו כראותו אוחו .

אחת ראוי לכך : (ל) וימשה . לא היה צריך משה אל משה . שכיב ויחוקים אחיו גדול ממנו שחי שנים כמו שכתוב בענין : א"ש

רלבג

אל ה' וגו' . עד שכבר היה מצוה כל הדברים זולת השם יתברך ובכל הקנינים היה בו לרוב חשקו לעבוד הש"י ואף הרצון שלא יוכיח יאשיבו בחלמח פניו עוב עם הש"י כי כבר נזכר בדברי הימים כי מקטנותו החל לעבוד הש"י אך לא בער בשלמותו האלילים ממלכותו והיו מוטלים עמו ישראל בהם ומפני ראותו הכתוב בספר החזקיהו שכתב משה למי שלא יקיים את החזקיהו ועבור על ברית הש"י החזקיהו בכל עזו להשיב ישראל לעבודתו ובער האלילים שפעו ישראל מכל ארץ ישראל כדי שיסור זכר ע"ג מישראל ולא יוסיפו לחטוא עוד : (ב) ויקם עם הארץ את יואחז בן יאשיבו וימשהו אוחו : דמ' שמשהו אוחו מפני החלוקה שהיה בין החמים ודמה מפני זה כי הוא לא היה יואחזו הכבוד וכבר יתבאר זה ממה שזכר כי בן עשרים ושלש שנה יואחזו בתלכו ולא מלך כי אם שלש חדשים ומלך אחריו ויחוקים והיה בן עשרים ומשה שנה ויחוקים בתלכו זה לאות שכבר היה גדול ממנו כמו שקי בני יאשיבו וזכר שם כי הכבוד יוחנן השני ויחוקים השלישי

הימים למלכי יהודה : כט פימיו עליה פרעה נכה מלך מצרים על מלך אשור ער נהר פרת וילך המלך יאשיבו לקראתו ומיתו במגדו בראתו אתו : ל וירכבו עבדיו מת במגדו ויביאוהו ירושלם ויקברו בקברתו ויקח עם הארץ את יואחזו בן יאשיבו ומשחו אתו ומלכו אתו תחת אביו : לא בן עשרים ושלש שנה יואחזו במלכו ושרשה חדשים מלך בירושלם ושם אביו חמוטל בת ירמיהו מלכה : לב ויעש הרע בעיני יהוה בכל אשר עשו אבותיו : לג ויאסרהו פרעה נכה ברבלה בארץ חמת במלך בירושלם ויתן עניו עליה ארץ מאה כפר כסו וכפר זהב : לד ומלך פרעה נכה את אליקים בן יאשיבו תחת יאשיבו אביו ויפס את שמו ויהיקים ואת יואחזו לקח ויפך ה' בקריאה וסי' ויפך דרו . ויפך פרעה נכה את יהויקים . לחשובת השנה שלח . מלך מצרים את אליקים אחיו דברי הימים :

אינון בתיבין עד ספר פתגמי יומין למלכיא דבית יהודה : כט פימיהו סדיק פרעה חגורא מלכא דמצרים עד פקא דאחור עד נהר פרת ואזר מקבא יאשיבו גק דמותיה וקמיה במגדו פד חזא יתיה : ל ואחחתי עבדתי פד בית מגדו ואיתיאוהו לירושלם וקברוהי בקבורתיה ודבר עמא דארעא ית יואחזו בר יאשיבו ומשחו יתיה ואמריכו יתיה תהות אבותי : לא בר עקרן וחת שנין יואחזו פד מקד וחתא ירחין מקד בירושלם ושום אמיה חמוטל בת ירמיה מן קבנה : לב ועבד דביש קדם יי בכר דעברו אבדתוהו : לג ואמריה פרעה חגורא ברבלה בארעא דחמת מדממך בירושלם ורמא מגיבתא עד עמא דארעא מאה בכרי כסא ובכרא דדהבא . לד ואמריה פרעה חגורא ית אליקים בר יאשיבו תחת יאשיבו אבותי וישו ית שמייה ויהיקים ית ויפך ה' בקריאה וסי' ויפך דרו . ויפך פרעה נכה את יהויקים . לחשובת השנה שלח . מלך מצרים את אליקים אחיו דברי הימים :

צדקו הרביעי שלם וכבר באר ר' אברהם בן עזרא פ"ה כי שלום הוא יואחזו כי כתוב בירמיהו כי כה אמר ה' אל שלום בן יאשיבו מלך יהודה המלך תחת יאשיבו אביו אשר ילא מן המקום הוה לא ישוב עוד והנה אחריו מלך ויחוקים וכו' ואמריהו מלך צדקו ולא מלך יוחנן ואם הוא הכבוד מלך צדקו בלוי יואחזו ויחנן השני וממנו הנכ זכר בספר ד"ה כי הכבוד יוחנן לפי מה שחשבו להודיע שכבר עשו ישראל שלא כהוגן בהמלכים הקטן מהבנים אך המליכותו בהיותו נמשך לפטולות המנועות אשר היו פניהם מועדו' אליהם ולזה נמשך אליהם מהרע מה שנמשך כי אולי היה יוחנן אוחו מעשה יאשיבו אביו : (לב) ככל אשר עשו אבותיו . ר"ל אבותיו אשר עשו הרע בעיני ה' כמו אחו ומנשה והדומי' להם : (לג) ויחנן עונש על הארץ . ר"ל שיתן זה הכס. מדי שנה בשנה והוא החלך להם אה

ויהויקים לא היה ממלך מקום אבותיו כך פירשו ר"ל ויהויקים שהיה גדול מיהואחזו שחי שנים ראו מהפסוקים שנאמר בן עשרים ושלש יואחזו בתלכו וכתוב בן עשרים ושלש יואחזו בתלכו ולא מלך יואחזו אלא שלש חדשים והנה מלאנו בדברי הימים ובני יאשיבו הכבוד יוחנן השני ויחוקים השלישי צדקו הרביעי שלום והנה לא נזכר שם יואחזו והם אמרו כי יוחנן הוא יואחזו וקראו בכור שה' בכור למלכו' ושלום הוא צדקו ואמר השלישי צדקו שהיה שלישי לבני יאשיבו ואמר עליו הרביעי שלום שהיה רביעי למלכות יאשיבו וקראו שלום שלמה מלכות בית דוד בימיו ואני פרשתי ד"ה כי שלום הוא ויחנן וזכרו בן הכן בסדר הבנים רבי' כמותו בספ' והחכם רבי אברהם בן עזרא כתב כי יוחנן היה בכור ולא מלך ושלום הוא יואחזו והנה יואחזו היה בנות אביו בן כ"ג וצדקיהו שהיה גדול ממנו בן כ"ד ויהויקים בן כ"ה והנה במלך צדקיהו לפי זה החשבון היה בן ל"ה והכתוב אומר בן כ"א צדקיהו בתלכו אלא שהמליכו יאשיבו אביו בחייו שלם שנים לפני מותו וזכו שאמר ויקח עם הארץ את יואחזו בן יאשיבו וימשהו אוחו וימליכוהו והנה יואחזו היה בן כ"ג והוא שכתוב בירמיהו בראשית ממלכת יהויקים וגו' ואומר עשה לך מוסרות ומוטות וגו' כיה המלכים

מצורת דוד

מצורת ציון

(כט) נספ . ח"ה תורה והוא מענין שכיב וכן בן נכס רגלים (ש"ד) : על נספ . סמוך לנכר : ויס' ויחמסו . קשור : (לד) ויספ . ובעבד : והוא להעם דרבי ה' : על כל הכעטים . בעבור די בהצנע אחו ישראל בהכעסו אשר הכעיסו חמסו לעבד סככים כמשהו : (כס) לקראתו . למנוע ללחם דרך ארע : כדליתו לניס . ר"ל בהלחש עמו וכו' ויתרלו פנים (לפיל י"ד) שרץ נלחמו סיסם פנים והוא רחיק המלחמה : (ל) נקברוהו . אשר כיה לפנשו בחייו : (לג) אפסיו . ממה : ואמין : (לד) סמך . לספרו סמך בידתלים :

וכן בימי חזקיהו היה שארית בחרץ מובלון ותאשר ומשמעון ואפר' ומנשה ורבותיו ו'ל אמרו כי ירמיהו החזיר מעשרת השבטים ומלך עליהם יאשיהו : (כב) כי לא נעשה כפסח הזה . תכלית הפסוק הוא זה כי מלך כי נותן טעם למה שקדם וכן כי נתן ה' בידיו את כל הארץ ר"ל כי עשו הפסח כמו שזכר אותם יאשיהו ונתקבצו כולם לירושלם וארץ הספור הוא כמו שכתוב בדברי הימ' וסוף הספור כי לא נעשה כפסח הזה : מימי השופטים .

לא נעשה כפסח הזה . לא נתקבצו רוצ עם ככל פסח שנתקבצו בזה : מימי השופטים . מימי שמואל כתוב (כד"ה ב' ל"ה י"ח) וישי שאל שמואל החזיר ישראל למוטב וקבצם המזפפה . ד"ל לא נעש' כפסח (כז) בירושל' (אבל) שמתלבי מלכי ישראל ומלכי יהודה לא עשו פסח כל ישראל בירושלים למו שנתקבצו מלכות לשנים מירבעם והיו ולבנים לעגל שבנות אל וזכו ד עכשיו שגלו מעשרת השבטים' חזורים וירמיהו ומלך עליהם יאשיהו ונצלו כולם לירושלים : (ז) התרפים . צורות שמדברי' י"י כשפי' והעושה אותן צריך לזון שעה אחת בשנה ושנה אחת

רלבג

מח' אדם : (כב) כי לא נעש' פסח הזה מימי השופטים . ל מימי סוף השופטים שהוא ואלו כי בחייו שבו ג"כ כל אל אל ה' ובימי שאלו ודוד בישאל צמות בהפך כונת ור' אפ"ם שהיו מותר' ובימי מה שאלו ג"כ בצמות ונעשו ית לע"ג ובימי חזקיהו לא ג"כ כל ישראל אל ה' אך ישראל היו מלעגים ברי חזקיהו אך בימי יאשיהו ומה שזכר הפסח הכעסה לפי שמתנאי הפסח שלא ל ממנו ישראל מומר וידמה בזאת השנה לבד היה לב ישראל לש"י אך אחר זה וזכר בספר גס בימי יאשיהו אמר כי בשמנה עשרה למלך יאשיהו נעשה הפסח לה' והנה לזאת הסבה לא הס' מחרון אפו הגדול כמו ר' כי בלי ספק אם היו אל שנים לה' בכל נפסח ההשגחה היא דבקה ושוב חרון ה' מהס ולזה אך לא שב ה' מחרון אפו ל ולזאת הסבה ג"כ מת הו צעון העם כי הוא השב ו כל ישראל הולכים אחר הש"י והיו ראוים מפני שזכרו כל הסל בהברות בות צורה אשר כתוב ומרוב לא תעבור בחרבכם ו חרב של שלום ובהטח מת ונענשו בשמר מהס חזו ככלו בגוים ועליו קונן אז כמו שכתוב בספר הקינ' ה שזכר כד"ה ממנו וואמרו וינו ו"ל שמה שכתוב שס אף אמרו רוח אפינו משיח וכד בשויתותקם וגו' וזה למה שאמרנו : (כב) וכמוהו היה לפניו מלך אשר שב

כא ויצו תפולך את כל העם לאמר עשו פסח ליהוה אלהיכם בכתוב עד ספר הברית הזוה : כב כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה : כג פי אם בשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו נעשה הפסח הזה ליהוה בירושלם : כד וגם את האבות ואת הידועים ואת התרפים ואת הגדלים ואת כל השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלם בער יאשיהו למען הקים את דברי התורה תחתים על הספר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהוה : כה וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב ארץ יהוה בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו בכל תורת משה ואחריו לא יקם כמהו : כו אך לא שב יהוה מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על כל הפעמים אשר הכעיסו מנשה : כז ויאמר יהוה גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירתי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת אשר בחרתי את ירושלם ואת הבית אשר אמרתי יהיה שמי שם : כח ויתר דברי יאשיהו וכל אשר עשה הלאהם כתובים על ספר דברי רבתיא דאמרתי יהי שמי תמן : כה וישאר פתגמי יאשיהו וקר די עבד הקא

לירושלם : כא ופקיד מקרא ית קר עמא דמיטר עבדו פסחא קדם יי אלהבון קמא דקתיב עד ספרא דקמא קדון : כב ארי לא אתעבד כפסחא קדון מיומי נגידיא דדנו ית ישראל וכל ימי מלכי ישראל וכלבא דבית יהודה : כג אלהין בתמני עברי שנין דמקרא יאשיהו אתעבד פסחא קדון קדם יי בירושלם : כד ואף ית קידון ונת וברו ונת צקמניא ונת מענתא ונת קר שקוציא דאתחויאו בארעא דבית יהודה ובירושלם פרי יאשיהו קדיד קמא ית פתגמי אורייתא דקתיבין על ספרא דאשבח תקתיה כהנא בבית מקדשא דיי : כה וקתייה לא היה קדמוהי מקרא דתב קפודקנא דיי בקל קביה ובכל נפשיה ובקר נכסוהי בכל אורייתא דמשיה ובתרוהי לא קם פותיה : כו פרם לא תב יי מתקוף רוגייה רבא דתקוף רוגייה דבית יהודה עד קר ארגזותא די ארגזו קדמוהי מנשה : כז ואמר יי אף ית דבית יהודה אנלי מארעא בית שבגתי קמא דאנליתי ית ישראל וארחיק ית קרתא דרא דאתרעיתי בירושלם

שלה נעשה כפסח הזה כל ימי מלכי ישראל והס דוד ושלמה שמתלבי על כל ישראל : (כד) על הספר . ר"ל בעבור הספר אשר מצא חלקיהו כי הספר הזה היה סביב לכל זה : (כה) ובמהו לא היה לפניו . ומה שאמר בחזקיהו ואחריו לא קם כמותו הוא בדבר הכתוב בזה ובענין שנה ר"ה . וכל חמש מגלות דרו' נעשה במ"ב נעשה ומ' תודי זהב נעשה לך . אחות לנוקמנה ושרים אין . וסמ' תורתא דאיתי . ובירושלם כ"א כקריאה וסמ' במסרה רבתא : חולדות אהרן ונמנו לא סמ . שנת נו :

מצודת ציון

(כד) התרפים . הם העשבים בצורת אדם ומגידים מעידות פ"י כישוף : כג . פסח מן הארץ : היקף . מל' קיום : בית ס' . בית ס' : (כב) מאוד . פסחו כמו וככל מאיך (דברים ו) : ככ

מצודת דוד

מאלו עבדו עבדו כמחז : עלמות אדם . של המחוס : (כב) כי לא נעשה יום שנס לפניו עשו פסח מ"מ היכרח לזות לעשות ככתוב בזהרה גדולה כי נעשה כפסח הזה העשו בזהרה מימי השופטים וכד"ה נאמר מימי שמואל ואל סוף שופטים : וכל ימי עלי ישראל . מוטב על לא נעשה למר

שלה נעשה כפסח הזה כל ימי מלכי ישראל והס דוד ושלמה שמתלבי על כל ישראל : (כד) על הספר . ר"ל בעבור הספר אשר מצא חלקיהו כי הספר הזה היה סביב לכל זה : (כה) ובמהו לא היה לפניו . ומה שאמר בחזקיהו ואחריו לא קם כמותו הוא בדבר הכתוב בזה ובענין שנה ר"ה . וכל חמש מגלות דרו' נעשה במ"ב נעשה ומ' תודי זהב נעשה לך . אחות לנוקמנה ושרים אין . וסמ' תורתא דאיתי . ובירושלם כ"א כקריאה וסמ' במסרה רבתא : חולדות אהרן ונמנו לא סמ . שנת נו :

מלכים ב כג

רשי

אשר בנה שלמה. והואך לא
 ביערו אותם אסא והושפט
 שביערו כל ע"צ אשר היתה
 בחרץ ישראל לפניכם ע"צ בערו
 אבל הנמות לא בערו כי היו אז
 מקריבים עליהם לאל כי בכלם
 נאמר והנמות לא סרו עוד
 העם מובחים ומקטרים בצמות
 והשיבו נתן ב"כ הנמות כיון
 שבעשו מחלה לע"צ או כדו
 שלא יקריבו עליהם אפי' לשם
 שמים שכיון שהיה בית המקדש
 קיים אסורות היו הנמות לפיכך
 כתוב עליו לא היה לפניו מלך
 אשר שב אל ה' בכל לבבו וכל
 נפשו ובכל מאורו כי המלכים
 אשר היו לפניו לא הסירו הנמות
 הע"פ שהיו מלכים טובים :
 (יד) עצמות אדם. עצמות
 עובדי ע"ג שהיו מוליא אותם
 מקבריה' ונתנם במקום האשרות
 והמנכות לבזיון ושרפם שם :
 (יז) מה הציון הלו. נראה כי
 הנביא הזקן כזה לבנו שיעשו
 על הקבר ציון גדול שיהא ניכר
 בין הציונים האחרים כי ידע
 כי המקיים נבואת הנביא כמו
 שאמר כי היה יהיה הדבר
 והנביא אמר מה שיעשה ואשיבו
 שזויה העצמות מקבריהם
 וישירו אותם לפיכך כזה להם
 שיהיה ציון אותם הקבר ניכר
 בין האחרים כי עצמות נביא
 האמת ידע שלא וילאו מקברו
 לפיכך שאל ואשיבו מה הציון
 הלו. ובדבר ראה שזדו אחד
 עלו בו מרובים וקמטונים וזדו
 אחד עלו בו הדסים ועשני
 בשמים לפיכך תמה ושאל מה
 הציון הלו והיה זה כי זדיק
 ורשע היו נקברים בו נביא אמת
 ונביא השקר : ויאלמו אליו
 אנשי העיר. קבלה היתה בידם
 כי מעת שנקבר שם הנביא עד
 הומן הוואו יותר משלש מאות
 והמנים שנה אלא קבלה היתה
 בידם בן מפי אב : הקבר איש
 האלהים. חסר הנסמן הקבר
 קבר איש האלהים וכן הארון
 הכרית : על המונח בית אל.
 ב"כ זה"ל הידיעה עם הכמון
 שלא כחנהג וכמוהו הלשכות
 הקדש היתד הארג והדומי'
 להם שתכנו בספר מכלול :
 (יח) וימלטו. כי בכבר אחד
 היו עצמותיו אכל עצמות הנביא אשר
 (יט) אשר בערי שמרון. והלא הכותיים היו יושבים בשמרון וישראל גלו מהם אלא בצמות היו עדיין קיימים וגם שארית נשארה בחרץ אחר גלות ישראל משארית
 נחרץ ועיר שם והיו עובדים ע"ג עדיין כמו שאמר ויזכה את כל כהני הצמות אשר שם וכן אמר בדברי יומים כי מאפרים וממנשה היה שם שארית צימי ואשיבו

לעשתרת שקן צידונו
 וקבמוש שקן מואבאי
 וקמקבום ריחוק בני עמון
 סאיב מקבא : י ותפבר
 ית קמתא וקין ית אשרתא
 ומקא ית אתרהון גרמי
 אנשא : יו ואת ית אנורא
 די בבית אג בקמתא העבר
 וקבגים פר נבט דתיב ית
 ישראל צה : ית אנורא התיא
 וית בקמתא הרע ואוקיד
 ית בקמתא אדקה לעפרא
 ואוקיד אשרתא :
 יו ואתפגי ואשיבו ותוא
 ית קבביא דתמן במורא
 וישלו וקביב ית גרמיא מן
 קבביא ואוקיד על אנורא
 וקאביה בקמתא די
 דמלי נביא די דאתנבו
 ית בקמתא האגין :
 יו נאמר מה ציונא הרין
 די אנא חזו נאמרו קיה
 אנשי קרמא קברא דנביא
 די באמתא משקביא
 דיהודה ואתנבו ית
 פחנמיא האגין בעברתא
 על אנורא בבית זג :
 יח ונאמר שבוקו מניה
 אנש לא יגיד גרמוהו
 וישויבו גרמוהו (עם)
 ויתו גרמי נביא שקרא
 באמתא משמרון : יט ואת
 ית פר בתי בקמתא די
 בקורני שמרון די עבדו
 פקבי ישראל לארנא
 פלי ואשיבו ועבו דהון
 פקר עבדא העבר בבית
 אג : כ וקנים ית פר
 בוקרי בקמתא די תמן על
 אנורא ואוקיד ית גרמי אנשא
 עדיהון ותב

ישראל לעשתרת שקן צידונים
 וקבמוש שקן מואב וקמקבום ריחוק בני עמון
 סאיב מקבא : י ותפבר את
 הפצבות ויכרת את האשרים וימלא
 את מקומם עצמות אדם : יו וגם את
 המזבח אשר בבית אל הפכה אשר
 עשה ירבעם בן נבט אשר החמיא
 את ישראל גם את המזבח ההוא
 ואת המזבח נתן וישרף את המזבח
 הדק לעפר ושרף אשרה : יז ויפן
 אשיבו וירא את הקברים אשר
 שם בחר וישלח ויקח את העצמות
 מן הקברים וישרף על המזבח
 ויטמאהו בדבר יהוה אשר קרא איש
 האלהים אשר קרא את הדברים
 האלה : יו ויאמר מה הציון הלו אשר
 אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר
 הקבר איש האלהים אשר בא
 מיהודה ויקרא את הדברים האלה
 אשר עשית על המזבח בית אל :
 יח ויאמר הניחו לנו איש אלינע עצמותיו
 וימלטו עצמותיו את עצמות הנביא
 אשר בא משמרון : יט וגם את כל
 בתי המזבות אשר בערי שמרון
 אשר עשו מלכני ישראל להקעים
 הסיר ואשיבו ויעש להם פלג
 המעשים אשר עשה בבית אל :
 כ ויזבח את פלג בתי המזבות אשר
 שם על המזבחות וישרף את
 עצמות אדם עליהם וישב ירושלים :

שינה שמו לנאוי : (יז) מה הציון
 הלו. ראה קבר מזדו אחד על'
 קושוני' ומרולי' וזדו ה' דסי'
 ובשמים ותמה עליו ואמר מה
 זה : הקבר איש האלהים. וכניח
 השקר שזכו לבניו שיקברוהו
 אצלו : (יט) אשר בערי שמרון.
 סבי' ואשיבו מלך על כל ישראל
 מה שחזרו מעשרת השבעי' על
 ירי

רלבג
 שלמה מלך ישראל. כבר בארנו
 כמה שקדם שלא בנה אותם
 שלמה אך העלים עיניו מנשותיו
 שזכו בצמות האלו ולזה יחס
 הכתוב בנייתם אל שלמה :
 (יז) וימלא את מקומם עצמות
 אדם לטמא אותם וידמה
 שמעצמות עובדי ע"ג עשה זה :
 (יט) ויקח את העצמות מן
 הקברים ויזכה ללאת שלא היה
 משים שם רק עצמות החטאים
 ולזה לא הכינס לשרוף עליהם
 עצמות איש האלהים ומלטו
 עצמותיו עצמות הנביא אשר
 בא משמרון ולולי זה כבר היו
 עצמותיו נשרפים כי היה
 מנביאי ע"ג : (יז) מה
 הציון הלו. הכה בנו בנין על
 קבר איש האלהי' להסירו והבנין
 הואו נקרא ציון ושאל ואשיבו
 מה הציון הלו : (כ) ויזכה את
 כל כהני הצמות אשר על
 המזבחות. ידמה שעדין נשארו
 שם קצת ישראל כמו שזכר
 אחר זה ועדין היו מהויקים
 ברשעתם והיו שם כהני צמות
 וילשיה וזמ אותם אלא
 המזבחות ושרף על המזבחות
 עצמות

בבית אל ד' בקריאה וסימ' ויתרו
 בית יוסף בבית אל. גם את
 הסוכה בבית אל : וגם את כל בתי
 הבמות. ויבא אתם מהבמות.
 וכן ויבן ירבעם את שכם עד
 אחר הדבר הזה לא שב ירבעם
 דכו' בבית אל כמ"א בית אל הנהג

מצודת ציון

(יז) הציון. הוא סימן מצבת מה וק'
 ונכח אצלו ציון (יחזקאל לט) : הלו
 כזם : (יח) יעו. משכן העשש :
 סתריים

תולדות אהרן מה הציון הלו. מגלה די פסוק לו :
 חולדות אהרן מה הציון הלו. מגלה די פסוק לו :
 חולדות אהרן מה הציון הלו. מגלה די פסוק לו :

מצודת דוד

(יז) מה הציון. ראה ציון על קבר משונה בגדלו ושאל עליו של מי הוא : הקבר
 זה הקבר הוא של איש האלהים וכו' : (יח) וימנעו עצמותיו. עטורו שלא ימנע
 עצמות איש האלהים המדיל מקחת עצמות הנביא הקבור כמנך לו כי השם סן
 ימעו בזה עצמות איש האלהים : אשר בא משמרון. להשיב עמו את איש
 האלהים כאשר נאמר שם : (כ) אשר שם. אף שכבר גלו משמרון עכ"ל המטע
 26

יריעות: (ט) לא יעלו. הבהני' שקטרו בצמות לפכו"ס לא יעלו עוד לשרת על מוצה ה': כי אם אכלו מצות. כלומר הכה אש בשער העיר. כלומר הכה אש בשער העיר ואת הצמה לשמאלו שמתרין לאכול בקדשים הרי הם כבעלי מומין חולקין ואוכלי' אבל לא מקריבין: אכלו מצות. מנחות ו"ה לכל הקדשים: (י) התופת. הוא המולך ועל שם זהו הכהנים מקיטין בתופים שלא ישמע האז את נהמת הבן כשהוא נכזה בדי הצורה של עכו"ס מולך קראוהו תופת: (יא) את הכוסים. איתם השתחווי' לחמה היו להם כוסו' מוכנים ללאת לקראת החמה בבקר: נתן מלך. כך שמו: אחר צפרורים. לא ידעתי ומה הם: (יג) וירץ משם. ובעתם משם: (יד) להר המשחית. הר הזיתים ה"ז הר המשחית וכוון שהזכיר את שמו ע"י - עכו"ס שנה

כן נתן אולי היתה גדולה משאר הכמות לפיכך זכר אותה לזדה: אשר על שמאל אש בשער העיר. כלומר הכה אש בשער העיר ואת הצמה לשמאלו וכן ת"י במיעליה חרע קרחא: (ט) כי אם אכלו מצות. פירשו רבותיו ו"ל הרי הם כבעלי מומין חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין ומה שאומר מצות פי' מנחות שהיו נאסות מצות והוא דקון לכל הקדשים: (י) וטמא את התופת. שם מקום שהיו מעבירין שם צניהם למוך היה שם המקום תופת ואמרו כי נקרא כן כי היו מקריבין ומכיס בתופים בשעת העבודה כדי שלא ישמע האז צעקת בנו כשהיו מעבירין אותו באש ויהם לבו עליו ויקחו מידם והמקום הזה היה גיא שהיה לאלים הנקרא הנס ונקרא גי הנס וגי בן הנס הכהני צוה בני הנס והקרי בן הנס כי לבני הנס היה זה הגיא או לאחד מהם וטמא ואשבו אותו המקום כלומר שם אותו מקום טומאה להשליך שם נבלות וכל טומאה שלא יעלה עוד על זכר אש להעביר עוד את בנו ואת בנו באש למוך ומעשה המולך פירשו דרש אמרו ר"ל אע"פ שהיו כל בני ע"ג צירושלים המולך היה תון לירושלים והיה עשו כלם תון וכל מי שמקריב סלת פותחין לו אחד מהם תורין ובני יונה פותחין לו שנים כבש פותחין לו ג' איל פותחין לו ד' עגל פותחין לו חמשה שור פותחין לו ששה וכן מי שהיה מקריב בנו פותחין לו שבעה והיו פניו של עגל וידיו פשוטות כאלם שפוחת ידיו לקבל מחבירו והיו מסיקין אותו באש והטומרים כוונתן את התינוק וכוונתן תוך ידיו של מולך והתינוק מוציא כבשו ולמה נקרא תפת והנס תפת שהיו מנחמין בתופים שלא ישמע לבנו קול הכער וירחם עליו ויחזור בו הנס שהיה התינוק מנהס וקול נהמתו עולה. דבר אחר הנס שהיו הכומרי' אומרים הכה לך. יערב

רלבג

דבר טומאה: (ט) אף לא יעלו כהני הצמות. ר"ל שהכהנים שעבדו ע"ג לא יעלו אל מוצה ה' בירושל'. להקריב אשה לה' אף יאכלו. כמנחת המנחות חלקם וצמה שידמה להם עם אחיהם כחילו הם בעלי מומין: (י) וטמא את התופת. הנה עשו שם בניו כדי להעביר בנו וצמו באש למוך והיה אש מבלוואש ומכאן הכומרים מעבירים אותו בין שני האשים: (יא) וישבת את הכוסי'. הנה מלכי יהודה נתנו לשמש כוסים מיוחדים שהיו רוכבי' בהם ממזוא בית ה' אל לשכת מי שיטה המולך להיות שר על המזבח וידמה כאלה שהיה היו עושי' דבר מה לשמש והנה הם היו הולכים מצית ה' לפאת המזבח אל הלשכה והיה להשתחווי' לשמש הפך מה שכוונה התורה ולזה דברה שיהיה קש הקדשים לפאת מערב כמו שנאמרנו בצאורנו לדברי התור': ואת מרכבות השמש שרף באש ר"ל המרכבות אשר לבסוסים הנזכרי': (יג) אל נחל

הבהנים מנבע עד באר שבע ונתן את צמות השערים אשר פתח שער ירושל שר העיר אשר על שמואר אש בשער העיר: ט אף לא יעלו כהני הצמות אל מוצה יהודה בירושלם פי אם אכלו מצות בתוך אחיהם: י וטמא את התפת אשר בגי בנייהנם דבלתי להעביר אש את בנינו ואת בתנו באש למלך: יא וישבת את הכוסים אשר נתנו מלכי יהודה לשמש מפא בית יהודה אר לישבת נתן מלך הסרים אשר בצפרורים ואת מרכבות השמש שרף באש: יב ואת המזבחות אשר על הגג עליה אחו אשר עשו מלכי יהודה ואת המזבחות אשר עשה מנשה בשתי הצרות בית יהודה נתן המלך וירץ משם והשליך את העפרם אל נחל קדרון: יג ואת הצמות אשר על בגי ירושלם אשר מימין להר המשחית אשר בנה שלמה מלך דרמא ית עפרהון קנחא דקדרון: יד וית בכתא די על אפי ירושלם דמדרום למור זיתא די בנא שלמה מקפא דישראר

מצודת ציון

מנבע וכו': צמות השערים. אשר עמדו מול השערים: אשר פתח. כמו ואשר בפתח וכו' ולפי שהיתה גדולה מטולם זברה לעלמה: שמאל אש. כבוא אל העיר: (ט) אף לא יעלו. ע"ש שהכומרים למעט מ"מ לא הניחה לעבוד במוצה ה': אכלו מצות. משירי מנחה הנפחה מצות וה"ל לשאר קדשים: כהן לקחו חלק בין הכהנים וכו' אכלו מצות. משירי מעבירים שם צניהם למוך ונקראה קן ע"ש שהיו מכיס בתופים לכל ישמע האז נהמת הבן כשהוא נכזה בדי הצורה של עכו"ס מולך קראוהו תופת: (יא) את הכוסים. איתם השתחווי' לחמה היו להם כוסו' מוכנים ללאת לקראת החמה בבקר: נתן מלך. כך שמו: אחר צפרורים. לא ידעתי ומה הם: (יג) וירץ משם. ובעתם משם: (יד) להר המשחית. הר הזיתים ה"ז הר המשחית וכוון שהזכיר את שמו ע"י - עכו"ס שנה

מצודת דוד

מנבע וכו': צמות השערים. אשר עמדו מול השערים: אשר פתח. כמו ואשר בפתח וכו' ולפי שהיתה גדולה מטולם זברה לעלמה: שמאל אש. כבוא אל העיר: (ט) אף לא יעלו. ע"ש שהכומרים למעט מ"מ לא הניחה לעבוד במוצה ה': אכלו מצות. משירי מנחה הנפחה מצות וה"ל לשאר קדשים: כהן לקחו חלק בין הכהנים וכו' אכלו מצות. משירי מעבירים שם צניהם למוך ונקראה קן ע"ש שהיו מכיס בתופים לכל ישמע האז נהמת הבן כשהוא נכזה בדי הצורה של עכו"ס מולך קראוהו תופת: (יא) את הכוסים. איתם השתחווי' לחמה היו להם כוסו' מוכנים ללאת לקראת החמה בבקר: נתן מלך. כך שמו: אחר צפרורים. לא ידעתי ומה הם: (יג) וירץ משם. ובעתם משם: (יד) להר המשחית. הר הזיתים ה"ז הר המשחית וכוון שהזכיר את שמו ע"י - עכו"ס שנה

בהנעת הווי"ו: ויעמד כל העם בצרית. עמדו והתחזקו בניהם וכלכם בצרית וכן ויעמוד לכן את החוקה וידך ות"י וקבילו כל עמא עליהון קומא: (ז) ואת כהני המשנה. שהיו שניים לכהן גדול וכת"י וית כגון כהני: שומרי הסף. והלא מנשה הוציא הכל כשעשה תשובה כמו שאומר

(ד) ואת כהני המשנה. סגני כהונה שהם שניים לכהנים גדולים: שומרי הסף. אמרכלי הממונים על כל זרכי הציח ומתחזקו העורה דים: בשדמות קדרון. במישר קדרון. ושאל את עפרס בית אל. אל מקום טמא אשר עמא שם את המזבח שעשה ירבעם ושדף עליו את כהני הכמות: (ה) ויקטר בכמות. ואתון שקטרו בכמות בערו יאודה: (ו) את כתי הקדשים. כתי הזמה: אורגות שם נחום. יריעות

רלבג

בפרשת הקהל: (ז) ואת כהני המשנה. הם הכהנים השניים לו כמו סגן הכהנים והנחמנים לו לפי מדרגותיהם: על הסדר: בשדמות קדרון. הוא כמו נהל קדרון והוא מישור שיהיה בו: (ה) והשנית את הכמרי' שקטר שבעל והשני' את הכמרי' שקטר כל אחד מהם בכמות בערו יאודה ובמכני ירושלים והשפית ג"כ המקטרים לבעל ולשמש ולירח ולמזלות ולכל זכא השמי' וידמה שכבר התוירם למוטב ובעל העבודה הוא שהיו עושי' לע"ג: (ו) וישלך את עפרה על קבר בני העם. ר"ל על קבר העם שהיו עובדים ע"ג ומה המקום למדנו שקבר אסור בהנאה שאם היה מותר בהנאה היה לו להשמר מזה שהא' והנו בקברי העם ונהלאו הנגין מע"ג: (ז) ויתן את כתי הקדשים אשר בבית ה'. אפשר כי עם החוקה בפעולות המגונות הכס החיוקו בומה ובחיעבות שהיו עושים שאר הגוים וידמה כי מעבדות קצת האשרות היה שיהיה שם מוכנים למשגל מגונה והגשים היו אורגות שם בתיים בעבור האשרה והיו עושים יריעות יהיו מחיבה ובית לבלים לעבוד האשרה הפעולה המגונה וכבר זכר הרב המורה קצת מאותם המשגלים המגונים שהיו מנהג הקדומים מענידי ע"ג להחניכא בהם: (ח) ויבא את כל הכהני' מערי יהודה. כבר נאמר בספר יחזקאל כי הכהנים בני אהק הם אשר לא עבדו ע"ג אך עמא את הכמות בששם בהם

הספר הזה ויעמד כל העם בצרית: ד ויצו הגולה את-הקדוה הפהן הגדול ואת-כהני המשנה ואת-שמרי הסף להוציא מהיכל יהוה את כל-הקדשים הבעל וקראשדה ולכל זכא השמים וישרפם מחוץ לירושלים בשדמות קדרון ונשא את-עפרם בית-אל: ה והשפית את-הקמרים אשר נתנו מלכי יהודה ויקטר בכמות בערי יהודה ומסבי ירושלים ואת-המקמרים לבעל לשמש וקירח ולמזלות ולכל זכא השמים: ו ויצא את-האשרה מבית יהוה מחוץ לירושלים אל-נתל קדרון וישלך אתה בנתל קדרון וידק לעפר וישלך אתה עפרה על-קבר בני העם: ו ויתן את-כתי הקדשים אשר בבית יהוה אשר הנשים ארגות שם בתים לאשרה: ח ויבא את-כל-כהני מערי יהודה ויטמא את-הבמות אשר קמרו-שמה מתן תמן מכודין לאשרתא: ה ואיתי ית פל פומריא מקרויא דבית יהודה וסאיב ית במתא דאסיקו בוסמין תמן

בברית ה' ריש וסימ' נסטר בספרא רא חלק א' סימן כ': ונשא י"ו וסימ' נסטר בספר אחרי מות ובריש סיפרא דא סימן ה': ויצא י"ג חס' וסימ' נסטר בספר קרח: לעפר ג' וסימ' נסטר בספר עקב: תולדות אהרן על קבר. שנת טב סכסד' מז:

מצודת ציון

גלילא קורין לה בית כריא: (ז) ויתן את כתי הקדשים. ת"י ית כתי הקדושתטתא והענין מורה עליו אשר הנשים אורגות ויעבר את הקדשים מן הרזן מרגס כמשמעו נכח ברא כי אם היה הקדשים הם ואיריעות היו בתיים לאשרה כמו בתיים לבדים אפשר שהיו אורגות יריעות תמן מכלוין לאשירחא ופי' בעל הערוך כמו מכליתא שהם מדות: (ח) ויבא את כל הכהנים. היו מורע להרמיק הע"ג מלב העם: אשר פתח שער. כמו ולאשר פתח השער וכמוהו שמש ירח ופי' נתן את צמות השערים והכמה אשר היחה פתח שער יהושע שר הפער גס

בגלילא קורין לה בית כריא: (ז) ויתן את כתי הקדשים. ת"י ית כתי הקדושתטתא והענין מורה עליו אשר הנשים אורגות ויעבר את הקדשים מן הרזן מרגס כמשמעו נכח ברא כי אם היה הקדשים הם ואיריעות היו בתיים לאשרה כמו בתיים לבדים אפשר שהיו אורגות יריעות תמן מכלוין לאשירחא ופי' בעל הערוך כמו מכליתא שהם מדות: (ח) ויבא את כל הכהנים. היו מורע להרמיק הע"ג מלב העם: אשר פתח שער. כמו ולאשר פתח השער וכמוהו שמש ירח ופי' נתן את צמות השערים והכמה אשר היחה פתח שער יהושע שר הפער גס

בדי משה המקדשות ומפי ה' והמה כיצות עומתה להחריד את העם למוג לה': (ג) על העמוד. על המקום המיוחד למלך לעמוד בה: להקום. לקיב את דברי המורה המורה בצרית: ויעמד וגו'. ר"ל קבלו הברית: (ד) כהני המשנה. הכהנים שהמה שניים לו ככגן ומשוח מלחמה: בית אל. כי שם היה מקום טומאה כי העמיד בה הכמות: (ו) ויתן את כתי הקדשים. ת"י ית כתי הקדושתטתא והענין מורה עליו אשר הנשים אורגות יריעות תמן מכלוין לאשירחא ופי' בעל הערוך כמו מכליתא שהם מדות: (ח) ויבא את כל הכהנים. היו מורע להרמיק הע"ג מלב העם: אשר פתח שער. כמו ולאשר פתח השער וכמוהו שמש ירח ופי' נתן את צמות השערים והכמה אשר היחה פתח שער יהושע שר הפער גס

בדי משה המקדשות ומפי ה' והמה כיצות עומתה להחריד את העם למוג לה': (ג) על העמוד. על המקום המיוחד למלך לעמוד בה: להקום. לקיב את דברי המורה המורה בצרית: ויעמד וגו'. ר"ל קבלו הברית: (ד) כהני המשנה. הכהנים שהמה שניים לו ככגן ומשוח מלחמה: בית אל. כי שם היה מקום טומאה כי העמיד בה הכמות: (ו) ויתן את כתי הקדשים. ת"י ית כתי הקדושתטתא והענין מורה עליו אשר הנשים אורגות יריעות תמן מכלוין לאשירחא ופי' בעל הערוך כמו מכליתא שהם מדות: (ח) ויבא את כל הכהנים. היו מורע להרמיק הע"ג מלב העם: אשר פתח שער. כמו ולאשר פתח השער וכמוהו שמש ירח ופי' נתן את צמות השערים והכמה אשר היחה פתח שער יהושע שר הפער גס

על ביתו כמו אל ביתו : ספר התורה מלאכה בית ה' . דרשו כי אחו שרף את התורה והטמינו מפניו ספר תור' אח' והטמינוהו תחת הנדבך ועכשו מלא חלקי' ספר התורה הוא ורוקן הוא זה שחוקיבו שנה אחריו שרנץ תורה ישראל איד לא הוציאו וכמה ספרי תורה הניח חוקיה במוחו אלא מנשה מלך ומן רב שהרי מלך כ"ה טנה ועשה הרע בעיני ה' כותעבות הגוים ונכה מונחות לע"ב בנית ה' והוא השיח התורה ישראל ואין פונה אליה כי כלם היו פונים אל אלהי' אחרים ואל חקות הגוים וכנ"ה שנה נשתכחה התורה ועכשו כאשר צוה יאשיהו לחפש בית ה' לכל אשר ימצא שם בדק ולהוציא הכסף המובא בית ה' ויהי חלקיבו מחפש בנית ה' וכנית קה"ק וכדכיר מלא ס"ת שהיה מוכח במקומו מלך הארון וכן הוא אומר בד"ה וכדו"אס את הכסף המובא בית ה' מלא חלקיבו כהן את ספר תורת ה' ופתח וקראו וכתבו אל סופר המלך שיביאהו אל המלך שיקרא בו ויראה איד שכתו התורה המונעת כל המעשים הרעים שהיו עושים ישראל ואס תאמר והרי מנשה עשה תשובה כח"ש גדברי הימים כשהגלו אותו שרי מלך אשור והולכיהו בכל אמר ובכר לו חל' את פני ה' ויכנע מלך ויפתלל אליו ויעתר לו ושיבכו ירושל' וידע מנשה כי ה' הוא אלהים ואמר שהסיר את אלוהי הנכר ואת הסמל מצית ה' ויאמר ליהודה לעבדו את ה' א"כ היאך לא החזיר את תור' לויש' ולא קרא נב ואיד הרי אלא חלקיבו ואצל אחרים חדש דברי התורה אפסר כי הגלו' עבדה מנשה היה צוקותיו ואחר שעשה תשובה לא האריך ימים כ"כ אלא שידע ושמע כי ע"ב רע בעיני ה' כמו שהעידו בו הנביאים בעודו דרשנו ולא הע"ב צער כשעשה תשובה ולא נתן אל לבו לחס' ספר'תור' ויאשיהו היה קטן צימי מנשה בן שש שני' ולא למד תור' עדין ואומן אצוו היה רשע ואחו דדרכי אצוו הרעים שגדל כהם וכשבו מנשח מרשעו לא הכין הוא את לבבו כמו שכתוב ולא כננע מלפני ה' כהכנע מנשה אצוו ומפני זה היה חדש אצלם ספר התור' אבל למה שמיניו בסדר

אחו את התורה : (וג) דרשו את ה' בעדי . ראה כתוב יולך ה' אתך ואת מלך : (יד) אל חולד . אמרו רבותיו לפי שהשנה מרמזה יותר מן האיש לך לא שלח אל ירמיהו . ויש אומרים ירמיהו לא היה שם שהלך להחזיר עשרת השבטים : במשנה . בנית חולפנא שער יש בערה ששמו שער חולדה נמשכת מדוח . ויש שפותרים במשנ' חוץ לחומה בין צ' החומות שהיא משנה לעיר : (במשנה) היחה מלמדה התורה שבע"פ לוקני' שבדור והיא היא המשנה הג"ה דר"ט) : במשנה . מאלה הדברים עד לעיני כל ישראל וכן

רלבג

יחס ואשיה הפעל כלו כהוצאת החסף לכתן הגדול ולזה אמר ויחס את הכסף אפי"ש שניהם היו שם : (ט) ויהטוהו על זר עושי המלאכה . והנה לא זמר למי אמר זה כי נשען במה שזכר שכן בסופר ועוד שזכר אמר אח"ו ויחן חלקיבו את הספר אל שטן : התיט ענדיך את הכסף . אין הרצון בו שהתיטובו בזה אך הרצון בו מענין כלוי כטע' ופתך חמיו : (יא) ויהי כשמוע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו . יתכן שראש התיכות והנמשך להם שמשני' תורה כי שם נמו מעין גלות שומרון וגלוי' יהודה עם מלך יהודה כמו שזכרנו שם יאולי חלקיבו קרא זה אל שטן לנסב שיקראבו שטן אל המלך ויקח ענה להסיר ממנו זה הרע לפי מה שאפשר : (יג) נפתח בכו על אשר לא שמעו אבותינו ר"ל נכבדה בנו : (יד) והיא וישנת ביורשלים במשנה . תרגס וינתן במשנה בנית המדרש : לכן

ספר התורה מצאתי בבית יהוה ויתן חלקיה אתי הפפר אל שפן ויקראתו : ויבא שפן הפפר אל המלך וישב את המלך ודבר ויאמר התיטבו עבדי את הכסף הנמצא בבית ויתנהו על יד עשו המלאכה המפקדים בית יהוה : ויגד שפן הפפר למלך לאמר ספר נתן לי חלקיה הכהן ויקראהו שפן לפני המלך : יא ויהי בשמע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו : יב ויצו המלך את חלקיה הכהן ואת אהיקם בן שפן ואת עבדו בן מיכה ואת שפן הפפר ואת עושי עבד המלך לאמר : יג לכו דרשו את יהוה פערי ובעד העלם ובעד פלי יהודה על דברי הפפר הנמצא הזה פיגדולה המית יהוה אשר היא נצתה לנו על אשר לא שמעו אבותינו על דברי הפפר הזה לעשות פכל התוב עינינו : יד וילך חלקיהו הכהן ואהיקם ועבדו ושפן ועושי אל החלדה הנביאה אשת אשלם בן תקנה בן יתר הם שמר הבגדים והיא ישבת בירושלם במשנה וידברו אליה : טו ותאמר אליהם פה אמר יהוה אלהי ישראל

ספר את האוריהא ספר את אשכחית בבית מקדשא ביי ויהב חלקיה ית ספרא לשפן וקרהי : ואתא שפן ספרא למקרא ואתיב ית מקרא פתקמא ואתר מלך מקיסו עבדך ית פסקא דאשתכח בביתא ויהבוהי על ידי עבדי עבדתא דמינין בבית מקדשא ביי : וותי שפן ספרא למקרא למימר ספרא יהיב לי חלקיה פתקא וקרהי שפן קדם מקרא : יא והוה פד שמע מקרא ית פתגמי ספרא דאוריהא ובעו ית קבושיהי : יב ופקיד מקרא ית חלקיה בהנא וית אהיקם פד שפן וית עבדו פד מיכה וית שפן ספרא וית עושי עבדא דמקרא למימר : יג אזירו תבעו מן קדם יי עלי וער עמא וער פד בבית יהודה על פתגמי ספרא דאשתכח דין ארי סניא חיקתא ביי דהיא דיקת בנא על דקא קפידו אבהנא לפתגמי ספרא דין למעבד פקד דכתיב ענא : יד ואזל חלקיה בהנא ואהיקם ועבדו ושפן ועושי וית חלקיה נבייתא אתת שקם בר תקנה בר תרחס נטר קבושיא והיא ותבא בירושלם בבית אוקפנא ובגידו עמה : טו ויאמרת דהן פגין אביר יי אקרהא תולדות ארתן ספר הסורה . עקדים מג פ' כח : ויקראהו . טוכס לח : בן הקוס . טס :

עולם ובדברי ר"ל כי בשנת כ"ב למנשה גלה ואח"כ עשה תשובה וסמכו זה למה שכתוב ויעש אשרה כאשר עשה אחאז וכמה מלך אחאז כ"ב ר"ל כי מנשה הרע אחאז אחאז עשה הרע כ"ב שנה כל ימי מלכותו ומנשה עשה הרע ג"כ כ"ב שנה הנה ל"ג שנים היה מנשה בתשובה והוא רחוק ואין היה זה שעמד ל"ג שנים בתשובה רוב ימי מלכותו ולא דרש כפר התורה זה רחוק מאד : (יא) ויהי כשמוע המלך . אמרו כי מלאו הספר נגלל בפרשת תוכחות וילך ה' אוחד ואת מלכך וגו' כי שם נרמו ענין גלות שומרון וגלות יהודה עם מלך יהודה כמו שזכרנו שם ואלם חלקיבו קרא זה אל שטן לנסב שיקראבו שטן אל מלך ויקח ענה להסיר ממנו זה הרע לפי מה שאפשר : (יג) ואת עבדו . ובדברי הימים ואת עבדו ושני שנות הן לו וכמיהו רעים : (יד) נפתח בנו . נלקה בנו כמו הנני מצית כך אש מלתיק : על דכריהספר . כמו אל : (יד) אל חולדה הנביאה . אמרו דרשו כי מכני צביה על רמז היחה ולמה הלכו אל חולדה ולל

מצודת ציון

(ט) התיטבו . עיני הטהר שפ"ה האור כמו שהתון ככפ (יחזקאל כ"ב) : (יג) נפתח . מ"ה הנהה וכנערה : תכנע
ויתן וכו' . ר"ל הראה לו הנמצא כתוב במחלה הדף כי השב רח הדבר לאוח ורמו להחריד את העם : ויקראהו . במתמיה ומפתחה : (ט) התיטבו . לעשות מעבדות לאלוהים בראיה : (י) כפר נתן לי . ר"ל נתן לי כפר הנאחד כשהיא מגוללת בדף הזה : ויקראהו . בהדף ההוא : (יא) ויקרע וגו' . בעבור ההרדה כי גם הוא השנה גלות וסימן : (יג) דרשו את ה' . שאלו לנביאים עלי

(פ) ספר התורה מלאכה. עמון חמת הכדק שהעמינו שם כעשר אחו

רלבג

את כבואי ה' (כב) ויעזוב את ה' אלהי אבותיו ולא הלך בדרך ה'. ר"ל שכבר כפרד מכל וכל מדרך ה' (ב) וילך בכל דרך דוד ר"ל אפ"ס. שטלמה לו חולדה הנביאה יטן רך לבצר וחכנע מפני ה' אין הרצון בזה שחט' יאשיהו קודם זה אך הרצון בו שבעת ששבו את הרעה הולדת אשר נגזרה מאת ה' על ירושלה' הסתדל עכ"ס לתקן את אשר עושהו הראשונים כי קודם זה לא היה יודע הרע שנגזר עליוס אך היה עושה הישר כעושה ה' ולזה לא היה משפיק לו להשיב הרון חף ה' ממנו אבל היה רלוז שיוסיף לו דקות כש"י בדרך שהי' מושגת השגת' ומלטה בה מזה הרע הנגזר מאת הש"י ולזה חמלה שהסתדל יאשיהו להשיב ישראל לעס לה' כדי שבוור תהי' זה הרע ולכשר בשלמותו את כל הנעשה לפני' (ד) ויתם את הכסף המוצא בית ה'. ידמה שהיה הכסף עמון בלרון כמו שהיה הענין כימי יהואש המלך ושם וכר דומה למה שזכר בזה המקום הנה אמרו ויתם את הכסף ר"ל ויכלה וזה יהיה בשערו את הארון אשר אספו בו את הכסף שומרי כלי בית המקדש והמונים הכסף הווא יתנונו חנוי על ידי עושי המלאכה הממונים בבית ה' לחוקו והם הכהן הגדול וסופר המלך והכסף הווא יכרעו שכירותם ללומנין העושים המלאכה בבית ה' לחוק את צדק הבית ר"ל מה שראוי שיכדק לתקן מפני הרעונו בלתי חוק והמונים הם חרשי העץ והבונים הקורות והתקרה והגזורים הם הגזורים נדר סביב חצר הכהנים וזולתו ומכסף הווא היו ג"כ קוינין עוים ולבני מחצד ולא יחשב את עושי המלאכה הממונים בבית ה' הכסף כי בלמונה הם עושים וכבר בחרנו הכנה בזה ענין יואש ושם בחרנו החושלת המניעות מזה הסופר אשר נכתב שם ולו' לא נשוב למנותם בזה המקום : על שכן הסופר בזה החנוי שהיו עושים אותו שניהם ולזה

אביו : כא וילך בכל דרך אשר הלך אביו ויעבד את הגלולים אשר עבד אביו וישתחו להם : כב ויעזב את יהוה אלהי אבותיו ולא הלך בדרך יהוה : כג ויקשרו עבדי אמוני עיניו וימיתו את המלך בביתו : כד ויך עם הארץ את כל הקשרים על דרך המלך אמוני וימליכו עם הארץ את יאשיהו בנו תחתיו : כה ויהר דברי אמוני אשר עשה הוואיתם בתוכם על ספר דברי הימים למלכי יהודה : כו ויקבר אותו בקברתו בגרעזא וימלך יאשיהו בנו תחתיו : כז א פתשמה שנה יאשיהו במלכו וישלשים ואחת שנה מלך בירושלם ושם אמו ידדה בת עדיה מבצקת : כח ויעש הישר בעיני יהוה וילך בכל דרך דוד אביו ולא יסר ימין ושמאל : כט ויהי בששמה עשרה שנה למלך יאשיהו שלח המלך את שפן בן אצליהו בן מישלם הספר בית יהוה לאמר : ד עליה אליה לקיחה הפתן הגדול ויתם את הפסוק המובא ביה יהוה אשר אכפו שכרי הפך מאת העם : ה ויתנה עלייך עשי המלאכה המפקדים בבית יהוה ויתנו אתו לעשי המלאכה אשר בבית יהוה לחוק פדק והבית : ו לדרשים ורבנים ולגדוים ולכנות עצים ואבני מחצב לחוק את הבית : ז אף לא ידושב אהם הכסף הנתן עליהם כי ראמונה הם עושים : ח ויאמר הלקיחה הפתן הגדול על שפן הכפר

ד' כעשר כבסרה
ג'
ז'
ח' וכל טעמו כמ"ג
ג' כעשר כבסרה
כ' גני בלתי מואב
ג' גניו יחוס כחוב ה'
ג'
ג'
ג'
ד'
ויתנהו ק'
ג' בית ה'
כ' כ"ג
כ' כ"ג
כ' כ"ג

אבותי : כא ואזר בקר אורחא בתקין אבותי ופקה ית מעותא דפקח אבותי וסגיד דהון : כב ושבק ית פוקחא דבי אדחא דאבהותהו וקא תקיף באורחא דתקנא קדם יי : כג ומדרו עברי אמוני עדיה וקמרו ית פוקחא בביתיה : כד וקמר עמא דארעא ית פד דמדרו על מקפא אמוני ואמליכו עמא דארעא ית יאשיהו בר יהוה תחותיה : כה וישאר פתגמי אמוני וכד בעבד הקא אינון פתיבין עד ספר פתגמי יומיא למקדי דבית יהודה : כו וקבר יתיה בקבורתיה בגנת עזא ומקד יאשיהו בר יהוה תחותיה : כז פתגמי שגין יאשיהו פד מקד ותקרין וחדא שגין מקד בירושלם ושום אמייה ידדה בת עדיה מבצקת : כח ויעבד דקשר קדם יי ואזר בקר אורח דוד אבותי וקא פקא דמינא וקמקא : כט ויהוה פתגמי עברי שגין למקפא יאשיהו עינח מקפא ית שפן בר אצליה בר משלם ספרא בבית פקדשא דבי קמימר : י סק גות הקנה פתגא רבא וימקים ית פקפא דאמעל בבית פקדשא דבי די כגשו אמרפניא מן בבית פקדשא דבי ויתנון יתיה לעבדי עבדיתא דבבית פקדשא דבי לתקפא ית פדקא דביתא : יא קנרניא וקארדקניא וקארנוקניא וקמזון אעיני ואבגין פסיבן לתקפא ית ביתא : יב פדס לא מתחשב עידון פקפא דתיהוב על ידיהון ארי בהמנותא אינון עבדין : יג ואמר הקנה פתגא רבא לשפ

שהרג ישעיהו : (ד) ויתם את הכסף. וישלם כלומר ישלם לגבותו : (ה) ויתנון מלכי המלכה. כי היה צריך הבית חזק וכוונן לפי שגזרם מימי יהואש שחוק בלך הבית עד היום הווא שהיו רכ"ד שנה וככדר עולם מתמים ושמה עשרה : שומרי הכסף. שומרי כלי בית המקדש וי"ת אמרכלי' והם הגזורים וכבר פירשנו כל הענין הזה צדק יהואש : ויתנה. כתיב וקרי ויתנונו הכתוב לומר על חלקיהו וה"ל הכנוי על המגנה והקרי ויתנונו על שומרי הכסף שיתנונו הכסף והה"ל וי"ו הכנוי על הכסף : המופקדים בית ה'. כמו בבית : (ח) על שכן הסופר. כמו אל שכן וכן וילך חלקיה הרמתי על

ולא הלך ג' וסי' כפסם בפעם לקראת נחשים. יהושפט עשיר אבות. ויעוב את ה' אלהי אבותיו דאמוני : ולא סר ד' בקריאה וסי' אשר עשה דוד. ויעש הישר דאשיהו דמלכים. וחברו דר"ה. וילך בדרך אכא אביו : עשי י"ו כתיב יו"ד בקריאה וסימן ככבר

מצודת ציון

ע"א. קן טס כגן : (כג) ויקשרו. ענין מדר : בב (ח) ויתם. מל' חס והשלמה : שומרי הכסף. חס השוערים : (ט) על ידי כיד : צדק הבית. רעוע הבית ע"ש שדוקים ומתקנים אחר מקום הכבוד והכרע : (י) ואבני מחצב. אבנים הנכרות ממקום גדולם : (ח) על שכן. חלשן : סביבו

הנה וכו' כי הכהן הגדול היה ראש יחס

מצודת דוד

יהוש. לה עשו השצון על הכסף וכו' כי ידוע היו שבטים בלמונה ולזה נבחרו חלו : (ח) ספר התורה מלאכה. יתכן בעל כי חזק ספר את התורה כמ"ס רז"ל לזה פהרו ככהנים פן ישלח ידו וגם בכפר התורה המונח מלך הארון אשר כתב משה מפי ה' ולקחו כס"ח היתה והעמינו מכינו ולאחר מותו חפשו אחריה ולא מלאכה ובלשבר היה כ"ג מחצב אחר הכסף המונח ואחרי צדק הבית מלאכה ואח"ל שטלמה

שלח' לפניו דוד: (ו) וידבר ה' ביד
 עבדיו הנבואי'. כסדר עולם
 יואל נחז' וזבוק' נתנכחו דימי
 מנשה ולפי שלא היה מנשה כשר
 לא נקראו על שמו: (יב) כלשמו.
 כתי' וקרי שמעו וקרי צעור
 כי רעה לשון נקבה והכתי' על
 הענין: תללנה שתי אוניו.
 שרשו כלל מצנין נפעל מפעלי
 הכפל מענין לקול כללו שפתי
 והוא ענין תנודת הרעשה
 טנדמי'נט כלעו: (יג) את קו
 שומרון. קו החרבן על דרך
 ונטתי עליה קו תכו ואכלי
 ככו וכן ת"י ואגוד ועני
 ירושלים ית חוט חורבן שומרון
 וית מתקולת צרות בית אחאב:
 ומחיתי. ענין קפוח: הבלחת.
 הקערה: כי כאשר ימחה הסר
 אש וכן כאשר יסבור כלי הוצר
 כאשר יסבור איש: מחה. פ'
 כאשר ימחה האדם את הבלחת
 שמה אותה ואח"כ הפכה על
 פני' כי כן דרך המקנה הקערה
 שהופך אותה אח"כ על פניה
 כדי שלא תתעורר כן ימחה
 יושלים וינקה אותה ממנשה
 ואח"כ יחריבנה: (טו) הרעה
 מאלד. יש מרז"ל שדרשו בו
 שהרג

י ודבר ה' ב' בטעם דרנא תביר
 וסימ' אני ה' דבר אל פרע' מלך.
 זאת הויה אשר תאכלו. אליכם
 מתוך האש. כי אתם עבדים את
 הרוץ. עו את בני ישראל ונתנו
 ללויים. ביד עבדיו הנבואים אל
 מנשה ואל עמו: הרע ד' בקריאה
 וסימ' ומואו באתי אל פרעה לדבר
 בשמך הרע. יען אשר עשה מנשה
 סלך יהודה. הריכה פעמיך
 למשוואות. וה' ענה בו וסירי הרע
 לי. וא' ושב והרע לבם: ועד היום
 הזה ג' דסמכי וסימ' ככל המעשים
 אשר עשו מיום. כי לא ישבתו
 בבית דשמואל. יען אשר עשו את
 הרע. וכל ירמיהו דכו' בס"ד עד
 היום הזה וסימ' למן היום אשר
 יצאו אבותיכם. אשר שמח אתות
 ומופחים. הוקס את דברי יהונדב.
 לא דכאו עד היום הזה. עזא ג'
 בחיב א' בנבואים וסימ' ועזא
 ואחיו בני אינדב דשמואל. וקבר
 בגן ביתו. ויקבר אתו בקברתו.
 וכל כותובין דכו' במ"א עזה אלהים
 זו פעלת לנו:

י ודבר יהוה ביד עבדיו
 הנבואים לאמר: יא יען אשר עשה
 מנשה מלך יהודה הזעבות האלה
 הרע מכל אשר עשו האמרי אשר
 לפניו והוא גם את יהודה
 בגלגוליו: יב לכן ביה
 אמר יהוה אלהי ישראל הנני מביא
 רעה על ירושלים ויהודה אשר פלי
 טמעי' תצלנה עיתי אוניו:
 יג ונמיתי על ירושלים את קו שומרון
 ואת משקלת בית אחאב ומחיתי
 את ירושלים פאשר ימחה את
 הצלחת מחה והפך עלי' ניה:
 יד ונמשתתי את שארית נהתי ונתתים
 ביד איביהם והיו לבו ולמנשה
 לכל איביהם: טו יען אשר עשו את
 הרע בעיני יהוה וכעיסים אתי מך
 היום אשר יצאו אבותם ממצרים
 ועד היום הזה: טז וגם דם נקי שפך
 מנשה הרבה מאד עד אשר מלא
 את ירושלים פה לפה לבר מחפאתו
 אשר החמיה את יהודה לעשות
 הרע בעיני יהוה: יז ויתר דברי מנשה
 וכל אשר עשה וחפאתו אשר חמא
 הלואיהם כתובים עדי' ספר דברי
 הימים למלכי יהודה: יח וישפב מנשה
 עם אבתיו ויקבר בגן ביתו בגן
 עזא וימלך אמן בגן תחתיו:
 יט בן עשרים ושתים
 שנה אמן במלכו ושתים שנים
 מלך בירושלים ושם אמן כושלמת
 בתהרוץ כן ימבה: כ ויעש הרע
 בעיני יהוה פאשר עשה מנשה

הימי': (י) ציד עבדיו הנבואי'.
 נחוס וזבוק ולפי שהיה מנשה
 רשע לא נקראו על שמו לפרש
 שכימו היו: (יב) תללנה. ל'
 מללתי' טינטי'ר כלעו':
 (יג) משקלת. הוא חוט שהובי'
 חומה קושרין בה עופרת לבין
 בו את החומה: ימחה את
 הבלחת. יקפת את הקערה:
 ספר

רלבג

(יב) אשר כל שומעיו תללנה
 שתי אוניו. ר"ל שמרוב הרעוה
 והפעלות שיקרה לו מוחת
 השמועה הרבה ודמה לו שיהי'
 קול הכרה ב'אוניו: (יג) ונמיתי
 על ירושלים וגו'. ר"ל שנתן
 ציד מלך אשור: ואת משקול'
 בית אחאב. הוא אבן העופרת
 שזונו צו ואמר זה על כד
 המשל לענין חורבן בית אחאב
 והכלותו וכן אמר סיכלו מירושל'
 וישכיו: ומחיתי. והכתי' ר"ל
 כאשר ימחה את הבלחת. ר"ל
 כמו שיכה איש את הקערה
 מלאה תבשיל שכהכות אותה
 תהפך על פניה ולא ישאר
 בקערה דבר מהתבשיל שיהי'
 בה: (יד) ונמשתתי את שארית
 נחלתי. הנה קרא מלכות יהוד'
 שארית נחלתו כי הוא לבדו
 נשאר מנהלת הש"י שהוא עם
 ישראל כי השאר הגלה מלך
 אשור: (טו) וגם דם נקי שפך
 מנשה הרבה מאד. ידמ' שהיא
 היה הורג כל מי שלא הסכי'
 לעבוד ע"ג והנבואים המופחי'
 אות' כמו שעת' אונבל שהרג'
 את

מצודת ציון

(יב) תללנה. ענין הנופות הרעה
 כמו כללו שפתי (הקבוק: י) (יג) קו
 הגל: ופחתי. מל' ממוס ומחוקק
 ור"ל אקנה: הבלחת. הוא כשין קדימה
 כמו ונדודים ובלחת (דכ"ד לז):
 (יד) ונמשתתי. ונחתי: ולמנשה
 ענין דריכה והמוס כמו מי נתן
 למשכס ופקד (ישעיה מב): (יח) בגן
 פז

הולדות אהרן ונס דס נקי. יומא
 ט כנ סנדל' קק קע
 (כס כח):

בירושלם ושום אמייה מושקמת בת הרוץ מן ימבה: י ועבר דביש קדם יי גמא בעבר מנשה

מצודת דוד

העמים וט': (י) וידבר ה'. ולכן דבר ה' וכו': (יב) תללנה. כ"א מחזויו הרעד
 והטעם מנוול ההרדה: (יג) קו שומרון. ר"ל כדרך הנחלי אשר ינעה קו ליישר
 ליהשות הכנין כ"כ הרעה אשר הנוח לירובלים הדמה לרעה שומרון: וזה משקולת.
 היא העופרת הקשורה צהקו לנבוק ולהכניד למסה: ומחיתי. הקחה אותה הכל אשר
 בה כמו שמוקנה' את הבלחת ומספקין אותה על פיה החר הקוחם שלא תהפך קו
 היא סוף הקוחם של ירושלים כי לאחר שתמרוקו מכל ההיה תהפכה ומרנה: (יד) שארית

נהלתי. כי שאר שבתי ישראל כבר הגלו: (טו) ועד היום הזה. ולכן פחה נתמלל
 הכחה: (טז) עד אשר מלא. כי צרואה העם שהקל מנשה בשפיכה דם למדו מחס
 ובטעו נס המה ויהפך השון אף למנשה כלעו. הוא היה השמאל: פה לפה. ר"ל
 משער לשער: בשיני ה'. שנין האדם למקום: (יח) בגן צימו. בגן שהיה לו צימו:
 (טו) בקבורהו. אשר כרה לעזתו
 26

(יט) טוב דבר ה' . מאמר שכימו יהיה שלום : (כ) ואשר עשה את הצרכה וגו' . כדברי הימים

רלבג

(יח) אשר יצאו ממך אשר תוליד . זה לאות שלא היו בניס לחזקיה בעת זאת הנבואה אך אחר שלש שנים הוליד מנשה שמלך אחריו והנה אמר ובינך על זרעו ואם הוא רחוק כי כל זרע אדם יקרצו בניו אפי' לאלף דור כמו שנקרא הנחמז היום בני ישראל : אשר

תולדות אהרן ומנשה . סנהד' כג קר : מנשה . טס קב :

מצודת דוד

דבר . מכל אשר בביטך : (יח) ומנשה . הם דניאל חנניה מישאל ועזריה : אשר יצאו ממך אשר תוליד . ככל הדבר פעמים ושלש כדרך המקרא : (יט) טוב דבר ה' . טוב הדבר בעיני ופירש דבריו ואמר הלא אם יהיה שלום בימי וז' יאמת לי הכנהמו זו לזני חושש צמה סיסה אחרי מותו : (כ) את המים . מולא מי גוהן פהיה מחוץ לעיר הביא העירה : כא (ד) אשר אמר וגו' . כאלו המקרא קובל עליו לומר ראו מה עשה הלא ה' אשר שמה יסכון והוא שם שמה מנחמה להאשרה : בירושלים . צבית העומד בירושלים : אשים את שמי . ר"ל אשרה שכינתי : (ה) בשתי חצרות . עזרת כהנים ועזרת ישראל : (ו) והעביר וכו' . היא עבודה המולך : ועון וגו' . כמה מעשה כשפים : (ז) צבית . פסל האשרה שעשה שם אותם צבית ה' : (ח) ולא אוסוף . גם זה מדברי ה' שאמר לדוד ולשלמה : אשר נתימם . הם אכזי ולא יהיה לך וכו' ששמו מפי הנבירה : אשר זיה אהם עבדי משה . הם שאר המזות כולם ששמו ממש הנאמר לו מפי ה' : (ט) ולא שמו . אבל המה לא שמו כי משה התעב אותם לעשות הרע עוד יותר מן העמים : וכו'

יח ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקח ותיו סריסים ביהכל מלך בבל : יט ואמר תוקיהו ארשיעיהו טוב דבר יהוה אשר דברת ויאמר הלא אם שלום ואמת יהיה בימי : כ ויתר דברי חזקיהו וכרנבורתו ואשר עשה את הברכה ואת התעלה ויבא את המים העירה הלא הם פתוים על ספר דברי הימים למלכי יהודה : כא וישלב חזקיהו עסיבתיו וימלך מנשה בנו תחתיו : כא * בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמישים וחמש שנה מלך בירושלם ושם אמו חפציבה : ב ויעש הרע בעיני יהוה פתועבת הגוים אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל : ג וישב ויבן את תבמות אשר אבד חזקיהו אביו ויקם מזבחת לפעל ויעש אשרה באשר עשה אחאב מלך ישראל וישתחו לכל צבא השמים ויעבד אתם : ד ובנה מזבחת בבית יהוה אשר אמר יהוה בירושלם אשים את שמי : ה ויבן מזבחות לכל צבא השמים בשתי חצרות בית יהוה : ו והעביר את בנו באש ועונן ונהש ועשה אוב וידענים הרבה לעשות הרע בעיני יהוה להכעים : ז וישם את פסל האשרה אשר עשה בבית אשר אמר יהוה אל דוד ואל שלמה בנו בבית הזה ובירושלם אשר בחרתי מכל שבטי ישראל אשים את שמי לעולם : ח ולא אסוף להניד רגל ישראל מן האדמה אשר נתתי לאבותם רק אם ישמרו לעשות ככל אשר צויתים ולכל התורה אשר צוה אתם עבדי משה : ט ולא שמעו ויתעם מנשה לעשות את הרע מן הגוים אשר השמיד יהוה מפני בני ישראל :

יח ומבניך די יפקון מנה דתוליד יבבר ויהיו בברבין כהוקא דמקרא דבבל : יט ואמר חזקיהו לישעיהו פקון פתנמא ביי דמליקתא ואמר הלא אם שקם וקשומ יחי ביומי : כ וישאר פתגמי חזקיהו וקר נבורתיה ויעבד ית בריתא וית מויקתא ואותי ית מיא קרתא הקא אינון פתיבין על ספר פתגמי וימא דמקבי דבית יהודה : כא וישביב חזקיהו עם אבתוהו ומלך מנשה בריה תחותיהו : ב פר תרתא עסרי שנין מנשה בד מקד וחמשין וחמש שנין מלך בירושלם ושם אמו חפצי בה : ב ועבד דביש קדם וי פתועבת עממא דתריה : ג ויתב ובנא ית פמתא דאביר חזקיהו אבותי ואקים אגורין דבעא ועבד אחאב מלכא דישראל וקניד קל חיי שמיא וקנח יתהון : ד ובנא אגורין בבית מקדשא ביי באמר וי שכינתי : ה ובנא אגורין קל חיי שמיא פתריין דרתה דבית מקדשא ביי : ו ועבד ית בריה בנוא ועני ונחיש ועבד בידן וזכורו אסגי למעבד דביש קדם וי לארנא קדמוהי : ז ושני ית צלם אשירתא בעבד בביתא באמר וי דוד וקשלמה בריה בביתא קדין ובירושלם דאיתרעיתי מלך שבטיא דישראל אשרי ית שבתי געלם : ח וקא אוסוף למלמלא ית ישראל מן ארעא דיהבית לאבתהון דוד אס ימרון למעבד פ קל פתקידתא דפקודתינון וקר אורייתא דפקיד יתהון עבדי משה : ט וקא קבירו ואמעינון מנשה למעבד ית דביש מן עממא דשיצי וי מן קדם בני ישראל :

הלא וי' מ"ל בסיפרא וסי' בספר בסיפרא דא חלק ב' סי' כב : העירה מ' וסי' ויקרעו שמלחם ויעמם . וירע העם ויתקעו בשפרות . וגם אל ארת . והונתן ואחימעין . ואת קומו לבי לביהר . ויעלה מלאכים אל אחאב . ויבא את המים . ובני עפון ראו דה' . העירה והקיצה :

מצודת ציון

(יח) הימים . כיום וממוט : (כ) סנכס . בנין אכנס על אסיה המים . סהלה . הפירה לזים : כא (ג) הויס . גורש : (ג) אבא הכמים . כוכבים ומזלות : (ח) להניד . מל' נידוס : (ט) ויהנם . מל' הועם : הלנס

לו על חליו וכן הוא נד'ה לדרוש המופת אשר היה בצרף: (יג) וישמע עליהם. כמו אליהם ועל כמו אל ורצים כמוהו כמו וילך חלקה הרמחה על ביתו כמו אל ביתו ומה שאמר וישמע נראה שם בקשו ממך להרחמם נכתה ושמע אליהם ועשה כן וכת'י וקבלי מהבן וכישעיה וישמע עליהם: את כל בית וכתה. כל בית חמדתו כל' כל הדברים שהיו לו וכת'כ פרט מה הם הדברים הנחמדים וכן נכתה וזרי ולוט וזכר נחמד בדברי רז'ל מאז בית נכותה מהם אמרו אשמי היתה משקה להם ומהם אמרו זין או כל זין הראה להם ומהם אמרו בית גמנו הראה להם: שמו הטוב. זה שמו הפרסמוני שלא היה בכל העולם אלא זכרונו ואמרו כי לפיכך נקראו זכרונו ויהי רע זכרונו כי כה הראה להם בית נכותה כי נתגאה בצדא אליו השלוחים מדרך רחוקה כי היה מלכות בכל דרכיו וכן אומר בדברי הימים כי גבה לבו ואמר בשלוחים האלה שבאו לכבודו והיה לו לומר שבאו לכבוד האל כי לדרוש המופת בצדו וכן אומר בדברי הימים וכן צמליו שרי ככל המשלוחים אליו לדרוש המופת אשר היה בצרף עזבו האלהים לנשותיו לדעת כל אשר בלכדו

להם מי החזירו אמרו לו אלהיו של חוקיה כדאיתא בספיקתא: (יג) בית נכותה. בית נגווי בשמו כמו נכתה וזרי ולוט (בראשית ל"ז כ"ד): ואת השמן הטוב. יש פותרים שמו המה ויש פותרים שמו הפרסמוני (בלכמוני) שהוא מצוי בל' שנא' (נחום ק"ג) יהודה וישראל המה חוקיך בחטאי מניתי וסג' וראיתו בס' יוספון פגג הוא הפרסמוני וגדל זכרונו ועל שם הרוח נקרא ריחו: לא היה דבר. את הארון והלוחות וספר התורה: (יד) מצרף רחוקה צדו. זה אחר משלשה שבדקן הקד"ה ומלאץ עזיב של מים עכורים. קין. יחוקיהו. ובלעס. קין לא ידעתי השומר אחי אנכי (בראש' ד' ח') היה לו לומר דביתו של עולם הלא כל הכסדרות גלויות לך כדאיתא בתנחומא. בלעס שאמר לו המקים (במדבר כ"ב ט') מי האנשים האלה עמד היה לו לומר ה' אלהים אתה ידעת כמו שנאמר (יחזקאל ל"ו ג') והוא השיב בגאווה בלק בן צפור מלך מואב שלא אלי הרבה מבקשים יש לי. חוקיהו היה על להשיב ליטעיה אתה נביאו של מקום ואתה שואל אלי החתול חוקיהו מתגאה ואמר מדרך רחוקה צדו אלי לכך נעגש ועל ששמו עליהם והאכיל' על שלחתי: (יז) לא יותר דבר. מדה כנגד מדה לא היה דבר: ומנדר. חנני' מושאל ועזריה. טוב

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

אתמבע חוקיהו: יג וקבד' דשמי' וישמעתי ואתם שמעו וכתה יין וכתה יין וכתה יין

ביתך יין וכתה יין וכתה יין

בארץ. השמיעו עלך בקולם. השמיעו על ארמנות באשדוד. ואת ועקתם שמעת על: ואת שמו ז' בקריאה וס' נכסד בסדר כי תשא. ומאין ה' בקריאה וס' נמכר ביהושע כימן ט' באצריה ג' חסר בקריאה וס' הלוא הוא כמוס עמרי תומו. לא היה דבר אשר לא הראתם. וחברו רישעיה:

חנני משיב את צל: וישמע עליהם כל לשון שמיעה אל בכו"ב על וס' ואני שמעתי עלך לאמר תשמע הלום. וישמע על תרהקה רישעיה. וישמע עליהם חוקיהו ומלכים. ררשו טעל ספר. הזכירו לגוים בירמיה. כהקיד ביר מוסיפה בן הקרה. אל תשמעו על רברי הנביאים. לשמע על דברי עבדי הנביאים. ולבית הרבבים אסר ידמיהו. שאו נם בארץ. השמיעו עלך בקולם. השמיעו על ארמנות באשדוד. ואת ועקתם שמעת על: ואת שמו ז' בקריאה וס' נכסד בסדר כי תשא. ומאין ה' בקריאה וס' נמכר ביהושע כימן ט' באצריה ג' חסר בקריאה וס' הלוא הוא כמוס עמרי תומו. לא היה דבר אשר לא הראתם. וחברו רישעיה:

בבית המלכות. והנה שמע מלך בצל כי חלה חוקיהו ולזה שלא מלאכיו שם וזוה אוחס ג"כ שידרשו המופת אשר הי' בצרף אז מחיל סמריז שמתוכלס צולת יד אדם אך הכס מלאך ה' ולזה אמר ג"כ אשר הי' בצרף ואם הי' זה שב חל המופת מהשמש הנה לא היה בצרף לבד אך בכל העולם: (יז) צעת היום שלא צראדך בלאדן. ראו שחזקת כי אע"פ שהיה סמריז מושל בבבל וזה היה תחת סמריז והיה נוח לו מס שנה בשנה כי כן היה מנהגו עם כל המלכים שהיה כובש אוחס והנה לפי דעתו נמשכה המלוכה למלכי אשר עד שבא נבוכדנצר מלך בבל והחזיק במלכותו היה ונמשך המלכות לו ולבנו ולבנו עד שבעים שנה: ספרים ומנחה הם לחוקיהו. כזר ספר ד"ה כי רצים היו מביאים מנחה לה' בירושלם ומנדכות לחוקיהו והיה כן מפני מה שמענו מהמופת ששעה ה' בחיל מלך אשר או ידעו כל ממלכות הארץ כי ה' הוא האלהים ולזה ספר וה

שם אחר ספור זה המופת אשר עשה ה' בחיל מלך אשר: (יג) וישמע עליה חוקיהו. ר"ל שכבר שמע בעצורס מה שבקשו ממנו והגיד להם כל אשר שאלו והראם את כל בית נכותה הנה הוא קצוץ על מנוחותיו ואחר זה פרט מה שהיה עם והוא כסף וזהב וכשמים ושמן הטוב הוא שמו הפרסמוני שלא היה נמצא כי אם בצרף ובמקום אחד ממנו לבד והוא קרחה בלכמי זעזו: ואת בית כליו ואת כל אשר נמצא בצאזרותיו. יחכן שהראה אותם ג"כ הדברים החמדים שהיו לו בתמולתו והנה היה רע זכרונו ולא היה ראוי לחוקיהו להגדיל עצמו וזה בכל דברו את המופת לכבוד הש"י ולא היה ראוי לחוקיהו להגדיל עצמו וזה בכל דברו את שיתן הגדולה והכבוד לש"י ויראה להם גדולת הש"י כי על זה צדו לדרוש את אוחי בספר ד"ה על זה כי הוא לא השיב לש"י מהכבוד על זה המופת ששעה לו שהוכיף על ימיו מה שהוא ראוי אבל גבה לבו ולזה היה עליו קצף ועל יסודה וירושלם והנה הקצף היה מה שאמר לו ישעיה הנביא על זה: אשר

מצודת ציון

מצודת דוד

זה יורה על גודל הדבר והזכירנו כמו מה אזיר שמו (ההלים ח): אוח. מופת: (יג) נכח. עין אחר נחמד וכן נכתה וזרי (בראשית ל"ז) כר"ל דברים נחמדים: (יד) ומאין. מאחס מקום: סריס

עמד וכתיבו רבים במקרא (ז) או חס הרה"ש פשוט הלא החורגית עבר מעלות: (ז) נקל ללל לבמות. האות הזה שיכסה הלא במהירות הוא נקל מול אוח החזרת הלא כי בשפות חמדת האות הלא חמדה במהלכו ואין ימחר לכת צמרוה וזין האוח יזכר כ"כ ולזה יזכר הלא החורגית כי האות הזה יזכר ויקרה וגו'. לשפות האות אשר בחר החוקיהו: במעלות אוח. ר"ל זה האוח נעשה בהמעלות אשר עשה אוח ובהם שב הלא החורגית עבר מעלות. ור"ל אחר שבקל לאחור הכשונ שמיכרה לרדת בהמעלות ציוס שמו אוח לקר אח היום להשמש בהספרו: (יז) כי חלה. על שנתחפר שלח לדרוש בתלמוד דרך אהבה ובד' נאמר בשלה לדרוש המופת הנעשה בחליו: (יג) וישמע עליהם. יחכן שבקשו להראות להם את כל בית נכונו ושמע אליהם והראם:

זוה יורה על גודל הדבר והזכירנו כמו מה אזיר שמו (ההלים ח): אוח. מופת: (יג) נכח. עין אחר נחמד וכן נכתה וזרי (בראשית ל"ז) כר"ל דברים נחמדים: (יד) ומאין. מאחס מקום: סריס

עמד וכתיבו רבים במקרא (ז) או חס הרה"ש פשוט הלא החורגית עבר מעלות: (ז) נקל ללל לבמות. האות הזה שיכסה הלא במהירות הוא נקל מול אוח החזרת הלא כי בשפות חמדת האות הלא חמדה במהלכו ואין ימחר לכת צמרוה וזין האוח יזכר כ"כ ולזה יזכר הלא החורגית כי האות הזה יזכר ויקרה וגו'. לשפות האות אשר בחר החוקיהו: במעלות אוח. ר"ל זה האוח נעשה בהמעלות אשר עשה אוח ובהם שב הלא החורגית עבר מעלות. ור"ל אחר שבקל לאחור הכשונ שמיכרה לרדת בהמעלות ציוס שמו אוח לקר אח היום להשמש בהספרו: (יז) כי חלה. על שנתחפר שלח לדרוש בתלמוד דרך אהבה ובד' נאמר בשלה לדרוש המופת הנעשה בחליו: (יג) וישמע עליהם. יחכן שבקשו להראות להם את כל בית נכונו ושמע אליהם והראם:

(ת) דבלת תאנים . כשהם לחים קרויין תאנים וכשגדרים בעיגול קרוין דבלה : וישמו על השמין ויחי . וכן בתוך כם שהרי חף בשר חי כשהתה נותן עליו דבלה גמרת והקב"ה נותן דבר המחבל לתוך דבר שנתחבל ומתפרס : (ט) הלך הצל עשר מעלות . אם ישוב עשר מעלות . לשפוט היום כמו אורליון כלעז שפוטן האנשים ללדון שעות היום הפך אחת שימתין במקום שהוא עס כדי מהלך עשר שעות או ישוב למעלה עשר מעלות ויהי נראה כאילו הוא שהיית : (ו) ויאמר יחזקיהו נקל ללל לנטות עשר מעלות . דבר קל הוא לנטות במקומו ונטות היום עשר מעלות אינו דבר הנוכר כי לא כלל אלא ישוב הצל ויהיה הדבר תימה שראו שפכה היום לערוב וחוזר להיות בוקר : (ז) אשר ירדה במעלות אחו . יום שמת אחו נתקצר היום ומיהר הצל לילך עשר מעלות כדי שלא יהא נספד ואחון עשר שעות חורו עכשו למחוקיו : (ח) כי שמע כי חלה . ועד אותה היום לא היה אדם חולה ומיה ואך שמע למוד הים האכול בשלש שעות ביום וישן עד קטע כיון שחזר גלגל חמה למחוקי ניעור בקטע שעות ומלא שהוא שהיית בקטע להרוג את עבדיו אמר אחת הנחמס אחי לישן ויס וליילה אמרו גלגל חמה חזר אמר להם

הקצונים לו וכספר שמו' בפסוק כי אם ה' יגפנו פירשנו זה הענין : ומכך מלך אשור אזילך . זה ראייה כי קודם מפלתו של כנהרין חלה מחוקיה : (י) דבלת תאנים . בדרו"ל והלא אם אחת נותן שרף של תאנים על הבשר מוד הבשר מתחבל אלא כם בתוך כם כיוצא בדבר ויורוה ה' עץ עץ מר היה כך הוא דרכו של הקדוש ב"ה

גמר הוא ממתיק את המר : (ת) מה אוח . שאל אוח לפי שאמר לו הנורה כפולה כי מת אחת ולא תחיה חשב כי מה שאמר לו ישעיה הנני רופא לך לא אמר אלא לנחמו למי שראה אותו שצבה כפי גדול ואע"פ שראה שנתפא השמין לא חשב שמתרפא עד שיתחוק ויכול לעלות בית ה' כי אפשר שישוב השמין עדיין או שלא כר החולי ממנו : (ט) הלך הצל . כמו ילך שאל לו בהיות אוח ויבחר אם ילך הצל לפני עשר מעלות בדבר אחד או ישוב אחורנית עשר מעלות ואומר מחוקיו נקל הגלגל במרוצתו יהיה נקל היות שימחר מרוצתו יותר ממנהגו אבל היות יהיה יותר חזק אם ישוב אחורנית מהלכו : במעלות אשר ירדה . אשר ירדה השמש והלך הצל עשר מעלות ושם השמש אחורנית והי' הצל במעלה הראשונה : במעלות אחו . כי הוא נכח אוחס המעלות . ובדש אשר ירדה במעלות אחו כי במות אחו קצר היום ונטה הצל עשר מעלות וירדה השמש עשר מעלות טרם זמנו כדי שלא יספדוהו לפי שהיה רשע ואחון עשר מעלות שירדה לאחון חורה אחורנית למחוקיה לאות וי"ת וזלי ישעיה נביאה קדם ה' ואחרי כי טולא בצורת אבן שיעור דמחמת במסקני' דאחון הכי ממוצא אחד ובלא"הן הוא סם שרי הצבא אשר למלך אשור וגו' לו

העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי :
ו יאמר ישעיהו קחו דבלת תאנים ויקחו וישמו עליה שמין ויחי :
ח ויאמר חזקיהו אלי ישעיהו מה אמת פי ירפא יהוה לי ועליתי ביום השלישי בית יהוה : ו יאמר ישעיהו יהוה האות מאת יהוה פי יעשה יהוה את הדבר אשר דבר תלך הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות : ו יאמר יחזקיהו נקל ללל לנטות עשר מעלות לא כי ישוב הצל אחרינית עשר מעלות : ו יאמר יחזקיהו הנביא אלי יהוה וישב את ההצל במעלות אשר ירדה במעלות אחו אחרינית עשר מעלות : יב בעת ההיא שלח בראדן בלדדן בן בלדדן מלך בבל ספרים ומנהח אל חזקיהו פי שמע פי דולח חזקיהו :

ירפא ג' וס' כי גדול כים שברך . ויחזק בכתו ורפא . כי ירפא ה' לי ועליתי : יחזקיהו ג' וס' נספר ברוש ישעיה : אחרנית ו' בקריא' וס' ויקח שם ויפא את השמלה ב' בפסוק . ויהי בהזכירו את ארון האלהים . ואתה הסבות את לבם : ויאמר יחזקיהו נקל . ויקרא ישעיהו הנביא אל ה' דמלכים .

שמעאל לאחוריה עבר שמין ר"ל במעלות היתה אבן מסומנת לדעת שעות היום : (יז) בראדך ובישעיה מראדך כתיב כמ"ס ואחד הוא כי כנוי כמך לאביו שהי' שמו בלאדן וזה מלך אכרדון כי כנהרין מלך בבל היה וכן בימי מנשה נאמר בדברי הימים ויבא עליהם את ויוליכם בבלה : כי שמע כי חלה . לא היה עיקר שליחותו על חליו אלא על המופת שנטעה

רלבג

ההם היו לשנות סדר אלו הדברים השפלים והוא יותר נפלא לאין שיעור מה שישתנה בו כ"ר הגרמים העליונים ובהיות הענין כן הנה יהיה זה המאמר מחוקי' ופאלות הסכלות ואיך ראוי שחשוב זה עליו עם שלמותו הנראה מדבריו ואם אמרנו שלא היה זה המופת בתנועת השמש בעצמה יקשה מה שאמר בספר דברי הימים על מלכי שרי בבל שבאו לדרוש המופת אשר היה בארץ כי ידמה מזה המקום שזה המופת היה על דבר חליו לפי שבו המקום אמר כי שמע כי חלה חזקיהו והנראה בעיני מסכי כל זה שזה המופת היה בצל לא בשמש כעצמו וכבר ידעת כי העננים המתנועעים תחת השמש יצאו לפעמים ניצוץ השמש בולת : מקומו הראוי לו וזה כבר נמצא בחוש הרבה ולפי שראה חזקיהו מתנועת הרוח אז וקצת אידים שהיו אחת השמש שיקל להם בתנועתם המהירה להשיב הצל עשר מעלות כי באחון צד היתה תנועתם בקטע מישעיה שיהיה הענין בהפך זה כדי שיוכר לו מופת הש"י והנה התפלל הנביא אל הש"י וש"ו הצל אחורנית עשר מעלות כמו ששאל מחוקיה וזה המופת יחבן ענהיה בשחש הש"י על דרך המופת אידים מתנועעים לצד ההוא ורשם בהם ניצוץ השמש והביאוהו בתנועתם במהירות נפלא אל המקום ההוא עד שכבר היה זה תבץ : (יא) במעלות אחו אחורנית . יחבן שכנה אחו אלו המעלות בבית

שארמרדון היה מגום אל וירושלים : (י) קחו דבלת תאנים . ידוע כי הש"י כשיעשה מופתים יבקש להם קצת כבוד כשאפשר זה שיהיה בהם ויהר מעט מהירות אלא העבד וזוה כוה לקחת דבלת תאנים כי אע"פ שאין בו כח לעשות זה הנה בו קצת מבוזה כדפאלת המורכות ונבשלים : (ח) ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה אוח כי ירפא ה' לי . ראוי שקדע שלא היה זה מיועט אמונה לחזקיהו אם בקש אות כזה וזה שכבר הודעו ישעיהו כי גורת הש"י היתה שימות ועתה כשהסכים להסותף על ימנו חמש עשרה שנה אילו היה תנאי ר"ל אם יהיה חזקיהו בנאותן מהשלימות שיתכן שקדע בו כמו שהנחה ולוה לא היה כומך כוה חזקיהו אם לא שיתן לו אות שבוולת תנאי נתן לו כשם יקבדך . וזאת המתנה : (ט) הלך הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות . ר"ל אם ישוב ללכת עשר מעלות אחרות בדרך שיהיו עשרים מעלות : (י) ויאמר חזקיהו נקל ללל לנטות עשר מעלות . הנה זה הפסוק קשה נומד בפירושו וזה כי ידוע כי נטיית הצל תהי' מזד תנועת השמש ולפי תנועת השמש מעט מעט וזה הצל מעט מעטוה מבו' בעצמו ובהיות הענין כן מה זה שאמר חזקיהו נקל ללל לנטות עשר מעלות איך חשב חזקיהו נקל מה שהוא מהמופת נפלא לא ראינו כמוהו בציאור אפילו למטה אשר לא קם כמוהו לכל האחות והמופתים אשר עשה כי המופתים

מצורת ציון

מצורת דוד

דבלת תאנים . הם תאנים הגדולים : יהוה : השמין . מין נגע שנתלה על ידה וכן לשהין סוכה אכענועים (שמח ט) : ויחי . ענין דקוה כמו עד חיותם (יבשע ה) : (ח) מה אוח . מלה מה

מזה על עניני ביתך : (ח) מה אוח . ר"ל מה מאד יהשב לאוח גדול ופלא באשר ירשעני ה' מכל מנהגו כחלי ואעלה ביום השלישי אל בית ה' : (ט) וזה לך האות מהא' . המקום מעוזו אמר לתת לך אות על הדבר הזה אשר פנעה

(לה) ויהי בלילה ההוא . היות שחור מלך אשור על ירושלים עם מחנהו ועם כל השני באותה הלילה יצא מלך ה' והכה במחנה אשור ורכבותיו ו'ל' אמרו כי ליל פסח היה ועוד חזקה ויו' שלישי לחלוף היתה מפלתו של סנחריב ואיכה הלילה אמרו ישר' שורה הכהו בחרב . שמו אורו שאמר לשוחטן לפניו אם יניחו שלח והרגו שרי המלכות שמתו בנייה על ידו :

(א) בימים ההם . שלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב : חלה חזקיהו . ויום שלישי כשעלה בית ה' יום מפלתו של סנחריב וי"ט של פסח היה : כי מת אחיה . בעולם הזה : ולא חזרה . לעולם הבא משום דלא נכרת חטאו כדאיתא בכרכות (א) לא יצא חזר וגו' . מיהר הקב"ה להודיע רפואתו בערס וצא קול הכרה בעיר שנקנסה עליו מיתה כדאיתא בירושלמי : (ו) ומכף מלך אשור אצלך . לחדנו שלפני מפלתו של סנחריב חלה : דבלח

עבדי : לה ויהי בלילה ההוא ויצא מלך אשור מאה שמונים וחמשה אלף וישפיתו בלחך והנה כלם פגרים מתים : לו וישע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בניניה : לוינה היא משתחזה בית ונסרף אלהיו ואדרמלק ושראצר הכהו בחרב והמה נמלטו ארץ אררט וימלקו אסרחדן בנו תחתיו :

ובדי יוד עבדי : לה והנה בלילה ההוא ויצא מלך אשור מאה שמונים וחמשה אלף וישפיתו בלחך והנה כלם פגרים מתים : לו וישע וילך וישב סנחריב מלך אשור וישב בניניה : לוינה היא משתחזה בית ונסרף אלהיו ואדרמלק ושראצר הכהו בחרב והמה נמלטו ארץ אררט וימלקו אסרחדן בנו תחתיו :

רלבג

ישמרו בניו את מצותי לא חסור המלכות מהם : (לה) ויהי בלילה ההוא . ר"ל בליל היום ההוא שאמר בו ישעיה אלו הדברים והנה א"כ אמרה אחר ששב סנחריב על ירושלים במצור כמו שפירשו : וישכימו בנקר והנה כולם פגרים מתים . ר"ל רובם וכזה רבו בדברי הנביאים והנה הכשר' היו מעטים כמו שזכר ישעיה בספרו והנה פגרי' מתים הם גופי' מתים כי הגוף הני יקרא ג' פגרי' והנה בניו החיותו אח' כמו שיעד לו הנביא : (א) בימים ההם חלה חזקיהו למות . אחת כי אחר הספור הקודם היה זה ולא תפלא ממה שאמר ומכף מלך אשור אצלך כי כבר אפשר שאברחם

באפריקים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן-אמזן הנביא ויאמר אליו כה אמר יהוה צן לביתך כי מת אתה ולא תחיה : ב וישב את-פניו אל-הקיר ויתפלל אל-יהוה לאמר : גאנה יהוה וקר-נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובקרב שלם ותמוזב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול :

באפריקים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן-אמזן הנביא ויאמר אליו כה אמר יהוה צן לביתך כי מת אתה ולא תחיה : ב וישב את-פניו אל-הקיר ויתפלל אל-יהוה לאמר : גאנה יהוה וקר-נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובקרב שלם ותמוזב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול :

ההברים : שמונים ו' אל' וס' נספר בספר בראשית ובספר שופט ס' ס' בספר ד' בקריאה ו' קצין וא' פחה וס' וזנה התבה ברה"ש השביעי . והוא נמלטו ארץ אררט . והברו דישעיה . אלו ג' קצין . וחד פחה בספרות אררט : והשוב ו' בקריאה וס' וישעיה חזקיהו והשוב בעיני' . אמא' וזכר נזאת אשר התהלכתי והברו דישעיה . שפי עליו לא תצא הרעות ורובב : והפסחי ד' ב' מלעיל וב' מלרעוא' מנהון חסר וס' וגדלתי והוספתי . הגדלתי והוספתי הבמה . והפסחי על יסר . והוספתי על כל תהלתך . ב' בתראי מלעיל . ויסם חסר :

ההברים : שמונים ו' אל' וס' נספר בספר בראשית ובספר שופט ס' ס' בספר ד' בקריאה ו' קצין וא' פחה וס' וזנה התבה ברה"ש השביעי . והוא נמלטו ארץ אררט . והברו דישעיה . אלו ג' קצין . וחד פחה בספרות אררט : והשוב ו' בקריאה וס' וישעיה חזקיהו והשוב בעיני' . אמא' וזכר נזאת אשר התהלכתי והברו דישעיה . שפי עליו לא תצא הרעות ורובב : והפסחי ד' ב' מלעיל וב' מלרעוא' מנהון חסר וס' וגדלתי והוספתי . הגדלתי והוספתי הבמה . והפסחי על יסר . והוספתי על כל תהלתך . ב' בתראי מלעיל . ויסם חסר :

ההברים : שמונים ו' אל' וס' נספר בספר בראשית ובספר שופט ס' ס' בספר ד' בקריאה ו' קצין וא' פחה וס' וזנה התבה ברה"ש השביעי . והוא נמלטו ארץ אררט . והברו דישעיה . אלו ג' קצין . וחד פחה בספרות אררט : והשוב ו' בקריאה וס' וישעיה חזקיהו והשוב בעיני' . אמא' וזכר נזאת אשר התהלכתי והברו דישעיה . שפי עליו לא תצא הרעות ורובב : והפסחי ד' ב' מלעיל וב' מלרעוא' מנהון חסר וס' וגדלתי והוספתי . הגדלתי והוספתי הבמה . והפסחי על יסר . והוספתי על כל תהלתך . ב' בתראי מלעיל . ויסם חסר :

התולדות אהרן בימים ההם . ברכות ו' נספ . ברכות סס : זכר נא . סס : והטוב בעיניך . מנהרון קד : ויהי ישעיהו . עבדיו כד : והוספתי על יסר . יב' וס' וס' : ונמתי . נכונה יא :

מצודת ציון

(א) בקור . הכותל : (ג) אנה . הוא ענין לבין נקסס : נא . עסה : (ד) הכיכונה . האמצעית : (לה) ויצא מלך ה' . לאחר שנלחם בטוב חזר וצא לירושלים ולא יצא מלך ה' וס' : ויבטונו בנזק . כנחריב והעמט אשר נשחרו חיים : (לו) בנייה . הוא ראש למלכות פלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב : למות . ר"ל חולי אטמה ומסכנה שיש בה כדי למות : ט . היה

אותו נחמתי הנאקה ונמשכת
 בחוטם : (כט) וזה לך האות
 יפול כאן יהי לך לאות אף
 שסמך ריב החריב את הארץ
 בשנה הזאת ינחמו לכם נחמתי
 ותזכרו מהם : סחיש .
 גדועי אילנות שינחמו וכשתראה
 דברי קיים במפלת האוכלוסין
 יהיה לך לאות שאף הבטחה זו
 מתקיים : (לא) קנאת ה'
 צבאות . שיקנא לכבודו ולשמו
 ולא שיש זכות בידכם כי הרבה
 הרשע אחר אנכי : (לב) ולא
 יקדמנה . לא יערך לפניו מגן
 סוללה . צבור ארמה להגנה
 תל לעמוד עליו להלהם על
 העיר ועל עם שהוא טובשו
 וחובטו בעצבים ומקצות כדי
 שיהא נדוש וכבוש בחזק קורבו
 סוללה ל' סולו סולו המכלה :
 ויהי

רלבג

לעירות שלכתה הכל ידעתי
 טרם היותו וגם ידעתי התרגו
 אלי . ר"ל היותך מראה עצמך
 אלי טורח מאד עד שחשבת
 שלא אוכל לך ושאתי צריך לירא
 מחוץ ולפי שכבר עלה באוני
 התרגוך אלי והיה סבת זה היותך
 שלו ושאתן ולוה יחס לעצמך
 אלו ההצלחות לא לי הגה אראה
 לך שאני האדון והמנהיג ואתה
 העבד ולוה אשי' מח באפך והוא
 הברזל שלכדו בו הדגים ואשים
 בשפתוך המתג שמינין בשפתי
 הבהמות להנהיג' באשר ירצו :

והשיבתיה בדרך אשר באת בה :
 כט וזה הדרך האות אכול השנה הפית
 ובשנה השנית סחיש ובשנה
 השלישית ורעו וקצרו ונמעו
 כרמים ואכלו ברים : ל' ויספה פליטת
 בית יהודה הנשארה שרש למטה
 ועשה פרי למעלה : לא פי מירושלם
 הנצא שארית ופליטה מהר ציון
 קנאת יהוה תעשה זאת :
 לב לכן בהראמר יהוה אל-

מלך אשר לא יבוא אלי העיר הזאת
 ולא יורה שם הין ולא יקדמנה מגן
 ולא ישפך עליה סלה : לג בדרך
 אשר יבא בה ישוב ואלי העיר הזאת
 לא יבא נאס יהוה : לד וגבותי אלי העיר
 הזאת להושיעה למעני ולמען דוד
 וקרתא קרא קא יעור אמר יי :
 לא יאנו ער קרתא קרא למפרקה גדיל מימיני

אבול י' מ"ל וסימ' נספר בסדר שמיני . צבאות הר סן י' מלין דקריין ולא כתבן וסימ' נספר בדיש סדר אלה

באורחא דאתיתא בה :
 כט ודיון קך אתא אבול
 בשנתא קרא פתיין ובשנתא
 השנית פתיין ובשנתא
 השלישית ורעו וקצרו ונמעו
 וצובו כרמין ואכלו
 אביהון : ל' ויוספון משוויבא
 דבית יהודה דאשתארין
 פתיין די משבח שורשיה
 לרע ומרים נופיה געקא :
 לא ארי מירושלם יפקון
 שאר צדיקיא ושיבת
 מקומי אורייתא מטורא
 דציון במימרא דיי צבאות
 ותתעבד דא : לב בקין
 פדנן אמר יי קמקרא
 דאתור קא יעור לקרתא
 קרא וקא יקשית תמן גיר
 וקא יקדמינה בתריסין
 וקא יצבר עליה מקריתא :
 יג באורחא דאתא בה יתוב

באורחא דאתא בה יתוב
 ער קרתא קרא למפרקה גדיל מימיני
 וקרתא קרא קא יעור אמר יי :
 לא יאנו ער קרתא קרא למפרקה גדיל מימיני

אבול י' מ"ל וסימ' נספר בסדר שמיני . צבאות הר סן י' מלין דקריין ולא כתבן וסימ' נספר בדיש סדר אלה

ורכן מתעה וזמס דעטי ר"ל אני אראה לך שאתה כרשותי ואנוכי אומך
 למקום שארצה כמו שמנהיג האדם הבהמה ומוסכה למקו' שירצה וכמו
 שהדייג מושך הדג אליו מן המי' בתחולה : בדרך אשר באת בה . כמו אשר
 תבא בה כי עתה ע"י מלאכתי שלח הדברים והוא אכל להלחם עם מלך כוש
 אלא אחר המלחמה שב ליוסל'
 ועל אותו הדרך אמר שעתיד
 לשבז ולטוב לירושל' כי באותו
 הדרך שיבא ישב לארצו אחר
 שינגף מתנחו : (כט) וזה לך
 האות . אמר לחוקיבו זה
 שאמרתי לך נבואה הראשונה
 ושמע שמעוה ושב לארצו וכן
 עשה שהרי ראית ששלח מלאכיו
 ושב לארצו להלחם עם מלך
 כוש ובה האות שנתחמ' אלך
 דברי תדע כי גם נבואה זאת
 תהיה אמת בזה לך לעגב לך
 בתולת בת ציון לא יבא מלך
 אשר אל העיר הזאת שיכבוש
 אותה ועוד אני אומר שתאכלו
 השנה פסחי כי אותה השנה
 לא יזעו מפני חיל מלך אשר
 ואכלו הספיחים אס כן מה
 אמר להם הנביא כי יודעים
 היו שיאכלו הספיחים אחר שלא
 זרעו לא היה להם קציר אחר
 אלא אמר להם הנביא שיצטרך
 להם התבואה כששדות ויספיקו
 להם אותם הספיחי' כל השנה
 והיא וצננה השנית ג"כ לא
 תצטרכו לזרוע כי תאכלו הספיח
 והוא היוצא מהסופל מהספיח
 וצננה הג' תורעו ממות'
 הספיח על אכלכם ותקצרו
 בשלים כי לא יהיה לכם פחד
 מאויב ותטעו כרמים ותאכלו
 פרים ותישקע וצננחה וכסדר

עולם באחד עשר כיוכל עלה סמך ריב בשנה הרביעי' בשבוע וכן הוא
 אומר אכול השנה פסחי שעלה צפרם הפסח ולא יכלו לזרוע ואכלו
 הספיחים וצננה השנית סחיש שגדעו לגיונות את האילנות וצננה השלישית זרעו
 מלמד שלא נשתיר בשבוע אלא שנה אחת : (ל) שרש למטה . ת"י כאילו די
 משלח שרשוי לרע ומרים נופיה לעילא : (לא) כי תנא שארית . יפקון שאר
 דיקיא ושיבת מקימי אורייתא מעור דציון : קנאת ה' צבאות . קרי ולא כתוב
 שקלא האל לשמו לפי שזירף וגדף מלך אשר ביד מלאכיו וי"ת במימרא דה'
 צבאו' תתעבד דא : (לב) לא יבא אל העיר הזאת . שיכבושנה כי אל העיר בא
 עם מחנהו מחוץ לירושלם ושם נגף מחנהו או פי' לא יבא לא יכנס חוץ העיר
 וכן תרגם יונתן לא יעול לקרתא דהא : לא יקדמנה מגן . חסר ב"ת השמוש
 בזמן כי בעלי המגינים באים ראשוני' אל העיר כשנלחמים עליה וכת"י לא
 יקדמנה בתריסין : ולא ישפוך עליה סוללה . כתרגמו ולא יצבר עליה מליתא
 ומליתא הוא תל עפר מדברי רבותינו ז"ל מוליא צננא והוא שזובר עפר
 לעשות תל ולהגביה כנגד חומת העיר ללכוד העיר וכן אמר ויצבור עפר וילכדה :
 ויהי

מצודת ציון

והחוקל לה) : ומתני . הוא כשין רכן כמו מתג לחמור (מבלי כו) : (כט) סחיש . הוא
 הצננה מהגרעין הנובל מאליו כמו כהיה קצירן (ויקרא כה) : כהיש . ענינו כהיש ספיחים או
 כהישו האילנות ואין לו דומה : (לב) יורס . ישינן : ולא יקדמנה . לא יערך לפניו כי התרגום
 של נשני הוא קדם וכן כהם אקדם ה' (מוכה ז) : סוללה . הוא צבור העפר ששופין מול בעיר
 ועולים בה להלחם וכן יספכו על ירושלים סוללה (ירמיה ו) : (לד) וגותי . מל' הגנה :
 הקיר

ירושלים תהיה השארית להנצל מיד כהחריב וכן ופליטה מהר ציון וכפל הדבר במ"ש : קנאת
 ויאלה 25

מצודת דוד

באה אלי : והשיבותיך . בע"כ אשיב אותך : (כט) וזה לך האות . אל' מול חזקיהו
 ידבר הגה ההשועה הזאת תהיה לך לאות על הבטחה אחרת כי הגה הלגיונות החריבו
 וקלקלו הזרעים וגדעו האילנות והקב"ה מבטיחך לכלכל אחכם בשנה ההוא כשהיה
 הזרעים : וצננה השנית סחיש . אולי היתה שנת השמיטה והיו חסרבים בהרבה וזרעה
 וגוה נחברכו סחישו הספיחים : וצננה השלישית זרעו . ולא הפחדו עוד לאת השדה
 מפחד האויב : (ל) שורס למטה . ר"ל היו ממולאים בכל טוב כהאילן יאנוע במקום
 רבוב שמוסיף שורס למטה ומרבה לעשות פרי למעלה : (לא) כי מירושלים וכו' . ר"ל
 ה' . ייקנא לפת אשר חרף רבבקה וכחריב : (לד) למעני . למשן כבוד שמי :

באש : (כג) מרום הרים . הר הכות : ירכתי לכנון . בית המקדש שמלכין עוונות : ואברת קומת ארצו . לא אשוב עד שאחריבנו : קצו . סופו : יער כרמלו . מלאכת ארצו ויופי הדור : (כד) אני קרתי ונחיתתי מים זרים . כלומר התחלתי בכל מעשה וגמרתו כזה הכורה בור ומנאל מים זרים ושופה . מים נובעים קורא זרים לפני

שבו ה' גדוף האלהים : (עז) אשר שלחו . שלח המדבר החירוף : (כז) אל סנחריב . בעבור הנחריב : (כח) בזה לך . טועל עבר ממנו העין וה' מלרע שלא כמנהג ברוב : בחולת בת ציון . מלכות כנישתא לציון : בת ירושלים . עמל דיורושלם ועירוש בחולת כנחלה שלא נכבשה וכן בכל מקום שזכר בחולה על עם ועל עדה והו עניינו : (כט) על קדוש ישראל . כמו אל קדוש וכן כתוב בישיבה : (ל) מרום הרים . א"ל שהיא גבוהה מכל הארצות והמשילה ללכנון לפי שהלכנון הוא יער עצים בארץ ישראל נקרא כן ולפי שהמשיל גדולי ישראל שריו וגבוריו לברזשים וארוים המשיל הארץ ללכנון ר"ל עליתי על הארץ וכבשתי אותה ועתה אבא לירושלם ולפי שהיא טובה ונכבדה מכל הארץ קרא' מלון קצו יער כרמלו כי הכרמל הוא טוב מן היער וכי הכרמל הוא מקום זרע ואילני פירות ויער ללכנון הוא אילני סרק ומה שקראה מלון בעבור בית המקדש שבה שהוא משכן האל ומלונו ובישיבה מרום קצו והענין אחד כי בית המקדש במקום גבוה כהר המוריה ומה שאמר קצו כאלו היתה ירושלים קץ כל ארץ ישראל לפי שכבש כל ארץ ישראל זולתי ירושלים כלומר מלון קצו שהיו לו עוד על דרך זכא עד קצו ואין עוד לו וי"ח סליקי' לתקוף כרכיו וגו' ובדברי ר"ל כתוב מלון קצו וכתיב מרום קצו חתר אותו רשע בתחילה אחריב דירה של מטה והח"כ אחריב דירה של מעלה : מבחור . בחול' ובישיבה' מבחר בפתח והענין אחד : (כז) אני קרתי . בחתי עד המקו' כלו' חפשתי אתר מקו' המים כי לא היו מספיקין לי מרוב חילולתי המים הנמצאים על

ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ : מן המה יהוה ו אונך ושמע פקח יהוה עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב אשר שלחו לתרף אלהים חיו : יו אמנם יהוה החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם : יח ונתנו את אלהים פאש פי לא אלהים המה פי אסימעשה ידי אדם עין ואבן ויאבדום : יט ועתה יהוה אלהינו הושיענו נא מידו וידעו כל ממלכות הארץ כי אתה יהוה אלהים לבדה : כ וישלח ישעיהו בן אמוץ אל הוזהרו כאמר : כה אמר יהוה אלהי ישראל אשר התפללת אלי סנחריב מלך אשור שמעתי : כא זה הדבר אשר דבר יהוה עלי בזה לך לעגה לך בתולת בתי ציון אחר כך ראש הנזעה בת ירושלים : כב אתימי הרפת וגדפת ועלמי הרימות קול ותשא מרום עיניך ער קדוש ישראל : כג ביד מלאכי הרפת אדני ותאמר פרנב רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי ללכנון ואברת קומת ארצו מבחור ברשיו ואבוא את מלון קצה יער פרמון : כד אני קרתי ונחיתתי מים זרים ואחריב בבהר בנגיאות רתיבי אגא ביקית בתקוף בנפיהון ואקטול עפר גבריהון מבחר שקטניהון ואכביש קרית הנוקפיהון ואשיצי פגי משריהון : כי אגא הויתי חפיר גובין ושחתי מן נוכראין ומפחית

ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ : מן המה יהוה ו אונך ושמע פקח יהוה עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב אשר שלחו לתרף אלהים חיו : יו אמנם יהוה החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם : יח ונתנו את אלהים פאש פי לא אלהים המה פי אסימעשה ידי אדם עין ואבן ויאבדום : יט ועתה יהוה אלהינו הושיענו נא מידו וידעו כל ממלכות הארץ כי אתה יהוה אלהים לבדה : כ וישלח ישעיהו בן אמוץ אל הוזהרו כאמר : כה אמר יהוה אלהי ישראל אשר התפללת אלי סנחריב מלך אשור שמעתי : כא זה הדבר אשר דבר יהוה עלי בזה לך לעגה לך בתולת בתי ציון אחר כך ראש הנזעה בת ירושלים : כב אתימי הרפת וגדפת ועלמי הרימות קול ותשא מרום עיניך ער קדוש ישראל : כג ביד מלאכי הרפת אדני ותאמר פרנב רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי ללכנון ואברת קומת ארצו מבחור ברשיו ואבוא את מלון קצה יער פרמון : כד אני קרתי ונחיתתי מים זרים ואחריב בבהר בנגיאות רתיבי אגא ביקית בתקוף בנפיהון ואקטול עפר גבריהון מבחר שקטניהון ואכביש קרית הנוקפיהון ואשיצי פגי משריהון : כי אגא הויתי חפיר גובין ושחתי מן נוכראין ומפחית

ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ : מן המה יהוה ו אונך ושמע פקח יהוה עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב אשר שלחו לתרף אלהים חיו : יו אמנם יהוה החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם : יח ונתנו את אלהים פאש פי לא אלהים המה פי אסימעשה ידי אדם עין ואבן ויאבדום : יט ועתה יהוה אלהינו הושיענו נא מידו וידעו כל ממלכות הארץ כי אתה יהוה אלהים לבדה : כ וישלח ישעיהו בן אמוץ אל הוזהרו כאמר : כה אמר יהוה אלהי ישראל אשר התפללת אלי סנחריב מלך אשור שמעתי : כא זה הדבר אשר דבר יהוה עלי בזה לך לעגה לך בתולת בתי ציון אחר כך ראש הנזעה בת ירושלים : כב אתימי הרפת וגדפת ועלמי הרימות קול ותשא מרום עיניך ער קדוש ישראל : כג ביד מלאכי הרפת אדני ותאמר פרנב רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי ללכנון ואברת קומת ארצו מבחור ברשיו ואבוא את מלון קצה יער פרמון : כד אני קרתי ונחיתתי מים זרים ואחריב בבהר בנגיאות רתיבי אגא ביקית בתקוף בנפיהון ואקטול עפר גבריהון מבחר שקטניהון ואכביש קרית הנוקפיהון ואשיצי פגי משריהון : כי אגא הויתי חפיר גובין ושחתי מן נוכראין ומפחית

ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ : מן המה יהוה ו אונך ושמע פקח יהוה עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב אשר שלחו לתרף אלהים חיו : יו אמנם יהוה החריבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם : יח ונתנו את אלהים פאש פי לא אלהים המה פי אסימעשה ידי אדם עין ואבן ויאבדום : יט ועתה יהוה אלהינו הושיענו נא מידו וידעו כל ממלכות הארץ כי אתה יהוה אלהים לבדה : כ וישלח ישעיהו בן אמוץ אל הוזהרו כאמר : כה אמר יהוה אלהי ישראל אשר התפללת אלי סנחריב מלך אשור שמעתי : כא זה הדבר אשר דבר יהוה עלי בזה לך לעגה לך בתולת בתי ציון אחר כך ראש הנזעה בת ירושלים : כב אתימי הרפת וגדפת ועלמי הרימות קול ותשא מרום עיניך ער קדוש ישראל : כג ביד מלאכי הרפת אדני ותאמר פרנב רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי ללכנון ואברת קומת ארצו מבחור ברשיו ואבוא את מלון קצה יער פרמון : כד אני קרתי ונחיתתי מים זרים ואחריב בבהר בנגיאות רתיבי אגא ביקית בתקוף בנפיהון ואקטול עפר גבריהון מבחר שקטניהון ואכביש קרית הנוקפיהון ואשיצי פגי משריהון : כי אגא הויתי חפיר גובין ושחתי מן נוכראין ומפחית

אשר באמצע היער ובמקום הגבוה יותר ממנו והנה קרא ארוים וברזשים המלכות והשרים או העיירות יותר חזקות : ואבואה מלון קצו . ובישיבה כתוב מרום קצו והנה קרא מלון קצו בית המקדש כי הוא קץ וכוף המעלות והרוממות אשר בארץ ישראל ורצה לומר שכבר יחריב בית המקדש ואחר כך יחריב יער המישור אשר לפניו אשר מגדל פירות ונחמים לרוב הם בני ירושלים : (כז) אני קרתי ונחיתתי מים זרים . ר"ל לא היה פלא אם שחיתו מים המוכנים לשחתם אבל אני חפרתי והוצאתי מים זרים אשר לא עלה על

מצודת דוד

מצודת ציון

ובכומר ואין א"כ חמבור בידו את ירושלים ויבאו הכרוזים ביד לר : (מז) אשר שלחו . את המלאך המביא הכפרים : (יו) חמנס ה' . אלה ה' הנה אמת הוא שחריבו את העמים : (יח) ס לא אלהים המה . אבל כ"ל היה בעבור שאין בהם אלהות ולזה האבידס : (כ) אל סנחריב . בעבור דברי סנחריב : (כא) עליו .

(עז) עקה . פתח כמו הפקח את עיני זכריה (יב) : (כג) כרמלו . מן שדות וברזשים משוכחים קרוי כרמל : (כד) קרתי . חפשתי אתר מקור והוא מלשון יקרה פורתי נחל (משלי ל) שהוא עיני נקב ונבועים זרים . שופים

על סנחריב : בזה לך . בת ציון חזרה אותך חלעג עליך (וקראה בתולה על כי לא נכבשה

ושמע ח' וקסין קמציין וסי' נמסר בסדר בלק : ואת ארצם ג' דסמיכי בקריאה וסימ' אמנס ח' דחריבו דמלכים . וחברו דישיבה . ואת כל המלכים האלה ואת ארצם דיהושע : ח' אלהים ה' בחוב כן בנביאים וסי' במסר' רבחא : בזה ח' בקריא' וסי' במסר' רבחא : ותשא יו"ד בקריאה וסימ' נמסר במסר'א רח חלק ב' סימון ד' : תולדות אהרן ביד מלאכי . כנהד' : ח' מלון קצו . שם : אני קרתי . שם :

על סנחריב : בזה לך . בת ציון חזרה אותך חלעג עליך (וקראה בתולה על כי לא נכבשה

דשמעין קדמוני: (ו) נערי. עבדי כי המשרת יקר' נער והס רבקה וחבריו: (ו) רוח. רצון: ושמע שמועה. וכו' שמע שמלך כוש יצא להלח' אחו: ושכ לארצו. כי מלך כוש יצא לארץ אשר להלח' בארצו בעוד שהיה מלך אשור בארץ ישראל ואני אחן בו רוח שישוב לארצו להלחם עם מלך כוש ויניח מלחתי העיר האתח' כ' אפילו

בחרב בארצו וזה היה אחר ששז ממלחתי' כוש לירושל' ונגף מחסכו על ידי המלך ושכ לארצו ושם נפל בחרב כמו שכתוב וכל נבואת הנבטה לא אחר להם ושיעיה כפי' ואין לשאלו עטם למעשה האל ית' כי' ה' נורא עליו' למה לא נגעו אז אלא עד שהלך להלח' עם מלך כוש ואח"כ שב לירושלם והטעם הנראה לנו בזה כדי שיהיה להם לישראל בזה כוש ומזרים ועוד שיראו כוש ומזרים הנפלאות שפשה לאהבו ולרדו שמו כי מלך אשור גנח אותם ככל הארצות כשז וירושל' נגף כלא הרב וכל חונק והאל נתן כלל מלך אשור להביא חיל מלך כוש ומזרים לירושלם עמו להכחיד וישבו ירושלם עוד: (יג) או מלך חמת. על הלהקים אח' אשר לא יוכלו להציל ארצות עובדיהם וגם המלכים איה הם שלל עמדו לפני כלם ואמר עם ספרוים לעיר שהיתה גדולה מכלל: (יד) ויפרשו. אחד מהספרי' או כל' א' מהס' ואדוני אבי ז"ל פי' ויפרשו על הכסר שבו

בכל אשר הלך: (ו) ושמע שמועה. וישמע מעליכם ושכ לארצו ולח מחמת השמועה אלא לאחר וכן ישוב לארצו בצושת פנים והפלתיו עם בחרב. ומה היה השמועה וישמע אל תרקה שמע שיצא תרקה להלחם עמו ועלה מפל ירושלים והלך לטע ולחם עם תרקה ופוט ומזרים שעמו ונכחם ונטל חמדת אורחיהם וכל לירושלים ונפל שם הוא שאמר (ישעיה מ"ה י"ד) יגיע מזרים וסחר כוש וגו' עליך יעזרו וגו': (ט) וישב וישלח מלאכים. להודיע שאינו שב לארצו אלא להלחם עם כוש ולחזור כלן: (יב) עדן. שם מדונה: (יג) הנע ועיה. אוקן מלך אשור: (יד) אחס. אחת הוא שהריבו מלכי אשור את העמים ונתנו את אליהם כהש

גות ישעיהו: ו יאמר גדון יכ' מ' ו ישעיהו גדון הימרון קרבונבון גדון אמר יי לא תדח מן קדם פתנמיא דשמעת בהסידו עולימי: מקבא דאהור קרמי: ו הוא אנא יהיב ביה רוחא וישמע בסורא ויתוב לארעיה ואפדניה בחרבא בארעיה: ו יתב רבשקה ואשפח ית מקבא דאהור כיניח קרבא על לבנה ארי ישמע ארי גמר מקביש: ו ישמע על רבשקה וישיב רבשקה דכוש למימר הוא נפק לאנהא קרבא עמד ומב וישב אנדון גות חוקיה קמימר: ו גדון הימרון חוקיה מקד שבמא דבית יהודה למימר לא ימעיקה אקדקה דאת רהיץ ביה קמימר לא תתמכר ירושלים פיד מקבא דאהור: ו הוא את שמעיה ות בעבדו מקבי דאהור לך קדינתא דגמרותהון ואת קדמי לאשמינבא יב השינבא ויהון דחמת עממיא דחבינו אקתתי ית גוון וית הרן ורצף וקני ענדו דבתקבר: ו יאן מקבא דחמת ומקבא דארפד ומקבא דקרתא ספרוים הא מלטיגונו ואלקיאונון: יד וגמיב חוקיהו ית אנרתא מיד אנבדיא וקרין וקדיק דבית מקדשיא דיי ופרסינו חוקיהו קדם: יי ו יצא חוקיהו קדם יי ואמר יי אקדח דישראל דישכתניה שראי גיד מן פרוביאי אתה הוא יי וקית בר כנן דכל

גות ישעיהו: ו יאמר להם ישעיהו פה תאמרון אל ארתיכם פה אמר יהוה אל-- תירא מפני הדברים אשר שמעת אשר גרפו נערי מלך אשור אתי: ו הנני נתן בו רוח ושמע שמועה ושב לארצו והפלתיו בחרב בארצו: ו ישיב רבשקה וימצא את מלך אשור גלחם על לבנה פני שמע פי נסע מקביש: ו ישמע אריתרקה מלך פויש לאמר הנה יצא דחלתם אתה וישב וישלח מלאכים אל חוקיהו לאמר: ו ביה תאמרון אל חוקיהו מלך יהודה לאמר אר ישיאך אלהיך אשר אתה בפת בו לאמר לא תנתן ירושלים פיד מלך אשור: ו הנה ואתה שמעת את אשר עשו מלכי אשור לכל הארצות דחרינים ואתה הנצל: יב תהצילו אתם אלתי הגוים אשר שחתו אבותי את גוון ואת הרן ורצף ובגידעהו אשר בתלא אשר: יג איז מקד דחמת ומלך ארפד ומלך לעיר ספרתיים הנע ועיה: יד ויקח חוקיהו את הספרים מיד המלאכים ויקראם ויעל בית יהוה ויפרשאו חוקיהו לפני יהוה:

רלבג

אח ירושל' מיד מלך אשור וזהו אמרו אחר זה והוכיח בדבריו אשר שמע ה' אליהם: (ו) נערי מלך אשור. עבדי מלך אשור ומשרתיו: (ו) הנני נתן בו רוח. ושמע שמועה ושכ לארצו. הנה השמועה הייתה ששמע על תרקה מלך כוש שיצא אליו להלחם אתו והוא הניעו הש"י משם כדי שיצאו מהצ' בזמן ההוא וישמו לעיר מה שיצטרך להם מהמון מחון ואחר זה ישוב לארצו אחר היות המגפה בחילו ושם בארצו ויפל בחרב כי בניו ויברכו והל' רבקה שב אל אדוניה אחרי עשותו שליוחמו ומצא מלך אשור נלחם אלל לבנה שהיה מושראל כל שש כל אלו מלך כוש להלחם עמו ומשם שב מלך אשור אל החור שר בו על ירושלם ושלח מלאכים אל חוקיהו לאחר כמו הדברים הראשונים ומה ממה שנאמר אחר זה ששם היו מלאכים הראשונים ושרבקה אמר הדברים האלו: (יד) ויפרשו. ר"ל הכסר שהיה בו אלו המדופין והגדופין כי הם נשאו ספרים על זה ממלך אשור ועוד דברו בפניהם עלו החירופין ולוח אחר אחר זה הם דברו כמחריב אשר שלחו לחרף אליהם חיים: (טו) ויתפלל חוקיהו. רוצה לומר ה' אליה ישראל אשר השנהחו דבקה בהם ושיננתו סגלה ומרחה על דרך המוסת במקום הכרוכים בקדש הקדשים כמו שנתפרסם אז

בגות ישעיהו: ו יאמר להם ישעיהו פה תאמרון אל ארתיכם פה אמר יהוה אל-- תירא מפני הדברים אשר שמעת אשר גרפו נערי מלך אשור אתי: ו הנני נתן בו רוח ושמע שמועה ושב לארצו והפלתיו בחרב בארצו: ו ישיב רבשקה וימצא את מלך אשור גלחם על לבנה פני שמע פי נסע מקביש: ו ישמע אריתרקה מלך פויש לאמר הנה יצא דחלתם אתה וישב וישלח מלאכים אל חוקיהו לאמר: ו ביה תאמרון אל חוקיהו מלך יהודה לאמר אר ישיאך אלהיך אשר אתה בפת בו לאמר לא תנתן ירושלים פיד מלך אשור: ו הנה ואתה שמעת את אשר עשו מלכי אשור לכל הארצות דחרינים ואתה הנצל: יב תהצילו אתם אלתי הגוים אשר שחתו אבותי את גוון ואת הרן ורצף ובגידעהו אשר בתלא אשר: יג איז מקד דחמת ומלך ארפד ומלך לעיר ספרתיים הנע ועיה: יד ויקח חוקיהו את הספרים מיד המלאכים ויקראם ויעל בית יהוה ויפרשאו חוקיהו לפני יהוה: ו יצא חוקיהו קדם יי ואמר יי אקדח דישראל דישכתניה שראי גיד מן פרוביאי אתה הוא יי וקית בר כנן דכל

רישעיה: גרפו בני וסימ' אשר גרפו נערי מלך אשור דסימא. וחברו דישעיה. עוד ואת דספור אוחי אבתיים: תאמרון ח' במסר לעיל בהאי ענינא: אבותי ז' מ"ל וסי' במסר בספרא. דאתלק א' סי' כ"א: עון ג' פתחין וסי' ההצילו אתם אלהי הגוים. והברו דישעיה. ושרתו ביה רימקש והברתי. וא' ועדן הרן ומלכה. או ה' בליש' וסיפ' בלשון תרגו'. בנתחיון רבולביא מתגלגלין וכהחין ומיתין. ופי' במסר בסדר שבות ו:

מצודת ציון

בעניי (ש"כ י"ז): והוכיח. נהוכח: (ו) גדשו. חרטו: (ז) רוח. רצון כמו אל אשר יהיה שם הכות ללכת (יחזקאל א'): (י) ויכרף. יכית ויפתה חוק:

בגות ישעיהו: ו יאמר להם ישעיהו פה תאמרון אל ארתיכם פה אמר יהוה אל-- תירא מפני הדברים אשר שמעת אשר גרפו נערי מלך אשור אתי: ו הנני נתן בו רוח ושמע שמועה ושב לארצו והפלתיו בחרב בארצו: ו ישיב רבשקה וימצא את מלך אשור גלחם על לבנה פני שמע פי נסע מקביש: ו ישמע אריתרקה מלך פויש לאמר הנה יצא דחלתם אתה וישב וישלח מלאכים אל חוקיהו לאמר: ו ביה תאמרון אל חוקיהו מלך יהודה לאמר אר ישיאך אלהיך אשר אתה בפת בו לאמר לא תנתן ירושלים פיד מלך אשור: ו הנה ואתה שמעת את אשר עשו מלכי אשור לכל הארצות דחרינים ואתה הנצל: יב תהצילו אתם אלתי הגוים אשר שחתו אבותי את גוון ואת הרן ורצף ובגידעהו אשר בתלא אשר: יג איז מקד דחמת ומלך ארפד ומלך לעיר ספרתיים הנע ועיה: יד ויקח חוקיהו את הספרים מיד המלאכים ויקראם ויעל בית יהוה ויפרשאו חוקיהו לפני יהוה: ו יצא חוקיהו קדם יי ואמר יי אקדח דישראל דישכתניה שראי גיד מן פרוביאי אתה הוא יי וקית בר כנן דכל

מצודת דוד

הכלות שמועה תרקה מלך כוש: ושב לארצו. סוף הדבר יהיה שישוב לארצו כפתי נפש ובארצו חשילו אהבו בחרב: (ט) וישמע אל תרקה. ר"ל קבל דבריו וישלם גם הוא לקראתו למלחמה: וישב. שלח שוב מלאכים להודיע שאינו מסתלק ופס

לנמרי כ"א על מנת לכבו: (יא) ואחיה. וכי אחיה מלל בהמיה: (יב) ההצילו. וכי אלהי העמים הצילו את העמים: (יג) לעיר ספרתיים. לפי שהיתה גדולה ומשובה אמר בה לעיר: (יד) הספרים. כי בהכתב שלח הדברים האלה: ויפרשו. פרסם כל אחת ואחת: (טו) הכרוכים. שכל הכשרות אשר על ההרן וכו' שנתפרסם אז

זו אפריקוי : (לד) הכע ועוה . אותם מלך אשור הכריכם והגלם : כי הצילו את שומרון . והשומרונים היו עובדים את אלהי ארם שהיו שכניהם : (לו) קרועו בגדים . על ששמעו גידופי השם : (ג) ותוכחה . שהרשעים מתוכחין ומראין פנים לדבריהם לאמר לנו הכח והגבורה : בניס . ישראל : עד משבר . עד צרה הדומה לאשה יושבת על משבר ואין לה כח לילד . משבר : שם מושג אשה הכורעת לילד : (ד) והוכיח . אישפוצו"ד בצעו הרעה פטים לדבריו שהעליח בכל

רלבג

(לד) חמת ארפד ספרוים הנע ועוה . הם שמות מדינות ויעיד ע"י מ"ש אחר זה ומלך לעיר ספרוים הנע ועוה : כי הצילו את שומרון מידי . הנה קצר כזה המאמר בהתחלתו קצר הנשוא ובסופו קצר הנשוא והראון בו איה אלהי חמת וארפד האם הצילו חמת וארפד מידי איה אלהי ספרוים הנע ועוה האם הצילו אלו המדינות מידי איה אלהי שומרון כי הצילו את שומרון מידי והנה הקוט דמ' הש"ל לאלו האלילים אשר הם הכל ואין כס מועיל ועל זה קרעו בגדיהם השומע"י דבריו מפני מה שחרף וגדף רבשקה הש"ל והמלך קרע בגדיו ונתכסם בדבגדי שק לצער עצמו כדי שירחם הש"י עליו וצא בוח' ה' להתפלל סם : (ג) יום צרה ותוכחה ונאלץ היום הזה . ר"ל שהוא יום צרה חזק' מפני מה שזכר מלך אשור להכשית את ירושל' עד שמרוב הצרות הנה המעבדות הכורע"ו ללדת און לכן כח ללדת ואע"פ שצלו בניס על משבר והוא המקו' מהרסם שיהיה בו הולד בעת יצאתו וגיחו מרחם הוא ג"כ יום תוכח' ונאלץ כח הוכיח רבשקה בדברי נאלץ וחרוף וגדוף שהש"ל לא יזיל את

אֶת־אַרְצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אַשּׁוּר :
לֹא־אִי־הָאֱלֹהִים חֲמַת וְאַרְפָּד אִי־הָאֱלֹהִים
סַפְרוּיִם הִנְעוּ וְעוֹה פִּי־הַצִּילוּ אֶת־
שׁוֹמְרוֹן מִיַּד־יְיָ : לֹא־מִי בְּכַל־אֱלֹהֵי
הָאָרְצוֹת אֲשֶׁר־הִצִּילוּ אֶת־אֲרָצִים
מִיַּד־בְּיַצִּיר יְהוָה אֶת־יְרוּשָׁלַם
מִיַּד־יְיָ : לֹא־וַהֲחִי־שֵׁנוּ הָעַם וְלֹא־עָנִינוּ אֹתוֹ
דָּבָר בְּיַמְצוֹת הַמֶּלֶךְ הַיָּא לֵאמֹר לֹא
תַּעֲנֶהוּ : לֹא־וַיְבֵא אֱלֹהִים בְּיַחְלֹקְהָ
אֲשֶׁר־עַל־הַפִּית וְשִׁבְנָא הַסּוֹפֵר וַיִּזְאֵחַ
בְּיַאֲסָף הַמּוֹפִיר אֶל־חֻמְקֵיהוּ קְרוּעֵי
בְּגָדִים וַיַּגְדּוּ לֹא דִבְרֵי רַבְּשֶׁקָה :
יִמָּא וַיְהִי בְּשִׁמְעַ הַמֶּלֶךְ חֻמְקֵיהוּ וַיַּקְרַע
אֶת־בְּגָדָיו וַיַּתְּכֵם בְּשִׁקּוּיֵבָא בֵּית־יְהוָה :
ב וַיִּשְׁלַח אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר־עַל־
הַפִּית וְשִׁבְנָא הַסּוֹפֵר וְאֵת זְקַנְי
הַבְּהֵזִים מֵתַפְסִים בְּעִנְקִים אֶל־
יִשְׁעֵיהוּ הַנְּבִיא בְּיַאֲמָרוֹ : ג וַיֵּאמְרוּ
אֵלָיו כֹּה אָמַר חֻמְקֵיהוּ יוֹם־צָרָה
וַתּוֹכַחַה וְנִאֲצָה תַיּוֹם הַזֶּה פִּי בֵּאוּ
בָּנִים עַד־מִשְׁפָּר וְכַח אִין לְלֵדָה :
ד אֲלוֹי יִשְׁמַע יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֵת אֶפְרַיִם
דִּבְרֵי רַבְּשֶׁקָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ מֶלֶךְ־
אַשּׁוּר וְאַרְנֵי לְהַרְרָף אֱלֹהִים
חַי וְחַיִּים בְּדִבְרֵים אֲשֶׁר שָׁמַע
יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וְנִשְׁאַתְּ תַּפְּלָה
בְּעַד הַשְּׂאֲרִית הַנְּבִימְצָאָה : ה וַיְבֵאוּ
עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ חֻמְקֵיהוּ אֶל־יִשְׁעֵיהוּ :
וְחָסְדָא עִמָּא רַבֵּי קְמִיא וַיַּעֲבִיר פּוֹדָעֵנוּתָא עַל כֶּרַךְ
וַיַּאֲדַק וַתַּתְּחֵן בְּצִילוֹ עַל שְׂאֲרָא תְּדִין דְּאַשְׁתָּאָר : ה וְאֵתָּו עַבְדֵי מַקְבֵּא חֻמְקֵיהוּ

הסיתוך ויכלו לך : (לד) הגה ועוה . שמות מדינות או שנות אלהים אחר' ולדעת יונקן פירושו הגיע ועוה אותם מארצם שחרג' הלא טלטיולונון ואגליאונון : כי הצילו את שומרון מידי . נתמיה וכי ה' אלהיכם שאתם בטוחי' בו הצילו את שומרון מידי שתחשבו שזיל את ירושל' מידי וכן הוא אומר בישיבה וכי הצילו בוי"ו שירמה ענין תמיהה וי"ת וכי הצילו העגלים את שומרון מידי : (לו) קרועו בגדים . רז"ל פי' כי בעבור ששמעו ברכ' השם קרעו בגדיהם וסמכו מזה הפ' כי כל השומע ברכת ה' חייב לקרוע וי"תו קרע איעו מתאחה לעולם ואינו חייב לקרוע אלא א"כ שומע הגדוף מישר' והם שקרעו ששמעו מרבשקה לפי שקבלה היתה בידם כי רבשקה ישראל מומר היה ומה חירוף אמר רבשקה שקרעו בגדיהם כששמעו שאמר מי בכל אלהי הארצו' אשר הצילו את ארצם מידי כי יזיל ה' את ירושל' מידי און לך גידוף גדול מזה שהשוב בורא הכל לאלהי עץ ואבן והס' היכולת מהבורא וכן האל ית' משב לו דבריו לחירוף וגידוף ואמר עליו את מי חרפת וגדפת ואמר ביד מלאכך חרפת ה' : (פ) ויקרע את בגדיו . על מה שהגידו לו שחירף וגידף רבשקה הש"י שמו : ויתכסם בשק . לעטו' עצמו שירחם האל עליו ועלהסם : (ג) יום צרה ותוכחה ונאלץ . תוכחה שרבשקה הוכיחו בדברי הפת' וחרופין או פי' שהאל הוכיח אותנו על עונותינו . ונאלץ שנאץ רבשקה האל וי"ת יום עקף וחוסדון וניאזא : באו בני' עד משבר . המשיל הצרה לאשה אשר יאחזק ומצליה וצא כהן עד המשבר וכו' הרח' מקום יציאת הולד כי אז חכליה וחר קשים כשכולד קרוב לנצח ואם און כח ליולד' לחזק עצמ' להוליד הולד הנה הוא בחזוק חכליה כלי תקוה למנוחה כן הצרה גדול' עלינו ואין לנו כח לנצח ממנה אם לא יעורט האל : ללידה . שם תואר ות"י הפכו' כן ארי אקופט' עקף כאתתא דיתכ' על מתכר' וחיל לית לה למילד : (ד) לחרף אלהים חו . כמו שאו' כי יזיל את ירושל' מידי וי"ת לחסד' עמא דה' קיימ' : והוכיח בדברים . רבשקה הוכיח בדברי גדופין או פירושו האל יוכיח בדברים אשר שמע וכן ת"י ויעבד פורענותא על כל פתגמי' דשמעין

מצודת ציון

(לד) כנע . מל' נע . ועוה . מל' עוה ועקוס : (לו) והכרישו . סקו : ימ' (ג) והוכחה . מל' ויכה וכו' דברים : ונאלץ . ענין בזיון כמו כי נאלץ האנשים (שא' א) משבר . הוא מקום מוכב סיוולתו וכן במשבר בניס (באבס ג) : (ד) אולי . הוליו כעו אולי יחא ה' כעניי

(ד) אולי ישמע ה' . הוליו יתן לב לשמוע : והוכיח . המוכיח בדברים כאשר שמע ה' : ושאלח . כלומר לזה שאלחי מעמך כששאל תפלה לה' : השאריח הנמאלץ . שאריח ישראל הנמאלץ כירושלים כי כבר כנע כל עמי הצרות

מצודת דוד

(לד) הנע ועוה . הניעם ממקומם והעקומם : כי הצילו . וכי אלהי שומרון הצילו את שומרון מידי : (לו) קרועו בגדים . על ששמעו דברי רבשקה המהרף ומגדף כלפי מעלה להדמותו לאלהי עמי הארצות : ימ' (ג) ותוכחה . האויב ממוכח להשחח בהלחמתו ואומר ידי רמה : ונאלץ . מנאץ את ה' בדברי חרף : כי באו בניס . דימה בני הדור לאשה הכורעת ללדת בניס ויושבת . על המשבר ואין בה כח להוליד הבנים : (ד) אולי ישמע ה' . הוליו יתן לב לשמוע : והוכיח . המוכיח בדברים כאשר שמע ה' : ושאלח . כלומר לזה שאלחי מעמך כששאל תפלה לה' : השאריח הנמאלץ . שאריח ישראל הנמאלץ כירושלים כי כבר כנע כל עמי הצרות

כה (מלכים) 25

שפסקו ראשון : (כ) אמרת
 אעבור למך אשור אך דבר
 עליך לא הוצרכה לענה וגבורה
 צריך למלחמה הואת עתה אמור
 על משענת קנה רעון ששכר
 צידו באין ראשי הקרמויות
 ועוקבין את כפו : (כג) הלא
 הוא אשר הסיר חוקיו וגו' .
 וש ללמד מהאן דרשקה
 ישראל מומר היה שהיה מורה
 שהקב"ה אלוה אלף שרצנו
 לע"ג : (כד) התעבר נא .
 התפאר עליו כוא בערבו על
 מנת אם תוכל ליתן לך רוכבים
 על אלפים סוסים : (כה) החרב
 גיור' בלע"ז : (כז) ואיך תשיב
 את פני פחת אחד עבדי אדוני .
 שרי כל הקטן שבהם שר על
 אלפים איש ואתה איך תשיב
 לאלפים איש למדנו ממאן על
 ראשי גייסות מאה ושמונים
 ומשה אלף גבולו עם פנהרוב
 הקטן שבהם שר על אלפים
 איש שעמו : (כח) המבלעדי
 ה' . וכי שלא ברשות באתו
 ככר נתנבא (ישעיהו י"ו) בימי
 אסו אבוק יבוא ה' עליך ועל
 עמך ובו את מלך אשור :
 והשחיתם . את וו הוכיף משלו :

רלבג

כי מרדת . כי ולא קיימת מה
 שאמרת . לי ברייתו נלחם עמך
 את אשר תתן עלי אשא :
 (כ) אמרת אך דבר שפתים
 הוא ענה וגבורה . שיתגבר
 האדם בו למלחמה ר"ל שבדברי
 שפתיו יסיר מעליו הנלחם עמו
 כמו שעשית אתה ממני ואמר
 זה יתחוק ויתגבר בעשוריו לעמו'
 כנגד מי שהיה נלחם עמו עתה
 על מי בטחת שיעורך כי מרדת
 בו ולפי ששש מלך אשור כי
 חזב חוקיה במרדו בו על מלך
 מצרים שיעורו במלחמה אמר
 אליו הנה בטחת על משענת
 הלום כמ משענת הוה הרצון
 כי לא די שאי אפשר לאדם
 להשטן בו אבל (לא) ויזק לעצמו
 בהשטן בו כי הקנה הרצון יכנס
 בכפו ונקבה כי כן פרעה מלך
 מצרים לכל הלא הוא אשר הסיר
 חוקיו ואת מלכותו ואת מלכותו
 ויאמר ליהודה ולירושלם לפני
 המוצב הזה תשתחו בירושלם :
 כג ועתה התערב נא את אדני את מלך
 אשור ואתנה קד אלפים סוסים אם
 תוכל לתת לך רכבים עליהם :

אך דבר שפתים וגו' . אמרת עד הנה (לא)
 שפתים היה כל זמן שלא יצא ממקומו לבוא
 אבל עכשו יצא וצא ענה וגבורה אתה
 על מי בטחת : (כא) וצא בכפו . כשאלם נסמך
 תבטחון הנה אשר במחת : כ אמרת
 אף דבר שפתים עצה וגבורה
 למלחמה עתה ערמי במחת פי
 מרדת בי : נא עתה הנה במחת קד
 על משענת הקנה הרצון הנה על
 מצרים אשר יסמך איש עליו וצא
 בכפו ונקבה בן פרעה מלך מצרים
 דבר הבטחים עליו : כב וכי
 תאמרוני אלי אליהוה אלהינו
 במהנו הלא יהוא אשר הסיר
 חוקיו אתי במתיו ואת מוצבתיו
 ויאמר ליהודה ולירושלם לפני
 המוצב הזה תשתחו בירושלם :
 כג ועתה התערב נא את אדני את מלך
 אשור ואתנה קד אלפים סוסים אם
 תוכל לתת לך רכבים עליהם :

קרועי בגדים נראה כי עדיין לא מרד
 עולם אומר כשהלך לבוש שפך שגנא וסיעתו והלך לבוש ובדברי ר"ל כשצא
 סנחריב וזר על ירושלם כתב שגנא כת' והשליכו עם החץ שירד למחנה אשור
 והיה כתוב בו שגנא וסיעתו השלימו חוקיה וסיעתו לא השלימו וכאשר יצא
 עם סיעתו צא גבראל וסבר
 דלתות העיר בפני סיעתו כשצא
 אלל סנחריב אמר לו היכן
 סיעתך אמר להם חזרו בהם
 נקביו בעקביו ותלאוהו בונכי
 הסוסים והיו מגררים אותו על
 הקוצים ועל הברקנים וזה
 אינו כדברי בעל סדר עולם
 שאמר ששטף שגנא וסיעתו
 ושאמר כי קודם לכן מרד בעת
 שצא מלך אשור על ערי יהודה
 אבל נסתח ולא היה מראה
 עצמו וכן במעשה הזה שצא
 קרוע בגדים היה מראה הוא
 עצמו עזב ולבו לא נכון והביא
 גלה דעתו לחוקיה והאירזו
 מפקודותיו וגשאר סופר והפקוד
 אליוקם על הבית : (כ) אמרת
 אך דבר שפתים . השבת להנלל
 דבר שפתים כלומר נתפלה
 אין זה כי אם ענה וגבורה
 צריך אדם למלחמה כך פירש
 אדוני אבי ז"ל והחכם רבי
 צדקה ב"ע פי' אמרת לאנשיך
 כי יש לך ענה וגבורה וזה דבר
 שפתים והטעם כי גבורתך ה'
 בדבור לבד וי"ת ברם במלל
 סיפון במילך וגבורא אעבד
 קרבא : כי מרדת בו . שלא
 נתן מה שהטיל עליו שנה
 שנה : (כא) הרצון . שהוא
 רצון גרלשו ואותם סמון
 נכנסין בכף האדם בהשטן עליו :
 (כב) הלא הוא אשר הסיר
 כלו' כשהסיר חוקיו ונתן
 המוצמות לא עשה כי אם
 לכבדו ולהנחתו כדי שיבוא
 כלם לירושלם כי המוצמות כלל
 מקום לשם ה' היו וחוקיהו
 הסירם ונתןן איך תחשבו כי
 ה' יעזור אותו ואיך תכעשו
 עליו : ליהודה ולירושלם .
 כתרומתו לאנשי יהודה וליתני
 ירושלם : (כג) התעבר נא .
 הכנס . עמי בערבון צוה הדבר
 אם תוכל לעשותו : רוכבים

כד ואיך תשיב את פני פחת אחד עברי
 אדני הקטנים ותבטח קד על מצרים
 לרכב ולפרשים : כה עתה המבלעדי
 יהוה עליתי עלי המקום הנה
 להשתחו יהוה אמן אלי עלי עדי
 ועבריא ואתרחיצת קד ער מצראי דתיבין ולפרשיין : כה פגעו חבר מימרא ביי
 סגיקית ער אתרא תדון תפגותה יי אמן די סק

עליהם רוכבים שהיו פרשים : (כה) המבלעדי ה' להפחיד' אמר כן או פירושו אחר שכל
 הארצות נתן ה' בידי וגם כל ארץ ישראל הוא אמר אליו עלה אל הארץ והשחית'
 ואם רשקה היה ישראל מומר אמר זה לפי שישעיה כיצא ואמר הגני מעלה את
 מ' .
 לתת לחת
 לך אנשים רוכבים עליהם והנה אמר זה על דרך הכוז והלעג כאלו אמר' שלא ימצאו לחוקיה אלפים אנשים ראויים לרכוב על סוסים : (כד) ואיך תשיב את פני
 פחת אחד עבדי אדני הקטנים כל זה אמר לירא אותם ולבלם כאלו יאמר שחלך אשור הוא באופן המגודל שאין ראוי לחוקי' להשי' פני פחת אחד שהוא מעבדיו
 הקטני' גם כי אחד מעבדיו הקטנים גדול מאלד עד שאין ראוי להשיב פניו ולבטוח על מצרים לרכב ולפרשים שיעורו במלחמה כנגד מלך אשור : (כה) עתה
 המבלעדי ה' . אמר זה כאלו יאמר איך תבטח על ה' שינלך והוא אמר

מצודת ציון

נמשלת . דרך הכתובה : (כא) משענת . ענין סמיכה : הקטן . הכתוב : הרצון . הכבוד והמרום
 כמו הרוצות אכזבים (עמוס ד) : ונקבה . מל' נקב וחר' : (כג) ההעבר . מל' ערבון ומשכון
 כי כששטח חלוקים דבר מה וז"ל מהייב עצמו בממון גאם לא יהיה דבריו בדרך הוא שג"ל עתה
 ערבון להיות כמות ומקיים : (כד) פחת . ענין שררה : (כז) המבלעדי . ענינו כמו זלם :
 כעל

הוא אשר הסיר חוקיהו ואת מוצבתיו
 ויאמר ליהודה ולירושלם לפני
 המוצב הזה תשתחו בירושלם :
 כג ועתה התערב נא את אדני את מלך
 אשור ואתנה קד אלפים סוסים אם
 תוכל לתת לך רכבים עליהם :

מצודת דוד

בי לבל השמע לי לנחה מאררך אל ארץ אחרת וכאשר אמר בדרך דבריו : (ב) אמרת
 הנה הושב שחך בדבר שפתים בענה יועיני ועשה השלמה לא כן הוא כי גרבים
 אליה ענה עם גבורה : עתה . הואיל והאריך הוא גם אל הגבורה והאונה כך א"ב
 על מי בטחת שיון כך גבורה : (כא) עתה הנה בטחת . הואיל ואין כך גבורה
 משענת הנה מהו בטחוקך על מצרים הלא הוא כמו משענת קנה רעון כראשו אשר
 אם יסמוך איש עליו בלחם עוד הקבמין והקרמויות ככפו ועוקבין אותה כן עזרה טרעה נספך עוד לרעה : (כב) הלא הוא . הלא זה הוא אשר הסיר חוקיהו את בנותיו למלחמה
 ככל הארץ ואמר לישראל שרק למוצח העומד בזהמ"ק אשר בירושלם השתחו ומיעם ח"כ בעבורהו וגנאש בעיניו : (כג) התעבר נא . השחית עמך עם אדוני אם תוכל למלחמה
 כדבר אשר ישאל : לתת לך . לתת מחשבתך : (כד) ואיך תשיב . את פניך להלחם עם פני פחת ובו' הלא חף הקטן
 24

הוא אשר הסיר חוקיהו את בנותיו למלחמה
 ככל הארץ ואמר לישראל שרק למוצח העומד בזהמ"ק אשר בירושלם השתחו ומיעם ח"כ בעבורהו וגנאש בעיניו : (כג) התעבר נא . השחית עמך עם אדוני אם תוכל למלחמה
 כדבר אשר ישאל : לתת לך . לתת מחשבתך : (כד) ואיך תשיב . את פניך להלחם עם פני פחת ובו' הלא חף הקטן

שלה לו חוקיה אל לכיש שהי' עם מלך אשור והיא מערי יהודה ושלה לו חטאתי שוב מעלי כלי' חטאתי שמרדתי בך ולא עבדתיך שוב מעלי ואת אשר תגור עלי אתן ועב לו כפעם ההיא אחר ושלי' כבר וכן לאחר זמן שנה בשנ' מה שהטיל עליו כמו שחמ' לו רבשקה על מי בטח' כי מרדת ניובה עד לכיש ומחס שלה מלאכיו עם קצת חיילותיו לירושלם ודבר מה שדבר ולא קבלו אותן הדברים ושכ' לו רבשקה עם חיילותיו ואמר כי אלו השלימו עמו סגל' וסיעתו ועליה' נאמר לא תאמרו קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר ומלאו רבשקה כי נכע מלכיש ובה ונלחם על לבנה ושם באה לו שמועה כי תרסקה מלך כוש ואל הלחם עמו וככע מהס ומחס שלה מלאכיו אל תוקיבו פעם שניה והפחדו כי בשבוע ממלחמת כוש יבא עם חייליו על ירושלם והלך לו ונלחם על כוש ומלך מצרים ועם כל השני הוא בא לו וירושלם ומה על העיר ובליה הוא יאל מלאך ה' והכה במחנה אשור ויאלו ישראל ובו כל הכוזב הוא ועל זה אמר נתתי כפרך מצרים כוש וככה תחתיך וכן נאמר יגיע מצרים וסחר כוש וסבדי' אכסי מדה עליך ועברו ולך יהיו יגו' ואתם שנלכו מן המלחמה שבו לרת ישראל כמו שאמר אך כך אל ואין עוד חסם אלהים ועליהם נאמר והיו חמש ערים בחרן מצרים מדברות שפת נגען ושכענות לה' נבואות וכל אותה הפר' בחרתי כל הענין הזה כחמד לפי שאינו מנואר כלו במקום אחד לא בזה הכפר ולא בישעיהו ולא בנב':

(ט) קצן. את הדלתות שהיה של זהב: ואת האומנות. תרגום יונתן ויתן סקופיא חסופות: (יו) את תרתן ואת רב כרים. למהו כסדר עולם שלא בלוי שלשם יחד אלא רבשקה לבדו כמו שכתב כס' (ישעיהו ל"ו ב') ומרתן ורב כרים בלוי בשליחות שניה כשנאה לו שמועה על תרסקה מלך כוש וישמע וישלח מלאכיו אל חוקיהו וגו' (ישעיהו ל"ז ס'): בתעלת. שסקופיא בלע"ז נבוכה שעוסק לניבוי דגים: שדה כוכם. שדה שבו שבושין שטחין בו בגדים וכן תרגם יונתן חקל משטח קריאל: (יא) המוכיר. איזה משפט בא לפני המלך רבשמן שיפסקנו

יהוה ובאוצרות בית המלך:

בית המלך: ב"י ובגנניו
 בית מלכא: מו בעדנא
 הריא קדיה חוקיה ית
 דשוי היקרא ב"י וית
 סקופיא דחפי חוקיה מלך
 שיקרא דבית יהודה
 ויהבינון קמלכא דאתור:
 וישקה מלכא דאתור
 ית תרתן וית רב כרים
 וית רבשקה מן כביש
 גות מלכא חוקיה במישרון
 סניאן לירושלם וסקיקו
 ואתו לירושלם וסקיקו
 ואתו וקמו במקיות
 בריכתא עליתא די בביבש
 תלך משמיה קצריא:
 י" וקרו קמלכא ונפק
 ותהון אלקים בר הקקיה
 דממנא עד ביתא ושבנה
 ספרא ויואח בר אסף
 דממנא עד דקרנא:
 י" ואתר להון רבשקה
 אמרו גען חוקיה ברגן אמר מלכא דרבמנא מלכא דאתור מא רחצנא

בית המלך: ב"י ובגנניו
 בית מלכא: מו בעדנא
 הריא קדיה חוקיה ית
 דשוי היקרא ב"י וית
 סקופיא דחפי חוקיה מלך
 שיקרא דבית יהודה
 ויהבינון קמלכא דאתור:
 וישקה מלכא דאתור
 ית תרתן וית רב כרים
 וית רבשקה מן כביש
 גות מלכא חוקיה במישרון
 סניאן לירושלם וסקיקו
 ואתו לירושלם וסקיקו
 ואתו וקמו במקיות
 בריכתא עליתא די בביבש
 תלך משמיה קצריא:
 י" וקרו קמלכא ונפק
 ותהון אלקים בר הקקיה
 דממנא עד ביתא ושבנה
 ספרא ויואח בר אסף
 דממנא עד דקרנא:
 י" ואתר להון רבשקה
 אמרו גען חוקיה ברגן אמר מלכא דרבמנא מלכא דאתור מא רחצנא

אמציהו ב' בכסוק: אלהם כול' בלאים בסרא ב"מ י"ג חסר וס' נוסר בריש ספרא ס' י"ג:

ולו לא זכר וזלחו בזה השליחות ובספ' ישעיה וידמה כי אחר שנתן חוקיה את כל הכסף הנמצא בנאוצרות ה' ונאוצרות המלך אשור שב למרדו בו ולא נתן לו מדי שנה בשנה זה המס הכבד - שש עליו: מה הכעסון הזה אשר בעתח בו

מצודת דוד

עם שכבר נאמר למעלה חזר לכבר בוג כאומר מה שפלה שלמה וכו' ונבר אשור על ישראל ויגל את ישראל וכו' עד סוף הענין הנה זה לא היה כעמ דיו כ"א על אשר לא כמעט בקול ה' וגו' שהרי בימי חזקיהו עלה אשור על ירושלים וסבו המו בדרת ה': (י) מקלש שלש שנים. כי זר עליה בתחלת ד' וכבשה בסוף ו': (יא) העובד אשר תשים עלי אשה ואתם ויחם. שם עליו עונש שלש מאות וגו': (סו) קצן. קלף יפוי הובע מן הדלתות וכן משמתי הבית: אשר לפי חזקיהו. כי כבר היה נפסד השוי ששעה שלמה: (יא) וישלח מלך אשור. ובמראה שם עליו העונש כי ע"ז עלה עליו: בתעלת. בתעלה הנמשכה מהבדירה העליונה אשר היא במסילה ההלך אל הבדירה שמנכבים שם את הכבדים והשואה שמה מל השמש לנגבם: (ית) אל המלך. קראו אל המלך ללוא אליהם: על הבית. המונה על בית המלך. הממונה על ספר הכרזות: (יס) מה הכעסון וכו'. אשר מה בשחק אשר בעתרה מרד

עם שכבר נאמר למעלה חזר לכבר בוג כאומר מה שפלה שלמה וכו' ונבר אשור על ישראל ויגל את ישראל וכו' עד סוף הענין הנה זה לא היה כעמ דיו כ"א על אשר לא כמעט בקול ה' וגו' שהרי בימי חזקיהו עלה אשור על ירושלים וסבו המו בדרת ה': (י) מקלש שלש שנים. כי זר עליה בתחלת ד' וכבשה בסוף ו': (יא) העובד אשר תשים עלי אשה ואתם ויחם. שם עליו עונש שלש מאות וגו': (סו) קצן. קלף יפוי הובע מן הדלתות וכן משמתי הבית: אשר לפי חזקיהו. כי כבר היה נפסד השוי ששעה שלמה: (יא) וישלח מלך אשור. ובמראה שם עליו העונש כי ע"ז עלה עליו: בתעלת. בתעלה הנמשכה מהבדירה העליונה אשר היא במסילה ההלך אל הבדירה שמנכבים שם את הכבדים והשואה שמה מל השמש לנגבם: (ית) אל המלך. קראו אל המלך ללוא אליהם: על הבית. המונה על בית המלך. הממונה על ספר הכרזות: (יס) מה הכעסון וכו'. אשר מה בשחק אשר בעתרה מרד

כזה אינו אלא נחש נחשת :
(1) ישכיל וילוח : קץ

רלבג

שהיה הענין באלו המצות : היו בני ישראל מקטרים לו. הנה חסנו שהיה לואת הצורה מדרגה אלוהית מפני שעשה מה והי' כל הנשוק וראה אותו וזו הנה קרא לו חוקי ונחש' היו שלכן כאלו יאמר שזמן לואת הצורה כח כי אם מה שיש מהכח לנחשת : (ה) בכל מלכי יהודה ואשר היו אשר מושכת הני' אשר חבלת בכל הכרעון בו בכל מלכי יהודה ונחש' היו לפניו ואולם אמר זה כי אפילו דוד לא היה כמותו כי הוא חטא וזה לא חטא אך עשה הישר בעיני ה' : (ו) וידבק בה' לא סר מאחריו. הנה הדקות בה' הוא ההשגה וההליכה בדרכו ואמרו אל סר מאחריו מפני שלא חטא בדבר : (ז) והיה ה' עמו. זה היה מהש' גמול לו על ישראל : ככל אשר יא' ישכיל. ר"ל ככל אשר יא' וילוח. ומרד במלך אשור ולא עבדו. לפי שאביו אחו עשה עצמו עבד לו כאמרו עבדך וכדן אני וזכר כי הוא מרד במלך אשור וענין המרד הוא שלא עבדו : (ח) ממגדל טוררים עד עיר מצר. ר"ל שלא נשאר בהם מקום שלא הוכה כקטון ועד גדול

והמצו' דספור' : והיה ה' ו' וס' נספר בזכירה סימן י"ד : וילבדה ה' בקריאה וס' וילכו בני מבור בן מנשה. הארוב קם מדרה. ויעבר יהושע דמלכים. ויעל יהושע מפגלונה. וילבדה הקצה שלש. ב' מנהון חס' קדמא ובהרא : לבישה ו' בקריאה וס' ויעבר יהושע ב' בפסוק. ויקשורו עליו קשר דאמציה ב' בפסוק. וישלח חזקיה מלך יהודה אל מלך אשור דמלכים. וסעת אשר סר

תולדות אהרן עלה שלמנאסר. (תענית טז) : כחלה וכתבור. ימות וז קדושין עכ :

ה ביהוה אלהי ישראל במה ואחריו לא היה כמוהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו : וידבק ביהוה לא סר מאחריו וישמר מצותיו אשר צוה יהוה את משה : והיה יהוה עמו בכל אשר יצא ישכיל ומרד במלך אשור ולא עבדו : והוא חפה את פלשתים עד עזה ואת גבוליה ממגדל טוררים עד עיר מצר : והיה בשנה הרביעית למלך חזקיהו היא השנה השביעית להושע בן אלה מלך ישראל עלה שלמנאסר מלך אשור על שמרון ויצר עליה : וילבדה מקצה שלש שנים בשנת שש חזקיהו היא שנת תשע להושע מלך ישראל גלפדה שמרון : יא ויגל מלך אשור את ישראל אשרה וינחם בהלח ובחבור נהר גזון וערי מדי : יב על אשר לא שמעו בקול יהוה אלהיהם ויעברו את בריתו את פד אשר צוה משה עבד יהוה ולא שמעו ולא עשו :

יג ובארבע עשרה שנה למלך חזקיהו ענה פנהריב מלך אשור על פד ערי יהודה הפצרות ויתפשם : יד וישלח חזקיה מלך יהודה אל מלך אשור לבישה לאמר : חטאתי שוב מעלי את אשר התנן עלי אשנא וישם מלך אשור עלי חזקיה מלך יהודה שלש מאות כפר כסף ושלשים כפר זהב : טו ויתן חזקיה את פל הכסף הנמצא בית

ה במימרא ביי אלהא דישראל אתרהיין ובתרהוין לא הוה כותיה בכל מקבא דבית יהודה ונתוהו קדמוהי : וידבק ביהוה לא סמא מפתר פוקתגיה ונמר פקודיהו דפקיד יי ית משה : והיה מימרא ביי במעריה בכל אתר דנפק מצרחה ומריר במקבא דאתור וקא פלחיה : ה הוא קמר ית פלשתאי עד עזה וית תחומקא ממגדל תקיף עד קורין פריקן : והיה בשנת רביעית למלך חזקיהו היא שנת שביעית להושע בר אבה מלך דישראל סליק שלמנאסר מלך אשור על שמרון וצרי ענה : וכפשוהי מסוף תלת שנין בשנת שית חזקיהו היא שנת תשע להושע מלך דישראל אתבבישת שמרון : יא ואגלי מקבא דאתור ית ישראל דאתור ואשריניון בהחח ובחבור נהר גזון וקורין מדי : יב עד דלא קבירו קמייר ביי אלהוין ועברו ית קימיה ית פד דפקיד משה עבדא ביי וקא קבירו קמימריה וקא עבדו רעותיה : יג ובארבע עשרה שנין למלך חזקיהו סליק פנהריב מלך דאתור על פד קרביא דבית יהודה פריכתא ואחדניון : יד וישב חזקיה מלך שבטא דבית יהודה לות מקבא דאתור קקביש

יז פסוק ו' זלח ולא כ' נחשכר דלעומר

קמימר חבית אפתלק מני ית דתרימי עלי אקבד וקמא מקבא דאתור עד חזקיה מלך שבטא דבית יהודה תלת מאה פפרין דקפא ותתמן פפרין דדהבא : טו ויהב חזקיה ית כל פספא דאשתבח

מצודת דוד

השון כאשר הביט בו : נחשת. כלומר מה זה כלל הוא רק נחשת ולהקפין מעלתו וסוף הנו"ן כי כן דרך המקרא וכן האמין : אחיך (שמואל ב' י"ג) : (1) ישכיל. ילוח כי המלח נראה הוא להבדיל כלו עושה מעשו בהשכל : (2) ממגדל טוררים. מן המגדל שהאוסים עומדים עליו ור"ל מקטן ועד גדול : (3) הוא השנה השביעית להושע. כי חזקיה מלך ד' להושע : עלה שלמנאסר

מלך להושע בחזית ד' למלכו מעלתו כי הושע מלך חזקיה : (3) ועשרים וכו'. ומקוטעות היו : (ד) את הבמות. מה שהקריבו עליהם לבזבז ובאשור נעשו כי מעת פגגה הנית נאכרו הבמות : אשר עשה משה. בעת נשלח בישאל הנחשים השרפים לזהו ה' לעבות נחש נחשת להביט בו שוך ומי כמ"ש בתורה : מקטרים לו. כחשכס שיש בו אלוהה על כי נהרסא

אינו אלא נחשת מה כח יש בו להרע ולהטיב בעת שכתתו קרא לו כן אמר לכם לישראל איך יעלה בלב אדם כי יזכר ויעל כי אינו אלא נחשת ותוספת הנו"ן להקטין כמ"ד האמין וי"ז נו"ן אישון שכתן וי"ת והו קרן ליה נחשתן כלומר ישראל שהיו עובדים אותו היו קורין אותו נחשתן : (ה) ואשר היו לפניו. ר"ל חוץ מדוד ושלמה אבל בשאר מלכי יהודה אשר היו לפניו אמ"ש שהיו בהם מלכי עובדים וסא אסא ויהושפט ויהואש כל ימי יהודע ועזיבו ויחם לא היה בהם שמש' הישר בעיני ה' כמוהו שהרי אמר עליו ככל אשר עשה דוד אביו : (1) ישכיל. ילוח : ומרד במלך אשור. לפי שאחז אביו ה' עבדו אמר כי מרד בו ולא עבדו שבעה באל לבדו : (2) ממגדל טוררים עד עיר מצר. ממגדל שעומדים בו השומרי' וי"ת ממגדל תקיף עד קורין כריקן : (3) מקצה שלש שני'. מתחלת שנה שלישית וכמוהו מקץ שבע שנים שחלו איש את עבדו וכן מקץ שבע שנים תעשה שמתה להשמתת קרקע ולשלוח עבדי' כי הוא עלה בשל' הרביעית לחזקיהו הוא שנת שביעית להושע ולבדה בשנת שש לחזקיהו הוא שנת תשע להושע אין כאן כי אם שתי שנים והוא מקצה שלש שנים פירושו מתחלת שלש וי"ת מסוף תלת שנין וע"כ לדעתו בשנה הרביעית ובשנה השביעית ר"ל בתחלת השנה הרביעית והשביעית : (יא) ויגל מלך אשור. מניין הפעול כי הוא כלו כסגול ובתשלומה ויגלה : (יג) ויתפסס. מה שאמר בדברי הימים ויאמר לבקע' אליו פירוש אמר לבקעס ובקעס וכן להרגו בערמה והרגו לשכך את בת יעקב ושכך כי תחל לטות ונחמה והדומ' לזה : (יד) וישלח חזקיה. אחר שפסס ערי יהודה הכנעויות ושם פניו ירושלים כמו שאומר בדברי הימי' ופנה למלחמ' על ירושלים שלח

מצודת ציון

(ב) וילך. מל' מאר : (יא) וינחם : (יג) כנעויות. מל' מצר : ויתפסס. לבדם : (טו) בית ה' קץ

עם

וכמלוא אשר כזה ה' אותם היה להם ללמוד ולעשות חכמה וכמלוא כחן עשו כן והפי' הראשון כחן בעיני: (מ) כי אם כמשפטם הראשון. לא שמעו נביאים המוכיחים אותם והם עושים אחר החוכמה כמו לפני החוכמה: (ח) ויהי בשנת שלש להושע בן אלה. שנת שלש למרדו כמו שפי': (ז) וכתה נחש הנחשת. יש מרז'ל שאמרו שחק וור' לרוח כי היה אסו' בהגא' ומהם אמרו כי לא היה אסור בהגאה כי משה רבינו ע"ה משלו עשה אותו שנה' עשה לך שרף משלך שהעובדים אותו לא היו יכולי' לאוסרו כי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובדן הוא נמי דכתותו לא הוק דר' אלא כיון דחזו חזקיה דהא טעו ישראל בתרי' עמד וכתתו: כי עד הימיו' ההמה היו בני ישראל מקטרים לו. מעת שהרעו מלכי יהודה וטעו ישראל אחר ע"ג עד הימיו' ההמה' שמלך חזקיהו היו בני ישראל מקטרים לו כיון שחללו בתו' ורא' אותו וחי היו חושבי' כי טוב הוא להיות' אמצעי ולעבוד אותו והיה מונח מומות משה זה הנחש לוכדון הנס כמו צלגת המן ואסא ויהושפט שלא בערוהו כאשר בערו שאר ע"ג מפני שלא מצאו כשמלכו שהיו עובדין ומקטרין לזה הנחש והיו מניחים אותו לזכרון הנס וחזקיהו ראה לזכור אותו כשבישר הפ"ג כי ימיו אביו היו עובדי' לו כמו ע"ג אע"פ שהטובים היו זוכרים בו הנס אמר טוב לזכור אותו ויטכה הנס מלהניחו ויטעו בני ישראל היום או מחר אחריו ורבותיו ו'ל אמרו אפשר בל אסא ולא בערו בל יהושפט ולא בערו והלא כל עבודת אסא ויהושפט שברצו יהודה אסא ויהושפט בעירוס אלא מקום הניהו לו חבותו להקגדר בו: ויקרא לו נחשתן. דרך ציון כלומר אביו

דשני שמייה ישראל: לה וגדר יי עמרון קים ופקדינון קמימר לא תדחלון קמענת עממא וקא תמגדון להון וקא תפקחונון וקא תדבחון דהון: לי אלהון קדם יי דאסיק יתבון מארעא דמזבדים פחיר רב ובדדע מקמם יתיה תדחלון וקדמוהי תמגדון ועד כדבניה תדבחון: לי וית קמיא וית דיניא ואורייתא ותפקידתא דכתב לבון תמרון קמעבר פג יומיא וקא תדחלון למענת עממא: לה וקמיא דגורית עמכון קא תתגשון וקא תדחלון קמענת עממא: לה אלהון מן קדם יי אדחבון תדחלון והוא ישויב יתבון מיד כל בעלי דבביון: מ וקא קבירו אלהון פגימוסיהון קדמא אינון עבדון: מא והו עממא האיניו בתרין מן קדם יי וית צלקניהון הו פלחין אף בגיהון ובגני בגיהון פמא בעבדו אבדניהון אינון עבדון עד יומא דהון: * ויהו בשנת פקת דהושע בר אקה מקמא דישראל מקד הוקה בר אחו מקד שבמא דבית יהודה: ב בר עבדון וחמש שנין הוה בר מקד ועקרין ותשע שנין מקד בירושלם ושום אמיה אבי פת זכריה: ג ועבר דקשר קדם יי פכל בעבר דוד אבוי: ד הוא אעדי ית פמתא ויתבר ית קמתא וקו ית אשודתא ופסיק ית הויא דנחשא בעבר משה ארי עד יומא האיניו הו בגי ישראל מסקין בוסמין ליה ויהו קרון ליה נחושקין:

בני יעקב אשר שמו ישראל: לה ויכרת יהוה אתם ברית ויצוים לאמר לא תיראו אלהים אחרים וקא תשתחוו להם ולא תעבדום ולא תזבחו להם: לו פי אסאתיהוה אשר העלה אתכם מארץ מצרים פכה גדול ובדדע נטויה אתו תיראו ולו תשתחוו ולו תזבחו: לו ואתיהוה הקקים ואתיהושפטים והתורה והמצוה אשר כתב לכם תשמרון לעשות פלתימים ולא תיראו אלהים אחרים: לה והברית אשר כרתו אתכם לא תשכחו ולא תיראו אלהים אחרים: לו פי אסאתיהוה אלהיכם תיראו והוא יציל אתכם מיד פלתיים: מ ולא שמעו פי אסמ' משפטם הראשון הם עשים: מא ויהיו הגוים האלה יראים אתיהוה ואת פסיליהם היו עבדים גם בגניהם ובגני בגניהם כאשר עשו אבתם הם עשים עד היום הזה:

יח ויהי בשנת שלש להושע בן אלה מקד ישראל מקד הוקה בוראחו מקד יהודה: ב כך עשרים וחמש שנה היה במלכו ועליו ותשע שנה מקד בירושלם ושם אמו אבי בת זכריה: ג ויעש הישר בעיני יהוה בכל אשר עשה דוד אביו: ד הוא הסיר את הפמות ושבר את המזבחת וברת את יהודה וכתת נחש הנהשת אשר עשה משה פי עדימים ההמה היו בגי ישראל מקמרים לו ויקרא לו נחשתן:

מזודת ציון (לו) נטוים. כמשל לגבור הנוטם ז' ו' במלחמה: יח (ד) וכתה יי' כמשה כמו וכהו מוכנסים (ס) אביו

(לה) ויכרת ה' אתם ברית: כשנת להם תורה דבר סיני: (ח) בשנת שלש. למרדו של אשע: (ד) ויקרא לו נחשתן. לשון ציון כלומר מה נורד בזה

רלבג

הגלו כולם כמו שיראה מהפסוק אשר בענין חוקיה ששלח למה שנשאר שם: (לו) תשמרון לעשות כל הימים. זה לאות השתורה נחל' לעשות מצות ה' כל הימים לא שתקנה בחרת כמו שחשבו אנשי' חלילה חלילה: (מ) ולא שמעו כי אם כמשפטם הראשון הם עושי' ר"ל כי ישראל לא שמעו לסור מע"ג ולזה מצא שם יאשיהו כהני הצמות: (מח) ויהיו הגו' האלה יראים את ה'. ודמה שאמר שלח שמעו אלו הגוים לקול הכהן אך הרביעו בין שהיו האמונות ולזה הוא מנואר שלא היו יראים את ה' שאם היו יראים את ה' לא היו עובדים ע"ג ולזה לא נחשבו גר' אחתים כי הגרים האחתים הם כמו ישראלים כי הם לא קבלו עליהם לקיים התורה אך עבדו את אלהיהם ולזה הם משוללים מיראת הש' ומחיות במדרגת ישראל כי ישראל אף על פי שחטא וכו' לו אבותיו אל שיהיה מישר' אך הגר לא יהיה גר אם לא יקבל עליו כל מצות התורה כי התורה זאת בלתי קבלת תוספת וגרשון כמו שזכר במקומות התורה: (ג) ויעש הישר בעיני ה' בכל אשר עשה דוד אביו. הנה בזה הוסיף על דוד כי הוא לא חטא אך עשה תמיד הישר בעיני ה' וזו חטא על דבר אוריה: (ד) הוא הסיר את הבמות. הם שנפשו להקריב בהם לש' אשר לא הרו נימו מלכי יהוד' הראשונים: וזכר המצות כי התורה אמר' לא תקום לך מצבה ואעפ"י שהיו לש' כ"ש כשחיה לשם ע"ג כמו שחשבו שהיו וזאת בקריא' ובי' בספר כס' וארא ואת החקים ד' בקריא' ובי' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חיו' ושיכרת את המצוה ואת החקים ואת המספחים. תבול חבלוני לך. את ההק' ואת המספחים והתורה

מזודת דוד

הם לא השגיחו על כל הדברים האלה אף כי נתגיירו כי אם היו עושים כמשפטם הראשון לעבוד עבודת טובים כאשר עבדו מלוא: (מח) ויהיו הגוים. ר"ל כאשר עשו בפה בואם קן עשו כל ימיהם והיו יראים את ה' ועבדים הפסילים וגם נביהם וכו' כאשר עשו אצוהם קן עושים נס המה עד היום הזה: יח (ח) בשנה 24

עו עמו לגלות : (כט) אשר עשו השמרונים . ישראל בעודם שם : גוי גוי להיו . לאומה ואומה ע"ג שהיו עובדים בארצם אף כאן עשו כן כל גויי ציר אשר הודיעם סתריב שם צערי ישראל : (ל) סכות צנות . דמות בעבור יראתו והזרתו שלא יעשו בדרך היהא יותר משאר הארצות : (כט) אשר עשו השמרונים . זה ישראל שהיו צומרון וצלותם כתי הצמות שעשו הם הניחו אלו הגוים אליהם גוי גוי צעריהם אשר היו וישבים שם היה עושה כל אחד צעירו בדרך ישראל כל כמנהגם בארצם : (ל) את שם ע"ג של דכל היה שמה כל כמו שאומר הכתוב כרע כל קורה צבו זה היה דימי נכודלנר כמו שאמר הכתוב כל כשם אלהיו אבל דימי מלך אשר היה ע"ג שלהם סכות צנות ובדברי רבותינו ז"ל סכות צנות זה תרגומם כלומר דמות תרגומם היו עובדים והיה שמה סכות צנות וכמו שקורין לתרגול סכוו כן היו קורין לתרגול סכות וצנות פי' עם אפרוחי : אשימא . אימרא כמה דתימא . באיל האשם : (לא) נכחו . בוין' ויש ספרים כחזו צנוין' ואיט' כ"א צנוין' וטעם הוא בצפרים ופי' נכחו הוא כלב והוא מלה מורכבת טובח חו טובח מן לא וכלו לנכוח חו לשון מראה שמראה שינח : תרתק . פירשו בו זרת חומר : לאדרמלך ועמלך . אדרמלך הוא הפדר ונקרא כן דאדר ליה למאריה בטעניה פי' שנושא לרבו כל משאותיו . אדר כמו דרי טוענא . עמלך זה הכוס דעני ליה למריה בקרבא וניורשמי אדרמלך ועמלך זה הגלגל ופסיוני טווסם הוא הנקרא בלשון לע"ז פאון ויועד הוא ופסיוני הוא שלו ותרגום שאל ויבא שלו שאילו בשרא ואייתו כמפשט ישראל עגלו צומרון אל

כש ויהיו עשׂים גוי גוי אלהיו ויניחו ב

בבית הבנות אשר עשו השמרנים

גוי גוי בעריהם אשר הם ישבים שם :

ל ואנשי בכר עשו את סבות בנות ואנשי צות עשו את נרגל ואנשי חמת עשו את אשימא : לא והעוים עשו נבחז ואתי תרתק והספרים שרפים את בנייהם באיש לאדרמלך ועמלך אלה ספרים : לב ויהיו יראים את יהוה ויעשו להם מקצותם ביהו במות ויהיו עשׂים להם בבית הבנות : לג את יהוה היו יראים ואת אלהיהם היו עבדים במשפחה הגוים אשר הגלו אתם משם :

לד עד היום הזה הם עשׂים כמשפטים הראשנים אינם יראים את יהוה ואינם עשׂים כחקותם וכמשפטים ובתורה ובמצוה אשר צוה יהוה את קדמאי יתינון ודקין מן קדם יי וגייתנו עבדיו ובאורייתא ובתפיקריתא דפקיר יי ית בני יעקב

קדם יי : כס ויהיו עבדיו עמא עמא מעתידין ואחיתו בבית במתא בעברו שמרוניאי עמא עמא בקוריהו דאינון יתבין תמן : ל ואנשי בכר עבדו ית סבות בנות ואנשי כות עבדו ית נרגל ואנשי חמת עבדו ית אשימא : לא ועמי עבדו נבחז וית תרתק ואנשי ספרויו מוקדיו ית בגיהון בגוקא לאדרמלך ולעמקא מענת הספרים :

לב ויהו ודקין מן קדם יי ובעברו דהו מקצתהו פוקרי במתא יהו עבדיו להו בבית במתא :

לג מן קדם יי הו ודקין וית מעותהו הו פדקין בגימיוסי עממאי דאגליאו יתהו מתמן : לד עד יומא דקין אינון עבדיו בגימיוסי דהו

ירע הדעו חס' : ואנשי ר' ר"ם בקריאה וכו' ואנשי קדש תהיו לי וכשר בשדה טרפה . ואנשי כבל עשו . ואנשי חסיד ובידלו עברים . והעוים והפריז . והעוים עשו נבחו : במשפט ד' רסין ה' הישבים בחצרים עד עזה . והעקרניו והעוים . והעקרניו והפריז . והעוים עשו נבחו : במשפט ד' רסין ה' פחתין וב' קמזין וסין' ואם לבנו יערה במשפט הבנות . במשפט צירנים וישב ובוחס , את ה' היו יראים . ויעשו את דג הסכות . ויעמד במשפט דוד אביו . פנה אל ויחגי במשפט . ולכל העולות עולות ב' בתראי קספצין :

תולדות אהרן סתה צנת . סהד' כג (פ"ג זכ) : נכחו . (כס) : תקאות . קודשין עד :

כמא עמא מעתידין ואחיתו בבית במתא בעברו שמרוניאי עמא עמא בקוריהו דאינון יתבין תמן : ל ואנשי בכר עבדו ית סבות בנות ואנשי כות עבדו ית נרגל ואנשי חמת עבדו ית אשימא : לא ועמי עבדו נבחז וית תרתק ואנשי ספרויו מוקדיו ית בגיהון בגוקא לאדרמלך ולעמקא מענת הספרים : לב ויהו ודקין מן קדם יי ובעברו דהו מקצתהו פוקרי במתא יהו עבדיו להו בבית במתא :

מצורת דוד

והכוס : (לג) תקאות . עשו תקאות כהני צמות לעשות עבודתם צבות הצמות : (לג) ואת אלהים . ע"ג שלהם : במשפט וכו' . כ"א עבד אש' שבלרע אשר הגלה ממנה : (לד) כמשפטים הראשונים . כפי מה שאורס הכהן צעח נתיישבו שמה : אינם יראים וכו' . יראה שלמה כ"א מפחד האריות : ואינם וכו' . אינם עושים כחוקה וכו' וכמשפט הראוי להם לעשות לאחר שנתיירו : ובתורה וכו' . אינם עושים כחוקה וכו' וראוי היה שכן יעשו הויאל ומתיירו : אשר שם כמו ישראל . כלומר הלה השם הזה היה ע"ש כי שרה עם האלהים וגו' ויוכל ומה מראה שאין לעבוד לשירי מעלה כי

(כד) ויטש בערי שמרון. ולא אמר בשמרון ובעריה וכן אמר וירשג את שמרון וישבו בעריה כי שמרון החריבה מלך אשור עד האבוד כמו שניבא עליהם מיבס המורשתי ושחתי שמרון לעו הסדה למטעו כרס: (כו) חזר הגלית. הניעושי וטלעלתי כי פעמים יאמר לשון גלות אלת השני וכן ויגלס מנחה: (כז) אהב מהכניס. שם מורו התורה: (כח) אף יראו את ה'. הורה אותם שאלע"פ שהם עובדים אלה אלהיו יהיה להם לאל כי ישראל אלע"פ שהיו עובדים העגלים לא היו עושים אלה להיותם אמע"פ בניס וזין האל כי כן היתה דעת האומות בזמן ההוא שעל כל פנים היה צריך למצני להתקרב אליו ולעבדו וישראל עשו אחרי דעות האומות אס כן מה זין ישראל וזין האומות י"א כי האומות כשהיו עובדי' אלה את אלהיו החכמים שבהם היו יודעים כי הצלמים לא יועילו אלא להיותם אמע"פ ולעבדם והעבודה היא אמרו כי חישר בעיני האלבים הכל המון עם לא היה להם לב וסבר' כי אס על הנעבד והיו חושבים כי הוא המטעי והמריע וישראל לא כן אלא כלס היו יודעים מירושח אבות כי האל יתברך הוא אלהי האלהים אלא שהיו טועני' אחרי דעות האומות לפי שהיו נבדלים מכל שאר האומות וכשהיו רואים ההצלחה לאומות העולם היו סוברים כי אלהיהם האמע"פיים היו גורמים להם ההצלחה והיו אומרים איכה ועבדו הגוים האלה אתי אלהיהם ואעשה כן גם אתי כח"ש אחו כי אלהי מלכי ארס הם מעורים אותם להם אונח ויעורוני ואפילו הרשעים שבהם היו דורשים את ה' כי ירבעם אמר חל נא את פני ה' אלהיך כי טוונתו כי הוא המטיב והמריע ולא אחר כי יבשח ידו היה מקרה וכשהלה בנו שלח אשקו לדרוש את ה' מחיהו הפולטי ואחאג ככס עם אלהיו דבר נבואי הצעל וחרר לדבריו הנביא שאמר לו והיתה נפסך תחת אפסו ומנוחת אליהו חרד וקרע את בגדיו וזס ושכב צק והורס אמר כי קרא ה' לשלש המלכים האלה לתת אותם ביד מואב ויראת הם זאת היתה בלס כי מלת האל יתברך העוב והרע אלע"פ שהיו בהם קצת כופרים שהיו אומרים לא יעווב ה' ולא ירע והיו

מנה: כג עד דאנני ית ישראל מארעא בית שבנתיה כמא דמליך ביד כל עברדי ונבניא וגו' ישראל מעד ארעהון דאתור עד יומא קרין: כד ואנני מקבא דאתור מקביל ומבוקה ומענה ומחמת ומספרים ואותיב בקירוי שמרון חקף בני ישראל ויריתו ית שמרון ויריבו בקירוקא: כה יתה בשריות קמיתבדון תקן לא יהו בחקין מן קדם יי וגרי יי בהון ית אריותא וכוו קמדין בהון: כו ואמרו? מקבא דאתור קמימר עממיא דאנגליא ואיתבפא בקירוי שמרון לא הו ירעין ית דין אקתא דארעא וגרי בהון ית אריותא וקא אינון מקבילין יתהון בגלית אינון ירעין ית דין אקתא דארעא: כז ופקיד מקבא דאתור קמימר אוכרו קתמן חר מכהניא דאגלתינון מפתן וזקון ונתבון תמן וקפון ית דין אקתא דארעא: כח ואתא חר מכהניא דאתגליאו משמרון ויתיב בגיית אר נתה מרף יתהון דתקון מן

אשר עשה לאיסרו מנחה: כג עד אשר חסיר יהוה את ישראל מעל פניו כאשר דבר ביד כל עברדי חנביאים ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה עד תוה תוה: כד ויבא מלך אשור מכלל ומכוחת ומעווא ומחמת ויספרים וישב בערי שמרון תחת בני ישראל וירשו את שמרון וישבו בעריה: כה ויהי בתחלת שבתם שם לא יראו אתיהוה וישלח יהוה בהם את האריות ויהיו הרגים בהם: כו ויאמרו קמלך אשור לאמר הגוים אשר הגלית ותושב בערי שמרון לא ידעו אתי משפט אלהי הארץ וישלח בהם את האריות והגם ממותים אותם כאשר אינם ידעים אתי משפט אלהי הארץ: כז ויצו מלך אשור לאמר הליכו שמה אחד מהתהנים אשר הגליתם משם ויגבו וישבו שם וירם אתי משפט אלהי הארץ: כח ויבא אחד מהתהנים אשר הגדו משמרון וישב בבית אל ויהי מורה אתם אף יראו אתיהוה:

לשון הגלה: (כה) לא יראו את ה' אלע"פ שהעמים עבדו בגלויס הם ויראים מפניו וקרו ליה אלהא דלהויה כעין שנאמר ושמו טורא בגוים (מלאכי א') ואלו לא יראונו כי אמרו אלו היתה בו יראה לא

רלבג
הענין כי ההד' מתחשת מחד אל ההלכה: (כד) ויבא מלך אשור מכלל ר"ל שבה' אשור' מכל אלו המקומות להשיב בערי שמרון אשר הגלה משם ישראל: (כו) אחד מהכניס אשר הגליתם משם. ידמה כי קצת כהני ה' היו שם כגמרשים והוא היה מורה הגוים האלו אף ותכנהו לפי משפטי התורה והם עושים עם זה גוי גוי אלהיו בערי שמרון והניחו הע"ג השמרוני' ויהיו ויראים את ה' ועשו להם מקצתם כהני כמות כמו

ובתפסנתס ק': בתחלת ו' בקרא' וס' והם הפחו בימי קציר תהלה כתיב. ויהי בתחלת שבתם שם. בתחלת קלו' חלקם. באו בית לשם בתורה קציר שרפים. בתחלת חתונתו יצא רבו. בתחלת מלכותו כתבו שפנה על. ממותים ג' וד' חס' וב' כ"ר וס"מ' רשלה במ את האריות. אך ידע תרעין כ' אם שפתים אתם אחי. והקרב לשותת גפשו ודחתו למסחים.

מצודת ציון
(ט) וירם. ענין לגוד כמו יורם דעה (יבשים כח): נפשים

אומרים מי רואנו ומי יודענו אותם היו מעטים ודעת אחר היתה בלסם והיו אומרים בסתר כמו שאמר ויחפאו בני ישראל ואותם היו מחמינים שהעוב ורע אים בזונות מכון לא באל ולא באחד מן הכענדים אבל המחמינים בע"ג והעובדים אותה היו רבים ואותם היתה דעתם לאל יתב' אלא שהיו עובדים ע"י אמע"פ ויראת אלהים זאת לא היתה אחס כי האל צוה אותם לא תעשון אחי אלהי כסף ואלהי כסף ואלהי כסף ר"ל שתחשבו שיהיו אמע"פיים בניו וכניכס וכוה היו טועים והולכים בחקות הגוים דבדריס אחרים רבים שמנעם האל יתברך לפיכך הקיאה אותם הארץ כמו הארץ כחש לא יתברך ואלה חלטו בחקות הגוים ולא הקיאו הארץ אתכם ומפני מה אלהי נכר הארץ לפיכך אמר וירם את משפט אלהי הארץ ונאמר כאשר קאה את הגויו אשר לפניכם וזה הבהן הבא להורות אלה הגוים בשמרון אס יאמר להם שלא יהיו עובדים ע"ג כלל לא היו מחמינים כי הוא דבר שגדלו בו כל האומות מקדם והוא הצלס כמן מושכל ראשון אך אמר להם שיהיו עובדים את אלהיהם כמו שהיו עובדים ובלכד שתהא כונת האל בלסם כי אלה האלהים לא ירעו ולא יעטיב כ"א ברצון האל אלא שעובדים אותם להיות אמע"פיים בניס וזין הכורה והורה אותם ג"כ שישמרו מהתועבות הנדולות בטומאת הגוף כמשכב וכזר ומשכב

מצודת רוד

חזרו בבית השני כי לא ידמו בתפאס לחטא ישראל כי תהלת התקלה לא באה על ידם ערך שבה ע"י ישראל: (כד) בערי שמרון. בהערים המצויים לשמרון: (ט) ויאמרו. עבדי המלך: אשר הגלית. מבבל ומשחה וגו': את משפט. חוק האלהים שבזמן כהן היום: וישלה. ולזה שלח בהם את הנריות בעוד כאשר אינם יודעים משפט וגו' אבל כאשר ידעו לא שלח בהם עוד (ואף כי מואו היו בלרנס לא ידעו משפט ה' מ"מ לא הקבד על הע"ג כ"א בסימס בלע"ז המקודס ולא בלרן הע"ג): (כז) וילכו וישבו שם. תורר על הפ"ג מבבל ומכהני וגו' ור"ל כאשר הלך לשם

מרכים ב יז

רדק פז

אבותיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי הנביאים: יד ולא שמעו ויקשו את ערפם כערף אבותם אשר לא האמינו ביהוה אלהיהם: וימאסו את חוקיו ואת בריתו אשר פרת את אבתם ואת עדותיו אשר העיד בם וילכו אחרי ההבל והתבל ואחרי הנזים אשר סביתם אשר צוה יהוה אתם לבלתי עשות בהם: ויעזבו את פרי מצות יהוה אלהיהם ויעשו להם מסכה שנים עגלים ויעשו אשירה וישתחוו לכלל צבא השמים ויעבדו את הפעל: וייעבדו את בנייהם ואת בנייהם ויקסמו קסמים וינהשו ויתמכרו: לעשות הרע בעיני יהוה להכעיסו: יח ויתאנף יהוה מאד בישראל ויסרם מעל פניו לא נשאר רק שבט יהודה לבדו: יט גם יהודה לא שמר את מצות יהוה אלהיהם וילכו בהקות ישראל אשר עשו: כ וימאס יהוה בכל יזרעל ישראל ויעזם ויתגם ביד עמים עד אשר השליכם מפניו: כא פייקרע ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירבעם בן נבט וידא ירבעם את ישראל מאחרי יהוה והחמיאם חטאה גדולה: כב וילכו בני ישראל בכל חטאות ירבעם

רלבג

הנביא יקרא נביא אפילו בא זמנו: אח הכפל ע"ג שמה ע"ל: (יז) ויתמכרו. מכרו ונמנו לכך: (יח) ויסרם מעל פניו. שגלו עם השוע כן אלה: (כג) ויגל ישראל. זה נקוד המורק שהוא לשון גלה וארט לשון

אבותיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי הנביאים: יד ולא שמעו ויקשו את ערפם כערף אבותם אשר לא האמינו ביהוה אלהיהם: וימאסו את חוקיו ואת בריתו אשר פרת את אבתם ואת עדותיו אשר העיד בם וילכו אחרי ההבל והתבל ואחרי הנזים אשר סביתם אשר צוה יהוה אתם לבלתי עשות בהם: ויעזבו את פרי מצות יהוה אלהיהם ויעשו להם מסכה שנים עגלים ויעשו אשירה וישתחוו לכלל צבא השמים ויעבדו את הפעל: וייעבדו את בנייהם ואת בנייהם ויקסמו קסמים וינהשו ויתמכרו: לעשות הרע בעיני יהוה להכעיסו: יח ויתאנף יהוה מאד בישראל ויסרם מעל פניו לא נשאר רק שבט יהודה לבדו: יט גם יהודה לא שמר את מצות יהוה אלהיהם וילכו בהקות ישראל אשר עשו: כ וימאס יהוה בכל יזרעל ישראל ויעזם ויתגם ביד עמים עד אשר השליכם מפניו: כא פייקרע ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירבעם בן נבט וידא ירבעם את ישראל מאחרי יהוה והחמיאם חטאה גדולה: כב וילכו בני ישראל בכל חטאות ירבעם

אבותיכם ואשר שלחתי אליכם ביד עבדי הנביאים: יד ולא שמעו ויקשו את ערפם כערף אבותם אשר לא האמינו ביהוה אלהיהם: וימאסו את חוקיו ואת עדותיו אשר העיד בם וילכו אחרי ההבל והתבל ואחרי הנזים אשר סביתם אשר צוה יהוה אתם לבלתי עשות בהם: ויעזבו את פרי מצות יהוה אלהיהם ויעשו להם מסכה שנים עגלים ויעשו אשירה וישתחוו לכלל צבא השמים ויעבדו את הפעל: וייעבדו את בנייהם ואת בנייהם ויקסמו קסמים וינהשו ויתמכרו: לעשות הרע בעיני יהוה להכעיסו: יח ויתאנף יהוה מאד בישראל ויסרם מעל פניו לא נשאר רק שבט יהודה לבדו: יט גם יהודה לא שמר את מצות יהוה אלהיהם וילכו בהקות ישראל אשר עשו: כ וימאס יהוה בכל יזרעל ישראל ויעזם ויתגם ביד עמים עד אשר השליכם מפניו: כא פייקרע ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירבעם בן נבט וידא ירבעם את ישראל מאחרי יהוה והחמיאם חטאה גדולה: כב וילכו בני ישראל בכל חטאות ירבעם

אחד בשחרית ואחד בין הערבים נביאו כתיב: (יז) ויתמכרו. כבר פירשט בפסוק יען התמכר לו: (יח) רק שבע יחודה לכדו. וזכט בנימין טפל לו וכלל עמו: (כא) וידא. כן כתיב וקרי וידח והכתוב פ"י מן המכדים לזוט רע שזאויסס מגדיכס ופ"י הרחוק מאחרי ה' את ישראל והקרי ידוע: ויושע

ביד כל עדותיו ה' מספיק וי"ל בליש' וסימ' נמסר בספר ח"ק א' ריש סימן ב': אשירה ג' מ"ל ויעשו אשירה וישתחוו לכל צבא. ונתשתי אשיריך: וידא ר' קריאן ח' ולא כתוב וסימ' העיר יהיה ישעיהו דמלכות. וידא כי קרע ישראל. אני אם טוב ואם רע בקול ה'. ותחשנם גם בני נח ותחשנם. חצר ק' וידח ק' אנהנו ק'

תולדות אהרן ודח ירבעם. כסדר' קב:

מצודת ציון

(יד) ערסס. סוף אחורי הראש: (טז) כסס. כמו סס: (טז) מסכה. ענין ויקח מסכת כמו הפסל נסך מרש (ישעיש מ): (יז) ויקסמו ויתמכו. ענין כסף וניהוש: (יח) ויתאנף. מל' אף וחמס כמו ונתנת כס מ"א (ח) ויענס. מל' עונו: שובים. נזוזים כמו והמס שובים (כ"א כג): ויונס

ישראל בעבדו: כ ויקץ ל' פקד ירעא דישראל וענינו ומסרינו ביד בוזיון עד דאנגינון מאתר בית שבתיה: כא ארי אתפקיגו בית ישראל עד דגית יהודה ואמליכו ית ירבעם בר נבט ואמעי ירבעם ית ישראל מבתר פוקתניא דיי ותיבנינון חוקיא כבא: כב ואזלו בני ישראל בפקד חוקי ירבעם בעבד לא סמו

ל זה אשר נודע להם שלמותו וטובו והלכו אחרי ההבל והיא הע"ג ועשו גם כן פעולותיהם הנלוס: (יז) ויקסמו קסמים וינהשו. ר"ל שהם עשו פעולות להוריד להם רוחניות הטובים לפי מחשבתם והי' זוה האופן המנונה מגיעים להם כח קסם וכן היו מחשבים בגוים והיו מסתפקים באלו הכודעות ועתידות החלושות המנוגות בתכלית והיו עוזבים הכודעות השלמות שהיו מגיעים להם על ידי נביא: (כ) ויענס ויתנס ה' ניד שובים. וזכר זה כי כבר עשה הש"י בהדרגה כמו וזכר בתורה והוא שכבר ענה ישראל כרעב וכמה שדמה לו ואחר זה נתנס ניד חויבים היו שוללים אותם ואחר זה השליכם מעל פניו והגלה אותם אל ארץ אחרת: (כא) וימליכו את ירבעם בן נבט. אמר זה כי ישראל המליכותו מעמם אף על פי שכבר יועד הש"י על יד נביאו הנה נבחר זה אז מעמם לא ע"י נביא אולם בפת ההוא נהג לבד ירבעם לרע ולו היו שואלים פי נביא לא היה נבחר בו כמו שמצאנו בשאלו שאף על פי שנמשה למלך אמר הש"י לשמואל כי נחם פי המליכו כ"ש בזה שלא נמשה: וידא ירבעם את ישראל. וידא כתוב וידח קרי והכתי' הוא מענין ידו גורל והרטון בו וישליך וכן כונת הקרי מסכמת לזה הענין

מצודת דוד

עמם לכך: (יח) התאסף ה'. ובעבור כל זאת התאסף ה': מעל פניו. ר"ל מארצו: לא נשאר. כהרס: (יט) גם יהודה. ר"ל אף עמם יהודה לא שמר וכו': אשר עשו. החוקים אשר עשו ישראל: (כ) וימאס. ר"ל ע"ל לה מאס עתה רק בישראל: מכניו. מלרצו: (כא) כי קרע ישראל. ר"ל וזו בעבור אשר כל ישראל התהילו בעצרה כי הם מעמם קרעו ונסדו ממלכות בית דוד ופי ה' לא שללו: וידח ירבעם. וזה היחוד סיבה שהיהם ירבעם בעגלי הזהב כי בראותו שמרדו במלכות בית דוד השג סן גם בו ימרדו כאשר יבואו לירושלים ולזה עשה העגלים למעט מלכת לירושלים כמ"ש במ"א חלל אס היו שואלים כדבר ה' ומלך על פון

יחזר אמר כל מזה כי שם נביא משוחף הוא גם לנביאי העבל מש"כ חוזה כי הוא בלתי לה' לבדו: ואשר שלחתי. שמרו אשר שלחתי וכו': (יד) ויקשו את ערפם. ארץ מלשון הרחקה כחילו נתקפה העורף מבלי יוכלו להחזיר לאחור לפנות מול הציבא: כערף חבוט. הם עובדי העגל במדבר: (טז) אשר כרת. על קוים האורה: ואת עדותיו. מאסו בהתראות שהתרה בהם ולא היו רוצים להם: ויהבלו. יעשו בעלי הכל והזקוקים לע"ג: ואחרי. ומכב על וילכו לומר שהלכו אחרי דרך העממים וכו': (טז) ויעשו להם מסכה וכו'. יתקן לעמם העגלים: (יז) ויעבדו וכו' בלש. זהו עבודם המולך: ויתמכרו. כ"כ החמיזו לעשות הרע כלאו מכרו

כך עלה שמרון וזר עליה: (ח) ומלכו ישראל אשר עשו. פי' וכחקות מלכו ה' (ג) כי עתה הוגית אפרים נעמל ישראל עתה נגלית רעתכם: (ו) בשנת ישראל אשר עשו: (ט) ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם. הקשעיה. למרדו של הושע. ויגל את ישראל. ויגלה את ישראל בדברי רז"ל מה אמרו אמרו העמוד הזה אינו רואה ואינו שומע וזכו לשון וזה שעור כל חובה שפעל שלה כה"ל כגון פנה גלה וזה רבה ויחפאו שהסתירו היודיע מהעזרה כמו שאמר יחזקאל הנביא שהיו כשנאל לתת בראש חובה וא"ו יו"ד אם המלה מוספת על הפועל תהא אומרים אין ה' רואה אותנו עוב ה' את הארץ וכן אמר ישעיהו ויאמרו מי רואנו ומי יודענו וזה אל"ף ויחפאו חמורת ה"ל למ"ד הפעל מן חפה עני כרושים כי ענין אחד ושרש אחד הם: אתר לא כן. אשר לא טוב: ממגדל נזרים עד עיר מצצר. ממגדל שעומדים בו השומרים וי"ת מונגל מקיף עד קרוין כריקין: (יג) ויעד ה'. מנגין הפעיל מחוי העי"ן ענינו ההקראה ע"י עדים וכן העד לעד בנז האיש העידותי ככם היום: ביד כל נביאו כל חוזה. כתוב בו"ו ר"ל ביד כל מי שהיה נביאו לא נביאי השקיר וקרי נביאו והוא כמו נביאים וכן חלוני שקופים כמו חלוני אנשי מחוקה כמו אנשים וענינו שהעד כהם ביד כל חוזה ונבוא. ונדרש ביד כל נביאו כמה נביאים העידותי ככם אחד

שְׁמֹרֹן וְצַר עָקֶה הַתָּת שְׁנַיִן: וְ בְשֵׁמָה תִשְׁעֶהָ לְהוֹשִׁיעַ בְּבֶשׂ מִקְּבֵא דְאִתּוֹר יַת שְׁמֹרֹן וְאִגְיֵי יַת יִשְׂרָאֵל לְצִהֹר וְאִתּוֹב יִתְהוֹן בְּחַלְה וּבְחָבֹר נְהַר גִּזְוֹן וְקִירוֹי מְדִי: וְ יִתְהוֹה בַד חָבוּ גְיֵי יִשְׂרָאֵל קָדְם יי אֶקְהֹוֹן דְאִסִּיק יִתְהוֹן מְאֻרְעָא דְמַצְרִים מְתַחַת יַד פְּרַעְה דְּמַצְרִים וְדִתְהוֹ מַעֲוֹת עַמְמַיָּא: וְאִזְוֹ בְּגִזְרִית עִמְכֻמְיָא דְתַרְיָא יי מִן קָדְם בְּגֵי יִשְׂרָאֵל וּמְקַבִּי יִשְׂרָאֵל בְּעַבְדוֹ: וְאִמְרוּ בְּגֵי יִשְׂרָאֵל מְדִין דְלֵא בְשֵׁרִין קָדְם יי אֶקְהֹוֹן וּבְגֵי דְהוֹן בְּמִן בְּכַד קְרִיִוִּהוֹן מְמַגְדֵּל מְקִיף עַד קְרוֹיוֹן בְּרִיקוֹן: וְאִקְיִמוּ דְהוֹן קָדְוֹן וְאִשְׁרִיִּין עַד בְּל רְמָא מְנַמְקָא וְתַחַת כְּד אֵילָן עַבְוָה: יי וְאִסִּיקוּ בּוּסְמִין תַּמְן כְּד בְּמָתָא בְּעַמְמַיָּא דְאִגְלֵי יי מִן קְדְמִיתְהוֹן וְעַבְדוֹ קְדְמִיתְהוֹן פְּתַגְמִין בְּיִשׁוּן דְאִרְגֻזָּא קָדְם יי: יב וּפְדַחוּ יַת בְּעַמְיָא דִּי אִמְרוּ יי דְהוֹן לֹא תַעֲבְדוּן יַת פְּתַגְמָא דְהוֹן: יי וְאִפְהִיד יי בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בְּיַד כְּד סָפַר בְּד מִיַּבֵּף קְמִימְד רִבּוּבוּ מְאֹרְמִתְכוּן בְּיִשְׁתָּא

וַיִּצַר עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ שָׁנִים: וְ בִשְׁנַת הַתְּשַׁעִית לְהוֹשִׁיעַ כְּבַד מִקְּבֵא־אֲשׁוּר אֶת־שְׁמֹרֹן וַיִּגְלֵ אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶשְׁוֶרָה וַיָּשֶׁב אֹתָם בְּחַלְה וּבְחָבֹר נְהַר גִּזְוֹן וַיְהִי בִּי־חַמְיָא בְּנִי־יִשְׂרָאֵל לִיתְהוֹה אֱלֹהֵיהֶם הַמַּעֲלֶה אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִתַּחַת יַד פְּרַעְה מִקְּבֵא־מִצְרַיִם וַיִּירָאוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים: וַיִּלְכּוּ בַּחֲקוֹת הַגֹּזִים אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמְלַכֵּי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשׂוּ: וַיִּחַפְּאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא־כֵן עָלֶיהָ: יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּבְנוּ לָהֶם בְּמֹת בְּכַל־עֲרִיקָם מִמְּגַדֵּל נֹצְרִים עַד־עֵיר מִבְּצֵר: וַיִּצְבּוּ לָהֶם מִצְבּוֹת וְאֲשֵׁרִים עַל פְּל־גְבַעַה גְבַהָה וְתַחַת פְּל־עֵץ רֵעֲוֹן: יי וַיִּקְמְרוּ־שָׁם בְּכַל־בְּמֹת בְּגֹזִים אֲשֶׁר־הִגְלָה יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ דְבָרִים רָעִים לְהַכְעִים אֶת־יְהוָה: יי וַיַּעֲבְדוּ הַגִּלְלִים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם לֹא תַעֲשׂוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה: וַיַּעֲבְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בִּיד פְּל־נְבִיאָו כְּר־יְהוָה לֹא־אָמַר שְׁבוּ מִדְּבָרֵיכֶם הַרְעִים וְשִׁמְרוּ מִצְוֹתַי וְחַקוֹתַי בְּכַל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־

בגוים ג' דגשים בקריאה ופי' כגוים אשר ה' מאביר בפניהם. כגוים אשר הגלה ה'. והעלה על דוהבם: וביהודה ה' בקריאה וסיבג' וביהודה הורדן מורה שמש. ויעד ה' בישראל וביהודה: עד השליכו אותם מעל פניו דרומיה: והיה כל סיר בירושלם וביהודה קדשו לבו דרשו את ה' בעירי: וחד בירושלם ויהודה כי על אף ה' היה בירושלם יהודה: שבו ה' חס' בבניא' ובכחובים ופי' ומספר בסדר ואתחנן: וכל אודייתא רבוב' חס' במ"ג מלאים ופי' נמסר בסדר ואתחנן: מצותי חקתי ג': בקריאה ופי' אשר שמע אברהם בקולי: אם שוב חשובוני ה' יעד ה' בישראל וביהודה

חולדות אחרון ויחפאו. מ' ק' ית:

ה' מגדל נזרים ר"ל מגדל שומרים שכאשר יהיו לאדם שדות רבות וכרמים זה אחר זה יבנה מגדל בתוכם לשמור פירוחיהם ולאדם כמה ולא הספיק להם זה אכל מהוץ לעיר הציבו להם מצנות ואשרים על כל גבעה נבוכה ותחת כל עץ רענן וזה כלו בהסך כוונת התורה שזוקה לעבוד הש"י לבדו ובמקום אחד לבד אחר הכנות בית המקדש: (יא) כגוים אשר הגלה ה' מפניהם. לא שלא נתנו אל לבם שאלו הפעולות המגונות לא אעילו לגוים אשר הגלה ה' מפניהם אך היו סבה שהקראה אותם הארץ: (יג) ויעד ה' בישראל וביהודה ביד כל נביאו כל חוזה. ר"ל ביד כל נביאים וכל חוזה וידמה שכחזה הוא וחרר שלם מהנביא

ה' מגדל נזרים ר"ל מגדל שומרים שכאשר זה אחר זה יבנה מגדל בתוכם לשמור פירוחיהם ולאדם כמה ולא הספיק להם זה אכל מהוץ לעיר הציבו להם מצנות ואשרים על כל גבעה נבוכה ותחת כל עץ רענן וזה כלו בהסך כוונת התורה שזוקה לעבוד הש"י לבדו ובמקום אחד לבד אחר הכנות בית המקדש: (יא) כגוים אשר הגלה ה' מפניהם. לא שלא נתנו אל לבם שאלו הפעולות המגונות לא אעילו לגוים אשר הגלה ה' מפניהם אך היו סבה שהקראה אותם הארץ: (יג) ויעד ה' בישראל וביהודה ביד כל נביאו כל חוזה. ר"ל ביד כל נביאים וכל חוזה וידמה שכחזה הוא וחרר שלם מהנביא

מצודת רוק

(ו) ויגל את ישראל ויושבו מל' ישיבה: (ח) כוריש. גירש: (ט) ויחפאו. מל' חשו וכסיו ור"ל הסתירו כדבר המנוסה: כן. ראו ונגזו כמולא יבין לרוב כן (שופטים יב) (יב) ס' ג' ופי' מל' גלל וזאת וס' ס' ג' ערס

עד הגלות היה חשע שנים: נהר גזון. ר"ל בתלה ובחבור העומדות על נהר גזון: (ז) ויהי כי חסאו וכו'. ר"ל הגלות הזה היה על שחפאו ב"י כי עד לא חלק האשע או קאח אטבים כי המלכים החפואים ולא הנימוס לעלות לירושלים אבל הושע בכל השומרים ונתן הכרירה ועב"ל לא עלו לירושלים ועבדו עניו הזהב ח"כ החפא להם יחשב: (ח) ומלכי ישראל. מלת בחוקות עומדת במקום שמים ובאלו אמר ובחוקות מלכי ישראל אשר עשו לע"ג: (ט) ויחפאו. אמרו כשהר על ה' דברים שאינם ראוים לאומרו כי כהשו בדיעתי והשבתו וכו"מ' כי אומרים אין ה' רואה אישע עוב ה' את הארץ (יחזקאל ח') וגאמר הוי המעמיקים מה' לכה"י ענה וכו' (ישעיה כ"ט): ממגדל נזרים. אף במגדל שעומדים בו הצופים וקראם נזרים כי ע"י שומרים בני העיר: עד עיר מצצר. ר"ל בכל מקום בקפן כגדול: (י) תחת כל עץ רענן. על מנחת חור: (יג) ויעד ה'. ה' יעד כס' ועל כי הדרך להחרוה בפני עדים אמר לשון ויעד: כל נביאים ולמספס

לנרות : (ט) ויגלה קיריה . את
 העם אשר כה הגלה למדינה
 ששמה קיר : (יא) עד כא .
 לפני עול המלך מדמשק :
 ואת

רלבג

ולא אמר להשחיתו : (ו) ויגשל
 את היהודים מאילות . ר"ל
 שכבר השליכס וגרסס משס
 והוא אילת שנגנה עוריה כמו
 שקדם : (ו) הקומים עלי . ר"ל
 הקמים עלי : (ט) ויגלה קיריה .
 ר"ל שהגלה העם אשר בדמשק
 אל קיר : (יא) ויכן אוריה
 הכהן ר"ל ויכנה אוריה הכהן
 את המזבח בעוד שהיה בל
 המלך אחז מדמשק עד שכאשר
 בא

יוחס . אחז . אסון . בעיר דוד'
 כסית' דכסיתו וס' וישכב שלמה'
 וישכב אסא . וישכב יהושפט'
 וישכב יוחס . תעבות ס' כתיב
 כן בליש' בקריאה וס' וילך בדרך
 סלמי ישראל דאזו דמלכום . וילך
 בורכי ראהו דדברי היסוס . גם
 כל שוי בהניס' יען אשר עשה
 גנשח . ויסר ואשיהו את כל .
 הגשוכ להפר סנודין . ואשלה
 אליכס דירמיה . ויתר דברי יהויקים
 ותעבותיו . כתעבותיה' לכנעני :
 כל אילין קדסאי תעבות כתיבין
 חס"ו קדס' וב' מ"ל דמ"ל וס'ו
 הכה בכסך . כתעבות הגוים
 דכנשה ברברי היסוס . ושאר
 תועבת כתיב חס' ו' כתיב : י"ו
 סליו בקריאה דלא סקס' א' ולית
 להן זוג וס' שלתך יתן את שלתך
 אשר שאלת . חסאס' לה' לאכל
 על הרם . ותרגי חיל למלחמה
 דשמואל . להשו' גלים נעים
 דספרא . וירסו חסוס ער היום
 הוה . פלסר וישלח אחז מלאכים
 פלסר ויער אלתי ישראל . סלו
 כרב רכלתך סלו . נשו לשוא
 ערד' ונשו את כלבתם' משהו
 יגורו אליו . הסורוס כי כבית
 הסורי' . השפות את שער הגיא
 החויק . קרוא אני קרוא לה . שרית
 כל אלה אנשי מלחמה כד"ח .
 קיאס משה ואזידן בכנהניו וסמואל

מצודת ציון

טז (ג) סורוס . גיכס : (ח) וילכו .
 מלשן מאר : (ו) ויגשל . ענין
 סלסלס כמו וגשל גווס כסס (דכוס)
 ז : (ח) ציז ס' . כנית ס' :
 לכך

בעיר דוד אביו ימלך אחז בנו
 תחתיו : מזא בשנת שבע
 עשרה שנה לפקח בן דמליהו מלך
 אחז בן יוחם מלך יהודה :
 ב בן עשרים שנה אחז במלכו ושש
 עשרה שנה מלך בירושלם ולא
 אביו : ג וילך בדרך מלכו ישראל
 וגם את בנו העביר באש בתעבות
 הגוים אשר הוריש יהוה אתם מפני
 בני ישראל : ד ויזבח ויקטר בפמות
 ועל הגבעות ותחת כל עין רענו : ה אז
 יעלה רצין מקד ארם ופקח בן
 רמליהו מלך ישראל ירושלם
 למדהמה ויצרו על אחז ולא יכלו
 להקחם : ו בעת ההיא
 השיב רצין מלך ארם את אילת
 לארם וינשל את היהודים מאילות
 וארומים באו אילת וישבו שם עד
 היום הנה : ז וישלח אחז מלאכים
 אל תגלת פלסר מלך אשור לאמר
 עבדך ונגד אני עלי והושעני מבפ
 מלך ארם ומבפ מלך ישראל
 הקומים עלי : ח ויקח אחז את הכסף
 ואת הזהב הנמצא בית יהוה
 ובאצרות בית המלך וישלח למקד
 אשור שחד : ט וישמע אליו מלך
 אשור ויעל בלך אשור אל דמשק
 ויתפשה ויגלה קירה ואת רצין
 המית : י וילך המלך אחז לקראת
 תגלת פלאסר מלך אשור דומשק
 וירא את המזבח אשר בדרמשק
 וישלח המלך אחז אל אוריה הכהן
 את דמות המזבח ואת תבניתו לכל
 מעשהו : יא ויבן אוריה הכהן את
 המזבח ככל אשר שלח המלך אחז
 בדרמשק בן עשה אוריה הכהן עד
 בוא המלך אחז מדרמשק : יב ויבא
 המלך מדרמשק וירא המלך את

אברהם וקראתו בקרנא דוד
 אברהם ומקד אחז בריה
 תחתיה : א בשנת שבע
 עשרי שנין לפקח בר
 רמליהו מלך אחז בר יוחם
 מקד שבטא דבית יהודה :
 ב בר עשרין שנין אחז בר
 מקד ושית עשרי שנין מקד
 בירושלם וקא עבד דכשר
 קדם יי אלהיה דוד
 אביו : ג ואז בארם
 מלכו ישראל ואת
 בריה אעבר בנורא
 כתועבת עממא דתרך
 יי ותהון מן קדם בני
 ישראל : ד וידח ואסיק
 בוסמין על פמתא ועל
 רמתא ותחות פד איין
 עבופ : ה בנין סליק רצין
 מקדא בארם ופקח בר
 רמליהו מקדא דישראל
 לירושלם לאנחא קרבא
 וצרו עד אחז וקא יכירו
 לאנחא : ו בעדנא התיא
 אחיב רצין מקדא בארם
 ית אית לארם ותרך ית
 יהודאי מאית וארמאי
 אתו לאית ויתיבו מן
 עד יומא תרין : ז וישקח
 אחז אנדן גות תגבת
 פלסר מלכא דאתור
 למיטר עבדך וברך אנא
 סק ופרוקני מיד מלכא
 בארם ומיד מלכא
 דישראל דקמו עלי :
 ח ונגיב אחז ית פספא
 וית דבא דאשתכח בבית
 מקדשא בני ובאוצרי בית
 מקדא ושבר דמקדא
 דאתור שוחדא : ט וקביל
 מגיה מלכא דאתור
 וסליק מלכא דאתור עד
 בדרמשק ואתרה ואגרי עמאי די
 בה קורניא ית קדמות תגבת פלסר
 מלכא דאתור דומשק וקוא ית
 מלכא די
 בדרמשק ושבר מקדא אחז
 גות אוריה פתנא ית דמות
 מלכא ית מיקוסיה לכך עובריה : יא
 ובנא אוריה
 בהנא ית מלכא פכר רשח מלכא
 אחז מדרמשק
 בן עבד אוריה פתנא עד דאתא
 מלכא אחז מדרמשק : יב
 ואתא מלכא מדרמשק וקוא
 מלכא ית מלכא

שמת יוחס : (ו) את אילת
 לארס . שכבר לקחה עוריה
 מלך יהודה : ויגשל את היהודים
 מאילות . והו אילת כי כן
 היתה נקראה אילת ואילות
 כן נדברי הימים אילות ופירוש
 ויגשל כמו וגשל גווס רביס
 מפני ענין גירושק וסילוח :
 ארומים כמו אילות . כתיב
 ארמים לפי שמלך ארם לקחה
 ועל ידו יגשו הארמים וקרי
 וארומים כד"ח כי לבני ארם
 היתה כמו שפירשו למעלה :
 (ו) הקומים עלי . תואר כפלס
 טוטים : (ט) ויגלה קיריה .
 העם אשר כה הגלה אל קיר
 וקיר היתה מאשור הוא שאומר
 עמוס הנביא וגלו עם ארם
 קירס

מצודת דוד

ההס . אחרי מות יוחס :
 מז (ה) בשנת שבע עשרה .
 כי יוחס מלך בבל לפקח וימי
 מלכותו ס"ו שנה וכלו צ"ו לפקח
 ואל מלך אחז : (ב) ושס ס' .
 ומקוטעות היו : (ג) העביר באש .
 היא עבודה המלך שמעביר בנו
 בין שמי מדורות אש : (ה) ולא
 יכלו להלחם . לא התגברו במלחמה
 על ירושלים : (ו) השיב וכו' את
 אילת . זו היא האמור למעלה
 אשר בנה עוריה והשיבה לחרס
 ויגשל . גלה משס היהודים
 והאדומים יגשו כה כלאר יגשו
 כה מאלו פרס לקחה אמהו ולפי
 שבה ארם להחזיר לאדום לזה
 אמר השיב לארם כאלו היתה
 שלהם מאז כי בלו במקום ליהודים :
 (ט) ויגלה . גלה ארמים אל קיר
 והיא מארץ אשור : (י) אוריה
 הכהן . יסכן שהוא אמריה המכר
 כד"ה ח' ס' וענין בסוף הספר
 כהשנן הדורות : את דמות
 המזבח . כי ישרה כניויו כנימיו
 ושלח הדמות אל הכהן לעשות
 מזבח כדמותו : לכל מעשהו . ר"ל
 את חכמת הניזורים הפרטים שבו :
 (יא) ככל וכו' . אף הניזורי הפרטים :
 עד

בדרמשק ואתרה ואגרי עמאי די
 בה קורניא ית קדמות תגבת פלסר
 מלכא דאתור דומשק וקוא ית
 מלכא די
 בדרמשק ושבר מקדא אחז
 גות אוריה פתנא ית דמות
 מלכא ית מיקוסיה לכך עובריה : יא
 ובנא אוריה
 בהנא ית מלכא פכר רשח מלכא
 אחז מדרמשק
 בן עבד אוריה פתנא עד דאתא
 מלכא אחז מדרמשק : יב
 ואתא מלכא מדרמשק וקוא
 מלכא ית מלכא

מרכים ב טו

רשי

גלעדים וימיתוהו : (ל) בשנת
 עשרים ליוחס. והואך היה זה
 והלא יוחס לא מלך חלל ו"ו
 והואך מונה לו עשרים ועשרי'
 של פקח שלמו בשנת ד' לאחו
 ח"כ היה לו לומר בשנת ד'
 לאחו ולומר בסדר עולם וכי
 לפשר לומר כן חלל שהיתה
 גזירה גזורה בימי יוחס. דבר
 אחר שרצה הכתוב למנות
 ליוחס בקבר ולא לאחו בחיים :
 (לג) בשנת שתיים לפקח .
 בתחילת שתיים ופקח מלך
 בשנת המשיש ושתיים לעזריה
 ועזריה מת כבוע ל"ב לו ומלך
 יוחס הגה בשנת שתיים לפקח
 מלך יוחס : (לה) הוא בנה את
 שער בית ה' העליון. השער
 הזה היה בין בית ה' ובין בית
 המלך כמו שראינו בדבר יואש
 ויורדו את המלך המביה ה'
 ויבואו דרך שער הרזים בית
 המלך ומה שאמר כי הוא בנה
 אהוה הוסף בו בניין או נפל
 ובנהו שריו שלמה בנה שער בין
 ביתו ובית ה' כמו שאמר
 ועולתו אשר יעלה בית ה' :
 (לו) בימי הכס החל ה' . אחר
 שמת

החיותוהו : כי וישאר פתגמי י"ג כעס
 פקחיה וכל די עבד הא
 אינון פתיבין עד ספר
 פתגמי יומיא קמקבי
 ישראר : כי בשנת חמישין
 ומרתין שגין לעזריה
 מקד שבטא דבית יהודה
 מלך פקח בר רמליהו עד
 ישראר בשמרון עסרין
 שגין : כי ועבד דביש קדם
 יי לא בטיא מן חובי רבעם
 בר נבא רחב ית ישראר :
 כט ביומי פקח מקבא
 דישראל אתא תגלת
 פקחאסר מקבא דאהור
 ושבא ית עיון וית אבד
 בית מעבא וית ינוח וית
 קדש וית חצור וית נקעדא
 וית נקיא פל ארעא שבט
 נפתרי ואנגינון דאהור :
 ל ומרד מירדא הוישע בר
 אקה על פקח בר רמליהו
 ומקיהו וקמליה ומקד
 תחותוהו בשנת עסרין
 ליותם בר עזיה : לא וישאר
 פתגמי פקח וכל די עבד
 הא אינון פתיבין עד ספר
 פתגמי יומיא קמקבי
 ישראר : לב בשנת פרתין
 דפקח בר רמליהו מקבא
 דישראל מקד יותם בר
 עזיהו מקד שבטא דבית
 יהודה : לג בר עשרין ותמיש
 שגין הוה בר מקד ושית
 עשרי שגין מקד בירושלם
 ושום אמיה ירושא בת
 צדוק : לד ועבד דבשר
 קדם יי פכל בעבד עזיה
 אבוהי עבד : לה רחוד
 בפתא לא עמרא עד קען
 עמא מדפחין ומסקין
 בוקמיא עד בפתא הוא
 בנא ית הרע בית
 מקדשא ביי עקאה :
 לו וישאר פתגמי יוחס וכל
 די עבד הא אינון פתיבין
 עד ספר פתגמי יומיא
 קמקבי דבית יהודה :
 לו ביומיא האינון שרי יי
 פקח בר רמליהו : לה

כז בשנת המשיש ושתיים שנה לעזריה
 מלך יהודה מלך פקח בן רמליהו
 על ישראל בשמרון עשרים שנה :
 כח ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מן
 חטאות ירבעם בן נבט אשר החטיא
 את ישראל : כט בימי פקח מלך
 ישראל בא תגלת פקחאסר מלך
 אשור וקח את עיון ואת אבל בית
 מעכה ואת ינוח ואת קדש ואת
 חצור ואת הגלעד ואת הגלילה כל
 ארץ נפתלו ויגלם אשורה : ל ויקשר
 קשר הוישע בן אקה על פקח בן
 רמליהו ויבחו וימיתוהו וימלך
 תחותיו בשנת עשרים ליוחס בן
 עזיה : לא ויתר דברי פקח וכל אשר
 עשה הגם כתובים על ספר דברי
 הימים למלכי ישראל :

לב בשנת שתיים לפקח בן
 רמליהו מלך ישראל מלך יוחס בן
 עזיהו מלך יהודה : לג בן עשרים
 וחמש שנה היה במלכו וישע עזיה
 שנה מלך בירושלם ושם אמו
 ירושא בת צדוק : לד ויעש הוישע
 בעיני יהוה פכל אשר עשה עזיהו
 אביו עשה : לה רק הפמות לא סרו
 עוד העם מנזפים ומקטרים בפמות
 הוא בנה את שער בית יהוה
 העליון : לו ויתר דברי יוחס וכל
 אשר עשה הלאהם כתובים על
 ספר דברי הימים למלכי יהודה :

לו בימים ההם החל
 יהוה להשליח ביהודה רצין מלך
 ארם ואת פקח בן רמליהו : לה וישב
 יוחס עם אבתיו ויקבר עם אבתיו

שומד כלוחו ארתמן : (ל) בשנת
 עשרים ליוחס. די' לו לומר בשנת
 ארבע לאחו שהרי כל ימי
 מלכות יוחס שש עשרה שנה
 חלל לפי שהי' אחו רעש רזס
 הכתוב למנותם ליוחס בקבר
 ולא לאחו בחיים כן הוא בסדר
 עולם : (לו) בימים הכס .
 בסוף ימיו של יוחס : להשליח .
 לגרות

רלבג

(כט) ויקח את עיון ואת אבל
 בית מעכה ואת ינוח ואת קדש .
 הגה זה היה לפי מה שאחשוב
 מה שזכר בספר ד"ה כי חגלת
 פקחאסר מלך אשור הגלה
 לראובני ולגדי ולחזי שסט
 המשי ויבואם לחלל וחבר
 והרי מדי ונבר גזון ולפי שאלו
 המדינות היו מדרך אשור אמר
 בזה המקום ויגלם אשורה :
 (לג) בשנת שתיים לפקח בן
 רמליהו מלך ישראל מלך יוחס .
 ר"ל בראש השנ' השנית כי בראש
 שנת חמישים ושנים לעזריה מלך
 פקח ומת עזריה בשנה ההיא :
 (לו) בימים הכס החל ה'
 להשליח ביהודה או לשלח וזה
 כיס אהרי מות יוחס כי בימי
 אחו נחמדו חלל המלכים על
 ירושלם מפני רוב חטאי אחו
 כמו שנתבאר בספר ד"ה וחס
 הטו כה מכה גדולה ואחר זה
 היו צרים על ירושלם ולא יכלו
 להלחם כי חמל הש"י על יבדו'
 ולא

חיה אל ירמיהו : אשורה ו'
 קמצין בקריאה וס' ישכנו
 סחולה עד שור אשר . בימי פקח
 מלך ישראל בא תגלת פקחאסר
 ויגל מלך אשור את ישראל
 עד אשר הסיר . בשנת התשיעית
 להוישע . תורה בסלה . היה
 במלכו ו' וס' יהורם בן יהושפט
 דמלכים . אמציהו בן יואש
 עזריה בן אמציה . יוחס . חקיהו .
 בלא חמדה . יוחס תנינא
 דדברי הימים : אשר עשה ו'
 וס' עשרי . אחורו . יהואש .

מצודת ציון

(כט) חלל בית מעכה . כן שספור
 כגולג . ארץ כנול : (לז) החל
 סחול : להשליח . לגרות ולספס
 כמו סני משליח ק' (שמות ת)
 טורש

מצודת דוד

טקיה : (כז) בשנת המשיש
 וסתיס . כי פקחיה מלך בנ'
 לעזריה ומלך פתים מקושעות
 וכלו בנ"א לעזריה ובשנה הבאה
 מלך פקה והיא ח"ב לעזריה :
 עשרים שנה . ומקושעות היו :
 (ל) בשנת עשרים ליוחס . כי פקח
 מלך בנ"ב לעזריה ובסוף השנה
 היא מת עזריה ובהחלת השנה
 הבאה מלך יוחס בנו וימי מלכותו
 ט"ז שנה ופקח מלך כ' שנה והס'
 שנה אחת ממלכות עזריה וט"ז
 ממלכות יוחס וזה ג' שנים אהרי מות
 יוחס וכלו ח"כ ב"ש מהחלת
 מלכות יוחס ובהחלת השנה
 הבאה מלך הוישע והיא כ' להחלת
 מלכות יוחס וראה הכתוב למנות
 שנות הוישע לימי יוחס האדיק
 בקבר ולא לימי אחו בנו הרשע
 בחיים : (לג) בשנת שתיים . כי
 פקח מלך שנה אחת בימי עזיה
 ויוחס מלך שנה שנה הבאה והיא
 בשנת ב' לפקח : (לז) ויש ובי'
 ומקושעות היו : (לה) הוא בנה
 ר"ל עשה עליו בנין נכבד וגדול
 ממה שסחיה או שנפל ועשהו
 מהדס וואלי זהו הנקרא שער ה'
 החדש (ירמיה כו') : (לו) בימים
 הכס

היה דברי אשר ואל תמי וגו' (ישעיהו כה יא): (טו) כי לא פתח שר העיר לא פתח לו את העיר לקבלו לחמך עליהם: ההדומה: את הנשים ההרות שבה בקע: (כס) שלישו. גבור שלו: את ארגוב ואת האריה. כל ארגוב לשון בלעטן החשובין וכל טרטיגין בלשון ארמי כלשון החשובין למלכות בחרמון הגדול אשר אלל הארגוב: ואת האריה. יש לומר שהיה ארז' של זהב עומד

רלבג

כן שם פתח שנה כשהמליכותו בשני ארזי: (טו) ואת גבוליה מתרצה כי לא פתח. ידמה שהפסח לא היתה מרצן ישראל וקרא לה מנחם לשלום ולא הפסחה להשלים עמו ולא פתח לו גולה הבה אותה ואת כל אשר בה ואת גבוליה אשר מחוץ לעיר מתרצה ואילך וגם כל שנה גדלים הזקוקים הנטויים קברו' אשר בה בקע: (כה) בחרמון בית המלך את ארגוב ואת האריה. אחשבו שארגוב קרא קאמונה של כל חבל ארגוב והאריה קרא גבור אשד יקראוהו אריה על נד ההשאלה לרוב גבורתו. והנה קשר עליו פקח עם שני אלו השדים והיו עמו גם כן חמשים איש מצני גלעד' כי לכני גלעד היה חבל ארגוב לפי מה שאחשבו: ויקח

שלום ג' מ'ל' בנביא' ופי' שלום בן יבש מלך ר"ם. ויעל מנחם בן גרי. ויתר דברי שלום. וכל כתובי' דבני' מלאים במ'חם' ופי' שלם בנו החביבם. לשלם הקרתי. ויחוקדו בן שלם. אישה שלם בן תקוה. השערים בני שלם תנינא דעורא. שלם ומלם ואורי: ההרומיה ה' סלין בתרי טעמי מ'ל' הפסחה לא ישרתנה מירכא חתובתה כי אם בח' מקובות ופי' מה'ל'טג תלו'ש ופי' בסדר אחר: י"ח פסוקים על על ופרח במצועין וסימן ישרצו הכמים שרץ נפש. או טעא אברה. צו את אהרן. והפחה לקחו את אשר עשה פיכה. ויסיפו בני ישראל דוהוק ה' את עגלון. ואמר לנו וישלח אתה. ותקם חמת אהרן אכלה בשלה. לא טוב הדבר הזה. ועתה בה תאמר לעבדי לדוד רשטואל. וינאם פגרים את הכסף. והמלך המסיד את השליש. ערות על יאור. על כן על בחוריו. ואמרתם על מה. גבה לך בישך. לא לנו ה'. הנה בית הסן. הדבר אשר

שלום וקשו' אשר קשר הנם פתובים על-כפר דברי הימים למלכי ישראל:

מז און יפה-מנחם את-תפסח ואת-פל-אשר-בה ואת-גבוליה מתרצה פי לא פתח ויד את-פל-התרויה-פקע: י" בשנת שלשים ותשע שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן-גדי על-ישראל עשר שנים בשמרון: י" ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מעל חטאות ירבעם בן-נבט אשר-החמיה את-ישראל פלימיו: יש בא פול-מלך-אשור על-הארץ ויתן מנחם לפול אלף כפר-כסף להיות ידיו אתו להחזיק הממלכה בידו: כ ויצא מנחם את-הכסף על-ישראל על פל-גבורי החיל לתת למלך אשור חמשים שקלים כסף לאיש אחד וישב מלך אשור ולא עמד שם בארץ: כא ויתר דברי מנחם וכל-אשר עשה תלוזיהם פתובים על-כפר דברי הימים למלכי ישראל:

כב וישבב מנחם עם-אבותיו וימלך פקחיה בנו תחתיו: כג בשנת חמשים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקחיה בן-מנחם ער-ישראל בשמרון שנתים: כד ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מחטאות ירבעם בן-נבט אשר החמיה את-ישראל: כה ויקשר עליו פקח בן-רמליהו שלישו ויפחיו בשמרון בארמון בית-מלך את-ארגוב ואת-האררה ועמו חמשים איש מפני גרעדים וימתהו וימלך תחתיו:

מצודת דוד

ל"ט לעזיה: (טו) מתרצה. מעבר הרצה: כי לא פתח. על שלם פתח הפתח זה שער הכיר לבוא בה ולזה הכה את תפסח ואת גבוליה אשר מעבר הרצה: בקע. פתח מצני ההרות להוליה וולדותיה: (יז) בשנת שלשים וחשע. ר"ל אחר שבער ל"ט לעזריה כי שלום מלך בצוף ל"ט לעזריה ונהרג אחר ימה וכשה הבאה בכלות ל"ט לעזריה בהלה מ' מלך מנחם: עשר וגו'. ומקצועות היו: (יב) זה פול. כאלו זה של וכל חמשים מנחם לחם לו אלף שר כסף לעזור לו על המלוכה: (כ) ויואל

ומידיה די מרד הא אינון פתיבין על ספרי פתגמי יומיא למלכי ישראל: י"ז פבן מנחם מנחם ית תפסח וית פד די בה וית תחומיהא מתרצה ארי לא פתחת הרעהא לאשקמא ומנחם וית פד מעריתיהא פוע: י" בשנת תלתין ותשע שנין בעזריה מלך שבטא דבית יהודה ומלך מנחם בר גדי ער ישראל עשר שנין בשמרון: י" ויעבד דבייש קדם יי לא סמא מער חובי ירבעם בר נבט דתיב ית ישראל פד יזמיה: י" אתא פול מלכא דאתור ער ארעא ויהב מנחם לפול אקה פפרין דכסף לאשקמא ידוהי עמיה לאתקפא מכותא בידיה: כ וירמא מנחם ית פספא ער ישראל וער פל גברי חיקא למתן למלכא דאתור חמשין סלעין דכסף לגברא חד ותב מלכא דאתור וקא אנזיק תמן בארעא: כא וישאר פתגמי מנחם וכל די עבד הקא אינון פתיבין ער ספר פתגמי יומיא למלכי ישראל: כב וישביב מנחם עם אבותיה ומלך פקחיה בריה תחתיה: כג בשנת חמשין שנין בעזריה מלך שבטא דבית יהודה מלך פקחיה בר מנחם ער ישראל בשמרון פרתין שנין: כד ויעבד דבייש קדם יי לא סמא מחובי ירבעם בר נבט דתיב ית ישראל: כה ומרד עזריה פקח בר רמליהו גבריה ומחזי בשמרון בארמון בית מלך את ארגוב וית ארזא ועמיה חמשין גברא מפני גרעדי וקמגיה ומלך

י"ז בשנת חמשים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקחיה בן-מנחם ער-ישראל בשמרון שנתים: כד ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מחטאות ירבעם בן-נבט אשר החמיה את-ישראל: כה ויקשר עליו פקח בן-רמליהו שלישו ויפחיו בשמרון בארמון בית-מלך את-ארגוב ואת-האררה ועמו חמשים איש מפני גרעדים וימתהו וימלך תחתיו:

הם היו רשעים כלם ואילו היו טובים ארכה מלכותם עוד וכבר היתה מלכותם ראויה להפסק קודם זה מפני עוונותם ולא מלך זכריה אותם ששה חדשים אלא לקיים דבר ה' בעבור שידעו העם כי אמת דבר הנביא ליהוא בשם ה' כשחמר לו בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל: (טו) את תפסח ואת כל אשר בה. תפסח לא היתה מרצן ישראל אלא מעבר הנהר מארס וכן כתוב כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה ונראה כי היתה לגבול ארץ ישראל כפי חרצה וחרצה היתה מארץ ישראל מקומו של מנחם ומאחז בא להלחם על תפסח וקרא לשלום חליה להיותה לו למס ולא פתח לו עם העיר וזה שאמר כי לא פתח ויך והכה אותה ואת כל גבוליה מתרצה כלומר מגבול חרצה ואילך כל הנחמא בכל גבוליה הכה ועוד כי כל ההרות שבה בקע דרך נקמה ובזיון: ההדומה. בשתי ידיעות כמו בתוך האבלי: (כ) ולא עמד שם בארץ. לא כיון שקבל הכסף ולא שמרה מאויב אחר וי"ח ולא אנזיק חמין בארעא: (כה) בארמון בית מלך. כן כתיב וקרי המלך והענין אחד: את ארגוב ואת האריה. עם ארגוב ועם האריה ושני גבורים היו שמש כך ועמיהם בא ועם חמשים מצני גלעדים

מצודת ציון

(יט) ידיו. כח ידיו: להחזיק מל' חזק: (כה) שלישו. שר שלו: חלל

מצודת דוד

מנחם. הוילא את הכסף חזולתו והסילו על ישראל ומפרש שעל גבורי החיל הטייל כל אחד חמשי' שקל: ולא עמד. לא נחשכ: (כג) בשנת חמשי' שנה. כי מנחם מלך בשנים מ' לעזריה ומלך י' שנים מקצועות וכלו הם כן במ"ט לעזריה ובשנה הבאה מלך פקחיה והיא ל' לעזריה: שנהי'. ומקצועות היו: (כה) בארמון. צהיכל של בית המלך. את ארגוב ואת האריה. עם הארגוב ועם האריה והם שמות שני גבורים ואולי נקרא ארגוב על שהי' מושל בחבל הארגוב והאריה ע"ש גבורתו ופקח ההכבר עמהם ועוד היו חמשי' איש וחמשה את סקמיה

לקה עווייה כזרעת : וישכ צבית החפסית. אמרו ר"ל כי המלכות היא עבודה שהרי צריך לשאת כל משא העם עליו ולשמוע אליהם ולשפוט משפטיהם בין בראונו בין שלא בראונו. אם כן המלכות היא עבודה וכשלא ערע עווייה וישכ לו צבית אחד לכדו הכה הוא חפסו מן העבודה שהיה זה לפיכך נקראת הצבית צבית החפסית ועוד אמרו ששעה לו צבית הצבית הקבוצת כד"ל במחיים חפסיו וז"ל ויחב מנחם לירושלם : שופט את עם הארץ. לדבריו כל הימים שאכזו היה מזורע הוא היה שופט את עם הארץ וכן הוא משמעות הכתוב ולדברי ר"ל כי צבית שגטרע נולד ולא שפט את עם הארץ אלא אחר שגדל והיה בן דפת וקודם לכן היו הוקנים והערים שופטים את עם הארץ :

סגיר עד יום מותיה ויתב פר קן ירושקם ויוחם פר מקבא ממנא עד ביתא דאון ית עמא דארעא : וישאר פתגמי עזריהו וכל די עבד הלא אינון פתיבין עד ספר פתגמי יומיא למלכי דבית יהודה :

ו וישקיב עזריה עם אבתוהו וקברו יתיה עם אבתוהו בקרתא דרוד ומקבא יותם פריה תחותיה : ח בשנת תתין ותמני שנין געזריה מקבא שבטא דבית יהודה מקבא זכריהו בר ירבעם על ישראל בשמרון שתא ירחין :

ט ועבד דביש קדם יי פמא דעברו אבתוהו לא קמא מחווי ירבעם בר נבט דחב ית ישראל : י ומרד עזריה שקם פר יבש ומקחי קדם עמא וקמגיה ומקבא תחותיה : יא וישאר פתגמי זכריהו הא אינון פתיבין עד ספר פתגמי יומיא קמדי ישראל : יב הוא פתגמא דיי די מקרי עם יהוא למימר בגין רבעאון יתבון קב על פורסי מקבוא דישראל ויהוה בן : יג שקום בר יבש מקב בשנת תלתין ותשע שנין געזיה מקבא שבטא דבית יהודה ומקבא ירח יומין בשמרון : יד וסקיק מנחם בר נדי מתרצה ואתא לשמרון ומקחא ית שקום בר יבש בשמרון וקמגיה ומקבא תחותיה : טו וישאר פתגמי שקום חולדות אתרן צבית החפסית. סודיות : כני רביש (סודיות ח) :

עדיןם מותו וישב בבית החפסית ויוחם פתגמי עזריהו ויתב פר קן ירושקם ויוחם פר מקבא ממנא עד ביתא דאון ית עמא דארעא : וישאר פתגמי עזריהו וכל די עבד הלא אינון פתיבין עד ספר פתגמי יומיא למלכי דבית יהודה :

ו וישקיב עזריה עם אבתוהו וקברו יתיה עם אבתוהו בקרתא דרוד ומקבא יותם פריה תחותיה : ח בשנת תתין ותמני שנין געזריה מקבא שבטא דבית יהודה מקבא זכריהו בר ירבעם על ישראל בשמרון שתא ירחין :

ט ועבד דביש קדם יי פמא דעברו אבתוהו לא קמא מחווי ירבעם בר נבט דחב ית ישראל : י ומרד עזריה שקם פר יבש ומקחי קדם עמא וקמגיה ומקבא תחותיה : יא וישאר פתגמי זכריהו הא אינון פתיבין עד ספר פתגמי יומיא קמדי ישראל : יב הוא פתגמא דיי די מקרי עם יהוא למימר בגין רבעאון יתבון קב על פורסי מקבוא דישראל ויהוה בן : יג שקום בר יבש מקב בשנת תלתין ותשע שנין געזיה מקבא שבטא דבית יהודה ומקבא ירח יומין בשמרון : יד וסקיק מנחם בר נדי מתרצה ואתא לשמרון ומקחא ית שקום בר יבש בשמרון וקמגיה ומקבא תחותיה : טו וישאר פתגמי שקום חולדות אתרן צבית החפסית. סודיות : כני רביש (סודיות ח) :

הימים שכנסם להיכל להקטיר על המזבח הקטורת : צבית החפסית. פשה לו בית צבית הקבוצת כמה דלח אמר במחיים חפסיו בירושלמי : (ח) צבית שלשים חף חבלין יש ללמוד שמלך עזריהו שנה לעזריהו מלך יהודה מלך זכריהו. אמרו ר"ל כי צבית צבית חפסו מן העבודה שהיה זה לפיכך נקראת הצבית צבית החפסית ועוד אמרו ששעה לו צבית הצבית הקבוצת כד"ל במחיים חפסיו וז"ל ויחב מנחם לירושלם : שופט את עם הארץ. לדבריו כל הימים שאכזו היה מזורע הוא היה שופט את עם הארץ וכן הוא משמעות הכתוב ולדברי ר"ל כי צבית שגטרע נולד ולא שפט את עם הארץ אלא אחר שגדל והיה בן דפת וקודם לכן היו הוקנים והערים שופטים את עם הארץ :

רלבג

באר ד"ה פי זה קרה לו מפני חשבו להקטיר במוזבח הקטורת והנה היה אז יוחם בן המלך שופט את עם הארץ בחייו אביו והסעת שהיה מזורע ישכ צבית החפסית לפי שהיה צריך לישב צדד ממזרח צבית החפסית לפי שהמזורע אין לו עסק עם בני אדם והוא מפני זה חפסיו מהמקום והמלכות :

(ח) צבית שלשים ושמהנה שנה לעזריהו מלך יהודה. לפי שכבר מלך ירבעם בחייו עשרים ושש שנה הנה היה זה צבית כ"ז לעזריהו ולזה ידמה שמלך עזריה בחייו אביו ו"א שנה כי קשרו עליו קשר בירושלם מעת סר מאחרי ה' וינס לכיש ולא המליכו כל עם יהודה את עזריה ומלך בחייו אביו ו"א שנה וכבר הנאמן על זה הוא אמרו הוא צבית את אילת וישעה ליסודה אחרי שכב החלף עם אבותיו חס לעזרת קצת פי מלך בחייו אביו והיכ בן

מצודת ציון

(י) קבל עם. הנגוס על נגד הוא קבל : (יג) ירח. חדש על שהוא נמנס במהלך היום :

מצודת דוד

אחד חס כן קדמה מלכות ירבעם למלכות עזריה שלם שנים מה שמלך בחייו אביו ומלכה שנים מ"א שלו בל"ה לעזריהו ולא מלך זכריהו : (יג) הוא דבר ה'. מוכב על המקרא שלפני כניו סנה' וימלך החמיו הוא דבר ה' ויחי בן. כי מלכו יהואחז ויהואם וירבעם וזכריהו ושקס מרעו המלכה : (יג) צבית שלשים והשע. כי צבית מלך בל"ה לעזריה ומלך שש השנים והארזי מלך שלוש והוא ל"ט

באר שכל לו בזעט עם הכהנים צעה בא להקטיר ומיחו צו : צבית החפסית. ר"ל עוב הנהגת המלכות והיה חפסיו מזה העמל וכמ"ס ר"ל שהמלכות יהשכ לעבודתו לפי רוב קמלם : על הצבית. היה ממונה על צבית המלך להיות שופט משפט השם חמת המלך : (ח) צבית שלשים ושמהנה. כי ירבעם מלך שלם שנים בחייו אביו ולא אחרי מות אביו וצין כולם מ"א וכלו ח"כ בל"ה לעזריה כי התחלה מלכות עזריה משמלך בחייו אביו והתחלה מלכות ירבעם משמת אביו היו בזמן

(יד) ואת בני התערבות. בני השרים שהיו נתונים בבית המלך לערצון שלא ימרדו אבותם בו וכן ת"י בני רברביא: (יז) ויהי אמניו וגו'. כל חמש עשרה שנה חלק עוויבו בני בחייו שכן כתוב (כ"ה ב' כ"ה ב"ח) ומעת אשר פר אמניו מאחר הנביא כי יעז ה' להשיחך: וינסי לביתה. שם היה כל ט"ז

רלבג

ספר כד"ה כי אמניו הנבוא אלהי בני שעיר ולפניהם ישחוו וככנת זה הטעם נפל ביד וואס הוא. והודעה עמו: (י) הכבד ועב בנימין. הוא מענין הכבוד וכלילו. אמר סבבון יהיה שיבב בביתו כי ושיגור קלון מולת המלחמה: (יא) בבית שמש אשר ליהודה. הנה מרוב בטחון וואס לנכח מלך יהודה הלך אליו להלחם בלרצו ולזה ספר כי בבית שמש אשר ליהודה היתה המלחמה: (יג) בשער אפרים עד שער הפנה. ידמה שבזה שם שער היה נכנס בו שבת אפרים כנכנס לירושלם ולער הפנה היה שער אשר הוא כמון לבית ה' והוא נקרא שער הפנה כי הוא היה פנה והיכוד לקדוש ישראל: ואת בני התערובו' הם בני השרים שהם לערבו' למלך שלא ימרדו בו לאבנותיה' והנה זכר כי היה אמניו אחרי וואס ט"ז שנה. כלילו וזה לערבו' כי מפני שנקמה כל כך וואס ואמר לאמניו ונפלת אתה ויהודה עמד הנה הוא מת קוד' אמניו חמש עשר' שנה והנה היה כן כי כנר מלך וואס קודם אמניו שקו שנים וי"ד שנה מלך בימיו ונשאר לאמני' ט"ז

הַבַּיִת הַפִּיט אֶת־אֲדָרֹם וְנִשְׁאַף לַבָּרָה
 הַכְּבֹד וְשָׁב בְּבֵיתָהּ וּלְמַה תִּתְּנָהּ
 בַּחַיִּה וְנִפְלְתָה אֶתָּה וַיְהוּדָה עִמָּךְ :
 יֵאָמְרָא שְׂמַעֲמִצְיָהוּ וַיַּעַל יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־
 יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּבֹאֵא פָּנִים הוּא וְאַמְצִיָּהוּ :
 מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּבֵית שְׁמֹשׁ אֲשֶׁר
 לַיהוּדָה : יב וַיִּנְגַח־יְהוּדָה לְפָנָי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּנְסוּ אִישׁ לְאַחֲרָיו : יג וְאֵת אַמְצִיָּהוּ
 מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּיַד־יְהוֹאָשׁ בֶּן־אֲחֹזָיָהוּ
 הַנָּשׂוּ יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּבֵית
 שְׁמֹשׁ וַיְבֹאֵוּ יְרוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ בַּחֲזוֹמֹת
 יְרוּשָׁלַם בְּשַׁעַר אֶפְרַיִם עַד־שַׁעַר
 הַפֶּנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה : יד וּלְקַח
 אֶת־כִּרְיֵת־הַחֹב וְהַכֶּסֶף וְאֵת כָּל־
 הַחֲלָיִם הַנִּמְצְאִים בְּיַת־יְהוָה
 וּבְאֹצְרוֹת בַּיִת הַמֶּלֶךְ וְאֵת בְּנֵי
 הַתְּעַרְבוֹת וַיֵּשֶׁב שְׁמֹרֹנָה : טו וַיִּתֵּן
 דִּבְרֵי יְהוֹאָשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ
 וְאֲשֶׁר גָּלַחֵם עִם אַמְצִיָּהוּ מֶלֶךְ־
 יְהוּדָה חֲלָאֵהֶם בְּתוֹבִים עַל־כֶּסֶף
 דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל :
 טז וַיִּשְׁפֹּב יְהוֹאָשׁ עַם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר
 בְּשִׁמְרוֹן עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ
 ירבעם בְּנוֹ תַחְתָּיו :
 יז וַיְהִי אַמְצִיָּהוּ בֶן־יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה
 אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָח מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה : יח וַיִּתֵּן
 דִּבְרֵי אַמְצִיָּהוּ חֲלָאֵהֶם כְּתוּבִים
 עַל־כֶּסֶף דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי
 יְהוּדָה : יט וַיִּקְשְׂרוּ עָלָיו קֶשֶׁר
 בִּירוּשָׁלַם וַיִּנָּס לְכִישָׁה וַיִּשְׁלַח
 אַחֲרָיו לְכִישָׁה וַיִּמָּתֵהוּ שָׁם :
 כ וַיִּשְׂאֵל אֹתוֹ עַד־הַפּוֹסִים וַיִּקְבֹּר

מִיִּמְחָא מוֹחִיתָא ית אַנְשֵׁי
 אֲדָרֹם וְרֵאִים עֲקָה לְבָרָה
 אַחֲרָיו וְהֵיב בְּגִידָהּ וְקִמָּא
 אֶת מַתְרֵי בְּבִישָׁתָא
 וְתִתְקַמֵּיל אֶת וְדָבָרֵי יְהוּדָה
 עִמָּךְ : יא וְקָא קְבֵר אַמְצִיָּהוּ
 וְסָקִיק יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ
 דִּישְׂרָאֵל וְאַקְבִּירוֹ אֶפְרָיִם
 בְּקִרְבָּא הוּא וְאַמְצִיָּהוּ
 מֶלֶךְ שְׁבִמָא דְבֵית יְהוּדָה
 בְּבֵית שְׁמֹשׁ דִּי לְשִׁבְמָא
 דִּיהוּדָה : יב וְאַתְּבָרוּ אַנְשֵׁי
 יְהוּדָה קִדְּם יִשְׂרָאֵל וְאַכִּיבוּ
 גְבַר לְקִירוֹתָיו : יג וַיִּתֵּן
 אַמְצִיָּהוּ מֶלֶךְ שְׁבִמָא
 דְבֵית יְהוּדָה בֶּר יְהוֹאָשׁ
 בֶּר אַחֲזָיָה אֲחֵר יְהוֹאָשׁ
 מֶלֶךְא דִּישְׂרָאֵל בְּבֵית
 שְׁמֹשׁ וְאֵתוֹ לִירוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ
 בְּשַׁעֲרָא דִירוּשָׁלַם בְּתַרְע
 שְׁבִמָא דְאַפְרַיִם עַד הַרְע
 וַיִּתֵּאֵא אַרְבַּע מֵאָה אַמִּין :
 יד וַיִּסִּיב ית כָּל דְּתִבָּא
 וְכֶסֶףא וַיִּתֵּן כָּר מְנִיָּא
 דְאַשְׁתַּחֲכֹחוּ בֵית מֶלְכָּשָׂא
 בְּיָ וַיִּגְנְזוּ בֵית מֶלְכָּא וַיִּתֵּן
 קְנִי רְבִרְבִּיא וְתַב לְשִׁמְרוֹן :
 יז וַיִּשְׁאַר פְּתָנְמִי יְהוֹאָשׁ
 דִּי עֵבֶר וּגְבוּרָתִיהּ וְדִאֲגוּתִיהּ
 עִם אַמְצִיָּהּ מֶלֶךְ שְׁבִמָא
 דְבֵית יְהוּדָה הֲלָא אֵינוֹן
 פְּתִיבִין עַד כֶּסֶף פְּתָנְמִי
 וַיִּמָּיָא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל :
 טז וַיִּשְׁכִּיב יְהוֹאָשׁ עִם
 אֲבֹתָיו וַיִּתְּנֵהוּ וְאֵת קְבֹר
 בְּשִׁמְרוֹן עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
 וְקִבֵּר ירבעם בְּבִישָׁתָא
 פְּתוּחָתָהּ : יז וַיִּתֵּאֵא אַמְצִיָּהוּ
 בֶּר יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ שְׁבִמָא
 דְבֵית יְהוּדָה בְּתַר דְּבֵית
 יְהוֹאָשׁ בֶּר יְהוֹאָח מֶלְכָּא
 דִּישְׂרָאֵל חֲמִשׁ עֶסְרִי שָׁנָן :
 יח וַיִּשְׂאֵר פְּתָנְמִי אַמְצִיָּהּ
 כֶּסֶף וַיִּמְדְּרוּ עֲלֵיהּ מִיִּרְדָּא בִירוּשָׁלַם
 בְּתַרְדֵּי קְדִישׁ וְקִמְלוּהִי תָמָן : יט וַיִּמְדוּ יְתִיה עַל סוֹסוֹתָא וְאֵתְקַבֵּר בִירוּשָׁלַם

מצודת דוד

(י) הכה. בעבור שהבית זה אדום נהגה לכן : הכבד ופז בנימין. ר"ל אם חשב כביתך ותחדל מלהתהסס בו אז תשאר ככבודך שקיים כנחמן אדום : ולמה תתגרה ברעה. למה תתגרה עמדי בעבור הדין עליך הרעה ותסול אחרה ועמך : (ג) בשער אפרים. לפרוץ ופרץ עד השער העומד בפנת העיר והיה הפניה באורך ח' אמה : (יד) בני התערבות. בני השרים שהם ביד המלך לערצון שלא ימרדו בו אבותיהם : (יז) חמש עשרה שנה. כי אמניו מלך כב' ליואש ויואש מלך ס"ז שנה מלבד שתי השנים שמלך בחיי אביו וכלו ח"ב כ"ז לאמניו ואמניו הלא מלך כ"ט שנה ח"ב עם הכה שמש בו יואש חזי אמניו אמניו ס"ז שנה : (יט) בירושלם. כ

מצודת ציון

(י) וכתב לנך. ענין התרוממות גוף : חתמה. כתמה : כ"ז : (יז) התערבות. מל' ענינו. ומשכן : מורה

הלא אינון פתיבין על פתרוני קדוש ושיקחו יואש קדוש לנך. ענין התרוממות גוף : חתמה. כתמה : כ"ז : (יז) התערבות. מל' ענינו. ומשכן : מורה

שמים ליואש בן יהואחז. כיצד בשנת תשעה ושלושים ליואש מלך יהודה מת אחויה ומלך יואש בנו ואף על פי שמלך בחיי אביו כמו שפירשנו אחר מיתת אביו מונה לו עתה המלוכה הכה תשעה ושלושים ושנת הארבעים שנת יואש מלך יהודה ומלך אחזיהו בנו באותה שנה הכה בשנת ששים ליואש מלך ישראל מלך אחזיהו: (ו) לא יומתו אבות על בנים. כי משמעות הכתוב כן הוא כמו שאמר איש כחטאו יומת אלא שכוונתו ז"ל קבלו כי בכלל לאו זה עדות הקדושים כמו שהרגם אונקלוס על פוס כנין ועל פוס אבוהון אבל עיקר ההוכחה הוא שלא יומתו האבות בעון הבנים והבנים בעון אבות כמו שהביא רמיה הכה מן הספוק: ימות. כתיב וקרי יומת והענין אחד: (ז) בני המלח. כתיב וקרי בני מלח והענין אחד: עשרת אלפים. וזכר המוכים בני מלח ולא זכר השאר שאומר בדברי הימים עוד עשרת אלפים שבו חיים ויבואו הסלע לראש הסלע וישליכוו מראש הסלע וכלם הכקע: ותקטש את הסלע במלחמה. ת"י וכפש ית כרכא בקרבא המזודה היתה בסלע: ויקתאל. אחר שלח המנודה שנה את שמה וקרא את שמה יקתאל על ענין ידוע אללם: (ח) לכה נתרצה פנים. פי' למלחמה והענין שרצה להלחם עמו אומר בדברי הימים כי לבת אחזיהו להלחם בגדוס זכר מישאל מהא אלף גבורים זילכו עמו והניחם במצות הדין ואמר ללם שילכו למחזם וזרה אדם ופשטו כערי יהודה והכו מהם ג' אלפים וזו כזו רבה ומפני זה רצה להלחם אחזיהו עם מלך ישראל: (ט) החוח אשר בלבנון. משלו משל זה וקרא מלך יהודה החוח וקרא ארז ומשל תנה את נתן לבני כלומר אפילו רצה להתחבר עמו

לזאת: (י) ויקרא את שמה יקתאל. שהיתה לו לקיחיו שונים כמו שכתוב (כד"ה ב' כ"ה יד) אחרי כן אמציהו מהכות את אדומים ויבא את אלכיו בנו שער לאלהים ולפניהם ישתחוה וגו' והוכיחו הנביא ואמר לו (ד"ה ב' כ"ה ט"ז) ידעתי כי ינחן אלהים להשחיתך ומה היא העצה שהיא

מלך אמציהו בר יואש מקדו: שבתא דבית יהודה: ב בר עסרון וחמש שנין הנה בד מקדו ועסרון ותשע שנין מקדו בירושלם ושום אמיה יהועדן מן ירושלים: ועבד דכשר קדם יי לחוד לא פדון אבוהי פקד לעבד יואש אבוהי עבד: ד לחוד בכתא לא עברא עד פנן עמא מדבחיין. ומסקין בוסמין על פמתא: והנה בד תקיפת מקבתא בידיה וקמט ית עבדוהי די קמטו ית כרכא אבוהי: ו יות בגי מקביא לא קמט פמא דכתיב בספר אוריתא דמשה דפקיד יי קמימר לא יומתון אבון עד פום בגין ובגין לא יומתון עד פום אבון אנהין אנש פחויה ימות: ו הוא מקרא ית אנש אדום פגי מלח עסקא ארפין וכבש ית כרכא בקרבא וקרא ית שמה יקתאר עד יומא הדין: פגון שלח אמציהו אנגדון גות יואש בר יהואחז בר יהואש מקדא דישראל קמימר איתא נקבר אפין בקרבא: ו ושלח יהואש מקדא דישראל גות אמציהו מקדו שבתא דבית יהודה קמימר חוהא די בדבגון שלח לארזא די בדבגון קמימר הב ית ברקד קברי קאתו עברת חיות בקא די בדבגון ודשת ית חוהא:

אמציהו בר יואש מלך יהודה: ב בן עשרים וחמש שנה היה במלכו ועשרים ותשע שנה מלך בירושלם ושם אמו יהועדן מירושלם: ויעש הישר בעיני יהוה רק לא פדון אביו בכל אשר עשה יואש אביו עשה: ו רק הפמות לא יסרו עוד העם מזבחים ומקדשים בפמות: ה ויהי כאשר חזקה הממלכה בידו ויך את עבדיו המכים את המלך אביו: ו ואת בני המכים לא המית בפתוב בספר תורת משה אשר צוה יהוה לאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות כי אם איש איש פחטאו ימות: ו הוא הבה את אדום בגי המלח עשרת אלפים ותפש את הסלע במלחמה ויקרא את שמה יקתאל עד היום הזה: ח או שלח אמציהו מלאכים אל יהואחז בן יהואש מלך ישראל לאמר לכה נתרצה פנים: ט וישלח יהואש מלך ישראל אל אמציהו מלך יהודה לאמר החוח אשר בלבנון שכח אל הארז אשר בלבנון לאמר תנה את בתך לבני לאשה ותעברת את השדה אשר בלבנון ותרמם את החוח:

רלבג

שננה ארס במלחמה שלש פעמים והשיב לישראל את עריהם שלקחו. ארס מהם במלחמה ולא ידענו מהו. היה זה ארס בהשקת מלכות יואש או אחר שמלך. וזו מה וידמ' חמה שכחו פה כי אחר שמת יהואחז יר לקח ארס מישראל לגמרי כ"ל ארס השמיים כמו שזכר ולא לא היה זמן אחר מות חוואל ומלך בן הדד היתה השופע שהשיב יואש מלך ארס את כל צרי ישראל אשר לקחו ממנו במלחמה:

(ו) ואת בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה. זה לאות כי כונח הכתוב באומר לא יומתו אביו על בנים ובנים לא יומתו על אבות כמו שהביא רמיה הכה מן הספוק: ימות. כתיב וקרי יומת והענין שרצה להלחם עמו אומר בדברי הימים כי לבת אחזיהו להלחם בגדוס זכר מישאל מהא אלף גבורים זילכו עמו והניחם במצות הדין ואמר ללם שילכו למחזם וזרה אדם ופשטו כערי יהודה והכו מהם ג' אלפים וזו כזו רבה ומפני זה רצה להלחם אחזיהו עם מלך ישראל: (ט) החוח אשר בלבנון. משלו משל זה וקרא מלך יהודה החוח וקרא ארז ומשל תנה את נתן לבני כלומר אפילו רצה להתחבר עמו

יואש י"ז בספר' וסי' במסר' רבת' וכל תריסר ושפטים ודברי הימים רבו יואש ושאר א יהואש: ואת בני' דמס' בקריאה וסי' נסטר בריש סדר יושב: בני' מ' כתיב י"ד וסי' נסטר ביהושע סי' י"ח: אפי' מ' בקריאה וסי' ויזבר בן שפעת רמלבים. או שלח אמציה. בשנת עשרים ושבע שנה לירבעם. ויתר דברי יואש ואשר נלחם. וישלח אמציה בן בית אל. ויאמר אמציה אל עמוס:

מלך יהודה בן יואש בן אחזיהו תפש והואש מלך ישראל עם שזה היתה סבת נלחו אוחו כי הוא הלך בדרך אחויה וגם יואש ספר

מצודת ציון

י' (ו) על בנים כעגור בנים: (ט) החוח. מין קץ: ומחוס. מלשון חמיסה ודרכים: שמים. אף כי יואש מלך ב' שנים בחיי אביו מ"ח השבון ימי מלכותו שהחילו אחר מות אביו והוא בל"ה ליואש מלך יהודה ויואש מלך מ' שנה וכלו בהמלח: הגנה הבית זה נכונה לבל פחזום ולהכות אף נחרצה פנים בפנים ודעה הנבונה עם מי: (ט) החוח. ההשיל את אמציה לכהו ואת עמנו לארז וכאלו אמר אף אם דברה לשלם לבלתי יקשני ללסתכר עמך ומכ"ש לרזח עמך למלחמה: והרמסם. על אשר נשאו לבו לדבר כזאת ורמנו לו שחביו ירמסו אותו: 22

(יע) ויאמר להכות חמש או שש פעמים. היה לך: או. אם כך עשית הכית את ארם חמש או שש פעמים שהרי לסימן תשועה הרכבתי ידך על הקשת: (כ) יבאו בארץ. היו רגילין לזה ולשלוט בארץ: בא שנה. במיעל שחא בתשובת השנה בעוד הארץ ללכת

רלבג

שיכס באפק עד כלה הנה במר שהיה המלחמה באפק כי משס יתכן לו יותר ללחם וכבר זכרנו שהש"י כשיעשה המופתים יעשה בלואן אשר זו יהיה בהם יותר מטע מן הזרות: (יח) הך ארצה. הנה היו שס חזים רבים וחשב הנביא שיכס בכלם לארץ כיון שאמר לו קח החזים ומפני זה אמר לו שיכס את ארם באפק עד כלה אף כן יואש בהכס שלש פעמים ועמד מלכות עוד וקצף עליו איש האלהים כי הוא מיטע הטובה שהיה נותן לו על ארם: (כ) וגדודי יואש יבאו בארץ בא שנה. הנה בא באל"ף כמו בה באל"ף בחלוק ה"א באל"ף כי הם מתחלפות או יהיה הרצון בזה שבא אלישע אל קבר זה שנה ועם כל זה נעשה זה המופת לכבוד אלישע שלא יקבר רשע אלל צדיק והנה זכר שחכף שקברו אלישע התחילו גדודי מואב ללכת בארץ להצר לישראל כי בימי אלישע נכנעו כמו שקדם: (כא) ויהי ויקם על רגליו. תחיה שלימה עד שכבר קם על רגליו לא כמו שהיה הענין בנן השונמיות שהיתה תחייבו מטע מטע אך זה שב חכף לכתו לעמוד על רגליו. או אפשר שהיה הרצון בזה שכבר היה לקום על רגליו לא ללכת לביתו לענינו הראשון אך היה זה להוציאו מהקבר ההוא לכבוד אלישע: (כב) לחץ את ישראל בימי יואש. ידמה שחכף שמת כר לחצו מישראל יהיה הושיעם ה' על יד יואש שנה

מצודת ציון

(ג) וימן. מל' מניח ומתלה: ולא חכס. ולא רעה: על

ישראל הנה ארצה ויהי שלש פעמים וי עמדה: יש ויקצר עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים או הכית את ארם עד פלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם: כ וימת אלישע ויקברוהו וגדודי מואב יבאו בארץ בא שנה: כא ויהי הם קברים איש והנה ראו את הגדוד וישלכו את האיש בקבר אלישע ויגע האיש בעצמות אלישע ויהי ויקם על רגליו: כב וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחו: כג ויחן יהוה אתם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם ויצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה: כד וימת חזאל מלך ארם וימקד בן חדר בנו תחתיו: כה וישב יהואש בן יהואחו ויקח את הערים מיד בן חדר בן חזאל אשר לקח פעמים הכהו ויאש וישב את ערי ישראל: כו בשנת שתים ליואש בן יהואחו מלך ישראל מלך ונתיב ית קירו ישראל: א בשנת תרתין ליואש בר יהואחו מלך ישראל

וישראל הנה ארצה ויהי שלש פעמים וי עמדה: יש ויקצר עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים או הכית את ארם עד פלה ועתה שלש פעמים תכה את ארם: כ וימת אלישע ויקברוהו וגדודי מואב יבאו בארץ בא שנה: כא ויהי הם קברים איש והנה ראו את הגדוד וישלכו את האיש בקבר אלישע ויגע האיש בעצמות אלישע ויהי ויקם על רגליו: כב וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחו: כג ויחן יהוה אתם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם ויצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה: כד וימת חזאל מלך ארם וימקד בן חדר בנו תחתיו: כה וישב יהואש בן יהואחו ויקח את הערים מיד בן חדר בן חזאל אשר לקח פעמים הכהו ויאש וישב את ערי ישראל: כו בשנת שתים ליואש בן יהואחו מלך ישראל מלך ונתיב ית קירו ישראל: א בשנת תרתין ליואש בר יהואחו מלך ישראל

הפסע בחר' כתיב א': ויעקב י"ד בקריאה וסמ' במסר' רבת': עד עתה ד' בקריא' וסמ' נכסר בסדר ראה ובשמואל ב' סימן י"ט: חולדות אהרן סמה קוגרים. סנה' מז חולין ז': וחזאל. סנה' כס: וימן. סם (סנה' כ):

האיש ואמר כי הוליד בן והאיש הזה היה שלום בן תקות והוא מגדולי הדור והיה עושה נדקות בכל יום ומה נדקות היה עושה היה ממלא את החמת מים והיה וישב על פתח העיר וכל אדם שהיה בא מן הדרך היה משקה אותו ומשיב את נפשו וזכות הנדקות שעשה שרתה רוח הקדש על אשתו שנאמר אל חולדה הנביאה אשת שלום בן תקות ובשמתה גמלו כל ישראל עמו חסד וינאו עמו לקברו וראו הגדוד והשליכו האיש בקבר אלישע ויגע בעצמות אלישע ויהי והאחר כן הוליד את הנמאל שנאמר הנה הנמאל בן דודך וכן אמר בתרגומו של חוספתא דין הוא שלום בן תקות והוליד ית הנמאל בתריה ומחס אמרו שלא היה אלל שלא יקבר עם אלישע הצדיק והאיש הזה היה רשע וה"ד אל תאסוף עם חטאים נפשי וקדקו ויקם על רגליו על רגליו עמד ואל ביתו לא הלך א"כ לא היה אלל כדי שלא יהיה נקבר אלל אלישע ויבאשר ינא מן המערה מת ונקבר במקום אחר וברכת פי שנים נתקיימה כשרפא צרעת נעמן כי המורע חשוב כמת: (ח) בשנת שתים

מצודת דוד

קבר. כעוך להקבר: וילך ויגע. כאשר השליטוהו מחגלגל עד הקבר ויגע בעצמותו אלישע: ויהי. המת הוא וכו' על כי לא רצה אלישע שישכב אללו: (כג) עד עתה. ר"ל עד עולם כי כל הקורא במקרא הזה כ"ח באמת ואמר עד עתה: (כד) וימת חזאל. ככדי לבוא השועה לישראל מת חזאל ומלך בן הדד ובישמו נמשע: י"ד (ה) בשנת שתים

השקל עם הקשת את החזים לארץ: ויעמוד. פסק מלהשליך עוד: (יט) להכות חמש וכו'. היה לך להכות חמש וכו' ואז היית מכה את ארם: (כ) יבאו בארץ היו רגילין לבוא בארץ. לשלוט על: בא שנה. תרגום יונתן במיעל שחא ר"ל בחמייל השנה בעוד הארץ מלאה דשאים למחל בהמתם: (כא) ויהי הם קברים איש אחד ראו גדוד מואב בא:

לא החלה התשועה בזמנו חלל מלמד שהחלה התשועה בזמנו אך לא על ידו חלל ע"י בנו ואולי על ידי נביא התליכו בחייו שאמר לו כי על ידי בני חיה התשועה הזו שיראה חלה התליכו בחייו: (יב) ויתר דברי יואש. למה הזכיר הנה סוף מלכות יואש והלא עתיד לזכור עדיין את אשר עשה ואחר כך ויתר דברי יואש חלל מלך החלת מלכותו וירבעם ישב על כסאו להודיע בזמנו התליכו כמו שמלך הוא בחיו אצלו אולי הרגיש בכניסת אחרים שזו לו שחלקן עליו למיכך טרם מותו הושיבו על כסאו וזהו שאמר ירבעם ישב על כסאו ולא אמר וימלך ירבעם בנו תחתיו כמו שאמר בשאר המלכים חלל כיון שאמר בלשון זה נראה כי בנו ישב על כסאו לפני מותו ובסדר עולם אומר ירבעם מלך בחיו אצלו ענה שנאמר וירבעם ישב על כסאו: (יד) ואלישע חלה כבר כתבנו למעלה מה שדרשו בפסוק זה כי שלשה מלאים חלה אלישע ומזה החולי השלישי מח: (טו) ידיו על ידי המלך. לחוק לבו להחיות בסיומן החיים: (יז) ויאמר פתח החלון. כבר אמר לו טרם שירכיבו ידו על הקשת או אחר פתח לאחד מן העומדים שם: קדמה. לפי שארס היה למוצא ארץ ישראל כמו שכתב ארס מקדם והחזק הראשון הוא שורה דרך החלון אצל האחרים הכה בהם בחרץ ואחר אלישע בהורותו החזק זה החזק יהיה תשועה שושוע ישראל ובחיה עם יפול החזק שחיה תשועה ממנו לישראל ארס יפול החזק זהו שאמר חזק תשועה לה' וזה תשועה בארס: באפק עד כלה. אפק הוא מערי יהודה ואע"פ שהיה גם כן אפק בכחלק בני אשר זה היה לבני יהודה כמו שפירש למעלה בדבר אחאז והוא המקום שלחמו בני ישראל עם מלך ארס בזמני אחאז והכו בני ישראל את ארס מאח האלף רבלי תולדות אהרן את תלוי. בוטט מן מלכותו שזכרנו: קז:

מצודת ציון

(יז) יום ויום. ענין השלכת חיים: וימן

לא על ידו ארבע' של יואש שהיתה שנה אחרונה לו וכשנה שנייה ליואש בן יואחז מלך אחזיה ואף כי האמר שמלך אחזיה בשנת מות אביו וקרא הכתוב שנת שנים ליואש למדת שלא מלך יואש מלך ישראל עד שנת שלשים ותשע של יואש מלך יהודה: (יג) וירבעם ישב על כסאו. בנו היה. ויש לתמוה למה נכתבו כאן שני מקראות הללו שהרי עוד לפנינו הוא מספר והולך בדברי יואש ויחבר וכתב ויתר דברי יואש וגו' וישב יואש עם אחזיהו וגו' ואמר אני שלא נכתבו חלל להפסיק שלא לסמוך מיתת אלישע למקרא של עבודת טובים לומר ויעש הרע וגו' ואלישע חלה וגו': (יז) פתח החלון קדמה. מול ארץ ארס שהם נמורה כמה שנאמר ארס מקדם (ישעיה ט' י"ג): ירה ויור. שזו ושרא: ויאמר חזק תשועה וגו'. אלישע אמר הן זה יהיה סוף תשועה לישראל: באפק. סם העיר. ויאמר

י' יואש מלך יהודה מלך יהואש בן יהואחז
על ישראל בשמרון שש עשרה
שנה: יא ויעשה הרע בעיני יהוה לא
סר מפלח האות ירבעם בן ינבם
אשר החמיא את ישראל בהלך:
יב ויתר דברי יואש ובר אשר עשה
וגבורתו אשר גלחם עם אמציה
מלך יהודה הקאהם פתובים על
ספר דברי תימים למלכי ישראל:
יג וישבב יואש עם אבותיו וירבעם
ישב על כסאו ויקבר יואש בשמרון
עם מלכי ישראל:
יד ואלישע חלה את חליו אשר ימות
בו וירד אצלו יואש מלך ישראל
ויבך על פניו ויאמר אבי אבי רכב
ישראל ופרשו: טו ויאמר לו אלישע
קח קשת וחצים ויקח אליו קשת
וחצים: טז ויאמר למלך ישראל
הרכב ידך על הקשת וירכב ידו
וישם אלישע ידיו עלידי המלך:
יז ויאמר פתח החלון קדמה ויפתח
ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חזק
תשועה ליהוה וחזק תשועה בארם:
יח ויאמר קח החצים ויקח ויאמר למלך
ארישע שרבי וישדא ואמר הרין גירא
יתעבד לנא גררוא ויאמר סב גררוא
ויאמר סב גררוא ויאמר למלך

י' יואש מלך יהודה מלך יהואש בן יהואחז
על ישראל בשמרון שש עשרה
שנה: יא ויעשה הרע בעיני יהוה לא
סר מפלח האות ירבעם בן ינבם
אשר החמיא את ישראל בהלך:
יב ויתר דברי יואש ובר אשר עשה
וגבורתו אשר גלחם עם אמציה
מלך יהודה הקאהם פתובים על
ספר דברי תימים למלכי ישראל:
יג וישבב יואש עם אבותיו וירבעם
ישב על כסאו ויקבר יואש בשמרון
עם מלכי ישראל:
יד ואלישע חלה את חליו אשר ימות
בו וירד אצלו יואש מלך ישראל
ויבך על פניו ויאמר אבי אבי רכב
ישראל ופרשו: טו ויאמר לו אלישע
קח קשת וחצים ויקח אליו קשת
וחצים: טז ויאמר למלך ישראל
הרכב ידך על הקשת וירכב ידו
וישם אלישע ידיו עלידי המלך:
יז ויאמר פתח החלון קדמה ויפתח
ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חזק
תשועה ליהוה וחזק תשועה בארם:
יח ויאמר קח החצים ויקח ויאמר למלך
ארישע שרבי וישדא ואמר הרין גירא
יתעבד לנא גררוא ויאמר סב גררוא
ויאמר סב גררוא ויאמר למלך

ועשה ד' וס' נמסר בסיס' חלק א' סיס' י'. סימן יהואחז אחר חסאת. יהוא בן נמשי. מנחם בן גדי לא סר מעל חסאת. פקח לא סר מן חסאת. יהואש בן יהואחז. ירבעם בן יואש מכל חסאת ושאר מחסאות: פתח ד' בקריאה וס' ויאמר פתח החלון קדמה. פתח לבנות דלתוך. פתח סוף לאלם. פתח סוף ששם צדק: והבית ה' מלרע וס' נמסר בפסוקים ובשמואל חלק א' סימן ס' ולעיל בסיס' חלק ב' סימן ס': כלה א' בליש' וס' אקס אל עלי. והבית את ארם באפק. או הבית את ארם. וישליכו לארון. ובכלות כל זאת. מקרב דוקן כלה. כלה בחסות ב' כו. חלא תאנף בנו עד כלה. ולכלא

מצודת דוד

מלך בל"ז ליואש מלך יהודה: שש עשרה שנה. מספר השנים ההם מלך אחזיה מות אצלו: (יב) ויתר וגו'. אף שחמ"ז יספר עוד ממעשה יואש ואף שזו המקראות האלו חמוצים עם ואלו לפי שרמזו עליו בקצרה שיהי' מושיע לישראל מיד ארם והמכה לבשרו אצלו כי זהו כחלקו ואף החמילה בזמני מלכותו ולזה ראה להאזיר כל מעשיו בקצרה עד אחר מותו ותורו שזב לטרם מעשיו בארונה ועד אחר מותו: (יד) אשר ימותו צו. אשר היה מעמד למות ממולו זה. לפי אצלו וגו'. רבי רבי

במתי ויחן שיהיה פחות משש עשרה שנה מלכי יהודה שהחלת שנת מלכי בית יהוא היא זולת החללת שנת מלכי בית דוד וזוה האופן היטה השנה הראשונה ליהואחז קטועה וגם האחרונה וזוה יתישר זה המספר וכבר בארנו כמה שקדם שלפעמים ירצה צוה שאלה השנים עברו שלמות למלכותו ולפעמים ירצה שהוא צוהת השנה: (יד) אצלו אבי רכב ישראל ופרשו. כי הוא גבורת ישראל וכסו בן ינבם מלחמותיהם בעצותיו שיחן להם בדבר ה': (טו) וישם אלישע ידיו על ידי המלך. להעיר כי ידיו תהיינה במלחמותיו על דרך המופת והשגחה הפרטית בעבור הנביא והנה היו אלו המופתים אחר מותו כמו שנמשך מופת הן גם אחרי מות משה וכמו שהיה השם ויתברך הוי"ו שנגע בעצמותו אלישע בעבור כבודו אחר מותו: (יז) ויאמר פתח החלון קדמה. כנה היה זה רמז להכחאת ארם כי הס היו מורחיים להם: ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חזק תשועה לה'. העיר אותו כי בכחו זה שקנה מידי אלישע ינצח במלחמת ארם וזה החזק שירה עתה הוא סימן לזה ואמר שיקם

רלבג

במתי ויחן שיהיה פחות משש עשרה שנה מלכי יהודה שהחלת שנת מלכי בית יהוא היא זולת החללת שנת מלכי בית דוד וזוה האופן היטה השנה הראשונה ליהואחז קטועה וגם האחרונה וזוה יתישר זה המספר וכבר בארנו כמה שקדם שלפעמים ירצה צוה שאלה השנים עברו שלמות למלכותו ולפעמים ירצה שהוא צוהת השנה: (יד) אצלו אבי רכב ישראל ופרשו. כי הוא גבורת ישראל וכסו בן ינבם מלחמותיהם בעצותיו שיחן להם בדבר ה': (טו) וישם אלישע ידיו על ידי המלך. להעיר כי ידיו תהיינה במלחמותיו על דרך המופת והשגחה הפרטית בעבור הנביא והנה היו אלו המופתים אחר מותו כמו שנמשך מופת הן גם אחרי מות משה וכמו שהיה השם ויתברך הוי"ו שנגע בעצמותו אלישע בעבור כבודו אחר מותו: (יז) ויאמר פתח החלון קדמה. כנה היה זה רמז להכחאת ארם כי הס היו מורחיים להם: ויאמר אלישע ירה ויור ויאמר חזק תשועה לה'. העיר אותו כי בכחו זה שקנה מידי אלישע ינצח במלחמת ארם וזה החזק שירה עתה הוא סימן לזה ואמר שיקם

(ה) ויתן ה' לישראל משיע. את יואש בן יואחז שנאמר בו שלש פעמים תכה את ארס: (ו) בשנת שלשים ושש עשרה. מקרא זה מוכח שחני כדקין ולא מזאתי לו מחוק שהיה לו לומר שלשים ותשע שהרי עמד אצלו בשנת עשרים ושלש ליואש ומלך שבע עשרה שנה כנראה שנת שלשים ותשע ליואש ועוד ה' אומר למטה בענין ובשנת שקי' ליואש בן יואחז מלך ישראל מלך אמוניה בן יואש מלך יהודה נמצא שעמד יואש בן יואחז בשנת ארבעים

(א) בשנת עשרים ושלש. היה לו לומר בשנת עשרים ואחת שהרי בשנת שבע ליואש מלך יהואש וכ"ו וכו' וכו' שנה מלך יהואש כ"ב כי הוא מלך בשנת כ"א ליואש מלך יהודה נאמר כי מה שאמר בשנת שבע ליואש מלך יהואש ר"ל בשנת שבע ובשנת כ"ג ליואש ר"ל בחתיולת כ"ג: (ה) ויתן ה' לישראל משיע. הוא יואש בן יואחז בן יואחז כי כל ימי יואחז לכהן אוחס מלך ארס: (ו) אשר הכתי את ישראל צבא ה' חסר אל"ף וכמוהו וכו' חסן דכאו החלי: גם האסרה. כי לא כרת אמוניה יהוא אלא הבעלים הוא שהשמיד: (ז) כי לא השאיר ליואחז. אונו טעם לדבק אליו אלא למה שאמר למעלה כי לכהן אוחס מלך ארס: (י) בשנת שלשים וששע. היה לו לומר בשנת שלשים ותשע שהרי בחתיולת שנת עשרים ושלש ליואחז מלך יהודה מלך יהואש בן יואש ומלך שבע עשרה שנה הנה כלו לו י"ז בשנת תשעה ושלשים ליואש מלך יהודה ונראה כי מלך יהואש בחייו יואחז אצלו שני שנים וזה שאמר ויתן ה' לישראל משיע והמושיע הוא יהואש ואחרי שחלה יואחז את פני ה' ואמר וישמע אליו ה' הואך ידע שמע אליו ה' אס

רלבג

יג א בשנת עשרים ושלש שנה ליואש בן יואחז מלך יהודה מלך ישראל בשמרון שבע עשרה שנה ב ויעש הרע בעיני יהוה וילך אחר חפצת ירבעם בן ינבם אשר החמיו את ישראל לאסר ממנה: ג ויתר אה יהוה בישראל ויתנם ביד הוואל מלך ארם וביד בן החדר בן יהואל כל הימים: ד ויתל יהואחז את פני יהוה וישמע אליו יהוה כי ראה את לחץ ישראל כירחוק אתם מלך ארם: ה ויתן יהוה לישראל משיע ויצאו מתחת יד ארם וישבו בני ישראל באהליהם בתמול שלשום: ו אך לאסרו מחפאת בית ירבעם אשר החמיו את ישראל בה הלך וגם האשרה עמדה בשמרון: ז כי לא השאיר ליואחז עם פי אסחמשים פרשים ועשרה רכב ועשרת אלפים רגלי פי אברם מלך ארם וישמע בעפר לדש: ח ויתר דברי יהואחז וכל אשר עשה וגבורתו הלא יהם בתוכם ערי ספר דברי הימים למלכי ישראל: ט וישבב יהואחז עם אבתיו ויקברהו בשמרון וימלך יואש בנו תחתיו: י בשנת שלשים ושלש שנה ליואש

תחותיה: א בשנת עשרים ותבת שנין ליואש בן יואחז מלך ישראל ויתר אה יהוה בישראל לאסר ממנה: ג ויתר אה יהוה בישראל ויתנם ביד הוואל מלך ארם וביד בן החדר בן יהואל כל הימים: ד ויתל יהואחז את פני יהוה וישמע אליו יהוה כי ראה את לחץ ישראל כירחוק אתם מלך ארם: ה ויתן יהוה לישראל משיע ויצאו מתחת יד ארם וישבו בני ישראל באהליהם בתמול שלשום: ו אך לא השאיר ליואחז עם פי אסחמשים פרשים ועשרה רכב ועשרת אלפים רגלי פי אברם מלך ארם וישמע בעפר לדש: ח ויתר דברי יהואחז וכל אשר עשה וגבורתו הלא יהם בתוכם ערי ספר דברי הימים למלכי ישראל: ט וישבב יהואחז עם אבתיו ויקברהו בשמרון וימלך יואש בנו תחתיו: י בשנת שלשים ושלש שנה ליואש

הוא יואש בן יואחז בן יואחז כי כל ימי יואחז לכהן אוחס מלך ארס: (ו) אשר הכתי את ישראל צבא ה' חסר אל"ף וכמוהו וכו' חסן דכאו החלי: גם האסרה. כי לא כרת אמוניה יהוא אלא הבעלים הוא שהשמיד: (ז) כי לא השאיר ליואחז. אונו טעם לדבק אליו אלא למה שאמר למעלה כי לכהן אוחס מלך ארס: (י) בשנת שלשים וששע. היה לו לומר בשנת שלשים ותשע שהרי בחתיולת שנת עשרים ושלש ליואחז מלך יהודה מלך יהואש בן יואש ומלך שבע עשרה שנה הנה כלו לו י"ז בשנת תשעה ושלשים ליואש מלך יהודה ונראה כי מלך יהואש בחייו יואחז אצלו שני שנים וזה שאמר ויתן ה' לישראל משיע והמושיע הוא יהואש ואחרי שחלה יואחז את פני ה' ואמר וישמע אליו ה' הואך ידע שמע אליו ה' אס

חפצת ו' ה' וסימן נמסר בסדר נשא: ויהל ר' בקריא' וסימן ויהל משה את פני. ויהל איש האלהים. ויהל יהואחז את פני ה' דלפנים. החמת חסיתה: בתמול ה' בקריא' וסימן וירא יעקב את פני לבן. ראה אנכי את פני אביכם. לא תאספון לתת חבן לעם. ויבן ששיר בני ישראל. על כל גדוהיו. אך חרוק יהיה כניכס וביניו. כי אם אשה עצרה לנו. וישב בני ישראל באהלים: שלשום כל נביאים מלאים בס"ד חסרים וסימן בששואל ב' סימן ב' וכל אורייתא דכו' במ"ב מלאים וסי' וירא יעקב את פני. פו דרף: הלא י"ז מלאים בס"פ וסי' נמסר לעיל בס"פ חלק א' סימן כ"ב:

מצודת ציון

יג (ד) ויהל. ויהלל: נתן. דהק: (פ) שלשום. ווס כשלישי שלפני פוס: (י) לדוש. מל' דישע וכחש: ורכ

יחזקת העון: (ז) כי לא השאיר. כי צעזעז זה לא השאיר ארס ליואחז עם וגו': כעפר לדש. כעפר הידש דרגלי ארס: (ח) וגבורתו. בהלחמו ביתר העמים וזלת ארס: (י) בשנת שלשים וששע. כי יואש מלך ישראל מלך בחייו אצלו ב' שנים לפי שבה על ידו תפועה כמו שכתוב למעלה לזה המליכו בחייו שתי שנים והלא יואחז מלך כ"ג ליואש מלך יהודה וימי מלכותו י"ז שנים מקוטעות וכלו ח"כ בל"ט ליואש מלך יהודה והלא יואש מלך ישראל מלך בחייו אצלו ב' שנים כרי מלך

יחזקתו עם אבדתו וקברו בשמרון ומלך ארם מלך ארס וישמע כעפר לדוש: (י) בשנת שלשים וששע שנה. כנר קדם כי בהיות יואש מלך יהודה בראש שנת עשרים ושלש ליואש מלך יהואש וכ"ו וכו' וכו' שנה מלך יהואש כ"ב כי הוא מלך בשנת כ"א ליואש מלך יהודה נאמר כי מה שאמר בשנת שבע ליואש מלך יהואש ר"ל בשנת שבע ובשנת כ"ג ליואש ר"ל בחתיולת כ"ג: (ה) ויתן ה' לישראל משיע. הוא יואש בן יואחז בן יואחז כי כל ימי יואחז לכהן אוחס מלך ארס: (ו) אשר הכתי את ישראל צבא ה' חסר אל"ף וכמוהו וכו' חסן דכאו החלי: גם האסרה. כי לא כרת אמוניה יהוא אלא הבעלים הוא שהשמיד: (ז) כי לא השאיר ליואחז. אונו טעם לדבק אליו אלא למה שאמר למעלה כי לכהן אוחס מלך ארס: (י) בשנת שלשים וששע. היה לו לומר בשנת שלשים ותשע שהרי בחתיולת שנת עשרים ושלש ליואחז מלך יהודה מלך יהואש בן יואש ומלך שבע עשרה שנה הנה כלו לו י"ז בשנת תשעה ושלשים ליואש מלך יהודה ונראה כי מלך יהואש בחייו יואחז אצלו שני שנים וזה שאמר ויתן ה' לישראל משיע והמושיע הוא יהואש ואחרי שחלה יואחז את פני ה' ואמר וישמע אליו ה' הואך ידע שמע אליו ה' אס

מצודת דוד

העמדה בדרך היורד אל סלח: יג (א) בשנת עשרים ושלש. כי יואש מלך בהחלת שבע ליואש ויהוא מת בצוק כ"ח למלכו והוא כ"ב ליואש ובחתיולת השנה הכהא מלך יהואחז ח"כ הוא כ"ג ליואש: שבע עשרה שנה. ומקוטעות היו: (ג) כל הימים. כל ימי יואחז: (ד) כי ראה וכו'. ולולי זאת לא היה תפלתו כדתי להסביל: (ה) משיע. יואש בנו היה המשיע כמו שזכר חס"ז בימי מלכות יואחז תפלתו השפועה: (ו) אך לא כרו. חוזר על המקרא שלפניו לומר אף שחילה יואשם את פני ה' אך לא כרו הוא ועמו מחפאת בית ירבעם ויהיה תפלתו עם

ובדברי הימים אומר ויעשו כלים לבית ה' כלי שרת רז"ל הקשו אלה הפסוקי ותראו כאן שגזרו והתירו כאן שגזרו ולא הותרו והוא שאמר וכללותם הביאו לפני המלך והיוודע כי לפני כלות אך לא יעשה בית ה' ספות נעשה המלאכה אך כאשר נעשה המלאכה כמו שאומר שם ויעמידו בית האלהים על מתכונתו וגו' וכללותם עשו הותרו כלי שרת: (טו) ולא יחשבו את האנשים. מכלן חרז"ל שאין מחשבין עם גבאי צדקה כי כשממנין אנשים על הצדקה אנשים נאותן ממנין ואין מחשבין עמוהם שאין חושדין בטכרין: כי בלא מנהיג הם עושים. ורועים היו כי לא חשבו אנשים נאמנים היו: (יז) כסף חסם. פירוש רז"ל המפרש מעות לחטאתו או לאשמו ולקח הבהמה לחטאת או לאשם והותרו מן המעות המותר לא יובא בית ה' לבדק הבית אלא לכהני' יהיה אותו הכסף והם לוקחין מהם עולות לקיץ המזבח אמרו זה מדרש דרש יהודע הכהן הוא לה' אשם הוא להבן להביא כל דבר הבא מותר חטאת ואשם ילקח בדמיו עולות הכשר לה' ועורות לכהנים: (יח) אז יעלה חזאל. בדברי הימים כתיב כי אחרי מות יהודע עשה יהואש הרע בעיני ה' וגם הרגו זכריה בנו במאות המלך לפי שהיה מוכיחם ולתקופת השנה עלה עליו מיל ארס וגו' ושתי מלחמות היו וזו המלחמה שאמר הגה היתה ראשונה ובלאמרו אז יעלה חזאל פירוש כשעשה הרע בעיני ה' אחרי מות יהודע והוא עליהם האל מלך ארם ונלחם על גת ולכדה והיא היתה למלכי יהודה כי דוד לקחה מיד פלשתים: ויש חזאל פניו לעלות לירושלם. ולא עלה כי יהואש לקח קדשי בית ה' הכסף והזהב הנמצא באצרות בית ה' ואע"פ שאמר כל הזהב לא ר"ל כלו אלא רובו שהרי בימי אמציה בנו לקח יהואש מלך

ומזרות. והם כלי שיר: (טו) ולא יחשבו את האנשים. לא היו האמרכלק באין לחשבון עם האנשים הנזכרין אשר יתנו האמרכלק את הכסף תמיד על ידם לתתו לעשי המלאכה לפי שלא היו חשודים בעיניהם כי בלא מנהיג הם עושים: (יז) כסף חסם. המפרש מעות לחטאתו ולאשמו ולקח את הבהמה וטמאמן המעות: לא יובא בית ה'. לבדק הבית: לכהנים יהיו. והם לוקחים מהם עולות קיץ למזבח הכשר לעולה וסעודות שלהם כך שגזרו בתמור' זה מדרש דרש יהודע הכהן כל הבא מותר חטאת ומותר אשם ילקח בכן עולות: (יח) אז יעלה חזאל. אחר מות יהודע ועשה יהואש את עצמו אלוה: (כא) בית מלא. בואו מקום: שם מלא. שם מקום: סלא. שם מקום: (כב) ויוזכר בן שמעתי ויהוודע בן שמר. כחזו (בדברי הימים ב' כ"ד כ"ו) שמעת העמונית ויהוודע בן שמרת המואבית ולמה פירשו כחזו ללמד שפירע ממנו הקב"ה ע"י אנשים כיוצא בו יבאו עמונים ומואבים כפיו טובה שכפו בטובתו של אברהם אבינו שעשה ללוט שנלחם עם המלכי' להצילו והם שכרו את בלעם לקלל את בניו ופירע מיואש שכפר בטובתו של יהודע והרג את זכריהו בנו כמו שמפרש (בדברי הימים ב' כ"ד כ"ו) ומדרש זה בספרי: ויקן

דמתעל לבית מקדשא דיי: ^{י' וחס'} מי ארי לעברי עבדתיא ^{י'} יהבין ליה ומתקפין ביה ית בית פקדשא דיי: ^{י' וחס'} מי וקא מחשבין עם גבריא די יהבין ית כספא ער ^{י' וחס'} ויהיון דמתן לעברי עבדתיא ארי בהימנותא אינון עבדין: ^{י' וחס'} יי כסף אשמיא וכסף חטומא קא מתעל לבית מקדשא דיי דכהניא ^{י' וחס'} יהבין ליה: ^{י' וחס'} יי כגון סליק תואל מקבא בארם ואגית קרבא על גת וקבשה ישוי תואר אפיהו דמיסק לירושלם: ^{י' וחס'} יי ונסיב יהואש מקדש שבטא לבית יהודה ית פד קודשא די אקדישו יהושפט ויהורם ואחיהו אבתיהו מקבא לבית יהודה וית קודשוהי וית פד דהבא דאשתבחה באוצרי בית מקדשא דיי וברית וגו' מלבא ושדר לחזאל ^{י' וחס'} מקבא בארם ואסתבך מעל ירושלם: ^{י' וחס'} כ וישאר פתגמי יואש וכל דעבד הקא אינון פתיבין על ספר פתגמי יומיא קמקבי דבית יהודה: ^{י' וחס'} כא וקמו עבדוהי ומרדו מירדא ומחו ית יואש בית מלוא דגחית קסא: ^{י' וחס'} כב ויוזכר בר שבעת ויהוודע בר שבעת עבדוהי וקמוהי וקברו יתיה עם אבתיהו בקרתא דדוד ומקדש אמציה בריתה

הכסף הנזבא בית יהודה: ^{י' וחס'} מי ביי לעשו המלאכה יתנהו וחוקיבו את בית יהודה: ^{י' וחס'} מי ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף עליהם לתת לעשו המלאכה כי באמנה הם עושים: ^{י' וחס'} יי כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יהודה לכהנים יהיו: ^{י' וחס'} יי אז יעלה חזאל מלך ארם וילחם על גת וילכדה וישם חזאל פניו לעלות עיר ירושלם: ^{י' וחס'} יי ויקח יהואש מקדש יהודה את פלתיהו ואת יהושפט הקרישו יהושפט ויהורם ואחיהו אבתיו מלכי יהודה ואת יהודה ואת פלתיהו הנמצא באצרות בית יהודה ובית המלך וישלח לחזאל מלך ארם ויעל מעל ירושלם: ^{י' וחס'} כ ויתר דברי יואש וכל אשר עשה הלוואיהם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: ^{י' וחס'} כא ויקמו עבדיו ויקשרו קשר ויכו את יואש בית מלא היד סלא: ^{י' וחס'} כב ויוזכר בן שמעתי ויהוודע בן שמרו עבדיו הפחו וימת ויקברו אתו עם אבתיו בפעיר דוד וימלך אמציה בנו תחתיו: ^{י' וחס'} כג ויוזכר בר שבעת ויהוודע בר שבעת עבדוהי מחיה

הכסף הנזבא בית יהודה: ^{י' וחס'} מי ביי לעשו המלאכה יתנהו וחוקיבו את בית יהודה: ^{י' וחס'} מי ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף עליהם לתת לעשו המלאכה כי באמנה הם עושים: ^{י' וחס'} יי כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יהודה לכהנים יהיו: ^{י' וחס'} יי אז יעלה חזאל מלך ארם וילחם על גת וילכדה וישם חזאל פניו לעלות עיר ירושלם: ^{י' וחס'} יי ויקח יהואש מקדש יהודה את פלתיהו ואת יהושפט הקרישו יהושפט ויהורם ואחיהו אבתיו מלכי יהודה ואת יהודה ואת פלתיהו הנמצא באצרות בית יהודה ובית המלך וישלח לחזאל מלך ארם ויעל מעל ירושלם: ^{י' וחס'} כ ויתר דברי יואש וכל אשר עשה הלוואיהם פתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: ^{י' וחס'} כא ויקמו עבדיו ויקשרו קשר ויכו את יואש בית מלא היד סלא: ^{י' וחס'} כב ויוזכר בן שמעתי ויהוודע בן שמרו עבדיו הפחו וימת ויקברו אתו עם אבתיו בפעיר דוד וימלך אמציה בנו תחתיו: ^{י' וחס'} כג ויוזכר בר שבעת ויהוודע בר שבעת עבדוהי מחיה

מצודת דוד

פנס הכלים נעשו מן הכסף המזבא ואמרו רז"ל בתחילת הבנין לא עשו כלי שרת ואחר פהשליחו ויה' מותר עשו כלי שרת: (טו) ולא יחשבו. לא עשו. חשבון עם האנשים אשר נתנו להם הכסף לשהם לעשי המלאכה העונים והגודרים וכו': כי בלא מנהיג ידוע הם שעושים בלא מנהיג ולכן נבחרו אלו מחילי: (יז) כסף חסם וגו'. פי

פנס הכלים נעשו מן הכסף המזבא ואמרו רז"ל בתחילת הבנין לא עשו כלי שרת ואחר פהשליחו ויה' מותר עשו כלי שרת: (טו) ולא יחשבו. לא עשו. חשבון עם האנשים אשר נתנו להם הכסף לשהם לעשי המלאכה העונים והגודרים וכו': כי בלא מנהיג ידוע הם שעושים בלא מנהיג ולכן נבחרו אלו מחילי: (יז) כסף חסם וגו'. פי

פנס הכלים נעשו מן הכסף המזבא ואמרו רז"ל בתחילת הבנין לא עשו כלי שרת ואחר פהשליחו ויה' מותר עשו כלי שרת: (טו) ולא יחשבו. לא עשו. חשבון עם האנשים אשר נתנו להם הכסף לשהם לעשי המלאכה העונים והגודרים וכו': כי בלא מנהיג ידוע הם שעושים בלא מנהיג ולכן נבחרו אלו מחילי: (יז) כסף חסם וגו'. פי

יסקות ואם יתור ויתור: (ו) אלל המוצה בעורה: מיתון צבוא איש. מיתון בנאת האלשים: שומרי הכסף. ספי העורה הממונים על מפתחות העורה שפרי תרגומו יונתן: אמרכליא והאמרכלים שנבעה היו לשבעה שפרי העורה בחופספתא דשקלי: (יא) ויהי: מילל אל יום (תמיד): כראותם כי רב הכסף בחרת ויעל ספר המלך וגו': (יב) ומתני את הכסף המתן: היו נותני אותו הכסף המנוי לאחר שהוציא מן הארון ושקלולו ומתננו היו נותני אותו על ידי הגזרין הממונים על עושי המלאכה: מתכן: לצון מתן כמו ומוכי ככנים תתנו (שמות ה' י"ח) המפקדי! הממונים: ויוניאסני לשון הוצאה לשכור חרשי העץ ולצוטים: הם הארדכלין מרשי האבן שהכריסו עושים (על פיהם רש"י. האומות: (יג) ולגדריס: לצוטי החומים הלמודי הארדכלין ולצוטי האבן מן הסוד: (יד) ספות כסף מומרות

והמלך חשד אותם שהיו לוקחים הכסף לעצמם לפיכך אמר להם שלא יקחו הכסף לעצמם אלא מיד שיעל לידם יתננו לנדק הבית: (ט) ויתנו כהנים זכו וישר בעיניהם שלא יקחו כלל כדי שלא יהיו נחשדים בזה הדבר וכיון שלא יקחו הם לא יהיה מעל עליהם לחוק. את הבית והיו שאתר לבנות חוק את דדק הבית. לפיכך לקח ויהודע הארון ונתנו צבוא הבית שישימו אותו כהנים שם חכף שיבא לידם: (י) ארון אחד. ארון איש אחד: ביתן. כתיב מיתון קרי והוא אחד בענין: שומרי הכסף. שומרי כלי הבית וסך הוא שם כלל לכלי השרת וי"ח אמרכליא וסם בגזרין הגדולים אשר ממונים אחרים תחתיים כמו שתרסם אונקלוס ונשיאו נשיאו שלוי אלעזר בן אהרן הכהן ואמרכליא דמתנא על דרדרי לואוי: (יא) והיו כראותם יום יום כשהיו רואי שהארון מלא היו מעריס אותו ומשיבוס אותו לחקומו וכן כתוב בדברי הימים ויערו את הארון וישאלו ויביאורו אל מקומו כפי עשו ליום ביום: ויטורו וימנו: היו מענין תחילה ואחר כך היו משיתן אותו בצרורות כסף שהיה מטבע צרור לבדו ואשר לא היה מטבע צרור לבדו והיו נותני הכסף המתוכן והוא שהיה מטבע צרור לבדו והיו מוציאין אותו לחרשים ואשר לא היה מטבע היו עושין אותו מטבע או צורטין אותו במטבע כי בזוהרה לא יוציא אדם אלא המטבע לשכר האומנין ולקנות עינים ואכנים ופ"י המתוכן צורטין ותצותיו ויש לפסס ויטור מענין צורה כי הכסף שלא היה מטבע עשו אותו מטבע: (יב) על ידי כן כתיב וקרי ידו ואשר הוא בענין: הפקדים כן כתיב וקרי המוסקדים והכחזו הוא תואר כמו וסם חכמים והקרי הוא

הבית תתנהו: פ ויאתו הפהנים
לביתו קחתו פספס מאת העם
ולביתו חוק אתידדק הבית:
ויקח יהודע הפהן אהרן אהרן ויקב
חר בביתו ויתן אמו אצל המוצה
בימין בבוא איש בית יהודה ונתנו
שמה הפהנים שמר הפס אתפרי
הכסף המובא בית יהודה:
יא ויהי בראותם כידרב הפספס בארון
ועל ספר המלך והפון הגדול
ויצרו נימנו את הכסף הנמצא
בית יהודה:
יב ונתנו את
הכסף המתן על יד עשי המלאכה
הפקדים בית יהודה ויציאיהו לחרשי
העין ולבנים העשים בית יהודה:
יג ולגדריס ולהצבי האבן ולקנות
עצום ואבני מחזב לחוק אתידדק
בית יהודה ולכל אשר צא על
הבית כחוקה: יד אבן לא יעשה בית
יהודה ספות כסף מומרות מורקנת
היצרות פריכלי והבובלי כסף מן:

לבדקא דביתא תתנוניה:
י ואיטפסו בהניא פדיל דלא
למסב כספא מן עמא ובריה
דלא לתקפא ית בדקא
דביתא: ונסיב יהודע
פניא אהרנא חר וקב
חורא בדשיה ויהב יתיה
בסמר מדפסא ממינא
במוערי גב דא דבית
מקדשא ביי ויהבן פמן
פניא אמדפניא ית פל
בספא דמתער דבית
מקדשא ביי: יא ויהי פה
חזו ארי סגי כספא בארונא
ויקרי ספרא המלכא ובהניא
בבא וצרו ומנו ית כספא
דאשתבת בית מקדשא
ביי: יב ויהבן ית כספא
דמקסב על ידי עבדי
עבדיא די ממנו על בית
מקדשא ביי ומפקין לגברי
אעיא ולאדריבניא דעבדין
בית מקדשא ביי:
יג וקארנובליא וקפסי
אבניא וקמזין אעין ואבנין
פסיקן לתקפא ית בדקא
בית מקדשא ביי וקבל
דיפוק על ביתא לתקפותיה: יד פרם לא מתעביד בית מקדשא ביי קריין דכסף
מומרתא ומאני מורקניא חצוצרתא פל מאני דהבא ומאני כספא מן כספא

ר"ל ששיתן הכסף והוא במקום מוכן בנגדק הבית: (ט) ויתנו הכהנים ר"ל שם לא רצ לקבל עליהם חוק דדק הבית ויקבלו על זה הכסף מאת חכמיים אך היה נאום בעיניהם שלא יקחו הכסף ולא יהיה עליהם לחוק את דדק הבית: (י) ויקב חר בביתו. היה דרך המור היו משליכין שם הכסף היה בלתי שיהא מטבע הארון ידו שלא יוכל אדם לקחת ממנו זולת פתוחת הארון: שומרי הכסף: הם שומרי כלי בית המקדש: (יא) ויצרו וימנו את הכסף כבר נתבאר בספר ד' וכאשר היה הארון מלא היו מעריס אותו ואה"כ היו נושאי אותו ומשיבוס אותו אל מקומו בזה המקום בשרי שאתר שערות הארון היו משיתן את הכסף בצרורות והיו מוגינים ונתנו את הכסף המתוכן מענין

הוא ששיתן הכסף והוא במקום מוכן בנגדק הבית: (ט) ויתנו הכהנים ר"ל שם לא רצ לקבל עליהם חוק דדק הבית ויקבלו על זה הכסף מאת חכמיים אך היה נאום בעיניהם שלא יקחו הכסף ולא יהיה עליהם לחוק את דדק הבית: (י) ויקב חר בביתו. היה דרך המור היו משליכין שם הכסף היה בלתי שיהא מטבע הארון ידו שלא יוכל אדם לקחת ממנו זולת פתוחת הארון: שומרי הכסף: הם שומרי כלי בית המקדש: (יא) ויצרו וימנו את הכסף כבר נתבאר בספר ד' וכאשר היה הארון מלא היו מעריס אותו ומשיבוס אותו אל מקומו בזה המקום בשרי שאתר שערות הארון היו משיתן את הכסף בצרורות והיו מוגינים ונתנו את הכסף המתוכן מענין

כלי ד' דמטעין כלי בקריאה וס' כמספרה רבתא: כלי זהב ג' וס' נמסר בסמות: תולדות אהרן ויק חר. סנהד' נו צב מנחות לד: ויטור: כהר"ט: אך לא יעשה כחונות קו (שקלים ט):

מהפעלים ואחד הוא: לחרשי העין: הם פורתי העינים בלבדן וכושיין אותם במקצועות ולבוננים. שבוניס העינים בבית: (יג) ולגדריס: הבונים קירות האכנים: ולחוצבי האבן שחוצצין האכנים בשרי: ולקנות עינים ואבני מחזב. היו להם פוסלים בלבנן ויזהרו והיו קוגין גס: כן מאחרים שהיו להם עינים כרוטים ואבני מחזב כלומר אכנים חנויות מחזב שם בשקל משען וי"ח ולצוטים ולאמרכליא והם אומני האבן הגדולים אשר תחתיהם אומנים אחרים ותרסם ולגדריא ולארגובליא הם אומני האבן הגדולים בוגי הקירות: (יד) אך לא יעשה בית ה' ספות כסף. וצדכרי

מצודת הור

אחת לבדק הפתח ר"ל הכניס צבוא בית ה' עד יהיה כהם די לחוקו הבדק: ויתנו הכהני נטרלו והיוצו הדבר בעיניהם לכלי קמת הכסף לעצמם ולבני חוק משלהם: (י) ויקב עשה יקב לא בלתי הארון לזדק דרך צו את הכסף אל ארון: צבוא איש וכו' ר"ל צימין הוא אל הבית לא צימין הוא: ונתנו שמה ד צבואי לידם נהנו בחרון דרך המור אבל לא יוכלו להוציא מה זולת פתוחת בית: (יא) והיו כראותם ככל עת כשראו שיש צב הרבה כסף והכפן הגדול בעצמו ל"ח פקדו צב ממקומו וכן מפרש ב"ם: ויערו עשו כהם וצורת יבע להוציאם בזוהרה ימנו מסבעות: (יב) עשי המלאכה. הם האומנים הגדולים הממונים בבית ה' ומהתה ידם בונים האומנים הפועלים כפי אשר יורו אותם וצדכרי ל' נקראים ארדכלין: יתרה. הם הארכליא את הכסף בשכר האומנים הפועלים: לחרשי העין: הם פורתי העינים בחנויות הגדול: ולבונים: הם הבונים הפעיל בקירות הבית: (יג) ולגדריס: הם הבונים קירות האכנים וצב האבן. האכנים את האכנים מן הסוד: ואבני מחזב. אף ששכרו חוצבי אבן הוצרם אעוד לקנות אכנים חצובים: ולכל אשר יאל. לכל שאר הדברים הגורסים להוציא על הבית לחוק איש: (יד) אך לא יעשה בית ה' ספות כסף וגו' וצדכרי מאמר

וגו': (ב) בית מלך. כן כתיב וקרי המלך ואחד הוא אלף שבכתוב ספרון הידיעה: (ג) כל ימיו אשר הורכו ויודע הכהן. לא כל ימיו בי-אמרי ימות הורכו ויודע הכהן כלומר כ"ו סויוודע היה חי וכן כתיב דב"ה כל ימי ויודע הכהן: (ה) כל כסף סקדשים.

עתליהו המיתו בחרב בית מלך: יב בן-שבע שנים יהואש במלכו: ב בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלם ושם אמו צביה מבאר שבע: ו יעיש יהואש היטר בעיני יהוה פל-ימיו אשר הרהו יהוידע חבהו: ו רק הפמזות לא-סרו עוד העם מזבחים ומקמרים בפמזות:

רלבג (ג) בל ימו אשר הורשו וכו'. מגיד שכל מה שהיה מילח אשר הורכו ויודע הכהן עשה יהוה בפניו ה' אך אמרי מות יהוידע לא עשה אשר לעינו ה' פני שמר כספר ד"ה: (ה) כל כסף סקדשים אשר יוצא בית ה' הוא מחצית השקל לכל אחד ואחד שהיה משלח תשה עבד האלהי פל ישראל צמדכר כמו שזמר כספר ד"ה: כסף עובר הוא הכסף שאינו עובד בכל שנה וזל כמותהקדשות וסברין שיהיה ערד ליש כסף נפשות ערט וכל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית ה' והם הגדלים אז זה נדלים שהיו ומכללם ההקדשות שהם לבדק היות: (ו) מלח מכרו ר"ל העת מחדש: לכל אשר ימצא שם בדיק ר"ל לכל דבר שיערטו לחוק היות ולבדקו אם יחסר דבר מהראוי לו: (ח) כי לבדק היות חטאו:

עתליהו המיתו בחרב בית מלך: יב בן-שבע שנים יהואש במלכו: ב בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנים יהואש מלך בירושלם ושם אמה צביה מבאר שבע: ג ועבר יהואש דקשר קדם יי פר יומאיו כמא דאקביה יהוידע פתא: ו רחוד במתא לא עטרא עד פשו עמא מרבחו ומסקין בוסמין עד פניתא: ו באמר יהואש קבהניא פל פם קודשיא דמתער לבית מלך: ו ביי פספ תקניא בעבר עד מגו גבריא כסף פורקו נפשתיא דמתו גבר פורקו נפשתיא אף פל כסף דמתנדב גבר בקביה לאיתאה לבית מקדשיא ביי: ו יסבון להוין פתניא גבר מן מפריה ואינון יתקפונית בדיקא דביתא קל אמר די ישתבב פמן בדיקא: ו יהוה בשנת עשרין ותחת שנין? מקבא יהואש לא תקיפו בנהניא ית בדיקא דביתא: ו וקרא מקבא יהואש ליהוידע בנהניא יקבהניא ואמר להוין מא דין ליתבון מתקפין ית בדיקא דביתא ומקסן יקבא:

מלך: יב בן-שבע שנים יהואש במלכו: ב בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנים יהואש מלך בירושלם ושם אמה צביה מבאר שבע: ג ועבר יהואש דקשר קדם יי פר יומאיו כמא דאקביה יהוידע פתא: ו רחוד במתא לא עטרא עד פשו עמא מרבחו ומסקין בוסמין עד פניתא: ו באמר יהואש קבהניא פל פם קודשיא דמתער לבית מלך: ו ביי פספ תקניא בעבר עד מגו גבריא כסף פורקו נפשתיא דמתו גבר פורקו נפשתיא אף פל כסף דמתנדב גבר בקביה לאיתאה לבית מקדשיא ביי: ו יסבון להוין פתניא גבר מן מפריה ואינון יתקפונית בדיקא דביתא קל אמר די ישתבב פמן בדיקא: ו יהוה בשנת עשרין ותחת שנין? מקבא יהואש לא תקיפו בנהניא ית בדיקא דביתא: ו וקרא מקבא יהואש ליהוידע בנהניא יקבהניא ואמר להוין מא דין ליתבון מתקפין ית בדיקא דביתא ומקסן יקבא:

יובא ה' וסל' בקריאה וסי' וכל הפאת אשר יובא סוכה. בסים יובא וסמא עד הערב. אשר יובא בית ה' כסף עובר. כסף אשם וכסף חטאות לא יובא: וכסף מרצע בחושיש יובא וזבב: ערבוי' בקריאה וסל' חבתא את השלחן וערכת את ערבו. איש כסף נפשות ערבו. ודבר גבורות ודוין ערבו. א"ל: חוקי ר' גרשים בקריאה וסל' לבא חמס שבעים בני ירבעל. לא חוקו הבנהים את ברק היות. חוקו פניהם סלע: וגל סביבתיה חוקו כדיתום: ולכהנים ה' בקריא' וסל' ויקרא המלך יהואש ליהוידע הבהו ולהכהנים: ולכהנים הלויים לא וכת אש. ואחר הפיו להם ולכהנים ב' בססק. וחסגנים לא ידעו אנא הללו:

וגו': (ג) בית מלך. כן כתיב וקרי המלך ואחד הוא אלף שבכתוב ספרון הידיעה: (ג) כל ימיו אשר הורכו ויודע הכהן. לא כל ימיו בי-אמרי ימות הורכו ויודע הכהן כלומר כ"ו סויוודע היה חי וכן כתיב דב"ה כל ימי ויודע הכהן: (ה) כל כסף סקדשים. אומר דבדרי היוםם. וזוהי אחת כן היה עם לב יואש לחדש את בית ה' כי היה נבדך סווק בי סס אומר הטעם כי עתליוס המרשעת ופניה היה צדק חזק כי לול זז היה עדין קיום הבנין כי מיום סכנה היות עד סדקו יואש לא היה אלף מאה והמשים וחמס סנה ובנין חזק כמותו בנין היה עומד וחזר ויותר לול שפרטוהו עתליוס ובניה הם שהיו לה ממיס אמר ולפי שמשו בו פירוט שס יואש על לבו לתקנם והיה צריך לקבץ קדשי ישראל שיקדישו שקלים אז קדשי נדות וההקדשות שהיו בבית ה' אומר דבדרי היוםם כי עתליהו ובני' עשו אחס לבטלים הרוב ומה שנשאר לא רצה יהואש להוציאו בזנין כדי שלא יסאר אור' ה' ריק וחסד שיעסהו מקדשי החזק ואחר לכהניס שיקבאו כל כסף המוצא בית ה' וגם הכרוי על השקלים שיצאו אותם כמו שאומר דבדרי היוםם ויתנו קול ביודה וזירושלם להבוא בית ה' משלח משה עבד האלהים ומשלח משה הוא כסף שקלים קראו משלח את סס כי משלח את ראש בני ישראל ושלח כספים וזר הנכ כסף עובר הוא מחצית השקל כמו שנאמר כל העובר על הפקודים איש כסף נפשות ערכו הוא האומר ערכו עליו אז ערך פלוגי עליו כל כסף אשר יעלה על לב איש הוא המתנדב לבדק היות וכת' הפסוק כל כסף קודשיא דמיתעל לבית מקדשא דה' ונו' כבעמוד ואת' כיון שנתנו השקלים לבדק היות ממה היה לסם התמידים צאותה שיה שסו לוחץ אוזן בכל שנה מתרומת השקלים ונראה כי נתרשלו מלהביא אותם תרומה אותו השנים שמלכה עתליוה והיה לסם ועובדה:

מלך: יב בן-שבע שנים יהואש במלכו: ב בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנים יהואש מלך בירושלם ושם אמה צביה מבאר שבע: ג ועבר יהואש דקשר קדם יי פר יומאיו כמא דאקביה יהוידע פתא: ו רחוד במתא לא עטרא עד פשו עמא מרבחו ומסקין בוסמין עד פניתא: ו באמר יהואש קבהניא פל פם קודשיא דמתער לבית מלך: ו ביי פספ תקניא בעבר עד מגו גבריא כסף פורקו נפשתיא דמתו גבר פורקו נפשתיא אף פל כסף דמתנדב גבר בקביה לאיתאה לבית מקדשיא ביי: ו יסבון להוין פתניא גבר מן מפריה ואינון יתקפונית בדיקא דביתא קל אמר די ישתבב פמן בדיקא: ו יהוה בשנת עשרין ותחת שנין? מקבא יהואש לא תקיפו בנהניא ית בדיקא דביתא: ו וקרא מקבא יהואש ליהוידע בנהניא יקבהניא ואמר להוין מא דין ליתבון מתקפין ית בדיקא דביתא ומקסן יקבא:

וגו': (ג) בית מלך. כן כתיב וקרי המלך ואחד הוא אלף שבכתוב ספרון הידיעה: (ג) כל ימיו אשר הורכו ויודע הכהן. לא כל ימיו בי-אמרי ימות הורכו ויודע הכהן כלומר כ"ו סויוודע היה חי וכן כתיב דב"ה כל ימי ויודע הכהן: (ה) כל כסף סקדשים. אומר דבדרי היוםם. וזוהי אחת כן היה עם לב יואש לחדש את בית ה' כי היה נבדך סווק בי סס אומר הטעם כי עתליוס המרשעת ופניה היה צדק חזק כי לול זז היה עדין קיום הבנין כי מיום סכנה היות עד סדקו יואש לא היה אלף מאה והמשים וחמס סנה ובנין חזק כמותו בנין היה עומד וחזר ויותר לול שפרטוהו עתליוס ובניה הם שהיו לה ממיס אמר ולפי שמשו בו פירוט שס יואש על לבו לתקנם והיה צריך לקבץ קדשי ישראל שיקדישו שקלים אז קדשי נדות וההקדשות שהיו בבית ה' אומר דבדרי היוםם כי עתליהו ובני' עשו אחס לבטלים הרוב ומה שנשאר לא רצה יהואש להוציאו בזנין כדי שלא יסאר אור' ה' ריק וחסד שיעסהו מקדשי החזק ואחר לכהניס שיקבאו כל כסף המוצא בית ה' וגם הכרוי על השקלים שיצאו אותם כמו שאומר דבדרי היוםם ויתנו קול ביודה וזירושלם להבוא בית ה' משלח משה עבד האלהים ומשלח משה הוא כסף שקלים קראו משלח את סס כי משלח את ראש בני ישראל ושלח כספים וזר הנכ כסף עובר הוא מחצית השקל כמו שנאמר כל העובר על הפקודים איש כסף נפשות ערכו הוא האומר ערכו עליו אז ערך פלוגי עליו כל כסף אשר יעלה על לב איש הוא המתנדב לבדק היות וכת' הפסוק כל כסף קודשיא דמיתעל לבית מקדשא דה' ונו' כבעמוד ואת' כיון שנתנו השקלים לבדק היות ממה היה לסם התמידים צאותה שיה שסו לוחץ אוזן בכל שנה מתרומת השקלים ונראה כי נתרשלו מלהביא אותם תרומה אותו השנים שמלכה עתליוה והיה לסם ועובדה:

מצודת ציון

רבו כמ"ס דבדרי היוםם: (ד) רק. הבמות. בעת יחוד לשמים ואביר הוא משגגה היות: (ה) כסף עובר. צחצוחל המקרא אמר כל כסף וס'. נס הכסף הנח מהמים אשר ילפי רוב הים אשר יעלה וכו' גם הכסף העולם על לב איש להביא צדקה: (ו) יקחו להם. כל הכספים האלו יקחו הכהנים לעצמם כ"ס מלח מצדו ומידו והוא זה יחא משלח את בה"מ בכל מקום שמלא שם בדיק: (ח) אל תקחו כסף. אל תקחו לעמיכם אלף מיד כחם לידכם

שכל הראוי למלכות הולמתו ושאינו ראוי למלכות אינו הולמתו: (יד) העמוד. הוא מעמד המלך בזכות ה' : קשר קשר. מרד מרד יש כאן : (טו) הוציאו אותה. מצות המקדש לשדרות והביאו אותה דרך בית השדרות לבית המלך ואל תחיתו בלאת דרך מוצא העוהרה אל העיר פן תמצא עוורים ומחזכרים אליה : והבא אחריה. בעזרתה : המת כחרכ. להמית כחרכ : (טז) וישמו לה ודיים. מקום אשטכל"א בלש"ו : (יז) בין ה' ובין המלך ובין העם. שיהו בין המלך והעם אחרי ה' והח"כ. בין המלך ובין העם שיהו בעזרי למלך : (יח) פקודות. ממונים לשמור במקו' משמרתו כהלכתו כי עתליהו בעלה את סדר משמרות הבית : (יט) ויבא ודרך שער הרצים. אל בית המלך :

המלך. ת"י ילח מלכא : (יג) את קול הרצץ בעם. חסר הנסמך ומשפטו הרצים רצו העם כמו סוכים כסף אמרים אמת או הוא כמו הפוך כמו שהוא אומר בדברי הימים את קול העם הרצים או יהיה קול עומד במקום שנים ופירוש את קול הרצים ואת קול העם וכו' הרצין במקום מ"ס וכן לקץ הימין כמו הימים ופי' קול הרצין קול השמחה שהיו שמתים והיו אומרים יהי המלך ובדברי הימים את קול העם הרצים מהללים את המלך ות"י אס קול הרצים העם ית קל דרקנין עמא פו' שהיו מרקדים ומתפתחין כמו שאמר וכו' כף : (יד) עומד על העמוד. פי' סמוך לעמוד וכן וזכתה עליו סמוך לו ועליו מטה מגשה סמוך לו וי"ת קאים על אסטוונא ופי' סעיו שהוא ספסל ולעשתו יהיה פי' עמוד שהיה באותו הסעיו מקום נכבד לעמוד שם המלך לפיכך נקרא עמוד וכן אומר בדברי הימים על עמודו כלומר מקום הראוי לו לעמוד בו : (טו) הוציאו אותה אל מצות לשדרות. הוציאו אותה מצות ה' וצא דרך מקום השדרות שהיא מערכת השומרים ואם יצא איש אחרים לעזרקה המיתוהו כחרכ : המת. מקור : (טז) וישמו לה ודיים. נתנו לה מקום שצא באותו הדרך אשר מצות ה' לבית המלך והוא דרך מבוא הסוכים לבית ושם המיתוהו : (יז) בין ה' ובין המלך. מחלה כרת ברית בין ה' והמלך והעם שיהיו כלם בעבודת ה' ולהסיר הבעלים ואחר כך כרת ברית בין המלך והעם : (יח) ואת מתן. כהן הבעל היה שמו מתן : וישם הכהן פקודת. ת"י ומני כהנא מערות ר"ל המשמרות אשר היו מתקנות מתחילה כן האשים עתה כי נראה כי מפני שזו עובדים הבעל המלכים אשר היו לפני זה לא נשאר דבר בזכות ה' על מכונו ועל פוערו וכן כתוב בדברי הימים וישם יהוידע פקודת בית ה' ביד הכהנים הלויים אשר חלק דוד על בית ה' להעלות עולות וכו' וכו' :

יג וַתִּשְׁמַע עֲתָלְיָה אֶת־קוֹל הַרְצִיץ הָעָם וְתָבֵא אֶרֶץ־הָעָם בֵּית יְהוָה :
יד וַתֵּרָא וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ עֹמֵד עַל־הַעֲמוּד בְּמוֹשָׁפְטֵי הַיְשׁוּרִים וְהַחֲצִצְרוֹת אֵלֶּי־הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַם הָאָרֶץ עִיִּים וְתִקַּע בַּחֲצִצְרוֹת וְתִקְרַע עֲתָלְיָה אֶת־בְּגָדֶיהָ וְתִקְרָא קָשָׁר קָשָׁר : טו וַיֵּצֵא יְהוֹיָדֵעַ הַבְּתָן אֶת־יְשׁוּרֵי הַמַּיּוֹת וַפִּקְדוּ הַחַיִּל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הוֹצִיאוּ אֹתָהּ אֶל־מִבַּיִת לִשְׁדֵרֹת וְהָבֵא אַחֲרֶיהָ הַמֶּת בַּחֲרָב פִּי אָמַר הַבְּתָן אֶל־תְּוֹמַת בֵּית יְהוָה : טז וַיִּשְׁמְעוּ קוֹל יָדִים וְתָבֵא הַרְצִיץ מִבּוֹא הַסּוּכִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וְתְוֹמַת שֵׁם : יז וַיִּכְרֹת יְהוֹיָדֵעַ אֶת־הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לַהֲיוֹת לְעַם לַיהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם : יח וַיָּבֵאוּ כָל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַבַּעַל וַיַּחֲצֵאוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו וְאֶת־צְלָמָיו שִׁבְרוּ הַיָּטֹב וְאֵת מִתְּנֵן בַּתָּן הַבַּעַל חָרְגוּ לִפְנֵי הַמְּזֻבְּחֹת וַיִּשְׁשׁ הַבְּתָן פַּקוּדֹת עַל־בֵּית יְהוָה : יט וַיִּקַּח אֶת־יְשׁוּרֵי הַמַּיּוֹת וְאֶת־הַכְּרִי וְאֶת־הַרְצִיץ וְאֵת פְּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבַּיִת יְהוָה וַיָּבֵאוּ דֶרֶךְ־שַׁעַר הַרְצִיץ בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־בֶּסֶם הַמְּלָכִים : כ וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שִׁקְטָה וְאֶת־מִבַּיִת מַקְדָּשָׁא דְּבִי וַעֲזֵרוּ בְּאוֹרַח הָרַע דְּהַמְּיָא רַבִּית מַלְכָּא וַיְתִיב עַד פְּוֹרְסִי מַלְכָּא : כ יַחְדֵּי כָךְ עֲמָא דְאַרְעָא וַקְרָתָא שְׂדוּכְתָא וַיְת

מקדשא י וישמעת עתליה ית קל דרקנין עמא ואתת יות עמא רבית מקדשא דבי : יז וחות והיא מקדשא קאים עד אסטוונא וחקצרתא ורבבויא עמיה וחקצרתא קדם מקדשא וכך עמא דארעא תדו ויקעין בחצצרתא ובעת עתליה ית לבוששה וקרת מירדא מירדא : טו ופקיד יהודע רבניא ית רבני מאותא דמגני עד חיקא ויאמר קהן אפיקו יתה לגיוי קן סרדא ודייעור בתרהא יתקמיר בהרפא ארי אמר רבניא לא תתקמיל רבית מקדשא דבי : טז וישואו לה אתרא וענת באורח מערנא דסוכיא רבית מקדשא ואתקמיות תמן : יז ויגזר יהודע ית קומא בין מירדא דבי ובין מקדשא ובין עמא קמהו קעם משמש קדם יי בין מלכא ובין עמא : יח ועזרו כר עמא דארעא רבית בעקא וסטרודי וית אטרודי וית צלמוהי תבירו יאות וית מתן כומריא דבעקא קמרו קדם אונרא ומנו רבניא מתן עד בית מקדשא דבי : יט ודבר ית רבני מאותא וית גבריא וית רבניא וית כר עמא דארעא ואתו ית מלכא מביית מקדשא דבי ועזרו באורח הרע רבניא רבית מלכא ויתב ער פורסי מלכא : כ יחדו כר עמא דארעא וקרבתא שדוכתא וית

על העמוד. ר"ל אכל העמוד : (טז) הוציאו אותה אל מצות לשדרות. הוציאו אותה מדרכ שחקיה תמיד מנפסיה לסדרים ולמערכות השומרים את המלך כדי שלא תמלט ותטוס : והבא אחריה המת כחרכ. ר"ל הנמשך אחריה לכא עמה תמידו כחרכ כדי שלא יאספו אליה ותתחזק מעט והנה שמו לה מקום לגום אשר נהרו ולזה כלה דרך כניסת הסוכי בית המלך ושם לא הייתה יכולה לנפות אנה ואנה והרגוה שם כי לא רצה הכהן שנתומת בית ה' : (יז) ויכרו' יהודע את הכרית. הנה ראשונה כרת ברית בין ה' ובין המלך והעם שיהיו לגום ה' ואחר כך כרת ברית בין המלך ובין העם שהוא יהיה לגום למלך והם יהיו לו לעם : (יח) ואת מתן כהן הבעל. אחשוב שהרצון בזה שהכתב' לכהן הבעל. והם שער הכהנים שהיו שם עובדים עמו הרגום כלם לפני המזבחות : וישם הכהן פקודות על בית ה'. ר"ל שמהם שם מתיים ופקודות כדי ענינו מסודר כחכ"ל הסודר והנה מתן אלו המעשים העמדת המערכות על ענינם הראשונים : (ט"ז) ויבאו דרך שער הרצים. ידמה שזה השער היה נקרא כך יחיוי רחפסם כי אז עשה רחבעם נמנים והפקידים אל תה הרצים :

רלבג

כח עם ז' וס' בלשון ארמי יהושע שלק בלגלא וסרם מלכא וחמא הרמא. ופי' ביהושע סי' ח' : סימן מלכים וחקרא קשר. ד"ה ותאמר קשר. ואפי' וחקרא אל אישה ותאמר שלהה : וישמו ד' חס' וסימ' וישמו אבנים גדולות. וישינו את ארון יי. אל האבן הגדולה : וישמו לה ידיים רעהליה : ויבואו ג' כלאים וסימ' ויבואו דרך שער הרצים. ויבואו ויאבלו ארץ ומלוואה. ויבואו פנימה אל המלך. חוקיהו :

בלווק ובן עהון יעני (שם לב) : ממו. כך שמו : (כ) שקפה. נחש : סוכנו

מצודת דוד

של מלך. או-הוא מלשון עדי וקפסם וכו' קפס' אחרו בגדי מלוכה מאבני יקר : ויכו כף. הוא דרך שמה : (יג) קול הרצין העם. קול מרוצה העם וכאלו אמר קול העם הרצין : (יד). על העמוד. ר"ל על מקום מיוחד למלך לעמוד שם והוא כמשפט ר"ל כמנהג המלך וכן נאמר ד"ה על עמודו והוא הוא : קשר קשר. מרד יש כאן ופסלה דבדיה כדך ההדד : (טו) פקודי החיל. הממונים על החיל : הוציאו אותה אל מצות לשדרות. ר"ל הוציאו אותה מחוץ אולם הלך אל מצות לשדרות ר"ל מנפסיה למערכת השומרים לכל תמלס : והבא אחריה. להיוות בעזרחה דעו

מצודת ציון

וקבוע פועל ככ"ת יאמר : (יח) ויהבש. מל' נחלס' ובטרים : יעני. ר"ל סוכנו

(בראשית כ"ז מ"ז) : (ב) צהדר המטות . בעליית בית קדשו הקדשים כמה שאר אומר ויהי אהבה בית ה' מתהלה וגו' (לקמן פסוק ג') עליו אמר דוד (תהלים כ"ז ה') כי יצפניו כפפה ויפתני צפתה אהלו וקורא אותה חדר המטות על שם בן שדי וכן (שיר השירים א' י"ג) והוה שימר ר' אליעזר כפן חדר המטות חורבן ביתך יכפר עליהם : (ד) לכרו . שרי המאות לגבורי ושירי המאות לרצים ולשון כרו שלא אמר לכרו' שם דבר של קבוצת הגבורי' דברי"ד בלע"ז : ויכרות להם ברית. שהיו בעזרתו להמליך את בן המלך : (ה) השלישית מכס בלוי השבת. המשמרת היו מתקששות וצדקה בשבת משמרו' כהנהגה ולויה אחת כנכפת וזאת וזאת וזאת על אחת המשמרות היו מתקששות וצדקה חלקים השלישית בנות המלך לשמור שלא יעמוד איש על המלך להרגו והשלישית בשער כור הוא שער המזרחי שעושה שער הסרה : והשלישית בשער הרצים . אף הוא משערי העזרה ויונתן חרגם בתרעה לכתרויה קרעו רהטיו ועבר הרצים דרך שם בלוי מבית המלך לבית המקדש כמה שלאמר בסוף הענין ואזוהו שער העזרה שלאמר אחתיו שער הרצי' קראו (בדברי הלוי' ב' כ"ג ד) שער הכספים : (ו) ומרתם את משמרת הבית מסה . שמירה זו לום על המלך הראשון שאמר עליו ושמרו את משמרת

יא * ועתליה אם אחויהו וראתה ^{ראתה ק'}
 כי מת בנה ותקם ותאפר את בל-
 ורע הממלכה : ב ותקח יהושבע
 בת המלך יורם אחות אחויהו את-
 יואש בן אחויהו ותגנב אתו מתוך
 בני המלך הממותים אתו ואת-
 מנקתו בחדר המיטות ויסתרו אתו
 מפני עתליהו וקא הוימת : ג ויהי
 אהיה בית יהוה מתחבא שש שנים
 ועתליה מלכת על הארץ :
 ד ובשנת השביעית שלח יהוידע
 ניקח ואת שרי המאות לברי וקרצים
 ויבא אתם אליו בית יהוה ויכרת
 להם ברית וישבע אתם בבית יהוה
 וירא אתם את בן המלך :
 ה ויצום לאמר זה הדבר אשר תעשו
 השלשית מכס באי השפת ולמרי
 משמרת בית המלך : ו והשלשית
 בשער כור והשלשית בשער אתר
 הרצים ושמרתם את משמרת הבית
 ויתקמא בתרע גבריאי ותקמא בתרעו דכתרויהו ירע דהמיא ותמרוהו ית
 ובל אורתי' דכוני' חס' : ג' גמולתי' ו' וסי' ועתליה אם אחויהו דמלכי' . ועתליה מלכת על הארץ דמלכים .
 וחברו דר' : ו' ומשבע עתליה דמלכים . ותקעו עתליה את בגדיה דמלכים . ושכשרי ושדריה ועתליה .
 והכני עילם יששיה . ושאר עתליהו : ג' ווגין קדמא שי' ותנינא וי' ור' שלח ובשנת השביעית שלח
 יהודע . התחוק ובשנת השביעית החזוק . שכוחתי אפרה לאל מלעי . ונתחני כי אלוהי מעי . אשמרה
 עזי אליך אשמרה . אומרה עזי אליך אומרה . והלויהו ג' ווגין קדמא ד' ותנינא שי' וסי' נסמר בשמואל
 תולדות אהרן רחם . פסד' : ס

המטות . חסר ועינו ותפתינהו
 ואת מניקתו בחדר המטות
 ו-ת"י ואטמרת יתיה וית
 מניקתיה באידרון בית ערסתה
 וכן בדברי הימים ותחן אותו
 ואת מניקתו בחדר המטות
 ואמר אחר כך ויסתרו אותו
 ר"ל הוא הסתירה אותו לשעה
 ומכאן ואילך הסתירו אותו ג"כ
 היודעים שלא גלו הדבר
 לעתליה כל שש השנים וסי'
 בחדר המטות החדר שהיה
 בעזרת הלויס או הכהנים
 ובדברי ר"ל בחדר המטות
 בתאים ר' ישמעאל אומר
 בעליות צימות החמה שהיו
 שוכבים שם הכהנים והלויס
 ויש בו דרש בית המקדש קורא
 חדר המטות על שם בן שדי
 ילוי ועוד כתוב אף ערשיו
 רעננה : (ד) שרי המאות .
 כתוב ציו"ד וקרי בלא וי"ד
 המאות וכן כלם אשר בפרשה
 זאת עד ויכרת יהודע כן כתוב
 וכן קרי והכתוב הוא בדרשות
 הו"ד למ"ד הפעל הנסמרת
 ממלת מאה כי ה"ל נעלמת
 לנכסה וה"ל השרש נעלמת
 ואלה שרי המאות כהנים ולויס
 היו כי רצים היו כי דוד מה
 מן הלויס ארבעת אלפים
 שוערים וארבעת אלפים
 משוררים ומחללים : לכרי
 ולרצים . כמו לכריס וכמוהו
 הרודד עמו תחתיו כמו עמיס
 והדומים להם שכתבנו בספר
 מכלל ותי' לכרי לגבריו ותי'
 לקח שרי המאות אשר בלויס
 וקרא ג"כ לשרים ולרצים
 לשרים להתקען עמהם וכן
 אומר בדברי הימים וראשי
 האצות לישראל וקרא לרצים ג"כ
 לכהנים למשמרת המלך : וירא

אחות ראתה כי מת בנה . הנה
 זה ה' מאת ה' לבלות הרע
 הבל מאת בית אחיז כי הנותר
 שלא המת הוא המתה עתליה
 על שם יואש בן צבא הזרקה
 ילושבע בת המלך וירם מלכו
 ולהסתירו מפני עתליהו שלא
 תמיתו ולוה גילה אותו ואת
 מניקתו בחדר המטות שהיו שם
 והסתירו אותו הוא ומניקתו
 מפני עתליהו ולא הונק והנה
 הסתירה אותם יהושבע בזית ה'
 היה כפן גדול והנה התבארתם שש שנים ואז היתה עתליהו מולכת על הארץ :
 (ד) שלח יהודע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים . הרצון באמרן לכרי לכרי'
 והרצון בו לשרים והם ראשי האצות לישראל כמו שנוצר בספר דברי הימים והנה
 הרצון בזה שכבר לקח יהודע שרי המאות לכהנים וללויים ושלא בידם לראשי
 אצות ישראל ולרצים שיבאו אליו והנה הביא אותם אליו בית ה' וברת להם ברית
 עם ה' ועם המלך כמו שזכר אחר על שלח יגלה אותם והשבע אותם בשם ה'
 לעשות מצותו להקים את בית המלך על כסא אציו ואחר זה הראה אותם את
 בן המלך והוא יואש : (ה) ויצום לאמר זה הדבר אשר תעשו השלשית : השלישית
 מהבאשים אשר צוה יהודע לשמירת המלך הם מבאי השבת והם המשמר הכהנים
 לכהנים וללויים והשאר שבעות בית המקדש ועבר זכר אחר זה כי
 שתי

המטות . חסר ועינו ותפתינהו
 ואת מניקתו בחדר המטות
 ו-ת"י ואטמרת יתיה וית
 מניקתיה באידרון בית ערסתה
 וכן בדברי הימים ותחן אותו
 ואת מניקתו בחדר המטות
 ואמר אחר כך ויסתרו אותו
 ר"ל הוא הסתירה אותו לשעה
 ומכאן ואילך הסתירו אותו ג"כ
 היודעים שלא גלו הדבר
 לעתליה כל שש השנים וסי'
 בחדר המטות החדר שהיה
 בעזרת הלויס או הכהנים
 ובדברי ר"ל בחדר המטות
 בתאים ר' ישמעאל אומר
 בעליות צימות החמה שהיו
 שוכבים שם הכהנים והלויס
 ויש בו דרש בית המקדש קורא
 חדר המטות על שם בן שדי
 ילוי ועוד כתוב אף ערשיו
 רעננה : (ד) שרי המאות .
 כתוב ציו"ד וקרי בלא וי"ד
 המאות וכן כלם אשר בפרשה
 זאת עד ויכרת יהודע כן כתוב
 וכן קרי והכתוב הוא בדרשות
 הו"ד למ"ד הפעל הנסמרת
 ממלת מאה כי ה"ל נעלמת
 לנכסה וה"ל השרש נעלמת
 ואלה שרי המאות כהנים ולויס
 היו כי רצים היו כי דוד מה
 מן הלויס ארבעת אלפים
 שוערים וארבעת אלפים
 משוררים ומחללים : לכרי
 ולרצים . כמו לכריס וכמוהו
 הרודד עמו תחתיו כמו עמיס
 והדומים להם שכתבנו בספר
 מכלל ותי' לכרי לגבריו ותי'
 לקח שרי המאות אשר בלויס
 וקרא ג"כ לשרים ולרצים
 לשרים להתקען עמהם וכן
 אומר בדברי הימים וראשי
 האצות לישראל וקרא לרצים ג"כ
 לכהנים למשמרת המלך : וירא

מצודת דוד
 מצודת דוד : כל יצע . כדון שממלך הוא מבלי מערער : (ב) אורוואת מניקתו .
 אח וואש ומניקתו הציבאה בחדר המטות שהיה בב"מ : ויסתרו . אף היודעים
 הסתירו אותו בלל יודע לעתליה ולוה לא הומה : (ג) ויהי אחיה . כי היא היתה אחת כ"ג וההמירה לשבת בכה"מ : ועתליה מולכת . וימי
 ובענה השביעית . למספר השנים שהיה מתחבא : יהודע . יתכן שהוא יוחן הכוזב ד"ה (ה' ה') ועיין בסוף הספר במשכן הדורות : (ד) שרי המאות . מן הכהנים
 והלויס : לכרי ולרצים . גם לקח הכריס והרצים . ויכרום . להיות האהבה ביניהם ולהיות ידם עמו להמליך את בן המלך והשביעית על זאח : (ה) השלישית . חלק
 שלישי : בלי השבת . כי משמרות הכהנים והלויס היו מתחלפים בכל שנה אלו יוצאים ואלו באים כפי שכתוב בדברי הימים וקרובים
 המה בלי השבת ואמר להם
 השלישית

מרכים ב יא

רשי

נפש הנמלט: (כה) וישליכו הוא על דרך הרחבה לשון מרוצ חפוס ומהירותם אותם לשלחם לעיר בית העלם לנתח את המצות: ויזילו. הראשון מצות לשון רבים ושני מצות לשון יחיד: וישרפו. כל אחת מן המצות: (כו) למחרלות. כתיב וקרי למזלות ושיגיה. ענין אחד אלף שהקרי לשון נקיה יותר והענין שהיו נכפין שם: אשר בית אל. כמו בבית אל וכן הנמלט בית ה' (ל) ויאמר ה' אל יהוא ע"י נביא וכסדר עולם מי אמר לו יונה בן אחתי: בני רבעים. כמו בניס רבעים ויחמנו ויחוש רבעים וכריכו ואמרו בזכות שהקית בית אחאב שלכו ארבעה זרות עמרי אחאב אחיזיהו יהורם מלכו מכניו ארבעה זרות ויהוא בער העלם ולא בער העגלים כי אותם נעשו לשם ה' ואע"פ כן היה חטא גדול כמו שכתוב לא תעשון אחי וגו' (לז) לקצות בישראל. להכרית כמו מחקקה גדלים

חקף נפשיה: כה ויהוה כד שיצי המעבד עקתא ואמר יהוא לדמיה וגבריה עורו מהוננו אנש לא פוק ומהוננו לפתגם דהרב ורמו דהמנא וגבריה קמליו. ואזרו עד קרית בית בעקא: כו ואפיקו ית קמת בית בעקא ואקידוהא: כז ותרעו ית קמת בעקא ותרעו ית בית בעקא ושינוהא לבית מקמת אנשיא עד יומא דיו: כח ושיצי יהוא ית בעקא מישראל: כט החוד בחזי ירבעם פר נבט דחייב ית ישראל לא סמא יהוא ס בתריהון אשתעביד לעלי דהבא די בבית אד ודי דין: ל ואמר יי דיהוא חקף דאתקנימא למעבד דקשר קדמי בכל דברעתי עבדתא לבית אחאב בגין דביעין יתבון קף עד פורסי מקכותא דישראל: לא ויהוא לא גמר למבד באוריתא בני אדהא דישראל בכל לביה לא סמא מער חזי ירבעם דחייב ית ישראל: לב ביומא האנוני שרי רונא בני למתקף בישראל ומהוננו תואר בכר תחום ארעא דישראל: לג סן ירדנא סדנח שמשא ית כל ארעא גלעד שבמא נד ושבמא ראובן ושבמא דמנשה מערנער דער ביה נחלא דארנון וארעא גלעד ומתנו: לד וישאר פתגמי יהוא וכל בעבד וגבורתיה דקא אינון פתיבין על ספר פתגמי יומא דמקבי ישראל: לה ושבב יהוא עם אבתיהו וקברו יתיה בעברון ומקד יהואחו בריה תחורתיה: לו וימניא מקד יהוא ער ישראל עסרין ותמניא שנין

בהוין שמנים איש ויאמר האיש אשר ימלט מיהאנשים אשר אני מביא עלידיכם נפשו תחת נפשו: כה ויהי בכלתו לעשות העלה ויאמר יהוא לרצים ולשלישים באו הפום איש אדמיצא ויפום לפייה הרב וישלכו הרצים והשלישים וילכו עד עיר בית העלם: כז ויצא את מצבות בית העלם וישרפנה: כח ויתצו את מצבת העלם ויתצו את בית העלם וישמיחו למחראת עד היום: כט וישמר יהוא את העלם מישראל: ס רך חמאי ירבעם בן נבט אשר החמיה את ישראל לא סר יהוא מאחריהם עגלי הזהב אשר בית אל ואשר בן: ל ואמר יהוה אל יהוא יען אשר הטיבת לעשות הישר בעיני פכל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בני רבעים ישבו לה על כסא ישראל: לא ויהוא לא שמר לדבת בתורת יהוה אלהי ישראל בכר לבבו לא סר מעל השאות ירבעם אשר החמיה את ישראל: לב בימים ההם החל יהוה לקצות בישראל ויפם הואל בכל גבור ישראל: לג מן הירדן מזהח השמש את כל ארץ הגלעד הגדי והראובני והמנשה מערנער אשר על נחל ארנון והגלעד והבשן: לד ויתר דברי יהוא וכל אשר עשה וכל גבורתו הלאו יתם פתויבים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: לה וישבב יהוא עם אבתיו ויקברו אתו בעברון ומקד יהואחו בלו תחתיו: לו והימים אשר מקד יהוא עלי ישראל עשרים ושמונה שנה בשמרון:

(כה) וישלט. ומנו הרטיח וגבריה קמליו השליכו חללים את עובדיהם על: (כו) למחרלות. חוריהם (שעיהו י"ז) (כט) רק חמאי ירבעם וגו' מדאג' שלא חשבו המחמל' לבית דוד כמו שנקרא ירבעם: (ל) ויאמר ה' אל יהוא. ביד יונה: בני רבעים. ארבע דורות' חתה שהשמת את בית אחאב שמלך ארבע דורות. עהרי ויאחז. ואחזה: (לז) לקצות. כמו קצתי נחוי בראשות

חלב
(כה) וישלט הרצים והשלישים. ר"ל שכבר השליכו הרצים והשלישים נבלת ההרג' חנית הקעל בעת הכותס אותם: למחרלות. ר"ל לבתי כסאות להפנות שם לבנות הע"צ. ואמר ה' אל יהוא. אמר לו זה ע"י נביא כי לא היה יהוא נביא: (לז) בימים ההם החל ה' לקצות בישראל. הנה מזה המקום יתבאר לך שמה שהמית יהוא חנית אחאב היה נמלט משרד חואל כי בימי בית אחאב לא שלטה חרנו בישראל אך בימי יהוא החזיק הש"י לנקן ולהכרית בישראל על יד חואל והנה קצה וקצן הם שני שרשים בענין

אל יצא ג' בקריאה וס' אל יצא איש ממקומו. אל יצא פליש סן העיר. באו הכוס איש אל יצא: עד היום פ' מיהרין וס' מצוין במסרה רבתא דאפדנא בריש ס"פ בערך וי"ד: בית ד' דסבורי וזבובי וס' נמסר לעיל בכיפרא חלק ב' ס' ב': בלבבו ג' בקריאה וס' והקפתי לי בתן נאמן. ככל אשר בלבבי עשית דיהוא. עד אנה אשית: ערער ה' חס' וכו' ולאשר בערער. ויעברו את הירדן בשטואל. סן הירדן. מרגם. השמש. דמלכים. עאבנת ערני ערער. ובלע בן עזר.

חולדות אהרן אכר כפיכות. סנד' קב:

מצודת ציון
(כז) לרצים. פרוס רגלי נסני מרכנתו: ולשלישים. ולרצים: (כו) ויכרסו. כל הנה והנה: (כז) והוא. מל' נהיה ובכרס: למחלות. לנפשות. סס לנדונים: (לז) לקצות. לכרית כמו וקטעס אמ

הגזירה. אחבל: (טו) ויאמר אליו. יהוא: הוה את לבבך ישר. ושלם מה שאני עושה כאשר לבני שלם עם לבבך: ויאמר ונכח ויש תנה את ידך. ואחוז בזה ויש תנה את אל המרכבה: (טז) בעקבה. במרמה לשון ויעקבני (בראשית כ"ז ל"ז): (כ) קדשו עזרה. הכריזו חסופה להיות נעזרים לבית הבעל: (כב) על המלחמה. ת"י לדממה על קומטריו ארנוים וקופסאות שזוכין בתוכן וגומין תכשיתי עובדי הבעל: (כד) נפשו תחת נפשו. נפש השומר תחת הנפש הנמלט: וישלכו

רלבג

אחר שהרגוס: (יט) איש אל יפקד. ר"ל ש"א יחסר איש שלא יהיו כלם שם: עשה בעקב. ר"ל במרמה: (כ) קדשו עזרה לבטל. זמנו וקראו יום שתהיו נעזרי' בו כלכם לבטל: (כב) ויאמר לאשר על המלחמה. הוא הממונה על אוצר בגדי הכמרים ועובדי הבעל: וישלכו

ב' פסוקי' מסעין בענין וס' יוד יהוא את כל הנשאים לבית אחאב ביוצא. ויבא שמרון ויד את כל הנשאים לאחאב בשמרון: ד' פסוקים בקריאה אית בהן כל כל וכל כל וס' כל תחיה כל הרמש וכל העוף. ועתה כל גביאי הבעל. וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל. כל קבל דגא בה זמנא: הוצא ה' בקריאה וס' הוצא מן המוקם. הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. המה מטיבים את לבם. הוצא את כבד וימות. ויאמר לאשר על המלחמה: וחד והוצא את עמי בני ישראל:

תולדות אהרן יהוא יעבדו הכהן מסד' קב: הולא טט. גישין נס:

בית עקד ארבעים ושנים איש ולא השאיר איש מהם: ^{טו} ויך משם ומצא את יהונדב בן רכב לקראתו ויברכהו ויאמר אליו היש את לבבך ישר כאשר לבני שלם עם לבבך: ויאמר לבני עס לבבך ויאמר יהונדב יש ויש תנה את ידך ויתן ידו ויעלהו אצלו אל המרכבה: ^{טז} ויאמר לכה אתי וראה בקנאתי ליהוה וירכבו אתו ברכבו: ^{יז} ויבא שמרון ויך את כל הנשאים לאחאב בשמרון עד השמדו בדרך יהוה אשר דבר אל אלהיו: ^{יח} ויקבץ יהוא את כבד העם ויאמר אלהים אחאב עבד את הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה: ^{יט} ועתה כד נביאי הבעל פלע עבדיו וכל כהניו קראו אלי איש אל יפקד פי זכה גדול לי רבעל כל אשר יפקד לא יהיה ויהוא עשה בעקבה למען האביר את עבדי הבעל: ^כ ויאמר יהוא קדשו עזרה לבעל ויקראו: ^{כא} כא וישלח יהוא בכל ישראל ויבאו פלע עבדי הבעל ולא נשארו איש אשר לא בא ויבאו בית הבעל וימלאו בית הבעל פה לפה: ^{כב} ויאמר לאשר על המלחמה הוציא קבוש רכל עבדי הבעל ויצא להם המלפוש: ^{כג} ויבא יהוא ויהונדב בן רכב בית הבעל ויאמר לעבדי הבעל הפשו וראו פני ישפה עמכם מעבדי יהוה פי אסע עבדי הבעל לבדם: ^{כד} ויבאו לעשות זבחים ועלות ויהוא שם לו

מצודת דוד

כי לא היו לו אחים כי טלס נהרגו מאז כחמ"ט: לשלם. לשאלו בשלום בני אחאב ואיזבל ולא ידעו כי נהרגו: (יד) וישתטט כי נס המה היו מניח אחאב: בית עקד. העומד בבית עקד: (טו) הוה את לבבך ישר. האם יש עם לבבך ישר וממים עמי לאהוב אותי לבני ישר עם לבבך: הוה את ידך. בדרך אהבם לקיים ברית או להעלהו על המרכבה: (טז) בעקבה. במה שאחאב קראת ס' לנשים מניח אחאב ועובדי הבעל: (יח) אחאב עבד את הבעל מעט.

בגשתא ארבעין ותריין גברא וקא אשתאר אנש כנהון: ^{טו} ויאור מתמן ואשפח נת יהונדב בר רכב לקראתו ויברכהו ויאמר אליו היש את לבבך ישר כאשר לבני שלם עם לבבך: ויאמר לבני עס לבבך ויאמר יהונדב יש ויש תנה את ידך ויתן ידו ויעלהו אצלו אל המרכבה: ^{טז} ויאמר לכה אתי וראה בקנאתי ליהוה וירכבו אתו ברכבו: ^{יז} ויבא שמרון ויך את כל הנשאים לאחאב בשמרון עד השמדו בדרך יהוה אשר דבר אל אלהיו: ^{יח} ויקבץ יהוא את כבד העם ויאמר אלהים אחאב עבד את הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה: ^{יט} ועתה כד נביאי הבעל פלע עבדיו וכל כהניו קראו אלי איש אל יפקד פי זכה גדול לי רבעל כל אשר יפקד לא יהיה ויהוא עשה בעקבה למען האביר את עבדי הבעל: ^כ ויאמר יהוא קדשו עזרה לבעל ויקראו: ^{כא} כא וישלח יהוא בכל ישראל ויבאו פלע עבדי הבעל ולא נשארו איש אשר לא בא ויבאו בית הבעל וימלאו בית הבעל פה לפה: ^{כב} ויאמר לאשר על המלחמה הוציא קבוש רכל עבדי הבעל ויצא להם המלפוש: ^{כג} ויבא יהוא ויהונדב בן רכב בית הבעל ויאמר לעבדי הבעל הפשו וראו פני ישפה עמכם מעבדי יהוה פי אסע עבדי הבעל לבדם: ^{כד} ויבאו לעשות זבחים ועלות ויהוא שם לו

(טו) ויברכהו. נתן לו שלום: ויאמר יהונדב יש ויש תנה את ידך. יהונדב אמר יש ויש כפל לחוק כי יש לבנו ואחר כך אמר לו יהוא תנה את ידך להעלותו למרכבה עמו או פירושו ויש תשובת יהוא דרך שאלה כלומר כן הוא כמו שאתה אומר כי יש לבבך עם לבני א"כ תנה ידך ויתן ידו ויעלהו אצלו אל המרכבה: (יז) עד השמדו. בחור"ק ה"ה"א כי כן יבוא המקור פעמים: בעקבה. כתרומתו בחכמה וכן ויעקבני: (כ) קדשו עזרה. זמנו עזרה שיהיו נעזרים כל העם לפני הבעל: (כב) לאשר על המלחמה. ת"י לדממה על קומטריו פי' גנוזי הבגדים וכן בדברי רז"ל קומטרי דספרי פי' גנוזי הספרים: (כד) נפשו תחת נפשו. נפש השומר תחת נפש

מצודת ציון

ויעקוד את יחזק. (בראשית כב): (טו) בקנאתי. ענין נקמה כמו בקנאו את קנאתי (במדבר כה): (יט) אל יפקד. אל יחסר כמו ולא נפקד ממנו איש (שם א'): בעקבה. ת"י בחוכמה וכן ויעקבני זה פעמים (בראשית כז): (כ) קדשו. סגנונו: עזרה. אביסה יקטן כמו עזרה בוגדים (ויקרא ט): (כב) המלחמה. הוא מקום גניות כריטי מלבושו שהיו הבעל והוא הסוף מן וערפל חגולו (איוב לח) וכן ת"י קושערה ובמסנה כהו קושערה מבר (כלים פ"ז): (כג) הפשו. חקרו כמו נחמסס דרכינו (איוב ג): נלעס

קדממנא ער קוממטריא אפיק קבושא קבד פקתי בעקא ואפיק דהון קבושא: כג ואתא יהוא ויהונדב בר רכב קבית בעקא ויאמר קפדתי בעקא גדושו וחוז דקמא אית פא עמכון מעבדיא ד"י אקחון פלחי בעקא בלחודיהון: כד ואתו דמעבד קבסת קודשין ועדון ויהוא מני גיה בברא תמניין גברא ויאמר גברא דישתיויב מן גברא בנא מועיר עד יריבון גפשיה

באומר והנה בעבור זה בזה הרעה על ציון: (יט) לו לבטל. יהיה לי אל הבעל: בעקבה. בכדי שיקבצו בולם: (כ) קדשו עזרה. הזמניו יום להיות בולם נעזרים ונאספים: ויקראו. הכריזו יום קבוע: (כא) פה לפה. מהפחה מהעבר מה עזר הפחה שממלו: (כב) הולא לבטל. הכוונה היה שיהיו נכרים במלבושיהם לשלל ימלט מי מוהם: (כג) מעבדי ה'. כי השם פן יבוא מי מהם לראות מה נעשה ויאחד עמהם: כי אס. ר"ל עבדי ה' ילאו עפה ולא ישארו כ"א שובדי

כתב להם כן : (ו) את ראשי אנשי בני אדניכם . בני הוא סי' ארבעה עשר . כל היו טומר אנשי אדניכם היו טובים כי על כל אנשי ביתו אמר ואעפ"י שאינם בניו לפיכך אמר בני אדניכם : וכני המלך . לא היה זה בספר אלא ספור הכתוב הוא שמספר כי בני המלך שזו הוא להציל את ראשיהם היו שבעים איש עם גדולי העיר שהיו מגדלים אחת :

וְגַעְיָד לֹא גַמְדִּיךָ נִבְרַח דְתַמְקִין גַּעְיָדְךָ עֶבֶד :
 ו כתב דהוין אנרתא התנינות דמימר אם דיני אתון ומגי אתון מקבדן סבו ית רישי נברי בני רבונכון ויתתון לותי געידנא דרוין מחר לזרעאר ונבי מרקא שבעין נברא ית נברי קרנא מרבן יתרון : ו יתנה דמיתי אנרתא דותהון ונברו ית בני מרקא ונביסו שבעין נברא ושיאו ית רישיון דקרא ושריון דותיה לזרעאר : ח ואתא אנברא ותוי גיה דמימר איתאוי רישי בני סלכא וימר שוו יתרון דרוין דגורין דמעקנא דתרעא עד צפרא : ט ויהו בצפרא ונפק יקם ויאמר דכל עמא ונפאין אתון דהא אנא מדית ער רבונג וקמתיה ומן קמר ית כל אלון : י דעו בען ארי לא יבמר מפתנמא בני דמלי יי עד בית אחאב ויי קים ית דמדי דגיד עבדיה איהו : יא ומהא יהוא ית בר דאשתארו דבית אחאב גיורעאר ובר דברבוהי וקריווהי ותברוהי עד דקא אשתאר ליה משניב : יב יקם ואתא ואל לשמרין הוא בית דגישת בעיא באורחא : יג ויהוא אשבח ית אחי אחיה מקד שבתא דבית יהודה ויאמר מן וכתב דהוין אנרתא התנינות דמימר אם דיני אתון ומגי אתון מקבדן סבו ית רישי נברי בני רבונכון ויתתון לותי געידנא דרוין מחר לזרעאר ונבי מרקא שבעין נברא ית נברי קרנא מרבן יתרון : ו יתנה דמיתי אנרתא דותהון ונברו ית בני מרקא ונביסו שבעין נברא ושיאו ית רישיון דקרא ושריון דותיה לזרעאר : ח ואתא אנברא ותוי גיה דמימר איתאוי רישי בני סלכא וימר שוו יתרון דרוין דגורין דמעקנא דתרעא עד צפרא : ט ויהו בצפרא ונפק יקם ויאמר דכל עמא ונפאין אתון דהא אנא מדית ער רבונג וקמתיה ומן קמר ית כל אלון : י דעו בען ארי לא יבמר מפתנמא בני דמלי יי עד בית אחאב ויי קים ית דמדי דגיד עבדיה איהו : יא ומהא יהוא ית בר דאשתארו דבית אחאב גיורעאר ובר דברבוהי וקריווהי ותברוהי עד דקא אשתאר ליה משניב : יב יקם ואתא ואל לשמרין הוא בית דגישת בעיא באורחא : יג ויהוא אשבח ית אחי אחיה מקד שבתא דבית יהודה ויאמר מן

אִישׁ הַמֵּזִב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה : ו יִכְתֹּב אֵלֵיהֶם סֵפֶר וְשֵׁנִית לֵאמֹר אֲמַלְלֵי אֶתֶם וְלָקְלֵי אֶתֶם שְׁמַעִים קְהוּ אֶתֶם רֵאשֵׁי אַנְשֵׁי בְנֵי־אֲדֹנֵיכֶם וּבָאוּ אֵלַי בַּעַת מֶחָר יְזַעְאֵלָה וּבְנֵי הַמְּקָדָה שְׁבַעִים אִישׁ אֶת־גְּדוֹלֵי הָעִיר מְגֹדֵלִים אֹתָם : ו יְהִי כִּכֹּא הַסֵּפֶר אֵלֵיהֶם וַיִּקְהוּ אֶת־בְּנֵי הַמְּקָדָה וַיִּשְׁחֲמוּ שְׁבַעִים אִישׁ וַיִּשְׁימוּ אֶת־רֵאשֵׁיהֶם בְּדוֹרִים וַיִּשְׁלְחוּ אֶרְוֵן יְזַעְאֵלָה : ח וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וַיִּגְדַּל־לּוֹ לֵאמֹר הֲבִיאוּ רֵאשֵׁי בְנֵי־הַמְּקָדָה וַיֹּאמְרוּ שִׁימוּ אֹתָם שְׁנֵי צַפְרִים פָּתַח הַשַּׁעַר עַד־הַבְּקַר : ט וַיְהִי בַּבְּקַר וַיַּצֵּא יָעֶמֶד וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־הָעַם צִדְקִים אֶתֶם הַיּוֹה אֲנִי קָשְׁרְתִי עַל־אֲדָנִי וְאַהֲרַגְהוּ וּמִי הִבֵּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה : י דְעוּ אֲפֹאֲרָ בִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר יְהוָה אֶרְצָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה עַד־בֵּית אַחַאב וַיְהוֶה עֲשֵׂה אֶת אֲשֶׁר דִּבַּר בְּיַד עֲבָדָיו אֵלֵיהֶם : יא וַיִּבֶד יְהוּא אֶת כָּדֵי־הַנְּשָׂאִרִים לְבֵית אַחַאב בְּיֶזְרְעֵאל וְכָל־גְּדֹלָיו וּמִיְדַעֵיו וַכֹּהֲנֵיו עַד־בִּלְתֵּי הַשְּׂאִיר־לּוֹ שְׂרִיד : יב וַיִּקַּם וַיָּבֹא וַיִּלַּךְ שְׂמֶרַח הַיּוֹא בֵּית־דַּעְקֵד הַרְעִים בְּדָרְךָ : יג וַיְהוֶה מְצֵא אֶת־אֲחִי אַחֲזִיהוּ מְלַךְ־יְהוּדָה וַיֹּאמְרוּ מִי אַתָּם וַיֹּאמְרוּ אֲחֵי אַחֲזִיהוּ אָנַחְנוּ וְנָרַד לְשָׁלוֹם בְּנֵי־הַמְּקָדָה וּבְנֵי הַגְּבִירָה : יד וַיֹּאמְרוּ תִּפְשׂוּם חַיִּים וַיִּתְּפְשׂוּם חַיִּים וַיִּשְׁחָטוּם אֶל־בְּוֹר

יורם ואחזיהו : (ו) וכני המלך שבעים איש את בספר ואני יודע השבוע שבעים איש וחס עם (ז) גדולים . סירות : (ח) כבורים . המרוך דגורין מונטי' בלע"ז : (ט) גדוקים ארס . כולכם צפניכם גדוקים ומחוקים אותי המחך ופתח ראו הנה אני קשרתי על אדוני ואהרנו את כל אלה מי הכה אני לא הרגתי אך מאלה קדשו אפוא כי גורח המלך הוא עלויס והואר' דוקי הוא ומקיים את מצות המקום : (יג) בית עקד הרועים . בית כנישת רעיט . עקד . לשון קשר מקום אסופת רועים : (יג) וכני הגדיה

רלבג

העיר כמו שזכר אחר זה שסס עבדיו וכל אשר יאמר להם יעשו : (ז) וישיתו את ראשיהם גדולי . ר"ל בסלי' בני שיראוס האנשי' שימו אותם שני צפרים . סס כמו חמרים ר"ל שיעשו שני גלים מאלו הראשים והנה בלו בעוד לילה לפעלים הענין מהסמון : (יא) וכננו . סס כני כמות : (יג) ויקס ויבא וילך שומרין . ר"ל שכבר קס יהוא וכל לביתו לקחת הרוב והכל לשומרין וכדרכו הנה כהיותו בית עקד הרועים הוא הבית שהיו הרועים גוזזים שם את האלן ולזה היו עוקדים אותם שם הנה מצא יהוא את אחי אחזיהו מלך יהודה ר"ל בני אחי אחזיהו כי כבר מתו אחיו ושפטו' אל צור בית עקד . הנה כי' צור בבית ההוא שהיה בית עקד הרועים ושם שמים אחר

בספר דבחא : כדבר נ' וסי' שקר תרהק . קרש דבר איש יהודה . דעו אפוא כי לא ישל' ב' לשלום ב' וסי' יואב . יהוא מצא : וישתחוס ב' וסי' אל בור עקד . הבתים :

מצודת ציון

(כ) : (ז) כדורים . כפין קדומים וכן וכנס כפיר או כדד (ש"א ב) : (ח) כבורים . קבוצים כמו וינבר ויכף (כראשת מז) : (י) אפוא . ס"ף כפין וכו' כדגוס של עשה : (יא) ומודשין . קריוו כעו מודע לאתע' בות כ) : וככני . ככני בעלל : שרד . שחריח : (יג) בית עקד הרועים . בית שכרועים גוזזים בו האלן וסי' שסדר לעקדים ולקשרם כעס בניג קריו עקד מל' חקד

ואתון ויאמר אחי אחיהו אנתנא ונתתנא דקמעד שצמם בני מרקא ובני מרפתא : יי ויאמר אנתנינון כד חייך ואתנדינון כד חייך

מצודת רוד

בית המלך : (ו) אם לי אהם .. אם אהם משלי ונכנעים אלי : בעת מהר . כעת הזוח כיום מהר : וכני המלך בו' . נס זה מדברי יהוא שכתב להם יודע אני שהמה שבעים וכנית גדולי העיר ולא תוכלו להעלים ממני את מי מהם : את גדולי העיר . ומה עם גדולי העיר שהיו מגדלים אחת ר"ל שהיו בבית גדולי העיר : (ה) עד הנקר . להיות טמנים עד הנקר בכדי שיראוס העם : (פ) דיקים אהם . רואה לומר

(לג) שמוהו . מן החלון ארצה :
 (לה) הגלגלת . וכרבלם . אמרו
 רבותו שיהיה מרקדת לפני
 חתני בידיה ופרגליה ומכשכשת
 בראשה : (לו) כדומן . תרגומו
 כזבל : (לז) ואל האומני אחאב .
 אומניס את כתיב : ואחאב
 הרקס והפופוס . ויש בכס כח
 להלחם : (ח) שרי המלכים
 יורם

הלבנ

(לג) שמוהו . כתיב שמוהו קרי
 וככותב שב אל גוף אובל כאלו
 יאמר שמו גופה כלי שיפולו
 לארץ וזו סקילה כמו שסקל
 נכות כי הסקילה הוא אס
 בשליפת אבנים על הסקל או
 ביריפת הסקל על האבן כאמרו
 כי סקול וסקל אז ירה יורה
 והנה זה הרי מדה ענגד מדה
 וירמסנה . רמס אותה . וכו'
 אחרי נפלה להמיחה בשלמות
 ולקיים מה שנאמר והתה
 נבלת אובל כדמן על פני
 השדה : (לו) בחלק יורעאל
 ידמה שזכרם נכות . נפלה וס'
 אכל נפלה הכלל כי אכל בית
 אחאב הוה כרס נכות :
 (כ) והנשק . ר"ל כלי המלחמה :
 (כ) וישלח אשה על הצות
 ר"ל שכבר שלח הממונים על
 בית אחאב והמונה על עיר
 שמרון וקנה העיר והאומניס
 ומגדלים בני אחאב שהיו גדולים
 העיר

בשפת רכחא : כל לישן הוא
 על בשר אל וס' וזוה אל הבית
 שבע פעמים . והוא אל נכח פני
 אהל מועד . וזו נכחה אל הקו
 ב' בסוף : מדמה ו' בקריאה וס'
 כתיבא וס' והיתה הפעירה
 והיתה נבלת איובל . והיתה חבל
 הים : ואשר על העיר חד סן יו'
 סכוקים בעינים מה גרול וזבל וס'

וישקפו אליו שנים שלשה מריסים :
 לג ויאמר שממונה וישממוה ויו
 מדמה אל הקור ואל הפוסים
 וירמסנה : לו ויבא ויאכל וישת ויאמר
 פקדינה לא אתה הארורה הזאת
 וקבריה פי בתמלק היא : לו וילכו
 לקברה וראי זמנא בה פי אסי
 הנגלת : הרנגים ונפולת הים :
 לו וישמו ויעירו לו ויאמר דבר יהודה
 הוא אשר דבר פני עבדה אליהו
 התשבי לאמר בחלק יורעאל יאכלו
 הפלכים את בשר איובת : לו והיה
 נבלת איובל כדמן עירפני השדה
 בחלק יורעאל אשר לא יאמרו זאת
 איובל :
 שבעים בנים בשמרון וכתב הוא
 ספרים וישלח שמרון אל שרי
 יורעאל הזקנים ואל האמנים אחאב
 לאמר : ב ועתה פבא הספר
 הזה אליכם ואתכם פני אדניכם
 ואתכם ואתכם והפוסים ועיר מבצר
 והנשת : וראותם חמוב ודישר
 מבני אדניכם ושמתם עליהם פפא
 אביו והקמתם עליהם אדניכם :
 ד וירא מאד מאד ויאמרו הנה שני
 המלכים לא עמדו לפני ואף נעמד
 אנחנו : ה וישלח אשר על הבית
 ואשר על העיר הזקנים והאמנים
 אדניהוא לאמר עבדיך אנחנו וכל
 אשר תאמר אלינו נעשה לאנמך

ואסתכיא דותיה תרין
 תתא נחאין : לו ויאמר
 מרקהא ומנההא ונרא
 מדמה על פותגא ועד
 סוסותא ודשוהא : לו ועד
 ואל ושת ויאמר מעדי בען
 ית ארורתא תרא וקבריהא
 איה בת מקפא תיא :
 לה ואזני לקברה וקא
 אשכחו בה אגדיו גלגלתא
 ורגליא ופסת ירא :
 לו ותבו ותיואו ליה ויאמר
 פתנמא דיי היא דמלי
 ביה עבדיה אלירו דמן
 תושב דמימר באחסנת
 יורעאל ויקלון פקביא ית
 בשרא דאיובל : לו ותיה
 נביתא דאיובל פזר
 מכדר עד אפי תקיא
 באחסנת יורעאל דרא
 ימרן דא איובל :
 א וראחאב שבעין גנין
 בשמרון וכתב יהוא אנרן
 ושר לשמרון דברכרבי
 יורעאל סביא ולתורבניא
 דאחאב דמימר : ב וכען
 פמיא אנתא תרין
 דתוכון ועמכון גני
 רבונכון ועמכון רתיבין
 וסוסון וקריין פריין ומיאני
 ונניא : ד והתיון דתקין
 דכשה סבגין רבונכון
 ותשוין עד פורסי מקכותא
 דאבניה ותגיהון קרב עד
 בית רבונכון : ד ודחירו
 לתרא לתרא ויאמרו הא
 תרין מקביא לא יכירו
 למיקם קדמויה ואקדיו נקום
 אנחנא : ה ושרח דמכנא
 עבדי רמסנא עבדי רמסנא

מצודת ציון

סוטי דרכן (שס ג) : והנשק . רמס והמיסה : (לג) כריסים . שרים : (לג) שמוהו . עין
 הזוה מן המקום כמו שמוהו ספק (ש"י י) : וזו . מל' סוף ונחמה : (לה) הגלגלת . בראש :
 (לז) כדומן . כזבל כמו לדומן על פני סאדמה (רמיה ח) : י (ה) האמנים . ק יקראו מגדלי
 סילחים ספר על ד' סאדמה : (אש"י ס) : (ס) והנשק . כלל סמלמה כמו נשק צית הישר (שס)
 (ג)

לשמה לזה נשאר ולא אכלו הכלבים : (לו) דבר ה' הוא . ולא במקרה בא :
 אכלו הכלבים והנשאר לא היה שמה עליה : י (ה) האמנים אחאב : האמרים של אחאב
 בני אדוניכם : בני אדוניכם . יורשי המלוכה : הרכבו . ואל הכח בידכם להלחם : (ג) על
 בית . בעצור בית אדוניכם ובעדו לנפוסם לחיים : ה' אשה על הצות . הממונה על
 בית .

מצודת רוד

בשם זמרי ובאילו באל הקל שממו לומר שכבר היה לעולמים וכדי להתישו אמרה
 ק : (לג) מי אחי מי . מי בערמי . וישקפו אליו . כאמרים הנו למעודן : (לג) שמוהו .
 הויה אוקה מן החלון להשילה לארץ . וירמסנה . יהוא רמסה כדליו : (לד) פקדי
 נא . זכרו את החלוקה הזאת וקצוה כי צת מלך היא ואין מדרך המורב להגו
 בה ביון אחר המויה : (לה) כי אס הגולגולת וכו' . ושאר כל הגוף אכלו הכלבים
 כדבר ה' וארץ ל צוה סיתה מרקדת כדליו ומספתח בידיה ומרמנת בראשה לפני הכלה

כדבר ה' וארץ ל צוה סיתה מרקדת כדליו ומספתח בידיה ומרמנת בראשה לפני הכלה
 (לו) כדומן . כזבל המפורב כדמן קן היו אכריה מפחריס : זח איובל . כי רוב הגוף
 (כ) ועתה . לא הויר הכתוב ראשי הדברים שהיו כמנהג לשקס בשלם וזח עתה וכו' : בני אדוניכם .
 בית . בעצור בית אדוניכם ובעדו לנפוסם לחיים : ה' אשה על הצות . הממונה על

עקריב וי"ל אמת כמשמעו הלילה שער ונאמר לחלוטו ממחרת שמת טבת הנבואה הזאת כי ביום שמת נבות שלחו אל חיובל ולא ירד לכרם לרשעו עד למחרת הנבואה באה אל אחאב בו ביום שהיה אחאב בכרם ואמר לו ראינו הלילה דמי נבות ודמי בניו על דרך קול דמי אחיך זועקים אלי מן הארמה : (כז) ויגם

שמעו : (כז) הכהו אל המרכבה וגו' . (ובדברי הימים כ"ב ח') הוא אף ויבקש את אחויה וילבדוהו והוא מחכנה בשומרון ויביאוהו אל יהוא יש לישב המקראות ויגם דרך כגן מירועאל לשומרון וירדוף אחרי יהוא אך יש גמגום בדבר שדרי לא הייתה מחשלת יהוא בשומרון עד יום המחרת כמו שמעורב בענין ויכתוב יהוא ספרי וישלח שמרון וגו' רבותימי פירשו בלבוש חלק והוא מחכנה בשומרון שהיה קולר אכרחה וכוונת עטמו"ל תפסיהם ולפי דבריהם יש לומר שאין הכנה זו מפני יהוא אלא כך פירושו ויבקש את אחויה וילבדוהו כשהיה גם דרך כגן והוא היה מרשיע לעשו מחכילה שהיה בא לשומרון והתנחל מפני שרי וכוה לעשות התועבה הזאת לפי שישבני שמרון עבדו עטמו"ל היו ויביאוהו אל יהוא אנשי יהוא שרפו אחריו ויאמר הכהו אל המרכבה : במעלה גור . ששם הביאוהו אליו : ויגם מגדו . מוכה בכליות : (כט) ובשנת אחת עשר שנה לירד בן אחאב מלך החויה . למעלה הוא אומר בשנת י"ב וע"כ יורם אביו לא מת אלא בשנת י"ג לירם שהיה בשנת ה' לירם , מלך וכו' שנים חלק ומה שאמר כאן בשנת י"א אומר אני שמלך בחייו אביו שנה לפי שהיה בגוף בתחלוטו רעים כמו שנאמר (כד"ה ב' ג"א י"ט) ואחריו כל זאת נגשו . ה' לחלוטן חרפה ויהי לימים ממוס ונלו מעיו עם חלו וגו' וימליכי יושבי ירושלים את אחויהו כאן הוא אומר בן כ"ב שנה אחויהו בחלטו (כד"ה ב' ג"א י"ג) בן מ"ב

ה' דא אומר יי ובען סב רמיהו באהסנתא כפתנמא ריי : כי ואחיה מלכא שבתא דבית יהודה הוא ואפד באורח בית גניא ורדף בתרדתי יהוא ואמר אף יתיה מהודי ברתכא במקנא דגור דעם יבלעם ואפד למגדו ומית פמן : כח ואחירו יתיה עבדוהו לירושלם וקברו יתיה בקבורתיה עם אבדוהו בקרתא דדוד : כט ובשנת אחת עשרה שנה לירם בן אחאב מלך החויה עליו ואיובל שמעה ותשם בפוך עיניה ותיטב את ראשה ותשקף בעד החלון : לא והוא בא בשער ותאמר השלום ומרי הרג אדניו : לב וישא פניו אל החלון ואמר מי אתי מי רבוגיה : לי זקא אפודי בתרפא ואמר מן תבא מן

לך בחלקה הזאת גאמי יהיה ועתה שא השלבהו בחלקה כדבר יהיה : כו ואחיה מלך יהודה ואתו יגם דרך בית הגן וירדף אחריו יהוא ואמר גם אתו חכנהו אל המרכבה במעלה גור אשר אתי יבלעם ויגם מגדו וימת עם : כח וירכבו אתו עבדיו ירושלמה ויקברו אתו בקברתו עם אבתיו בעיר דוד : כט ובשנת אחת עשרה שנה לירם בן אחאב מלך החויה עליו ואיובל שמעה ותשם בפוך עיניה ותיטב את ראשה ותשקף בעד החלון : לא והוא בא בשער ותאמר השלום ומרי הרג אדניו : לב וישא פניו אל החלון ואמר מי אתי מי רבוגיה : לי זקא אפודי בתרפא ואמר מן תבא מן שנה היה בחלטו וכל ימי יורם אביו מ' שנה היו ולא יותר שנאמר בן כ"ב שנה בחלטו וה' שנה מלך והיך אפשר לבן להיות גדול מאביו ב' שנים אלא כ' שנה לפני שטולד שנה ב' שני' קודם שטולד אביו נגזרה גזרה זו מיום שנשא אבא את בת עמרי ליהושפט בנו נגזרה גזרה על בית דוד שחבלה עם בית אחאב וכן הוא אומר (כד"ה ב' ג"א י"א) ומאלהי הייתה מבוטח אחויהו לבא אל יורם וגו' כך שטיה בסדר עולם ובתוספתא דכטוה אך בכל המקרא לא מצינו שנשא יהושפט את בת עמרי אך מלחתי (בדברי הימים ב' י"ח א') ויתחנן לאחאב ושחא זו היא חתונה שנשא ונשנת ל' ואחר לאסא נשאה שנאמר ונשנת ל' לא לאסא מלך עמרי (מלכים א' ט"ז כ"ה) ושנינו בסדר עולם שהלך מלכות שלמה שהיו שש שנים קודם לבן מלך על ח"ה העם וכשנשא אסא את בתו ליהושפט נשעל' עמרי והרגו את תבני לא וחשבו ל"א לאסא עד מות אחויהו ותמלסא מ"ב : (ל) ותיטב את ראשה . ותקנת ית רישא כדו שחא למן בעימי יהוא וישאנה : (לא) ותאמר השלום . תרצה להיות עמי בשלום : ומרי הרג אדניו אם הרגת את אדוניך אין זה דבר חדש שהרי ומרי גס הוא הרג את אלה בן בעשא : (לב) מי אחי . מי צבס לעורתי : שמטוה

רלבג

לזאת ממנו כמו שנאמר במה שקדם ואמר אליהו לו בדבר ה' שכבר ראה בלילה שער קודם מלאו אותו דמי נבות שהותח בעבור שלא רצה לחבור כרמו או להקליפו : (כז) ואחויהו מלך יהודה ראה ויגם . ספר כד"ה שכבר היה אחויהו מחכנה בשומרון ויביאוהו אל יהוא יש להם שיכוהו אל המרכבה בנתיים והנה אחר להם זה בהיותו בעליית גור אשר את יבלעם ושם שכחוהו בנתיים וגם מוכה אל מגדו וימת שם והנה זכה לקבורה מפני היותו בן יהושפט אשר דרש את ה' בכל לבו כמו שנזכר בספר ד"ה : (ל) ותשם בפוך עיניה . ר"ל שחור קשטה את עיניה ונשאה פוך בעיניה להטיב ראותה וזלי עשתה כן עשתה חן בעיניו ויחמלו עליה ולא יברכה או עשתה זה להחוק המלוכה עדין והוא יותר נכון ולזה אמרה בגאווה ליהוא השלום ומרי הרג אדניו : שמטוה

מצודת ציון

(ג) פוך . הוא בחול שחור וכן כי הקריב כפוך עיני (ירמיה ד) : והיטב . פניו חקן כמו מיסני ה' הוא השליטה אל החלקה היא : (כז) גם אתו הכהו . כי גם הוא מביט אחאב עובד ע"פ כהוהו : אל המרכבה . בפודו ויגם במרכבה : במעלה גור . כאל הקשר ההוא על יהוא כי כד"ה נאמר שמה בשומרון כי לשם בא ממנידו : (כה) בקבורתו . אשר כרה לו בחייו : (כט) ובשנת אחת עשרה . ר"ל אחר שעבר שנת י"א כי ב"ב (ל) ותשם בפוך עיניה . כמו והשם פוך בעיניה וכן שלחו באש מקדשן (ח"ל ע"ד) והשפכו שלתו אש במקדשן : ותוכח את ראשה . הקנה זעף ראשה וקצעה עלמה למעט חן בעיני יהוא לבל יברגנה : (לא) השלום . האם הרצה להיות עמי בשלום : ומרי הרג אדניו . לפי שגם ומרי הרג את סמלך אלה בן בעשא לזה קראה אבי

מצודת דוד
מז"ל אמרו שהרג גם צמו ומהם אמרו צמו שהיה עתיד להוליד : ותלמיך לך . גם זה דברי אליהו שאמר בשם ה' שיקבל גמולו בחלקת נבות : ועשה . האויל ודבר הכהו והכהו במעלה גור וקצר הכתוב וסמך על מ"ש גם אותו הכהו : את יבלעם . סמוך ליבלעם : ויגם מגדו . אחריו אשר הכהו גם אל מגדו : וימת שם . ר"ל הומה בדבר הלך וכמ"ש למעלה בשנת ששים עשרה וכו' כי יורם אביו מלך ביה' לירם בן אחאב וימי מלכותו ח' שנים מקופפות ולפי ח"כ ב"ב י"ג אחר שעבר שנת י"א כי ב"ב (ל) ותשם בפוך עיניה . כמו והשם פוך בעיניה וכן שלחו באש מקדשן (ח"ל ע"ד) והשפכו שלתו אש במקדשן : ותוכח את ראשה . הקנה זעף ראשה וקצעה עלמה למעט חן בעיני יהוא לבל יברגנה : (לא) השלום . האם הרצה להיות עמי בשלום : ומרי הרג אדניו . לפי שגם ומרי הרג את סמלך אלה בן בעשא לזה קראה אבי

הדום ולא קבד העצמות : (יא) ויאמר לו השלום . הגדול שבשרים שאל ממנו השלום : המושגע הזה . היו קוראים לנביא משוגע לפי שפעמים בעת הנבואה היה מתנבס כמו המושגע ושיאל מדעתו כמו שאמר ויעשט גם הוא בגדיו לפי שיש להם בטול הפרגשות והכחות הנפשיות וכני ישראל הרעים שהיו דעתם ולבם אחר הבעל היו קוראים לנביא ס' משוגע דרך ציון : אחס ידעתם . אחס ידעתם את האיש ואת דבריו כי אנו לא ידענו מה דבריו ולא אמר לי דבר עוקר : (יב) שקר . כי אחס מעלים ממנו מה שאמר לך ודבר סוד אמר לך : (יג) אל גרם המעלות . אל המעלה העלוונה שבמעלות וי' את לדרג שיעול והוא האבן שמסמנין אותה לדעת השעות : (יד) ויתקשר . המרד וקרה קשר לפי שהמרד הוא בהתקשר זה עם זה להיות בכל אחד ובהסכמה אחת : ויורם היה שומר . עתה ספר היאך היה הקשר מזק כי אם היה וורם שם לא היה הקשר אז כי היו שרי החיל אשר שם ראו' מיורם ולא היו נסכמים עם יסוא למרוד ב'ו אלא שורם שהיה שם בדרמות גלעד שומר העיר מפני חוואל ה'ס מקראו שהוכה שם והוצרך לו לשוב להקראש ציורעאל וצין כך בא הענין אל יהוא ומשם והתקשרו עמו שרי החיל אשר שם : (טו) מן המכיס . שם כמו מן המכות ואח' האחת מכה בסגול וכן אמר התרגום מן מחתא : אשר יכוחו . כמו הכוחו עתוד במקום עבר וכוחו רכוס : את יס נפשכם . אם רזונכם אתי להמליכום כאשר אחס מחי'ס עזרוני בזה הדבר שלא יאל פליט מן העיר ללכת להגיד ציורעאל ליהורם כי עוז הוא שבא עליו פתאום ולא ישמר ממנו : לגיד . כן כתיב וקרי להגיד ושניהם נכונים כי מצאנו המקור בחרון ה' אל רכוס כמו לשמיע בקול תודה שהוא כמו להשמיע לרשותכם כמו להראותכם והדומים להם : (יז) את שפעת יהוא . רבו עם שהיה כל עם יהוא וכן שפעת גמלי' שפע ימיס ונקו : שפעת אגרי רואה . התי' כמו ה' אל כי איכנו שמון וכוחו חכמת דעת

גְּעַרְבָּךְ : יֵאָמֵר וְיִהְיֶה נֶפֶק קוֹת כִּי תִהְיֶה מֵעַבְדֵי רַבּוֹנֵיהָ וַאֲמַר לַיהוָה הַשָּׂמַיְם מַה דָּין אֲתָהּ שְׁמַיָא הַדָּיִן קוֹתָהּ וַאֲמַר דְּהוּן אֶתְהִין יַבְעִיתוּן יַת גְּבַרְא וְיַת שׁוֹעֵי תִיתָהּ : יֵב וַאֲמַרְוּ שְׁקַרְא אֲתָהּ אֲמַר תְּחִי גְעוּן לְגַא וַאֲמַר דְּדִין וְגַדִּין אֲמַר לִי קַמִּיבַר דְּגַדִּין אֲמַר יֵי מִשְׁתַּחֲוֵי קַמְהוּן מִקְבֵּיא עַל יִשְׂרָאֵל : יֵי וַאֲחִיאוּ וְנָקִיבּוּ גַבְרָא דְבַרְשֵׁיהָ וְיִשְׁוִיאוּ תְּחַוְתֵּיהּ קַדְרָג שְׁעִיָּא וְתַקְעוּ בְשׁוֹפָר וַאֲמַרוּ קְרַא יְהוָה : יֵי וּמְרִיד יְהוָה בְּרִי וְהוֹשִׁעַט בְּרִי גְמִישֵׁי עַל יוֹרֵם וְיִוֶרֶם הַיְהוּ גְמִיר בְּרַמּוֹת גַּלְעָד הוּא וְכַל יִשְׂרָאֵל מִן קַדָם הוּאֵל מִקְבֵּיא בְאָרָם : טו וְתַבּ יְהוֹרֵם מִקְבֵּיא קַאפְסָאָה בְּיוֹרְעֵאֵר מִן מַחְתָּא רַמְחֻדְתֵי אַנְשֵׁי אָרָם כְּדֵי אַגְיִיהַ קְרָבָא גֵם חֲוַצָר מִקְבֵּיא בְאָרָם וַאֲמַר יְהוָה אַם בָּעֵת גְּפִשְׁכוּן קָא יִפּוֹק מִשְׁיָבוּא מִן קַרְתָּא קַמִּינֵי לְחִנְאָה בְּיוֹרְעֵאֵר : טז וְיִוֶרְכֵב יְהוָה וַאֲנִי לְיוֹרְעֵאֵר אַגְרִי יוֹרָם שְׁבִיב תִּמְכוּן וַאֲחִינּוּה מִקְבֵּיא שְׁבָטָא דְבִית יְהוּדָה גַּחַת לְמִסְעַד יַת יוֹרָם : יז וּסְבָנָאָה קָאִים עַל מִקְבֵּיא בְּיוֹרְעֵאֵר וְהוּא יַת מִשְׁרֵית יְהוָה וַאֲמַר מִשְׁרֵית אֲנָא חֻזִּי

אגריך ב' בתראי מ'ל' ויאמר י"ב סבירין ויאמרו וס' נמסר בסדר מסות וגם בספר שופטים ס' י"א : יורם י"א וס' נמסר לעול ביטריא ס' ח' : אליצא ג' וס' אל יצא איש מסקמו . אל יצא שליט מן העיר . באו הבום איש אל יצא :

הדיוס ולא קבד העצמות : (יא) ויאמר לו השלום . הגדול שבשרים שאל ממנו השלום : המושגע הזה . היו קוראים לנביא משוגע לפי שפעמים בעת הנבואה היה מתנבס כמו המושגע ושיאל מדעתו כמו שאמר ויעשט גם הוא בגדיו לפי שיש להם בטול הפרגשות והכחות הנפשיות וכני ישראל הרעים שהיו דעתם ולבם אחר הבעל היו קוראים לנביא ס' משוגע דרך ציון : אחס ידעתם . אחס ידעתם את האיש ואת דבריו כי אנו לא ידענו מה דבריו ולא אמר לי דבר עוקר : (יב) שקר . כי אחס מעלים ממנו מה שאמר לך ודבר סוד אמר לך : (יג) אל גרם המעלות . אל המעלה העלוונה שבמעלות וי' את לדרג שיעול והוא האבן שמסמנין אותה לדעת השעות : (יד) ויתקשר . המרד וקרה קשר לפי שהמרד הוא בהתקשר זה עם זה להיות בכל אחד ובהסכמה אחת : ויורם היה שומר . עתה ספר היאך היה הקשר מזק כי אם היה וורם שם לא היה הקשר אז כי היו שרי החיל אשר שם ראו' מיורם ולא היו נסכמים עם יסוא למרוד ב'ו אלא שורם שהיה שם בדרמות גלעד שומר העיר מפני חוואל ה'ס מקראו שהוכה שם והוצרך לו לשוב להקראש ציורעאל וצין כך בא הענין אל יהוא ומשם והתקשרו עמו שרי החיל אשר שם : (טו) מן המכיס . שם כמו מן המכות ואח' האחת מכה בסגול וכן אמר התרגום מן מחתא : אשר יכוחו . כמו הכוחו עתוד במקום עבר וכוחו רכוס : את יס נפשכם . אם רזונכם אתי להמליכום כאשר אחס מחי'ס עזרוני בזה הדבר שלא יאל פליט מן העיר ללכת להגיד ציורעאל ליהורם כי עוז הוא שבא עליו פתאום ולא ישמר ממנו : לגיד . כן כתיב וקרי להגיד ושניהם נכונים כי מצאנו המקור בחרון ה' אל רכוס כמו לשמיע בקול תודה שהוא כמו להשמיע לרשותכם כמו להראותכם והדומים להם : (יז) את שפעת יהוא . רבו עם שהיה כל עם יהוא וכן שפעת גמלי' שפע ימיס ונקו : שפעת אגרי רואה . התי' כמו ה' אל כי איכנו שמון וכוחו חכמת דעת

רלבג

(יא) ויאמר לו השלום . ר"ל שבכר אמר לו זה אחד מהשרים אשר שם וחקר עמו אם הדבר שבכר אליו הוא שלום אז הפך כי רגילי' היו מכניאו' ליער רע לישראל והנה קראו הנביא משוגע לפי שמרוב התנדודו' שכלס בש"י היו שוגים בשאר העניני' : אחס ידעתם את האיש ואת שיחו . ר"ל אחס מכירים את האיש ואת דבריו שאין בהם ממש ולזה אין לכם לחקור על דבריו כי לא אמר דבר שיהי' לו שורס : (יב) ויאמרו שקר הגד נא לנו . ר"ל הנה דבריו הם שקר הגד נא לנו מה אמר לך כי דבר סוד אמר אליך : (יג) ויאמרו ויאמרו שגוים . ר"ל שכל אחד מהשרים אשר שם לקח בגדו ושמחו חמת יהוא לעולם המעלות אשר העלוהו שם כדי שיהיה גבוה מחד על כלם משפט המלך : (יד) ויתקשר יהוא בן יואשפט . ר"ל שהתקשר עם השרים אשר שם כנגד יורם וזכר כי סבת זה הקשר היה היות וורם מוכה בדרמות גלעד כי לולו זה כבר היה שומר בדרמות גלעד וכל ישראל מפני חוואל שהיה רוצה לכבוש דמות גלעד מפני יראת השרים ממנו לא היה אפשר אז כל כך קרה שהוכה שם והוכרו מפני זה ללכת ציורעאל וזה ממה שהשיר הדק אל זה הקשר : אם יש נפשכם . ר"ל אם רזונכם להחזק בקשר הזה לא יאל שם אדם מן העיר שיוכל להגיד זה ציורעאל כי זה יהיה סבה אל שיחזק יורם לנגדי ולא טבל שהיה

ג' דה מ' י'ב סבירין ויאמרו

כ' דכמ' י'ב

י'ב דכספא י'ב דכספא

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

י'ב דכספא י'ב

זה קרה שהוכה שם והוכרו מפני זה ללכת ציורעאל וזה ממה שהשיר הדק אל זה הקשר : אם יש נפשכם . ר"ל אם רזונכם להחזק בקשר הזה לא יאל שם אדם מן העיר שיוכל להגיד זה ציורעאל כי זה יהיה סבה אל שיחזק יורם לנגדי ולא טבל שהיה

לעשות הדורש ממנו : (ח) וירא את שפעת יהוא . ר"ל שפע עם

ב' בתראי מ'ל' ויאמר י"ב סבירין ויאמרו וס' נמסר בסדר מסות וגם בספר שופטים ס' י"א : יורם י"א וס' נמסר לעול ביטריא ס' ח' : אליצא ג' וס' אל יצא איש מסקמו . אל יצא שליט מן העיר . באו הבום איש אל יצא :

זה קרה שהוכה שם והוכרו מפני זה ללכת ציורעאל וזה ממה שהשיר הדק אל זה הקשר : אם יש נפשכם . ר"ל אם רזונכם להחזק בקשר הזה לא יאל שם אדם מן העיר שיוכל להגיד זה ציורעאל כי זה יהיה סבה אל שיחזק יורם לנגדי ולא טבל שהיה

ב' בתראי מ'ל' ויאמר י"ב סבירין ויאמרו וס' נמסר בסדר מסות וגם בספר שופטים ס' י"א : יורם י"א וס' נמסר לעול ביטריא ס' ח' : אליצא ג' וס' אל יצא איש מסקמו . אל יצא שליט מן העיר . באו הבום איש אל יצא :

זה קרה שהוכה שם והוכרו מפני זה ללכת ציורעאל וזה ממה שהשיר הדק אל זה הקשר : אם יש נפשכם . ר"ל אם רזונכם להחזק בקשר הזה לא יאל שם אדם מן העיר שיוכל להגיד זה ציורעאל כי זה יהיה סבה אל שיחזק יורם לנגדי ולא טבל שהיה

לעשות הדורש ממנו : (ח) וירא את שפעת יהוא . ר"ל שפע עם

ב' בתראי מ'ל' ויאמר י"ב סבירין ויאמרו וס' נמסר בסדר מסות וגם בספר שופטים ס' י"א : יורם י"א וס' נמסר לעול ביטריא ס' ח' : אליצא ג' וס' אל יצא איש מסקמו . אל יצא שליט מן העיר . באו הבום איש אל יצא :

מרכים ב ט

עב רדק

(א) ואלישע הכניא קרא ותר... בלחמו הפרק שהיה יארס חולב... בירעאל: ללחוד מבני הכנזיא... זכנה ק אמתי הים: חגור... מחניך. כל חגורה מתנוס ל'... זירוח גבורה הוא לפי שהיא... שלוח לדבר הסכנה (כרך וירוח): (ד) הנער הכניא. נערו של... אלישע הכניא כך חגרס וינתן... ואזל עולימא תלמידא דכניא: חחס

רלבג

כנו כי יורס הלך להחם ברמו' גלעד ושס הוכה וזה היה כלי... אל שהיה יכול יהוא להמיתו: (א) ויאמר לו חגור מחניך... זכוכ למגור מתניו כדו שיוכל... לרון: ולך רמות גלעד. ידמה... שלקחה מיד מלך ארס אחרי... מפת אחאב או בעת מות אחאב... כי אז השלימו ישראל. במלחמה... אללא שכבר. מת אחאב והנה... היה בזה. העת חול ישראל שס: (ב) והכזת אותו חדר בחדר... עיפו זה כדו שלל ישמע אדם... דבריו: (ג) נכסחה ולא תחכה... ר"ל שלל חמקון לנוס אלל חנוס... חנף השלימך הכזרים והנה... קר ככאל ולא זכר הכזרים... שאמר אלישע שיאמר ליהוא... אך מדבריו ליהוא למדכו שכבר... עזוב אלישע לומר אותו הדברי: ויאמר

את יהואאל מלך ארם ואחזיהו בן-יורם מלך יהודה ירד לראות את-יורם בן-אהאב ביוזעאל פיההלה הוא:

ט ואלישע הנביא קרא לאחר מבני הנביאים ויאמר לו חגור מתניך וקח פך השמן הזה בידך וקח רמת גלעד: ובאת שמה וראה שם יהוא בן-יהושפט בן-נמישי ובאת והקמתו מתוך אחיו והביאת אתו חדר בחדר: וקחת פך השמן וצקת על--ראשו ואמרת כה אמר יהוה משהתוך קמלך אל-ישראל ופתחת הדלת ונסתה ולא תחכה: ווי לך הנער הנער הנביא רמת גלעד: ה ויבא והנה שרי החיל ישבים ויאמר דבר לי אליך השער ויאמר יהוא אל-מי מבנינו ויאמר אליך השער: ויקם ויבא הפיתה ויצק השמן אל-ראשו ויאמר לו כה אמר יהוה אל-ישראל משהתוך למך אל-עם יהוה אל-ישראל: ו הפיתה את-בית אחאב אדניך ונקמתו דמי ו עבדי הנביאים ודמי פד עבדי יהוה מיד איובל: ה ואבד כל בית אחאב והברתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל: ו ונתתי את-בית אחאב בבית ירבעם בן-נבט ובבית בעשא בן-אהיה: י ואת-איובל יאכרו הפלבים בחלק יזעאל ואין

קרבא עם הוואל מלכא בארם ואחזיהו בר יהורם מלך שבמא דבית יהודה יתת למסעד ית יורם בר אחאב ביוזעאל ארי מרע הוא: י ואלישע נביא קרא קטר מתקמתי נבייא ואמר ליה זריו תרצה ונסיב קנא דמשחא הרין בידך ואזוי דרמות גלעד: ב ותהך דתמן וחזי תמן ית יהוא בר יהושפט בר נמישי ותהך ותקימיניה מנו אחזיה ותעיר יתיה תמן בנן תמן: י ותסב קנא דמשחא ותריק על רישיה ותימר בידן אמר משהתוך קמתי מלכא על ישראל ותפתח רישא ותערוק וקא תסבי: י ואזוי עולימא: תלמידא דנביא דרמות גלעד: י ואתא והא רבגי חיקא יתבין ויאמר פתגם אית לי קמלא עמך רבא ואמר יהוא קמן מבוגנא ואמר עמך רבא: י וקם ועל דביתא ואריק משחא על רישיה ואמר ליה בידן אמר יי אהאב דישאך משהתוך קמתי מלכא על עמא דיי עד ישראל: י ותימחי ית בית אחאב רבונה ואתפרע פורענות דם עבדי נבייא ודמי כל עבדי דיי מידא דאיובל: ה ויבד בך בית אחאב ואשי צי קא חאב ידע מדע ואחיד ושביק יבדעו בך חזיה: י וית איובל ויבדון

י' פתח
ד' י' ז'
ב' כ'
ד' כ' ט'
ג' כ' ט'
ד' כ' ט'
ה' כ' ט'
ו' כ' ט'
ז' כ' ט'
ח' כ' ט'
ט' כ' ט'
י' כ' ט'
יא' כ' ט'
יב' כ' ט'
יג' כ' ט'
יד' כ' ט'
טו' כ' ט'
טז' כ' ט'
יז' כ' ט'
יח' כ' ט'
יט' כ' ט'
כ' כ' ט'

ולדעת יוכנן הנער הוא סמוך אל הכניא כלו וכו' ואמר נער הכניא שחרס תלמידא דכניא: (ו) אל ראשו. אל עם (ז) דמי כל עבדי ה'. ונכזת כללס: (ח) משחין בקיר ועצור ועזוב. פירשטו אותם למעשה: (י) ואין קוטר. כי כשהלכו לקברה לא חדרות אהין וסככי להחל. כהרס יט:

מצודת דוד

יהוה הולל מן המים: ט (ח) ללחוד וכו'. חר"ל ביהם וינה בן אחתי: חגור מחניך. ילך ולבוש דגיונות כי החגור במתניו הוא כל ללכת ומצור: (ג) והקמתו חזרו לו שיקום מבין רשוי ויבטח איתו בחדר לפנים מהחדר: (ג) ונכסחה. חנוס שס ולא חאהר מללכת שלל החתן כאשר יודע ללחך: (ד) וילך הנער. וחזרו ומפרש הנער של הכניא: (ה) דבר לי. יש לי מה לדבר עמך: (ז) בית אחאב רעו ונני נימו: ונקמתי. על תיך: (ה) משחין בקיר. זה חוכר שטפה קלוח: עזור. השער הכטום כזיח: ועזוב. המקנה העזוב ע"ס השדה: בישראל. ר"ל צפרטס

פירוש כשהיה יורש צעירה ינא לו חיל אדום ומנו אלה נוכח אלה עד למחר שילחמו אלה עם אלה ובאשר היה צללה קם יורש עם מחנהו והכה במחנה אדום כל אותם שהיו סובדים אליו והכה שרי הרבצו וכשהרגישו היו מבוהלים מחנה אדום כי בפתאום נפלו עליהם וגם עם אדום הנשארים איש לאהליו ואת אחר כך ויפשע כלומר עם כל זה שפשה יורש לאדום מרדו עוד כל הימים מתחת יד יהודה ולדוני אביו וי"ל פירש ויהי הוא קם לילה על מלך אדום שכהה את אדום הסובד למלך ישראל כלומר שהיו בעורו של מרדו עדיין כי היו באדום עדיין שלל מרדו וקם מלך אדום והכה אותם ואת שרי הרבצו אשר לזורם : ויכס העם . ישראל נפו לאלהיהם ואמרו לישראל אשר בערים שפע אדום מתחת יד יהודה : הסובי . צו"ד המשך שלא כמנהג עם הדרי וכמוהו הקיף את העיר ובעל כנפים יגיד דבר והוליד און : (כז) אז חפשה לבנה . אם לבנה זו היא לאדום למה אמר חפשה הלא כבר אמר ופשע אדום ואפשר כי היתה לבנה זו סמוכה לארץ ישראל יותר משאר ארץ אדום וכפשט אדום זאת לא מרדה עדיין ואחרי המלחמה זאת מרדה לפיכך אמר יעצת הדין רש"י וי"ל כתב כי על לבנה ההיא לישראל אמר שמרדה כשמרד אדום אמר גם היא במלך וזה הפירושה רחוק בעיני : (כז) צעיר דוד . אבל לא עם המלכי וכן כתב בדברי הימים ולא בקצרות המלכים : (כח) בשנת שתי עשרה . ויהורם אביו מלך בשנת חמש ליורם בן אחאב ומלך ששנה שני' הנה י"ג אך לא שלמה שנת י"ג לפיכך לא אמרה לו וכן חמלא בכל המספרים כמו שכתבנו : (טו) בן עשרים ושתיים . בדברי הימים שנה אחיוו בחלבו הואך היה זה ועוד כי כל ימי אביו לא היו אלא ארבעים שנה שקבונן בן ל"ז שנה במלכו וששנה שנים מלך הרי ארבעים אך היה הוא בן מ"ב במלכו זה לא יתכן ואחר כבוד פולס כיון שהשיא אשה בתו של עמרי ליהושפט בן נגורה גורה זו על מלכות בית דוד שחכלה עם בית אחאב וכן היה שמח אחיוו מלך יהודה עם מלך ישראל שהרגם יואח ועלתהו אל אחיוו מלך יהודה ורחקו כי מת בנה ומאבד כל זרע המלוכה לפיכך מנה מ"ב מיחס שנגורה הגורה ובשנת ל"א לאסא נראה שהאמר בשנת שלשים ואחת לאסא מלך עמרי על ישראל והלא קודם לכן ארבעים ושתיים שנה מלך חלל ר"ל מלך מלכות שלמה על ישראל שנתחנן עם אסא ונחמלה והרגו לחביו ומלך מדרך הפשט והפי' הנוון כי יהורם היה יותר מת' שנה ולא מנה מימי מלכותו אלא ששנה שנים שנתה אביו ולא שנה אביו יותר מת' שנה ולא שנה אביו יותר מת' שנה מן ימי מלכותו והשלימו והמליכו אחיוו בחייו מעת שנפל אביו ומלך בלא חמדה והיו עשרים שנה וכשמת אביו היה בן מ"ב שנה והמליכוו פעם אחרת ולא מלך אחר מיתת אביו הנה ומ"ש ושנה אחת מלך ביורושלם אחר מות אביו אבל בחייו אביו מלך עשרים שנה וכשמת אביו היה בן מ"ב שנה וכשהמליכוו אחיוו בחייו היה בן עשרים ושתיים שנה כמו"ש אלא שנה אחת : ושם אמו עתליהו בן עמרי . ולמעלה אמר כי יהורם אביו בן אחאב היה לו לאשה נאמרה כי בת אחאב היחה ואמר בת עמרי כי בני בנים הרי הם כבנים וכן והצאנה אל רעואל שהיה אבי אביהו וכן זרובבל בן שאלתיאל והוא היה בן בואהה שהיה בן שאלתיאל ולרבים ככה ומה שאמר על חתן בית אחאב והוא היה בן חתן בית אחאב הוא ג"כ חתן להם כלומר כי ע"י חיתון היחה קרובת עמכם : (כט) מן המבי' . ס

מצורת דוד

וַיִּלְכְּבוּ וַיִּגְנְבוּ יָגֶסְמְ לְאֵהֳלָיו : כִּיב וַיִּפְשַׁע אָדוֹם מִתַּחַת יְדֵי יְהוּדָה עַד תְּיֻמָּה הָיְתָה אִזְו תִּפְשַׁע לְבִנָּה בַּעַת הַחַיָּה : כְּגוּיָתֵר דְּבֵרֵי יוֹרָם וְכַד־אֶשֶׁר עָשָׂה הֲלֵא־הֵם בַּתְּוֹבִים עַל־סִפְרֵי דְבַרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה : כִּי וַיִּשְׁבַּב וַיִּרְסֵם עַם־אֲבֹתָיו וַיַּקְבְּר עַם־אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אַחֲוִיוֹ בֶּנֹו תַחַתָּו :

כה בשנת שתים עשרה שנה ליורם בן אחאב מלך ישראל מקד אתויוו בן יהורם מלך יהודה : כי פורעשרים ושתים שנה אחיוו במלכו ושנה אחת מלך בירושלם ושם אמו עתליהו בת עמרי מלך ישראל : כי ויגד בדרך בית אחאב ויעש הרע בעיני יהודה בבית אחאב כי חתן בית אחאב הוא : כה ויגד את יורם בן אחאב למלחמה עם חמאל מלך ארם ברמת גלעד ויבנו ארמים את יורם : כט וישב יורם המלך להתרפא בירעאל בן הממנים אשר יבנהו ארמים ברמת בהחמלמו

יהורם ופי' מלך יהורם . מלך אחיוו בן יהורם . ואחיוו בן יהורם מלך יורם בננו חסר : חתן ו' בקריאת ופי' ותקח צפרת צר ותבדת את רחל סמנו או אמרה . האמרו פלישתים מי עשה ואת . וילך בדרך בית אחאב . ודוד ותתן הסדק ומר

עָמָא קָקְרוּוְהוּ : כִּיב וַמָּרְדוֹ אֲדוּכִיָּא מִתְהוֹת יָד אֲגַשׁ יְהוּדָה עַד יוֹמָא הַדְיִן בְּפֻן מְרַדוֹ יַתְבִּי לְבִנָּה בַּעֲדֵנָא הַדְיָא : כִּי וְשֵׁאֵר פְּתַנְמֵי יוֹרָם וְכַד בַּעֲבַד הַקְּאֲאִוְנוֹן פְּתִיבִין עַל סְפְרָא פְּתַנְמֵי יוֹמָא לְמַקְבֵי דְבֵית יְהוּדָה : כִּי וְשֵׁיב וַיִּרְסֵם עַם אֲבֹתָתְהוּ וְאִתְקַבְר עַם אֲבֹתָתְהוּ בְּקִרְבָּא דְּדוֹד וַמְקִיב אַחֲוִיוֹ בְּרֵיהַ הַחֹתְרָתְהוּ : כִּיב בִּשְׁנַת תְּרַמָּא עֲסַרֵי שְׁנֵין לְיֻרָם בַּר אַחָאָב מִקְבָּא דִּישְׂרָאֵל מְלֶךְ אַחֲוִיוֹ בַר יְהוּרָם מְקַד שִׁבְמָא דְּבֵית יְהוּדָה : כִּי בַר עֲשָׂרִין וְתֵרֵסֵן שְׁנֵין אַחֲוִיהַ בַּר מִקְבֵי וְשֵׁפֵתָא הַדְיָא מְקַד בִּירוּשָׁלַם וְשׁוֹם אִמְוִיהַ עַתְוִהוּ בַת עַמְרִי מִמְּבָא דִּישְׂרָאֵל : כִּי וַאֲזַר בְּאוֹרְחַ בֵּית צִחָאָב וְעַבְד דְּבִישׁ קַדְםֻי בְּבֵית אַחָאָב אֶרִי הַקְּנָא דְּבֵית אַחָאָב הוּא : כִּי וַאֲזַר עַם יוֹרָם בַּר אַחָאָב לְאִנְחָא קִרְבָּא עַם חוּזַר מִקְבָּא דְּאָרַם בְּרָמֹת גִּלְעָד וַאֲבִוֹ אֲגַשׁ אָרַם יַת יוֹרָם :

כט ותב יורם מלכא לאתספאה חולרות אהרן אז חפשע . יומא לו בשטות יב :

כח ארם ברמתא בן אגניו חולרות אהרן אז חפשע . יומא לו בשטות יב :

כל ימי אביו לא היו אלא ארבעים שנה שקבונן בן ל"ז שנה במלכו וששנה שנים מלך הרי ארבעים אך היה הוא בן מ"ב במלכו זה לא יתכן ואחר כבוד פולס כיון שהשיא אשה בתו של עמרי ליהושפט בן נגורה גורה זו על מלכות בית דוד שחכלה עם בית אחאב וכן היה שמח אחיוו מלך יהודה עם מלך ישראל שהרגם יואח ועלתהו אל אחיוו מלך יהודה ורחקו כי מת בנה ומאבד כל זרע המלוכה לפיכך מנה מ"ב מיחס שנגורה הגורה ובשנת ל"א לאסא נראה שהאמר בשנת שלשים ואחת לאסא מלך עמרי על ישראל והלא קודם לכן ארבעים ושתיים שנה מלך חלל ר"ל מלך מלכות שלמה על ישראל שנתחנן עם אסא ונחמלה והרגו לחביו ומלך מדרך הפשט והפי' הנוון כי יהורם היה יותר מת' שנה ולא שנה אביו יותר מת' שנה מן ימי מלכותו והשלימו והמליכו אחיוו בחייו מעת שנפל אביו ומלך בלא חמדה והיו עשרים שנה וכשמת אביו היה בן מ"ב שנה והמליכוו פעם אחרת ולא מלך אחר מיתת אביו הנה ומ"ש ושנה אחת מלך ביורושלם אחר מות אביו אבל בחייו אביו מלך עשרים שנה וכשמת אביו היה בן מ"ב שנה וכשהמליכוו אחיוו בחייו היה בן עשרים ושתיים שנה כמו"ש אלא שנה אחת : ושם אמו עתליהו בן עמרי . ולמעלה אמר כי יהורם אביו בן אחאב היה לו לאשה נאמרה כי בת אחאב היחה ואמר בת עמרי כי בני בנים הרי הם כבנים וכן והצאנה אל רעואל שהיה אבי אביהו וכן זרובבל בן שאלתיאל והוא היה בן בואהה שהיה בן שאלתיאל ולרבים ככה ומה שאמר על חתן בית אחאב והוא היה בן חתן בית אחאב הוא ג"כ חתן להם כלומר כי ע"י חיתון היחה קרובת עמכם : (כט) מן המבי' . ס

מלכי יהודה : (כא) צעירה . שם מקום מארץ אדום : קם לילה . כי לא עזר דח ללחום עמהם ביום כבושיו : הסובג חליו . הכמחן חליו ולא עזר כח ללחם בעומק המלחמה : ויגם . אחר שהכה מה בזה נס מיד לאהליו כי פחד מאדום : (כב) אז . בעת ההיא פשע נס לבנה ומכרת היא בניהוע זערי נחלת יהודה והיחה טמובה לאדום ופשעה נס היא במלך יהודה : (כה) בשנת ששים עשרה . כי יהורם בן יהושפט מלך בבנה ה' ליורם בן אחאב ופי' שנים מקיפשות מלך הרי כלו ב"ב ליורם בן אחאב ולא מלך אחיוו : (טו) בן עשרים ושתיים שנה . ונד"ה נאמר בן ארבעים שנים ושיעור כש"ע שמעין היה אינה ללדת אחויה ל"א למחמה

מלכות עמרי על כל ישראל שהיחה ע"י שהיא יהושפט את נבו . ללכה כמ"ש שם ויתכן שהיחה שנה אחת לפני מלך עמרי על כל ישראל והיה ח"כ מ"ב שנה מקיפשות ובעבור היות אחיהו מרדו קרה לו שנהג עם מלך ישראל ע"י יהוא ולזה תלם מלכותו בצמיחת מלכות עמרי : בת עמרי . ולמעלה נאמרה שיהיה אביו נשוא בת אחאב וימשיע עמרי נדלה וקראתה בתו אף . כי בני בנים הם כבנים : (כ) כי חתן . ר"ל ע"י ההתן בזה לו קרובת עמכם כי אביו היה חתן בית אחאב : (כט) וישב . מן המלחמה : ברמה . היא רמתי גלעד : לראש . ר"ל לנקרן פל כי

(טו) המכבר . ת"י גונבל וכן ותכבדו בשמיכה (שופטים ד' ל"ט) תרגום בגונבל והוא בגד : ויפוש על פניו . להצטן : (טז) וכשנת חמש וגו' . והושפט המלך את יורם בחייו שתי שנים כשחזרו מן המלחמה שנלחמו במלך מואב כך שטיה בסדר

אכזריות : (טו) ויקח את המכבר ויעבל צמים . ועבלו צמים ופרשהו על פניו והיה אומר לו כי לרשעה היה עושה לו כדבר ההוא והוא היה עושה לצמו ולהמיתו : (טז) וכשנת חמש ליורם בן אחאז . מלך ישראל ויהושפט . חמש שזכר עומד במקום ב' ופי' חמש

הוא הכר כמו כזיר העוים . כי לרשעה היה עושה לו . וכשנת חמש ליורם עומד במקום ב' ופי' חמש ליהושפט ומאומתי מונה לו

יהושפט אלו ה' שנים ממלחמת רמות גלעד בן פי' בעל סדר עולם כי במלחמת רמות גלעד ה' ראו ליהושפט שיברג סהלך לעזור לרשע וכשזעק תלו לו שבע שנים ולבסוף ה' שנים מאותה שעה שהיו ה' שנים ליורם בן אחאז וחזר ויהושפט ממלחמת עמון ומואב וחר שיער עם מלך ישראל מאחר שברגו אותם ברא ומליכו את יורם בן יהושפט על יהודה ומלך שתי שנים בחייו אחיו ומה שאמר למעלה וימלך יורם בשנת שתי' ליהורם בן יהושפט שדמה כי יורם בן יהושפט מלך קודם יורם בן אחאז שתי שנים הגה כי מלך יורם בחייו יהושפט אביו שבעה שנים לא המליט אז אלא כיון שהיה ראוי יהושפט ליהרג מנה אכל לא המליטו אלא שתי שנים בחייו ואפי' תמה מדבריו שהא אומר כי במלחמת רמות גלעד גזר עליו הגזירה ומאותה שעה מנה המלכות לבנו שבע שנים והנה בשנת חמש ליורם בן אחאז שלמו אותם שבע שנים שהרי אחיובו בן אחאז מלך שנים וארץ היה עה חמישית לגזירה ליורם זה לא יתכן ואף המליטו שתי שנים בחייו והלא כשהיו ליורם חמש שנים ממלכותו מת יהושפט כי לא היה אחר אחאז שבע שנים ועוד אף אחר מאחר שברגו עמון ומואב וחר שיער כחזרתן ברא והמליכו את יורם בן יהושפט ואותה שם מלך ישראל ועוד כי אותה מלחמה היתה בימי אחיובו בן אחאז ועדיין לא מלך יורם בן אחאז עד מות אחיובו בחייו כי בן מצאנו בדברי הימים שאחרי המלחמה הזאת התצטר והושפט עם אחיובו בן אחאז לעשות אגיות אלא פי' יהושפט ומת יהושפט כי בשנת ה' ליורם מת יהושפט ומלך יורם בט שנת כי כבר מלך בחייו אביו שבע שנים כמו שפירשנו ועתה כשמת אביו מלך מלכות שלמה בלא מערער כי הרג את אחיו והתחזק במלוכה כמו שכתוב בדברי הימים ואם חסרה מלת ומת אין תמה בזה כי הענין מובן מהפסוק וכמוהו רבים בתקרא חסריו מלה לפי שיוצא ענינם מהפסוק וכדומה לזה נגיד חסר תבנות ורב מעשקות שונא בצע יאריך ימים שחסר ימות פי' נגיד שהוא חסר תבנות ורב מעשקות

ויהי תחיה : ב' ויהי ממחרת ויקח הממלכה ויטבל במים ויפרש על פניו וימת וימלך חזקאל תחתיו : ובושנת חמש ליורם בן אחאז מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה : ויבן שלשים ושנים וישתחית אתה במלכו ושמנת שנה מלך בירושלם : וה' ילך בדרה וימליכי ישראל באשר עשו בית אחאז כי בת אחאז היתה לאשה ויעש הרע בעיני יהוה : ויולא אבה יהוה להשתחית את יהודה למען דוד עבדו כאשר אמר לו לתת לו ניר לבניו פלתימים : כי בימיו פשע אדם מתחת ידי יהודה וימלכו עליהם מלך : כאשר עבר יורם וצעירה וכלי תרכב עמו ויהיה הוא קם לילה ויפה את האדום הסביב אליו ואת שרי ואמריכו . עזיהו מלך : בא ועבר יורם וצעיר וקם לית ברגו ותכיא ואפך

ובשנת ט' ר"ס ופי' בסדר לעיל בספר חלק א' ריש ט' פ"ז : יורם יא חד הדר ופי' העי רשמואל . וירב יהוא ב' בספוק . ויתקשר ב' בספוק . אחת עשרה . יהושבע בת המלך דמליכ . יורם בנו ואחיו . גם עצתם . חבוסת קרטא דספוק . בן ויקח המכבר עד ואלישע הנביא רבוי' יורם בס"ג

למלך יהורם בן יהושפט את יורם בן יהושפט אביו שבעה שנים לא המליטו אלא שתי שנים בחייו ואפי' תמה מדבריו שהא אומר כי במלחמת רמות גלעד גזר עליו הגזירה ומאותה שעה מנה המלכות לבנו שבע שנים והנה בשנת חמש ליורם בן אחאז שלמו אותם שבע שנים שהרי אחיובו בן אחאז מלך שנים וארץ היה עה חמישית לגזירה ליורם זה לא יתכן ואף המליטו שתי שנים בחייו והלא כשהיו ליורם חמש שנים ממלכותו מת יהושפט כי לא היה אחר אחאז שבע שנים ועוד אף אחר מאחר שברגו עמון ומואב וחר שיער כחזרתן ברא והמליכו את יורם בן יהושפט ואותה שם מלך ישראל ועוד כי אותה מלחמה היתה בימי אחיובו בן אחאז ועדיין לא מלך יורם בן אחאז עד מות אחיובו בחייו כי בן מצאנו בדברי הימים שאחרי המלחמה הזאת התצטר והושפט עם אחיובו בן אחאז לעשות אגיות אלא פי' יהושפט ומת יהושפט כי בשנת ה' ליורם מת יהושפט ומלך יורם בט שנת כי כבר מלך בחייו אביו שבע שנים כמו שפירשנו ועתה כשמת אביו מלך מלכות שלמה בלא מערער כי הרג את אחיו והתחזק במלוכה כמו שכתוב בדברי הימים ואם חסרה מלת ומת אין תמה בזה כי הענין מובן מהפסוק וכמוהו רבים בתקרא חסריו מלה לפי שיוצא ענינם מהפסוק וכדומה לזה נגיד חסר תבנות ורב מעשקות שונא בצע יאריך ימים שחסר ימות פי' נגיד שהוא חסר תבנות ורב מעשקות

יהוה תחיה :

ב' ויהי ממחרת ויקח הממלכה ויטבל במים ויפרש על פניו וימת וימלך חזקאל תחתיו :

ובושנת חמש ליורם בן אחאז מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה : ויבן שלשים ושנים וישתחית אתה במלכו ושמנת שנה מלך בירושלם : וה' ילך בדרה וימליכי ישראל באשר עשו בית אחאז כי בת אחאז היתה לאשה ויעש הרע בעיני יהוה : ויולא אבה יהוה להשתחית את יהודה למען דוד עבדו כאשר אמר לו לתת לו ניר לבניו פלתימים : כי בימיו פשע אדם מתחת ידי יהודה וימלכו עליהם מלך : כאשר עבר יורם וצעירה וכלי תרכב עמו ויהיה הוא קם לילה ויפה את האדום הסביב אליו ואת שרי ואמריכו . עזיהו מלך : בא ועבר יורם וצעיר וקם לית ברגו ותכיא ואפך

ב' ויהי ממחרת ויקח הממלכה ויטבל במים ויפרש על פניו וימת וימלך חזקאל תחתיו :

ובושנת חמש ליורם בן אחאז מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה : ויבן שלשים ושנים וישתחית אתה במלכו ושמנת שנה מלך בירושלם : וה' ילך בדרה וימליכי ישראל באשר עשו בית אחאז כי בת אחאז היתה לאשה ויעש הרע בעיני יהוה : ויולא אבה יהוה להשתחית את יהודה למען דוד עבדו כאשר אמר לו לתת לו ניר לבניו פלתימים : כי בימיו פשע אדם מתחת ידי יהודה וימלכו עליהם מלך : כאשר עבר יורם וצעירה וכלי תרכב עמו ויהיה הוא קם לילה ויפה את האדום הסביב אליו ואת שרי ואמריכו . עזיהו מלך : בא ועבר יורם וצעיר וקם לית ברגו ותכיא ואפך

רלבג

יתברך לאליו : (טו) ויהי ממחרת ויקח המכבר ויעבל צמים ויפרש על פניו וימת . אחאז כי המכבר הוא הנקרא גוא"ה בצ"ט והנה עכל אותו צמים קרים כי היה מתרעס בן הדר מתבוננת החום הנכרי ויעשה זה להשקיט החום ההוא וזה עוד למחר המות ומלך חזקאל תחתיו כמו שאמר לו אלישע : (טז) וכשנת חמש ליורם בן אחאז מלך ישראל . כבר בראת זה כמה שקדוהו רצון בו שכאשר עברו חמש שני' ליור' בן אחאז עם יהושפט מלך יהודה :

בשנת ט' ר"ס ופי' בסדר לעיל בספר חלק א' ריש ט' פ"ז : יורם יא חד הדר ופי' העי רשמואל . וירב יהוא ב' בספוק . ויתקשר ב' בספוק . אחת עשרה . יהושבע בת המלך דמליכ . יורם בנו ואחיו . גם עצתם . חבוסת קרטא דספוק . בן ויקח המכבר עד ואלישע הנביא רבוי' יורם בס"ג

בשנת ט' ר"ס ופי' בסדר לעיל בספר חלק א' ריש ט' פ"ז : יורם יא חד הדר ופי' העי רשמואל . וירב יהוא ב' בספוק . ויתקשר ב' בספוק . אחת עשרה . יהושבע בת המלך דמליכ . יורם בנו ואחיו . גם עצתם . חבוסת קרטא דספוק . בן ויקח המכבר עד ואלישע הנביא רבוי' יורם בס"ג

מצודת ציון

כמו טולויס יוטשו (בושע י"ד) : (טו) המכבר . ת"י גונבל והוא מין גנד עם כי והכסרו בשמיכה (שופטים ה') תרגומו כמו בן בגונבל : (טז) יורם . כמו נר ור"ל מלך המלך כנר : פ

יהושפט וזוהי חמש ליורם בן אחאז וכו' ויהושפט וכו' ור"ל אז יהושפט מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה : ויבן שלשים ושנים וישתחית אתה במלכו ושמנת שנה מלך בירושלם : וה' ילך בדרה וימליכי ישראל באשר עשו בית אחאז כי בת אחאז היתה לאשה ויעש הרע בעיני יהוה : ויולא אבה יהוה להשתחית את יהודה למען דוד עבדו כאשר אמר לו לתת לו ניר לבניו פלתימים : כי בימיו פשע אדם מתחת ידי יהודה וימלכו עליהם מלך : כאשר עבר יורם וצעירה וכלי תרכב עמו ויהיה הוא קם לילה ויפה את האדום הסביב אליו ואת שרי ואמריכו . עזיהו מלך : בא ועבר יורם וצעיר וקם לית ברגו ותכיא ואפך

מצודת דוד

בשנת ט' ר"ס ופי' בסדר לעיל בספר חלק א' ריש ט' פ"ז : יורם יא חד הדר ופי' העי רשמואל . וירב יהוא ב' בספוק . ויתקשר ב' בספוק . אחת עשרה . יהושבע בת המלך דמליכ . יורם בנו ואחיו . גם עצתם . חבוסת קרטא דספוק . בן ויקח המכבר עד ואלישע הנביא רבוי' יורם בס"ג

בב

בשנת ט' ר"ס ופי' בסדר לעיל בספר חלק א' ריש ט' פ"ז : יורם יא חד הדר ופי' העי רשמואל . וירב יהוא ב' בספוק . ויתקשר ב' בספוק . אחת עשרה . יהושבע בת המלך דמליכ . יורם בנו ואחיו . גם עצתם . חבוסת קרטא דספוק . בן ויקח המכבר עד ואלישע הנביא רבוי' יורם בס"ג

כחמרס לטס : (ו) אשר נשען על ידו . אחתול כשבה לבית אלישע : (ח) ואלישע דבר אל האשה . זה שבע שנים : כי קרא ה' לרעב : הוא הרעב אשר הו' בימי ואל בן פתואל : (ג) אל ביתה ואל עדה . שהחוקיק בה גזלנים

רלבג

נחפזים ללכת : (י) והמלך הפקיד את השליש . ר"ל שכבר הפקידו לנכסים שישמרוהו עם בלואו ובעבור העם שם ירמסוהו בעבור מה שדבר כנגד הנביא : (ג) ותבא לעקב אל המלך אל ביתה ואל עדה . ר"ל שהחוקיק בהם אנשים והיתה מקבשת קרקעותיה ופירותיה מיום נכסיה : (ו) ועל המלך ללכת וחסרו לו . ר"ל שכבר שלח לה זה הענין שמסר גחזי שעשה חלישע מהגדולות וחספר לו שהענין הוא כן ויחן לה המלך סרוס חקד . ר"ל שר אחד וזה שישגו לה את כל אשר לה מהקרקעות ואת כל חבולת השדה מיום עובד את הארץ ואלו מהנביא לת כזה לקח לה שכירות וזאת קצת ראייה שדבר בחנך חנרו שלא מדעתו אינו חויב להעלות לו שכר

ה' פסקים ויאמר ויאמר קרמא בפתח ובחרא בסגול וס' זיוסף עוד לדבר . יען השליש וחברו : אתי ה' כרוב י"ד וס' צמסר לעיל בספרות חק ב' ס' ד' : והיו בקצה ה' וס' שלישה ימים ועברו . אחר אשר ברהו : יהי מקצה עשרים שנה דמלכים . וחשב האשה מארץ פלשתים שבעת זמים ויהי דבר : גחזי ה' חס' ד' לעיל בספרות ח' ס' ס' ד' : לאשה ה' בקריאה וס' מה ואת עשיה . ויאמר הבנה לאשה יחן . וחיושר בעניי שמסוון . וישלח דוד ידבר לאשה . וישאל המלך לאשה :

הגדולות אחר ויהי לו ק' סכס' : כי קרא ללכת פסקים ס' פסקים נח' מנלס כן : (ע) : זאת האשה כפולת ק :

שערים בשקד כדבר יהוה : י והמלך הפקיד את השליש אשר נשען על ידו על השער וירמסוהו העם בשער וימת באשר דבר איש האלהים אשר דבר ברוח המלך אליו : יהוה ויהי כדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סאת בשקל יהיה פעת מחר בשער שמרון : יש ויען השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים היתה כדבר הוה ויאמר הנה ראה בעיניך ומושם לא תאכל : כ ויהי לופן וירמסו אתו העם בשער וימת :

ח א ואלישע דבר אל האשה אשר היתה את בנה לאמר קומי ולכי אתי וביתך וגורי באשר תגורי כייקרא יהוה לרעב ונסיבא ארץ הארץ שבע שנים : ב ותקם האשה ותעש כדבר איש האלהים ותקד היא וביתה ותגר בארץ פלשתים שבע שנים : ג ויהי מקצה שבע שנים ותשב האשה מארץ פלשתים ותצא לצעק אל המלך אל ביתה ואל שדה : ד והמלך מדבר אל גחזי נער איש האלהים לאמר ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע : ה והיה הוא מספר למלך את אשר היה את הית והנה האשה אשר היה את בנה צעקת אל המלך עב ביתה ועל שדה ויאמר גחזי אנני המקד זאת האשה וזה בנה אשר יהיה אלישע : ו ושאל המלך לאשה ותספר לו ותתן לה המקד :

סעורין בסלעא כפתנמא די : י ומקבא מגי ית גברא דסמיה על ידוהי על פירעא ודשוהי עמא פירעא זמית כמא דמגיד גביא די דמגיד כד נחת מקבא לויתיה : י והנה כד מגיד גביא די עם מקבא דמימר סאתו סעורין בסלעא וסאה סוקתא כסלעא יהי כעדנא דרין מחר בתרעא דשמרון : יש ואתיב גברא ית גביא די ויאמר ואנו ית פתח פון ומחית שובא מן שמיא יהי כפתנמא דרין ויאמר הא את חוי בעיניך ומממן כא היכור : כ והנה ליה בן דישו יהיה עמא בתרעא זמית : * ואלישע מלך עם אתמא דאחיי ית ברה דמימר קומי ואזילי אתי ואנש ביתך דירי באמר דקשר למיטר ארי זמין ית כפנא ואף עתיד למיתי על ארעא שבע שנין : ב וקמת אתמא ועבדת כפתנמא דגביא די ואתה היא ואנש ביתה ואהותבת בארעא פלשתאי שבע שנין : ג ותהי מסוף שבע שנין ותבת אתמא מארעא פלשתאי ונפקת למיקבר קדם מקבא על ביתה וער תקלה : ד ומקבא מליד עם גחזי מקמידא דגביא די דמימר אשמתעי כען די ית פד רב דבתא דעבר אלישע : ה והנה הוא משתעי למקבא ית דאחיי ית מיתא והא אתמא דאחיי ית ברה קבא קדם מקבא על ביתה וער חקקה ויאמר גחזי רבוני מקבא דא : אתמא דרין ברה דאחיי אלישע : ו ושאיר מקבא לאתמא ואשרעיאת ליה ומגי קה

מצורת דוד

כלל ה"א מן הקל : (ות) ויהי כדבר . לפי שאמר כאשר דבר איש האלהים ספר היאך היו הדברים אע"פ שכבר כרז למעלה השני עוד הדברים הנה על המעשה : (ח) אחי זיתך . היו"ד ככתב טפסת כמו וידוי רבות כמו שכתבתי למעלה : שבע שנים בדברי ד"ל אותן שבע שנים חכלו שנה ראשונה מה שבזקום שניה מה שבשדות שלישיה שנה שניה עבודה רביעית שנה שניה עמאה חמישית שנה שנייה ושמיש ששית שנה שנייה וזוהיה שבע שנים שנה שניה ורעו יאכלו : (ג) לצעק אל המלך . יש מרז"ל שלמדו מזה הפסוק כי יש חוקה לצורה כיון שהיתה צריכה למלך להחזיר השדה והחבולות שבע מינה כי אותם שהחוקיק היו להס דין חוקה : אל ביתה ואל עדה . כמו על וכחוקיק רבים אל במקום על וכן הוא הבא אחר זה צעקה אל המלך על ביתה ועל עדה : (ו) סרוס אחד . כתרומו גווא חד והוא סרוס כשמעו שגברתו בינו ואע"פ שהמעשה הזה אסור בישאל היו להס למלכי ישראל סרוסים שהיו לוקחים אותם מן הגוים ההם או שהיו סרוסים מחמת חוליהם שבתי המלכים כדי לעמוד בפני הנשים כמו שכחוס סרוס המלך שומר

(יה) ויהי כדבר . חסר ומכרש למח דבר הנביא שימות השלים ואחר לפי שכאשר דבר איש האלהים וכו' : (ות) ויען . ואל הסיב השלים וכו' : ויאמר . ואלו אמר לו הנביא סד רואה וכו' : (כ) ויהי לו בן . וכאשר אמר הנביא כן היה : ח (ח) כאשר תגורו במקום שתרלה לגור : וגם נא . כבר החמיל לבוא אל הארץ וישמיד שבע שנים : (ג) אל ביתה . כי שהחוקיק בה אמרם כהיוה בשלשמים : (ד) כל הגדולות על פלשתים הגדולות אשר עשה כי לא ידע המלך מחלוס : (ה) ויהי הוא מספר . יג

לרכוב עליהם: (ט) לא ק' . לא טוב כתרוננו לא כשר מה דלכחנא עבדו: למס כאלו שומעין: (ט) ומלאנו עון. מתחייבין אנו למלכות: (י) כאשר המה. מחשבים. שותקים מלכד: וחכינו עד אור הנוקר. אם נחכה עד כמו שהיו מלאים מתחלתם לא הוציאו מה שנחבם: (יג) כי רעדים אור הנוקר מלבשר מלאנו עון צדקה: עון. מלא בשני ווי"ן: (י) אל שוער אנחנו. ונחבם לצדקה אל השלל ואל המון: (יג) אשר נשארנו בה. אם העיר וינידו להם. שוער דרך כלל כמו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמנו. בתוך העיר שלא מתו ברעב: הנם ככל המון-ישראל אשר נשארנו בה. אם אנו פירשו קראו אל שוער אחד

מן השוערים וקמו כלם והנידו להם זה הדבר: הכנס אסור והחמור אסור. דרך כלל כמו: ויהי לו שור וחמור ופירושו שהיו אסורים-על-אכזריות: (יא) ויקרא השוערים. שוער העיר קרא אל שוערי-בית המלך והם הנידו בית המלך פנימה: (יג) להחכה. בה"א: בחדשה. ככתב צד"ה הידועה כמפטט כמו להגדוד אשר נא עליו והדומים לו וקרו בשדה בלל ה"א הידועה כמנהג צד"ה בלשן: (יג) ככל המון ישראל אשר נשארנו בה. ככתב המון על הידועה כסמיכות כמו העם המלחמה הארון הנבית והדומים להם וקרו בלל ה"א הידועה כמנהג צד"ה ופי' הכנסו בן הוא הנס ככל המון ישראל פירוש הכנסים כמושבים ורעים. ככל המון ישראל שנשארנו בשמרן שהם כמושבים מהרעב וא"ת היאך לא נשארנו כי אם חמשה סוסים בשמרן הנס ככל המון ישראל אשר תמו כמו שתמו האנשים כן תמו הכנסים כן פירש חזוני יבין וז"ל. ויונחן תרגם אם יבדול הא אינון ככל המונא דישורון דספי: ככל המון ישראל. כ"ף: (יג) ויקחו שני רכב סוסים. והלא אמר חמשת סוסים והיו"ך אמר שלא לקחו אלא שנים כי פירוש שני רכב סוסים שנים סוסים ורוכבם עליהם וכת"י תרין רכבי סוסים אלא מן חמשה שאמרו במרו השנים העובים שבהם:

מצודת ציון

(ט) מתשים. שותקים. בתו גם אפי' ידעתי החשב (לעול כ): זמית. ענין איותו והמקנה כמו ונחמה ולא תחכם (לקמן ט): (יג) כנס. הנה סס: המון. ענין כתיב עס: המו. נשלמו: (טז) בחפזם. ענין מסיבות כמו ויטי' בחפזם לנס (ש"ב ד): כמים

וַיֹּאמְרוּ גַבְרֵי קַחְרֵיהּ לֹא כִשְׂרָה מִהּ דְאֶנְחָנָא עֲבַדְוּ וְיִמְא-הָרִין יוֹם בְּסוֹרָא הוּא וְאֵלּוּ אֶנְחָנָא שְׂתָקוּן וּמְדַבְּרִין עַד גֵּיהוּר צִפְרָא וְיַעֲרֵינְנָא חוּבָא וְכַעֲוּ אִיתוּ וְנִתְמַטֵּי וּנְחַוֵּי בֵּית מִקְפָּא: וְאַתּוּ וְקָרוּ לְנַטְרֵי תַרְעָא קָרְתָּא-וְחַוְיָא לְהוֹן קַמֵּימָה אֶתְיָא-לְמִשְׁרֵית אָרְם וְהָא לֵית תַּכְּוּן גַּבְרֵי וְקָדִי אֲנֵשׁ אֶתְהוֹן סוּסוֹן אֶסִּירִין וּתְכָרִין אֶסִּירִין וּפְיָשְׁבָנִין כְּמִיָּא דְאֵינוּן: וְיִקְרָא נַטְרֵי תַרְעָא וְחַוְיָא בֵּית מִקְפָּא-כְּוִי: יֵב וְקָם מִקְפָּא-בְּלִיקְיָא וְאָמַר עֲבַדְוּהִי אֲחֹוֵי בָעוּ לְבוֹן יָת דְּעַבְדוּ לָנָא אֲנֵשׁ אָרְם יְדַעֲוּ אֶרִי כְּפָגִין אֶנְחָנָא וּנְפָקוּ מִן מִשְׁרֵיתָא לֹא מְרָא בְּחֻקָּא לְמִימַר אִם יִפְקוּן מִן קָרְתָּא וְיַחַדְוִנְוּן פִּד חַיִּין וְקָרְתָּא גִיעוֹר: יֵב וְאַתְיֵב חַד מְעַבְדוּהִי וְאָמַר וַיְדַבְּרוּן כְּעוֹן חֻמְשָׁא מִן סוּסוֹתָא מִן שְׂאֲרָא דְאַשְׁתֵּאַרְוּ בָּהּ הוּא אֵינוּן כְּכֹל תְּמוֹנָא אִם יִבְדְּוּן הוּא אֵינוּן כְּכֹל דְּיִשְׂרָאֵל דְאַשְׁמַאֲרוּ בָּהּ אִם יִבְדְּוּן הוּא אֵינוּן כְּכֹל דְּיִשְׂרָאֵל וְנַשְׁבַּח וְנָחֻוּ: יְדַבְּרוּ תְרִין רַבְבֵי סוּסִין וְשַׂבַּח מַקְפָּא בְּתַר מִשְׁרֵית אָרְם לְמִימַר אֵיזִירוּ וְחַוְוִי טוֹ וְאַזְלוּ בְּרֵיהוֹן עַד יִרְדָּא וְהָא כֹּל אֲרָחָא מִנְיָא כְּבוֹשִׁין וְמוֹנִין דְּרַמְזוּ אֲנֵשׁ אָרְם בְּאַתְבְּעוּתְהוֹן לְמַעַבְק וְתַבוּ אֶנְחָנָא וְחַוְיָא מְקַפָּא: טוֹ וּנְפַק עֲמָא וְבוֹז יַת מִשְׁרֵית אָרְם וְהוּא בָּהּ סוּקְרָא בְּסַלְעָא וְסַתְּוּ

לאס כאלו שומעין: (ט) ומלאנו עון. מתחייבין אנו למלכות: (י) כאשר המה. מחשבים. שותקים מלכד: וחכינו עד אור הנוקר. אם נחכה עד כמו שהיו מלאים מתחלתם לא הוציאו מה שנחבם: (יג) כי רעדים אור הנוקר מלבשר מלאנו עון צדקה: עון. מלא בשני ווי"ן: (י) אל שוער אנחנו. ונחבם לצדקה אל השלל ואל המון: (יג) אשר נשארנו בה. אם העיר וינידו להם. שוער דרך כלל כמו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמנו. בתוך העיר שלא מתו ברעב: הנם ככל המון-ישראל אשר נשארנו בה. אם אנו פירשו קראו אל שוער אחד

מן השוערים וקמו כלם והנידו להם זה הדבר: הכנס אסור והחמור אסור. דרך כלל כמו: ויהי לו שור וחמור ופירושו שהיו אסורים-על-אכזריות: (יא) ויקרא השוערים. שוער העיר קרא אל שוערי-בית המלך והם הנידו בית המלך פנימה: (יג) להחכה. בה"א: בחדשה. ככתב צד"ה הידועה כמפטט כמו להגדוד אשר נא עליו והדומים לו וקרו בשדה בלל ה"א הידועה כמנהג צד"ה בלשן: (יג) ככל המון ישראל אשר נשארנו בה. ככתב המון על הידועה כסמיכות כמו העם המלחמה הארון הנבית והדומים להם וקרו בלל ה"א הידועה כמנהג צד"ה ופי' הכנסו בן הוא הנס ככל המון ישראל פירוש הכנסים כמושבים ורעים. ככל המון ישראל שנשארנו בשמרן שהם כמושבים מהרעב וא"ת היאך לא נשארנו כי אם חמשה סוסים בשמרן הנס ככל המון ישראל אשר תמו כמו שתמו האנשים כן תמו הכנסים כן פירש חזוני יבין וז"ל. ויונחן תרגם אם יבדול הא אינון ככל המונא דישורון דספי: ככל המון ישראל. כ"ף: (יג) ויקחו שני רכב סוסים. והלא אמר חמשת סוסים והיו"ך אמר שלא לקחו אלא שנים כי פירוש שני רכב סוסים שנים סוסים ורוכבם עליהם וכת"י תרין רכבי סוסים אלא מן חמשה שאמרו במרו השנים העובים שבהם:

רלבג

ומרוז פחדם עזבו כוסיהם וחזמוריהם ונרמו צדגיהם: (ט) לא כן אנחנו עושים. ר"ל אין אנחנו עושים דבר רמזיו היום הזה הוא יום רמזיו לבשר ואם אנחנו שותקים ונמתין עד אור הנוקר ידענו זה ישראל ויתמלאנו עונש על אשר לא נשדנו הנשורה הזאת והכה און היה עדיין לילה: (יא) ויקרא השוערים. רמזה לומר ששוער העיר קרא השוערים אשר שומרים שער המלך: (יג) הנס ככל המון ישראל. הנה ההמון כתוב והמון קרי והכל פנין אחד והרמז נכתבו ההמון המון ישראל כמו והנשורה עודד הנידון והרמזין בזה אם ימלטו הנס ככל המון ישראל אשר נשארנו בה בעיר ואין צדקה נוק ואל יפסדו הנס ככל המון ישראל אשר תמו ולא יוכר ההפסד הזה ביתם אל כל מה שנפסד מפני הרעב והנה לא הסכימו לשלחו כי אם שני רכב סוסים כי די זהם לפמד על אמתת זה: (ט) אשר השלחו ארם בחפזם. ר"ל מפני היותם נחפזים

טפני יהודה דר"ה: בשרה ג' חס' בקריאה וס' ולבה אין בשרה. איש חשב לתתי לו בשרה. היום הוה יום בשרה הוא: עיון ד' מלאים בלישי' בקריאה וס' העבר נא אה עיון עבדך דר"ה. עד אור הבקר ומצאונו עיון. הן בעונו חוללתי ובהשא. עיונותיו ילברנו את חרשע: פניסה ה' וס' נפסד בסדר שמיני ובספירה ה' א ס' ז': ויקחו ד' רמזין בקריאה וס' ויקחו לוי תרומה סאת כל איש. בעשור לחדש הוה ויקחו להם איש. ואתה תצוה את בני ישראל. ויחברו צו את בני ישראל. ויקחו אליך פרה אדומה חמישה. ויקחו נא חמישה מן הכספים: והנה כל ה' דפיסי' וס' מדוע נגבדך אחינו. והנה כל הדבר מלאה בגדים. והנה כל הנישום. והנה כל הבית. החרסייה:

תולדות אהרן יום כשורה. עקדה ש' סא: ויטן אחד מעבדיו. שס שער ל:

מצודת דוד

היה"ל. הכל בשלימות כאשר החכה הוא צדוד שהיו שס: אל נפסס. להגיל את נפסס: (ט) לא כן. לא טוב וישר כמו ולא יבין לדבר כן (שופטים י"ג): היום הזה וכו'. כי היום יש צד מה לבשר טוב ולהנחו שותקים מלבשר ואם נמתין עד הנוקר הוא יודע למלך ע"ה הארשים ונחשבים בעינו ע"מ שלא נהרנו לבוא ולבשר: (י) שוער העיר. שומר שער העיר: אסור. קבור אל האכזרם כדרכו: כאשר

בשריהון עד ירדנא והא כל אורחא מניא כבושין ומניין דרמזו אנש ארם באתבעותהון למעבד ותבו אנחנא וחוויא מקפא: טו ונפיק עמא ובוז ית משרית ארם והוה בה סוקרא בסלעא וסאתו

לא יועיל: (ג) וארבעה אנשי'. גיחזו וכזו: פתח השער. כמו שנאמר כד יבש מחוז למחנה מושבו (ויקרא י"ג מ"ו) : (1) השמיע את מחב' ארם. נדמה להם

רלבג

כי אחר שזאת הרעה מלת ה' לשוא יחלל לחיו עוד וחשב כי החפלה לצד חושיל להציל מהרע שיעשו אחר לא מהרעה שיעשה הש"י בעצמה ולזה ענה אלישע כי השם ויילס מהרע ההוא עד שזכת מחר ישוב בשער שומרון סאה סולח בשקל ובסחטים שעורים בשקל ואפשר שיהיה הרצון בזה שכבר אחר המלחך שבה להמית אלישע כמו מחחרט על שגח להרגו הנה זאת הרעה בזה לנו מלת ה' על הטראיט מה לחטא עוד ואקנה לעצמי חיל זכרה עליו הצרה הזאת בעבור שיעכם עליו השם והוא מענין מעי מעי אוחילה: (ב) השליש אשר למלך נשען על ידו. ר"ל בעת שהיה המלך נשען על ידו בדרך ששמע המלך דבריו כאלו מחכים נשאת אלישע שזה לא יהיה כמו שלח יתכן שיעשה השם ארובות בשמים: (ג) וארבעה אנשי' היו מזורעים פתח השער. לפי שהיו מזורעים לעמוד מחוז למחנה והיה שם מקום להם חוק שער העיר סמוך לפתח השער: (ה) ויקומו וינטו בנשף. רוצה לומר כי כלילה שמתו הקולות אשר השמיעם הש"י על דרך המומ' וכלילה ההוא כמו חקף ומרוז

מצודת ציון

כמו על קן אוחיל לו (ויקרא ב: ז) (ב) השליש. כד ורש"י כמו ומבשר שלישי (במז' טו) נשען. נכסח: ארובות. הלוחות כמו וכעשן מהרעה (סופר ו:) סוכה. הנה אהה והוא כמו חק' וסכ"א נוספה וזנמהו סוכה עומדה (כ"א ח) ומשטפו עמך: (ד) ונשכ. ענין נשים כמו אל הכשדים אהה נוש (ירכים לו): (ס) בנשף. בערב כמו מאחרי בנשף (ישעיהו ס: מתחש

עוד : ז * ויאמר אלישע שִׁמְעוּ דְבַר-יְהוָה פֶּה אֲמַר יְהוָה פְּעוּלָהּ מִחֵר סָאֵה-סֵלֶת בְּשִׁקְלֵךָ וּסְאֵתִים שְׁעָרִים בְּשִׁקְלֵךָ בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן : ב וַיַּעַן הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר-לְמֶלֶךְ נִשְׁעוֹן עַל-יָדוֹ אֶת-אִישׁ הָאֲרָמִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אַרְבּוֹת בְּשָׁמַיִם יְהוֹיָכָן הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הַנָּבִיא רֵאָה בְּעֵינֶיךָ וּבְמִשְׁם לֹא תֵאבָד :

ווארבעה אנשים היו מזרעים פתח השער ויאמרו איש ארדדעהו מה אנחנו ישבים פה עד מתנו : ד אס אמרנו נבוא העיר והרעב פער ומתנו שם ואסישבנו פה ומתנו ועתה לנו ונפלה ארם מחנה ארם אסייתנו נהיה ואסי ימיתנו ומתנו : ה ויקמו בנשף לבוא אל מחנה ארם ויבאו עד קצה מחנה ארם והנה איש איש : ו וארני השמיע את מחנה ארם קול רב וקול סוס קול תיל גדול ויאמרו איש אל אחיו הנה שכר עלינו מלך ישראל את מלכי ההתים ואת מלכי מצרים לבוא עלינו : ז ויקומו וינטו בנשף ויעזבו את אהיהם ואת סוסיהם ואת חמוריהם המחנה כאשר הוא וינטו אל נפשם : ח ויבאו המצרעים האלה עד קצה המחנה ויבאו אל אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם בסף זזהב ובגדים וילכו ויממנו וישבו ויבאו אל אהל אחר וישאו משם וילכו ויממנו : חמש

* ויאמר אלישע קבילו פתנמא ביי פדנן אמר יי בעדנא הדין מחר סאה סוקתא בקלעא וסאתן סעורין בקלעא פתנע דשמרון : ב ואתיב נפרא דמלכא דסמיה על ידוהי ית נביא ביי ואמר איהו יי פתח פוין ופחית טוכא מן שמיא בהי פתנמא הדין ואמר הא את חזי בעיניה ומתמן לא תיבור : ג וארבעה גברין הוו סגירין יתבין בפעקנא דתרעא וואמרו גבר דתכריה מא אנחנא יתבין קא עד דנמות : ד אס גימר גיעוד לקרתא ובכנא בקרתא ונמות תמן ואס גתיב הקא ונמות ובקן אתו ונשקמע למשרית ארם אס תיוננא ונחיו ואס וקמנו ונתקמיר : ה וקמו בקבא דמיער למשרית ארם ואתו עד ספי משרית ארם והא לית תמן ונש : ו ומן קדם יי אשתמע למשרית ארם קד רתיבין קד סוסין קד משרין סניאן ואמרו גבר דתכריה הא אגר עכנא מלכא דישראל ית מקבי חתאי וית מקבי מצראי רמית עכנא : ז וקמו וערקו בקבא וישקו ית משפניהון וית סוסיהון וית חמריהון כמשריתא כמא דהיא וערקו לשיקבא נפשיהון : ח ואתו סגיריא הארין עד ספי משריתא ועלו ויאזרו ואתמרו ותבו וערו למשכנא אוהרנא ונסיבו מתמן ואזרו ואמרו :

זאת הרעה מלת ה' שאזכות הנשים צר צניהם : מה אוחיל לה' עוד. כלומר מה אקוה לה' עוד ומה אקוה לו מה ויעלמי אחרי זאת הרעה וי"ת מה אזלי תרגס אוחיל כמו חלסה: (ב) אשר למלך נשען על ידו. דרך קצרה ופי' השלטו אשר למלך שהיה נשען על ידו : (ג) ארובות בשמים. להטעיר או בדרך הפלגה להוריד טמטם ושעורים על דרך ירידת המן ומרגס וינחן אלו ה' פתח כוון ומחית טובא מן שמיא: הנכה. כה"ל כמו הנצח עמכה והדומי' להם: (ג) וארבעה אנשים היו גיחזו ונ' בניו: פתח השער. כמו שדרך המזורעים להיות חוזן לעיר כמו שכחז מחוז למחנה מושבו: עד מתנו. עד אשר מתנו: (ד) ונפלה. כמו אל הכשדים אתה נופל: השמיע את מחנה ארם. לפני כל המזורעים כלוחו לילה כי אס נכו מחחול כיום ההוא היו רואי' וישראל וכו' אומר ויקומו בנשף חקף כששמעו הקול נכנס פחד גדול בלבם ונטו: (ז) וינטו אל נפשם. להציל נפשם לא חסו על הממון ואפילו הסוסים לא אכרו לרכוב וישברו: עשה כ"ב פתחין ופי' ועשה חסד לאלפים. עשה משפט יתום. והיה כי חמצאן אהו. ויען השליש אשר. והברו ויען השליש את איש האלמים. למען ידשו את. מה חחשבון אל ה'. הני עשה את כל. שאלו מה' כטד. ועסותם רשעים. והיו לי אכר ה' ליום. וימלך דוד על כל. נוגדיל ישועות מלכו. דום. לח' והתחולל לו. שכחו אל מושיעם. עושה מלאכיו רוחות. עשה משפט לעשוקים. עשה שמים וארץ. אשר חטא עשה רע. והפגנמו לא ידעו אנה. הבויים בחומה והנשאים. ואשלחה אלוהם מלאכים. וכל העושה כבור' פתחין במ"א ופי' וימרדו לשלח מלאכיו: החתי ח' בקריאה ופי' נוסבר בכפר שופטים ס' א': וינטו ד' מלאים בקריאה ופי' ויקבו וינטו בנשף ויעזבו את. ובני עמון ראו דר"ה. ושלשנו ויגש יואב. דינטו בני ישראל תולדות אהרן שמו. סכרד' ז: ויען הכלים. שם עקידה ס' ב': וארבעה אנשים. כוטס מז סכרד' קן (ס): אס אמרנו. קמא ס' ב' כז עקידה שפר סא :

מצודת דוד

וגשעורים וכי אפשר שהיה הדבר הזה להיות כ"ב צול: רואה. חזל האו : ומשם לא חאכל. כי המות מיד ועל שלנג על דבריו אחר לו ק: (ג) פתח הכער. היו יופצים בפתח השער כדון המזורע כמ"ש מחוז למחנה מושבו (ויקרא י"ג): עד מתנו. עד אשר נמות תרגס: (ד) נחיה. כי שם נמלא להם: ומחנו. כלומר מה בכך אס נמות הלא ממ"ג אנו מעהדים למיתה: (ז) וה' השמיע הסוכה היה שלא מלאו שם אים כי ה' השמיע ופי' ר"ל בהשגחה ה' היה נדמה להם כאלו שומעים: לבוא עלינו. וזהו הקול שאנו שומעים: (ז) המחנה כאשר סא

והוא רחוק : הריונים . בן כתוב וקרי דביונים ופי' צואת יונים והכחוש אומר מה שזלזל מחור היונים והקרי לשון נקי יותר מה שזכר מן חזב דוב וכת"י דזבל מפקת יוגיה והיו מבגדים אש בצואת היונים כי לא היו להם עינים כי מפני המצור לא היו יכולים לצאת מן העיר לחטוב עינים

במפקת יונאי במחששא דביונים ק' סקעין דכסף : כי ויהיה כ"ב מרפא דישראר עבר עד שורא ואמתא קבלא קדמוהי דמימר פהיק רבויי מרפא : כי ויאמר לא יפרקינהו יי קמון אפרקינהו קמון אדרא או קמון מעצרתא : כי ויאמר קה מרפא מה קיה ואמרת אמתא קרא אמרת די תבי ית בריה וגיבקיניה ויאמא דין וית ברי גיבור מחר : כי וישלח איש המלך שלח איש מלכניו להסיר את ראש אלישע : בטרם חסר וי"ו והוא יתירה במלת והוא אמר וכן ענין הפסוק המלך שלח איש מלכניו אל אלישע ובטרם יבא המלך אליו הוא אמר אל הזקנים כי המלך שלח איש להסיר את ראשו כי באמר לו ברוח הגבוהה : הראיתם . בדגש הרי"ש וכן הראיתם אשר נחר בו ה' : בן המרצח . בן החאב שרצה נבות בן הוא רוצה לרצחני : הלא קול . תשמעו קול רגלי אדוניו שיבא אחריו : (לג) ויאמר . המלך הבא אחרי המלך אמר הנה זאת

במפקת יונאי במחששא דביונים ק' סקעין דכסף : כי ויהיה כ"ב מרפא דישראר עבר עד שורא ואמתא קבלא קדמוהי דמימר פהיק רבויי מרפא : כי ויאמר לא יפרקינהו יי קמון אפרקינהו קמון אדרא או קמון מעצרתא : כי ויאמר קה מרפא מה קיה ואמרת אמתא קרא אמרת די תבי ית בריה וגיבקיניה ויאמא דין וית ברי גיבור מחר : כי וישלח איש המלך שלח איש מלכניו להסיר את ראש אלישע : בטרם חסר וי"ו והוא יתירה במלת והוא אמר וכן ענין הפסוק המלך שלח איש מלכניו אל אלישע ובטרם יבא המלך אליו הוא אמר אל הזקנים כי המלך שלח איש להסיר את ראשו כי באמר לו ברוח הגבוהה : הראיתם . בדגש הרי"ש וכן הראיתם אשר נחר בו ה' : בן המרצח . בן החאב שרצה נבות בן הוא רוצה לרצחני : הלא קול . תשמעו קול רגלי אדוניו שיבא אחריו : (לג) ויאמר . המלך הבא אחרי המלך אמר הנה זאת

במפקת יונאי במחששא דביונים ק' סקעין דכסף : כי ויהיה כ"ב מרפא דישראר עבר עד שורא ואמתא קבלא קדמוהי דמימר פהיק רבויי מרפא : כי ויאמר לא יפרקינהו יי קמון אפרקינהו קמון אדרא או קמון מעצרתא : כי ויאמר קה מרפא מה קיה ואמרת אמתא קרא אמרת די תבי ית בריה וגיבקיניה ויאמא דין וית ברי גיבור מחר : כי וישלח איש המלך שלח איש מלכניו להסיר את ראש אלישע : בטרם חסר וי"ו והוא יתירה במלת והוא אמר וכן ענין הפסוק המלך שלח איש מלכניו אל אלישע ובטרם יבא המלך אליו הוא אמר אל הזקנים כי המלך שלח איש להסיר את ראשו כי באמר לו ברוח הגבוהה : הראיתם . בדגש הרי"ש וכן הראיתם אשר נחר בו ה' : בן המרצח . בן החאב שרצה נבות בן הוא רוצה לרצחני : הלא קול . תשמעו קול רגלי אדוניו שיבא אחריו : (לג) ויאמר . המלך הבא אחרי המלך אמר הנה זאת

במפקת יונאי במחששא דביונים ק' סקעין דכסף : כי ויהיה כ"ב מרפא דישראר עבר עד שורא ואמתא קבלא קדמוהי דמימר פהיק רבויי מרפא : כי ויאמר לא יפרקינהו יי קמון אפרקינהו קמון אדרא או קמון מעצרתא : כי ויאמר קה מרפא מה קיה ואמרת אמתא קרא אמרת די תבי ית בריה וגיבקיניה ויאמא דין וית ברי גיבור מחר : כי וישלח איש המלך שלח איש מלכניו להסיר את ראש אלישע : בטרם חסר וי"ו והוא יתירה במלת והוא אמר וכן ענין הפסוק המלך שלח איש מלכניו אל אלישע ובטרם יבא המלך אליו הוא אמר אל הזקנים כי המלך שלח איש להסיר את ראשו כי באמר לו ברוח הגבוהה : הראיתם . בדגש הרי"ש וכן הראיתם אשר נחר בו ה' : בן המרצח . בן החאב שרצה נבות בן הוא רוצה לרצחני : הלא קול . תשמעו קול רגלי אדוניו שיבא אחריו : (לג) ויאמר . המלך הבא אחרי המלך אמר הנה זאת

במפקת יונאי במחששא דביונים ק' סקעין דכסף : כי ויהיה כ"ב מרפא דישראר עבר עד שורא ואמתא קבלא קדמוהי דמימר פהיק רבויי מרפא : כי ויאמר לא יפרקינהו יי קמון אפרקינהו קמון אדרא או קמון מעצרתא : כי ויאמר קה מרפא מה קיה ואמרת אמתא קרא אמרת די תבי ית בריה וגיבקיניה ויאמא דין וית ברי גיבור מחר : כי וישלח איש המלך שלח איש מלכניו להסיר את ראש אלישע : בטרם חסר וי"ו והוא יתירה במלת והוא אמר וכן ענין הפסוק המלך שלח איש מלכניו אל אלישע ובטרם יבא המלך אליו הוא אמר אל הזקנים כי המלך שלח איש להסיר את ראשו כי באמר לו ברוח הגבוהה : הראיתם . בדגש הרי"ש וכן הראיתם אשר נחר בו ה' : בן המרצח . בן החאב שרצה נבות בן הוא רוצה לרצחני : הלא קול . תשמעו קול רגלי אדוניו שיבא אחריו : (לג) ויאמר . המלך הבא אחרי המלך אמר הנה זאת

רלבג

והיו היונים אוכלי מהם לשבע ומרוב אכלם מהם היו נמאסים מהורעיס בהם ק"ת בצואתם כי לא יוכלו לעכל כל הכמות ההוא : (כג) אל יושיעך ה' . ר"ל הנה ה' הוא אשר אינו מושיעך כי הוא הביא לנו הרעב החזק היה אבל אינו לין אישם בנה שלא יושיעך : המן הגבור או מן היקב . והנה אמר זה לפי שלא היו יכולים לאסוף להם תבואת גרן ותבואת יקב : (כט) ותחבא את בנה . ר"ל למלטו שלא יאכלוהו כי אולי תהיה לה הללה ממקום אחר : (לל) אם יעמוד ראש אלישע בן שפט עליו היום . ידמה כי אלישע בכוניחו אותו אמר לו שיהיה רעב ולא הגיד לו שיהיה שבע שני' לצד כמו שאמר אליוהו אם יהיה השנים האלה על ומטר כי אם לפי דברי ולא הגיד לו גם כן שיסור בשנה השלישית ולזה כעס המלך עליו ואמר להמיתו מפני ראותו כי כבר גיבש מחוקק הרעב אל שיהו אוכלים זשר בניהם : (לג) בן המרצח הוה . קרא בן החאב בן המרצח כי הוא הסכים בהריגת נבות ובהריגת נביאי ה' ע"י איובל : (לג) והנה המלך יורד אליו ויאמר הנה זאת הרעה מאת ה' מה אוחיל לה' עוד . ידמה שהמלך הורד אליו אמר לאלישע כי הוא בא להרעו על דבר הרעב במצות המלך ואמר לו אלישע כי לא זו הדרך להמלט מהרעב הלא עוד שימלטו לשי' וענה המלך כי

המן ג' בקריאה וסי' המן העץ . המן הסלע הוה . המן הגרן : מלכניו ח' וסי' וצריעה נעמן חרבק . והאלישע יושב בביתו . הילו מלכניו כל הארץ דר"ה . והאלהים עשה שרוא . אשר יראו מלכניו . אם על המלך טוב יצא . ואת פושטן כתב הדת . וזרעות הששף מלכניו

תולדות אהרן מיונים . מגלה כס : ויקדע את בנדי . העניה י :

מצודת ציון

(טו) תרמונו ארבי ידוב וכהס היו מלוקין האש להכחון העלם בעבור המצר : (כז) סיקר . הוא ג' סיון : (כט) ותחבא . הכתובה : (לג) הכריחה . כ"ל כשאלה : ונחמה . ענין דקק : (לד) אוחיל . אקוה כמו

מצודת דוד

יבא הוא ולהרעו בפניו : בפרס . עד לא בא השליח אמר אלישע אל הזקנים הראיחה ר"ל האם אחס ונהנין לב לדבר הזה אשר שלח בן המרצה להסיר ראשי כי בנבואה נאמר לו : בן המרצח . את החאב קורא מרצה לפי שמה שהרעה איובל את כל הניצאים היה בהכחמה דעה החאב : ראו וכו' . הסתכלו עם ציאת המלך לטה ובגדו אז את הדלת והדקוהו עם הדלת אל התוך : הלא קול . עודו מדבר עמהם אמר הלא עמה שמעו בנבואה קול רגלי אדוני המלך אשר הולך אחרי המלך אשר שלח : (לג) יורד אליו . אל אלישע הביתה כי בשמעת שנים המלך יבוא חזרו מלכגור הדלת מפני כבוד המלכות ויאמר כאשר בא גם המלך אמר המלך אל העלך הנה רעם הרעב בנה הוא מה' לתשלם גמול הפשעים ואם אוכיף ללשון

עוד הרעב בעבור שהיו צריס עליה ולא היטרו להביא מאכל אל העיר : עד היות כ"ב נתחזק הרעב עד שהיה נאמר ראש המור בשמונים בקלי כסף : (כז) אל יושיעך ה' . השב אשר שאלמה על המון ואמר לה ה' הוא אין מושיעך ועם שצדו להושיעך יאני מאין מושיעך וכי בנבואה בן הגורן או ציין מן היקב הלא אין עמדי ובאומר לא יקרא אין מושיע כי אם מי שצדו להושיע ולא זולת : (כה) ויאמר . מחר המלך לשאלה מהו המצוקס לך כי שזכר שמה שאלמה בדבר אחר : (ל) מצית . מצפנים לבגדיו וראוהו דרך הקריעה : (לל) כה יעשה וכו' . הוא ענין שבעה גזס ולא אמר : הם יעמוד וכו' . כי אסירו על כי צדו לעמוד לה' להסיר הרעב ואינו חושש : (לג) וישלח . המלך שלח אל אלישע לפני בואו שמה לשמרו לכל יבנה עד

אחנו . בעורחתי : (יח) ויאמר ה' כח וגו' . על הקללה לא הזכיר את השם אבל על הפקוח' הזכיר את השם על שתיקן על של נער ועל של גדוד : סגורים . מולי של שממון רואה ואינו יודע מה הוא 'דואה : (ט) ולא זה העיר . שהנביא בתוכה ואמת אמר להם שכבר דרכך להרוג אות' שאתה מצוה בשבייה (ומשבית אותם) : (כג) ויכרה . לשון חקון סעודה : (כה) דבוינים . וכל הז' מן היונים : (כז) הושיעה אדני המלך . כסבור ששאלת מוות : ומתדיב

בחולם : (יו) סביבות אלישע . והלא אלישע צעיר היה והסוסים ורכב אש חזק לעיר צהר אלא הראה לו לנער כן שהיו סביבות אלישע הראה לו האל כן לחזק לבו שלא יפחד : (כ) כבאם . ככ"ף : (כא) כראתו . ככ"ף : (כב) האשר שנית . מה דין יש לך בהם שתכה אותם ובי אתה אותם צהרצך ונקשתך : (כג) ויכרה להם . חקן להם

עֵינָיו וִירָאָה וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינָיו הֲנַעַר וִירָא וְהָיָה הָהָר מְאֵה סוּסִים וְהִכָּב אִשׁ סְבִיבֹת אֱלִישֶׁע : יח וַיִּרְדּוּ אֵלָיו וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישֶׁע אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר הֲדַנָּה אֶת־הַגּוֹיִּיהוּה בַּפְּנוּרִים וַיִּבֶם בַּפְּנוּרִים פְּדַבֵּר אֱלִישֶׁע :

עֵינָיו וִירָא וַיִּפְקַח יְהוָה וְנָקֵה יְיָ יֵת עֵינָיו רִבְיָא וְחָזָא וְהָא מוֹרָא מְלִי סוּסָן וְרִתִּיבִין דְּאִשְׁתָּא סַחְרָנֹת אֱלִישֶׁע : יח וַנְּחַתּוּ לַחַיָּה וְצִלֵי אֱלִישֶׁע קָדָם יְיָ וַאֲמַר מַחֵי כְעַן יֵת עֵמָּא הָדִין בְּשִׁבְרִירָא וּמְחָן בְּשִׁבְרִירָא בְּפַחְנִמָּא דְּאֱלִישֶׁע : יח וַאֲמַר הָדִין אֱלִישֶׁע קָא דִּין אִוְרְחָא וְקָא דָא קַרְפָּא אִיתּוּ בְּתֵבֵי וְאוֹבִיר יִתְכוּן לְוַת גְּבַר דִּי אַתְּוּן בְּעַן וְאוֹבִיר יִתְהוּן לְשִׁמְרוֹן : כ וְהוּה פְּמִיעֵלְהוֹן לְשִׁמְרוֹן וַאֲמַר אֱלִישֶׁע יְיָ גְּבִי יֵת עֵינָי אֲכוּן וַיַּחֲזוּן וְנָקֵה יְיָ יֵת עֵינֵיהוֹן וְחָזָא וְהָא בְּגוּ שִׁמְרוֹן : כא וַאֲמַר מְלָכָא דִּישָׂרָאָר לְאֱלִישֶׁע פִּד חוּזָא יִתְהוֹן הַמְקַמָּד אֶקְמָד רְבִי : כב וַאֲמַר לָא תִקְמָד הָא דְשִׁבְיָא בְּדוּרְבָּךְ וַיִּקְשַׁתְּהוּ אֵתָּא קְמִיד שְׁוִי חֲמָא וּמְיָא קְדַמִּיהוֹן וַיִּכְרֹן וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּזְוֹן קְרַבּוּנֵיהוֹן : כג וַאֲתַקִּין לְהוֹן שִׁירוּ קְבָא וַאֲכִכוּ וַיִּשְׁתִּיאוּ וַיִּשְׁחַחֲוּן וַאֲזִכּוּ לְוַת רַבּוּנֵיהוֹן וְלָא אוּסִיפוּ עוֹד מִשְׁרִית אָרַם קְמוּעֵר בְּתַחֲוִם אֶרְעָא דִּישָׂרָאָר :

רלבג

כדו שלא יצטק מפני הפחד ויקרה זה סבה שיתפחדו בני העיר כלם ויעזר פחדם אל מה שהיו רוצים לעשות כי אז יכירו כי אלישע שם : (יח) וירדו אליו ויתפללו אלישע . ר"ל כי צפת שהיו יורדים אל אלישע לתקפו התפללו אלישע אל ה' שיהא אות' בספורים צדק שלל ש"ן היעב וזכה האופן נדח' להם שהע' שהלבושם לא היטה העיר שהיו מתקשים והיו חפשי וז' לפי מחשבתם כי גדולה הלכו שם ויתכן שבבאם לאלישע שאלו לו האל העיר שהם צה ה' הוא דומן וענס לא . כי טעות' צדק ולא זו העיר אשר אלישע צה כי כבר הלך לעיר אחרת אז הרעו' בו ולא זו העיר . הוא דומן והניחור הראשון הוא יותר נכון : (כג) האשר שביית צהרצך ונקשתך אתה מכה . ר"ל הגה אלו שביית ונהגתי צכה בצורת הש"ן ולמה תכה אותם האל תכה האלשים אשר תנהג בשני צהרצך ונקשתך אין זה ראו' וכ"ש שאין ראו' זה באשר שבה אותם הש"ן : (כג) ויכרה להם כרה גדולה . ר"ל שעה להם סעודה גדולה : ולא יספו עוד גדולי ארם . ר"ל שלא יספו עוד לצא שם צה האופן שהיו צאים בתחילה בעולם כי יתנו ממה שראו מהכניא אך כשרצו להלחם בישאל אסף מלך ארם כל מחנהו ולא שלא שם כמו שהיה שולח בתחלה : (כד) ויעל ויור על שמרון . ר"ל שגנה עליה ונזר צדק שלא ויכל איש לצאת אלישע לשונמית כי קרא ה' לרעב וגם צא אל הארץ ז' שנים ואפשר שנתקבלו ברעב סבות אחרות כאלו תאמר חסרון התבואות וידמה שזמן המזור ארוך מאל ולזה הגיע הענין בשמרון מחזק הרעב שהיה שם ראש חמור שזה שמני' כסף והיו אוכלים אותו מפני הרעב כי התורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהם : (כה) ורועע הקב הריונים . פי' בו צואת ויונים כי היא יוצאת מחוריהם וכמוהו לאכול את חוריהם ולא אשער מה היה השתמשותם ברעב בצואת ויונים ואפשר כי לרועע השחתת האיונים ויכל הארץ היו גרגירי הזרעים נמלאים מקד צחן

מלכות פרס : זה ה' כתיב ה' וקרינו' ו' וב' כתיב וי' וס' לשהוק אמרתי כהולל . אין טוב באדם שיאכל ושתה . וגם זה כה הוללה הבל לעמת שבא . גם בכל האדם אשר נתן לו האלהים עשר . כל זה נסתי בהחבטה . גם זה ראיתי בהכה תרת השמש . ויאמר להם אלישע לא זה הדרך תנינא דפסוק . וידבר אלי זה הלישכה . וישבו לא על היו . אם ישמרו בניך בריתי . ב' בתראי כתיב זו בוי' : ויראו ג' בקריאה וס' פקח את עיני אלה ויראו . ויראו עדיקים ויראו . ויראו שגאי ויבשו : נכה ה' בכבול בקריאה וס' בלשון הדגום עבראה בהוסרא לא חלקי עממין בעברה ה' טחי . וס' נמסר בבור שמת : ולא יספו ר' בקריאה וס' ולא יצאו עוד להלחם : ולא יספו לשאת ראשם . ויתקע יואב בשופר . ולא יספו עוד גדודי ארם :

מצודת דוד
דבר רותני : והגם ההר וכו' . וזע"פ שלא היה נער צה כ"ח צמח שהקבו בסגורים מ"מ הועיל צה להחזיק הנער מלעקתו כי העקפה היה סבה שירגבו הארמיים אשר אלישע יפג פה : (יה) וירדו . הארמיים ידו אל אלישע : בסגורים . הוא העיר וההכרה הממונית וכן נאמר בשדוש הכו בסגורים וכו' וילכו למנוח הסחה (בראשית י"ט) : (יע) לא זה הדרך . ר"ל העיתה צדק צעת הלכתם אל דומן ולא זהו העיר דומן : ה' האיש . הוא הניבא : (כ) פקח . ר"ל ויכר מהם מבח הסגורים : (כא) האכה . כבאלה אמר האל חכה אותם : (כב) האשר שנית . האל הם אשר שנית אשה לשהיה צהם הלא צנפ הוצבו ומה לך להם : (כג) ויכרה . עשה להם סעודה גדולה : ולא יספו וכו' . לא בלא עוד באופן זה לארוב עליהם ברואהם כי הנביא ענלה מסגורם : (כד) ויקבון . לצוא בגלוי ובשמני ולזה קצן כל עמו : (כה) והנה נרים . כזואר מלמד הרעב מסיבת חסרון התבואה מוסף טוד

מצודת ציון

סחה : נח . עשה : (כא) אבי . ר"ל רבי : (כב) האשר . כס"ח הסימה : (כג) ויכרה . עשה סעודה כמו יכרו עליו חברים (איוב ז) : (כה) דבוינים . צואה כזו מן היונים כי אכר יוז (ויקרא יז)

יס סוף פועל ויזא ויש לפרש וינץ פועל ויזא כלומר הנביא הציפן : (ח) אל : כץ על המים : (ח) פלוני אלמוני . כסי ועמיר . פלוני לשון כי יפלא (דברי י"ז מקום פלוני אלמוני תחטוטי . כתרנמו לאתר כסי ועמיר יהי בית מישיב : (ח) יחכסי : אלמוני . מנלי שם שלח היה רוצה להתגלות : תחטוטי . שם אחזה (ט) נחתים . מן הנחת ה' גבורין ותרנמו . וירד . ונחת . ופירוש יורדים ולארוז את מלך ישראל או את גדרווי העובדים לשלול צבארי דרך אותו וחונים שם ואמר נחתים כי במקום מורד חנו להסתר שם ודגש תי"ו נחתים המקום : (ט) מעבור המקום הזה . מלכת שם : חותים . חוטים : (י) וישלח הלך מקום הנח כשירידים וי"ת נחתים כסן : (י) והזכירה .

זכ"ה כמו הלה : וגשמי שם . ונשמר משם כמו שהיה מזהירו הנביא : לא אחת ולא שמים . לא פעם אחת לזכר ולא שמים לבדו אלא פעמי' רבות וכמוהו והוא איש אחד לא גוע בעונו שפירושו לא גוע לבדו : (יא) ויכער . היה מסתער על זה הדבר מי היה מגלה מסתריו : איכה הוא . כמו אנה הוא . וכן ענין אנה איכה תרעה אלה שהוא קמוץ וזה כחולס

פלוני אלמוני : בקריאה ואת הנערים ודעתי . אל מקום פלוני אלמוני תחטוטי . ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני : הלאו י"ו מהמים כסי' וכו' נמסר ליעיל כספיה ח"ה כ"ב : אהר ב"ה פתוחן וכו' ויכלו המים . והעלתו שם . במעט שכב . ואחד עשר שבוכים . ואת אחד עשר ילדיו . שכם אחד . אל אחד מבניו . את אחד מהם . אחד עשר יום . ונת ותאבדנה האתונות . ויאמר דוד אל אבנר . אחד הרקים . עך אחד לא נעדר . אבל אשר התחלתי . וחברו שפטי דוד' . כנפש אחד . יהי נא דברך . ויאמר אחד מעבדיו . ואך תשיב את פני . והבירו . הגדברים בך . ולנשיא מזה . ושר

תמן ונפא ברקא : ונאמר טור קך וואושיט : ודיה ונסביה : ה ומקא בארם היה מגיח ברקא בישראר ואתמקד בעבדוהי למימר באתר בסי ומימר יחי בית מישרי : מ וישגח נביא דיי לות גות ברקא בישראר למימר אסתמר למלכעבר אתרא הדון ארי תמן אנש ארם פסן : והזכירו : וישגח מקא בישראר לאתרא די אמר ליה נביא דיי ואזתריה ואסתמר תמן לא חרא זימנא וקא תרמן זימנין : יא ואסתער לקא דמקא בארם ער פתנמא הדון וקרנא בעבדוהי ואמר הדון הקא תחון לי מן מדינא גלי רזי למקא דישראר : יב ונאמר חד מעבדוהי לא רבוני מקא ארי אדישע נביא די בישראר יחוי למקא דישראר ית פתנמא די ת מרי ברקא די בית משכבך : יג ונאמר אזירו וחוז היקא הוא ואישלח ואדברנייה ואתנא ליה למימר הא בדותן : יד וישגח תמן סוכון ורתיבין ומשברן סגיאין ואתו גלינא ואקיפו על קרפא : טו ואקדים משומשיניה דנביא דיי למיקם ונבק והא משרין אקיפא ות קרפא סוכון ורתיבין ונאמר עולימיה ליה בבעו רבוני איבדין געבר : טז ונאמר לא תדחל ארי סגיאין דעמנא מדעמחון : יז וצלי אדישע ונאמר יי גלי בען ית

מקום שהיו נסתרים שם מלך ארם ועבדיו לתפשו ולנחון אס היה דבר הנביא אחת שלח שם מלך ישראל אל המקום שהוא אשר הזכירו מעבור שם ומלא אמתות דברי הנביא תמיד לא פעם א' לזכר ולא ב' פעמים לזכר אך נחון זה פעמים רבות בדרך שטעם למלך ארם כי מלך ישראל היה יודע המקומות אשר יתחבא שם : (יא) ויכער לב מלך ארם . ר"ל אחזקו סער ומנוכה על זה הענין לחשבו כי במסרתו איש יגלה סתריו למלך ישראל : (יג) איכה הוא . איך הוא והרעון זו אס הוא צעיר בלורה וחיל רב עמו או איך הוא ענינו כי לפי שהוא זו אפקחם לבדו עליו חיל לתפשו : (יד) והנה החיל שם כלילה כדי שלא ישמע דבר זה אלישע ויקבנו אנשים ויתר עמו : (יז) כוסים ורכב אס סביבת אלישע . הנס אע"פ שלא נעזר אלישע בזה היה תועלת להראותם לנערו לשמרו מהפחד ויבן היה שולח לו אלישע בכל

כדי שם ארם נחתים שהיה בו מלך ארם ועבדיו כי שם ארם יורדים במורד אשר שם להבא שלא תשמר מהם והנה בלוח' נחת' יורדים וחונים תרגום וירד ונחת או היה מענין נחת ונשאר הכי"ו נקבץ כמו שנשאר הכי"ו במלת נחשך והרעון בו שם עומדים שם נצחת בדרך שיעלם היוחס שם וכן היה שולח לו אלישע בכל

מקום שהיו נסתרים שם מלך ארם ועבדיו לתפשו ולנחון אס היה דבר הנביא אחת שלח שם מלך ישראל אל המקום שהוא אשר הזכירו מעבור שם ומלא אמתות דברי הנביא תמיד לא פעם א' לזכר ולא ב' פעמים לזכר אך נחון זה פעמים רבות בדרך שטעם למלך ארם כי מלך ישראל היה יודע המקומות אשר יתחבא שם : (יא) ויכער לב מלך ארם . ר"ל אחזקו סער ומנוכה על זה הענין לחשבו כי במסרתו איש יגלה סתריו למלך ישראל : (יג) איכה הוא . איך הוא והרעון זו אס הוא צעיר בלורה וחיל רב עמו או איך הוא ענינו כי לפי שהוא זו אפקחם לבדו עליו חיל לתפשו : (יד) והנה החיל שם כלילה כדי שלא ישמע דבר זה אלישע ויקבנו אנשים ויתר עמו : (יז) כוסים ורכב אס סביבת אלישע . הנס אע"פ שלא נעזר אלישע בזה היה תועלת להראותם לנערו לשמרו מהפחד ויבן היה שולח לו אלישע בכל

מקום שהיו נסתרים שם מלך ארם ועבדיו לתפשו ולנחון אס היה דבר הנביא אחת שלח שם מלך ישראל אל המקום שהוא אשר הזכירו מעבור שם ומלא אמתות דברי הנביא תמיד לא פעם א' לזכר ולא ב' פעמים לזכר אך נחון זה פעמים רבות בדרך שטעם למלך ארם כי מלך ישראל היה יודע המקומות אשר יתחבא שם : (יא) ויכער לב מלך ארם . ר"ל אחזקו סער ומנוכה על זה הענין לחשבו כי במסרתו איש יגלה סתריו למלך ישראל : (יג) איכה הוא . איך הוא והרעון זו אס הוא צעיר בלורה וחיל רב עמו או איך הוא ענינו כי לפי שהוא זו אפקחם לבדו עליו חיל לתפשו : (יד) והנה החיל שם כלילה כדי שלא ישמע דבר זה אלישע ויקבנו אנשים ויתר עמו : (יז) כוסים ורכב אס סביבת אלישע . הנס אע"פ שלא נעזר אלישע בזה היה תועלת להראותם לנערו לשמרו מהפחד ויבן היה שולח לו אלישע בכל

מצודת ציון

למעלה כמו אשר הכף (דברים יא) : (ח) חנוי . מכוסה : אלמוני . משון אלה כי לא הזכיר בו וכן ואת כנענים ידעתי אל מקום פלוני אלמוני (ש"ה כא) : (ט) נחתים . ענין יורדים כמו נהנה ה' גבורין (ויאל ד) כי בנזקם מורד ירדו לססתר : (יג) איכה הוא . איכה הוא כמו איכה תרעה (ש"ה ט) והא שהוא כחולס : (יז) כנדי . כרכה : וייקפו . וכננו : (יז) סקת . פתח

לא פעם אחת לבד וכו' כ"ח פעמים רבות הזכירו ונמלאם אמתים ושמר שמה : (יא) ויכער . מי מאנשינו סולך אל מלך ישראל ומגלה מסתריו : (יג) לא . אין מי מאנשינו מגלה המסרה : יגיד למלך . כי יודע הוא בנבואה : (יז) איכה נעשה . איך נעשה להמלט : (יז) כי רבים . הרבה אשר הם בעזרתנו הנה מרובים מאשר עמכם : (יז) פקה נא . לראות

אותם אלשע: (כז) העת לקחת את הכסף. להעשיר ולקחת ממנו בגדים ויחיים וגו': (כח) ויאמרו בני הנביאים. נסים שנעשו לו מסדר והולך. רבותינו אמרו מכאן שהיה גיחוי דומה רבים ונדחק המקום מהם: (ג) הוואל. התרצה: (ד) ואת הכדור. הכבורת: והוא שאול. שאלתיו ואין לי ממה לשלם: (ו) ויזף.

(כה) מאן גחוי. מאן כתיב בלא וי"ד והקרי אאין ושיניה ענין אחד כי מאן כמו אן הלבתם אנה ואנה חילך ואולך: (כו) לא לבי הלך. בתמיה כלומר כי לבי ומחשבותי הים עמך בלכתך וידעתי מה שהלבנת ועשית: העת. פתח הה"א והיא לתמיה כלומר אם עת שהלבנת לקחת לא

כה והוא בא ויעמד אל ארצו ויאמר ארצו אלישע מאן גחוי ויאמר לא תלך עבדך אנה ואנה: כו ויאמר אליו לא לפני הלך פאשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וייתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות: כז וצרעת געמון תדבק בך ובזרעך לעורם ויצא מלפניו מצרע פשיג: ו ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנתתא המקום אשר אנהנו ישבים שם לפניה צר ממנו: ב גלכה צא עד הירדן ונקחה משם איש קורה אחת ונעשה לנו שם מקום לשבת שם ויאמר לבו: ג ויאמר האחד הוואל נא וקח את עבדך ויאמר אני אלק: ד ויקח אתם ויבאו הירדנה ויגזרו העצים: ה ויהי האחד מפיל תקורה ואת הברזל נפל אל תחמים ויצעק ויאמר אהה ארצי והוא שאול: ו ויאמר איש האלהים אנה נפל ויראהו את המקום ויקבצו עין משאר שאולתיה: י ויאמר נביא דיי אן נפל ואחיה ית אתרא וקין אעא ורמא לקראתך ד' בקריאה וסי' וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך. פן חברב אצא לקראתך. כאשר הפך איש מעל ע"כ יצאתי לקראתך לשחר: ולקחת ד' בקריאה וסי' בלשון ארמי יברוחי דיוסף לבושין דרעוא. ופי' בסרו ו צא: חולדות אחין לא לבי הלך. שם סוטה מן: וצרעת געמון. שם שם ערכין עז וזהר חזיעה (סנהד' כט): ויאמרו בני הנביאים. סוטה שם (סנהד' כט): מפיל הקורה. סוטה יג:

רלבג

באלו המרשע' כאלו תאמר סך הדגרון או הסלעים או המעוה או יהי מענין פקדון ואם הוא מהקל והרצון זו שהפקידו צדיקו או יהיה מענין פקידות והרצון זו שמנה שם איש או אנשי' יקנו לו בכסף ההוא בגדים וייתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות וזהו אמר לו אלישע העת לקחת את הכסף ולקחת הבגדים וייתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות: (כה) מאן גחוי. כתיב וקרי מאין והרצון בו מאין בא ואפשר כי אם לא היה משקר לו היה לוקח כחטא שחטא דרך האחרת כאלו תאמר שעיב לו מה שלקח בצדקן שהתבאר לנעמן שלא היה מאלישע הדבר הזה אך גחוי עשאו מעצמו אך מפני שכחש לו והוסיף בעונו לקח ממנו זאת הנקמה: (כו) לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרפבתו וגו'. ר"ל לא הלך ממני לבי שועל' ממני מה שעש' כאשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך והוא געמון כי בודאיו אני יודע כל זה ולזה נתן געשו ע"ז שתדבק בו צרעת געמון ובזרעו לעולם ר"ל כל יומיהם או עד היוכל על דרך ועדו לעולם: (כז) צר ממנו. ר"ל דחוק ממנו וידמה כי מפני זה סמך זה לדבר גחוי להעי' כי לרוע תכוב' גחוי לא היו התלמידים רבים מאד אך כאשר נפרד גחוי מאלישע אז רבו התלמידים: (כח) ונעשה לנו שם מקום לשבת שם. ר"ל שיענו מהקורו' האלו בית או אהל כשעשו מקצתם עמודי' או יבנו הכותלים מאבן ויקרו הבית באלו הקורות: (ג) הוואל נא ולך את עבדך. אמר זה כדי שיהיה להם לעור במתחדש להם שם: (ד) ויהי האחד מפיל את הקורה והברזל נפל אל תחמים. ר"ל שכבר חתך ותקנו במדה שיוכל להכנס בנקב הברזל ויהיה לו כמו יד והנה היה המופת הזה שכאשר השליכו שמה נכנס בנקב הברזל ונתקיים בו הברזל ולפי שכבר הושרש בדבר המופתים מצד העיון ומצד דברי ר"ל כמו שבארנו בששי מספר מלחמות ה' שלא יתחדש צהם דבר חדש כאילו תאמר עליית הברזל למעלה במים והוא ברזל או רדת העץ למטה במים והוא עץ בלתי ראוי שיעלל במים והנה הרצון באמרו וישלך שמה שכבר

והמספחות והתעושים (שם ג): (כה) אנה ואנה. לפי ולשה: ו (כז) קורה. עץ עב כמו קורות חביון ארזים (ש"ש ח): (ג) הוואל. ראה: (ד) ויגזרו. ענין החוץ כמו גזרו אה הילד (מלכים א'): (ו) ויקבצו. ענין כריסה וחמוך וכן כעדר הקטועים (ש"ש ד): ויזף. שט למעלה

וכן והמספחות והתעושים (שם ג): (כה) אנה ואנה. לפי ולשה: ו (כז) קורה. עץ עב כמו קורות חביון ארזים (ש"ש ח): (ג) הוואל. ראה: (ד) ויגזרו. ענין החוץ כמו גזרו אה הילד (מלכים א'): (ו) ויקבצו. ענין כריסה וחמוך וכן כעדר הקטועים (ש"ש ד): ויזף. שט למעלה

וכן והמספחות והתעושים (שם ג): (כה) אנה ואנה. לפי ולשה: ו (כז) קורה. עץ עב כמו קורות חביון ארזים (ש"ש ח): (ג) הוואל. ראה: (ד) ויגזרו. ענין החוץ כמו גזרו אה הילד (מלכים א'): (ו) ויקבצו. ענין כריסה וחמוך וכן כעדר הקטועים (ש"ש ד): ויזף. שט למעלה

וכן ולא יך אחנו אמנון אחי : אדמה . לעשות מזבח בצרו וכי לא יהיה יכול
 הוא לקחתה בלא רשות הלא אמר שלא יעשה המזבח לה' בגולה אם
 לא מרצון הכניא והמלך : (יח) בהשחיותיו . מלעיל בשני פשטין והוא
 שם יאמר תמנו השחיותי ובמחנה שלש עשרה השחיותיו היו במקדש : יסלח
 ה' לעבדך . נח כחיו ולא קרי
 כמו כן יסלח ה' לעבדך והקטוב
 רוצה לומר משתה יסלח ה'
 לעבדך כלומר שאל מאל שסלח
 לו : (יט) כנרת ארץ . הוא
 שיעור מיל : (כ) ויאמר גיחוי .
 ויאמר בלבו . ככויס כסף השוא
 אשר בכ"ף הוא ס' הסמיכות :
 בשני חריטים . קשר בשני
 כויסס ויונקו חרגס פלדסין :
 וכן חרגס סויגוס פלדסין :
 (כד) אל העופל . מקום גבוה
 שבו היה בית כמו עופל ובתן
 שאח מקום גבוה וי"ת
 לאחר כסי חרגס אוחו מן
 עופוליס שפרשו חתונות
 שהוא מקום נסתר : ויפקד
 צנית . הפקוד הכסף והכנדיס
 שם שרצה להעלים מאלישע וזה
 לבדו בענין שקדון מן הקל :
 מאן

וְלֹא יִתְּיָיִב גַּעַן לְעִבְדְּךָ
 מַעֲוֹן זֹג בּוֹדְנוּן בְּעֵפֶר
 אֲדַמְתָּ אֶרֶץ לֹא יַעֲבֹד עוֹד
 עִבְדְּךָ עֲתָא וְדָבַח קַמְעֹת
 עֲמֻמָּי אֱלֹהֵיךָ לְשִׂמָּה בְּיָי :
 יי לְפִתְנָמָא הָדִין יִשְׁבּוּק
 יי לְעִבְדְּךָ בְּמִעַל רְבוּנֵי
 קְבִית רַמּוֹן קַמְסַנְדַּר מַמְן
 וְהוּא סְמִיךְ עַל יְדֵי וְאֶסְגוּד
 בֵּית רַמּוֹן בְּמִסְגְּרֵי בֵּית רַמּוֹן
 יִשְׁבּוּק יי לְעִבְדְּךָ בְּפִתְנָמָא
 הָדִין : יי וְאִמַר לִיה אֲזִיר
 לְשָׂמָה וְאִזְר מְלֻתְהָ בְּרֹב
 אֲרָעָא : כ וְאִמַר גִּיחֹי
 הַקְּמִדָּא דְאֲלִישַׁע נְבִיא
 בְּיָי הָא קָנַע רְבוּנֵי ית
 גַּעַן אֲרַמְאָה הָדִין
 מְקַקְבָּא מְגִיָּה ית דְאִתִּי
 בְּיָי הוּא יי אֲדִהוּן אֲרֵהוּמָא
 בְּתַרוּחָי וְאֶסְבִּי מְגִיָּה
 מְדַעַם : כ א וְיִרְדָּה גִיחֹי
 בְּתַר גַּעַן וְהוּא גַּעַן
 נְבִיאָא רְהִיט בְּתַרוּחָי
 וְאֲתַרְכִּין מִן רְתִיבָא
 קְדַמְתִּיהָ וְאִמַר הַשְׁלֵם :
 כ כ וְאִמַר שָׂמָה רְבוּנֵי
 שְׁלַחְנִי קְמִימַר הָא גַּעַן
 דִּין אַתָּה קִוְתִי הָדִין עוֹלָמִין
 מְטוּרָא דְבֵית אֲפָרַיִם
 קַמְקְמִדֵי נְבִיאָא הַב גַּעַן
 קְהוֹן בְּכָרָא דְכַסְפָּא וְהָדִין
 אֲצִטְקִין דְלְבוּשָׂא : כ כ וְאִמַר גַּעַן שְׂרִי סַב תַּרְתִּין
 בְּכָרָן וְאֲתַקֵּף גִּיָּה וְצַר תַּרְתִּין בְּכָרָן דְכַסְפָּא בְּתַרְתִּין
 בְּכָרָסִין וְתַרְתִּין אֲצִטְקִין דְלְבוּשִׁין וְיִתֵּב קְתַרְתִּין
 עוֹלָמִיבֻהִי וְנִסְיֹב קְדַמְתִּיהָ : כ ד וְעַד לְאַתֵּר פְּסִי וְנִסְיֹב
 מְיַדְהוֹן וּפְקִיד בְּבִיתָא וְשִׁלַּח ית נְבִיאָא וְאִזְרו :

רמן מ' חס' בלישנא וס' נסטר
 בסדר חצוה : בברת ג' וס' נסטר
 בסדר ותי : חשד' וס' נסטר בס'
 שמואל ח' א סוף טמן כ' ה' :
 ויראה ה' בקריאה וס' ויבט
 הפלשתי ויראה את רוד . וירדף
 גיחו אחרי נעמן . ויראה ולא
 יעשה בהן . ויראה וישב מכל
 משעויו . ויראה את בניו ואת בני
 בניו דאיוב וירא כתיב חסר ה' :
 הואל ד' בקריאה וס' נסטר בספר
 שפטים סימן י"ט : ויצר ג' בקריאה
 וס' ויצר אותה בדרוס ויעשהו עגל
 סככה . ויצר את שני העמודים .
 ככרים כסף . וכל ויצר עליה דכו' :

תולדות אהרן בית למון . מדרס
 לו סנכד' עד : לדבר
 סוס . (בניעית ט) : כי אם רלתי .
 (סנכד' ט) : כהול קח ככרים . סוטס
 מן סנכד' קז ערכין ט :

נָא לְעִבְדְּךָ מִשָּׂא צִמְדֵי פִרְדִּים
 אֲדַמְתָּ כִּי לֹא יַעֲשֶׂה עוֹד עִבְדְּךָ עֲלֶיהָ
 וְיָבַח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם לַיהוָה :
 יי לְדָבַר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעִבְדְּךָ בְּבוֹא
 אֲדִנִי בֵּית רַמּוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְשִׂמָּה
 וְהוּא נִשְׁעַן עַל יְדֵי וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית
 רַמּוֹן בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן יִסְלַח
 נָא יְהוָה לְעִבְדְּךָ בְּדָבַר הַזֶּה : יי וְיִאמַר
 לו לָךְ לְשָׁלוֹם גִּיחֹי מֵאֵתוֹ בְּבֵרַת
 אֶרֶץ : כ וְיִאמַר גִּיחֹי
 נַעַר אֲלִישַׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים הַנֶּה
 חֲשָׂךְ אֲדִנִי אֵת גַּעַן הָאֶרְמִי הַזֶּה
 מִקַּחַת מִיָּדוֹ אֵת אֲשֶׁר־הֵבִיא חִי־יְהוָה
 כִּי־אִם־רַצְתִּי אֲחִירָיו וְלִקְחֹתִי מֵאֵתוֹ
 מִוְּמָה : כ א וְיִרְדָּה גִיחֹי אַחֲרֵי גַעַן
 וְיִרְאֶה גַעַמִן רֵץ אַחֲרָיו וַיִּפְלַמְעַל
 הַמְּרַבְּבָה לְקִרְאָתוֹ וַיֹּאמֶר הַשְׁלֹם :
 כ כ וְיִאמַר שָׂמָה אֲדִנִי שְׁלַחְנִי לְאִמַר
 הַנֶּה עֲתָה זֶה בָּאוּ אֵלַי שְׁנֵי־נַעֲרִים
 מֵאֵת אֲפָרַיִם מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים הַנֶּה־
 נָא לְהֵם בְּפִרְיֵי־כֶסֶף וְשִׁתִּי תִלְפוֹת
 בְּגָדִים : כ ג וְיִאמַר גַּעַן הוּאֵל קַח
 בְּכָרָים וַיִּפְרִי־בוּ וַיִּצַר בְּכָרִים
 כֶּסֶף בְּשֵׁנֵי תַרְמִים וְשִׁתִּי תִלְפוֹת
 בְּגָדִים וַיִּתֵּן אֶל־שְׁנֵי נַעֲרָיו וַיִּשְׂאוּ
 קַפָּנָיו : כ ד וַיבֹּא אֶל־הָעֹפֶל וַיִּקַּח מִיָּדָם
 וַיִּפְקֹד בְּבֵית וַיִּשְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים
 וַיִּלְכוּ :

מצורת דוד

אם הכניא היה אומר לך דבר מוכח גדול כדפי שחשבה הלא מהראוי היה שחשבה
 ומכ"ש שאמר לך דבר קל רחוק וזהו חסרה ומדוע א"כ תמנע לפשות : (יד) כבשר
 נער קטן . ר"ל מה ומזוהרה : ויסרה . נעשה סבור מן הרעפת : (טו) ויעמד לפניו .
 כעבד לפני האדון : ועשה . בעבור הרפואה וההודאה הואת קח ממני מנחה :
 (טז) עמדתו לפניו . שאני רגיל לעמוד לפניו בשלה : אם אקח .
 ר"ל עוגש שבעה יהיה עלי אם אקח : (יז) ולא יותן . בשאלה אמר
 לחת לו אדמה מעשר ח"י בשיעור משא שני פרדים לשלחם לארץ למלאות מהם מזבח לזבח עליו לה' ולא רצה לקחת מבלי רשות הכניא : כי לא ובי' . כי משתה לא
 אעשה עוד עולה וכו' : (יח) לדבר הזה . שלא מהכניא שיעזר בעבורו לה' לבלוח לו על הדבר האמור בענין : והוא נשען על ידי . בעת בואו להשתחוה ובע"כ אשתמה גם אני
 עמו : בהשחיותיו . ובדבר ההשתחוה הוא יסלח לי ה' : (כ) ויאמר . השב בלבו : הנה חשך . ר"ל מעת זה נעמן מליטן הואיל ומנע עלתו מקחת מידו : מי ה' . כאומר
 הריני נשען שלא יהיה כן ב"ל ארון אחיריו ולאח ממנו דבר מה : (כג) הואל . כי חפץ היה להרבות במנחה להכניא : ויפקד בו . נעמן הסיר בגחזו לקחה ככרים
 וכתחילה מילן גחזו לכל יעניש עמטן שש מדעת עמטו : וייר . נעמן קשר ככרים וכו' ונסוס לעבדו לשסס ישא אסוס : (כד) אל

מתאנה. מבקש תואנה להתגרות. כי מתאנה לשון עלילות (דברים כז יד): שומע אליו להניח עבודת העגלים: מתאנה הוא לי. מתעולל עלי (יא) הנה אמרתי. סבור הייתי אלו יצא הנביא וידבר עמי ויראה את החולי: עלילות ומבקש ממני דבר שלא אוכל לעשותו: כדו שילחם עמי כי בשלום היה יחייף ידו אל המקום. הזרעת: (יג) אבי. כמו הדוני: הלא תעשה. וכי לא תעשה? אפילו אמר לך דבר טורח: ואף כי. קל ומומר שאמר לך דבר קל

מתאנה הוא לי: ח ויהי פשמע וי' ט' כע' קאתנראה בי: ח והנה כד שמע אדישע נביא דיי ארי גוע מקבא דישראל ית לבושוהי ושקח קות מקבא קמימר קמא גועתא לבושוהי יתי גען קותי וידע דאית נביא בישראל: ואתא געמן בסומוהי וברתיבוהי וקם בתרע ביתא דאדישע: ושקח קותיה אדישע אנגרא קמימר אזור ומבור שבע זמנין בירנא ויתוב בסרה לך ואתסי: י' ורגיז געמן ואזר ואמר הא הוותי אמר דקתי יפוק ספק ויקום ויצלי בשמא דיי אלהיה וירם ידיה עד אתר בית סחמא ותתפי סגירוותא: י' הקא טבין אמנה ופרפר נהרי דמישק מכל מי ארעא דישראל הקא אטבור בהון ואתסי ואתפגי ואזר ברגו: י' וקריבו עבודתו ומקירו עמיה ואמרו מרי ארו פתגמא נבא נביא מדיר עמך הקא תעביר ואף אנהין דאמר קה טבור ואתסי: י' ונתת ומבל בירנא שבע זמנין פתגמא נביא דיי ותב פסריה קבסר גניק ועיר ואתסי: י' ותב קות נביא דיי הוא וקר משריתיה ואתא וקם קדמוהי ואמר הא גען ידעית ארי לית אלהא קים בכל ארעא אנהין בישראל ובען קביר גען תקרובתא מן עבדה: י' ואמר קום הוא יי די משמשנא קדמוהי אם אקגר ואתקוף ביה קבקבא וקא אבא: י' ואמר געמן

מתאנה הוא לי: ח ויהי פשמע וי' ט' כע' קאתנראה בי: ח והנה כד שמע אדישע נביא דיי ארי גוע מקבא דישראל ית לבושוהי ושקח קות מקבא קמימר קמא גועתא לבושוהי יתי גען קותי וידע דאית נביא בישראל: ואתא געמן בסומוהי וברתיבוהי וקם בתרע ביתא דאדישע: ושקח קותיה אדישע אנגרא קמימר אזור ומבור שבע זמנין בירנא ויתוב בסרה לך ואתסי: י' ורגיז געמן ואזר ואמר הא הוותי אמר דקתי יפוק ספק ויקום ויצלי בשמא דיי אלהיה וירם ידיה עד אתר בית סחמא ותתפי סגירוותא: י' הקא טבין אמנה ופרפר נהרי דמישק מכל מי ארעא דישראל הקא אטבור בהון ואתסי ואתפגי ואזר ברגו: י' וקריבו עבודתו ומקירו עמיה ואמרו מרי ארו פתגמא נבא נביא מדיר עמך הקא תעביר ואף אנהין דאמר קה טבור ואתסי: י' ונתת ומבל בירנא שבע זמנין פתגמא נביא דיי ותב פסריה קבסר גניק ועיר ואתסי: י' ותב קות נביא דיי הוא וקר משריתיה ואתא וקם קדמוהי ואמר הא גען ידעית ארי לית אלהא קים בכל ארעא אנהין בישראל ובען קביר גען תקרובתא מן עבדה: י' ואמר קום הוא יי די משמשנא קדמוהי אם אקגר ואתקוף ביה קבקבא וקא אבא: י' ואמר געמן

מתאנה הוא לי: ח ויהי פשמע וי' ט' כע' קאתנראה בי: ח והנה כד שמע אדישע נביא דיי ארי גוע מקבא דישראל ית לבושוהי ושקח קות מקבא קמימר קמא גועתא לבושוהי יתי גען קותי וידע דאית נביא בישראל: ואתא געמן בסומוהי וברתיבוהי וקם בתרע ביתא דאדישע: ושקח קותיה אדישע אנגרא קמימר אזור ומבור שבע זמנין בירנא ויתוב בסרה לך ואתסי: י' ורגיז געמן ואזר ואמר הא הוותי אמר דקתי יפוק ספק ויקום ויצלי בשמא דיי אלהיה וירם ידיה עד אתר בית סחמא ותתפי סגירוותא: י' הקא טבין אמנה ופרפר נהרי דמישק מכל מי ארעא דישראל הקא אטבור בהון ואתסי ואתפגי ואזר ברגו: י' וקריבו עבודתו ומקירו עמיה ואמרו מרי ארו פתגמא נבא נביא מדיר עמך הקא תעביר ואף אנהין דאמר קה טבור ואתסי: י' ונתת ומבל בירנא שבע זמנין פתגמא נביא דיי ותב פסריה קבסר גניק ועיר ואתסי: י' ותב קות נביא דיי הוא וקר משריתיה ואתא וקם קדמוהי ואמר הא גען ידעית ארי לית אלהא קים בכל ארעא אנהין בישראל ובען קביר גען תקרובתא מן עבדה: י' ואמר קום הוא יי די משמשנא קדמוהי אם אקגר ואתקוף ביה קבקבא וקא אבא: י' ואמר געמן

מתאנה הוא לי: ח ויהי פשמע וי' ט' כע' קאתנראה בי: ח והנה כד שמע אדישע נביא דיי ארי גוע מקבא דישראל ית לבושוהי ושקח קות מקבא קמימר קמא גועתא לבושוהי יתי גען קותי וידע דאית נביא בישראל: ואתא געמן בסומוהי וברתיבוהי וקם בתרע ביתא דאדישע: ושקח קותיה אדישע אנגרא קמימר אזור ומבור שבע זמנין בירנא ויתוב בסרה לך ואתסי: י' ורגיז געמן ואזר ואמר הא הוותי אמר דקתי יפוק ספק ויקום ויצלי בשמא דיי אלהיה וירם ידיה עד אתר בית סחמא ותתפי סגירוותא: י' הקא טבין אמנה ופרפר נהרי דמישק מכל מי ארעא דישראל הקא אטבור בהון ואתסי ואתפגי ואזר ברגו: י' וקריבו עבודתו ומקירו עמיה ואמרו מרי ארו פתגמא נבא נביא מדיר עמך הקא תעביר ואף אנהין דאמר קה טבור ואתסי: י' ונתת ומבל בירנא שבע זמנין פתגמא נביא דיי ותב פסריה קבסר גניק ועיר ואתסי: י' ותב קות נביא דיי הוא וקר משריתיה ואתא וקם קדמוהי ואמר הא גען ידעית ארי לית אלהא קים בכל ארעא אנהין בישראל ובען קביר גען תקרובתא מן עבדה: י' ואמר קום הוא יי די משמשנא קדמוהי אם אקגר ואתקוף ביה קבקבא וקא אבא: י' ואמר געמן

מתאנה הוא לי: ח ויהי פשמע וי' ט' כע' קאתנראה בי: ח והנה כד שמע אדישע נביא דיי ארי גוע מקבא דישראל ית לבושוהי ושקח קות מקבא קמימר קמא גועתא לבושוהי יתי גען קותי וידע דאית נביא בישראל: ואתא געמן בסומוהי וברתיבוהי וקם בתרע ביתא דאדישע: ושקח קותיה אדישע אנגרא קמימר אזור ומבור שבע זמנין בירנא ויתוב בסרה לך ואתסי: י' ורגיז געמן ואזר ואמר הא הוותי אמר דקתי יפוק ספק ויקום ויצלי בשמא דיי אלהיה וירם ידיה עד אתר בית סחמא ותתפי סגירוותא: י' הקא טבין אמנה ופרפר נהרי דמישק מכל מי ארעא דישראל הקא אטבור בהון ואתסי ואתפגי ואזר ברגו: י' וקריבו עבודתו ומקירו עמיה ואמרו מרי ארו פתגמא נבא נביא מדיר עמך הקא תעביר ואף אנהין דאמר קה טבור ואתסי: י' ונתת ומבל בירנא שבע זמנין פתגמא נביא דיי ותב פסריה קבסר גניק ועיר ואתסי: י' ותב קות נביא דיי הוא וקר משריתיה ואתא וקם קדמוהי ואמר הא גען ידעית ארי לית אלהא קים בכל ארעא אנהין בישראל ובען קביר גען תקרובתא מן עבדה: י' ואמר קום הוא יי די משמשנא קדמוהי אם אקגר ואתקוף ביה קבקבא וקא אבא: י' ואמר געמן

תולדות. אהרן כי אין אלהים. עקידס שער ע

מצודת ציון

(י) מתאנה. מבקש עליה כמו חוואנה הוא מבקש (שופטים יד): (יא) מלאך. שליח: (יב) והניף. מל' סנסס והכחם: (יג) אבי. ר"ל שר וקלין כחאב ע' אף כי. הוא כענין כל שכן: (יד) זרעה. מנחה כמו קה נא את זרעתי (בראשית לב): (טו) ויפצר. ענין רבו סדריהווסהו: וימתן. לא כנס: (יז) ולא יתן. הוא מל' שאלה וכן ולא יתן אהנו אפנין

תולדות. אהרן כי אין אלהים. עקידס שער ע

תולדות. אהרן כי אין אלהים. עקידס שער ע

תולדות. אהרן כי אין אלהים. עקידס שער ע

תולדות. אהרן כי אין אלהים. עקידס שער ע

מצודת רוד

יפרא: כי אך דעו נא. כאומר הלא לא נעלם ממנו שלא אוכל לה אכל הכוונה למנוח עליה לבלתי כי: (ח) וידע. לא למעך חרפאו כ"ח למען קדושת השם: (י) ויבז בשךך לך. כי ע"י הזרעה רוח מבטן הכבד ועמקה יבז לך הכבד ואף היתה סבור מן הזרעה: (יא) אלו יצא וכו'. תשכתי כי לכבודי יצא אלו ויעמוד לפני על רגליו כדרך הכבוד שעושים בני אדם לשמים הגדולים וכדבר הכפואה

ופירוקן בלבושה: (ה) כי בו. כתרומתו ארי על ידי עבד ה' נחנא לאנש ארס וזרע היה מושך את הקפת לתומו והרג את אחאב ועוד דרעש בעשה שנמלו חמר עם יעקב כמו שכתוב ויאסוף לכן את כל אנשי המקום ויעש משתה אחד להם הקדוש ברוך הוא גמלתם חסד עם יעקב אנו אתן שכרכם לכניכם בשבול שלא יהיה שר לרשעי' בעולם הבא שנאמר כי בו נתן ה' תשועה לארס: גבור חיל מזורע. כי היה גבור חיל והיה מזורע: (ג) נערה קטנה. מן השני שבו היתה זאת הנערה ואמר קטנה כי יש נערה גדולה וזכרתי רבותי וז' קרי לה נערה וקרי לה קטנה אלא קטנה היתה והיתה ממקום שמו נערו: ומהי לפני. היתה משמשת לפני: (ג) אחלי הדני. תחנות אדוני וזקשותיו יהיו לפני הנביא אשר בשמרון: או יאסוף אותו מזרעו. כי הנורא יתברך עושה נסים על ידו ואחלי שם בפלס אשרי ות' טובי רבני: יאסוף אותו מזרעו. כתרומתו וכי יהיה מסגירותיה ונקראת רפואת הזרע אסופה מפני שהמזרע ישב בידו וזכרפלו יאסוף בין בני אדם: ויבא ויגד. נעמן הגיד למלך ארס אדוניו דברי הנערה אחר שספרה לו אשתו: (ה) ושעת אלפים וכו'. כתרומתו ושעת אלפין דינרין דרכב: (ו) ויבא הספר אל מלך ישראל לאמור. הביא הספר אל מלך ישראל וזכרתי הספר היו ועתה כבוא הספר הוה אליך היו כתחלת הספר זכרים אחרים אלא שהזכרים הזכירין ספר הכתוב: (ז) האלהים אנו. ולא נתן אל לבו זכר הנביא אפי"ו שיהי ודע שהקדוש ברוך הוא עושה נסוי' על ידו כי בוש לבא לפניו ולאמר לו להתחנן לאל כעבורו לפי שהוא לא היה שומע

אמר יי יקדון ויזרתון: ג' רטו
 מד ויהב קדמיהון ואכלו יוד ב' נחמ' ב' נחמ'
 ואותירי פפתנמא ריי: יוד ב' נחמ'
 ונעמן רב חיקא דמקבא
 בארם הנה גבר רב קדם
 רבוגיה ונסוב אפין ארי
 על ידיה עבר יי נצחנא
 קאנש ארם ונבא הנה
 גבר חיקא והוא קקי
 פסגירתא: ב ונאנש ארם
 נפקי במשרון ושבו
 מארעא דישראל עוקמתא
 זערמא והות משמשיא
 קדם אפת נעמן:
 ונאמרת דמרתה מובי
 רבוגי אם יזיר לקדם נביא
 די בשמרון כגן יסי יתיה
 מסגירותיה: ד ונאמא ותוי
 רבוגיה קמיימר בדין
 וקדין מקנת עוקמתא די
 מארעא דישראל: ה ונאמר
 מקבא בארם איתא אזיר
 ונאשבר אנרתא גות מקבא
 דישראל נאזר ונסוב בדיה
 עסר פברין דכסף ושתא
 ארפין דיגרון דדהב ועסרא
 אצמקון דכבושא: ו ואיתי
 אנרתא דמקבא דישראל
 קמיימר וכן פתיב פה ובען
 קמיתא אנרתא הקא קתה
 הא שדרית קה ית נעמן
 עגדי ותסיגיה מסגירותיה:
 ויהיה כד קבא מקבא דישראל ית אנרתא ובע ית דבושוחי ונאמר הצדק
 אית בי מן קדם יי למקטל וקאחא ארי דין שגח לי קאסא גברא מסגירותיה
 ארי ברם דעו בען וחזו ארי תוסקבא דין געי

ולחם: (ה) ונעמן שר זבא. נסים שנעשו ע"י אלושם מסדר והולך: תשועה
 לארס. הוא משך בקשת לתומו והרג את אחאב: (ב) יאלו גדודים. כשהולכין
 מאה או מאתים מעלמן לשלול כאשר ימצאון הוא קרוי גדוד. נערה קטנה.
 ריבה קטנה מעיר נערו: ומהי לפני. והות משמשת קדם אתה נעמן:
 ונאמרת דמרתה מובי
 רבוגי אם יזיר לקדם נביא
 די בשמרון כגן יסי יתיה
 מסגירותיה: ד ונאמא ותוי
 רבוגיה קמיימר בדין
 וקדין מקנת עוקמתא די
 מארעא דישראל: ה ונאמר
 מקבא בארם איתא אזיר
 ונאשבר אנרתא גות מקבא
 דישראל נאזר ונסוב בדיה
 עסר פברין דכסף ושתא
 ארפין דיגרון דדהב ועסרא
 אצמקון דכבושא: ו ואיתי
 אנרתא דמקבא דישראל
 קמיימר וכן פתיב פה ובען
 קמיתא אנרתא הקא קתה
 הא שדרית קה ית נעמן
 עגדי ותסיגיה מסגירותיה:
 ויהיה כד קבא מקבא דישראל ית אנרתא ובע ית דבושוחי ונאמר הצדק
 אית בי מן קדם יי למקטל וקאחא ארי דין שגח לי קאסא גברא מסגירותיה
 ארי ברם דעו בען וחזו ארי תוסקבא דין געי

נעמן: ויגד לאדוניו. מלך ארס:
 (ה) ויקח בילו. מנחה לנביא:
 ושעת אלפים וכו'. וזכרים:
 (ו) לאמר ועתה כבוא הספר
 הוה וכו'. הספר אמר לו ועתה
 כבוא הספר הוה וכו': ואספתו
 מזרעו. אסופה במזרע היא
 לשון רפואתו כי בהתרפאותו
 הוא נאסף אל תוך בני אדם
 ובחליו הכל כדלקן הימנו:
 (ז) האלהים אנו. ה"א נקוד
 פת"ח ללמד שהוא בלשון תמימה:
 מתאבא

והוה ג' בקריאה וס' המלאכה
 היתה דים לכל המלאכה לעשות
 אותה. והוה עד לרוב. כי כה
 אמר ה' אבול וחותר: ונשא ד'
 בקריאה ג' מלאים וס' ונעמן שר
 צבא מלך ארם היה איש גדול.
 שר חמישים ונשוא פנים. וכן
 ונשוא פנים. ונשוא פנים ישב בה.
 וא' נשוא עון. נעמן חס': בברתה
 ד' בקריאה וס' ותקל בברתה
 בעיניה. ותאמר אל בברתה אחי
 וס'

חולדות אהרן נעסר קטנס. פוסט מו מולין ס': סנס שלחמי. כל עטין נעמן עקידס ע' סא:

מצורת ציון

מצורת דוד

(ג) וישם. מל' נשים: (ג) גברנס. אשה אדונה: אחלי. עטין בקשת כמו ויחל משה (שמות לב):
 (ח) ספר. אגרת: חליפות. כן וקראו בנימנים כי כספר היתה יחלוף אחרת החתיה:
 חיל השק לרדח בכל עת אל המלחמה ומפני זרעו מעט והיה מיער צעבור זה: (ב) יאלו גדודים. כשהולכין מעלמן מחי מספר לשלול כאשר ימצאו קרוי גדוד:
 נערה קטנה. גם קטנה מקרא נערה וכן ועסר קטן טיה צם (ישעיה ה"ח): וחסי וכו'. היתה משמשת לפני אשה נעמן: אחלי אדוני. אם בקשת אדוני חסיה לפני
 הנביא אז מבלי ספק ירסחו מזרעו ונקרא רפואת המזרע בלשון אסופה לפי שבעודו בזרעו מתון למחנה משבו וכאשר יתכבא יאסף ויכנס אל המחנה וכן נאמר עד
 האסף מרים (במדבר "ב): (ד) ויבא וכו'. נעמן ספר הדבר לפני המלך: (ה) לך בא. אל הנביא: אל מלך ישראל. שהוא יצא את הנביא על זאת: ויקח
 בידו. מנחה לנביא: (ו) ועמה. לא פירש הכתוב מה כחב צראשית אמרו כי היה כמנהג לסקוד בשלום ובאף דבריו היה שאמר ועמה וכו': ואספתו. לא שיהי
 דעת מלך ארס שמלך ישראל יאספו מזרעו רק דבריו היו שהוא יצא את הנביא לאספו מזרעו: (ז) ויקרע בגדיו. מהמת חרדה. האלהים אנו. ובי הוי אלהים
 להיום בניו להמים ולהחיות כי זה וכו' כי אין מי יוכל לרסאות המזרע אלא מי שבידו להחיות ולהחיות ומגדל רשע לא האמן בנביא ותשב ארס שלח שהוא בשלמט
 ירסא

אזוי : אל תכוב . אל תראני דבר שיפסוק יש בידך לבקש רחמים וינתן לי בן אך כבקשה ממך אל תתן לי אלא בן של קיימא : אל תכוב . כמו לא יכובו מימיו (ישעי' י"ח י"א) : (יו) כעת חיה . כעת הזאת שהיתה בחיי' וכשלוס ולכך נקוד כעת : (ט) ראשי ראשי . כני חולה בראשי : ויאמר . אביו אל אחד מן הנערים שהיה אל אמו : (כד) נהג ולך . מהר : אל תעצר לי : אל תעכב על ידי את הרכוב' : (כו) ותאמר שלום . הרי זה מוקד קצר שהרי היה לו לכתוב וישאל לה ותאמר שלום : הלא

רלבג

כעת הזה העומד וקרא העת ההיא חיה להיות זה החלק מהזמן לבדו נמצא כי הזמן החולף כבר נעדר והעתיד עדיין לא נכנס במציאות וכבר בארנו זה בפרשת וירא אליו בצור שלם : אל אדני איש האלהים אל תכוב בשפתך . ר"ל שהיא אומרת זה דרך בקשה לא יהיה זה אדני לא תכוב בשפתך בעבור שפתך להביא לי טובה שאינה טובה אם לא יתקיים הילד כי אלישע אהי הכטיחה שחיה כמו שהיה נראה מבקשת גחוי שאמר אל בן און לה וזהו ג"כ מה שזכרה אחר זה שאמרה לו לא תשלה אותו ר"ל כל תתן לי טובה שלא תביה אלא לתת לי שלום להביא לי מעונס שאוקתי אל שחיה לי בן כי אינני חפצה בזה מזה הלא אם לא יתקיים הילד : (ט) ראשי ראשי . התרעם הילד לאביו שכבר היה כואב לו ראשו וזו אמר למשרתו שהיה שם שישא הנער אל אמו : (כא) ותשיבנה על אש המעט איש האלהים . חשכה שזכות הנביא יהיה הולד יותר נשמר שם : (כד) היום לא חדש ולא שבת . ידמה שבמים האלו היו זכרים לפני הגדולים לשמוע דבריהם והם יורו אותם את הדרך ולכו בה ואלו המעשה אשר יעשו : ותחבוש האתון . ר"ל שכאשר חשכה האתון על יד משרתה אמרה לו שיכב האתון וילך לפניה ולא יעזור בעבורה האתון מללך כדי שתרכב על האתון אם לא תאמר לו שתרכב לרכוב בעבו' העיפו' : (כה) הנה השוכמי' הלו . ר"ל הנה זאת שאנו רואים היא השוכמית : (כו) ותאמר שלו' לא רצתי' לפתוח פיה לדע : (כו)

שחטלי אותו בחיך : אל אזוני . אמרה שני פעמים אל לחוק הדבר לבקש ממנו שלא יכוב בה שיהיה הדבר על כל פנים אחר שחיל אותה עליו ושיהיה בן של קיימא כי מה יועיל לה אם לא יהיה בן של קיימא ופי' אל תכוב בשפתך כמו אשר לא יכובו מימיו וי"ת אל אזוני בעבו רכובי ותרגם אל תכוב לא יתכדיב פתגמך באמתך : (יז) כעת חיה . כעדן דהיא קיימא : (ט) ראשי ראשי . היה לו כאב הראש ודרך הכואבים או הטושים לכפול דבריהם וכן מעי מעי אחולה : (כג) אחי . כתיב ביו"ד וכן הולכתי כתיב ביו"ד כמו שנמצאו יוד"ן נוספות כמו אהבתי לדוש מלאתי משפט והקרי הולך אחר השוב : לא חדש ולא שבת . למדו רז"ל מזה כי חייב אדם להקטיל פני רבו בשבת וברגל שנאמר לא חדש ולא שבת מלל דבחדש ושבת היה לה ללכת אליו וזדוני אבי ו"ל פירש לא עבר לא חדש ולא שבת שראית אותו מה לך ללכת אליו עתה : ותאמר שלום . לא רצתה לגלות לאדם עד שתראה הנבואה : (כד) נהג ולך . י"ת כי היא היתה רוכבת ואמרה לנער שיכנה בביתה כלומר שיכה האתון במתג למהר ללכת ופי' אל תעזור לי לרכוב אל תעזור האתון ללכת בנחת בעבור רכובתי אלא אם אומר לך נהג לך בנחת וי"ת כי היתה הולכת ברגל במר נפשה ואמרה לנער שיכנה בביתה ואלך לו אחרי האתון ולא יעזור האתון כדי שתרכב הוא אם לא תאמר לו ועל הדרך הזה ת"ו אלא שתרגם אל תעזור על האשה שתרגם לא תדחוק עלי למירכב אלהיו כדי אומר לך : (כו) להדסה . בעבור כבודה שלא

אל-אדני איש האלהים אל-תכוב בשפתך : י ותהר האשה ותלך בן רמועד הנה פעת חיה אשר-דבר אליה אלישע : י ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל-אביו אל-הקצרים : י ויאמר אל-אביו ראשי ראשי ויאמר אל-הנער שאהו אל-אמו : כ וישא-הו ויבאהו אל-אמו וישב על-ברכה ער-הצהרים וימת : כא ותעל ותשפכהו על-מפת איש האלהים ותסגור בערו ותצא : כב ותקרא אל-אישיה ותאמר שלחה נא לי אחד מן-הנערים ואחת האתנות וארוצה ער-איש האלהים ואשובה : כג ויאמר מדוע אתי הלכתי אליו היום לא-חדש ולא שבת ותאמר שלום : כד ותחבש האתון ותאמר אל-הנערה נהג ולך אל-תעצרי-לי לרכב פי אמרתי לך : כה ותלך ותבא אל-איש האלהים אל-ההר הפרמל ויהי בראות איש-האלהים אותה מנגד ויאמר אל-גיהוני נערו הנה השוכמית תפז : כו עתה רוץ נא לקראתה ואמר-לה שלום לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר שלום : כז ותבא אל-איש האלהים אל-ההר ותחוק ברגליו ויש גיחתי לתרפה ויאמר ואמרת שלום : כז ותאמר ואת-קפת ברגלתי וקריב גיחתי למידחה

בבעו רבוני נביא דיי קא יתפדיב פתגמך באמתך : י ועדיאת איתתא ויקדחת בר זמנא דרין געון דהיא קיימא די פלגי עמה אלישע : י ורכא רבניא ויהו יומא ונפק גות אבוהי גות חצביא : י ויאמר קאברה רישי רישי ויאמר לעוקימא סבדי אובידיה לאמיה : כ ונסביה ואובידיה לאמיה ויתיב עד ברקהא עד עון מרהא ומית : כא וסלקית ואשפכתיה עד ערקא דנביא דיי ואנפת באפוהי ונפקת : כב וקרת לבעלה ואמרת שדר גען לי חד מן עוימיא- וחדא מן איתניא ואתמתי גות נביא דיי ואחוב : כג ויאמר מא דין את אולת גותיה יומא דין לא ירח וקא שפתיא ואמרת שלום : כד ווריות אתנא ואמרת לעוקמיהא דבר ואויל קא תדחוק עלי קמרפב אגהין פד אימר קה : כה ואזנת ואתת גות נביא דיי קטור פרמקא ויהו פד תזא נביא דיי יתה מקביל ויאמר קיחתי עוקימיה קא שוכמית דיכי : כז פגען רחומי פגען לקדמותיה ויאמר דה השלם לך השלם לקבליה השלם לרבניא ואמרת שלום : כז ותאמר ואת-קפת ברגלתי וקריב גיחתי למידחה

רגליו. להסתחוות לו ולהתחנן לפניו בעד כנה והכנה בגחוי לדחוקה

מצודת דוד

משפחתי ואין מי מהם עושה רעה עמדי לשאמך לקבול ולהתעבם על מי : (יד) ומה לעשות לה . אחר שהלכה מפניו של לגיחתי ומהו א"כ הגמול שאעשה לה : אכל . באמת יש מקום לעשות לה גמול כי אין לה בן ואישה זקן ובדרך הפסע לא תלך עוד ואם תלך ע"י בן יתשב לגמול רב : (טו) בפחה . בראותה שאיננו מדבר עמה פח"ס הוסיפה להרחיק ועמדה בפחה : (טז) למועד הזה כעת חיה . ר"ל לזמן הבא כעת הראויה להיות חיה ר"ל יולדת והיא ככלות השנה חדשים שהם ימי הריון : את חונקת בן . ר"ל השעשע עמך עם בןך לחבוקו ואף כי בתהלה לא דבר עמה פח"ס אכלאחר שראה נטיעתה שעתה בפתח חדר לדבר עמה : אל אזוני . אל תדבר דברים האלה : אל תכוב . אל תאמר דבר הנכבש בעבור שפתך ועל כי אמר חונקת בן המורה לשעשוע מה ולא הבטיחה שיתקיים לזה אמרה אל תשמחני בדבר שאינו מתקיים : (יז) אשר דבר כפי אשר דבר חלביע : (יח) ויהי היום . בא היום אשר יאל אל אביו וקהוח עומד על הקוצרים : (יט) ראשי ראשי . יש לי כאב בראש וככל המלה בדרך העוסק מכתב כמו מעי אחולה (יחמי"ד) : (כג) לא חדש ולא שבת . כי ברה"ח ושבת היתה רגילה לקבל פניו : ותאמר שלום .

מצודת ציון

את הסודל (יומא עג) : תכוב . ענינו דבר הנפסק כמו אשר לא יכוב מימיו (ישעי' נח) : (כג) ואחיה . ענין מסירות הסליכה : (כד) הענר . תעכב כמו נעלם נא אוקר (שופטים יג) : (כז) הלא . הלא : (כז) להדסה . להפסד כמו אשר חששו רוח (הסלים א) : השלם

אל הסודל (יומא עג) : תכוב . ענינו דבר הנפסק כמו אשר לא יכוב מימיו (ישעי' נח) : (כג) ואחיה . ענין מסירות הסליכה : (כד) הענר . תעכב כמו נעלם נא אוקר (שופטים יג) : (כז) הלא . הלא : (כז) להדסה . להפסד כמו אשר חששו רוח (הסלים א) : השלם

ש' ערוא כבידו וי"ח דחלת מטאין : (ט) הנה נא ידעתי. כי היה ידוע אלישע
 בישראל כי איש אליהם הוא וקדוש ואע"פ שאמר נא אינו אומר כי עתה ידעה
 ולא קודם זה אלא מלת נא ר"ל עתה צריך לטע לעשות לו דבר
 כיון שהוא רגיל אצלנו ידעתי כי איש אליהם קדוש הוא וצריך
 שנעשה לו כבוד ויניח לו
 מקום בדביתו וכמוהו הנה נא
 העיר הוואת קרובה אינו אומר
 כי עתה תהיה קרובה ולא
 קודם זה אלא עתה צריך אני
 להמלט בה כיון שהוא קרובה
 ור"ל דקדקו מלת נא ר"ל
 עתה ידעה כי קדוש הוא ולא
 קודם זה ואמר מנא ידעה
 ואמר שאל רחמה לו קרי
 במטחו : (י) עלית קיר. עליו
 צנויה בקירות אבנים או לבנים
 לא במקום : (יג) חרות אליו.
 לשון תועבה והשתדלות על
 הדבר וכן ויחרדו וקני העיר
 לקראתו וחרדו כלפניו ממרדים
 ובענין זה ת"י הא עסקת לנא
 ית כל עסקא הדא : היט לדבר
 לך. ר"ל שידבר בעטורה אם
 תטערך והוא הדין כמון עמי
 אנכי וישבת כלומר כמון עמי
 ומשפחתי וחס ידברו בעצורי
 אם אצטרך ואמר אלישע לנחוי
 כי היא הלכה מלפניו ואמר
 שעמתי לו לליכך שאל אלישע
 לנחוי : (יד) ומה לעשות.
 כלומר כמה נוכל לגמלה טובה
 לטובה שפשתה עמנו אחר נחוי
 אבל בן אין לה כלומר לזה
 שאלתי איכה צריכה ולא לשום
 דבר אבל לזה הדבר צריכה כי
 בן אין לה ואישה זקן כלומר
 אם תאמר אין לה עתה יהיה
 לה בן לזמן שיבא אישה זקן
 ולא ידע יום מתו חי קרוב
 לפרקו הוא ואם תוכל שיביא
 לה בן ממנו וו תהיה לה טובה
 גדולה וי"ח כחון עמי אנכי
 וישבת בנו עסקי עמי אנא
 מוסריה : (טו) קרא לה. כי
 כבר הלכה מלפניו : (טז) ויאמר
 למועד הזה. אפשר שנאמר לו
 במועד העת כנפוחה או אמר
 מלבו ובעת באל ותברך שיקיים
 דברו כמו שכתוב באלם הנדיק
 ותאמר אומר ויקם לך וכן כתיב
 בשמואל הנביא ואלה הפיל מכל דבריו ארצה וכן אמר דרש רזון יראוי יעשה עשה
 הקב"ה רצונו של נביא והרתה וילדה : כעת חיה. למועד הזה כעת שתהיה
 ראוייה שתהיה יולדת לשבעה חדשים או לתשעה והיולדת תקרא חיה דבריו ר"ל
 והחיה תגדיל את הכנול : חובקת בן.
 שחטלי

היתה : והיו מדוי עברו. במו"ח העיר ויכר אל בית' לאלכל לחם. יכר. לשון הווה
 היא סר עס : (ט) הנה נא ידעתי. שלא רח"ל וצוב על שלחנו וקרי על סיני :
 (יא) ויהי הו'. ויהי יוס א' : חרות אליו. בשבילנו : את כל החרדה הזאת. לשום אל
 לכן את העסק הזה כמו וחרד על דברי (ישעיה ס"ז ב') ויאר על הדבר שהיא עשויו
 ותקנו אל לנו : מה לעשות
 לך. מה את צריכה שנעשה לך
 שבעשילט עסקת לו ע' כמון
 עמי. כחון קרובו אין חרם
 מייקני אינו צריכה לחלך ולא
 לשר הנכב : (יד) ויאמר אלישע
 לנחוי : ומה לעשות לה. עד
 הטובה הזאת : (טו) למועד הזה
 כעת חיה. כמו שאלת קיימת הו'
 ולשלוש חיי קיימת למועד הזה
 וחובקת בן : אל אדוני. אל
 תאמר חובקת בן מה לי חצוקו
 אם סופי לקבצו וזה שאמר
 לו כשמת הלך אמרתי לא תשלה
 אחתי

גדולה ותחזקינו לאכל להם ויהי
 מדוי עברו יכר שמה לאכל להם :
 ויאמר אל אישה הנגה נא ידעתי כי
 איש אליהם קדוש הוא עבר עלינו
 תמידי : נעשה נא עלית קיר קמנה
 ונשים לו שם מטרה ושליחן וכפא
 ומנורה והיה בבאו אלינו יסור שמה :
 יא והי היום ויבא שמה ויכר אל
 העליה וישכב שמה : יב ויאמר אל
 נחוי גערך קרא לשונמית הזאת
 ויקרא לה ותעמד לפניו : יג ויאמר
 לו אמרנא אליה הנה חררת אליו
 אתי פלתי חרדה הזאת מה לעשות
 לך הוש לרברך אל לחלה או אל
 שר הצבא ויאמר כתוך עמי אנכי
 ישבת : יד ויאמר ומה לעשות לה
 ויאמר נחוי אבי בן אין לה ויאשה
 זקן : טו ויאמר קרא לה ויקרא לה
 ותעמוד שמה : טז ויאמר למועד
 הזה פעת תיה אחתי חבקת בן ויאמר
 הרין גענו דאיתוין בןמין תהא מחבקא ברא ואמרת
 יכר ו' חסדים בלישנא מורה בקריאתו וי"ח ויאמר משה אסרה נא ואראה. שבבעות הארון. ירך לא אסרתי.
 לכו סרו רדו סתוך עמלקי. יכר שמה לאכל לחם. מי פתי יכר הנה. והבדלו. ולא חסרו יסין ושפאל
 דואתחוק : ה' פסוקים שמת שמה וס' הנה נא העיר הזאת קרובה לנום שמה. מהר הבולט שבת כי לא אוכל.
 ויכר אל העליה וישכב שמה. פקום השטפת שמה הרשע. שמה חבלתך יכר שמה : מה ומה כ"ד פתחין וס'
 במסר בסוד כי תשא

חובקת חסי'
 ו' דמי'

יה ס"ס

כ' ספר בבעט' ו' אמר חסדי'
 כ' ספר סגול'

כ' קמז

כ' קמז

אח"ך

רלבג
 עדיין מעלת אלישע אך היה
 דרכ' להביא לביתה מה שתוכל
 מהאורחות' הבא' צביר וזה כי זה
 היה בתחלת עינו אלישע לפי מה
 שירא' מסומן שהיה זה קודם מה
 שאמר אלישע מאר כאה בלת
 בשקל וסחתיים ששור' בשקל בשש'
 שומרון וזה שכבר בנתה העליה
 אחר זה ולקץ סנה מעת בא שם
 אלישע ילדה בן וגדל בן ההוא
 עד שכבר יצא אל הקוצרים ואמ'
 לאינו ראשו ראשו ואח' זה אמ'
 לה שתצא לגור בראש חבור כי
 קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ
 שבע שנים ואחר שבע שנים סר
 הרעב וכשתחקור בזה תמצא
 שזה היה אצל תחלת צמיחת
 נבואת אלישע ולזה אינו מן
 הפלא אם לא היה מפורסס
 לה שהיה נביא ויתכן שחקרה
 מעניינו כשראתה עברו אללה
 תמיד מפני ראותה כל מנהגיו
 בתכלית מהשלמות ואז נתבאר
 לה שהוא איש אליהם קדוש :
 (י) ומה לעשות. אחר שהיה
 אחר שהיה צנויה היתה
 נמשכת העלייה כמו הענין דבנין
 הכפה מאלט"ו בלע"ו : וגשים
 לו שם מטה ושלסן וכסא ומנור'.

הולדות אהרן קדוש הוא. עקדה עבר מה זכר ארומס (סנהדרין יט גמט' ג) : עלית קיר. דבסת יא (בבכות ה) סנהד'
 כה) : הנה חרדת. עקדה עבר מה :

ר"ל כי למעלתו אין ראוו שיתפסכו בני הבית עמו ולא
 להשתמש בכלים שהוא ושתמש בהם ולזה רח"ל שיהי' לו שם כלי תשמושו ויחדשים
 לה : (יג) ויאמר לו אמר נא אליה. הנה לא רצה אלישע לדבר עם האשה אם
 לא כשהביאו לה הכרה ואלו הדברים הכפיקו שיאמר לה גמזו ולזה לא קרא לה
 נחוי שחעמד כפתח כי לא היה רצון אלישע לדבר עמה אבל עמד' כחון לפני נחוי
 ר"ל הנה פחד' שלא תוכלי לעשות הראוי מהכבוד כל הפחד הזה
 ויודר אליו לשבת אהנו יחד. ואמר כ"ל האשה מרוב באורחים יסור מן האשם :
 (י) עלית קיר. עליה קמנה צנויה צדיק אבנים בנין מעולה : יכר שמה.
 (יג) אמר וכו'. לא רצה לדבר עם האשה פה"ס : אה חרדת וכו'. ר"ל
 עם שמצדה אפשר ג"כ שימנע פרי בטן לסיחה עקרה : (טו) ויקרא לה ותעמד
 כפתח. הנה זה התאמר מפני שהוא נבואה רצה אלישע בעצמו לאמר לו : (טו) כעת חיה. ר"ל

מצודת הוד

מצודת ציון

(י) קיר. כופל : וגשים. מ' שמה : (יג) חרדת. ענין תועבה חזקה ואם היא מצלי סחד
 כמו ויחרדו זקני העיר לקראתו (ש"א יו) : (טו) חיה. כן נקראה סינדה ובדנ"ל והחיה תעול
 חת

עבר. אף הוא עובר עליו חמדי בכל עם בואו סה ואף ישב עמנו יחד עממים רבוה : (י) עלית קיר. עליה קמנה צנויה צדיק אבנים בנין מעולה : יכר שמה.
 להצנוד כחדרו לבד : (יא) ויהי הוים. בא היום אשר בא שמה אהרי עשויה את
 בעבור שאח מפרחה עמך המרחה. האשם. בעצורטו. ומה הנמול לעשות לך האש יש לך דבר מה לדבר בעבורך אל המלך וכו' : בערך עמי. ר"ל אם ישתה בנך נגי

את יבורם בין זרעיו שפסעו לישול רבית : (ב) אסוך שמן . כדי סיכת שמן והאל"ף כתיבה מן היסוד כמו אל"ף של וחתוי כזונוים (איוז י"ג ו') והאל"ף של אב"ח חרב (יהואל כ"א ב') : (ד) וסגרת הדלת . כבוד הנס הוא לכח כהנבט : והמלא תסיעי . מלפניך וחקני כלי אחר בחקומו למלאותו וכלוחית השמן

דחיל מן קדם ה' כד קטילת אוכל רשיעתא וגו' כבעמ"ד . ובתרגום של תוספתא עוד מאתן ושתין ותמשל ומנין צוחת אחת עובדיה כהאי גונא ולא הוה משגח ולא ידעה מה למעבד עד דלולא לבי קינריה וצוחת דלחלא דה' דחלא דה' ואשתמע לה קלא מביי מתיחא מתון דקין דחלא דה' דקא בעית ארבעה איקרו דחלא דה' אברהם ויוסף ואיובי ועובדיה ארתיבא ואמר לה בעינא אללא האי דכתיב ביה דחלא דה' להלא וכד אודעיה קברי' הוה קא מתפלשא בקברייה וקא צוחא ואמר מרי מרי היכא רוצניך לי בשעתא די דמכתא דמותא כד אמרית לך למאן את שניק לי וית חרין בני וארתיבתי דרבין דעלמא רחמן לי ואמרתי לי שבוק יתמד ואנא ארתיבתי וארתיבתי עלי תחרין וכדו לא נהסכת משיב ויתמי נמי צוחו ואמרי קבלן אבא קבלן אבא ארתיב עובדיה ואמר לה זילי לגבי אלישע כפורתא דמשחא דאשחאיר גביך ולכריכך ביה דאנא כי אעמרתיבוהו למחא כבואיה ונתיהו בעמרתא בלחמ' ובמחא לא ארטיפין בוציניה דמשחא מימיניהו לא בימחא ולא בליליא לידבר ליה כבויא מילי דדי לקודשא בריך הוא וישלים לבי מתון דאופיניו דכני אמר קרא דמויף למרי עלמא ה' כל מאן דרחיס על עניא ועל מסכנא וכן זולת אודעתייה לאלישע כולי האי : והנני כלי לקחת . בדרש מי היה זה זה יבורם בן אחאב עובדיה קיים כספו לא נתן נשך ויהורם שנתן ברבית אמר לו הקדוש ברוך הוא עד עכשו הוא חי יבוא יהוא ויהרגו שנאמר כשך נתן ותרבית לקח לא יחיה וכתיב ויהוא מלא ידו נקמת ויך את יבורם בין זרעויו וינא הכני מלבו על שהקפו לבו ופשט זרעויו

לעבדים : ב ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הנידי לי מה ישי לבי בבית ותאמר אין לשפחה כל בבית כי אס-אסוך שמן : ג ויאמר לבי שאלי לך פלים מן החוץ מאת פלי-שביניכי פלים רקים אל-תמעימי : ד ובאת וסגרת הדלת בערך ובעד-בניך ויצקת על פליה פלים והמלא תסיעי : ה ותלך מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד פניה הם מגישים אליה והיא מיצקת : ו ויהי המלאת הפלים ותאמר אל-בנה הגישה אלי עוד פלי ויאמר אליה אין עוד פלי ויעמד השמן : ז ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לבי מבני את-השמן ושלמי את-נשיכי ואת בנכי תחיי בנותר : ח ויהי היום ויעבר ארישע אל-שוגם ושם אשה מדישתאר : ח והוה יומא גער ארישע לשוגם

בני היה לעבדין : ב ויאמר לה אלישע מה אעביר לך חוי לי מא אית לך בביתא ואמרת גית לאמתך פר מדעם בביתא אלהין מנא דמשחא : ג ויאמר איויני שאירי לך מנין מן פרא מן פר שבבכי מנין ריקנין קא תזעירין : ד ותהבין ותניפין דשא באפיך ובאפי האלן ומנא דאתמלי תסקין : ה ואזנת מקותיה ואנפת דשא באפקא ובאפי בנהא אינון מקרבין לה מנא והיא מריקא משחא : י ותוה פמישלם מנא ואמרת לברה קריב לי עוד מנא ויאמר לה גית עוד מנא ופסק משחא : י ואמת ותויתא קבניא די ויאמר איויני וביני ית משחא וישקמי קמרי חובתיה ואת ו בן יד תת פר ג' סין ותמן ארתא דחלת חמאין

ריקים ג' חס' בלישנא וס' בהגלות בגלות . אנשים רקים בני . בלים רקים אל תמעימי . מגישים ג' בקריאה וס' מגישים מנחה ועברים את שלמת . והיא מוצקת . מגישים על סובד לחם מגאל ואמרתם . בגשים רשלמת חסר : תולדות אהרן אין לשמחך . זוכר יתרו וכן לרועי : אל שום . זוכר כשלת :

ולוה אמר' כי עבדך היה ירא אתה' ולא היה עובד ע"ג ואמר' זה כי רוב ישראל עבד' ע"ג או : (ב) כי אם אסוך שמן . הנה אסוך הוא כלי קטן ושימו בו שמן לסוד והנה היה זה המוש' שבהריק הכלי הזה היה כל האויר הנכנס עם מתהפך לשמן בדרך הפך המטה לנפש היה זה המוש' כפסע אחת לכד ולוה צוה אותה שתשאל תחלה כלים רקים מאת כל שכניה כל מה שאפשר לה כדי שיהיה לה מהשמן שעור רב והוא היתה מוצקת על הכלי וביהוהו מלא בניה מסיעים הכלי המלא ושמ' הכלי הריק באופן שביקעה אחת כמלאו כל הכלים זה אחר זה : (ו) ותבא ותגד לאיש האלהי' . הנה לא רצתה לעשות מזה השמן דבר אם לא בעת הנביא כי לך היתה יודעת מה רצון הנביא בזה : ושלמי את נשיך . ר"ל פרטי את חוביך ובעד ליה רשע ולא ישלם : (ח) ושם אשה גדולה . ר"ל אשה חשובה וככבוד : ותחוק בו לאכל לחם . אחשב שהשתדלה בכל עוז שיאכל לחם או בבית' ושיבא עם ככל פת שיהיה בעיר שום ואחשוב שלא תפרס' לה עדיין

מצודת ציון

השם עובדיה והטעם היה יבורם בן אחאב וכחיי אחאב הלוה לו ממון ברבית לכלכל את הנביאים : לעבדים . בעבור חוב הממון : (ב) מה יש לך . לשיהא הברכה שורה על כל ביתא כלל לא : (ג) מן הוון . מן האנשים שמתן לביתך ולתוספת ביאור אמר מאת כל שכניך : אל תמעימי . אל השאלי מעט כ"א הרבה כלים : (ד) והמלא תסיעי . הכלי אשר תמלא תסיע ממקומו אל היבורם כי הוא לא היה ממקומו עם האסוך : (ו) הכלים . אשר שאלה : הנישה וס' . כי לא ידעה אשר כבר נתמלאו טונם : ויעמד השמן . לא היה נשך עוד : (ז) צמאר . בדמי רשמן על דמי החוב : (ח) ויהי היום . ר"ל בא היום

מצודת דוד

השם עובדיה והטעם היה יבורם בן אחאב וכחיי אחאב הלוה לו ממון ברבית לכלכל את הנביאים : לעבדים . בעבור חוב הממון : (ב) מה יש לך . לשיהא הברכה שורה על כל ביתא כלל לא : (ג) מן הוון . מן האנשים שמתן לביתך ולתוספת ביאור אמר מאת כל שכניך : אל תמעימי . אל השאלי מעט כ"א הרבה כלים : (ד) והמלא תסיעי . הכלי אשר תמלא תסיע ממקומו אל היבורם כי הוא לא היה ממקומו עם האסוך : (ו) הכלים . אשר שאלה : הנישה וס' . כי לא ידעה אשר כבר נתמלאו טונם : ויעמד השמן . לא היה נשך עוד : (ז) צמאר . בדמי רשמן על דמי החוב : (ח) ויהי היום . ר"ל בא היום

לא מנחמני לו טעם אלל חס כלומר ישראל כל מה וסי' בה צעיר כלומר כנל עיר ועיר שהיו נכיס אללה במהרה והוא אחד מתרין שקורין בה וספרין גם והאחר הוא ותירוט יבמה זה: (כה) עד השאר אננייה בקיר חרשת. קיר חרשת שם עיר גדולה בערי מואב וזכר אותה בכל מלחת מואב ולפי שהיתה בעלת שם זכר אותה ולא זכר הערים האחרות שבהן ופירוט עד השאר הכל הרסו והפילו עד השאר קיר חרשת לבדה שהיתה עיר בצורה ובה לא השאירו אללה אנני החומה והוא אננייה עיר בעיר הואת כל מה שהיה מחוץ לעיר הרסו והפילו העצים וכל האננים היו משליכים בחלקות העובות ונשררה חומת העיר הזאת: ויכבו הקלעים ויכבו הכו נחומה עד שהרסו זממה כי לשאר הערים לא היו ריכבו' להם קלעים אלל היו כונסים הערים ואחר כל היו הרסים אותם ולזאת שהיתה עיר נכורה הארכו הקלעים והקלעים האלה לא היו קלעים ביד אלל קלעים שמשליכים אננים גדולות בדוק וכיוצא בו שבאין אחת משא כבד ומשליפין בלחות הכל' האבן לחומה. עד שיסדרו החומה וכן עשו לקיר חרשת והכוה וי' עד דלא אשתארת אנכל בקרתא דלא פנורוה ואשתתרו קרעיא ומחורא: כו חורא מקבא דמואב ארי תקיפו מגיה עבדי קרבא ודבר עמיה שבוע מאה גברא שרפי ספא דאפנא גות מקבא דאדום וקא יכינו: כו ונקיב ית בריה בוקרא בעתיר ד'מרוך תחורתיו ואסקיה עקתא עד שורא ונהו רגו רב עד ישראד ואסתפקו מגיה ותבו דארעא: א ואתהא חדא מגישו תקמידי גביא מצוהא קדם ארישע קמימר עבדה בעגי מיה ואף יבעת ארי עבדה הנה דחיר מן קדם יי פד קסינא איגבר ית גביא די' דבר מגוון מאה גברין ואטמריןוין חמישין גברא במגרתא ונהו יוף מגבסהי דאחאב מן קדם דאינון אונסא ובעו רשיא אתא למדבר ית גברין

וַיְבֹרְכֵהָ וְחַבְּתָהּ אֶת־מוֹאָב׃ כה וְהַעֲרִים יִהְרְסוּ וְכָל־הַקְּקָה מִוְּבָה יִשְׁלִיכוּ אִישׁ־אָבְנֹו וּמִקְּאוֹהָ וְכָל־מַעְיַן מֵיָם וְסִתְמוּ וְכָר־עֵץ־טוֹב וַפִּילוּ עַד־־ הַשְּׂאִיר אֲבֵנֶיהָ בְּקִיר חֲרֶשֶׁת וַיִּסְבּוּ הַקְּלָעִים וַיִּכְּוֶה׃ כו וַיִּרְא מֶלֶךְ־מוֹאָב בְּיַחַץ חֶזֶק מִמֶּנּוּ הַמְּלָחְמָה וַיִּקַּח אוֹתוֹ שֶׁבַע־מֵאוֹת אִישׁ שַׁלָּף חֶרֶב לְהַבְּקֵעַ אֶל־מֶלֶךְ אַדוֹם וְלֹא יָבֹלוּ׃ כז וַיִּקַּח אֶת־בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר־יָמֵלֶךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עִלָּה עַל־הַחֲמָה וַיְהִי קָאָה־גְדוֹל עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מַעְיָנו וַיָּשֻׁבוּ לָאָרֶץ׃ ד א וְאִשָּׁה אֶתְתּ מְנַשֵּׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צִעָקָה אֶל־אֲרִישָׁע לֵאמֹר עֲבַדְהָ אִישִׁי מֵת וַאֲתָה יָדַעְתָּ בִּי עֲבַדְהָ הֵיחָא וְרָא אֶת־יְהוָה וְהַנְּשִׂא בָּא לְקַחַת אֶת־שְׁנֵי יָלְדָיו לָךְ

מעין ד' פתחין בקריאה וסי' בל מעין מי נפתח. וחברו דרברי הימים. ובל מעין מים יכתמו. מעין גנים ברא מים חיים וגו' וסי'. וה' מעין קמציני וכי' נוסח בסדר שמיני: חוק ה' פתחין בקריאה וסי' נוסח בסדר מקץ: ולא יכלו ג' וסי' ויעשו כן הטרטומים. להבקיע אל מלך אדום ויתרתו האנשים להשיב: אישי ה' וסי' נוסח בסדר ויצא:

מאחר בהון וקמרו ית ויכס **מוֹאָבִי:** כה וְקִרְוֵא פָּנְרוּ וְכָר אֶת־סְנִיתָא שְׂפִירָא רְמוּ גַבְר אֲבָגְיָה וּמְלֵאָהָא וְכָר מַבְנְעֵי מַנְא סִתְמוּ וְכָר אִילָן דִּיאֵי עֲקְרוּ עַד דְּלֵא אֲשַׁתְּאָרַת אָבְנָא בְּקִרְתָּא דְּלֵא פָּנְרוּהָא וְאֶסְתְּתְרוּ קֶרְעֵיא וּמְחֹרָא: כו חורא מקבא דמואב ארי תקיפו מגיה עבדי קרבא ודבר עמיה שבוע מאה גברא שרפי ספא דאפנא גות מקבא דאדום וקא יכינו: כו ונקיב ית בריה בוקרא בעתיר ד'מרוך תחורתיו ואסקיה עקתא עד שורא ונהו רגו רב עד ישראד ואסתפקו מגיה ותבו דארעא: א ואתהא חדא מגישו תקמידי גביא מצוהא קדם ארישע קמימר עבדה בעגי מיה ואף יבעת ארי עבדה הנה דחיר מן קדם יי פד קסינא איגבר ית גביא די' דבר מגוון מאה גברין ואטמריןוין חמישין גברא במגרתא ונהו יוף מגבסהי דאחאב מן קדם דאינון אונסא ובעו רשיא אתא למדבר ית גברין

ספרין שהוא דס: (כה) והערים יהרסו. היו הרסין: ישליכו איש אללה טעלון האננים מן החומות עד השאר כל אנני הקירות בקיר לעמוד על חרשת שלקן הוא העש כלומר שלא היתה עוד אבן בחומה ואחריו ויכבו ויבטו הקלעים ויכו את השאר בחלקה שלא גשרה הקומה והפילו: (כו) ויקח את בנו הבכור. בפסיקתא דפרשת שקלים נדרש ששאל את עבדיו מה טובה של אומה זו שנעשה להם נסים כאלה אמרו לו אננייה אננייה בן יחוד היה לו אל' הקב"ה הקריבו לפני ורצה להקריבו להקב"ה אמר להם אף אני בן בכור יש לי אלך ואקריבו לע"ג: על החמה. הסר וא"ו שהיה עובד לחמה: ויהי קצף גדול. שנכרו עונותיהם שלקן הסו עובדי לעבד' כוכבים ואינו ראויין לנס: (ח) מנשי בני הנביאים. אשת עובדיה היתה כל בני הנביאים שבמקרא הרגומו תלמידו כביא: והנושה. הוא יהורם בן אחאב שהיה מלווהו צריית מה שזן את הנביאים בימי אביו במדרש רבי תנחומא לכך נאמר (לקמן ט' כ"ד) ויך את

וַיִּבְרָכְהָ וַחֲבַתְהָ אֶת־מוֹאָב׃ כה וְהַעֲרִים יִהְרְסוּ וְכָל־הַקְּקָה מִוְּבָה יִשְׁלִיכוּ אִישׁ־אָבְנֹו וּמִקְּאוֹהָ וְכָל־מַעְיַן מֵיָם וְסִתְמוּ וְכָר־עֵץ־טוֹב וַפִּילוּ עַד־־ הַשְּׂאִיר אֲבֵנֶיהָ בְּקִיר חֲרֶשֶׁת וַיִּסְבּוּ הַקְּלָעִים וַיִּכְּוֶה׃ כו וַיִּרְא מֶלֶךְ־מוֹאָב בְּיַחַץ חֶזֶק מִמֶּנּוּ הַמְּלָחְמָה וַיִּקַּח אוֹתוֹ שֶׁבַע־מֵאוֹת אִישׁ שַׁלָּף חֶרֶב לְהַבְּקֵעַ אֶל־מֶלֶךְ אַדוֹם וְלֹא יָבֹלוּ׃ כז וַיִּקַּח אֶת־בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר־יָמֵלֶךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עִלָּה עַל־הַחֲמָה וַיְהִי קָאָה־גְדוֹל עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מַעְיָנו וַיָּשֻׁבוּ לָאָרֶץ׃ ד א וְאִשָּׁה אֶתְתּ מְנַשֵּׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צִעָקָה אֶל־אֲרִישָׁע לֵאמֹר עֲבַדְהָ אִישִׁי מֵת וַאֲתָה יָדַעְתָּ בִּי עֲבַדְהָ הֵיחָא וְרָא אֶת־יְהוָה וְהַנְּשִׂא בָּא לְקַחַת אֶת־שְׁנֵי יָלְדָיו לָךְ

רלבג

בקלות: (כז) ויכו בה והטות את מואב. הנה הכתיב ויכו כתיב' וקרו ויכו כתיב' והטות צהס שכבר הטוט במחנה ההוא שבאו שם והוא מחנה ישראל וכל בלשון נקבה על דרך אם חנה עלי מחנה ואחר זה השלימו להטות את מואב מחקומוחס: (כה) והערים יהרסו. עד השאר אננייה בקיר חרשת. ר"ל שבעיר ההיא לבדה השאירו אננייה כי היא היתה חוקה מאד וכבר היו כוכבים הקלעים ומכיס אות' והנה היה שם מלך מואב ובראותו כי חוק ממנו דבר המלחמה לקח עמו שבע מאות איש שלף חרב להבקיע אל מלך אדום ולא יכולו אז לקח במחנה מלך אדום בנו הבכור של מלך אדום אשר ימלוד תחתיו והעלכו עולה על שרפו את עצמות מלך אדום לשד: (כו) והנה כביא ארס הענין קצף גדול של ישראל ר"ל שבעסו מאד על שקרה זה המקרה הרע למלך אדום שכל לעשור להם או יהיה הרצון שהיה למלך אדום קצף גדול כעבור ישראל כי כפנתם קרה לו זה: (ח) ואשה אחת מנשי בני הנביאים. ידוע כי בני הנביאים היו כלם יראים ה' ולוה

מַצוֹרַת צִוּוֹן

כז: (כה) הקלישי. משליבי אנני קע: (כו) אחו. עמו: להבקיע. מל' בקיע ורץ לסקידי במחנה ולעבור דרך נס: ד' (ח) והנושה. מלחה כמו והאיש אשר אתה נושה טו (ד) המלחמה. עם המלחמה הבא עליו: להבקיע. ר"ל לעבור בתוך המחנה אל בנו ולקרו עמו ושרפו כליל בעולה על החומה מול אביו מלך אדום: ויהי קצף. מלך אדום קפף על ישראל כי בעתם כלה לו הרעה ההוא ולא ראו להשי. ורץ אמרו שפך טאב העלה בנו לעולה מהם אמרו לשמים ומהם אמרו לעבד' טוכבים ונעצור זה קצף כ' על ישראל רבי': ד' (ח) ואשה רבי'. ארז'ל שיהיה טסיל

של מלך אדום אשר ימלוד תחתיו והעלכו עולה על שרפו את עצמות מלך אדום לשד: (כו) והנה כביא ארס הענין קצף גדול של ישראל ר"ל שבעסו מאד על שקרה זה המקרה הרע למלך אדום שכל לעשור להם או יהיה הרצון שהיה למלך אדום קצף גדול כעבור ישראל כי כפנתם קרה לו זה: (ח) ואשה אחת מנשי בני הנביאים. ידוע כי בני הנביאים היו כלם יראים ה' ולוה

מלך אדום אשר ימלוד תחתיו והעלכו עולה על שרפו את עצמות מלך אדום לשד: (כו) והנה כביא ארס הענין קצף גדול של ישראל ר"ל שבעסו מאד על שקרה זה המקרה הרע למלך אדום שכל לעשור להם או יהיה הרצון שהיה למלך אדום קצף גדול כעבור ישראל כי כפנתם קרה לו זה: (ח) ואשה אחת מנשי בני הנביאים. ידוע כי בני הנביאים היו כלם יראים ה' ולוה

מצורת ציון

כז: (כה) הקלישי. משליבי אנני קע: (כו) אחו. עמו: להבקיע. מל' בקיע ורץ לסקידי במחנה ולעבור דרך נס: ד' (ח) והנושה. מלחה כמו והאיש אשר אתה נושה טו (ד) המלחמה. עם המלחמה הבא עליו: להבקיע. ר"ל לעבור בתוך המחנה אל בנו ולקרו עמו ושרפו כליל בעולה על החומה מול אביו מלך אדום: ויהי קצף. מלך אדום קפף על ישראל כי בעתם כלה לו הרעה ההוא ולא ראו להשי. ורץ אמרו שפך טאב העלה בנו לעולה מהם אמרו לשמים ומהם אמרו לעבד' טוכבים ונעצור זה קצף כ' על ישראל רבי': ד' (ח) ואשה רבי'. ארז'ל שיהיה טסיל

אחיו ולא השיב לו : (ח) דרך מדבר אדום . לפי שמלך אדום היה לו ללכת עמהם : (י) לתת אותם ביד מואב . שהם לא נמצאו מים וסוּזו היילותינו חילק ואילך למצוא מים ויבואו מ'אב ולא נוכל להמלט מידם : (יא) פה אלישע . אלישע הלך עמהם על פי הנבואה להראותם זה הכס הגדול אולי ישוב מלך ישראל מדרבו הרעה והם לא ידעו כי הוא הולך עמהם אבל בא לו בתוך העם : אשר יקם מים ר"ל שגרת אותו ובדבריו ר"ל למד לא נאמר אלא יקם מלמד שמשו"ש גדול חלמו' ובדרש אחר עוד אשר יקם מים ע"י אליהו כהרמל כשמלח המונח והתעלה מים אלישע היה יוצק מים ע"י אליהו ונעשה גם ונעשו י' אצבעותיו כמעטו' מים עד שנתמלא' התעלה מים שנא' ויצקו וכמו ששם נעשה גם על ידו כמים לפיכך אמר אשר יקם מים ולא אמר אשר שמש או אשר למד ועוד בדרש אשר יקם מים ע"י אליהו אמרו אפילו ה' מבקש מים לפניו היה טמון לו : (יב) יש אותו דבר ה' שהרי הוא לא בא לעשו' מלחמ' למה בא לא בא אלא ע"י נבואה כהמתאם אותו דבר ה' וירדו ירדו ממרכבתם לכבודו לדבר עמו ולא קראו לו שיבא אצל' לפי שהיו בדרה גדולה השו לכבוד הכבוד ולכבוד נבואו : מלך ישראל ויהושפט ומלך אדום . לפי שדבר יהושפט בשמו לא נאמר בו מלך ומלך אדום הוא הנניב שהיו משימ' עליה' מלכי יהודה והוא היה להם מלך ויש בו דרש למה לא נאמר ביהושפט מלך שהודיע ענותותו של אותו זקוק שלא רצה לירד לפני הנביא בכבוד מלכות אלא כבוד הדיוט וי"א שנבורה גזירה שיהרג עם אחאב והיה הכתוב מונה לבנו מן אותה שעה לפיכך לא נקרא מלך וכשכר שירדו לפני הנביא זכו לראות כל אלו הנכוס : (יג) אל כי קרא ה' אל תאמר עתה לנו דברים אלו אחת הוא כי קרא ה' לשלשת המלכים הבאים הנה לתתם ביד מואב וי"ת אל לשון בקשה כצעו לא תיזכר . עלנא חוביו רשעתא היהו בעי עלנא רחמין ארי ומין ה' לתתא מלכיה וכן תרנס אונקלוס אלנא אדני כצעו כען רבנוני : (טו) קחו לי מנגן . אמרו כי מוסי שנסתלק אליהו רבו לא שרתה עליו רוח נבואה עדיין כי אבל היה ורוח הקדש אינו שורה אלא מתוך שמתה וי"א מפני הכעס שכעס על מלך ישראל היה עצב

ואמר דרך מדבר אדום : ויאמר מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום ויסבו דרך שבעת ימים ולא היה מים למחנה ולפתח אשר פרגליהם : ויאמר מלך ישראל פירקרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אתם ביד מואב : ויאמר יהושפט האין פה נביא ליהוה ונדרשה את יהוה מאותו ויען אהר מעבדי מלך ישראל ויאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים עלי ידי אליהו : ויאמר יהושפט יש אותו דבר יהוה וירדו אלו מלך ישראל ויהושפט ומלך אדום : ויאמר אלישע ארר מלך ישראל מה לי וךך ארר גביאי אביך ואלי בניאי אמך ויאמר לו מלך ישראל אל פירקרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אתם ביד מואב : ויאמר אלישע חיריהוה צבאות אשר עמדתו לפני לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אס אביט אליך ואם אראך : ויעתה קהוילי מנגן ויהי פנגו המנגן ותהי עלי יד יהוה : ויאמר כה אמר יהוה עשה הנחל הזה גבים ויפייכהו אמר יהוה לא תראו רוח ולא תראו אנה נמיב אם אסתפר כה ואם אהוניה : ויאמר פנגו איתו לי נכרא דבע גנגא בכנורא ויהו בה גנג דנגנו ושירא עלותי רוח נבואה מן קדם : ויאמר פנגו אמר יי יתגביר נחרא הרין פצירין : ויאמר פנגו אמר יי קא תחיון רוחא וקא תחיון

הוא מלך אדום . כי גם מלך אדום ילך עמנו : (י) לתת אותם וגו' . שיטתו נכחה : (יא) אשר יקם מים על ידו אליהו . כהרמל ובליקתו נעשו אצבעותיו כמעטות מים עד שנתמלאה התעלה ויראו הוא ליעשות לנו גם על ידו כמים : (יג) אל כי קרא ה' וגו' . כצעו לא תזכרו רשעתא היהו בעי עלנא רחמין ארי ומין ה' וכו' : (טו) קחו לי מנגן . מפני הכעס שסתלק' שכניח ממנו : (טז) גבי' גבים . ברות מלאים מים : ונקל

רלבג

גוזזי' : (ח) ויאמר דרך מדבר אדום . יתכן שכתב הדרך ההוא כדי שלא ירגישו והבי' שם מלך יהודה עם מלך אדום כי היה פתחו והוא הנניב ששם בו מלך יהודה : (יא) פה אלישע בן שפט אשר יקם מים ע"י אליהו . אף על פי שהיה לאליהו תלמידים רבים הנה ובר אלישע שזיה תלמיד והיה ראוי שינק' יותר מהשלמות מפני שגרת את אליהו כי השגרת הוא תמיד לפני רבו ולזה יתכן שילמד יותר ולזה נשט יהושפט שש את אלישע דבר ה' מזורק לזה כי ראה שזכע מחוקמו עם אנשי החלחמה ואע"פ שלא היה מוש מלחמה ולזה ידמ' העשה זה שאם יעטרטו ישראל לדבר ה' ינבואו שם והנה לכבודו ירדו אלו שלשה המלכין ולכבוד הש"י : (טו) ועתה קחו לי מנגן . ידוע כי הכעס מונע ההתבודדות לשכל צעת הגעת הנבואה מפני טרדת המחשבות אשר יהיה כהם הכעס ולפי שכעס מאלד אלישע על יהורם מפני שדבק בחטאת ירבעם הוצרך לדבר יכיר כעשו וירחיק לבו ולו שרתה עליו רוח הקדש : (טז) עשה הנחל הזה גבים . ר"ל שיעשו המוסיור הזה חפירות חפירות וכוונת רוח וגם עשה הש"י על דרך התוספת שומלחו החפירות אשר במישור ההוא מים וספיקו להם לשחוח הס

ואם אסתפר כה ואם אהוניה : ויאמר פנגו איתו לי נכרא דבע גנגא בכנורא ויהו בה גנג דנגנו ושירא עלותי רוח נבואה מן קדם : ויאמר פנגו אמר יי יתגביר נחרא הרין פצירין : ויאמר פנגו אמר יי קא תחיון רוחא וקא תחיון

מצודת דוד

קן גם חמי : (ט) ומלך אדום . הוא היה נצב מלך מתחת יד מלך יהודה : וישבו דרך וכו' . ר"ל הלוכו שכעת ימים ולא מלאו מים : (י) כי קרא ה' . ר"ל גזר ה' להסליח ביד מואב כי בעבור הזמחון לא יתגברו . להלכה : (יא) האין פה . האם אין פה : אשר יקם מים כי בודאוי לא בא אל המהנה להלחם כ"א בא מדבר ה' : (יג) מה לי ולך . ר"ל מה הוא האהבה והקרבה אשר ר"ל אל כהאמר עתה כדברים אלה כי אם לא היה הדבר הזה מה שאני נשא פני יהושפט :

ואתם כפיסרא וכו' ונלחמה אותם במישור . אהה כי קרא יי . אל כי קרא יי . כי רבים אשר אתנו . גדולי העיר כפדלים אותם . כראוחו אותם האבה אבה . וילך אותם שמדונה . ויושב אותם בתלה . והגם כמיתים אותם : תולדות אהרן פה אלישע . ברכות פ ספחים פה (פרובין כב) : גולא . ספחים כו מנהלכה : קחו לי מנגן . ספחים כו קח עקרים מפ"ה : וסיה כנגן . (ברכות כ) כופס ס : תולדות אהרן פה אלישע . ברכות פ ספחים פה (פרובין כב) : גולא . ספחים כו מנהלכה : קחו לי מנגן . ספחים כו קח עקרים מפ"ה : וסיה ואמרו כל הכועס אם נביא נבואתו מסתלקת ממנו מנא לן מאלישע ולשמחתו אמר קחו לי מנגן : (טז) עשה הנחל גבים . פקר

מצודת ציון

עמהם ואחריהם כמו לשם אשר ברגלי (שופטים ח) : (י) אהס . ענין לי עתה ילס : (יא) יקם . עמו : (יג) אלוני . אם לא : (טו) מנגן . ידוע לנגן : (טז) הנחל . העמק ר"ל שהיה ממתרו והתבודד עמו בכל עת : (יב) יש אותו דבר ה' . כי בודאוי לא בא אל המהנה להלחם כ"א בא מדבר ה' : (יג) מה לי ולך . ר"ל מה הוא האהבה והקרבה אשר בינינו מהו הטובה שעשית לי ומה עשיתו לך וכו' . א"כ השאל בני : קך אל נביאי חניך וגו' . הם נביאי הכפל : אל וכו' . ר"ל אל כהאמר עתה כדברים אלה כי אם כסכה ואל חשורר הדין כסכרת הספחים : (יד) אשר עמדתו לפניו . שאני כניל לעמוד לפניו כחפלה : כי לולי וכו' . ר"ל אם לא היה הדבר הזה מה שאני נשא פני יהושפט :

כח שהיה להם כח ללכת הנה והנה בצמעת זמן ואיך אמרו לו שיבקשוהו והלא הם אמרו לו כי היום ה' לוקח אזוניך מעל ראשך אלף חשבו שמה לא עלה השמים אלף נשאו רוח ה' והפריוו מבני אדם כמו שראו שנפרד מבני אדם מ' וום ומ' לילה ואלו פעמים רבות היה לו זה שהיה נפרד מבני אדם ולא היו מוצאים אותן^ו שהיו עובדיה אמר לו ורוח ה' יאשך על אשר לא אדע: (יז) ויפצרו בו הרבה לו דברים עד שמעע אליהם: עד בוש. עד אשר בושע הרבה מלומד להם שישלחו ותרצמו עד סניא: (יט) הגם כח מושב העיר טוב. עד עתה לא ראינו כי ירוחו היו בה מים רעים ולא שהיתה העיר משכלת שא"כ לא היו תומדים אותה ולא היו עובדים ג' כל החרס לבנות אותה ואלויה ג' כל האך לא רפה אותה ואם היתה משכלת מכמה שנים שישבו בה היו מתימים אותה ולא היו יושבין בה אלא נראה שמקוב היה זה הרע למים מרעת יושבי בה ומפני רוע המים היתה גם כן הארץ משכלת שהיו האנשים שוקי המים והיו מתיים דרום.

רוח מן קדם יי ורמהי ג. ג. בָּחַר מן מוֹרְיָא אוּ בָּחַר מן חִיקְיָא וְאָמַר קָא תִּשְׁקֶהוּן י" וְאֶתְקִיפוּ בֵּיהַ עַד סָנְיָא וְאָמַר שְׂקֶהוּ וְשַׁחֲהוּ חִמְשִׁין נִבְרָא וּבְעוּ תִקְתָּא יוֹמִין ד' י" חס' וְקָא אִשְׁכַּחְתוּהוּ: י" וְתָבוּ לְתוֹתִיהָ וְהוּא יְתִיב בְּיָרוּחוֹ וְאָמַר דְרֹן הָקָא אַמְרִית' לִנְוִן לָא תִינְוִן: י" וְאָמַר אֲנַשִׁי קַרְתָּא גְאָלְיִשְׁעָ הָא כְּעֵן מוֹשָׁב קַרְתָּא שְׁפִיר פְּקֵא דִרְבּוּבֵי חַוִּי וּמֵיָא בְּיָשׁוּן וְאָרְעָא מְתַבְקָא: כ' וְאָמַר אֵיתוּ לִי צְרוּחִיתָא חֲדַתָּא וְשׁוּוּ תַמְן מְקַהָא וְאַתִּיאוּ קְוֹתִיָּה: כ"א וּנְיָפַק לְמַפְקָנָא דְמֵיָא וְרַמָּא תַמְן מְקַהָא וְאָמַר כִּדְבִן אָמַר יי אִיטִיָּה דְמֵיָא הָאֲלֵוֹן וְקָא יְהוּ מְתַמְן עוֹד מוֹתָא: וּמְתַבְקָא: כב' וְאַתְסִיּוֹ מֵיָא עַד יוֹמָא הָדִין פְּתַתְנָמָא דְאִדְיִשְׁעָ דְמַרְגִל': כג' וְסְלִיק מִתַּמְן לְבֵית אֵאד וְהוּא סְלִיק בְּאֹרְחָא וַיַּגִּיקוּן וַיַּעֲרִין נִפְקוּן מִן קַרְתָּא וְאַתְלַעְבוּ בֵּיהַ וְנִצְבּוּ לִיהַ

והנה רוח הקודש מרונה בישראל: (יז) עד בוש. נתייש מהם שלא יאמרו אינו רונה להקביל פני רבו למי שנטע גדולתו אינו רונה שישבו כל זה ראיתי בתוספתא דסוטה: (יט) והמים רעים. ומחמת המים הארץ משכלת את יושביה לקברם אם כן מהו ומושב העיר טוב מכלון אמרו מן מקום על יושביה: (כא) אל מוצא המי'. שהיו נובעים מים: וישלך שם מלח. והלא מלח דבר המקלקל את המים הוא אלא גם בתוך נם: (כג) וכעדים קטנים. המטערין מן המנות: עלה קרחה עלה

נִשְׂאוּ רֹחַ יְתוּהָ וַיִּשְׁלָכְהוּ בְּאַחַד הַהָרִים אוּ בְּאַחַת הַנְּיָאוֹת וַיֹּאמְרוּ לָא תִשְׁלַח: י" וַיַּפְצְרוּ־בוֹ עַד־פִּשֵׁי וַיֹּאמְרוּ שְׂקֶהוּ וַיִּשְׁלָחוּ הַמְּשִׁים אִישׁ וַיִּבְקְשׁוּ שְׂלַש־הַיָּמִים וְלֹא מָצְאוּהוּ: י" וַיִּשְׁבּוּ אֵלָיו וְהוּא יֹשֵׁב בְּיָרוּחוֹ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם הֲלוֹא־אִמְרִיתִי אֵלֵיכֶם אֲלֵתְלָכוּ:

יש ויאמרו אנשי העיר אל---אלישע הנה---נא מושב העיר טוב באשר אדני ראה ותמים רעים והארץ משפלת: כ' ויאמר קהו---ללי גלותית חדשה ושימו שם מלח ויקחו אליו: כא ויצא אל---מוצא המים וישקד--- שם מלח ויאמר בזה---אמר יהוה רפאתי למים האלה לאיהיה מימש עוד מות ומשפלת: כב וירפו המים עד היום הנה בדבר אדישע אשר דבר: כג ויעד מימש ביתי אל והוא עלה בדברו ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו

אליהו על אלישע. וחד ונהר עליו רוח יי: נשאו ג' בקריאה וסימ' רבאו כל איש אשר נשאו לבו. לקרבה אל המלואכה לעשות אותה. פן נשאו רוח יי: שלשה ימים ר' דסמ' בקריאה וסימ' ויתנו לו מלה רבה. לבו עוד שלשה ימים דמלכים. ויבקשו שלשה ימים דאליהו. והיי יונה בסעי הרג: מים ה' דנשים בקריאה וסימ' ויצאו שם העם למים. דפאתי למים ה'לה. הוי כל צמא. ואדריהם שילחו צעדיהם. לא דעב ללחם ולא צמא למים. וחד בין מים למים:

רלבג

מרוחו מה שימשך ממנו שיעשה אלישע בדמיון המופתים שעשה אליהו ולזה חלקו לו כבוד רב ושחמתו לו ארצה: (טו) ויבליכהו באתר הברים או באתר הגאיות. ר"ל להתחבא שם כי היה רגיל אליהו בכך כמו שאמר עובדיה רוח ה' יאשך אל אשר לא אדע: (יז) ויפצרו בו עד בוש. ר"ל הרבו כל כך דברים עד שהיה לו נשת מחלוקת תמיד על דבריהם ולזה אמר להם שלחו מלך המוסר להגיהם לעשות רצונם אך דבריו היו בלוזם שבשארם שילחו היה ראוי שיונן ממנו שלא ישלחו מלך דבורו כי פעמים יש בן שהוא בלאו ולזה אמר הלא אחרתי אליכם אל חלכו כי ידע אלישע שלא יראה לאדם אליהו בזה העת כי הסתירו ה': (יט) והמים רעים והארץ משכלת. מפני שאמר אחר זה רפאתי למים האלה ולא יהיה ממש עוד מות ומשכלת ודעו כי הארץ משכלת מזד המים שהיו רעים. והנה אע"פ שקלל יבושעו מי שזכרה הנה לא מעט האנשים משנת בה אחר שתכנה שאם היה בן לא היו הנביאים יושבים שם והנה הרצון בזה הנה מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה ולזה חין אזור

העיר סבה אל שהיה הארץ משכלת אך בנחת מים הרעים וחזק הד קרה לארץ שהיה משכלת: (כב) והנה רפא אלישע המים ההם על דרך החושב בהשליכו אל מוצא המים מלח מהמלח ששמו בצלוחית חדשה ואחשוב שכבר נחר על דרך הרפואה כנהון המים אך נחר לתקנם במה שאין בו מים אחר רוחם

התולדות אהרן מושב העיר טוב. כוסמ' ז: דרשו נערים שהיו מטערין מן המנות קטנים וכוזיהו בדבריהם שהיו אומרים לו בעלותו שהיה מנושך מה שהיה מנושך בה דבר ימשך המלח כמו ויהיה לו רוחם על דרך הרפואה כנהון המים אך נחר לתקנם במה שאין בו מים אחר רוחם

מטועם על וישבו: (כ) מלח. נם בתוך נם היה כי המלח עושה המים רעים וכן ויורה ה' עץ אמרו עץ מר היה וגם בתוך נם היה: (כא) אל מוצא המי'. אל מקור המים המקום שהיו המי' וימצאים ממנו: רפאתי: בחור"ק הפ"א כבעלי הה"א ומשכלת. ולא תהיה הארץ משכלת כי מן המים היה בה השכול: (כג) וירפו המים. נעלמה האל"ק והיה כבעלי הה"א: (כג) וכעדים קטנים. כי יש גדולים ויקראו נערים אחר כי אלה הנערים היו קטנים וכן וכער קטן עמו ורו"ל דרשו נערים שהיו מטערין מן המנות קטנים וכוזיהו בדבריהם שהיו אומרים לו בעלותו שהיה מנושך מה שהיה מנושך בה דבר ימשך המלח כמו ויהיה לו רוחם על דרך הרפואה כנהון המים אך נחר לתקנם במה שאין בו מים אחר רוחם

מצודת דוד

יחזקאל כ"ג) ור"ל עדיין היא צהייתה כשהיה מאז. או מושב הוא על ובה וכו' ור"ל אף אלישע עשה כמעשה אליהו וכשהכה המים נבקעו הנה והנה וכו' ומסתמך הולך ונענה יחד כל הגשלות פגעה אלישע: (טו) וירחיה. פהוא בוקב מו הרדן: (טז) בני חיל. אנשי חיל וגמי כח ללכת הנה והנה במשמ' זמן: ורפאיהו השבו שרונם סבה אל האלהים וגושב האשך מה ורע לבקשו ולקברו: לא השלחו כי ראה ששלה עם הגוף ומגדול העטוה לא אמר להם מה שראה: (ח) עד בוש. כבחת המים משכלת. וכאחר המים משכלת יושביה: (כא) אל מוצא המים. פלה קרחה. לפי שאלויה רבו היה בעל שער ואלישע היה קרחה אמרו בלעז והתול עלה קרחה כאלו אמרו רבך וכלא אמרו איך במעלה כעשו כי הוא היה בעל שער

מצודת ציון

וכנסה: (טו) נחה. ענין נחיה: סגאיות. מל' גיא ועמק: (יז) ויפצרו. ענין חיפור כמו ויחילו עד בוש להעביר האדם מרגלו כמו וישר בו ויקח (ב'אשם לג): כיש. ענין חיפור כמו ויחילו עד בוש (טו'טטים ג): (יט) מושב. מל' ישיבה: משכלת. הורגה אנשיה כמו ומשכלת גיך (יחזקאל ג): (כ) צלוחית. הרגום על צלוחית (שמות טז) היא צלוחית: (כא) מוצא. מקום הנביעה: מוצא ומשכלת. הוא היה ושל דבר נמי: (כב) וירפו. מל' רפואה: (כג) ויתקלסו. וילעגו כמז

בידי: אם תראה אותי לוקח מאתך. או אוכל לעשות לך יותר ויותר: ויהי לך
ואם אין לא יהיה שאין היכולת בידי: (יב) אבי אבי רכב ישראל. רבי
וי דע לבון לישראל צללותיה מרחיקין ופרשין: (יד) איה ה' אלהי אלוהיו.
וצבעתהי שטחיה כי מי שני ברוחו אלו: אף הוא ויכה את המים. אף הוא.
ורקו ר' אליעזר בנו של רבי
הי הגלילי גדולה חזיית אלישע
גלים של אלוהיו שבתפלה
ות שניה' ועכשיו זכותו יחידו:
(ז) פן נשאו רוח ה'. אפשר
לע אמרו לו הידעת כי היום
לוקח את אדוניך ועכשיו נעלם
הס היכן הוא מלמד מיום
וגו אלוהיו הלכה ונסתלקה
מ הקודש מן הנביאים ושז
ל

רלבג

ל אשר ימנע לו: (י) אם
תראה אותי לוקח מאתך.
מ לו זה על דרך המופתים
מחדשים כאלו יאמר שאלו
אלה אותו בעת הלקחו מעמו
לוקח את כספרה השמים אז
יחדש לו על זד המופת שיאצל
הרוח אשר על אלוהיו מה
שלם בו מה שבקש אלישע ואו
וכ אלוהיו אדרתו כדי שיחזיק
ה אלשע וקהי כלי מה
ששלחת ה המופת הלא אמרו אס
אלישע היה מנזה גחוי שיקח
שענת אלישע בידו להחיו' בו
השומת וכן תמלא שעל זד
מופת נחמדש בצד' אלוהיו
ה שזור אלישע בעשי' המופת'
זכר צרו וולתנו צלמרו אס
ראה אותי לוקח מאתך יהי
ר כן צלמים אחרים ואשר
שזכר אמתו הוא מה שזכרנו
ואת נאות לשון ולענין וזה כי
צקס אמרו אס תראה אותי
לוקח מאתך שמשכיל תציאות
שכל הכפרד והוא שכל אלוהיו
חרי הפרדו מהחמר והלו
סכימו צהכרת שיהיה זה
ענין מות לאלוהיו וכזר צלרנו
זה בלתי אפשר וקצתס אמרו
ס תראה אותי לוקח מאתך
ל שחקוקו עתי בכל הסודות
שר אמה נוכך בהם מפני
אותך שאני לוקח מאתך ולא
מנא זה לך ממני וולתי כזה
וא מנא שעתו יחד אחר כל זה
מה שיתכן בו זה הענין גם לא
היה מספיק מן קצר כמו זה לזה
הענין לפי מה שאחשב: (יא) והנה
רכב אש וכוסי אש שפרדו בין שניהם
זה מה שחשב: (יב) אבי אבי רכב
ישראל ופרשין. הנה כמו שהתלמידים
קראים בניס כמו בני הנביאים כן
הרז יקרא אב כי הוא המוליד שכל
התלמיד יקראו רכב ישראל ופרשין
כאלו יאמר שהוא החוקק והחוקק
של ישראל במלחמ' לזה ה' רכב
והפרש' אשר בהם יגברו במלחמה:
(יד) אף הוא ויכה את המים
ויחאו הנה והנה. ר"ל אף הוא
כאשר הכה את המים הנה נחשו
תכף הנה והנה. אחשב כי לא
הכה אותם אלא פעם אחת וצפעת
היה אמר איה אלוהיו והנה הנה
הנה והנה: (טו) מכה רוח אלוהיו
על אלישע. ר"ל שכבר האזילו

אס יהיה כך כח רוח אלהים שתוכל
לראותי כשאלקח מאתך ידעתי כי
מאת האל יהיה שיהיה לך כמו
ששאלת: לקח. פעל עומד מצנין
שלא נוכר פעלו לפיכך הוא קמוץ:
(יא) ויעל אלוהיו בסערה. כמו שפירשו
והפרש' הגוף האווירי כמו אשר
תעוף בשמים ולענין הרוח השמים
העליונים עם המלאכים שיכנו
להם השמים כמו הללו את ה'
מן השמים ואלוהיו נעשה רוחני
והגוף כלה באש העליוני ושז
כל יסוד אל יכודו ואלישע ראה
העלותו מן הארץ וצוהתו לאויר
ראה דמיון רכב אש וכוסי אש
שהפריד בין שניהם כלומר
בראותו כי כפרד ממנו מעת
אשר הועלה וכן בגדיו כלו באש
וולתי האדרת שפלה מעליו
כדי שיקחנו אלישע להכות זה
המים ואס כדברי ר"ל שהיה
לו כפלים צרוח ממה שהיה
לאלוהיו תימה הוא מה צורך
היה לו אדרת לחות זה המים
והנה חפ' עס האדרת לא
נחת המי' עד שאמר איה ה'
אלהי אלוהיו ואס חתמר לא
כפלה האדרת לצורך אלישע
אלא כיון שנעשה רוחני נפלה
האדרת מעליו אס כן שאר
בגדיו למה לא נפלו ג"כ:
(יב) ואלישע ראה. ראה
העלותו מן הארץ ולא ראהו
עוד כי רכב אש וכוסי אש
הפרידו בין שניהם: אבי אבי.
התרגומו רבי רבי וכן תלמידי
הנביאים נקראו בני הנביאים:
רכב ישראל ופרשין. התרגומו
דע לבון לישראל צללותיה
מרחיקין ופרשין: ויקרעס
לשנים קרעים מכהן סמכו
רז"ל שקייב אדם לקרוע על
רט שלמו הכמה ואותו הקרע
זינו מתאחה לעולם לפי שגח'
לשנים ממחמע שנאמר ויקרעס
אני יודע שהוא לשנים אס כן
מה ת"ל לשנים שיראה בהן
הקרע לעולם: (יד) איה ה'
אלהי אלוהיו. ת"י כן ואמר
קבל בעותי ה' אלוהיו דללוהיו
ולפי פשוטו איה הוא שאינו
מראה כח הצות לי כמו שעשה
לאלוהיו בלחות המי': אף הוא
ויכה את המים. אף הוא
נעשה לו גם והכה המים פעם
הנה והנה וי"מ אף הוא

לְשָׂאֵל אִם־תֵּרְאֶה אֹתִי לִקַּח מֵאֵתְךָ
יְהִי־לְךָ כֵּן וְאִם־אֵין לְאִיְהוָה־יָא וְיָהוּ
הַמַּה הַלְכִים הַלֹּךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב־
אֵשׁ וְכוֹסֵי אֵשׁ וַיִּפְרְדוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם
וַיַּעַל אֲלֵיהֶם בַּסַּעֲרָה הַשְּׂמַיִם :
יְבֹאֲלִישֶׁע רָאָה וְהוּא מִצַּעַק אָבִי וְאָבִי
רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפְרָשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד
נִיחָוֶן בְּגִדָיו וַיִּקְרַע־ם לְשָׁנִים
קְרָעִים : יג וַיִּרְם אֶת־אֲדָרֶת אֱלֹהֵיו
אֲשֶׁר נִפְלָה מֵעָלָיו וַיִּשָּׁב וַיַּעֲמֵד עַל־
שֹׁפֶת הַיַּרְדֵּן : יד וַיִּקַּח אֶת־אֲדָרֶת
אֱלֹהֵיו אֲשֶׁר־נִפְלָה מֵעָלָיו וַיַּכֶּה אֹתָם
הַמַּיִם וַיֹּאמֶר אֵיה יְהוָה אֱלֹהֵי אֱלֹהֵיו
אֶפְהִיָּוָא וַיַּכֶּה אֶת־הַמַּיִם וַיַּחֲצֵו הַנְּהַר
וַהֲגָה וַיַּעֲבֵר אֱלִישֶׁע : טו וַיִּרְאֶהוּ בְנֵי־
הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר־בִּירְחָיו מִנְּגֵד וַיֹּאמְרוּ
נַחֵחַ רוּחַ אֱלֹהֵיו עַל־אֱלִישֶׁע וַיָּבֹאוּ
לְקִרְאָתוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֶי־לוֹ אַרְצָה :
טז וַיֹּאמְרוּ אֲלָיו הִנְהֵנָּה יִשְׂאֶת־
עֲבֹדְךָ חַמְשִׁים אַנְשִׁים בְּנֵי־חֹר
יָכֶוּ גַּם וַיִּבְקְשׂוּ אֶת־אֲדָרְתָּךְ פָּנֶי־
וַקְּגִידוֹ לִיהַ עַר אַרְעָא : טז וַיֹּאמְרוּ לִיהַ קָא בַּעֵן
בְּנֵי חַיִּילָא יִיְדוּן בַּעֵן וַיִּבְעוּן יְת רַבּוּןָה דְקָמָא בְּמִגְדָה

אם תהיו יתי דאנא
מיבגר מרותך יהי קד בן
ואם לא לא יהי: יא ותהה
עד דאינון אזקין מיור
ומקלקין והא רתיבין
דאשתא וסוסון דאשתא
ואפרישו בין פרוהון וסדיקין
אזיהו בעדעזא קצית
שמיא: יב ואלישע חזי
והוא מצוח רבי רבי רטב
קחון הישראך בצרותיה
מרתבין ופרשין וקא
תוהי עוד ואתקף בדבושיה
ופדקינון קתרין סדיקין:
יג וארים ית שושפא
דאלהיו די נפכת מניה
ותב קם עד פיה ירדנא:
יד ונסוב ית שושפא
דאלהיו דנפכת מניה
ומחא ית מנא ואמר קביד
בעוזי יי אצחיה דאלהיו
אף הוא ומחא ית מנא
ואתפריגו קבא ולבא ועבר
אלישע: טו וחזוהי תקמדי
גבניא דבירחו מקבדי
ונאמרו נחת רוחיה דאלהיו
על אלישע ואתו קקדמוניה
אית עם עבדך תמשין גברין
במגיה

לקח ה' וסי' נספר בסדר בראשית: וירם ח' בקריאה וסי' ויעשו כן משה ואהרן. וירם משה את ירו. ררם הטבח
את השוק והעלה. וירבעם בן נבט אפרתי הוה. וירם אדרת אלוהיו. וירם קרן לעמו. ואשפע את האיש.
וירם יאשיהו לבני: נתה ג' מלעיל וסי' נחה ארם על אפרים. נחה שקפה כל הארץ. נחה רוח
תולדות אהרן אס תראה. פקדס שס זוכר וישב: והנה רכב אש. מעניתו כועה מט (כוכות ח): ויעל אלוהיו. ככהה:
ואלישע ראה. מ"ק בו כהד' ס פא עקודס בער קד (מ"ק פג): ולא ראהו עזר. מ"ק כס: ויהקן כנגדיו.
שס ככ בו: אף הוא. עקדים ס' יס:

מצודת ציון

ימנע לו (דברים כא): הקשות. מל' קסס: ואס אין. ואס לא: (ג) וירם. מלשון הכתם
והגבהה
לשנים קרעים. ר"ל לשני תוכחות:
אף הוא. ר"ל אף הוא צוהימו כל עם ולא נשתנה ודונמחו עתה זינו תזוזייה והיא
יחזקאל

מצודת דוד

יהיה לך כן כי אז נכפלה מעלה אלוהיו
כל הדבר שיש בו אז: (יא) והנה רכב אש
היה רכב אש וכו': (יב) ואלישע רואה. בעת שנקח: אבי אבי. רבי רבי שהיה לישראל לעזור מול האויב כמו רכב ופרשין כה"י: לשנים קרעים. ר"ל לשני תוכחות:
אף הוא. ר"ל אף הוא צוהימו כל עם ולא נשתנה ודונמחו עתה זינו תזוזייה והיא
יחזקאל

אל. לשון חולי: (יו) וימלך יהורם תחתיו. אחיו היה: בשנת שמיים יהורם בן יהושפט. אבשר לומר כן והלא מלך בשנת י"ט ליהושפט שהרי אחזיה מלך י"ו ומלך שתיים ובסמך נמי כהני בשנת י"ח ליהושפט מלך יהורם ויהושפט יחד עשרים וחמש שנים קודם ימות גלעד ובשכר שזעק חלה שבע שנים ומאחזה שעה א חמוה לבנו: (ה) בסערה. רוח

רלבג

ס לא היה מסכים לבא עם זר הכול אל המלך ליראתו המלך הכול ומאחזל אתו: (ז) בשנת שמיים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה. יש נכאן שפך חוק והוא שלא יתכן שיהיה זרובו עד שנת שמיים ליהורם יהושפט וזה שכבר מלך בשנת שבע עשרה ליהושפט ולא מלך אס שמי' שני' כמו שקדם וזר מלך יהושפט עשרים וחמש גה ולזה לא יתכן שנאמר התחיל למלך יהורם בן אחאב שנת שמי' ליהורם בן יהושפט וס אמרנו שכבר התחיל למלך יהורם בן יהושפט בחיי אביו מעת וזו אחאב יהנה לא יתכן מה אמר ואת הממלכה נתן ליהורם הוא הבגור שהרי החיוב בה בחייו והנה זכר כמה שיבא כי שנת חמץ ליהורם בן אחאב לך ישראל ויהושפט מלך יהוד' לך יהורם בן יהושפט מלך יוד' זה ויהוד' ויהושפט עוד ספק שנת אחת עשרה ליהורם בן אחאב מלך אחזיה על יהודה ומקום: אחר כהן כי בשנת שמיים עשרה ליהורם בן אחאב לך אחזיה על יהודה וזה

תיקור נפשי בעיניך: ^{כ"ד מ"ל} וידבר מלאך יהוה אל-אליהו רד אותו אל-תירא מפניו ויקם וירד ^{כ"ד מ"ל} אותו אל-המלך: וידבר אליו כהן אמר יהוה יען אשר-שלחת מלאכים ^{כ"ד מ"ל} דרש בבעל זבוב אלהי עקרון המבלי אין-אלהים בישראל לדרש בדברו לכן המשה אשר-עלית שם לא-תדר מפנה כרמות תמות: ^{כ"ד מ"ל} וימת בדבר יהוה אשר-דבר אליהו וימלוך יהורם תחתיו ^{כ"ד מ"ל} בשנת שמיים ליהורם בן-יהושפט מקד יהודה כי לא-היה לו בן: יח ויתר דברי אחזיהו אשר עשה הלוא-תמה בתובים עלי-כפר דברי תימים למלכי ישראל: ^{כ"ד מ"ל} ב א ויהי בהעלות יהוה את-אליהו בסערה השמיים ^{כ"ד מ"ל} רכיו: החבלי ד' וס' נססר בסדר בשלח. בהעלות ג' וס' ויהי בהעלות ה' את אליהו. בהעלות העולה והחלבים. בתחי אתך עיר נחרבת:

דבור: רד אותו. פי' עמו וכן וירד אתו אל המלך ירד עמו והלך אל המלך כי השר עלה אל קצה הדר ואליהו היה בראש הדר: (טו) אל תירא מפניו. כי מתירא ה' שולוכו למלך וכו' ירא מן המלך מפני שהנבא עליו רע שימות או היה ירא מפני איובל אתו: (יו) בשנת שמיים ליהורם בן יהושפט. היאך ה' זה והלא אמר למט' כי מלך בשנת י"ח ליהושפט ויהושפט הלך עמו למלחמת מואב והנה ה' מלך בחייו יהושפט שבע שנים כי יהושפט מלך כ"ה שנים אלא שיהושפט המלך את יהורם בן בחייו מפני מחלוקת אחיו כמו שאומר בדברי הימים ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ומה ה' צריך לומר זה ידוע הוא כי המלוכה היא לבעור אלא שגראה כי היה ממלוקת בין בניו לפיכך נתן לו המלוכה בחייו ומלך בחיי אביו שבע שנים ובשנת שמיים למלכות יהורם זו שנת בחייו אביו מלך יהורם בן אחאב על ישראל: כי לא היה לו בן. לא היה לאחזיהו בן לפיכך מלך יהורם אחיו תחתיו ובסדר עולם בשנת שמיים ליהורם בן יהושפט אבשר לומר כן והלא הוא מלך משנת שמונה עשרה ליהושפט אלא לענין שנאמר ויעזר יהושפט וכו' עזרו ויסורם אליהם ממנו ראוי היה יהושפט ליהרג בחוזה שבע לפי שהיה עוז לרשע ובשכר שזעק חלה לו האל ז' שנים ועלו לבנו ועוד נכתבנו: (ה) בסערה. כקמץ חטף הסמך אמר בסערה ולא אמר כן למט' אלא רכב אש וסוסים אש רוח סערה' ה' עמסה כמו שאמר ויעל אליהו בסערה אלא הנראה לאליהו אמר רכב אש וסוסים אש רוח סערה' כמו שהעלה אותו מן הארץ אל האויר כמו שמעלה הדברים הקלים בן העלת' אותו בצרון האל על גלגל האש ושם נשרפו בגדיו וזלמיו האדרת וכלה נשרו ועצמו והרוח שבה אל האלויים אשר נתג' ומה שנרא' רכב אש וסוסים אש לאליהו להודיע בו כי בעלותו עלה מישראל רכבו ופרשו כמו שאמר אליהו אביו רכב ישראל ופרשו ודעת המונינו גם כחמינו כי הכניסו האל בנן עין עם גופו כמו שהיה אדם הראשון קודם שחטא וכן

הוא מכוויב שיהיה פירושו כן כי אי אפשר שיהיה הרצון בו שהיה נפתח חמש ליהושפט לו שנת החמש ליהורם בן אחאב הוא שנת עשרי' וחמש ליהושפט אחר שכבר מלך אז יהורם בן יהושפט וזוה הדרך נהמך יעד שהחילה השנה ישנה כל אלו הפסוקים ומה צעני שהשנה שאלך זה אחזיה היתה שמה עשרה ליהושפט ר"ל שכבר עברו לו שבע עשר' ובמלך יהורם עברו ליהושפט שמונה עשרה שנה ושנה עשרה ובשנה שבערו חמש שנים ליהורם בן אחאב מלך ישראל מלך יהורם בן יהושפט מלך יהודה וכו' שם ספק כי כשעברו לאחאב ארבע שנים מלך יהושפט ונשארו לאחאב י"ח שנים מקוטעים ולזה לא עברו ליהושפט חמש שנים ליהורם בן אחאב והיה בשנה השמיים עשרה שנה והיה בשנת השמיים עשרה שנה ויתר היה קמתו מהשנה הראשונה ליהורם בן יהושפט והקמתו היה מהשנה השמיית ונחשב לו זה שמה שנים ולא היה ידוע אס שש שנים ויתר מעט ולפי שהשנה הראשונה ליהורם בן יהושפט לא הייתה אלא זמן מועט מאד כמו שבארנו הנה לא נראה בזמן ההוא היות מלך יהודה נלחץ משתחף עם מלך ישראל בהנהגת ישראל ולא הראה לו זה עד בא השנה השנית ליהורם מלך יהודה והנה זוה הדרך נתישב כל זה בלי שום ספק: (ה) בהעלות ה' את אליהו בסערה השמים. אי אפשר שיוכן שהעלהו השמים כי לא יעלו שם אלו הגופות אבל הכוונה בו בגובה האויר כאמרו ערים גדולות צלורות בשמים ומגדל וראשו בשמים והנה שמהו רוח ה' במלכות ה' אל מקום לא מודע עדיין והוא חי שם כמו

מצורת דוד

שנים כי אז נהרג אחאב ומיד מלך בנו אחזיה ומי מלכו שתיים ומח וביד מלך יהורם אחיו: כי לא וכו'. שומלך תחתיו ולזה מלך אחיו: ב (ה) בהעלות. בשנת בא הזמן שהעלה ה' את אליהו ע"י רוח סערה אל השמים הלך אז אליהו עם אליהו וכו'

על שדברו בודן: ועמה. האיל ואמי בחתי בהכנעה: (פו) רד אותו. רד עמו: וירד אותו. י"ד עמו: (ח) וימלך יהורם. אחי אחזיה בן אחאב: בשנת שמיים ליהורם בן יהושפט. ארז"ל מעט שהלך יהושפט אל רמות גלעד לעזור לאחאב מונין המלכות גם לבנו על כי היה ראוי ליהרג אז על שער לרשע והעת ההוא הם שמי

מרכים ב א

רלבג

הלך לקראת מלאכי מלך שומרון
 ואמר להם מה שזכו השם :
 (ז) מה משפט האיש . ר"ל מה
 מנהג האיש וכן וכך משפטו
 כל הימים : (ט) וישלח אליו שר
 חמשי' וחמשי' . ר"ל ששלח
 לאלוהו לכבודו לקרוא לו שר
 גדול שסיו חמשים איש האלכים
 לפניו והלכו עמו החמשי' איש
 בהם : איש האלכים המלך
 דבר רדק . ידמה מדבריהם שהם
 היו רוצי' להביאו עמהם בהכרח
 מצד מצות המלך ולזה אמרו לו
 שיבא במצות המלך והרגיש
 אליהו מעניו' שאם לא יסכים
 ללכת מעצמו יקחוהו בכח
 למלאת מצות המלך ולזה אמר
 להם כי מאחר שהם קוראים
 אותו איש האלכים הנכח מה
 הצד אינו מחת המלך ולא יעלו
 בחוקם עמו ולזה אמר ואם איש
 אלכ' אני תבא אש חן השמים
 ותאכל אותך ואת חמשיך .
 ולפי שהשר השני דבר אליו גם
 כן כולו' שדבר אליו הראשון
 עשה אליהו שירדה אש גם כן
 ואכלה אותו ואת חמשי' אחרים
 השר השלישי לא הראה שיבא
 אליו בכח אבל כל אליו בתחונתו'
 ולזה לא עשה אליהו דבר כנגדו
 וגם

מִצְוֹת תְּמוֹת וַיִּקַּח אֵלֶיהָ : ה וַיִּשְׁוֹבוּ
 הַמַּלְאָכִים אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מַה־
 זֶה שְׂבַתְכֶם : וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ עָלָה
 לְקִרְאֹתֵנוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ לָכוּ שָׁבוּ
 אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֲתֶכֶם
 וּדְבַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה הַמַּבְלִי
 אֶת־אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל אַתָּה שָׁלַח
 לְרֹאֵשׁ בְּבַעַל זְבוֹב אֱלֹהֵי עַמְרֹן לָכוּ
 הַמְּזִיבָה אֲשֶׁר־עָלִיתָ שֵׁם לֹא־תִרְדּוּ
 מִמִּצְוֹת בְּרִימֹת תְּמוֹת : ז וַיִּדְבֹר
 אֲלֵיהֶם מָה מִשְׁפַּט הָאִישׁ אֲשֶׁר עָלָה
 לְקִרְאֹתְכֶם וַיִּדְבֹר אֲלֵיהֶם אֶת־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה : ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ
 בְּעַד שְׁעָר וְאֶזְרוֹ עוֹר אֶזְרוֹ בְּמִתְנֵינוּ
 וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַתְּשִׁבִי הוּא : ט וַיִּשְׁלַח
 אֵלָיו שֵׁר חֲמִשִּׁים וְחֲמִשִּׁים וַיַּעַל אֵלָיו
 וַהֲנֵה יֹשֵׁב עַל־רֹאשׁ הַהָר וַיִּדְבֹר
 אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ דָּבָר רָדָה :
 י וַיַּעֲנֶה אֵלֶיהוּ וַיִּדְבֹר אֶרְשֶׁר
 הַחֲמִשִּׁים וְאִם־אִישׁ אֱלֹהִים אֲנִי
 תִּרְדּוּ אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֶתְךָ
 וְאֶת־חֲמִשֵּׁיךָ וְתִרְדּוּ אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם
 וְתֹאכַל אֶתְּךָ וְאֶת־חֲמִשֵּׁיךָ : יא וַיִּשָּׁב
 וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שֵׁר־חֲמִשִּׁים אַחֵר
 וְחֲמִשִּׁים וַיַּעַן וַיִּדְבֹר אֵלָיו אִישׁ
 הָאֱלֹהִים כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ מִתְּרַה רָדָה :
 יב וַיַּעַן אֵלֶיהָ וַיִּדְבֹר אֲלֵיהֶם אִם־אִישׁ
 הָאֱלֹהִים אֲנִי תִרְדּוּ אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם
 וְתֹאכַל אֶתְךָ וְאֶת־חֲמִשֵּׁיךָ וְתִרְדּוּ אֵשׁ־
 אֱלֹהִים מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֶתְּךָ
 וְאֶת־חֲמִשֵּׁיךָ : יג וַיִּשָּׁב וַיִּשְׁלַח שֵׁר־
 חֲמִשִּׁים שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשִּׁים וַיַּעַל וַיִּבְאֵ
 שֵׁר־חֲמִשִּׁים הַשְּׂרִישִׁי וַיִּכְרַע עַל־
 בְּרַפְיָו וַלְגַגֵּר אֵלֶיהוּ וַיִּתְהַלֵּךְ אֵלָיו
 וַיִּדְבֹר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים תִּיקֹר־נָא
 נַפְשִׁי וְנַפְשׁ עַבְדֶּיךָ אֵלֶּה הַחֲמִשִּׁים
 בְּעֵינֶיךָ : יד הִנֵּה יִרְדֶּה אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם
 וְתֹאכַר אֶת־שְׁנֵי שָׂרֵי הַחֲמִשִּׁים
 הָרִאשֹׁנִים וְאֶת־חֲמִשֵּׁיהֶם וְעַתָּה

מִצְוֹת תְּמוֹת : ז וַיִּדְבֹר
 אֲלֵיהֶם מָה מִשְׁפַּט הָאִישׁ אֲשֶׁר עָלָה
 לְקִרְאֹתְכֶם : ח וַיִּדְבֹר אֲלֵיהֶם אֶת־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה : ט וַיִּשְׁלַח
 אֵלָיו שֵׁר חֲמִשִּׁים וְחֲמִשִּׁים וַיַּעַל
 אֵלָיו וַהֲנֵה יֹשֵׁב עַל־רֹאשׁ הַהָר
 וַיִּדְבֹר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים הַמֶּלֶךְ
 דָּבָר רָדָה : י וַיַּעֲנֶה אֵלֶיהוּ וַיִּדְבֹר
 אֶרְשֶׁר הַחֲמִשִּׁים וְאִם־אִישׁ אֱלֹהִים
 אֲנִי תִרְדּוּ אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל
 אֶתְךָ וְאֶת־חֲמִשֵּׁיךָ : יא וַיִּשָּׁב
 וַיִּשְׁלַח אֵלָיו שֵׁר־חֲמִשִּׁים אַחֵר
 וְחֲמִשִּׁים וַיַּעַן וַיִּדְבֹר אֵלָיו אִישׁ
 הָאֱלֹהִים כֹּה־אָמַר הַמֶּלֶךְ מִתְּרַה
 רָדָה : יב וַיַּעַן אֵלֶיהָ וַיִּדְבֹר אֲלֵיהֶם
 אִם־אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲנִי תִרְדּוּ אֵשׁ
 מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל אֶתְךָ וְאֶת־
 חֲמִשֵּׁיךָ : יג וַיִּשָּׁב וַיִּשְׁלַח שֵׁר־
 חֲמִשִּׁים שְׁלֹשִׁים וְחֲמִשִּׁים וַיַּעַל
 וַיִּבְאֵ שֵׁר־חֲמִשִּׁים הַשְּׂרִישִׁי וַיִּכְרַע
 עַל־בְּרַפְיָו וַלְגַגֵּר אֵלֶיהוּ וַיִּתְהַלֵּךְ
 אֵלָיו וַיִּדְבֹר אֵלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים
 תִּיקֹר־נָא נַפְשִׁי וְנַפְשׁ עַבְדֶּיךָ אֵלֶּה
 הַחֲמִשִּׁים בְּעֵינֶיךָ : יד הִנֵּה יִרְדֶּה
 אֵשׁ מִן־הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַר אֶת־שְׁנֵי
 שָׂרֵי הַחֲמִשִּׁים הָרִאשֹׁנִים וְאֶת־
 חֲמִשֵּׁיהֶם וְעַתָּה

מצודת ציון

(ז) משפט . ר"ל מנהג : (ח) מה הפוך
 והמשיב כלבים וחמשי' . הוא הפוך
 עמו שר חמשים וחמשי' שלישי :
 כחשו

על ראש ההר ח' דסמי' וס' והיה
 נכון לכק . ריעבר רוד העבר .
 וישלח אליו שר חמשים . אלף
 אחר ספני נערת אחד . זאת תורת
 הבית על ראש ההר : ואם איש ג'
 בקריאה וס' ואם איש עני הוא .
 ואם איש אלהים אני . ואם איש
 שפתים יצדק . אנ' : החמשים
 ח' בקריאה וס' נכסר בכסד קרה :
 אלה ה' וס' ומלאך ה' רבר .
 חבתייה ולכן כה אמר ה' הפסה .
 ואזור עור אזור . יען אלהים
 דבר אלהים . הנה אבני שולח .
 חדר ויערשיה ואלה . וכל עגרא

תולדות ארץ ואזור מוד . עקודס
 שכל פד . שר
 כחמשים . שס שער קנ

מצודת דוד

(ז) מה משפט האיש . מה תאר
 ומלבושו : (ח) בעל שער . הוא
 ממדל כשער הרבה והטור הוא
 בהגורה של שור : (ט) והמשי' .
 עם המשי' האלכים אשר הוא
 שר עליהם : המלך דבר רדק .
 כלאמר רד במצות המלך כי אלקד
 פס אלכ' : (יג) תיקר נא נפשי
 תהא נפשי יקרה ומחוכה בעיניך
 לכל חמשים נפשי : (יד) ותאכל וט'
 ט

פרץ ה' את מעשיך : (כג) בשנת שבע עשרה ליהושפט . יש מתמיהים על המקרא הזה לפי שנאמר באחאז שמלך עשרים ושתים ויהושפט נאמר שעמד בשנת ארבע לאחאז נמצא שכלו ימי אחאז בשנת תשע עשרה ליהושפט וכאן הוא אומר שמלך אחזיהו בשנת י"ו ליהושפט אך בדקתי ומצאתי בדברי הוימים

לפי כשאמר לו אחזיהו שיחזר עמו פעם שנית בחיות ולא אזה נהושפט : נשכרה . כן כתיב וקרי נשכרו אללא לא נשכרו בדרך אחד אללא נשכרה כל אחז ואחז לדדה : (נא) נעיר דוד אביו . אמר אביו בעבור שהלך בדרכיו : (נג) בשנת שבע עשרה ליהושפט . והלא בשנת ארבע לאחאז מלך יהושפט ואחאז מלך עשרים ושתים שנה היוצא מהם

מלכי ישראל שאינו מדקדק במנין שנותיהם ואם עמד בזקף שנה מונה אותה לו בתחלתו ואינו מונה אותה לו במקו' אחר לבד אני אומר בשנת ארבע לאחאז שאמר בעמידתו של היהושפט לא נמנית עמו שנה דראשונה של אחאז וכן אתה מוצא ברובם וגם שנה שעמד היהושפט לא נמנית בשנת שבע עשרה הללו :

(ז) בעד השבכה . גרדל"ה בלע"ז . אומר אני שרגילים ואורגו שתי וערב בנסרים ארוכים וקצרים שקורין (לטע) קטטיל"ז בלע"ז ועשין קצרים קצרים כעין שבכה וקרוי ירדוני בלע"ז . ואני שמעתי שבכה ווי"ץ בלע"ז ובשלו אשכנו וזוידל שטיג כמו שפירשתי בזוליס ועלו (מלכים א' ו' ח') ויחל

באניות ולא אבה יהושפט : נא ויששב יהושפט עמי אבתיו ויקבר עם אבתיו בעיר דוד אביו וימלך יהורם בנו תחתיו : נב אחזיהו בן אחאז מלך על ישראל בשמרון בשנת שבע עשרה ליהושפט מלך יהודה וימלך על ישראל שנתים : נג ועש הרע בעיני יהוה ויקר בדרך אביו ובדרך אמו ובדרך ירבעם בן נבט אשר החמיא את ישראל : נד ויעבד את הפעל וישתחוה לו וירבעם את יהוה אלהי ישראל בכל אשר עשה אביו : נה ויפצע מואב בישראל אתרימות אחאז : נו ויפד אחזיהו בעד השבכה בעליתו אשר בשמרון ויהל וישלח מלאכים ויאמר אלהם לכו דרשו בבעל זבוב אדתי עקרון אסיאתיה מחלי זה : נז ומלאך יהוה דבר אל אליה התשבי קום עליה לקראת מלאכי מלך שמרון ודבר אלהם המבלי איך אלהים בישראל אתם הלכים דרשו בבעל זבוב אדתי עקרון : נח ולכן פה אמר יהוה הנפטה אשר עקרת שם לאתהרד מפונה פי תולדות אהרן המכני . עקידה שטר ק :

מה

ודבר י"א בקריאה וס' ועתה קום צא ודבר . ומלאך ה' דבר אל אליה . ויהי המה חולבים . או תקרא נה' יענה . אם תשוב משבת רגליך . אין קורא בצדק . ועתה יען עשותכם . מן שלש עשרה שנה ליאשיהו בן אמון . הוקם את דברי יחזקאל . ודבר אלהם דרשו פסוק . ועל הר סיני דרת : ולכן ה' בקריאה וס' ולכן נשבעתי לבית עלי . הגה ה' מעלה . המטה אשר עליה בה . יחכה ה' להנבט ב' בו . וס' בלשון ארמי עלי . סלק לערסא ומחבי רחמין :

מצודת ציון

א (ב) השבכה . מעשה רמת וכן שכיס מעשה שבכה (מ"א ו') כנעל וזכור . כן שם הע"ז : (ג) מלאכי מעשה :

א לקרא קום לשבנתיה שריא בישראל אהיון אולון קמבע בבעל זבוב מעות עקרון : ד ובבן בידן אמר יי ערסא דסקיקמא ממן לא תיחות

באניות ולא אבה יהושפט : נא ויששב יהושפט עמי אבתיו ויקבר עם אבתיו בעיר דוד אביו וימלך יהורם בנו תחתיו : נב אחזיהו בן אחאז מלך על ישראל בשמרון בשנת שבע עשרה ליהושפט מלך יהודה וימלך על ישראל שנתים : נג ועש הרע בעיני יהוה ויקר בדרך אביו ובדרך אמו ובדרך ירבעם בן נבט אשר החמיא את ישראל : נד ויעבד את הפעל וישתחוה לו וירבעם את יהוה אלהי ישראל בכל אשר עשה אביו :

א ויפצע מואב בישראל אתרימות אחאז : ב ויפד אחזיהו בעד השבכה בעליתו אשר בשמרון ויהל וישלח מלאכים ויאמר אלהם לכו דרשו בבעל זבוב אדתי עקרון אסיאתיה מחלי זה : ג ומלאך יהוה דבר אל אליה התשבי קום עליה לקראת מלאכי מלך שמרון ודבר אלהם המבלי איך אלהים בישראל אתם הלכים דרשו בבעל זבוב אדתי עקרון : ד ולכן פה אמר יהוה הנפטה אשר עקרת שם לאתהרד מפונה פי תולדות אהרן המכני . עקידה שטר ק :

תולדות אהרן המכני . עקידה שטר ק :

שר לפי המנין שהוא נאמר בו שמלך כ"ב שנה שהרי בשנת ל"ה דאבא התחיל למלוך ונחשב' לו שנה מהשנא' מהשנה ההיא ומלך אחר השנה ההיא שלש שני' שהרי מ' אחזת שנה מלך ובהיות הענין כן הנה עברו ד' למלכות אחאז למנין השנים שאמ' שמלך עשרים ושתים שנה והתחילה השנה החמישי' וידמה שכבר עבר ממנה מעט שמלך יהושפט כי לא מלך תכף ברבע שמה אביו ואחר זה לא נשלמו י"ו שנים שלמות ליהושפט כשנכנס אחאז מעט משנת הכ"ג אך עכ"פ היתה נכנסת השנה השמונה שר' כשנמנה ממותת אבא . ואפשר שנה' הוא היוקר כנון כי הרגון באמרו בשנת ד' לאחאז שכבר עברה שנה אחת וזוה אמר במקום את' תמורה זה בשנת עשרה עשרה ליהורם וכן מה שאמ' בשנת י"א ליהורם ונצרו לו שבע עשרה שנה וכן מה שאמר שיהורם בן אחאז מלך בשנת שמה עשרה שנה ליהושפט ר"ל שכבר ימנו . הוא אובל כי בן איובל היה : (ה) ויפצע מואב בישראל אחרי מות אחאז . כבר זה להעו' שיתר רעות היו פעלות אחזיהו מפעלות אחאז כי אחאז שב קלת מרוע ועשויו אצל זה היה מחויק בכל אופן הפעלו' הרעות שעשו אביו ואמו וכאלו היה זה שבה שפצע מואב בישראל ולא נתנו למלך ישראל המם שהיו נוקמים לו מתקודם : (ב) בעד השבכה . הוא מעשה רשת עשוי על הארובה שיכנס האור דרך הנקבים אשר בשכ"כ פנית אשר תחת העלויה : (ד) וילך אליה . ר"ל שכבר

מצודת דוד

א (ה) ויפצע מואב . כי מאלו היו עבדים לישראל ואחרי מות אחאז מרדו : (ב) בעד השבכה . ארובה היחה ברפס העליה והיתה סתומה מעלים דקים עשויה כעין שבכה ובעצרו דרך עליה תבדנה ונפל דרך זה : ויחל . נעשה חולה : (ג) המנלי און . המלה כטול לתוספת ציבור וי"ל וכי בעצור שאין מלכיה בישראל ע' במתיה הלא ית אלהים בישראל ומדוע לא דרשם בניצוי : וילך . הלך לדרו :

בן . עד הופיד : (ב) ולא אזה . ואולי על כי שלח עמו למרשת כמ"ש בד"ה נשכרו האניות והנציה היכירו על מה שמתהבר עם אחזיהו לזה לא רצה לשלוח נעמו לאופיד : (ג) בשנת שבע עשרה . ר"ל כבר עבר י"ו ליהושפט כי הלא יהושפט מלך בם' לאחאז ואחאז נהרג בשנת כ"ב למלכו והיא אחרי כלום י"ו ליהושפט ובתחילת ש"ו ואלו מלך אחזיהו בן אחאז : שמיים . ומקושטם היו :

לקחו הכלבים את דם נבות וילקו הכלבים את דמד . והוועט פירושו כהרגונו מאני וינא ונדכרוי ר"ל אחאב מזונן היה עשתה לו חיובל דמות זונות במרכבתו כדי שיראה ויתחמס ועוד דרשו הוועט כמו חוועות הבישו שני חוועות של אליהו ושל מוכה אליהו אמר במקום אשר לקחו הכלבים וגו' מוכה אמר אם שוב תשוב וגו' ויש לשאול היאך אמר בדבר ה' הכה נבות שמקל ציורעאל ודס אחאב בשמרון לקקוהו הכלבים ומתנראה כי יורעאל קרוב לשמרון ומי ברכת שמרון הולכים עד יורעאל והמים בלו אדומים מן הדס עד יורעאל ויש לקחו הכלבים הדס : (לט) וזית הכן . שן הפיל עשיון ממנו מלאכ' ואחאב בנה ממנו בית אחת או שתים כי בית כלל וכן נאמר בנבואת עמוס ואבדו בתי הכן ומה שאמרנו כי בית אמר דרך כלל מלאכו כמוהו לא תשז לי אשה בבית דוד כי קדש המה :

זונות במרכבתו : (לט) וזית הכן . שן הפיל : (מה) ושלם יהושפט עם מלך ישראל לפי שמלחמה היתה בין אסא אחיו ובין בעשא מלך ישראל הווקק לומר קן : (מו) ויתר הקדש . נוכחן ניראוף בפרסיא : (מח) ומלך חין בחדום . בימי דוד הנציב הוא המלך וכאן נכתב לפי שנימו יורוס וימליכו להס מלך אצל בימי יהושפט עדיין היו כפופין לו : (מט) כי נשצרו אניות . לפי שנתחבר עם אחיו בנבואת לך נשצרו וכן אמר לו הנביא בד"ה (כ' כ' ל"ז) בהתחברך עם רשע פרן

ובית הישן אשר בנה וכל הערים אשר בנה הלא יהם פתוים ער ספר דברי הימים למלכי ישראל : וישפב אחאב עם אבתיו וימלך אחוהו בנו תחתיו :

וכר בעבר ובית שניא ופיר די בנא וכר קרנא דבנא קנא אינון פתיבין על ספר פתנמי וימא קמלכי ישראל : וישפב אחאב עם אבתוהי ומלך אחוהו בניה תחתוהי : ויהושפט פר אסא מלך על דבית יהודה בשנת ארבע לאחאב מקנא וישפב : סב יהושפט פר תתין וחמש שנין פר מקה ועשיון וחמש שנין מקה פירושיגם ושום אמה עזובה פת שקחי : סג ואזר בכר אורחא אסא אבוהי קא סמא מגיה קמעבר דקשר קדם : סד פרם בפתא לא עמרא עד פען עמא מדבחינן ומסקין בוסמין על פמתא :

רלבג

(מח) ויהושפט בן אסא מלך על יהודה בשנת ארבע עד ומלך אחזיהו בנו תחתיו : (מד) עוד העם מונחים ומקטרים בזמות . ר"ל לשם ה' אך היו מוטאים מפני שכבר נאסרו בזמות אחר הכנ' ביהמ"ק : (מו) ויתר הקד' אשר נשאר בימי אסא . הכה שס היו זכרים (היו) מוכנים להשכב לכל הכה וכבר נשאר מהם שני אסא וכבר אותם יהושפט מן הארץ : (מה) ומלך חין בחדום נצב מלך . ר"ל שלל היה עד הכה מלך בחדום אצל הנציב שהיו משימים על אדום מלכי בית דוד היה המלך עליהם חווימו דוד היה זה כן כי הוא שם בחדום נציבים כמו שקדס ולפי שנימו יורוס בן יהושפט מרדו לאדומיים זכר זה בזה המקום כאילו יאמר שעד סוף ימי מלכותו יהושפט התמיד זה הענין להיות כן ללא אחר זה : (מט) יהושפט עשה אניות תרשים ללכת אופירה . ידמה שפער אניות עשה ולזה כתו' עשר וקרי עשה וכבר זכר בספ' ד"ה כי מפני שנתחבר בזה עם אחוהו פרן הכ"י מעשיו ולזה לא הסכים יהושפט שילכו עוד עבדיו עם עבדי

מא ויהושפט בן אסא מלך עלי יהודה בשנת ארבע לאחאב מלך ישראל : מב יהושפט בן ישליש וחמש שנה במלכו ועשירים וחמש שנה מקה פירושלם ושם אמו עזובה בת שקחי : מג וילך בכל דרך אסא אביו לאסר ממנו לעשות הישר בעיני יהודה : מד אה הפמות לאסרו עוד העם מופחים ומקמרים בפמות : מה וישלם יהושפט עם מלך ישראל : מו ויתר דברי יהושפט וגבורתו אשר עשה ואשר נלחם הלא יהם פתוים עלי ספר דברי הימים למלכי יהודה : מו ויתר הקדש אשר אביו בער מן הארץ : מח ומלך חין באדום נצב מקה : מט יהושפט עשר אניות תרשים ללכת אפירה לזהב ולא הלך פינשברה אניות בעציון גבר : נא אז אמר אחוהו בן אחאב אליהושפט ילכו עבדי עם עבדיך

מה וישלם יהושפט עם מלך ישראל והוא השלים עמו ועם הספור הזה כי גודע זה שהשלים עמו שהרי עזרו כ"ש שהיה בשלום עמו אלא טעם הסיפור הזה וכתבו אותו אחר אך הכמות לא סרו אמר ועוד רעה אחרת נמצא בו שהשלים עם מלך ישראל ועזרו כמו שאמר לו הנביא הירשע לעזור ולשונאי ה' תאכז : (מו) ויתר הקדש . תרס ונחן ושאר נפקת ברא ויהי לדעתו שם כלל לקדשות ולזונות : (מה) נצב מלך . אמר כי בימי יהושפט לא היה מלך בחדום לפי שנתחבר ממלכת יורד' היה אדום ממימי דוד והיו מלכי יהודה ממימי עליהם נציבים והנציב היה מלכם ולפי שנימו יורוס בנו מרדו וילכו מתחת יד מלכי יהודה אמר כי בימי יהושפט עדיין היו אדום תחת ידם אלא שנימו בנו פשעו מתחת ידם לפי שהלך בנו בדרך רעה : (מט) יהושפט עשר אניות . כן כתוב וקרי עשה והכתוב אומר כי עשר ספינות הם שעשה ומפני שנתחבר באניות עם מלך ישראל שהיה רשע נשצרו כתיב נדכרוי הימים בהתחברך עם אחאב ו לפי

הוא י"ז בלאים בסי' האמר נתן . ויקרא לשמעני . הלא הם כתובים דשלמה . אביס . אלה . ויתר דברי אחאב . אחיהו . אל תלכו . רחץ ופחד . קול רגלי ארגויו . ויתר דברי יהוא . ויאש . יהואהו דמלכי יהודה . מנחם . אשר הכיר הווקהו . שלום ואסת יהיה : אופירה ג' בקריאה וסי' יהושפט עשה אניות . רבאו אופירה דמלכים . וישלח לו חרם : פ"ז פסוקים דישיתון ובפיתון מלה הדא רישא נסיב ר"ו ויסיא לא נסיב ר"ו וסי' והולות מעשה אלהים . והלרם יסמכו . ונפש אדם . ופקנה רב . ויאר בן מנשה הלך . וחצור חרתה וקריות . ופתח הגלעדי היה . וה' ישיב לאיש . ולספיבשת בן פמן ושמו סיב . ועתה קום צא . וסלך אין באדום . ובכחו לא היה לפניו . ריכניה בן . והנתיבים ישיבים . והמלך קם ברחסו :

ממנא אנהין אסמרמיגי מקנא : סס יהושפט עבד ספינת אפריקא קמיוד לאופיר לאתא דהבא וקא אזר ארי אתברו ספינתא בעציון גבר : י גבן אמר אחוהו בר אחאב ליהושפט ילכו עבדי עם עבדיך

הוא י"ז בלאים בסי' האמר נתן . ויקרא לשמעני . הלא הם כתובים דשלמה . אביס . אלה . ויתר דברי אחאב . אחיהו . אל תלכו . רחץ ופחד . קול רגלי ארגויו . ויתר דברי יהוא . ויאש . יהואהו דמלכי יהודה . מנחם . אשר הכיר הווקהו . שלום ואסת יהיה : אופירה ג' בקריאה וסי' יהושפט עשה אניות . רבאו אופירה דמלכים . וישלח לו חרם : פ"ז פסוקים דישיתון ובפיתון מלה הדא רישא נסיב ר"ו ויסיא לא נסיב ר"ו וסי' והולות מעשה אלהים . והלרם יסמכו . ונפש אדם . ופקנה רב . ויאר בן מנשה הלך . וחצור חרתה וקריות . ופתח הגלעדי היה . וה' ישיב לאיש . ולספיבשת בן פמן ושמו סיב . ועתה קום צא . וסלך אין באדום . ובכחו לא היה לפניו . ריכניה בן . והנתיבים ישיבים . והמלך קם ברחסו :

תולדות אהרן ועל חין בחדום . (ע"ג לס) :

מצורת ציון

מצורת דוד

שן של פיל : (מה) ושלם . עשה שלום : (מו) הקדש . סמאוף וכן לא יטיב קדש (דכרס כג) : ונבואת הכלבים את דמו המערב בני הנכרה : האנות . טיס האנות הרהוטת בני הער . טיה מן העולם : (ג) ולא אכס . לא רעה : הנכרה רעה בדמו המערב צמים וגם זה לבח תחשב : כדכר ה' . שאלה במקום אשר לקחו וסי' (לעיל כ"ח) ילוקו וסי' וידמה שהמקום ההוא היה קרוב ליורעאל מקום שהומה נבוא ונח שמה הדס עם מרוח המים : (מח) בשנת ארבע . ר"ל כבר עבר ד' לאחאב וכמו"ס ובשנת י"א לירוס וכו' מלך אחזיה (מלכים ב' ס) וע"כ ר"ל כבר עבר י"א שנים כי במקום אהר נאמר בשנת י"ב לירוס וכו' מלך אחזיה (שם ח') וכ"כ נאמר בשנת ד' ר"ל כבר עבר ד' לאחאב כי אחאב מלך בל"ח לאסא הכי מלך ד' שנים עד שמת אסא בשנת מ"א למלכו ח"כ מלך יהושפט בנה' לאחאב מיד עד אהר בלות : (מז) ונשעים וגו' . ומקושעות היו : (מח) הצמות . צמות יהיד העשירה לנבוא האסר משכנה הבית : (מח) נצב מלך . כי מעת שכבש דוד את אדום הסיר מהם המלכים ושם עליהם נציבים ר"ל ממונים מתחת ידו למלוך עליהם ולמשל בם והחמיד הדבר עד ימי יהושפט כי גם בימיו היה שם נצב במקום מלך : (מט) אניות הרבים . ר"ל ספינות שפוזות בתצנית אניות תרשים : ללכת אופירה . ובד"ה נאמר ללכת תרשים וגם שם נאמר בשלם עם אחזיה ואולי האמור שם היה בשפס אחר ולא זה הנאמר כאן : לזכר . להנציב זכר כמו שהביא שלמה : ולא

יחשפט. להקב"ה: (לד) ואיש
 ישראל: בין הדבקים ובין השרין.
 שגא' (שמאל א' י"ז ה') ושריון
 וסוממין אותן וחס קרויון דבקים:
 שלא יכירו ישראל צמח
 ויברחו ותחלת נפילה ניסה:
 (לח) וילקו הכלבים את דמו.
 ואומר חני ששם נהרג נבות
 שהרי אמר הנביא במקום אשר
 לקחו הכלבים את דם נבות וגו':
 היטות רחצו. וכלי היוין
 רחצו שם מן הדם כך תי':
 רבותינו אמרו אחאב מלונן
 היה ועשה לו איזבל דמות ב'
 וזעזע

משך. זה נפתח: לחוטו. לא ידע שהוא מלך
 יש שריונות שהם עשויין קליפיים קליפיים כענין
 קשקשים והקליפיים טופלים על נקבי השריון
 (לה) מעמד במרכבה. מתחוק ועומד כדי
 לגדל בי אסאת ממך ישראל קבדו:
 לבניהו פראות שרי הרקב את יהושפט
 והמה אמרו אך מלך ישראל הוא
 ויסרו עיניו להפחם ויזעק יהושפט:
 לג יהיה פראות שרי הרקב בי לא מלך
 ישראל הוא וישבו מאחוריו: לו ואיש
 משה בקשת לתמו ויבה את ממך
 ישראל בין הדבקים ובין השרין
 ויאמר לרפבו הפך ידיו והוציאני
 מן המחנה בי החליתי:
 לה ותעלה המדמה ביום ההוא
 והמך היה מעמד במרכבה
 נכה ארם וימת בערב ויצק
 דם המכה אלתיק הרקב:
 לו ויעבר הרנה במחנה כבא השמש
 לאמר איש אל עירי ואיש אר
 ארצו: לו וימת המך ויבוא שמרון
 ויקברו את המך בשמרון:
 לחי וישתוף את הרקב על פרכת שמרון
 וילקו הבלבים את דמו והזנות
 רחצו בדבר יהוה אשר דבר:
 לש ויתר דברי אחאב וכל אשר עשה
 דמיה ויגני וינא שטפו בפתנא דני דמרי:

מידם לפיכך אמר להם שכל מלחמתם לא תהיה כי אם במלך לבדו עד
 שימותו ואחר כך בשאר העם: (לג) ויזעק יהושפט. והכירו קולו כי יחשפט
 הוא וזה שאמר ויהי כראות כלומר דבבין כמו ולכי ראה הרבה חכמה ודעת:
 (לד) לחוטו. בלא מתכוין לאחאב וי"ת לתמו עמך מנגד פניו שלא
 היסב קשתו לימין או לשמאל
 אלא כמו שהיה מושך קשת
 ויהיה פניו. וזכרש לתמו תמו
 שני חזיונות של אליהו ושל
 מיכיהו ששניהם נצלו על מות
 אחאב: בין הדבקי' ובין השרין
 כתרונמו בין דבקי' ובין
 שריונא: לרכבו. משרת הרכב:
 הפוך דין. כבוד ציו"ד וקרי
 בלא יו"ד ועטם הכבוד פעמים
 ונעטר לחדם שתי ידיו וקרי
 ידך כי פעמים יספיק בלחת:
 כי החליתו. נהפך הקמן שטף
 אל התי"ת להרחיב עליה ופירושו
 החליתו מן המכה ואזוני חני
 ז"ל פי' כי גם לרכבו לא רצה
 לגלות שאוכה אלא אמר לו כי
 החלה לא שוכה וכן הוא
 משמעות הכתוב שאמר החליתו
 ולא אמר הוכתי וכת"י ארי
 מרע אנה: (לה) ותעלה
 המדמה. היתה הולכת
 ומתגברת וכמוהו רבים והנה
 מים עולים: מעמד במרכבה.
 שלא הטע עמנו מפני המכה
 אלא התחוק בעצמו ויהי מחיזיק
 מעמד כמו שהיה במרכבה רוכב
 כדי שלא יכירו ישראל שהוא
 מוכה ויורד לבדם במלחמה נכח
 ארם כשאר הגלחמתי: אל חיק
 הרכב. כתרונמו לגו רתיבא:
 (לו) ויעבר הרנה. כתרונמו
 כרוז ואמר ויעבר לשון זכר
 והרנה לשון נקבה לשון זכר טפל
 על הקול כמו ויעבדו קול
 במחנה או אמר ויעבר על האדם
 המעביר את הקול. וזכרש
 ויעבור הרנה בצבדו רשעים
 רנה: איש לעירו. שלא ילחמו
 עוד והכרוז הזה עבר במחנה
 ישראל או בשתי המחנות ולא
 נמצא בכתוב מי היו הגלחמתיים
 והמתגברים ארם ישראל וארם
 ארם וכיון שאמר הנביא וישבו
 איש לביתו בשלום ראה שלא
 מתו מישראל ולא מתו מעמים
 היו ומה שאמר הנביא ועמד
 תחת עמו במלחמות אחרות היה זה:
 (לח) וישטף. השוטף כמו ויחמר ליוסף
 ויגד ליעקב: והזנות רחצו. מושך
 למעלה וישטף את הרכב אמר שטפו
 הרכב ורחצו הזנות על צרכת
 שמרון והשטיפה חוקה מהרמיזה:
 וילקו הכלבים את דמו. ר"ל דם
 אחאב כי כל זה הדם מחאבב היה
 וילקו הכלבים את דמו כדבר ה'
 אשר דבר במקום אשר לקחו

רלבג

גדול כי אם את מלך ישראל
 לבדו. הנה שם הש"י זה
 הרצון בלב מלך ארם להפיל
 אחאב ברמות גלעד ולא הסכי'
 הש"י שימות מישראל אחד
 במלחמה וזה לא רצו חיל מלך
 ארם להכות יהושפט כשידעו
 שאינו מלך ישראל: (לז) ואיש
 משך בקשת לחמו. ר"ל שלא
 היה מתכוין להכו' שום אדם
 והיה מאת הש"י עורס החן
 כדאופן שהכה מלך ישראל בין
 הדבקים ובין השרין והרצון בזה
 שהכה בין קשקשת לקשקשת
 מקשקשי השרין והנה הרצון
 כדאמרו ובין השרין והוא כדור
 למה שאמר בין הדבקים כי
 הדבקים הם בשרין או אולי
 על השרין היה כלי זיוין אמר
 עשוי מחתיכות כדור דבקות
 ורוכבות זו על זו והנה מאת
 הש"י שגא החן בין הדבקים כי
 בזולת זה לא היה יכול להכנס
 החן בו ואמר זה קרה גם כן
 שהמקום אשר הכה בשרין היה
 בין קשקשי השרין כדרך שנכנס
 החן בגופו: כי החליתו. לא
 רצה להגיד כי הוכה כדי שלא
 ירך לבג ישראל אבל אמר כי
 נצארו החולי ולואת הסבה היה
 המלך מעמד במרכבה טוחס
 ארם כל היום ההוא כדי שלא
 יסורו ישר' מהמלחמה ויתחזקו
 להלחם עם ארם: (לה) ותעלה
 המלחמה. ר"ל שכבר חוקה
 והתגברה מאד: ויצק דם המכה
 אל חיק הרכב. ר"ל שמרוב שפיכת
 דמו נגר וירד אל חיק הרכב אשר היה
 רוכב עליו: (לו) ויעבר הרנה.
 הרצון בו ויעבר קול הרנה והיא
 הנעקש ועניט קול הכרוז: (לח)
 וישטף הרכב על צרכת שמרון.
 ר"ל

מלך ארם וימת בערב ויצק
 דם המכה אלתיק הרקב:
 לו ויעבר הרנה במחנה כבא השמש
 לאמר איש אל עירי ואיש אר
 ארצו: לו וימת המך ויבוא שמרון
 ויקברו את המך בשמרון:
 לחי וישתוף את הרקב על פרכת שמרון
 וילקו הבלבים את דמו והזנות
 רחצו בדבר יהוה אשר דבר:
 לש ויתר דברי אחאב וכל אשר עשה
 דמיה ויגני וינא שטפו בפתנא דני דמרי:

מלך ארם וימת בערב ויצק
 דם המכה אלתיק הרקב:
 לו ויעבר הרנה במחנה כבא השמש
 לאמר איש אל עירי ואיש אר
 ארצו: לו וימת המך ויבוא שמרון
 ויקברו את המך בשמרון:
 לחי וישתוף את הרקב על פרכת שמרון
 וילקו הבלבים את דמו והזנות
 רחצו בדבר יהוה אשר דבר:
 לש ויתר דברי אחאב וכל אשר עשה
 דמיה ויגני וינא שטפו בפתנא דני דמרי:

מצודת ציון

(לו) הינה. קול הכרוז כתי': (לה) צרכת. מקום סגנון באכנים ובסיד ושם מתכנסים המים כמו
 על צרכת גשון (ש"ב ז) וילקו. ענין לתיבה כמו כל אשר ילק גשון (שופטים ז) (ע) שכן.
 להטות בגדיהם המיוהדים לקי בי חין לק לפתוד ארם ויכרוך כי הכניח לא ינבא הרעה
 כי אם עלי ולא על זולתו ואף שלא האמין להנביא מ"ת חשש לדבריו (לז) אך
 מלך ישראל. ר"ל אין זה הדיוט כ"א מלך ישראל הוא וזהו על שרואה בלבוש מלכות
 לבד כדו לעזרו ומה ידע שאין זה מלך ישראל: (לד) לחמו. בתמימותה שלא נתחוו
 לאחאב שהרי לא היה יוכר: בין הדבקים ובין השרין. השרין הזה מפשה
 מברל כעין לבוש ועשוי נקבים ודבקים בו קליפיים כעין קשקשים וכמ"ש ושריון קשקשים
 הוא לבוש (ש"א י"ז) ועשויים הם לשחוס נקבי השריון לגל יכנס בהם חן
 והם הקרויים דבקים כי המה דבוקים בהשריון ולזה אמר שכל החן בין אחד
 מהקשקשים ובין השרין וכנסו בקב השרין ונחאב בהגוף: לרכבו. הוא
 המוליך את הרכב: הפוך ידך. לשבז ולחזר: החליתו. נעשיית חולה ולא
 גלה לרכבו שאוכה שלא יבעיה אותו וידע לכלם ויטעו מן המלחמה:
 (לה) ותעלה המלחמה. עלמה למעלה כי נתחזקו מערכה מול מערכה:
 היה מעמד. בהיותו חזן למחנה היה מחחוק למעמד במרכבה מול ארם
 שלא ידגיבו בו אשפוי וימס לבדם: חיק הרכב. ר"ל אחאב
 מקום העומק שבו: (ט) ארם אל עירו. ולא ילחמו עוד על כי עם המלך:
 (לח) וישטף. מוליך הרכב שטף ורחץ את הרכב מדמו בני הרכבה וטאו

מצודת דוד

ולבוא במלחמה מחנכר בשעתי צדדים לבל יכירו כי אחי ארם אבל ארם
 הכול לבגש צנדיק המיוהדים לקי בי חין לק לפתוד ארם ויכרוך כי הכניח לא ינבא הרעה
 כי אם עלי ולא על זולתו ואף שלא האמין להנביא מ"ת חשש לדבריו (לז) אך
 מלך ישראל. ר"ל אין זה הדיוט כ"א מלך ישראל הוא וזהו על שרואה בלבוש מלכות
 לבד כדו לעזרו ומה ידע שאין זה מלך ישראל: (לד) לחמו. בתמימותה שלא נתחוו
 לאחאב שהרי לא היה יוכר: בין הדבקים ובין השרין. השרין הזה מפשה
 מברל כעין לבוש ועשוי נקבים ודבקים בו קליפיים כעין קשקשים וכמ"ש ושריון קשקשים
 הוא לבוש (ש"א י"ז) ועשויים הם לשחוס נקבי השריון לגל יכנס בהם חן
 והם הקרויים דבקים כי המה דבוקים בהשריון ולזה אמר שכל החן בין אחד
 מהקשקשים ובין השרין וכנסו בקב השרין ונחאב בהגוף: לרכבו. הוא
 המוליך את הרכב: הפוך ידך. לשבז ולחזר: החליתו. נעשיית חולה ולא
 גלה לרכבו שאוכה שלא יבעיה אותו וידע לכלם ויטעו מן המלחמה:
 (לה) ותעלה המלחמה. עלמה למעלה כי נתחזקו מערכה מול מערכה:
 היה מעמד. בהיותו חזן למחנה היה מחחוק למעמד במרכבה מול ארם
 שלא ידגיבו בו אשפוי וימס לבדם: חיק הרכב. ר"ל אחאב
 מקום העומק שבו: (ט) ארם אל עירו. ולא ילחמו עוד על כי עם המלך:
 (לח) וישטף. מוליך הרכב שטף ורחץ את הרכב מדמו בני הרכבה וטאו

ובשאר נביאי שיקרא דליה ומשום דלית רשותיה דקדושא בריך הוא בעבדו לזכות סקר ולא כפי צדקו ליה לנכות מדבסקרא את רחמתי פוק מתחיתתא דדי ועבד לך רעותך משום דלא נוחא קמאי למימר שיקרא וברכ הכהן הרמב"ם ו'ל כתיב כן וכשנסדרו עטותיו וזכותיו של אחאז לפני אלחי הרוחות לא נמצא לו עון שחייבו ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו אלא דמי נכות שנאמר וינח הרוח ועמד לפני ה' ונזמר והרוח רוח נכות: (כה) להחכה. נכתב כה"ל במקום אל"ף: (כו) והשיבוהו אל אמונו. נראה שהיה שם פעם אחרת נפוס: (כז) לא דבר ה' בי. או קאמר שלא דבר ה' בי ומדעתי אחרתי זה וכן אמר משה רבינו ע"ה אם כמות כל האדם ומותו אלה לא ה' שלחני: שמשו עמים כולם. דרך הלשון כמו היה ורועם לבקרים אף ישועותיו בעת זרה: (ל) התחפש ונח במלחמה. אמר מלך ישראל להתחפש ולנח במלחמה כדי שלא יכירוהו ואמר ליושפט ואחז לבש בגדיו כי אינו צריך להתחפש לפי שהם בעלי ריב והם שונאים אותו ולא יועילו התחזותו שלא ברצון האל כי המושך בקשת לתמו הרבה וית כמו אחחפש אנח אשתני ואיעול בקרבא: (לא) לא תלחמו. והוא לא היתה כוונתו לתמול עם ישראל אלא אם ילחמו עם שאר המלחמה בן כדובין כד ימלט מידם

אמעיניה ואמר יי ליה כמז
 בקמא: כב ואמר אפוק
 ואהיו קרוח שקר בפום
 פד נבייהו ואמר תמעי
 ואה תכור פוק ועביר פן: כד זק
 כג וכען הא יהב יי רוח
 שקר בפום פד נבדק
 אליו ויי גור דאיתאה עקד
 בישא: כד וקריב צדקיהו
 בר פגעה ומחא ית
 מיניהו עד לסתיה ואמר
 אי דא שעח אסתק רוח
 נבואה מן קדם יי מיני
 למקרא עקד: כה ואמר
 מיניהו הא את חזי ביומא
 ההוא דאת לגדי פון בגו
 תון לאשמרא: כו ואמר
 מקרא דישראל דבר ית
 מיניהו ואתיבהו תות אמו
 רב קרמא ונות יאשו פד
 מקרא: כז ותימר פדנן
 אמר מקרא שווי ית דין
 פבית אסירי ואביליהו
 לחמא ברחוק ומיא ברחוק
 עד מיתאי בשקם:
 כח ואמר מיניהו אם מיתב
 תתוב בשקם לא בעוא
 קדם יי בי ואמר שמעו
 עקמא פולדון: כט וסקיק
 מקרא דישראל ויהו שפט
 מקד שבמא דבית יהודה
 רמות גרעד: לו ואמר
 מלכא דישראל יהושפט
 אגא אשתני ואיעול בקרבא
 ואת קבש כבושך ואשתני
 מקרא דישראל ועד בקרבא
 דיגיה תקתין ותריין מקפון
 קמימר לא תגיון קרבא עם
 ועירא ועם רבא אגהין

אני אפתנו ואמר יהוה אלו בפה:
 כב ואמר אצא והייתי רוח שקר בפי
 פלנביאיו ואמר תפתה וגם
 תוכל צא ועשה כן: כג ועתה הנה
 נתן יהוה רוח שקר בפי פדנביאיה
 אלה ויהוה דבר עליה רעה:
 כד ויש צדקיהו בן פגענה ויפה את
 מיניהו על חלתי ואמר איזה עבר
 רוח יהוה מאתי לדבר אותך:
 כה ואמר מיניהו הנד ראיה פיום ההוא
 אשר תבא חדר בחדר להחבה:
 כו ואמר מקד ישראל קח את מיניהו
 והשיבה אל אמן שר העיר ואמר
 יואש בן המלך: כז ואמר ביה אמר
 המלך שימו את ידה בית הפלא
 והאכיהו לחם לחין ומים לחין עד
 באי בשלום: כח ואמר מיניהו אם
 שוב תשוב בשלום לא דבר יהוה
 בי ואמר שמעו עמים כלם:
 כט ויער מלך ישראל
 ויהושפט מקד יהודה רמות גרעד:
 לו ואמר מקד ישראל אר יהושפט
 תחפשו ובא במלחמה ואתה לבש
 בגדיך ויתחפש מקד ישראל ויבא
 במלחמה: לא ומקד אים צוה את שרי
 תרכב אשר לו שלשים ושנים
 ואמר לא תקתמו את קטן ואת
 לא ומקרא בארם פקיד ית רבני רתיכא
 עם ועירא ועם רבא אגהין

נכות: (כד) אי זה עבר רוח ה'. אי זה הדרך עבר והרי זה מקרא קצר
 (כד"ה ב' י"ח כ"ג) כתיב איוה הדרך עבר וגו': (ל) ויאמר מלך ישראל אל יהושפט
 התחפש ונח במלחמה. להתחפש ולנח אני התחפש אשנה בגדי מלכותי שלא
 יכירוני ששם ויכירוני יסודו אלי להלחם: ואתה לבש בגדך. שעליוך שלא מלך
 ישראל אתה אלא מלך יהודה
 ועמד אף להם תגר: (ל) ויועק
 יהושפט

רלבג

כד המשל והמכוון ממנו כלו
 הוא שהש"י שם השפע השופע
 על הקוסמים כלי להפיל אחאז
 ברמות גלעד כי בקסם חן
 החסרון מה שכבר בארנו בשני
 חספר מלחמות ה' ולפי שהקסם
 יבא מהשפע השופע מאת צבא
 השמים כמו שבארנו שם אמר
 שכל צבא השמים עומדים אצלו
 ולפי שקצת מה שיטעם מהם הוא
 מכוון בעצמו וקראו אינו מכוון
 אם לא מצד הכרת והוא מה
 שיטעם מהם מהרעות אחר בצבא
 השמ"י היו עומדים אצלו מיחיתו
 ושחללו וזה כי מה שיטעם מהם
 מכוון בעצמו הוא מיחין השם
 ית' והשאר הוא משחללו והנה
 מה שחסר מהם בקסם ההוא
 הוא מיתת אחאז אשר היתה
 מכוונת מהש"י כמו שיעד כמה
 שדכס להיות נפשו תחפ נפש בן
 הדד: (כה) הכך רואה ביום
 ההוא אשר תבא חדר בחדר
 להחכה. אמר זה כי אע"פ
 שהלחיו ישראל במלחמה כהה
 והיה נביא השקר מחצבא חדר
 בחדר על דבר מיתת אחאז
 מפני שבהבטתו הלך עם:
 (כו) והשיבוהו אל אמונו שר
 העיר. ר"ל השיבוהו אל העיר
 ותבואהו עם אל אמונו שר
 העיר: (כז) והאכילוהו לחם לחין
 ומים לחין. ר"ל שלא יתנו לו
 די ספקו מלחם ומים אך מה
 שיספיק לו בדוחק: (ל) התחפש
 ונח במלחמה ואתה לבש בגדיך.
 הנה התחפש הוא חקור והרצון
 בו שאל דבר מיכיהו ראויו לו
 שיטעה בדברו ויבא במלחמה
 בדרך שלא יכירוהו מיל ארם
 אך אתה תלבש בגדי מלכותי כי
 און לך לירא כי כלם הסכימו
 לטוב במלחמה אך בדבר אחאז
 לבד התנבא מיכיהו רע:
 (לח) לא תלחמו את קטן ואת
 גדול

תולדות אחרן אלא. שבת קמט ספד' קכ וזכר ויש: מלכאים. (סוריות טו): וס' דגל. (נככות יד ככנד' יח): אם שוב תשוב. ספד' לש (שם כח): לא תלחמו. שקידם שער לת:

מצודת ציון

מצודת דוד

(כב) פוכל. מל' יכולת: (כד) הלחי. הוא סמקום שאלל עשין: (כה) סגן. הגה אחה: להחכה.
 מל' מתחזקה ומסתור: (כו) לחן. עיין דוחק רל נמאנוס: (כט) התחפש. עיין כשתות המלבוש:
 כרס
 לא ועשה בן. חזר לזרוו על הדבר: (כג) הגה נתן ה'. ר"ל בהגהה בא הדבר: (כד) אי זה עבר.
 ר"ל אי זה הדרך עבר וגו': (כה) הכך רואה. ביום המלחמה תראה שכן יהיה אשר בעבור זה תכניו עלמך לכל יהרגך על היותך סיכה לכל זה: (כו) והשיבוהו.
 ראויו יפע עסם ולזה אמר השיבוהו לשם: (טו) בית הכלא. בניה האסורים: לחם לחין. ר"ל בדוחק רק די החיות נפשו: (כה) לא דבר ה' בי. ר"ל אז האמר
 סמלני אכדו ולא סה': ויאמר. אמר דברו להאמייע לכלם ואמר שמשו עמים כולם ר"ל כל המבטים כי כל שנת קרוי עם: (ל) התחפש ונח. ר"ל לי ראויה להסתחש
 ולנח

איש חרמי וגו' : (טו) עלה והצלה . לא אמר לו בשם ה' : ונקח ה' . הלאו יתן ביד המלך : (יו) לא אדניס לאלה . אתה לבדך תמות במלחמה כענין שנאמר (לקמן בסוף לא) לא תלחמו את קטן ואת גדול כי אם את מלך ישראל לבדו . ופע"ם שנאמר ועמד תחת עמו (לעיל כ' מ"ב) טיפה שזאה מאותו זדיק מיכיהו שהכה

חברו הכה ופצוע היתה כפרה על כל ישראל כך מפורש בדגדה : (יט) מימינו ומשמאלו . וכי יש שמאל למעלה והלא נאמר ימין ה' רוממה ימין ה' עשה חיל (תהלים קי"ח י"ו) ימין ה' נאדרי ככה ימין ה' חרץ אויב (שמות ט"ו ו') אלא אלו מימיניו ואלו משמאליו מימיניו מלמדים זכות משמאליו הלמדים חובה : (כא) ויאלה הרוח . רוחו של נכות

רלבג

על זה כמו שנתבאר בתורה : (טו) ויאמר אליו המלך עד כמה פעמים אני משביעך . ר"ל עד כמה פעמים אצטרך להשביעך אשר לא תדבר אלי רק דבר אחת ודבר נכון בשם ה' האולם היה משביע אותו אחאב כי היה יודע כי נבואי ה' היו שוגאים אותו מפני שהרגה איזבל נבואי ה' ופע"ם שלא היה אפשר להם לאמר דבר שקר הגה כבר אפשר שיעלימו מה שיוזק בו המלך וכן בזה המקום אפשר שהעלים מה שיוזק בו המלך כי היה הודיעו שן וזה לו בעצמו שם . והנה אין זה דבר אחת לפי השאלה אחר שקצר מלהשיב כראוי ופע"ם שלא היה דבר שקר בזה שהודיע אליו ולה שיש לו מיכה מה שנתבאר ומנו שמלך ימות במלחמה ולא רצה לאמ' זה בצאור לחלוק כבוד למלכות : (יח) הלא אמרתי חליך לא ויתבטא עלי טוב כי אם רע . הנה מיכה על עצמו קצת חמד בדבריו אלא מה שאפשר שהעלים היושפט היווה נבוא ופע"ם הנה כבר חשש אחאב לדברי מיכה ושנה את צדו בדרך שלא יוכר בו שהוא מלך להמלט תמה שיועד לו מיכיהו כי חשב שנבואתו היא שלא יתבטאו חיל ארס להרוג כי אם מלך ישראל וכאשר לא יכירוהו ימלט מזה : (יט) ראיתי את ה' יושב על כסאו . אמר זה על

(טו) עלה והצלה . דרך התול אמר לו כלשון אשר הנבואים ולא אמר לו כה אמר ה' שהרי נשבע כי את אשר יאמר ה' אותו ודבר והכיר מלך יהודה בלשונו כי דרך התול היה אומר לו לפיכך אמר לו עד כמה פעמים אני משביעך וכיון שהשביעו אמר לו האמת בשם ה' : (יז) ישבו ארץ לביתו בשלום . והנה ראינו למעלה שאמר לו הנביא עמד תחת עמו אפשר שהיה זה במלחמות אחרות אבל במלחמה זו לא מתו מישראל כיון שהמלחמה היתה כל היום אי אפשר שלא מתו מהם אלא לא מתו אלא מעטים ומאד . מתו רבים וזהו בשלום : (יט) ראיתי את ה' יושב על כסאו . דרך משל עומדי' לפניו מימינו ומשמאלו : זכא השמים . הם המלאכים : עומד עליו . סמוך לו וכן הנבזים עליו והדומים להם : מימינו ומשמאלו . דרך משל ונדברי רבותיו ז"ל וכי יש ימין למעלה ויש שמאל למעלה אלא אלו מימיניו ואלו משמאליו לכונה : (כ) ויאמר ה' מי יפחה את אחאב . הדברים האלה הם מבוכה גדולה למי שמבין אותם כמשמעו והאמת כי האל העיר רוח נבואי שקר לפתות את אחאב ללכת לרמת גלעד לפי שנתחייב מיתה לשמים לא שבה לאחת מהם רוח נבואה אלא הערת רוח ומקן לדבר אל אחאב דברים אלו והוא מה שאמר מיכיהו הגה נתן ה' רוח שקר עמו כל נבואיך אלה וה' דבר עליך רעה ושאר כל הדברים כמו ויאמר זה אומר בכה וזה אומר בכה ואלה הרוח ויאמר אצא והייתי רוח שקר כל אלה דברי מליצה הם אמרם מיכיהו דרך הצעת דברים לא שחשם כי רוח הנבואה לא יהיה רק אחת בשם ה' ופע"ם אכחזו דרך הדרש כמו שכתוב ב"ב בתרגומו של תוספתא צויא' הרוח ונפק רוחא דנבות וקס קדם ה' ואמר צבנו מינך יתקס לדמי ע"י דלנא מצינא לאטעויתיה ולאודנא יתיה מן עלמא ואמר ליה ה' בזה את ויכל ואמר אישוק ויהי רוח שקרא בצדקיה בר כנענה וצטאר

דברי הנבואים פה אחד טוב ארסי המלך יהינא דבריה דברך אחד מהם ודברת טוב : יד ויאמר מיכיהו הייתה פי את אשר יאמר יהוה אלי אתו אדבר : טו ויבוא אלי המלך ויאמר המלך אליו מיכיהו הנבך ארדמת גלעד למלחמה אפנתהל ויאמר אליו עלה והצלה ונתן יהוה ביד המלך : טו ויאמר אליו המלך עד כמה פעמים אני משביעך אשר לא תדבר אלי רק דבר אחת בשם יהוה : יז ויאמר ראיתי את פל ישראל נפצים אליה הרים בצלאן אשר אין להם רעה ויאמר יהוה לא אדניס לאלה ישבו איש לביתו בשלום : יח ויאמר מלך ישראל ארסי השפט הלא אמרתי אליך לוא יתנבא עלי טוב כי אסדרע : יט ויאמר לכן שמע דברי יהוה ראיתי את יהוה ישב עליו כסאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו : כ ויאמר יהוה מי יפתה את אחאב ועל ויפל ברמת גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה : כא ויצא הרוח ויעמד לפני יהוה ויאמר מעי ית אחאב ויפק ויפול ברמות גלעד ויאמר הן בגרין ודין אמר בגרין : כא ונפק רוחא וקם קדם יי ואמר אנא

פתנמי נבוי שקרא ממלך חד שני קדם ימקא יהי גען פתנמן פפתנמא דחד מנהון ותמליך פתנמן תקנין : יד ואמר מיכיהו קום הוא יי ארי ית דיימר יי לי יהיה אמלל : טו ואתא לות מקבא ואמר מקבא ליה מיכיהו הנניול רמות גלעד לאנחא קרבא אם גתמנע ואמר ליה סק ואצנח ויימסר יי בידא דמקבא : טו ואמר ליה מקבא עד כמה זמנין אנא מקים עקד דקא תמליך לי לחוד קשמי בשמא דיי : יז ואמר חזיתי ית פד ישראך מבדרין עד טוריא פענא דקית דהון רעי ואמר יי גית רבונין לאלן יתובון גבר רביתיה בששם : יח ואמר מלכא דישראך דיהושפט הקא אמרית קך דקא יתנבי עלי טוב אקדין ביש : יט ואמר בכו קביר פתנמא דיי חזיתי ית יקרא דיי שרי עד פורסיה וקר חילי שמיא קימין קדמיה מימיניה ומסמליה : כ ואמר יי מן ויאמר הן בגרין ודין אמר

פה אחד ג' וס' ויתקבצו יתרו להלחם . והמלאך אשר הלך דמלכים . וחברו דר"ה : כמה ג' בקריאה וס' ער כמה פעמים אני משביעך דמלכים . וחברו דר"ה . אשר זעמת זה כמה שנים : לאלה ה' בקריאה וס' ולבנותיה טה אעשה לאלה היום . לאלה חלק הארץ בנחלה . ראיתי את כל ישראל נפוצים אל ההרים . וחברו דר"ה . אל המישו : יתה ר' בקריאה וס' נמסר בסדר משפטים : תולדות אהרן עלה והצלה . יומא ענ עקידס שער כה : מי יספה . שבת קמט סנהד' טע קב (בלאים לב) : ויאלה הרוח . שבת טס סנהד' טס :

מצודת ציון

(יז) נפוצים . מפוזרים : אל ההרים . על ההרים : (יט) עניו . סמוך לו :

מצודת דוד

דמויות ודבנמא לדברי הנבואה : (יג) פה אחד . בהסכמה אחת מנבאים טוב על המלך לזה הנבא כמזהם לכוזה : (טו) עלה והצלה . מפעמו אמר לו בדבריה הלאו תתלתי וימחרם ה' בידך אזי שאמר בלעג והתול בסגנון נבואי הבעל : (טז) עד כמה פעמים . ר"ל אני משביעך עשה לא פעם ולא שמים ר"ל עד כמה פעמים אמר לא חדבר אלי רק אחת בשם ה' ולא שקר בלעג והתול ולא מעטף בדבריה על שלא אמר הנביא כה אמר ה' עלה והצלה השביל לדעם שאין זה דבר ה' והיה נחמסם אם אמר מלפני ארס לדבריה : (יח) ראיתי . נמראה בטווח : אין להם מן (מרכים) 15

חמתו : (ז) האין פה נביא לה' עוד . כלומר כי אין אלה לה' כי הכיר והושפע כי נביאי הצעל או האשרה הם ולא אחר כפי' כי נביאי שקר הם מפני כבוד אחאז כי נשא את כניו וצבל אחר האין פה עוד נביא לה' ונדברי רבותיו ז"ל כשאתר יהושפט פה נביא לה' עוד אחר לו אחאז כל אלה הנביאים לה' הם אחר לו יהושפט כך מקוצלמי מדיח תפלתך השיא אותך וזון לך כל ואלה כלם אמרו דבר אחד עלה ויתן ה' ציד המלך נמצא שאין צדבריהם חמת : (ח) כי אם רע . והלא התנבא עליו טוב שאל"ל הראיות כל ההמון הזכ הנני וחתו בידך וכן אחר לו צפעס שנייה כמו שכתבנו כי רבותיו ז"ל אמרו זה הנביא היה מיכיהו בן ימלה אלא פי' שהתנבא עליו פעם שלישיה ויהי נפסך תחת נפשו ועמך תחת עמו התנבא לו שופלו ביד חלך ארם מהיום ההוא ואילך שנה אחרו ואמר כי לא יתנבא עליו עוד . ר"ל ידעתי כי לא יתנבא עליו טוב : (ט) מהרה מיכיהו בן ימלה . ת"י תבע מיכיהו ותרסא וחש עתידות למו ומעט דעתוד להון : (י) מלכש' בגדים . פי' בגדים חמודות בגדים . פי' שיהי אומר מלכש' ויענו כי לא היו ערומים אלא פי' בגדי מלכות חמודות וכחמו ימותו אנשים ר"ל אנשים צחורים כל צאנשים בלשנים זקנים : בגרן . פי' ויושבים בגרן וכן הוא בדברי הימים ויושבים בגרן והגרן היה פתח שער שמרון אזלי מפתח אויביהם שהיה להם מלחמה עם ארם תמיד היו עושים גרנות סמוך לעיר ובדברי רבותיו ז"ל אחרו ובי שער שמרון גורן היה אלא ללא בגרון דתנא סנהדרין יהיה כהני גורן עגולה כדי שיהיו רואין זה את זה ור"ל כן היו יושבים אחאז והושפט עם סיעתן כחצי גורן : מתנבאים לפניהם . היו מתנבאים בנבואה זו או בדברים אחרים מתנבאים לשמה אבל לא ברוח השם כי נביאי השקר היו והיו מתפללים כנבואת האל כמ"ש צדקיהו כה אמר ה' ואמרו אשר הנביאים ונתן ה' ציד המלך וצדקיהו לאמת נבואתו יותר עשה לו קרני ברזל למשל כמו שנאמר בירמיהו עשה לך מוטות ומוטות ונתתם על זוארך :

בְּסוּסוֹתָיִךְ׃ ח ! וַאֲמַר יְהוֹשָׁפָט׃ מַמָּה דְיִשְׂרָאֵל תִּבְעַע פְּעֵן בְּיוֹמָא הַיּוֹם יַתְּ פְּתוּמָא דַּיּוּי : י וּגְנִישׁ מְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל יַת גְּבוּי שַׁקְרָא בְּאַרְבַּע מָאָה גְּבָרָא וַאֲמַר דְּהוּן הַאֲזִיז בְּרֻמּוֹת גַּלְעָד לְאַנְחָא קְרָבָא אִם אַתְּמוֹנַע וַאֲמָרוּ סָק וַיִּמְסַר יַי בְּיַד מְלָכָא : ז וַאֲמַר יְהוֹשָׁפָט׃ הַקִּית קָא גְבָרָא קָדָם יַי עוֹד וַנִּתְבַּע מְנִיָּה : ח וַאֲמַר מְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל לְיְהוֹשָׁפָט עוֹד גְּבָרָא תִרְבִּי קִמְתַּבְּעַ יַת פְּתוּמָא בְּיַי מְנִיָּה וְאַנְחָא סְנִיָּתִיהָ אַרְי קָא יִתְנַבְּי עָלַי טָב אֱלֹהִין בְּיַשׁ מִיִּכְהָ בְרִי מְלָכָא וַאֲמַר יְהוֹשָׁפָט קָא יַיִמֵּר מְלָכָא בֵּן : ט וּקְרָא מְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל קְנֻזָּאָה נַד וַאֲמַר אוֹתִי תִבְעַע מִיִּכְהָ בְרִי יִמְקַה : י וּמְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל וְיְהוֹשָׁפָט מְלָכָא דִּיהוּדָה יִתְבָּיו גְּבַר עַד פוּרְסִיָּה דְּבִישׁוֹן דְּבוּשִׁין וַיִּתְבָּיו קְאִידְרָא בְּמַעֲלָנָא דַּתְּבַע שׁוּמְרוֹן וְכָד גְּבוּי שַׁקְרָא מְתַנְבְּאִין קְדָמִיהוּן : יא גְּעַבְדִּי לִיָּה צְדָקְיָה בְרִי בְּנֵעִנָּה בְּרָגִין דְּבַרְגִּוּ וַאֲמַר בְּרָגִין אָמַר יַי בְּאַיִקִּין תְּקַמְּלִי יַת אֲגִישׁ אֲרָם עַד דִּי תַשִּׁיצִינוּן : יב וְכָד גְּבוּי שַׁקְרָא מְתַנְבְּן בֵּן קְמִימֵר סָק גְּרָמוֹת גַּלְעָד וְאַצְלַח וַיִּמְסַר יַי בְּיַד דְּמְלָכָא : יג וְאַנְחָא בְּאַנְוֵר דְּמִקְרִי מִיִּכְהָו בְּקִיד עַמְיָה לְמִימַר הָא בְּעֵן

(ז) האין פה נביא לה' עוד . מקוצלמי האין ז' נביאים מתנבאים בלשון א' ואלה כולם לשון א' אומרים : (ח) כי אם רע . לפי שאמר ישן שלחת את רע .

וכמו שתצוה סוסך בחלחמה כן אצוה שם כסוכי : (ה) דרש נא כיום את דבר ה' . הנה יהושפט מפני שהיה עושה הישר בעיניו ה' לא הסכים לעשות דבר כי אם על פי ה' : (ז) האין פה נביא לה' עוד ונדרשה מתאוּו . ראוי שלא יעלם חמת שיהושפט כבר הרגיש כי אלו הארבע מאות נביאי' לא היו נביאי' ה' שאם היה חושב היותם נביאי' ה' היה ראוי שיבטח על דברי א' מהם ואם לא היה בוחס בהם עם היותם ארבע מאות הנה לא היה ראוי שיבטח בהם אם יהיה עמכם עוד אחד . ולזה ידמה שחקר אם יש נביא לה' עוד כדי שישמע דברי נביא ה' על זה והנה מלת עוד שבה אל אחרו האין פה נביא לה' אל אחרו האין פה נביא לה' : (ח) כולא יתנבא עליו עוד כ"א רע . ידמה שמיכיהו בן ימלה היה הנביא שהתקפס בהכר והתנבא לו רע על דבר שלוהו בן דד בשלום : (י) מלכש' בגדים . פי' בגדי מלכות והנה השיב מיכיהו לאחאז עלה ונתן ה' ציד המלך כי ידמה שכבר הצליחו במלחמה ואף על פי שכבר מת אחאז שם ולזה היה אמת מה שהגיד לו מיכיהו אלא שלל היתה תשובתו מספקת לפי השאלה כי עדיין לא הודיע אם יקרה בזה לאחאז רע אם לא ואין ראוי שנתשוב שאמר לו מיכיהו בשם ה' דבר שקר כי כבר יתחייב מיתה על

בְּסוּסוֹתָיִךְ׃ ח ! וַאֲמַר יְהוֹשָׁפָט׃ מַמָּה דְיִשְׂרָאֵל תִּבְעַע פְּעֵן בְּיוֹמָא הַיּוֹם יַתְּ פְּתוּמָא דַּיּוֹי : י וּגְנִישׁ מְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל יַת גְּבוּי שַׁקְרָא בְּאַרְבַּע מָאָה גְּבָרָא וַאֲמַר דְּהוּן הַאֲזִיז בְּרֻמּוֹת גַּלְעָד לְאַנְחָא קְרָבָא אִם אַתְּמוֹנַע וַאֲמָרוּ סָק וַיִּמְסַר יַי בְּיַד מְלָכָא : ז וַאֲמַר יְהוֹשָׁפָט׃ הַקִּית קָא גְבָרָא קָדָם יַי עוֹד וַנִּתְבַּע מְנִיָּה : ח וַאֲמַר מְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל לְיְהוֹשָׁפָט עוֹד גְּבָרָא תִרְבִּי קִמְתַּבְּעַ יַת פְּתוּמָא בְּיַי מְנִיָּה וְאַנְחָא סְנִיָּתִיהָ אַרְי קָא יִתְנַבְּי עָלַי טָב אֱלֹהִין בְּיַשׁ מִיִּכְהָ בְרִי מְלָכָא וַאֲמַר יְהוֹשָׁפָט קָא יַיִמֵּר מְלָכָא בֵּן : ט וּקְרָא מְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל קְנֻזָּאָה נַד וַאֲמַר אוֹתִי תִבְעַע מִיִּכְהָ בְרִי יִמְקַה : י וּמְלָכָא דְיִשְׂרָאֵל וְיְהוֹשָׁפָט מְלָכָא דִּיהוּדָה יִתְבָּיו גְּבַר עַד פוּרְסִיָּה דְּבִישׁוֹן דְּבוּשִׁין וַיִּתְבָּיו קְאִידְרָא בְּמַעֲלָנָא דַּתְּבַע שׁוּמְרוֹן וְכָד גְּבוּי שַׁקְרָא מְתַנְבְּאִין קְדָמִיהוּן : יא גְּעַבְדִּי לִיָּה צְדָקְיָה בְרִי בְּנֵעִנָּה בְּרָגִין דְּבַרְגִּוּ וַאֲמַר בְּרָגִין אָמַר יַי בְּאַיִקִּין תְּקַמְּלִי יַת אֲגִישׁ אֲרָם עַד דִּי תַשִּׁיצִינוּן : יב וְכָד גְּבוּי שַׁקְרָא מְתַנְבְּן בֵּן קְמִימֵר סָק גְּרָמוֹת גַּלְעָד וְאַצְלַח וַיִּמְסַר יַי בְּיַד דְּמְלָכָא : יג וְאַנְחָא בְּאַנְוֵר דְּמִקְרִי מִיִּכְהָו בְּקִיד עַמְיָה לְמִימַר הָא בְּעֵן

בארבע ד' בקריאה וסי' נספר בשמואל הלך א' סי' כ"ב הארך יד' מן ד' פסוקים דמיון חרין מלכים וחרין בד"ה ומחלפין וסי' ויקבץ מלך ישראל . ויבא אל המלך . סי' ויקבץ ויבא דמלכים

חולדות אהרן האין פה . פסכדין פה : ומלך ישראל . חלון ה' : קרני ברזל . כ' כ' בסכדין פה :

בשם ה' שיהטב שמה נביא ה' : (ז) האין פה נביא לה' עוד . ר"ל ובי כולם הרגה חובל ולא נשאר עוד נביא לה' והרז"ל בהסביל יהושפט לדעת אשר לא נביא ה' הוה על כי כולם אמרו כנגדו אחד ואין כן דרך נביאי' ה' : (ח) לדרוש . אשר הוכל לדרוש את ה' מעמו : פי לא יתנבא עליו כוונ . מעת אשר בלחתי את בן הדד : אל יאמר וכו' . כי אם אשר ישם ה' בפיו אחרו ידבר : (ט) מהרה . אמור למיכיהו כיכנה מהר : (י) בגדים . ר"ל בגדי מלכות : בגורן פתח . בהגורן השומד מל שחת השער : (יא) צדקיהו . הוא היה מנביאי הצעל : צללה . ר"ל הסתוק להחגבר עליהם כאלו הנגה אהם צקרי ברזל וק היה דרך נביאי' ה' לפשוה דמיונות

14

מצודת ציון

מצודת דוד

לביט דוד חה הוחיף הכעל והאשרה להכעים : התחבר . נמכר לע"ג : ראייתו בירושלמי חיאל בית האלי שזכרנו היה ובכל יום שם דמיו וכתו לע"ג : (כו) ויהלך אט . יחף : (כט) לא אביא הרעה . רעת ביתו לא אביא בימיו אבל גזירת וילוקו הכלבים את דמו אי אפשר לבא בימי בנו אלף עליו : (ג) בשנה השלישית . ששלח את בן הדד : (ג) ואנחנו מחשים . מתעללים סימ"ו סיגר"ו בעל"ו :

רלבג

וירעאל . ר"ל צגיא וירעאל אזי הוא מוסר ואפשר שיהי מעטין חיל וחומה כי אצל החומה אכלו הכלבים את בשר חיובל כמו שיתבאר כמה שיעב : (כה) רק לא היה כאלהב . כל זה אמר לו אליהו : (כו) וישם שק על צפרו ויוצו : ר"ל שלבש צדדי שק שהם עשויים משער קשה והקטנה ושכב בלילה בצנדי שק והלך בנחת כאצל וכמטודה או ירצה בחמרו ויהלך אט שכבר הלך בסתה שלא יראוהו האנשים כאצל וכמטודה : (כט) לא אביא הרעה בימיו . ודמה שללא כי נכגע אחאב מפני השם היה מת על יד יהוא בחלקת נבות הבורעלי וסל לקקו הכלבי דמו אך מפני שנכגע אחאב מכני הש"י האריך הש"י הרעה הזאת עד ימי בנו ובו נתקיי כל היעוד הרע ועכ"ו הנה מפני ששלח בן הדד בשלום היתה נפשו וכתב צרמות גלעד ושם לקקו הכלבי את דמו שנשטף מן הרוב : (א) וישבו שלש שנים אין מלחמה . מפני שנכגע אחאב מפני השם האריך לו השם מה שאמר לו שתקיה נפשו תחת נפשו מבין הדד בהלחמו עמו שלש שנים וידמה שזה שאמר לו ועמד תחת עמו האריך הש"י עד עת צואל : (ג) הידעתה כי לנו רמות גלעד יתכן שכאשר השיב לו בן הדד הערים את לקח אביו מירעאל לא נזכר אחאב לשלול לו את רמות גלעד ולהאמר לעבדיו הלא ידעתם כי לנו רמות גלעד ואנחנו שותקים מלקח' אותם מיד מלך ארם : (ד) כמוני כמותך . ר"ל שכמו שחלק אתה אלך אני וכמו שילך עמך כן ילך עמי וכמו

יאבדו עוף השמים : מה רק לא היה כאחאב אשר התמפר לעשות הרע בעיני יהוה אשר הסתה אתו איובל אשתו : כו ויתעב מאד דלכת אחרי הגפולים פכל אשר עשו האמרי אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל : כו ויהי כשמע אחאב את-הדברים האלה וימרע בגדיו וישם-שק ער-בשרו ויצום וישכב בשק ויתחף אט : כח ויהי דברי-יהוה אליהו התשבי לאמר : כט תראית פיי-נכגע אחאב מלפני יען פיי-נכגע מפני לא-אבי הרעה בימיו בימי בנו אביא הרעה ער-פיתו : ככ * וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל : כד ויהי בשנה השלישית וירד יהושפט מלך-יהודה אל-מלך ישראל : ג ויאמר מלך-ישראל אל-עבדיו הודעתם פירגנו רמת גלעד ואנחנו מחשים מקחת אתה מיד מלך ארם : ד ויאמר אל-יהושפט התלך אתי למלחמה רמת גלעד ויאמר יהושפט אר-מלך ישראל פמוני במוך פעמי בעמך פסוסי ד ויאמר ליהושפט התיזל עמי לאנחא קרבא לרמות גלעד ויאמר יהושפט למקבא דישראל אנא בותך עמי בעמך ובסותי

יהיה בחקקא ייקרון עופא דשמיא : כה קחוד לא הנה כאחאב בחיוב למעבר דבייש קדם יי דאמעיאית ויהי איובל אפתיה : כו וירשע בחדא למחך בתר מענתא פכל דעברו אמורא דתריה יי מן קדם פני ישראל : כז ויהי כד שמע אחאב ית פתומיא האגין ובע ית קבושיהי ואמר סקא ער במריה וצם וישבי בסקא ותהי יחף : כח ויהי פתגם נבואה מן קדם יי עם אגרו דמן הושב דמיומר : כט החזיקא ארי אתפגע אחאב מן קדמי חרף דאתפגע מן קדמי לא איתי בישתא גיומיהי גיומי בריה איתי בישתא ער פיתיה : א ויתיבו תרת שגין לית קרבא בין ארם ובין ישראל : ב והנה בשתא תליתאה ונחת יהושפט מלך ישראל דבית יהודה קות מקבא דישראל : ג ויאמר מקבא דישראל קעבריהי תדעתון ארי דיקנא רמות גלעד ואנחנא שתיקין מלמיסב יתה מנד מקבא דארם : ד ויאמר דרמות גלעד ויאמר יהושפט למקבא דישראל אנא בותך עמי בעמך ובסותי

מצודת דוד

נבות כחויב וגם ירשח אותו קרבו צאוב : גם אתה . בא כפול להוכיח ציבור : (כ) המלחמה חויבי . אתה חויבי וכי מלחמ' אוחי חייב והשם בדבר זה כלומר הלא חזבל עשה זאת ולא חיי וחשב לבחש בפני הכיח כללו לא נעשה מדעתו : מלחמ' . ר"ל הן מלחמי אוחך חייב בדבר כי ידעתי אשר נעשה מדעתך : (כא) וצברתי . אשנה אחריו לכל יבאר שארית מה : משתין בקור . זה הזכר כי עשה קלוח משל"כ הנקבה : עזור . העושר הכנסו צבית : ועוזב . המקהה העוזב צדה : צברתי . ר"ל צברתי רב למען ויבדו הכל : (כב) רק לא היה וכו' . ר"ל הסיצה שהרשיע אחאב מכלום רק צאה צבור אשר הכיחה אוחי חזבל אשתו : (כו) ויהעב מאד . עשה מעשים חמוצים ללכת אחר הע"ג כלאשי האמוני : (כז) ויהלך אט . הלך בנחת הנה והנה כדרך אדם הדוחף ומהאכל ומחשב מה לעשות לתקן הדבר : (כט) הראיה . ההש נותן אתה לב לראות אשר נכגע אחאב מלפני ור"ל לא מפחד העונם ב"א מעדולת האדון ה' : ככ וישבו . ר"ל ישבו בהקסם : (ג) הידעתה . האם אתה עוהין לב לדעת אשר רמות גלעד היא מהגבול שלנו ואנחנו שותקים מקחת אותה וכו' : (ד) כמוני כמותך . כמו שאחיה חלך

שיאמר זה נעצר צבית אחאב או זה נעזב שלא הרגוהו כי כלם יאבדו ואדוני אבי ז"ל סי' עגור הממון הנעצר צבתי ועוזב המקהה שיעזב צדה שלא יאספכו צבית ור"ל דרשו עזור בעולם הזה ועוזב בעולם הבא כלומר שאין לו חלק בעולם הבא : (כג) בחל וירעאל . ת"י גיא חוליתא ועוד תרגם בחסות ולדעתו חסר קוף וכו' כמו בחלק וירעאל וכן אמר במקום אחר בחלק וירעאל : (כה) רק לא היה כאלהב . כי ירבעם והכלבים אחריו אע"פ שעבדו העגלים כוונתם לשמים אבל אחאב עבד העבל והאשרה כשאר הע"ג לפיכך אמר ויחעב מאד וגו' ככל אשר עשו האמרי : אשר הסתה . הדגש תמורת כח הסתה ת"י אטעילת : (כו) וישם שק על צפרו . וסם והלך אט ובלילה שכב בשקו : ויהלך אט . הלך בחוד ביתו לאט כאדם דואג וי"ת והלך יחף : חסר אל"ף למ"ד הפעל הממחכב : (ג) כי לנו רמות גלעד . כי לנו היתה במ"ש את רמות גלעד לבני דאמר ודרש למה נקרא שמה רמות גלעד שיש לבניה שתי צרכות מוס ומלך ארם לקחה ממלך ישראל ויש לשאול והלא אמר בן הדד לאחאב הערים אשר לקח אבי ממת אביו אשיב לך וא"ת לא קיים לו דברו והלא שנים היה צנייהם שלש שנים ולמה לא עשה מלחמה זאת בשלא השיב להם הערים ועוד למה אמר אחאב על רמות גלעד ויתר משאר הערים נאמר כי רמות גלעד לא לקחה מלך ארם מעמרי אבי אחאב כי קודם לכן לקחה והוא אל"ל הערים אשר לקח אבי ממת אביו : אשיב ואחאב לא נתן דעתו אז לשלול ממנו רמות גלעד כי ג"כ היה משיב לו שהרי צדמתק נתן לו חזונה כ"ש שהיה משיב מה שהיה לו אלא שלא נתן דעתו אז ואח"כ כשזכור לא יכול להלחם עמו על זאת שהרי שלחו צבית לפיכך היה שלום צנייהם שלש שנים ועתה כשראה אחאב כי מלך יהודה היה עמו ואמר לעזור לו אמר שילך למלחמה על מלך ארם לקחת רמו' גלעד מלמו

מצודת ציון

הומה נמוכה כמו ותעמוד בחל (ש"ב כ) : (כה) הסתה . ענין פחוי : (כו) הוריש . גירש : (כז) אט . בנחת וכן לאט לי לנער (שם יח) : ככ (ג) מחשים . שותקים כמו עת לחכות קבלת

וכן בדרך כנען וירשת וישבת בה לפי שהיתה להם מתנה וירשה מהאל והיא להם כמו אם ירשה מאבותם ולפי מה שזעזע נבואה כי קלל אלהים ומלך חייב מיתה ומי שנתחייב מיתה למלכות הוא וכל אשר לו למלך ונחלקו רבותיו ו'ל' בזה הדבר ואמרו הרואי מלכות נכסיהם למלך הרואי ב"ד נכסיהם ליורשים ומפני זה אמרה אוכל שיעידו העדים כי

דרך נבות אלהי ומלך כי אילו יאמרו בדרך אלהי לזד והיה דינו מסור לב"ד ויהיו נכסיו ליורשים וכשאמרו קלל המלך נתחייב מיתה למלך וא"ת וכנסו למלך א"כ למה הוצרך לומר אלהים לא אמרו אלהים אלא להגדיל הקצף עליו ורבי יודיה אומר אין רואי מלכות נכסיהן למלכות ומה שאמר קום רש ואמר אשר ירד סם לרשתו לפי שקרובו היה בן אחי אביו וראוי היה לירשה כי הנשים שהיו לנבות נהרגו עמו כמו שכתוב אם לא דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש וגו' ולדברי ר' יהודה לא הוצרך לומר ומלך אלא להגדיל הקצף עליו : כי מת . אחר שאמר כי אין נבו' חי למה אמר כי מת לומר שלא מת מיתת עלמו אלא מת שנתחייב מיתה למלך וכנסו למלך : (יח) אשר בשמרון . לא חזר שיהלל אחאב בשמרון שהרי ירד לכרם נבות שהיה בזורעאל אלא המלך אשר בשמרון וכאשר שמע כי מת נבות ירד ליזרעאל לרשת כרם נבות חשב כי הרויח הוא הפסיד : (יט) הרצחת וגם ירשת . ה"א השאלה ותבא על פתיחת הדברים לשמוע המענה ואע"פ שהדבר ידוע וכן הראית כי נכנע אחאב מלפני הנגלה בגליתו המן הסלע הזה וכן נמלות השאלה אי הכל אחיך ויאמר לו איכה מה זה בידך מה לך פה אלהים מה לך היס : (כ) המלאחתי אויבי . כלומר מלאכת לי מקום להאשמיני וכן זאת ה"א כה"א הרצ' שפירש' אחאב הפסוק לנבואה לאלהיו בזה הדבר שאמר לו בתשלום הנבואה הגני מביא אליך רעה עד מפני ישראל : התמכר . כאילו מכר עצמו לעשות רע וכל עניניו וכל עסקיו לרע וי"ת המשיבת כלומר כל מחשבותיך דעת הרע . וזכרש אשר התמכר לעשות הידך בזה עושה מומק האזכרות וכותב תחתיהם

היה ואותו ואת בניו הרג וראוי לירשו : (כ) התמכר . מכרת את עצמך להכעיס את בוראך . התמכר כמו והתמכרתם עם לאויביכם (דברים כ"ח ס"ח) : (כג) בחל יזרעאל . בנקעת יזרעאל . בחל תרנונו של גוי : (כה) רק לא היה כאחאב . הכתוב מעיד עליו שלא היה במלכים כמוהו שירבעם וכל אשר אחריו עבדו את העגלים מיראה אם ועלה העם ירושלים תשוב הממלכה לכות

קמטן בבספא ארי גית ע"ז כסו נבות קים אגהין מית : טו תהה כר ששמע אחאב ארי מית נבות וקם אחאב קמיתת לקרמא דנבות יזרעאקה קמיתתיה : יי תהה פתנם נבואה מן קדם יי עם אגהיו דמן תישב קמימר : יח קום חות לקדמות אחאב מיקא דישראך די בשמרון הא הוא בקרמא דנבות דנתת דמן קמיתתיה : יט ותמקיר עמיה קמימר דגון אמר יי קמקתא ואה אסנתא ותמקיר עמיה קמימר דגון אמר יי באתרא דלהיכו ככבא ית דמא דנבות יתכון פקבא ית דמא אף דיקד : ב ואמר אחאב לאגהיו האשפתא די בעיר דכבי ואמר אשפתיה חתף דחשבתא קמעבד דביש קדם יי : כא הא אגא מיתי עקף בישתא ואפלי בתרף ואשיצי לאחאב ידע מדע ואחיר ושיבין בישראך : כב ואתן ית ביתך פבית ירבעם בר נבט וכבית בעשא בר אחיה ער ארגוואתא דארגוואתא וחיבתא ית ישראך : כג ואף ער איובר גזר יי למימר פקבא ייכרן ית איובר באחסנת יזרעאל : כד דימות לאחאב בקרמא ייכרן פקבא ודימות

אשר מאן לתתיה בלספ פי אין נבות חי ביימת : טו וידתי בשמע אחאב פי מת נבות וקם אחאב לרדת ארי פרם נבות היזרעאלי לרשתו : יי ויהי דבריהתה אל אלהיו התישבי לאמר : יח קום רד לקראת אחאב מלך ישראל אשר בשמרון הנה פכרם נבות אשר ירד שם לרשתו : יט ודברת אליו לאמר פה אמר יהוה הרצחת וגם ירשת ודברת אליו לאמר פה אמר יהוה במוקם אשר לקחו הפלבים אתיהם נבות ילקו הפלבים את דמך גמאתה : כ ויאמר אחאב אל אלהיו המצאתני אויבי ויאמר מצאתי יען התמכרתי לעשות הרע בעיני יהוה : כא הגני מבני אלהי רעה ובערתי אתה ויהרתי לאחאב משתיני בקיר ועצור ועזוב בישראל : כב ונתתני את ביתך פבית ירבעם פני נבט וכבית בעשא בן אחיה אל ירבעם אשר הכעסת ותחטא את ישראל : כג וגם לאיובר דבר יהוה לאמר הפלבים יאכרו את איובר בחד יזרעאל : כד המת לאחאב בעיר יאכרו הפלבים והמת בשדה

דברת אליו ד' רמייבי בקריאה וסי' ורברת אליו ושמת את הדברים בפיו . ת' אלהי העברים שלהני אלוך רדבר . הרצחת וגם ירשת ב' בו : חל ה' חס' בלישגא בקריאה וסי' וישפכו סוללה . וגם לאיובר רבר ה' . ישועה ישית הומוהו והל . וגלוח החל הזה : ויאלל הל והוטה יהדו : תולדות אהרן במקום אשר לקחו . סם לע : יען התמכר . (סנכדרין כת) : כהלי יזרעאל . זנחם א :

דעתי עצור הוא כמו עוזר כי העוזר מביתו בישראל הוא המולך אחריו או הוא עצור בישראל להיות מלך או שר והעוזר הוא מה שהיה מהם שלא הניח לו ממשלה וכן היה כי יורש מת ומתו אחריו כל בית אחאב או יהיה עצור רמו לע' בניו שהיו עוזרים ביד גדולי המלך לגדל ועוזר הוא מה שאינו מורשו ביד אומן ומגדל : (כב) אל הכעס אשר הכעסת . ר"ל על הכעס : (כג) בחל יזרעאל

מזודת דוד ר"ל היה במת : (ח) ותחטוס בהמונו . התמה האנרה בחומוס כפתוה : היושבים . במושב זקני העיר עם נבות : (ט) קראו אים . על כי ביום היום הדק הוא שלא הניח לו ממשלה וכן היה כי יורש מת ומתו אחריו כל בית אחאב או יהיה עצור רמו לע' בניו שהיו עוזרים ביד גדולי המלך לגדל ועוזר הוא מה שאינו מורשו ביד אומן ומגדל : (כב) אל הכעס אשר הכעסת . ר"ל על הכעס : (כג) בחל יזרעאל

דעתי עצור הוא כמו עוזר כי העוזר מביתו בישראל הוא המולך אחריו או הוא עצור בישראל להיות מלך או שר והעוזר הוא מה שהיה מהם שלא הניח לו ממשלה וכן היה כי יורש מת ומתו אחריו כל בית אחאב או יהיה עצור רמו לע' בניו שהיו עוזרים ביד גדולי המלך לגדל ועוזר הוא מה שאינו מורשו ביד אומן ומגדל : (כב) אל הכעס אשר הכעסת . ר"ל על הכעס : (כג) בחל יזרעאל

מזודת דוד ר"ל היה במת : (ח) ותחטוס בהמונו . התמה האנרה בחומוס כפתוה : היושבים . במושב זקני העיר עם נבות : (ט) קראו אים . על כי ביום היום הדק הוא שלא הניח לו ממשלה וכן היה כי יורש מת ומתו אחריו כל בית אחאב או יהיה עצור רמו לע' בניו שהיו עוזרים ביד גדולי המלך לגדל ועוזר הוא מה שאינו מורשו ביד אומן ומגדל : (כב) אל הכעס אשר הכעסת . ר"ל על הכעס : (כג) בחל יזרעאל

מזודת דוד ר"ל היה במת : (ח) ותחטוס בהמונו . התמה האנרה בחומוס כפתוה : היושבים . במושב זקני העיר עם נבות : (ט) קראו אים . על כי ביום היום הדק הוא שלא הניח לו ממשלה וכן היה כי יורש מת ומתו אחריו כל בית אחאב או יהיה עצור רמו לע' בניו שהיו עוזרים ביד גדולי המלך לגדל ועוזר הוא מה שאינו מורשו ביד אומן ומגדל : (כב) אל הכעס אשר הכעסת . ר"ל על הכעס : (כג) בחל יזרעאל

(ז) תעשה מלוכה . כתרנומו תכלה במלכותא והוא לשון תמיכה : (ח) ותשלה הספרים . כתוב כ"א הידועה וקרי בלא ה"א ושניהם נכונים : ואל החורים . השרים והסגנים כמו את חוריהודא ואריבה את החורים ו"ת תורבינה : קראו צום . כמשמעו לשון תענית וכת"י גורו צומא ואמרה זה לפי שציום התענית מפשטין במעשהו ואם יש מעוות מתקנין אותו ואדוני אבי ז"ל פירש צום קבוצ וכן צום צוים שצירמיהו משלון רז"ל צומת הגידין שהוא מקום קבוץ הגידין : (י) ויעידוהו . יעידו בו . יש לשאול כיון שהשרים והסגנים ידעו הדבר כי שקר היה למה היו צריכין לכל זה והרגוהו במצות איובל בלא עדות ובלא דבר התשובה כי זקני הי' במעל עם איובל כי איובל רצו הזקנים לגלות הדבר לעם לא היו מניחין להרגו בחנם כל שכן הקרובים שהיו לנבות בעיר ואילו רצתה איובל להרגו בלא משפט לא היה כח בידה כי אף לגזול הכרם לא היה לה כח כי אחאב ואיובל אף על פי שהיו רשעים היו לשמים לעבוד ע"ג אבל אם היו הורגין וגוזלין שלא במשפט היו ישראל מורדין בו כי לא היו מניחין מלך עליהם אם לא יעמיד ארץ במשפט אבל למנעו מע"ג לא היו יכולים כי לא היו אלא שבעת אלפים אשר לא כרעו לבעל ושאר ישראל היו רבים מאד שהיה לבס באמונת הבעל שהיו מטעים אותם נבואי הבעל לפיכך בקשה איובל עלילה שיהרג נבות במשפט כי הרוגי מלכות נכסיהם למלך ובטחה איובל בזקני ישראל שיכסו עליה ויעלימו הדבר אז ידעה בהם שהיו יראין את אחאב מאד לפיכך כתבה להם בשם אחאב וחתמה לה' בנותמו כי ידע' שלא ישנו אחרי דברו ואע"פ שהיו יודעים שדבר עדות שקר ורציחת נפש היו רשעים הזקנים כמו שהיו העדים כמו שהמר' הוא והאשיבו שני אנשים בני בליעל נגדו ויש לשאול עוד אחאב למה לא היה לוקח זה הכרם במשפט המלוכה שהרי כתוב את שדוויסם וכרמיסם וזיתויסם הטובים יקח התשובה כמו שפי' בס' שמואל כי אין ממשט המלוכה שיקח אלא הפירות לצורך עבדיו ואנשי מלחמתו אם יעזרנו והראייה שאמר ונתן לעבדיו ולא אמר שיקח לעצמו וראייה עוד שאמר שדוויסם כרמיסם וזיתויסם ולא אמר כתיסם משמע כי על הפירות אמר לא על גוף הקרקע : דרכת אלהים ומלך : תרגומו גדיפתא קדם ה' ומלכה לעות למה אמר אלהים ומלך ובאחד מהם חייב מיתה אמרה זה להגדיל קצף העם עליו ויסקלוהו מיד : (יא) אשר הושבים בעירו . הודעה אחר הודעה כי די היה אם אמר

רְעֵי אֶת אֲתָן קֵץ בְּרָמָא
 תְּלוּפוּתֵי וְאָמַר לֹא אֲתָן
 קֵץ יַת בְּרָמִי : ו וְאָמַרְתָּ
 לֵיה אֵיבֵל אֲתִיתִיה אֶת
 פְּעֵן תַּצְלַח מִקְבוּתֵךְ עַל
 יִשְׂרָאֵל קוּם אֲבוֹד בְּרָמָא
 וַיִּשְׁפַּר לִפְנֵי אֲנָא אֲתָן קֵץ
 יַת בְּרָמָא דְנִבְוֹת
 יוֹרְעָא קָהָה : ח וּבְחַבְתָּ
 אֲנִירְתָא בְּשִׁמְא דְאֲחָאָב
 וּבְחַבְתָּתָא בְּעֻקְתִּיהָ וּשְׂדֵרְתָּ
 אֲנִין קְסִיָא וּלְתוֹרְפִינִי
 דְבִקְרָתָא דִּיתְבִּין עַם
 נְבוֹת : ט וּבְחַבְתָּתָא בְּאֲנִירְתָא
 לְמִימַר גְּזֵרוּ צוּמָא וְאוֹתִיבוּ
 יַת נְבוֹת בְּרִישׁ עֲמָא :
 י וְאוֹתִיבוּ תֵרִין גְּבָרִין בְּנֵי
 רִשְׁעָא לְקַבְלִיהָ וַיִּסְתְּדוּנִיהָ
 לְמִימַר גְּדִיפְתָא קָדָם יי
 וּמִקְבָּא קְטִיָא וְאֲפָקִיהָ
 וּבְנִימוּתֵי וַיִּתְקַל :
 יא וְעֵבְדוּ אֲנָשֵׁי בְרִיתֵיהָ
 סְבִיא וְתוֹרְפִינִי דִּיתְבִּין
 בְּקִרְתִּיהָ פְּמָא דִּשְׂקִיתָתָא
 לְוַתְהִין אֵיבֵל פְּמָא דְבְחַבְתָּתָא
 בְּאֲנִירְתָא דִּשְׂלַחַת קְהוּן :
 יב גְּזֵרוּ צוּמָא וְאוֹתִיבוּ
 יַת נְבוֹת בְּרִישׁ עֲמָא :
 יג וְאוֹתִיבוּ תֵרִין גְּבָרִין
 בְּנֵי רִשְׁעָא וַיִּתִּיבוּ קַבְלִיהָ
 וְאֲסִידוּ גְבָרֵי רִשְׁעָא יַת
 נְבוֹת קָדָם עֲמָא לְמִימַר
 גְּדִיָּה נְבוֹת קָדָם יי וּמִקְבָּא
 קְטִיָא וְאֲפָקִיהָ מִבְּרָא קְרָתָא
 וּבְנִימוּתֵי וַיִּתְקַל : יד וַיִּשְׁלַחוּ לְוַת אֵיבֵל
 לְמִימַר אֲתִרְגִּים נְבוֹת וּמִית : טו וַיְהִי בְּדִ שְׁמַעַת אֵיבֵל אֲרִי אֲתִרְגִּים נְבוֹת וּמִית
 וְאָמַרְתָּ אֵיבֵל קְהָאָב קוּם אֲחִסִּין יַת בְּרָמָא דְנִבְוֹת יוֹרְעָא לְדָא אֲבָא

חַפְצֵי אֲתָה אֲתִנְהִי לְךָ כְּרָם תַּחְתֵּינִי
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲתָן לְךָ אֶת־בְּרָמִי :
 ז וַתֹּאמֶר אֲדִינוּ אֵיבֵל אֲשֶׁתּוֹ אֲתָה
 עָתָה תַעֲשֶׂה מְדוּבָה עַד־יִשְׂרָאֵל קוּם
 אֲכַרְרֶהֶם וַיַּעַב לִפְנֵי אֲנִי אֲתָן לְךָ
 אֶת־כְּרָם נְבוֹת תִּזְרַעְאֵלִי : ח וַתִּכְתֹּב
 סְפָרִים בְּשֵׁם אֲחָאָב וַתְּהַתֵּם בְּחַבְתָּמוֹ
 וַתִּשְׁלַח הַכְּפָרִים אֶל־הַזְּקֵנִים וְאֶל־
 הַחֲרִים אֲשֶׁר בְּעִירוֹ הַיֹּשְׁבִים אֶת־
 נְבוֹת : ט וַתִּכְתֹּב בְּסַפְרִים לְאָמַר
 קְרָאוּ צוּם וְהִשִּׁיבוּ אֶת־נְבוֹת בְּרִישׁ
 הָעָם : י וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנַיִם אֲנָשִׁים בְּנֵי
 בְּלִיעֵל נְגִדוֹ וַיַּעֲדוּהוּ לְאָמַר בְּרַכַּת
 אֱלֹהִים וּמִלְךְ וְהוֹצִיָאָהוּ וְסַקְּדוּ
 וּמִית : יא וַיַּעֲשׂוּ אֲנָשֵׁי עִירוֹ הַזְּקֵנִים
 וְהַחֲרִים אֲשֶׁר הַיֹּשְׁבִים בְּעִירוֹ בְּאֲשֶׁר
 שְׁלַחָה אֲלֵיהֶם אֵיבֵל כַּאֲשֶׁר כָּתוּב
 בְּסַפְרִים אֲשֶׁר שְׁלַחָה אֲלֵיהֶם :
 יב קְרָאוּ צוּם וְהִשִּׁיבוּ אֶת־נְבוֹת בְּרִישׁ
 הָעָם : יג וַיָּבֹאוּ שְׁנַיִם הָאֲנָשִׁים בְּנֵי־
 בְּלִיעֵל וַיִּשְׁבּוּ נְגִדוֹ וַיַּעֲדוּהוּ אֲנָשֵׁי
 הַבְּלִיעֵל אֶת־נְבוֹת נְגִד הָעָם לְאָמַר
 בְּרַךְ נְבוֹת אֱלֹהִים וּמִלְךְ וַיִּצְאָהוּ
 מִדְּוִץ לְעִיר וַיִּסְקְדוּהוּ בְּאֲבָנִים וּמִית :
 יד וַיִּשְׁלַחוּ אֶל־אֵיבֵל לְאָמַר סַקְדֵּן נְבוֹת
 וּמִית : טו וַיְהִי בְּשִׁמְעָא אֵיבֵל בְּיַד־סַקְדֵּן
 נְבוֹת וַיִּמָּת וַתֹּאמֶר אֵיבֵל אֶל־אֲחָאָב
 קוּם רִשׁ אֶת־כְּרָם־נְבוֹת תִּזְרַעְאֵלִי
 לְמִימַר אֲתִרְגִּים נְבוֹת וּמִית : טו וַיְהִי בְּדִ שְׁמַעַת אֵיבֵל אֲרִי אֲתִרְגִּים נְבוֹת וּמִית
 וְאָמַרְתָּ אֵיבֵל קְהָאָב קוּם אֲחִסִּין יַת בְּרָמָא דְנִבְוֹת יוֹרְעָא לְדָא אֲבָא

הושבים אולם אמר אשר יושבים : ויעידוהו . אמר הכנוי תחלה ואח"כ ההודעה שאמר כנגדו ואמר ויעידוהו ואח"כ אמר את נבות כי כן דרך הכתוב במקומות ותפתח ותראה את הילד ואחרי' זולתו : (טו) קום רש . אמר לשון ירושה לפי שנפלו לו נכסיו בדיו יריא ימקום היורשים

מצודת דוד

היה לו בחרעאל : (ב) לנן ירק . לגדל בו הירק . אם כוב בעיניך . אם חפץ אחי יורה בממון : מחיר זה . מחיר כרם זה : (ג) תלולה לי מה' . הולין הוא לי בעבור מזה ה' שאמרה התורה והארץ לא תמכר לזמירות (ויקרא כ"ה) : (ד) ויבס . החצר פניו אל הקיר בדרך המייר ודואג : (ה) רומך כרה . כר ממך הראון והדבור כמו רוח אהרם (במדבר י"ד) וכמו ברוח שפיהו (ישעיה ו"א) : (ז) אחת תעשה מלוכה . אמצה בנמיה וכי בדבר שאחז עושה אחז תהיג את המלוכה ובאלו אמרה כן ראו למלך להסגבר ולהתחכם שימולא רצונו ולא להיות כר זעף : ויבס לכך .

14

הממט . ינחשו לשון מנחש אמרו כיון שפלו דברי שלום כפיו אפילו שלא במתכוין סימן טוב הוא זה וימחרו להחזיק הדבר : ויהלטו . לשון זמיתות (ויקרא כ"ה כ"ג) כרחו הדבר תפוי שלא יחזור בו וה"ל של הממט נוטה במסורת לשתי התיבות כאלו נכתב ויהלטהו ממנו אם ממנו ינח הדבר ככונת הלז :

היו מנחשים כשאמרו ענדך בן הדר אמרו אכ ישמעו חמנו מענה טוב יהשבוו לסיון שיחיהו וכיון שאמרו לו הט ענדך והוא אומר אחי הוא מהרו ואמרו אחיך ומה שאמר וימחרו ויהלטהו ושיניהם לשון מהירות לרוב מהירותם שער שלא גמר דבר כפיו לומר אחי הוא הם אמרו אחיך וכן דרך הלשון לכפול המלים לחוק הענין כמו האכה אכה אחי האדרש אדרש דרך דרך ארך והדומים להם וי"ת וחטפוהא מניה כאילו ה"ל הממט קשורה עם ויהלטהו כאילו אמר ויהלטהו ממנו : בלח קתוהו . כתרומתו עולו דברוהו כלומר הכניסוהו לעיר והביאוהו אלי : (לד) ונחזות תשים לך דממק . ותהי מושל בה ויהא האש למכותי : כאשר שם אחי בשומרון . עירך על כרחך וכל זה היה אומר מיראה אמר לו אחאב ואני צברית הוצת אללהך : (לה) הכני יא . סימן זה רע על אחאב שאמר לו הנביא על פי הגבורה להכות את בן הדר ולא הכהו ואף זה שאמר לו הנביא דברי ה' הכיני ולא הכהו כשם שנפרע מזה ופרע מאהאב : צבר ה' . הקצה' אמר שבה אוחי : (לו) ופצוע . מפת חזורה : (לח) ויתחפש בצפר . שניה את מעשרתו שלא יכירוהו כל שינוי בגדים הוא . לשון חיפוש : בצפר . תרגמו ונתן . במעפרתא הוא סודר : (לט) והכה אש סר . מן הדרך אלי : ונחזו אלי אש . שבחו מן המלחמה : אם הפקד יפקד . אם יברח לשון לא נפקד

הממטו ויאמרו אתיה בן הדר ויאמר באו קחהו ויצא אליו בן הדר ויעהו על המרכבה : לו ויאמר אליו הערים אשר לקחה אבי מאת אביך אשיב והצות תשים לך בדמשק באשר ישם אבי בשמרון ואני בפריש אשר לקחה ויברתלו ברית וישלחהו : לה ואיש אחד מבני הגביאים אמר ארר רעהו בדבר יהוה הפני נא וימאן האיש להפתו : לו ויאמר לזען אשר לא שמעת בקול יהוה הנח הזה הארתי והפקה הארתי ויך מאצלו וימצאהו הארתי ויפתו : לו וימצא איש אחר ויאמר הפני נא ויפתו האיש הפת ופצע : לה ויך הגביא ויעמד בקצה אל הדר ויתחפש באפר עד עיניו : לה ויהי המלך עבר והוא צעק אל המלך ויאמר עבדה ויצא בקרב המלחמה והנה איש סר ויבא אחי איש ואמר שמר את האיש הזה אם הפקד יפקד והיתה נפשך תחת נפשו או כפר בסקת תשקול : ס ויהי עבדה או כפרא דכסףא תתקוד : ס ויהוה עד דעבדה כהפני

הממטו ויאמרו אתיה בן הדר ויאמר באו קחהו ויצא אליו בן הדר ויעהו על המרכבה : לו ויאמר אליו הערים אשר לקחה אבי מאת אביך אשיב והצות תשים לך בדמשק באשר ישם אבי בשמרון ואני בפריש אשר לקחה ויברתלו ברית וישלחהו : לה ואיש אחד מבני הגביאים אמר ארר רעהו בדבר יהוה הפני נא וימאן האיש להפתו : לו ויאמר לזען אשר לא שמעת בקול יהוה הנח הזה הארתי והפקה הארתי ויך מאצלו וימצאהו הארתי ויפתו : לו וימצא איש אחר ויאמר הפני נא ויפתו האיש הפת ופצע : לה ויך הגביא ויעמד בקצה אל הדר ויתחפש באפר עד עיניו : לה ויהי המלך עבר והוא צעק אל המלך ויאמר עבדה ויצא בקרב המלחמה והנה איש סר ויבא אחי איש ואמר שמר את האיש הזה אם הפקד יפקד והיתה נפשך תחת נפשו או כפר בסקת תשקול : ס ויהי עבדה או כפרא דכסףא תתקוד : ס ויהוה עד דעבדה כהפני

בבית ה' דגשים בקריאה וס' ואנו בכרית אשלהך . ויעמד כל העם בכרית . וישבעו כל השרים וכל העם אשר . התחוק יהודיע דר' . ויבאו בבית לדרוש דר' : תשקול ו' בלוישנא מושקל וס' או כבר כסף תשקול . במשקול עשרים שקל . לו שקול ישקל כעסי . אשקול על ידי עשי המלאכה . על גני המלך . ואשקולה להם : תלדות אהרן ואיש אחד . סנהדרין פט (סס ל) : והכך הארמי . סס :

רלבג

לא יעטרך בן הדר להשים נפשו עבד לאחאב ולזה מהרו והחליטו המחמר לקחת הממט אמר אחאב שבו אחיו כי אולי לא שמת אחאב דבריהם כשאמר להם אחי הוא ולזה מהרו לאמר אחיך בן הדר ולא ענה אחאב להם ואמר בלח וקחובו ונחזו אליו בן הדר על העיר שהי נחבא בה ויעללו אחאב על המרכבה ויאמר הדר לאחאב הערים אשר לקח אחי מאת אחיך אשיב לך וחזות תשים לך בדמשק לקחת שם מכס מהממט הנעשים כאשר שם אחי בשמרון ואז השיב לו אחאב ואני צברית אללהך מואחר שפעשה לי בן וכרחת לו ברית וישלחהו : (לו) יען לא שמעת בקול ה' . ידוע שהעובר על דברי נבוא חובב מות' כבר כתב זה בחורה : (לח) ויתחפש בצפר על עיניו . הנה אמר הוא צעיק והשתנה בו בשמחו על עינו כדו שלא יכירוהו מלך ישראל : (לט) אז כבר כסף תשקול . ר"ל אם תשמרנו כראוי על כן

היתה כפרה להם : (לח) ויתחפש בצפר . השתנה בצפר ששם על עינו שלא יכירוהו מלך ישראל וימחרו כפרה ליה כפרה לישראל שלא אמר מהם במלחמות רמות וחיוב אדם להאחזין בו כן אחאב שמאן להכות מלך ארם נפל בידו והכרו כמו שאמר לו הנביא נפוך תחת נפשו ועמד תחת

אחיה בר הדר ויאמר עורו דברוהי ונפק קותיה בר הדר ואמקיה קרתיכא : לה ויאמר ליה קרוין דגסיב אבא מן אבוא אתיב ושוקן תמני קך בדמשק פמא דמני אבא בשמרון ואנא בקים אשרתינה ונזר ליה קים ושקתיה : לה וגברא סר מבני תקמידי נביא אמר להבריה בפתנמא דיי מהיני גען וקא אבא נברא קמימניה : לו ויאמר ליה חקף דקא קבתיא קמימרא דיי הוא אורי מקותי ויקמינה אריא ואז מקותיה ואשכחיה אריא וקמיניה : לו ואשפח נברא אורנא ויאמר מהיני גען ומהדי נברא מהדי ופדעיה : לה ואז נביא וקם דמקא עד אורהא וברך במעפרא עינוהי : לה ויהוה מקא עבר והוא צוח קדם פקא ויאמר עבדה נפק בגו קרוא וקא נברא זר ואיתי לי נברא ויאמר מר ית נברא ותהי נפשה חקף נפשיה

בבית ה' דגשים בקריאה וס' ואנו בכרית אשלהך . ויעמד כל העם בכרית . וישבעו כל השרים וכל העם אשר . התחוק יהודיע דר' . ויבאו בבית לדרוש דר' : תשקול ו' בלוישנא מושקל וס' או כבר כסף תשקול . במשקול עשרים שקל . לו שקול ישקל כעסי . אשקול על ידי עשי המלאכה . על גני המלך . ואשקולה להם : תלדות אהרן ואיש אחד . סנהדרין פט (סס ל) : והכך הארמי . סס :

היתה כפרה להם : (לח) ויתחפש בצפר . השתנה בצפר ששם על עינו שלא יכירוהו מלך ישראל וימחרו כפרה ליה כפרה לישראל שלא אמר מהם במלחמות רמות וחיוב אדם להאחזין בו כן אחאב שמאן להכות מלך ארם נפל בידו והכרו כמו שאמר לו הנביא נפוך תחת נפשו ועמד תחת

מצודת ציון

ממנו ומחרו ואמרו גם המה אחיך בן הדר : (לד) ויאמר . בן הדר אל אחאב : וחזות בעיר . המלטה דמשק תעשה לך שוקים כאלו היתה עירך : ואני צברית . זה מדברי אחאב שהשיב ואמר לו כאשר תכרות לי ברית על זה אז אשלהך לנסעך : (לה) מבני הגביאים . הוא מיהוה בן ימלא : צבר ה' . בשליחוהו של ה' : הכיני נא . הוא נמשל על אחאב שנמשו להרוג את בן הדר : (לח) ויעמד למלך . עמד למלך לשמו ממעל לעיניו וזהו כדפי שלא יכירו המלך ע"י לבוש האפר אשר לו : (לט) והוא צעק . אם יברח ויהיה נחמד כמו ולא נפקד ממנו איש (בצבר ל"א) :

ממנו ומחרו ואמרו גם המה אחיך בן הדר : (לד) ויאמר . בן הדר אל אחאב : וחזות בעיר . המלטה דמשק תעשה לך שוקים כאלו היתה עירך : ואני צברית . זה מדברי אחאב שהשיב ואמר לו כאשר תכרות לי ברית על זה אז אשלהך לנסעך : (לה) מבני הגביאים . הוא מיהוה בן ימלא : צבר ה' . בשליחוהו של ה' : הכיני נא . הוא נמשל על אחאב שנמשו להרוג את בן הדר : (לח) ויעמד למלך . עמד למלך לשמו ממעל לעיניו וזהו כדפי שלא יכירו המלך ע"י לבוש האפר אשר לו : (לט) והוא צעק . אם יברח ויהיה נחמד כמו ולא נפקד ממנו איש (בצבר ל"א) :

רבים מאד עליהם אם כן מכה אלהיהם היה להם זה אלחי הרים הוא והיה לו כח לעורם במלחמה שנלחמו אתם בזה : אם לא נחוק מהם . תראה אם לא נחוק מהם אם נלחם אתם במישור : (כד) הסר המלכים . ויאמרו זה בעבור שלא יתבאו החיל כשיראו מלכו רמשים עליהם ותקום הפחות במקומם כדי שיחזקו יותר להלחם : (כה) כחיל הנופל . כדי שיהיה כמו שהיו בתחילה במניין : (כו) ויעל אפקה . ואפקה לכני יהודה הוא ואעפ"י שנמאץ אפק במלחמת בני אשר זה אפק היה לבני יהודה כי אשר ממלכות אחאב היה ואעפ"י שיהיה לבני יהודה היאך עלו שם אלא לפי שהיה לבני יהודה העיר הואת מישור גדול חנו שם וקראו להם לבני ישראל להלהם עמם שם ובני ישראל הלכו לקראתם : (כז) התפקדו וכלכלו . התפקדו החיל אשר יאלו . במלחמה הראשונה : וכלכלו . כלומר היו כלם שלא נפקד מהם איש בזאת המלחמה וכמו שהיו אז כן יאלו עתה למלחמה הוזאת וי"ת איתמניאו ואיזדמנו : כשני חשיפו עינם . אמר זו התרגום כתרין גזרי עיני כלומר שני עדרים קטנים מן העינים : מלאו את הארץ . קל וראוי להדגש : (כח) ויאמר אל מלך ישראל . אמר לו פעם אחר פעם לחזק בלבו כי מה' התשועה וכן ויאמר המלך ויאמר לאסתר המלכה ויאמר יזקא אל אברהם בציו ויאמר אזי . וזדרט אמירה ראשונה אמר לו נתתי את כל הארץ הזה בידך שניה אמר לו אם יפול בן הדד לידך אל תחמול עליו לפיכך כשחמל עליו אמר לו יען אשר שלחת את איש חרמי : יען אשר אמרו . כלומר לא נדקדקו וניזושר לבדך כי לא עובת הכעלים בראותך התשועה הגדולה שעשה לך האל ועורך ברעתך אלא להקדיש שמו יעשה האל עמכם גם לבני שאמרו אלחי הרים הוא ולא אלחי עמקים : וידעתם כי אני ה' . כי אולי בתשועה הראשונה חשבתם כי מקרה היה עתה תוכלו לדעת כי מה' יהיה התשועה : (כט) ותקרב המלחמה . כתרומתו וקרבו עבדי קרבא : וינסו (ל) הנותרים אפקה אל העיר . כי מלך יהודה היה בשלום עם מלך ארם לפיכך היו נסוים שם להמלט כי לא היו הורגו' אותם כיון שהיה בשלום עמם לפיכך הוצרכו ישראל לנס גדול הזה וכחותם במצוא העיר להכנס שם ולהחלל כפלה החומה עליהם ומתו וכן הדד נס ובה אל העיר עם עבדיו הקרובים אליו והיה ראשון לאוזן כ"ז אלף אז אחרון לפיכך לא מת עמהם והכל היה סבה מתת ה' ית' שמו ובעיר לא הרגוהו כמו שפירשתי לפי שהיו בשלום עמו אבל היה יכול לצאת מק העיר לפיכך אמרו לו עבדיו ובה אל מלך ישראל אולי יחיה את נפשך : (לא) וחבלים בראשנו . אין בו יו"ד לפיכך הריש בחולס כדרך יהודי כי יהודים הוא בקתן הר"ש ויש ספרים קצוב ביו"ד ואם כן הוא בא הר"ש בחולס כמו בכל ראשו קרחה וגם במסורת מזאת מחלוקת נמלה הזאת אם הוא מלא או חסר : (לב) ויחלעו הממוני . מלת הממוני דבק עם מלת וינחשו לא עם מלת ויחלטו ורבים כמנהו ופירושו כי האנשים

וארם מלאו את הארץ :
 כח ויקריב נביא דבי ואמר
 ואתם מלאו את הארץ :
 כח ויקריב נביא דבי ואמר
 ואתם מלאו את הארץ :
 כח ויקריב נביא דבי ואמר
 ואתם מלאו את הארץ :

וארם מלאו את הארץ :
 כח ויקריב נביא דבי ואמר
 ואתם מלאו את הארץ :
 כח ויקריב נביא דבי ואמר
 ואתם מלאו את הארץ :

רלבג

להיות המלחמה על ודס לא שם אחאב עמהם איש אחר מישור : כשני חשיפו עינים . ר"ל כשני עדרים קטני של עינים . והנה היו שני חלקים כי נערו שרי המדינות היו לבער אחד והשבעת אלפי' היו לבער אחר : (כט) ויהי ביום השביעי ותקרב המלחמה . ר"ל שקרבו אנשי המלחמה קצתם לקצת בדרך שנלחמו זה עם זה : (ל) וכן הדד נס ויצא אל העיר חדר בחדר . ידמה שכבר עבר בן הדד קודם נפילת החומה ולוה נחלט וכבר היה ירא כי לא היה יכול לצאת מן העיר ולוה לקחו עבדיו והס בני עיר אפק עצה למלט את נפש בן הדד וזה כי הם חגרו שקיים במתניהם כאבלים וקשרו חבלים בראשיהם להעיר שיהי שמים עמם תחת ממשלת אחאב : (לב) והאנשים ונחשו . ר"ל שהיו מנחשו' בדבור וכאשר שמעו שאחאב קראו אחיו אז ידעו כי לא

וארם מלאו את הארץ :
 כח ויקריב נביא דבי ואמר
 ואתם מלאו את הארץ :
 כח ויקריב נביא דבי ואמר
 ואתם מלאו את הארץ :

מלאו כל ישראל בחרק וכל אוריהא דכוו' במ"ג קסצין וס' כי מלאו ס' . ומלאו בתי . ומלאו בתי . וכל שאר קריאה רכו' . ויאמרו אליו עבדיו הנה נא יסעענו : ידחה גשימה נא שקים במתנינו . הוא את נפשו ידחה :

מלאו כל ישראל בחרק וכל אוריהא דכוו' במ"ג קסצין וס' כי מלאו ס' . ומלאו בתי . ומלאו בתי . וכל שאר קריאה רכו' . ויאמרו אליו עבדיו הנה נא יסעענו : ידחה גשימה נא שקים במתנינו . הוא את נפשו ידחה :

מצודת דוד

וארם מכניס עמם בכפנה לרדת בעומק המלחמה למשן יקנו כבוד ע"י הגאון כי מסובדים הם מלך המלכה אבל הפחות און נפשי יקרה בפניהם כ"כ ומפני הכבוד יסבכו לרדת בעומק המלחמה : (כז) התפקדו וכלכלו . מאלו התפקדו במלחמה הראשונה והיו כולם קיימים לא נפקד מהם איש : (ל) הדר בחדר . הדר לפנים מהדר להסתיר עצמו : (לא) מלכי חכד . לההסד עם אויביהם : שמייה נא שקים וס' . להראות הכניסה ללכת בשניי מלחמה לבתי שקים והחבלים בראשיהם מוכנים לתלות בהם : (לב) העודנו חי . ובי הוא עדיין חי ולא הומת במלחמה כי מעשה לב לא יפחד כי חביב הוא לי כאלו ולא יעשה לו מזוהה רע : (לג) והאנשים . עבדי בן הדד : ינחשו וימרכו ויחלטו הממוני . ר"ל בעמטם שאמר אחי הוא היו מחזיקים הדבור ליתחם וכיסן סוד ולא מהרו והחליטו הדבור היואל

מלשון מוש וסימן טוב וכן נחשתי וינכתי ה' (בראשית ל) ור"ל בואק לי לסימן טוב וינכתי ה' : ויחלטו . התרגום של לזמיתות (ויקרא כה) הוא להלוטין יוסר מנראשונה : (כז) ויפקדו . לרמות אם נחמלא כשיעור היל הנופל : (כז) התפקדו וכלכלו . מאלו התפקדו במלחמה הראשונה והיו כולם קיימים לא נפקד מהם איש : (ל) הדר בחדר . הדר לפנים מהדר להסתיר עצמו : (לא) מלכי חכד . לההסד עם אויביהם : שמייה נא שקים וס' . להראות הכניסה ללכת בשניי מלחמה לבתי שקים והחבלים בראשיהם מוכנים לתלות בהם : (לב) העודנו חי . ובי הוא עדיין חי ולא הומת במלחמה כי מעשה לב לא יפחד כי חביב הוא לי כאלו ולא יעשה לו מזוהה רע : (לג) והאנשים . עבדי בן הדד : ינחשו וימרכו ויחלטו הממוני . ר"ל בעמטם שאמר אחי הוא היו מחזיקים הדבור ליתחם וכיסן סוד ולא מהרו והחליטו הדבור היואל

(כב) לתשובה השנה. לזמן סופא דשחא: (כד) ושיס פחות תחתיהם. מתוך שלא יהו ממשפחה רמה יהנו לכ להחזוק כדי למצוא חן: (כה) אם לא נחזק מהם כלומר וקראה אם לא נחזק מהם: (כו) וכלכלו. פרנסת צידה למלחמה הצטיידה הם כלי זיון וכל צרכי המלחמה: וכלכלו. נתכלכלו: כשני השיפי עזים. קבוצי עזים ואין לו דמיון ומנחם חכרו בשלשן גילוי כמו מחשוף הלבן (בראשית ל"ו) חשמי טובל (ישעיה מ"ו ב) ולשון גילוי טפל על עזרי עזים כמו נגלשו מהר גלעד (שה"ש ד' א') כשורדין מן החר נתגלה החר: ויאמר

רלבג

יצאו תפשוס חיים. ר"ל שאיך שהיה שינאו לשלום או למלחמה ותפשוס חיים ולא יהרגוס: (כ) ויכו איש אישו. ר"ל שכבר הכה כל אחד מהם האיש הכה אליו לתפשו: (כא) ויך את הסוס ואת הרכב. יתכן שהכה אותם להרוג הרוכבים: (כג) אלהי הרים אלהיהם. ידוע כי שמרון היה בנוי בהר כי שם בנה אותו עמרי: (כו) ועל אפקה למלחמה עם ישראל. אפסג שאפק היה לארס ולקמיה מישאל במלחמה ולזה היו מנלטוס שם בן הרד וחילו: (כז) ובני ישראל התפקדו וכלכלו. ר"ל שכבר התפקדו החיל הכלל ראשונה עם מלך ארס במלחמה ונמצאו כלם לא נפקד איש ולפי שבהרס הנביא להיות

חזקו ג' רפין וסי' ויהי כי חזקו ישראל. ועבדי מלך ארס אמרו. חזקו עלי רבדכים במקף מלאכי: במישוד מישוד מלאים וסי' ועבדי מלך ארס. ושל אחרי ואהה חכמה לך חיל. ושפט בצדק רלים. והיה העקוב למשור. ואשים מרשה לפניהם. תורה אמת היתה בפיהו. רגלי עמדה במישור. הורגי ה' דרכך. ויבן פגדלים בברבר. למרני לעשות רצונך: ושים ט' וסי' נכסר בסוף סדר בשלח. וגלחמה ד' בקריאה וסי' נכסר בריש שופטים וכשמואל הלך א' סי' י"ו: התפקדו ד' וסי' נמסר בסדר מדרב סיני:

תולדות אהרן אלהי הרים. עקידה שער כא: הסר המליס. שם:

חיים תפשוס: יש ואללה יצאו מן העיר ג' א' נערי ערי המדינות והחיר אשר ב' א' אחריהם: כ ויפו איש אישו וינסו ארם וירדפם ישראל וימלט בן הדד מלך ארם ערסוס ופרשים: כא ויצא מלך ישראל ויך את תפשוס ואת הרכב והפת בארם מפה גדולה: כב ויצא הנביא אדמלך ישראל ויאמר לו כך התחזק ודע וראה את אשרי תעשה פי קתשובת השנה מלך ארם ענה עקיד: כג ועבדי מלך ארם אמרו אליו אלהי הרים אלהיהם עדיין חזקו מימנו ואולם נחתם אתם במישור אסירא נחוק מהם: כד ואת הדבר הזה עשה הסר המלכים איש במקמו ושים פחות תחתיהם: כה ואתה תמנה ידך חיר מחול הנפל מאותך וסוס פסום ורכב פרקב ונקהמה אותם במישור אסירא נחוק מהם וישמע לקדם ויעש בן: כו ויהי קתשובת השנה ויפקד בן הדד את ארם ויעל אפקה למלחמה עם ישראל: כז ובני ישראל התפקדו ובקבלו וירכו לקראתם ויחנו בני ישראל נגדם כשני השיפי עזים ארם וסליק לאפק לאנחא קרביא עם ישראל: ואודמנו ואודו קקדמתיהו ושרו בני ישראל קקבדיהו פתרון גרי. עזין ואנש

אחורונן: יש ואין יפקו מן קרביא עולימי בברבי מדינתא וחיךא דבתריהו: כ וקמרו גבר גבריה ואפכו אנש ארם וירדפונן ישראל ואשתויב בר הדד מלכא בארם על סוכן ועמיה תרין זוג פרשין: כא ונפק מלכא דישראל ומחיה ית סוכותא ומגר ית רתיביא ומחיה באנש ארם מחיה סניאה: כב וקריב גביא קות מלכא דישראל ויאמר ליה איזי אתקף ודע ותחי ית דתעביר יארי קזמן סופיא דשחא מלכא בארם סליק עקד: כג ועבדי מלכא בארם אמרו ליה אלקתא דשכיב עג מוריא מננא וברם גניח עמהון במישרא אם קא נתקיפ מנהון: כד וית פתגמא דרין עביר אעדי מלכיא גבר מאתריה ומני שקטאניא הדופיהו: כה ואת תמני לך משרין במשרין דאתקמא מנה וסוכן פסוכן ורתיבין פרתבין ונניח עמהון במישרא אם קא נתכר מנהון וקביד למיירון ועבד בן: כו ויהי קזמן כופא דשחא ומנא בר הדד ית אנש כז ובני ישראל אתמניאו

חיים. מה שכתוב תפשוס חיים חיים מפני הכפל ר"ל בין יצאו למלחמה בין יצאו לשלום תפשוס חיים כי היה בדעתו כי יהיו מתגבדים עליהם האנשים אשר היה הוא שולח אליהם עד שאם ירצו לתפשוס חיים שזכרו כי לא יעלה בלב אנשו שיגיעו אליהם מפתחם אליהם לפיכך אמר תפשוס חיים ובגאור ובגודל לבד אמר: (יט) ואלה יצאו מן העיר. פי' אלה אשר יצאו מן העיר נערי שרי המדינות והחיל אשר אחריהם כלומר החיל אשר נתמנו ללכת אחריהם הכו איש את אישו: (כ) ויכו איש אישו. כל האנשים אשר יצאו משמרון כל איש מהם הכה איש הנכח לנגדו מארס אשר שלח מלך ארס אליהם לרשות אם למלחמה יצאו אם לשלום יצאו וכיון שראו ארס כי הכו האנשים אשר שלחו אליהם וראו כי עתה הופרה חשבו כי הגזירה והכה עמהם שלא פחדו מאנשיהם ויטסו כי פחד אליהם נפל עליהם: על כום ופרשים. נמלט על כום שהיה רוכב עליו ופרשים שהיו עמו גם כן נסו ולא אמר כמה פרשים אלא מועט פרשים שנים וז"ל על סוסיה ועמיה תרין רתיבין וגםחא אחרת מאלתחי על סוסיון ועמיה תרין זוג פרשי: (כא) ויצא מלך ישראל אחרי ומקפת החיל אחריהם החילו להכות בארם ראה מלך ישראל כי החלה התשועה יצא אחר כך כי עדיין היה לבו נקפו עד שראה כי החלה התשועה ונסו ארם יצא גם הוא ושאר החיל אשר נשארו בצער ורדפו גם הם אחרי ארם: ויך את הסוס ואת הרכב. כי ארס שהיו רוכבי סוסים ורכב היו נסו על הסוסים ועל הרכב והם באים אחריהם והיו מתקיפם ומחילו הרבה והרוכבים נועמס' ויהי מכיס בהם כי לא הכה הכום והרכב אלא צעבור הרוכבים שהיו נסו ואלו היו משיגים אותם לא היו מכיס הסוסים והרכב ותי' ומחא ית סוכותא ומגר ית רתיביא: (כב) ויגש הנביא. הוא הנביא הנ"ל ונביא אחד: לך התחוק. השנה או פירוש התחוק בדעשים כז' כל המון הזה נידך: להשונת השנה. כתרנומו לזמן סופא דשחא שמשו השמש זמן לא מגברתחם וממהום כי אכתנו היינו

בפתח וכמהו והתענג על ה' בפתח ופירוש החזק שכתוב עזים ולעקור ע"ג שהרי ראתי והכרת כי ה' הוא האלהים ושקר הכום לתשועה ככר לנקודה אשר החלה ממנה בראש השנה: (כג) אלהי הרים. כי אמרו זה

מצודת דוד
או חיים הוא ענין יצויח וכן בן אית חי (ש"כ ב"ג) וכה אמר להם אם תרן שהם יצאו לשלום להמסר עמם לשבי והוה זביוחם וינאסו בעלות ובשפלות ידו וזביוח בן חין ראו ונסו לתפשוס לזאת תפשוס חיים ר"ל צריזוח רב ערס ילחם הם שינאו לשלום ואם חראו שינאו למלחמה כי יצאו חיים ר"ל מורוים ביד רמה אשר יצאו נערי שרי המדינות והחיל הם שבעת האלפים: (ב) אית איבו. כל אית מהס הרב את הכה למולו לתפשו חיים: ופרשים. גם פרשים נמלטו עמו: (כב) לך התחוק. ר"ל הכן עמך למלחמה: לתשובת השנה. לעה הכזב הכחש הליה. אלהי ישראל על ההר: אס לא. ר"ל או מראה אם לא נחזק מהם כי הדבר ברור אשר נחזק במישור: (כד) ואת הדבר וכו'. לשיה עוד ככה לגלח אוחס: הסר המלכים. לגל יאכרו הם המלחמה כי על כי מלכים הם יקרה נפשם צעיהם ויאס

רגליהם ולא יספיק ועל הדרך הוה ת"י אם יסוק עפרה דשמרון למיכב
 בשעלו עפרת רגלי עמא דמיי ויש לפרש לשעלו ענין מי מדד בשעלו
 מים שהוא האגרוף ופירושו אם כל אחד מן העם אשר אחי יקח מלא אגרופו
 מן העפר אשר בשמרון לא יספיק: (יא) ויאמר דברו. אמרו לו זה המשל וכת'
 אמרו ליה. אל יתהלל חוגר

דְּשׁוּמְרוֹן קְמִיִּם בְּשַׁעוּלֵי
 פְּרַסְתָּ רִגְלֵי עַמְּךָ דְּעָמִי :
 יֵא וְאַתְּיָב מִקְפָּא דִּישְׂרָאֵל
 וְאָמַר אָמְרוּ לִיהָ לָא

יִשְׁתַּבַּח דְּמוֹדְרוֹ וְנַחֲתָ
 בְּקַרְבָּא פְּנֵיב רְנִיצָה וְסֻלְקִי
 מְנָה : יב וְחֹה פִּד שְׁמַע
 ית פְּתִנְמָא דְהָדִין וְהוּא שְׁתִּי

וְהוּא וּמְכַבְיָא בְּמִטְבְּיָא
 וְאָמַר לְעַבְדֵיהּ אֲוֹדְרוֹ
 וּבְכַנְנוּ עַד קְרַתָּא : יג וְהָא
 נְבִיאָא חָד קָרִיב לְוַת אַחְבָּב
 מִקְפָּא דִּישְׂרָאֵל וְאָמַר

בְּדִנְךָ אָמַר יי תְּחִוִּיתָא ית
 בְּרַ הַמוֹנָא סְנִינְיָה דְהָדִין
 הָא אָנָּא קְסַר לִיהָ בִּידְךָ
 יוֹמָא דִּין וְתִידַע אֲרִי

אָנָּא יי : יד וְאָמַר אַחְבָּב
 בְּכֹן וְאָמַר בְּדִנְךָ אָמַר יי
 בְּעוֹיָמִי בְּרַבְרֵי מְדִינְתָא
 וְאָמַר מִן יִמְקִים קְרַבָּא

וְאָמַר אָתָּה : טו וּמְנָא ית
 עוֹיָמִי בְּרַבְרֵי מְדִינְתָא
 וְהוּוּ מְאֹתָן וְתִקְתִּין וְתִרְיִן
 וּבְתַרְיֵיהוֹן מְנָא ית בְּרַ עַמְּא

בְּרַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבַעַא
 אֲלֻפִין : טז וּנְפַקוּ בְּמִיתְרָא
 וּבַר הַדַּר שְׁתִּי רַוִּי בְּמִטְבְּיָא
 הוּא וּמְכַבְיָא תְּרִינְיָן וְתִרְיִן

מִקְבָּא מְסַעֲרִין לִיהָ :
 יז וּנְפַקוּ עוֹיָמִי בְּרַבְרֵי
 מְדִינְתָא בְּקַדְמִיתָא וְשִׁבַּח בְּרַ הַדַּר וְחִוִּיאָו לִיהָ קְמִיִּם נְבִרִין נְפַקוּ : מִשְׁמְרוֹן :
 יח וְאָמַר אִם לְשַׁלְמָא נְפַקוּ אֲוֹדוּרֵנוֹן בְּרַ חִיִּין וְאִם לְקַרְבָּא נְפַקוּ בְּרַ חִיִּין

וְהוּא ה' ר"ס ב"י' וס' נסטר בריש סיפרא : ויאמר אהאב חד מן ב' פסוקים ראיח בתוך ר' פעמים ויאמר
 וס' ויאמר יצחק אל אברהם . ודין : בצורהים י"ב וס' נסטר לעיל בסיפרא סיבן י"ח : יצאו ח' קסצין וס'
 נסטר בספר יהושע סיבן ב' : תפשוש ג' וס' ויאמר יהוא תפשוש . ויאמר אם לשלום ב' בו :

מי יאסור המלחמה. כענין
 ויאסור את רכבו שהוא ענין
 טיקוס הרכב כי ראש המלחמה
 יקרא אוסר לפי שהוא מחיל
 והעם אחריו ולמש שאל אחאב
 מי יאסר ומי יאסור אלל הוא
 שהיה מלך אלל לפי שהיה עובד
 ע"ג והקב"ה עושה עם ישראל
 גם הם אהאב שאל יעשה הקב"ה אם לא יהיה שם הוא לפי שהוא עובד ע"ג לפיכך שאל מי יאסור המלחמה ויאמר אחאב : (טו) שזתה שטור . שזתה ומשחקר
 כאלם בוטח שלא היה חושש לחיל שומרון : עזר אוחו . שהיו עוזרים אוחו : (יח) תפשוש

מצודת ציון

ודי : לשעלו . הוא ענין אגרוף וכן מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ) : אשר ברגלי . המלכים
 עמי ואחרי וכן ויעל ברגליו (סופטים ד) : (יא) יתהלל . יתפאר : כמפתח . ענין הקרס :
 כמון
 בנאמן ובאומר עדיין אין לו להתהלל כי מי יודע מי ינצח במלחמה : (יב) בסכות . מפני החמה עשו להם כוכות : שמו . הומוני מלחמה על העיר : (יג) נביא אחד . ארז"ל
 שהוא מיכיהו בן ימלה . הרואים . ר"ל האם אהיה נוהג לב לגדול רבוי העם ועכ"ל הגני נוהמו בידך : (יד) צמי . מי הם אשר יאלו בראש מלחמה להימסרו צידם : צנערי שרי
 המדינות . משרתי שרי המדינות שבח"י והמה מתי מספר ולינם מלומדי מלחמה והיו צבדי שיהיה הם עוד יותר גדול להפליא : מי יאסור המלחמה . שיהיה המלחמה נקרא אוסר
 על כי עשמו הוה את אחי המלחמה וקשר אחסם בצוארותו בעניני המלחמה וכן ויאסור אביה את המלחמה (דה"ב י"ג) : (טו) ואחריהם . ר"ל ללכת אחריהם כי נעבי שרי
 המדינות הלכו בראש כדבר ה' : כל בני ישראל . ר"ל לא היה עוד ציוניהם אנושי מלחמה או שהמה היו הכשרים ככל בני ישראל וכמ"ס למעלה והאחריהם בישראל שבעת אלפים
 כל הכרבים אשר לא כרשו לבעל וכו' : (טז) שזתה שטור . שזתה מרוב היין : עזר אוחו . שהיה כ"ל עזר לו : (יח) וישלח בן הדד . לדעת מה נעשה בציוניהם
 גרים על העיר : (יח) אם לשלום וכו' . ר"ל בין כך ובין כך תפשוש והטור המלחמה ליפני המלחמה

מצודת דוד

אם העפר אשר בשמרון יהיה די לכל העם אשר אחי אם יקח כ"א ממנו מלא
 אגרופו : (יא) דברו . אמרו אל בן הדד אל יתהלל וכו' . ר"ל החוגר הרבו לרדת
 למלחמה אין לו להתהלל כאשר יתהלל השתח ומחיר הגורם הרבו בשונו מן המלחמה
 מפני החמה עשו להם כוכות : שמו . הומוני מלחמה על העיר : (יג) נביא אחד . ארז"ל
 שהוא מיכיהו בן ימלה . הרואים . ר"ל האם אהיה נוהג לב לגדול רבוי העם ועכ"ל הגני נוהמו בידך : (יד) צמי . מי הם אשר יאלו בראש מלחמה להימסרו צידם : צנערי שרי
 המדינות . משרתי שרי המדינות שבח"י והמה מתי מספר ולינם מלומדי מלחמה והיו צבדי שיהיה הם עוד יותר גדול להפליא : מי יאסור המלחמה . שיהיה המלחמה נקרא אוסר
 על כי עשמו הוה את אחי המלחמה וקשר אחסם בצוארותו בעניני המלחמה וכן ויאסור אביה את המלחמה (דה"ב י"ג) : (טו) ואחריהם . ר"ל ללכת אחריהם כי נעבי שרי
 המדינות הלכו בראש כדבר ה' : כל בני ישראל . ר"ל לא היה עוד ציוניהם אנושי מלחמה או שהמה היו הכשרים ככל בני ישראל וכמ"ס למעלה והאחריהם בישראל שבעת אלפים
 כל הכרבים אשר לא כרשו לבעל וכו' : (טז) שזתה שטור . שזתה מרוב היין : עזר אוחו . שהיה כ"ל עזר לו : (יח) וישלח בן הדד . לדעת מה נעשה בציוניהם
 גרים על העיר : (יח) אם לשלום וכו' . ר"ל בין כך ובין כך תפשוש והטור המלחמה ליפני המלחמה

על האכות אל תגעו במשיחו וכן למשיחו לטרס: (טו) תמשח לנביא תחתך. כיון שאתה רוצה להסתלק מן העולם שאתה רב עתה ה' קח את נפשי צריך שתפיה נבוא תחתך ותמנה אלישע בן שפט ותמלכו. וכדרש א"ר בזבוחתך מאחר שאתה מלמד קטגוריות על בני: (יז) ימות יהוא. שהרג כל עובדי הכעל וכל בית אחאב שהיו ע"ג: ימות אלישע. כי בהוכיחו אותם ולא היו שומעין אליו ולא היו שבים מדרכי הרעה האובדים יבואו עליהם והרגום וכאלו הוא היה ממות אותם כי יותר היו עושים כשהיה מזהיר להם ומזהה משלל היה מזהיר להם או אפי' ימות אלישע במוחו כי צמות אלישע באלו גדולי חסם ומאז בדרך: (יח) נשק לו. מלרע: (טז) והוא חורש. מלאו שביח חורש הוא עם עבדיו שהיו חורשים עם הבקר וי"ב צמדים היו לפני חורשים. וצמדים ר"ל בקר לפי שהשורין צמדים יחד בעת החרישה בקראים צמד צמדים ותי' תרין עשרין פדניו דחורא והוא בחר מהרי עסרא לעבר אקיהו לותיה ורמא שושפיה לעוהי: כ וישבק ית תוריא ורהט בתר אקיהו וצמר אנשוק פגון לאבא וקאמא ואתה בתרך וצמר ליה אורי הוב ארי קה עבדית קד: כא ותב מפרוהי ונסב ית פרו תוריא והרמיה ובקני תוריא בשל קהון בקרא ויהב לעמא וצמדי וקם ואז בתר אקיהו ושקשיה: * ובר הדד מלקא דארם בגש ית פד משרתיה ותרתין ותרין מקני עמיה וסמון ורתיבין וקניק וצר ער שומרון וצגים קרבא

המשח למתו קמהו נביא כ יסו
 תחתך: י ויהי דישתניב ס
 מהרבא דחואר יקטור יהוא
 דישתניב מהרבא דיהוא
 יקטור ארישע: יי ואשאר
 בישראר שבועא אקפין פר
 רכוביא דלא ברעו לבעלא
 וקר פומא דלא גשק ליה:
 יי ואזר מתמן ואשפח ית
 ארישע בר שפט והוא
 דרי בתרי עשר פדניו
 דחורא צמדיו קדמוהי
 והוא בחר מהרי עסרא
 לעבר אקיהו לותיה ורמא
 שושפיה לעוהי: כ וישבק
 ית תוריא ורהט בתר
 אקיהו וצמר אנשוק פגון
 לאבא וקאמא ואתה בתרך
 וצמר ליה אורי הוב ארי
 קה עבדית קד: כא ותב
 מפרוהי ונסב ית פרו
 תוריא והרמיה ובקני
 תוריא בשל קהון בקרא
 ויהב לעמא וצמדי וקם
 ואז בתר אקיהו ושקשיה:
 * ובר הדד מלקא דארם
 בגש ית פד משרתיה
 ותרתין ותרין מקני עמיה
 וסמון ורתיבין וקניק וצר ער
 שומרון וצגים קרבא

תמשח לנביא תחתך: י ויהי
 הנמלט מהרב הוא ימית יהוא
 והנמלט מהרב יהוא ימית אלישע:
 יי והשארתי בישראל שבעת אלפים
 כל החפרים אשר לא ירעו לפעל
 וכל ההפה אשר לא ינשק לו:
 יי וילך משם וימצא את ארישע בן
 שפט והוא הרש שנים עשר צמדים
 לפניו והוא בשנים העשר ויעבר
 אליהו אליו וישלף אדרתו אריו:
 כ ויעזב את חפצו וירץ אחרי אקיהו
 ויאמר אשקה נא לאבי וקאמי
 ואלכה אחריך ויאמר לו קה שוב פי
 מה עשיתי לך: כא וישב מאחוריו
 ויקח את צמד חפצו ויזבחהו ובכלי
 חפצו בשלם חפצו ויתן קעס
 ויאכלו ויקם ויקח אחרי אקיהו
 וישרתהו: כ א ויקח
 הדד מלק ארם קבין את כל חילו
 ושרשים ושנים מלק אתו וסוס
 ורכב ויעל ויצר על שומרון וילחם

ד' פסוקים והוא בקריאת וס' ירה נער מבית לחם יהודה. והנה ערך שסעי בן גרא בן חמיני. ויבא
 אה אלישע בן שפט והוא חורש. אותו תקרישו. והוא יבנה את הדביל ה'. אבלו ודים כח. ואחר
 בא הצרון:

תולדות אהרן והשארתי טהאל. כהנדרין קד חולין ד:

על האכות אל תגעו במשיחו וכן למשיחו לטרס: (טו) תמשח לנביא תחתך. כיון שאתה רוצה להסתלק מן העולם שאתה רב עתה ה' קח את נפשי צריך שתפיה נבוא תחתך ותמנה אלישע בן שפט ותמלכו. וכדרש א"ר בזבוחתך מאחר שאתה מלמד קטגוריות על בני: (יז) ימות יהוא. שהרג כל עובדי הכעל וכל בית אחאב שהיו ע"ג: ימות אלישע. כי בהוכיחו אותם ולא היו שומעין אליו ולא היו שבים מדרכי הרעה האובדים יבואו עליהם והרגום וכאלו הוא היה ממות אותם כי יותר היו עושים כשהיה מזהיר להם ומזהה משלל היה מזהיר להם או אפי' ימות אלישע במוחו כי צמות אלישע באלו גדולי חסם ומאז בדרך: (יח) נשק לו. מלרע: (טז) והוא חורש. מלאו שביח חורש הוא עם עבדיו שהיו חורשים עם הבקר וי"ב צמדים היו לפני חורשים. וצמדים ר"ל בקר לפי שהשורין צמדים יחד בעת החרישה בקראים צמד צמדים ותי' תרין עשרין פדניו דחורא והוא בחר מהרי עסרא לעבר אקיהו לותיה ורמא שושפיה לעוהי: כ וישבק ית תוריא ורהט בתר אקיהו וצמר אנשוק פגון לאבא וקאמא ואתה בתרך וצמר ליה אורי הוב ארי קה עבדית קד: כא ותב מפרוהי ונסב ית פרו תוריא והרמיה ובקני תוריא בשל קהון בקרא ויהב לעמא וצמדי וקם ואז בתר אקיהו ושקשיה: * ובר הדד מלקא דארם בגש ית פד משרתיה ותרתין ותרין מקני עמיה וסמון ורתיבין וקניק וצר ער שומרון וצגים קרבא

לשתי תיבות ומה בשלם הבשר
 בשלם לשתי השורים את הבשר
 שלם שהגמד חין פחוס
 מעשים: ויתן לעם. סרוב
 שמתה

רלבג

(יז) והנה ימות יהוא רבים כי
 הוא השמיד כל בית אחאב
 והרג כל עובדי הכעל ונבואיו
 כהניו והרג איובל אשר עליה
 אחר אליהו קצת חלו הדברי'
 לש"י ומה שאמר כי הנמלט
 מהרב חואל ימית יהוא חין
 כהנזן בו שיקם הרע שפעה
 חואל לישראל אל הרע שיעשה
 יבוא לישראל כי היה הגמון
 בהקדוה כי ימות יהוא חין
 יבוא היה הרע שיעשה חואל
 לישראל אך הרקו בו טה
 שהיה נמלט מהרב חואל אל
 היו היום ימות יהוא כי ימית
 שלם היה כח למחול דבית
 אחאב לו היה קיים כי אחאב
 ובניו הם היו מלמחים חמר
 כנגד מלך ארם. וכן מה
 שאמר וכנמלט מהרב יבוא
 ימית אלישע חין כהנזן בו
 שיקם הרע שיעשה יבוא לישראל
 על הרע שיקחש להם כסכת
 אלישע כי הדבר היה כסכת
 והנה מה שקמות אלישע הוא
 ארבעים ושנים נערים שקלסם
 בה' וידמה שהרעב החוק אשר
 היה בשמרון היה כסכת אלישע
 ולזה אמר המלך כה יעשה
 לי אלהים ובה יוסוף אם יעמוד
 ראש אלישע בן שפט עליו
 היום: (יח) וזכר שכבר יגיע
 זה הרע לשיעור שלם ושאר
 בישראל כי אם שבעת אלפים
 איש והם אשר לא כרעו לצעל
 ולא נשקו לו. והנה אמר יהוא
 בן נמשי והוא אבי אביו כי
 שם שנים עשר חורשי' והיו לכל
 אחד מהם צמד בקר ואלישע היה חורש כי הוא היה אחד מהשטים העשר החורשים. ואחשוב שזכר זה להעיד כי אבי אלישע היה עשיר מאד ועם כ"ז נפרד אלישע
 מנית אביו לשרת אלוהו מפני חווק אהבתו החכמה. ויעבר אלוהו אליו וישלף אדרתו אליו. ר"ל כי כבר עבר אלוהו סמוך לו ובהיקו קרוב אליו מחד השלך
 כנפו אדרתו עליו על שכבו הסך אדרתו עליו מדי עברו והנה הרגיש חפץ אלישע כי רצון אלוהו היה אליו שיבאו יחסה תחת כנפיו ולזה עזב את הבקר ורץ אחרי
 אלוהו ואמר לו שיעזבו לנשק אביו ואמו ואחר ילך אחרי אלוהו: (כ) ויאמר לו לך שוב כי מה עשיתי לך. וירצה לפי מה שאחשוב לך לנשק אביו ואמך
 שוב אחרי כי זה הוא מה שעשיתי לך ר"ל שכבר עשיתי זה להעיד אותך שתבא לחסות תחת כנפיו: (כא) ובכלי הבקר בשלם הנשר. ר"ל בשלם להם

מצודת הר

מצודת ציון

אדרת עשר (זכריה י"ג): (יז) צמדים. כן יקרא זוג בבקר כי הולכים ממוכרים יחד והוא מל צמד
 סחול (במדבר י"ט): (כ) אשקה. מל' נשיק: (כא) מאחוריו. מאחרי אלוהו: בשלם. ככל
 חואל עב"ו אמר לשון נמלט כי אלו לא המיחם יהוא היו נמלטים מהרב חואל על כי המה חין מדרס לרדח במלחמה להיות הם נכרעים ביד חואל: ימית אלוהו. אר"ל שהם
 הכערים המנוערים מן המלחמה שהרגם בקללו: (יח) והשארתי. אף בהמשול גם הרצ חואל לא יכלה הכערים שבהם שיהיו במספר שבעת אלפים אשר המה הפגון כל הכערים
 יט' כי וולח אלו לא ימלא בהם עוד כשרים: (יט) והוא חורש. הולך אחרי הבקר המורש: שנים עשר צמדים לפניו. כי היו שם י"ב חורשים וצ"ב צמד בקר והוא באהרונה
 בשנים העשר ח"כ הלכו לפניו י"ב כי גם צמד הלך לפניו כי דרך החורש ללכת אחרי הבקר: אדרתו. השלף עזב קצת מאדרתו לנמו שיהא נבוא לה' וילבש גם הוא אדרת כמנהג
 הכנאים ובמ"ש ולא ילבשו אדרת וכו' (זכריה י"ג): (כ) אשקה נא. בדרך השואלים רשות וגפכרים ללכה מאתם: לך שוב. לך לנשק אביו ואמך כאשר אמרת ושוב אלי: כי מה
 עשיתי לך. כי הפלאתו והיגיסם מה שעשיתי חזי המה גם לך ר"ל גם אתה מעשה כמשה אם חלך אחרי: (כא) ובכלי הבקר. שהמה מעשים: חסן לעם. שהז עמו בצריתה ובעה
 אם לגודל השמחה: כ (ב) וסוס ורכב. ר"ל הרצה

כי פתח המערה היה בשופע הבר או ברשאו לא בתחתית הבר שהרי אמר לו לא ועמדת בבר והוא עמד פתח המערה : והנה ה' עבר . פי' כבוד ה' עבר לפניו כמו שאמר במשה רבינו עליו השלום ויעזר ה' על פניו ועבר לפניו מחלה רוח גדולה וחוק ויהי אומר לו הקול לא ברוח ה' כלומר הכבוד הזה שעשו ומה שאמר מפרק הרים ומסדר סלעים דרך הפלגה ואמר לו הקול בעבור הרוח כי הכבוד לא היה עובר עדיין ואחר עבור הרוח היה רעש שרעש הבר ואמר לו הקול כי הכבוד איננו באש ואחר עבור האש עבר הכבוד עם קול דממה דקה והבין אליהו כי אז עבר הכבוד כשומעו קול דממה דקה : (וג) וילט פניו בחדרתו . כמו שאמר במשה רבינו עליו השלום ויסתר משה פניו ופי' וינא ויעמד פתח המערה כשמש קול דממה דקה בא ועמד בבר פתח המערה וכסה פניו כמו שאמר לו הדבר לא ועמדת בבר לפני השם ר"ל שיעבור הכבוד ומתוך אותו הקול דממה ינא אליו קול דבר שאמר לו מה לך פה אליהו ופירוש קול דממה דקה קול מתוך וי"ח הפסוק כן והא' ה' מתגלי וקדמוהי משריית מלאכי רוחא מפרקין טוריא ומתברין כיפוא קדם ה' וגו' כדעמוד ויטלשאל מה היה כל זה הענין ולא אמר לו מה יעשה עד שהביאו א ה כר חרב והראה לו כל זה הכבוד . והנראה בעיניו כי כל זה היה גמול המעשה הטוב שעשה בבר הכרמל וקדם שם ה' בתוך בני ישראל והסורס למוטב עד שאמרו כלם ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים והרג נביאי הכעל גמלו האל בדנדוק והביאו אל מקום הכבוד עם פלא גדול ששעה עמו בדרך והראה לו כל הכבוד הוה זרריך להתבונן ברוח וברעש ובאש ובקול דממה דקה : וילט פניו . כסה פניו כמו לונס בשמלה פני וזכב

דממה דקה : יג ויהי פ' ששמוע אלהיו כשפ' שמוע וינא ניו בארתו וינא ניו עמה פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מה יקה פה אלהיו : יד ויאמר קנא קנאני ליהוה אלהי צבאות כיו עיני בריתי בני ישראל את----- מזבחתיך הרוסי ואת נביאיך הרגו בחרב ואותר אני לבדי ונבקים את נפשי לקחתה : טו ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרךך מדברתה דמושק ובאת ומשחת את----- יהואל למלך עדיארם : טו ואת יהוא בן נמשי תמנשח למלך עלי ישראל ואת אלישע בן שפט מאבל מוחלה תמנשח קמיו מרפא עד ישראק וית אליושע בר שפט ממישר מוחלה

רלבג

ברוח : (וג) והנה אחר הרעש אש שהוא יותר מויק . וזכר ג"כ כי לא באש השם לנכחה שוכרנו וכאלו בחר בזה שאלו הרעות שיבאו להם בזה הדגה אינם מכוונס מהש"י אך הסתיר פניו מהם ועזבם כמו מערה למזי הרעות הנכוונס לבא עליהם היה זה כן לפי שהרעו הכחות על זד הקנאה המוסר לא יועילו להם הלא חררה כי מפני עזירת הטל והמעט שלש שנים לא נכנעו מפניה ה"ו והנה עוד הראש קול דממה דקה . ר"ל קול מתוך מהש"י כאילו הוא מורכב מהקול והשתיקה והנה העיר בזה כי העו שיהיו משולחים ונעוים למקרי הזמן הנה יבא להם מוסר מה מהשם ית' אך לא יהיה שלם בצופן שהיה מביא השם ית' המוסר לישראל במדבר בנימי משע שהיה מגיע בצופן שהיו מרגישי' חתך כי נכבד העין היה אך יהיה בזה הענין כמו מורכב מהקול והשתיקה . וידמה כי מרוב כעס אליהו על רוב חטאת ישראל לא שם אל לבו להבין את דבר המראה הוזה ולוה השיב בצופן שאמר ברשאונו : (וג) ויהי כשמוע אליהו . ר"ל כשמוע אליהו קול הש"י הסתיר פניו מהביט אל האלהים ולוה כסה פניו בחדרת שהיה לבוש בזה וינא מהמערה כמו שזכרו השם ית' ועמד פתח המערה : (טו) ויאמר ה' אליו לך לדרכך מדברתה דמשק . ר"ל שילך לדרכו אל מדבר דמשק ומשם ימשח חוזאל למלך על ארס והרצון בזה היותו נבחר למלך על ארס ומשם ימשח יהוא בן נמשי למלך על ישראל ומשם אלישע בן שפט מאבל מוחלה לנביא חתת אליהו אחר שאין רצון אליהו להיות לנביאו ולמחזיר לישראל עדי שבכבד קץ נחשו מפני רוע מעשיהם ואמר לש"י שיקח את נפשו . ולפי שלל מלך שם בדרך כי אס אלישע בן שפט שהיך אדרתו עליו לעשות לו סימן שהיה נביא וילבש נבואת אליהו עם שלביש' האדרת היתה סימן לנביא ולוה אחר הכתוב ולא ילבשו עוד האדרת למען כחש וידמה שהודיע אליהו לאלישע את הנבואה שהוה הכתוב ולא ישראל ולוה היה כאלו ימשחם אליהו או יהיה הרצון על ישראל והמשח אלישע לנביא חתתו ויהי המשח חוזאל למלך על ארס ומשח יהוא למלך על ישראל

מצודת דוד

העבור לפניו : והנה ה' עובר . אחר כל המנוח הבה : ורוח גדולה . הרגוס יונקן משרית מלאכי רוחא ריח לומר מתנה מן מלאכי רוח עברו לפני ה' עד לא עבר כבוד השכינה : לא ברוח ה' . ריח לומר בא אליו קול הנבואה . ואמרה שאין אשחא : לא באש ה' . כן אמרה קול הנבואה : קול דממה דקה . ר"ל קול תשאי בבל יצר כשהש"י (וג) כשמוע אליהו . אז קול הדממה והשביט שהבכוד עובר ובכר בניו בחדרתו לבל יחזה מעמדה ויעמד בפתח : מה לך פה . על כי הראהו הכבוד ולא עבר ברוח וברעש ובאש ב"ל שאל לו טוב מה לך פה ר"ל העודך באת הנה לבקש נקמה : (יד) ויאמר קנא קנאני . ר"ל הלא (טו) לך שוב לדרךך . בדרך אשר באת הנה והוא במדבר דמשק : ובאת . אל דמשק : ומשח ומשם : (טז) תמשה לנביא . אף בזה הוא ענין מינו הגדולה : המוחך . אחר שחמלה

דמשק ויהי פ' ששמוע אלהיו כשפ' שמוע וינא ניו בארתו וינא ניו עמה פתח המערה והנה אליו קול ויאמר מה יקה פה אלהיו : יד ויאמר קנא קנאני ליהוה אלהי צבאות כיו עיני בריתי בני ישראל את----- מזבחתיך הרוסי ואת נביאיך הרגו בחרב ואותר אני לבדי ונבקים את נפשי לקחתה : טו ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרךך מדברתה דמושק ובאת ומשחת את----- יהואל למלך עדיארם : טו ואת יהוא בן נמשי תמנשח למלך עלי ישראל ואת אלישע בן שפט מאבל מוחלה תמנשח קמיו מרפא עד ישראק וית אליושע בר שפט ממישר מוחלה

מצודת ציון

יפסק (וכוים י"א) עיין כיבוה כמו דממה . עיין שתיקה כמו יקס סערה לדממה (הסלים ק"ז) : (וג) וילט פתחה (ש"א ב"א) : בחדרתו . מלבוש חשוב מיוחד לנביאים וכן ולא ילבשו אדרתה הנבואה אמרה לא ברעש ה' : (יב) אש . ת"י משרית מלאכי ומשתיקה ולחוס' ביאור אחר שהקול היה דקה ותרגומו קול דמשבחין בכבוד כמ"ס במשה ויאמר משה פניו (שמות ג') : ויאל ויעמוד . וינא דקה כי חפץ חסד הוא ולא יעיר כל המנו לבוא ברוח וברעש ובאש ולוה אחת קנאה ה' ולא לבדתי וילה בס עתה אבקש נקס למען כבוד שמו : ויהי עלי מיטוי הגדולה והאשאל ממשחת מלבי ישראל שהיתה משיחה בצפורה

יך אחאב יחידו שחלק כבוד דמיון ואף הוא לא כל אלה ללמד לשון זירור נודרו כגבור: (ג) כה יעשון אלהים. כמו שפשיט לנביאי העל: (ד) רחם. ייניבר"ח בלעז. ויאמר רב. סגי לי ארכא עד איתמי אנא רחם (ישעיה' א) (ו) רחם. פזמים וכן וכדו.

והנה מטר סגי ורכיב אחאב ואזל לירעאל: (מו) ויד ה' יתקף אל אליהו. ר"ל שכבר בא אליו דבר ה' שיעשה זה ר"ל לשגם מתניו ולרוץ לפני אחאב עד שבה אחאב לירעאל והנה שגם מתניו הוא שחגר מתניו בדרך שיחכן לו לרוץ בזולת נזק בצבריו הפנימיים מפני חזוק התנועה: (ח) את כל אשר עשה אליהו. הוא מה שעשה להוריד האש על העולה בדרך שאכלה העולה והעצים והאבנים והמים אשר בתעלה לכהן לנחמן כי ה' הוא האלהי ומה שעשה מהבאת המטר: ואת כל אשר הרג את כל הגוים בחרי. ומה שהודיע לה שהוא זה לתפס כלם ולהורדם לנחל קישון ושחטם שם כאלו רצה שלא יעמא דמס את הארץ וזהו נשפך דמס אל הנחל שזילקוהו למקום רחוק: (צ) כה יעשו אלהים. אמרה זה כלשון רבים לרצויה האלוהות אשר היו עובדים להם: (ג) וירא ויקם וילך אל נפשו. ר"ל ששאר האה הסכנה שהוא בה לא רצה לסמוך על הנס אבל קם חקף והלך למלט את נפשו. ר"ל שכבר היה למלך יהודה ולזה בא שם להמלט מיד חיובל ואש"פ שבה בנחלת בני שמעון הגה ידמה כי מפני היותו תוך זרמי יהודה היו בני העיר הירא זחת מלך יהודה או אולי במלחמות שנלחמו מלכי יהודה עם מלכי ישראל לקחו מלכי יהודה העיר הזאת: (ד) והוא הלך במדבר דרך יום. בחר ללכת במדבר כדי שלא יראה

ישעון ה' בקריאה וסי' והזרת אתם את החקים ואת התורות. ועלי זקן סאר. והשלה איובל סלאך אל אליהו לאמר. כן הדר דמלכים. הבה אפרים שרשם יבש: ו' מלון כתיב תי' ולא קרינן וסי' באחת ובאנו אליו באחת המקומות. אחת תחת רתם אחת. הסוכות ותקף יהושבע בת המלך. ארבעת ואתה בן אדם כה אמר ה'. בשנת יוחי בשנת הורא בראשית ממלכת צדקיהו. בשנת הרבר אשר היה אל ירמיהו. התפלסתי בגת אל תנידו:

תולדות אהרן ויד ה'. זכרים קב מנמות זה כל הפרשה עקידה שער פד: וירא ויקם. וזכר ויגם. וישב. וזכר השא: וישאל. וזכר ויגם:

מצודת ציון

שמש וירח קדור (וואל ב'): (מו) וישגם. ענין הגוריה ואין לו דומה: עד באכה. עד אשר תבוא ובאליו ידבר למוול היודע המקום: (כ) כעת. הכ"ף באה לאמתה הדבר: (ד) רחם. שם חלין שגחלוו חמוד המים מאד וכן גחלי רחמים (הטלס ק"ס): (ו) מראשותיו. סמוך לראש: עוגת

עד כה ועד כה. צין כך וצין כך ר"ל בעווי שאכר המרכבה וירד ממקומו השבו השמים חגר מתניו להיות מזורר ביוהר ורץ רגלי לפני מרכבה אחאב עד המקום אשר יבואו בו לירעאל ועשה זאת לחלוק כבוד למלכות: י"א (ה) אשר עשה. בהרדת האש והגשם: (ב) כה יעשון וכו'. הוא ענין שבוטה ונמה ולא חגרה וכאלו חגרה בהטובה היא יעשון וכו' ועוד יוספו כוונה כי כעת מהר וכו' והמרה בלשון רבים כי עבדה לבעל ולהשרה: אחד מהם. מנשיחו כעגל: (ג) וירא. ראה עצמו בסכנה: הלך נפשו. נעטור למלט נפשו: אשר ליהודה. ואינה ממשלת אחאב: (ד) אחת רותם. בלעז: וישאל

רלבג

אחאב ויקף יורעאלה: מו ויד יהוה היתה אר-אליהו וישגם מתניו וירץ לפני אחאב עד-באכה יורעאלה: יט * ויגר אחאב לאיובל את-פל-אשר עשה אליהו ואת פל-אשר הרג את-פלי-הנביאים בחרב: ב ותשלח איובל מלאך אל-אליהו לאמר בודיעשון אלהים וכה יוספון פייכעת מחר אשים את-נפשך בנפש אחד מהם: ג וירא ויקם ויקף אר-נפשו ויבא באר שבע אשר ליהודה וינח את-נערו שם: ד והוא יקף הקף במדבר דרך יום ויבא וישב תחת רתם אחת וישאר את-נפשו למות ויאמר רב עתה יהוה קח נפשי כי לא-שוב אנפי מאבתי: ה ויששב וישן תחת רתם אחד והנה יהוה יגוע בו ויאמר לו קום אכול: ו ויבט והנה מראשותיו ענת רצפים

ישעון ה' בקריאה וסי' והזרת אתם את החקים ואת התורות. ועלי זקן סאר. והשלה איובל סלאך אל אליהו לאמר. כן הדר דמלכים. הבה אפרים שרשם יבש: ו' מלון כתיב תי' ולא קרינן וסי' באחת ובאנו אליו באחת המקומות. אחת תחת רתם אחת. הסוכות ותקף יהושבע בת המלך. ארבעת ואתה בן אדם כה אמר ה'. בשנת יוחי בשנת הורא בראשית ממלכת צדקיהו. בשנת הרבר אשר היה אל ירמיהו. התפלסתי בגת אל תנידו:

תולדות אהרן ויד ה'. זכרים קב מנמות זה כל הפרשה עקידה שער פד: וירא ויקם. וזכר ויגם. וישב. וזכר השא: וישאל. וזכר ויגם:

מצודת דוד

במה שיקבל תפלתו אמר לאחאב מחחילה כי קול המון הגשם: (מג) עלה נא. עמי מהחילה אל ראש ההר: הבט דרך ים. ראה לפאת המערב אם נראה עבים עולים ובעצמו לא ראה להפנות אנה ואלה עד עת הקיבל תפלתו: שוב שבע פעמים. ר"ל שבעה פעמים אמר לו לפזב ולהביט: (מד) אסור ורד. אסור המרכבה ורד לביקף לכל יעכב אוקף הגשם כי אם תהיה עוד חסיה מעוכב מן הגשם: (מה) עד כה ועד כה. צין כך וצין כך ר"ל בעווי שאכר המרכבה וירד ממקומו השבו השמים חגר מתניו ויהי הגשם: וירכב. עם שהיה הגשם: (מו) ויד ה'. ר"ל רוח בצורה מה: וישגם. חגר מתניו להיות מזורר ביוהר ורץ רגלי לפני מרכבה אחאב עד המקום אשר יבואו בו לירעאל ועשה זאת לחלוק כבוד למלכות: י"א (ה) אשר עשה. בהרדת האש והגשם: (ב) כה יעשון וכו'. הוא ענין שבוטה ונמה ולא חגרה וכאלו חגרה בהטובה היא יעשון וכו' ועוד יוספו כוונה כי כעת מהר וכו' והמרה בלשון רבים כי עבדה לבעל ולהשרה: אחד מהם. מנשיחו כעגל: (ג) וירא. ראה עצמו בסכנה: הלך נפשו. נעטור למלט נפשו: אשר ליהודה. ואינה ממשלת אחאב: (ד) אחת רותם. בלעז: וישאל

במזר המשכן : (לד) כדום מים . להגדיל את הגם : ויאקו . אלישע (יאק) על דיו ונעשו אנצעותיו כמעיונות ונתמלאתה התעלה הוא שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יאק מים ע"י אליהו ונעשה גם כדום על דיו ראויו הוא שיעשה הגם כדום על דיו : (לו) ובדברך עשיתי . שהקרבתי בצמה בשעת איסור הכמות : (לי) ענני ה' ענני .

מקום זריעת סאתים ושיעורו חמשים אמה על חמשים אמה : (לד) מלאו ארבעה כדים מים . אמר זה להגדיל הגם שנאכל אף כי תלחך המים וזוה לתת שנים עשר כדי מים ושלושה פעמים ארבעה הם שנים עשר כדי מים

עַד־הַעֲצִים : כִּי וַיֹּאמֶר מֵלֶאֱלֹהֵי אֲרֻבַּעַה כְּדִים מַיִם וַיִּצְקוּ עַל־הָעֵלֶה וְעַל־הָעֲצִים וַיֹּאמֶר שָׁנֹנֹ וַיִּשְׁנֹנּוּ וַיֹּאמֶר שִׁשָּׁשׁ וַיִּשְׁשָׁשׁוּ : לֹא וַיִּלְכְּבוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמּוֹבָח וְגַם אֶת־הַתַּעֲרָה מֵלֶאֱלֹהֵי מַיִם : לֹא וַיְהִי וּפְעֻלֹת הַמִּנְהָה וַיִּגְשׁוּ אֵלָיָהּ הַנְּבִיאִים וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע בְּיַד־אֲתָהּ אֱלֹהִים בַּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עֹבְדָהּ וּבְדַבְרֶיהָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה : לֹא עֲנִי יְהוָה עֲנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה בְּיַד־אֲתָהּ יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאֲתָהּ הַסַּבֵּת אֶת־לִבָּם אֲתֵרְגִּית : לֹא וַתַּפֵּל אִשׁ־יְהוָה וַתֹּאבֵל אֶת־הָעֵלֶה וְאֶת־הָעֲצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֵפֶר וְאֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּתַּעֲרָה לַחֲבָה :

וַיֹּשִׁי עַד אֲעֵינָא : לֹא וַיֹּאמֶר מְרו אַרְבַּע פְּדִין מֵיָא וַאֲרִיקוּ עַד עֲרֵתָא וְעַל אֲעֵינָא וַיֹּאמֶר הָנוּ וְהָנוּ וַיֹּאמֶר תְּלִיתֵיהּ וְתִקְרִיתוּ : לֹא וַיֹּאמְרוּ מֵיָא סְחֹר סְחֹר לְמַדְבַּחָא וַאֲפָ יָת מוֹיִקְתָּא מְרו מֵיָא : לֹא וְהוּהוּ בְּמִיִּסְק מְנַחֵתָא וּקְרִיב אֲגִיְהוּ נְבִיאֵי וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהֵיהּ דְּאַבְרָהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבִי דִישְׁכַּנְתָּהּ שְׂרָיָא בַּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ וּבְפִתְנִמְךָ עֲבָדִית יָת כָּל־פְּתַנְמֵיָא הַאֲלִין : לֹא קִבַּר צְלוֹתִי יְיָ בְּאַשְׁתָּא קִבַּר צְלוֹתִי יְיָ בְּמַמְרָא וַיִּדְעוּ עֲמָא הָדִין בְּמַעֲבָדְךָ הָדִין נִסָּא אַרְי אֲתָ יְיָ אֱלֹהִים יְהוָה יְהוָה מִשְׁתַּאֲלִיל קְהוֹן בְּמִימְרָךְ לְאַתְבוֹתְהוֹן דְּתַתְּקַתְךָ וַיֹּאמְרוּ יְהוָה יְהוָה מִן קִדְמָה יְיָ וַאֲכַבַּת יָת עֲרֵתָא וַיָּת אֲעֵינָא וַיָּת אֲבָנֵיָא וַיָּת עֲפָרָא וַיָּת מֵיָא דְּבַמּוֹיִקְתָּא

רלבג

לצמחו שה"י ועשה המזבח על ידו כמו שעשה מנח המזבח כאלו מוקים דבר עבדו ועלת מלאכו יסלים או אולי זכו השם ית' על זה להסיר ישראל מהמטע הגדול אשר היו בו : (לו) ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה . ר"ל בשליחותך ובחזונך כי ידמה שזוהו על זה כמו שזכרנו ומע"ם שנינו שלא זכוה על זה הנה יתכן שיאמר כי בדברו עשה זה מפני שאמר לו שיראהל

אחזק ויתן מטר על פני האדמה ויהי בלתי נכון שיתן מטר על פני האדמה בעודם מחויקים ברשעתם כי אז יסור מעצירת המטר התועלת אשר צעברו היה זהו כדי שיסגורו הרעם אבל אם היה הענין בן יאמרו כי מקרה היה זה לא צבחת חטאים הנה מן ההכרח היה שיעשה תחלה מה שיהיה סבה להחזירם למוטב לפי מה שאפשר ואז יכירו כי עונותיהם העו דבר עצירת הגשמים : (לז) וידעו העם הזה כי אתה ה' הוא האלהים . וכירו זוה כי אתה ה' הוא האלהים לנב ומה שנראה להם לפעמים שיענם הצעל צבא בקשתם הנה זה לא היה מהבעל אבל אותן הפעולות בלא מאתך וכאלו הסיבות את לבם אחרנית בהשפע אותם הפעולות מאתך כי הם חשבו שיהיה צבחת הצעל והמשל הנה

אבררם יצחק וישראל ד' דסמיכי בקריאה וס' נספר בסדר כי תשא : תולדות אתרן ויחי בעלות . נכרות ו שנת נה (תענית סה כנהדרין כו) : ענני ה' ענני . נכרות ט תפלת ח (תענית סה) : והנה הסבות . נכרות ט לג : ואת המים . יומא כא :

שלא יאמרו אליהו מקריב צמח בשעת איסור הכמו' ובדברך עשיתי בדבורך עשיתי : ענני ה' ענני . הכפל לחוק כמו שהוא בכל המקום שאין לו טעם אחר וכן אל אלהים ה' אל אלהים ה' וכן דרך כל מחפכל לשונות דבריו ולשלוש כמו ה' שמעה ה' בלחה ה' הקשיוה והדומים להם ו"ת קבל כלותי ה' בלחשא קבל כלותי ה' במיטרא כלותי כל צתפילתו עתה ענין המטר שהיה עתיד להתפלל עליו בו ביום ורבותו ו"ל שזמרו ענני ה' באש ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם ועוד דרש בדבריהם ענני צותתי ענני צותות תלמודי : וידעו העם הזה כי אתה ה' האלהים . וכאשר תשאלנו לבשר לעתיד לבא ויאמינו כי אם היום תענני : ואתה הסיבות את לבם אחרנית . פירש הגאון רב סעדיה לבס שהיה אחרנית תכב אותו אליך עתה אם תענני ויש' מפרשים כי אתה האלהים לבדך ואתה שלא הראית להם עד עתה מופת גלוי שיכירו כי אתה האלהים ידעו כי ענני ויש' מפרשים כי אתה האלהים לבדך ואתה שלא הראית להם עד עתה מופת גלוי שיכירו כי אתה האדם ומותנו אלה לא ה' שלחני וכן אמר מיכה אם שוב תשוב בשלוש את לבם לטובה ואין ראוי לכמוך על זה הפי' כי בחזירה נתנה לבני אדם כמו שכתוב הנה נתתי לפניך היום את החיים ואת השוב את המות ואת הרע אדם יבחר צמה שירצה ורבותיו ו"ל אמרו גם כן הכל בידי שמים ויראת שמים והחכם הגדול הרמז"ם ו"ל פירש כמשמעו מנעת מהם התשובה לרוב פשעם כדי שיקבלו עונסם על דרך ויחוק ה' את לב פרעה וכן ה' הקשה ה' אלהיך את רוחו ומאן את לבנו והדומים להם ויונתן תרגם וידעו עמא הדין במעבדך להון ניסא וגו' כנעמוד : לחמה

מצורת ציון

מצורת דוד

שיעור מקום זריעת סאתים זרע בכדי שילכו בה המים להגדיל הגם כמ"ש בעיני : (לד) ויאקו . וישפכו וכן עשו ושפכו ועם כי לא נזכר כי מעמנו יובן : שנו . שפכו פעם שניה ושפכו פעם שנית : שלשו . שפכו פעם שלישית וכו' : (לה) כביב למזבח . כי בהשפך המים על העולה שלל המזבח נשפך המים למטה על כל המזבח כביב מקום המערכה : מלא . או אליהו צעמנו או ע"י מזונו מלאו גם התעלה : (לו) בעלות המזבח . צבת העלאת מנחת הערב הוא החמוד של בין הערבים : ויגם . אל ה' להסתכל : היום יודע . ר"ל כאשר כרד האש יודע היום וכו' : בישראל . ר"ל משרה שבינתך בישראל : ואני עבדך . ובהיות הגם הזה על ידי ידעו הכל שאני עבדך כביב נאמן לה' ויאמינו כי לעולם בהנבחי להם : ובדברך וכו' ר"ל מהראוי שהעשה לי הגם הזה כי הלא כל הדברים האלה שעשיתי להגדיל הגם הלא כל מחשבותי צעברו יאמרו דברך ולא למעני עשיתם : (לז) ענני ה' . בהורדת האש : ואתה הסבות וכו' . עבר במקום עמוד ור"ל צהנם הזה תסבב אליך את לבם אשר היה

להכחין : (כו) אשר נתן להם . שהיה גשמת : הם שלא יקרב לע"ג וזכרו לו חמת כנפיו של אליהו אמר לו לך כשניכם יתקדש המקום : ויפסחו על המזבח אשר עשה . תרגם ונתן ואשתי היו מרקדין כמשפטן על מזבחותם : ויפסחו . כמו ויפסעו : (כו) כי אלהים הוא . ארו אתון אמרין דחלל הוא : כי שיה וכי שוג לו . שחאיש לו דבר עם ויעצו עכשו או משיג ורודף הוא עכשו במלחמ' : וכי דרך לו . לבית הכסא : ויחגו 1770

שאמר לו כמו בדבר המטר שאמר לו האל ואתה מטר ואף על פי כן הארך להפלתו והעפעפ כדו שידעו ישראל כי כבדו אתה הוא והאל שומע תפלתו ואם היה נא שלא בתפלתו היו אומרים מקרה הוא ובדבר האש היו אומרים על ידי כשפים הוא עשה : ולא

רלבג

זכר ולא היו יודעים לאי זה צד יפנו כי מפני מה שראו שנעצר העל והמטר מהם בסבת הרעות שעשו ללכת אחרי אלהים אחרים היתה טובה מהשכחה כי ה' הוא האלהים ולרוב הסתות נביאו הכעל והאשרה היתה משכחה טובה כי הכעל הוא האלהים . וידע כי היה הכעל לפי חזונתם מאדום במול טלה שהוא ביתו והוא ממזלות האש ולזה רצה לבחון זה צמה שהם אומרים שהוא מוחס אל הכעל והוא האש ומפני זה נתרצו בו עמם ונביאו הכעל וממה שזורה שהם חשבו שיהיה הכעל מאדום התגודס כמשפטם עד שפוך דם עליהם כי שפכת הדם הוא מהדברים המוחסים למאדים ולזה אמר להם דרך התול שיקראו בקול גדול כי אלהים הוא מי שזוריד כמו על זה הכעל והוא המשרת העליון ולזה הוא רחוק מאלו מכס ועד סנה אחרת תסבב שלא ישמע אחרים והוא כי שיה וכי שוג לו והכע שיה שרשו נשא כמו פיה שרשו נפח והרצון בו שהעקר כמוו כמו ונמחמס מעל פני האדמה כי הסמ"ד והסמ"ו ישתקפו מאלו בהוראות התוכנה אשר הם צבם והנה הקבית כמו חכה כהיותו מלחמתו או כבית טפל או מה שדמה לזה . או ירצה בשום עקיר' התנועה והוא כהיותו עומד בין היושר והעוורת ושוג כן שרשו נסג כסמ"ך והוא מענין נזירות כי אז יחלש כמו להתנועה ביושר ולפי שיש בו אלו השנויים כחנותו אולי ישן

נביא ליהוה לבדי ונביאי הפעל ארבע מאות ותמישים איש :

כג ויתגודגו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר האחד וינתחורו וישומו ערערי העצים ואש לא ישומו ואני אעשה את הפר האחד ונתתי עליה עצים ואש לא אשים : כד וקראתם בשם אלהיכם ואני אקרא בשם יהוה והיה האלהים אשר יענה באש הוא האלהים ויען פליהעם ויאמרו טוב הדבר : כה ויאמר אליהו לנביאי הפעל בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשנה בו אתם הרבים וקראו בשם אלהיכם ואש לא תשימו : כו ויקחו את הפר אשר נתנו להם ויעשו ויקראו בשם הפעל מתפקד ועדה הצהרים לאמר תבעל עגנו ואין קול ואין ענה ויפסחו על המזבח אשר עשה : כז ויהי בצהרים ויהתל בהם אליהו ויאמר קראו בקול גדול פריא אלהים הוא פיישית וכי שוג לו וכי דרך לו ויאמר קרו בקר רב ארי אתון אמרין וחקא אשתדוף או אורח הות ליה או דקמא

אשתארת נביא קדם ויבחרו ונביי בעלא ארבע מאה ותמישין נברא : כג ויתחבון נבא תרין תרין ויבחרו לתרין תורא חד ויהדמוניה וישונו עד אעיא ואשתא קא ישונו ואנא אעביד ית תורא חד ואמן עד אעיא ואשתא קא אשני : כד ויתקרו בשוים מעותבון וקא תתענון מן קדם רגית ביה צרוק פרם אנא אצלי בשמא דיו וישלח מימריה ויחזת אשתא ארי וי הוא אלהים ואתיב כל עמא ואמרו תקו פתמא : כה ואמר אליהו לנביי בעלא בחרו קבון תורא חד ועבידו קדמימא ארי אתון סניאין וקרו בשוים מעותבון ואשתא קא תשונו : כו ונסבו ית תורא דיהב לתון ועברו וקרו בשוים בעלא מצפרא ועד עתן מיהרא קמימר בעלא ענינא ורגית קר ולית בעני ואשתמו על אנורא בעבר : כז והנה בעתן מיהרא ותיך בהון אליהו

ויחננו ב' רפין בקריאה וס' ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם . ויחננו אתו לעשי המלאכה . מן הזרעים ובגבלה וס' : וישמו ג' רפין וס' וישמו על העצים ואש לא . וישמו וישבילו . וישמו באלהים כסלים : וקראתם ג' ר"ם בקריאה וס' נספר בסדר אמור : ראשנה ו' וס' וישם את השפחות . ויהי בלדתה ויתן ד' . והקריב את אשר לחטאת . כל הפקודים למחנה יהודה . ויהי לבני אהרן . בחרו לבם הפר האחד . ושלמתי ראשנה משנה . וכדתי פעלתם . במעל הזה ראשנה . והקרב אליו ברשנא . במעל . וסלק . ושלמתי ראשונה בתיב ס"ל בו"ו ואליף . ויהי לבני אהרן ראשנה בתיב בו"ד בתר אלף ושאר ראשנה בתיב חסד וי"ו : מהבקר ג' וס' נספר בסוף שמואל : בצהרים ו"ב וס' כי אתי יאכלו האנשים . עד בא יוסף בצהרים . והיית ממשש . ויהי בצהרים ויהתל . בשלנו בצהרים . קומו ונעלה בצהרים . ויצאו בצהרים . ובן הרד שחה שכור . בהור שדר בצהרי' . והבאתי השמש בצהריים . כי עוה עוובה תהיה . וכלילה ימששו בצהרים . איכה תרעה איכה תרביץ :

אזו השנויים כחנותו אולי ישן הוא עתה שאין לו כח ויקץ עם מה שתעוירו כמו כשתקראו לו בקול גדול . או ירצה בו כי שיה לו והוא הדבור עם וזלתו וזה משל למצבים אשר יהיו ממנו למשרתים ואז יתערב כמו בכחם . וכי שוג לו והוא השגת משרת אחר דרך שידבקו יחד ויתן האחד הכח לשני . וכי דרך לו ר"ל שיפד מהמכש או מהדיוק או מתינו או מצינת כבודו או שלימותו או זולת זה ממה שדמה לו . אולי ישן הוא עתה שאין לו כח מפני היותו כבית טפל ויקץ אם תקראו בקול גדול ולזה האמינו לו נביאי הכעל וקראו בקול גדול כי כן היה דרכם לאלו הסנות

מצורת דוד

מצורת ציון

עובדיה לא היו ידועים להם : ונביאי וכו' ר"ל עם שאני יחודי והמה מרוכזים עכ"ל נראה עתה תפלת מי תקובל : (כד) אשר יענה בשל . ר"ל התשובה מהיה בדבר הורדת האש : (כה) כי אחם הרבים . והוא דרך המטר אשר הרבים יצמרו לעצמם וישנו ראשונה : (כו) אשר נתן להם . ארז"ל אשר שחמרו הפר לא רצה ללכת אחריהם עד שחליבו מסרו נידו . ויפסחו . דלגו על המזבח אשר עשה אחאז או זולתו והדלוג הזה היחה מדרך עבודתם : (כז) כי אלהים הוא . אמר בדרך החול הלל אלהים הוא ויכול הוא לענות כשישמע אבל עדיין לא שמע כי מדבר הוא כעם עם מי או הוא משיג הסנות ומענין בהפנות ועל כי הוא סרוד בדבר מה נכפל ממנו חום השמע בקלף או אולי הוא בדרך ולמרחק המקום לא ישמע ולזה קראו בקול גדול ואז עם כל מרדתי יתעורר ואף אם הוא בדרך מרחוק ישמע בקול גדול : 12 תלמי

לשון מושאל מספיק אילן כי המחשבות המה ללב כשעף אילן : (כז) וינתחורו . ויחבוןו לאכריס כמו ונתח ארסה ויקלה א' : (כז) ויפסחו . ודלגו : (כז) ויפסחו . ולעג כמו ואביקו התל כי (בראשית ל"ח) : שיה . ענין דבור כמו ישומו כי (תהלים ס"ט) : שג . ר"ל השנת דבר תכמה

(ד) ויהי כהכרית אונל להגיד בא איד כיה עובדיהו ירא את ה' וחסד היה אש במערה אחת וחסד היה אש במערה אחרת: (ה) ולא נכרית מהבמה. לא תכרת כל בהמתו ממנו: (ט) להמיתו. כמו שמפרש ואומר ורוח ה' שאך על אשר לא אדע: (י) כי לא ימצאהו. שאין העם יכול למצוא

רלבג

המת או נכרית לה כי הוא בעצמו הוא איש אלהים ואתה הוא דבר ה' בענין: (ה) בשנה השלישית. ר"ל בשנה השלישית לעצירת הטל והמטר: (ד) ויחבאם חמשים איש במערה. ר"ל כי ליראתו שמתאסס איובל חלקו לשני מחנות ולזה שם חמשים איש במערה אחת וחמשים במערה אחרת: (ה) חזיר. עשכנזאכיל הכהמות. ולא נכרית מהבמה רצה לומר שלא נכרית עצמו מהבמה שלא תשאר ממנו לנו קטן: (ו) אם יש גוי וממלכה אשר לא שלח ארזי עם לבקשך. כהה אף ע"פ שלא יהיה אחאב מולך עליהם היה חוקר עמם אם ברח עם אלוהיו גם היה משיבם כגוי וממלכה כאלוהי' שיאמרו לו האמת כמו שנהגו שישיבם האדם חנוד כמה שישאל ממנו שיגיד לו האמת אך לא מלך אחאב ככלל העולם כי ה' רשע מאד ולא היה ראוי שיעיב לו הש"י זאת הטובה הלא תרא' כי כששלח אליו בן הדוד כספך והסגך לי הוא שלח לו כדברך אדני המלך: (יג) ורוח ה' הגה על אשר לא אדע. היה

יח א ויהי ימים רבים ודבר יהוה היה אל אליהו בשנה השלישית לאמר לך הראה ארי אחאב ואתנה ממך ערפני האדמה: ב וילך אליהו להראות ארי אחאב והרעב חוק בשמרון: ג ויקרא אחאב אל עבדיו אשר על ההיבית ועבדיו היה ירא את יהוה מאד: ד ויהי בהכרית אונל את נביאי יהוה ויקח עבדיו מאה נביאים ויחביאם בחמשים איש במערה וכלכלם קחם ומים: ה ויאמר אחאב אל עבדיו לך בארץ ארפר מעיני המים ואל בלה הנחלים או לי ומצא חזיר ונחיה סוס ופרד ולוא נכרית מן בהמה: ו ויחקרו להם את הארץ לעבר בה אחאב הלך בדרך אחד לבדו ועבדיו הלך בדרך אחר לבדו: ז ויהי עבדיו בדרך והגה אליהו לקראתו ויכרהו ויפל ערפנו ויאמר האתה זה אדני אליהו: ח ויאמר לו אני לך אמר לאדני הנה אליהו: ט ויאמר מה תשאתי פני אתה נתן את עבדך ביד אחאב להמיתני: י חי יהוה אלהיך אם יששני גוי וממלכה אשר לא שלח אדני שם לבקשך ואמרו אין והשיב את הממלכה ואת הגוי כי לא ימצאכה: יא ועמה אתה אמר לך אמר לאדני הנה אליהו: יב ויהי אני אלך מאתך ורוח יהוה ישאך ער אשר לא אדע ובאתי להגיד לאחאב ולא ימצאך והרגני

* ויהי קצו יומין סניאין ופתגם נבואה מן קדם יי יהוה עם אלהיו בשנת תליתאה קמימר אגיר אתחזי לאחאב ואהן ממרא על צפי ארעא: ב ואל אלהיו לאתחזאה לאחאב וכפני מקיף בשומרון: ג וקרא אחאב לעבדיו די מפיא על ביתא ועבדיו תה דחיר מן קדם יי ויהוה: ד ויהוה פד קמדת אונל ית נביאי גברין נביאין ואמרינון תמשין נברא במערתא וסברינון בלחמא ובמיא: ה ויאמר אחאב לעבדיו הלך בארעא על פד מבוגי מיא ועל פד נחמא מיאם גשפח עסבא ונקים סוסון וכודנון וקא נפסוק כמעדיא: ו ופלגו להון ית ארעא קמעבר בה אחאב אור באורחא חדא בחדוהו ועבדיו אור באורחא חדא בחדוהו: ז ויהוה עבדיו אויל באורחא והא אליהו קקדמותיה ואשתמדעיה ונפר על אפיה ויאמר האת לין רבוני אליהו: ח ויאמר ליה אנא אגיר אמר קרבנך הא אלהיו: ט ויאמר מה חבית אגרי את מסר ית עבדך ביא דאחאב למקטלי: י קים הוא יי אדניך אם אית עם ומלכו דקא שרח רבוני קתמן קמבעד ואמרו קא הוה בא ומומי ית מקבותא ויה עמא אגרי לא משפח לך: יא וכען אפ אמר

(א) ויהי בשנה השלישית לעצירת המטר: (ב) כי מפני הרעב שבו רבי' בתשוב' והעיבו דרכיהם ועוד שהיו בישראל ז' אלפים אשר לא כרעו לבשל: (ג) ירא את ה' מאד. ואתה אומר הישך היה ירא את ה' מאד כי שם נפשו נכפו להבשל כדכתיב ה' ולהחיות ולחמו רחל כי זה עובדיה הכהני ל' אש במערה אחת וחמשים איש במערה אחרת כמו שאמר למטה חמשים חמשים איש במערה: (ד) לחם ומים. כי המים היו וקרים בשני הרעב: (ה) ולא נכרית מן בהמה. מן בהמה כתיב וקרי מהבמה ואחד הוא ופי' לא נכרית עירבו מהבמה: (ו) אם יש גוי וממלכה. סניב ארץ ישראל לא כדברי האומר שמלך נכפה ובהה כדכתיב ישראל כלל לא מלך אך מלך ככל העולם והנה היו לו מלחמות ומלך ארם לקח עדים ממנו ושם לו חוצות בשמרון ומה שאמר והשיב את הגוי והממלכ' דרך ההנהגה לא כדכתיב יראה ושררה או הכוונה' הנאים מכל גוי וממלכ' לארץ ישראל היה משיב אות' אם ראו אותך כדכתיב: כי לא ימצאכה. עשמו דכך עם לבקשך כלומר בעבור שלא מצא אותך כדכתיב ישראל שלח לבקשך בארצות הגוים ויש לחמוהו אך לא מצא אותו והוא היה בדרפת הסמוך מזידון שהיה בה"י אולי האלמני' הסתיר' אותו ולא גלתה אותו לכני עיריה או בני עיריה הסתירוהו לשלוחי אחאב כשאלו לבקשו: (ז) ורוח ה' ישר. היו חושבים כשלא היו מוצאים אותו כי רוח ה' נשאו על אחד הכרים כמו שאמרו בני הנביאי' לאלוהים פן נשאו רוח ה' וישליכוהו באחד ההרים: (ח) ויעבדך ירא את ה'. לפיכך יש לך לחמול עלי שלא תביאני לידי מיתה:

מצודת ציון

יח (ד) ויחביאם. העמידם במתחבא: (ה) חזיר. דגש. ונקים. ונזון וכן למקום שלישי (ראשון מ"ה): (ו) אין. אינוו טה: טכר

מצודת דוד

יח (ה) לך הראה אל אחאב. סבב הדבר שחלה פניך בעבור המטר ותמן אותו על דרך ולפי ששכנע חליוהו שלא יהיה המטר כ"א לפי דברו לכן זה לו חזקת: (ב) על עובדיהו. ללכת עמו כמ"ס למטה בענין: על הכניו. ממונה היה על בית המלך: (ד) חמשים איש. ר"ל חמשים לבד וחמשים לבד. ולא נכרית. ולא נהיה

צויתי שם . בפמליה שלי שתכלוך שם אשה אלמנה : (י) קחו נא לי מעט מים . הוא לא היה מכיר באלמנה שאמר לו הקב"ה ולמד מהליעזר עבד אברהם ואמר אותה שתתן לי מים לשתות היא האלמנה : (יב) מעוג . כמו עוגה . מלא כף . תירגס ונתת תלי פיסת ידא : בצפת . ביטויל"א בלעו כמו שנאמר בשאל צפת המים אשר מראשותיו (שמאל ח' כ"ו י"ב) : ומתנו . משם ולהלן נמות ברעב : (יג) עוגה קטנה בראשונה . מ"א יש בכ"ר (למה בראשונה) כותאמר לאה

לאליהו שילך שם הוא סמוך לצידון והוא של ישראל : הנה צויתי שם אשה אלמנה לכללך . אם נאמר שנתן בלב האלמנה לכלכלו לא היה זה כי הוא לא היה לה במה שתמיה היא אלא ע"י הנם אבל אליהו הבין מדבר האל בן כמ"ש לו גם כן ואת העורבים צויתי לכללך שם וכיון שראה אליהו כי לא היה לאלמנה במה תחוי' היא עמיה כ"ש שתכלכלו ידע כי מה שאמר לו האל צויתי שם ע"י כס הוא שאמר שיזנה דברו וברכותו בבית האלמנה שתוכל לכלכלו לפיכך אמר לה כה אמר ה' אליה ישראל כד הקמח לא תכלה וצפתת השמן לא תחסר . ואמרו כדרש כי זאת האלמנה אמו של יונה הלמ"ד מעמדת בגעו"ל : (יג) אסי יש לי מעוג . כל דבר עוג בין פרסה גדולה או קטנה : כי אם מלא כף קמח . שאינו עוג עדיין . ומלא כף תירגס מלא פסת ידא : ומתנו . אחר שנאכלו נמות כי אין לנו מה לאכל עוד : (יג) עשי כדברך . שתעשה אותו מלא כף ועשי לי מתנו עוגה קטנה כי יספיק הקמח לי ולך ולבנך ומה שאמר בראשונה כי רעב היה כי לא אכל בואותו הדרך ויש דרש לפי שיהיה כהן שתזו"ל לו מן העיסה חלה תחילה : (יד) לא תכלה נכתב בה"א ונקודו כבעל אלף וענינו לשון כליון וחסרון כבעלי ה"א : עד יום תתן ה' . כתוב כגון' כמו לתתן שם ונקרא בלא טו"ל תת ושניהם נכונים וקרי כי כתבו דעותיו נכתבו וקרי כי בגלות נשתבשו הנסמאות והיו מולאין בנסמא אחת כך בנסמא אחרת כך ולא עמדו על בירוס ומתנו האחת מבפנים והאחרת מבחוץ : (טו) ותאכל היואוא . הכתוב הזכר בתחילה והגבנה באתרוגה והקרי להפך ושניהם ענין אחד כי שניהם אכלו אבל מנהג הלשון הוא כשזכר זכר ונקבה כאחד יכול הלשון על הקודם חס וזכר ואם נקבה והראשון הוא העיקר לפי' נזכר בראשונה כמו ותזכר מרים ואהרן ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי קיים עליוס מרדכי היהודי ואסתר המלכה

הנה צויתי שם אשה אלמנה לכללך : ויקם וילך צרפתה ויבא אלפתח העיר והנה שם אשה אלמנה מקששת עצים ויקרא אליה ויאמר קחינא לי מעטמים בבלי ואשתה : יא ותגד בקנת ויקרא אליה ויאמר לקחינא לי פת לחם בידך : יב ותאמר חייהוה אלהיך אסיילי מעוג פי אסימלא כתרקמה בפר ומעטשמן בצפתת והנני מקששת שנים עצים ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואבדנהו ומתנו : יג ויאמר אליה אלהו אלתיראי באי עשי כדברך אך עשילי משם ענה קמנה בראשונה והצאת לי וקד וקבנה תעשי באחרנה :

רלבג

כענינה עד זרפתת אחר צרפתה אשר לצידון : הנה צויתי שם אשה אלמנה לכללך . ר"ל ע"י חופת כי לא היה לה דבר שתכלכלו בו כמו שנכתב אחר זה ולפי שאמר לו הש"י שהיא תכלכלו רצה אליהו לקחת המים והלחם מיד האלמנה : (יב) אסי יש לי מעוג . הוא מענין עוגה ואמרה שאין לה שום דבר עוגה אך יש לה מעט קמח בכד ומעט שמן בצפתת : ואכלוהו ומתנו . ר"ל שאמר זה יחוקו כי אין לה מה לאכול מפני חזוק הרעב : (יג) אך עשי לי משם עוגה קטנה בראשונה . הנה זוהי לאה וזה כי מפני בכללה אותו ויבא השם יחס הירכה כקמח ההוא וכשתן ואת תעשה לה ולבנה תחלה וכלה הקמח והשמן בו : (טו) ותאכל הוא והיא ויבית ימים . הקדים הוא תחלה כמו שאמר לה אליהו : (טו) וזכר ששנה אחת אכלו מזה ולא כלחה כד הקמח וצפתת השמן לא חסר והנה היה זה המופת כשנשתל האוויר אשר בכד לקמח והאוויר אשר בצפתת לשמן כמו הענין בהפך המטה לנחש : והי

יר פי כה אמר יהוה אלהי ישראל בך תקמה לא תבלה וצפתת השמן לא תחסר עד יום תתויהוה גשם עלי פני האדמה : טו ותלך ותעשה כדבר אלהיך ותאכל הוא והיא ויבית ימים : טז בך תקמה לא תבלה וצפתת השמן לא תחסר כדבר יהוה אשר דבר ביד אליהו :

פקדית תמן אתתא ארמקתא לסורוהך : וקם וילך צרפתת ואתא לתרע קרפתא והא תמן אתתא ארמקתא מנבבא אעין וקרא לה ויאמר סבי בען לי ועיר מיא בכמא ואשתי : יא ואזנת למיטב וקרא לה ויאמר סבי בען לי פתא דתמא בידך : יב ויאמר קים הוא יי אלהך אם אית לי מדעם אלהין מלי פיסת ידא קמחא בכמא וזעיר מישאא בצרכותתא והא אנא מנבבא הדין אעין ואיך ואעבדיניה לי וקברי וקבליה ונמות : יג ויאמר לה אלהיך לא תרחלין עוגי עבדי פפתגמיכי פרם ועבדי לי מתמן חררא זעירא פקדמיתא ותפקין לי וקד וקברי תעבדין בבתינא : יד ארי בדין אמר יי אלהא דיש"אל מנא דקמחא לא יגמר וצרכותתא דמשאא לא יחסר עד יומא דיתמן יי ממררא על אפי ארעא : טו ואזנת ועבבת פפתגמא דאלהו ויאכבת היא והוא מנא דקמחא לא יגמר וצרכותתא דמשאא לא יחסר פפתגמא ביי דמלי בידא דאלהו :

לקחי נא לי פת לחם . ותאמר וך לקחי . וא' ולקחי ואטעם : ומתנו ה' בקריאה וס' נסמר בסדר ואתתנו : ותעשה ד' בקריאה וס' ותעשה לך אלהים אחרים . ותלך ותעשה כדבר אלהו . ותעשה לך שם כהיום הזה . ותעשה אדם כדני : ולך ד' קמץ וס' במסר במסר שפטים ס' א"א :

ואנש ביתא יומין : טז מנא דקמחא לא יגמר וצרכותתא דמשאא לא יחסר פפתגמא ביי דמלי בידא דאלהו : לקחי נא לי פת לחם . ותאמר וך לקחי . וא' ולקחי ואטעם : ומתנו ה' בקריאה וס' נסמר בסדר ואתתנו : ותעשה ד' בקריאה וס' ותעשה לך אלהים אחרים . ותלך ותעשה כדבר אלהו . ותעשה לך שם כהיום הזה . ותעשה אדם כדני : ולך ד' קמץ וס' במסר במסר שפטים ס' א"א :

מצודת דוד
 והיה לרוח זמאונך כי מהגחל תשעה : ואת העורבים וכו' . כנדי להעיר רוהו לבל יתאזר על ישראל בראותו כי העורבים האכזרים יתמלו עליו לכלכלו ואך לא יתמול הוא על ישראל : צייתי . ר"ל נתתי בלבם : (ו) ובשר . ועל כי ה' אמר לו לאכלו ידע שבשר בשר הוא : (פ) גרפסה . שם עיר בארץ צידון : הנה צייתי ר"ל זמנתי שם אשה אלמנה לכללך : (י) קחו נא לי . קחי מניחך והביא לי : (יב) מלא כף קמח . יש לי בכד קמח שעור מלא חפ : שים עלים . לאפוח בו : ומתנו . וחסר קמח ולעשות עוגות : משם . מהקמח ההוא : והואח לי . להאכילני מקודם וחסר חפשי לך ולבנך : (יד) לא תכלה . מלשון הקמח : עד יום וכו' . כי אז כדברך : ללח הקמח ולעשות עוגות : משם . מהקמח ההוא : והואח לי . להאכילני מקודם וחסר חפשי לך ולבנך : (יד) לא תכלה . מלשון הקמח : עד יום וכו' . כי אז חף ערך אל הכס : (טז) לא חסר . השמן שבצפתת :

מצודת ציון

השפוח השחורות : לכללך . ענין כיוסוק המון : (י) מקששת . לקיפת דברים הדקים קרוי קושב וכן לקוש קש (שמות ה') : (יא) פת . תחיתה כמו פתות אותה (ויקרא ב') : (יב) מעוג . עוגה וכן בחפשי לעני מעוג (תהלים לה) : קף . שם יוד : כד . שם כלי : בצפתת . אלמתי וכן צפתת המים (ש"א כ"ז) : (יד) תכלה . מלשון כליון : (טו) ימים . אחי"ל שיה : בעלמ

אף ה' בכס ועזר את השמים ולא יהיה מער ובעת באל שיקיים את דבריו ועליו וכיוצא בו נאמר ותגור אומר ויקס לך כמו שאמר שמואל הנביא אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר וכעבור כי הרע מכל אשר לפניו גור אליהו ואמר לו כי לא יהיה על ומטר אולי יחזור בו והאל ארך אפים האריך אפו לו כאשר האריך לאשר לפניו ומה שאמר

את חיאל באבלו אמר אחאב לאליהו אפשר שקללת התלמוד נקיימה וקללת משה רבינו לא נקיימה שנאמר (דברים י"א ט"ו) וסרתם ועבדתם לאהלים אחרים והשקפותם להם וזרה אף ה' בכס ועזר את השמים והרי כל ישראל עובדיו ע"ג ואין גשמים נערכים מיד ויאמר אליהו וגו' : (ג) ונסתרת ממי אחאב ואיובל : (ז) ויבש הנחל .

כ"ח לפי דברי עד שיראה שיחזרו מעבוד ע"ג כלם או מקאתן . וזרזש וכי מה ענין זה אלל כשמתו בני חיאל כלם הלכו אליהו ואחאב לנחם חיאל ואמר אליהו כי בעון שכנה יריחו מתו בניו כדבר ה' אשר דבר יהושע בן טן אמר לו אחאב מי גדול משה או יהושע אמר לו משה שהיה רבו של יהושע אמר לו דברי הרב לא נקיימו ודברי תלמוד נקיימו והלל אמר משה ועבדתם אלהים אחרים ועזר את השמים והאל כל ישראל עובדיו ע"ג הם ואין השמים נערכים קצף אליהו ואמר וכשבע חי ה' אם יהיה השמים האלה על ומטר כי אם לפי דברי : אשר עמדתי לפניו . שאני רגיל לעמוד לפניו בתפילה וכן אל המקום אשר עמד שם את פני ה' : כי אם לפי דברי . כתרנומו אליהו כד אומר כי לא בא המטר לפי דברי כי האל אמר לו תחילה לך הראה אל אחאב ותאנה מער אל"כ לפי דברי ר"ל עד שאומר במזות האל :

קדמויה אם יהי שניא
האין פלא וממרא אהיו
בד אומר : ב והיה פתנם
בבואה מן קדם יי עמיה
קמיר : ג אזור מביא
ותתפני קף לקדומא ותמטר
בנהלא דברית די על אפי
ירדנא : ד ויהי מנהלא
תשתי וית עורביא פקרית
קסוברתך תמן : ה ואזר
בעבר פבתנמא ביי ואזר
ויתבי בנהלא דברית די
על אפי ירדנא : ו ועורביא
מותן ליה לחמא ובקרא
בצפרא ונתמא ובקרא
ברמשא ומן נחא שתי :
ו והיה מסוף וימן ויבש
נתלא ארי לא היה ממרא
בארעא : ח והיה פתנם
בבואה מן קדם יי עמיה
קמיר : ט קום אזור לצרפת די

לפניו אם יתיה השנים האלה על
ומטר בי אם קפי דברי :
ב ויהי דבר יהיה אליו לאמר :
ג לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת
בנחל ברית אשר על פני הירדן :
ד ותחמתה תשתה ואת הערבים
צויתי בקלבלך שם : ה וילך ויעש
בדבר יהיה וילך וישב בנחל ברית
אשר על פני הירדן : ו והערבים
מביאים לו לחם ובשר בבקר ולהם
ובשר בערב ומן הנחל ישתה :
ז ויהי מקץ ימים ויבש הנחל בי לא
היה גשם בארץ :
ח ויהי דבר יהיה אליו לאמר : ט קום
לך צרפתה אשר לצידון וישבת שם

כדי שידע צורך הגשמים ויערית לגלות שהיה קשה בעיני הקב"ה שישראל שרוץ מתים ברעב : (ט) צרפתה . שם העיר : צויתי

רלבג

בחורה שהסם יתברך נתן לו את בריתו שלום ואמר הנביא בריתו היתה אמו ההיים והשלום ולזה ידמה שכבר נתן הסם לפנחם אורך ימים כפי הנחל והנה מצאנו שהיה כהן בימי פילגש בגבעה ובימי דוד מצאנו כהן ומנחם בן אלעזר נביא היה עליהם לפניו וה' עמו וכבר בארנו בספר שפטים כי הוא היה מלאך ה' שרצה אל גדעון ואל יפתח והיה נושא אומת רוח ה' כמו מלאך ה' כמו שמצאנו גם כן באליהו ולזה אמר ותורה יבקשו משהו כי מלאך ה' נבואות הוא ולוזה הסבה אמר לפניו וה' עמו והנה מצאנו באליהו שאמר לש"י קח את נפשי כי לא טוב אנכי מחבתי ר"ל שאין לו לחיות תמיד בזה העולם אבל ימות כדרך כל הארץ כי לא טוב מחבתי ומצאנו גם כן שלא מת בעת אשר לוקח מעל ראש אליהו ע"ג כי אחר זה בא מכתב אליהו אל יהורם בן יהושפט כמו שזכר בספר ד"ה והנה יתבאר כי זה היה אחר זה לפי שאליהו לא היה נביא כי אם אחר שלוקח אליהו מאתו כאמרו מה רוח אליהו על אליהו והנה מצאנו כי אליהו נבא בימי יהושפט ה' חי אשר עמדתי לפניו כי לולא פני יהושפט אני טשא וגו' וזה לאות כי אליהו ה' חי אחר זה ואם אמר אומר כי כבר כתב זה אליהו קודם מותו וזה המכתב ליורם אחר מות אליהו אמרנו לו בלתי אפשר הוא זה כי כבר נכללו דברים ההם ענינים לא יתכן שיאמרם הנביא קודם היוחס והוא מה שגבו על שלא הלך דרכי אבותיו העובדים והלך בדרכי מלכי ישראל והרג את אחיו בית אביו העובדים ממנו ויעד אותו שישיגו שונש נפלא על זה כמו שנו' שם וזה לא יתכן שיעיד בו הנביא קודם העשות החטאים כי אעפ"י שיראה הנביא באיש אחד שכבר יתחט חטא מה הנה האיש הוא יוכל להשמר שלא יתחט כי להמלט מזה לא היה ראוי שיענש עליו כי הוא אנוס בעשיית החטא והוא מלאך ה' והנה אם לא היה יכול קח נח את נפשי ולזה תמצא שאלו מלאכי הנה אנכי לכה את אליהו הנביא עם ה"ה הידיעה ולפי שמצאנו זה הארך הנפלא מן החיים לאליהו והנה מצאנו ג"כ פנחס כמו שזכרנו ומצאנו שנייה נשיאות רוח ה' אותם כאילו הם מלאכי ה' ומצאנו ברית החיים לפנחס כמו שזכרנו הנה מן הראוי שנא' כי פנחס זה אליהו כי יותר ראוי שיונה זרות אחד משונחו שני זריות והנה אמר שהוא מתושבי נלעד כי שם נתישב בימים ההם והנה היה דרך פנחס שיהיה נעלם ומן הדרך מהאנשים ואל"כ היה נראה כמו שיראה כמה שזכרנו בספר שפטים : אם יהיה השנים האלה על ומטר כי אם לפי דברי . הנה מדרגת העל בתקופת היום במדרגת המטר בתקופת השנה כי כמו שהמטר עתו בתקופת הקרה ולזה כן הענין בעל ולזה הוא וורד אלל סוף החלק השני מהלילה והפליג אליהו בשליחות השם למנוע מהם טעם ומטר בכללות כל השנים ההם לא בעת שיאמר אליהו בשליחות הש"י כי הטל לא יעצר אפי' עם היוםבש : (ג) ונסתרת בנחל ברית . הנה זה עדות כי הש"י יעשה מה שיעשה בסבות הנאותות ולא יחדש דבר כנגד העובד אם לא בעת הצורך ולזה רצה השם ית' שיסתר שם מפני אחאב וכפני הש"י שיגיע לו עם מוטו על יד העורבים והם עומות עמא"י כדי שלא ידעו אדם שם ואין לשאל אף היה יודע אליהו כי הבשר הוא אשר לא יבש ואלו הנה לא היה בזה חטא כי לפי שעה יתכן לעבור על קצת המצו' באמצעות הנבואה עם שכבר היה אפשר שסבב הש"י להאכילו ע"י העורבים דבר טהור וכשר ואיך שהיה הנה לא היה בזה חטא כי לפי שעה יתכן לעבור על קצת המצו' באמצעות הנבואה כמו שנתבאר בקורה : (ט) קום לך צרפתה אשר לצידון . לפי שהיה שם צרפת אחרת באמרו וגלות החל הוא לבני ישראל אשר

רדק י"ג וס"ח נספר לעיל בהאי סיפרא ס"ו : ו' ובשר ח' ופי' נספר בסדר תוריע : קום ט' ר"ס וס"ו נספר ביהושע סימן ז' : תולדות אהרן לך מזה . שם : וסעודים . שם הולין ס' : ויהי מקן . סנהדרין קין : צרפתה . זוכר פקודי :

עורבים ממש והם העופות השחורים וטעם צויתי שמתו בלכם להביא לחם וכשר שחי פעמים ביום ואין לשאול מאין היו מביאין לו כי באמת ממקום כשר היו מביאין לו אחר שברצון האל היו מביאין לו והרבה כשרים היו בישראל שאומר והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפס אשר לא נשק לו . וכדברי רז"ל י"א שהיו מביאין לו משלחנו של אחאב ויש אומרים משלחנו של יהושפט וי"מ העורבים סוחרים כמו עורבי מערב והנה הכתוב אומר ונסתרת שלא ידעך אדם שם שהרי ראוי כי אחאב היה מחפש אחריו כמו שאמר אס ויש וממלכה וגו' . ואולי הסוחרים ההם היו מסתירים אותו : (ט) צרפתה אשר לצידון . לפי שיש צרפת אחר וזהו שנאמר עליו אשר כענני' עד צרפת וזה צרפת שאמר הקב"ה

השם ית' לא יכריח האדם שיחטא עמו בעל בחירה כדי שימלט מהרעות הנפשיות והבוסיות כמו שנארנו בשלישי מספר מלחמות ה' והנה אם לא היה יכול להמלט מזה לא היה ראוי שיענש עליו כי הוא אנוס בעשיית החטא והוא מלאך ה' והנה אם לא היה יכול קח נח את נפשי ולזה תמצא שאלו מלאכי הנה אנכי לכה את אליהו הנביא עם ה"ה הידיעה ולפי שמצאנו זה הארך הנפלא מן החיים לאליהו והנה מצאנו ג"כ פנחס כמו שזכרנו ומצאנו שנייה נשיאות רוח ה' אותם כאילו הם מלאכי ה' ומצאנו ברית החיים לפנחס כמו שזכרנו הנה מן הראוי שנא' כי פנחס זה אליהו כי יותר ראוי שיונה זרות אחד משונחו שני זריות והנה אמר שהוא מתושבי נלעד כי שם נתישב בימים ההם והנה היה דרך פנחס שיהיה נעלם ומן הדרך מהאנשים ואל"כ היה נראה כמו שיראה כמה שזכרנו בספר שפטים : אם יהיה השנים האלה על ומטר כי אם לפי דברי . הנה מדרגת העל בתקופת היום במדרגת המטר בתקופת השנה כי כמו שהמטר עתו בתקופת הקרה ולזה כן הענין בעל ולזה הוא וורד אלל סוף החלק השני מהלילה והפליג אליהו בשליחות השם למנוע מהם טעם ומטר בכללות כל השנים ההם לא בעת שיאמר אליהו בשליחות הש"י כי הטל לא יעצר אפי' עם היוםבש : (ג) ונסתרת בנחל ברית . הנה זה עדות כי הש"י יעשה מה שיעשה בסבות הנאותות ולא יחדש דבר כנגד העובד אם לא בעת הצורך ולזה רצה השם ית' שיסתר שם מפני אחאב וכפני הש"י שיגיע לו עם מוטו על יד העורבים והם עומות עמא"י כדי שלא ידעו אדם שם ואין לשאל אף היה יודע אליהו כי הבשר הוא אשר לא יבש ואלו הנה לא היה בזה חטא כי לפי שעה יתכן לעבור על קצת המצו' באמצעות הנבואה עם שכבר היה אפשר שסבב הש"י להאכילו ע"י העורבים דבר טהור וכשר ואיך שהיה הנה לא היה בזה חטא כי לפי שעה יתכן לעבור על קצת המצו' באמצעות הנבואה כמו שנתבאר בקורה : (ט) קום לך צרפתה אשר לצידון . לפי שהיה שם צרפת אחרת באמרו וגלות החל הוא לבני ישראל אשר

מצודת ציון

לפי . לשעור כמו לחם לשי העף (בראשית מז) : (ג) וסנית . תשנה והכבד עמך : (ד) העורבים . הם העופות
ונשבע שיעזר על ומטר : חי ה' . הוא ענין שבעה לומר ככס שה' חי וכו' : אשר עמדתי לפניו . אשר אני רגיל לעמוד לפניו בחסלה : כי אם לפי דברי . כ"ח לשעור המן
שכדבר בתהלה שיהיה : (ג) לך מזה . שלא יתברך אחאב : קדמה . למורח : בנחל ברית . אלל המל השמד למורח הירדן : (ד) והיה מהמל . ר"ל 12 וס"ה

מצודת רוד

בו ה"א הידיעה : (יט) להטויה את ישראל. והלא לא מלך אלא שבעת ימים בתרצה לנדע מה החטוי את ישראל בשבטע הימים אלא קודם לכן שהיה שר מחצית הרוב היה מחטוי את ישראל וכן מה שחמ' ויקר דברי זמרי על הימים אשר היה שר אמר : (כא) אז יחלק העם ישראל. חסר הסמוך כמו

ורחמיהו : (כב) וימת חבני . כשנשא אלסא בכו של עמרי ליהושפט בנו הרגו את חבני כשראו משיכותו של עמרי בסדר עולם : (כג) בשנת שלשים ואחת שנה לאסא וגו' מלך עמרי . מלכות שלימה . וחמש שנים היה חטאתו וקיומו של חבני מעשרים ושבע לאסא עד ל' ואחת : שמים עשרה שנה . כך הכל חמש במחלוקת ושבע במלכות שלימה ואי אפשר לו' שמים עשרה במלכות שלימה שהרי אחאב בנו מלך בשנת שלשים ושמה לאסא : בתרצה מלך שש שנים . עד שלכל בנה את

הארון הכרית וכחוד בסדר עולם וכמה היטה המחלוקת הזה הרבעה חדשים : (כד) ויחוק העם . אמרו לפי שנתחנת עם יהושפט חזק : את העם . מן העם וכן כלחתי את העיר : וימת חבני . מת מיתת עצמו וכיון שמת מלך עמרי כלל מחלוקת ובסדר עולם אומר כי הרגו חבני כיון שהטוי אלסא בכו של עמרי ליהושפט הרגו את חבני חזק : (כג) בשנת שלשים ואחת . והלא בשנת כ"ז לאסא מלך זמרי ולא מלך אלא שבנת ימים ומלך עמרי אלא מפני מחלוקת חבני לא מלך מלכות שלימה ובשנת שלשים ואחת לאסא מת חבני ומלך עמרי מלכות שלימה וכלל ימי מלכותו י"ב שנה הנה שבע שנים מלך מלכות שלימה שהרי בשנת ל"ח לאסא מלך אחאב בנו ומל"ח עד ל"ח שבע שנים ושש שני' שמלך בתרצה עד מחלוקת חבני חרי י"ג שנה והכחוד אומר שמים עשרה שנה שנת י"ג לא שלמה לו ולא מנה אותה לו : (כד) הנה שמרון . כמו העם ישראל וי"ח הנה כרכא כראה מדבריו כי כך גדול היה עם מחזיקי אלא שעמרי חזק הכנין וקרא שם העיר שמרון על שם שמר אדני הנה שמרון : (כ) ובחטאתיו . כתיב כלומר חטאות רבות שעשה וקרי בחטאתו לשון יחיד כלומר חטאת

בְּנֹרָא וּמִית : יט עַל פֶּךְ חוֹבְנָא דִּי חַב קְמַעְבַּד דְּבִישׁ קָדָם יי קְמִיזַר בְּאוּרַח יִרְבְּעָם וּבְחוּבִיהָ דִּי עֵבֵד דְּחַבְבָּא יֵת יִשְׂרָאֵל : כ וּשְׂאֵר פְּתָנְמִי זְמָרִי וּמִירְדֵיהָ דְּמַרְד הָקָא אִינּוּן פְּתִיבִין עַל סְפָר פְּתָנְמִי יוֹמִין קְמַלְבִּי יִשְׂרָאֵל : כא בְּכֹן אֶתְפַּבְּג עֶמְאָא יִשְׂרָאֵל דְּבִרְתִּי פְּתִיבִין פְּקֻנָּת עֶמְאָא הָיָה בְּתַר תְּבָנִי בְּרִגְנָת לְאִמְקֻבִיתִיהָ וּפְקֻנָּת בְּתַר עֶמְרִי : כב וְתִקְרִי עֶמְאָא דְּבַתְרֵ עֶמְרִי מִן עֶמְאָא דְּבַתְרֵ תְּבָנִי וּמְלִיךְ בְּרִגְנָת וּמִית תְּבָנִי וּמְלִיךְ עֶמְרִי : כג בְּשָׁנַת תְּקֻלָּתִי וְהָדָא שְׁגִין דְּמַקְבָּא אֶסְמָא מְקַדְּ שְׁבִטָא דְּבֵית יְהוּדָה מְקַדְּ עֶמְרִי עַד יִשְׂרָאֵל תְּרַבְּנָא עֶפְרַי שְׁגִין בְּתַרְצָה מְקַדְּ שִׁית שְׁגִין : כד וּבִן יֵת פְּרַבְּא דְּלְשׁוֹמְרוֹן מִן שְׁמֹר בְּתַרְתִּין כְּבָרִין דְּכַסְפָּא וּבְנָא יֵת פְּרַבְּא וּקְרָא יֵת שְׂמָא דְּקִרְתָּא דְּבָנָא עַל שׁוֹם שְׁמֹר כְּרִיה דְּמוֹרָא שׁוֹמְרוֹן : כה וְעֵבֵד עֶמְרִי דְּבִישׁ קָדָם יי וּבְאִישׁ מְכַר דִּי קְדְמוֹתִי : כו וְאֹזַר בְּכַר אֹרְחָא יִרְבְּעָם פֶּךְ נִבְמָ וּבְחוּבִיהָ דִּי חַב יֵת יִשְׂרָאֵל אַרְגָּזָא קָדָם יי אַרְגָּזָא דִּיִּשְׂרָאֵל בְּמַעֲוֹתָיוֹן : כז וּשְׂאֵר פְּתָנְמִי עֶמְרִי דִּי עֵבֵד וּבְנֹרְתִיהָ דִּי עֵבֵד הָקָא אִינּוּן פְּתִיבִין עַל סְפָר פְּתָנְמִי יוֹמִיָּא קְמַלְבִּי יִשְׂרָאֵל : כח וּשְׂכִיב עֶמְרִי עַם אֶבְהָתָוִיהָ וְאֶתְקַבַּר בְּשׁוֹמְרוֹן וּמְקַדְּ אַחְאָב בְּרִיהָ תְּרוּחִתִּיהָ : כט וְאַחְאָב פֶּךְ עֶמְרִי מְקַדְּ

בְּאִישׁ וּמִית : יט עַל-חַטָּאתֵיו אֲשֶׁר חָמָא לְעֵשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְרַבְּתָּ בְּדַרְךְ יִרְבְּעָם וּבְחַטָּאתֵיו אֲשֶׁר עָשָׂה דְּחַטָּיָא אֶת-יִשְׂרָאֵל : כ וַיִּתֵּר דְּבָרֵי זְמָרִי וּקְשָׁרוֹ אֲשֶׁר קָשַׁר הֲלֵא־הֵם פְּתוּבִים עַל-סְפָר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל : כא אֹז יִחַלַּק הָעָם יִשְׂרָאֵל לְחֻצֵי חֻצֵי הָעָם הָיָה אַחֲרֵי תְּבָנִי בְּ-רִגְנָת לְהַמְלִיכוֹ וְחֻצֵי אַחֲרֵי עֶמְרִי : כב וַיַּחֲזֹק הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי עֶמְרִי אֶת-הָעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי תְּבָנִי בְּ-רִגְנָת וּמִית תְּבָנִי וַיִּמְלֹךְ עֶמְרִי : כג בְּשָׁנַת שְׁלֹשִׁים וְאַחַת שָׁנָה דְּאֶסְמָא מְלֹךְ יְהוּדָה מְלֹךְ עֶמְרִי עַל-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה בְּתַרְצָה מְלֹךְ שְׁשִׁ-שָּׁנִים : כד וַיִּקֶן אֶת-הָהָר שְׁמֹרוֹן מֵאֵת שְׁמֹר בְּכַפְרִים כַּסְפּוֹיָבִין אֶת-הָהָר וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם הָעִיר אֲשֶׁר בָּנָה עַל שְׁם-שְׁמֹר אֲדָנִי הָהָר שְׁמֹרוֹן : כה וַיַּעֲשֶׂה עֶמְרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּרְעַ מְכַר אֲשֶׁר לְפָנָיו : כו וַיִּלְךְ בְּכַל-דְּרֹךְ יִרְבְּעָם בְּ-רִגְנָת וּבְחַטָּאתֵיו אֲשֶׁר חָמָיָא אֶת-יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִים אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלִיתָם : כז וַיִּתֵּר דְּבָרֵי עֶמְרִי אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֵא־הֵם פְּתוּבִים עַל-סְפָר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל : כח וַיִּשְׁכַּב עֶמְרִי עִם-אֲבָתָיו וַיִּקְבַּר בְּשְׁמֹרוֹן וַיִּמְלֹךְ אַחְאָב בְּנוֹ תַחְתָּיו : כט וְאַחְאָב בְּ-עֶמְרִי מְלֹךְ

רלבג

(כד) ויקן את ההר שמרון. ר"ל הנה שנהנו בו עיר שמרון ולפי שהיה שם אדני הנה עמר קרא שם העיר שמרון וזה לאות כי היה שם עיר שמה שמרון קודם זה אך עתה נבא' עמרי : (כה) וירע מכל אשר לפניו. ידמה שהלך בחטאת וירבעם כמו שספר והוסף עוד לחטוא חטאים אחרים ואפשר עוד שאמר שהרע מכל אשר לפניו מפני לכתו בכל חטאת וירבעם כי היה ראוי שיקבל מוסר מפני מה שראוי מבית כעשה ובית וירבעם ולפי שלא קבל כלל מהמוסר מפני זה להעיר מעט מחטאת וירבעם הנה ראוי שיאמר שהרע מכל אשר לפניו ויעיר שהענין כן מפני אמרו וילך ככל דרך ירבעם

חטאתיו דומרי . והרשע כי ישוב . כל חטאתיו אשר עשה ר"ש : ה' ססו' דאיה בהק חטאה ועשייה וס' נמסר בסדר נשא : העם ישראל ג' רסס'כי בקריאה וס' לברך את העם ישראל . אז יחלק העם ישראל . לא נברלו העם ישראל : שם כל שם קטין בס'ו פתחין וס' נמסר כבוד לך לך : אדני ר' בקריאה וס' ויקח אדני יוסף אותו . דבר האיש ארני הארץ אתנו קשות . ויאמר אלינו האיש אדני הארץ . ויקן את ההר . שמרון . ודע ואדני הארנים : ויעשה ר' בקריאה וס' ויעשה עבדי הרע . ויהיה בן אחאב . את הרוש הסכור . לאלישע . את כל חקתי שמי : וילך בכל דרך ג' רסס'כי בקריאת וס' עמרי יהושפט רמלכים . יאשיהו רמלכים . ושאריו וילך בדרך :

מצודת דוד

מלכות שלימה עד כי האמת חבני בשנת ל"ח לאסא כי אז מלך על כל ישראל : שמים עשרה שנה . ומקושטת היו וחובצ מעט שהומלך מהעם אשר במחנה ומלך ח"כ חמש שנים עם חבני כלחתי שנים אחר שמת חבני ולפי שבסוף מלך על כל ישראל חזר להטוב למלכותו גם אלו חמשה השנים : (כד) ויקן . בשנה השביעיה למלכותו : את ססר שמרון . ע"ש בספר אמר כי כאל קראה שמרון : ויקן : לסיוח

הבא בזמרי : (ית) וישתקף עליו . עמרי שרק על זמרי : (יט) אשר חסא . בעוד היה שר מחצית הרוב הוא והחטוי את הנמוים ההם ממשלתו : (כא) לחזי . לשני הנאום : חזי העם . אחת שלא היו בהחמנה היו אחר חבני : (כב) וימת חבני . כס"ע יש כיון שהיה אלסא בכו של עמרי ליהושפט בנו לאסא הרגו את חבני : (כג) שלשים ואחת . אף כי זמרי הלא מלך ככ"ז לאסא והאמת אחר שבעה ימים יזיד מלך עמרי אלכל ל"ח שנה ידו העם סר אחר חבני לא היטה מלכות עמרי

בית יהוא האויל ולא סרו
מרכי אחזב עכנשו על
הירבס: שר מחצית הרלב.
הוא ואחר היו שרים עלהרכב:
(וב) וגואליו ורעהו. וקריובו
ירחמיו

רלבג

אך נענש על לבתי בחטאת
ירבס ועל החליו לח
ישראל: (ט) שר מחצית הרלב.
הנה היו שרי הרלב שנים וזמר.
היה אחד מהם זכנה שלם
הסם לבעשא מדה כנגד מדה כי
הוא הרב את בית ירבעם בעת
היותם שרים על גבתון אשר
לכלשקים והוא גם כן בעת
שהיו ישראל חונים על גבתון
אשר לפלשתים הרב זמרי את
כל בית בעשא ומספלתו ורעהו:
(עו) והנה מלך זמרי שבעת
ימים ובאותו ימיו הלך בחטאת
ירבס וזמן בחטאתו אשר חטא
ותיכף החליבו העם את עמרי
שהיה שר צבא על ישראל ואף
על פי שנתחשלו לו אחר זה
מהלוקק על המלכות נספת
תבניו בן גלית הנה נקטע
המלכות לעמרי וזמן בעת
שלשים ושמונה לחסא ומחצבה
לו השנה ההיא ולזה אמר כי
מלך עמרי שנים עשרה שנה
ומאלו ה"ב שנה מלך שש
שנים שלמות בתרצה וזה כי
בזאת שלשים ואחת לחסא מלך
ישראל מת תבני ומלך עמרי
על ישראל בכללם ר"ל עשרת
השבעים והנה היה כל זמן
מלכותו שנים עשרה שנה כמו
שזכרנו ונתרצה מלך שש שני
שלמות שש חסוף שלש ואחת
לחסא עד ראש שלשים ושמונה:
ויקן

ח בשנת עשרים ושש שנה לאסא
מלך יהודה מלך אלה בן בעשא על
ישראל בתרצה שנתים: ט ויקטר
עקיו עבדו זמרי שר מחצית הרלב
והוא בתרצה שתה שפור בית ארצא
אשר עלה בית בתרצה: י ויבא זמרי
ויבהו וימיתו בשנת עשרים ושבע
לאסא מלך יהודה וימלך תחתיו:
יא ויהי במלכו בשבתו עלי כסאו
הפה את פה בית בעשא לא השאיר
לו משתין בקיר וגאליו ורעהו:
יב וישמר זמרי את פה בית בעשא
כדבר יהוה אשר דבר אל בעשא
ביד יהוא הנביא: יג אך פלי תפאות
בעשא ותפאות אלה בנו אשר חסאו
ואשר החמיאו את ישראל להכעים
את יהוה אלהי ישראל בהבליהם:
יד ויתר דברי אלה וכל אשר עשה
הרואהם בתובים על ספר דברי
הימים למלכי ישראל:

ג' מלך
וכתוב רלבג

ס' מע

כ' על כסה
תמלכו

י' כסא

כ' כסא

י' כסא
מלך

י' על כסה

כ' כסא

ג'

ג'

ג'

כ' חס

ג' ושלך
כסה

ג' דגס
עמרי
החב
שאר
קדמה
דסירה

ט' כסא

דקטר יתיה: ח בשנת
עשרין ושית שנין לאסא
מלך שבטא דבית יהודה
מלך אלה בר בעשא על
ישראל בתרצה פרתין
שנין: ט ומרד עלוהו
עבדיה זמרי חד מתרין
בבני רתיבא והוא בתרצה
שתי רוי בית ארצא מעותא
די בביתא בתרצה:
יב ואתא זמרי ומחיו בקמליה
בשנת עשרין ושבע לאסא
מלך שבטא דבית יהודה
ומלך תחותיה: יג ויהוה
בממלכיה: כמתביה על
בן רסיה קטר ית פה בית
בעשא לא אשר היה
ידע מדע וקריובו
ותברוהו: יד וישעי זמרי
ית פה בית בעשא פפתנמא
די דמלך על בעשא ביד
יהוא נביא: יג על פה
חובי בעשא וחובי אלה
בריה די חבו נדי חבו ית
ישאיר לארנא קדם יי
אדהא די ישראל במענתהו:
יז וישאר פתנמו אלה וקר
די עבד הקא אינון פתיבין
עד ספר פתנמי יומיא
קמלכי ישראל: טו בשנת
עשרין ושבע שנין לאסא
מלך שבטא דבית יהודה
מלך זמרי שבעא יומין
בתרצה ועמא שרן בגבתון
די לפלשתאי: טו וישמע
עמא דשרן קמימר מרד
זמרי ואף קטל ית מלכא
עמרי רב חיכא על ישראל:
יז וסדיק עמרי וקר ישראל
לתרצה: יח ויהוה פד חזא זמרי ארי אתבבישת קרתא
ועל דאדרון בית מלכא ואוקיד עלוהי ית בית מלכא

מצודת דוד

בעשא לא עשאו לקיים דבר ה' כ"א עשה לשבע על כסא המלכה מבלי ימלא מערער
עליו האויל וגם הוא אחז בעמשיו לחלח לדם נקי יחשב לו: (ח) בשנה עשרים ושש
כי בעשא מלך בני לאסא ועם הסנה היות מלך כ"ד שנים וזמן ומרד מלך אלה
ובהי הוא בשנת כ"ז לאסא: שמונים. ומקוטעות היו: (ט) שר מחצית הרלב. שני
שרים היו לאלה על אלהי הרלב וזהו זמרי אשר על החצי: והוא בתרצה. צעה
שקצר עליו זמרי היה אלה בתרצה בזמן ארצא אשר היה ממונה על צית המלך
ואשר בתרצה ושם שמה היין עד אשר שהכר ולא היה בו דעת להיות נשמר

מרכים א טז

רשי

(לג) בשנת שלש לאסא מלך בעשא . היאך היה זה והלא מלחמה זו שגלחה בעשא עם אסא וזכה את הרמה היחה בשנת שלשים ושש למלכות אסא כמו שאומר בדברי הימים ובעשא לא מלך אלא עשרים וארבע שנה ואם בשנת שלש לאסא מלך בעשא הכה מח בעשא בשנת כ"ו ל"ו לאסא אלא כ"ו שנת שלש בשנת שלש שהחל אסא להלחם עם מלכות ישראל וגלחה תחילה עם נדב בן ירבעם ולשנת שלש מלך בעשא וגלחה עם אסא כמו שאמר ומלחמה היחה בין אסא ובין בעשא כל ימיהם ומלחמה זו שעלה בעשא וזכה את הרמה היחה בשנת כ"ג למלכות בעשא שהיא שנת ל"ו לתחילת מלכותו של אסא והוא שנת כ"ה או כ"ו למלחמת אסא כי שנה שנייה של נדב בן ירבעם מזה אוחה ג"כ לבעשא כי לא שלמה לו השנה ועשר שנים שקטה ה"ן בתחילת מלכות אסא כמו שאומר בדברי הימים לא מנה אוחס לנדב בן ירבעם ושתי שנים מהם היו ציחי ורבעם ושמה השנים לא מלך נדב על ישראל ואם מלך לא חוקה מלכותו ולא מנה אוחס לו ובשנה השנית אחר העשר שנים מלך נדב מלכות שלמה ונלחם עם אסא וזה הוא ונדב בן ירבעם מלך ישראל בשנת שתיים לאסא כלומר בשנת שתיים לאסא למלחמותיו ובשנת י"א למלכותו התחילו מלחמותיו וכל השכונות שמה בספר זה לאסא אינם תחילת מלכותו אלא לתחילת מלחמותיו והשכונות שאומר בדברי הימים הם לתחילת מלכותו וראיה לדבריו כי בשכונות דברי הימים אומר למלכות אסא ובשכונות זה הספר אומר לאסא ובסדר עולם אומר כי המלחמה הזאת שבנה בעשא את הרמה היחה בשנת י"ו לאסא שנה אחת אחר מלחמת הכושיים ומנין ל"ו שאומ' בדברי הימים הוא להיות שלמה כי כשנשא שלמה את בת פרעה בשנת ארבע למלכותו נגזרה גזירה שתחלק מלכות בית דוד ל"ו שנה כנגד אוחן ל"ו שנה שהיה שלמה חתן פרעה והיחה עתידה מלכות בית דוד לחזור בשנת י"ו לאסא ששלמו ל"ו לשלמה ומפני שקלקל אסא במלחמת בעשא ונשען על מלך ארם ושלח לו ארזות בית ה' ולא נשען על ה' לא חזרה מלכות בית דוד והיחה חוקה כשהיחה ולדברי בעל סדר עולם יקשה הפסוק שאומר בדברי הימים ומלחמה לא היחה עד שנת שלשים ושמש למלכות אסא והנה מלחמת אסא קודם ל"ה היחה לדבריו : (ג) הנני מצעיר . מן ובערת הרע : (ו) וגם ביד יהוא . לפי שאמר וימלך אלה בנו תחתיו אחר כי לא היחה מלכו שלמה כי לא מלך אלא שנתים ואותם היו מחוקעות שהרי מלך בשנת כ"ו לאסא וחמרי החיותו בשנת כ"ו לאסא הנה לא מלך אלא שנה אחת ומה שאמר שנתים מקצת שנתים וגם שאמר הוא לרבות על בית ירבעם כי כמו שבנה

לאסא : (לג) בשנת שלש לאסא מלך יהודה מלך בעשא . שנה השלישי לאסא נתינת לדב ולבעשא : (ו) וגם ביד יהוא בן חנני הכניא דבר ה' היה אל בעשא . כלי' הרי שמלך אלה בן בעשא ואף גם זאת דבר ה' היה ביד יהוא שלא תחקיט מלכותו : ועל אשר הכה אוחו . קאויל וגם הוא הלך בהטחתי . נמצא שלא היה לו להורגו לכך נענש על הריגתו וכן מצוינו (בדשע א' ד') ופקדתי את דמו יורעאל על בית

מקרא ד' ישראל בר יומיהו :

לג בשנת תתת דאסא מקד ישרמא דבית יהודה מקד בעשא בר אחיה עד פר ישראל בתרצה עשרים וארבע שנה : לד ויעש הרע בעיני יהוה וילך בדרך ירבעם ויבחמאתו אשר החמיא את ישראל : מז א יהי דבר יהוה אל יהוא בן חנני עד פועשא קאמר : ב יען אשר הרימתיך מן העפר ואתנה נגיד על עמי ישראל ותלך בדרך ירבעם ותחמא את עמי ישראל להכעיסני בהמאתם : ג הנני מבעיר אחרי בעשא ואחרי ביתו ונתתי את ביתך בבית ירבעם בן נבט : ד המית דבעשא פעיר יאבדו הפלבים והמית לו בשדה יאבדו עוף השמים : ה ויתר דברי בעשא ואשר עשה וגבורתו הלא הם בתובים עד ספר דברי הימים דמלכי ישראל : ו וישבב בעשא עם אבתיו ויקבר בתרצה וימקד אלה בנו תחתיו : ז וגם ביר יהוא בן חנני הכניא דברי יהוה היה אל בעשא ואל ביתו ועל פל הרעה ו אשר עשה ו ידיו להיות בבית ירבעם ועל אשר הכה אותו וזה מה שהביא באת הגבוהה השנית ועל זה התעורר להרוג אותו ולזה לא נענש על הריגתם

בשנת שלש לאסא מלך יהודה מלך בעשא בן אחיה עד פרי ישראל בתרצה עשרים וארבע שנה :

לד ויעש הרע בעיני יהוה וילך בדרך ירבעם ויבחמאתו אשר החמיא את ישראל : מז א יהי דבר יהוה אל יהוא בן חנני עד פועשא קאמר : ב יען אשר הרימתיך מן העפר ואתנה נגיד על עמי ישראל ותלך בדרך ירבעם ותחמא את עמי ישראל להכעיסני בהמאתם : ג הנני מבעיר אחרי בעשא ואחרי ביתו ונתתי את ביתך בבית ירבעם בן נבט : ד המית דבעשא פעיר יאבדו הפלבים והמית לו בשדה יאבדו עוף השמים : ה ויתר דברי בעשא ואשר עשה וגבורתו הלא הם בתובים עד ספר דברי הימים דמלכי ישראל : ו וישבב בעשא עם אבתיו ויקבר בתרצה וימקד אלה בנו תחתיו : ז וגם ביר יהוא בן חנני הכניא דברי יהוה היה אל בעשא ואל ביתו ועל פל הרעה ו אשר עשה ו ידיו להיות בבית ירבעם ועל אשר הכה אותו וזה מה שהביא באת הגבוהה השנית ועל זה התעורר להרוג אותו ולזה לא נענש על הריגתם

רלבג

בן נכע והנה מלאנו שנחשו לו לעון כמה שאמר אחר זה ועל כל הרעה אשר עשה בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיו להיות בבית ירבעם ועל אשר הכה אותו . ואפשר שאמר כי נענש על זה מפני שכבר הראה שלא עשה זה בעבור חטאת ירבעם כי גם הוא הלך בדרכי ירבעם ולא עשה זה גם כן למלא דבר ה' כמו שעשה יהוא אבל עשה זה לרוע לבנו בעבור שימלך ולא ימלא מי שיהלוק עמו על המלכות לתחה לבית ירבעם ונענש גם כן בעבור שהורגו בעת שהיה נלחם מלחמות ה' גם פלשקוס כי כבר היו אז צרים על גבתו אחר לפלשקו' ואלו לא יהיו לא נענש על קלחו' בית אחאב כי כבר נענש זה במלכות גדליה השם ובעד גם כן הרעה מהחונענות אשר עשה אחאב : (ד) המח לבעשא בעיר יאכלו הכלבים . ר"ל שלא יבא אחד מהם אל קבר : (ו) וגם גדו יהוא בן חנני . ר"ל כי היה עוד דבר ה' על ידו אל בעשא ואל ביתו שיקוה בבית ירבעם על לבקו בדרך ירבעם ועל אשר הכה אותו וזה מה שהביא באת הגבוהה השנית ועל זה התעורר להרוג אותו ולזה לא נענש על הריגתם

בן נכע והנה מלאנו שנחשו לו לעון כמה שאמר אחר זה ועל כל הרעה אשר עשה בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיו להיות בבית ירבעם ועל אשר הכה אותו . ואפשר שאמר כי נענש על זה מפני שכבר הראה שלא עשה זה בעבור חטאת ירבעם כי גם הוא הלך בדרכי ירבעם ולא עשה זה גם כן למלא דבר ה' כמו שעשה יהוא אבל עשה זה לרוע לבנו בעבור שימלך ולא ימלא מי שיהלוק עמו על המלכות לתחה לבית ירבעם ונענש גם כן בעבור שהורגו בעת שהיה נלחם מלחמות ה' גם פלשקוס כי כבר היו אז צרים על גבתו אחר לפלשקו' ואלו לא יהיו לא נענש על קלחו' בית אחאב כי כבר נענש זה במלכות גדליה השם ובעד גם כן הרעה מהחונענות אשר עשה אחאב : (ד) המח לבעשא בעיר יאכלו הכלבים . ר"ל שלא יבא אחד מהם אל קבר : (ו) וגם גדו יהוא בן חנני . ר"ל כי היה עוד דבר ה' על ידו אל בעשא ואל ביתו שיקוה בבית ירבעם על לבקו בדרך ירבעם ועל אשר הכה אותו וזה מה שהביא באת הגבוהה השנית ועל זה התעורר להרוג אותו ולזה לא נענש על הריגתם

בן נכע והנה מלאנו שנחשו לו לעון כמה שאמר אחר זה ועל כל הרעה אשר עשה בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיו להיות בבית ירבעם ועל אשר הכה אותו . ואפשר שאמר כי נענש על זה מפני שכבר הראה שלא עשה זה בעבור חטאת ירבעם כי גם הוא הלך בדרכי ירבעם ולא עשה זה גם כן למלא דבר ה' כמו שעשה יהוא אבל עשה זה לרוע לבנו בעבור שימלך ולא ימלא מי שיהלוק עמו על המלכות לתחה לבית ירבעם ונענש גם כן בעבור שהורגו בעת שהיה נלחם מלחמות ה' גם פלשקוס כי כבר היו אז צרים על גבתו אחר לפלשקו' ואלו לא יהיו לא נענש על קלחו' בית אחאב כי כבר נענש זה במלכות גדליה השם ובעד גם כן הרעה מהחונענות אשר עשה אחאב : (ד) המח לבעשא בעיר יאכלו הכלבים . ר"ל שלא יבא אחד מהם אל קבר : (ו) וגם גדו יהוא בן חנני . ר"ל כי היה עוד דבר ה' על ידו אל בעשא ואל ביתו שיקוה בבית ירבעם על לבקו בדרך ירבעם ועל אשר הכה אותו וזה מה שהביא באת הגבוהה השנית ועל זה התעורר להרוג אותו ולזה לא נענש על הריגתם

בן נכע והנה מלאנו שנחשו לו לעון כמה שאמר אחר זה ועל כל הרעה אשר עשה בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיו להיות בבית ירבעם ועל אשר הכה אותו . ואפשר שאמר כי נענש על זה מפני שכבר הראה שלא עשה זה בעבור חטאת ירבעם כי גם הוא הלך בדרכי ירבעם ולא עשה זה גם כן למלא דבר ה' כמו שעשה יהוא אבל עשה זה לרוע לבנו בעבור שימלך ולא ימלא מי שיהלוק עמו על המלכות לתחה לבית ירבעם ונענש גם כן בעבור שהורגו בעת שהיה נלחם מלחמות ה' גם פלשקוס כי כבר היו אז צרים על גבתו אחר לפלשקו' ואלו לא יהיו לא נענש על קלחו' בית אחאב כי כבר נענש זה במלכות גדליה השם ובעד גם כן הרעה מהחונענות אשר עשה אחאב : (ד) המח לבעשא בעיר יאכלו הכלבים . ר"ל שלא יבא אחד מהם אל קבר : (ו) וגם גדו יהוא בן חנני . ר"ל כי היה עוד דבר ה' על ידו אל בעשא ואל ביתו שיקוה בבית ירבעם על לבקו בדרך ירבעם ועל אשר הכה אותו וזה מה שהביא באת הגבוהה השנית ועל זה התעורר להרוג אותו ולזה לא נענש על הריגתם

מצודת דוד

גם הוא עשה הרע כאשר יאמר למטה ולא נענש לו ח"ל לזכות מה שהשמיד צמ ירבעם : (לג) בשנת שלש לאסא . השנה היא נחשבת גם לנדב גם לבעשא כי בשנה כי למעלה לא הזכיר ליימד העונש כ"ל על מה שהשחית את ישראל ולא הזכיר מה ש בא יהוא שמועד הוא לעונש על אשר החסית את ישראל בהנבואה היום יימד העונש גם בעבור העונש בעבור שהכה בית ירבעם ואף שנדבר ה' נעשה פ"ט

מצודת ציון

ר"ל חו לצור ולפנך : מז (כ) הרמותיך . משלן הרומה והפרס : (ג) מצודת . מן הסמי מחמקוס היה הרבו לנדב ומלך מדי : עשרים וכו' ומקוטעות היו : מז (ז) וגם ביד יהוא . הוא בעלמו לכן הופך לומר וגם ביד יהוא וכו' ור"ל באותה הנבואה עלמה שלח ביד הרעה אשר עשה בעלמו במעשה ידיו : ועל אשר הכה אוחו . ר"ל גם יביא עליו

מרכים א טו

רדק מא

(כב) חזן נקי . אפי' חתן מחדרו שנחמד בו (דברים כ"ד ה') נקי יהיה לביתו שנה אחת : (ככ) שנתו והשלישית לאסא

רלבג

עשרה שנה למלכות אסא כי אז היתה לו מלחמה עם ישראל ואמנת מנה שלשים וחמש שנה מעת החלק המלכות כי כבר היו עשרים שנה לרחבעם ואזיס ולאסא חמש עשרה והנה בשנת שש עשרה לאסא בנה בעשא את הרמה ואחשבו שמה מעת החלק המלכות כי מה שעשה אסא על דבר בניית הרמה סבב גם כן החלק המלכות כי כבר החל המלכות לשב לו קודם זה כמו שזכרנו ובעבור זה העטף נשאר הרמה המלכות נחלקת כשראשונה והנה זה העטף היה שש עשר ורועו כמה שלש אל בן דוד מלך ארם ולא בעה בה' אשר הפיל מהנה הכושיים לפניו ואחשבו שלוש הסנה חלה את רגליו לעת זקנתו כי הוא שלח זה אל בן הדד כאילו לא היו לו רגלים ללכת במלחמה ולזה סבב הש"י שחלש כה רגליו לעת זקנתו : (ככ) בשנת שתים לאסא מלך יהודה . ידוע כי מת ירבעם בשנת שתים לאסא כי עשרים ושתי' שנה מלך וכבר מלכו עשרי' שנה רחבעם ואזיס ולא השלים השנה ונחשבה השנה ההוא לו ולנדב בנו ולא השלים נדב השנה השלישית לאסא ונחשבה השנה ההוא לו ולבעשא ולז"א שכבר מלך נדב שנתים ואחר מלך בעשא עשרים וארבע שנה ולזה נשלמו בשנת עשרים ושש לאסא ולא השלים השנה ונחשבה לו השנה ההוא לו ולעמרי ואחר מלך עמרי שתים עשרה שנה ולזה נשלמו בשנת שלשים ושמונה לאסא וזוה הותרו ספקות רבות ופלו במנין אלו השנים שנחשבו לכאן ולכאן : (כט) ויהי כמלכו הכה את כל בית ירבעם . ראוי לספק איך נחשב לו זה לענין יבנה היה דבר ה' ביד אחיה יבנא שיהיה זה לבית ירבעם בן

הרמה וישב בתרצה : כב והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה ואת עצייה אשר בנה בעשא ויבן בס המלך אסא את גבע בנימן ואת המצפה : כג ויתר פלדברי אסא וכל גבורתו וכל אשר עשה והערים אשר בנה הלא היתה כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה רק לעת זקנתו חקה את ירגליו : כד וישב אסא עם אבתיו ויקבר עם אבתיו בעיר דוד אביו וימלך יהושפט בנו תחתיו : כה ונרב בן יורבעם מלך על ישראל בשנת שתים לאסא מלך יהודה וימלך על ישראל שנתים : כו ויש הרע בעיני יהודה ויקר בדרך אביו ובחטאתו אשר החמיה את ישראל : כז ויקשר עניו בעשא בגפתון אשר ויפחו בעשא בגפתון אשר לפלשתים ונרב וכל ישראל צרים על גפתון : כח וימתהו בעשא בשנת שלש לאסא מלך יהודה וימלך תחתיו : כט ויהי כמלכו הפה את כל בית ירבעם עד השמונה בדרך יהודה אשר דבר ביד עבדו אחיה השילוני : ל על חטאות ירבעם אשר חטא ואשר החמיה את ישראל בפעם אשר הכעיס את יהודה אלהי ישראל : לא ויתר דברי נדב וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל : לב ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא מלך

בעשא ואתמנע מלמבני ית רמתא ויתייב בתרעיתא : כב ומקבא אסא פנש ית פד דבית יהודה לית דנקי ונמל ית אבני רמתא וית אעידא די בנא בעשא ונבנא בהון מקבא אסא ית גבעתא דבני בנימין וית כזפניא : כג ושאר פד פתגמי אסא וכל גבורתיה וכל די עבד וקנויא די בנא הקא אינון פתיבין עד ספר פתגמי יומיא למקבא דבית יהודה לחוד לעדן סיבתיה אתמרע בגדלותי : כד וישב אסא עם אביתו ויקבר עם אבתו ויקבר עם אבתו בקריתא דדוד אביו ומלך יהושפט בריה תחותיה : כה ונרב בר ירבעם מלך על ישראל בשנת פתגמי לאסא מלך אשכנז ויבן את בית יהודה ומלך על ישראל תרין שנין : כז ועבד דביש קדם ויאזר באורח אביו ובחוביה דתיב ית ישראל : כח ומלך עכוהו בעשא בר אחיה משבטא דבית ישראל ויקבר וקחהו בעשא בגפתון די קלשפניא ונרב וקר ישראל צירין עד גפתון : כט וקמריה בעשא בשנת חגת לאסא מקבא דשכמא דבית יהודה ומלך תחותיה : כס ותיה כממקריה קמר ית בית ירבעם קא אשאר פד נשמא לירבעם עד די שיציה פפתגמא די דמגיל ביד עבדיה אחיה שיקונאה : ל על חובי ירבעם דחב דתיב ית ישראל בארגוניתיה דארגיו קדם וי אקחא דישראל : לא ושאר פתגמי נדב וקר די עבד הקא אינון פתיבין על ספר פתגמי יומיא למלכי ישראל : לב וקרבא הות בין אסא ובין בעשא

מצודת דוד

ל המקומות אשר במחוז כדמות : על כל . עם כל חזן וכו' : (כא) בחרבה . היתה עיר המלכה : (כב) השמיע . הכריח להשמיע : חזן נקי . לצל יהיה מי זכולם נקי ויפטר מלבוש : (כג) רק . ראה לומר בכל דבר היה מוללה רק לעת זקנתו טו' : (כד) בשנת שתים לאסא . כי אסא מלך בשנת ב' לירבעם וירבעם מת בשנת הלא הטיב לעשות להסמיד בית ירבעם עכ"ל לא נמנע אסא מלהלחם עמו על

(כב) חזן נקי . אפי' חתן מחדרו שנחמד בו (דברים כ"ד ה') נקי יהיה לביתו שנה אחת : (ככ) שנתו והשלישית לאסא

ר' פסוקים את את ואת את ואת וסי' ויקח אהרן את אלישבע בת קמינדב . והכשת אכלה את יגיע אכותינו . ואסא המלך לקח את רי"ה : וכל ישראל ו' מצעות פסוקים בסיפרא וסי' והמלך וכל ישראל . ויעש שלמה בעת . כי ששת חדשים ויקשר עליו בעשא . ויעלה יעמרי ויתקשר . וכל ר"ס דכו"ו : סיפון קרסא ויהי כמלכו תנינא ויהי כמלכו ואמ"ם ואשכנז כמלך בגוד קרסא כ"ף ותנינא ב"ח ולית דכוותיה דסמיכי :

תולדות אהרן ומלך אסא . כסעס י (שס כג) : רק לעת זקנתו . שס כהדרין מת : על חטאת . חנות יב סרויות :

מצודת ציון

ענין בעול : (כג) את רגליו . מרגליו כמו יאלו את העיר (בבבבבות מד) ומשטשו הסעיר : (כד) ויקשר . ענין מרד כעשה ע"י בני ארם קשורים באגודת אסא : גרים . מל' מער כע

(כז) ומד . ואז היה נדב וכל ישראל וכו' : (כח) בשנת שלש לאסא . כי נדב מלך בשנת שתים לאסא ושנים מלך והס מקלת הב' מאסא וסנ' והס ב' שנים מקושעות : (ל) בכעסו . ר"ל שיהיה יודע רבוע ומחבוק להכעיסו ולמרוד בו : (לא) ומלחמה היתה . עם שכבר נאמר למעלה בא עשה לומר אף שאסא היה לדיק גמור ובעשה הלא הטיב לעשות להסמיד בית ירבעם עכ"ל לא נמנע אסא מלהלחם עמו על

(יג) וגם את מעב' אמו . טעמו למה שאמרו ויסר אמי' כי גם כן הסיר את מעבד אמו ואחר כך פירש איך הסיר אותה ואמר ויסירה מגבירה כלומר הסירה מהיות גבירה כעבור שעשתה מפלגת לאשרה ופי' מפלגת ע"ג קראה מפלגת שהוא לשון אימה ורעדה כמו פלג' כעתתני לפי שאימת' מוטלת על עובדיה וכן מזה הטעם נקראו אימים הגלולים כמו שאמר ובאימים יתהללו : וישרוף בנחל קדרון . שרף המפלגת והסליך האכר בנחל קדרון כי ע"ג אסורה בהנאה : (טו) וקדשו בית ה' . ר"ל וקדשו עצמו וחבר הנסמך כמו ושכורת ולא מיון וכן הוא בדברי הימים וקדשו וכת"י וקדשוהו לבית מקדשא דה' ונקטת ספרים וקדשו כתוב וקרי וקדשו : (יח) הנותרים באוצרות ה' . לפי שלחמי ששק מלך מצרים אוצרות בית ה' אמר הנותרים כי לא לקחם כלם : (כ) אכל בית מעבד . הוא אכל מים הנוכרת בדברי הימים : ואת כל כנרות . קטון כנרת וזה ת"י גינוסר והוא ארץ שמנה מאד ור"ל הפליגו בספור שנה פירותיה והקבוץ רצה לומר שהיו מקומו' מולקים וכלם היו שמתי' : על כל ארץ נפתלי . כמו עם וכן ויבאו האנשים על הנשים עם הנשים ובדברי הימים ואת כל מסכנות ערי נפתלי : (כא) וישב בתרצה ר"ל ישב לו בעירו כי שם היה מלך כמו שכתוב למטה ולא רצה להלחם עוד עם מלך יהוד' כי בסוף ימיו היתה מלחמה זאת וי"ת ויחביב בתרעית' תרגם בתרצה מן עשוק ורעון כלומר ישב לו ירא והרד ורעון מפני מלך ארם : אין

דעברו אבהתוהי : י ואף ית מעבד אמייה אעדה ממלכותה לעבדת מעותא לאשרתא וקון אפא ית מעותא ואוקיד בנתקא דקדרון : י ובמתא לא עמרא לחוד קפא דאפא יהיה שלים בדתקמיה דיי כל יוכוהי : טו ואתי ית קדושי אבוהי וקדושיהו לבית מקדשא דיי בספא ודהקא ומניא : טו וקרנא הנת בין אפא ובין פעשא מקפא דישראל פד יומיהו : י וסדיק פעשא מקפא דישראל ער דבית יהודה ובגא ית רמתא פדי (דלא) למזשבק למתן נפיק ועליל לאפא מקפא דבית יהודה : יח וגסיב אפא ית פד בספא ודהקא דאשתארו באוצרות בית מקדשא דיי וית אוצרי בית מקפא ומנינו בידא דעבדוהי ושריגון מלפא אפא לתת פד הדר פד מברמון בר חיוון מקפא בארם דתיב ברממשק קמימר : יט קים ביני וביןא ובין אפא ובין אבוה קא שדרית קה שוחרא בספא ודהקא אזיר אשני ית קימק עם פעשא מקפא דישראל ויסתליק מיני : כ וקביג פד הדר מן מלפא אפא וישדר ית כפגי חילתא דיקיה ער קירו וישראל ומקא ית עיון וית דן וית אגל בית מעבד וית פד גינוסר ער פד

אבתיו : יג וגם א את מעבד אמו ויסרה מגבירה אשר עשתה מפלגת לאשרה ויכרת אפא את מפלגתה וישרף בנחל קדרון : י והפמות לא סרו רק לבב אפא היה שגם עס יהיה פרימיני : טו ויבא את קדושי אביו וקדשו בית יהוה פסח וזהב וכלים : טו ומלחמה היתה בין אפא ובין פעשא מקדש ישראל פלימיהם : י וער פעשא מקדש ישראל ער יהודה ובין את הרמה לבדתי תת יצא ובא לאפא מלך יהודה : יח ויקח אפא את פד הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית יהודה ואת אוצרות בית מקדש ויתנם ביד עבדיו וישלחם המלך אפא אל פד הדר בן מברמן בן חיוון מלך ארם הישב בדמשק לאמר : יט ברית ביני וביןך בין אבי ובין אביך הנה שלחתי קה שחר פסח וזהב לקה הפרה את בריונה את פעשא מקדש ישראל ועלה מעלי : כ וישמע בן הדר אל המלך אפא וישקח את שרי החילים אשר לו ער ערי ישראל ויך את עיון ואת דן ואת אגל בית מעבד ואת פד ארץ נפתלי : כא ויהי בשמע פעשא ויחדל מבנות את

נפקת ברא' (יג) ויסירה מגביר' . אחר עשיה מהיות גבירה : אשר עשתה מפלגת . אמרו רבותינו מפלגת ליתותא' כמו זכרות עשתה לה והוא היחה נעללת לו ככל יוס : (יד) והבמות לא סרו . במות היחיד שהורגו ליקרב עליהן לשמים משהרבה שילה עד שנכנה הבית שהיו הבמות מותרות לא סרו עתה ואע"פ שאכרו משנכנה הבית והיו עטשים עליה כרת . אין

רלבג

הארץ . הם המוכנים למשכב : (יג) ויסירה מגבירה . הסירה מהיות גביר' כדי שלא תבא העם לעבוד ע"ג : מפלגת לאשרה . הוא בנין עשתה לכבוד הע"ג וקראה מפלגת לפי שהוא מביא פלגות זכרות רבות לעובדיו : ויכרת אפא את מפלגתה . הכה שרף אותה לפי שע"ג הוא אסורה בהנאה ולזה השליך עפרה בנחל קדרון שלא יהיו ממנה : (יד) והבמות לא סרו . ידמה שאלו הבמות היו מוכנים בהם לש"י כמו שהיו עושין קודם בנין בית המקדש וזה היו מוטא' העם אך הבמות שהיו עובדים בהם ע"ג סרו כמו שהתבאר בספר ד"ה : (טו) ויבא את קדשי אביו וקדשו בית ה' . הרעון בו שכבר הביא בית ה' קדשי אביו וקדשו עצמו ולזה הוא קרי וקדשו וכן כתוב ד"ה : (יז) ויעל צעשא מלך ישראל ויבן את הרמה . יש ספק כמה שכתוב בזה בספר ד"ה כי שם במוז' שזה היה בשנת שלטי' ושם למלכות אכא וכבר מצאנו כי בשנת שלש למלכות אפא מלך נעשא ולא מלך נעשא כי אם ארבע ועשרים שנה ואיך יתכן עם זה שכתוב שם והמלחמה בשנת שלשים ושם למלכות אפא ואולם החר זה הספק הוא לפי מה שאומר והוא שכבר שקטה הארץ מכל מלחמה עשר שנים בימי אפא

מצודת דוד

היוסף : גלולים . טענות גלולים המאוסים כגלל וזאה : (יז) הרמה . בנין רם : (יט) הסרה . שלפני לומר וגם את מעבד הסיר ומחר ומשרש שהסרתה היחה מהיות עוד גבירה ומושלת לכל תחיה אנשים לעבודת בוכבים : אשר עשה . כעבור אשר עשתה מפלגת והיא דממה מה להיות דבר נוסף אל האשרה וכמו שפירש גלולים נקראים עזבים וע"פ שמועבי' לב עובדיהם ק יקרא מפלגת כי מביא רעדה כי הוא מלשון פלגות בעתתני (ישעיה כ"א) וכעבור זה יקראו אימים כמ"ש ובאימים יתהללו (ירמיה י') : וישרוף בנחל קדרון . ר"ל שרפה והסליך עפרה לנחל קדרון כי אשר עבדה בוכבים אסורה בהנאה : (יד) והבמות . אשר היו עשויות לשמים ולפי שכאשר נכנה הבית נאסרו הבמות בכל מקום לזה ישב לחטא : (טו) קדשו אביו . אולי אחר שהקדוש הדר ולקחם מן ההקדש והביאם אפא לבית ה' : ר"ל גם קדשו הביא צימ' ה' ובד"ה נאמר וקדשו : (יז) ובין נעשא . אשר אחר דבר בן ירבעם כאשר יאמר למטה : כל ימיסה . מן העם שהחילי : (ח) את הרמה . מגדל גבוה בזה מול שער ירמליה לכהליך ממט אכנים ליואל ולבא : (יח) הנותרים . מה שלא לקח ששק ועם שנאמר למעלה שאח הכל לקח הנה לא לקח אלא מה שמאל ושאור עוד מה שלא מא : (יט) ויעלה מעלי . כל

חולדות אהרן וגם את מעבד . ע"ג פד (ע"ג יז) : ויכרת אפא . (שס) : וישלח המלך . יבמות סב (שס א) :

מצודת ציון

היוסף : גלולים . טענות גלולים המאוסים כגלל וזאה : (יז) הרמה . בנין רם : (יט) הסרה . שלפני לומר וגם את מעבד הסיר ומחר ומשרש שהסרתה היחה מהיות עוד גבירה ומושלת לכל תחיה אנשים לעבודת בוכבים : אשר עשה . כעבור אשר עשתה מפלגת והיא דממה מה להיות דבר נוסף אל האשרה וכמו שפירש גלולים נקראים עזבים וע"פ שמועבי' לב עובדיהם ק יקרא מפלגת כי מביא רעדה כי הוא מלשון פלגות בעתתני (ישעיה כ"א) וכעבור זה יקראו אימים כמ"ש ובאימים יתהללו (ירמיה י') : וישרוף בנחל קדרון . ר"ל שרפה והסליך עפרה לנחל קדרון כי אשר עבדה בוכבים אסורה בהנאה : (יד) והבמות . אשר היו עשויות לשמים ולפי שכאשר נכנה הבית נאסרו הבמות בכל מקום לזה ישב לחטא : (טו) קדשו אביו . אולי אחר שהקדוש הדר ולקחם מן ההקדש והביאם אפא לבית ה' : ר"ל גם קדשו הביא צימ' ה' ובד"ה נאמר וקדשו : (יז) ובין נעשא . אשר אחר דבר בן ירבעם כאשר יאמר למטה : כל ימיסה . מן העם שהחילי : (ח) את הרמה . מגדל גבוה בזה מול שער ירמליה לכהליך ממט אכנים ליואל ולבא : (יח) הנותרים . מה שלא לקח ששק ועם שנאמר למעלה שאח הכל לקח הנה לא לקח אלא מה שמאל ושאור עוד מה שלא מא : (יט) ויעלה מעלי . כל

מלכים א טו

מדק

(א) ובשנת שמונה עשרה למלך ירבעם. שנה אחת אחר מות רחבעם ובשנת עשרים לירבעם מלך אסא שנה השלישית של נדב (אזים) נמנית למלך אסא שנה ולו גמו נמנית: (יב) ויעבר הקדשים. חרנס וינתן ופלי נפקת

רלבג

שהיה יותר גשומר: (ב) ושם אמו מעכה בת אבישלום. הנה בספר דברי הימים זכר שמה מיכיה בת ארויאל מנבעה והכל אחד עוד זכר שם שמה מעכה בת אבשלום ואחשבו שהיא אבשלום בן דוד כי שם זכר לרחבעם שלש נשים האחת בת בן דוד והשנית בת בן ישי והשלישית מעכה בת אבשלום וידמה שזכר אלו הנשים מפני היותם ממשפחתו ולא זכר כאבשלום שהיה בן דוד כי לא נגז עמו מנבג בן ואולי שאר הנשי' שלקח ופולגשו לא זכר שם אף זכר אלו לבד להיומן ממשפחתו כמו שזכרנו והנה זכר שם אמו להעיד כי היתה מתחסרת לאביה שהיה איש רע מאד ולזה חמלא גם כן שזכר כי היא עשתה מפלגת לאשרה וכאילו צאר שהסבה ביות אביה עושה רע בעיני ה' היתה מפני היותו בן מעכה: (ד) ניר בירושלים. ניר הוא הארץ הנעברת כחוקן שהיו הנחמים אשר בה פרום ובה יאמר כי לולא דוד לא היה השם יתברך נותן לו בירושלים זרע שימשול בו ולהעמיד את ירושלים ובווא אסא: (ה) רק דבד אורייה החזיו. זה ממה שיעיד כי בשאר דבריו בכלל עשה דוד הישר בעיני ה': (ו) ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ימי חי רחבעם ואף על פי שבתחלה מנעם הכניסו מלחמה להשיב אל רחבעם המלוכה אחר זה היה ביניהם מלחמות: (ז) ומלחמה היתה בין אביס ובין ירבעם. כבר זכר ב"ה מלחמה חזקה שהיתה ביניהם שמתו בה חמש מאות אלף איש מישראל ושם זכר כי לחוב השלוה שהיתה בין רחבעם ובין אביס מעכה בת אבישלום. ידמה שאם אמו גדלה אותו וזכר זה כי עם כל זה לא למד אסא ממעשים ועשה הישר בעיני ה' כדוד אביו: (יב) ויעבר הקדשים מן ארצא ואעדי ית פל מענהא

מזן א ובשנת שמונה עשרה למלך ירבעם בן ירבעם מלך אביס על יהודה: בשלש שנים מקד בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלום: ג וילך בכרתמאות אביו אשר עשה לפניו וקאהיה לבבו שלם עסיהוה אלהיו כלבב דוד אביו: ד פי למען דוד נתן יהוה אלהיו לו ניר בירושלם להקים את בניו אחריו ולהעמיד את ירושלים: ה אשר עשה דוד אתהישר בעיני יהוה ולאסר מפל אשר צוהו כל ימי חייו וק ברבר אוריה החתי: ו ומלחמה היתה בין ירבעם ובין ירבעם פלימי חיו: ז ויתר דברי אביס וכד אשר עשה הלויהם פתויים על ספר דברי הימים למלכי יהודה ומלחמה היתה בין אביס ובין ירבעם: ח וישבב אביס עס אכתיו ויקברו אתו בעיר דוד ומלך אסא בנו תחתיו:

מ' ר"ט א
ב' ר"ט
ג'
ד'
ה'
ו'
ז'
ח'
ט'
י'
יא'
יב'
יג'
יד'
טו'
טז'
יז'
יח'
יט'
כ'

ובשנת תמני עשרי קמקד ירבעם בר נבט מקד אביס על דבית יהודה: ב תדת שנין מקד בירושלם ושום אביה מעכה בת אבישלום: ג ואזל בקד חובי אבדתי בעבר קממתי וקא הנה קביה שלים בדתקתיה ביי אקריה בקביה דדוד אבדתי: ד ארי פדי דנד יב ביי אקתיה ליה מלכו בירושלם לאקמא ית בריה תחותיה וקממא ית ירושלים: ה בעבר דוד ית דכשר קדם יי וקא סמא מקד דפקדיה כל יומי חייה לחוד בפתמא דאורייה התאה: ו וקרבא הות בין רחבעם ובין ירבעם כל יומי חייה: ז וישאר פתנמי אביס וקד בעבר הלא אינון פתיבין על ספר פתנמי יומיא קמלבי דבית יהודה וקרבא הות בין אביס ובין ירבעם: ח ושיבב אביס על אכתיה וקברו יתיה בקרתא דדוד ומקד אסא בריה תחותיה: ט ובשנת עשרין לירבעם מלכא דישאר מקד אסא על שבמא דבית יהודה: י וארבעין וחדא שנין מקד בירושלם ושום אביה

(א) ובשנת שמונה עשרה שנה. לא ידענו למה נתעבד שנה אחת למלך שדרי רחבעם וירבעם תחלת מלכותו בשנה אחת היתה ויתכן לפרש כי רחבעם נכנס בשנת שמונה עשרה ולא מנו אותה לפי שלא השלימה ומנה אותה לירבעם כמשפט: (ב) ושם אמו מעכה בת אבישלום. להודיע כי אשה רעה היתה כמו שאמר למטה אשר עשתה מפלגת לאשרה ובנה הלך בדרכיה: (ד) ניר בירושלם. כבר פירשנוהו למעלה: (ט) ובשנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא על יהודה. מקלה שמונה עשרה שנה שחלף רחבעם כמו לרחבעם ומנה אותה לאביס בנו וי"ת וקנת בנת עשרים הרי שלש שנים לאזים: (ו) ושם אמו מעכה וגו'. ולא היתה אס אסא אלא אסא אביס אביו כמו שכתוב למעלה ואם שכתוב ותבאן אל רעואל אביהן וזכר לאסא אס אביו בעבור שהיתה עובדת ע"ג כמו שאמר אשר עשתה מפלגת לאשרה ועם כל זה עשה אסא הישר בעיני ה' ולא נטה אחריה: וגם

ובשנת מ' ר"פ וחד מציינ' פסו' וסי' ובשנת ששנה עשרה לירבעם. ובשנת עשרים לירבעם. ובשנת חמש ליורם. ובשנת אמת עשרה שנה ליורם. ובשנת שלוש לפלכו דהושפט ד"ה. ובשנת י"ח למלכו דיאשיהו ד"ה. ובשנת אחת לכורש דריש עורא ותברו דסוף ד"ה. ובשנת שתיים למלכו דרניאל. ובשנת ביצורת לא ידאג. בתרא מצעות: צוהו בקריאה וסי' ויעש נח ככל אשר צוהו. ויגד משה לאהרן את כל דברי. ויבא משה ויקרא לזקני העם. ויקח משה את הסמא. וישבם דוד בבקר וישיב את הצאן. ויעש דוד כן כאשר צוהו. וחברו ד"ה. אשר עשה דוד את הישר. ויעש ברוך בן נריה. אלה פקרתם לעברתם. ויעבר ישי שבעת בניו. ויעבר הקדשים. ותברו דסוף ד"ה:

ט ובשנת עשרים לירבעם מקד ישראל מקד אסא על יהודה: י וארבעים ואחת שנה מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלום: יא ויעש אסא הישר בעיני יהוה פדוד אביו: יב ויעבר הקדשים מן הארץ ויסר את פלתי הגללים אשר עשו מעכה בת אבישלום: יג ובעבר אסא דכשר קדם יי וקא סמא בריה תחותיה: יד וישבב אביס על אכתיה וקברו יתיה בקרתא דדוד ומקד אסא בריה תחותיה: ט ובשנת עשרין לירבעם מלכא דישאר מקד אסא על שבמא דבית יהודה: י וארבעין וחדא שנין מקד בירושלם ושום אביה

מ' ר"ט
ב' ר"ט
ג'
ד'
ה'
ו'
ז'
ח'
ט'
י'
יא'
יב'
יג'
יד'
טו'
טז'
יז'
יח'
יט'
כ'

תולדות אהרן ושם אמו. קמא לת: וגם קדם. כנסדיון נד (שם נה): רק דבדר. שנת ג מ"ק טו:

מחוז אלף איש מישראל ושם זכר כי רחבעם היה נער ורך כאשר מרדו בו ישראל וזה ממה שיתבאר ממנו שאביס היה צמלכו רב השנים ממה שהיה רחבעם צמלכו והנה אחר ורך כי לחוב השלוה שהיתה ביניהם מלחמות מאד ולא ידע ניחוס המלחמה אף אביס ראה מלחמות בין ירבעם ובין אביו: (י) ושם אמו מעכה בת אבישלום. ידמה שאם אמו גדלה אותו וזכר זה כי עם כל זה לא למד אסא ממעשים ועשה הישר בעיני ה' כדוד אביו: (יב) ויעבר הקדשים מן ארצא ואעדי ית פל מענהא

מצודת דוד

מצודת ציון

וכתבו למר שעד יום מותו דמה בעשיו למעשה אמו: מזן (ח) ובשנת שמונה עשרה למלך ירבעם ומן רחבעם צ"ל למלכו ובשנת הבאה מלך אביס. שהיא ב"ח לירבעם: (ב) שלש וכו'. ומקובעוהו היו: (ד) כי למען דוד. ר"ל כ"ב הרשיעו עד שלא היה ראוי למלך רק למען דוד וכו': לו ניר. לדוד נתן ניר בירושלים ולהוספה ביאור אמר להקים את בנו אחריו: ולהעמיד בו. ר"ל ככדי שימקיים הבית אשר בירושלים כאשר ימלך בה מידע הבונה אותה: (ה) אשר עשה. ר"ל בעבור אשר עשה דוד את כבודו: כי בנת שבע לא הסא כי כל היואל למלחמה בית דוד נט כריתות טוחז לאשהו: (ו) ומלחמה היתה. ר"ל המלחמה עם שהיה בין רחבעם לירבעם היתה כל ימי חייו של אביס ר"ל מעת היותו לזכר כי הוא היה היואל והוא צמלממה: (ז) בין אביס. אף ציון מלכותו לא חל מלחמה עם ירבעם: (ט) ובשנת עשרים. כי אביס מלך צ"ח לירבעם ומלך ג' שנים מקובעוהו והם שנת י"ח לירבעם וי"ב ו' ובשנת ההוא מלך אסא ומהשנת השנה היתה לאביס ולאסא: (י) ושם אמו. אס אביו היתה

עד בואה בסוף הבית אשר היה שוכב שם: (כא) ויש אמו נעמה העמונית. הספור הזה להודיע כי הלך אחר חושה אמו ועבד ע"ג אחרי שנים שלש כמו שאמר לדברי אימו': (כד) וגם קדש. כמשמעו ויונתן תרגם, לקחת ברא וכן תרגם. ויעבר הקדש' נפקת ברא: ככל התעבות הגוים. בזה ה"א הידועה על הכמיות כמו על המזבח בית אל והדומים לו כספר מלכל: (כו) והסקוד. מנה אותם על ידי שרי הרצי' ששאלו הרצים לפני המלך בבואו בבית ה' ואחרי שזכו השיבו אל תא הרצי' כי שם הוא מוסקדי' המגינים ודבר זה שהיה עושה לולי היה ירא ממרד או היה עושה דבר זה לגדולת ותפארת ופירושו תא חדר ויונתן תרגם לדוכא ומה שאמר מדי באל בית ה' אחר שנכנע הוא ויהודה עמו ושב אל ה' כמו שאמר בדברי הימים ואמר שם וגם ביהודה היו דברים טובים: (ל) ומלחמה היחה. אף על פי שאמר שנענו שמעיה הנביא מלהלחם בשראל ושמעו אליו זה היה בתחלת המלוכה שתב רחנעס להשיב המלוכה אליו ובפעם ההוא מנעו כיון ששמעו כי מה' היחה סבה לכל אחר קן היו מלחמות בנייהם: ובשנת

יונתן: (כא) העיר אשר בחר ה' ואפע"ב: (כב) וישע יהודה הרע. בלא נחמו והעל לבס: ויקאלו. לשון קניטה: (כג) גם המה. כשאר השבטים: (כד) קדש. יראוף: (כה) שישק. מניע במדרש שיר השירים הוא פרעה נכה והרע שישק על שזה שוקק ומתאוה כל ימיו לכסא השן שהיה לשלמה חתנו ועכשוו עלה וקחמו: (ט) ואת הכל לקח. את הכסא החניני מן הכל: (כח) ישאום הרצים. לפניו לכבוד ואח"כ שיבו אל תא שפרצים עומדים שם תמיד: ובשנת

ושבע עשרי שנין מקד' בירושלם קרמא דארתעי' יי לאשראח ית שכנתיה תמון מקד' שבמיא דישראל ושום אמיה נעמה מפני עמון: כב ועבד דבית יהודה דביש קדם יי וארגיוו קרמתי מקד' לעבדו אבהתהון ביהויהון די חבו: כג ובגו אף אינון קהון בקון וקמון נאשרין ער קר רמא מנמלא ותחות כר אילן עבוף: כד ואף נפקת ברא הנה בארעא עבדו בכל תועבת עממיא די תריה יי מן גדם בגי ישראל: כה ותהו בשתא חמישתא למקבא רחבעם סקי שישק מקבא דמצרים ער ירושלים: כו ונסיב ית אוצרי בית מקדשא די ית אוצרי בית מקבא וית פולא נסיב ונסיב ית קר חגגי דהקא בעבד שלמה: כז ועבד מקבא רחבעם חלופיהון חגגי נחשא ומני על בגני דחמיא דנמרון הרע בית מקבא: כח ותהו בזמן בעריה מקבא קבית מקדשא די נסבין קהון רחמיא ומתיבין קהון קדובא דרחמיא: כט וישאר פתגמי רחבעם וכר בעבד דקא אינון פתיבין ער קפר פתגמי יומיא למלכי דבית יהודה: ל וקרבא הות גין רחבעם ובין ירגעם פר יומיא: לא וישקיב

עשרה שנה ו מלך בירושלם העיר אשר בחר יהוה לשום את שמו שם מכל שבטי ישראל ושם אמו נעמה העמנית: כב ויעש יהודה הרע בעיני יהוה ויקנאו אותו מכל אשר עשו אבתם בחמאתם אשר חמאו: כג ויבנו גם המה קהם במות ומצבות ואשרים על פרי גבעה גבהה ותחת פלתי עין רענון: כד וגם קדש היה בארץ עשו בכל התועבת הגוים אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל: כה ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שושק מקד' מצרים על ירושלים: כו ויקח את האצרות בית יהוה ואת האצרות בית המלך ואת הכל לקח ויקח את כל מגני הזהב אשר עשה שלמה: כז ויעש המלך רחבעם תחתם מגני נחשת והפקיד עליהם שרי הרצים השומרים פתח בית המלך: כח ויתר בא המלך בית יהוה ישאום הרצים והשיבום אריתא הרצים: כט ויתר דברי רחבעם וכל אשר עשה הלא המה בתובים ערספר דברי הימים למלכי יהודה: לו ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם פלתימים: לא וישפב רחבעם עם אבתיו ויקבר עם אבתיו בעיר דוד ושם אמו נעמה העמנית וימלך אביהם בנו תחתיו:

רלבג

בסוף הבית והנער מת. רוצה לומר תוך מוות ביתה או מת הנער כמו שאמר לה אחיה והגיד שלא נתעבדה בביתו כתרצה אך בבואה שם בזה אל ביתה כשאמר הנביא: (כא) ויש אמו נעמה העמונית. כחז זה כספור דברי רחבעם שני פעמים להודיע כי היות אמו עמונית היה סבת חטאו כי גדל על מנהגיה והיא היתה עובדת ע"ג לעת זקנת שלמה כמו שקדם בסוף ספר ד"ה: (כב) ויקאלו אותו. רוצה לומר ויכעסו אותו כעבד ע"ג: (כג) ויבנו גם המה להם במות. הכה אמר זה כי כבר נאסרו הבמות מעת שנכנה בית המקדש ולזה חטאו בזה אף על פי שזיבחו להם לה' ומצבות. הנה הזכירה התורה גם כן שלא להקים מצבה אפילו לשם ית' שלאמר לא תקים לך מצבה: ואשרים. הגם דבר האשרה ידוע וידמה אשרה והנה עשו הבמות על כל גבעה גבוהה ללכת בחקות הגוים אשר הוריש ה' מפני בני ישראל והאשרים הניחו תחת כל עץ כי עשו אשרה מהעץ ההוא: (כד) וגם קדש היה בארץ. אהשוב כי קדש הוא בזה המקום המוכן למשכב ולזה אמר עשו ככל תועבת הגוים אשר הוריש ה' מפני בני ישראל: (כה) והשיבו אל תא שפרצים. הגם הרצון נתא הים מצד אוחס לשם כדי שיהיה

לשום את שמו ג' וס' לשבנו הרדשו. ורחבעם בן שלמה מלך. ויתחוק רחבעם דר"ה. וכו' לשום שמו וס' כי ירחק מפרך. וכי ירבה. ושאר לשון שבו: חטאו ג' וס' ציה גם חוש: בהשתא אשר. כי לה' חטאו:

תולדות אהרן וישי בשנה. פסוקים פו קוש: ויקח את אלונתו. שם קוש:

מצודת ציון

(כב) ויקאלו. הרצון כמו ויקאלו בורס (דברים ל"ב): (כג) במות. כיון גבוה לע"ג מקום יעמודו בו המצבות: מנחות. מנחות מלבן אחת: רענן. עין להוה ורטיבות כמו בשמן רענן (הלים ל"ב) כי ע"ז הוא מרבה בענפים: (כד) קדש. יראוף כמו איה הקדש (כרמיתות לח): הוריש. גויש כמו הוריש את האמורי (שופטים י"א): והסקוד. מל' הקדון והנחה: על יד. כמו ביד: (כה) מדי. מהי ר"ל ככל זמן כמו מדי עלותה (ש"א ה): תא. עין חדר מה כמו מנג ססא יחזקאל

רחבעם עם אבתותיו ואתקבר עם אבתותיו בקרמא דוד ושום אמיה נעמה רבגני עמון ומלך אביהם בריה תחתותיו:

מצודת דוד

במות להם עגלי הזהב: (ח) מלחמה. אל תרצה והיא היחה שיר המלוכה עד עמרי שבה את שומרון: בסוף הבית. יסכן שעמד הבית בקלה סעיר כי הנביא אמר לה בבואה רנליך העירה: (יט) אשר נלהם. מהמלחמות אשר נלהם: ואשר מלך. מענין המלוכה אשר מלך: על ספר וט'. ספר מיוחד היה להם כתבו בו כל הקורות והספורים: (כא) ויש אמו. כל לומר שהנה נמנה להמקור אשר הוצב ממנה כי אמו היחה בם עטמו": (כב) מכל אשר עשו. יחד מהם שבעשירי אטומס

מרכים א יד

חלק לט

צפוי לעשות גלל כך אצער אחריו עד תומו: (יג) דבר טוב. שטבל משמרתו שהוסיבו אציו שומר שלא יעלה א'עש רגל ובעל משמרתו ועלה: (יד) אשר יכריח את בית ירבעם זה היום. ומה גם עתה. הגוללים לו היום ואשר עתידין יהולל לו מעתה. כך תרגם יונתן

רלבג

יבער השם ית' אחרי ירבעם עד תומו: (יג) בצבאה רגליך העוירה. הוא כמו צבוא רגלך והצרון צוה צבא רגלך העיר אשר העיר כה והעיר היא חרבה תקומו ותלכי לביתך ותמלאי אז הולך מת והנה זה אות חוק על אמתות הגשאר מהנבואה הזאת כי כבר יתחלף עח צבא העיר בצבאיתתה כי תוכל ללכת בצבאיות או צמתון או תוכל להפעכב צדק אך על כל פנים רצה לאמת זה האות שצבואה לתרצה תקום חקך וחלך לבית' ואז תמצא הענין כמו שאמר הנביא כי אם תאמר לא אשוב לביתי עוד לא ימסך מזה שלא ימות צבא אך ימות אחר העת שמתכל ללכת בו צביתה מעת צבא רגליה העיר היא: (יג) יען נמצא בו דבר טוב אל ה' אלהי ישראל. רוצה לומר שאין צבית ירבעם שנמ' בו דבר טוב לה' וזאת זה ולזה רצה הש"י לעשות לו טוב קצת והוא שיבא אל קבר וספדו לו כל ישראל אך מהשאר לא יבא אחד אל קבר והנה לא פירש אי זה דבר טוב נמצ' בו לה' ורואי שחדע שנמצאו בו דברים רעים רבים שולוי זה לא היה זה הגמול לצד ראווי לו אך והיה ראוי שימשוך אחריו אציו ומה שדמ' לזה מהטבות: (יד) אשר יכריח את בית ירבעם זה היום. ר"ל שהמלך הוא יכריח את זרע ירבעם זה הנמצא לו היום שלא תחשבו שיאריך לו

יב ואת קומי לכי לביתך בבאה רגליך העירה ומת היקר: יג וספרו לו כל ישראל וקברו אתו פייה לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצאו בו דבר טוב אלהי ה' אשר יכריח את בית ירבעם: יד והקים יהוה לו מלך על ישראל אשר יכריח את בית ירבעם זה היום ומה גם עתה: טו והכה יהוה את ישראל באשור יגוד הקנה פנים ונתש את ישראל מעד האדמה הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם וזרם מעבר נהר יען אשר עשו את אשריהם מבעים את יהוה: טז ויהי את ישראל בגלל הטאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל: יז והקים אשת ירבעם ותלך ותבא תרצתה היא באה בספי הבית והנער מת: יח ויקברו אתו ויספרו לו כל ישראל אשר יכריח אתו אשר דבר ביד עבדו אחיהו הנביא: יט ויהי ירבעם אשר מלך הנם בתוכם על ישראל ויהי ירבעם מלך ישראל: כ והימים אשר מלך ירבעם עשרים ושתים שנה וישבב עם אבתיו וימלך נדב בנו תחתיו: כא וירבעם בן שלמה מלך ביהודה בן ארבעים ואת שנה רחבעם במקלו ושבע עשרין ותרתין שנים ושיב עם אבנתו וימלך נדב בריהו תחתיו: כא וירבעם בר שלמה מלך על דבית יהודה בר ארבעין ותרא שנה רחבעם בר שלמה

גזר בן: יב ואת קומי אצילי דביתך במעל רגליך לקרוא ימות רבאי: יג וספרו ליה בר ישראל ויקברו יתיה ארי דין בקהודתי יתגיש לירבעם לקברא חקף דאשתבח ביה פתגם דתקין קדם יי אלהא דישאר בבית ירבעם: יד ויקים יי קדמוהי מקרא על ישראל דישעיו ית בית ירבעם מן דקיים ימא דין ואף דאתליד מבגן ולהא: טו וימחי יי ית ישראל במא דנאיד קניא במא ויעקר ית ישראל מעל ארעא מכתא דרא דיתב דאבתהון ויגליגון מעיבר פרת חקף דעברו ית אשריהון מרגין קדם יי: טז וימסר ית ישראל בדיד חובי ירבעם דחב ודחייב ית ישראל: יז וקמת אמת ירבעם ואמת ואתת תרצת היא עלת בסיפא דביתא ורבאי מית: יח וקברו יתיה וספרו עזוהי פל ישראל כפתגמא דיי דמלי גיר עבדיה אחיה נביא: יט וישאר פתגמי ירבעם דאגין קרביא ודמקף הקא איגון פתגין על ספר פתגמי יומיא מקבאי דישאר: כ ויומיא דמלך ירבעם ב ויומיא דמלך ירבעם עשרין ותרתין שנים ושיב עם אבנתו וימלך נדב בריהו תחתיו: כא וירבעם בר שלמה מלך על דבית יהודה בר ארבעין ותרא שנה רחבעם בר שלמה

(יג) צבואה רגליך העוירה. מקור כחוספת ה"א כמו צבוא רגליך: דבר טוב. לא גלה הכתוב מה דבר טוב נמצא בו ור"ל אמרו שטבל פרסאו' שהוסיבו אציו בדרכים למנוע ישראל שלא יעלו לרגל: (יד) זה היום. זה היום שיקום אותו המלך: ומה גם עתה. מה צרה זו גם עתה כלומר נקלה הוא צרה זו כי יותר ויותר יבאו על ישראל צרות: (טו) כאשר יגוד הקנה במים. אמרו רז"ל אפילו בשעת קלקלה המשיח' לקנה במים אמר שהוא נד ואינו נעקר ממקומו: ורס מעבר לנהר. וזה ר"ל יורה ושור אות' לעבר שהרי כוש והוה גלות ראשו' שהגלס מלך אשר וינחס בחלק ובחבו' ות' מעיבר לנהר מעב' פרת: (טז) ויתן את ישראל. מקרא קצר רצה לומר ויתנס לקללה ולשמה: (יז) תרצ'. ולמעלה אמר כי ירבעם היה יושב בשכם בתחלת מלכותו ושם שם ואחר כך ישב בתרצה או הנער בנו חלה בתרצה: תרצתה. אל תרצה כי שם היה הנער שוכב חולה והיה עיר מערי ישראל כמו שאמר בחלכי כנען מלך תרצה אחד: בסף הכית. ואחיה אמר לה צבוא רגליך העוירה כיון שנכנס בעיר כנעס ולא יבא' נשמתו עד העירה ט' ח' לשון קרת' וחד לשון עורה וסי' בספר ביהושע סימן י' ומה כ"ד וס' בספר כי תשא: לאבותיהם ד' מ"ל בבבאים וסימ' והנה ה' אות ישראל. ויגברו את המקום הזה ויקמרו דירמיה. עד חסם מעל הארמה. נוה הצדק ומקוה. ויתן י' ג רשין וס' ויתן לו את מירת. את ברכת אברהם. ויתן לך אלהים מפל. ויתן עז למלכו. הלא קציר המים היום. גם את ישראל. את אבישג השונמית. ויתן את ישראל בגלל. ויקבץ מלך ישראל. וחברו דר"ה. ויהי ויתן לו מזהב שבא. יסר בנך ויחור. והתענג על ח' נלהם י"ב פתרון וס' בשפטים סימן ט':

תולדות אהרן וספדו לו. מ'ק כח כנסדרין מו: יען נמצא מ'ק שם: והכה ה'. תענית כ כנסדרין קס:

השם הרע' עד עבור הדור הנמ' לו צביתו: ומה גם עתה. והכה ה' את ישראל וגו'. הגיד כי בעבור חטאת ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל יענש ישראל בכללו ויהיה קיומם על אדמתם חלוש מאד כקיום הקנה במים שיגוד במעט מהסכוח כן קטירס סנה חלושה עד שצסוף הענין יעקור הש"י ישראל מעל אדמתם ויפיצם מעבר לנהר הוא נהר גזון לפי מה שאחשבו וזה היה על יד מלך אשור בשני פעמים בפעם הראשונה הגלה מה שהיה מהם מעבר לירדן כמו שנתבאר בספר דברי הימים וס' שני השצטום וחזי השבט והשאר הגלה שם גם כן בימי הושע בן אלה: (יז) הוא באה בסף

מצודת דוד

מצודת ציון

בן הנקבה; עזר. העושר שהוא עזר ומעובד בתוך הבית: ועוצ. המקנה שהוא עזר עבדה. ר"ל כפרסום רב למען יוסרו: כאשר יבער. ר"ל כאשר המצטר יבער את הצואה מבלי שאזיר שארית כן אצער עד תומו: (יא) לירבעם. מבית ירבעם: כי ה' דבר. וכידו לקיים: (יג) דבר טוב. לא פירש מהו הדבר הטוב ורז"ל אמרו שטבל משמרתו ועלה לרגל: צבית ירבעם. בכל בית ירבעם נמצא לו דבר טוב. ומה גם עתה. ר"ל גם מה אשר יולדו מעתה: (טו) כאשר יעוד הקנה. אשר לרוב רבוהו יהמרד במעט רוה ויכה את עלמו בעעמוד אפלו: מעבר לנהר. הוא נהר גזון כי לשם גלו כמ"ש נב"ש ונד"ה: המכעיסים. המכעיסים: (טז) ויתן את ישראל לדבר השעשע המכר: אשר חטא. הוא עלמו: ואשר וגו'. בעשעם

האמת : (ד) כי קמו עיניו משיבו. וכן ועיניו קמה והטעם כי לעת הזקנה תיבש הלחוח ויקומו ימרי העין ותכלי העין כמורה וכבר פי' בו פירוש אחר כמלת ועיניו קמה : משיבו. כמו משיבתו וכן וזרס לבלות שאלו שהוא כמו וזרת' כחוכנת ענבים שהוא כמו כחוכנתם. ואמ' דרש כל המעמיד תלמוד שליטו הנון עיניו כחות מנהל לן מתחיה השלוני וירבעם בן נבט תלמידו היה : (ה) כזה וכו'. הדברים שאמר לה : מתנברה. הפך ההכרה : (ו) קשה. חוות קשה וכמוהו נוכלו כדראה שה כדראה : (ט) ואותו השלכת אחריו גוון. שלא פנית אלי לא כך ולא כך כלדס המשליך הדבר אחר גוון שלא יפנה אליו ותרג' יונתן ופולחני ארויקתא מקבל עיניך : (י) ומשתין בקיר. אמרו רז"ל אפילו הכלב שזרכו להשתין בקיר ולאחר זה על דרך ההפלה וי"ת ידע מדע אמר משתין כמו משית ר"ל משית עצה בקירות לבו : עצור ועוזב. אפילו מה שיהיה עוזב ועזר. בנקו' שלא יכרת בתחלת הפורענות הבהל עליו אכריתו כדוק שלא ישאר ממנו דבר ואזוני אבי ז"ל פירש עצור על המון שהוא עצור כלאור ועוזב המק' שהוא עוזב שדה : כאשר יבער הגלל עד תמו. אמרו רבותיו ז"ל גלל זה הסן רוצה לומר כמו שמבער הסן המאכל עד תומו ונקרא הסן גלל לפי שזומה לאבן שיש הנקרא גלל כמו שאמר נדככין די אבן גלל ויש מפרשי' גלל הוא זואה מן כגללי זואת האדם ויונתן תרגס כמו רמגנדרין כגולילין עד דמסיפין : כזואה

הוא יחיו ידך מא יהי דרבניא : ונעבדת בן אפת ירבועם וקמת ואזנת לשדה ואתת קבית אחיה ואחיה לא יכיד קמהו ארי בהאה עיניהו מסיביה : ה ביי אמר לאחיה הא אתת ירבועם אתיא קמתבע פתבם מנה על ברה ארי מרע הוא גדין וקדין המכיר עמה ויהי כמיעקה והיא משתניא : ויהיה פד שפע אחיה ית קד הנקאה ערת בתרעא ואמר עוזי אתת ירבועם קמא דנן אתת משתניא ואנא שליח קמתבאה עקד פתמין קשו' : ו אזילי אמרי ירבועם פדנן אמר יי אקאה דישראל חנה דאפרישתך קמו עמא ומניחך קמהו מקבא ער עמי ישרא' : ח ואעדתי ית מקבותא מבית דוד ויהבתיא קד וקא הוייתא בעגדי דוד די גמר בקנדי ודהיקד בתר פוקחני בקד לגיה למעבר לחוד דקשר קדמי : ו אבאישתא קמעבר מכל דהו קדמך ואוקתיא ועבדתא קד מענות עממא ומתכן קארנא קדמי ופוקחני ארויקתא מקביר עינך : קבן הא אנא מייתי בישתא לבית ירבועם ואשיאי לירבעם ידע מדע ואחיד ושביק בישתא ואפרי בות ירבועם בקרתא ייגרון פקבא ודימות פתקא ייגרון עופא רשמיא ארי מימרא בני

הוא יגיד לך מה יהיה לעשר : דותעש פן אשת ירבועם ותקם ותלך שלה ותבא בית אחיה ואחיהו לא יוכל דראות פי קמו עיניו משיבו : ה ויהיה אמר ארי אחיהו הנה אשת ירבועם באה לדריש דבר מעמך ארי בנה פי הלה הוא פנה וכוח דרבר אליה ויהי בבאה והיא מתנברה : ו יהי כשמע אחיה את קוד רגליה באה בפתח ואמר באי אשת ירבועם למה זה את מתנברה ואנכי שלוח אריך קשה : ו לכי אמרי לירבעם כה אמר יהוה אלהי ישראל יען אשר תרמתיך מתוך העם ואתנך נגיד על עמי ישראל : ח ואקרע אתת הפמלכה מבית דוד ואתנה לך וקא הית בעגדי דוד אשר שמר מצותי ואשר הלך אחרי בכר לבבו לעשות רק הישר בעיני : ט ותרע לעשות מכל אשר יהיו קפניך ותקד ותעשה לך אלהים אחרים ומפכות להבעיני ואתי השלכת אחרי גוף : י לבן הנני מבוא רעה ארי בית ירבועם והכרתי לירבעם משתין בקיר עצור ועוזב בישראל ובערתי אחרי בית ירבועם כאשר יבער הגלל עד תמו : יא המת לירבעם בעיר יאכדו הפלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים פי יהוה דבר :

(ה) וסי' מתנברה. כאלו אינה זאת : (ו) שלוח אלך. מלת הקב"ה בשליחות קשה : (י) משתין בקיר. תרגס ונתן ידע מדע. משית בקירות לבו : עצור ועוזב. עצור שיש לו מחויק יד כמו זה ועצור בעמי (שמואל א' ט' י"ג). ועוזב. שאין לו מחויק ביד : כאשר יבער המצער את המאכל כפיו

רלבג

ירבעם. אמר זה כי נתבאר לו שאחיו שנאהו על שבר לבו מאחרי ה' : (ג) עשר' לחס ונקודים ונקבוק דש. אמר זה להביאו תשורה לאיש האלהים כי בן היה מנהב' כמו שזכר בענין שאלו. והנה נקודים הוא פח יבש מחובל כחלבין ונקבוק הוא פייאשקו בלע"ז : (ד) כי קמו עיניו משיבו. ר"ל שפסק ראות עיניו מרוב שיבתו : (ט) ותרע לעשות מכל אשר היו לפניך. זה לאות כי לא תשא שלמה כי אם על שהעלים עיניו מנשותיו שעשו אלהים אחרים כי אם עשה שלמה זה לא ידק מה שאמר הנביא צהיה מקו' : ואותו השלכת אחרי גוף. ר"ל שהשלכת אותו לאחורין לבחלי פנות אל דבר ממצותי : (י) והכרתי לירבעם משתין בקיר. שלא ישאר לו שום זכר כי הזכר לבדו יוכל להיות משתין בקיר : עצור ועוזב בישראל. רוצה לומר שיכרות לו עצור ועוזב והנה העצור הוא מה שהוא כידו והעוזב הוא מה שהפקיר ועוזב כיד זולתו : כאשר יבער הגלל עד תומו. אמרו רבותיו ז"ל כי הגלל הוא הסן והרצון בו כי הסן האוכלת בעבר המאכל עד תומו ולפי דעתי שהרצון בו כאשר יבער הרוח המגבל שיבער כל מה שיפגוש במקום שהוא סובב ועולה משם כן יבער

אחיה ה' בקריאה ופי' ותעש בן אשת ירבעם הנינא רפסוק : וה' אמר אל אחיהו. ויהי בשמע אחיהו. ויקברו אחו ויטפרו אתו. ולא שמע המלך דה'. הלה ח' ו' חסרים וא' מלא וסי' נמסר בריש כרד ויהי : שלוח ר' בקריאה וסי' ואנכי שלוח אלך קשה. וציר בגוים שולח דירמיה. כי לא אל עם עמקי שמה וכברי לשון. והלכו עמי' רבים. אל בית יעקב אשר טרת את אברהם. וחקיסותי את הדבר הטוב. הלך אל בית הרבבים. ויאבר ירמיהו אל מלך צדקיהו. כי בא ירמיהו אל בית. ולנה בתוך ביתו ב' בו. ובהגוני :

תולדות אהרן ואותו השלכת. ככוח יא : כאשר יבער. כ'ק כג כג נס :

מצודת ציון

ובקבוק. כלי שיש לו וכן וקית נקבוק (ירמיהו יט) : (ו) חקיסותיך. מלשון חקיסה ור' ארשטיק : (ט) ומסכות. מסודת גולגולת העשויים כהצבת סמכות וכן אלהי מסכה (שמות לד) : גוף. גושן כמו ובטט לבו כהי' (משלי כו) : (י) ובערתי. ענין השני מהמקום כמו בערתי הקדש (דברים כו) : הגלל. כזואה כמו גללי כהאם (חוקקל ד) : תמו. מלשון חס והשלמה : מסה

(ה) כזה וכזה. הדברים שאמר לה : והיא מתנברה. עתה עצמה כנכרית כאלו אינה אשה ירבעם : (ו) למה ופי'. ר"ל למה לך להעביר לכל יכירך מי הלא אבני שלוח בנחות רק אלך לא יודע לאיש ואין לך טרד להסגיר : (ט) מכל אשר היו לפניך. רמו כזה לשלמה ולירבעם : אחרי טך. כהמשלך דבר מה לאחורין לכל יראו : (י) משתין בקיר. הוא הזכר כי עתה קלוח ומשתין בקיר ולא

מלכים א יג

לשי

אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו כל שכן אם הוא עצמו לא ישמע אל דברי עצמו אשר דבר בשם ה' : (כ) אל הנביא אשר השיבו בעבור אשר מרה פי ה' נביא האמת לא נביא השקר הנבואה ונראה אל נביא השקר לנודך להודיע לנביא האמת שטאו וענשו ורו'ל אמרו גדולה לגימול שמקרבת את הרוקוקים ומרחקת את הקרובים ומשרה שכונה על נביאי העל: (כא) ויקרא אל איש האלהים כחרגו' ואיחנבו על בני' דה' דאחא משנט יהודה וי"מ כי הנבואה בזה אל איש הלהים כמו שאת' ויקרא אל איש האלהים ומה שאת' אל הנביא אשר השיבו פירוש אל הנביא אשר השיבו הנביא הזקן וכדברי רז"ל אשר השב לא נאמר אלא אשר השיבו נולמד של נביא השקר שרפה רוח הקודש: (כב) אל הקר אבותיך . שלל ישו אל ארץ יהוד' וימת שם כי בדרך ימות ובאמרו לו נכלתך רמו לו כי נכלה תהיה גיחיו כלומר מושלכת בדרך או כל גוף מת יקרא נכלה בין של בזה ויעוף בין של אדם ואפילו נדיק כמו נכלתי יקומן: (כג) ויחפש לו החמור . הנביא הזקן חפש החמור לנביא ה' אשר השיבו מן הדרך ואמר הידיעה אחר הכנוי כמו ותרצהו את הילד והדומים לו : (כד) וחמור והאריה . יש אומרים כי חמר ממנו ה"א הידיעה ומשפטו והחמור כמו בחמור כי לא יסכן ה"א הידיעה חסרה כי אם על לא עם וי"ו השמש ובה וחמור בלא ידיעה כי כבר כוכר פעמים וכן וישרף עליו את בית' מלך באש בלא ידיעה כי כבר זכרו בידיעה ארמון בית המלך : לא אכל האריה את הנבלה ולא שבר את החמור . לא אכל את הנבלה על דרך וסגר טוס אריותא אכל הרנו לעונש שחרה פי השם והנה הראה לנו בזה גמול הנדיק וענשו החמור בעולם הזה וכן גמול החמור בעולם הזה לכבוד הנביא שרכב עליו כי יש גמול ועונש בשאר בעלי חיים בעולם הזה כענין האקס כמו שכתבו צפי' קילים במחמור תפלה לזוד: (כט) ויניחוהו אל החמור . כמו על החמור כמו אל הפרים לא אכל על הפרים וזולתם רבים : ובקברו

בביתו וישת מים : כ ויהי הם יושבים אל השלחן : כחמש ע' ובענין דבר יהוה אלי הנביא אשר השיבו : כא ויקרא אל איש האלהים אשר בא מיהודה לאמר פה אמר יהוה יען פי מרית פי יהוה ולא שמרת את המצוה אשר צוה יהוה אלהיך : כב ותשב ותאכל לחם ותשת מים במקום אשר דבר אליך אל יתאבל לחם וארשתשת מים לא יתבוא נבלתך אל קבר אבותיך : כג ויהי אחרי אכלו לחם ואחרי שתותו ויחבשו לו החמור לנביא אשר השיבו : כד ויך וימצאוהו אריה בדרך וימיתו ותהי נבלתו משלכת בדרך והחמור עמד אצל הנהגה : כה והנה אנשים עברים ויראו את הנבלה משלכת בדרך ואת האריה עמד אצל הנבלה ויבאו וידברו בעיר אשר הנביא הזקן ישב בה : כו וישמע הנביא אשר השיבו מן הדרך ויאמר איש האלהים הוא אשר מרה את פי יהוה ויתנהו יהוה לאריה וישפרהו וימתו בדרך יהוה אשר דבריו : כז וידבר אל בניו לאמר חבשו לי את החמור ויחבשו : כח ויך וימצא את הנבלה משלכת בדרך והחמור והאריה עמדים אצל הנבלה לא אכל האריה את הנבלה ולא שבר את החמור : כט וישא הנביא את נבלת איש האלהים וינחהו אל החמור וישבהו ויבא אל עיר : כס ונמר נביא שקרא את הנביא ויקרא קרפא ונביא שקרא סבא למספר וימצאוהו ד' בקריאה וסי' וימצאוהו איש הנהגה מעה בשדה . וימצאוהו יושב תחת האלה . רימצאוהו אריה בדרך וימיתוהו . וימצאוהו האריה ויכוהו : שלום בן יבש ב' בספוק . ויקשר קשר תושע יהודה . וימצאוהו במגדו בראחו : ויהי ער בכור יהודה ר'יה . ולא רדש ביי' : והנה ה' ר"ס וסי' נספר בריש ספרא : רינחהו ד' חס' בליש' וסי' ינחהו בגן ערן . ויצאו וינחהו מחוץ לעיר . וינחהו במשבר . הנחו לו ויקל . אשר הגח שם טשה . וינחהו אל החמור :

(כ) אל הנביא . נביא השקר אשר השיבו . לאיש האלהים מבאן אחרו גדולה לגימול שמשרה שכונה על נביאי העל: (כא) ויקרא . הנביא הזקן אל איש האלהים: (כג) לנביא אשר השיבו . שם זה לרסב עליו

רלבג

כמו שזכרנו שם ואמנם בזה המקום היה שב הש"י מזוויו הראשון וזה לא יתכן שהיה ומפני זה היה ראוי שיתן אל לבו הנביא אשר מיהודה כי נביא שקר הוא ולא יאמין לדבריו . וכאן חזר זה הספק . ואולם הספק הראשון יש בהקדו מהקדמי וידמ' כי לרוב עונויה' שם הסמיר הש"י פניו מהס ולא ענשם על עוניהם כדרך אמרו לא אפקוד על בנותיכם כי תונינה וגו' . הלא חרפה כי לא הבת הש"י יהודה ויחש' ענש את רובעם והסלה עליו מלך מצרים בשנה החמישית למלט ולא החזיל לחטוא עד השנה הרביעית כמו שזכרנו בס' דברי הימים ואולם ירבעם לא שמש קול טוגס והנה נעשה בזה הענין פלא אחר והוא שהשדר השם נבואתו לנביא השקר ויחר נפלא מזה שכבר תיעב לו הנבואה בדיקן לפי הנבואה ואפ"פ שאפשר שגח' שהנביא אשר מיהודה ובני הנביא הזקן היו יושבים אל השולחן ובה דבר ה' אל הנביא הזקן בחלום וידמה ש כמו שהשדר הש"י השכינה על בלעם בעבור ישר' ואפ"פ שלא היה נביא כ"א קוסס בן ספך רומן על זה הנביא הזקן בעבור הטעם איש האלהים והיה זה מדה כנגד מדה הוא האמין נביא השקר בזה שלא היה ראוי להאמין ואפילו שם היה נביא אמת והדרך מפיו לשמוע דבר ה' על דבר ענשו ומטאו אשר חטא: (כד) והנה זה היה פלא גדול שהאריה המיתו ולא שבר את החמור ולא אכל את הנבלה כי מה' היה למחן יודע ענשו זה ויקחו מוסר היודעים עם שאולי וכו' זה סבה להשיב ורבעם

חולדות ארזן ויסי כס . כחצרון ק' : וילן ויפלו . שם סס :

מצודת דוד

מצודת ציון

שם חילן מה : כחאה . כה"א השאלה : (כא) מרית . מל' מרי ומד : (כב) נכלתך . אף גוף עם חזיק יקרא נכלתי יקומן (ימשים כז) : (כט) אל החמור . של החמור : כד

שאר בודה להם ומחמתן פי' מוציא וי' דעלה מרעות' : מלכו . מלכד כתי' ר"ל אשר בדה מלכד מועדי ה' ולא ראינו' אם עשה כן בשא' המועד' כמו בחג הסוכות ואפס' כי בראתו זמן היה חחלת מלכותו כמו שכתבנו למעלה לפיכך אמר כי חג זה בדה מלכו והוא הדין לאחרים ובדברי ר"ל אף שכתוב וימים עובים בדה ירבעם מלכו הדה הוא דכתוב אשר בדה מלכו מלכד כתי' מלכד שכתוב ה' : ויעל על המזבח להקטיר . ירבעם עלה על המזבח להקטיר :

(א) והנה איש אלהים . זה היה עזר : (ב) מונח מונח . שכתוב אל ושכח : ועצמות אדם . של ירבעם זה אלא שחלק לו כבוד : (ג) ונתן ביום ההוא . הכניא מופת לדבריו ביום שכתבנו זה לכס האות המזבח נקרא היום מאליו ונשפך הדטן לארץ : (ד) ומינש ידו . נקם הקדוש ברוך הוא על כבודו של זדוק יותר מכבודו עומד ומקטיר לעבודת כוכבים לא יבשה ידו וכשביל לעו הדיק יבשה ידו : (ו) אלהיך . ר"ל אלהי עמון עומד במרדו : וזהו כבראשונה עומד ומקטיר לעבודת כוכבים : (ז) וסעדה . אטול : וכניא

לְאֶקְטָרָא : * וְהָא נְבִיאָא ר' ר' ט' כס' דַּיִי אֲתָא מְשַׁבְּטֵי יְהוּדָה בְּפִתְנָמָא דַּיִי קְבִית אָר וִירְבַּעַם קָאִים עַד אֲגוּרָא לְאֶקְטָרָא : ב וְאַתְנַגְבִּי עַד אֲגוּרָא בְּפִתְנָמָא דַּיִי וְאָמַר מְדַבְּחָא מְדַבְּחָא קִדְּוֹן אָמַר יִי הָא בְּנָא מְתִילִיד קְבִית דְּוֹר יִאשְׁתֵּי שְׁמִיָּה וְיִיבִס עֲלֶהּ יֵת כּוּמְרִי בְּמִתָּא דְאַסְקִי בּוּסְמִין עֲקֶה וְנִרְמִי אֲנִישָׁא יִקְדוֹן עֲקֶה : ג וְיִתֵּן בְּיוּמָא הַהוּא אֲתָא לְמִימַר דָּא אֲתָא דִּי מְרִיר יִי דִתְדַעוֹן דִּי שְׂחַגְנִי יִי הָא מְדַבְּחָא מְתַבְּעֵי וּמְשַׁפְּחִי קְטָמָא דִּי עֲדוּהִי : ד וְיִתֵּן פַּד שְׁמַע מְדַבְּחָא יֵת פִּתְנָמָא דְנְבִיאָא דַּיִי דְאַתְנַגְבִּי עַד אֲגוּרָא קְבִית אָר וְאִישִׁימֵי יִרְבַּעַם יֵת יִדִּיה מְעִינֵי מְדַבְּחָא קְמִימַר אֲחִדְוִי וְיִבְשֵׁת יִדִּיה דְאִישִׁימֵי עֲדוּהִי וְקָא יְכִיר לְאַתְבוּתִיָּה וְתִתִּיה : ה וּמְדַבְּחָא אֲתַבְּעֵי וְאִשְׁתַּפְּחִי קְטָמָא מִן מְדַבְּחָא פְּאָתָא דִּיהֵב נְבִיאָא דַּיִי בְּפִתְנָמָא דַּיִי : ו וְאַתְנַגְבִּי מְדַבְּחָא וְאָמַר דְנְבִיאָא דַּיִי צְלִי כְעֵן קָדָם יִי אֱלֹהִיךָ וּבְגֵי מִן קְדָמוּהִי וְתַתּוּב יְדִי לִי וְצִי נְבִיאָא דַּיִי קָדָם יִי וְתַבֵּת יְדָא דְמִלְכָא לִיָּה וְהוּת פְּקַדְמִיתָא : ז וּמְרִיר מְלִכָא עִם נְבִיאָא דַּיִי עוֹר עֲמִי קְבִיתָא וּסְעוֹד וְאַתָּן קָה מְתַנָּא : ח וְאָמַר נְבִיאָא דַּיִי מְדַבְּחָא אִם תִּפְתֵּן לִי חולדות אהרן כהן בן טולר . יבמות נ מרים ל (בכרות ד) : וכניא

הַמּוֹזֵבֶת לְהַקְטִיר : יג א וְהִנֵּה אִישׁ אֱלֹהִים בָּא מִיְהוּדָה בְּדַבֵּר יְהוָה אֶל־בֵּית־אֵל וִירְבֵּעַם עֹמֵד עַל־הַמּוֹזֵבֶת לְהַקְטִיר : ב וַיִּקְרָא עַד־הַמּוֹזֵבֶת בְּדַבֵּר יְהוָה וַיֹּאמֶר מוֹזֵבֶת מוֹזֵבֶת פֹּה אָמַר יְהוָה הִנְהִיבֵן נוֹלֵד לְבֵית־יִדְדִידֹן יִאשְׁתֵּי שְׁמוֹ וְזָבַח עֲלֶיהָ אֶת־כִּתְּנֵי־הַבְּמֹת הַמּוֹקְטִירִים עֲלֶיהָ וְעַצְמוֹת אָדָם יִשְׂרָפוּ עֲלֶיהָ : ג וְנָתַן בְּיוֹם הַהוּא מוֹפֵת לְאָמַר זֶה הַמּוֹזֵבֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה הִנֵּה הַמּוֹזֵבֶת נִקְרָע וְנִשְׁפָּךְ הַדָּשֵׁן אֲשֶׁר־עָלָיו : ד וַיְהִי כַשְּׂמַע הַמְּדַבֵּר אֶת־דְּבַר אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא עַל־הַמּוֹזֵבֶת בְּבֵית־אֵל וַיִּשְׁלַח יִרְבֵּעַם אֶת־יָדוֹ מֵעַד הַמּוֹזֵבֶת לְאָמַר וְתִפְשְׁתֵּי וְתִיבַשׁ יָדוֹ אֲשֶׁר שָׁלַח עָלָיו וְלֹא יִכַּר לְהִשְׁיבָה אֵלָיו : ה וְהַמּוֹזֵבֶת נִקְרָע וַיִּשְׁפָּךְ הַדָּשֵׁן מִן־הַמּוֹזֵבֶת כַּמּוֹפֵת אֲשֶׁר נָתַן אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּדַבֵּר יְהוָה : ו וַיַּעַן הַמְּדַבֵּר וַיֹּאמֶר אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הֲרִי־נָא אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַתְּפַלֵּל בְּעַדִּי וְתִשָּׁב יְדִי אֵלַי וְיָחַל אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֶת־פְּנֵי יְהוָה וְתִשָּׁב יְדִי־הַמְּלַךְ אֵלָיו וְתָתִי כְּבָרָא־שֵׁנָה : ז וַיִּדְבֵּר הַמְּלַךְ אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּאֵה־אֵתִי הַפִּיתָה וְסִעַדָה וְאַתְנֶה קָה מִתַּת : ח וַיֹּאמֶר אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֶל־הַמְּלַךְ אִם־תִּתְּנֵן־לִי

רלבג

השניעי לעבוד את ה' כמו שזכר בס' דברי הימים : כן עשה בבית אל לזבח לעגלים אשר עשה . ר"ל כי כמו שזכר שהלכו העם לפני האלוקים עד דן ועשה שם בית זמות ועשה כהנים מקצת העם אשר לא היו מגיני לוי ועשה חג בחדש השמיני כן עשה בבית אל ג"כ בית זמות והעמיד שם גס כן כהני הזמות אשר עשה מקצת העם ולפי שזית אל היה לבית יוסף הנכ היה שם ירבעם חג הזה והוא בעצמו העלה עולות על המזבח להקטיר והנה זכר זה מפני מה שזכר אחריו מדבר איש אלהים לירבעם : (ב) הנס בן טולד לבית דוד . הרצון כי יהיה טולד אך הנביאים רואים הדברים העתידים כאילו הם הווים : (ו) חל נא את פני ה' אלהיך והתפלל בעדני . זה פלא כ"א רב חטאי ירבעם הסכים הש"י לשמוע תפלת הנביא לרפאו ואפשר כי עשה זה כדי שיזכר בתשובה בראותו אלו המופתים ועם כל זה לא שב ירבעם מדרכו הרעה כמו שספר אחר זה

נולד ג' קסצין יאשיהו . שלמה . לעם נולד בי עשה : ד' נקרא שפחתיו עד לא אתבריא וס' ישמעאל . יצחק . שלמה . יאשיהו : להשיבה ג' וס' ותיבש ידו דירבעם . וקם אישה וילד . טמן עצל ידו בצלחת : כבראשונה ה' בקריאה וס' נבסר בספר שפטים סימן ב' :

מצודת דוד

מצודת ציון

(ג) בדה . עיין האלף ככז כמו מנחן אהס בודאס (נחמיה ו) : יג (ג) מופת . אהס : (ז) חל . עיין בקבא כמו ויחל משה (שמות לב) : (ו) וסעדה . אטול כעודה : מהס . ידבר אל המזבח ומדרך הקריאה לכסול שם הנקרא וכן אברהם אברהם (בראשית כ"ג) : נולד . יהיה טולד : ועצמות אדם . של ירבעם זה אלא שחלק לו כבוד : (ג) מונח מונח . שכתוב אל ושכח : ועצמות אדם . של ירבעם זה אלא שחלק לו כבוד : (ג) ונתן ביום ההוא . הכניא מופת לדבריו ביום שכתבנו זה לכס האות המזבח נקרא היום מאליו ונשפך הדטן לארץ : (ד) ומינש ידו . נקם הקדוש ברוך הוא על כבודו של זדוק יותר מכבודו עומד ומקטיר לעבודת כוכבים לא יבשה ידו וכשביל לעו הדיק יבשה ידו : (ו) אלהיך . ר"ל אלהי עמון עומד במרדו : וזהו כבראשונה עומד ומקטיר לעבודת כוכבים : (ז) וסעדה . אטול : וכניא

שכחו וזכורו שם זלמה עגל אחר להם הלא אחר עשה לישראל עגל להשרות השכינה בו במקום משה שלא היה להם גם אחת עתה שאין לכם מקום השכינה שהיא ירושלים נעשה עגל בחקומו להשרות שכינה בו לפיכך אחר הלא אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים כמו שאמר בעגל המדבר כי לא היה כוותו לע"ז ולמה עשה שנים כדו' שלא להטות ישראל שיבאו כלם למקום אחד : (כט) וישם את האחד בזית אל ואת האחד נתן בדרן . בזית אל לפי שאמר להם זה המקום גם כן נבחר כמו ירושלים כי יעקב אבינו אמר על המקום הזה יהיה בית אלהים ואחד נתן בדרן גבול ישראל כמו שכתוב מן ועד צאר שבע :

זהו רשע צדקו וזו עשייתו ואני כשאר העם נמלתי בזוי : (ל) עד ז. בסוף גבול הארץ : (לא) בחודש השמיני . דרש הם הוא חדש האסוף וזו ראוי החג להיות : גדל מלבו . לשון כוז קונטרסו"ר בלע"ז :

רלבג

אמר כי יכבד עליהם ולואת הסבה גם כן עשה להם כהנים מתי וזו שיהיה מהשכטים לפי שקודם בנין בית המקדש אחר יורבו חשכן שילה היה העבד' מותרת בורים וכאלו הטעה אולם ואמר שבו ויכלו לפנות עתה בעולת בית המקדש וזו נתינו וזו כדו' שלל יהיה כל הגבול והגדולה זכר לשבע לוי וזו הפלל און הסכימו ישראל לעצמו לגבול על דברי התורה בזה להקריב קרבנו' בחון אחר אכסור הכמות ועל ידי ורבים ולהאמין בעגלי הוכב שהם האלהים אשר הוציאו ישראל מארץ מצרים . ודמה כי לא עסקו ישראל בתורה אך היו אובלים ושוקים ושחמים כמו שקדם בתקלת מלכות שלמה וזה היה ספק נפלים בחלו הקטנים עם שכבר ראו בימי שלמה שגששו תועבות צירושלם מתועבות הגוים אשר נחשתן בהם למען עגל ומזו המקום פרוו החטאים האלו בכל ישראל ודמה שאמר להם מה לכם לעלות לירושלים וזה האלהים אשר עובדים הגוים טוב שבעו' האלהים שעבדו אבותינו שהיה עשה ע"י אהרן שהיה נבוא מלכות לישראל תמורת משה ואמרנו בו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים : (כט) והנה עשה האחד בזית אל . להתפרסם הענין שכבר שרת' שם שכינה ליעקב והאחד נתן בדרן שהוא בקצה ארץ ישראל ולזה אמר אבנר לדוד מן ועד צאר שבע : (ל) והיה הדבר הזה לחטאת . ר"ל שכבר היה זה לחטא עגלם אף על פי שיעשוהו לעבוד הש"י כל שכן כשעשה מהם ע"ז וילכו העם לפני האחד עד דן . ספר זה עבדו גותם שהיו אדוקים בל כן בע"ג עד שכבר היו צאים עד קצה הארץ ללכת לעבוד העגל אשר בדרן : (לא) ויעש זאת בית צמות . אהשזו עשה בית שהיו צו צמות רבות בדרך מה שהיה צמות המקדש שלא היה בו כי אם צמה אחת : ויעש כהנים מקצות העם אשר לא היו מצני לוי . הנה משך זבג גם כן לב העם כי הוא פטר אותם מהמעשר' שאר מתנות כהונה שהיו טקנים לשבת לוי חלף עבודתם גם עשה הערים מהם שהיו להם לשבת מגרשיהם כמו שזכר בספר דברי הימים כי רצה שהיה כהן כל מי שירצו ולא יעטרנו ישראל לקח לו מתנות ואפשר גם כן שלא רצו שבע לוי לעבוד כי אם צמות מקדש ולזה גרסם ירבעם מארצו ועשה כהנים מקצות העם אשר לא היו מצני לוי : (לב) ויעש ירבעם חג בחדש השמיני . אפשר שעשה זה כדו' שלא יחלקו עליו הרוצים עבוד את ה' כי יוכלו לעלות בירושל' בחדש השביעי

כט וישם את האחד בבית יאך ואת האחד נתן בדרן : ל ויהי הדבר הזה להפנות וילכו העם לפני האחד עד דן : לא ויעש את צמות במוצות ויעש כהנים מקצות העם אשר לא היו מצני לוי וילכו עשר יום בחדש פתגו אשר ביהודה ויעל על המזבח פן עשה בבית אל לזבח לעולים אשר עשה והעמיד בבית אל את צמות הבמות אשר עשה : לא ויעל על המזבח אשר עשה בבית אל בחדש עשר יום בחדש השמיני בחדש אשר ברא מקבד ויעש חג לבני ישראל ויעל עגל

מקדשיהוה ועבד חגא ישראעל וקריקעל אגורא

ואת האחד ד בקריאה . ופי נמסר בסדר מצורע : בית אל ג' בשפר מנחוס' וחקש בלדחה . ולא גשאר איש בעי ובית אל . והעמיד בבית אל את כהני הבמות . וישאר בגעיא :

תולדות אהרן וישם את האחד . סנהדרין לו (ינמות טו) : לפני האחד . זוהר תשא : בחודש . נדרים י (ע"ג נט) :

בזית אל בשמיני : לזבח לעגלים אשר עשה . ובזית אל לא היה אלא עגל אחד אלא ירבעם עלה על המזבח אשר בזית אל להקטיר וזה הנבוא אלו לפיכך אמר צמות בית אל והוא גדל מלבו . אשר הוציא מלבו וכן כי מלכך אתה גדולם מוציאם וצדברי ר"ל

מצורת דוד

הגדה על עגלי הזהב ואפשר קצו מתן בהעני . עשה אהרן ל"א בהלשון הזה עגמו כמ"ש אלה אלהיך ישראל וכו' (שמות ל"ב) : (ג) לחטאת . עם כי תחילה לא היה הכוונה לשם ע"ז אלא בהאריך הזמן חטאו בהם ועשאו לע"ז ממש : עד דן . הרחיקו ללכת מד דן שהיתה בסוף הגבול וכאומר היה תחילה פתח בעבור מרחק הדרך לירושלים ובסוף הרחיקו ללכת אל העגל אשר בדרן : (לא) בית צמות . עשה בדרן

עתה שאין לכם מקום השכינה אחת עתה שאין לכם מקום השכינה שיהא ירושלים נעשה עגל בחקומו להשרות שכינה בו לפיכך אחר הלא אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים כמו שאמר בעגל המדבר כי לא היה כוותו לע"ז ולמה עשה שנים כדו' שלא להטות ישראל שיבאו כלם למקום אחד : (כט) וישם את האחד בזית אל ואת האחד נתן בדרן . בזית אל לפי שאמר להם זה המקום גם כן נבחר כמו ירושלים כי יעקב אבינו אמר על המקום הזה יהיה בית אלהים ואחד נתן בדרן גבול ישראל כמו שכתוב מן ועד צאר שבע :

לכם עד עתה הניחו מהיוס ואילך מעלו' ירושלים וית סניחה לבון אורחא מלמוסק לירושלם הא אינון דחלתך ישראל . וכדרש רב לכם מעלות מה עשה הוסיב שני פרסימו' או קסתרמו' אחת על תנור ואח' על המזבח והו שאמר הושע כי פח היותם למנצ' ורשת פרושה על תנור : (ל) לחטאת . כי מתחלה לא אמר ירבעם כי לשם ע"ז היה עושה אותם אלא לשם האל ואחר כך שב הדבר והוא וזה לחטאת שקבלוהו בחלוה ומתנו וזלו לאלהים אחרים ככל הגוים לפיכך אמר ויהי הדבר הזה לחטאת : עד דן . אף על פי שהיה בקצה הגבול באו אליו מן הקצה האחר כל כך היו אדוקין בע"ג והקצה האחר היה צאר שבע כמו שכתוב מן ועד צאר שבע ועל זה אמר הנביא מי אלהיך דן והי דרך צאר שבע כי מצאר שבע היה דרכם לאלהי דן והיו נשבעים בו : (לא) ויעש את צמות צמות . עשה בית וזכה שם צמות : מקצות העם . כמו ומקצה אחיו מן הגדולים או מן הפחותים וצדברי רבותיו ז"ל מן הקוים שבעם :

בזית אל בשמיני : לזבח לעגלים אשר עשה . ובזית אל לא היה אלא עגל אחד אלא ירבעם עלה על המזבח אשר בזית אל להקטיר וזה הנבוא אלו לפיכך אמר צמות בית אל והוא גדל מלבו . אשר הוציא מלבו וכן כי מלכך אתה גדולם מוציאם וצדברי ר"ל

ואת האחד ד בקריאה . ופי נמסר בסדר מצורע : בית אל ג' בשפר מנחוס' וחקש בלדחה . ולא גשאר איש בעי ובית אל . והעמיד בבית אל את כהני הבמות . וישאר בגעיא :

תולדות אהרן וישם את האחד . סנהדרין לו (ינמות טו) : לפני האחד . זוהר תשא : בחודש . נדרים י (ע"ג נט) :

בזית אל בשמיני : לזבח לעגלים אשר עשה . ובזית אל לא היה אלא עגל אחד אלא ירבעם עלה על המזבח אשר בזית אל להקטיר וזה הנבוא אלו לפיכך אמר צמות בית אל והוא גדל מלבו . אשר הוציא מלבו וכן כי מלכך אתה גדולם מוציאם וצדברי ר"ל

בית אל בשמיני : לזבח לעגלים אשר עשה . ובזית אל לא היה אלא עגל אחד אלא ירבעם עלה על המזבח אשר בזית אל להקטיר וזה הנבוא אלו לפיכך אמר צמות בית אל והוא גדל מלבו . אשר הוציא מלבו וכן כי מלכך אתה גדולם מוציאם וצדברי ר"ל

מלכים א יב

רשי

אשר היה עם בית אביו ומשפחתו נועדו ישראל ולא זכרו באיזה מקום ואפשר שחזרו לשכם ומפני זה צנה אותו להיות לו לבית מלוכה ושלחו וקראו ירבעם שיבא אל העדה במקום שנתקבצו עם והמליכו אותו על כל ישראל : שטע יסודו לבדו . כבר כתבנו כי שטע בנימין בכלל שטע יהודה כי ירושלם בני שניהם יהודה ומו שמאלך בירושלם בודאי ימלך על שניהם לפיכך בכלל שטע בנימין בכלל שטע יהודה : (כז) ויבן ירבעם את שכם . לא נוכל לומר כי חרבה היתה מעת שהחרבו אותה חזימלך כי לא יתכן שהניחיה חרובה יותר ממלכותיה שנה ועוד כי שם התקבצו ישראל להמליך רחבעם ודאי עיר בנימין היתה אלא פו' ויבן שחוק מותם העיר ובנה בו היכל מלך וכן ויבן את פנואל לא שהיה חרובה מעת שנתן גדעון מגדל פנואל אלא שחוק בניינו כי חשש שמא ילחם עמו רחבעם ושחוק שני אלה הערים כי גם כן רחבעם צנה ערו מצודת כמו שחוק' קד' : (כח) אם ועלה העם הזה כשעלה וכן ואם יהיה היוכל לבני ישראל כאשר יהיה כלומר כיון שהם צרכים על כל פנים לעלות לירושלם שלש פעמים צנה כל ישראל מלבד שעילו ויחידים לוטם בשאר ימות השנה או אפשר שלש יעלה רחבעם לצבם אליו ושבו אל אדוניהם כי הוא אדוניהם מלך בן מלך ונקל הוא להטות לצבם אליו ונרדף שאקח ענה שלח ועלו ירושלם שאם יעלו ישונו אל אדוניהם והרגויו שלח אפקפק עוד במלוכה ובדבריו רז"ל מאי והרגויו גמירי דאין ושיבה בעורה אלא למלכי בית דוד כלל בנימין דחזו ליה לרחבעם דחזירי ואלא קאימנא סברו מורד במלכות הוא שאם היה מלך היה ושב וקטלו לי וחזרו בתרי' ועוד בדבריהם במוצאי שמיטה מלך ירבעם אמר כתי' במועד חקן שטע שני' וגו' חקרא את חתורה הזאת את שאל עשה הולך עשתי עשתי עשתי עם הוועזי' רוחו שיעשה שני עגלי' ולמה עגלי' פתח אותם בדברים אמר להם הלא ידעתם כי המלכות נחלקה ברצון האל כמו שאמר לי אחיב הסלוני הנביא אם כן האל לא רצה במלכות בית דוד ולא רצה ג"כ בירושלם שהוא מלכות בית דוד אם כן נעשה מקום אמר שחבואו

בית דוד יקחהו שבתא דיהודה בקהודיה : כא ואתא רחבעם לירושלם וכנש ית פך בית יהודה וית שבתא דבית בנימין מאה ותמנן אקפין גבר גבר עברי קרבא קאמא קרבא עם בית ישראל לקרבא ית מככותא רחבעם בר שלמה : כב והיה פתגם גבוהה מן קדם יי עם שמעיה נביא דיי קמ'מר : כג אמר רחבעם בר שלמה מקבא דבית יהודה וקבר שבתא דבית יהודה ושבתא בנימין ושאר עמא קמ'מר : כד פתגן אמר יי קא תקון קא תניחון קרבא עם אחיכון פגי ישראל הובו גבר לביתיה ארי מן קדם מימרי הוה פתגמא דדין וקבירו לקרבמא דיי ותבו קמיל פפתגמא דיי : כה ונבא ירבעם ית שכם במורא דבית אפרים ויתיב פה ונפק מתפן ונבא ית פנואר : כו ואמר ירבעם בקביה פען דלמא תתוב מככותא דבית דוד : כז אם יסק לעמא דדין קמעבד נכסת קודשין דבית מקדשא דיי בירושלם ויתפגי קבא לעמא דדין פתר רבנאון פתר רחבעם מקבא שבתא דבית יהודה ויקמטגני ויתובון לנת רחבעם מקבא דבית יהודה ואתמקיה מקבא ועבד תרי עגלי' דנהבא ונאמר קהון פניאיה לבון ארתא מקמפק לירושלם במועד חקן שטע שני' וגו' חקרא את חתורה הזאת את שאל עשה הולך עשתי עשתי עשתי עם הוועזי' רוחו שיעשה שני עגלי' ולמה עגלי' פתח אותם בדברים אמר להם הלא ידעתם כי המלכות נחלקה ברצון האל כמו שאמר לי אחיב הסלוני הנביא אם כן האל לא רצה במלכות בית דוד ולא רצה ג"כ בירושלם שהוא מלכות בית דוד אם כן נעשה מקום אמר שחבואו

דוד וזאתי שבמ' יהודה לבדו : כא ונבאו רחבעם ירושלם ויקהל אתו פל' ביות יהודה ואת שבת בנימין מאה ושמונים אלף פתור עשה מקדמה להלחם עם בית ישראל להשיב את המלוכה לרחבעם בן שלמה : כב ויהי דבר האלהים אל שמעיה איש האלהים לאמר : כג אמר ארר רחבעם בן שלמה מלך יהודה וארר כל בית יהודה ובנימין ויתר העם לאמר : כד פה אמר יהוה לא העלו ולא תלחמון עם אחיכם בני ישראל שובו איש לביתו כי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את דבר יהוה וישבו ללכת בדבר יהוה : כה ויבן ירבעם את שכם בחר אפרים וישב פה ויצא משם ויבן את פנואל : כו ואמר ירבעם בקבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד : כז אם יעשה העם הזה לעשות ובחים בבית יהודה בירושלם ושב לב העם הזה ארר ארניהם ארר רחבעם מלך יהודה וחרגני ושבו ארר רחבעם מלך יהודה : כח ויועץ הפקד ויעש שני עגלי' זהב ויאמר אלהים רבני' קדם מעלות ירושלם הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים : כט ואתמקיה מקבא ועבד תרי עגלי' דנהבא ונאמר קהון פניאיה לבון ארתא מקמפק לירושלם במועד חקן שטע שני' וגו' חקרא את חתורה הזאת את שאל עשה הולך עשתי עשתי עשתי עם הוועזי' רוחו שיעשה שני עגלי' ולמה עגלי' פתח אותם בדברים אמר להם הלא ידעתם כי המלכות נחלקה ברצון האל כמו שאמר לי אחיב הסלוני הנביא אם כן האל לא רצה במלכות בית דוד ולא רצה ג"כ בירושלם שהוא מלכות בית דוד אם כן נעשה מקום אמר שחבואו

(כז) ואת שטע בנימין העומדים על הצבול שיהיה ובנימין היה כבולס סמך זה לזה : (כח) אם ועלה העם הזה וגו' אין ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד כלל בני יהודה הוא ושב ואני עומד ובמלאכי שביעית בזמן הקבל יקרא את פרשת המלך שחואו

רלבג

(כ) וזלתי שטע יסודו לבדו לרבו שטע יהודה ביחס א' שטע בנימין לא חשב שטע בנימין מזורף שחלק בני בנימין היתה תוך נחלת בני יהודה : (כז) ואת כל בית יהודה ובנימין ויתר העם ובנימין גם היה שטע על יהודה השצטים וזה אמרו ויתר העם ואחשבו שהיו יושבים בירושלם מכל השבטים ואותם נשאר רחבעם גם אפשר כי משבט שמעון נשאר מעט מלכות רחבעם כי נחלת שמעון היתה מפורת תוך נחלת בני יהודה כמו שזכר בספר יהושע : (כד) שובו איש לביתו כי מאתי נהיה הדבר הזה . מגיד שהחולק על נחלת השם ורצונו לא יצלח : (כה) ויבן ירבעם את שכם צנה שחוק בנימין והסופך על העיר בדרך שהיה ראוי להיות עיר מלוכה וכן הרצון באמרו ויבן את פנואל רוצה לומר שחוק בנימין כי כבר היו המקומות ההם בנימין קדמם : זה (כז) אם ועלה העם הזה ר"ל אם אנינו העם הזה לעלות ולפשות זכחים בבית ה' בירושלם שלש רגלים כפי מה שחזיבס התורה הנה ישוד לבד העם לאדניהם בראות' כבודו בירושלם ואת כבוד בית ה' כי עושר גדול הוריש שלמה לרחבעם : (כח) ויועץ המלך . ר"ל שקלח ענה על זה בדרך שלח חסור המלוכה ממנו ועשה לו שני עגלי' וזכ ומשך לבד הפס ואמר הנה רב לכם הדרך מעלת כולכם בירושלם כי ישבכם למוות רב ולאתם כסבה גם כן עשה להם שני עגלי' . כד שלח יעטרטו כולס ללכת למק' אחר

מצודת דוד

לגפשו : (כ) כשמוע כל ישראל . כי זקי העדה לבדם שלחו אחריו מחא וידעו ממנו ורצוהו ולהא' ושמע לכולם כי שם מקדשים : זולתי שטע יהודה . ואף בני בנימין נכללו עמהם על כי ירושלים עיר המלוכה היתה לנחלה לשניהם ומכני כבוד שטע יהודה לא הזכירו כי אין רק עפלים להם : (כג) ויתר העם . כי רבים משאר השבטים החזירו נחלת יהודה ובנימין : (כד) כי מאתי . בהשגחה בל הדבר ולא

מלכים א יב

רדק לה

כמו שהיה טרם החזירו אל הכניו כמו שאמר מן בגוד בגדה אחתה ומן שלוש דקדק שלישו והדומים להם שנשחרו על חטונתם והנח ככלע בגש ושד החולס לקחם בחטף וענינו יוסר יש לי כח ואומץ ממה שהיה לאזי ולמה חקל עולכם : עצה . פועל עבר לזכר במשקל עשה ויש לפרשו תאר לנקבה ויהיה תאר לאכזבו הקטנה וכל האכזב זכר ונקבה הזכר כנגד התואר הקטן וי"ת חלשתי תקיף מעולותי ויהיה דאכזב : (יא) העינים . ענין משא כמו ויעמוס איש על חמורו : בשוטים . ת"י בשרביטין וכן שוע לסוס . ועקרבים קשים מהם שהם עוקצים בקוצים שבהם ויונקן תרגם במרגנין : (יב) ויבו ירבעם . כתוב בוי"ו וקרי באל"ף אחד הוא כי אריות אה"ו מחלפות : (טו) ולא שמע המלך אל העם . להקל עולם כאשר אמרו לו : (טז) מה לנו חלק בדוד . כמשמעו דרך שאלה כלומר מה לנו עוד בו כיון שאינו שומע בקולנו ואמר שוכבד טולינו מי וכריחטו להוות לנו חלק בו ומה שזכר דוד לפי שהיה רוב תחילת המלוכה קורא בנו או בן בנו דוד וכן דוד עבדי נשוא להם לעולם וי"ת מה כמו לא ואמר לית לנו חלק בדוד ולא אחסנא בצר ישי : ראה ביתך . כלומר ראה מי שפאר עמך ועל איזה בית תמלך כי לא על בית ישראל וי"ת כען מלך על איזה ביתך דוד וברש ראה ביתך דוד זה בית המקדש : (יז) וימלך עליהם רחבעם . מלך עליהם והו"ו בו"ו וישא אברהם והדומים לו : (יח) את אדורם . שלא ארזו אחריהם שיטונו אליו ויקבלוהו למלך ורגמורו וכיון שידע רחבעם כי רגמורו ידע כי הקשר ארזו והתאמץ לרצבו ולגוס . (יט) ויהי כשמוע כל ישראל . אחר שהלכו כל ישראל לאלהיהם וירבעם שב למקומו אשר

יא ויבן אבא רמא עריכוני גיר תקיף ואנא אוסיף עד גירכוני אבא רמא יתכוני בשרביטין ואנא ארדי יתכוני במרגנין : יב ואתא ירבעם וכל עמא קתות רחבעם ביומא תליתאה קמא דמגיר מלכא קמימר תובו קתוי ביומא תליתאה : יג ואתיב מלכא ית עמא פתגם קשי ושבק ית מלכא דסביא די מרכוהי : יד ומליד עמהון קמקמא דינגויא קמימר אבא אתקיף ית גירכוני ואנא אוסיף עד גירכוני אבא רמא יתכוני בשרביטין ואנא ארדי יתכוני במרגנין : טו וקא קביר מקמא מן עמא ארי תות פרוגתא מן קדם יי גירי לאקמא ית פתגמא דמגיר יי גירי אהיה שיוצאה על ירבעם בר נבם : טז וחזו בר ישראל ארי קא קביר מלכא מנהון ואתיבו עמא ית מלכא פתגמא קמימר גית קנא חולק בידו וקא אחסנא בבר ישי גבר דקדנא ישראל פען מכוף עד אננש ביתך דוד ואזר ישראל לקרוהי : יז ובגני ישראל דתבין בקרויא דבית יהודה ומקדא עליהון רחבעם : יח וישב מלכא רחבעם ית אדורם דמכמא על פסקי מסין ורגמו בר ישראל יתיה באבגא ומית ומלכא רחבעם אתקף קמסק ברתיקא דמפך ירושלים : יט ומרדו בית ישראל בבית דוד עד יומא כל ישראל ארי תב ירבעם פגשתיא ואמליכו תיה על

יא ועתה אבי העמים עליכם על כבוד ואני אסיף עליכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני אסר אתכם בעקרבים : יב ויבו ירבעם וכל העם ארירחבעם ביום השלישי כאשר דבר המלך לאמר שובו אמי ביום השלישי ויען המלך את העם קשה ויעזב את עצת הזקנים אשר יעצוהו : יג וידבר אליהם בעצת הילדים לאמר אבי הכפיד את עיניכם ואני אסיף עליכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני אסר אתכם בועקרבים : טו ולא שמע המלך ארבעה פיהיתה סבה מעם יהוה למען הקים את דברו אשר דבר יהוה ביד אחיה השלישי ארבעה בן נבם : טז וירא כרי ישראל כי לא שמע המלך אלהים וישבו העם את המלך דבר לאמר מה לנו חלק בדוד ולא ינחה בן ישי לאחיה ישראל עתה ראה ביתך דוד ויך ישראל לאחיו : יז ובגני ישראל הישבים בערי יהודה וימקד עליהם רחבעם : יח וישלח המלך רחבעם את אדורם אשר עריהם וירגמו כרי ישראל בו אבן וימת והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לגוס ירושלים ויפשו ישראל בבית דוד עד היום הזה : כ ויהי כשמוע כרי ישראל כי ירבעם וישלחו ויקראו אתו ארבעה וימליכו אתו ערי ישראל לא היה אחרי בית

עלי : (יא) עקרבים . אשגלנטי"ר כלע"ז שוקצין עקרב : (טו) ראה ביתך . בית המקדש שבית לך כדך יהיה : (יח) אדורם . הוא אדורים : ואת

רלבג

לי היא יותר גבוה ועבה ממתי אזי והרצון כזה כי בעת שמלך שלמה היה נער קטן כמו שקדם ועם כל זה עבדטם ארזו בזאת העבודה ולזה ראו שבעדונו עבדו ויתר חוקה ויתר קשה כי רחבעם היה בן ארבעים ואחת שנה במלכו : (יא) בשוטים . בשוטים : בעקרבים . ששטים אשר בהם קוצים שנוקצים ומכאיבים וירצה כזה שהוא יכבד להעמים על עולם ויוסיף ליסרם במוסר ויתר קשה מהמוסר שיסרם בו שלמה : (יב) והנה ביום השלישי שבו אליו העם בששם וענה להם קשות כעצת הילדים : (טו) והסיכו בו כי אין להם חלק בדוד ולא נחלה בן ישי שיטשו אם יפרדו ממנו ר"ל מורעו ואמר לו ראה ביתך דוד ר"ל ראה הבית שנשאר לך למלך בו מה הוא כי כחמי"א לא תמלך בו ישראל וסרו ממנו והיו הולכים להם או שלח להם המלך רחבעם את אדורם אשר על המס שהסיכס ולדבר אליהם דבריו והם רגמו בו אבן וימת והמלך רחבעם הולך להתחזק לעלות במרכבה תכף לגוס לירוש' כדי שלא ימותוהו : וזלתי

בשופים ד' וס' ועתה אבי העמים . וירבד אליהם בעצת הילדים . תרוהון דמלכוס . וחביו דר"ה : לא שפע ה' וס' נמכר בשמואל חלק א' ס' י"ד : אלהם י"ג חסר בסי' וס' נסמך לקמן בסי' י"ו : על כל ישראל כ' דסמיכי בקריאה וס' ושמתי הרפה על כל ישראל . בחברון מלך דשמואל . וימלך דוד על כל ישראל דשמואל . רחי המלך שלמה . ולשלמה שנים עשר נציבים . והמים אשר מלך שלמה . ומליכו אותו על כל ישראל . מלך כעשא בן אחיה . זכרו תורת ששה . כל אלה אנשי מלחמה דבריי היםים . ובכני אבי כי רצה להמליך . ורוד בן ישי מלך . ויסלך שלמה בירושלם דבריי היםים . וישחטום הבהנים דר"ה . וישלח יחוקטו . וצפירי עינם לחטיא' . הבאט פחשבו . ויתנחו אלהים מלך :

ויהוה בך שמעו וישבחו וקרו יתיה קות בל ישראל קא הנה פתר

מצודת ציון

כי נמשח דוד . ומלך דוד . ובכני אבי כי ויסלך שלמה בירושלם דבריי היםים . וישחטום הבהנים דר"ה . וישלח יחוקטו . וצפירי עינם לחטיא' . הבאט פחשבו . ויתנחו אלהים מלך :

מצודת דוד

(יא) סמנים . ענין פטעה משא כמו ויעמוס איש על חמורו (בראשית מד) : יסר . מלשון יסרוני והכחה : בשוטים . הוא כעין שבע כמו שוע לסוס (משלי כו) : בעקרבים . מין קוצים כמו ואל עקרבים אחי ושב (יחזקאל ב) : (טו) סכה . ענין סקפת הדבד והגורס לב : (יח) וירגמו . שאלכת האבנים נקרא רגימה : פתגמא . מלשון אומץ ר"ל הסתחם : (יט) וישעשו . מרדו כמו וישעט חזם (מלכים ב א) :

אשר העומדים . גדלו אמו . יחד מקפוטתם : אשר העומדים . ואשר אכזעי הקטן עבה הוא משתי מחני אזי ר"ל אהיה עוד במעלה יותר מאזי : (יא) ועמה . הואיל ותגדל מעלתו אוסיף עוד עולכם כי עוד יתברז גשוי וכסוי ועליכם לכלכל : יסר אהכם . למלאתו די מחסרו : ובעקרבים . המכאיבים עוד יותר : (טו) אל העם . אשר שאלו להקל עולם : כי היסה סכה . ראה לומר לא בעבור גדול סבלותו הסיב מה שהסיב כ"א . מה' היסה : אל ירבעם . אשר הוא ימלך : (טז) מה לנו . ר"ל מהו החלק הניתן לנו בעבור דוד לשהיה עבדים לרצו : ולא נחלה . אבל לא יתן לנו נחלה בעבור בן ישי : לאחיהך ישראל . אחיה ישראל לכה לאחיהך ולא חמליכו ארזו : עתה . ר"ל אחיה רחבעם הכא מדוד פעמה ראה בסגמא ביתך כחזה העם ואין לך עסק במלוכה : שלח אל העם להחזירם בדברי רטום : האומץ וכו' . כי פחד

מצודת ציון
מצודת דוד
יוד (מלכים)
10

מלכים א יב

רשי

(י) קטני עבה . אכצע קטנה שלי

רלבג

(א) וילך רחבעם שכם עד וישכב אחאב עם אבותיו . וילך רחבעם שכם יתכן כי מפני שהיה ירבעם מאפרים כחזרו ישראל שולך שם להמליכו והגדו רחבעם על מה שאמר כנגד אביו וידמה שלאחזקת הסבה שלחו וקרואו לו בני שבעו לחשכם כי עתה בעת המליכס רחבעם יקל להם להשיג עם רחבעם שלא ימת ירבעם והנה היה גדול בעיניהם מפני שכבר היה ממונה בימי שלמה על כל הכל בית יוסף ולזה גם כן שלחו וקרואו לו . וידמה שהיה מהש"י שימשיכו אותו כלי לקיום כל כך כדי שיהיה זה השם יתברך מדבר המלוכה: (ד) אביר הקשה את עלנו . ידוע כי המם שהעמיס שלמה עליהם לכלכל את ביתו ולא ועדו דבר למטוהך לו עד מאכל סוכיו שהיו רבים מאד עד שהיו לו ארבעים אלף אוריות כוסים היה קשה וכבד מאד ועם כל זה היה עובד בעיני ישראל מרוב השבטה שהיו בה אלך עתה הקלו לנחמה המלחמות כמו שקדם מדבר בן הדד ורעון בן אלידע ולזה נקשו ישראל שיקל מעליהם מזה המם קצת: (ו) בהיותו חי ר"ל שהיו עומדים את פני המלך שלמה להיות אנשי ענתו כל ימי היותו חי ולזה היה ראוי שילך אחר ענתם אך רוע ענינו היה סבה להכר ענת הזקנים הטובים וללכת בענת הנערים הרעה למען תת המלוכה לירבעם כמו שיעיד הש"י על יד אחיה השולוני: (י) קטני עבה מתני אביו . ר"ל האכצע הקטנה שיש לי

יב א ויקד רחבעם לשכם פי שכם בא כל ישראל להמליך אתו : ב ויהי בשמע ירבעם בן נבט והוא עוזנו במצרים אשר ברח מפני שלמה המלך וישב ירבעם במצרים : ג וישלחו ויקראו לו ויבאו ירבעם וקריתת ישראל וידברו ארירחבעם לאמר : ו אביר הקשה אתעגנו ואתה עתה תקל מעבדת אביר הקשה ומעלו הגבר אשר נתן עינינו ונעבדה : ה ויאמר אליהם לכוננו שלשה ימים ושובו אלי וילכו העם : ו ויעץ המלך רחבעם את ההוקנים אשר היו עמדים את פני שלמה אביו בהיותו חי לאמר איך אתם נועלים להשיב אתי העם הזה : ז וידברו אליו לאמר אם תהיה עבד לעם הזה ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים פלתימים : ח ויעזב אתעצת הזקנים אשר יעצוהו ויעץ את הילדים אשר גדרו אתו אשר העמידם לפניו : ט ויאמר אליהם מה אתם נועלים ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר תקל מן העל אשר נתן אביר עינינו : י וידברו אליו הילדים אשר גדרו אתו לאמר כהתאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביר הקביר את עינינו ואתה תקל מעלינו כה תדבר אליהם קמוני עבה מפתני אביר : יא ויקד רחבעם אתו כד ישראק : יב וישמע ירבעם בן נבט והוא עוזנו במצרים אשר ברח מפני שלמה המלך וישב ירבעם במצרים : יג וישלחו ויקראו לו ויבאו ירבעם וקריתת ישראל וידברו ארירחבעם לאמר : יד ויעץ המלך רחבעם את ההוקנים אשר היו עמדים את פני שלמה אביו בהיותו חי לאמר איך אתם נועלים להשיב אתי העם הזה : יו וידברו אליו לאמר אם תהיה עבד לעם הזה ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים פלתימים : יז ויעזב אתעצת הזקנים אשר יעצוהו ויעץ את הילדים אשר גדרו אתו אשר העמידם לפניו : יח ויאמר אליהם מה אתם נועלים ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר תקל מן העל אשר נתן אביר עינינו : יט וידברו אליו הילדים אשר גדרו אתו לאמר כהתאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביר הקביר את עינינו ואתה תקל מעלינו כה תדבר אליהם קמוני עבה מפתני אביר : כ ויקד רחבעם אתו כד ישראק : כא וישמע ירבעם בן נבט והוא עוזנו במצרים אשר ברח מפני שלמה המלך וישב ירבעם במצרים : כב וישלחו ויקראו לו ויבאו ירבעם וקריתת ישראל וידברו ארירחבעם לאמר : כג ויעץ המלך רחבעם את ההוקנים אשר היו עמדים את פני שלמה אביו בהיותו חי לאמר איך אתם נועלים להשיב אתי העם הזה : כד וידברו אליו לאמר אם תהיה עבד לעם הזה ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים פלתימים : כה ויעזב אתעצת הזקנים אשר יעצוהו ויעץ את הילדים אשר גדרו אתו אשר העמידם לפניו : כו ויאמר אליהם מה אתם נועלים ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר תקל מן העל אשר נתן אביר עינינו : כז וידברו אליו הילדים אשר גדרו אתו לאמר כהתאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביר הקביר את עינינו ואתה תקל מעלינו כה תדבר אליהם קמוני עבה מפתני אביר : כח ויקד רחבעם אתו כד ישראק : כט וישמע ירבעם בן נבט והוא עוזנו במצרים אשר ברח מפני שלמה המלך וישב ירבעם במצרים : ל וישלחו ויקראו לו ויבאו ירבעם וקריתת ישראל וידברו ארירחבעם לאמר : לא ויעץ המלך רחבעם את ההוקנים אשר היו עמדים את פני שלמה אביו בהיותו חי לאמר איך אתם נועלים להשיב אתי העם הזה : לב וידברו אליו לאמר אם תהיה עבד לעם הזה ועבדתם ועניתם ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים פלתימים : לד ויעזב אתעצת הזקנים אשר יעצוהו ויעץ את הילדים אשר גדרו אתו אשר העמידם לפניו : לה ויאמר אליהם מה אתם נועלים ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר תקל מן העל אשר נתן אביר עינינו : לו וידברו אליו הילדים אשר גדרו אתו לאמר כהתאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביר הקביר את עינינו ואתה תקל מעלינו כה תדבר אליהם קמוני עבה מפתני אביר : לז ויקד רחבעם אתו כד ישראק : לח וישמע ירבעם בן נבט והוא עוזנו במצרים אשר ברח מפני שלמה המלך וישב ירבעם במצרים : לט וישלחו ויקראו לו ויבאו ירבעם וקריתת ישראל וידברו ארירחבעם לאמר :

ויבא ירבעם וכל קהל ישראל ודברו . ויבאו רחבעם ירושלם וקהל . ויבאו ירושלם וירשץ כותמת דיהואש . והסלך אחו את אוריה . יצאו ובבאו עם הארץ לפני ה' בבעתים . ויעמידו את שער העין ההר . וקבלו היהודים את אשר תחלו לעשות : נעשים ה' פלאים וס' איך אתם נעשים . ומה אתם תרוהוין דלכלים . ודברים דר"ה . רק בודוין יתן כותת :

מצודת דוד

מצודת ציון

מלשון טיטו יסודין : יב (ד) עולט . אמר במשל מוטל בסחם צואר הכחמס : (ו) אח פני . נמי : (ז) ועינים . מלשון עינים ותשוכה : (ח) ויהי עוד כדמרים : ויכד . ער"ו יכד כדמרים ולא חזר מעלנו : (ט) ויכלתו . זקני העדה שלהו אהריו ללכת עמהם אל הרעבס ליהוה הוא ראש המדברים על כי ידעו בו שלא ישים למוטל יד לשה וכאשר החל להרים יד בשלמה : (ד) הקשה את עלנו . לכלכל בני ביתו הרב ומרבות הטכוסים : ואתה עתה . ר"ל וחסעכו עוד שלשה ימים ואח"כ טובו אלי : (י) שהיה עבד . ר"ל חדכר כהנעב עכעד . ועבדתם ועינתם . חעבדו אותם כדכרי כהנעט וחסינו להם על שאלסם דכר הראוי ועד עסקך לדבר דברים טובים מאשר לא שאלו הם : וסו קר . וזו יסו קר לעבדים לעולם כי חמלק ככל אשר תאסך נפשך : (ח) ויעצב .

זה שהחמר כחי עליו מן הצרות כי החמישית הוא השכל הנקנה כמו שקדם .
 היה מפני הארבעה לכויר לבנה שזכרנו בכל משפט הארבעה שהיה מאלף בזה
 המקום ולפי שהכיוור היה יותר נכבד מזה אף מזה מה שזויר בו מהדברים אף
 מזה שאינו בט על עומתה כמו הענין בים היםים בזה היומר פחות והוא הלא
 אמרתי דרומי . והנה לא רצה המלך שיעשה הירס דבר מהדברים אשר בהיכל
 בדביר אף על פי שהוא היה נבדק במלכות הזהב כמו שזכר בספר דברי הימים
 זמני עולם קדושת מה שבהיכל ובדביר כי חירס לא היה ישראל אלא היה צורי ולזה
 לא עשה חירס כ"ל כלי הנחשק ולא עשה כלי הזהב :

התשעה עשר הוא להודיע שהוא ראוי המבשר האדם מלכת המלך ופשוט בזריות נפלה
 יוסר מזריותו על חפזו הלא תראה כי שלמה המלך עשה אף בית ה'
 בצבע שנים וציתו עשה בשלש עשרה שנה :

העשרים הוא להודיע שראוי לכל אדם שישתדל לזכות בשיפוט מקיניו מה שהוא לכבוד
 הש"י הלא תראה כי שלמה אע"פ שהיו לו הקדשות רבות לבנות הבית בחר שיהי'
 נבנה משלו וישאר ההקדשות לש"י ולזה הסבה ג"כ עשה מביתו כל עבודת בה"מ
 בממדיו ומשפין וקרבנות לבור וקבורת השמים ושמן למאור ושאר הענינים הנרמזים
 לעבודת הבית : **העשרים ואחד** הוא להודיע עולם נפלאות הש"י ועולם הראות שניתנו
 בבית המקדש עד שכבר ספר שבאלה הכהנים מן הקדש הענין מלא אף בית ה' :
העשרים ושנים הוא להודיע שהמבשר ראוי שיהיו פניו כנגד המתברכן ולזה אמר
 וישב המלך אף פניו ויבשר אף כל קהל ישראל ולזה הסבה לרין
 כזכרה הכהנים שיהיו פניהם כלפי העם :

העשרים ושלושה הוא להודיע שראוי על הטובה ולחת לו תודה כעל כל
 אשר גמל מהטוב כי עם מזה דבר ראוי בעצמו הזה עוד בו תועלת
 להיטיב האדם אל שהטובות כלם הם עלולו מהש"י ולזה ספר שבדרך שלמה אף ה' על אשר
 קיים היעוד הטוב שיימד לדוד אביו מענין המלוכה לבנו ובנין הבית על ידו :

העשרים וארבעה הוא להודיע שהתפלה ראוי שהיה באופן שישלם הדבקות למחפלה
 עם הש"י כי אז תהיה התפלה נשמעת יותר ולזה תמצא שכבר
 התפלל שלמה במקום שישלם בו הדבקות בש"י ויתר הוא לפני מוצת ה' שהיה המקום
 נבחר לידבק בו השפע האלהי עד שאמר יעקב בו מה נורא המקום זה אף זה כי אף
 בית אלהים כמו שזכרנו בסוף ספר שמואל ולזה קרא אברהם עם המקום ה' יראה ולזה
 הסבה ג"כ הקדים שמואל לבנה הש"י קודם התפלה כי בזה ישלם לו יותר הדבקות בו
 ולזה ספר שכרע על ברכיו לפני מוצת ה' ופרש בפיו השמים והקדים ואמר ה' אלהי
 ישראל אף כבוד וגו' . לשבח הש"י תחלה וכבר נכלל זה השורש בהפלתו זה כמו
 שזכרנו בבואו לזאת הפרשה : **העשרים וחמשה** הוא לדעת מה הוא להודיע שהאלוה
 אחד והוא מנהיג השמים והארץ לא כמו שאמרו האלילים בעמיתו ה' שהיה המקום
 שהדברים המתחלפים ראוי שהיה התחלפותו מהתחלפות ולפי שהדברים השפלים נספדים
 והשמים בלתי נספדים הנה ראוי שהיה ההתחלה אחת לשמים וההתחלה אחרת לארץ וכבר
 זכר שלמה שאין הענין בן כמה שאמר אף כבוד אלהים בשמים וממנו ועל הארץ מתחת
 ביאר בזה שהוא אלוה בשמים ממנו ועל הארץ קחתה והנה עשה בזה כמו התחלת מופת
 היותו שאמר הם אלהים בשמים הם אלהים על הארץ כי אומנו נראה מהשמים בנות
 כופעו בארץ זה לזאת שהמנינים הבה מנהיגים גם כן אלו הדברים השפלים זה ממה
 שהוא מנוהר גולה ר"ל שיש כחן היותם שופעים ומתגלגלים לאלו הדברים השפלים ומה
 יתבאר היות לאלו הדברים המתחלפים התחלה אחת במשבר : **העשרים וששה** הוא
 להודיע שהש"י משיג בעבדיו הדבקים בו הפגחה פרטית וזאת ההפגחה יספיע להם
 טובות ואף אינם מאורדות להם מפאת העלויות ולזה אמר שלמה אף כבוד אלהים בשמים
 ממשל ועל הארץ מתחת שומר הכרית והחמד לעבדוך ההולכים לפניך בכל לבם כבר באר
 בזה שאין כח במיניש המבודדים ממנו שהם מנהיגים בשמים ובארץ לעשות זה כי לא
 ישנו אף שתקדם הש"י אשר אי אפשר בהם מולת הפגחה פרטית הנה יהיה בהם הנאי
 הסברה והאף שיהיה המקבל ראוי ולזה תמצא שזכר כי כמה שיעמד השם יתברך לדוד
 שלא יכרת לו אף מעל כבא ישראל היה הנאי והוא אף ישמרו בניו אף דרכם ללכת
 לפני הש"י כאשר הלך דוד לפניו : **העשרים ושמונה** הוא להודיע שהתפלה על כל
 הנרמזים הן לרבי רבים הן לרבי יהודי ראוי שהיה בבית המקדש או נכה בית המקדש ואז
 יהיה יותר נשמעת וזה מבוחר מדברי חז"ל ששלמה חזן וממנה הש"י לו עליה ולזה הסבה
 נ"לעז דמיאל שהי' מתפלל כנגד ירושלים חמור ומה המקום נחמיר פסק ההלכה להתפלל
 חמיר כנגד בית המקדש : **העשרים ותשעה** הוא להודיע שלא תועיל התפלה על הדברים
 הבאים בסבת החפץ אף לא תקדם לה החשבה בכל לב ובכל נפש ולזה אמר אשר
 יתפאל לך ופשו אלקי וידו אף שמך והתפללו והחמנו התפלה והחמנו וכבר אמר ג"כ
 ונתח אלותי מפל דרכיו אשר תדע אף לבנו ואמר ג"כ ועשית משפטי ר"ל שיתן להם
 הראוי להם לפי מה שיש בו : **השלושים** הוא להודיע שאמר הוא יותר המעלה ראוי שיהיה
 יותר שפל בעיניו לש"י ולזה תמצא שזכר כי שלמה כרע על ברכיו לפני הש"י חמיר עד
 כלות התפלה ומה למדו שהמלך כשתתפלל כיון שזכר שוב איתו זוקף עד שישלים תפלתו
 ישלשים ואחר הוא שאמר יש לו להודות הש"י על טוב הגיע לו לבדו ועל טוב הגיעו

לו ולזולתו יודעו תחלה על טוב הגיע לו לבדו ולזה תמצא כי שלמה הודה הש"י תחלה
 על הטוב שהגיע לו לבדו מענין המלכות ובנין בית המקדש ואחר כך הודה אותו על
 הטוב שהגיע לו ולשיראל והוא אמרו בדרך ה' אשר נתן מנוחה לעמו ישראל והמשך לזה
 התפלה שייסורם השם לשמור מצותיו כדי שתתמיד להם זאת הטובה כמו שהמשך
 להודותו על הטוב שהגיע לו לבדו התפלה להתחמת הטוב הוא : **השלושים ושנים** הוא
 להודיע עת חנכה הבית ומספר ימי חנכת הבית והנה היה אחר שהקיפו שבעת ימים
 לנה החדש השביעי באופן ששלם נד מה לנה החדש השביעי והנה היו ימי החג שבעה
 להורות על הערת השבעה והראשון מהם היה קדש והיה מספר ימי חנכת הבית שבעה
 לזאת ההערה בעצמה והיו המורים לשבעת ימי חג הסוכות באופן שיהיו שבעה ושבעה
 לבנה בעונה שבארו בפרשת פינחס שהיו הקרבנות שבעה ושבעה והנה היה זה בעת
 שמעיר על השגת השלמות ביותר שלם שבפנים כמו שבארו בפרשת פתחם להעיר על
 שלמות הבית הזה והעצמות הנפלאות אשר בו ובכליו : **השלושים ושלושה** הוא להודיע
 עולם השגחה הש"י על ישראל ולזה תמצא כי מפני ששערה ההכמה האלהית בשלמה יתחא
 לש"י ורצו אחריו ויהיה זה סבה להרבין הבית ולגלות ישראל מעל אדמתם הפלגי להזיירו
 על זה כמה שאמר לו כפגרה אלוני שנים כדי שיהא נשמר לה' ויזא אף בניו ואת ביתו
 אחריו לשמור דרך ה' ולזה הודיע דבר גלות ישראל מהארץ ומרבין הבית אף לא ישמרו
 דרך ה' הוא ובניו וכבר היה גם כן דבר ה' אל שלמה בעת כותו להזיירו לשמור כל
 מצות הש"י ולזה הסבה בעיניו גם בעת שחפץ לה' הודיע הש"י הטוב שיבא על רצונו
 בצבור זה תחא כדי שיבדו לתקן המצוות ולא יכנוע לפניו זה להוכיח את בניו גם לא
 זר אף בניו אחריו לשמור דרך ה' והיה זה סבה לגלות ישראל מהארץ ולהרבין הבית :
השלושים וארבעה הוא להודיע שאין ראוי למלך להמעיט ארץ ישראל אלא להרחיבה
 וכאשר יביא ההכרח לתת ממנה ראוי שיתן מה שהוא יותר מעט התועלת ולזה ספר
 שהעשרים עיר שנתן שלמה לחירס היו ארץ כבול וע"פ שכבר נתן לו חירס עיירות אחרות
 כמו שזכר בספר דברי הימים : **השלושים וחמשה** הוא להודיע שכל מה ששפה שלמה
 וסדר בנין וציתר הענינים אשר הם היה הכל בהכמה כמו שזכר בספר מלכת שכל
 מדבריה ואחשבו כי כשא המלך היו בו שש מעלות לפעור שהשגחו והכמותו התשפט
 כמה שפחה המדרגה השביעית מן הצרות והיא הש"י כי לא יושג מזה עולם מדרגתו
 ולאמנם ישיג האדם חלק מה מנימום הנמצאות וסדרם וישרם וזכה ישחקף אל הנבדלים
 אשר חתה הש"י כי הם מבינים גם כן חלק ממנו אלא שהאדם ג"כ לא יתכן שיעיט
 להשגחתו כמו שבארו בחמישי מספר מלכותו ה' והנה היו אריות נראים על מעלות
 הכבא ועל ידותיו כדי שיראו ממנו יותר כי זה הכריז למלך וזכה יגיע התועלת ממנו אל
 העם אשר תחתיו לשמור שלא יזיקו קהלים לקחים ליראם מהמלך : **השלושים וששה** הוא
 להודיע עולם ההכמה האלהית כמה שהזכירה המלך שלא ירבה לו כובשים ולא ירבה
 לו נשים כי שלמה עם היותו חכם שבאנשים נכסל בזה כי מהשקו להרבות נוסים היו
 באים סחרי המלך שם לקנות לו נוסים ומהטוב גם כן שזה היה סבה להתחתן עם
 פרעה מזרעף אל מה שהיה הומה לרבו השמים וזה היה סבה אל שהיו אף לבנו
 באופן שהעלום ענינו מהם והניחם לעבוד אלהים אחרים והיה זה סבה אל שהחלקה
 מלכות בית דוד וזה היה סבה להעשות ענלי הזהב אשר היה סבה כל זה בסוף
 להבדיל ישראל מעל אדמתו ולהחריב בית המקדש : **השלושים ושבעה** הוא להודיע
 שחקף שחטף שלמה לה' הוכיחו בשבת אנשים ובנגעי בני אדם כאשר יסר אף בנו כמו
 שיעד לדוד בספר שמואל ולזה ספר שחקף זה הקים ה' שטן לשלמה הדד החדומי ורצון
 בן אלויע : **השלושים ושמונה** הוא להודיע שאין ראוי לאדם שיטגאה מפני היותו קרוב
 למלכות להביא דברים כנגד המלך הלא תראה כי מפני הדבור שאמר ירבעם כנגד שלמה
 היו עליו אימות מוח עד יום מות שלמה ולא הועיל לו בזה הענין שהדרה אשר מנא המלך
 עליה ובצבור הדבור מהיעוד שיעדו הנבזים שימלך על עשרת השבטים אף היה לו
 להתנגחות כנגד המלך כן יסיר סכלותו ממנו הטוב ההוא הלא תראה כי דוד אף פי
 שיעדו שמואל שימלך על ישראל לא נתגאה על שאלו וגם נכסלו בידו צעה שהיה רודפו
 חלק לו כבוד בדבריו ולא הניח אים מעבדיו להרע לו : **השלושים ותשעה** הוא להודיע
 שראוי לאדם לעשות בהכמה מעשיו כדי מה שאפשר ולא יקצר בזה מפני היותו שלוח
 מהשם יתברך ויבקש חמיר בדברים הסבות הנאותות כאשר היה אפשר זה ולזה תמצא שפחה
 שמואל ואמר חוץ אף ושמע שאלו והרנני ולזה תמצא שכבר חמון אחיה שאל ירבעם
 מירושלם קודם שגיד לו יעוד המלוכה כדי שלא ישמע אים דבריהם ולזה ג"כ חמון
 לדבר עמו בזה כדי שיוכלו לראות אף יש אים שיוכל לשמוע דבריהם וכאשר ראה כי
 אין אים אז הגיד לו זה כי אים היה מגיד לו זה במקום רואים היה הדבר מגיע אל
 המלך ויהיו מפני זה הנביא וירבעם בטהו ויהיה זה כלי אל שלא חקיים הנבואה כי
 המלך ישאל בכל עוז אים ידע זה להחיות אף ירבעם ולא יועילתו ברתו אל המלך
 מגרים כי יש כח למלך לתת שחד רב למלך מגרים להחיותו והנה לא היה ירבעם באופן
 מהמעלה שנתדבק בו ההשגחה הפרטית להצילו : **ארבעים** הוא להודיע שכבר תפלו המלוכה
 בכללה לרע דוד וכבר למדנו זה מאמרנו ואענה את רע דוד למען זאת אף לא כל הימים
 ולפי שזה לא היה כלל לא בבית ראשון ולא בבית שני כי לא שבו עם כי אים יהודה ובנימן
 ידענו שעוד ימלך מלך לדוד על כל ישראל ואותו המלכות לא יסור לעולם כמו שהתבאר
 עדידו דיאל :

ויק

נ"כ וזאת חכמה נפלאה ר"ל לעמוד על ההדרגה הזאת ולעמוד על כבוד כל מין מהם ומשינוי:

השלשה עשר הוא במדות והוא להודיע שראוי למי שישתדל בדבר מה שלא יקצר בהשתדלותו שהוא מלבוש בו כבודו היותר נאותה ובי"ש כשיהיה השתדל' לעשות דבר לכבוד השם ית' ולזה תמצא כי כשרה' שלמה לבנות בית המקדש וחי' מהכרה הבנין הוא שיהיו לו עני ארצות גדולים והיה לבנותו אשר הוא יותר נאות לזה ול כבודו מירם מלך לור וגם הציודים אשר היה מירם מושל עליהם היו יותר בקיאים בכרייתם אלו העצים הנה אחרי הודיעו את מירם שהבית שהוא בונה הוא בונה אחר לשם ה' אשר הוא מושל בכל ומשפיל ומכניע כל שונאיו כמו שמכר כספר ד"ה וכדי שיתראה יותר בזה הבנין לעזור לאותו הנה שלח לו שולח לברות לו ארצות מהלבנון אשר במלכותו ולא רצה לבאר לו שניעורו שיעלה מפני זה כי לא יהיה לכבוד מירם מלך לור אך בקש שיהיו שם לברות הארצות עבדי מירם עם עבדיו והוא יקח לו שכר עבדיו בכל אשר יאמר באלו העיר בזה ששם שכר עבדיו יותר לו מה שירצה שניעו לו מהתעלה מפני שיהיו מוכנים לשלמה לבנותו ובמה שעשה מירם בקש ממנו יותר מזה כי לא היה ראוי שיכבד לשלמה ממנו יותר וגם הודיע אותו כי דוד התעורר לבנות זה הבנין כדי שיתראה מירם יותר לעזור שלמה כמה שבקש ממנו כי אהב היה מירם לדוד ולזאת הסבה תמצא שנתראה מירם לעבדה את בקשתו ולקח דרך תהיה בה תפיסתו דרך כבוד והוא שהוא יעשה כל הפעולות בעני ארצות ועבדי ברוסים ועבדיו וירידו מן הלבנון ימה ומירם יפיוס דוברות בים עד המקום שירצה שלמה שיוליכס שם ושם יכבס כדי שיהיו מוכנים לשלמה לבנותו ובמה שעשה מירם מזה יקח לו שלמה להם ביתו הנה בזה הגיע מירם בהלטה שכר לקיחת הארצות והברוסים מהיער שלו כמה שלא ישיגורו בשם על לקיחתו שכר בו משלמה והוא שכר הבלתו הארצות לים והולכים אל המקום שירצה שלמה. והנה מבאר בשאר דברי הימים. כי זולת זה השכר המכר בזה המקום היה נותן עוד שלמה שכר עבדי מירם: הארבעה עשר הוא להודיע שיש למלך להעביר הגוים ההם התושבים לעשות מלאכה בית ה' ומלאכתו כמו שמכר בחורה והיו לך גוים ועבדו ולא שכר בזה המקום עם מה שהגלים הספור כספר דברי הימים שכבר היו לשלמה מהגרים התושבים שבטים אלק נושא סבל ושמנים אלק תוצג בהר: הרחמשה עשר הוא להודיע שראוי בכל ענין שיהיו בו ממונים רבים בדרך שישתדל שלא ימכר התקון בו ולזה תמצא ששם שלמה ממונים רבים רודים בנות העושים במלאכה והעובדים להסיס הממונים ההם גרים מפני שקדם על המלאכה כי יכבד מאד לישראלים אם יעשו ככה ולזה תמצא ישראלים שהעלה שלמה להם ופלה להם בשבד הענין בנאוסם שלא יכבד מאד עליהם והוא שיהיו חודש לבנותו ושני חודשים בניהם ובזה תמצא שבדרכו בכלולו ביתו וכל המצטרך לו שנים עשר נציבים ויכללוהו כל אחד הדש אחד כמה שלקט מהמס מהחלק מישראל הבאים לגורלו שאם היה זה המנוי לאיש אחד יכבד עליו מאד ויהכר מפני זה התקון כמה שיעשהו: הרשעה עשר הוא להודיע שבנין בית המקדש ראוי שיהיה לשם ה' והוא אמרו בתורה ועשו לי מקדש ר"ל שבעשיתו יעשוהו לשמו יתברך ולזה תמצא שכבר נכסל הרבה בזה הספור זה הענין אמר כי לא יכול לבנות בית לשם ה' והנני אומר לבנות בית לשם ה' ואזכרה הבית לשם ה' אשר בנה המלך שלמה לה' עם לבד דוד לבנות בית לשם ה' והבית אשר בניתי לשמך והיה זה כן כדי להשייר האנשים אל קדושת הבית הזה ואל היראה ממנו מפני היותו קדוש מתהלת ענינו עם שזה יעיר וישייר לעמוד על כבודו בנינו כשהיונו בכל הלוקו ובינו מזה או צו היראה יש בזה להביג הש"י אך אם לא היה בנייתו בזה האופן יסורו אלו האצילות הנפלאות היה לא יתכן שהשלח אל הבתלה למה נעשה זה הבנין לשדך לשם ה' או חו הישר ית' בו להביג כוד לשם ה' ובאותו המציאות מפני שהעשבו לא היה לך"ו אל זה הונח הענין כן ולכן ענין קדושתו כי אם כמו הקדשת הכסף והזהב והזהב והזהב והזהב לה' אשר לא תשול השאלה בה למה היו בתואר כך מלד מה שהם קדש: השבעה עשר הוא מה שהודיע מרוחק עם ההתלה בנין בית המקדש מעת יליאת מירם והנה עמדתו מזה על העת אשר נותן יפתח עד זה הזמן והוא מהה ובמונים בנה והנה שפצו את ישראל יפתח ואזכר ואילון הצולוני ועבדו בן הלל הפרעהוני שלמים ואתה שני והם השבנו אחר זה ארבעים שנה של שעבוד ביד פלכאים ועשרים שנה ששש שממון את ישראל וארבעים שנה של עלי וארבעים שנה של דוד וגו' שנים שכבר עברו למלכות שלמה לא יאחרו כי אם ו' שנים למלכות שאול ולימי שפוט שמואל את כל ישראל. וכבר ידמה כי ממשלת שמואל ושאלו היתה לכל הפחות ו"ג שנה כי עשרים שנה עמד הארון בקרית יערים לכל הפחות וכבר עברו שבע שנים וששה חודשים למלכות דוד ו' הדשים היה ארון ה' בשדה פלשתים ובאחרו יותר מ"ג שנה ממיסת עלי עד מלכות דוד עם שכר אשר שהארץ היה בקרית יערים יותר מעשרים שנה אך אחר שברו עשרים שנים נמו כל ישראל אחר ה' ולזה ידמה לפי מה שהתשוב שרוב שני השעבוד כוללים בכמות שממון ועלי כי בימי שממון היו השלשנים מושלים בישראל כמו שמכר עם והנה נראה כי מבנין הבית הזה ר"ל מהתהלת בנינו עד התהלת בנין בית שני היו גם כן ארבע מאות ושמונים שנה:

השמנה עשר הוא מה שהודיעו מאורו. הבית שבנה לשם ה' כי ממנו נעמוד על כבודו וכלאים מהכמת המלאכות והנה היה ההיכל והוא הקדש וקדש הקדשים עמו בשנים אמה ארבו ורחבו עשרים אמה והנה היה האורך וברוח:

מזבח הנחשת שעשה משה היה מעלה שלמה אלק עלות וספר הקף כי צנצנון נראה ה' אל שלמה וכבר מבאר זה ג"כ מענין בלעם כמו שזכרנו שם כמה שהשתדל להגיע אליו הנבואה שבנה שבעה מזבחות והעלה פר ואיל על כל מזבח וכבר בארנו הסבה בזה בפרשה נח ואולי שלמה מפני רוחק מדרגתו מהנבואה כי היה נער בעת ההוא האורך אל זה המספר הרב מן העולות: השלישי הוא בדעות והוא להודיע כי ה' יקח חכמה על דרך השפעה האלהי בזולת כבודיה ולזה תמצא בשלמה בזה מהש"י שיתן לו לב מבין ונתן לו הש"י החכמה והמדע כמו שמכר ד"ה בקה הספר וזה לאות ויק"ה"י שישע החכמה לאדם כשירצה מולת שיסתדל האדם להקור בדבר דבר ומנה ויקדם לו מהחוש מה שיצטרך לדעות והוא ומזה המקום המבאר שאפשר שיפשו לאדם ידיעות עיונות כהלוס או נבואה וכבר הרחיק זה המפרש דברי הפילוסוף בספר החוש והמחוש ושם בארנו אמות זה הפרש כי הוא מפרשי התורה הנדולים לפי מה שיראה לו: הרביעי הוא להודיע שהשלם לא יבקש החיים והעושר אם לא משני הבגת השלמות האנושי ולזה לא ידאג על המון אלא משני השקד ממנו הבגת השלמות אשר יכול להביג את יהוה יותר ולזאת הסבה תמצא שלא שלח שלמה מהש"י שישאל לו מה יקח לו אלא הבגת השלמות בענין ואל שאל אורך חיים ולא עושר לפי שאינם השוקים כ"ח מפני זה התכלית ואחר שיהיה לו זה התכלית לא יתשוק מהם מאד: הרחמישי הוא במדות הוא להודיע כי מי שאדוניו רוצה ליתן לו מה שישאל אין ראוי לו שיכבד לשאלו אבל ישאל המתעט שיוכל להביג בו מוקפו כי בזה יתראה הארון לתם לו את בקשתו ולזה תמצא שספר כי היה סוב בעיני הש"י כאשר לא שאל שלמה עושר וכבוד וארך חיים ולא נפש חיוניו אבל שאל חכמה וזונה לבנין משפס: הששי הוא במדות והוא להודיע שאשר החירו לו לשאל ויתן לו וזה מניעו שאל ישאל אלא דבר קטון הנה ראוי מפני זה לנותן שלא יקצר מלכת לו הרבה כי אין ראוי שיהיה סוב תבונה פלי למנוע הסוב ממנו אבל ראוי שיוסף לו מוצה ולזה ספר כי משני שיקר בעיני הש"י כשלא שאל אלא שיהיה לב מבין לו לעשות משפט ולא שאל דברים אחרים הנה נתן לו מה ששאל ביותר שלם שבפנים עד שכבר היה חכם מכל האדם ונתן לו עם זה מה שלא שאל העושר והכבוד וארך החיים אם ילך בדרכי השם יתברך: השביעי הוא להודיע שראוי לשמה על הסובה שיעד השם עליה כי לא דבר ולא יקיימנה ולזה ראוי לתת תורה של הייעוד לשם יתברך קודם בא הסובה ולזה ספר שכבר בא שלמה אחר ההלוס של נבואה לירושלם לפני ארון ברית ה' והעלה עלות ועשה משקה לכל עבדיו ושריו: הרשמיני הוא במדות והוא להודיע שהוא ראוי לשופט שיסתכם בהחלטות לעמוד על אמתת הדברים אשר היה בהם פניה בין אים לרעהו הדברים רחוקים שיוצאו לעמוד על זה מולת שירגשו בעלי הרוב שאלו הדברים יעמדו על אמתתו זה כמו שנתראה כמה זכר משני האמות בעלו הרוב המלך ואם אמרת בני התי ובקד המת וזאת אמרת בני התי ובקד המת שאמר המלך גברו את הילד התי לפנים ומזה הענין עמד על אמתת הדבר כי אשר אינה אתו לא תחוס אם יגדורוהו לפנים זה מן ההחלטות הטובות שראוי שיעשו אותן השופטים הישרים לפי חכמתם כי לא יספיק להם שיתנהגו בזה לפי החלטה לפניהם אבל ראוי שיעמיקו לעמוד על האמת כדי שישפוט לפי האמת לא לפי הנאמר לפניהם לבד שאם היה שופט שלמה מזה הדג הנה היה ראוי לו שיאמר שישאר הילד התי לאלה המוחזק בו ולא ילא מתחה ידו שבעור זאת הענינה המופשט מהעדות והנה יעם מזה תועלת עוד בדברים המדיניים כי המון העם שכיראו עולם תחבולות השופט לעמוד על אמתת הדברים ייראו מעשות דבר בלתי ראוי בראותם כי כל דבר לא יחד ממנו ויהיה זה סבה אל שישלם האדק והיושר במדינה: הרשמיני הוא להודיע שהש"ג ששמש בכהונה גדולה לא תביר הגדולה ממנו כל ימיו ר"ל שיהיה כל ימיו במדרגת כ"ג א"ע"פ שיש שם בתן גדול אחר ולזה אמר לדוק ואצטר כהנים א"ע"פ שגדש אצטר מהיות בתן לה' כמו שקדם: העשירי הוא להודיע שיש למלך להעלות מם על עמו לכלכל אותו וביתו ולזה ספר שכבר היה לשלמה שיהיה עם ברים ממונים על כל ישראל היה תחת מניו כל אחד מהם חלק מה מישראל וכל אחד מהם היה מכלכל את המלך ואת ביתו חדש אחד לכל המצטרך לא יעדרו דבר וגם השעורים והתנן היו מציאים לסוכים ולרכש עם רכוס ורבו המצטרך לבית המלך לכלכל אותו ובזה למדנו מזה הספור שיש למלך לקחת בדרך מס מישראל אנשים לזרך בנין בית הש"י וביתו ולזה ספר שכבר העלה שלמה מס מישראל שלשים אלק ושלמה לבנונה וכבר מבאר זה ג"כ מדברי שמואל בהודיעו את משפט המלוכה: והעשירי עשר הוא לפרסם שכבר קיים הש"י מה שיעד להנה לישראל מכל איביהם אלא ספר שכבר יעב יהודה וישראל לבמה איש תחת גפנו ותאנחו כל ימי שלמה ולזאת הסבה ברך שלמה הש"י אשר נתן מנוחה לעמו ישראל בכל אשר דבר:

השנים עשר הוא לפרסם עולם הכבוד והעושר והחכמה שיהיה לשלמה כאשר ייעד לו הש"י עד שכבר היה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים שהיו בלם עובדים את שלמה ומנישים לו מנתח כל ימי חייו עד שכבר היה משקל הזהב האל לשלמה בשנה אחת עם מאות ככר וששים לבד מאלו התרים ומכבר הרבולים וכל מלכי הערב ופנתו הארץ וכל הארץ היו מבקשים את שני שלמה לשמוע את חכמתו אשר נתן אלהים לבלבו והמה מציאים איש מנתחו כלי כסף וכלי זהב וקנינים אחרים מדי שנה בשנה עם מוצא הסוכים אשר היה לשלמה מומרים וכן לבל מלכי ההתים ולכל מלכי ארם והיה עשרו כ"ב עד שלא נחשב כסף בימי שלמה למאומה והיה מגיע מעולם חכמתו עד שכבר חכם מכל האדם ורבר דבור עבדי על כל מניי האומים מהגדול ועד הקטן בהדרגה ועל כל מניי ב"ח בהדרגה

דק

מלכים א יא

רשי

אפרים היה: (לו) ניר. משלה וניר נשון עול: (לט) אך לא כל הימים. כי לימות המשיח תשוב המלוכה אליו. ובסדר עולם מצאתי ואעשה את זרע דוד למשן זרתי. כנגד שלשים ושש שנה שנתחנן שלמה את בת פרעה שנשאה בשנה הרביעית למלכו וכנגדו נגזרה גזירה על מלכות בית דוד

למען היות ניר לדוד עבדי. ניר צהר"ק כמו למשיחי וי"ח מלכו ותרבות אונקלוס ונירס ומלכו: הכ"ף רפה וכן אשר אנכי מעוז בפרשת ואתחנן: (לט) ואעשה את זרע דוד. האלף נחה והעני הוא שלל תחזור להם מלכות על ישראל ולא טבל לפרש ענוי אחר כי כל המלכים הטובים מורע דוד היו בטוב ובשלוה: למשן זרתי. מה שעשה שלמה. ובסדר עולם למשן זרתי למשן ל"ו שנה שנתחנן שלמה בבת פרעה כי בשנה הרביעית למלכו נשאה והגזירה נגזרה למלכות בית דוד לחלק מלכות בית דוד ל"ו שנה ובסוף ל"ו שנה תחזור המלכות ליושנה לפיכך אמר אך לא כל הימים ובימי אסא היתה עמידה לחזור אלא שקלקל אסא שנאמר בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשאל וגו'. ולא היה אלא בשנת י"ז לאסא אלא ל"ו למלכות שלמה שעתידה לחזור אלא לפי שקלקל ושטען על מלך ארם לא חזרה: אך לא כל הימים. עתידה לחזור לימות המשיח בימי מלך המשיח שנאמר ועשיתם לינין אחד ואמר ומלך אחד יהיה לכלם ואומר ועבדי דוד מלך עליכם מכאן תשובה לאומרים שזו אנו מלכין ימי מלך המשיח כי לא יהיה והנה הנביא אומר אך לא כל הימים ומשנחלקה מלכות בית דוד בימי רחבעם לא חזרה עוד כי כל הימים היו לשתי ממלכות עד הגלות ובשוב הגלות מכלל לא שבו השבטים אלא גלות ככל שהוא יהודה ובנימין: (מ) אל שישק מלך מצרים. פרעה הותן שלמה מת וקם מלך אחר ששמו שישק ולא היה אוהב שלמה לפיכך ברח ירבעם אליו: (מא) על ספר דברי שלמה. בספרים שהזכר בחכמתו לא נמצאו היום אצלנו וגם בג' הגמטריאס אצלנו משלי שיר השירים וקהלת ומה שאמר על ספר ולא אמר על ספרי כי לכל דבר צענינו חזר ספר שלמה שיר השירים בולדותו משלי בנחורו קהלת בזקנתו ומהס אחרו כי קרוב למיתתו שרתה עליו רוה"ק וחזר שלמה ספרים אלה:

ליתלק ורלווי היתה המלוכה לחזור בימי אסא בשנת שש עשרה למלכו אלא שקלקל לשלות שחד למלך ארם ולא סמך על הקב"ה והוא שנאמר בדברי הימים (ב ט"ו י) בשנת שלשים ושש למלכות אסא בנה בעשאל את הרמה ואל"ף שהרי אסא קבר את בעשאל בשנת ד"ו למלכותו אלא ט"ו שנה שלו הוא קורא שלשים ושש שהן סוף שלשים ושש לחלוקת המלכות והגיד הכתוב שבאותה שנה קילקל אסא אך לא כל הימים אלא ל"ו שנה קטני

שקמין: לו וקבריה אתן
שבמא חד גריר? קמין
מקבו לדוד עבדי פר יומיא
קדמי בירושלם ברתא
דאתרעית
שבנתי תמן: לו ויתך
אקריב ותמרוך בכל
דלעא נפשך ותחי מלכא
על ישראל: לה ויהי אם
תקביר? מימרי ית כל
באפקודיך ותתקף בקר
אורימן דתקנן קדמי ותעביר
דכשר פלעני דמטר קמי
ויקבירי מלא בעבד דוד
עבדי ויהי מימרי בסעודה
באקים קך מלכו בומיא
מלא דקנימית דדוד ואתן
קך ית ישראל: לה ואעני
ית זרעא דדוד גריר דא
גרם לא בדימא: מ ובקעא
שלמה דמקטרי ית ירבעם
וקם ירבעם ועבד למצרים
קות שישק מלכא דמצרים
והיה במצרים עד דמות
שלמה: מא וישאר פתגמי
שלמה וכל די עבד
וחובמתייה הקא אינון
פתיבין עד ספרא פתגמי
שלמה: ס ויוכיא דמך
שלמה בירושלם עד פר
ישראל ארבעין שנין:
מ' וישבי שלמה עם אבדתו ואתקבר בקריתא דדוד ויבן קברתו ויתחזרה:

רלבג
בשלמה החדשה אשר עליו ויקרעה י"ב קרעים והודיע לו כי מלך ימלוך על עשרת השבטים אחרי מות שלמה וען אשר הניח בני ביתו לעבוד ע"ל אך לא יקח דבר ממלכותו בחייו למשן דוד עבד ס' אשר שמו מצוותיו ומקוטיו ולזאת הסבה ג"כ לא יסיר הממלכה לגמרי מורע שלמה כמו שקדם והודיעו שאל ישמר מצות הש"י וחקוטיו ויבנה לו בית קיים זמן ארוך וזוה יענה זרע דוד בזה האופן שלא תהיה להם כל המלוכה אך לא יענה זרעו כל הימים כי עוד תשוב כל המלוכה לזרע דוד ולפי שלא שבה המלוכה כלה לזרע דוד בימי בית ראשון ולא בימי שני וזה הנה זה ראיה שגד ישוב המלכות בכללו לזרע דוד וזה יהיה בימי מלך המשיח ואחריו לא תסור ממנו המלוכה כמו שנתבאר בחקמותו מספר דניאל: (מ) עוד ספר של מה שאמר ירבעם כנגד שלמה רצה שלמה להמיתו והוצרך לכרוח אל שבהטו בצארו בזה המקום:
ואולם התועלות המגיעים ממנו הנה. התועלת הראשון הוא להודיע שאין הכונה בקרבות הכובדה וההקטרה אך הכונה בהם הוא מה שיעידו הנחלה כמו שנזכר בתורה כדי שיתשדו לעבודת הש"י מפני מה שעליו יעבדוהו בזה האופן ולפי שהעבודה הזאת הנעשית בצמות אינה מכוונת מצד פעולתו זאת מכוונת וכבר יתבאר זה באמרונו ואהב מנזח להבעת הנבואה וכ"ש כשהפליגו ברבויים ולזה תמצא בספר כי בצענן שהיתה בו הכמה הגדולה ולזה היה בו

מזרים עד מות שלמה. הנה זה הוא בצור הדברים הצריכים אל בצור במה שבהטו בצארו בזה המקום:
ואולם התועלות המגיעים ממנו הנה. התועלת הראשון הוא להודיע שאין הכונה בקרבות הכובדה וההקטרה אך הכונה בהם הוא מה שיעידו הנחלה כמו שנזכר בתורה כדי שיתשדו לעבודת הש"י מפני מה שעליו יעבדוהו בזה האופן ולפי שהעבודה הזאת הנעשית בצמות אינה מכוונת מצד פעולתו זאת מכוונת וכבר יתבאר זה באמרונו ואהב מנזח להבעת הנבואה וכ"ש כשהפליגו ברבויים ולזה תמצא בספר כי בצענן שהיתה בו הכמה הגדולה ולזה היה בו

עליו מכודות המצולות אשר יעמדו עליו המיוחדים לזאת העבודה המתבוננים בה בצורך הזמן ולזה לא יקובל בזה תועלת אלא כשעשה על ידי הכהנים אלא שהוטבע בו מהעבודות הנעשות לאלהים אחרים וחסבו שלא יהיה הש"י לזה אל המנוסה ואל הנחלה כמו שנזכר בתורה כדי שיתשדו לעבודת הש"י מפני מה שעליו יעבדוהו בזה האופן ולפי שהעבודה הזאת הנעשית בצמות אינה מכוונת מצד פעולתו זאת מכוונת וכבר יתבאר זה באמרונו ואהב מנזח להבעת הנבואה וכ"ש כשהפליגו ברבויים ולזה תמצא בספר כי בצענן שהיתה בו הכמה הגדולה ולזה היה בו

מצודת ציון

מזרים עד מות שלמה. הנה זה הוא בצור הדברים הצריכים אל בצור במה שבהטו בצארו בזה המקום:
ואולם התועלות המגיעים ממנו הנה. התועלת הראשון הוא להודיע שאין הכונה בקרבות הכובדה וההקטרה אך הכונה בהם הוא מה שיעידו הנחלה כמו שנזכר בתורה כדי שיתשדו לעבודת הש"י מפני מה שעליו יעבדוהו בזה האופן ולפי שהעבודה הזאת הנעשית בצמות אינה מכוונת מצד פעולתו זאת מכוונת וכבר יתבאר זה באמרונו ואהב מנזח להבעת הנבואה וכ"ש כשהפליגו ברבויים ולזה תמצא בספר כי בצענן שהיתה בו הכמה הגדולה ולזה היה בו

מצודת דוד

באשר הוא עשה: (לו) ניר. ר"ל מלך מובל וכה"ל ערכתי ניר למשיחי (חלום קל"ב) ויקרא המלך כן על שם שמשפיע ומאיר ובלאו נראה אור: לדוד עבדי. לזהו על מלכות המצויימת: (לט) ואעשה. במה שאקח מידם עשה השבטים: למשן זרתי. נחמה ירבעם להרים יד במלך: אל שישק. לא זרע עשאל שלמה במו: (שא) ולא אשר עשה. מלכד מעשיו המזכרים פה: על ספר וט'. ספר מיוחד הים לסם

יב: (לו) ניר. כמו נר: (לט) ואעשה. מחקים כמו ונאמן. יהיה (ט"ז ז): (לט) ואעשה. מזמן מרעו מלך מובל: (לו) בכל אשר האוה נפשו. ר"ל למשול ממשל רב: (לט) בית נאמן. בית מלכות המצויימת: (לט) ואעשה. במה שאקח מידם עשה השבטים: למשן זרתי. נחמה ירבעם להרים יד במלך: אל שישק. לא זרע עשאל שלמה במו: (שא) ולא אשר עשה. מלכד מעשיו המזכרים פה: על ספר וט'. ספר מיוחד הים לסם

לירושלם והיה רחבה להאסף שם העם מענין קראו אחריך מלוא שהוא ענין אסיפה ושלמה בנה אותו המקום כי הורגך לו כשנבנה בית לכת פרעה ואף על פי כן חן הנראה לא היה טוב בעיני העם מה שעשה שלמה והיו יריאים ממנו לאמר כך וכך עשה שלמה וזה ירבעם גבה לבו והעיו את פניו ואמר שלמה בנה את המלוא כלומר ראו רעה שעשה ועוד שאמר שלמה ולא אמר המלך וזה היה מרד במלך ועוד אמר סגר את פתך דוד אצו פירשו בו כי דוד עשה פרץ בחומת ציון שאם ימרדו בו ישראל יצאו ויצרתי משם כלא דעתם כמו שהוא מנהג היום במלכי ישמעאל שיעשו פרץ במצודתם שאם יקומו על המלך בני העיר שיכרח משם ויקראו שמו ער הבגד ושלמה סגר אותו הפרץ ואמר ירבעם ראו גבהות לבו שסגר הפרץ כלומר שהוא בועט שאינו ירא ממרד וכדברי ר"ל מפני מה וכה ירבעם למלכות מפני שהוכיח את שלמה ומפני מה נענש מפני שהוכיחו צדיקים אמר לו דוד אביך פרץ פרעות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל ואכה גדרת אותם כדי לעשות אנגריא לכת פרעה ואמר ר"ל מאי זה הדבר אשר הרים יד במלך שחלץ תפליו בפניו: (כט) השילוני. מן שילה היה ואמר מן שילה שילוני מן גלב גילוני: והוא מתכסה. או אחיה או ירבעם אין לו הכרע וכן כדברי ר"ל רב ולוי חד אמר שמתלו של אחיה וחד אמר שמתלו של ירבעם אמר ר' שמואל מסתבר כמאן דאמר של אחיה סכן דרך של צדיק: להיות קורעים בחלוקת של בית דוד: (לג) והשבע האחד. יהודה ובנימין חושב לשבע אחד בעבור שהיו מיוחדים בנחלה ובירושלם: (לג) אשר עזבוני. שלמה וציוו והטועים אחריהם: (לד) ולא אקח את כל הממלכ'. שום דבר מן הממלכה לא אקח מידו וכן לא תעשה כל מלאכה כל חלב וכל דם לא תאכלו

יהי בעת ההיא ג' בקריאה וסימ' במסר בסדר וירא: עבדי דוד ה' בקריאה וסי' והשבע האחד יהיה לו. ואקרא את הממלכה. והקפוטו עליהם רעה. ואני ה' אהיה ועבדי דוד בלך עליהם. ובל שמואל דכו' במ"א דוד עבדי ועתה עשו: חקתי מ' הם' ובל אורחא דכו' במ"א וסי' נמסר בסדר תולדות: לדוד ה' מלאים וסימ' נמסר לעיל בהאי סיפרא והאי סימן: לשמור ה' מלאים בקריאה וסי' בא אל פילגשי אביך. והיה אם תשמע דירבעם. אך יתן לך ה' שכל ובינה. ולשלמה בני תן. והיו בצאת הבהנים מן. ויעמוד המלך על עמדי דר"ח. עת לשמור ועת לאבד. לשמור על אחיהם:

כח ונברא ירבעם גבר חיקא והוא שלמה ית עירומא ארי עביר עבדמא הוא ופניו יתיה לכל במקי מסין דבית יוסף: כט והיה בעירינא ההיא וירבעם נפק מירושלם ואשפח יתיה אחיה שזונאה נביאה באורחא והוא מתפסי בכסותא חדתא והריוחון אינון בקחוריהון פתקא: ואחד אחיה בכסותא חדתא די עלותי וקדיקה לתרין עטר סדקין: ואמר לירבעם סב קך עקרא סדקין ארי כדנן אמר יי אלהא דישראל הא אנא בעדי ית מקכותא מידא דשלמה ואתן קך ית עקרי שבטין: לב ושבטא חד יהי גיה גדיק דוד עבדי וברדי ירושלים קרתא דאתרעיתי בה מפל שבטא דישראל: לב חקך דשבקו פולחני וסגידו דעשתותרת מענות צדונאי וקמבוש מענות מואבאי וקמלכום מענות בני עמון וקא חליבו באורחון דתקנן קרמי דמעבד דבשר קדמי וקמי תיני פדוד אבותי: לה וקא אסב ית פל מקכותא מיגיה ארי מלכא אשויגיה פל יומי זיותי גדיק דוד עבדי וקאסב מקכותא בעיר גריה ואקנה לך ית עקרא

כח והאיש ירבעם גבור חיל וירא שלמה את הנער פיעשה מאכא הוא ויפקד אותו לכל יוסף: כט ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלם וימנא אתו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתפסל בשלמה חדשה ושניהם לבדם בשדה: ל ויתפש אחיה בשלמה החדשה אשר עליו ויקרעה שנים עשר קרעים: לא ויאמר לירבעם קחי לך עשרה קרעים כי כה אמר יהוה אלהי ישראל הנני קרע את הממלכה מיד שלמה ונתתי לך את עשרה השבטים: לב והשבט האחד יהיה לדו למען עבדי דוד ולמען ירושלים העיר אשר בחרתי בה מפל שבטי ישראל: לג יען ואשר עזבוני וישתחוו לעשתות אלהי צדנין וכמוש אלהי מואב ולמלכום אלהי בני עמון ולא תלכו בדרך לעשות תישר בעיני וחקתי ומשפטי פדוד אביו: דו ולא אקח את כל הממלכה מידו פי ו נשיא אשתנו כל ימי חייו למען דוד עבדי אשר בחרתי אתו אשר שמר מצותי וחקתי: לה וקחתי הממלכה מיד בני ונתתיה לך את עשרת השבטים:

ואתה גדרת אותה לעשות אנגריא לכת פרעה להושיב שם עבדים ומשרתים: (כח) וירא שלמה את הנער. קודם לכן כי עושה מלאכה הוא. מהיר במלכותו חריו: לכל סבל בית יוסף. לכל מסקי מוסין דבית יוסף מכה ואפרים לפי שמשבת אפרים רלבג

לפניו לפניו דברי רבותיהם כן נראה זה בעיני וכבר פירשו בו שכבר הניח שם מקום פרוץ שיוכל לנרוח ממנו אם ימרדו בו ישראל ובאילו אמר ששלמה לגובה לבו לא ירא שימרדו בו ישראל. והנה בזה חסא ירבעם לשלמה בשני חדרין האחד מפני שגבה על מעשיו והוכיחו עליהם והשנית שלא חלק לו כבוד אך קראו בשמו ואמר שלמה בנה את המלוא וכן קרא דוד בשמו ולא קרא אחד מהם מלך: (כח) והנה ספר כי האיש ירבעם היה גבור חיל וירא שלמה את הנער כי היה רב פעלים והיה רזיו במלכותו אשר מנהגו ומונה אותו מפני זה לקנן המם שטובלים עליהם כל בית יוסף והם מנשה ואפרים ובעת ההוא אחר שמנה המלך על זה הפקידות חקף שאל ירבעם מירושלם ללכת לקנן המסים שהפקד עליהם מנאחו אחיה השילוני כדרך והיה אחיה השילוני מתכסה בשלמה חדשה והיו שניהם לבדם בשדה ובאשר ראה אחיה פה ופה כי אין שם איש יראה מעשיהם שיוכל להגיד למלך שלמה או הפש בשלמה תולדות אהרן ויסי בעת ההיא. פנהדין קב:

מצודת דוד

מעשיו בצדקו ואמר שלמה בנה את המלוא ודוד הלא הניחו פניו להאסף בו לעם האזכר: סגר וכו'. ר"ל מאז היתה פרוצה חומת עיר דוד ללא ולבוא בה לא המלך להניח אליו דברי רבותיהם והנה שלמה סגר הפרצה כאלו אינו חושב לשנות משפט העם: כאשר מנהג יוצא מירושלים ללכת לגבות המס: והוא. על אחיה השילוני חחר: ושניהם לבדם. ולא היה שם מי לגלות הדבר אשר יעשה: (כט) שנים עשר קרעים. ר"ל י"ב החיכות או קרעים ממש וי"ג קרעים ים י"ג החיכות ונסן לירבעם י"א והיכות ובהם עשרה קרעים לרמוז על עשרה שבטים ובידו נבאר צ' החיכות ובהם קרע אחד לרמוז ששבע יהודה יבאר למלכות בית דוד ושבע בנימין נכלל בשבע יהודה והיו ספלים להם והלויים הלא יסבו בין כל שבטי ישראל ולא יתבטו כלל: (ל) קח לך וכו'. להיות לאות ולסימן: (לג) אשר עזבוני. ר"ל היות אה שבו לעזוב אותו ולהשתחות לע"ג: ולא הלכו כדרכי. לא לימד אותן ללכת כדרכי וכו' כאשר עשה דוד אצו: (לד) את כל הממלכה. ר"ל שום דבר מן הממלכה לא אקח מידו ודוגמתו לא תעשה כל מלאכה (שמות כ') ור"ל שום מלאכה: כי פשוט אשחטו. כל ימיו אשים אותו לנשוי על כל ישראל

יואב שר הצבא . דרשו בו מפני מה נאמרה שכיבה כדוד ומיתה ביואב הוא שכיבה היא מיתה אלא דוד שמת על מנתו כקוב בו שכיבה יואב שנהרג כתוב בו מיתה דוד שירשו בניו את מקומו נאמר בו שכיבה יואב שלא ירשו בניו את מקומו נאמרה בו מיתה : שלחני . אמר לפרעה שישלחני כי חסד כיון שמתו דוד ויואב ושלמה נער ואין איש מלחמה חשב להרע לישראל ובעודו במצרים לא היה יכול להרע להם שהרי בת פרעה היתה לשלמה לאשה וינא ממצרים ולא עלתה מהשבתו בידו כי כל ימי שלמה אין שטן ואין פגע רע עד עת זקנתו ואז היה שטן לישראל זה הדד ורון גם כן : (כג) ויקם אלהים לו שטן . לשלמה כלומר עוד הקים לו שטן אחרי את רון אשר ברח גם כן מאת הדדעור בהכות דוד אותו כמו שכתוב בספר שמואל ואומר כי אז ברח מאת אדוניו רון זה ויקבץ אנשים ויהי שר גדוד ובשמעו זה כי הדד שב לארצו כדי להרע לישראל הלך הוא ג"כ עם אנשיו דמשק והללחיה שם עד שחלבו הוא ואנשיו בדמשק ואח"כ גבר עוד ומלך הוא על כל ארס כי דמשק מארס היה ומתחילה לא התגבר על אנשיו שבאו עמו והגויס להיות שליטים על העיר עמו עד שהתחזק הוא במלוכה ומלך הוא לבדו על ארס והרע לישראל : (כה) כל ימי שלמה מעת שקם לשטן היה לשטן כל ימי שלמה לישראל אבל לא טול לפרש כל ימי שלמה מעת שמלך שלמה שהרי כתוב וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת פגפו ותחת תאנתו כל ימי שלמה ואומר אין שטן ואין פגע רע אלא לעת זקנת שלמה קמו אלה השטנים מעת שנטה לבדו מעם ה' ואחר שקמו היו לשטן לישראל כל ימי שלמה עד שמת שלמה כדי שינחם על החטא וכיר כי בעוד שהיה אוהב את ה' אין שטן ואין פגע רע וכיון שחטא קמו השטנים : ואת הרעה אשר הדד . מתחברת רעתו עם הרעה אשר עשה הדד לישראל : ויקן בישראל . ויקן זה פעל יואב וקרגומו ומרד בישראל ואפשר שהוא פעל עומד חזריו כלומר קן בנס ומאם אותם בהיותו בשלום עמם : (כו) וירבעם בן נבט . אמרו דרש הוא נבט הוא מוכה הוא שבע בן בכרי והנה שבע בן בכרי משבט בנימין ונבט משבט אפרים : משבט אפרים : וירם יד במלך . מרד בו שדר בו ולא ירא ממנו וכבר הפקיד אותו שלמה לכל סבל בית ישראל ובעת ההוא קודם שהיה יד במלך מלא אותו אחיה ראהו רזיו במלכותו ובעת ההוא קודם שהיה יד במלך מלא אותו אחיה השילוני ובשרהו במלכותו על כן על הפקידות שהיה לו מתחילה ועל שזרת המלכות שאמר לו אחיה גבה לבו ודבר מה שדר בשלמה ושלמה כאשר הוגד לו בקס להמיתו וברח למצרים כן הוא סדר הענין הזה אבל בין וירם יד במלך ובין ויקס שלמה להמית את וירבעם הושמו הדברים למה גבה לבו להרים יד במלך : (כז) שלמה בנה את המלוא . המלוא היה מקום בעיר ירושלים למורשלים

שכיבה כי אם מיתה : (כג) ויקם אלהים לו שטן . לשלמה חזי הוא שאמר נתן הנביא לדוד (שמואל ב' ז' י"ד) אשר בבעשותו והוכחתיו בשבט אנשים : (כה) ואת הרעה אשר הדד . עם הרעה שעל ידי הדד היתה גם זו של רון : (כו) וירם יד במלך . הוכיחו בדברים : (כז) וזה הדבר . אשר הוכיחו עליו : שלמה בנה את המלוא . ובבנין זה כבר את פרץ עיר דוד שהיה הפרץ אחורי המלוא אמר לו אחיך פרץ פרצות בחומה ליכנס בו עולי רגלים ואתה

ויואב שר הצבא ויאמר הדר אר פרעה שלחני ואקד אל ארצי :

כי יק מעלי כב ויאמר לו פרעה כי מהיאתה חסר עמי והנה מבקש ללקח את ארצי ויאמר ולא פי שיקחתי שלחני : כי ויקם אלהים לו שטן את רון אשר ברח מאת הדדעור מלך צובה אדניו : כי ויקבץ עקיו אנשים ויהי שר גדוד בחרג דוד אתם וילכו בדמשק וישבו בה וימלכו בדמשק : כה ויהי שטן לישראל פרימי שלמה ואת הרעה אשר הדד ויקן בישראל וימלך עירבם : כי וירבעם בן נבט אפרתי מן הצודה ושם אמו צורעה אשה אלמנה עבר לשלמה וירם יד במלך : כי וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה בנה את המלוא סגר את פרץ עיר דוד אביו :

שכיב דוד עם אבנתוהי וארי מית יואב רב חיץ ויאמר הדד לפרעה שלחני ויאקד לארצי : כי ויאמר ליה פרעה ארי מא את חסר עמי דאת געי דמיוול לארעד ויאמר לא ארי שיקחתי שלחני : כי ויאקם יי ליה סמן ית רון בר אלדע בערק מן קדם הדדעור מקרא דצובה רבוגיה : כי וקנש עדהי נגרין ותיה רב משריתא פד קמיד דוד ותחון ואזני לדמשק ויתיבו בה ומכבו בדמשק : כה ותיה סמן דמשק פד ימי שלמה וית בישתא העבר הדד וקריד בישראל וקמד על ארס : כי וירבעם בר נבט אפרתי מן צודה ושם אמייה צורעה ואתתא ארמקתא עבדא לשלמה ויארם ידא במקרא : כי ורין פתגמא בארם ידא במלכא שלמה בנא ית מקיאת אחר ית תרעתא קרתא דדוד אבוי :

ויאמר לו פרעה ב' דסמיכו וסיכו ויאמר לו פרעה לך מעלי . כי מה אתה חסר : ויקם ב' בקריאה וסי' ויקם כושה את המושכן ב' בסבוק . ויקם את החצר סביב למושכן ולסובח . ויקם ה' שפטים ויעקו בני ישראל דיתניאל . וחברו דאחור בן גרא . ויקם את העמדים לאולם ג' בסבוק דשלמה . ויקם ה' את רברו אשר דבר . וחברו דר"ה . ויקם את העמדים על דר"ה . ויקם את רברו אשר דבר עלינו דרניאל . ויעלני סבור שאין סמיט היון . ויקם ערות בעיקב : אפרתי ג' בקריאה וסי' בן תחו בן צוף אפרתי . ודוד בן איש . וירבעם בן נבט אפרתי :

רלבג

וארץ נתן לו . ר"ל שנתן לו ערים ויהי מושל עליהם : (כא) ויאמר אל כרעה שלמי ואלך אל ארצי . ידמה כי חשב הדד להגקס מישראל בראותו כי מחו גבורהס המלחמות במלחמה ועם כל זה לא יוכל בעת שהיה שלמה הולך בדרכי ה' כדוד אביו אך לעת זקנתו שנמצא בו זה החטא אז היה הדד שטן לשלמה ולישראל ואע"פ שכתוב וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת פגפו ותחת תאנתו מן ועד באר שבע כל ימי שלמה הנה הרצון בו רוב ימי שלמה והוא עד עת זקנתו כי כמו זה תמצא מלת כל בדברי הנביאים אמר וישכימו בבקר והנה כלס פגרים מתים והנה מה שאמר בזה המקום ויהי שטן לישראל כל ימי שלמה ר"ל כל ימי שלמה הנשארים מעת זקנתו אשר עבדו נשוי אלהים אחרים : (כה) ויקן בישראל . ר"ל שהיה קץ ומאם בישראל או יהיה הרצון בו שהיה במלכותו לבו בעבור ישראל בשלם ויכול לעשות כל רצונו מהם כי היה רצונו להשתיתם ארס ויכול לתמיד כל ענינו נשאות לעשות להם על הרע כשיפלו בידו ובחוב השתדלותו להרע לישראל מלך על ארס ובכז שימדרהו במלך שלמה כי קודם זה היו ארס נושאי מנחה לשלמה ולדוד כמו שזכר בספר שמואל וידמה שכל המלכים שהיו בארס אחר זה היו ממנו ולזה תמצא שהיה שם מלך ארס בימי אחאב בן הדד והיו ויחסים אותו לאביו וכן נקראה שמו מפני פגוס מדרגת הדד אלס : (כו) וירבעם בן נבט אפרתי . ר"ל שהוא משבט אפרים : עבד לשלמה וירם יד במלך . ר"ל כי מפני שחמו שלמה מעבדו ושדיו גבה לבו עד שבער הרים יד במלך כאילו היתה מעלתו למעלה ממדרגת המלך וואת ההרמת יד היתה מה שלקה לבו לנגות מעשיו ולהוכיחו עליהם כמו שיספר אחר זה והנה אחר זה יספר בחייה מניו שחמו שלמה וכבה אחרת לגובה לבו ספר זה ספר מה היא הרמת ידו והוא שהוא אמ' מגנה אותו ראו מה עשה הנה שלמה בנה את המלוא אשר לא רצה לבטתו דוד אביו למען יהיה בו תועלת להאסף שם ישראל ועולי רגלים ועוד עשה דבר מגונה אחר סגר את פרץ דוד אביו שהיה שם מקום היתה החומה בו פרוכה כדי שיוכלו ישראל לבא אל המלך כשיצטו להגשו

מצודת דוד

(כג) כי מה אהיה . ר"ל ובי מה אהיה חסר . ביהוקר עמי פסמים ומדע הכסף ללכה אל ארצי : (כד) בהרוג . בעת שהרג דוד היל הדדעור ברה אז רצון וקבץ

(כג) כי מה אהיה : (כד) בהרוג . בעת שהרג דוד היל הדדעור ברה אז רצון וקבץ הכסף דוד לניכוס בהרס כמ"ש ב"ב : וימלך . ומלך הוא בארס ולא נתיב מלך משהלל : כי יקס . מניי אפרים : וירם יד . מרד בו בעוד היה עבד לו : (כז) וזה הדבר . מכוני

מצודת ציון

הפדרת היונק מגדי אמו ביום הנמל (בכאבות כא) : (כד) גדוד . הול אנשים : (כה) ויקן . מלך

מלכותי : (טו) והי צהיות דוד את אדום . או ויברח דוד מפני דוד ויואלץ לקבר את החללים . שקברו להרוגים של אדום הוא שנאמר שם בספר (שמואל ב' ח' יג) ויעש דוד שם בשבוע מהכות את אדום שהיו הכל מקלסין אותו איש חסיד שקובר את הרוגיו וכן הוא אומר לשם וי"ת לקבר את החללים לחלא ית קטיליא לקחת את חליצתם : (יח) ולחס אמר לו . אמר למשרתיו כך וכך להס קטו לו לויס : (עט) הגבירה . המלכה : (כא) כי שכב דוד . שמה שמת יותת עמנו כאמרה דוד שכבה ויאלץ שנהרג כאמרה זו מיחה . ד"א דוד שהיה בן הגון ממלא מקומו נאמר בו שכבה ויאלץ שלא הניח בן הגון ממלא מקומו ל"ו כאמרה זו שכבה

יג רב את הממלכה לא אקדע
שבט אחד אתן לבנה למען דוד
עבדי ולמען ירושלם אשר פחרתי :
יד ויקם יהוה שמון לשלמה
את הנד האדמי מורע המלך הוא
באדום : טו ויהי בהיות דוד את אדום
בעלות יואב שר הצבא לקבר
את החללים ויד פרז וכו' באדום :

יג רב את הממלכה לא אקדע
שבט אחד אתן לבנה למען דוד
עבדי ולמען ירושלם אשר פחרתי :
יד ויקם יהוה שמון לשלמה
את הנד האדמי מורע המלך הוא
באדום : טו ויהי בהיות דוד את אדום
בעלות יואב שר הצבא לקבר
את החללים ויד פרז וכו' באדום :
טז פייששת חדשים וישבשש יואב
וכר ישראל עדי הכרית כל וכו'
באדום : יז ויברח אדר הוא ואנשים
אדמיים מעבדי אביו אתו לבוא
מצרים והד נער קמון : יח ויקמו
ממדן ויבאו פארן ויקחו אנשים
עמם מפארן ויבאו מצרים אל פרעה
מלך מצרים ויתקדו בית וקדם אמר
לו וארץ נתן לו : יט וימצא הדד חן
בעיני פרעה מאד ויתן לו אשה את
אתות אשתו אחות תחפנים הנבירה :
כ ותקד לו אחות תחפנים את גנת
בגו ותגמקהו תחפנים בתוך בית
פרעה והי גנת בית פרעה בתוך
בני פרעה : כא והד שמע במצרים
פיישכב דוד עסי אבתיו וכי ימת
פרעה ותה גנובת בבית פרעה בגו בגי פרעה :

אחי השילוני : (יג) שבט אחד . כי בנימין לפי שהיה חלקו עם יהודה בירושלם בן שניהם נחשבים לשבט אחד : (יד) ויקס ה' שטן . זה היה לעת זקנת שלמה כאשר נטה לבנו מעם ה' : הוא באלום . מורע המלך שהיה באלום או הוא אומר זה על הדד : (טו) צהיות דוד את אדום . זה עתה כי ברח דוד ויהי נער קטן בדברו וברח מארצו עם אנשים אדומיים כשהכה ויאלץ את כל זכר באלום וכאשר שמע כי מתו דוד ויאלץ חשב להקס מישראל ומה שספר מענין אשמו שהיתה אחות הנביא וכו' שהיה גמול כחוק בני פרע' כל זה אמר להידיע כי כל כך גברה שנאתו לישראל עד שהניח כל הטובה הזאת להקס מישראל ואמר לפרעה שישלחו וילך לארצו ולא עלתה בידו להכר לישראל עד עת זקנת שלמה שהקיומו ה' לשטן בישראל בעבו' עון ע"ג שעשו נשי שלמה וכו' במות וכן הקים שטן אתר לשלמה את ריון בן חלדע שהניס הצרו לישראל לעת זקנת שלמה : ויד כל זכר באלום . אחר שהכה כל זכר באלום כי קודם הכס ואחר כן קברם וכמו וי"ו זה הן אתה קצפת וכחטא אחר שחטאתו קצפת וישם את הים לחרבה ויבקעו המים אחר שנקבעו המים שם הים לחרבה וזולת אלה שכתבו בספר מכלל ולענין זה פירשו ר"ל ויעש דוד שם בשבוע מהכות את אדום והו שם עוב שקנה בגוים שזו לקבר את ההרוגים וכן אומר הנביא במלחמות גוג ומגוג וקברו כל עם הארץ והיו להם לשם חללים קטיליא כלומר את החללים לחלא קטיליא כלומר לקחת חליצתם וכליהם : וכל ישראל . כל ישראל אשר עמו במלחמה ישבו שם עד הכריתו כל זכר באלום ועד קברם החלצים : (יז) ויברח אדר . באל"ף והאחרים כה"א ואחד הוא כי אותיות אה"י מחלפו' כמו ישי אשוי והדומים להם : (יח) ויקמו ממדן . אולי בלאתם מאלום נתעכבו ממדן ויקומו משם ויבאו פארן ויקומו אנשים עמם מפארן כי אותם היו מכירים אותו שהו מורע המלוכה לפיכך לקחו עמם כדי שיעידו עליו לפני פרעה שהוא מורע המלוכה ואמר לו . אמר לתת לו ות"ו ומזון אמר לספק ליה : וארץ נתן לו . עדים שיהיה שר ופקיד עליהם : (כא) כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב

רלבג
אמתיים עובדת ע"ג וכבר עורר אותם ה"י כדי שישיר אותו לבלתי לכת אחרי אלהים אחרים כדי שיחקיים לו המלוכה ולא יגלו ישראל מעל אדמתם ולא יחרב בית המקדש : (יג) למען דוד עבדי . מגיד שמהשנה על האב תמשך לבן והנה למען דוד עבדו שהגיה בשלמה שלא יקבע דבר מהממלכה ממנו כתיבו ולמען דוד עבדו שהגיה בורע שלמה שלא תסור מהם הממלכה לגמרי . והנה קרא שבט אחד יהודה בנימין מפני היות כחלתם יחד : ולמען ירושלם אשר בחרתי . ר"ל כי מפני שכבחר ירושלם לנצח להיות בו בית המקדש ארצה שהמולך בו תחייס מלכותו שם תמיד עם שזה יהיה סבה להעמיד עניניו בית המקדש באופן יותר שלם כי כל אחד מהמלכים החלו ישתדל בתקומו מפני שכבוהו אבותיו : (טו) והי צהיות דוד את אדום . ר"ל שדוד היה את אדום לקבר את החללים לטור הארץ צות שעלה ויאלץ שר הצבא על אדום להכות ואחר זה ספר שכב הכה ויאלץ כל זכר באלום : (יח) ויקמו אנשים עמם מפארן יתכן שלקחו עם פרעה וינאחו עם שהם גם פרעה מה שנתן : ולחס אמר לו

בי חשא : בעלות ה' וסו' והי בעלות הלהב . והי בהיות דוד את אדום . והי בעלות המלכות חולעת : רסטורא . והי בעלות גבורנאצור . יוסן האלהים חולעת : תולדות אהרן דוד עבדי . ססדרין כה : ויקס ה' . שם קו : כי שפת . ססוס ה"ו בתרא כא (ר"ה נו) : והד שמע . בתרא קטו :

מצודת דוד
דבר עמו ע"י נבוא : (יא) ויחמר ה' . ע"י נבוא אמר לו : (יג) שבט אחד . על יהודה ואמר ואף בנימין נכלל עמו על כי ירושלים עיר המלוכה היתה לנחלה לשניהם והוא היה ספל ליהודה : ולמען ירושלים . לפי שנבחרה להיות בה צ"מ ובכדי להעמיד כל עניני הדין על מכונו מהראוי הוא אשר ימלך בה מלך מורע בוגה הדין להיות חושש ורזי במשפט אצוי : (יד) הוא באלום . ר"ל הוא מורע המלך שמלך באלום : (טו) את אדום . ר"ל באלום : בעלות יואב . בעשלה יואב שמה להכותה היה שם דוד לקבר החללים : ויך . ר"ל כי יואב הכה כל זכר באלום ובעבור מרבות הללו היה דוד מקברם לנחמות והמלה : (יז) ויברח . או ברח אדר והוא הדד : (יח) ויקמו ממדן . כי ברמו דרך מדין ומשם בלו לפארן ולקחו עמם אנשים משם ללכת למצרים במרבות אנשים להיות נראה צעיו פרעה למי וגדול : יוסן . פרעה נתן לו בית לשבת בה ואמר לתת לו לחם מאכלו ואף נתן לו ארץ לנחלה : (כ) בית פרעה . צבית פרעה : בתוך בני וכו' . להיות מגדול עממה ודומה להם : (כא) אל ארצי . כי חשב לאסוף אנשים ללחם בישראל בשמעו שמת המלך ושר הצבא המדים באלום וכאלו עממה מהה הגבורה מישראל :
8 (מלכים) מית

מצודת ציון
(יד) שטן . מקטרג להסית אנשו ללחוס בו : (יט) הגבירה . המלכה : (כ) ותגמלוהו . ענין הפסוק

מלכים א י א

רשי

אֶת־לִבְכֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם בָּהֶם
 דִּבַּק שְׁלֹמֹה לְאַהֲבָה: ג וַיְהִי־לּוֹ נָשִׁים
 שָׂרוֹת שִׁבְעַת מְאוֹת וּפְיָדָנִים שְׁלֹשׁ
 מְאוֹת וַיִּמְּוּ נָשָׁיו אֶת־לִבּוֹ :

ד וַיְהִי לְעֵת זְקִנְתּוֹ שְׁלֹמֹה נָשָׂיו הִמְּוּ
 אֶת־לִבּוֹ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא־
 הָיָה לִבּוֹ שָׁלֵם עִם־יְהוָה אֱלֹהָיו

ה כָּל־בַּב רִידֵי אֲבָיו: הוֹיֵלֶךְ שְׁלֹמֹה אַחֲרָיו
 עֲשֵׂתָרַת אֱלֹהֵי צִדֹנִים וְאַחֲרֵי מִלְכָם
 שִׁקָּץ עַמּוֹנִים: ו וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרַע
 בְּעֵינֵי יְהוָה וְלֹא מָלָא אַחֲרֵי יְהוָה
 פָּדוּד אָבָיו: ז אִזּוּ יִבְנֶה

שְׁלֹמֹה בַּמָּה לְכַמּוֹשׁ שִׁקָּץ מוֹאָב
 בַּחַר אֲשֶׁר עַד־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם וּלְמַלְכָּה
 שִׁקָּץ בְּנֵי עַמּוֹן: ח וַיִּכֶן עֲשֵׂה לְכַר־
 נָשָׂיו הַנְּכָרִיּוֹת מִקְּבִירוֹת וּמִזְבְּחוֹת

לְאַלְהֵיהֶן: ט וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּשְׁלֹמֹה
 כִּי־נָטָה לִבּוֹ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל הַנְּרָאָה אֲבָיו פְּעַמִּים: י וַיִּזְוֶה
 אֱלֹוֹ עַל־יְהוָה הַזֶּה לְבַלְתִּי־לָכֶת

אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא שָׁמַר אֶת
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה:

יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לְשְׁלֹמֹה יַעַן אֲשֶׁר
 הִיתָה־זֹאת עִמָּךְ וְלֹא שָׁמַרְתָּ בְּרִיתִי
 וְחֻקֵּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי עֲלֶיךָ קָרַע אֶקְרַע
 אֶת־הַמַּמְלָכָה מֵעֲלֶיךָ וְנָתַתִּיהָ
 לְעַבְדֶּךָ: יב אֶדְ-בְּיָמֶיךָ לֹא אֶעֱשֶׂנָה
 לְמַעַן דָּוִד אָבִיךָ מִדְּבַר בְּנֵי אֶקְרַעֶנָה:

לְבָבוֹן בְּתַר מַעֲוָהוֹן בְּרוֹן
 אַחֲרָיו שְׁלֹמֹה לְמִדְּתָם:

ג וַיְהוּאָה הָיָה נָשָׂיו מִדְּבַר
 שִׁבְעַת מְאוֹת וּפְיָדָנִים הַמְּוֹת
 מְאוֹת וַאֲבִיעִיאָה נְשֹׂוֹהֵי יַת
 לְבָיָה: ד וַיְהוּאָה לְעַדוֹן דְּסִיב
 שְׁלֹמֹה נְשֹׂוֹהֵי אֲמִיעִיאָה יַת
 לְבָיָה בְּתַר מַעֲוֹת עִמְמִיאָ
 וְלֹא הָוָה לְבָיָה שְׁקָים
 בְּדַחְקָמָא בְּיֵי אֶדְהִיָה בְּקָמָא
 דְּדוֹד אָבִוֹהֵי: ה וַאֲזַר
 שְׁלֹמֹה בְּתַר עֲשֵׂתָרַת
 מַעֲוֹת צִדֹנָאֵי וּבְתַר
 מִלְכָּמָם שִׁקָּץ עַמּוֹנָאֵי:

ו וַעֲבַד שְׁלֹמֹה דְּבִישׁ קָדָם
 יֵי וְלֹא אֲשִׁלָּם בְּתַר בַּחְקָמָא
 בְּיֵי פָדוּד אָבִוֹהֵי: ז וּבְגֶן
 בְּנָא שְׁלֹמֹה בְּמַתָּא לְכַמּוֹשׁ
 שִׁקָּץ מוֹאָב בְּמִזְרַא דֵי עַר

אֲפִי יְרוּשָׁלַם וּקְמוּלָה שִׁקָּץ
 בְּנֵי עַמּוֹן: ח וַיִּכֶן עַבְדֵי קָדָר
 נְשֹׂוֹהֵי בְּנֵת עִמְמִיאָ מִסְּקִין
 בּוּסְקִין וּמִדְּבַחֵן לְמַעֲוָהוֹן:
 ט וַתִּקְרַף רוּגְזָא בְּיֵי בְּשְׁלֹמֹה

אַדְיֵי אֶתְפְּנֵי קְבִיָּה מִדַּחְקָמָא
 בְּיֵי אֶדְהָא דִּישְׁרָאָר
 דֵּאֲתִנְגִּי הָיָה פִּרְתִּין זְמִנִין:
 י וּפְקִיד עֲזוּדֵי עַר פְּתַנְמָא

הַדְּוִין בְּדִי דְקָא קְמָה
 בְּתַר מַעֲוֹת עִמְמִיאָ וְקָא
 וְאֶמַר יַת דְּפְקִיד יֵי:
 יא וַאֲמַר יֵי לְשְׁלֹמֹה חֲקָה
 דְּהֵוֹת דֵּא עֲלֶיךָ וְקָא נְטַרְתָּ
 עֲלֶיךָ אֶעֱדָאָה אֶעֱדֵי יַת
 מִקְּבִירוֹתָ מִנְּךָ וְאַתְּנִיָּה לְעַבְדֶּךָ:
 יב בְּרַם בְּיִזְמָה יַת
 לֹא אֶעֱבְדְנָה בְּדִי דְדוֹ אֲבִיךָ מִדְּבַר אֶעֱדִיָּה:

מלכ שלם לא מוחמת יראה
 והסבה ודבר זה מחלוקת בדברי
 רבותיו ז"ל כמו שכתבנו בספוק
 ויאבד שלמה: אכן יעו את לבכם.
 באמת יעו לבכם כמו שאמר
 כי יסור את לבך מאחרי וי"ת
 דולמא ועטון לכבון: (ט) הנראה
 אליו. אשר נראה אליו כי לא
 חבב ה"ל הידיעה על העבר
 וכן ההקדש שמואל הנמצאו פה
 וזולתם שכתבנו בספר מכלל:
 פעמים. בנבעון הפעם האחת
 והשנית אחר תפלתו שאמר לו
 שמעתי תפלתך וזהו אליו
 כמראה הראשון: בסתם ובמראה
 השנית במפורש: (יא) ויאמר
 ה' לשלמה. על ידי נבוא והוא
 אחיה

ויטי ד' ותחזיקו' בספר בשמואל
 חלק ב' סיפון י"ו: דוד ה' מ"ל
 וס' והארבתי ימך. ויהי לעת
 זקנת שלמה. ולבנו אתן שבכם
 כמגדל דוד ציורך. והקיפתי
 עליהם דיוקא. וכל הריסר
 ועזרא וד"ה דבון' מלאים:
 לאלהיהן ה' וסמ' בספר בסדר

תולדות אהרן ויהי לעת זקנת. שנת
 נו סנהדרין כה': ולא
 היה לבנו. שנת שס טו: וילך שלמה.
 זוכר בנאשית: ויעש שלמה. שנת
 כה: או יבנה שלמה. סנהדרין לא:
 הנראה אליו. זוכר ויאל: אקע.
 זוכר בנאשית:

מצודת ציון

(ה) מלכום. הוא מולך: שקן. ככהו
 בשון נבלי והוא ענין העוב:
 (ט) ויהאק. מלשון אף וכעס:
 (יא) ענין. בעבור: שטן

באופן הנזכר כמה שקדם. (ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו העו את לבבו אחרי אלהים אחרים. אחר שזכר שנשיו העו את לבבו לא היה צריך לומר ולא היה לבבו אלהים אחרים ולהעלים עיניו מהם ומהם גם כן התבאר כי אמרו וילך שלמה אחרי עשתרות אלהי צידונים ואחרי מלכום שקן עמונים הרצון שהניח לנשיו הנכריות והעמוניות לעבוד אלהים והעלים עיניו מהם ולזה אמר ועש שלמה את הרע בעיני ה' ולא מלא אחרי ה' כדוד אביו כי אם היה ממלא אחרי ה' שהוא כאילו בנאה אחר שהניח נשיו לכנותה ובכלל הנה לקחו אותם היה סבה לכנות אלו הבנות לפ"ג ולזה היה שלמה סבה לכנותם ובכלל הנה הוא מן השקר פעמי' ולזה לא יתכן באיש כמוהו שיהיה עובד ע"ג ורחוץ שדע שכבר יאמר שכבר עשה פלוני דבר אם בשעשאו בעלמא אם בשעשאו ע"י שליח כמו שאמר שלמה בנה צניתי בית וזול לך וכבר יאמר ג"כ שהוא עשאו כאשר לא מיחה בעושה אותו והיה צידו למחות וזה מורגל מאד בלשונות שאתה תראה שישאו האשם בדבר למי שהיה צידו למחות כשלא מהה ויאמרו לו שהוא עושה הכל ולזה אחשבו שאמרה חורה הוכח חוכיה את עמיחך ולא תשא עליו העט ר"ל שאתם לא תוכיחוהו תשא עליו חטא כמה שיעטא בו כי הוא כאילו עשית החטא ההוא בידך וזוה האופן השלישי אמר צוה החקום או יבנה שלמה: (ו) וזהו אליו על הדבר הזה בלתי לכת אחריו אלהים אחרים. ר"ל כי ממזות הש"י היה מחויב שלא גיחח עליו דרך שליח צניו אחרי אלהים אחרים בראותם

מצודת דוד

משעבדה העב"ס שאמרה החורה לא חתהוון עם וכו' כי יסור צו' (דברים ז'): (ד) אחרי אלהים אחרים. ר"ל להניח אותן ללכת בן אחרי אלהים אחרים: (ה) וילך שלמה. על שלא מיחה בעשיו והולכות מעלה עליו הכתוב כאלו הלך אחריהם: (ו) ולא מלא. לא השלים אחרי דבר ה' למחות בנשיו הממללות דבנו:

(ו) או יבנה שלמה כמה.
 רבותיו אמרו מתוך שלא מיחה
 בנשיו נקראת על שמו: דבר
 אשר על ירושלים. הר הויחוס:
 (יא) אשר יהיה זאת עמך.
 אשר ידעת שאתה עובר על
 מצותי

רלבג

הרב נשים וכו'. הנה גנה
 אוחו משני צדדין האחד הוא
 לקח נשים מן הגוים אשר
 הזכירה התורה שלא נתמנן עם
 כדו שלא יעו את לבביו
 אחרי אלהים. והכל השני
 מפני שהרבה לו נשים אשר
 הזכירה התורה אותו מזה
 בפרשת שופטים ואם אמר אומ'
 שכבר ראו שחשבו שנתגיירו
 כבר קודם שלקחתם שלמה
 הנה עם כל זה לא היה ממלט
 מהגנות כי בת פרעה הייתה
 אסור לבא בקהל ה' גם אחר
 שנתגיירה כי דור שלישי לבד
 מותר להם לבא בקהל ה'
 והעמוניות ומאזיבת הם גם כן
 מעם שאינו ראוי לבא בקהל
 שגמאר לא יבא עמוני ומעמי
 בקהל ה' ואף על פי שנתגיירו
 לא נאסרו לבא בקהל כמו
 שזכרנו שם הנה לא היה ראוי
 למלך שיבא בן כי הרע שיהי'
 לו מהן א"ל שיהיה שלם מאד
 וכבר היה ראוי לשלמה שידקדק
 מאד שיהיה זרעו שלם עם ה'
 כדי שיתקיים לו הברית שכת
 השם לדוד אביו להתקיים לו
 המלוכה תמיד אם ישמרו בניו
 תורתו הלא תראה שרובעם
 היה בן עמונית ועשה הרע
 בעיני ה' ועוד כי מפני שהניח
 שלמה את נשיו לעבוד אלהים
 הרי הן כאילו לא נתגיירו והנה
 אמר זאת בת פרעה מלך
 מצרים לפי שבה נטה יותר
 מדרכי התורה ממה שנטה
 בלתיחט שאר נשיו הנכריות
 והיא ג"כ היחה הניבה לו
 מאד עד שכבר נבנה לה בית

(ז) או יבנה. ר"ל כאשר טיח לנשיו אז נחשב לו כאלו הוא בנה כמה וכו':
 דבר. הוא הר הויחוס: (ח) וכן עשה וכו'. להעלים עין מכל נשיו הנכריות
 המקבירות וכו': (ט) פעמים. פעם בנבעון ופעם אחר חפלתו אבל ביהר הפעמים
 8
 דבר

וינסם וינהלם : (כו) כאבנים . ולמעלה הוא אומר למאמה רבותיו פירשו כאלו קודם שגשג שלמה את בת פרעה כאן לאחר שגשג שלמה את בת פרעה : (כז) ומוצא הסוסים אשר לשלמה . היה ממזרים : ומקוה . אסיפת המלך שלמה היו קונון אותם במחיר ממזרים

ערו הרכב שהיו שם הסוסים והמרכבות : (כו) כאבנים . על דרך גזומא והפלגה מרוב הכסף שהיה צירושלם . וזדרש כאבנים ולא היו נגזרות אמר רבי יוסף אבני עשר אמות ואבני שמשל אמות היו : (כח) ומוצא הסוסים . ת"י הפסוק בן ומתפקון סוסותא ד' לשלמה ממזרים ומקוה תגרי מלכא זבנין מקוה בדמין . וי"מ מקוה מענין תקוה חוט השני כלומר שני דברים אלה היו צדוק לשלמה ממזרים הסוסים וחוט השתן כי הוא המשוכח בדרך מזרים כמו שכתוב שם ברקמה ממזרים חטובות אשון מזרים ואותן הדברים היו לוקחין סוחריו המלך במזרים בחמיר דברים אחרים שהיו מציאין מירושל' למזרים ואדוני אבי ז"ל פי' כי פרעה נתן לשלמה מוצא הסוסים והוא כי לא יוציאו ממזרים סוסים אלא ברשות המלך ונותנין המוציא למלך דמים בהוצאת הסוסים ואותו המוצא נתן פרעה לשלמה ושלמה היה מוכר אותו לסוחרים לשנה במחיר ידוע היו לוקחין מהמלך מקוה המוצא כלומר קבוצ כל המוצא בידו והם היו במזרים והיו לוקחין מחיר המוצא על יד כמו שז"ל מוציאין מלכי הארץ הסוסים ממזרים והוא שאמר בידם יוציאו כי מלכי החמים ומלכי ארם שהיו מוציאין ממזרים ע"י סוחריו המלך היו מוציאין : (כט) בידם . כמו ברשות (לכ) וקנה את כל ארצו מידו וכת"י בידם ברעותהו ברזנוס וברשותם : סוס בחמשים ומהם . ומכאן למדנו שהמרכבי' ארבעה סוסים : (ל) נשים נכריות רבות .

בירושלם : כו ויתן המלך את הכסף **בירושלם** באבנים ואת הארזים נתן **בשקמים** אשר בשפלה קרב : כח ומוצא הסוסים אשר לשלמה **ממזרים** ומקוה סחרי המלך יקחו **מקוה** במחיר **בשפת** עלה ותיצא מרפבה **ממזרים** בשש מאות כסף וסוסים **בדמשים** ומאה וכן **קבצי** מלכיו החתים ולמלכי ארם בידם יצאו : יא והמלך שלמה אתב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה מואביות עמניות ארמיות צדניות חתיות : ב מן הגוים אשר אמר יהוה אל בני ישראל לא תבאו בהם והם לא יבאו בהם אבן יהו

כו ויהב מלכא ית כסף בירושלם באבניא וית ארזיא יהב בשקמיא דבשפלתא לסגיא : כח ומתפקין סוסותא דלשלמה ממזרים ומקוה תגרי מלכא זבנין מקוה בדמין : כט ומקוה ומקוה רתיכא ממזרים בשתי מאה כסף וסוסותא בכמאה וחמשים וכן לכל מלכי חתאי ומלכי ארם ברעותהוין נפקין : * ומלכא שלמה רחיים נשין בנת עממין סגיאין וית בת פרעה מואבאן עמונאן אדומאן וצידונאן חתאן : ב מן עממיא די אמר יי לבני ישראל לא תתערבון בהוין ואיגון לא תתערבון בבון דקמא ימעון ית

במחיר ה' בקריאה וס' אקנה מאותך במחיר דסוף שמואל . וקחו מקוה במחיר . ותרבו מקוה יקרו בעמיר דר"ה . וארמיה חילק במחיר . לא במחיר ולא בשחר . לבו אתו ולא במחיר . ובהניה במחיר יורו . ענינו במחיר יבאו . ואת בת ה' בקריאה וס' ואת בת היענה דת"כ . וחברו דמ"ת . ואת בת פרעה . העלה דר"ה . ערות אשה ובתה לא חנלה :

תולדות אהרן ויתן המלך . פסחים נד סנהדרין כח (פאהדרין כ) : ותאל מרכבה . שם שם : מן גוים יבמות עו : ערות אשה ובתה לא חנלה :

שתיק רעות עשה בזה אחת שהרבה נשים ואחילו הוא מישראל אסור לו להרבות כמו שכתוב ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבדו כל שכן שהיו נכריות שהיו לבנו אחרי אלהים אחרים והוא בזה בהכמתו ואמר אני ארבה ולא אסור וזה שאמר הנביא אל יתהלל חכם בהכמתו ומה שאמר ואת בת פרעה כי היא היתה חתולת הקלקלה אף על פי שהיא לא העתה את לבנו עד שהרבה נשים נכריות לעת זקנתו והיו את לבנו ולא שעבד ע"י אלא שהניח נשיו לעבוד ע"י אלהים אחרים אף שהניח אותן לבנות צמות בירושלם לע"ג והוא שאמר אז יכנה שלמה שהניח לבנות ולא מיחה בהן : (ז) לא תבאו עמם . כמו שכתוב ולא תתחנן בם בתך לא תקח לבנו ובתו לא תקח לבנך ואף על פי שאמר זה בשבעה גוים הוא הדין לכל שאר ע"י אלא לפי שהיו בארץ האוירים עליהם חלל אם היו משיב אותם לדת ישראל לא היה אסור אם היו מתגיירות מלב

נותן דבר ידוע לשלמה כי ממזרים לא יצא סוס פרעה דינו בזה הענין לשלמה : ומקוה סוחריו המלך יקחו מקוה במחיר . הנה הרצון במקוה בגדי שם כי כמו שהמטו יקרא תקוה בן יקרא הנארג מהחוטין מקוה והנה היה במזרים בגדי פשתן חטובים מאד כמו שכתפרסם והנה לא היו מוציאין אותם אלא ברשות המלך ואותו הכח נתן פרעה לשלמה ולרוב המצא הסוסים והשם במזרים לא יהיה הארץ רשאי לרכוב על סוס או ללבוש בגדי שם לא מרשות המלך כדי שיוכר בין השרים ובין העבדים והנה הרצון בזה כי מוצא הסוסים ממזרים ומוצא המקוה הכל היו לשלמה וזכר כי סוחריו המלך שלמה היו לוקחים מקוה במחיר מעם מזרים כי המוצא היה לשלמה לזה היו הרותים להוציאו משם קונון אותו מסוחריו המלך ומזה היה מגיע חטובת רב לשלמה ר"ל מהסוסים והמקוה כי סוחריו המלך היו קונון היו המוצא ממנו בסך רב לסוסים ולמקוה והנה קנה מהמחיר כי סוחריו המלך היו גם כן לוקחים הסוסים שם ומידם יקחו כל מי שירצו להוציאם ממזרים : (כט) והוצאתה יתנו שם מאות כסף לשלמה ובמוצא הסוסים ומהם כסף כי המרכב' ארבעה סוסים וכן מה שיוציאו מהסוסים למלכי החמים ולמלכי ארם היו מוציאין אותם ברשות סוחריו המלך והם בגדי שם שהם בגדי מלכות וזה כי סוחריו המלך היו לוקחים מקוה במחיר מה שראוי שיותן לשלמה מן המוצא והסך היה מגיע ממנו גם כן מקוה לשלמה והם בגדי שם שהם בגדי מלכות וזה כי סוחריו המלך היו לוקחים מקוה במחיר מה שראוי שיותן לשלמה מן המוצא והסך היה מגיע ממנו גם כן מקוה לשלמה והוא שם מאות כסף לרכב ומהם חמשים לסוס . ואפשר גם כן שיהיה הרצון במחיר כי מוציאין ממזרים היו מוציאין מירושל' ארבעה סוסים ומהם חמשים : (ל) והמלך שלמה כי מה שצא מארץ ה' נתן המוצא לשלמה וזו סוחריו המלך וברשות היו מוציאין מירושל' ארבעה סוסים ומהם חמשים : (ל) והמלך שלמה

מצודת ציון

(כו) כשקמים . שם חילין גרוע ופעל כמו שקמים גרועו (שם ט) : בשפלה . בעמק : (כח) במחיר . ענין ערך הדבר ושויים כמו אקנה מאותך במחיר (ש"כ נד) : יא (ז) אבן . באתח : מלכים

מצודת דוד

המלך בירושלים : (כו) ויתן המלך וכו' כאבנים . היתה ברהוב העיר כאבנים ובעבור כי היו רצי המסקל לא היה מאפשר לגנובם וללקחם : אשר בשפלה הנדל' בשפלה הרבה מאוד : (כח) ומוצא הסוסים . מקוה מוצא הסוסים שהיה להגיס מלך ומקוה ונראה מזה דעה התרגום שיהיה עמו נקרא קוה והמ"ם הוא במקום מן ור"ל וגם מן קוה קנה סוסים ולא באופן אשר קנה ממזרים רק הוא שלח סוחריו והמה יקחו מן מחור קוה במחיר ר"ל בערך הראוי לפי השויו לא בעמק ידוע וקבוצ : (כט) והעלה ותיצא . ר"ל הוצאה ממזרים והעלה לו מרכבה והם ד' סוסים בעבור מחיר שם מאות שקל כסף כי כן היה המקנה קבוצ ביניהם : וכו' בחמשים ומהם . ומה נשבע שהמ"כב"ה הם ד' סוסים : וכן לכל מלכי החמים . גם להם מכה אבני ממזרים במקוה הקבוצ היה עם שהיו קבוצים להם ולא היה להם מנהג רב להוליך הסוסים : בידם יוציאו . אשתי ממזרים עלמה הוציאו הסוסים בידם הציגם למקום האקוה אותם או שעל מלכי החמים וכו' ואמר שהם יוציאו בידם ור"ל עם שגם הם נתנו ערך קבוצ שלמה מ"מ שבהה' למקוה לא היו להם יסו"י הכה בשלמה : יא (ל) ואת בת פרעה . לפי שהיתה חגיבה עליו מכולן לזה פרעה לעמם : (ז) מן הגוים . על החתיות חחר שהם

ואלמנה מנה : על המגן האחת . מגן לשון זכר ונקבה : (זח) זהב מופז . עוב ומזוקק מן כהם פז ויש אומרים שהוא סם מקוס ויונתן תרגם דהבא עבא : מדרגות עלות זו וראש הכסף היה עגול מקוס (יע) שש מעלות לכסה וראש עגול לכסה . שניהם כתובים ה"א במקום אלף : הכסף היה רחב והמעלות היו לזד פניו ולזד יודות מזה ומזה . במקום ויבקותו היו ידות מזה ומזה למשיכות וזרועותיו והיו לורות אריות עומדות אלל הידות : (כא) אין כסף לא נחשב . כל הכלים האלה היו זהב סגור אין כסף בהם כי לא נחשב הכסף למאומה צימי שלמה מרוב הזהב לפיכך עשה כל הכלים זהב ולא עשה אחד מהם מכסף : (כב) תרשע . תרגם ונתן חכריקא : נושאת זהב וכסף . בהנעת האל"ף : שנהבים וקופים ותוכיים . ת"ו שן דפיל וקופין וטוסין שן הפיל ידוע והקוף ג"כ שדומים פניו לפני אדם וטוס הוא העוף הנק' בלע"ז פאו"ן : (כו) ונתנס צערי הרכבועם המלך בירושל' . ונתנס מבני הפעיל כמו אשר הנחני בדבר אמת וכדברי הימים ונתנס מן הניח ונתן תרגם צענין ונתנס ואשרענין ויש לפרש כמשמעו אחרי שאנס כלם בירושלם הגמה צוחם צערי הרכב שהיו שם ושלחו מהם עם המלך בירושל' ונתן תרגם בר מדהו עם מלכא בירושלם פי' אלה הוצערי הרכב מלכד אותם שהיו עם המלך בירושלם ועל כן נקראו ערי

לכסה ג' כתיב ה' בקריאה וס' ושש מעלות לכסה כ' בפסוק . סמרו פני כסה פרשו . וא' בכסה ליום נתינו : וכל כלי ו' בקריאה וס' וכל כלי משקה המלך שלמה דמלכ' ב' בו . והבנו דבריו הימים כ' בפסוק . וישלח את הדורם . וישרפו את בית האלהים . וכל כלי בית האלהים : משקה ה' קמציין בקריאה וס' נמסר בסדר וישב . וכל הארץ ה' בקריאה וס' וכל הארץ באו מערימת . וכל הארץ הוצאת אשר אבותי . וכל הארץ כבום . וכל הארץ מבקשים את פני שלמה דמלכים . וחברו דר"ה :

והב מופז : יט ושש מעלות לפכה וראש עגול לפכה מאחריו וידת מזה ומזה ארמקום השבת ושנים אריות עמדים אצל הידות : כ ושנים עשר אריות עמדים שם על-שש הפועות מזה ומזה לא-נעשה בן לכלי ממדכות : כא וכל פלי משקה המלך שלמה והב וכל פלי בית-יער הלבנון והב סגור אין כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה : כב פני אני תרשיש למלך פים עם אני חירם אחת לשלש שנים תבוא א אני תרשיש נשאת והב וכסף שנהבים וקפים ותכיים : כג ויגדל המלך שלמה מפל מלכי הארץ לעשר ולהלמה : כד וכד הארץ מבקשים את פני שלמה לשמע את-חכמתו אשר נתן אלהים לפיו : כה והמה מביאים איש-מנתתו פלי כסף וכלי זהב ושלמות ונשק ובשמים סוסים ופרדים דבר-שנה בשנה : כו ויאסף שלמה רכב ופרשים ויהי-לו אלף וארבע-מאות רכב ושנים-עשר אלף פרשים וינהם בערי הרבב ועם-המלך כו וכן שלמה רתיבין ופרשין ויהו ליה אסף וארבע מאה רתיבין ותרי עשר אקפין פרשין ואשריגין בקריו רתיבין בר מדתו עם מקבא בירושלם

היו . שם ארבעה עשר אריות : (כב) שנהבים . הם שני הפיל הגדולים אשר מהם יהיה מה שישתמשו ממנו במלאכה וואר"י בלע"ז : וקופים . הם שימו"ש בלע"ז : ותוכיים . הם פאו"ן"ש בלע"ז (כה) ונשק . הם כלי זיון : (כו) ויהיו לו אלף וארבע מאות רכב . הנה כתוב בדברי הימים בזה המקו' ארבעת אלפים אריות ובהם שקדס קמוב ארבעי' אלף אורות כובים למרכבו וכבר התרנו הספק הזה כמה שקדס בשאמרנו שמה ארבעים אלף היו ארבעת אלפים שהיו בהם כובים ומרכבות בשאר היו בהם סוסים בלא מרכבות אס כן היו לו ארבעת אלפים רכב לכל הכחות ואיך אמר פה שהיו לו אלף וארבע מאות רכב לזד והגראלה בעיניו שאלו האלף וארבע מאות רכב אסף אותם שלמה ממקומות רבים לנחור היותר נבחרים ואולי אסף מהסוסים שהיו מביאים לו למנחות כי הם היו נבחרים בלי

חולדות אהרן זהב מופז . שם מד (סס) וכל כלי משקה . מנחות כע :

היו . שם ארבעה עשר אריות : (כב) שנהבים . הם שני הפיל הגדולים אשר מהם יהיה מה שישתמשו ממנו במלאכה וואר"י בלע"ז : וקופים . הם שימו"ש בלע"ז : ותוכיים . הם פאו"ן"ש בלע"ז (כה) ונשק . הם כלי זיון : (כו) ויהיו לו אלף וארבע מאות רכב . הנה כתוב בדברי הימים בזה המקו' ארבעת אלפים אריות ובהם שקדס קמוב ארבעי' אלף אורות כובים למרכבו וכבר התרנו הספק הזה כמה שקדס בשאמרנו שמה ארבעים אלף היו ארבעת אלפים שהיו בהם כובים ומרכבות בשאר היו בהם סוסים בלא מרכבות אס כן היו לו ארבעת אלפים רכב לכל הכחות ואיך אמר פה שהיו לו אלף וארבע מאות רכב לזד והגראלה בעיניו שאלו האלף וארבע מאות רכב אסף אותם שלמה ממקומות רבים לנחור היותר נבחרים ואולי אסף מהסוסים שהיו מביאים לו למנחות כי הם היו נבחרים בלי

מצודת ציון

מוסו . טוב ומזוקק ומבוק וכן כהם פז (ש"ס ס') : (יע) מעלות . מדרגות : (כא) סגור . הנסגר כדור לנצרו לספר הסוג : למאומה . כלום : (כב) שנהבים . הוא שן הפיל : וקופים . הוא הקוף הנסגר ברו"ץ (יוצא כע) ודומים הם לאזרחיהם לפני אדם : ותוכיים . הם כשעושה יצואת מאד כנזוהיהם כחלף הערבות והוא הטווס : (כה) ושלמות . ומלבושים : ונשק . כלי זיון כמו נשק בית יוער (ישעיה כב) : (פו) ונתנס . מלשון כהנס :

למאומה : (כב) למלך בים . המלך היה לו צים אניה הולכת תרשע כלהת ויהד עם אנו חירם מלך זר והמה שלש שנים הוצא האניה בן המדיים (ויהסן שאין זה אוסיר האמור למעלה ולשני המקומות שלה אניות) : (כד) מבקשים וכו' . היו חפצים לראות את פני שלמה : (כה) דבר שנה בשנה . מנה שנה בשנה כי כן היה עם בואם פעם בשנה : (כו) וישחף . מן המנחות שהביאו לו לזד מה שביה לו מאל האמור למעלה : ונתנס . מקבאם הניח צערי הרכב ומקבאם נבאר עם המלך

ענינו מענין פזור כחלוף אות זיון צלות זל"י כי ברצותם לנקות חכלית הקיון יפזרוהו ויבחרוהו למקום דקים ויערטו עמו קצת דברים ויזילו ממנו סיגו : (יע) שש מעלות לכסה . הנה היתה צורת הכסף הזה כך כשאשר היה עולה לשבת בו היה עולה בו שש מעלות וזו אשכב במקום השבת שהיה למעלה מהמעלה הששית ומאחרי הכסף היה שם לוח יסמוך בו בשבתו שם ויהי ראש עגול בלוח ההוא צלמטעו והיו ידות מזה ומזה אל המקום שהיה יושב בו והנה ידות הם כמו זרועות יסמוך בהם המלך ידיו בשבתו שם והנה היתה צורת ארי אלל כל יד לזד פני הכסף ולזד ההוא היה פני אריה וכן אלל כלמע"ל ממעלות הכסף בשתי קצות המעלה לזד פני הכסף ולזד ההוא היו פני האריות ולזה

שלש מאות זהב כי מנה הוא ליסרה וכו מאה דיגרי זהב : (יח) וראש עגול לכסה מאחריו . למאחרי הכסף ילא ממעל היושב מכסה עגולה בעין כיסא טובע : ידות . כעין זרועות ילא אלל מקום הישיבה להשען בהם : אריות . כששים מזהב : (צ) המעלות . אשר יעלו בהם לשבת על הכסף : מזה ומזה . ששה מה וששה מזה : (כא) אין כסף . לא היה בהם כלי כסף כי הכסף לא היה נהשך ויחסן שאין דבר שנה בשנה . מנה שנה בשנה כי כן היה עם בואם פעם בשנה : (כו) וישחף . מן המנחות שהביאו לו לזד מה שביה לו מאל האמור למעלה : ונתנס . מקבאם הניח צערי הרכב ומקבאם נבאר עם המלך

הזה לשון רשפה: לששים. לבני לוי: (יג) נתן למלכת שנה. כתיבה זו אינה אלא לימוד חכמה: כל הפצה. (בא אליה ונולד ממנה כבודלנר וההירוב הבית שעמד ת"י שנים בחלק כל י"ב שבטים ביהר"ו ז"ל) מלבד אשר נתן לה מתנות ומגדנות המצויין כלן ואינם מצויין במקומה: (יד) שש מאות ששים ושש. חירס נתן לו ק"ך ומלכת שנה ק"ך ואני תרשים הבניה מאופיר ת"כ הרי תר"ם והששה לא ידעתי מאין (ובדברי הימים ב' ח' י"ח) כתיב שהביאו מאופיר ארבע מאות וחמשים זון מונה שם ק"ך של חירס ויש לתון המקרא שהשלים הימורים היו מן הק"ך של חירס שהרי עבדי חירס היו שם עם עבדיו: (טו) לבד מאנשי התרים. שהיו מביאים לו הסחורים התרים הארץ לסחורה: הרובלים. מוכרי לעד: וכל מלכי הערב. תרגם יונתן וכל מלכי סומכותא לשון ערובה המלכים שהיו בערובתן וסומכין עליו גארנטוא"ה בלע"ז: (טז) צנה. חקפת את האדם מלשנה רוחותיו והוא שאמר בספר תהלים (ה' י"ג) כצנה רצון תעטרנו: שש מאות והכ. והוא שש מניס שהזכר הוא הדינר: (יז) וזכ שחוט. הוא

לסמיכת התקרות: ולא נראה. וזכ"ה ולא נראה להם לפנים בארץ יהודה: (יג) את כל חפצה אשר שלחה. בדברי חכמה: מלבד אשר נתן לה. מומרת הארץ מדברים הנמצאים בארץ ישראל ואינם נמצאים בארצה ונתן לה מהם כדי התלך כלומר לרוב ובדברי הימים מלבד אשר הביאה אל התלך ופי' מלבד אשר נתן לה כגד מה שהביאה אל התלך: (טז) לבד מאנשי התרים. לבד מה שהיו מביאים האנשים הסחורים והתרים וכן הוא אומר בד"ה לבד מאנשי התרי"ו הסחורי' וכל מלכי ערב ופחות הארץ מביאים והכ וכסף ומלכי ערב הם מלכי הערב שאמר הכה ואע"פ שם' ירמיה נראה שם שנים שאמר ואת כל מלכי ערב ואת כל מלכי הערב קרובים הם או אפשר שאלו ואלו היו מביאין מנחה לשלמה ופירוש התרים הם הסחורים הקטנים מעט הסחורות והעסקים והם חפצות הרבה על המקח ועל הממכר לפי שעסק מעט לפיכך נקראו תרים והסחורים הם הסחורים הגדולים והרובלי' הם מוכרי השמים כמו הכל אבקה רוכל ומלת מאנשי אינה לסמיכות אלא בלא ביו"ד הרבים לבד ונגרעה המ"ם וכמוהו אנשי מחקה על הקיר אנשי בני בלועל חלוי שקופים והדומים להם כמו שכבצנו צם' מכלל בחלק הראשון מן הספר ויונתן תרגם דר מאגר אומניא וסחור' תגריא: (טז) שש מאות והכ. מטבע זהב היה ביניהם ידוע משקלו והיה בצנה אחת זהב במשקל שש מאות זהב ועטם יעלה על שלמה לומר שש מאות זהב היה נתון בצנה האחת: וזכ שחוט. אין שחוט אלא משוך וכן חץ שחוט לשונם והיה זהב טוב מאד שהיה נמשך כשעוה ויונתן תרג' דהבא עבא: (יז) שלשת מניס. ג' לערין וליטר אוזכר מאה ממטבע הזהב

ובנבקים לששים לא בא"לן עצי אלמנים וקא נראה עד היום הנה: והמלך שלמה נתן למלכת שנה את כל חפצה אשר שלחה מלבד אשר נתן לה פי' המלך שלמה נתן לה ויתן ותקף לארצה היא ועבדיה: ויהי משקל הזהב אשר בא לשלמה בשנה אחת שש מאות ששים ושש פפר זהב: מן מוכרי מאנשי התרים ומסחר הרבנים ובכר מלכי הערב ופחות הארץ: ויעש המלך שלמה מאתים צנה זהב ויהי שש מאות זהב יעקה על הצנה האחת: וישלש מאות מניס זהב שחוט שלשת מניס זהב יעלה עליהמן האחת ויתגם המלך בית יער הקבנון:

לשרים ח' בליש' ופי' נסמר בשנואל חלק ב' סימן י"ט: תרים ג' בקריאה ופי' מן התרים את הארץ קרעו. לבד מאנשי התרים וסחר הרובלים. וחברו דר"ה: וכל מלכי ד' רסמיבי בקריאה ופי' יתו כשפע כל מלכי האמרי. לבד מאנשי התרים. וחברו דר"ה. וכל הארץ מבקשים את פני שם ה'. וכל מלכי הארץ דרברי הימים: תולדות אהרן והכ שחוט. יומא מה (יומא מא):

רלבג

וככלים לשרים. ר"ל שכר גשה מעני האלמונים כנורות וכלים למשוררים בכלי זמר: לא בא כן עצי אלמונים ולא נראה. ארשבו שרצון בזה שלם עצי אלמונים גדולים כאלו שיהיו נכונים לעשות מהם מה שעשה שלמה מאלו: (יג) והמלך שלמה נתן למלכת שנה את כל חפצה אשר שלחה. הנה כל חפצה אשר שלחה מלבד אשר נתן לה פי' המלך שלמה נתן לה ויתן ותקף לארצה היא ועבדיה: ויהי משקל הזהב אשר בא לשלמה בשנה אחת שש מאות ששים ושש פפר זהב: מן מוכרי מאנשי התרים ומסחר הרבנים ובכר מלכי הערב ופחות הארץ: ויעש המלך שלמה מאתים צנה זהב ויהי שש מאות זהב יעקה על הצנה האחת: וישלש מאות מניס זהב שחוט שלשת מניס זהב יעלה עליהמן האחת ויתגם המלך בית יער הקבנון:

לשרים ח' בליש' ופי' נסמר בשנואל חלק ב' סימן י"ט: תרים ג' בקריאה ופי' מן התרים את הארץ קרעו. לבד מאנשי התרים וסחר הרובלים. וחברו דר"ה: וכל מלכי ד' רסמיבי בקריאה ופי' יתו כשפע כל מלכי האמרי. לבד מאנשי התרים. וחברו דר"ה. וכל הארץ מבקשים את פני שם ה'. וכל מלכי הארץ דרברי הימים: תולדות אהרן והכ שחוט. יומא מה (יומא מא):

ובנבקים לששים לא בא"לן עצי אלמנים וקא נראה עד היום הנה: והמלך שלמה נתן למלכת שנה את כל חפצה אשר שלחה מלבד אשר נתן לה פי' המלך שלמה נתן לה ויתן ותקף לארצה היא ועבדיה: ויהי משקל הזהב אשר בא לשלמה בשנה אחת שש מאות ששים ושש פפר זהב: מן מוכרי מאנשי התרים ומסחר הרבנים ובכר מלכי הערב ופחות הארץ: ויעש המלך שלמה מאתים צנה זהב ויהי שש מאות זהב יעקה על הצנה האחת: וישלש מאות מניס זהב שחוט שלשת מניס זהב יעלה עליהמן האחת ויתגם המלך בית יער הקבנון:

ולא געשה פסח כמותו. ויראו גוים את ז"ל בתולה כמותה מאתים

וכן אחר בדברי הימים שלש מאות זהב וכחמה הוא מלה בדברי רבותיו וז"ל בתולה כמותה מאתים

וכן אחר בדברי הימים שלש מאות זהב וכחמה הוא מלה בדברי רבותיו וז"ל בתולה כמותה מאתים

מצורת דוד

היהוה העולה משון ונסעד בהם: לשמים. למשוררים: לא בא כן. מעולם לא בא משם בכמות רב ובגדול כאשר אז: (יג) כל חפצה. מהדברים היקרים שראתה בבית שלמה: אשר נתן לה. וזלח שאלחה: כיד המלך שלמה. ר"ל בדביעה רב כראוי למלך שלמה: (יד) אשר בא. מאופיר: (טז) לבד מאנשי התרים. לבד הזהב הבא אליו מאנשי התרים וכו': (טז) זהב שחוט. לרוב עשרו עשאים מזהב טוב עם כי הדקף לעשותה מברזל: שש מאות זהב. ר"ל דינרי זהב: יעלה. היה נכנס בו: (יז) שלשת מניס. וזכ"ה נאמר

מצורת ציון

הם הכותרים הקטנים המשפשים ומרגלים אחר כחורה לקטת במקום הול והוא מלשון לחור את הארץ (במדבר י"ג): ומסחר רבוליס. ר"ל וכן סחרי רבוליס והם מוכרי הכושם כמו מכל אבקה רובל (ש"ה ג'): מלכי הערב. הם הערביים: ופחות. שלטונים כמו פחת יהודה (הגי א'): (טז) צנה. מלכות ממכתת יקוף כל הגוף להציל ממכת חרב כמו כצנה רצון תעשרנו (תהלים ה'): שחוט. נמשך כמו חץ שחוט לבנים (ירמיה ט') ור"ל זהב טוב ומשך כשעוה: (יז) מגוים. הוא שם כלי עשוי לאתו כיד כעת המלחמה להגן בו וגם יש מגן עשוי מעור שוק האמור כחלתה ש"ב: (יח) שן. שן הפיל:

מלכים א י

רשי

אניה: (ה) ועולתו ארז יעלה בית ה' דרך מבוא שכינ מציתו לבית המקדש שהיה עולה זו לבית ה' (יא) עצי אלמוגים. קורויו"ל בלע"ז: (יב) מסעד לבית ה'. (ו) דברי הימים ב' י"א) כתוב מסלות לבית ה' לכך אני אומר המסעד הוא

רלבג

כמו שקדס באחרו הנני נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוד לא היה לפניך והיה הרצון באחרו לשם ה' בעבור שם ה' או יהיה הרצון בזה שהיא שמה ששמעו שכל מה שהיה עושה היה עושה לשם ה' ולזה היה דבק בו תמור והפליג מפני זה בחכמה כי זה אחד מהבליס הגדולי להשגת החכמה או יראה בזה שהיה לו חכמה נפלאה ולא היה משתמש בה אלא לשם ה' לעשות צדקה ומשפט כמו שמלאת מהוונות שבאו לפניו והכבוד הראשון הוא יותר נכון לפי מה שכתוב: ותבא לבכותו בחידות. לבחון חכמתו אם יעמוד על סוד החידות ההם אשר כונה בהם כי בזה יבטח אם החכמה הוא לו מתת אלהים שאם הענין כן יעמוד על הכוונה אשר כוונה בהם ואע"פ שהם יסבילו כוונות אחרות: (ג) בהיל כבד מאד. הרצון בו נכסיס וקניניס רבים כעס חילך וכל אזורותיו: (ג) ויגד לה שלמה את כל דבריה. ר"ל הדברים אשר כוונה בחידות שבהם: (ד) ותרם מלכת שבת את כל חכמת שלמה וגו'. זה מורה כי הבית אשר בנה היה בנוי בחכמה נפלאה וכן מהכל שולחו ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומלבושים ומשקו שהיה שותה על דרך המון ועל דרך הרפואה הכל היה מסודר בחכמה וכן העליה אשר יעלה בה בית ה' מציתו הייתה גם כן נעשית בחכמה והנה הרצון באחרו ועולתו אשר יעלה בית ה' ועלייתו וכן כתוב

בלי אשר היה עמי לבנה: ויגד לה שלמה את פלד ברמה לא היה דבר יעלם מן המלך אשר לא הגיד לה: ותרם מלכת שבת את פלד ברמה שלמה והבית אשר בנה: והמלאך שלחנו ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומלבושיהם ומשקו ועלתו אשר יעלה בית יהוה ולא היה בה עוד רוח: ותרם אמר אל המלך את היה הדבר אשר שמעתי בארצי ערי ברמה וערי חכמתה: ולא האמינתי לדברים עד אשר באתי ותראינה עיני והנה לא הגדלי החצי חוספת חכמה ומוב אל השמועה אשר שמעתי: ח אשרי אנשי אשרי עבדי אלה העמדים לפניך תמיד השמועים אתי חכמתה: ט יהי יהוה אליה ברוך אשר הפין בך לתתה על כפא ישראל באהבת יהוה את ישראל לעלם וישומך למלך לעשות משפט וצדקה: י ותתן למלך מאה ועשרים אפר וזה בא בשם שהוא עוד לרב אשרי: יא ותתן מלכת שבת ליהוה שלמה: יב וגם אני היום אשר נשאתי זהב מאופיר הביא מאפיר עצי אלמוגים חרבה מאד ואבן יקרתי: יג ועט המלך את עצי האלמוגים מסעד לבית יהוה ולבית המלך ובגרות

כל רי היה עם לבה: ג וחיו לה שלמה ית פלד ברמה לא היה מלך דאתבסא מן מלכת דלא חיו לה: ו תחת מלכת שבת את חוכמת שלמה וביאת די בנא: ה ומפל פתוריה ואחרות עבדותי ומקם משומ שנו הו ודבושיהון ושקו ויהיה ועלתיה דמסיק בית מלך שא בוי וקא אשתאר בה עוד רוח: ו ואמרת למלך קושטא יהוה פתגמא די שמעית בארעי עד פתגמך וער חוכמתה: ז וקא הימנית לפתגמאי עד דאתיתי וחוואה עיני והא קא אתחווא לי פלגו מה וחויתי אופתא חוכמתא ומכתא עד שמעית די שמעית: ח טובי גברך טובי עבדך אגין דנמין קדמך תירא דשמעין ית חוכמתך: ט יהי יי אדקך ברך דאתרעי למתנה על בורסי מכתוא דישראל ברחימת יי ית ישראל לעלם ומנייה למנהו מלכא למעבד דין דקשומ וזכו: י ותבת למלכא מאה ועשרין אפרין דהבא ובוסקמנין סני חרתי ואבנין מן לא אתא בבוסמניא האינון עוד לכני די יתבת מלכת שבת למלכא שלמה: יא ואף ספינתא דהים דמיתא דהבא מאופיר אתיאת מאופיר אעי אקמונין סני לחדי ואבנין מן: יב ועבד מלכא ית אעי אקמוניא סעיד לבית מלך שא בוי וקבית מלכא ובגרות

לדבר עמו לחקור על חכמתו כי הוא היתה חכמה: ומשקו ובדברי הימים ומשקו ומלבושיה' כי כל ענין ביתו היה מסדר מאוד ומלבושו כל משרת כפי הראוי לפיכך שהיה עובד: ועולתו אשר יעלה בית ה' מעלות ששה לעלות מציתו לבית המקדש היו כבויים בחכמה ובאומנות וכן בדברי הימים ועלייתו אכל יונתן תרגס ועלמיה דמסיק בית מקדש' דה' ולא היה בה עוד רוח מרוב שתמהה על חכמתו: (יא) עצי אלמוגים. ובדברי הימים אומר אלגמים ואחד הוא כמו כבש וכשב והוא העץ הנקרא קורויו"ל: (יב) מסעד. ובדברי הימים מסלות ופירושו עמודים לסמוכת

ומבא ר' פתחין בקריאה וס' ובפל העליון מכל מבא ר' פתחין. ומבא שלחנו ומושב עבדיו. וחברו דר"ה. ונפשו סאבל תורה. וס' סלא בנפשיה פתורא דחבריה: וטוב ה' בקריאה וס' ואל הבקר רץ אברהם ויקח. וינעו שמואל הולך וגדל וטוב. ושמו שאל בחור וטוב. חוספת חכמה וטוב. ויטעמו חרבה שכן וטוב. וס' מליא חרוא רהט ואשבת חכמתא:

מצודת ציון

וקניס כמו חילך וכל אזורותיו (יחמ' ק"ז): ככד. ענין כניו: יקס. השוה: (יא) אלמוגים. הוא מין עץ יקר והשוב: (יב) מסעד. משען: סהרים

בספר ד"ה: (ז) אל השמועה אשר שמעתי. הרצון בו לשמועה אשר שמעתי ומשפט והצדק' המסודרים ממנו: (ז) לא בא כבושם הוא עוד לרוב. ר"ל שלא בא עוד רבוי כמותו מהבושם ההוא: עצי אלמוגים. מצות המלך עשה כדמות מעקה מעצי האלמוגים שיסמך האדם בהם במסלתו בזאת העליה וכן הענין בשאר העלויות אשר יעלה בה לא היו בהם מעלות לא בכבש המזבח ולא בעלויות אשר יעלו בהם אל היוצעים לפי מה שהקבאר מדברינו והנה חמרה הקורה ולא תעלה במעלות על מזבח וידמה שהמלך סדר גם כן כמו זה מציתו שלא תגלה ערות ארץ בעלותו סס ואין שהיה הנח היה המפקה הוא מסעד למסלות אשר ידרכו בהם בעלויות ההם: וכערת

מצודת דוד

מכל אדם ושמרה בלבה ולא גלחה מאז לחשוב שהיה הדבר נשמע לעלמה: (ג) אח כל דבריה. אשר שאלה אוסו: לא היה דבר. מכל דברי הדמותו לא היה דבר נעלה מן המלך אשר לא הגיד לה כי הכל ידע והגיד לה את כולם: (ה) ומושב עבדיו. כ"ל במקום הראוי לו וכן היה מעמד משרתיו כ"ל במקום הראוי לשירותו: ומלבושיהם. הראוי לכ"ל לפי מה שהוא: ועולתו. דרך עלותו לבית ה':

על כוּן ומחמשים וחמשים הנוחרים היו ישראל ממונים על שאר עושי מלאכה (ובדברי הימים ב' ח' י') מלאך לעצמן ואלה שרי הנצבים לשלמה חמשים ומחמשים הרוים בעם עשי המלאכה: (כד) אך בת פרעה. שהיתה מתחלה בעיר 707 כמה שאמר בראש הספר ויבואה אל מפרש כי אמר לא תשג אשה לי בעיר דוד כי קדש היתה אשר באה אליהם ארון ה' (דברי הימים ב' ח' י"א): או כנה. שלמה: את המלוא לבנות לחובו בחיים לעבדיה ולשפחותיה וזה שהוכחו ורבע' אביך הניחו פרוץ לעולי רגלים ואתה בנית אותן לעשות הנגרי' לבת פרעה וזהו אך האמור כאן אך בזה הערה שלמה שבנה לה את המלוא כך שמעתי ואני אמר אך בת פרעה וגו' כלומר הערים האמורות למען' הוצרך לבנות למסכנות לרכב ולפרשי' ולגדולה אך את המלוא לא היה בונה לשום גדולה כי חבבו הניחו לפרוש בו עולי רגלים אהלים אלא שבת פרעה עלתה אל ביתה והמלוא סמוך לאותו בית או כנה את המלוא: (כה) על המזבח של בית עולמים: והקטיר אתו. ואתו מזבח הקטורת אשר לפני ה' לקטרת הסמים: (כו) ואני חניו

בזה הספר: (כד) אך בת פרעה. לפי שאמר למעלה לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המלוא אמר עתה למה כנה את המלוא כי כנה שם בית לבת פרעה כמו שאמר אז כנה את המלוא ובדברי הימים אומר העשם למה לא רצה שתהיה בביתו כי אמר לא תשג אשה לי בבית דוד. כי קדש

כד אך בת פרעה עלתה מעיר דוד אל ביתה אשר בנה לה או בנה את המלוא: כה והעלה שלמה שרש פעמים בשנה עלות ושרמים עדי המזבח אשר בנה ליהוה והקטיר אתו אשר לפני יהוה ושלים את הבית: כו ואני עשה המקד שלמה בעציון וזכר אשר את האלות עדי שפת יסיוף בארץ אדום: כז וישלח חירם באני את עבדיו אנשי אניות ידעי הים עם עבדי שלמה: כח ויבאו אופירה ויקחו משם זהב ארבע מאות ועשרים פפר ויבאו אל המקד שלמה:

ו א ומקבת שבה שמעת את שמע שלמה לשם יהוה ותבא דנסתו בחירות: ב ותבא ירושלמה בחיר פפר מאד גמלים נשאים בשמים וזהב רבי מאד ואבן יקרה ותבא אל שלמה והדבר אליו את בוסמן ודהבא סגי חדא ואבגין טבן ואתת לנסתו ד' חס' ו' בליש' נסיון וס' ועל נסחם את ה' לאמר. למען ענתך לבסתר לדעה. למען ענתך ולמען נסתך. לבסתר בהודות דמלכים:

כד בָּרַם בַּת פְּרָעָה סָקִיתָ מִקְרָתָא דְדוֹד לְבֵיתָא דִּי בְנָא זְהָ בְּכֵן בְּנָא יַת מְרִיתָא: כה וְאַסִּיק שְׁלֹמֹה הִבֵּית זַמְנִין בְּשִׂמְתָא עֲלֵוּן וְנִכְסַת קוֹדֶשִׁין עַד מִדְּבַחָא דְבְנָא קֳדָם יְיָ וּמִקְטֵר עֲלוּהִי קְטוֹרֶת בּוֹסְמָא דִּי קֳדָם יְיָ וְשָׂרִים יַת בֵּיתָא: כו וְסָפִינְתָא עֲבַד שְׁלֹמֹה מְדָבָא בְּעֲצִיּוֹן זָכָר דְעָם אֵימֹת עַד גִּיף יָמָא דְסוּף בְּאַרְעָא דְאָדוּם: כז וְיִשְׁלַח חִירָם בְּסָפִינְתָא יַת עֲבַדְהוּי גְּבָרִין סָפְנִין דְאוּמִּין דְלִדְבָרָא בְּיָמָא עִמָּךְ עַבְדֵי שְׁלֹמֹה: כח וְיָבֹאוּ וְנָסִיבוּ מִתְּמָן דְהָבָא אַרְבַּע מֵאוֹה וְעֲשָׂרִין כִּפְרִין וְאַתִּיאוּ קוֹת מְרִיתָא שְׁלֹמֹה: כט וּמִקְבַּת שְׁבָא שְׂמַעַת יַת שְׁמַע שְׁרָמָה לְשִׂמְאָא דִּי וְאַתַּת דְנַסְיֹתֶיהָ בְּחוֹדְרָאין: ד וְאַתַּת לִירוּשָׁלַם בְּמִשְׁרָן סָנְאִין לְחִדָּא וְגַמְלִין מְעוֹנִין קוֹת שְׁלֹמֹה וּמְגִלִּילַת עֲמִידָה יַת

רלבג

כי אם שלשת אלפים וחמשים: (כד) אך בת פרעה עלתה מעיר דוד אל ביתה אשר כנה לה. כבר ביאר בספר ד'ה כי לא רצה שלמה שתשג לו אשה בבית דוד מלך ישראל כי קדש היה אשר באה אליהם ארון ה': או כנה את המלוא. ודמה שלצורך בת פרעה כנה המקום ההוא להיות שם בית לבת פרעה: (כה) והעלה שלמה שלש פעמים בשנה עלות ושרמים ושולמים. כבר ביאר בספר ד'ה שזה היה בחג המזות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא זכר שם בי אם עלות ואחשבו שהם היו בעבור הנצור ובה המקום זכר השלמים עמהם שהיה שלמה מעלה שם בחלו המועדים בעבור הקבוצה והשמחה שהוא מחוייב בהם והם היו בלויים בעבור עלמו או היה מרצה עליהם כל כך שהיו מספיקים לכל ישראל: והקטיר אתו אשר לפני ה'. ר"ל שהיה מבוא משלו קטרת הסמים אשר יקטירו על המזבח הזהב: ושלים את הבית. ר"ל שהיה משלים משלו ענין התמידין בכל יום והמוספין לשבתות ולחדשים כמו שנזכר בספר ד'ה. וידמה שכונו שבנה שלמה הבית משלו כן רצה שתהיינה עבודותיו כל ימיו והוא התנדב זה בעבור ישראל ולזה יהיה הרצון באמרו ושלים את הבית שכל מה שיצטרך לבנות הזה היה עושה שלמה משלו כמו שחן למאור ולחם הפנים אשר על שחן הזהב: (כו) ואני עשה המקד אשר אל המזבח ואתו מזבח הקטורת והמלוא סמוך לאותו בית או כנה את המלוא: (כה) על המזבח של בית עולמים: והקטיר אתו. ואתו מזבח הקטורת אשר לפני ה' לקטרת הסמים: (כו) ואני חניו

לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המלוא אמר עתה למה כנה את המלוא כי כנה שם בית לבת פרעה כמו שאמר אז כנה את המלוא ובדברי הימים אומר העשם למה לא רצה שתהיה בביתו כי אמר לא תשג אשה לי בבית דוד. כי קדש

מצודת ציון

ונוגשים: (כפ) אתו. עם המזבח ר"ל עליו: (כו) ואני. כפינה: י (כז) נהיל. עובר וקניט

שלב רגלים: על משפטו: (ט) את אילות. עם אילות ר"ל כנוך לה: (כו) אנשי אניות. מלומדים ללכת באניות יודעי דרך הים: (כה) אופירה. שם היה מקום המזב הזהב: ועשרים. וד'ה נאמר וחמשים וחמשים מהם הוציאו בהוצאת הדרך: י (ח) לשם ה'. ר"ל שמעה אשר החמתו איננה מנעב האנשי כ"א מה' היתה לו: לנסתו בהודות. לשלמו דבריו סמוכים קשה הידיעה ואם יגידם חדע נאמנה שמחה ה' היתה לו החכמה: (ז) עם לבנה. אשר הסמיכה מלל

מצודת דוד

ממונים על ממוני שאר מלאכה המלך זולת ממוני נוסחי הסבל וחוצבים בשר כשאר למעלה) וד'ה חשב של ישראל לבדן: (כד) אך בת פרעה. ר"ל מיד כאשר עלתה בת פרעה אל ביתה כנה לבדודה את המלוא שהיה נכוך לביתה: (כה) והעלה שלמה. ר"ל מממונו החמד בעבור כל ישראל: ושלים פעמים. שלב רגלים: והקטיר אתו. ר"ל הקטיר עליו קטורת על המזבח אשר לפני ה' וזהו מזבח הזהב שבהיכל והוא מקד קצר דבדר המנון מאליו: ושלים. השלים עבודת הבית לכל משפטו: (ט) את אילות. עם אילות ר"ל כנוך לה: (כו) אנשי אניות. מלומדים ללכת באניות יודעי דרך הים: (כה) אופירה. שם היה מקום המזב הזהב: ועשרים. וד'ה נאמר וחמשים וחמשים מהם הוציאו בהוצאת הדרך: י (ח) לשם ה'. ר"ל שמעה אשר החמתו איננה מנעב האנשי כ"א מה' היתה לו: לנסתו בהודות. לשלמו דבריו סמוכים קשה הידיעה ואם יגידם חדע נאמנה שמחה ה' היתה לו החכמה: (ז) עם לבנה. אשר הסמיכה מלל

למעלה ע' אלף נושא סבל הדבר אשר מל יהושע שפי' פירושו וזה דבר המס שבעבור ה' ולא זכר וזו המטה ולמעלה (עו) שלוחים. מנחה כלומר במקום מנחה ומנחה שלוחים בני אדם לבנותיהן נתן לה זה העיר וכן לכן תחמי שלוחים וי"ח מתנן : אנשי המלחמה. אף על פי שלא היו לו מלחמות כי שלום היה לו מכל עבריו ומעט מלחמה יתה לו כשלקח חמת זבוב ועליון גבר ואילנות : (כג) חמשים וחמש מאות. לפי שזכר העבדים מהגרים במלחמה ושרי ישראל זכר השרים הנצבים על המלחמה ואמר שהיו חמשים וחמש מאות וזכרו הימים ואמר חמשים ומאתים שלש מאות היו מהגרים שהיו נצבים על שלש אלפים ושלש מאות והמאתים וחמשים היו מישראל שהיו נצבים על אותן שלש מאות מהגרי' ומנה בספר הזה נציבי הגרים עם נציבי ישראל בכלל וזכרו הימים לא מנה נציבי הגרים כי אם נציבי ישראל עם שאר הגרים מנה האותם שם שלש אלפים ושש מאות ועשו המלחמה לא היו אלא שלש אלפים ושלש מאות כמו שאומר בזה

בַּיְתִיהָ וַיֵּת מְלִיתָא וַיֵּת שׁוּרָא דִירושלם וַיֵּת חֲצוֹר וַיֵּת מְגֵדוֹ וַיֵּת נֶגֶד : מִן פְּרָעָה מִקְפָּא דְמַעְרִים סְרִיק וְכַבְשִׁיטִי נֶגֶד וְאוֹקְדָה בְּנֹרָא וַיֵּת בְּנִעְנִיָּה דִיתָב בְּבִרְתָּא קִמְר וַיְהִי בְחַנּוּן לְבִרְתִּיהָ אִמַּת שְׁלֹמֹה : י וַבְּנָא שְׁלֹמֹה יֵת נֶגֶד וַיֵּת בֵּית חוֹרוֹן אֲרַעְיָה : יח וַיֵּת בְּעֵקֶת וַיֵּת תְּדִמּוֹר בְּמִדְבָּרָא בְּאַרְעָא : יט וַיֵּת כָּל קִרְוֵי אוֹצְרֵיָא דִי הַוָּאָה לְשְׁלֹמֹה וַיֵּת קִרְוֵי רְתִיבָא וַיֵּת קִרְוֵי פְרִשְׁיָא וַיֵּת פֶּר רְעוּת שְׁלֹמֹה דְאַתְרֵי לְמַבְנֵי בִירושלם וּבְדִבְנֵי וּבְבִר אֲרַע שׁוּמְנִיָּה : כ בְּל עֲמָא דְאַשְׁתָּאֵר מִן אַמּוֹרָאָה חֲתָאִי פְרִיזָאִי הַוָּאִי וַיְבוֹסְאֵי דְקָא מַבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינוֹן : כא בְּנִיחוֹן דְאַשְׁתָּאֵרוֹ בֵּת רִי הוֹן בְּאַרְעָא דְקָא יִבְיָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְנִמְרוּתְהוֹן וּמַבְנֵינוֹן שְׁלֹמֹה לְמַקְי מִסִּין עַד וַיִּמָּא הָרִין : כב וּמַבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָא יִהֲב שְׁלֹמֹה לְמַהוּ פְּחִין אַרִי אֵינוֹן וְרַבְרַבְנוּהִי וְנִבְרְהִי וְרַבְנֵי רְתִיבֹהִי וּפְרִשְׁוִהִי : כג אֵילִין רַבְנֵי אֶסְמֵרְמִינְיָא דִי קַמְנֵן עַל עֵבִידְתָּא דְשְׁלֹמֹה מְחִישׁ מָאָה וְחֲמִשִּׁין דִי מְפַחִין בְּעֲמָא דְעֵבִידִין בְּעֵבִידְתָּא :

אלה : ואת המלוא. מקום היה בירושלים בעיר דוד ונקרא מלוא על שם שמוקף חומה כמכא ומלואו לתוכה עפר : (עו) שלוחים. נדונוט : (יח) ואת תדמור במדבר בארץ. אלל הישוב : (עו) ערי המסכות. קרוי בית : אוצריא : (כג) שרי הנצבים. ממונים על הממוני' : חמשים וחמש מאות. שלש מאות מהם היו גרים הממוני' על שבעת אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב דבר ושלש אלפים ושלש מאות הרודים בעם שאמר למעלה לבד משרי הנצבים ושלמה וגו' שלש אלפים ושלש מאות (וזכרו הימים כ' כ' ה' הוא אומר ש' מאות אלו שלש מאות שספר שם מנה כאן שהיו ממונים על

בַּיִת יְהוָה וְאֶת־בֵּיתוֹ וְאֶת־הַמְּלֹאָה וְאֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם וְאֶת־חֲצוֹר וְאֶת־מְגֵדוֹ וְאֶת־נֶגֶד : מִן פְּרָעָה מִקְפָּא דְמַעְרִים עָלָה וַיִּקְבֹּד אֶת־נֶגֶד וַיִּשְׁרְפָה בְּאֵשׁ וְאֶת־הַבְּנִיעֵי הַיֵּשֶׁב בְּעִיר הַרְג וַיִּתְּנָה שְׁרָהִים לְבֵתוֹ אִשֶׁת שְׁלֹמֹה : י וַיִּבְן שְׁלֹמֹה אֶת־נֶגֶד וְאֶת־בֵּית הַחֵן תַּחְתָּיו : יח וְאֶת־בְּעֵלֶת וְאֶת־תִּמְרֵי מִדְבָּר בְּאַרְצָן : יט וְאֶת פְּרִעֵי הַמַּסְכּוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְשְׁלֹמֹה וְאֶת עֲרֵי הַרְכָב וְאֶת עֲרֵי הַחֶרֶב אֲשֶׁר חָשַׁק לְבָנוֹת בִּירושלם וּבְבִבְנוֹן וּבְכָל אֶרֶץ מִמְּשָׁלְתוֹ : כ בְּכִלְהֵם הַנּוֹתֵר מִן־הָאֲמֹרִי הַחֲתִי הַפְּרִזִי הַחֲתִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר לֹא־מַבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה : כא בְּנִיחֵם אֲשֶׁר נָתְרוּ אַחֲרֵיהֶם בְּאַרְצָן אֲשֶׁר לֹא־יִבְדּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַדְרִימָם וַיַּעֲלֵם שְׁלֹמֹה דְמַס־עֵבֶד עַד הַיּוֹם הַזֶּה : כב וּמַבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־נָתַן שְׁלֹמֹה עֵבֶד בְּיַדְהֶם אֲנָשֵׁי הַמְּלָחְמָה וְעֵבְדֵי וְשָׂרֵי וְשְׁלִישֵׁי וְשָׂרֵי רַכְבּוֹ וּפְרִשְׁוִין : כג אֵלֶּה הַשָּׂרֵי הַנְּצָבִים אֲשֶׁר עָלִה־מִקְרָאָה לְשְׁלֹמֹה הַמּוֹשִׁים וְחַמִּישׁ מֵאֹת הָרָדִים בְּעַם הָעֹשִׂים בְּמִקְרָאָה :

(עו) שלוחים. ר"ל מנחה ובנין בית חרון ההחנות והעליון כמו שזכר בספר ד"ה ובנין עיר צעלת ובנין עיר תדמור שהיה במדבר בארץ ר"ל שהיה צדה אחד למדבר וצדה האחר לארץ העבודה ובנין כל ערי המסכות והם ערי האוצרות כעטם בא אל הכובן הלו וכן נזכר בספר ד"ה כי הערים ההם בנה שלמה בחמת ובנין כל הערים ששם בהם שלמה הרבכ אשר לו ובנין כל הערים שהושבו בהם שלמה פרשו וכל מה שהיה רצון שלמה לבנות בירושלים ויעיר הלכנון ובכל ארץ משמלתו : (כג) אלה שרי הנצבים. ר"ל הממונים תחת הנציבים שהיו ממונים על כלם : חמשים וחמש מאות הרודים בעם העושים במלחמה. כבר זכרנו כמה שקדם שזכר היה על השלש אלפים ושלש מאות הרודים בעם העושים במלחמה שלש מאות מהגרים ששארם ממספרם כמו שנתבאר ממה שזכר ממספרם בספר ד"ה והנה היו שם עוד ממונים עליהם מאתיים וחמשים איש כמו שזכר בספר ד"ה ואלה שרי הנצבים על כלם ולזה מנאס בספר ד"ה אחר זכרו המעלה היה משים שלמה לבני ישראל והוא אמרו כי המה אנשי מלחמה ושרי שליטיו ושרי רכבו ופרשו ואלה שרי הנצבים אשר למלך שלמה חמשים ומאתים הרודים בעם ואפשר שבנין בית המקדש לא היו אלא שלש מאות ואולם ששאר הנציבים ששם העושים במלחמה מעוררים פה ופה הוצרך להוסיף על הרודים במלחמה הממונים על הממונים מאתיים וחמשים איש ולקחם מהגרים בעצמם בדרך שלא נשאר הרודים אשר תחתיהם

מלשון כבדני כרול (חפלים קמ"ט) : דבר המס. אורך המס : (עו) המסכות. האוצרות כמו ויבן ערי מסכות (שמות א') : ערי הכנע. להיות בן מרכבות : (כא) להחרימם. להכניסם : (כג) ושלשיו. גבוריו ונכדיו כמו ומנחם שלשיו (סס ט"ו) : (כג) הרודים. המושלים ונושגים

ר"ל ועל שפרעה הרפה לזה בנאה שלמה : (יח) במדבר בארץ. ר"ל סמוך אל הישוב. לא למס עובד. לא למס מתן כ"ל שיעבד בעצמו עבודתו : (כב) עבד. לעבד בגופו עבודה עבד : (כג) שרי הנצבים. ר"ל ממונים על הממונים : המשים והמש מאות. שלש מאות היו מן הנציבים ור"ל היו מבני ישראל (והם היו ממונים

מצודת דוד

מצודת ציון

(ז) ואת הבית אשר הקדשתי לשמי. תנאי הוא בני ובינוכס ואם לא תשמעו מה נאמר סם והשמותי את מקדשיכם (ויקרא כ"ו ל"ח): ולשנינה. כתרגום ולשוני יספרו את הרעות הכרות עליו ויתלעגו בו כמו ויספר ואשתעי. כעתו. אל תעלני בהני ימו: (ז) מקצה עשרים שנה. מסוף עשרים שנה שנה בית ה' בשבע שני' וביתו בשלש עשרה שנה הרי עשרים וצנינים האלה נשא וסויע חורס את שלמה בעני ארזים ובעני ברושים וצנב וצנינון זה גמלו המלך שלמה ונתן לו עשרים עיר צאריך הגליל ולא ישרו בעיניו וקראן ארץ כבול ר"ל סגור שלא היו עזרים וזדים סם מגריעות הארץ וצדכרי רז"ל ארץ כבול ארץ שאינה עושה פירות ורב נחמן בר יצחק אמר ארץ חומטון היטה פו' ארץ חול ואמאי קרו ליה ארץ כבול דמשתקעה כרעה בגובה כי ככלה פירוש שרגליו של אדם משתקע בה ממתת החול כאלו הם כבולות על כן אינה עושה פירות וצדכרי הימים אומר כי חורס נתן לשלמה עשרים עיר צארנו והוסיב שם בני ישראל וכן היה כי חורס נתן לשלמה עשרים עיר צארנו ושלמה גם כן נתן לחורס עשרים עיר צאריך הגליל וזה עשו לחוק הכרות צנינים וזכר צוה הספר מה שנתן שלמה לחורס וזכר צדכרי הימים מה שנתן חורס לשלמה: (טו) וזה דבר המס. נמשך טעמו עד כל העם הנותר כי מהס לקח לעבדים למס וזה נכל שנה לצנות הכתים והערים האלה והוא מה שאמר למעלה

(ז) ואת הבית אשר הקדשתי לשמי. תנאי הוא בני ובינוכס ואם לא תשמעו מה נאמר סם והשמותי את מקדשיכם (ויקרא כ"ו ל"ח): ולשנינה. כתרגום ולשוני יספרו את הרעות הכרות עליו ויתלעגו בו כמו ויספר ואשתעי. כעתו. אל תעלני בהני ימו: (ז) מקצה עשרים שנה. מסוף עשרים שנה שנה בית ה' בשבע שני' וביתו בשלש עשרה שנה הרי עשרים וצנינים האלה נשא וסויע חורס את שלמה בעני ארזים ובעני ברושים וצנב וצנינון זה גמלו המלך שלמה ונתן לו עשרים עיר צאריך הגליל ולא ישרו בעיניו וקראן ארץ כבול ר"ל סגור שלא היו עזרים וזדים סם מגריעות הארץ וצדכרי רז"ל ארץ כבול ארץ שאינה עושה פירות ורב נחמן בר יצחק אמר ארץ חומטון היטה פו' ארץ חול ואמאי קרו ליה ארץ כבול דמשתקעה כרעה בגובה כי ככלה פירוש שרגליו של אדם משתקע בה ממתת החול כאלו הם כבולות על כן אינה עושה פירות וצדכרי הימים אומר כי חורס נתן לשלמה עשרים עיר צארנו והוסיב שם בני ישראל וכן היה כי חורס נתן לשלמה עשרים עיר צארנו ושלמה גם כן נתן לחורס עשרים עיר צאריך הגליל וזה עשו לחוק הכרות צנינים וזכר צוה הספר מה שנתן שלמה לחורס וזכר צדכרי הימים מה שנתן חורס לשלמה: (טו) וזה דבר המס. נמשך טעמו עד כל העם הנותר כי מהס לקח לעבדים למס וזה נכל שנה לצנות הכתים והערים האלה והוא מה שאמר למעלה

כל זמן שלא חטאת' ומשתחטאו כל עובר עליו יסוס ושרוק וכן כתוב (צדכרי הימים ב' ז' כח) והבית הזה אשר היה עליו כל עובר עליו וגו' וזה פירושו והבית הזה אשר היה עליו ונורא אף לעובדי כוכבים כמו שאמר למעלה וגם אל הנכרי אשר לא מעמד וגו' ועכשוו תברצנו כל העובר עליו אף עובר כוכבים יסוס וישרוק ויאמר כי חטאו של ישראל גורס: יסוס. וימה כמו ושמנו עליה אויביכם. על יומו נשמו אחרונים: ושק. שופיל"ר בלע"ו וכן דרך כל הרואה חורבן פחאוס לשרוק: (י) עשרים שנה. שבע שנים לבית ה' ואת ביתו שלש עשרה שנה כמו שאמר למעלה: (יא) נשא את שלמה. ענין עמם כלכל את משאיו צדכר זה: (יג) ארץ כבול. ארץ כבולים ארץ טיט שהרגל משתקע ונככלת בה: (טו) וזה דבר המס. מה שמפרש בסוף הענין כל העם הנותר וגומר ויעלם כלמה למס עובד אותו המס היה לצנות בו את אלה

לְהֵם וְאֶת־הַבַּיִת אֲשֶׁר הִקְדַּשְׁתִּי לְשִׁמִּי אֲשֶׁלַח מֵעַר פָּנָי וְהָיָה יִשְׂרָאֵל לְמוֹשֶׁל וּלְשִׁנְיָהּ בְּכָל־הָעַמִּים : ח וְהַבַּיִת הַזֶּה יִהְיֶה עֲלִיּוֹן פְּרִי־עֵבֶר עַרְוֵי יִשָּׁם וְשָׂרָק וְאָמְרוּ עַל־מַה עָשָׂה יְהוָה פְּכָה לְאַרְצֵי הַזֹּאת וּלְבַיִת הַזֶּה : ט וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָוְבוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצִיא אֶת־אֲבֹתָם מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם וַיְחַקְּוּ בְּאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וַיַּעֲבְדוּם עַל־פִּן הַבִּיא יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת פְּלַת־הָרָעָה הַזֹּאת : י וְיִהְיֶה מִקְצֵה עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר־בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת־שְׁנֵי הַפְּתוּיִם אֶת־בַּיִת יְהוָה וְאֶת־בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ : יא חִירָם מִקֵּד־צוּר נִשְׂא אֶת־שְׁלֹמֹה בַּעֲצֵי אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבִזְהָב לְקַדְּחָפְצוֹ אֹז יִתֵּן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְחִירָם עֶשְׂרִים עִיר בְּאַרְצֵי הַחֲקִיל : יב וַיֵּצֵא חִירָם מִצוּר לְרֵאוֹת אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִתְּנוּ לוֹ שְׁלֹמֹה וְלֹא יִשְׂרוּ בַּעֲיָנָיו : יג וַיֹּאמֶר מַה הָעַרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי אֲחִי וַיִּקְרָא קָהָם אֲרָץ כְּבוֹד עַד הַיּוֹם הַזֶּה : יד וַיִּשְׁלַח חִירָם לְמַלְכֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים כְּפָר זָהָב : טו וְזֶה דְבַר־הַמָּס אֲשֶׁר־הָעֵלָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת־פְּתָנָם מִסְּקֵי מַסִּין דְּמִי מִקְפָּא שְׁלֹמֹה דְּמִבְּגֵי יֵת בַּיִת מִקְדָּשָׁא דְּבִי יֵת

רלבג

מזה הספור: (ח) והבית הזה יהיה עליון. ר"ל והבית הזה אשר היה עליון כעטם אמרו ככה ועשה איוב הרצון בו ככה היה עושה וכן כתוב בספר ד"ה שהאמר שם והבית הזה היה עליון: כל עובר עליו יסוס ושרק. ר"ל שכל עובר עליו מהנכרים יהיה חמה ומשומם וישרוק בשפתיו על זה מרוב ההתפעלות ויכירו כלם כי זה היה בחטא ישראל כי הסי' יביא על ישראל מהרעות אז מה שזכר בו לכל כי שונותיהם גרמו הלא תראה כי צנוכדכר כאשר החריב בית המקדש שלח רב טכוסים לירמיה כמו שכתוב בספר ירמיה ואמר לו ה' אלהיך דבר את הרעה הזאת

את הכות ה' בקריאה וסימן ואת הבית יקציע טבית סביב. אשר הקדשתי לשמי. וחבור. ואת הבית אשר אמרתי צדכרי הימי'. ואת הבית הגדול חסה עין ברושים צדכרי הימים. ויהי מקצה ח' דסמיכי בקריאה וסי' יהי מקצה שלשת ימים ויעבירו. אחרי אשר כרתו. עשרים שנה אשר בנה דמלכות. ותשב האשה מאריך פלשתים. ויהי מקצה שבעת ימים יהי דבר ה' דחוקאל. נשא ו' ד' כתיב שא ו' כתיב פה וסי' נמטר בסדר וירא: וזה דבר ג' ר"ס וסי' וזה דבר השמטה שמוט בל בעל. וזה דבר הרצועה אשר יגום שמה וזו וזה דבר המס אשר העלה שלמה:

הוא מענין ארומה ומשאת כעטס אס נשאת נשא לנו אז יהיה הרצון צוה שהוא רומס ונשא צוה את שלמה שהעביד עצמו לעשיית מלאכתו: אז יתן המלך שלמה לחורס עשרים עיר צאריך הגליל. כדכר נזכר בספר ד"ה כי חורס נתן גם כן לשלמה עיירות הוסיב כהם את בני ישראל וראוי היה להיות כן כי לא יתכן למלך למעט ארץ ישראל: (יג) ארץ כבול. ר"ל ארץ חול שאינה עושה פירות: (טו) וזה דבר המס. הרצון צוה כי זה דבר המס אשר

הוא מענין ארומה ומשאת כעטס אס נשאת נשא לנו אז יהיה הרצון צוה שהוא רומס ונשא צוה את שלמה שהעביד עצמו לעשיית מלאכתו: אז יתן המלך שלמה לחורס עשרים עיר צאריך הגליל. כדכר נזכר בספר ד"ה כי חורס נתן גם כן לשלמה עיירות הוסיב כהם את בני ישראל וראוי היה להיות כן כי לא יתכן למלך למעט ארץ ישראל: (יג) ארץ כבול. ר"ל ארץ חול שאינה עושה פירות: (טו) וזה דבר המס. הרצון צוה כי זה דבר המס אשר

מצודת ציון

(ז) ולשנינה. ענין צדכר כמו ושננתם לצנין (צדכרי ז') ור"ל ויספרו המס: (ח) יהיה עליון. תמהון כמו ישמו ישראל (איוב י"ז): ושק. קול הצאח בקצון כשפיתים קרובים שיקפו והדרך לעשותה כעת יבאו מורכב דבר חסוב וכן ויוצאים לצרקה (מיים ז'): (יא) נשא. סבל המשא הכוא: (יג) אחי. אחיבי ורעי: כבול. מל'

מצודת דוד

(ח) יהיה עליון. כמו היה עליון עתיד צמקום עבר ור"ל הבית שהיה עליון והעוב יהיה חריב וכל עובר ימחה על חורבנו: ואמרו. אל לאלו: (יח) חורס. לשמי הבצום האלה היה חורס טובל אותו בזה לו די סופוק עלי ארצים וכי: אז. אחר השלמת הבצום נתן המלך לחורס לחלוטם גמול מלצד הכתים והשמן האמור למעלה: (יג) ארץ כבול. ר"ל ארץ טיט אשר הרגלים משתקעים בה כאלו אכזרים צבכלו צדכר ובעצור זה הו' מעטס פירותים: (טו) וזה דבר המס. ר"ל חית (מלכים)

דק

מלכים א ח ט

רשי

ואף על פי שעשו שבעת ימי והאשר שאותו היום לא אכלו שאומר כי חטוכה המזבח עשו שבעת ימים והבג שבעת ימים וזכל יום היו השלמים גם אותו היום אכלו לא אכלו באתו היום

ימים: של חינוך : שבעת ימים . חג הסוכות נחמל שאכלו ושתו ביום הכיפורים : (טו) לדוד עבדו . לארבע שחמל לו עונותיו כדאיתא במועד קטן בשעה שנתק שלמה להכניס הארון לבית קדשי הקדשים דנקו שערים זה בזה : ולישראל ענוו . שחמל להם על עון יום הכיפורים ויפתה בת קול ואמרה טלכס מומונים לחיי העולם הבא : (ג) והיו עיני ולבי . תרגום יונתן ותהי שבעתי שריא ביה אם רעותי מתעבדא . יתא עיני שם אם לבי וחפסי שם : ואת

שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם : סוּ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁקַח אֶת־הַעֵם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיִּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל פְּלִיאֹתָהּ אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ :

מֵא וַיְהִי בְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה בְּבִנוֹת אֶת־בֵּית־יְהוָה וְאֶת־בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל־חֵשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת : ב וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה שְׁנֵית כְּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן : ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּפִלָּתְךָ וְאֶת־תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּ לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ אֲתִי־הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם־שָׁמַי שֵׁם עַד־עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם בְּלַיְחִימִים : ד וְאַתָּה אִם־תִּקַּח לְפָנָי כְּאֲשֶׁר הִלַּךְ דָּוִד אָבִיךָ בְּתַם־לֵבָב וּבִישׂוֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ תִּקֵּן וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמֹר : ה וְהִקְמַתִּי אֶת־כְּפֹאֵם מִמְּלֹכְתְךָ עַל־יִשְׂרָאֵל לְעַלְמֵם כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עִלְיָךְ דָּוִד אָבִיךָ לֵאמֹר לֹא־יִכְרַת קֶךָ אִישׁ מֵעַל כְּפֹאֵם יִשְׂרָאֵל : ו אִם־שׂוֹב תִּשְׁבוּן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרַי וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי הַקְּטָנִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֵיכֶם וְהִלַּכְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם : ז וְהִכַּרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי

אֶתְּכָּנָא שִׁבְעָא יוֹמִין חֲנֻכַּת בֵּיתָא וְשִׁבְעָא יוֹמִין חֲנָא אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמִין : טו בַּיּוֹמָא תְּמִינְיָאָה שָׁקַח יַת עֵמָא וּבְרִיכוּ יַת מַלְכָּא וַיִּזְכְּרוּ קַרְוֵיהוֹן כַּד חָזְוּ וַיְשִׁירָא לְדָחוֹן עַד כְּרִי מַלְכָּא בַּעֲבַד וַיִּנְדָּר עַבְדִּיה וְיִשְׂרָאֵל עַמִּיהָ : א וְהוּא כַּד שִׁיַּי שְׁלֹמֹה לְמַכְגֵּי יַת בֵּית מַלְכָּא שָׂא דִּבֵּי יְהוָה בֵּית מַלְכָּא וַיֵּת כְּרַעוּת שְׁלֹמֹה דִּאֲתַרְעֵי לְמַעַבְד : ב וַאֲתַנְגֵּי יְיָ לְשְׁלֹמֹה הַתְּנַנְנוֹת כְּמָא דִּאֲתַנְגֵּי לִיהַּ כְּגִבְעוֹן : ג וַיֹּאמֶר לִיהַּ יְיָ שְׁמִיעַ קְדָמַי צִלְזִתְךָ וּבְעֵיתִךָ דְּבַעֲיַתָּא מִן דְּבַעֲיַת יַת בֵּיתָא הֲדָוִן דִּי בְּגִיתָא אֶשְׂרָאֵה שְׁכֻנְתִּי תְּמָן עַד עַלְמָא וְתַהִי שְׁכֻנְתִּי שְׂרָיָא בֵּיה אִם רַעוּתִי מִתְעַבְדָּא תְּמָן כָּל יוֹמָיָא : ד וְאַתָּה אִם תִּקַּח קְדָמַי כְּמָא דִּבַּלְךָ דָּוִד אָבִיךָ וּבְרִיַצוּתָא לְמַעַבְד כְּכָל דְּבַקְרִיתְךָ קְמִי וְדִיעֵי תַמְרִי : ה וַאֲקִיִם יַת פּוּרְסֵי מַלְכוּתְךָ עַד יִשְׂרָאֵל לְעַלְמֵם כְּמָא דְּמַקְדִּית עִם דָּוִד אָבִיךָ קְמִיָּמָר לֹא יִפְסֹק קֶךָ גְּבַר מֵעַל פּוּרְסֵי מַלְכוּתָא דִּישְׂרָאֵל : ו אִם מִיִּתְבַּב קְתוּבוֹן אֲתַנְ

רלבג
הנה היה מהחכמה כמה שנחרו להיות חטוכה המזבח בחלו השבעת ימי' שזכרנו מה שבעיר עליו בזכרנו התועלות המגיעות מזה

ביום השמיני ג' ר"ס וס' נספר בסדר גשוא : שפחים ר' וס' שמחים וימשיחו אתו צדוק . והכירו וטוביו לב על כל המזבח . והכירו דר"ה על המזבח . הגדיל ה' לעשות עמנו : ויאמר ה' אליו ו' ר"ס וס' טי שם פה לאדם . זאת הארץ אשר . שטעתי את תפלהך . לך שוב לדרך מדברה . עבדך בתוך העיר בתוך . קרא שמו יורעאל : הקתי כל אוריתא חס' כמ"א וכל גביאום וכתובים רכות' מלא כמ"ט חס' וס' נספר בסדר תולדות : הקתי ג' רסמכי בקריאה וס' עקב אשר שמע אברהם בקתי . אם שוב תשובון דמלכים . ויער ה' את רוח :

תולדות אהרן ביום השמיני . שנה לא ת' ק' : נספר שמי . כוטה לה : והיו עיני . נרסה פ' נימות קה (בכרות ח) :

מצודת ציון
ט (6) חשק . עיני סלח :

ובגבון מפתר פודקני וקא תטרון פקודי קמי די יהבית קדמיון ותהבון ותפלחון למענת עממיא ותהבון דהון : ונאשיאי ית ישראל מעל אפי ארעא די יהבית דהון וית ביתא

במהלך עשו שבעת ימי חמכה הכיח והאח" שבעת ימי התג והרבו בהם בהקרבנות בעבור חטוכה הכיח : ארבעה עשר יום . ללמד שהיו רצופים : (טו) ביום השמיני . ימי החג הוא שמיני המערכת : שלח את העם . ר"ל נטלו ממנו רשות ללכת כי לא הלכו ב"ם עבדו המהרץ ערס הלכו חזרו ליסול רשות ולזה נאמר גד"ה כנ"ג בחודש שלח את העם והוא היום שאחר החג : לדוד עבדו . שקיים לו

מצודת דוד

הכפחחו אשר בנו היושב על כפלו בנה הכיח : ולישראל עשו . על פי רלו אשר כרהה הסכינה בכיח הכיח : (3) כחשך וכו' . ר"ל בחזקת מרחש הכהנה שנראה אליו בצדעון : (ג) לשום שמי . לחול בה שמי לזכות ביה ה' : עיני ולבי . ר"ל השפחתי : (1) חס . ר"ל חסד ובני הדור הזה : (1) חסלה . ר"ל חזקת הכיח : למשל . יושעל בהם לדמיון לדבר מה לפי גודל המהלה אשר הנוט עליהם : יסיה

כל הימים ותרגס ונתחן ותהא שכינתו שריא ביה אם רעותי מתעבדא תמן כל יומיא : (1) אם שוב תשובון חתם . פירושו חתה וישראל : ולטינה

במהלך עשו שבעת ימי חמכה הכיח והאח" שבעת ימי התג והרבו בהם בהקרבנות בעבור חטוכה הכיח : ארבעה עשר יום . ללמד שהיו רצופים : (טו) ביום השמיני . ימי החג הוא שמיני המערכת : שלח את העם . ר"ל נטלו ממנו רשות ללכת כי לא הלכו ב"ם עבדו המהרץ ערס הלכו חזרו ליסול רשות ולזה נאמר גד"ה כנ"ג בחודש שלח את העם והוא היום שאחר החג : לדוד עבדו . שקיים לו

(סד) את תוך החצר. דברים ככתבן דברי רבי יהודה קדש את רצפת העור בקדושת מוצב להקטיר על הרצפה: כי מוצב הנחשת. מוצב האבנים שעשה תחת מוצב הנחשת: קטן מהכיל את העולה ואת המנחה. שהרבו להביא. אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר אלף עולות ועלה שלמה על המוצב שעשה משה וכשתה מגיע לחצון אמות ולמנין עולות זה של אבנים גדול משל משה שמוצב משה מקום מערכתו אמה על אמה וזהו היה מקום מערכתו ר"ל על כ"ד הרי של שלמה חמש אמות עשרים ושש כשל משה אם כן מה קידש המלך את תוך החצר שקבע בו מוצב של אבנים מחובר ברצפה: קטן מהכיל. בשל משה הוא אומר בלודס שאומר לקטירו כנס פלוני והפסול לעבודה: (סה) מלכות המלך. שהיא בצפונה של ארץ ישראל: עד נחל מצרים. שהיא כנגדו בדרומה בלילה מסעי: שבעת ימים

דבר יום ביומו מה שחננו צריכי' להשפיע לנו ידעו כל עמי הארץ כי ה' הוא האלהים כי ונשמרים מרעה: (סד) קדש המלך את תוך החצר. קדשו לעשות שם העולה והמנחה והשלמים כי

הטובה ולשמרנו מרעה וזכה הדבקים בו שביעי טובה הרי הוא אומר למה מוצב הנחשת שעשה שלמה היה קטן מהכיל ר"ל העולה והשלמים ואינו אומר על מוצב הנחשת שעשה משה כי בפיורש אמרו בדברי הימים כי מוצב הנחשת אשר עשה שלמה לא יכול להכיל את העולה ושל משה גזוז עם אהל מועד כמו שפירשנו למעלה מוצב הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארבו ועשרים רחבו לא היה יכול להכיל ר"ל העולות והחלבים שהרי מוצב הנחשת שעשה ירשה היה חמש על חמש על המוצב ההוא ומוצב הנחשת של המוצב היה עשרים על עשרים ולפי משונו עולות וחצונו אמות לא היה מוצב שעשה שלמה מכיל אלא ששה עשר אלף והוא אומר בקר עשרים ושנים אלף ואלו אמה ועשרים אלף ואם תאמר כל אלו לא היו אלא החלבים כי שלמים היה כל אלו ובמוצב של משה אמר אלף עולות שהיו כלם כליל נאמר כי גם הנה היו עולות רבות ומנחות כי לא מנה אלא השלמים והעולות שהיו רבים עד כי בין העולות והמנחות וחלבי השלמים לא יכול מוצב הנחשת שעשה שלמה להכיל הכל עד שהארץ שלמה לקדש רצפת החצר ועשה שם מן העולה והמנחה וחלבי השלמים מה שלא יכול המוצב להכיל ודברי רבותינו ז"ל מחלוקת בזה יש אומרים כי רצפת החצר הוא שקדש כמו שפירשנו ויש אומרים כי מוצב אבנים בנה תוך החצר ואמר עוד כי מוצב אבנים הוא שעש' שלמה לא מוצב נחשת ומה שאמר בדברי הימים ועשה שלמה

ומושפט עמו ישראל דבריום ביומו: למען העת פריעמי הארץ פי יהוה הוא האלהים אין עוד: סא והיה לבבכם שלם עם יהוה אלהינו ללבב בתקונו ולשמר מצותיו ביום הזה: סב והמקד וכל ישראל עמו זבחים זבח לפני יהוה: סג ויזבח שלמה את זבח השקמים אשר זבח ליהוה בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלה ויהנו את בית יהוה המקד וכד בני ישראל: סד ביום ההוא קדש המקד את תוך החצר אשר לפני בית יהוה פיעשה שם את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים פיי מוצב הנחשת אשר לפני יהוה קמן מהכיל את העולה ואת המנחה ואת חלבי השלמים: סה ויעש שלמה בעת ההוא את המקד וכל ישראל עמו קהל גדול מקבוא חמת אדוניו נחל מצרים לפני יהוה אלהינו חנא וכל ישראל עמיה קדשא רב ממענקא ורחמת עד נחלא דמצרים קדם יי ואת המנחה ח' וסי' נכסר בסדר פקודי:

עבריה ועולבן עמיה ישראל פתנם יום ביומיה: ס בריד ידעונו פר עממי ארעא ארי יי הוא אלהים גית עוד: סא והיה שקים בדתלתא דיי ארתנא למקד בקימותי וקמטר פקודתי ביומא הדין: סב ומקבא וקר ישראל עמיה מנכסין נכסת קודשין קדם יי: סג ונכס שלמה ית נכסת קודשיא די נכים קדם יי תורי תרתין רבוא והדין אלפין וענא פרתא עכרי רבוא והניבו ית בית מקדשיא דיי מקבא וכל בני ישראל: סד ביומא ההוא קדיש מקבא ית גו דרתא די קדם בית מקדשיא דיי ארי עבד תמן ית עקתא וית מנתקא וית תרבי נכסת קודשיא ארי מקדשיא דנחשיא די קדם יי דחיק מלסוברא ית עקתא וית מנתקא וית תרבי נכסת קודשיא: סה ועבד שלמה בעדנא ההוא ית

הוא נעמד להם: (סד) זיוס הכהן קדש המלך את תוך החצר. ר"ל כי מרוב הקרבנות שהקריבנו זיוס הכהן הארץ שלמה לקדש החצר ר"ל חצר הכהנים בצופן שיקריבו שם הקרבנות על הרצפה כי מוצב הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארבו ועשרים אמה רחבו כמו שנזכר בדברי הימים היה קטן מהכיל ועם כחוד בצפון יו מוצב הנחשת שעשה שלמה קטן מהכיל והנה קרא אותו מוצב הנחשת לפי שהיה מלופף חשת אבל תחתיו היה של אבנים שלמות כמו שנזכר בתורה אבנים שלמות תכנה את המוצב ה' אלהים: (סה) מלכות אומת עד נחל מצרים. הם יו שתי קטות של ארץ ישראל ואחד בצפונה והאחד בדרומה כמו שנזכר בפרשת אלה מסעי: שבעת ימים וכשתת ימים ארבע'

הוא נעמד להם: (סד) זיוס הכהן קדש המלך את תוך החצר. ר"ל כי מרוב הקרבנות שהקריבנו זיוס הכהן הארץ שלמה לקדש החצר ר"ל חצר הכהנים בצופן שיקריבו שם הקרבנות על הרצפה כי מוצב הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארבו ועשרים אמה רחבו כמו שנזכר בדברי הימים היה קטן מהכיל ועם כחוד בצפון יו מוצב הנחשת שעשה שלמה קטן מהכיל והנה קרא אותו מוצב הנחשת לפי שהיה מלופף חשת אבל תחתיו היה של אבנים שלמות כמו שנזכר בתורה אבנים שלמות תכנה את המוצב ה' אלהים: (סה) מלכות אומת עד נחל מצרים. הם יו שתי קטות של ארץ ישראל ואחד בצפונה והאחד בדרומה כמו שנזכר בפרשת אלה מסעי: שבעת ימים וכשתת ימים ארבע'

רלבג

הוא נעמד להם: (סד) זיוס הכהן קדש המלך את תוך החצר. ר"ל כי מרוב הקרבנות שהקריבנו זיוס הכהן הארץ שלמה לקדש החצר ר"ל חצר הכהנים בצופן שיקריבו שם הקרבנות על הרצפה כי מוצב הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארבו ועשרים אמה רחבו כמו שנזכר בדברי הימים היה קטן מהכיל ועם כחוד בצפון יו מוצב הנחשת שעשה שלמה קטן מהכיל והנה קרא אותו מוצב הנחשת לפי שהיה מלופף חשת אבל תחתיו היה של אבנים שלמות כמו שנזכר בתורה אבנים שלמות תכנה את המוצב ה' אלהים: (סה) מלכות אומת עד נחל מצרים. הם יו שתי קטות של ארץ ישראל ואחד בצפונה והאחד בדרומה כמו שנזכר בפרשת אלה מסעי: שבעת ימים וכשתת ימים ארבע'

הוא נעמד להם: (סד) זיוס הכהן קדש המלך את תוך החצר. ר"ל כי מרוב הקרבנות שהקריבנו זיוס הכהן הארץ שלמה לקדש החצר ר"ל חצר הכהנים בצופן שיקריבו שם הקרבנות על הרצפה כי מוצב הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארבו ועשרים אמה רחבו כמו שנזכר בדברי הימים היה קטן מהכיל ועם כחוד בצפון יו מוצב הנחשת שעשה שלמה קטן מהכיל והנה קרא אותו מוצב הנחשת לפי שהיה מלופף חשת אבל תחתיו היה של אבנים שלמות כמו שנזכר בתורה אבנים שלמות תכנה את המוצב ה' אלהים: (סה) מלכות אומת עד נחל מצרים. הם יו שתי קטות של ארץ ישראל ואחד בצפונה והאחד בדרומה כמו שנזכר בפרשת אלה מסעי: שבעת ימים וכשתת ימים ארבע'

הוא נעמד להם: (סד) זיוס הכהן קדש המלך את תוך החצר. ר"ל כי מרוב הקרבנות שהקריבנו זיוס הכהן הארץ שלמה לקדש החצר ר"ל חצר הכהנים בצופן שיקריבו שם הקרבנות על הרצפה כי מוצב הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארבו ועשרים אמה רחבו כמו שנזכר בדברי הימים היה קטן מהכיל ועם כחוד בצפון יו מוצב הנחשת שעשה שלמה קטן מהכיל והנה קרא אותו מוצב הנחשת לפי שהיה מלופף חשת אבל תחתיו היה של אבנים שלמות כמו שנזכר בתורה אבנים שלמות תכנה את המוצב ה' אלהים: (סה) מלכות אומת עד נחל מצרים. הם יו שתי קטות של ארץ ישראל ואחד בצפונה והאחד בדרומה כמו שנזכר בפרשת אלה מסעי: שבעת ימים וכשתת ימים ארבע'

הוא נעמד להם: (סד) זיוס הכהן קדש המלך את תוך החצר. ר"ל כי מרוב הקרבנות שהקריבנו זיוס הכהן הארץ שלמה לקדש החצר ר"ל חצר הכהנים בצופן שיקריבו שם הקרבנות על הרצפה כי מוצב הנחשת שעשה שלמה שהיה עשרים אמה ארבו ועשרים אמה רחבו כמו שנזכר בדברי הימים היה קטן מהכיל ועם כחוד בצפון יו מוצב הנחשת שעשה שלמה קטן מהכיל והנה קרא אותו מוצב הנחשת לפי שהיה מלופף חשת אבל תחתיו היה של אבנים שלמות כמו שנזכר בתורה אבנים שלמות תכנה את המוצב ה' אלהים: (סה) מלכות אומת עד נחל מצרים. הם יו שתי קטות של ארץ ישראל ואחד בצפונה והאחד בדרומה כמו שנזכר בפרשת אלה מסעי: שבעת ימים וכשתת ימים ארבע'

חולדות אהרן דברי יום ביומו. מגלה כ (ר"ה נו סנהדרין כ): ויוצא שלמה. זכחים נס: כיום ההוא. שם: ויעש שלמה. מ"קט הוריות ג (שפחים לד):

מצודת דוד

דבר יום ביומו. ר"ל דבר הנגזר ביום ההוא יעשה ביומו: (ס) למען צדקותם הגנתו הנפלא בעמו: (סא) והיה לבבכם שלם. כאומר כן יהיה אשר יהיה לבבכם שלם וכו' אבל בזולת זאת לא תושלם ההכלה עם שחיהי הביט הוא: כהיום הזה. אשר לבבכם שלם עם ה': (סב) קדש המלך. בקדושת המוצב: תוך החצר. רצפת הצדקהים: כי עשה שם. על הרצפה היא: מוצב הנחשת. אשר עשה שלמה כמ"ס ד"ה כי מוצב הנחשת אשר עשה שלמה וכו' ר"ל מוצב אבנים תחת מוצב הנחשת שעשה משה במדבר: קטן מהכיל וכו'. היה קטן מלהחזיק בקרבנות המדורים: (סה) את המצב. מנוכת היתה נקרא גם הוא חג ביהויו קרוב אל המצב: או נקרא חג בעבור רביו הקרבנות כמו אכרו חג (חללים ק"ח) ור"ל אכרו הרבו: מן המקום שחיים בה לחמת והיא בפאת האפוינו עד נחל מצרים שהוא בפאת הדרומי: שבעת ימים כו'. שבעת ימים כו'. שבעת ימים כו'.

מצודת ציון

וכן כמשפט בעתה יעשה לה (שמות ל"א): (סב) ויתכנו. החלחל הדבר וייעמוד עם משם ואיך קרוים המצב בשון מקרא: (סד) מהכיל. מהחזיק כמו אלפים כס יביל (עשיל ו'): חק

מזבח הנחשת. רצפת הצדקהים: כי עשה שם. על הרצפה היא: מוצב הנחשת. אשר עשה שלמה כמ"ס ד"ה כי מוצב הנחשת אשר עשה שלמה וכו' ר"ל מוצב אבנים תחת מוצב הנחשת שעשה משה במדבר: קטן מהכיל וכו'. היה קטן מלהחזיק בקרבנות המדורים: (סה) את המצב. מנוכת היתה נקרא גם הוא חג ביהויו קרוב אל המצב: או נקרא חג בעבור רביו הקרבנות כמו אכרו חג (חללים ק"ח) ור"ל אכרו הרבו: מן המקום שחיים בה לחמת והיא בפאת האפוינו עד נחל מצרים שהוא בפאת הדרומי: שבעת ימים כו'. שבעת ימים כו'. שבעת ימים כו'.

תשמש חפלתם וכן רלונו
 כדניאל שחמר וכוון פחיתן
 ליה בעלותיה נגד ירושלים :
 (מט) ועשית משפטם
 כשזביהם שלא חמלו עליהם
 והכנידו עוליהם ועוד חתנם
 לרחמים לפני שזביהם ורחמים
 שניתקום לאלה המגלות ולשוב
 לארצם כמו שעשה כורש מלך
 פרס : (נא) מתוך כור הנבול
 כי כמו שזכרנו הכסף והזהב
 נכורן נרשם במצרים בעבודה
 קשה ורמה שאמר הנבול
 והטורים לא יעשו אותם מנבול
 אלא מחרמה אמר הנבול למוק
 הצרוע שנזרפו שם : (נד) ככל
 קראש אליך . ככל עמ שיקראו
 אליך בנרשם וישונו . אליך וכן
 כה' אליהם ככל קראשו אליך
 דחשובה : (נו) ככל אשר דבר
 והניח לכם מכל אויביכם :
 (נז) להטות את לבבנו אליו .
 טעמו דבק עם יהי ה' אליהנו
 עמנו : (נט) ויחס ולילה .
 להיות שמירתו חמוד לעשות
 משפטנו ופירוש משפט במקום
 הזה כמו כמשפט הננות ועשה
 לה והדומה לו כלומר לתק לנו
 דבר

דאתרעיתא וביתא דבגיתא
 לשפיק : מט ותקבל מן
 שפיקא באתר בית שבתה
 ית צלותהון וית בעותהון
 ותתפרע עוקבנהון :
 י ותשבוק לעמך ודכו
 קדמך וקבל מרדיהון די
 כדרו קף וקמיקרף
 ותתנינון לרחמינן קדם
 שוביהון וירחמינן עליהון :
 נא ארי עמך ואמסנתה
 אינון דאפיקתא ממצרים
 מגו כורא דברוקא :
 נב דמיהי העני קדמך
 קקבא בעות עבדך
 ובעות עמך ישראל
 קקבא צלותהון בקר עון
 דאינון מצרין קדמך : נג ארי
 את אפרשתנון קף
 לאחסנא מפל עממי
 אריא קמא דמליקתא
 ביד משה עבדך באפקותה
 ית אבהתנא ממצרים יי
 אלהים : נד והיה כד שיצא
 שלמה לצקאה קדם יי ית
 קר צותא ובעותא דא
 קם מן קדם מדקתא דיי
 מדתה פריע על ברפוחי
 ויהי פריסן בעינו לצית
 שמיא : נה וקם וברך ית
 קר קקא דישראל קר רב
 למימר : נו פריך יי די
 יהי נחא געמיה ישראל
 בקר די מגיל לא במיל
 פתנמא חר מפל פתנמוהי
 תנמא די מליך בידא
 דמושה עבדיה : נז יהי
 מימרא ביי אלנהא
 פסענא פסענא וקא ירחמינא :
 נח לאפנאה לבנא דתמליה
 קמיה בקר אורדו דמקנן
 קדמוהי וקמיה פקדוהי
 וקמוהי ודינהי דפקיר ית
 אבהתנא : נט ויהון
 פתנמי ארין די געיתי מן
 קדם יי מתקבלין קדם יי
 אלנהא יימם וליגי
 קמעד דין

והבית אשר בנית לשמך : מט ושמעת
 השמים מכון שבתך את תפלתם
 ואת התנחלם ועשית משפטם :
 נ וסלחת לעמך אשר הוא
 ולכל פשעיהם אשר פשעו
 ונתתם רחמים לפני שביהם
 ורחמים : נא פיי עמך ונחיתה
 אשר הוצאת ממצרים מתוך כור
 הנבול : נב להיות עינך פתוח אל
 תנות עבדך ואת תנות עמך
 ישראל לשמע אליהם בכל קראם
 ארץ : נג פיי אתה הבדלתם
 קדמך מפל עמי הארץ פאשר
 דברך ביד משה עבדך בהוציא
 את אבותינו ממצרים ארני יהיה :
 נד ויהי אפכלות שלמה
 התפלל ארני יהיה את פל התפלה
 ותתנהג הואת קם מלפני מזבח יהוה
 מפרע על ברפיו וכפיו פרעות
 השמים : נה ויעמד ויברך את פל
 קר ישראל קול גדול לאמר :
 נז פרוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו
 ישראל בכל אשר דבר לאנפול
 דבר אחד מפל דברו הטוב אשר
 דבר ביד משה עבדו : נו יהי יהוה
 אלהינו עמנו פאשר היה עמי
 אמרנו ארני עבנו וארני פאשרנו :
 נח קתמות קבנו אליו ללכת בכל
 דרכיו ולשמור מצותיו וחקיו
 וכל שמיו אשר צוה את אבותינו :
 נט ויהיו דברי אלה אשר התחננתו
 לפני יהוה קרבים אל יהוה אלהינו
 יזמם ולידה לעשות משפט עבדו

(נא) כור הנבול . חרסיס
 שמוקקין בו וכד קרוי כור :
 (נב) ככל אשר דבר . ויבין
 דבר והניח לכם מכל אויביכם
 (דברים י"ב ז) : (נט) לעשות
 משפט עבדו ומשפט עמו .
 לתשוב עלבוס מוד האויב :
 את

רלבג

ממה שיצטרך אל עולם ההשגח
 הכרעית ושישלם עון העם
 היושב אז בארץ ישראל כאמרו
 כי לא שלם עון האמרי עד
 הנה : (נב) לשמוע אליהם בכל
 מה שיבקשו ממך בהיותם בארץ
 שזביהם ואף על פי שאינם
 מתפללים תוך היותם הנה אחר
 שהם מתפללים לנכחו לפי מה
 שאפשר להם : (נד) ויהי ככלות
 שלמה להקפלה אל ה' . למדת
 מזה שהמלך כרע על כתפיו
 מהתמלת חפלתו עד כלותו
 אותה ומה המקום אמרו
 רבותינו שהמלך כיון שכרע
 שוב ארנו וזקף עד כלותו תפלתו :
 (נז) אשר נתן מנוחה לעמו ישראל
 ככל אשר דבר . כנה זה הוא מה
 שאמר בפרשת ראה אנכי
 וישכנס בארץ אשר ה' אלהיכם
 אחיל אתכם והניח לכם מכל
 אויביכם מסביב וישכנס בעמ :
 (נח) להטות לבבנו אליו . ר"ל
 שיהי השם עמנו באופן שיסתכל
 להטות לבבנו אליו לעבודתו
 כשנחט לו כמו שע"ל לאבותינו
 בכיותם במדבר . ולא יעזבונו על
 מטאתנו ולא יעשנו כשיוסלק
 השבתו ממנו : (נט) לעשות
 משפט עבדו ומשפט עמו ישראל
 דבר וס בזומו . ר"ל שיקן
 לכל אחד מהם לפי הראוי לו
 ולא יסתור פניו מהם בעת
 העושים . אבל . ויכוסם בדרך
 שיחזרו למוטע וזה יתפרסם
 לכל עמו הארץ כי ה' הוא
 האלהים והין עוד ר"ל כי
 בראותם כשימטאו ישראל הם
 נענשים וכנסים מתעטס הש"י
 הוא

הגלות ארדן ויהי ככלות . טט לה
 מנלה כב לא שבוות
 יי (בגרות ג) :

עבדך לעבדך ז' קמוצין וסי'
 נוסר בסדר בהעלתך : לבבנו
 ד' בקריאה וסי' אחינו המסו
 את לבבנו לאמר עם . ונשבע
 ויחס לבבנו ולא קמה עוד רוח .
 להטות לבבנו אליו ללכת . נשא
 לבבנו אל כפים אל אל : ללכת
 בכל רדיו דסמיכי ד' בקריאה
 וסי' ועתה ישראל כה ה' אלהיך
 שואל . כי אם שמור חשמונן
 אח כל המצוה . רק שמור מאד .
 להטות לבבנו אליו ללכת ככל
 רדיו : ויהי ו"א רפין בקריאה
 וסי' נוסר בסדר תרומה :

מצודת ציון

(נא) כור . שם כלי יחסי כה זכך
 וכסף כמו זכור להב (משלי י"ז) :
 (נז) ועשנו . ענין עושה וכפל הדבר
 כמש' : (נט) משפט . ענין ארץ
 וכן
 מימרא ביי אלנהא
 פסענא פסענא וקא ירחמינא :
 נח לאפנאה לבנא דתמליה
 קמיה בקר אורדו דמקנן
 קדמוהי וקמיה פקדוהי
 וקמוהי ודינהי דפקיר ית
 אבהתנא : נט ויהון
 פתנמי ארין די געיתי מן
 קדם יי מתקבלין קדם יי
 אלנהא יימם וליגי
 קמעד דין

מצודת דוד

והצית : (מט) ועשית משפטם .
 לנקום מאויביהם למען יסרו שלא טוב בעיני ה'
 הכבדו עולם על ישראל : (נ) ונחמה לרחמים .
 כמה שתקום בהם יצונו שמהראוי
 לרחם על ישראל וכן יעשו כי ירחמו : (נא)
 מתוך כור הנבול . מסוך קובי
 השעבוד ונאלו היו נתינים בכור הנבול
 העומד על האם : (נב) להיות . ר"ל
 ההולאה ממלכים יהיה כבדי להיות עיניך
 פתוחות בין אל יחיד בין אל רבים :
 ככל קראש . ככל דבר אשר יקראו
 אליך : (נג) כי אלה הבדלתם . לפי
 שהגדלתם מכל האומות להיותם
 לך לנחלה ח"כ מהראוי לשמוע
 אליהם ככל קראש אליך : (נד)
 כורש .

ממה שהיה כרע על כתפיו בעת
 השלחו : (כו) ברוך ה' . כרס בקר
 את העם ראה כי טוב לנכר את ה'
 בראשונה : לא נפל . ר"ל לא נהסר :
 (נז) עם אבותי . כס אלפי דור
 המדבר שהיתה השפיעה שורה עמהם
 בתמידות : (נח) להטות . ובי' .
 כמו שהטת לבב אבותי בהיותם
 הדבור מצוי להם : (נח) דברי אלה .
 האומרים למעלה בדברי תהמו
 אשר שלל על כל המתפללים : קרובים .
 להיות ההפלות קרובים להשמע לה'
 בכל עת הקפלה בין ביום . לשמות .
 ר"ל למעט ההכלה ולעשות המצוה :
 משפט עבדו וסי' . ר"ל דבר הנכרך
 בין ליחוד בין

(מג) ככל אשר יקרא אליך הנכרי. ובישראל הוא אומר ונתת לאיש ככל דרכיו לפי ישראל מכיר בהקב"ה ויודע שחיובת בידו ואם אין הפלחו נשמעת חולה את הדבר בעצמו ובהטאו אצל עובד גילולים קורא תגר ואומר בית שמו הולך לסוף העולם נתייעתי למה דרכים ובחתי והתפללתי בו ולא מלאתי בו ממש

שחשלה להם שזנס אליך והתפללו אליך צבית הוה ידעו כי בעונש עון בא להם הנגע והמחלה לא שהוא מקרה ובעבור זה ייראוך וכן טעם כי עמך הסליחה למען תורא: (מג) ככל אשר יקרא אליך הנכרי. אף על פי שלא יהיה ראוי נכך תשמע תפלתו אבל בישראל

וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא

וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא
וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא וְיִצְחָק בְּנֵי יִצְחָק יִבְרָא

אשר תדעם את לבנו אבל הנכרי אף על פי שאין לבנו נכון אליך עשה ככל אשר יקרא אליך למען ידעו כל עמי הארץ את שמך ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה ומחך כך ידעו ליראה אותך כעמך ישראל: (מד) כי יאז עלתך למלחמה על אויביו. דרך כלל: נדרך אשר תשלום. כמו ויהי נדרך שמואל לכל ישראל וגו' וכן כשהיו שואלים צאורים ותומים כמו נדרך בנימין וכן כשלא יהיה עליהם עונש: (מה) ועשית משפטם. תעשה משפטם בלא צדקה וכן כי עשית משפטי ודיני וכת"י ותהפצע עולצנאון: (מו) כי יתטלו לך. כמו וכי יתטלו לך כלומר ואם יתטלו לך ואיני ראוין לתשוב' ושחוקים נקמתם בלא צדקה ויתחייבו גלות ויעשו תשובה בגלותם ויתפללו דרך ארצם תשמע

וישמעו ה' וסי' נמסר בכרך דברים: ויורע ה' חס' בליש' וסי' נמסר בכרך עקב: וידעת ה' וסי' נמסר בשואל חלק ב' סי' ג': ונתחם ר' קמזין וסי' ואנפת גם ונתחם. וחברו דד'ה. ופלה לעם אשר האז. לקוח את הכפרים. עשה לך מוסרות. וישאל דוד. ובהרעם. ויחברו דד'ה. בשואל חלק א' סימן ל': שבו ד' בעצם סלרע בליש' וסי' ואת נשיותם שבו. וישבו אליך בכל לבכם וכלבם. וחברו וישבו אליך בכל לבם דד'ה. ועשרת אלפים חיים שבו:

תולדות אהרן השלנו ונעונו. וימא לו: והשלנו בככות לא:

מצודת ציון

(מג) הנעוים. מלשון טויה: (מו) והנסה. עמין כעס כמו אודך כי הנסח כי (צ' 3): ושננס. מלשון שניה: (מז) ושבנו. מלשון הכוכה: (מח) אשר שבו. מלשון שניה: כור

מצודת דוד

ולזה אמר אף שכיבונו שחך תפלתם השמימה דרך העיר והבית ע (מה) ועשית משפטים. לנקום נקמתם מיד האויב: (מו) כי אין אדם וכו'. ר"ל אם אין בזה אדם אשר לא יחשב נכדי להגן הוא על כולם ולא בודלי האסף בם: (מח) דרך ארס. כי כשהוא בארץ האויב שהיה הטובה שהעבור התפלה דרך ארס (מה) והשני ובאים

והתפללו אל ה' וישאל דוד. ובהרעם. ויחברו דד'ה. בשואל חלק א' סימן ל': שבו ד' בעצם סלרע בליש' וסי' ואת נשיותם שבו. וישבו אליך בכל לבכם וכלבם. וחברו וישבו אליך בכל לבם דד'ה. ועשרת אלפים חיים שבו:

מצודת דוד

ולזה אמר אף שכיבונו שחך תפלתם השמימה דרך העיר והבית ע (מה) ועשית משפטים. לנקום נקמתם מיד האויב: (מו) כי אין אדם וכו'. ר"ל אם אין בזה אדם אשר לא יחשב נכדי להגן הוא על כולם ולא בודלי האסף בם: (מח) דרך ארס. כי כשהוא בארץ האויב שהיה הטובה שהעבור התפלה דרך ארס (מה) והשני ובאים

והתפללו אל ה' וישאל דוד. ובהרעם. ויחברו דד'ה. בשואל חלק א' סימן ל': שבו ד' בעצם סלרע בליש' וסי' ואת נשיותם שבו. וישבו אליך בכל לבכם וכלבם. וחברו וישבו אליך בכל לבם דד'ה. ועשרת אלפים חיים שבו:

מצודת דוד

ולזה אמר אף שכיבונו שחך תפלתם השמימה דרך העיר והבית ע (מה) ועשית משפטים. לנקום נקמתם מיד האויב: (מו) כי אין אדם וכו'. ר"ל אם אין בזה אדם אשר לא יחשב נכדי להגן הוא על כולם ולא בודלי האסף בם: (מח) דרך ארס. כי כשהוא בארץ האויב שהיה הטובה שהעבור התפלה דרך ארס (מה) והשני ובאים

והתפללו אל ה' וישאל דוד. ובהרעם. ויחברו דד'ה. בשואל חלק א' סימן ל': שבו ד' בעצם סלרע בליש' וסי' ואת נשיותם שבו. וישבו אליך בכל לבכם וכלבם. וחברו וישבו אליך בכל לבם דד'ה. ועשרת אלפים חיים שבו:

מצודת דוד

ולזה אמר אף שכיבונו שחך תפלתם השמימה דרך העיר והבית ע (מה) ועשית משפטים. לנקום נקמתם מיד האויב: (מו) כי אין אדם וכו'. ר"ל אם אין בזה אדם אשר לא יחשב נכדי להגן הוא על כולם ולא בודלי האסף בם: (מח) דרך ארס. כי כשהוא בארץ האויב שהיה הטובה שהעבור התפלה דרך ארס (מה) והשני ובאים

והתפללו אל ה' וישאל דוד. ובהרעם. ויחברו דד'ה. בשואל חלק א' סימן ל': שבו ד' בעצם סלרע בליש' וסי' ואת נשיותם שבו. וישבו אליך בכל לבכם וכלבם. וחברו וישבו אליך בכל לבם דד'ה. ועשרת אלפים חיים שבו:

מלכים א ח

לשי

הטובה : כבית הזה . הנשארם
בעיר אשר לא יצאו למלחמה
יתפללו אליך בבית הזה על אחיה'
שיצאו למלחמה ואתה תשמע תפל'
וסלחת למטרתם ואתה תשמע אל
אדמתם : (לה) בהעזר שמים .

קב"א הדין : לה ואת
תקבד מן שמיא ותשובוק
להובי עמך ישראל
ותתיבנין לארעא דיהבתא
לאבתהוין : לה פד יתפרון

(לכ) כי תענס . לחמן תענס
כי משמע לשון אשר :
(לז) ירקון . שהתבואה אינה
עולה בקנה לעשות שולת .
ככל

רלבג

שתענסם שיגנפו לפני אויב והם
ישונו אליך ויסורו מדרכיהם
הרעים ויודו את שמך לתת
לשמך ולכבודך קודם
התפלה כראוי ואחר כך יתפללו
ויתחננו אליך בבית הזה לסלוח
הטאתם ולהשיעם . חזק אויב
ולהשיעם לאדמתם אשר לקח
מהם האויב הנה אתה תשמע
השמים ותסלח להלאה עמך
ישאל ותשיעם אל האדמה
אשר נתת לאבותם :

(לה) בהעזר שמים ולא יהיה
חזק וגו' . הרצון כאמרו כי
תענס כי תענה גם הטאתם
ותעיד על דרך אמרו ישמע
אל ויענס שהרצון בו ויענה
כס לדעת קלח המפרשים
וכמיהו כן תווי שדי וענני רל'
יענה כי . והנה שם מאמר
הקודם בזמן והוא שדרך תפלה
שיעשו מחמתם כי תענה גם
אשר על כן עזר את השמים
ומטר לא היה ואחר זה ישבחו
את ה' ואחר תקונת השבח
תהיה התפלה : (לו) כי תורם
את הדרך הטובה אשר ילכו בה .
רל' שבזה המין מהעונש תורם
את הדרך הטובה כי יפספשו
במעשיהם ויסורו ממה ששאלו
אשר עליו וענשו בזה העונש :
(לז) רעב כי יהיה בארץ .
רל' בסנת שטף מטר או ברד
או בסנת הרוחות או בסנת חום
השמש נשבלים אחר המטר
שסם ענינים מנד העצב . והנה
מה שיהיה בסנת העזר המטר
בכר כוכב : דבר כי יהיה
שדפון ירקון . רל' כי יהיה
דבר בהתחדש חלוי השדפון
או הירקון או מה שידמה להם :

ארצה הסול כי יהיה . ויהיה
ג"כ רעה בסנתם מפני אכילת'
התבואות והשתתם אותם :
כי יצר לו אויבו בארץ שערוי'
רל' שיגנה מזרם סביב העירוי'
לבו אשר הוא צריך לפניו .
ממכרי לא תפלה עתה שלמה ?
לשי או קשמת תפלתו לתת לו ככל דרכיו לפי ענינו כעת התפלה וזה יהיה כבה שיראוך ישראל תמיד בכירים כי מטאיהם סבבו להם אלו הרעות עד שחבק

באופן שלא יוכל איש לצאת השדה לקחת התבואות או לעבוד האדמה והנה יחדשם סם רעב בסנת זה : כל נגע כל מחלה . רל' כל מכה וכל חלי וכל צורך שהצטרך
לבו אשר הוא צריך לעלו להתחנן לפניו . והנה הרצון כאמרו אשר תהיה לכל האדם לעמת ישראל אשר תהיה לכל אחד מאישי האדם אשר לעתך ישראל כי
ממכרי לא תפלה עתה שלמה ? (לט) ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבנו . כי באר בזה כי מפני התפלה לא יקבל תועלת אם לא יהיה לבו שלם עם
ה' או קשמת תפלתו לתת לו ככל דרכיו לפי ענינו כעת התפלה וזה יהיה כבה שיראוך ישראל תמיד בכירים כי מטאיהם סבבו להם אלו הרעות עד שחבק

שזנו
מלכות פניה הטובה : (לו) תורם . המורה כמו יורה דעה (יבטיב כ"ח) : (לו) שדפון . ענין לקוח
הרע עד לא נגמר הכשול : ירקון . סוף הכשול שני הכשול והסך לירקון : תכיל . מין ארבה :
יזר . מלשון מזור : מחלה . מלשון חולי : (לה) נגע לבנו . רל' עון והטא : הטוייה

(לה) כי תענס . ישונו מהטאתם לחמן
מאכהם בראשם חסדי המקום : ונתת .
יזר לו לחיבו . כשיבוא לחיבו לזר עליו
בנגע לבנו לדעת שנת בעבור רשעו : (לט)
ועשית . טעמה שאלו ותור ומתם ונתת
לאת ככל דרכיו רל' כפי כל הדרכים ששאל :

והתחננו אליך בבית הזה : לה ואתה
תשמע השמים וסלחת לחטאת
עמך ישראל ותשיבתם אליהאדמה
אשר נתת לאבותם :

לה בהעזר שמים ולא
יהיה מטר כי יהטא ילקך והתפללו
ארצה המקום הזה והודו את שמיך
ומהטאתם ישובון כי תענם :
לו ואתה תשמע השמים וסלחת
לחטאת עבדיך ועמך ישראל כי
תורם את הדרך הטובה אשר ילכו
בה ונתתה מטר ערי ארצה אשר
נתתה לעמך לנחמה :

לו רעב פיייהיה בארץ דבר פיייהיה
שדפון ירקון ארבה חסיל פיי יהיה
כי יצרלו אויבו בארץ שערוי פל
נגע פרי מחלה : לח פל תפקה בר
תחנה אשר תהיה לכל האדם לכל
עמך ישראל אשר ידעון איש נגע
לבבו ופרש בפיו אל הפית הזה :

לש ואתה תשמע השמים מכוון שבתך
וסלחת ועשית ונתת לאיש פכל
דרכיו אשר תדע את לבבו פייאתה
ידעת לבדך את לבב פל בני האדם :

מ לבוען יראוך פרי תימים אשר הם
חיים ערי פני האדמה אשר נתתה
לאבתינו : מא וגם אליהנכרי אשר

ישובון' בקריאה וס' בהעזר שמים ולא יהיה מטר . וחברו רד"ה . ופרויה' ישובון . וחברו . ופלויה' רוב ישובון . לבן יתנם עד עת יולדה . גבול
שמח בל יעברון . הסחיר פניו יבהלון . ויגל אונם למטר . כל באיה לא ישובון : איבו ר' ס' גספר בשמואל חלק א' ס' ב'ד' ידעון ר' בקריאה
וס' אחל גדלך דיהושע . כל תפלה כל תחנה דמלכים . ואתה תשמע השמים . שפתוי צדיק ירקון רצון רמזולי :

הולדות אהרן אל המקום הזה . שס ל : ואתה תשמע . תענית ח : מיון שבת . תגינה יב עקידה שער כז : אח לבכ . שם שער יז : לחמן ייראוך . שם
שער כז :

באופן שלא יוכל איש לצאת השדה לקחת התבואות או לעבוד האדמה והנה יחדשם סם רעב בסנת זה : כל נגע כל מחלה . רל' כל מכה וכל חלי וכל צורך שהצטרך
לבו אשר הוא צריך לעלו להתחנן לפניו . והנה הרצון כאמרו אשר תהיה לכל האדם לעמת ישראל אשר תהיה לכל אחד מאישי האדם אשר לעתך ישראל כי
ממכרי לא תפלה עתה שלמה ? (לט) ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבנו . כי באר בזה כי מפני התפלה לא יקבל תועלת אם לא יהיה לבו שלם עם
ה' או קשמת תפלתו לתת לו ככל דרכיו לפי ענינו כעת התפלה וזה יהיה כבה שיראוך ישראל תמיד בכירים כי מטאיהם סבבו להם אלו הרעות עד שחבק

שזנו
מלכות פניה הטובה : (לו) תורם . המורה כמו יורה דעה (יבטיב כ"ח) : (לו) שדפון . ענין לקוח
הרע עד לא נגמר הכשול : ירקון . סוף הכשול שני הכשול והסך לירקון : תכיל . מין ארבה :
יזר . מלשון מזור : מחלה . מלשון חולי : (לה) נגע לבנו . רל' עון והטא : הטוייה

(לה) כי תענס . ישונו מהטאתם לחמן
מאכהם בראשם חסדי המקום : ונתת .
יזר לו לחיבו . כשיבוא לחיבו לזר עליו
בנגע לבנו לדעת שנת בעבור רשעו : (לט)
ועשית . טעמה שאלו ותור ומתם ונתת
לאת ככל דרכיו רל' כפי כל הדרכים ששאל :

קב"א הדין : לה ואת
תקבד מן שמיא ותשובוק
להובי עמך ישראל
ותתיבנין לארעא דיהבתא
לאבתהוין : לה פד יתפרון

שמיא ולא יהי
ארי יחובון קדמך ויצונו
לאמי אתרא הדין וידונו
לשמיך ומחויביו יחובון
ארי תקבד צרותהוין :

לו ואת תקביל מן שמיא
ותשובוק להובי עמך
ועמך ישראל ארי תקבנין
ית אורחא דתקבא דיהבון
פה ותתן ממרא עד ארעה
דיהבתא לעמך לאחסנא :

לו בפנא ארי יהי בארעא
מורא ארי יהי שרפנא
ירקנא גובא שמוטא ארי
יהי ארי ועיקון היה בעלי
דקביון בארעא קיוויהוין
קר מקבש בר מרע :

לה פל צרותא פד בעתא
דתהי לבר אנשא קכל
עמך ישראל די ידעון גבר
מקבש קביה ויפרום ידוהי
בצלו לאמי ביהא הדין :

לש ואת תקבד מן שמיא
מאתר בית שבתך
ותשובוק לחוביהוין ותעביר
בעותהוין ותתן לגבר פכך
בעותהוין ואתה הוא גית בר מנה

קדמך חוד גזן קבניא רבד פני אנשא : מ פדיר
די יתיון מן קדמך פד יומיא דאינון קבנין על אפי ארעא
וי יתבת לאבתנא : מא ואת מן בר עקמין דקא

ישובון' בקריאה וס' בהעזר שמים ולא יהיה מטר . וחברו רד"ה . ופרויה' ישובון . וחברו . ופלויה' רוב ישובון . לבן יתנם עד עת יולדה . גבול
שמח בל יעברון . הסחיר פניו יבהלון . ויגל אונם למטר . כל באיה לא ישובון : איבו ר' ס' גספר בשמואל חלק א' ס' ב'ד' ידעון ר' בקריאה
וס' אחל גדלך דיהושע . כל תפלה כל תחנה דמלכים . ואתה תשמע השמים . שפתוי צדיק ירקון רצון רמזולי :

הולדות אהרן אל המקום הזה . שס ל : ואתה תשמע . תענית ח : מיון שבת . תגינה יב עקידה שער כז : אח לבכ . שם שער יז : לחמן ייראוך . שם
שער כז :

באופן שלא יוכל איש לצאת השדה לקחת התבואות או לעבוד האדמה והנה יחדשם סם רעב בסנת זה : כל נגע כל מחלה . רל' כל מכה וכל חלי וכל צורך שהצטרך
לבו אשר הוא צריך לעלו להתחנן לפניו . והנה הרצון כאמרו אשר תהיה לכל האדם לעמת ישראל אשר תהיה לכל אחד מאישי האדם אשר לעתך ישראל כי
ממכרי לא תפלה עתה שלמה ? (לט) ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבנו . כי באר בזה כי מפני התפלה לא יקבל תועלת אם לא יהיה לבו שלם עם
ה' או קשמת תפלתו לתת לו ככל דרכיו לפי ענינו כעת התפלה וזה יהיה כבה שיראוך ישראל תמיד בכירים כי מטאיהם סבבו להם אלו הרעות עד שחבק

שזנו
מלכות פניה הטובה : (לו) תורם . המורה כמו יורה דעה (יבטיב כ"ח) : (לו) שדפון . ענין לקוח
הרע עד לא נגמר הכשול : ירקון . סוף הכשול שני הכשול והסך לירקון : תכיל . מין ארבה :
יזר . מלשון מזור : מחלה . מלשון חולי : (לה) נגע לבנו . רל' עון והטא : הטוייה

(לה) כי תענס . ישונו מהטאתם לחמן
מאכהם בראשם חסדי המקום : ונתת .
יזר לו לחיבו . כשיבוא לחיבו לזר עליו
בנגע לבנו לדעת שנת בעבור רשעו : (לט)
ועשית . טעמה שאלו ותור ומתם ונתת
לאת ככל דרכיו רל' כפי כל הדרכים ששאל :

הצטפה: (כו) האמנם. לשון תמימה: לא יכלולך. לא יכלוך: (לא) אשר יחטא איש לרעהו. וצפלי אשה איש: ונשא בו אלה. כשם שהמים בולקין אותה כך המים בולקין אותו: ונשא בו. לשון נושא: ונא אלה לפני מוצק. והעמיד ככה את' האשה לפני ה' (במדבר ה' י"ח) (גב) לתת דרכו בראשו. ונצחה שנינו ונו'. ולהציק צדיק. ונקמה ונורעה זרע כד לרש כחוספת' דמוטה: (לג) והוודו את שמך. שחייב אדם לנרץ על הרעה: כי

על הכלל: (כו) כי האמנם. הה"א פתוחה כי היא לתמימה כלומר צדקת היא ששז אלהים עם האדם בנרץ וה לא יתכן להאמין כי אלה תבדוק ותחמלה על הכל אין לך מקום שיכלך כי אלה מקום העולם ואין העולם מקומך אם כן מה שגניתי הבית לך אינו אלא על דרך משל שיהיה רצונך וכבודך נמאץ צבית הזה לשמוע אל

כי פי האמנם ישב אלהים עליהאריץ
הנה השמים ושמי השמים לא
יבדלך דף פיהבית הנה אשר
בנית: כח ופנית אלתיפת עבדך
ואלתיחנתו יהיה אלהי לשמע אלי
הנה ואלתיפתה אשר עבדך
מתפלל לפניך היום: כט להיות עיניך
פתחת אלתיבית הנה ליה יהיה אלה
המקום אשר אמרת יהיה שמי שם
לשמע אליהתפלח אשר ותפלל
עבדך אליהמקום הנה: לו ושמעת
אלתיחנת עבדך ועמך ישראל
אשר יתפללו אליהמקום הנה ואתה
תשמע אלתימקום שבתך אלי
השמים ושמעת וסלת: לא את
אשר יהמא איש רעהו ונשאבו
אלה להאלתו ובא אלה לפני
מופתך בבית הנה: לב ואתה ותישמע
השמים ועשית ושמעת אתיעבדך
להרשיע רשע לתת דרכו בראשו
והיהצדיק צדיק לתת לו כבודקתו:
ג בהנגף עמך ישראל
לפני אויב אשר יחמאו לך ושבו
אלך והודו אתשמך והתיפללו
קמתן ליה בוכותיה: לג פד ותמהון עמך ישראל
דיחבון קרבך ויתובון פוקדנה ויודון
לשמעך וישב יישראל ונתת אל חסן המשפט
את האורים. והיה על מצח אהרן. והוא עד או ירע. ואם נפש כי תחטא ועשתה. ונשא השעיר
עליו את כל עונות. ואם לא יבסם ובשרו לא ירץ. איש איש כי יקלל אלהו ונשא. ואם הפר יפר
אתם אחרי שמעו. ונשא בו אלה להאלתו: ונשא שהמקדש. ויצו המלך את הלוקה תנינא: ונשא נס לגימ
ואסף נדחי ישראל. והברו בחר ברום אשתלנו. ונשא המונה ושלל שללה. הנגי גוער לבס את הורע ווריתי
פירש על:

התפלה אשר יתפללו במקום הזה וצפלי שכל המקומות הוא רצונו אל הצועק אליו בלב שלם לשמוע אל תפלתי בקש שלמה מהאל שיהיה המקום הזה הנבחר מסויע המתפלל בתפלתי כאלו הבית הזה היה מלךך תליץ ותשמע תכלת כל המתפלל בבית הזה בקרובי ויתר משיטפלל במקום אחר: (כט) להיות עיניך פתוחות. להיות שמירתך תמידה במקום הזה ועיניך חסר וי"ד הרצויה מהמכתב: אל המקום הזה. כמו במקום הזה וכן כמו ואל הארון תתן את העדות כמו ובארון וכן הדומים לזה בפרש' הוזה אל המקום אל הבית וי"ת בראשי ארתא הדיו: (ל) אל המקום שנתך אל השמים. כמו המקום שנתך מן השמים וכן הוא אומר בדברי הימים וכמוהו לשכור אל יוסף או פרושו שיכורו לבס אל מקום שנתך ואתה תשמע השמים וכן אל יוסף עעמי דבק עם וכל הארץ באו מצרימה או פרושו אל המקום אל השמים כמו במקום שנתך בשמים כמו שמירשו אל המקום: ושמעת וסלת. כתרונמו ותקבל עלותהו ותשכח למוצותיו: (לא) ונשא בו אלה. וחייבו הדיו להשיבו נשא מעני משאת מלומה שהוא לשון חוב וי"ת וירשי ביה ממני לאומיותיה: ונשא אלה. פי' ונא הנשבע לקבל האלה לפני מוצק בבית הזה וי"ת על המשביע ויתו ויומינה קדם מדפדך ומדנך: (לב) ואתה תשמע השמים מן השמים וכן תרגם וינקט מן שמי: ושפת. אף על פי שאתה מאריך אף לנשבע לשקר ואין אתה נפרע ממנו בשפת עונו אם ישבע בבית הזה לא תאריך לו שיכירו בני אדם כי המקום הזה הנבחר סויע במהירות העונש וייראו מן הבית הזה ויפחדו ממנו וכל זה הוא כבודך וגם האל יתברך אזה כן ואמר ומקדשי תיראו: להרשיע רשע. מורה והוא נשבע בצדקת כי העונש על המשיביע: (לג) בהנגף. והודו את שמך כי כמו שמנך על

תחלוצו אהרן לשמוע אל הכנה: ברכות ו לב: בהנגף עמך. מקידה ש' נת: והתפללו. ברכות נא:

רלבג

לפני כאשר הלכת לפני: (כו) כי האמנם ישז אלהים על הארץ. ר"ל הנני מתפלל לפניך את התפלה הזאת כי אני רואה בצדקת שכינת הש"י והשנאותו מתשך גם כן באלו הדברים השפלים וזה מקום פלא כי השמים ושמי השמים לא יכלו הודך ורוממות מדרגתך והנימוס המושכל והמושקף לך מהס כי זה בלתי מושג לזולתך כי גבהה מחד מדרגת המושקף לך מהס. על מה שחש עליו מהמציאות כמו שגארנו בראשון ובהמישי מסמר מלחמות ה' וכל שכן שהדבק השגתך והשקפתך באלו העינים הפחיתים מחד עד שתחד השגתך צוה הבית אשר בניתי ויושג לך עיניו: (כח) ופנית אל תפלת עבדך. ר"ל כי מפני היות שכונתך בבית הזה תפנה אל תפלת הפלה. לשמוע אל הכנה ואל התפלה. הכנה ברנה הוא השר והשבו על ההנה הוא אל התפלה ולזה פתח שלמה תפלתי בדברי שנה בצדקו ה' אלהי ישראל אין כבוד אלהים: (ל) ושמעת אל תחנת עבדך הנה התוכנה היא אחר התפלה והיא בקשת הנרכים בלשון תחנות ומחילת החטאים ולזה אמר ושמעת וסלת: את אשר יחטא איש לרעהו. ומה לפי מה שאתשוב ששלמה בקש שמו ישמוע על צדקת צלותו אשר יאלו אותה בבית המקדש על האופן שזכר בתורה כן ידוק באלה זה הבית הקדוש כל הדברים אשר תהיה צדק כפירה בין איש לרעהו או אלת שבעה כשיבא הנטעם להשבע לפני מוצק ה' בבית הזה והנה אמרו אשר יחטא איש לרעהו

יכלול הטא המזון כאמרו ויחטאו בשגגה מקדשי ה' נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכשם צמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגול ובנצונות העדות כתיב ונשא כי תחטא ושמע קול אלה: (לג) ושב אלך והודו את שמך. הרצון בזה שכאשר יחטאו ישראל לנרץ

מצודת ציון

הבית אשר בניתי בית ה': (כו) כי האמנם. האם אמת הדבר שישז אלהים בבית העשוי על ארץ בתמים הלא השמים לא יכלולך ומכ"ש הבית ור"ל צדקה היה בית ה': (כח) ופנית לזאת פנה נא אל תפלתי מה שאתפלל על עיניך כוננת תועלת הבית וכמה יקרא בית ה': (כט) להיות. וזה תפלתי להיות עיניך וכו': אל המקום הזה. במקום הזה וכן ואל הארון (שמות כ"ה) ומשפמו ובהארון: (ל) ושמעת וכו'. ר"ל כמו שאני מהפלל מהשמע תפלתי כן אני בואל לשמוע תכלת כל עמך: ואתה השמיע וט'. ר"ל לא ששפת פה לשמוע כ"א התפלה העשויה פה ישמע אל השמים ותקבלה בדממים ותהלל לנען המתפלל: (לא) איש לרעהו. דבר ממון: ונשא בו אלה. ויחייב ב' חוב שנועם להשיביע: ונשא אלה. ר"ל ישבע לפני המוצק. למידיב את הרשע לנחם. גמול דרש

מצודת דוד

אף כי אש אכלתכו (יוחאל ע"ז): (לא) ונשא. ענין חוב כמו כאשר נושא בו (ישעיה כ"ד): אלה

מלכים אה

רשי

לשם יהוה אלהי ישראל : יח ויאמר יהוה אל־דוד אבי יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי המיבת כי היה עם־לבבך : יט רק אתה לא תבנה הבית פי אס־בנה היצא מחלציה הוא־יבנה הבית לשמי : כ ויקם יהוה את־דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי ואשב על־פסא ישראל כאשר דבר יהוה ואבנה הבית לשם יהוה אלהי ישראל : כא ואשם שם מקום לארון אשר־שם ברית יהוה אשר פרת עם־אבותינו בהוציא אתם מארץ מצרים : כב ויעמד שלמה לפני מזבח יהוה נגד פ־קַה־ל יִשְׂרָאֵל ויִפְרֹשׁ בְּפִי הַשָּׁמַיִם : כג ויאמר יהוה אלהי ישראל אין־בְּמִוֶּדֶ אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מַפְעֵל וְעַל־הָאָרֶץ מַתַּחַת שֵׁמֶר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְעַבְדֶּיךָ הַהֹלְכִים לְבָנֶיךָ בְּכָל־לֵבָם : כד אשר שִׁמְרֶת לְעַבְדֶּיךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לִּי וְתִדְבַר בְּפִיךָ וּבִידֶיךָ מְלֵאת בְּיוֹם הַזֶּה : כה ועתה יהוה אלהי ישראל שֹׁמֵר לְעַבְדֶּיךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לִּי לֵאמֹר לֹא־יִפְרֹת קֶדֶשׁ אִישׁ מִקִּפְנֵי יֹשֵׁב עַל־פְּסַא יִשְׂרָאֵל רַק אִם־יִשְׁמְרֶה בְּנֶיךָ אֶת־דִּרְבָּרֶם לְלִבָּת לִפְנֵי פֶאֶשֶׁר הַרְבַּת לִפְנֵי : כו ועתה אלהי ישראל יאמן גַּא דְּבַרְךָ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לְעַבְדֶּיךָ דָּוִד אָבִי : כז

קמבני ביתא לשמא די אלקה דישראל : יח ויאמר יי דוד אבא חלף די היה עם קבך קמבני ביתא לשמי אתקנתא ארי היה עם קבך : יט לחוד את לא תבני ביתא אלהין בר דתוקיד הוא יבני ביתא לשמי : כ ויקם ית פתגמיה דמלך וקמית תחות דוד אבא ויתבית על פורסי מקבתא דישראל פמא דמלך יי ובגתי ביתא לשמא די אלקה דישראל : כא ושיותי תמן אתר מתקן לארנא די ביה מתין תרין רוחי אבנא די עליהון קימא די די גזר עם אבדתנא באפקותיה יתהון מארעא דמצרים : כב וקם שלמה קדם מדבחה די קקבי קר קהא דישראל ופרס ידוהי בצדו לצית שמא : כג ויאמר יי אלקה דישראל לית בר קנך אתה הוא אלקה דשכנתך בשמא : כד ויקם שלמה קדעיא וישמי על ארעא מדבע נמד קימא והקדא לעבדך די מחלבין קדמך בקל קהון : כה די נמרת לעבדך דוד אבא ית דמיקתא ליה וגורתא דמיקתך וברעותך קומת פיומא דרין : כו ובען יי אלקה דישראל מר לעבדך דוד אבא ית דמיקתא ליה קמויב קא פסוק קך גבר מן קדמי יתיב על פורסי מקבתא דישראל לחוד אם ימרון קנך ית אורתהון תקבא קדמי פמא דהמיקתא קדמי : כז ובען אלקה דישראל יתקמויז בען פתגמא די מלקת לעבדך דוד אבא : כח

רלבג

השמי השלום בידו ובכחו מה שיע' כפוי : (טו) לבנו' בית לשם ה' וגו' עד בהוציאו אותם מארץ מצרים . למדנו מזה שבנין בית המקדש ראוי שיבנה בבית קדש הקדשים מוקד לכונה שיעמוד שם הארון : (כב) ויעמוד שלמה לפני מזבח ה' . ארסוב שהיה עומד בעורה גדולה שהיא עזרת ישראל שהיה נחמד הכהנים כשהתפלל זאת התפלל לו נא כחזר הכהנים לפני מזבח החינוך והבאור הראשון הוא יותר נכון לפי מה שאמרו כי לא יתקרב לש"י מפני בוא מהעזרה אל פני המזבח האלהים חס לא שנאמר כי תפני שיהיה מוקם המזבח נבחר כמו שראה מענין מה שזכר בסוף ספר שמואל שהיה שלמה לבא שם כדי שתהיה תפלנו יותר נשמעת : (כג) ויאמר ה' אלהי ישראל אין כמוד אלהים . ר"ל אתה הש"י המנהיג ישראל ומשגיח גם הגה אין כמוד אלהים במנהיגים הנבדלים אשר בשמים ממעל והם מניעי הגרמים השמימיים : ואשר על הארץ מתחת . והוא השכל הפועל כי מה שינהגוהו אשר הוא מסובב מתך הוא הנהגה הלקיח כמו שברטו בחמישי מספר מלחמות השם אך הנהגתך היא טוללת ומקפת בכל : שומר הברית והחסד לעבדך . זכר כי בזה הוא יותר הסגל שבין הנהגת השם יתבדך ובין הנהגת אלו העוללים ממנו וזה כי הוא מקיים הברית והנה הרצון בחמרו הברית והחסד באופן שיהיה דבק בש"י וזה לפני

השמי השלום בידו ובכחו מה שיע' כפוי : (טו) לבנו' בית לשם ה' וגו' עד בהוציאו אותם מארץ מצרים . למדנו מזה שבנין בית המקדש ראוי שיבנה בבית קדש הקדשים מוקד לכונה שיעמוד שם הארון : (כב) ויעמוד שלמה לפני מזבח ה' . ארסוב שהיה עומד בעורה גדולה שהיא עזרת ישראל שהיה נחמד הכהנים כשהתפלל זאת התפלל לו נא כחזר הכהנים לפני מזבח החינוך והבאור הראשון הוא יותר נכון לפי מה שאמרו כי לא יתקרב לש"י מפני בוא מהעזרה אל פני המזבח האלהים חס לא שנאמר כי תפני שיהיה מוקם המזבח נבחר כמו שראה מענין מה שזכר בסוף ספר שמואל שהיה שלמה לבא שם כדי שתהיה תפלנו יותר נשמעת : (כג) ויאמר ה' אלהי ישראל אין כמוד אלהים . ר"ל אתה הש"י המנהיג ישראל ומשגיח גם הגה אין כמוד אלהים במנהיגים הנבדלים אשר בשמים ממעל והם מניעי הגרמים השמימיים : ואשר על הארץ מתחת . והוא השכל הפועל כי מה שינהגוהו אשר הוא מסובב מתך הוא הנהגה הלקיח כמו שברטו בחמישי מספר מלחמות השם אך הנהגתך היא טוללת ומקפת בכל : שומר הברית והחסד לעבדך . זכר כי בזה הוא יותר הסגל שבין הנהגת השם יתבדך ובין הנהגת אלו העוללים ממנו וזה כי הוא מקיים הברית והנה הרצון בחמרו הברית והחסד באופן שיהיה דבק בש"י וזה לפני

הודעתי בתורתו בירושלים עד שנחרתי כדוד להיות על עמי ישראל והראתי לו המקום הנבחר בירושלים כשנעמתי לו נגד ארונה בלש מן השמים : (כא) ואשים שם מקום לארון . והוא הדבר : לפני מזבח ה' מזבח הנחשת שעשה שלמה כמו שכתוב בדברי הימים כי עשה מזבח הנחשת עשרו' אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ועשר אמות קומתו : (כב) נגד כל קהל ישראל . בדברי הימים אומר כי עשה כבוד נחשת חמש אמות רחבו ושש אמות קומתו ומתנכו בעורה ויעמוד עליו נגד כל קהל ישראל ויכרך עליו על דבריו ויפרש כפיו השמים : (כג) שומר הברית והחסד . שרת עם האבות : לעבדך . לורעם אחיהם : דברך . כתוב על הפרט וקרי דברך על

ואשב ה' וסי' נסתר בסדר עקב : ואשם ה' חס' יוד בקריאה וסי' ואשם הנזם על אפה והצמידים . ואשם את הלוחות בארון אשר עשית . ואשם שם מקום לארון המלכים . ואשם השק על' בוחני . ואשם דברי בפך :

תולדות אהרן רק אתה : מגלה :

מצודת ציון

(ט) מתלוצ' . הם המתנים והוא כינוי על הימין כמון להם : (כ) יאמן . מל' אמונה : (כז) האמנם . כפ"א התימה ר"ל האמת : וכללך . ענין החוקה כמו אלהים בת יסול (עיל א') : אף כי . הוא כענין כל שכן וק"ו וכן 96

החסד לעבדו ההולכים לפני הש"י בכל לבם על כד ההשגחה הפרטית וזה דבר לא יוכל עליו אחד משאר הנבדלים העוללים ממנו . והנה הרצון בחמרו הברית והחסד אמרו לעבדך ההולכים לפניך בכל לבם ולזה גם כן אמר רק אם ישמרו בניך את דרכם ללכת

מצודת דוד

וגו' . שעי' בא ההכנה לחזור בירושלים לבנות בה בית : (יח) הטיבות וכו' . כונן עיניה בזה ולזכות החשב כי ע"י באה ההכנה לזון עליה ולהכין הכל : רק אתה יגו' . עם שחקין הכל : (כא) ואשים שם . בהלית הוה : אשר שם . בזה הארון : היות ה' . לזכות הברית אשר כרם . ברית . עם ישראל בעת שנחנס : (כב) ויפרש השני . כדרך שואל החסד : (כג) שומר הברית . הגמול שהכניס בברית : (כד) אשר

שמרת וגו' . ר"ל אשר נראה לכל שמרת לו הנבחרת אשר הנבחרת שלי אבנה היתה : ומדבר בסוף . כמו שקברת . קן קלחת בכח ידך כאשר נראה היום : (כה) במור וגו' . ראה לומר שמור : כי ה' נפקה היא אשר הנבחרת שלי אבנו ידקו לא יוספק מהם המלוכה : (ט) יאמר נא . ר"ל עשה דבר ליהוא קדש שם

(י) נצלת הכהנים מן הקדש. כשהוא הארון גדביר כשיאלו שרתה שכינה דהיכל: (יב) אז אמר שלמה. כשראה העני אמר עתה רואה אני שהשכינה שוכנת בבית שבניתי וערפל אורח אמר כי בענין שנויה בספרו: (יג) לשבתך עולמים. שמשנבחרה לא הארו הכמות ולא שרתה שכינה במקום אחר: (טו) אשר דבר בפיו. שיתן לו בן שיבנה בית: ובידו מלא. קיים את דברו ביח הטובה: (טז) מן היום וגו'. את זה דבר אל דוד רבי

רלבג

ימנעו מזה: (ט) אין צלחון רק שני לוחות האבנים. זה לא תלול שלל היו שם הדברים שנוכרו בתורה שהם מוכחים בו כמו משה אהרן ונצנת הן אך שלל בזה שלל היה שם מהתורה רק עשרת הדברים כי הם מקיפים בכת על התורה כמו שצארו בפרשה יתרו: (י) ויהי נצלת הכהנים מן הקדש. זכר בספר ד"ה כי כל הכהנים התקדשו לא שמו בזה דבר המחלקות לרוב הוכחים והעולות שנקשו סס. והלוים היו משוררים להודות לה' כפה וככלי זמר. והכהנים מחזקרים בצלחות כי זה היה עבודתן שלא יותר העשותה כי אם על יד קהן כמו שנתבאר בתורה וזה כלו היה כעת העלות כן העולות וזכה הוכחים. והנה כעת היא שרתה השכינה על בית ה' ונראה שם כבוד ה' בענין עד שלא יוכלו הכהנים לעמוד לשרת בחזות מפני הענין כי מלא כבוד ה' את בית ה': (יב) אז אמר שלמה. הנה אמרו שכן בערפל יאות לפי הגנלה ולפי המשל אמנם לפי הגנלה הרטון בו כי השי' אמר להראות כבוד שכינתו בענין וערפל כבית הקדוש הוא ואולם לפי המשל הרטון בו שהשי' אמר להראות שכינתו ולהשתחו' בזה העולם השפל שהוא חך וערפל: (יג) כנה בניתי וזול לך. אמר על גד המשל להתמדת הראות שכינת השי' בבית

עד היום הזה: ט אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנה' שם משה רבי. מטה פחרב אשר פרת יהוה עם בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: ויהי בצאת הכהנים מן התקדש והענין מרא את בית יהוה: יא ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענין כפי מלא כבוד יהוה את בית יהוה:

יב אז אמר שלמה יהוה אמר לשפן בערפל: יג בנה בניתי בית זכר לך מבין לשבתך עולמים: יד ויסב המלך את פניו ויברך את כל קהל ישראל וכל קהת ישראל עמוד: טו ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דיבר בפיו את דוד אבי ובידו מלא לאמר: טז מן היום אשר הוצאתי את עמי ישראל ממצרים לא יבחרתי בעיר מפל שבטי ישראל לבנות בית קהיות שמי שם ואבחר ברוך להיות עיר עמי ישראל: יז ויהי עם ללבב דוד אבי לבנות בית

עד יומא הרין: ט בית פארנא קחד תרין לוחי אבניא דאצנע תמן משה פחרב די ענניהון פתיבין עשרא פתנמי קמא דגור עם פגי ישראל במפקדון מארעא דמצרים: י והיה במפק פתניא מן קודשא וענין אמיתא אתמלי ית בית מקדשא דיי: יא ולא יבידו פתניא למיקם לשמישא מן קדם עננא ארי אתמלי יקרא דיי ית בית מקדשא דיי: יב פון אמר שלמה יי אתרעי דאשראה שכןתיה פירושם: יג מבנא בגיתי בית מקדשא קרמך אתר מתקן לבית שכןתך עקמין: יד ואבחר מקדא ית אפודי ובריה ית פך הקדא דאשרא ובר הקדא דאשרא קאים: טו ואמר ברוך יי אקדא דאשרא די גור במימריה עם דוד אבא וברעיתיה קים למימר: טז מן יומא די אפקית ית עמי ית ישראל במצרים קא אתרעיתי

לוחות האבנים ד' בקריאה וס' נמסר במדר עקב: לשבתך ג' בקריאה וס' מבין לשבתך פעלת ה'. מבין לשבתך עולמים. וחברו דרכו הויסם. אנ"ך: וכל קהל ג' בקריאה וס' יוכב הפלך את פניו דמלבס. וחברו דר"ה. וישלחו ויקראו:

תולדות אהרן אין צלחון: נחמא יד: כ"ה עז חגיגה עז וזכר כעלוקת (תענית סה): לא בחרתי וזכר ויקל:

עוד מן הארון כמו שכתוב לא יסורו ממנו וגם לא החזירו אותם לאחוריהם אלא היו משוכים לפני הדביר לעולם זהו עד היום הזה א"כ דלותו שער הדביר לא היו נסגרות לפיכך הוצרך שלמה לעשות פרכת להיות מצדו: (ב) אין צלחון זה ראייה כי לא היו צלחון לא שצרי לוחות ולא נתנו בהצלות בית ה' עם אהל מועד ועם הכלים וכן נראה מדברי חלקיאו הכהן ס"ת מצאתי בבית ה' נראה כי לא היה במקום שהיו רגילים בו ולא היו יודעים אותו שם כמותו הדור: אשר כרת ה'. כמו שתי' די עליוהון כתיבין עשרה פתגמי קיומא דגור ה' עם בני ישראל: נצלת הכהנים שהכניסו שם הארון נצלתם מן הקדש נראה כבוד ה' בענין: (ו) אז אמר שלמה. אז שראתה ששכן הכבוד בבית הזה שאמר ה' שישכון בתוך בני ישראל בערפל והוא הענין כמו שכתוב ענין וערפל והוא שאמר ושכנתי בתוך בני ישראל והוא שירד כבודו בענין במקום המקדש לעבדו וכמו שאמר כן עשה שהשכן כבודו בבית זבול שבניתי לו ודו"ל אמרו כשאמר כי בענין אראה על הכפורת רמו להם כי בענין יראה בבית עולמים וי"ת ה' אתרעי לאשראה שכינתיה בירושלם תרגם בערפל בירושלם כלומר מקום שישכון שם הערפל והוא ענין הכבוד: (יג) לשבתך עולמים. כי גלגל ושילה וכו' וגבולן לא היו עולמים כי לא היו הם המקום הנבחר אשר נבחר עליו אל המקום אשר יבחר ה' כי אם זה המקום שהוא הר המוריה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו עליו וקראו ה' יראה וזוהר צהר ה' יראה כי בצאתו ההר יראה לצורות ידוע כשראה שנעתר שם וירד שם על עלותו אש מן השמים ידע כי הוא המקום הנבחר ואמר וכו' בית האלהים וזה מוכח לעולה לישראל: (יד) ויברך לך נכתבה שזכרם אחר תפלתו נכתבה ואמר שזכרם נתן הודאה לאל ואמר ברוך ה' אלהי ישראל אשר דבר בפיו כלומר מה שדבר בפיו אל דוד אבי

כן קיים לו וזהו שאמר ובידו מלא וי"ו ובידו כנוי כנגד האל ויתברך וכן אמר למטה ויברך מלאתי ר"ל בכחו ויכולתו שהשלים כל הגוים עמו והם עשו רצונו ותי' וברשותיה קיים ומלה לאמר שב אל בפיו: (טז) ואבחר דוד. למה שהקדים לא בחרתי בעיר היה לומר ואבחר בירושלם אלא פירוש כי לא הודעתה

מצודת ציון

עליו: כמו אליו: ויספו. מלשון ספק: בדיו. מועות נצלת כהם הארון: (יב) בערפל. ענ הענין: (יג) וזול. מדור כמו מצול קדש (ישעי ס"ג):

מצודת דוד

הוא כפי עשן: (יא) לעמוד. דהיכל ובעזרה: כבוד ה'. הוא הענין שזכר: (יב) אז. כדמות הענין אמר רואה אני כי זהה השכינה כי ה' אמר לענין בערפל כתי"ם אל הערפל אשר שם האלהים (שמות ד') וערפל הוא עב הענין: (יג) כנה בניתי וכו'. ר"ל הואיל וצאה השכינה בביתו א"כ בית זבול לך ולא היה עמלי במנס ואמר בדרך משל כהרם הדר בבית אחד: מכון. יהיה מכון לשבתך בה עד עולם כי מעתה לא תפנה השכינה עוד במקום אחר: (יד) ויסב וכו'. אל מול העם: עומד. כי אין ישיבה בעזרה וכו': (טז) ובידו מלא. ככה ידו השלים דברו אשר דיבר לאמר: (טז) לבנות בית. לבנות בה בית: ואבחר דוד

מכון. יהיה מכון לשבתך בה עד עולם כי מעתה לא תפנה השכינה עוד במקום אחר: (יד) ויסב וכו'. אל מול העם: עומד. כי אין ישיבה בעזרה וכו': (טז) ובידו מלא. ככה ידו השלים דברו אשר דיבר לאמר: (טז) לבנות בית. לבנות בה בית: ואבחר דוד

מצודת דוד

הוא כפי עשן: (יא) לעמוד. דהיכל ובעזרה: כבוד ה'. הוא הענין שזכר: (יב) אז. כדמות הענין אמר רואה אני כי זהה השכינה כי ה' אמר לענין בערפל כתי"ם אל הערפל אשר שם האלהים (שמות ד') וערפל הוא עב הענין: (יג) כנה בניתי וכו'. ר"ל הואיל וצאה השכינה בביתו א"כ בית זבול לך ולא היה עמלי במנס ואמר בדרך משל כהרם הדר בבית אחד: מכון. יהיה מכון לשבתך בה עד עולם כי מעתה לא תפנה השכינה עוד במקום אחר: (יד) ויסב וכו'. אל מול העם: עומד. כי אין ישיבה בעזרה וכו': (טז) ובידו מלא. ככה ידו השלים דברו אשר דיבר לאמר: (טז) לבנות בית. לבנות בה בית: ואבחר דוד

שם הנוכח המקדש והתנן שצפת ימים קודם חג הסוכות הוא שנקללו בירושלם כמו שנעשה : (ג) וישאלו הכהנים את ארון ה' . אמרו רבותינו ז"ל בשלשה מקומות נשאלו הכהנים את הארון כשעברו ישראל את הירדן וכשסבבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו כשברת דוד מפני אשכול ועתה כשהכניסוהו לבית המקדש לקדש הקדשים והסל לא זכרו זה המקום אולי בכלל החזירוהו

וכתיב בזמן שהוא ראש חדש נקרא שמיני : (ד) ואת אהל מועד . ששעה משא וגמו שלמה משכנה בית ראבון כמו ששנינו בחוספתא דכופה : אשר נבנה . אשר נבנה דוד לארון : כנסי הכרובים . אותן עשה שלמה בעומדים על גליהם בקרקע ואין אלו כרובים של כפורת שעת הארון : (ו) אל מקום הארון . מקור אל קיר כמו שאמר למעלה

למקומו הוא : (ז) את ארון ה' ואת אהל מועד . את ארון ה' מלין כמו שאמר ואת אהל מועד מנבעין כי שם היה : הכהנים והלוים . הכהנים הארון והלוים את אהל מועד וכלי הקדש אשר נבנה ואהל מועד גמול באורות בית האלהים אבל הארון הכניסו אל מקומו אל דביר הניח : (ו) אל תחת כנפי הכרובים . הכרובים הכניסו בתחילה והכרובי האלה ששעה שלמה היו עומדים על גליהם ופניהם לבית כמו שאמר בדברי הימים ופרשים כנסיים מקור אל קיר ובין כרוב לכרוב הכניסו הארון תחת הכנפים והכרובים ששעה בלאל היו בשני קצות הכפורת על הארון והיה מכסה הארון כמו שהיה מתחילה אבל אלו הכרובי היו כנפיהם גבוהים על הארון כי חמש אמות היה קומי הכרוב ואין לרד לנזק הכרובים שהיה עומד כנס כי כנוף תחת הכנפים ואין לנו לשאול למה עשה שלמה כרובים אחרים ולא כתביות הראשונים כאשר אין לנו לשאול למה לא עשה ארון אחר ועשה מזבחות אחרים ומזבחות ושלמות וכלים אחרים כי הכל עשה על פי הנבואה כמו שמסר לו דוד אביו כמו שכתוב נדיה שאמר לו דוד הכל הכל בכתי מיד ה' עלי השביל כל מלאכת התבני :

ושביעא : ג ואתו כל בני ישראל ונמרו בהניא ית ארונא : ד ואסיקו ית ארונא דיי וית משכן זקנא וית כל מגי קודשא די במשקנא ואסיקו יתהון פהניא וליואי : ה ומלכא שלמה וקר פגשתא דישראל דאודמנו עלוהי קומין עמיה קדם ארונא מנכסין עאן ותורין דלא יתחשבון וקא יתמנון מסגי : ו ואעירו בהניא ית ארון קמא דיי לאתריה לבית פפורי די בתמן גיה בגו ביתא קודש קודשא לתחות פגפי כרוביא : ז ארי כרוביא פריסן גדפיהון עד אתר ארונא ומתקין פרוכיא על ארונא ועל אריחיהי מלעלא : ח נאריכוני אריתיא ומתתון רישי אריתיא קן קודשא עד אפי בית פפורי ולא מתתון גברא והוה תקן

ג ויבאו כל זקני ישראל וישאו בהנהיג את הארון : ד ויעלו את ארון יהוה ואת אהל מועד ואת כל קודש אשר באהר ויערו אתם בהנהיג והקוים : ה והמלך שלמה וכל עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא יספרו ולא ימנו מרב : ו ויביאו בהנהיג את ארון ברית יהוה ארמקומו אר דביר הבית אר קודש הקדשים אר תחת פגפי הכרובים : ז פני הכרובים פרשים פגפים אר מקום הארון ויסבו הכרובים על הארון וערפדיו מלמעלה : ח ויארכו הבדים ויראו ראשי תבדים מן הקודש על פני הדביר ולא יראו התוצה ויהיו שם

ובכתיב בזמן שהוא ראש חדש נקרא שמיני : (ד) ואת אהל מועד . ששעה משא וגמו שלמה משכנה בית ראבון כמו ששנינו בחוספתא דכופה : אשר נבנה . אשר נבנה דוד לארון : כנסי הכרובים . אותן עשה שלמה בעומדים על גליהם בקרקע ואין אלו כרובים של כפורת שעת הארון : (ו) אל מקום הארון . מקור אל קיר כמו שאמר למעלה כפניו : (ח) ויראו ראשי הכרובים . כפורת שנקדו הפתח באמה ערקסין יכול יהיו מקרעין בה ויראו תלמוד לימר ולא יראו החובה הא כילד דוחקין וכולטין כעין שני דדי אשה כעטין שנאמר בין שדי ילין (שיר א' י"ז) : בלאת

רלבג

מיישרים אל השלמות לפי מה שזכרנו בבארנו לדברי התורה ובפרשת פנחס בארנו רוב זה הענין : (ג) וזכר כי שם היו כל זקני ישראל לכבוד הסי ולא נשאו הלוים את הארון רק הכהנים ואפי"ם שהיה נשוא הארון מעבודת בית המקדש לא הסכימו בזה המקום שישאו אותו הלוים לפי שבכוונה כיהיה להניאו בבית קדשי הקדשים והוא הדביר אשר לא הותר להכנס בו כי אם כהן גדול יום אחד בשנה וכאשר לא היה אפשר שישא הכהן הגדול לבדו הארון היה יותר ראוי שיכנסו שם הכהנים משיכנסו שם הלוים ואלו בספר דיה כתוב שהלוים נשאו אותו והנה הארון בו כהנים כי מלאנו שנקראו הכהנים לויים במקומות מה . ומזה המקום יש ללמד כי כשיצא הכהן לתקן בית קדש הקדשים ראוי לבחור חתלה שיתקן על יד כהן גדול אם אפשר זה ואם לא היה אפשר זה נחיר החלה זה לכהנים ואם אין מהם יודע לתקן נחיר זה ללוים וכן ממדנה למדרגה שפלה ממה : (ד) והנה העלו עם זה אהל מועד שנעשה במדבר על יד משה וכל כלי הקדש אשר היו נבנה אשר הכין דוד לתת שם את ארון האלהים והנה היו נכללים בכלים הכהנים ששעה משה והנה הארון נשאו הכהנים ושאר הכלים שהיו נכון אשכולים הלוים נשאו אותם הלוים : (ה) וזכר כי המלך שלמה וכל עדת ישראל הנועדים עליו . והם ראשי העם וחקיו היו מוציאים לאן ובקר לרוב מאד לפני הארון בכיות הכהנים צומדים בהעלאת הארון למקומו והכניסו הביאו הארון אל דביר הניח שהוא קדש הקדשים תחת כנפי הכרובים שנעשו שם שהיו מניעים בכנפיהם כחול רוב הדביר והיו נוגעים בך זה בכך זה בזה שני הכרובים האלו תחת כנפיהם היה מקום הארון בדרך שסבבו הכרובי על הארון ועל כדיו מלמעלה כי גובה הכרובים ההם היה עשר אמות כמו שקדם . והנה הכהנים היו תמיד בארון והחירה התורה שלא יסורו ממנו ולזה היו תמיד שם : (ח) ויראו הכהנים . אחר שאלו הכהנים אינם הנועדים ששעה משה ולזה אמר ויראו הכהנים ששאו אותם יותר ארוכים ממה שהיו משל משה כי יסור קדש הקדשים לא היה אז כי אם עשר אמות ועתה היה שיעורו עשרים הקדשים ולא היו נראים החוזה בהיכל אך היו נעושים עד פני הדביר ולזה היו מניעים שהיו שם דלתות כי לא היה אפשר לבסרם כי הכהנים

תולדות אהרן ויארבו הכהנים . מנהות לא שקלים מעט : ויראו ראשי הכהנים . וזמא נג * וכל ערת ג' רפטיבו ופי' נסמר בסדר בהעלותך : יראו ד' בקריאה ופי' את חג המצות תשמור קרימא . ופטר המור תפדה בשה ואם לא . ופני לא יראו . ולא יראו החוצה ויהיו שם . וחברו דרבני הימים . והר ויראו לפנך מראינו וטראה הולדים :

עוד לשאת בכתף ומתחילה היו הבדים נחונים בארון בשוה שהיו עושים אחורי הארון כמו לפני הארון שהרי ארבעה אנשים היו משאין אותו לכל כד שני אנשים אחד לפניו ואחד לאחוריו וכיון שהביאו הארון לדביר כמו שהיה עם גדיו ולא היה עתיד עוד לנשא בכתף האריכו הבדים ומשכו כלפי חוץ עד שנראו ראשי הבדים על פני הדביר כדי שיהיה נכנס שם כהן גדול ביום הכפורים להקפיר בין הבדים ולא יהיה פונה הנכ והנה ולפיכך האריכו הבדים על פני הדביר ולא יראו החוזה לפני הדביר ואם תאמר והלא אורך הבדים לא היה אלא עשר אמות ולא נאמר בתורה שהיו נראים חוץ לפרגת והדביר היה רחבו עשרים אמה איך אע"פ שמשכו אותם היאך נראו עדיין על פני הדביר נאמר כי לא נתנו הארון סמוך לכותל מערכי אלא הרחיקו אותו מן הכותל עד כדי שיראו הבדים על פני הדביר כשמשכו אותם כלפי חוץ ואין לרד לומר כי מקום ארון אינו מן המדע ובגם היה עומד שהרי בחוף המדע היה תחת כנפי הכרובים בתוך עשרים אמה ולא היה ממנו עשר אמה לכל רוח : ויהיו שם עד היום הזה . שלא הסירו אותם עוד

כמו איתן מושבך (במדבר כ"ד) : (ה) הנועדים . ענין וועד ואפי"ם וכן הנועדים על ה' (ש"י) : הלוים . הכהנים העלו הארון והלוים את אהל מועד וכליו : (ה) אתו לפני הארון . ללכת עמו לפני הארון : (ו) כנסי הכרובים . הם ששעה שלמה ובמרו בארץ כמיש למעלה : (ז) כי הכרובים וכו' . ר"ל כי מתחילה נעשה שיפראו הכרובים כנפיהם אל מקום עמידת הארון ולזה נהגשפת הארון אל מקומו היו איך הכרובים מסכינים עליו : (ח) ויראו הכהנים . ר"ל משכו הבדים לחוף כלפי המזרח והיו נראים לפני הדביר בכיותם דוחקין וכולטין כפורת שהיה מול הפתח תכל לא היו נראים החוזה לבית מקרעין כפורת ללאת חוזה לו : ויהיו שם . על הכהנים יאמר שהיו שם בלאתם הנחה ומלב : עד היום הזה . ר"ל עד אשר נח בימי ישיהו :

מצודת ציון

ונוי. וזומר ואת היס נתן מכהף הימנה קדמה ונוי פיי נתן היס בעזרה לזר
 דרום משוך כלפי מזרח: (מה) ואת כל הכלים האלה. כן כתיב וקרי האלה
 והקרי מצואר והכתיב ר"ל כעין אותם הכלים שהיו באלה מועד כן עשה חירם
 למלך שלמה בנית המקד' וכן חרנס ונתן כל מאניו האילין כעבוד מאני משכנא
 דעבד משה כן עבד חירם למלכ' :
 שלמה בניה מקדשא דהי :
 ממורס. זך ונקי מכל הלודס
 ומכל סיג: (מו) נככר הירדן.
 כהרנומו כמישרי ירדנא.
 במעבה האדמה. הרנומו בעובי
 נרנישחא והכנישחא היא ספי'
 הסוב אשר ממנו יטשו הכורים
 לנקח נכס ונככר הירדן היס
 עס מקוס. לנקח צו: ביו ככו'
 וזין נרתן. וכדברי הימים
 לדרהה וטני שמות היו לו והעפר
 הסוה סוב להכני' ובנומו אוחו
 קרקע זייר דפוס הכלים ויזקס
 שס כי לא יתכן לעשות כוריס
 לכלים גדולים כאלה אלא בעובי
 האדמה התיכו אותם: (מו) וינה
 שלמה. הינה מלשקלס מרב
 מהר מאד לא נחקר משקלס
 והיחס כמו שנעשו ולא נודע
 משקלס ויונהן חרנס ולאנע
 שלמה כלומר הניאס ממקוס
 יזקקס והניחם בנית המקדש
 במקומס ומרוב שהיו הכלים לא
 נחקר משקלס: (מה) ואת
 השחקן. שס בלל כמו ויהי
 לי שור והמור כי עשרה שלחנות
 עשה שלמה כמו שכתוב בדברי
 הימים ויעש שלחנות עשרה
 ואזי ואת השלחנות ועליהם
 לחס הפנים: (מש) חמש מימין
 והמש משמאל. סי' מימין
 מזרח משה הינה חמש מזרח
 וחמש משמאל מזרח משה אלל
 כל המזרחות היו גם כן גדרוס
 וכן כל השלחנות בלפון וזומר
 בדברי הימים על השלחנות
 שהינה חמש מימין וחמש משמאל
 ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מב ואת הרמנים ארבע מאות לשתי

השבכות שני טוהים רמנים
 לשבכה האחת לכפות את שתי
 גדת הכתרת אשר ערפני העמודים:
 מב ואת המכנות עטר ואת הפירות
 עשרה על המכנות: כד ואת הים
 האחר ואת הבקר שני עשר תחת
 הים: מה ואת הפירות ואת היעים
 ואת המזרקות ואת פלי הפלים
 האחר אשר עשה חירם לפקד
 שלמה בית יהוה נחשת מורטו:
 טו בכפר הירדן יזקס המוקד
 במעבה האדמה בין סבות ובין
 צרתן: מו וינה שלמה את פקד
 הפלים מרב מאד מאד לא נחקר
 משקל הנהשת: מה ויעש שלמה את
 פלי הפלים אשר בית יהוה את מזבח
 הזהב ואת השלחן אשר עזיו לדום
 הפנים זהב: מה ואת המזרות
 חמש מימין והמש משמאל
 לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרת
 פתורא די עכוהי לחם אפיא דהבא: מע וית מנרנא חמש מימיןא
 ונחמש חסמקא קדם בית פפורי דהבא קבא ושושנא ובוציניא

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

עמודיא: מב וית רמוניא

ארבע מאה לתרתין
 קרינא תרין סדרין
 דרמונין לסרנא דרא
 לכסאא ית תרתין אנני
 קרונתון דער אפי עמודיא:
 מב וית בסיסא עסר וית
 פירא עקרא על בסיסא:
 מד וית ימא חר וית תורי
 תרי עסר תחות ימא:
 מה וית דרנא וית
 מנרופיתא וית מנרנא
 וית פל מניא הארין בעובד
 מני משפנא בעבד טישה
 כן עבד חירם למקדא
 שלמה בית מקדשא די
 נחש טב: מו במישרי
 ירנא אתכינון מלכא
 בעובי נרנישחא בין סבות
 ובין צרתן: מו ואנע
 שלמה ית פל מניא סמני
 לתרא דתרא לית סוף
 למתקד נחשא: מה ועבד
 שלמה ית פל מניא די
 גבית סקדשא די ית
 מן דהבא וית
 פתורא די עכוהי לחם אפיא דהבא:
 מע וית מנרנא חמש מימיןא
 ונחמש חסמקא קדם בית פפורי דהבא קבא ושושנא ובוציניא

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מגרסות של חושב סקורין ויודיל
 באשכנז לחתום גבן דשן בתוך הכיורות: (מז) עזי סורים רמוניס. מלה רמוניס
 בצור חרויס בשכרות: (מו) יזקס. התיכס והניקס כהכתיב: במעבה האדמה.
 בעובי נרנישחא: (מז) וינה שלמה. מלשקל

מב ואת הרמנים ארבע מאות לשתי

השבכות שני טוהים רמנים
 לשבכה האחת לכפות את שתי
 גדת הכתרת אשר ערפני העמודים:
 מב ואת המכנות עטר ואת הפירות
 עשרה על המכנות: כד ואת הים
 האחר ואת הבקר שני עשר תחת
 הים: מה ואת הפירות ואת היעים
 ואת המזרקות ואת פלי הפלים
 האחר אשר עשה חירם לפקד
 שלמה בית יהוה נחשת מורטו:
 טו בכפר הירדן יזקס המוקד
 במעבה האדמה בין סבות ובין
 צרתן: מו וינה שלמה את פקד
 הפלים מרב מאד מאד לא נחקר
 משקל הנהשת: מה ויעש שלמה את
 פלי הפלים אשר בית יהוה את מזבח
 הזהב ואת השלחן אשר עזיו לדום
 הפנים זהב: מה ואת המזרות
 חמש מימין והמש משמאל
 לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרת
 פתורא די עכוהי לחם אפיא דהבא:
 מע וית מנרנא חמש מימיןא
 ונחמש חסמקא קדם בית פפורי דהבא קבא ושושנא ובוציניא

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

מז ואת המזרות חמש מימין

והמש משמאל ופירושו כמו במערות חמש מימין
 שלחן משה וחמש משמאלו ועל
 כל המזרחות היו מלוקין ועל
 כל השלחנות היו מסדרין ואף
 על פי שיש מחלוקת בזה בדברי
 רז"ל הנראה מן הפסיקים כן
 הוא: ובספר. סרחי המור' כמו
 שכתוב במזרח משה כספור
 וסרה

רדק

מלכים א ז

לש

לא ענינות . מכל לדין לא היה בהם שום עגול אלא מרובעות היו הוֹרֵךְ לומר זה לפי שהיה היה מרובע מתחת ועגול ממעל : וידות האופנים . תרגומו ואשדח גלגליא : (ג) אופן המרכבה . מרכבת הקדש הנרכת במראה הכבושה ליחזקאל וכה"י מרכבת יקרא וראה שלמה נחמתו מה שראש יחזקאל בנבואתו : וחזקיהו : וחזקיהו הכל עוף . חזקיהו : כוונתו ענין כבוש והדוק וחזקיהו עמו קשרה ויית וחזקיהו ויכונסו כולל מתך . (לו) ויפתח על הלוחות . הם סרני נחשת שזכר ויאמר כי בפתוח י' ידות המכוונה על הלוחות . וחזקיהו : זורת דקלון כמער אש ולויות סביב . בדבוק כל אחד ואחד מן הלוחות שזכר למעלה ומער לשון דבוק וכן קיר ערה מגן וכן הדברי רז"ל מעורה בסרספין ויין ולויות כו"ו נדס וככו וסוס וזולתם ובדברי רז"ל מלי כמער אש ולויות לאש המעורה כלוים שלו ויית כוכב חד ומדבק סחור סחור : מואק

הכוונת והכן מונח על אותו הירק ושולי פכן החובין בתוך פי הסיקף ולמעלה סימט הוא בולט אמה וזהו שאמר כאן ופיסו מבית לכותרת ומעלה באמה : ופיס עגול מטשה כן . ופיס של כותרת עגול דוגמת כן העגול : אמה וחצי האמה . רחבם בעגול : וגם על פיס מקלפות . זורת סרספין : (ג) וארבעת האופנים למתחת . שהמסגרות מיד אופן ליד אופן כמו שפירשתי : וידות האופנים . הוא עץ החשוב בצופני וקורין אייטיל : במכוונה . דבוקים מואקים במכוונה ביזיקה אחת . (ג) כמעשה אופן המרכבה . תרגם יומןן כעבוד גלגלי מערב כמו שאמר ביחזקאל במרכבה גבוה : ידותם : אייטיל : גביהם . בויליש גלגלי הם הנקבים : וחזקיהו . הם עגולים סביב שהוא קישורין וחזקיהו . זרעות האופנים החשובים עניניהם להזקיקם שקורין ריי"ש גלגלי : (ג) וארבע כתפות . כמו שפירשתי למעלה וארבע פטמותיו כפתות להם ולא שנאן כאן אלא לומר זמן המכוונה כהפיה : (ג) חצי האמה קומה עגול למעלה מחציה כמו שפירשתי למעלה שהיא סביב הירק והאמה מרובעת . ועל ראש המכוונה ידותיה . הם סרני הנחשת

סָרְפֵעִין וְלֹא סָגְלָרְגִין :
 לִי וְאַרְבָּעָא גִלְגְּלִיא דְמַלְרַע
 לְגַדְנָפִיא וְאַשְׁדַּת גִּדְנָפִיא
 בְּבָסִיסָא רְוּמִיָּה דְגִלְגַּל קַד
 אֲמָתָא וּפְקֻגָתָא אֲמָתָא :
 עַ וְעוּבַד גִּלְגְּלִיא בְּעוּבַד
 גִּדְנָרִי מְרַבְּתָא יִקְרָא
 אֲשֶׁרְתִּהוֹן וְנִבְיָהוֹן וְחֻפְיָהוֹן
 וְכַבּוּשִׁיהוֹן בּוּלָא מִתְּךָ :
 לִי וְאַרְבַּע בְּתִפְיִן לְאַרְבַּע
 זָוִין דְבָסִיסָא קִדָּא מְבָסִיסָא
 בְּתַפְתָּא : לֵא גְבִרִישׁ בְּסִיסָא
 פְּלֻגָתָא אֲמָתָא רְוּמָא סְגֻלָּל
 סָחֹר סָחֹר וְעַד רִישׁ בְּסִיסָא
 אֲשֶׁרְתִּהָא וְגַבְנָתָא מְנָה :
 לו וְגַלְתָּ עַל דּוּמִיָּא אֲשֶׁרְתִּהָא
 וְעַל גִּדְנָתָא בְּרֹבִין אֲרִיִּין
 וְצוֹרֵת דְקִלְיִן בְּבָשׁ חַד

מְרַבְּעוֹת לֹא עֲגֻלוֹת : לֵב וְאַרְבַּעַת
 הָאֹפְנִים לְמַתְתַּח לְמַסְגְּרוֹת
 וְיָדוֹת הָאֹפְנִים בְּמִכּוּנָהּ וְקוּמַת
 הָאֹפֶן הָאֶחָד אֲמָתָא וְחֻצֵי הָאֲמָתָא :
 לֵב וּמַעֲשֵׂה הָאֹפְנִים בְּמַעֲשֵׂה אֹפֶן
 הַמְרַבְּבָה יָדוֹתָם וְגִבְיָתָם וְחֻשְׁקֵיהֶם
 וְחֻשְׁרֵיהֶם הַכֵּל מוֹצֵק : לֵב וְאַרְבַּע
 כְּתֻפּוֹת אֶךְ אֲרַבַּע פְּנּוֹת הַמִּכּוּנָה
 הַמִּכּוּנָה חֻצֵי הָאֲמָתָא קוּמַת עֵגֶל סָבִיב
 וְעַל רֹאשׁ הַמִּכּוּנָה יָדוֹתֶיהָ וּמַסְגְּרוֹתֶיהָ
 מְנָה : לו וְיִפְתַּח עַד־הַלְּחֵת יָדוֹתֶיהָ
 וְעַל זְוִיִּין וְכַבּוּשֵׁיהֶן אֲרִיִּין
 וְתַמְרֵת בְּמַעֲרֵי־אִישׁ וְלוֹת סָבִיב :

ומעשה י' וסי' האפנים כמעשה . היה כבוד ונבל . אשר ברבו ה' צבאות . אגחנו החרב . לא יבנו ואחר ישב . כי בעמדם . השמים כספריים . לשנים הארץ יסרת . ויהי גועם ה' אלהינו ב' בו :

האמורים למעלה : ומסגרותיה מונה . מסגרות החתומות הולקו עמה ולא שחיבין לאחר כן : (לו) ויפתח על הלוחות ידותיה ועל מסגרותיה . ההחתומות על שניהם פחה וחקק כדובים אריות (ותימרות סא"א) : כמעט אש ולויות . פחה סביב שזכר ונקבה החזקיהו זרעותיהו כן פירשו רבותינו : כמער . לשון אחיק ודיבוק

רלבג

מלפנים מהמסגרת העליונה שהיא הכותרת ומחוברת בין הכיור ומלמעלה האמה היה פיהו עגול מעש' כן הכיור היה עגול והיה עולה בעגול עד שלמות אמה וחצי אמה בדרך שהיה שם חצי אמה עגול כמו שזכר אחר זה וגם על פיה מקלפות ר"ל שעל שפתה היו זורים ר"ל על שפת הכותרות והיא המסגרת העליונה ומסגרותיהם מרובעות לא עגולות ר"ל מסגרות המכוונות כלם היו מרובעות ואש"פ שהיה כן הכיור עגול למעלה כמו שזכרנו : (ג) וארבעת האופנים למתחת למסגרות . ר"ל שתרכבת האופנים היו מתחת לכל המסגרות : וידות האופנים במכוונה . הנה ידות האופנים הם גדמיון העץ החשוב באופן העגלה אשר סביבו עגולה האופן והם היו דבוקים במכוונה ממנה היו יולאים : וקומת האופן האחד אמה וחצי האמה אשכזב שקומת האופן היא קומת ידו כי ככה יבניו המכוונה מהקרקע : (ג) ידותם גביהם וחזקיהו וקשריהם . הנה ידותם הם הידות שהיו האופנים החובים בהם כמו שזכרנו וגביהם הם העגלות הגדולות שסביב האופנים כי הם על גביהם וחזקיהו הם העגלות הקטנות שסביב ידות האופנים כי הם מדבוקים ונקשרים בהם וחזקיהו הם כמו עמודים ורעות יבאו מעגלה הקטנה אל העגלה הגדולה וכל זה היה מואק ומחובר בפתח לא במלאכה : המכוונה כהפיה . ר"ל שהכתפות אינן מחוברות

בלוחות הנחשת והם סרני הנחשת חזרו מלאכות אך היו בעצמם יולאים מהמכוונה : (ג) ובראש המכוונה חצי האמה קומה עגול סביב , ר"ל שהבן שהיה בראש המכוונה שסביב חצי האמה היה עגול סביב כמו שקדם ויהיה זה על ראש המכוונה כי מתחת היה הכל מרובע כמו שקדם וידותיה והם השלבים ומסגרותיה אשר סביב השלבים הכל היה ממנה ר"ל מהמכוונה בעצמה ולא היה מחובר בדרך מלאכה : (לו) ויפתח על הלוחות . ר"ל שכבר חקק ורקע סביב הלוחות כדרך שעשה מהמכוונה בעצמה : ידותיה . והם השלבים : ומסגרותיה . ג"כ הכל היה ממנה ר"ל מהמכוונה בעצמה ואחשוב שהאופנים לא היו סובבים כי היו מחוברים בפתח עם המכוונה אך הכל היה אחד מואק והנה זכר כי ככה גם כן היו הכרובים ואריות וההתימרות שהיו על המסגרות בלד כל אחד מהם והיו מחוברים סביב הכל היה מעט המכוונה מואק . והנה התימרות היו בצורת פקעים כמו שזכרנו כמה שקדם ואש"פ שהיו בצורת בקר בלד א' מהם כמו שקדם בצורת הבקר שהיה בפקעים אלה הם והנה הרעין באמי כמער אש ולויות סביב שבדל כל א' מהמסגרות היו מחוברים סביב ויהיה הרעין באמרו כמער אש כעש אמרו מעבר אש והרעין בו כהלכות כל אש מהם והוא נקאותיהם הם שם מחוברות סביב מעלמותם וכמוהו כמעשה גב' : כזאת

מצורת ציון

והכנו הכיור לכתף הסובל משא : לכיור . עשו כעין דוד גדול : (ג) וידות . הם הנחשים בנקבי האופנים ובהם יחגלגלו : (ג) וגביהם . הם אמצעיה האופנים אשר בהם הנקבים וקרוי גב כי כשכב האופן בלחן המקום כזכ הוא כגובה מכל האופן : וחזקיהו . הם העגולים הגדולים סביבות האופנים החוגרים ורעותם האופן כמו וחזקיהו ככפ (כס כ"ז) שהוא ענין הגובה : וחזקיהו . הם זרעות האופן הקטנים העיגול הגדול לאמצעית האופן שבו הירק כמו שכתב מים (ש"כ כ"ג) שהוא ענין קשריה : (ג) פנות . צויות : (ג) ויפתח . חקק . ענין הזר דבוק כמו

לחיות נוח לתחוב בו את הכן : אמה וחצי האמה . משפת המחיצה מזה עד השפה שממולו היה אמה וחצי האמה וכמדת נקב הכותרת : וגם על פיה . על מחיצה נקב הכותרת עשו זורים : ומסגרותיהם . משגרי המכוונות אשר היו בין השלבים היו מרובעות בכל אורכן ולא נמלא בהם מקומות עגולות : (ג) וארבעת האופנים . ר"ל נקבי ארבעת אופני המכוונה והם המקומות אשר הידות החובות בהם הנקבים והם היו מול תחת המסגרות והיא המחיצה הממירם בתחתיות המכוונה סביב האופנים : וידות האופנים . הידות התמונות בנהבי האופנים ומתגלגלים עליהם הם היו כעגולות אופנים העשויים במרכבה : הכל מואק . ביזיקה נעשו ולא בהקפת כקורנים : (ג) וארבע כתפות . ר"ל ארבעת הידות היו מונחות ודבוקות על ראש המכוונה ומשם היו נמשכין : ומסגרותיה מונה . מסגרות המכוונה היו ממה עד אשר בלא מתחת המסגרות היא המחיצה הנמוכה ומשם נחלצו על הלוחות . עשה פאחים וזורים על הנקבים המומחים בשלבי המכוונה גם עשה פתחים על הידות במקום המונח ודבק במכוונה וקף על מסגרותיה היא המחיצה הממוכה

אחרות בין השלבים כעין מלאכה דרשי המטה של בני כפר שאינן עגולים אלא פלג
לארבעה אריות וכדומה. וא"ר א"י השלבים הללו כעין שליבות סולם כמין מקלות
מחושת וקופין על המסגרות התחבובות כשיש ושלשה בין מקל למקל מסגרות קפוטות
משליבה לשליבה ויונה' הרגס שליבי' (כט) ועל המסגרות אשר בין השלבים .

כט וערה מסגרות אשרו בין השלבים
אריותו בקר וכרובים ועל השלבים
בין המעד ומתחת לאריות ודבקר ליות
מעשה מורד : ל וארבעה אופני
נחשת למכונה האחת וסרגי
נחשת וארבעה פעמתיו בתחת להם
מתחת לפיר התחת יצקות
מעבר איש ליות : לא ופיהו
מבית הכתרת ומעקה באמה ופיה
עגל מעשה כן אמה וחצי האמה
וגם ערפייה מקלעות ומסגרותיהם

ומתחת ג' בקריאה וס' ומתחת ורועות עולם . ומתחת השלכות
האלה . ומתחת לאריות :

אמר בסולם הלך אחר שליבותיו וכן ת"י שליבי' : (כט) אריות . זרות אריות זרות
בקר זרות כרובים שהם זרות אדם אלא שיש להם כנפיים : ועל השלבים כן ממעל
כן הוא מושב כמו מכונה שהיא מושב כיור וכן קטן מהמכונה ויית מכונה בקיסא
וכן כתא וכן זה לא אמר מה היו מושבין בו ואפשר שהיו מושבין בו קיתון : ליות
מעשה מורד . ליות הוא מן

שליביא : כט וער דגנפניא
דבין שליביא ציור אריון
תורין וכרובין ועל שליביא
בגתא מקעיל ומקדע
לאריון ודתורין בדבקר
עובד בפויש : ל וארבעה
נגגרי נחשא לבסיסא חדא
ונקרין דנחש וארבע
זייתיה פתבין קדון סרדע
לכיורא פתבין סתבין
פכבש עובד דבוק :
לא ופומיה מגיו לקרונהון
וגערא באמתא ופומיה
סגלג עובד בגתא אמתא
ופקנות אמתא ואף ער
פומיה קליעין וגדנפיהון

ל' ה'ס'
כנפיהם
ג' ה'ס'
כנפיהם
כ"ג

היושב על הכן היו הכתפות יזקות (ס"א) ללמד שמתוך הכן היו הכתפות יזקות לכותב שלם
מזל כל א' מן הכתפות היה ליות של זכר ונקבה מאוירות . מעבר איש כמו איש אל אחיו האמורי כרובים : (ל) ופייה מביה לכתרת ומעלה בלמה . פיהו של בן יזא
מהוך פיהו של כותרת ועולה למעלה אמה גובה וכותרת היא הנג המכוני עשוי כמין כובע משופע מכל אדויו ובאמצע נקבעת נקב עגול אמה וחצי אמה רוחב בעיני
וסביב אותו נקב כמין היקף מחיפה חצי אמה גובה סביב וכך מסורס למטה בעיניו שנאמר וכראש המכונה חצי אמה קומה עגול סביב והוא קרוי פי הכותרת

רלבג

אשר סביב השלחן שחשים השלחן כמו כלי קבול והנה הזרה היתה לפי הנראי בעיני
שהיו מתחת המכונות ארבעה אופנים זרחה כמעשה אופן המרכבה ר"ל כמעשה אופן
השפלות והיו בין האופנים כמו זכרים מנחשת נאים עליהם ובארבע קפוזתיהם היו
כתפות מחוככות כאלו הנסכים כדרך שיעשו האומנים בארגום שהם עושים
כתפות גדי ויות הארגו יהוברו בהם הנסכים מקצה אל קצה והכתפות והנסכים
היו עולים בגובה עד מקום מושב הכיור והעולה מהכתפות היה מבפנים אך משחוץ
היה הכל מרובע וזה ומחוץ מהלוחות אלו היה עושה כמין שלבים הם מעלות
פלא היו מרקעים ויזאיים מלוחות שהיו בגובה ושפתם נחתי לשפת הקרקע ומהם
יזאיים מתכונות סביבם בגובה ועל המסגרות ההם פשה זרות אריות זרות בקר
וזרות כרובים והם כמו זרות אדם אלא שיש להם כנפים ואלו הם הזרות שראיה
יחזקאל במרכבה אלא של זכר זכר הם המקום יזדת שר והנה היה מתחת למסגרות
האלו השליבות שהיו מחוככות סביב הלוחות ויזאיות מהם כאילו היו מרוקעות
ויזאיות משש והנה על השלבים האלו היה מלמעלה כן הכיור ר"ל מושבו והמסגרת
השליבות היתה כוגרת ומקיימת הכיור שם והוא הנקראת כותרת והנה כן הכיור
היה גבוה אמה וחצי האמה והאמה התחבובת היתה עולה ברובע וחצי האמה
השליבות היתה עגולה ושם היה נכנס הכיור אמה וחצי האמה ועל
הכתפות המכונות היה פומד ועל השלבים השליוניים והאשוב שכן הכיור

היה לו מתחת לוח א' ממנו ישימהו כלי שלם בעל בית קבול . זיאר המלות המכונות
להם ומסגרות בין השלבים . ר"ל שהיו להם מסגרות מלמעלה להשיב בהם כן
הכיור והיו מסגרות אחרות בין השלבים ההם שהם כמו מעלות פלא ויזאיים מהלוחות
המחוככות גרעוע : (כט) ועל המסגרות אשר בין השלבים . ר"ל כי על המסגרות
אשר היו בין השלבים ר"ל בין קתח לקתח היו זרות אריות זרות בקר זרות
כרובים : ועל השלבים כן ממעל . ר"ל שלם השלבים היה מושב הכיור מלמעלה ר"ל
השלבים השליוניים ומתחת לאריות ולבקר היו כמו לוחות במסגרות ההם יהיה מושבם
עליהם הם מעשה רקוע יזאיים מהמסגרות אלה הזרות ידמה שהם מונחים על
שפת המסגרות בעתם ולפי זה הפי' יהיה שב אמרו אחר זה כרובים אריות ותימורות
כמעט איש ולויות סביב אל האריות והתימורות לא אל הכרובים או קצה הלבון וראה
זה הכרובי' והאריות והבקר והנה הרעון באמי ליות מחוככות מעיני ליות הן ילוח
אישי אלו והרעון באמי מעשה מורד מעשה רקוע : (ל) ודי אופני נחשת . ר"ל
שארבעה אופנים היו מתחת למכונה כאילו ישאו את המכונה והיו עליהם כרטי נחשת
והם כמו לוחות ונסכים מנחשת ולד' זיות המחוכך מהנסכים האלו היו להם כתפות
עולות עד מתחת לכיור ואין הכתפות מחוככות להם ההם במלאכה אך הם
יזקות מעשה ומקצה כל א' מהנסכים היו מחוככות בעצמותם : (ל) ופייה מביה
לכותרת ומעלה באמי . ר"ל שפי הכיור היה עולה אמה בגובה
מלפנים

מצודת דוד

כפיפת כובע ולמעשה בפנין קרויה כותרת לרוב השליבות ההם עשו כעין לצבוחין
סגורות ומסגרות ארבעה הפאות סביב לתבר את השליבות זה לזה : (כט) אריות .
ה' מואר אריות וג' : ועל השלבים כן ממעל . כי בגג המכונה הנעשה מן השלבים
הניתו באמצעותו נקב עגול כרוחב אמה וחצי וסבבו הנקב היתה במחיפה עולה
כלפי מעלה כרוחב חצי אמה הקרויה בעיני פי הכותרת ובהמחיפה היתה תחבו הכן
לאריות . מתחת ציורי האריות והבקר הנעשים בהמסגרת : ליות מעשה מורד . ועשו מעשה רידה בהקשת הקורנם לא בזיקה ; (ל) וארבעה אופני . כי לפנים ב' לאחור
כאלו ישאו אותה : וכרטי נחשת . שולי המכונה עשוי מנסכים ולוחות של נחשת : וארבעה פעמותיו . על הכן יאמר שהיה נעפל על הנוגוה ותחבו בו ונו היו הכתפות
להחיק את הכיור ההנזב בו לכל יפול אל הללו יותר מהנראה אבל המכונה עצמו לא היה נרדף לכתפות לכל הלא היה יכול יפול לתלל המכונה יותר מן הנראה כי הכן היה
התחיתו עגול לתחבו בהמחי' העגולה הקרויה פי הכותרת היוזאת מן המכונה ושליבותיה כן יפול לתלל המכונה יותר מן הנראה כי הכן היה
הריבוע העמידו על מקומו אבל הכיור יכול היה ליפול לתלל המכונה והוא היה יכול יפול לתלל המכונה יותר מן הנראה כי הכן היה
עד מתחת להכיור להחיק לכל יפול לתלל המכונה והוא היה יכול יפול לתלל המכונה יותר מן הנראה כי הכן היה
לעמת מחברתו היה מאויר וז' חבורי יחד : (ל) ופייה . פה הכן עלה אמה למעלה מבית הכותרת היא המחיפה העגולה היוזאת
סיפה חצי האמה וקמת הכן היה אמה וחצי ובהתחיתו היה עגול חצי האמה והיה תחבו במחיפה נקב הכותרת והאמה השליונה
לכותרת : ופייה היא בית הכותרת שהיא המחיפה העגולה העולה מנקב הכותרת . עגול . היה עגול כמעשה תחתית הכן

מצודת ציון

וכן שתי ידות לקרש האחד משלכות (במות כ"ו) : (כט) כן . כסים : ליות . ענין הציור כמו ילוח
אישי (בראשית כ"ט) : מורד . מלשון רידה ושיטה : (ל) וכרטי . לוחות וזאת הדרך מן נכרטי וכמו
כשם כשם : פעמותיו . זיורתיו כמו על הרבע פעמותיו (במות כ"ה) : כתפת . יקראו כן על פי
יבנלו

אמות העליונות היו חלקות של עגול ומתחת להם שתי אמות זהו שאמר עשר באמה תקיפים רבע הים מ' אמה בעגולו מלמעלה שלשים אמה כן פירשו רבותינו ז"ל וכן נראה מפשט הפסוק: יוֹקִים בְּיוֹקָתוֹ . הבקרים היו יוֹקִים כְּיֹקֵת הַיָּם כְּאֶחָד לֹא שֶׁחִבְרוּ אַחֵר כֵּן וְיֹקָתוֹ שֶׁסּוּ יֵאמֹר מִמּוֹ: יוֹקָה בְּשָׂקֶל מְלֻכָּה גְדוּלָּה: (כה) עומד על שני עשר בקר. גם זה הפסוק מעיד כי הים היה מרובע מתחת שהיה מונח לו ארבע רוחות כנגד מרובע ובכל רוח הים שלשה בקר שהיה הים עומד עליהם ושני הבקרים אל הרוחות ואחריהם מרובעים: (כו) ושפחו. תרגם יונתן וסיפיהם כעובד שפת כס הגלגל לקוט ששפתותא: אלפים בת יכל. ובדברי הימים אומר מחזיק בתים שלשה אלפים יכול פירשו רבותינו ז"ל אלפים בלח ושלשה אלפים ביבש וכן תרגם יונתן תרין אלפין ביתין צרטיב' ממסיל כי כל כלי שעמקו חזי רחבו נדשו משפחו ולמעלה הוא שלש אמה שמיכל הכלי עוד שפחו לפיכך היה הים מחזיק אלפים בלח שמתמלא עד שפחו ושלשה אלפים ביבש עם הגודש משפחו ולמעלה והים לא אמר למת עשה אותו ובדברי הימים אומר לרחצה הכהנים צו פ"י שהכהני' עובדים מטומאתן ובדברי רז"ל והלא כלי היה והין עובלים

רוח אצל במקום עיטו אי אפשר נומר עשר באמה צביו: שני פורים הפקעים יוקים צינקתו. הכל מוזק יחד לא שחבר לו אה הפקעים אחר יצקתן על ידי מבטרות או על ידי דבק שקרין שולדריא בלע"ז: (כה) וכל אחוריהם. של בקרים הללו: ציהה. אל תחת הים היו אחוריה' פוני' (שלשה) שנים שנים; לרחצה שדרוה ושל מורת כנגד של מערב: (כו) ועביו שפת. שוליו ודופנותיו אלא שאל על פיו היה דק ומרוקע ומרודד כמגשש שפת כוס שחמתו צו ומזוייר פרת וששן: אלפים בת. ששה אלפים האים. שהנת שלם סליו שנלמד האופיה והנת תוכן אחד לכס נמלאו הממים ומאה מקום טהרה. החרבשים מלאו מאה מקואות והעשרים מאות חמשים מקואות. ואף כשהחלוך הכל לפי מדת ששערו החמשים אמה על אמה ברוב ג' אמות למקוב תמנאנה כן. ג' אמות מרובעות מאה מקואות ושהים בעגולות חמשים מקואות שהמרוכז יתר על הפעול רביעית (ובדברי הימים צ"ד ב') כתוב בת"י שלשה אלפים יכול. ופירשו רבותינו במדת טיבש שהגודש היה שלש בכוח הקיבול: (כו) ושלש באמה קומתה. של מכוה: (לכד. פירשו חזן מן כן גופה. יד האופן היא האופן שהיא יושבת עליו אמה וחצי אמה וגובה המכוה אמה והני (ד') באמה אורך ונו') האמה גובה היתה מרובעת אבל תלי האמה היה עגולה שנלמד וכראש המכר נחזי האמה קומה עגול ככוב: (כת) מסנתה לס. ראהו במשנה ארבעים ותשע מדות המכרות כמין שבלאות: מסנרות לס. המסנרות מיד אופן ליד אופן ויד אופן הוא עץ החשוב בתוך האופן כנקב וקרוי אייטיל בלע"ז ודי' האופנים במכונה מסנרות מכאן ומסנרות מכאן מד' נדדין ובין זו לזו ארבע אמות רוחב ומלמעלה ספרים כמו נכרים מול המסנרות והבלנים מן התחונה לעליונה ומסנרות אחרות

ות ימא סחור סחור תרין סדרין דצורת ביעין מתבין באתכותיה: כה קאים על תרי עסר תרין תלתא אפיהון דציפונא ותלתא אפיהון דדרומא ותלתא אפיהון למערבא ותלתא אפיהון למדינתא וימא מתקן עגויהון מגעילא וכל אחריהון קניו: כי וכוכביה פושקא וספתיה כעובד שפת פס מגנגר קקיש בשושתיה תרין אלפין ביתין ברטיבא מסיל: כי ועבד ית בסיסא עסרא דנחשא ארבע אטין אורבא דרסיסא חדא וארבע אטין פותיה ותלת אטין רומה:

ות ימא סחור סחור תרין סדרין דצורת ביעין מתבין באתכותיה: כה קאים על תרי עסר תרין תלתא אפיהון דציפונא ותלתא אפיהון דדרומא ותלתא אפיהון למערבא ותלתא אפיהון למדינתא וימא מתקן עגויהון מגעילא וכל אחריהון קניו: כי וכוכביה פושקא וספתיה כעובד שפת פס מגנגר קקיש בשושתיה תרין אלפין ביתין ברטיבא מסיל: כי ועבד ית בסיסא עסרא דנחשא ארבע אטין אורבא דרסיסא חדא וארבע אטין פותיה ותלת אטין רומה:

באמה מקפים אתיהם ככוב שני מורים הפקעים יצקים ביעקתו: כה עמד על שני עשר בקר לששה פנים | צפונה ושלשה פנים ימנה ושלשה | פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה ותיים עליהם מקמעה וברך אחריהם ביתה: כי ועביו מפה ושפתו במעשה שפת-כוס פרת שושן אלפים בת יכיר: כו ועש את-המכונות עשר נהשת ארבע באמה ארך המכונה האחת וארבע באמה רחבה ושלש באמה קומתה: כה וזה מעשה המכונה מסנרת להם ומסנרת בין השלבים:

כה ורין עובד בסיסא נדנפין לרון ונדנפין בין

זהים ו' בקריאה וסי' והים הגדול וגבול דיהושע. ראו הפלתי לכם דיהושע. והים בקעת לפניהם. והים לרחצה הכהנים בו: והים עליהם מלמעלה. כל הנחלים הולכים אל הים: אחוריהם ג' וסי' וכל אחריהם ביהה. וחברו. ופניהם קרמה והם משהיהים:

תולרות אהין עומד. ינעא נח זכר ויהי: ועניו טפה. שירובין יד: אלפים בת. שס (שירובין ויט): המכונות כמין שבלאות: מסנרות לס. המסנרות מיד אופן ליד אופן ויד אופן הוא עץ החשוב בתוך האופן כנקב וקרוי אייטיל בלע"ז ודי' האופנים במכונה מסנרות מכאן ומסנרות מכאן מד' נדדין ובין זו לזו ארבע אמות רוחב ומלמעלה ספרים כמו נכרים מול המסנרות והבלנים מן התחונה לעליונה ומסנרות אחרות

רלבג

קומה עגול ככוב ואמרו ז"ל שלש אמות התחונות היה צהס הים מרובע וכשה אמות העליונות היה עגול וזוה יתחמת מה שזכרנו בקירוב וזוה יאות יותר מה שזכר מלזרות הנקר שהיה הים מונח עליהם שזין מונח עליהם היה צהס רוח: (כה) והנה היו פני הבקר בחזן נראים ואחריהם היו נסתרים תחת הים: (כו) ועביו שפת ושפתו כהעשה שפת כוס פרת וששן. שמזוייר צו פרת. והנה אמר בזה המקום אלפים בת יכל ובספר דברי הימים אמר מחזיק בתים שלשה אלפים יכל והמרו רז"ל שאמר מוכר בזה המקום הוא בלח אך ביבש יחזיק יותר מפני הגודש ויסיב אם כן גודש היה מחזיק כמו תלי הטיבור שמחזיק הים וזה אפשר כשהיה סנדב הנגדש מולב על הים שיבור רב: (כו) ויעש את המכונות. הנה היו המכונות משתכות להיות מושב הכיור והכיורים היו לרחצה בהם את מעשה העולה וכה היו המכונות משתכות להיות מושב הכיור וזה שכבר היה ארך המכונה בתללה ד' אמות וככה רחבה והוא קומתה היה ג' אמות: (כת) וזה עעשה המכונה. אחשיב שהמסנרות הם בלופן המסנרת אשר

שהיו מהם בכל הדיקף שלש מאות ולזה היו מהם בשני המורים שש מאות והם היו יוקים ביעקת הים לא שהיו שם מסוככים אחר כן אך בהתכה היה נעשו עמה אלו הפקעים יחד ולפי שבספר דברי הימים כחזב חמורה הפקעים בקר"י הנה ידמה שהיה בכל קצת צורת ראש שור יאלו מים תמיו וזהו אמה רבועה ז"ל שלח היה הים עגול אלא בשפתו אך מתחת היה מרובע וזה נתבאר להם מהשעור שהיה מחזיק שהוא אלפים בת והנת היא שלש סליו כאמרו האופיה והנת תוכן אחד להם ולפי שאמה על אמה ברוב שלש אמות היא מחזיקת ארבעים סאה כמו ששערו חכמים הנה ההיינה אלפים בת שהם שלש אלפים האים ארבע מאות וחמשים פעם אמה על אמה ברוב אמה והנה האמה גובה מזה היה העגול אמה מהמאות הזקרים כי הם כמו כעשים וארבע אמות בקירוב ולא יהיו כהמש אמות שגובה הים כי אם שלש מאות ושעשים אמה בקירוב וזה שפחות ממה שזכרנו שמונים אמה ולזה היווים שהיינה קלת האמות מרובעות וכן מלאנו במכונה שהיתה מרובעת והיה כראש המכונה תלי האמה

מצורת ציון

בספקים ההם היו במקום רבועו ויש עשר באמה מקיפיה וכו' רז"ל שש מאות רבועה הפאה שכל אחת עשר אמות היו הפקעים מקיפיה וכו': שני מורים הפקעים וכו'. הפקעים היו שני טורים וכו' ויוקים עם יצקת הים ביחד לא כביש והנדרס אחר זה אל היו שני טורים וכו' והים עליהם. לתוספת ציבור כלל הדבר: וכל אחוריהם. אחורי שפתו: את פניהם. ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה

וקרים כי עשו בהם אמות רבתי בקרים: (כו) בת. שס מדת הנה וכה ג' סליו: ויכל. יחזיק כמו קטן מהכיל (לקמן ה'): (כו) המכונות. רז"ל בסיס ומקום מיטב: (כת) הבלנים. כעין יהודים שיש: (כה) עומד. הים כזה היה עומד על יצי בקר עשויות מנהושה: פונים. את פניהם. ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה ושהם היה ממעל היה מעשה דק ומרודד כמגשש שפת כוס המזוייר מפרה

מדובקה בגולה אשר תחתי: והרמונים מאתים. רמונים עשויין שתי עורים סביב מחורים בשללת ומקיפין את השכבה: על הכותרת השנית. אף זה מקרא קלר על האחת וכן על השני: (כג) ועל ראש העמודים מעשה שזון. חזי אמה בראש כל אחד הי כהלו דק כשזון ושאר העמוד שזינו ארבע אצבעות נכז לכך לא נמנית אותה אמה ביניקה

העמודים בדברי הימים לפי שלא היחה שזה למלאכת העמוד: (כג) עשר באמה משפתו עד שפתו. באמצעיתו ככל רובב כלי עגול באמצעיתו הוא: וקו שלשים באמה. וזו באמרו כל שיש בתיקפו שלשה עשרים יש בו רוחב עשר הקיפו שלשים ורחבו עשר ומתוכו הוא מדד בערבון: קומחו. ומומקו ובדברי הימים הוא אומר ששאו לרחיאת הכהנים לפעול בתוכו: (כד) ופקעים. ולורת ביעין הרגס יונחן: מההת לשפתו. בשלש אמות התחומות כהיו מרובעות שכן שינוו בצמח דעירובין שלש התחומות מרובעות ושהים עליונו עגולות והי אפר לן להכיל אלפים בת סהם מאה וחמשים מקוב סרה ארבעים הלא בעיני זה כמו שפירשו רבותינו בעירובין. עליונות מרובעות והתחומות עגולות אי אפשר לומר דכי כתיב שפתו עגול סביב. לכך

הוא אומר בפקעים הללו עשר באמה מקיפין את היס סביב שבמקום ריבועו (היקפו) ארבעים אמה עשר אמה לכל רוח

כל' מותך בלזותו כמו שהיחה כן החינו בדפוס בקרקע אלא שהקיפו בקורנם כמו שעשו הכלים: עשר באמה. שהיחה רחבו עשר אמות והקיפו שלשי אמה יסוב אותו וכל שיש בהקיפו שלשה עשרים יש בו רוחב עשר: (כד) ופקעים. תיי ולורת ביעין ובדברי הימים דומי בקריי איב גופס היס עגיל דמות כליס ופניהם היו דמות פני בקרים איו שאלמר מהתה לשפתו איו אומר מהתה לשפתו ממש אלא מהתה לשפתו רחוק משפתו שתי אמות כי תמש אמות היס קונות היס והשתיס

כותרות אחרות מלעיל לאותו המקום ויית מלקבל דנקא: מאתים עורים על הכותרת השנית. והוא הדין לראשונה כי ארבע אמות רמונים היו בין שני העמודים כמו שאומר למטה ומה שאומר מאתים עורים לא שהיו העורים מאתים אלא הרמונים היו מאתים לשכבה האחד והוא שני עורים סביב בכל עור מאה וזה שאמר בדברי הימים ויעש רמונים מאה ויתן בשרשרות

והס השרשרות שעשה לכותרות וכן מה שאמר בספר ירמיה כל הרמונים מאה על השכבה בעור האחד ריל וכן בעור השני מאה והנה הס מאתים בשכבה האחת ומאתים בשכבה האחרת ומה שאמר שם השעיס ושעה רוחה אומר כי תשעיס ושעה המאס אשר היו בעור האחד היו מיוחדות סביב

לבער אחד והארבע מיוחדות לבער אחר גם כן סביב: (כה) לאולם ההיכל. כמו בלולם ההיכל וכמוהו כי איש הרגתי לפלעי בפלעי ואחרים זולתו: יכון. מה שקרא שם לעמודים לסימן טוב לפי שהיו כניסות הבית קרא להם שמות לסימן טוב לאחד יכון לשון הכנה שיכון הבית לעולם כמו באמר כירח יכון עולם וכומו לשון עז והיא מלה מורכב' זו עז כלומר שיתן האל זו עז וקוים כמו שנאמר הי עז לעמו: (כז) ותחוס. לפי שהיו

בסם מלאכות רבות ולזורים רבים כמו שכונב אמר עם כל זה שלמה מלאכת העמודים: (כג) ויעש את היס מוזק.

עשר אמות רחבו עשר אמות והקיפו שלשי אמה יסוב אותו וכל שיש בהקיפו שלשה עשרים יש בו רוחב עשר: (כד) ופקעים. תיי ולורת ביעין ובדברי הימים דומי בקריי איב גופס היס עגיל דמות כליס ופניהם היו דמות פני בקרים איו שאלמר מהתה לשפתו איו אומר מהתה לשפתו ממש אלא מהתה לשפתו רחוק משפתו שתי אמות כי תמש אמות היס קונות היס והשתיס

השכבה ה"ג חס' ה"א בריש חיבורא וקרינו וס' נבחר בספר שמואל חלק ב' סימן כ"ג: וקוד ג' בחי' ה' בסוף וס' ויצא עוד קוה המדה. ויעש את היס מוזק. לכן בה אמר ה' שכתו לירושלם ברהמים: תולדות אהרן ויעש את היס. ערובין יד: שפתו עגול. שם:

השכבה ה"ג חס' ה"א בריש חיבורא וקרינו וס' נבחר בספר שמואל חלק ב' סימן כ"ג: וקוד ג' בחי' ה' בסוף וס' ויצא עוד קוה המדה. ויעש את היס מוזק. לכן בה אמר ה' שכתו לירושלם ברהמים: תולדות אהרן ויעש את היס. ערובין יד: שפתו עגול. שם:

רלבג

הס מכונות ההיות ונתקוסות בשאריות יהיה הטבע חזק ועז לעשות פעולותיו וזה מוצר נגלה בנמחים כי הס יקחו רוחם מאלו התקופות יותר ממה שיקחו מהס הב"ח ולזה כמך אל זה העיני משמות העמודים של ראש העמודים מעשה שזון והנה נבאר זה בצור יותר נגים בזכרנו ההופלות המגיעים מזה: (כז) ויעש את היס מוזק וגוי. הנה הבאר בספר דברי הימים כי היס היה משמש לרחיאת לכהנים זו וכדי שלא יהיו המים שאובין לריכוס אנו לומר שרגלי הבקרים היו מלמטה והיו המים באיב שם מלמטה נובעים מהקרקע ונכנסים שם. והנה זכר שהיה רחב היס משפתו אל שפתו עש: אמות והיה עגיל סביב והיה תמש אמות קומתו. והנה אמרו שקו שלשים באמה יסוב אותו סביב הוא על דרך קירוב כי ההיקף בעגול הוא מוסף על שלשה בעבור בקוטר כמו שביעית הקוטר בקירוב מעט ואם אמרנו שדמת הקו בסובב היא לקוה בחלל היס הנה יהיה יותר קרוב אל האמת אך יהיה זו קירוב מעט כי עגול היה עשה ולזה יהיה קטר חללו עשר אמות פחות שלישיית אמה ויהיה הקיפו בקירוב יותר על שלשים אמה ושלישיית אמה: (כד) ופקעים אמה לשפתו סביב. הס כמו לורת ביזיס כזו שזכרנו במה שקדם והיו מהש עשר באמה בדרך שיהיו

מצורת ציון

(כז) ותחוס. עיני הכלמה: (כד) ופקעים. דמות שקועות בזה והוא שם פני מה ובל"ס נאמר ופקעים

השכבה ה"ג חס' ה"א בריש חיבורא וקרינו וס' נבחר בספר שמואל חלק ב' סימן כ"ג: וקוד ג' בחי' ה' בסוף וס' ויצא עוד קוה המדה. ויעש את היס מוזק. לכן בה אמר ה' שכתו לירושלם ברהמים: תולדות אהרן ויעש את היס. ערובין יד: שפתו עגול. שם:

מצורת דוד

סבינות העמוד ולא היו נעשים כהיפת כובע לכסות גם חלל העמוד ממעל כי הכותרות ההם כסו גם כמעל מלמעומת הבטן שהוא חלל העמוד הסונה לעבר השכבה לזר מעלה איב מזה בא השעמ אשר היס עליו מעשה השזון: והרמונים מאתים עורים. ריל מספר הרמונים היו מאתים חרוזים בשני עורים ונתחוס מהם סביב על הכותרת מאה בכל עור: השנית. כמו והשנית ריל וכן היו מספר הרמונים לכותרת השנית: (כה) לאולם ההיכל. באולם שלפני ההיכל: הימני. אשר בפאת הדרומי: יכון. לסימן טוב שיכון הבית לעד: השמאלי. אשר בפאת הלאפני: זעונו. היא מלה מורכבת זו עז ריל בבית הוס בקרבנות הנעשים בה ימאל עז וחוק לישראל: (כז) ועל ראש העמודים. ריל לאחר הקמת העמודים והוא השעמ הדואה כפת האולם: ותחוס וגוי. כי נעמ הקמחה שדיין לא שלמה המלאכה עד אשר היחה עליהם מעשה השזון וחברס אחר ההקמה: (כג) ויעש את היס. נגינת גדולה עשויה דמות היס ובד"ס נאמר שהיו הכהנים רוחיים שם לעגול מטומאתן וארזיל שלח היו המים שאובים כי רגלי הבקרים שעמדו תחתיו היו נקובים וחלולים ודרך כס בא המים מן המעיין: מוזק. ביניקה נעש לא בהקפת הקורים: משפתו. משפת עבר זה עד השעם שממולו: עגול כביב. ככל סביבו היה עגול: וקו שלשים. כי כל שיש ברחבו אחד יש בהקיפו שלשה: (כד) מהתה לשפתו. ריל בשלש אמות התחומות כי שתי האמות עליונות היו עגולות ושלש התחומות היו מרובעות כן ארזיל בעירובין והפקעים

וקמת הכותרות שלש אמות אמרו רבותינו ז"ל שתי אמות התחנות של טותרות היו שוות לעמוד שלא היה בהם צורה ולכל שלש עליונות הן נפרדות לחוץ מקפות שבכי מעשה שככה כמו לולבי דקל היו מקפי' לפיכך לא מנה בזה הספר בסוף אלא השלש אמות העליונות שהיתה בהם השככה לפיכך אמר בסמוך ושככה ורמונים על הכותרות סביב : (ית) לככות את הכותרות. אינו אומר שהשככה האחת היתה לככות שתי הכותרות אלא פירוש על השככה האחת משתי הככות שהיו מככות את הכותרות : אשר על ראש הרמונים. האף היה זה והלא הכותרות היו על ראש העמודים והרמונים על הטותר' ויש ספרים שקובו בהם אשר על ראש העמודים טעות הוא כי המסרה אומרת ראש הרמונים לית חתיה הנה כי זה לבדו ראש הרמונים והשאר ראש העמודים אם כן אפשר שגם על ראש הרמונים היו כותרות אחרות : וכן עשה לכותרת על הגי' שני טורים רמונים על השככה לאורך הכותרות לככותה כמו שעשה בזהרות : (יע) מעשה ששן צאולם. על הכותרת שהיו על ראש העמודים היה עליהם מעשה ששן ארבע אמות

כמין לולבין של דקל היו מקפות ואומר חז"ל שלש אמות שתי אמות התחנות בסוף הספר לפי שהיו שוות לעמוד והעמוד תחוב בכותרת שתי אמות : (יו) שככים מעש' שככה. השככות שהיה להם דומה כמין כיפה שקרין קיפא : מעשה שככה. מקפת היו צורות של לולבי דקל כמו ועל שככה ותהלך. וגדילים היו להם כמעשה ששראות שככה לכותרת האחת. שככה לולבין היה להיקף אח' לשככה אחת : (יז) ושני טורים. של רמונים ועל נחשת. הרמונים תחובים כשרשרות המקיפות את הכותר' כך מפורש בדברי הימים ובמשנת ארבעים ותשע מדות : לככות את הכותרת אשר על ראש הרמונים. ה"ו מקרא מפורסם לככות הרמונים את הכותרות אשר על הראש. וכן היו הכותרות עשויות לפי סדר משמעות המקראות כמין שני אגנים היתה כל אחת אגן התחתון בית קיבולת למעלה והוא קרוי גולה כמו שאמרו בענין גולת הכותרות ותרגמו יונתן אגני קרונתן העליון כפוי על התחתון בית קיבולת למטה והוא קרויה שככה כמה שנאמר בענין זה והשככות שהיו לככות את שתי גולת הכותרות כמלא רחבה במקום הדבק ומשופע' ועולה ומשופעת ויורד' והוא קרוי צטן וכן ת"י מלשונות הבטן מלקבל דבקה וגובה שתי האגנות האלה ד' אמות והוא שאמר ומעשה ששן צאולם ד' אמות מצירות היו בס' כמין פרחי שושנים כדרך הצוורין כותל האולמות ד' אמות גובה והאמה התמישית היא כותרת קטנה למעלה מן הגדולה הוא שנאמר בסוף השככה צוליה הוא באמצע במקום הדבק (שעל השככה) (ז"ל) שהשככה מדוכקת

אמין רומיה : דקרונתא תניתא : יו קרינן עיבד קרינא קרינן עיבד גרינן : דקרונתון דער ריש עמודיא שבועא : דקרונתא תניא : יו בעבר ית עמודיא ותדון סדרין סחור סחור עד סרנתא תדא דבסאה ית קרונתון דער ריש רמוניא : וכן עבד לקרונתא תניתא : יו וקרונתון דער ריש עמודיא עיבד שושנתא קימו באובמא ארבע אמין : כ וקרונתון דער תדון עמודיא אף בלעא בלקביר דבקא די לעבר

האחת ג' קסצין וסי' נספר בספר תוימה : הדבק ומשופע' ועולה ומשופעת ויורד' והוא קרוי צטן וכן ת"י מלשונות הבטן מלקבל דבקה וגובה שתי האגנות האלה ד' אמות והוא שאמר ומעשה ששן צאולם ד' אמות מצירות היו בס' כמין פרחי שושנים כדרך הצוורין כותל האולמות ד' אמות גובה והאמה התמישית היא כותרת קטנה למעלה מן הגדולה הוא שנאמר בסוף השככה צוליה הוא באמצע במקום הדבק (שעל השככה) (ז"ל) שהשככה מדוכקת

האחת והמש' אמות קומת הכותרת השנית : יו שבכים מעשה שככה גדרים מעשה שרשיות לפתרת אשר ערראש העמודים שבועה לפתרת האחת ושבעה לפתרת השנית : יח ועש את העמודים ושני טורים סביב עיר השככה האחת לככות את הפתרת אשר ערראש הרמנים וכן עשה לפתרת השנית : יט וכתרת אשר על ראש העמודים כ וכתרת על שני העמודים גכ"י מופעל מלפעמת הפמן אשר לעבר

האחת ג' קסצין וסי' נספר בספר תוימה : הדבק ומשופע' ועולה ומשופעת ויורד' והוא קרוי צטן וכן ת"י מלשונות הבטן מלקבל דבקה וגובה שתי האגנות האלה ד' אמות והוא שאמר ומעשה ששן צאולם ד' אמות מצירות היו בס' כמין פרחי שושנים כדרך הצוורין כותל האולמות ד' אמות גובה והאמה התמישית היא כותרת קטנה למעלה מן הגדולה הוא שנאמר בסוף השככה צוליה הוא באמצע במקום הדבק (שעל השככה) (ז"ל) שהשככה מדוכקת

רלבג

אשר בכל שככה והיה זה לככות את הכותרת אשר על ראש העמודים והיא האגן העליונה והנה תהיה אות וי"ו צמלת ושני טורים כפ"א רפה בלשון ישועאל והרצון צו ויעש את העמודים שני טורים וירצה בזה שככה עשה את העמודים בשככה כלאופן שחארטו ועשה אותם שני טורים והכונה אחת ממנה שזכרנו קודם : (יע) וכותרות אשר על ראש העמודים. ר"ל שככה עשה זה בכותרות אשר על ראש העמודים והם האגנות העליונות ציור שושנים ופרחים היו עולים על ראש הכותרות צאולם ארבע אמות ואחשוב זה הצוור היה נעשה בשני טורי העמודים היוצאים מן השככה כי העמודים ההם היו גבוהים על ראש הכותרות והיה בהם צורת פרחים ושושנים : (כ) וכותרות על שני העמודים וגו'. הם הכותרות התחתונות ר"ל האגנים התחתונים המניעים אל העמודים הגדולים וירצה בזה שככה שהיה מהם

ר"ל שהחין נחשת ועשה לתת על ראש העמודים מוצק נחשת כזורת שני כתרים דבוקי זה בזה כל אחד מהם כזורת אגן ומלא היה נכנס בהם העמוד והנה אמר בזה המקום שקומת הכותרת היתה חמש אמות ובסוף זה הספור אמר שקומתם היתה ג' אמות וזה ראייה שהחתי אמות התחנות היתה כמו מלאכת העמוד והיה העמוד הנכנס בהם ומוה יתבאר שרוחב הכותרות גדול מעמקם אזי זה רחבם היה מוסיף על רחב העמוד ורחב העמוד הוא שלש אמות וארבעה חומשי אמה קיבוק כמו שקדם : (יז) שככים מעשה שככה. הוא מעשה רשת קרשפוכ"ה בלע"ז והיתה מקפת כל הכותרת ממעל ומתחת : גדילים מעשה שרשרות לכותרות. הם טרינא"ש בלע"ז והיו מוקפים מהם שככה על כל שככה : (יח) ויעש את העמודים ושני טורים סביב על השככה האחת. אחשוב שהעמודים האלו היו טורים עומדים בגובה שככה ואילו העמודים היו קטעני' בשככה בשני גדילים ממנה ביותר רחב וכאשר נמשך אחריו מהשככה גדילים

מצודת דוד

וחוט חסיס עשרה וגו'. וא"כ היתה צח ארבעה כי כל שיש ברהבו אחד יש בהקפא שלשה : השני. כמו והשני ור"ל וכן היה העמוד השני ובסוף ירמיה נאמר ועביו ארבעה האצבעות נוב : (עז) מוצק נחשת. מעשה יניקה היו ומגהופת : חמש אמות. ובסוף מ"ב נאמר שלש אמות וזה לפי ששתי האמות התחתונות של קומת הגולה לא היו מתיירות והיו א"כ שוות לתמונת העמוד ולזה לא הבכס : (יז) שככים מעשה שככה. ציורי נופים מעשה שככה הנקוב מעבר לעבר וקלועים זה בזה מפשה היו מקיפים כל כותרת : (יח) ויעש את העמודים. למעלה אמר שעשה צורת העמודים שורות רמונים זה למעלה מזה והיו עשויים מנהמת והרורים בשלשלות וראשיהם קפורים זה בזה ונתנם על השככה : לככות את הכותרת. ר"ל לשככה העשויה לככות אחת את האחת מהכותרת חלק ההחון שנה כי תמונת הכותרת היתה דעין שני אגנות כפויים זה זה והתחנה בית קבולה למעלה ובתחתית לתמונת העמוד היו חלויים וקרוי' למטה כעין גולת הכותרת והעלוונה בית קבולה למטה כפויים על ההחנה' ועשו' מעשה שככה וכמ"ל בענין ההשככות שהיו לככות שתי גולת הכותרת והרמונים היו חלויים בתחתית השככה כ"א סמוך' להם עליונות הגול' ונכנס מהם כאמור : וכן עשה. כדרך שחלה הרמונים בנהמת כן חלה בשנית : (יט) מעשה ששן צאולם. כי אורי שבעה. הענפים היו מקיפים סביב את חלק העליון מן הכותרת אולם מעשה השככה הוא היה מעשה ששן. או ר"ל לאחר שהעמודים האלו עשו מנהמת מעש' ששן והבדלו על הכותרת כשהם צאולם : ארבע אמות. מעשה הששן הית' כשהם ארבע אמות על הכותרת ממעל כי העמודים היו ברובה ארבע אמות כמ"ל למעלה והכותרות בולטין מכל צד והיו ח"כ יותר מארבע אמות אבל מעשה הששן הית' רק בשנת ארבע אמות : (כ) וכותרת וגו'. בא לומר מחין ה' השככה הזה ואמר אל החשת שבחרי העמודים לא היו כ"א

מצודת ציון

(טו) ויכ. מלשון צורה : וחוט. חבל וקו : (יז) שככים. כעין ענפים כמו שובך האלה (שם י"ח) שככה. כעין מעשה רשת : גדלים. קלועים ושזורים כמו גדילים העשה לך (דברים כ"ב) : שרשרות. שלשלות : על ראש הרמונים. סמוך לרש הרמונים : (יט) ששן. שם זמח ועל שהוא חמיד נח ששת עליו קרויה ששן : צאולם. עיקר שם צולם היתה על ידית התקפה כן אח"ל (עירובין ק"ג) : (כ) הכטון. אמר דרך שאלה על חלק העמוד וכן מנען שאלו (יונה ב') ור"ל חלק עומק השאלו : ותחום

שרשרות היה עשוי לכותרת ר"ל לחלק העליון כמפורש בענין : שבע'. ציורי שבעת ענפים הם ששן והנהשת חלק לאחד ההכחה אל מקום הפרת הצוור : על כל שככה הוא חלק העליון מהכותרת סביב שני אחת מהכותרת חלק ההחון שנה כי תמונת הכותרת היתה דעין שני אגנות כפויים זה זה והתחנה בית קבולה למעלה ובתחתית לתמונת העמוד היו חלויים וקרוי' למטה כעין גולת הכותרת והעלוונה בית קבולה למטה כפויים על ההחנה' ועשו' מעשה שככה וכמ"ל בענין ההשככות שהיו לככות שתי גולת הכותרת והרמונים היו חלויים בתחתית השככה כ"א סמוך' להם עליונות הגול' ונכנס מהם כאמור : וכן עשה. כדרך שחלה הרמונים בנהמת כן חלה בשנית : (יט) מעשה ששן צאולם. כי אורי שבעה. הענפים היו מקיפים סביב את חלק העליון מן הכותרת אולם מעשה השככה הוא היה מעשה ששן. או ר"ל לאחר שהעמודים האלו עשו מנהמת מעש' ששן והבדלו על הכותרת כשהם צאולם : ארבע אמות. מעשה הששן הית' כשהם ארבע אמות על הכותרת ממעל כי העמודים היו ברובה ארבע אמות כמ"ל למעלה והכותרות בולטין מכל צד והיו ח"כ יותר מארבע אמות אבל מעשה הששן הית' רק בשנת ארבע אמות : (כ) וכותרת וגו'. בא לומר מחין ה' השככה הזה ואמר אל החשת שבחרי העמודים לא היו כ"א

(יב) שלשה טורים גזית. החומ' עשויה שלשה נדכין של אבנים ונדבך של עץ עליהם: (יד) חרש אומן. וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת. שלשה כלי אומנות שהעולם נבדח בהן הנאמר בחכמה יסד ארץ. טבן שמים נבכונה: בדשחו תהומות נבקעו שני העמודים. שהעמוד כדולס יבין ונועו: ששנה עשרה אמה קומו' וגו' (ובדברי הימים ב' ג' ט"ו) הוא אומר שניהם כאחד. והאמה החסר' אומר אני חצי אמה היתה לכל אחד ברששו שמינה דומה למלאכת שאר העמוד כמו שאמר למטה צננין ועל ראש העמודים מעשה שושן: וחוטו י"ב אמה יסוב את העמוד השני. לימד שהיה ד' אמות על ד' אמות עגול שכל שיש בהיקפו ג' טפחים יש בו רחב טפח ועוביו ארבע אצבעות והוא חלול כך ממורס בסוף ספר ירמיהו. והיה זה מקרא קצר פירש ארכו של אחד וילמד השני ממנו. ופירש היקפו של שני וילמד ממנו הראשון. וכן תרגם יונתן וחוט משה תרתין עמודי אמיין מקיף ליה וכן לעמודי תניינא: (עו) ושתי כותרות. כומייל"ש בלע"ז. מונק טרישגטויל"ר בלע"ז: חמש אמות קומת הכותרת האחת. ובסוף הספר הוא אומר שלש אמות שנינו במשנה ארבעים ותשע מדות שתי אמות התחתונות של כותרות היו שות לעמוד שלא היו בהן צורה ושלש העליונות היו עורפות לחון המוקפות צורה שנאמר ששכים מעשה ששכה כמות

גזית וארו: יב ותצר הגדולה סביב שלשה טורים גזית ומור ברתות ארזים וקצר ביתיהנה הפנימית וקאלם הבית: יג וישלח המך שלמה ויקח את הירם מצור: יד בן-אשה ארמנה הוא ממשנה נפתלי ואביו איש-צור הירש נחשת וימלא את-החכמה ואת התבונה ואת-הדעת לעשות כל-מלאכה בנחשת ויבוא אר-המך שרמה ויעש את-כל-מלאכתו: טו ויצר את-שני העמודים נחשת שמונה עשרה אמה קומת העמוד האחד והוא שתים-עשרה אמה יסב את-העמוד השני: טז וישתי כותרות עשה לתת ער-ראשי העמודים כמצק נחשת חמש אמות קומת הבתרת עבד קמתן ער ריש עמודיא מתן גחשא חמש אמיין רומה דקרוגתא חדא וחמש

לארץ: (יב) ולחצר. כגון החצר הגדולה כמו שאמר למעלה ויבן את החצר הפנימית וגו' וכן עשה לבנין הבית כבנין הזה: (יד) ממטה נפתלי. הוא היה ממטה נפתלי ואמו מצבות דן כמו שאמר בדברי הימים ב' אשה אלמנה מצבות דן ומה שאמר ואביו איש צור שהיה גר כצור כמו עובד אדום הבתי כי לוי היה ולפי שגר צבת קראו גמי וצורו קריאתו מלרע: חרש נחשת. הוא אז אביו גם כן היה חרש נחשת ורבותיו ז"ל סמכו מזה כי חייב אדם להתעסק בלומנות אביו לפיכך הזכיר הכתוב אביו כי גם כן הוא היה אומן ובנו למד לומנתו ומה שאמר בן אשה אלמנה הדודיע כי מה צעלה אביו חירס לפיכך לקח שלמה צנו: כי גם הוא היה אומן עובד ומה שאמר חרש נחש' לעשות כל מלאכה בנחש' ובדברי הימים אומר יודע לעשות בזהם ובכסף ובנחשת ובברזל וגו' שמה ספר כל אומניו' שהיה לו והנה לא ספר אלא מלאכת-הנחשת כי לאותה מלאכה היה צריך לו שלמה כמו שאמר שעשה את העמודי' והכותרות והמכונות והכירות והים והיעים והמורקות כלם כלי נחשת היו: (עו) ויצר אחר ויצר לפי שזרקה עשה בקרקע שהיכו' בו: שמה עשר אמה. ובדברי הימים אמות שלשים וחמש אורך מה שאומר בדברי הימים הוא אומר על מדת שני-העמודים כאחד צבת היציקה שהיו שוכבים לפי' אחר שמה אורך והנה אחר קומה כשהעמודים וקומת העמוד האחד היה שמה עשרה וכן העמוד השני הנה שלשים ושש בין שניהם ומה שאמר שלשים וחמש האמה האחת היה כנכנס חצי אמה חבל עמוד בתוך הכותרת לפיכך לא אמר אלא שלשים וחמש והעמודים האלה היו חלולים כמו שאמר בסוף ירמיהו ועביו ארבע אצבעות נכזב ומה שאומר וחוט שתים עשרה יסוב את העמוד השני הוא הדין לראשון והקומה שזכר לראשון והוא הדין לשני אלא אחר הכתוב דרך קצרה והוא אחד משלשים ושתיים מדות שהקורה נדרשת בהן וכן אמר בסוף ירמיהו שמה עשרה אמה בקומ' העמוד האחד' חמשי יסובו אחר בסוף וכן לעמוד השני וכו' תרגם יונתן הפסוק הנה חמשי עשרי אמיין דעמודא חד וחוט משה תרתין עשרי אמיין מקיף ליה וכן לעמודי תניינא ומדת הקק העמוד היה שתי' עשרה אמה והוא שאמר וחוט שתים עשרה אמה יסוב את העמוד: (עו) ושתי כותרות עשה. פירוש עטרות כמו כתר מלכו ותרגומו קרוכתון: מונק נחשת. הכותרות היו נחשת מותך כלו שהתיכו הכותרות כמו שהתיכו העמודי': חמש אמות קומת הכותרת האחד. ובסוף זה הספר אומר קומת

בן כ' ר"ם בקריאה וסי' בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי. בן אשה מצבות דן דרברי הימים: י"ח-פסוקים בקריאה אית בהון את ואת ואת את וסי' ויקח אברהם את ישימעאל בנו ואת לופ בן דרין. ויקש בלילה הוא ויקח את שתי נשיו. ובלה מבס' את הקד' ואת אהל סוער. הן הראנו ה' אלהים את כבודו. ויקח את זקני העיר. ויהי לתשובת השנה. בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי. ויעש חירום את הבירות ואת היעים. ויקח את אוצרות. או יכה כנחם. ויעבד המלך על העמוד ויכרת את הברית. את ירושלם ואת. והארץ תענה את הרגן. ויעשה פלגש כל ב'. ויעש חירום את הסירות דר"ה. ובשנת שמונה עשרה. הכול חבלנו:

רלבג

האבנים הם: (יב) וחצר הגדולה סביב וגו'. ר"ל שהחצר הגדולה אשר בה בית המלך היא מוקפת סביב חומה שלשים טורים אבני גזית ועור כרותות ארוים עליהם וכן היה לחצר בית ה' הפנימית כמו שקד' וכן היה לאלוהים הבית ר"ל האולם אשר לפני ההיכל והדביר: (יג) וישלח המלך שלמה ויקח את חירס וגו'. זכר שאביו גם כן היה חרש נחשת ולזה היה הבקיות לו יותר בזאת המלאכה: (עו) ויצר את שני העמודים. ר"ל שזוה עושה צורתם מפני עשותו הדפוס שנו השליך הנחשת אחר שהתיכו: שמה עשרה אמה קומת העמוד האחד. בספר דברי הימים התבאר שקומת שניהם היתה שלשים וחמש אמות ויהסר מזה אם כן אמה. ואפשר שנאמר שלא דקדק צוה כמו שלא דקדק בכמו האופן הזה במקומות רבים שאמר על דוד בהדרון מלך שבע שנים וששה חדשים ובירושלם מלך שלשים ושש שנה ובמקום אחר אמר כי הימים אשר מלך דוד הם ארבעים שנה: (עו) ושתי כותרות עשה עגול העמוד היה כמו שלש אמות וארבע חמישיות אמה בקירוב והנה התבאר בספר ירמיהו כי העמוד היה חלול והיה עביו ארבע אצבעות: (עו) ושתי כותרות עשה לתת על ראשי העמודים מונק נחשת.

מצודת דוד

הנחשה כי למד מאביו: (טו) ויצר. לפי שלא עשה המלאכה בהעמודים רק עשה צורות העמודים בקרקע וספק שם הנחשה לאחר התכה לזה אמר ויצר ר"ל עשה צורות שני העמודים אשר היו מנחשות וכו': שמה עשרה אמה. ובד"ה נאמר אמות שלשים וחמש אורך אבל שם נאמר מדת שני העמודים יחד והיא האמה העודפת כאן היא הנעשית אחר היציקה בהקפה הקורנם להכניסה בהכותרת האחר צענין ולזה לא השנה בד"ה כי שם נאמר בלשון אורך אשר יורה שהתב צעם היציקה כאשר שכבו בארץ ולא היה לו חצי האמה ההיא אבל כאן נאמר בלשון קומה ונחש"א"ב אחר ההקמ' וכבר נימוסף חצי האמה ההוא: 5 ומק

האלה כסה המקרה בצרו: (יב) וחצר הגדולה סביב. אשר היה מסבב כל בני המלך: שלשה טורים. בנין כחליו היה מאבני גזית שלש שורות זו על גב זו ועליהם שורה הרביעית היה מארזים כרותות ומחוככות ציורם וכמו כן עד בלוח גובה הכתלים היה צנוי בהאופן הזה: ולחצר בית ה' הפנימית. ר"ל וכמו הבנין אשר צנה לחצר בית ה' האומר למעלה וכן צנה את האולם אשר לפני ההיכל כי כולם צנה בשלמה עורים גזית וגו': (יג) את חירס. כך שמו של האומן: (יד) ממטה נפתלי. אביו היה מבני נפתלי ואמו הייתה מצבות דן כמ"ש בד"ה: איש צור. ההגורר זמן רב בצור: הרש המושה. על אביו הוא חוזר: וימלא: ר"ל ולזה היה חירס צנו ממלאך בתכמת מלאכה

משוכים לאורך הבית כולן פתחים וחלונות כי בית הקיץ הוא עשוי לאורך ועל אוחת מחיצות קיריו הספון ארבעים וחמשה נכרים היו הספון שלשה טורי נכרים (שלשה חללים) ארבע טורי העמודים חמשה עשר נכרים הטור הבית (כלומר נכונים בין כל חלל ע"ו מהם) ארכן לרוחב שבין טור לטור ורחבן לאורך הבית זה אצל זה: (ד) ושקופי' שלשה טורים. ועוד עשה קרוי אצל ג' טורים הנכרים ושלשת טורי השקופי' כי רוחב של ט"ו נכרים לא קורה את הבית ככל ארכו שהוא ק' אמה. ועשה אצלו לקרות הבית קרוי של נכרים קטנים נכונים על מרישין קטנים הכותרים (כ"ל הנכונים) מטור כרותות ארום אל טור. שלשה מרישין זה אצל (כ"ל לסוף) זה ושקופין משני צדיהן כעין משקוף שהל' שוקף בו ועל אוחתן שקופין ראשי הנכרים הקטנים נכונים בו ארכן של נכרים קטנים כנגד רחבן של נכרים גדולים שנתן תחלה: ומחזה אל מחזה. ראשי נכרים של שקוף זה למול (ראשי) נכרים של (שקוף) זה: מחזה. לשון קנה ומחזה כן

הצלעות. הם הכרותות שזכר וי"ת מחיצות והוא הענין בעצמו כי הכותלים נקראו מחיצות: ארבעים וחמשה. אלה הנכרים של ארו שקרה בהם הבית כד מ"ה כי שלשה טורים היו כל טור וטור היו בו חמשה עשר נכרים: (ז) ושקופים שלשה טורים. חלונות עשה בבית הזה וקראם שקופים לפי שאמר משקוף כמו שאמר וישקוף אבימלך בעד החלון ומה שאמר שלשה טורים שלשה טורי נכרו ארו בין חלון לחלון ומה שאמר מחזה אל מחזה מראה כנגד מראה כלומר כי החלונות היו בשלשה הכותלים וזהו שאמר שלש פעמים והיו חלון כנגד חלון וזהו מחזה אל מחזה וי"ת וכלונסא תלתא סידין וזו לקבל וזו תלת זמנין ובדברי ר"ל ומזלה על גבי כלונסות והם צדים ארובים כמין קנה של רומח וזו כמו זוי': (ה) וכל הפתחים והמוזות רבעים שקף. הפתחים היו מרובעים לא שהיו עשויים מלמעלה כמין כפה וכן מוזות העשירים היו מרובעים ולא עגולים: שקף. ויש לפרש שקף כמו משקוף כי המשקוף שעל הפתח' היה ג"כ מרובע והמשקוף הוא חלון שעושין על הפתח להשקיף ממנו מי שקורא בשער והחלון שהוא היה עשוי מחזה מול מחזה שלש פעמים כמו שפירשנו: (ו) ואת אולם העמודים. האולם הוא הנקרא בית שער וקודו עשוי כמין כפה וסמך האולם אל העמודים כי הבית היה בנוי על ארבעה עמודים כמו שזכר ואמר כי זה האולם היה על כני העמודים וזהו שאמר האולם על פניהם ועוד היו עמודים אחרים על פניה' ועוד עב על פניהם ועב הוא עץ עב גדול הוא הנקרא מריש בדברי ר"ל ואמר והעצים אלו המרישים: (ז) ואולם הכסא. סמך האולם אל

אֲשֶׁר עַל־הָעֲמֻדִים אַרְבָּעִים וְחַמִּישָׁה
הַמִּישָׁה עֶשֶׂר הַטּוֹר: וְשִׁשְׁקָפִים שְׁלֹשָׁה
טוֹרִים וּמְחֻזָּה אֶל־מְחֻזָּה שְׁלֹשׁ
פְּעָמִים: ה וְכָל־הַפְּתָחִים הַמְּזוּזוֹת
רְבָעִים שִׁקְף וּמִלֵּךְ מְחֻזָּה אֶרְבָּעִים
שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: וְיָאֵת אִיֶּךְם הָעֲמֻדִים
עֲשֵׂה הַמִּישִׁים אִמָּה אֲרָכּוֹ וְשֵׁשִׁים
אִמָּה רְחִבּוֹ וְאוֹלָם עַרְבֵי־פְּנֵיהֶם
וְעַמֻּדִים וְעַב עַרְבֵי־פְּנֵיהֶם:
וְאוֹלָם הַכְּסֵא אֲשֶׁר יִשְׁפֹט־יָשִׁים

ועמדים י"א חס' ו' וס' נמסר בסדר ויקהל:

ותורו והנרו אל מחזה חפצם וכל חזית שכל' משנה כך הוא בסדר מערכת התמיד. וכן הוא עושה (חזית) מבחון ב' השותפין ב"ב. ויונתן אף הוא תרגמו וזו לקביל זוי. אצל שקופים אטומים (מלכים א' ז' ד') וכן רבעים שקף כולם תירגם כלונסא: (ה) וכל הפתחים והמוזות. שפתם מקורת מלכים עשוי פתחים פתחים פתחי פתחי האורך ולכן קראו בית יער שזומה ליער: רבעים שקף. תירגם ונתן מרבעין וחפן כלנסא ומחופין היו הפתחים בנכרים דקין רבעין היו כשאר פתחי צתים ולא עשויין כיפה כעין פתחי אולם: ומול מחזה. ומול של מחזה מיסב לקרחת מחזה האחרת. ראש הכסא לקרחת ראש הכסא שלש פעמים בכל תקרה ותקרה ואינו יודע הארך: (ו) ואת אולם העמודים. אולם עשה לפני העמודים האלה מבוא אורך משך הבית אלא שלפולס המדה יתירה קרויה חורך והקצרה קרויה רוחב: ואולם על כני העמודים התחתונים הציב על (כ"ל ערה) עמודים אחרים ועל כרותות ארום שעל העמודים הציב על (כ"ל ערה) עמודים אחרים והעצים אלו המרישים: (ז) ואולם הכסא. סמך האולם אל

עַמֻּדֵי־אֲרָבָעִין וְחַמִּישָׁה
הַמִּישָׁה עֶשֶׂר סִדְרָא:
ד וְכָל־נְסֹא תִלַּת סִדְרִין וְזוּי
לְקַבֵּל וְזוּי תִלַּת זַמְנִין:
ה וְכָר תִּרְעֵיָא וְסִפְיָא מִרְבָּעִין
וְחָפֵן פְּלִנְסָא וְנִמְקַבֵּל וְזוּי
לְקַבֵּל וְזוּי תִלַּת זַמְנִין:
י וְיָת אֹבְרָמָא דְעַמֻּדֵי־עַבְד
הַמִּישִׁין אֲמִין אֹבְרָבִיָּה
וְחִתְרִין אֲמִין פְּוִתִּיָּה
וְאוֹבְרָמָא עַל אֲפִרְזֵין
וְעַמֻּדֵי־וְשִׁקְפֵיהֶם עַל
אֲפִרְזֵין: י וְאוֹבְרָמָא לְאַתְרֵיהֶם
תַּמָּן פְּנֻרְסֵי בֵּית דִּינָא

שעל הפתח' היה ג"כ מרובע והמשקוף הוא חלון שעושין על הפתח להשקיף ממנו מי שקורא בשער והחלון שהוא היה עשוי מחזה מול מחזה שלש פעמים כמו שפירשנו: (ו) ואת אולם העמודים. האולם הוא הנקרא בית שער וקודו עשוי כמין כפה וסמך האולם אל העמודים כי הבית היה בנוי על ארבעה עמודים כמו שזכר ואמר כי זה האולם היה על כני העמודים וזהו שאמר האולם על פניהם ועוד היו עמודים אחרים על פניה' ועוד עב על פניהם ועב הוא עץ עב גדול הוא הנקרא מריש בדברי ר"ל ואמר והעצים אלו המרישים: (ז) ואולם הכסא. סמך האולם אל

רלבג

קרוי לבית המקדש ולזה נקרא בית המקדש לבנון. וזכר שכבר בזה זה הבית על ארבעת טורי עמודי ארום ואחשז עמודי הארום היו כלם לרחב הבית וחולק האורך בהם שלש' חלקים שנים עמודים היו בכל טור. והנה היו כרותות הארום על העמודים שיבדלו נכרי התקרה אשר עליהם והיו גדולים ומוקים והנה ארכם לפי מה שתארנו שלישית מאה אמה: (ג) והנה היה ספון בנכרים של ארו ממעל על הצלעות והם כרותות הארום אשר על העמודים שהיו ארבעים וחמשה כי חמשה עשר עמודים היו בטור האחד ולזה היו קורות הארום אשר עליהם חמשה עשר ומהו התבאר כי מקפת עובי העמוד האחד לקצה עובי העמוד השני הנמשך לו היה שלש אמות ושליש אמה ואולם עובי העמודים האלו היה לפי מה שיראה לי ממה שזכר אחר זה שתי אמות וחצי בדרך שהיה בין טור וטור שלשים אמה והיה גובה העמודים שלשים אמה וזהו יתאמת שכל העמודים עם כרותות הארום אשר עליהם היו רבעים: (ד) ושקופי' שלשה טורים. הם הצלעות שזכר כי הם היו צדמות משקוף עם העמודים והוא מבואר שלא היו כי הם שלשה טורים מאלו על ארבעת טורי העמודים: מחזה אל מחזה שלש פעמים. ר"ל הפתח שהיה נכח פתח אחר כנגדו וזה הענין

היה זהו הבית שלש פעמים כי שלש פתחים היו בכל אחד מזדי הארך זה כנגד זה והנה קרא הפתח מחזה כי שם יראה האדם מה שבחוץ: (ה) וכל הפתחים והמוזות רבעים. ר"ל שהפתחים האלו היו צדמות מרובע וזה כי השקף שהיה עליהם עם העמודים אשר משתי קצותיו משמים הפתח צדורת רבוע שלשים אמה לכל רוח וזוה התבאר שזול מחזה אל מחזה על פני רחב הבית שהיה זה שלשה פעמים צדורת ההוא היה הכל נמשך זהו הרבוע עם השקופים שעלו והנה היה זה הבית נחלק לשלשה חלקים שוים. וזהו מה שנרא' לו בפירוש צורת זה הבית והוא מכסים מאד ללשון שגא זהו והנה לא ראינו כי פירוש יאות לזה: (ו) ואת אולם העמודים עשה חמשים אמה ארכו ושלישים אמה רחבו. והנה זה האולם לפי מה שאחשז היה ארכו לרחב בית יער הלבנון שזכרנו וגם הוא היה מרובע בלונק רבוע החלקים האחרים שזכרנו כי הוא היה סמוך לעמודים ולזה היה גבוה כגבהם: ואולם על פניהם וגו'. ר"ל שעל פני העמודים והוא אצל מקום הפתחים הנכרים היה כמין אולם והיו בו עמודים וכרותות ארו עבה הייתה על פניהם ואלו העמודים אחשב שהם של ארזואע"פ שהיה האולם בנין כמו שנראה מהנזכר אחר זה: (ז) ואולם הכסא אשר ישעף שם

מצורת רוד

יחד השיבו צלעות ונכרים להיות מחיצות הבית ממעל ועל הצלעות ההם הניחו לוחות ארו להיות לתקרה (ואמר על העמודים ולא זכר כרותות הארום על כי העמודים היו העיקר לסבול משא הצלעות): ארבעים וחמשה. מכפר לוחות הארו המכסים את התקרה היו ארבעים וחמשה: חמשה עשר הטור. כי העמודים חלקו האורך לשלשה חלקים שווים ולזה היה גם התקרה נחלק לשלשה חלקים וככל חלק הניחו שורה של לוחות ארו וזה חמשה עשר במספר והניחו אורך הלוחות לאורך הבית א"כ היה אורך כל לוח ל"ג אמות ושליש אמה ורוחב הלוחות לרוחב הבית היה רוחב כל לוח ג' אמות ושליש אמה: (ז) ושקופים שלשה טורים. בהכתלים שעמדו באורך הבית עשו שלשה שורות הלונות זה למעלה מזה בקומת הכתול: ומחזה אל מחזה. כי בהטלת שמה ומזה עשו שלשה שורות הלונות ואמר שהאלטעם היו מטומטם זו מול זו ר"ל ההלונות כמותל מזה מול ההלונות הכותל

מזה: שלש פעמים. ר"ל כן היה בכל שלשה הטורים: (ה) וכל הפתחים. הללו הפתחים שפתחו בהכתלים ההם היו מרובעים כי המשקופים היו מיושרים לא עגולים: והמוזות. הם עמודי המוזות היו מרובעים בני ארבע צלעות בדרך רוב המוזות: שקף. גם חלון הקבן העשוי ממעל להפתח הימה רבוע: ומול מחזה אל מחזה. כמו ומחזה אל מול מחזה ור"ל החלון שבצד זה היה מול החלון שבצד זה: שלש פעמים. יתכן שהיו שלשה פתחים כמותל מזה ושלישה כמותל זה והלון מלמעלה וכל השלשה היו זה מול זה והיה א"כ בכל חלק שבהלן העמודים פתח אחד מזה ופתח אחד מזה: (ו) ואת אולם העמודים. לבית יער הלבנון עשה אולם עמוד על עמודי ארום יהיה ארכו חמשים אמה ורחבו שלשים אמה: ואולם על פניהם. יבאר מקום עמוד האולם ואמר שעמוד נכמך לבית היער לפני פסחיה וכדרך בית שער ועמד ארכו לאורך הבית להיות מול כל שלשם הפתחים

בזמן שלשלאות וענין זה כי כותל היה לפני הדביר מכדיל בין הדביר ובין ההיכל במקום שהיה בו משכן הפרכה ורחב כותל זה אמה ואמה כי בלוחותיו כותל לפני הדביר נתן בריווי וזב וצפה הכל והכותל זה: (כד) ואת כל הבית צפה וזב. ובדברי הימים שבעת אלפים ככר כסף מווקק לטוח קירות הבתים ואמר כי לטוח קירות הבתים טעמו לשלשק אלפים ככרי וזב שזכר או טעמו על הכסף ופירוט לטוח שאר הבתים חוץ מן ההיכל ובדברי ר"ל לטוח קירות הבתים וכי כסף היה והלא זה היה אלא למה קורא אותו כסף שהיה מכסף לכל בעלי וזבדים: וכל המזבח אשר לדביר. סמך המזבח לדביר ואף על פי שלא היה בתוכו אלא ההיכל היה השלחן לפי שהיה מכוון כנגד פתח הדביר כי בהיכל היה השלחן בצפון משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה ומכאן צדדו ומשוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה ומזרח הקשרת ממוצע ביניהם ומשוך קמטא כלפי חוץ וזה מכוון כנגד פתח הדביר ומכאן זה סמך המזבח לדביר ואמר המזבח אשר לדביר ומה שאומר וכל לומר כי קירותיו וגב הכל צפה וזב:

כולו: (כג) עצי שמן. דאשי ויתא: עשר אמות קומתו. ורגליהם בקרקע עומדים א' מנפון לרחין ואחד מן הדרום סוככים על הארון ועל בדיו. אורך הכנפים מכסים מקצת (רוחב הנדס) שהארון היה. נתון ארכו לרחבו של בית וצדו בולטין כפתח הדביר בצרובת שכנגד הפתח. וצדו נחונן בראשי ארכן כדי שיהיו שני לויס ויבליס ליכנס ביניהם כשעומדין אותו במדבר: (כד) עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. כשהן פרושות נמצאות כנפות שניהם שהיו טבעות זו בזו ממלאות כל חלל עשרים אמה וגוף הכרובים אינו מן המדה ועומד בנם: (כו) ותגע כנף האחד בקיר. כפון: וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר. הדרום סוככים על הארון ועל בדיו: וכנפיהם אל תוך הבית. וראשי הכנפים אשר באמצע הבית: טבעות כנף אל כנף. שכל חלל הבית עשרים: (כט) ואת כל קירות הבית. קירות העץ: מסך קלע. מוקפו ציורין: פתוחי מקלעת כרובים. חקוקי צורת כרובי' וזקלים וחבלים ופרחי': מלפנים ולחיונין. לבית הכפורת הפנימי ולהיכל החיונין: ואת

אֲשֶׁר-לְדַבֵּיר צִפָּה זָהָב : בַּג וַיַּעַשׂ בְּדַבֵּיר שְׁנֵי כְרוּבִים עֲצֵי-שֹׁמֶן עֵשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ : כִּי וְחֲמִשׁ אַמּוֹת בְּנֵף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחֲמִשׁ אַמּוֹת בְּנֵף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית עֵשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת בְּנֵפָיו וְעַד-קְצוֹת בְּנֵפָיו : בַּה וַיַּעַשׂ בְּאַמֵּיהַ הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי מִדָּה אֶחָת וּמְקַצֵּב אֶחָד לְשְׁנֵי הַכְּרוּבִים : כִּי קוֹמַת הַכְּרוּב הָאֶחָד עֵשֶׂר בְּאַמֵּיהַ וְכֵן הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי : כִּי וַיִּתֵּן אֶת-יְהוָה בְּתוֹךְ אֲהַבִּית הַפְּנִימִי וַיַּפְרֹשׂ אֶת-בְּנֵפָיו הַכְּרוּבִים וַתִּגַּע בְּנֵף-הָאֶחָד בְּקִיר וּבְנֵף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי נִגְעַת בְּקִיר הַשֵּׁנִי וּכְנֵפֵיהֶם אֶל-תּוֹךְ הַבַּיִת נִגְעַת בְּנֵף אֶר-בְּנֵף : כִּי וַיִּצַּף אֶת-יְהוָה וְהָבָה : כִּי וַאֲתֵּן בְּלִקְוֹת הַבַּיִת מִסָּבִיב אֶל-עַ פְּתוּחֵי מִקְלָעוֹת כְּרוּבִים וְתַמְרוֹת וַיַּפְטוּרֵי צִצִּים מְלַפְּנִים וְלַחֲיוֹנִין : ל וַאֲתֵּן-בְּקַרְקַע

חָפָא דְהָבָא : בַּג וְעֵבֶד בְּבֵית פְּפוּרֵי הָרִין כְּרוּבִין דְאֵעִי וַיִּתָּא עֶסֶר אַמִּין רִמְיָה : כִּי וְחֲמִשׁ אַמִּין בְּנֵפָא דְכְרוּבָא חָד וְחֲמִשׁ אַמִּין בְּנֵפָא דְכְרוּבָא הַשְּׁנִינָא עֶסֶר אַמִּין מְקַצַת בְּנֵפּוּהִי וְעַד קְצַת בְּנֵפּוּהִי : כִּי וְעֶסֶר אַמִּין כְּרוּבָא תְנִינָא מְשֻׁחָא דְחָד וְעֶבְרָא חָד דְהָרִין כְּרוּבִיָּא : כִּי רִמְיָה דְכְרוּבָא חָד עֶסֶר אַמִּין וְכֵן כְּרוּבָא תְנִינָא : כִּי וַיְהִי יַת כְּרוּבִיָּא בְּגוֹ בֵּיתָא גְּוָאָה וּפְרָסוּ יַת בְּנֵפֵי כְרוּבִיָּא וּמְמִיָּא כְּנֵפָא דְחָד בְּבוֹתְקָא וּבְכֵנֵפָא דְכְרוּבָא תְנִינָא מְמִיָּא בְּבוֹתְקָא תְנִינָא וּבְנֵפֵיהוֹן בְּגוֹ בֵּיתָא מְמִיָּא בְּנֵף לְכַנְּפָה : כִּי וְחָפָא יַת כְּרוּבִיָּא דְהָבָא : כִּי וַיִּתֵּן בְּלִקְוֹת הַבַּיִת מִסָּבִיב אֶל-עַ פְּתוּחֵי מִקְלָעוֹת כְּרוּבִים וְתַמְרוֹת וַיַּפְטוּרֵי צִצִּים מְלַפְּנִים וְלַחֲיוֹנִין : ל וַאֲתֵּן-בְּקַרְקַע

שִׁשְׁשֵׁינִי בְּלִקְוֵי וְקִרְבָּא : ל וַיִּתֵּן אֹשֶׁיִ בֵּיתָא חָפָא

הכרובים י"ג חס' בקריאה וס' נאמר בסדר תרומה: ציצים ד' וס' וארון אל הבית פניהם. פתוחי מקלעות כרובים. ושתי דלתות עצי שמן. וקלע כרובים ותמרות. תולדות אהרן חמש אמות. כחל נט: קומת הכרוב. סוכה ה מגלה:

רלבג

מכפנים ממנו בזה מווקק זה יורה שעשה שם מחיה ביט ובין ההיכל ובוה גם כן יתאמת שהיה עשרים אמה אורך: וטעם ברתוקות זהב ר"ל עשה כמו ברתוקים בשלשלאות וזב בהיכל אשר לפני הדביר כי עשה שם כותל בין הדביר ובין ההיכל להיות תמורת הפרכת אחר שצפה הטוחל

ההוא וזב כמו שקדם: (כד) ואת כל הבית צפה וזב עד תום כל הבית. ר"ל כי גם ההיכל צפה וזב אך לא היה מווקק כמו שהזכר שצפה בו הדביר לבאר דבר ההבדל שהיה בין קדש הקדשים ובין הקדש: וכל המזבח אשר לדביר צפה וזב. אהשז שיהיה הרצון בזה שקדם זה צפה מזבח הקשרת באכניס וצפהו עצי ארו כמו שעשה בקירות הבית שהיו של אבן וכסה אותם בזה: ואחר כך צפה אותם וזב: (כג) ויעש כדביר שני כרובים עצי שמן: הגה עשה צורת כרובים מעץ שמן והוא המזון עשה זה אף שלחו לו חירס פי"ן ויש ממנו שאינו עשה פירות וחלולי מזה המזון עשה זה אף שלחו לו חירס ולא השמית שלמה בזה פץ מאכל גם יתכן שיהיה זה אחר שיבש האילן והנה הכרובים הם צורת בן אדם מן הקטנים. וזכר שכבר היה עשר אמות כל האלו מביעים לפני הנכנס שם והכנף השמאלית מהאחד מהם נוגעת לכנף הימנית כדמיון יריעה או סכב אילן ומריותיו פתוחי מקלעות כרובי' ומימרות ר"ל שהיה כדמיון חקוק ומצוייר בהם דמות וירעות שהיה בהם צורת כרובים וזאת תמורת שהם כמו פקעים וזה כי צורת תמרים היא כמו ביצה ששני ראשיה חדין או דמות ענפי אילן ומריותיו ויהיה בהם צורת כרובים וזאת פקעים ופטוירי צצים וזה היה נצוייר מלפנים והוא הדביר ולחיונין והוא הדביר

אל הקירות כמו שאמר ואת לקיר דרומי ואת לקיר צפוני כי פניהם כנגד ההיכל כמו שאומר בדברי הימים ופניהם לבית והכנפים האחרות שהיו תוכיות זה תוך הבית שאמר כי כלם היו תוך הבית אלא שאלה קצוות ואלה תוכיות והתוכיות היו נוגעות כנף כרוב זה לכנף כרוב זה והנה בין ארבע הכנפים עשרים אמה כמדת הבית וגופות הכרובים תחת הכנפים הם ואין צריך להיותם עומדות כנם: (כט) מסך. שם בשקל מצר ופי' כמו סביב: קלע. שם בשקל פעלופי' ציור ר"ל כי סביב הבית צייר ציורים כרובים מפתחים לא שהיו בולטין: ותמרות. צורת תמרים: מלפנים ולחיונין. הוא הדביר ולחיונין הוא

מצורת דוד

כל הבית. בא לומר שהכל חסה ואף התקרה שלא יאזר למעלה: וכל המזבח. בכל שפת הכפיה: אשר לדביר. השומד במוך לדביר: (כג) ויעש בדביר. כהלל בית קה"ק: קומתו. קומת כל אחד והכרובים הם עמוד הבקף: (כד) כנף הכרוב. רוחב הכנף מנפון לדרום: השנית. מופז על הבקף: חלל בית קה"ק: (כו) קומת וגו'. ר"ל כמו שקומת הכרוב האחד היה עשר אמות ק' פרושים: אל תוך הבית. אשר אל אזור חלל הבית: כנף אל כנף. כנף כרוב קלע. מסוכב בציורים והורר ומפרש מה היו הציורים ואמר שהיו פתוחי ציורי כרובים וט'

(כג) כרובים. צורת היטק להם כי תוקף הוא כרוב בל' ארמי: עצי שמן. ת"י דאשי ויתא: (כד) וקלע. ענין חסוך וכניהה כמו ויקלע עץ (מ"ד ו) ור"ל שוים כאלו נחתכו כאלה: (כט) פתוחי. ענין תקופה כמו פתוחי חוהם (שמות כח): והמרות. ציורי אילני תמר: (ל) ואת פתח. כמו (כה) הכרוב השני. רוחב כנפי כרוב השני. וה"ל הרבעות הכנפים מלאו כל רוחב קומת הכרוב השני: (כו) הבית הפנימי. זהו בית קה"ק: ויפכשו. ר"ל עשאוהו פקעים ופטוירי צצים וזה היה נצוייר מלפנים והוא הדביר ולחיונין והוא הדביר

לכד החזן : (ית) וארו אל הכית פנימה מקלעת פקעים . פירוש ואותם קירות ארוים שעשה אל הכית פנימה לכסות קיר האבן קלוע היה בצוורי קליעה וזרות פקעים כמין פכתורים . פקעים למוויסיל"ש בלע"ו : ופטורי צאים . תרגם יונתן ואטונין ששנין . צורת שלשאות : פטורי . לשון חבלים כלשון גמרא כמו כפוטורי כפי וטע : צאים . לשון פרחים כמו וינץ זין (במדבר ו"ז כ"ג) אכלים ופרחים . ומנחם חברו פטורי לשון פטר רחם (שמות י"ג ט"ו) וכמו ופטורי בשפה (תהלים כ"ז ח) : הכל ארו און אכין נראה . כל ביתא חפי כסורן דארוא לית אבגא מתחויא : מקלעת פקעים . ח"ו גלף היוז ביעין (פירוש חקוק כדמות צאים עגולים) : (וע) ודכיר בתוך הבית . מחויאת אמה ערקסין : לתתן . כמו לתת : (ב) ולפני הדכיר . לפנים מחותה נוחיה מלל של כ' אורך ושל עשרים רוחב : ועשרים אמה קומתו . כלומר עליית של בית קדשי הקדשים נמוכה משל היכל : וינפשו . לדכיר הוא המחויא : וזכ סגור . פירשו בו רבותיו כשעה שנפתח לימחק כל הניות אחרות נסגרות . וי"ת דכב טו ר"ל מי שיש לו ממת סגור לעצמו : וינץ מזבח ארו . הוא מזבח הקטרת ותמיה אזו ועל משה לתת כעני : (כא) את הכית . בית קדשי הקדשים : ויעבר . לשון בריחים : ברתוקות . שלשאות : (כב) ואת כל הבית . כל ההכל טול

היה הבית הוא ההיכל לפני : יח וארו אר-הבית פנימה מקלעת פקעים ופטורי צאים הכל און און נראה : יש ודכיר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את-ארון ברית יהוה : ולפני הדכיר עשרים אמה ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפחו וזב סגור וינץ מזבחה ארו : כא וינץ שלמה את-הבית מפנימה וזב סגור ויעבר ברתיקות וזב לפני הדכיר ויצפחו וזב : כב ואת-פל-הבית צפה וזב עד-יתם פל-הבית וכר-המזבחה כב ונת פד ביתא חפא דהכא עד דשלים פד ביתא וזב מודפחא ?בית פפאורי

פנימה ה' בקריאה ופי' הן לא הובא דמה אל הקדש פנימה . וארו אל הכית פנימה . ויבאו פנימה אל חוקיהו . ויקראו השערים ויגידו בית המלך . כל כבורה בת מלך פנימה : נתינה שם ז' בליש' בקריאה ופי' ונתת את הכיור . ונתן ה' לך שם לב רגו וכליין . לתתן שם את ארון . פקום אשר נתנו שם יוח . וינתנו שם כעס קרבנם . שם התנו נהלתו . שם אתן את דורי לך :

תולדות אהרן ודכיר ולפני הדכיר . שם מגלה י הכהל נה : זכב סגור . יומא מה :

הדכיר זולתי ההיכל שהיה עשרים אמה ארכו כי לא ה' שם אלא ההיכל וההיכל ארבע' אמה ארכו ושלישים אמה קומתו והוא אומר עשרים אמה קומתו אלא פי' ולפני כמו ולפנים כלומר הדכיר שהיה לפניו עשר אמה קומתו אלא פי' עשרים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ועשרים אמה קומתו ומלאנו לפני שהוא כמו לפניו כמו חלוני שקופים כמו הלונים נטעי כמו נטעים : ועשרים אמה קומתו . והנה אומר לתעלה על כל הבית ושלישים אמה קומתו ואם כאהר שהדכיר היה שפל מן ההיכל הלא כשאתר מדת הבית ששים ארבו הדכיר בכלל וגם בן כשאתר ושלישים אמה קומתו הדכיר בכלל ויש מפרשים מה שאמר ועשרים אמה קומתו מה שהיה מופסד והכ וזכו שאמר אהרון ויצפחו וזכ סגור כי עשרים אמה גבוהה צפה הקיור' וזכ והעשר אמות העליונות צפה בחפן יקרה בלשם שבו ושוקם וספיר וזומיהם מן האבנים העוביות וזכו שאמר בדכרי הימים וינץ את הבית און יקרה וזכ לתפארת וזכ אחר כך אחר וינץ את הבית זכב נראה כי שני כפויים היו על הקירות וזכו הפירוש הכנין ורבותיו ז"ל הקשו אלה הפסוקים ותראו כי קא חשיב משפת קנים ולמעלה קא חשיב : זכב סגור . כתרונמו דהכא טבא : וינץ מוצח ארו . תרגו' ופסח מדכחא כסרין דארוא צפה את המזבח שפסרום אל ארו ועל המזבח הקטרת אחר ולא אמר על המזבח מה היה קודם שצפחו בנסרים של ארו ואפשר שהיה מאכנים וזכ וזכב ספור המזבח עם הדכיר לפי שהיה מבון היה של עזי שטים מלפס והכ וכחצ ספור המזבח עם הדכיר לפי שהיה מבון כנגד פתח הדכיר : (כא) ויעבר ברתוקות וזכ . תרגם בריחין עברין ורתוקות כמו

טבור ומוקק והנה צפה שם לפני הדכיר מוצח ארו וכבר באר אחר זה כי כבר ר"ל שכבר צפה שלמה את הבית הוה והוא הדכיר בכל אשר מנסים

מצורת ציון

בין ההיכל לבית קה"ק : (ית) מקלעת . ענין ציורים וכת"ו וגלף וכן תפחה את שתי האבנים (שמות כח) תרגמוו חלף : פקעים . ציור פרי מה וכן קישות שרה (מ"ד ד) : ופטורי . ענין פוחתה כמו פטר רחם (שמות יג) : צאים . פרחים ורץ ציורי פתחת הפרחים : (וע) לתתן . כמו לתת והנוץ נוספת : (ב) סגור . ר"ל הסגור כבור טורף לעהיו מסוג : (כא) ויעבר . הוא התרגום של בריחים : ברתוקות . בשלשאות כמו ורתוקות כפף : (כב) חס . כ"ו כ"ו כ"ו כ"ו

הוא היכל לבית קה"ק והיה נמוכה משל היכל י' אמות . ורז"ל אמרו שחושב כאן משפת כרובים ולמעלה שהיו יקומין י' אמות כמ"ש למטה : ויצפחו וזכ סגור . הוד וכתבו לומר שזכב האפיו היה זכב סגור : וינץ מוצח ארו . זהו מוצח הקירות ועשאו מאבנים וארו ממעל ועל הארו קשה וזכ והיה א"כ מעשה המזבח דומה למעשה קירות וזכו במכו כאן : (כא) וינץ שלמה וגו' . בא לומר שזכב צפוי ההיכל הנעשה בפנים היה זכב סגור כמו של בית קדשי הקדשים : ויעבר . על המחויא ימאר : (כב) ואת

לכד החזן : (ית) וארו אל הכית פנימה מקלעת פקעים . פירוש ואותם קירות ארוים שעשה אל הכית פנימה לכסות קיר האבן קלוע היה בצוורי קליעה וזרות פקעים כמין פכתורים . פקעים למוויסיל"ש בלע"ו : ופטורי צאים . תרגם יונתן ואטונין ששנין . צורת שלשאות : פטורי . לשון חבלים כלשון גמרא כמו כפוטורי כפי וטע : צאים . לשון פרחים כמו וינץ זין (במדבר ו"ז כ"ג) אכלים ופרחים . ומנחם חברו פטורי לשון פטר רחם (שמות י"ג ט"ו) וכמו ופטורי בשפה (תהלים כ"ז ח) : הכל ארו און אכין נראה . כל ביתא חפי כסורן דארוא לית אבגא מתחויא : מקלעת פקעים . ח"ו גלף היוז ביעין (פירוש חקוק כדמות צאים עגולים) : (וע) ודכיר בתוך הבית . מחויאת אמה ערקסין : לתתן . כמו לתת : (ב) ולפני הדכיר . לפנים מחותה נוחיה מלל של כ' אורך ושל עשרים רוחב : ועשרים אמה קומתו . כלומר עליית של בית קדשי הקדשים נמוכה משל היכל : וינפשו . לדכיר הוא המחויא : וזכ סגור . פירשו בו רבותיו כשעה שנפתח לימחק כל הניות אחרות נסגרות . וי"ת דכב טו ר"ל מי שיש לו ממת סגור לעצמו : וינץ מזבח ארו . הוא מזבח הקטרת ותמיה אזו ועל משה לתת כעני : (כא) את הכית . בית קדשי הקדשים : ויעבר . לשון בריחים : ברתוקות . שלשאות : (כב) ואת כל הבית . כל ההכל טול

היה הבית הוא ההיכל לפני : יח וארו אר-הבית פנימה מקלעת פקעים ופטורי צאים הכל און און נראה : יש ודכיר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את-ארון ברית יהוה : ולפני הדכיר עשרים אמה ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפחו וזב סגור וינץ מזבחה ארו : כא וינץ שלמה את-הבית מפנימה וזב סגור ויעבר ברתיקות וזב לפני הדכיר ויצפחו וזב : כב ואת-פל-הבית צפה וזב עד-יתם פל-הבית וכר-המזבחה כב ונת פד ביתא חפא דהכא עד דשלים פד ביתא וזב מודפחא ?בית פפאורי

פנימה ה' בקריאה ופי' הן לא הובא דמה אל הקדש פנימה . וארו אל הכית פנימה . ויבאו פנימה אל חוקיהו . ויקראו השערים ויגידו בית המלך . כל כבורה בת מלך פנימה : נתינה שם ז' בליש' בקריאה ופי' ונתת את הכיור . ונתן ה' לך שם לב רגו וכליין . לתתן שם את ארון . פקום אשר נתנו שם יוח . וינתנו שם כעס קרבנם . שם התנו נהלתו . שם אתן את דורי לך :

תולדות אהרן ודכיר ולפני הדכיר . שם מגלה י הכהל נה : זכב סגור . יומא מה :

הדכיר זולתי ההיכל שהיה עשרים אמה ארכו כי לא ה' שם אלא ההיכל וההיכל ארבע' אמה ארכו ושלישים אמה קומתו והוא אומר עשרים אמה קומתו אלא פי' ולפני כמו ולפנים כלומר הדכיר שהיה לפניו עשר אמה קומתו אלא פי' עשרים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ועשרים אמה קומתו ומלאנו לפני שהוא כמו לפניו כמו חלוני שקופים כמו הלונים נטעי כמו נטעים : ועשרים אמה קומתו . והנה אומר לתעלה על כל הבית ושלישים אמה קומתו ואם כאהר שהדכיר היה שפל מן ההיכל הלא כשאתר מדת הבית ששים ארבו הדכיר בכלל וגם בן כשאתר ושלישים אמה קומתו הדכיר בכלל ויש מפרשים מה שאמר ועשרים אמה קומתו מה שהיה מופסד והכ וזכו שאמר אהרון ויצפחו וזכ סגור כי עשרים אמה גבוהה צפה הקיור' וזכ והעשר אמות העליונות צפה בחפן יקרה בלשם שבו ושוקם וספיר וזומיהם מן האבנים העוביות וזכו שאמר בדכרי הימים וינץ את הבית און יקרה וזכ לתפארת וזכ אחר כך אחר וינץ את הבית זכב נראה כי שני כפויים היו על הקירות וזכו הפירוש הכנין ורבותיו ז"ל הקשו אלה הפסוקים ותראו כי קא חשיב משפת קנים ולמעלה קא חשיב : זכב סגור . כתרונמו דהכא טבא : וינץ מוצח ארו . תרגו' ופסח מדכחא כסרין דארוא צפה את המזבח שפסרום אל ארו ועל המזבח הקטרת אחר ולא אמר על המזבח מה היה קודם שצפחו בנסרים של ארו ואפשר שהיה מאכנים וזכ וזכב ספור המזבח עם הדכיר לפי שהיה מבון היה של עזי שטים מלפס והכ וכחצ ספור המזבח עם הדכיר לפי שהיה מבון כנגד פתח הדכיר : (כא) ויעבר ברתוקות וזכ . תרגם בריחין עברין ורתוקות כמו

טבור ומוקק והנה צפה שם לפני הדכיר מוצח ארו וכבר באר אחר זה כי כבר ר"ל שכבר צפה שלמה את הבית מוצח ארו והוא הדכיר בכל אשר מנסים

מצורת רוד

בית קה"ק : (ית) וארו וגו' . ר"ל לזכות הארו אשר היו המפים את הבית מצפנים גולגלת ציורם היו זרות פקעים ופטורי צאים : הכל ארו . כל הבית הבה ארו על האבנים של החתולים : (וע) ודכיר בתוך הבית . בהלל הבית עשה מחויא מנסקה ומצפנים לאומה מחויא הכין לתת שם את הארון והוא בית קודש הקדשים : (כ) ולפני הדכיר . ההלל הפנימה לה לזכ המערב : ועשרים אמה קומתו . ולמעלה אמר שלשים אמה קומתו כי ההיכל לבד הייתה שלפים אמה אבל עליות בית קה"ק הייתה נמוכה משל היכל י' אמות . ורז"ל אמרו שחושב כאן משפת כרובים ולמעלה שהיו יקומין י' אמות כמ"ש למטה : ויצפחו וזכ סגור . הוד וכתבו לומר שזכב האפיו היה זכב סגור : וינץ מוצח ארו . זהו מוצח הקירות ועשאו מאבנים וארו ממעל ועל הארו קשה וזכ והיה א"כ מעשה המזבח דומה למעשה קירות וזכו במכו כאן : (כא) וינץ שלמה וגו' . בא לומר שזכב צפוי ההיכל הנעשה בפנים היה זכב סגור כמו של בית קדשי הקדשים : ויעבר . על המחויא ימאר : (כב) ואת

הוא היכל לבית קה"ק והיה נמוכה משל היכל י' אמות . ורז"ל אמרו שחושב כאן משפת כרובים ולמעלה שהיו יקומין י' אמות כמ"ש למטה : ויצפחו וזכ סגור . הוד וכתבו לומר שזכב האפיו היה זכב סגור : וינץ מוצח ארו . זהו מוצח הקירות ועשאו מאבנים וארו ממעל ועל הארו קשה וזכ והיה א"כ מעשה המזבח דומה למעשה קירות וזכו במכו כאן : (כא) וינץ שלמה וגו' . בא לומר שזכב צפוי ההיכל הנעשה בפנים היה זכב סגור כמו של בית קדשי הקדשים : ויעבר . על המחויא ימאר : (כב) ואת

כמו שאמר על גבי זהמה וכן חרשו חורשים וכאשר אמר גבוס כאלו אמר צלעות ברושי' כמו שאמר בסמוך בצלעות ארוים בצלעות ברושים והלוחו' הנרות שאינן רחבות כמו האחרות יקראו צלעות שבה בדמות צלעות : ויבן את היציע . כל יציע ויציע : (י) על כל הבית . כמו עם כל הבית וכן ויבאו האנשים על הנשים וזולתו כי היציעים לא היו על הבית אלא כפיני סביב : קומתו . זכר הנה היציע בלשון זכר ולמעלה זכרו בלשון נקבה היציע התחתונה לפי שקראו צלע והצלע הוא לשון נקבה : ויבאו את הבית . היציע אחו עס הבית בעצי ארוים והם קורות הארוים שהיו סמוכות על קיר הבית והיה עטם ויבאו על הנוקרה והיה עובר לשלישי אז יהיה טעמו על היציע : (יא) והיה דבר ה' אל שלמה . בעוד שהיה בונה הבית בא לו הנביא בשם ה' ואמר לו זה הנביא הוא אחיה השילוני :

ושדרות . לוחי ארוים סדורים למעלה מן הגבים לדריסת הרגל כשעולק לראות בדק הבית וכן ת"י ושדרות בארוים ועילא מנהון (ר"ל מן הגבים) סידרם דרכפת רישי שריחא ארויא . ורכפת לשון תכיפת וחבור עני שחקים (שמואל ב כ"ב) תרגום ונתן מריכפת עננון קלילין (ושדרות . כלומר היו נסרים סדורים זה אל זה רד"ק) : (י) חמש אמות קומתו . של כל אר"ל הרי גובהו ט"ז אמות לבד עובי התקרה : ויבאו את הבית . הוא כיסוי הגג העליון והספון האמור למעלה הוא תקרת העליונה : (טו) מציחה בצלעות ארוים . קירות ארו אצל קיר הארץ כדי לטוח עליו וזכר כמו שהיא אומר למטה ויצף שלמה את הבית פנימה וזכר סגור ואי אפשר לטוח וזכר על גבי האבנים כי חס בעצים ובמסמרות : קירות הספון . קירות העליונה : את קרקע הבית . הרצפה כולה : (טז) את עשרים אמה מירכתי הבית . כ' שכן מסוף ההיכל והלאה והכ' שבסוף הבית קן של בית הכפורת (דהיינו קדשי הקדשים) : עד הקירות . עד התקרה על קיר ארו לכסות קיר הארץ לטוח עליו וזכר : ויבן לו אותם עשרים אמה : מציחה לדביר . לפני ממחיצת אמה טרקסין המפסקת בין חרבעים לעשרים ואותה מחיפה קרויה דביר : לקדש הקדשים . הגדילן לאותן עשרים אמה : (יז) ההיכל לפני . לפני הדביר

וַיִּשְׁרֹת בְּאַרְזִים : יוֹבֵן אֶת־הַיְצִיעַ
 יִלְבַּד־כָּרְתֵּי־הַפִּית חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַתוֹ
 וַיֵּאָהוּ אֶת־הַפִּית בַּעֲצֵי אַרְזִים :
 יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־
 שְׁלֹמֹה לֵאמֹר : יב הַפִּית הַזֶּה אֲשֶׁר־
 אָתָּה בָנִית אֲסִי־תִלְךָ בְּחֻקְתִּי וְאֶת־
 מִשְׁפַּמִּי תַעֲשֶׂה וְשִׁמְרַת אֶת־כָּרְתֵי־
 מִצְוֹתַי לִלְכַת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת־
 דְבַר־י אֶתְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶרְדּוּד
 אֲבִיךָ : יג וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלֹא אֵעֹזב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל :

שְׁרִיתָא אַרְזִיא : יוֹבְנָא ית
 תִּיקָא עַד כָּל בֵּיתָא תְּמִישׁ
 אַמִּין רַחֲמִיה וְטַחִיל ית
 בֵּיתָא בַּעֲצֵי אַרְזִיא :
 יא וַיְהִי בְּתָנֶם נְבוּאָה מִן
 קָדָם יי עִם שְׁלֹמֹה לְמִימְרָ :
 יב בֵּיתָא תְּרִין דִּי אֵתָּ בְּנֵי
 אִם תְּתִיק בְּקִמְי וְיַת דִּינֵי
 תַעֲבִיד וְתַטֵּר ית כָּר בְּקִרְתֵי
 קְמַתָּה בְּהוֹן וְאַקִּים ית
 בְּתַנְמִי עֲמָךְ דִּי מְלִילִית עִם
 דְּוֹר אֲבִיךָ : יג וְאַשְׁרֵי
 שְׁכַנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָא
 אֶרְחִיק ית עַמִּי יִשְׂרָאֵל :
 יד וּבְנָא שְׁלֹמֹה ית בֵּיתָא
 וְשִׁכְנִיה : טו וּבְנָא ית
 בּוֹתְלֵי בֵּיתָא מְקִנֵי
 בְּמַחֲצִית אַרְזִיא מְאַרְצִית
 בֵּיתָא עַד בּוֹתְלֵיא עַד מִמֵי
 שְׁמֵי שְׁרִיתָא תְּחֵי גִסְרִין
 דְּאַרְזָא מְקִנֵי וְחִפָּא ית
 אוּשִׁי בֵּיתָא בְּמַחֲצִית בִּירִין :
 טז וּבְנָא ית עֶסְרִין אַמִּין
 מְסִיפֵי בֵּיתָא בְּמַחֲצִית
 אַרְזִיא מִן אוּשִׁיא עַד
 כְּתִבְרִיא וּבְנָא לִיה מְקִנֵי קְבִית
 בַּפּוֹרֵי קְוֹדֶשׁ קוֹדֶשׁ : יז וְאַרְבָּעִין אַמִּין הָיוּ בֵּיתָא

יד וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־הַפִּית וַיְבַלְּהוּ :
 טו וַיִּבֶן אֶת־קִירוֹת הַפִּית מִפִּי־הַתֵּה
 בְּצִלְעוֹת אַרְזִים מִקְרַקַע הַפִּית עַד־
 קִירוֹת הַסָּפֵן צִפְּהָ עֵץ מַבֵּית וַיִּצָּף
 אֶת־קְרַקַע הַפִּית בְּצִלְעוֹת בְּרוּשִׁים :
 טז וַיִּבֶן אֶת־עֲשָׂרִים אֲמָה מִיִּרְכּוֹתֵי
 הַפִּית בְּצִלְעוֹת אַרְזִים מִן־הַקְּרַקַע
 עַד־תְּקִירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִפִּית לְדַבִּיר
 לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים : יז וְאַרְבָּעִים בָּאֲמָה

יז וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־הַפִּית וַיְבַלְּהוּ :
 טו וַיִּבֶן אֶת־קִירוֹת הַפִּית מִפִּי־הַתֵּה
 בְּצִלְעוֹת אַרְזִים מִקְרַקַע הַפִּית עַד־
 קִירוֹת הַסָּפֵן צִפְּהָ עֵץ מַבֵּית וַיִּצָּף
 אֶת־קְרַקַע הַפִּית בְּצִלְעוֹת בְּרוּשִׁים :
 טז וַיִּבֶן אֶת־עֲשָׂרִים אֲמָה מִיִּרְכּוֹתֵי
 הַפִּית בְּצִלְעוֹת אַרְזִים מִן־הַקְּרַקַע
 עַד־תְּקִירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִפִּית לְדַבִּיר
 לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים : יז וְאַרְבָּעִים בָּאֲמָה

מאחד כן היה בזה הבנין :
 (י) ויבן את היציע על כל הבית . ר"ל שכבר בנה היציע אצל כל הבית וזהו הירש אמות קומת כל יציע והנה היציע אחו את הבית בעצי ארוים שעליהם היתה התקרה והם היו מונחים על המגרעות שנתן לבית כמו שקדם או ירצה בזה שהתקרה העליונה לבית אחזה הבית בעצי ארוים נאות לפי מה שאחשי' : (יא) והיה דבר ה' אל שלמה לאמר . לפי שאמר אחר זה וירא ה' אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בגבעון לחדנו שזאת הנבואה לא באה לשלמה בעצמו ואמנם הודיע לו הש"י על יד נביא צנת שהיה בונה הבית : (יד) ויבן שלמה את הבית ויכלאו . ר"ל אחר שבנה אותו בצופן הנוכר וכלה חפזו וקרויו בנה את קירות הבית מציחה בצלעות ארוים לכסות בנין האבנים כסה אותן הקירות מנפנים בנסרים וקורות ארוים עד עשרים אמה שהוא ההיכל ואמנם מירכתי הבית שהם לפאת המערב והם עשרים אמה בנה לו מצפני' לדביר להיות קדש הקדשים ואולם הבית שוכרנו ראשונה אשר

רבריי'ג בקריאה ופי' עתה תראה היקר דברו אם לא . לא היה דברי ראשון . הבית הזה אשר אתה בונה . אם תלך בחקתי . ויאמר אליהו חתשבי . כן יהיה דברי אשר יצא מפ' לא ישוב . ואת כל אלה ידו עשתה ויהיו . כי שוקד אני על דברי . הלא כה דברי כאשר נאם ה' וכפשישי . הנביא אשר אתו חלום ב' בפסוק . כי כה אמר ה' לפי מלאות לבבל . ויתפלל אל ה' ריונה . אתרי דברוי לא ישנו :
 תולדות אהרן וארבעים נאמס . יומא נד (כלאים לא יומא טב) :

העליונה לבית אחזה הבית בעצי ארוים והבאור הראשון הוא יותר נאות לפי מה שאחשי' : (יא) והיה דבר ה' אל שלמה לאמר . לפי שאמר אחר זה וירא ה' אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בגבעון לחדנו שזאת הנבואה לא באה לשלמה בעצמו ואמנם הודיע לו הש"י על יד נביא צנת שהיה בונה הבית : (יד) ויבן שלמה את הבית ויכלאו . ר"ל אחר שבנה אותו בצופן הנוכר וכלה חפזו וקרויו בנה את קירות הבית מציחה בצלעות ארוים לכסות בנין האבנים כסה אותן הקירות מנפנים בנסרים וקורות ארוים עד עשרים אמה שהוא ההיכל ואמנם מירכתי הבית שהם לפאת המערב והם עשרים אמה בנה לו מצפני' לדביר להיות קדש הקדשים ואולם הבית שוכרנו ראשונה אשר

שהיה שם הקרוי התחתון וקרקע הבית צפה בצלעות ארוים וזה אמנם היה בבית שהיה שם הדביר וקדש הקדשים צפה גם כן ארו מן הקרקע ועד הקירות וזה

מצודת רוד
 רגלי העולים לראות בדקי הבית : (י) על כל הבית . נשען אליה בכל שלש הרוחות . קומתו של כל אחד ואחד : ויבאו את הבית . היציעים ההם אחו עס הבית בעצי ארוים והם קורות התקרה אשר הונחו על המגרעות : (יב) הבית הזה וגו' . ר"ל עם היותך בונה אוחזה בניהם שבהנמיס מ"מ לא אפרה בו שפינה כ"ל חלק למעלה אמר שכלה קירות הבית ופאן אמר שכלה התקרה : (טז) ויבן את קירות וגו' . לפי שכל הבית היה כה פוח זכר מנפנים וא"ל לפות הזהב על האבנים ולזה חפה את הקירות מנפנים בצלעות ארוים ועליהם הכיח את הזהב : קירות השפן . הוא ההקרה העשוי גבים גבים : את קרקע הבית . להיחזק לה לראפה : (טז) ויבן את עשרים אמה . ר"ל חלל העשרים אמה שהיה בסוף הבית תערבה בנה גם אוחזה בצלעות ארוים מהקרקע עד קירות ההיכון כמו ההיכל : ויבן לו מציחה לדביר . עכשיו כל לומר מה שהיה משמש אותו החלל ואמר שמציחה לדביר ר"ל מנפנים להמהויזה בנה להיות קודש הקדשים : (יז) לפני . למרצו של

מצודת ציון
 כמו עשה הנחל היה גבוס גבוס (מ"ב ג) : ושדרות . כמו ושדרות כסמף : (י) על כל הבית . כמון וששן לכל הבית . את הבית . עס הבית : (טז) מציחה . מנפנים : בצלעות . ענינו נסרים ולוחות : קירות הספון . תקרה המכסה : (טז) מירכתי . כסוף : לדביר . היא המחיצה המפסקת בין בחוקותי וגו' : והקומותי . אז אקיים דברי שהבטחתי להשרות בה הבטיחה : (יד) ויכלאו . למעלה אמר שכלה קירות הבית ופאן אמר שכלה התקרה : (טז) ויבן את קירות וגו' . לפי שכל הבית היה כה פוח זכר מנפנים וא"ל לפות הזהב על האבנים ולזה חפה את הקירות מנפנים בצלעות ארוים ועליהם הכיח את הזהב : קירות השפן . הוא ההקרה העשוי גבים גבים : את קרקע הבית . להיחזק לה לראפה : (טז) ויבן את עשרים אמה . ר"ל חלל העשרים אמה שהיה בסוף הבית תערבה בנה גם אוחזה בצלעות ארוים מהקרקע עד קירות ההיכון כמו ההיכל : ויבן לו מציחה לדביר . עכשיו כל לומר מה שהיה משמש אותו החלל ואמר שמציחה לדביר ר"ל מנפנים להמהויזה בנה להיות קודש הקדשים : (יז) לפני . למרצו של

ויחל לבנותו בשנת ארבע למלכותו : ויבן את הבית . החל לבנותו : (ב) ששים
אמה ארכו . כל הבית בין הדביר וההיכל כי ארבעים אמה היה ההיכל
באורך והדביר עשרים אמה באורך וכן ברובה במדת הבית מרובת היה
הדביר : ושליש אמה קומתו . ובדברי היומים והגובה אמה ועשרים והקירוב
אלי בזה כי על האולם לבד
אמר שהיה גבהו אמה ועשרים
והגובה הזה היה לו עם העלויות
שעלו כי בספור מדות האולם
אמר והגובה אמה ועשרים ועוד
אמר גם על האולם וגזויו
ועלמתי ואם העלויות היו על
כל הבית כמו שנראה מדברי
דנותינו ו"ל יהיה מה שאמר
שם והגובה אמה ועשרים עם
העלויות שעל הבית והיה גובה
הבית מן הקרקע עד הספון
שלשים אמה וגובה העלויות
חשעים אמה : (ג) והאולם .
נקרא בשלשון המקרא אולם מה
שנקרא בשלשון הגמרא בית שער:
ארכו על פני רחב הבית . כי
השטה הגדול במדה יקרא
אורך והקטן רחב והנה אורך
האולם לרחב הבית : על פני
הבית . שלא היה משוך ממנו
אלא היה דבק בבית על פניו
ועל רחבו צריך לומר זה :
(ד) חלוני . כמו חלונים כמו
נטעי נעמנים כמו נטעים
אנשי מחקה על הקיר וולחם
רבים כמו שכתבו בספר מכלל:
שקופים אטומים . קרנים ונתן
פתיחן מלבו וסתימן מלכד
והוסיף בו עוד ופתן כלוכס
בית אנתת רישי שרית אריות.
ובדברי דנותינו ו"ל בספק זה
שקופי אטומים שקופים מבחון
ואטומים מבנים לא לאורה
אני צריך כלומר רחבים היו
מבחון וזרים מבנים הפך

בשנת ארבע למלכותו : (ב) ששים אמה . ההיכל והדביר יחד : (ג) והאולם
על פני . לבני ההיכל בכניסתו : ארכו על פני רחב הבית . אורך האולם
לרחבו של ההיכל מן הצפון לדרום כל מדה הימורה קרוי אורך והפחותה
קרויה רחב לפי שנהיכל מדת מן המזרח למערב ימורה קרויה אורך
ובאולם שמת מצפון לדרום
ימורה בו קרויה אורך מן
הצפון לדרום ומן המזרח
למערב קרויה בו רחב : על
פני הבית . לפני הבית לצד
מזרח לצד חוץ : (ד) שקופים
אטומים . רבנותיו פירושו
שקופים לשון רהייה ופתיחה
והסקפה פתוחים מבחון
והטומים מבנים קרנים
מבנים שלא כדרך שאר
חלונות אחרות העשויות למאור
להראות שאינו צריך לאורה :
(ה) יגיע . רבנותיו בלע"ו
ושלשה שמות יש לה . יגיע .
תא . זלע . כך מפורש בבבא
במרא : את קירות הבית
כבני . כלומר כנגד היכל
ובית קדשי הקדש' הוא הדביר
עשה ללעות מבחון לדרום
ולמערב וצפון . וסוף המקרא
הוא פירוש לראשו . ויבן על
קיר הבית כמוך לקיר הבית
יגיע סביב . כיצד עשה את
קירות הבית להיכל ולדביר
עשה ללעות : ויעש . כמו
עשה . וכן ויהו לו לישועה
(שמות עו ב) כמו היה לי
לישועה : (ו) היגיע התחונה
ככל רוח ורוח היו החאים
שלושה זה על זה ומדת ארכו
לא נאמרה כאן ובמסכת תדות
שינו שלשים ושמונה תאים
היו חמשה עשר בצפון חמשה
על גבי חמשה והחמה על
גביהן וכן בדרום . ושמה

לְמִקְדָּשׁ שְׁלֹמֹה עָרִי שְׂרָאָר וַיִּבֶן הַבַּיִת
לְיְהוָה : בְּיְהִיבֵת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה לְיְהוָה שְׁשִׁים אַמָּה אָרְבֵּו
וְעֶשְׂרִים רְחָבֹו וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ :
ג וְהָאֹלָם עַל־פְּנֵי הַיְכָל הַבַּיִת
עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְבֵּו עַל־פְּנֵי רְחֵב
הַבַּיִת עֶשְׂרִים בְּאַמָּה רְחָבֹו עַל־פְּנֵי
הַבַּיִת : הַיָּעֵשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי שְׁקֹפִים
אֲטוּמִים : ה וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת יָצוּעַ
סָבִיב אֶת־קִירֹוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִרְבֵּר
וְלְהִבִּיר וַיַּעַשׂ צַרְעוֹת סָבִיב :
ו הַיָּצוּעַ תַּתְּחַתְּנָה הַמִּשָּׁ בְּאַמָּה רְחָבָה
וְהַתִּיבְנָה שֵׁשׁ בְּאַמָּה רְחָבָה
וְהַשְׁרִישִׁית שֶׁבַע בְּאַמָּה רְחָבָה
כִּי מַגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה
לְבִתּוֹ יָאָחֻ בְּקִירֹוֹת הַבַּיִת :

לְמִקְדָּשׁ שְׁלֹמֹה עָרִי שְׂרָאָר ג' ספ'
וַיִּבֶן אֶת־בַּיִת אֲקָדָם י"י :
ב וְבִיָּתָא דִּי בְּנָא מַקְבָּא
שְׁלֹמֹה קָדָם יְיָ שְׁתִּין אַמִּין
אֲרִבְרִיָּה וְעֶסְרִין פּוּתְרִיָּה
וְתַתִּין אַמִּין רַוְמִיָּה :
ג וְאֹלְמָא עַל אַפֵּי הַיְכָלָא
דְּבִיָּתָא עֶסְרִין אַמִּין אֲרִבְרִיָּה
עַל אַפֵּי פּוּתְרִיָּה דְּבִיָּתָא עֶסְרִין
אַמִּין פּוּתְרִיָּה עַל אַפֵּי בֵּיתָא :
ד וְעַבְד דְּבִיָּתָא פּוּין פְּתִיחֵן
מִקְדְּשֵׁוֹ וּפְתִיחֵן מִקְדְּשֵׁוֹ וְחָפְן
לְקִינְסָא בֵּית אֲנִתַת רִישֵׁי
שְׂרִית אַרְוִיָּא : ה וַבְּנָא עַל
פְּתָתֵי בֵּיתָא זִינְא סְחֹור
סְחֹור קְהִיבָא וְקָבִית בְּפֹורֵי
וְעַבְד מְחִיצִיָּא סְחֹור סְחֹור :
ו מְחִיצִיָּא אֲרִעִיָּתָא חֲמִישׁ
אַמִּין פּוּתְרִיָּה וּמְצִיעִתָא שִׁית
אַמִּין פּוּתְרִיָּה וּתְקִינִיָּתָא
שֶׁבַע אַמִּין פּוּתְרִיָּה אַרְי
גַּבְּקִיתָא עַבְד דְּבִיָּתָא סְחֹור סְחֹור לְבָרָא מִן מְחִיצִיָּא קְהִינֵי רִישֵׁי שְׂרִיתָא נִיחֵן
עַל זִמְיָא יָגָא יַהֲרִין שְׂרִיתָא מְעַבְרֵן בְּבִתְרֵי בֵּיתָא :

במעמד שלשה על גביג' וב'גובהם התחונה חמש והאמנות שש והעלויות שבע
למה כי מגרעות נתן לבית כביב חוצה . קומת התא ה' אמות ומשעלה חותל
ההיכל ה' אמות גורע את עוזיו . וכנס בו אמה לפניו והניח על אוחת כניסה
ראשי קורות נג עליוית התא שהיא קרקעית לאמצעית . וכשעולה עשר כנס אמה
להניח ראשי קורות עליוית האמצעית שהיא קרקע העליונה נמצאת אמצעית
רחב' מן התחונה אמה . והעליונה רחבה מן התיכונה אמה : לבלתי אחוו
בקירות הבית . שלא לדבק ראשי הקירו'

למלך ג' וחס' וסימן נסטר לעיל בספרא סימן ב' : והשלישית ב' מ"ל וסי' נכסר בסדר שלא לך :
תולדות אהרן הבית . יומא נב סכה ס נתבא נח סוהרין י : ויעש לבית . מנחוס סו : היגיע התהונס . בתרא סא
מדות לו :

חמש שלמה לה' ששים אמה ארכו .
עשרים אמה ושם היה ארון ברית ה' והארבעים אמה הנשארות הם מקום הקדש ושם היה השולחן והמנורה והזבחה ובהם היה לפניו לפאת מערב האולם מזה הבית
ישע : (ג) והאולם על פני ההיכל הבית . ר"ל לצד המזרח ממנו והנה היה ארכו דבק לרחב ההיכל שהוא עשרים אמה והיה נמשך ברחב עשר אמות נג שהיה
הארץ בין האולם וההיכל והדביר עשרים אמה ועשרים אמה רחב . והנה קומת האולם נתבאר בספר דברי היומים שהיה אמה ועשרים אמה והוא כפל גובה הקדש
וקדש הקדשי' : (ד) ויעש לבית חלוני שקופים אטומים . פירושו ר"ל שהיו רחבים מבחון וזרים מבנים הפך

המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו . כנה זה הבית כלל מקום קדש הקדשים ומקום הקדש והנה מקום קדש הקדשי' היה כתיב בספר דברי היומים : (ב) והבית אשר בנה
עשרים אמה ושם היה ארון ברית ה' והארבעים אמה הנשארות הם מקום הקדש ושם היה השולחן והמנורה והזבחה ובהם היה לפניו לפאת מערב האולם מזה הבית
ישע : (ג) והאולם על פני ההיכל הבית . ר"ל לצד המזרח ממנו והנה היה ארכו דבק לרחב ההיכל שהוא עשרים אמה והיה נמשך ברחב עשר אמות נג שהיה
הארץ בין האולם וההיכל והדביר עשרים אמה ועשרים אמה רחב . והנה קומת האולם נתבאר בספר דברי היומים שהיה אמה ועשרים אמה והוא כפל גובה הקדש
וקדש הקדשי' : (ד) ויעש לבית חלוני שקופים אטומים . פירושו ר"ל שהיו רחבים מבחון וזרים מבנים הפך

מצורת דוד

חצר הוא על שנה הרביעית : ויבן . התהול לבנות : (ב) והבית . כי כלל ההיכל
עם בית קדש הקדשים : ארכו . ממזרח למערב : (ג) על פני ההיכל . למזרח של
ההיכל : ארכו . מדה המרובה נקרא אורך עם שהיא מצפון לדרום : על פני רחב .
המזרח : (ד) שקופים אטומים . עכרים מול עשרים : על פני הבית . יתשך כלפי
המזרח : (ד) שקופים אטומים . ר"ל סתומים במהותם כההים כוכביה וכיוצא
אל קיר הבית : יגיע סביב . וחוצר ומפנה לקירות הבית אשר התא סביב ההיכל
הלשעות בכל סביבם : (ו) היגיע התחונה . היגיעים ההם אשר היו סביב שלשה
השנים

מצורת ציון
(ג) והאולם . הוא כמו בית שער : (ד) חלוני . כמו חלונות : שקופים . עיני הבנה כמו וישקף
אבימלך (בראשית כו) : אטומים . סתומים כמו אולם (שפיט ל) : (ה) קיר . כוחל :
יגיע . שם חדר מה ונקרא יגיע וזלע יגיע הם נקרא ע"ש שהוא מקום לזע וזלע היה נקרא ע"ש
הוא בלע כלל הבית : ולדביר . בית ק"ק קרויה דביר ע"ש שהדבור ילא ממש וקף המחויבה
הנפסקת בינה להיכל קרויה דביר כמו בית ק"ק ע"ש : (ו) והתיכונה . האמצעית : מגרעות .
מל'
להשקף דרך שם ועם פי היו סתומים : (ה) על קיר הבית . ר"ל נסתומות ונשתנות
מלפון ומדרום ואשר התא סביב הדביר מלפון וממערב ומדרום חלונות סמך מעשה
החומות היו משולשים החמים ותינים ושלישים מקרות החתמים היו רשעה

אלף גו': (ב) משרי הנצבים. טוגים וגזיבים על עושי המלאכה: שלש
אלפים ושלש מאות. וכדברי הימים ב' (ב י"ו) הוא אומר ושש מאות אומר
אני שלש אלפים ושלש מאות היו ממונים על מאה וממשים אלף שכל אחד ממונה
על ארבעים וחמשה ויותר והג' מאות שנוספים בדברי הימים היו ממונים על
כולם שכל אחד ממונה על חמש
מאות ויותר. ותדע שהרי
יש עוד שני כתובים בדבר זה
ומכחישים זה את זה שגמ'ר בו
בספר זה אלה שרי הנצבים אשר
לשלמה חמשים וחמש מאות
וכדברי הימים הוא אומר
מאתים וחמשים הרי ארבע
מקראות מכחישים זה את זה
אבל יש לנו לפרש שבמקראות
האחרות ממונים על כולן
ולשלמה היו אלו הנגידים היותר
לנושא סבל ולהוציא אבנים בזה
ויהיו לו שאר עושי המלאכה
לערי המסכנות ששם אורחיים
ושאלו הכתובים אמורים שם.
וכספר מלכים מנה את הנציבי'
הגרים שני מניני' שרי הארבעי'
והחמשה לבדם והשלש מאות
החשובים צירף עב מאתיים
וחמשים שהיו ממונים על עושי
ערי המסכנות ומנה חמש

הימים שבעים אלף נושא סבל יהיה ענינו בחסרון וי"ו נושא וסבל כמו שמש
ירח ופירושו נושא נושא ומשע האבנים בזה ממקום למקום וסבל שמביא האבן
בכתיפיו עד המקום אשר היו באים שם העגלות שלא היו יכולין לעלות
בזה ואלה שבעים אלף ושמונים אלף מן הגרים מן האומות כמו שאומר
בדברי הימים שספר שלמה
הגרים ומאכל מאה וחמשים
אלף ושלש אלפים ושש מאות
ועשה שבעים אלף נושא סבל
ושמונים אלף חוצב בזה והשלש
אלפים ושש מאות מנצחים
להעביר את העם כמו שאומר
הנה הירודים בעם אלה ששם
אומר שלש אלפים ושש מאות
והנה אומר שלש אלפים ושלש
מאות ואלו השלש מאות היתרי'
במנצחים היו על שלש אלפים
ושלש מאות והיו מנצחים על
מנצחים כמו שיערים ונוגשי':
(לא) ויסעו. כתרנמו ועקרו
זוה למנצחים בזה שיהצבו
ויסעו מן הכר אבנים גדולות
ליסד הבית ואותם הם שאומר
עליהם אבני עשר אמות ואבני
שמנה אמות ולשאר הבנינים
יהצבו אבנים קטנות והם
הנקראים אבני גזית וכן אומר
בסמוך. מלמעלה אבנים יקרו' במדות גזית ויהיה אבני גזית
חסר וי"ו השמוש כמו שמש ירח ופירושו אבנים גדולות ליסוד הבית ואבני גזית
לשאר הבנין מלמעלה ואבן גזית היה ידוע בימי חכמי המשנה מדות הגזית חמשה טבחים
במדות גזית כמו שהיה ידוע בימי חכמי המשנה מדות הגזית חמשה טבחים
אבל של שלמה היו יותר גדולות אבל מזה ידועה היה להם: יקרות. כבירות
ואף על פי שאומר אבנים גדולות הסיף במאמר יקרות שהיו כבירות במש'א
כי אופן הם טובות ליסוד מן הקלו' וי"ו אבני יקרו' תרנם כמשמעו כי
היה מתנבז האבנים בזה ידוע שהיו אבני טובות ויפות מהמחצבים האחרים
לפיכך היו יקרות כי לא היו נמצאות אלא בארץ הדר וכל דבר שאינו נמצא
יקרא יקר: (ג) והגבלים. אומנין ידועים לפיכך האבנים במדה הצריכה לקיר
והוא מענין גבול שנתקן גבול לאבן בפסלם אותה וש מפרשים אנשי גבל כי
אותם היו אומני אבן טובים כמו שאומר זקני גבל וחכמיה היו בך מחויקי בדקך
וונתן תרנם וארנובליו וכן תרנם ולנדרי' ולחוצבי האבן ולא רנובליו ולפסלי
אבניא אס כן לדבריו יהיו הגבלים זוני הקיר ותרנם זוני שלמה זוני חירם
ארדיכלי והם אומנין הגדולים שיש אומנים אחרים תחיהם וזוני שלמה זוני
חירם כולל פוסלי האבן ופוסלי העץ: (ה) בהדש זיו. הוא חדש אייר שהיה
שני לחדשים כי ניסן ראש לחדשים ונקרא זיו כמו שפירשו רבותינו ז"ל דאית זיה
זיוא ליליני פירוש זוכר הפרחים והנצבים וכן תרנם ונתן בירח זיו נצביא:
למלך שלמה. עעמו לשנה הרביעית לא לחדש השני שזכר בסמוך אליו
וכמורה רבים כי בשנה הרביעית למלכותו החל לבנות כן כתוב בדברי הימים
וחל

העשים במלאכה: לא ויצו המלך
ויפעו אבנים גדולות אבנים יקרות
ליסד הבית אבני גזית: לב ויפסלו בני
שלמה ובני הירום והגבלים ויבניו
העצים והאבנים לבנות הבית:
ו יהי בשמונים שנה
וארבע מאות שנה לצאת בני
ישראל מארץ מצרים בשנה
הרביעית בחדש זו הוא החדש השני

הבית ד' קמציין בליש' וס' ילדר בית ומקנת. וכל אנשי ביתו יליר
בית. יועש לבית חלוני. ליסד את הבית. וכל אס"ה רבוי:
שמונים בשמונים ו' מ"ל וס' נכסר בסדר בראשית ובספר שפטים
ס"ד:

רלבג

והנה אלו העושים במלאכה עם הרודי' בהם לעשות אותם המלאכה' היו
כלם גרים כמו שזכר בספר דברי הימ' ושם זכר כי מנינם היה מהלוחמשים
אלף ושלש אלפים ושש מאות לפי מה שמנה אותם שלמה אחרי המנין שמנחם
דוד ואחשוף שאלו הגרים היו מהבצבונים כי הם היו גרים תושבים לא גרי צדק
והשומים שאול מפני זה מהתיבצ בכל גבלי ישראל ועל זה מתו שבעה מבני
שאלו ואז שבו בארץ ישראל ולפי שהיו מחויבים להעביר עמם ולשאוב מים לבית הש"י
והנה השלש מאות הנשארים הם הנצבים שהיו כל אחד מהשוטרים הרודי' בעם העושי' במלאכה והשוטרים הם היו שרי הנצבים ר"ל שימטם הנצבים שרים
ורודים בעם העושים: (א) אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית. ידמה שבהרם מהמחצב שמתמלאה בו יותר כבדות במשקלם כי הם יותר חוקות ולזה
רצה שיהיה יסוד הבית מאבנים כאלו ר"ל שהם גדולו' בעצמותם ורבות המקשיות והכובד: אבני גזית. שפסלוס ככלי ברזל בדרך שתהיינה ישרות. השטחים
ונצבות הזוויות בחכלית מה שאפשר כי בזה יהיה הבנין יותר קיים: (ב) ויפסלו זוני שלמה וזוני חירום והגבלים. ר"ל כי אחר שהצבו האבנים אלו ההוצבים
במה פסלוס זוני שלמה שהיו מישראל החכמי' בואת המלאכה' והיו עמיהם גם כן אומנים לעשות המלאכה' מבני חירום ופסלוס אל שלמה לעשו' המלאכה'
עם הגבלים והם ממש גבל היו מהם בקיאים בואת המלאכה' ולזה עזרו יחד בה והם גם כן תקנו העצים שלח חירם ופסלוס אותה בדרך שהיו נכונים לבנין
הבית בזולת תקון אחר וזה כלו היה נעשה חוץ מהבית כמו שאמר אחר זה ומקצות והגרין וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהצננה והיה זה כן להורות על שלמות
הבית ולזה לא בא שם לבניו דבר יהיה חסר לתקון אחר זולת הבניה: (ה) בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל וגו'. ר"ל כי
בשנת

פי רבי ישעיה

(א) אבנים יקרות. יש לומר כבדות או נכבדות: אבני גזית. אף על פי ששם אותן כיסודות עשאן אבני גזית כדי שיעלה הבנין בזוהר מלמעלה:

מצודת דוד

הנוגשים בעם עושי המלאכה: (א) ויסעו. ת"י ועקרו: יקרות. על כי אבנים
כאלה טובות ליסוד הבנין: אבני גזית. כמו ואבני גזית ור"ל מבחנות ישרות
השפטים ונצבות הזוויות באופן היותר נאות לבנות מהן כוחלי הבית ממעל. או
הוא בלא הכרון הו"ו ועל אבני היסוד יאמר שהיו גם הם אבני גזית עם שאין
מהדך להקפיד באבני היסוד הנכסים מעין האדם הם יהיו גזוזות או עקומות
ועקומה מ"מ שלמה בוצה לבו הקפיד לה בבנין בית ה': (ב) וזוני חירם. כי גם חירם שלה אליו אומנים מארצו וכמ"ס למטה ובד"ה: (ה) למלך שלמה.
מחר

מצודת בנין

(א) יקרות. כבדות ומקשיות: גזית. פל' גזיה ור"ל מבחנות בזוהר: (ב) ויפסלו. ענין
השואה והחלקת פני האבנים כמו פסל לך (שמות לד): בני. אומני בנין: והגבלים. אנשי גבל
שהיו אומנים בקיאים כמ"ס זקני גבל וגו' מחויקי בדקך (יהוהאל ס): ו (ה) ויו. ענין וזכר
וטובה כי מנוחה נעוד (ש"צ כז) הרגומו מניו יקרים יהודים איירי נקרא זיו פ"ש וזכר השמים
והנלנים הנראים או בארץ:

כי גם חירם שלה אליו אומנים מארצו וכמ"ס למטה ובד"ה: (ה) למלך שלמה. מחר

על שלחני זמה שזכר בדברי הימים הוא למחלל החוטאים כותרי העצים : (כח) מחולל לביתו. כמו מחלל ומשפט המלה מחולל ונבלעת האלף דגש וכת"י פרוסו לאגש ביתי : שנה בשנה. כל ומן שהתעסקו עבדי חירס במלכת שלמה : (כו) וה' נתן חכמה לשלמה. טעם הספור הזה הנה כי ברוב הכנינים אשר בנה נראתה חכמתו כמו שאמר במלכת שכל ותרא מלכת שבה את כל חכמת שלמה וכת"י אשר בנה וגו' : ויהי שלום. והלא גם עם המלכים האחרים היה לו שלום אלא שלום קיים וחזק בצרות שכתרו שניהם והספיק לו עמים לבנין זה אשר בנה : (כז) ויעל המלך שלמה מש. כמשפט המלוכה כמו שאמר ותחס תחילו לו לעבדים ופירושו על המס כמו שפירשנו בספר שמואל : ויהי המס שלשים אלף איש. והנה מצאנו ומצוי ישראל לא נתן שלמה עבד כי הגרים היו החוצצים והסבלים ואם תאמר כי בסף העלה מס על שר שלשים אלף מה על לומר חדש היו בלכונן ושנים חדשים צביתו אלא לאחר כי כריתות העצים בלכונן לא היתה עבודה קשה כמו חציבת האבנים בהר. ונשאל בכתב ובריתות העצים בלכונן לא היתה עבודה אלא אומנות לכרות אותם ומס היו מביאי צבגלות עד הים ועוד כי הגרי לא היו אלא מזה והמסים אלף ושלשת אלפים ושש מאות והנה עשה השבעים אלף סבלים ושמיים אלף חוצצים ושלשת אלפים ושש מאות מנחמים אם כן השלשים אלף שהיו בלכונן בני ישראל היו והיו שם עם עבדי חירס ואלה השלשים אלף היו מחללפים מחדש לחדש כי לא היו בלכונן מאלה שלשים אלף אלא עשרת אלפים כחדש וכל עשרת אלפים היו בלכונן הרבנה חדשים בשנה ושמה חדשים צביתו הנה שלש פעמים

(כח) חכמת שלמה היה סבה אל שהיה שלום בין חירס ובין שלמה כי מפני חכמתו ההב אורו הירס : (כז) ויעל המלך מס מכל ישראל. הנה היה ענין זה המס כמו שזכר שהוצרכו לברור מירשאל שלשים אלף יהיו על מלכת כריתת העצים והבהתם צבונן שלא יכבד מאד עליהם והוא שכבר יחלקו לשלש כתות תהיה כל כת חדש אחד בלכונן ושנים חדשים צביתו : (כח) והנה היה הדנירס על זה המס כי הוא היה על המסים : (כט) ויהי לשלמה שבעים אלף נישא סבל. סבל הוא משא או הוא תואר לבוטל המשא. והנה היה מספר החוצצים בהר יותר רב מפני קושי החציבה בהר הוא עם שמייתם באבנים שהצנו שיהיו באמות המוגבל להם. והנה

צורכי קמתן מוון לאגש ג' מל
 ביתי : די והנה חירס יהיב
 לשלמה אגעי ארון ואגעי
 ביתו כל צורכיה :
 די ושלמה יהיב חירס
 עקרין אלפין פורין חמין
 פרגום לאגש ביתיה ועקרין
 פורין משקא כתישא פרוין
 יהיב שלמה לחירס ששנא
 בשנא : כי ווי יהב חוקמתא
 לשלמה כמא דמליך ליה
 והנה שקמא בין חירס ובין
 שלמה ופרו קום פרויהוין :
 כי ומני מקפא שלמה מסקי
 מסין מפד ישראל והנה ד'
 מסין מסין תקמא אלפין
 גקרא : כי ושלחינון לדבנן
 עקרא אלפין ירחא משתנן
 ירחא היו בדבנן תרוין ירחין
 גבר בגייתיה ופרוניהם
 ממנא על מסקי מסין :
 כח והנה לשלמה שבעין
 אקפין דנמלין בבתפא
 ותמנן אקפין דפקסין
 בטורא : ל בר ברבני
 אסטרמיניא דממנן ער

הפצו לתת לחם ביתי : כד ויהי חירום
 נתן לשלמה עצי ארזים ועצי
 ברזשים פלחפצו : כה ושלמה נתן
 לחירס עשרים אלף פו חמים מפלת
 לביתו ועשרים פו שמן פתית בהר
 יתן שלמה לחירס שנה בשנה :
 כי ויהיה נתן חכמה לשלמה
 כאשר דברתו ויהי שלום בין חירס
 ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם :
 כז ויער המלך שלמה מס מבלי ישראל
 ויהי המס שלשים אלף איש :
 כח וישלחם לבנונה עשרת אלפים
 בחדש חליפות חדש יהיו בלכונן
 שנים חדשים בביתו ואדנירם עלי
 המס : כט ויהי לשלמה
 שבעים אלף נישא סבל ושמינים
 אקפ חצב בהר : ל לבד משרי הנצבים
 לשלמה אשר עלה המלאכה שלשת
 אקפים ושלוש מאות הרדים פגם

רלבג

מלכות חירס ולא רצה חירס להעביר העצים לשלמה עד גבול מלכות שלמה : (כח) מלכת לביתו. ר"ל להטיל לביתו : שמון כחית. והוא הנבחר שנשמנים כמו שכתבאר בתורה מענין שמון המורה והנה היו כותשים היותם צמחש בלה טחניה ומה שהיה יוצא ממנו מן השמן הוא שמון כחית והנה זה טחניהו להוציא הנשאר מהשמן וכבר נזכר בספר דברי הימים מה שהיה נותן שלמה בשכר עבדי חירס לשנה אמוס צוה המקור וכרמה שהיה נותן שלמה לחירס שנה בשנה : (כו) וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ויהי שלום בין חירס ובין שלמה. מניד שרוב חכמת שלמה היה סבה אל שהיה שלום בין חירס ובין שלמה כי מפני חכמתו ההב אורו הירס : (כז) ויעל המלך מס מכל ישראל. הנה היה ענין זה המס כמו שזכר שהוצרכו לברור מירשאל שלשים אלף יהיו על מלכת כריתת העצים והבהתם צבונן שלא יכבד מאד עליהם והוא שכבר יחלקו לשלש כתות תהיה כל כת חדש אחד בלכונן ושנים חדשים צביתו : (כח) והנה היה הדנירס על זה המס כי הוא היה על המסים : (כט) ויהי לשלמה שבעים אלף נישא סבל. סבל הוא משא או הוא תואר לבוטל המשא. והנה היה מספר החוצצים בהר יותר רב מפני קושי החציבה בהר הוא עם שמייתם באבנים שהצנו שיהיו באמות המוגבל להם. והנה

החירום ג' מלאים וסי' ויהי חירום נתן לשלמה. ובוני חירום והגבלים. ויעש חירום את הסירות המלפיים : וה' ב' במעמא ר"ם בקריאה וה' המסיר על כרם ועל עמרה גפירת. נתן חכמה בשאר. נתן קולו לפני חילו. הטיל רוח גדולה אל הים ויהי סער. שב את שבות איוב בהתפללו. ברוך את אלהי איוב. וה' השמיט אל סנהה : שלם ה' חס' וסי' נבחר בסדר וישב ולעיל בספרא סימן ב' :

תולדות אהרן וסי' נתן. וזה הנוסח ואחרי עות : שבעים אלף. ינמות פט :

עשרת אלפים שלמה להם השנה בלכונן והמסל לך צבונן שמעון ולוי כיצד הלקראובן צבתי ושמעון ולוי היו צביתם הלך לוי בכסליו וראובן ושמעון צביתם הלך צבונן עטבת ולוי ושמעון צביתם הלך צבונן נשכט וראובן ולוי צביתם הלך לוי צבונן וראובן ושמעון צביתם וכן שמש ירח ראובן שמעון מלך שרים וולתם : (כט) נישא סבל. פי' נישא משא ויהיה סבל עם ולא תואר או כתרונמו דנעלן בכתפא ויהיה אם כן סבל תואר לכתף ויהיה ענינו נישא סבל כמו שאמר במשקל אחר והנשואים בסבל וקראו הכתוב סבל או סבל לפי שהוא נישא במשקל בכתפיו ואם יח' הסבל תואר לאדם כמו שאומר בדברי הימים

מצורת דוד

אלו מאלו למשן יוכלו לשלח כל קורב לבה : ואחרי. ר"ל עבדיך ישאו משם להצואת המקור הבנין : זה הפני. בעבור עזי יערי ועבודת אשתי תמלא הפני בעת להס לאגשי יצתי : (כח) מלכת. כמו מחולל ר"ל מחלל לאגשי ביתו : שמון. על שהיה הוסיף על שאלתו בנה לו עזי בדברים הוסיף גם הוא על שאלת חירס בנה לו חכמה. כהן החכמה הנמנח בשלמה הפך חירס להיותו עמו בשלם : (כז) מס מכל ישראל. ככל חודש לא עבדו כ"ח עשרת אלפים : הליטוח. היו המחלפים בכל חודש כי חודש אחד והשלישים ואח"כ חזרו הרשעים ללכת וכן חודש חליטה : על המס. להכריח לכה ללכת המקור הבנין ונד"ה נאמר שושאית הסבל והמנוצצים בהר היו גרים ויהקן שהיו מהנצעים : מלח ונד"ה נאמר ושב מאת ויהקן כי שלם המלח הטעמים שם המה היו ממניס פל

ורטו כבשים כדכס (ועשית ה) : (כה) כחית. עשי מויתם כחשום שהוא יוהר טוב מהשאר מויתם טחונים : כה יתן. קך היה נותן : (כט) סבל. ענין משא כמו יסור סבל מעל שכמ (שס') : חולץ. כן נקרא כריתות האבנים ממקום גדולם כמו וכן יקב חלץ בו (שס') : (ל) משרי הנצבים. כמו משרים הנצבים : כרדום. המושלים ונוגשים : יקרות

שמן : שנה בשנה. במשך הזמן אשר פרוו העצים מהלכונן : (כו) ויהי שלום. שטום. צבונן רוח החכמה הנמנח בשלמה הפך חירס להיותו עמו בשלם : (כז) מס מכל ישראל. ככל חודש לא עבדו כ"ח עשרת אלפים : הליטוח. היו המחלפים בכל חודש כי חודש אחד והשלישים ואח"כ חזרו הרשעים ללכת וכן חודש חליטה : על המס. להכריח לכה ללכת המקור הבנין ונד"ה נאמר שושאית הסבל והמנוצצים בהר היו גרים ויהקן שהיו מהנצעים : מלח ונד"ה נאמר ושב מאת ויהקן כי שלם המלח הטעמים שם המה היו ממניס פל

(יז) לא יכול לבנות בית וגו'. לא היה ראוי מפני המלחמה והכתוב אומר והניח לכם מכל אויביכם מביב (כ) כדגים. שכנים ליער לצד אחד היו וצמחשלתו של חורם; קורא להם ב"ה' (כ ע"ו) ובלשון אשכנז פליג'ין

זה הדבר: (יו) חסני המלחמה. לא רצה לגלות לו הטעם כי האל ממנו כי לא היה כבוד אביו ואמר לו זה הטעם הנדב': אשר סבבנו. כל מלחמה וכל זמנה וכן כי תקראנה מלחמה ו"ת עבדי קרבא דאקסוהי: רגלו. כן כתוב וקרי רגלי הכתוב אומר על דוד כי גם לדוד שם אויביו חתת כפות רגליו והקרי אומר על שלמה כלומר אני איש מנוחה ולא

אל-חירם לאמר: יו אתה ידעת את-הדוד אבי פי לא יכל לבנות בית לשם יהוה אלהיו מפני המלחמה אשר סבבה עד תת יהוה אתם תחת כפות רגליו: יח ועתה הניח יהוה אלהי קי מפביב אין שפון ואין פגע רע: יט והניני אמר לבנות בית לשם יהוה אלהי באשר דבר יהוה אר-הדוד אבי לאמר בנה אתן תחתיה על כסאך הוא יבנה הבית לשמי: כ ועתה צוה ויכתרו לי ארזים מן-הלבנון ועבדי יחיו עם-עבדיך ושכר עבדיך אתן לך ככל אשר תאמר פיו אתה ידעת פיו אין בננו איש ידע לברת-עצים בצלגים: כא ויהי פשמע חירם את-דברי שלמה וישמח מאד ויאמר ברוך יהוה היום אשר נתן לדוד בן חכם על-העם הרב הזה: כב וישלח חירם אל-שלמה לאמר שמעתי את-אשר-שלחת אלי אני אעשה אתי כר-הפצה בעצי ארזים ובעצי ברזשים: כג עבדי ירדו מן-הלבנון ומה ואני אשימם דברות פים עד-המקום אשר-תשלח אלי ונפצתיים שם ואתה תשא ואתה תעשה אתי

למימר: יו אתה ידעת ית דוד אבא ארי לא יכיר קמבני ביתא לשמא דיו יתהויה מן קדם עבדי קרבא דאקפוהי עד דקמר יי יתהוין תחות פרסת רגליו: יח וקען אגים יי אקהי קי מסחור סחור לית שפון ולית פגע פיש: יט ותא אגא אמר קמבני ביתא לשמא דיו אקהי פמא דמליל יי עם דוד אבא למימר בריך דאתן תחותך עד פורסי מקותך הוא יבני ביתא לשמי: ב וקען פקיד ויקצצון קי ארזין מן לבנון ועבדי יחיו עם עבדיך ואמר עבדיך אתן קך ככל דתימר ארי את ידעת ארי לית בנא נכרא דיבע למקין אעין כצידונאי: כא והנה פד שמע חירם ית פתגמי דשלמה ותדי קתרא ואמר בריך יי וימא דין דיתב קדוד בר חכים על עמא סגיאא חרון: כב וישלח חירם קות שלמה למימר שמעתי ית דשלמה לותי אגא אספיק ית פל צורקה פאעי ארזין ובאעי בירון: כג עבדי יתרון מן קבנון קמא ואגא אשוינון ותורנכון בנמא עד אתרא תשעך קי וארמינון תמן ואתי תמוז ואת יתספיק

י"א ר"ש
ד
ב' וחס'
רגלי ק'
ב' בקיאה
ג'
כ' כנחמה
כ' כנחמה
ה' חס' ט'
כעס כס"ט
ח' וכל עזרה דכו'
ל' וחס'
כ' כנחמי
ג' וחס'
כ' כנחמי

רלבג

אכל יעשה ביצה שלמה ואולם רמש הרץ יעשה ביצה חסרה הפבאר גם כן מענין אחר כי הוא יותר פחות מצד המוות עיונו מהם יותר קרובים לטבע הדומם וזה כלל לכל מיני העצבים האלו והנה רמש הרץ יותר נכבד מהדג כי הדגים יעשו ביצה שלמה ויעשו מהם רבוי מופלג לחולשת החושים היסודי אשר יעדרך ציוריתם והנה באור אלה הדברים כלם הוא ראוי בספר הזמחי ובספר ב"ה ושם בחרתו הרבה מאלו הדברים: (כא) ויהי כשמוע חירם את דברי שלמה. יתכן שלא אמר זה על אלו הדברים ששלח לו שלמה כי לא היה בהם על מה שישמח מצד החכמה שהיה נראה בהם אלא שנאמר כי כאשר שמע דברי שלמה בחכמ' הנפלאה שהיתה בו לפי מה שספרו לו המגידים שמח מאוד והודה לשי' שנתן לדוד בן הכס יושב על כסאו והנה אמר זה להורות על שמירתו אהבתו את שלמה נקראה חירם לעשות חפץ שלמה והנה עם כל זה היו דברי שלמה לחירם נחמדה ולזה שלח לו שהוא יעשה חפצו ששכר עבדיו ככל אשר יאמר להיותם יותר בקיאי' במלאכ' כריתם העצים וכשען שלח

היתה לי מלחמה ויש לי פנאי לבנות הבית: (יח) הניח ה' אלהי. כי אחר המלחמה הית' המנוח לבנות בית המקדש כמו שכתוב והניח לכם מכל אויביכם מסביבונ' וגו' המקו' אשר יבחר וגו' לשכנו תדרשו: (כ) מן הלבנון. הלבנון הארץ ישראל היה ולא היה שאלל ממנו העצים אלא ששלח לו חרשי עץ שידעו לברות העצים וכן שלח לדוד חרשי עץ: כדגים. ידיון וזר קרובים וחירם היה מושל על כלם וכן זוכר אותם ביחד מה אהס לי צור וציון צור וציון כי חכמו מאל: (כג) דוברות. הם הקור' הגדולות שקושרין ראשיון ציוד משליכין אותם בים לכן נקראו דוברות, ובלע"ז אטאטרה"ה ונפלתים. אחירם והשליכס שם וכן קרובם ואדמינון מן ואמר בו לשון נפוך שהיא ענין פיזור על השבר לפי שהדוברות כשומליכין אותם בים הם קשורות בראשיהם וכשנזנזין אותם ליבשה מתירין הקשרים ומנפצים הקורות הנה והנה: לחס ביתו. בשכר עבדי וסכרתו העצים ויוליכום עד המקום אשר תרצה ופי' ביתו האוכלים על

אתה י"ח ראשי פסוקים בתורה ובנביאים וסי' אתה תהיה על ביתי ועל פוך. אתה חדבר את כל אשר אצוק. אתה עובר תיום את גבול. אתה הראית לדעת. אתה ידעת את דוד אבי. אתה תשמע השמים בתראה דבכרי דמלכים. אתה ידעת ה' ורבי ופקדני. אתה אל תירא עבדי יעקב בתראה. אתה בן אדם הגד את בית ישראל. אתה תאכל ולא תשבע. אתה תורע: והגני ג' בקריאה וסי' נמכר בסדר נח: צוה ג' וסי' נמכר ביהושע סימן ד': צדגים ה' חס' וי"ו בליש' וסי' נמכר בספר שפטים סימן י"ח:

יכבד לשאול חירם מפני אהבתו את דוד ולזה הודיע לו כי מרצון דוד היה לבנותו אך מפני שלא יכול עתה הענין אל שלמה והוישירו ג"כ בדבריו אל שזה הבית יהיה כדנה לשם ה' אשר בידו להשפיל ולהכניע כל האויבים והשונאים כאלו כלל בדבריו הכינים והאז' יחד: (כג) והנה הוסיף חירם ואמר שהוא יעשה כל חפצו בעני הרוי' ובעני ברזשים ויעבירם לו הם ויוציאם אל היבשה אל המקום אשר יבחר שלמה ושם יתיר הקשרי' אשר נקשרים בהם העצים קת' כקצתם והנה הרצון בדוברות קשירת העצים קצתם בקצתם בצאופן שזוכלו החובלים להעצרים הם ראדיל"ץ בלע"ז: (כג) ונפצתיים ר"ל אחיר הקשרים בדרך שהיו מוכנים לנשאת עץ עץ פנני עמנו וידמה שהים היה מגבול מלכות

מצורת דוד

מצורת ציון

דברי שלום ואמח וכמנהג המלכים זה לזה: (יז) עד תת. רצה לומר חזי היה מעורר במלחמה כל ימיו עד הבלימו זה עמדי ובעזר ה' הנס חתת רגלי: (כ) ויכתרו לי חרצים. לצורך הבנין: מן הלבנון. אשר היה בצלח חירם: ועבדי יהיו וגו'. גם עבדי יהיו עמהם לעזרה: כי אין צנו וגו'. לזה יכרסו עבדיך. כצדוקים. צור וציון קרובים זה לזה והם ממלכה אחת: (כא) וישמח מאוד. לפי שמחוך סדור דבריו הכיר חירם נחמתו ונד"ה מאריך יותר ציופי סדור דבריו וקבד כלן על העם. מולך על העם והוא מקרא קג: (כב) כל חפצך. מה שתרצה: ובעני ברזשים. עם כי לא שלל על הברזשים הכניחו לעשות חפצו גם בזה: (כג) ימה. כל הים הסמוך ללבנון: והני אשימם. ר"ל עבדי יקשרם אלו באלו להנהיגם בים עד המקום אשר תצוה וסמח יחירו הקשרים לנפול ולפרס

כן בני מצרים היו יודעים בחכמה שבה היו נקראים התרעומים : לפי משמעה : (יא) ויחכם מכל האדם . כמשמעו : איתן והימן וכלכל (יא) מאיתן האזרחי . כתרומתו מאיתן זר אלה הארבע מצאנו אותם ודרדע . אחין היו בני זרם כן יהודה שנאמר (בדברי הימים א' ז' ו') וצני צבני זרם כן יהודה איתן והימן וכלכל ודרדע והנה אומר כי השלשה אלה היו בני מחול א"כ לא היו הם וכלויים מצאנו בתלים במשוררים משכיל לאיתן האזרחי משכיל להימן האזרחי וצני דברי הימים צבני גרשון בן לוי בן איתני בן ורחי ואפשר שזה הוא איתן האזרחי ואיתני ואיתן קרובים הם והימן מצאנו צבני קת הימן המשורר אצל כלכל ודרדע לא מצאנו אותם בכלויים ור"ל דרשו ויחכם מכל האדם זה אדם הרשון ומה היתה חכמתו של אדם הראשון שקרא מחכמתו שנות לכל הכהמות ולכל עוף השמים מאיתן האזרחי זה אברהם אבינו שנאמר משכיל לאיתן האזרחי הימן זה משה שנאמר בכל ביתי כאמן הוא וכלכל זה יוסף שנאמר ויכלכל יוסף דרדע זה דוד המדבר דוד שיש בהם דעה בני מחול שנמחל להם מעשה העגל : (יב) שלשת אלפים משל : אינם נמצאים אצלנו וכן יהי שירו חמשה ואלף כי רבים ספרים אבדו לישאלם אצלם וכן מה שהבין בחכמת הטבע כמו שאמר וידבר על העצים שהודיע טבע ורפואתם וכן על הכהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים בכל מה שתחת גגל הירח גברה חכמתו וחדר בהם ספרי ואינם נמצאים אצלנו . וצדק חזרו על כל המקראות ולא מצאנו שדבר אלה קרוב לה' מאות פסוקים אלה מה וידבר

מצרים : יא ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול ויהי שמו בכרתיגוים סביב : יב וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה וארף : יג וידבר על העצים מן הארץ אשר בבקנון ועל האזוב אשר יצא בקיר וידבר על הכהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים : יד ויבאו מבד העמים לשמע את חכמת שלמה מיאית כל מקרי הארץ אשר שמעו את חכמתו : טו וישלח חירם מקד צור את עבדיו ארם שלמה פי שמע פי אתו משתו למקד תחת אביתו פי אהב היתה חירם לדוד פליתיגוים : טז וישלח שלמה

מצרים : יא ויחכם מכל האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול ויהי שמו בכרתיגוים סביב : יב וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה וארף : יג וידבר על העצים מן הארץ אשר בבקנון ועל האזוב אשר יצא בקיר וידבר על הכהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים : יד ויבאו מבד העמים לשמע את חכמת שלמה מיאית כל מקרי הארץ אשר שמעו את חכמתו : טו וישלח חירם מקד צור את עבדיו ארם שלמה פי שמע פי אתו משתו למקד תחת אביתו פי אהב היתה חירם לדוד פליתיגוים : טז וישלח שלמה

תחות אביתו ארם רתימא הנה חירם גדוד כל ימיא : טז וישלח שלמה חירם . תולדות אהרן וידבר שלשת אלפים . עירובין כא מגלה :

רלבג

ג' אלפים חלמד שעל כל פסוק ופסוק שאמר יש בו שנים וצ' טעמים כדלת אמרת מוס וכן וחי כחם : וידבר על העצים . מפני מה מצורע נטהר בגזוה שבגזוהים וצנמוח שבגזוהים בעין ארו וכוונ' ע"י שהגביה עצמו כארו לקה בצרעת כיון שמשכיל עצמו כאוונ נטהר ונפרח : (יג) על הכהמה ועל העוף . מפני מה בהמה ניקדת צבני סומנין ועוף בסומן אחד כתוב אחד אומר מן היבשה נברא העוף דכתיב ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים וכתוב אחד אומר מן המים נברא דכתיב ויצר ה' המים ויצר ה' את האדם עפר ויגוף אלף מן הרקק נבראו : ועל הרמש . מפני מה שמונה שרצים שנתור' הגדן והחובל בהם חייב ונאר שרצים פטור מפני שיש להם עורות : ועל הדגים . מפני מה בהמה חיה ועוף טעונין שחיטה ואין הדגים טעונין שחיטה שנאמר אם את כל דגי הים יאסף להם באסיפה בעלמא סגי וי"ת פסוק וידבר על העצים כן ואתכני על מלכי בית דוד וגו' כבעמוד : (יד) מאת כל מלכי הארץ . מלכי הארץ היו באים אל שלמ' לשמוע חכמתו והעמים היו באים אל מלכיהם בשוכם לשלמה לשמוע חכמתו : (טו) וישלח חירם . שלח עבדיו אל שלמה להקים עמו חכמת דוד אביו ואם יבקש דבר מארצו ישלח לו כמו שלח לדוד אביו עני ארום : (טז) וישלח שלמה . ביד מלכיו חירם השיב לו זה יהוא ויתר שלמות מאד ואיבריו יותר רבים ומון האוונ הוא ויתר גם וזה היה גדול ועד היותר קטן ומן היותר נכבד ועד היותר פחות ודבר ג"כ בזה האופן על החי הכולך הוא ויתר נכבד מהעוף ולזה הוא עושה ב"ח בגופו והעוף לא יעשה כן החי הכולך הוא ויתר נכבד מהעוף ולזה הוא עושה ב"ח בגופו והעוף לא יעשה כן

מצודת דוד

מצודת ציון

(יג) האוונ . שם עשבים : נהיר . כהול : רמש . הם הסלעים הממוקים קלרי כהול כחושם בחרן כמו הרמש עליהם על כולם : (יב) גשמה אלפים משל . המניח בשכלו ופדף מלבו משלים בלבי ידעה ה' והנה המשלים הם איום נמאסם אצלנו כ' רבים משכריו נאבדו מאתם בגלותו וצאו ליד הטובים כובדים ומתם העשוק מלים וקראו על שםם ואולם נגוז הוא אהם : ויהי שירו . גס עשה שירים במשכר הגשמה ואלף וקף מהם אינם חסנו כי נאבדו : (יג) וידבר על העצים . אמר בעצמי כל העצים והכבון הרכבה היסודות אשר בכל אחד : מן הארץ וגו' . ר"ל בכל מיני העצים והעשבים מגדול ועד קטן : על הכהמה וגו' . טעם והרכבה היסודות אשר בהם : (יד) מאת כל מלכי ארץ . כי כל מלכי הארץ היו באים אל שלמה לשמוע חכמתו ובכונם בחר העמים אל מלכיהם לשמוע מהם חכמת שלמה : (טו) אל שלמה יירר על לכו

מן האחו : וזכרורים אבוסים . יש מרכותינו אומרים תרגולו פטומין :
 (1) ארבעים אלף ארות סוסים . ובד"ה (א' ט' כ"ה) הוא אומר ארבעת אלף
 פירשו רבותינו ארבעים אלף ארות היו וכל אחת ארבע אלף אנטבלאות
 או ארבעת אלפי ארות וכל
 דבר . אפילו של ימות החמה
 בימות הנשמים : (ח) והשערים
 והתבן . היו טענים אלו
 הנזכרים אל המקום אשר יהיה
 שם המלך : (ו) מחמת כל
 בני קדם . מה היא חכמת
 בני קדם יודעים צמולות וכו'
 כדלות' בפסיקתא דפרה אדומ'
 וכל הפרשה הואת נדרשת שם
 לפי

רלבג

וזכרורים אבוסים . הם עופות
 שמיים : (1) והיה לבלמה ארבעי'
 אלף ארות סוסים למרכבו .
 הנה ארות הם אבוסים וכלו
 שם הכוכבי והנה מלאנו בדברי
 הימים תמורת זה ארבעת
 אלפים ארות סוסים ומרכבות
 וידמה ששם מנה האבוסים וזוה
 המקום מנה הסוסים והרצון זו
 שהיו לו ארבעים אלף סוסים
 למרכבו בצרות והנה היו
 עשרה סוסי' בכל אבוס ולפי
 שאמר אחר זה לטוסים ולרכש
 ידענו כי הרכש הוא מין אחד
 ממיני הסוסים ואחשוב שהם
 היותר קלי המרון והם אשר
 ירכבו בהם במלחמה או ירצה
 בזו ארבעים אלף ארות סוסים
 למרכבו אך לא היו בהם כי
 אם ארבעת אלפים ארות שהיו
 בהם סוסים ומרכבות : (1) לא
 יעדרו דבר . הוא מענין איש
 לא נעדר : (1) מחמת כל בני
 קדם ומכל חכמת מלכים .
 ידמה שבניו שלמה היה חכמה
 גדולה בשתי אלו האומות :

ליתן

ושלום ה' בקריאה וכו' כי הוא רדה בכל עבר הנהר . הנה בן גולד לך . ורוח לבעש את עשמי . כי ארך ימים ושנות חיים . חסד ואמת נפגשו :
 הקרב ז' בקריאה וכו' ובנסוע המשכן יורדו אחו הלויים . ואת אהרן ואת בניו תפקד . והנהיג לפני המשכן קדמה . כל הקרב והקרב אל משכן
 ימות ב' בו . אתו את כהנתכם והזר הקרב . וכלכלו הנזבים האלה את המלך :

תולדות אהרן כי הוא נודע . מנלם אל פנהדון : כ . שש סו : ויהי לשלמה . שש כא (ש כ) : השעורים והתבן . עיוניו ג : זמח לב .
 עקודש ש' עב : ומרכ חכמת . זמח חיי שרה וימי ואחרי מות :

וזכר את המלך ואת ביתו והם התמידים צביותועתה הוסיף ואת כל הקרב אל שלחן המלך אנשים אחרים שיבואו לשלחן המלך לפעמים : לא יעדרו דבר . לא היו מחסרים
 דבר מכל הצורך אל שלחן המלך וי"ת לא מעבדו מידעם והוא טעם למה שזכר איש חדשו כלומר לא היו מעבדו שלא היה מביא כל אחד ואחד בדבדשו : (ח) ולרכש .
 מין בהמה וי"ת שהם פרידים בני הסוסיות כמו רוכבי הרכש : יביאו אל המקום אשר יהיה שם . הנזבים מהם היו מביאים צורך המלך מהם היו מביאים
 צורך מאלה הסוסים למקום שהיו שם קן מה שהיו צירושלם הן מה שהיו צערי הרכב : איש כמשפטו . כמו שפסקו צבייהם זה יביא הנה וזה יביא הנה : (ט) ורחב
 לב כחול . ואין החול נשוא המדה אלא נשוא המספר ואע"פ שכתב אשר לא ימד ולא יספר המדה ג"כ לענין מספר זכר אותה כמ"ש והיה מספר בני ישראל ורחב
 הוא לענין מדה לא למספר אלא ר"ל רחב היה לו בכל דברי החכמה שהם כחול ורז"ל פירשו מה חול גדר לים כך היתה החכמה גדר לשלמה : (1) בני קדם בני מורח
 היו יודעים בחכמה וכן כתיב כי מלאו מקדם וזכרורו"ל מה היתה חכמת בני קדם שהיו יודעים צמולות וערומים צטייר פוי' צטייר כל' העופות וכן צערכו יקראו עוף אלטי"ר

מן המרעה אבל הכריאים הם המפוטמים צביות : וזכרורים אבוסים . ת"י ועופא
 פטומיא ולא פוי' איוה עוף הם וי"ת כי הם העופות המכוסים כי הם שמיים
 מהאחרים וזכרורו רז"ל עוף הנה מברוריה נקראים זכרורים על שם מקומם :
 (ד) כי הוא חודש . הטעם כי האלו זכני ויחמוד וזכרורים אבוסים שהיו בשלחנו
 בכל יום שהיו מביאים לו
 מנחה מכל עבר הנהר כי מושל
 בהם היה כלומר היו יראים
 ממנו ומגשים לו כל מלכי עבר
 הנהר מנחה תמיד : מתפסח
 ועד עזה . מדינות הם בעבר
 הנהר ורז"ל נחלקו בזוה מעם
 אמרו תפסח בסוף העולם ועזה
 בסוף העולם ומהם אמרו תפסח
 ועזה סמוכות היו וכמו שמלך על
 תפסח ועל עזה כן מלך על
 כל העולם כלו : (1) ארבעים
 אלף ארות סוסים . וזכרורי
 הימים ארבעת אלפים ארות
 סוסים פירשו רז"ל ארבעים
 אנטבלאות וכל אחת
 ארבעת אלפים סוסים או
 ארבעים אלף אנטבלאות וכל
 אחת ארבעים סוסים . ופירוש
 ארות אבוסים ת"י אבוס צללו
 אורו"ל דמרוהו ואמרו חכמים
 וז"ל כי עבר על לא ירצה לו
 סוסים ופי' לא ירצה לו
 סוסים צעלים וכיון שלא היו לו
 אלא שנים עשר אלף פרשי' והיו
 לו ארבעים אלף ארות סוסים
 הרבה סוסים צעלים היו לו ומה
 שהרבה שלמה סוסים אפרשים
 והוא לא היתה לו שום מלחמה
 לא עשה אלא לכבוד וגדולה
 כדי שילכו עמו כשילך ממקום
 למקום וגם קצת מלחמה היתה
 לו כשלקח חמת טובה ועציון
 גבר : (1) וכלכלו . והלא כבר
 זכר למעלה וכלכלו את המלך
 ואת ביתו למה חזר וכתב
 וכלכלו את המלך אלא כמו
 שזכר הסוסים אמר כי ג"כ
 היה טותני מאלה הסוסים
 וכלכלו הכלכלה היה גם כן מה
 שהיו צרכי' הסוסים וכלכלו כמו
 שכתוב והשעורים והתבן לטוסו'
 ולרכש והוסיף ג"כ ואת כל
 הקרב אל שלחן המלך כי למעל'

מאילין ושבין ויחמודין
 ויעפויא פטימיא : ד ארי
 הוא מפלח בקר עבר
 פרת מתפסח ועד עזה
 בכל מקרי עבר פרת
 ושקמא הנה היה מקר
 עברוהי מסחור סחור :
 ה ויתבי יהודה וישראל
 קרוחצן גבר תחות פרי
 גופוהי ותחות פרי
 האנהי מדן ועד באר
 שבע כל ימי שלמה :
 ו יהי לשלמה ארבעים
 ארף ארות סוסים למרכבו ושנים
 עשר אלף פרשים : ו וכלכלו
 הנזבים האלה אתי המלך שלמה
 ואת פליתקרב אליל שלחן המלך
 שלמה איש חדשו לא יעדרו דבר :
 ה והשעורים והתבן לטוסים ולרכש
 יבאו אליהם מקום אשר יהיה שם
 איש כמשפטו :
 ט ויתן אלהים חכמה לשלמה ותבונה
 הרבה מאד ורחב לב בהורג אשר עדי
 שפת הים : י ותרב חכמת שלמה
 מחכמת פלי בני יקדם ומכל חכמת
 פה ימא : י וסניאת חוכמת שלמה מחוכמת פה בני מדינתא ומכל חוכמת

חסד ואמת נפגשו :
 כל הקרב והקרב אל משכן
 ויהי לשלמה . שש סו : ויהי לשלמה . שש כא (ש כ) : השעורים והתבן . עיוניו ג : זמח לב .
 חסד ואמת נפגשו :
 כל הקרב והקרב אל משכן
 ויהי לשלמה . שש סו : ויהי לשלמה . שש כא (ש כ) : השעורים והתבן . עיוניו ג : זמח לב .

מצודת ציון

נמרעה : מאל זכני ויחמוד . הם שמות מיני חיות טהורות : וזכרורים אבוסים . עופות הבאים
 מארץ זכרוריה והיו משועפות על הכבוד וסוף הקדום סמיותד לטאבילס ודוגמתו ותמור אבוס צללו
 (ישעיה א) : (ד) רדה . מושל כמו רדה זכר חויכד (תהלים ק"י) : מכל עבריו . מכל דרדיו :
 (1) אבות . אבוס צללו (ישעיה א) תרגומו אורו"ל דמרוהי : פרשים . הם הרגילים מאד בצרכיהם :
 (1) יעדורו . יחסרו כמו איש לא נעדר (שם ט) : (ח) ולרכש . שם מין בהמה מופתה לרוץ וכן
 רוכבי הרכש (אסתר ח) : (1) ומרכ . מל' רנו :

פסע רכב צאלו פעם באלו : (1) ואת כל הקרב . הם
 קבולת הסוסים והרכש : איש כמשפטו . כל נזיב בדבשו :
 ומכל חכמה בני קדם . שהיו יודעי' צמולות וערומים צטייר והוא לשון העפופות : ומכל
 חכמת

מצודת דוד

שלמה . לכל הנה אל שלחנו : סלה . קמח נקי ציורת : (ד) כי הוא רדה . בא
 ליתן טעם על מה היו כ"כ רבים אנשי שלחנו להצטרך להם כהשגון היה ואמר
 לפי שהיה מושל בכל אנשי עבר הנהר וכל מלכיהם ושלום היה לו מכל עבריו אף
 מן האומות שלא משל בהם ולא היה היו רבים הבאים אליו קן מאנשי שלחנו
 מהאומות שמשל בהם : (ה) איש . כ"ל יש חמת גפנו ולא נדד ממנו צביעה שוא :
 (1) ארבעים אלף . ובד"ה נאמר ארבעת אלפים ויתכן כי שם מנה הארות וכן
 מנה הסוסים וכלו אמר שהיו לו ארבעים אלף סוסים למרכבו בצרות והנה היו
 הבאים אליו מארצה העובדי טבכים : לא יעדרו דבר . מכל הדברים הזרין להם : (ח)
 (ט) ורחב לב . להחזיק בה כל מיני חכמות וכל"א ידעיות הרבה כחול וגו' : (1) ומכל חכמת בני קדם . שהיו יודעי' צמולות וערומים צטייר והוא לשון העפופות : ומכל
 חכמת

מלכים א ד ה

רשי

ויחי החם שלשים אלף איש :
 (ו) ואלה שמות . אלה שמות
 שנים עשר נציבים לא היה
 ממונה כל אחד על שנת אחד
 אלא לפי עליו הנחלות שעשו
 שנים עשר חלקים בכל ארץ
 ישראל וגבו החם בשנה : בן
 חור . זה והאחרים שלא זכרם
 בשם אלא בשם אבותם לפי
 שהיו נודעים בשם אבותם יותר
 משמותם לפיכך לא חש להזכיר
 שם : (ג) זכריה נחשת . גלה
 מה שכתוב בחור' דלחיים זכרוס
 כי זכריה נחשת ר"ל : (טו) באשר
 ובעלות . נחלת אשר ובעלו'
 שהיה מחרץ יהודה : (יט) וגלוי
 אחד אשר בארץ . בכל הארץ
 אשר זכר היה נציב אחד ממו'
 על שנים עשר הנציבים לנכות
 חכל אחד הכסף לכלכל המלך
 ורז"ל מהס אמרו ונציב אחד להש
 והמס אמרו ונציב אחד להש
 העבור : (כ) כחול אשר על
 הים . כמו על שפת הים
 והספור היה ר"ל כי הו'
 מזכירי יומי שלמה בפרי בטני'
 והיו רבים וכן בפרי בהתמס
 וכפרי אדמתם והיו אוכלים
 ושומים ושמונים כי לא היה להם
 פחד מאויב : (ל) מושל בכל
 המחבלות שהיו יראים תמו'
 ומגישים לו מנחה ועובדים
 אותו : מן הנהר ארץ
 פלשתים . כתבנומו מן נהר
 סרה עד ארץ פלשתים :
 (ג) זכריה . שנים ומסופטמי'
 וכתי' פטומים וכן ועגלון איש
 זכריה וכן להנריאוס : רשי .
 מן

ביתו ה' ב' שנה יהיה על-אחד
 לבלבל : ח ואכה שמונתם
 בן-חור בתר אפרים : ט בן-דקר
 במקץ ובשעלבים ובית שמש
 ואילון בית חנן : י בן-חסר בארבות
 לו שכה וכל-ארץ חפר : יא בן-אבינדב
 בל-נפת דאר טפת בת-שלמה היתה
 לו לאשה : יב בענא בן-אחילוד תענה
 ומגדו וכל-בית שאן אשר אצל
 צרתנה מתחת לזורעאל מבית שאן
 עד אבד מחלה עד מעבר ליקמעם :
 יג בן-גבר פרמת גלעד לו הות יאיר
 בן-מנשה אשר בגלעד לו חבל ארגב
 אשר בפשן וששים ערים גדלות
 חומה ובריה נהשת : יד אחינדב בן
 עדא מחנימה : טו אחימעץ בנפתלי
 גס-הוא לקח את-בשמת בת-שלמה
 לאשה : טז בענא בן-חישו באשר
 ובעלות : יז יהושפט בן-פרוח
 ביששבר : יח שמעי בן-אלא בבנימן
 יט גבר בן-ארי בארץ גלעד ארץ סיתון
 מצד האמרי ועג מלך הפשן ונציב
 אחד אשר בארץ : כ יהודה וישראל
 רבים בחור אשר-על-הים לרב
 אבדים ושטים ושמונים : ה א ושלמה
 היה מושל בכר-הממלכות מן-הנהר
 ארץ פלשתים ועד גבור מצרים
 מגשים מנחה ועבדים את-שלמה
 בלויי חיון :
 ב ויהי לחם-שלמה ליום אחד שלשים
 פר סלת וששים פר קמח : ג עשרה
 בקר בראים ועשרים בקר רעי ומאה

אנש ביתיה ירחא בשתא
 קמאי קחד לסוכרא : ח ואלון
 שמתהרין בר חור בטורא
 דבית אפרים : ט בר דקר
 במקין ובשעלבים ובית
 שמש ואילון דמבית חנן
 בן חסר בארבות דליה
 סוכו וקר ארע חפר :
 י בן אבינדב קל פקדי
 דאר טפת בת שלמה הות
 ליה לאתו : יב בענא בר
 אחילוד תענה ומגדו וכל
 בית שאן די בקטר צרתנה
 מקבע לזורעאל מבית
 שאן עד מישר מחוקה עד
 מעבר ליקמעם : יג בר
 גבר פרמת גלעד דיהיה
 פקדי יאיר בר מנשה די
 בגלעד דיהיה בית פקד
 טרכונא דבמתן שתי
 קריוו ברברו מקפן שור
 קם דיקה ערין דתשא :
 יד אחינדב בר עדוא
 מדבית מחנים : טו אחימעץ
 בשבטא דבית נפתלי אה
 הוא נסיב ית בשמת בת
 שלמה לאתו : טז בענא
 בר חישו בשבטא דאשר
 ובעלות : יז יהושפט בר
 פרוח בשבטא דיששבר :
 יח שמעי בר אלא בשבטא
 דבית בנימן : יט גבר בר
 ארי בארעא גלעד ארעא
 סיתון מקבא אמוראה ועג
 מקבא דמתן ואמורמיא
 קד דיקמנא בארעא :
 ב יהודה וישראל סתיון
 בקבא בעד ימא קמי אבדין
 ושמן וחדן : ג ושלמה
 דרה שטים בקל סוכותא
 קן גבר פרת עד ארע
 פלשתאי ועד תחום מצרים
 קד תקמין ברין סקתא ושתי

זרכי היוזאה : (יא) נפת דאר .
 פלכי דאר : (יג) חכל ארגוב .
 ממונה היה עליהם לנכות חם
 המלך . כי משפט המלך יש
 לנכות ויזאתו חן העם כמה
 שנאמר במשפט המלוכה בספר
 (שמואל א' ח') : (יט) וגלוי
 אחד אשר בארץ . רב ושמואל
 פליגי חד אמר אחד ממונה
 על כולם הוא עזריה בן נתן
 האמור למעלה וחד אמר כנגד
 חודש העיבור : (ג) זכריהם .
 פטומים על האבוס : רשי .
 מן

רלבג
 והיה יודע כל אחד מהם המלך
 מושראל אשר בגורלו לפרנס
 המלך וניתו כחדשו בדרך
 שיפרנסוהו כלס כל השנה :
 (יט) וגלוי אחד אשר בארץ .
 יתכן שהיה שר אחד מושל על
 אלו השרים ויגדו לפרנס
 המלך וניתו איש חדשו או היה
 שם נציב אחד לחדש העבור
 והביאור הראשון יותר נכון ואס
 היה בן הכה וחיובי שהיה חלקו
 מחרץ ישראל מעט יותר
 משלשית חלק אחד משאר
 השרים שהיו מפרנסים אותו
 חדש אחד בשנה : (ג) עשרה
 בקר זריאוס . ר"ל שמיים :
 וזכריהם

פי רבי ישעיה
 (יט) וגלוי אחד אשר בארץ .
 שהיה ממונה על כולם . וזהו
 שכתב לעיל ועזריהו בן נתן על
 הנציבים :

דאר ד' כתובים בן וסמניהון
 נספר ביהושע סימן י"ז :
 מחנימה ג' בקריאה וס' ורוד
 בא מחנימה . ויהי בכא דוד
 מחנימה . אחינדב בן עדוא
 מחנימה : בענא ג' כתיב א'
 בקריאה וס' בענא בן אחילוד .
 בענא בן חושי . ועל יום החוק
 ושטים ו' ה' חרסום וא' ס' וס'
 נספר בשמואל א' סימן ל'
 מנשים ג' ב' מלאים וא' חס'
 וס' מנשים מנחה ועבדים את
 שלמה . הם מנשים אליה והיא
 מוצקת . מנשים על סוכתי לחם
 מגואל . קדם' חס' :

חולרות אהרן וגלוי אחד . שם :
 יהודה וישראל .
 גלעזא כה סו זכריהם סא' ויחי
 לחם שלמה . מנעזא סו :

מצודת ציון

המלך (שמואל ב' י"ט) : (יא) נפת דאר .
 מהח דאר וכן שלשת נפת (יוסעף
 טו) : (יב) מעבר . מלד : (יג) חכל .
 סתיון הקרא חכל כי נחבל חמלק
 נחלה וכן נחבל בני יסוד (שם יט) :
 ארגוב . שם האדם אשר משל כה מאו
 וכן כל חכל ארגוב (דברים ג) :
 ק' (ג) זכריהם . שמיים כמו ועגלון
 איש זכריה (שופטים ד) : רשי . רועים

מקרבין קרבנא ופקחין ית שלמה בר יומי חיוהי : ב ויהי לחם-שלמה ליום אחד שלשים
 פר סלת וששים פר קמח : ג עשרה בקר בראים ועשרים בקר רעי ומאה

מצודת דוד

מסביב : (יד) נפתלי . נחלת נפתלי : (טז) ובעלות . והיא הייתה מנחלת יהודה :
 (יט) בארץ גלעד . ר"ל ביתר המקומות כי על תעז יאיר שפעמו בארץ הגלעד ה'
 נציב אחר : ארץ סיתון וכו' . ר"ל גלעד הייתה החצי משל סיתון והחצי משל עג :
 ונציב אחד . ר"ל ועד נציב אחד אשר היה בכל הארץ ממונה על כולם והוא עזריה
 בן נתן האמור למעלה : (כ) על הים . על שפת הים : ד (א) מן הנהר . סיווא מן
 העדן שהוא חמלת המזרח עד ארץ פלשתים : מגשים . מגשים היו מנשים מנחה
 והיו עובדים את שלמה להעלות לו החם : (כ) לחם
 פלסם

מהם די טורף פרנסת בית המלך וכ"א לכלל חדש בשנה וגבה מנחי אשתי המחזו אשר העמד
 עליו : (ח) ואלה שמותם . של הנציבים : בן חור . כל אלו המזכרים בשם אבותיהם לא
 היו ידועים מעמם כ"א בשם אבותיהם : נהר אפרים . היה ממונה נהר אפרים לקחת
 מהם לכלכל אח המלך בחדשו : (ו) לו שובה . ר"ל נס על שובה היה ממונה לקחת
 מהם לזכר סרנסת בית המלך : (ז) עד חבל וכו' . ר"ל מהעבר מה עד חבל ממולה
 ווחה עד מעבר ליקמעם : (יג) חות יאיר . ח"י כפר יאיר : ח"י כפר יאיר . אשר
 פעמו בארץ הגלעד : ששים ערים . נחכל ארגוב היו ששים ערים גדולים בזמנם

להסתכל בו : (כו) הוא אמו . בת קול הופיעה ואמרה היא אמו : (ח) מלך על כל ישראל . משראו בחכמתו שמווה כולם במלכותו : (ג) סופרים . לכתוב דברי הימים : המזכיר . איוה משפט בל לפניו ראשון שיפסקו ראשון כך שמעתי : (ה) על הנצבים . שנים עשר נציבים היו לכלכל את המלך ואת

אמרו רבותינו ו'ל מלכו שצריך הדיון לשנות עטנות בעלי הדיון כדי שישמע בעלי הדין שהבין טענותיהם ועליהם ישפט : (טו) נס לי גס לך לא יהיה . ואמר כנגד אוחזי החרב גזורו ומה שלא לקחה אוחזי חרס שהחזיקה אמרה תנו לה כי ידעה כי מרחמת עליו אמרה והשנה כי המלך לא יתנהו לה :

(כו) לא תמיתו . הראשון אל תמיתו : הוא אמו . כיון שמרחמת עליו ובדרול יצאה בת קול ואמרה היא אמו :

(כז) לעשות משפט . לפיכך יראו מפניו לעשות דבר רע ואמלו כסתר כי ראוי כבוד חכמתו ויצא לאור משפט כמו שנטשה בזה המשפט : (ח) על כל ישראל . לפי שדוד אביו לא מלך בחילת מלכותו על כל ישראל אמר ששלמה מלך על כל ישראל לא היה אדם שמפקד במלכותו כיון שראו בו חכמת מלכים בקרבו לעשו משפט : (ג) עזריהו בן דווק .

לא כתב על מי מטוה ואם דווק זה דווק הכהן בן אחיטוב שהיה עם דוד שמשהו אותו לכן עם שלמה הגה עזריהו בן בנו היה כי אחיטוב היה בן דווק ועזריהו בן אחיטוב :

(ד) ודווק ואביתר כהנים . היו שרי הכהונה ואם זה אביתר הוא אביתר בן אחיטוב תמה כו' כי הגה שלמה גרשהו מחו' כן גדול ואמר לו ענתות לך אל סדך אלא מן הדומה כי כהן אחר היה שמו אביתר :

על הנצבים . ממונה על שנים עשר נציבים שזכר : (ה) רע' המלך . שושניאל דמלכא שהיה עמו תמיד : וחזונירס . וזה אדורס הכוזב למעלה כדוד וכן נזכר עם רחבעם אדורס : על המס . כמו שאומר למטה ויהי

ה' פסוקים אית בהון ח' סלון סו' ב' ב' אחיטוב וס' וילך נח את שם את רב ואת יפת . אל תיראי כי גם זה לך בן . על כן לא בך לא שלחן המלך . גם לי גם לך לא יהיה גזרו . אין זה כי אם רע לב דעורא : רעה ג' וס' רבא דחשי רעה . והיי כאשר בא חושי . חבדו בן נתן כהן רעה . זאת ביתו ו' בקריאה וס' כי ידעוהו למען אשר יצאה את בניו . ריגוע ח' את פדעוהו יבנים . והנה כל איש ישראל . וכלכלו את המלך . ואת ביתו בבה שלמה . וזה דבר המס . והיי מקץ עשרים דל' :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

הי' פסוקים אית בהון ח' סלון סו' ב' ב' אחיטוב וס' וילך נח את שם את רב ואת יפת . אל תיראי כי גם זה לך בן . על כן לא בך לא שלחן המלך . גם לי גם לך לא יהיה גזרו . אין זה כי אם רע לב דעורא : רעה ג' וס' רבא דחשי רעה . והיי כאשר בא חושי . חבדו בן נתן כהן רעה . זאת ביתו ו' בקריאה וס' כי ידעוהו למען אשר יצאה את בניו . ריגוע ח' את פדעוהו יבנים . והנה כל איש ישראל . וכלכלו את המלך . ואת ביתו בבה שלמה . וזה דבר המס . והיי מקץ עשרים דל' :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

המת וזאת אמרת לא כי בנה המת ובני החי :

המקד קתו לייחרב ויביאו תחרב לפני המקד : כה ויאמר המקד גזרו את הילך החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת : כו ותאמר האשה אשר בנה החי אל המקד כי נכמרו החמיה ערי בנה ותאמר ב' אדני תנוקה את הילד החי והמת אריתמיתו וזאת אמרת גם לי גס' קדך לא יהיה גזרו : כו ויען המקד ויאמר תנוקה את הילד החי והמת לא תמיתו הוא אמו :

כה וישמעו כרי ישראל את המושפט אשר שפט המקד ויראו מפני המקד כי ראו פי חכמת אלהים בקרבן געשות משפט :

ד א ויהי המקד שלמה מלך על כל ישראל :

ב ואמה השנים אשר לו עזריהו בן דווק הפתן :

ג אליחורף ואחיה בני שישא ספרים יהושפט בן אחיחור המזכיר :

ד ובניהו בן יהודע על הצבא ועדוק ואביתר בניהם : ה ועזריהו בן נתן ערי הנצבים וזכור בן נתן כהן רעה המלך : ו ואחישר עריהבית ואדנירם בן עבדא עליהם :

ז ולשלמה שנים עשר נציבים ערי כרי ישראל וכלכלו את המקד ואת

על הילך החי : (כז) הוא אמו . בת קול הופיעה ואמרה היא אמו : (ח) מלך על כל ישראל . משראו בחכמתו שמווה כולם במלכותו : (ג) סופרים . לכתוב דברי הימים : המזכיר . איוה משפט בל לפניו ראשון שיפסקו ראשון כך שמעתי : (ה) על הנצבים . שנים עשר נציבים היו לכלכל את המלך ואת

הוא יחבאר בלי ספק שהיא אמו : (ח) ויהי המלך שלמה מלך על כל ישראל . אחשוב שהרצון בזה שכלם שמחים בו ואין בלבם למרוד בו כשום פנים : ודווק ואביתר כהני' ידמה כי אע"פ שגרש אותו מחיות כהן לה' ואמר לו שילך ענתות כנה הוכרח לעבוד בעת היות דווק בלתי ראוי לעבוד : (ה) על הנצבי' . כמו הנציבים והרצון בו השרים : (ו) ואחישר על הכות . ידמה שהוא היה ממונה שהיו פורעים ישראל ככל מה שיצטרך שם : ואדנירם בן עבדא על המס . הוא היה ממונה שהיו פורעים ישראל ויתר העמים שהיו למס לשלמה :

(ז) וזדוק ואביתר כהנים . יש לתמוה והרי כבר גרש אביתר ואמר לו ענתות לך על שדך והאיך מונה אותו עכשו עם דווק ועוד בניו דוד כך כתב וזדוק ואביתר כהנים : (ה) רעה המלך . הוא לקוח מן רעה :

ה' פסוקים אית בהון ח' סלון סו' ב' ב' אחיטוב וס' וילך נח את שם את רב ואת יפת . אל תיראי כי גם זה לך בן . על כן לא בך לא שלחן המלך . גם לי גם לך לא יהיה גזרו . אין זה כי אם רע לב דעורא : רעה ג' וס' רבא דחשי רעה . והיי כאשר בא חושי . חבדו בן נתן כהן רעה . זאת ביתו ו' בקריאה וס' כי ידעוהו למען אשר יצאה את בניו . ריגוע ח' את פדעוהו יבנים . והנה כל איש ישראל . וכלכלו את המלך . ואת ביתו בבה שלמה . וזה דבר המס . והיי מקץ עשרים דל' :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

תולדות אהרן זהו חומרת . עקידס שער לו : חנו לה . פסות כו : אליחורף . סכה ג' : ולשלום שנים פטר . סנדרון יכ עקידס שער לא :

רלבג

כי אשר תחמול יותר על הנון הכי יחבאר בלי ספק שהיא אמו : (ח) ויהי המלך שלמה מלך על כל ישראל . אחשוב שהרצון בזה שכלם שמחים בו ואין בלבם למרוד בו כשום פנים : ודווק ואביתר כהני' ידמה כי אע"פ שגרש אותו מחיות כהן לה' ואמר לו שילך ענתות כנה הוכרח לעבוד בעת היות דווק בלתי ראוי לעבוד : (ה) על הנצבי' . כמו הנציבים והרצון בו השרים : (ו) ואחישר על הכות . ידמה שהוא היה ממונה שהיו פורעים ישראל ככל מה שיצטרך שם : ואדנירם בן עבדא על המס . הוא היה ממונה שהיו פורעים ישראל ויתר העמים שהיו למס לשלמה :

פי רבי ישעיה

(ד) וזדוק ואביתר כהנים . יש לתמוה והרי כבר גרש אביתר ואמר לו ענתות לך על שדך והאיך מונה אותו עכשו עם דווק ועוד בניו דוד כך כתב וזדוק ואביתר כהנים : (ה) רעה המלך . הוא לקוח מן רעה :

מצודת ציון

יתכוננו (ישעיה יד) : (כה) גזרו . חתכו : (כו) נכמרו . נחמתו כמו עורט כסתר נכמרו (איכה ה) והוא עין חמלה וכן נכמרו רחמינו (בראשית אג) : ד' (ה) הנציבים . הממונים כמו נציב ששטים (ש"א יג) : (ו) וכלכלו . עמין הספקת הנוך כמו וכלכל את

מצודת דוד

על מי הוא הילך החי : (כז) הוא אמו . בת קול הופיעה ואמרה היא אמו : (ח) מלך על כל ישראל . משראו בחכמתו שמווה כולם במלכותו : (ג) סופרים . לכתוב דברי הימים : המזכיר . איוה משפט בל לפניו ראשון שיפסקו ראשון כך שמעתי : (ה) על הנצבים . שנים עשר נציבים היו לכלכל את המלך ואת

לפניך . אפילו משה רבינו נחמק הטבע לא היה כמותו אכל בחכמת עושר גם כבוד . האחד לרבות על פירושו כמו גם לאנכס גם בקרס : איש במלכס . כל שכן בשאר בני אדם שלא היה כמותו וכבוד והעושר והכבוד יהיו לך כל יומך :

את קובציהם נפש (משלי כ"ג : (יד) ואם תלך בדרכי וגו' והארמית את יומך . העושר והכבוד שלא התגיית כחורתו לתת למלך אתן לך בין וכאי כין חייב אכל אורך הימים ומלכות לבלתי סור מן המנוח לחסן יאריך ימים על

בַּתִּיהָ : י וְאַף דָּא שְׂאֵלְתָא יְהִיבִית דָּךְ אַף עֲתֵרָא אַף יִקְרָא דְלֵא הֵהּ פְּתִיחָה גִבְרַי בְּמִדְבַּרְיָא פֶּל יוֹמָה : י וְאִם פְּתִיחָה בְּאֹרְחֵהּ וְהַתְּקֵנוּ קִדְמֵי דְמַטְרָא קִמְרֵי וּפְקוּדֵי קְמָא דְהִתְרֵךְ דּוּר אֲבוּהַ וְאוֹרְחֵי יְת יוֹמָה : טו וְאַתְּעַר שְׁלֵמָה וְהָא קְמָא וְאַתְּא לִירוּשָׁקָם וְקָם קָדָם אֲרֻנְאָ קְמָא דְבֵי וְאַחִיק עֲצֵן וּגְבִים גְּבַסְתּוּ קוֹרְשֵׁין וְעֵבֵד מִשְׁתַּמְּא דְקָם עַבְדוּהִי : טו דְּהָן אֲתַמְּחָה פְּרִמִין גִּשְׁוֹן פּוֹנְדֵקוֹן דְּמִינֵן קָדָם מְלָפָא וּקְמָא קְדָמוּהִי : י וְאַמְרַת אֲתַתְּחָא דְדָא בְּבַעֲרֵי רִבּוּנֵי אָנְא וְאַתְּחָא דְדָא יִתְבֵּן בְּבִיתָא דְדָא וְיִלְבִּית עִמָּה בְּבִיתָא : יז וְהִיא בְּיוֹמָה תְּלִיתֵיהּ דְּמִינֵי וְיִלְדֵת אַף אֲתַתְּחָא דְדָא וְאַנְחָאָהּ פְּתֵרָא וּבְאִין לִית נִקְרָא עִמָּא בְּבִיתָא אֲלֵהִין פְּרִמִין אֲנַחְתָּא בְּבִיתָא : יט וְקִמַּת בְּרֵא אֲתַתְּחָא דְדָא דְשִׁכְיֵבֵת עֲזוּהִי : כ וְקִמַּת בְּנוֹ לִיקָא וְנִסְיֵבֵת יְת בְּרִי מְלֻחֵי וְאַמְתָּךְ דְּמִכָּא וְאַשְׁכִּיבֵתֵיהּ דְּתֵהּ וְיְת בְּרָה מִיתָא אֲשִׁיבֵת קִרְחֵי : כב וְאַקִּימַת בְּצַפְרָא דְאֲנָקָא יְת בְּרִי וְהָא מִית וְאַסְתְּבִלִית בֵּיהּ בְּצַפְרָא וְהָא לָא הָוָה בְּרִי דִיגִידִית : כג וְאַמְרַת אֲתַתְּחָא אוֹתְרַנְתָּא לָא בְּן בְּרִי תִיא וּבְרִיךְ מִיתָא וְדָא קְדָא אֲמָרָא לָא בְּן בְּרִיךְ מִיתָא וּבְרִי תִיא

יג וְגַם אֲשֶׁר לֹא-שְׂאֵלְתָּ נָתַתִּי לָךְ גַּם-עוֹשֶׂר גַּם-כְּבוֹד אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כְמוֹךָ אִישׁ בְּמִלְכִים כְּלִימָה : יד וְאִם תִּלְךָ בְּדַרְכֵי לְשׁוֹמֵר תְּקִי וּמִצְוֹתַי בְּאֲשֶׁר תִּלְךָ דְּיִיד אֲבִיךָ וְהֵאֲרַכְתִּי אֶת-יָמֶיךָ : טו וְיִקְוֶן שְׁלֵמָה וְהִנֵּה הַקּוֹם וַיְבוֹא יְרוּשָׁלַם וַיַּעֲמֵד לְפָנָי ו אַרְוֹן בְּרִית-יְהוָה וַיַּעַל עֲלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ לְכָרְעֵבְדָיו : טז אִזּוּ תְּבַאֲנָה שְׂתִים נְשִׁים זֹנוֹת אַרְיִ-הַמִּלְכָּה וַתַּעֲמֹדנָה לְפָנָיו : יז וְהֵאֲמַר הָאֵשֶׁה הָאֵתָת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי וְהָאֵשֶׁה הַזֹּאת יֵשֶׁבֶת בְּבֵית אַחַד וְאֶדְר עִמָּה בְּבֵית : יח וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְדִדְתֵי וַתֵּלֶד גַּם-הָאֵשֶׁה הַזֹּאת וְאַנְחָהּ וַיְהִי אִין זָר אֲתָנּוּ בְּבֵית זִוְלָתִי שְׂתִים-אֲנַחְנּוּ בְּבֵית : יט וַיִּמַּת בֶּן-הָאֵשֶׁה הַזֹּאת דְּיִלָּה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עִקְוֵי : כ וְתִקַּם בְּתוֹךְ הַלֵּילָה וַתִּקַּח אֶת-בְּנֵי מַאֲצִלֵי וְאַמְתָּךְ יִשְׁנָה וַתִּשְׁבִּיבָהּ בְּחִיקָה וְאַתְּ-בְּנָה הַמָּת הַשְּׁבִיבָה בְּחִיקֵי : כא וְאַקַּם בְּפִקְר לְחִינִיק אֶת-בְּנֵי וְהִנֵּה-מָת וְאַתְּבֹאֵן אֵלָיו בְּפִקְר וְהִנֵּה לֹא-הָיָה בְּנֵי אֲשֶׁר יָדַדְתִּי : כב וַתֵּאֲמַר הָאֵשֶׁה הָאֲחֵרֵת לֹא כִי בְּנֵי הָיוּ וּבְנָה הַמָּת וְזֹאת אֲמַרְתָּ לֹא כִי בְּנָה הַמָּת וּבְנֵי הָחוּ וְהַדְּבַרנָה לְפָנָי הַמִּלְכָּה : כג וַיֵּאֲמַר הַמִּלְכָּה זֹאת אֲמַרְתָּ וְהֵי-בְּנֵי הָחוּ וּבְנָה

ועל אריות תנאי לא אשנה ואם תלך בדרכי והארמית וגו' וכן בחלכות דורותיו אחריו אמר לו ואתה אם תלך לפני וגו' לא יכרת לך איש וגו' (לקמן ט' ד' ה') כך שטויה בספרי ורבי חנינאל בן גמליאל אומר הרי הוא אומר גם עושר גם כבוד וגומר : (טו) ויקן שלמה והנה חלוס : והנה כבין שחלומו אחת שומע עוף מנפנף ומבין לשונו כלב טובח ומבין לשונו : ויעש משחה . משמחת לבו שהבין שחלומו אחת : (כא) ואתבונן אליו . נתתי לב להסתכל

רלבג
המופת מה שלא יתכן הבגות לאחר ולא אשער איך יתכן שצווייר זה והנה יתבאר ממה שיבא קצת ביאור שהענין הוא כמו שבארנו כי ספר שהיתה חכמתו למעלה מחכמת האנשי רמזו אליהם והם איתן האורח והיתן וכלכל ודרדע בני מחול : (טו) ויעמוד לפני ארון כרות ה' וגו' . הנה עשה זה לתת תודה לש"י על מה שיעד לו מהטוב : (טז) שהים כשים ונות . אחשוב שהוא פונדקאות ומתורות מוזן כטעם רחב הוננה ואפשר שהיו מפקירות עלמן והנה התחכם שלמה להכבילם בזה הענין כדי שיבארו מדבריון מי היא אמו כי

בבית ו' רמין בקריאה וסי' בבית א' ויאל . אני והאשה הזאת ישובות בבית . כי לא ישבתי בבית דשמואל . וחבירו דספרא . היו מבני בית בבית . והיה אם יתרו עשרה אנשים : והדברנה ג' בקריאה וסי' ובעת מותה והדברנה הנצבות . והאמר האשה האחרת לא בו בנג המט ובני החי . אתם ונשיכם ותדברנה בסיפם ירשיה :

תולדות אהרן ויקן שלמה . עקידס שער כס :

ת"י ויקן : ענין ספרה משינו : (ח) י"י . הוא ענין נקמה : (כא) ואלאנון . ענין סתפלות בעיון רב וכן עליך יחזונו

אוישך : להיות מסור בידך . הבין . זינה להבין משמרו : (יג) כל יומך . ר"ל כל ימי חייך חסיה . בעשה ובכבוד . או ר"ל כל יומך לא ימלא כבוד בעושר וכבוד אכל-לאחריו יתכן שישיה כמוסו : (טו) ויקן וגו' . כשהקין ידע שהוא חלוס חלוס בחלומו דמטה . לו בלתי הדברים נעשו בעקין : (ח) עי אדוני . להאזין דברי :

מצודת ציון
(טו) ויקן : ענין ספרה משינו : (ח) י"י . הוא ענין נקמה : (כא) ואלאנון . ענין סתפלות בעיון רב וכן עליך יחזונו

מצודת דוד
(יח) חין אחנו וגו' : להיות עד דבדר : (יט) אשר שכנה . מיתא היה על אשר שכנה עליו והעמיסה עליו ומת כ"ח היה ע"י מולו היו השנים המבוקרות יודעות בן מי הוא : (כ) ולאמך ישנה . ולא הרגשתי בדבכ' : (כג) ותדברנה . היו מתוכות על הדבר : (כד) ולא אומר . כלומר מה ל' צבויטה . עיקרי המשפט הוא דבדר ההבטס

שנים : (ד) היא הכמה הגדולה . הוא מונח הנחשת שעשה משה כמדבר וכוונתה בשילה חרבה שילה ביתי עלי ובאו לטוב חרבה טוב בימי שאלו ובאו לבצעו : ועלה שלמה . כמו מעל שלמה : על המונח ההוא . ביום אחד : (ו) ושומר לו . על האחרות כי הוא המונח שעשה בכלל במצות משה כמו שזכור האל וכו היתה ותשמר לו את החסד האמנת דכריך לקיים לו את החסד אשר הכטחתיו ע"י נתן הנביא : (ז) נער קטן . בן י"ב שנה היה זה לך החשבון ויקרא שמו יודיה (שמואל ב' י"ב כ"ה) בו צפרק ענה אמתו את שומר שנאמר ויהי אחרי כן ולא בשלום אחות . מקץ שנתיים ימים ויהיו גוויים ולא בשלום והרג את אחתו ולא בשלום ברה וילך בשורה ויהי שם ג' שנים הרי ה' שנים ושנא בשלום לירושלים וישב בירושלים שנתיים הרי שבע לשלמה ומרד בנבזיו ונהרג . אחר זאת ויהי רעב בימי דוד שלש שנים הרי עשר . בלחח עשרה חנה את ישראל וישועו בכל הארץ תשעה חדשים כשנת מותו תיקן משמרו' שנה' כשנת הארבעים למלכות דוד נדרשו הרי שנים עשרה למלך שלמה : (ט) את עמך הכבד . מתוך שהם רבים וז' להם עסקים רבים וזכאים לדון ואין לי מתון לפיין בדינם . ד"ל כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה משפטם כבד מאד אס יבא דין לפני וטול מזה ואתן לזה שלא כדון הריוני נענש עליו עונש נפשות שנאמר' וקבע את

כל עץ רענן : (ד) היא הכמה הגדולה . לא קראה גדולה לגודל מדתה כי הוא מונח הנחשת שעשה משה וכן בדברי הימים ויעל שלמה שם על מונח הנחשת אשר לפני ה' אשר לאהל מועד ויעל עליו עולות אלף אלה נקראת גדולה למעלתו על האחרות כי הוא המונח שעשה בכלל במצות משה כמו שזכור האל וכו היתה ותשמר לו את החסד האמנת דכריך לקיים לו את החסד אשר הכטחתיו ע"י נתן הנביא : (ז) נער קטן . בן י"ב שנה היה זה לך החשבון ויקרא שמו יודיה (שמואל ב' י"ב כ"ה) בו צפרק ענה אמתו את שומר שנאמר ויהי אחרי כן ולא בשלום אחות . מקץ שנתיים ימים ויהיו גוויים ולא בשלום והרג את אחתו ולא בשלום ברה וילך בשורה ויהי שם ג' שנים הרי ה' שנים ושנא בשלום לירושלים וישב בירושלים שנתיים הרי שבע לשלמה ומרד בנבזיו ונהרג . אחר זאת ויהי רעב בימי דוד שלש שנים הרי עשר . בלחח עשרה חנה את ישראל וישועו בכל הארץ תשעה חדשים כשנת מותו תיקן משמרו' שנה' כשנת הארבעים למלכות דוד נדרשו הרי שנים עשרה למלך שלמה : (ט) את עמך הכבד . מתוך שהם רבים וז' להם עסקים רבים וזכאים לדון ואין לי מתון לפיין בדינם . ד"ל כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה משפטם כבד מאד אס יבא דין לפני וטול מזה ואתן לזה שלא כדון הריוני נענש עליו עונש נפשות שנאמר' וקבע את

הוא מונח ומקטיר : ד ויקר המלך
בבועה לזבח שם כ"ה היא הפמה
הגדולה אלף עלות יענה שלמה
על המונח ההוא :

ה בגבעון נראה יהוה אל שלמה
בחרום הלילה ויאמר אלהים שאל
מה אתה ילך : ויאמר שלמה אתה
עשית עם עבדיך דוד אבי חסד גדול
באשר הלך לפניך באמת ובצדקה
ובישרת לבב עמך ותשמר לו את
החסד הגדול הזה ותתן לו בן ישב
על כסאו ביום הזה : ועתה יהוה
אלהי אתה המלכת את עבדיך תחת
דוד אבי ואנכי נער קטן לא אדע
צאת ובה : ה ועבדיך בתוך עמך אשר
בחרת עם ירב אשר לא יפנה ולא
יפטר מרב : ונתת לעבדיך לב
שמע לשפט את עמך להבין בין
טוב לרע פי מי יוכל לשפט את
עמך הכבד הזה : ויטיב הדבר
בעיני אדני פי שאל שלמה את
הדבר הזה : יא ויאמר אלהים אליו
יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא
שאלת קה ימים רבים ולא שאלת
קה עשר ולא שאלת גפיש איבך
ושאלת לך הבין לשמע משפט :
יב הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך
לב חכם ונבון אשר פמוך לא תהיה
לפניה ואחריה לא יקום פמוך :

הוא מונח ומקטיר : ד ויקר המלך
בבועה לזבח שם כ"ה היא הפמה
הגדולה אלף עלות יענה שלמה
על המונח ההוא :

ה בגבעון נראה יהוה אל שלמה
בחרום הלילה ויאמר אלהים שאל
מה אתה ילך : ויאמר שלמה אתה
עשית עם עבדיך דוד אבי חסד גדול
באשר הלך לפניך באמת ובצדקה
ובישרת לבב עמך ותשמר לו את
החסד הגדול הזה ותתן לו בן ישב
על כסאו ביום הזה : ועתה יהוה
אלהי אתה המלכת את עבדיך תחת
דוד אבי ואנכי נער קטן לא אדע
צאת ובה : ה ועבדיך בתוך עמך אשר
בחרת עם ירב אשר לא יפנה ולא
יפטר מרב : ונתת לעבדיך לב
שמע לשפט את עמך להבין בין
טוב לרע פי מי יוכל לשפט את
עמך הכבד הזה : ויטיב הדבר
בעיני אדני פי שאל שלמה את
הדבר הזה : יא ויאמר אלהים אליו
יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא
שאלת קה ימים רבים ולא שאלת
קה עשר ולא שאלת גפיש איבך
ושאלת לך הבין לשמע משפט :
יב הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך
לב חכם ונבון אשר פמוך לא תהיה
לפניה ואחריה לא יקום פמוך :

קה לב חכים וסוכנתן דגותך לא יהיה קדמך וכתך לא יקום

הוא מונח ומקטיר : ד ויקר המלך
בבועה לזבח שם כ"ה היא הפמה
הגדולה אלף עלות יענה שלמה
על המונח ההוא :

ה בגבעון נראה יהוה אל שלמה
בחרום הלילה ויאמר אלהים שאל
מה אתה ילך : ויאמר שלמה אתה
עשית עם עבדיך דוד אבי חסד גדול
באשר הלך לפניך באמת ובצדקה
ובישרת לבב עמך ותשמר לו את
החסד הגדול הזה ותתן לו בן ישב
על כסאו ביום הזה : ועתה יהוה
אלהי אתה המלכת את עבדיך תחת
דוד אבי ואנכי נער קטן לא אדע
צאת ובה : ה ועבדיך בתוך עמך אשר
בחרת עם ירב אשר לא יפנה ולא
יפטר מרב : ונתת לעבדיך לב
שמע לשפט את עמך להבין בין
טוב לרע פי מי יוכל לשפט את
עמך הכבד הזה : ויטיב הדבר
בעיני אדני פי שאל שלמה את
הדבר הזה : יא ויאמר אלהים אליו
יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא
שאלת קה ימים רבים ולא שאלת
קה עשר ולא שאלת גפיש איבך
ושאלת לך הבין לשמע משפט :
יב הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך
לב חכם ונבון אשר פמוך לא תהיה
לפניה ואחריה לא יקום פמוך :

קה לב חכים וסוכנתן דגותך לא יהיה קדמך וכתך לא יקום

רלבג

נראה לו הש"י בחלום הלילה ואוי
אפשר שיזויר לפי מה שהצבאר
מטבע השכל האנושי בהשגת
המשכלות : (יב) נתחילך לב חכם
ונבון אשר פמוך לא היה לפניך
ואחריו לא יקום כמותך . אחשוב
כי רמו על זה שחכמתו קתיה
גדול מחכמת דוד ומחכמת
המלך הכה אחריו או שחכמתו
קתיה גדולה מחכמת כל בני
הדור שהיו לפניו ומכל הנאים
אחריו כי הוא דבר זר מאד
שלא ימצא אחריו בעת מהעתו'
חכם כמוהו אס לא שנתן לו
הש"י המחכמה האלהית כדרך
המופת .

תולדות אהרן אלף עולות . סוסה מו ונחיים נע : נראה ה' . זוהר ויאל :

מצודת דוד

מצודת ציון

במנחם הרבה ככל העם : (ד) הגדולה . ר"ל גדולה בקדושה כי הוא מונח הנחשת
שעשה משה . אלף עולות . ביום אחד לא כפעם אחת כי קמן הוא עהביל : יעלה .
כמו עשה עמוד במקום עבר וכמוהו רבים במקרא : (ו) חסד גדול . להמליכו בזהומו רועה לאן . כלאשר הלך . על כי אשר הלך ונו' : עמך . ר"ל הגלוי לך : ומשמר לו .
שמרת המלכה בידו בקום עליו אדם : ביום הזה . אשר נתקיימה כי איזו וישב על כסאו : (ז) אלה וזכא . לאלה לפני העם להנהיגם כדלוי : (ח) ענדך ונו' .
ר"ל ועוד שאני מלך על עם אשר בחרת והף רבים המה ומתענדך לחכמה רבה להנהיג עם כזה : (ט) ונחמ . לאלה אשאל למה לי לב מנין לשפט ונו' : כי מי יכל . ח"ל לשפוט
עם כאלה מחכמת לבני מעלי עור מן האמים : (יא) נפט

וקטיר ג' וסי' ויאבב שלמה
אה ה' . ולכתיבים הלוים לא יכרה
איש . ותשבתי למואב : אלהי ה'
וקטין קמצין וסי' נמסר בסדר
בלק . וכל אס"ף רבוב' במ"ב
פחזין באתגתתא וסימ' נמסר
בסדר בלק : הבין ה' וקמצין וסי'
יען אשר שאלה . והחלבים עוי
נפש . מרי עברו יקה . הכמת
ערום הבין . אל תהיו כסוס
כפרד וסי' בלשון תרגום דאון
בלביא שאלין חכמתא למוסיא :

ג (ט) שבע . ר"ל מנין : הכבד . הכנה כמו מקנה כבד מאוד (שמות י"ב) : יען . כעבור : ויקץ

להזכירו על קבורתו כי בן מלך היה : (לג) זדוקים ועושים ממנו . שלא שפט דם נקי כמו ששפך הוא ואספר שהיו להם מעלות יחירות עליו ודרשו בו זדוקי ועושים שהם זדוקים ועושים צפה וכלב ולא עשו כי מה שאמר ויאמר המלך לרצים הנכבדים סובו והמתו את כהני ה' דרשו בו כי אכזר ועמשא היו שהיו נכבדים עליו ופי' הפסוק בן לרצים ולאשר היו נכבדים עליו כי אכזר ועמשא שרים היו ולא רצים וכן פי' ולא אכזר עבדי המלך אף על פי שאמר להם שאול צפה להרוג לא רצו הם והוא באגרת ששלח לו דוד לסבב ממת אוריה ועשה הכה שהיו שניהם זדוקים ממנו ועושים שדרשו אכזר ורקין והוא לא דרש כי כאשר צוה שאול להם להמית את כהני ה' אמרו הם כתיב כל איש אשר ימרה את פיך וימת ויכל אפילו צוה שאול לעבור על דברי תורה והמרה אדם את פיו וימת תלמוד לומר רק חזק וזמין ואכזר ורקין משוטין הם הכה דרשו והם הפסוק כהגון וימרו את פי שאול שלא להרוג כהני ה' ויזכר לא דרש בן כי בזמן שלח לו דוד לסבב ממת אוריה עשה בן מיד : וזכתי דוד ולא ידע . כי שמע היה אדם פטור כי דוד ידע במיתת אכזר לפי שהיה אחרי בית שאול והרי הראה בקוננו עליו וצומו עד שהכירו העם כי לא היחה מלח המלך להמית את אכזר וכן נעמשא שמע היה אדם פטור כי דוד ידע לפי שנטה אחרי אכזר לפי שאמר ואכזר דוד לא ידע שהרי אמר לו העק לי את איש יהודה ואתה פה עמוד : (לג) ובראש זרעו . כמו שקלל דוד אכזר ורעו כמו שאמר ולא יכרת מזית וגו' : (לד) ויעל צביון . עלה אל האהל שהיה שם הארון והמונה שהצויק וזכר : יקראו ומוקם גבוה היה : כביתו במדבר . מדבר וקרא מוקם שאין שם יושבו כלל ויקרא גם כן מדבר מוקם שהוא ביישוב הכל אינו עבוד וינחנו למרעה הבהמות כמו שפי' בספר שמואל בספוק עוברים על פני דוד את המדבר וכן המדבר זה עירושו במקום שהיה לו שם מרעה למקנה והיה לו שם בית וכחותו המקום נקצר ויש בו דרש מה מדבר זה מוסקר לכל אף ביתו של יואב מוסקר לכל כי נכזב היה מאד . ד"ל מה מדבר זה מוסקר מבול אף ביתו של יואב מוסקר מגול . ד"ל וכי במדבר היה אלא כיון שהרג נעשו ישראל כמדבר : (לו) כנה לך בית . כי ביתו היה בכחורים וזכו לבנות לו בית בירושלים כמו שפי' כדי שהיה מוזמן לו וימצא לו עליה להמיתו

לחס זדוקיהו : (לד) כביתו במדבר . שהיתה ביתו הפקר כמדבר לעניים : (ל) ולא תלך משם . כדי שיהא מצוי לו ולמצוא לו חטא מות : ואעד

רלבג

היה כהן ולא היה מותר לו להעמא ליואב ולזה אמר אחר זה וימיתו ויקבר בביתו במדבר לאורות שכבר נקבר על ידי אחרים : (לד) ויקבר בביתו במדבר . ר"ל שכבר נקבר אלל ביתו במדבר שהיה שם או ירצה צוה שהוא נקבר במדבר והוא היה ביתו הראוי לו כי לא יאות לאיש כמותו להיות מדוני משני הרגו האנשים כחמנולה וכמרתמה

ומבים ג' כ' מלאים וא' חס' וסי' וצדוקים ועושים ממנו . גדולים ומזבים מאין יושב . צופות רעים וכובים . קרמס חס' : אנה ואנה ג' בקריאה וסי' וישלח המלך . ויקרא לשמעני הלא השבעתיך בה ואעד . מאין נהיו ויאמר לא הלך עבדך : והיה ביום ח' וסי' נספר בריש פרד תצא : בראש ג' וסי' והיה ביום צאריך ועברת . דאמר המלך אל שמעי . כי קרוב : וישב ב' ש"ס וסי' ויאמר אליו אבנר לך שוב וישב . ויגר לשלמה כי הלך שמעי :

ואולדותיהם וסכירות דמי . (מכות (א) : וישנו בו . מולין יח : ויקבר בביתו . (טס) : וסי' ביום . וזכר משמעים :

מצודת ציון

(לו) אנה ואנה . לכאן ולכאן : (מ) ויהבוש . ענין מקון כאלקף כמו ויהבוש את המזכר (שמואל ב' י') :

יְהוָה אֱתֵדְמוּ עֲדֵרְאִשׁוֹ אֲשֶׁר פָּנַע בְּשֵׁנֵי־אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וְטָבִים מִמֶּנּוּ וַיְהַרְגֵם בַּחֶרֶב וְאָבִי דָוִד לֹא יָדַע אֶת־אֲבִנְרַא בְּיַד־שֵׁר־צִבְאָא יִשְׂרָאֵל וְאֶת־עֲמִשָּׂא בְּיַד־שֵׁר־צִבְאָא יְהוּדָה : לֹא וְשִׁבּוֹ דְמִיָּהֶם בְּרֹאשׁ יוֹאָב וּבְרֹאשׁ זָרְעוֹ לְעֵלְמָהּ וּלְדָוִד וּלְזָרְעוֹ וּלְבֵיתוֹ וּלְכִסְאוֹ יְהִי שְׂכֹחַם עַד־עוֹלָם מֵעַם יְהוּדָה : יְד וְעַל בְּנֵיהוּ בְּיַד־יְהוֹיָדָע וַיִּפְּנַע־בוֹ וַיִּמְיתוּהוּ וַיִּקְבְּרוּ בְּבֵיתוֹ בַּמְדָּבָר : לֹא וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת־בְּנֵיהוּ בְּיַד־יְהוֹיָדָע תַּחֲתֵיהֶם עַל־הַצִּבְאָא וְאֶת־צִדְרוֹק הַכְּהֵן נָתַן הַמֶּלֶךְ תַּחַת אֲבִיתָר : לוֹ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרָא לְשִׁמְעִי וַיֹּאמֶר לוֹ בְּנֵה־לְךָ בַּיִת בִּירוּשָׁלַם וַיִּשְׁבַּת שֵׁם וּלְאֵם תִּצְאָא מִשָּׁם אָנְהָ וְאָנְהָ : לוֹ וְהָיָה אֲבִיוֹם צִאֲתָהּ וְעֵבְרָתָא אֶת־נְחַל קָדְרוֹן יֵדַע תִּדְרַע כִּי מוֹת תָּמוּת דְּמָהּ יְהִי בְּרֹאשֵׁיהּ : לֹא וַיֹּאמֶר שְׁמַעִי לַמֶּלֶךְ מִזֵּב הַדְּבָר בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲדִנִי הַמֶּלֶךְ בֵּן יַעֲשָׂה עֲבָדָהּ וַיֵּשֶׁב שְׁמַעִי בִירוּשָׁלַם יָמִים רַבִּים : לט וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיִּבְרַחוּ שְׁנַיִם־עֲבָדִים לְשִׁמְעִי אֶל־אֲבִישׁ בֶּן־מַעֲכָה מֶלֶךְ־גֵּת וַיִּגִּידוּ לְשִׁמְעִי לֵאמֹר הִנֵּה עֲבָדֶיךָ בְּגֵת : מ וַיִּקַּם שְׁמַעִי וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיִּגְדֵּךְ בַּתָּה אֶל־אֲבִישׁ לִבְקֹשׁ אֶת־עֲבָדָיו וַיִּלְךְ שְׁמַעִי וַיָּבֵא אֶת־עֲבָדָיו

קְמוּצִיהָ בְּרִישִׁיהָ דְשַׁלְמָא בְּתַרְוִין גְּבַרְיָא דְנַבְּזָאין וְטָבִין מְגִיָּה וְקַמְלִוְנִין וְקַמְלִוְנִין בְּחַרְפָּא וְאָפָא דָוִד לֹא יָדַע יְת אֲבִנְרַא בְּר גַּר רַב חִיקָא דְיִשְׂרָאֵל וְיֵת רַב חִיקָא דְבֵית יְהוּדָה : לֹא וַיִּתְּבוּן דְמִיתוּן בְּרִישׁ וְיֹאָב וּבְרִישׁ בְּנֵהוּ עַד עַקְמָא וְלָדָד וַיְקַרְעֵיהָ וּבְגֵיתִיהָ וּבְקַרְסִיָּהּ וְהָא שְׁקִמָּא עַד עַקְמָא מִן קַדְמָא יֵי : לוֹ וְסָדִיק בְּנֵהוּ בְר יְהוֹיָדָע וְשָׁלִיט בְּיָהּ וּבְקַמְצִיהָ וְאֵתְקָבֵר בְּבֵיתִיהָ בַּמְדָּבָרָא : לֹא וּמַעֲנִי מִקְפָּא יְת בְּנֵהוּ בְר יְהוֹיָדָע חִירופֹהוּ עַל חִיקָא וְיֵת צִדְרוֹק בְּהֵנָא מַעֲנִי מִקְפָּא חֲקַף אֲבִיתָר : לוֹ וַיִּשְׁלַח מִקְפָּא וּקְרָא לְשִׁמְעִי וַיֹּאמֶר לִיהּ בְּנֵי קָהּ גֵּיתָא בִירוּשָׁלַם וְתַמְב תַּמְן וְקָא חֲקַף מִתַּמְן קָא וְקָא : לוֹ וַיְהִי בְּיוֹם מִפְקָהּ וְהָעֶפְרַת יֵת גַּמְלָא דְקָדְרוֹן מִיַּד־הַיַּד־עָרִי מִיַּמַּת תָּמוּת חוֹבַת קְמוּצִיהָ תְהֵא בְרִישֵׁיהּ : לֹא וַיֹּאמֶר שְׁמַעִי דְמִקְפָּא תַמְן פְּתַנְקָא פְּתַנְקָא פְּתַנְקָא בֶּן־מַעֲכָה מֶלֶךְ־גֵּת יַעֲבִיד עֲבָדָהּ וַיִּתִּיב שְׁמַעִי בִירוּשָׁלַם וַיִּמְן סְגִיאִין : לט וְהָיָה מִסוּף תְּבַת שְׁנִין וְעָרְקוּ תַרְוִין עֲבָדִין לְשִׁמְעִי קוֹת אֲבִישׁ בְּר מַעֲכָה מִקְפָּא

דְגַת וְחִיָּאוֹ לְשִׁמְעִי קְמוּצִיהָ עֲבָדָהּ בְּגֵת : מ וַיִּקַּם שְׁמַעִי וַיִּגִּידוּ יְת חֲמַרְיָה וְאַחַל דְגַת לֹת אֲבִישׁ קְמַעִי יְת עֲבָדָהּ וַיֹּאזֵר שְׁמַעִי וְאַחַת יְת עֲבָדָהּ בְּגֵת :

מצודת דוד

ואמר אשר פגע וגו' . ואכזר דוד לא ידע . עד לא הכס ואין לאכי אשמה צוה ועליו הענין : שר צבא יהודה . אולי רק על יהודה לבד שמשא אכזר לשר צבא : (לג) ושבו המינים . ר"ל פס שימחה יואב מ"מ עונש הדם ישוב בראשו לקבל גמול אחר המיתה גם בראש זרעו ויחול על עוליה די המיתה היא גם צענור המרידה ולא קבל צוה עדיין עונש שלם על הדם ששפך : ולביתו . ר"ל לבית מלכותו ואמר לכסאו לחוסעמ ביאר ור"ל שיהיה שלם בין צדק בגוף בין דבר המלטה : יהיה שלם . כי מה לעשות עוד אם הומם וכערהו הרע : (לד) כביתו במדבר . כהצויה שהיה לו במדבר

וכר גופל על הענין וכן יעשה מלאכה: (כב) שאלו לו את המלוכה. והבין שלמה כי בתוכה הוא חבקש אותה לפי שהיה חסור להשתמש בה אם לא היה מלך ואם יתנו לו את אבישג היה סבור שהחוק במלכות והבין כי חביתר ויואב שהחויקו את ידו יעזבו זה לפי אמר לו ולא חביתר וליואב בן נרויס וכן ת"י הלא

רוח: (כג) ושאלו לו את המלוכה. משישתמש כשרכבו של מלך הא תחלת השררה: (כד) עשה לי בית. בית המלוכה כאשר דבר ביד נתן: (כו) ענתות לך. משם היה: כי איש מות אחה. שמדת במלכות אבי בהיותך עם אדוניו להמליכו שלא מדעתו: כי נשאת את ארון. בברוח אבי מפני אבשלום: וכי החטנית. עמו באותה הצרה שנאמר (שמואל ב' ו' כט) כי אמרו העם רעו ועיף ונמא במדבר: (כז) את אשר דבר על בית עלי. והקומותי לי ככן נאמן וגו' (שמואל א' ב' ל"ה) והבטת צר מעון וגו' (שם לב) ומשרכב שילה לא היה בית חשוב לעבודה להקב"ה ועתה כשיבנה בית הבחירה מלא הקב"ה את דברו לגרש את

כב ואתיב מקבא שלמה ואמר לאמיה וקמא את שאקא ית אבישג דמן שונם לארניהו ושאלו ליה ית מקבוא ארי הוא אחי קשיש מני הלא בעצה הוה הוא ואביתר בהנא ויואב בר צרויה: יג וקום מקבא שלמה בכומרא בני קמימר גדון יעביד לי אלהים וגדון יוסף ארי בגנאשיה מליר אדוניו ית פתגמא גדון: כי ובען קום הוא יי דאתקנני ואותיבני על פורסי מקבוא דדוד אבא ודקום לי מקבו פקא דמליר ארי יומא דין יתקמוי אדוניו: כה ושלח מקבא שלמה ביד בניהו בר יהודע ושליט ביה ובמליה: כו וקאביתר בהנא אמר מקבא לענתות אזיר לך קמירוק ארי נבר חיב קטור את וביומא דהין לא אקאקיןך ארי נמדת ית ארונא בני אלהים גדרם דוד אבא וארי אתעניתא פבר די אתעני אבא: כז ותריף שלמה ית אביתר מקמיהו בהן משמש קדם יי קאומא ית פתגמא בני די מליר עד בית עלי

לאישה: כב ויען המלך שלמה ויאמר לאמו וקמה את שאקת את אבישג השנמית לארניהו ושאלו את המלוכה כי הוא אחי הגדול ממני וכו' ולאביתר הבחן וקיאב בן צרויה: כג וישבע המלך שלמה ביהוה לאמר כה יעשה לי אלהים וכה יוסף פי בגנאשו דבר ארניהו אתה דבר הוה: כד ועתה חיייתה אשר הכיניני ויושיבני על כסא דוד אבי אשר עשה לי בית באשר דבר פי היום יומת ארניהו: כה וישלח המלך שלמה ביד בניהו בן יהודע ויפגעו בו וימות: כו וקאביתר הבחן אמר המלך ענתת לך ערשדך כי איש מות אתה וביום הזה לא אמיתך כי נשאת את ארון אדני יהוה לפני דוד אבי וכי התענית בכל אשר התענה אבי: כז ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן ליהוה למלא את דבר יהוה אשר דבר ערש בית עלי

רלבג

הנה הוא מכוון כי זאת תחבול' מאדניו למשוך אליו המלכות: (כז) ולאביתר הכן אמר המלך ענתות לך על שדך כי איש מות אחה. הנה היה חביתר וישב בענתות ולא אמר שיפרד ממנו וילך לענתות על שהיה חסר לו שם והנה אמר כי הוא איש מות של אשר בזה המלך להמליך מלך בולת עצמו ואמר לו כי ביום הזה לא ימותהו כי נשאת ארון ה' לפני דוד וזה היה בעת ברחו מפני אבשלום שהיה נושא אותו עד שרצה דוד שישכחו אל ירושלים: וכי התענית בכל אשר התענה אבי. ר"ל שהיה חביתר בצרתו וזה היה בבואו אל דוד כשהיה שאלו נזע עיר הכהנים כי אמר זה לא נפרד מדוד כלל והיה דוד נשאל לו באורים ותומים ובעת היותו בורח מפני אבשלום היה ג"כ חביתר בצרתו עד שכבר היה עולה עמו לולי שמנעו דוד מזה: (כו) למלא את דבר ה' אשר דבר על בית עלי בשילה. הוא מה שאמר העם יתברך על בית עלי והקומותי לי ככן נאמן כאשר בלבנו ובנפשו יעשה וכניתי לו בית נאמן והתהלך לפני משוחו כל הימים והנה הוא מכוון שמיחיו הוא החטול שבכלם בחכמה בחבול' ובעת מלך אשר לפניו ואחריו הכן

מצודת דוד

לכתב לקדחה: (כב) ולמה את בואל וגו' ושאלו וגו'. כי שלמה הבין בדבר אשר יבקש הואנה לערר על המלוכה ולזה אמר בדבר החול ופחוק למה ששאלו דבר המכבד את המלוכה הלא כוב ששאלו לו את המלוכה בפניו על כי היות הוא הגדול מכלם והוא כפל ענין במ"ש: (כה) ויכנע בו. ואף שהיה כהן והסור לכמה למת הנה טירב ממנו עוד בו נשמהו: (כו) ולאביתר אמר. ברחונו שפדין עומד במרדו לתת מלא לאדוניו לקחת את אבישג: ענתות לך. ר"ל לך אל מקומך ענתות כי היא היתה עיר הכהנים: כי איש מות אחה. על שהיית בקרב המלך להמליך את אדני מעלי דעת המלך אבי ולכן לא השג עוד פה לראות פני: וביום הזה. ר"ל ואף היום שמן הנדחה עודך מהויק במרד בנה ענה להדויה לשאול את חביתר למלא את דבר המלוכה עכ"ל לא חמיקך: לפני דוד אבי. בהיותו בורה מכני אבשלום: וכי החטנית. ובעבור אשר הייה מעונה ומליר בצרת אבי כשהיה נדף מפני שאלו: (כז) מהיות כהן. ר"ל משמש עוד ככהונה גדולה: למלא את דבר ה'. הכונה הוא היתה למלאות דבר ה' וכו'. נעוד היה המבין בשלה דבר ה' על בית עלי שויקם

מצודת דוד

לכתב לקדחה: (כב) ולמה את בואל וגו' ושאלו וגו'. כי שלמה הבין בדבר אשר יבקש הואנה לערר על המלוכה ולזה אמר בדבר החול ופחוק למה ששאלו דבר המכבד את המלוכה הלא כוב ששאלו לו את המלוכה בפניו על כי היות הוא הגדול מכלם והוא כפל ענין במ"ש: (כה) ויכנע בו. ואף שהיה כהן והסור לכמה למת הנה טירב ממנו עוד בו נשמהו: (כו) ולאביתר אמר. ברחונו שפדין עומד במרדו לתת מלא לאדוניו לקחת את אבישג: ענתות לך. ר"ל לך אל מקומך ענתות כי היא היתה עיר הכהנים: כי איש מות אחה. על שהיית בקרב המלך להמליך את אדני מעלי דעת המלך אבי ולכן לא השג עוד פה לראות פני: וביום הזה. ר"ל ואף היום שמן הנדחה עודך מהויק במרד בנה ענה להדויה לשאול את חביתר למלא את דבר המלוכה עכ"ל לא חמיקך: לפני דוד אבי. בהיותו בורה מכני אבשלום: וכי החטנית. ובעבור אשר הייה מעונה ומליר בצרת אבי כשהיה נדף מפני שאלו: (כז) מהיות כהן. ר"ל משמש עוד ככהונה גדולה: למלא את דבר ה'. הכונה הוא היתה למלאות דבר ה' וכו'. נעוד היה המבין בשלה דבר ה' על בית עלי שויקם

מצודת ציון

לכתב לקדחה: (כב) ולמה את בואל וגו' ושאלו וגו'. כי שלמה הבין בדבר אשר יבקש הואנה לערר על המלוכה ולזה אמר בדבר החול ופחוק למה ששאלו דבר המכבד את המלוכה הלא כוב ששאלו לו את המלוכה בפניו על כי היות הוא הגדול מכלם והוא כפל ענין במ"ש: (כה) ויכנע בו. ואף שהיה כהן והסור לכמה למת הנה טירב ממנו עוד בו נשמהו: (כו) ולאביתר אמר. ברחונו שפדין עומד במרדו לתת מלא לאדוניו לקחת את אבישג: ענתות לך. ר"ל לך אל מקומך ענתות כי היא היתה עיר הכהנים: כי איש מות אחה. על שהיית בקרב המלך להמליך את אדני מעלי דעת המלך אבי ולכן לא השג עוד פה לראות פני: וביום הזה. ר"ל ואף היום שמן הנדחה עודך מהויק במרד בנה ענה להדויה לשאול את חביתר למלא את דבר המלוכה עכ"ל לא חמיקך: לפני דוד אבי. בהיותו בורה מכני אבשלום: וכי החטנית. ובעבור אשר הייה מעונה ומליר בצרת אבי כשהיה נדף מפני שאלו: (כז) מהיות כהן. ר"ל משמש עוד ככהונה גדולה: למלא את דבר ה'. הכונה הוא היתה למלאות דבר ה' וכו'. נעוד היה המבין בשלה דבר ה' על בית עלי שויקם

מצודת ציון

לכתב לקדחה: (כב) ולמה את בואל וגו' ושאלו וגו'. כי שלמה הבין בדבר אשר יבקש הואנה לערר על המלוכה ולזה אמר בדבר החול ופחוק למה ששאלו דבר המכבד את המלוכה הלא כוב ששאלו לו את המלוכה בפניו על כי היות הוא הגדול מכלם והוא כפל ענין במ"ש: (כה) ויכנע בו. ואף שהיה כהן והסור לכמה למת הנה טירב ממנו עוד בו נשמהו: (כו) ולאביתר אמר. ברחונו שפדין עומד במרדו לתת מלא לאדוניו לקחת את אבישג: ענתות לך. ר"ל לך אל מקומך ענתות כי היא היתה עיר הכהנים: כי איש מות אחה. על שהיית בקרב המלך להמליך את אדני מעלי דעת המלך אבי ולכן לא השג עוד פה לראות פני: וביום הזה. ר"ל ואף היום שמן הנדחה עודך מהויק במרד בנה ענה להדויה לשאול את חביתר למלא את דבר המלוכה עכ"ל לא חמיקך: לפני דוד אבי. בהיותו בורה מכני אבשלום: וכי החטנית. ובעבור אשר הייה מעונה ומליר בצרת אבי כשהיה נדף מפני שאלו: (כז) מהיות כהן. ר"ל משמש עוד ככהונה גדולה: למלא את דבר ה'. הכונה הוא היתה למלאות דבר ה' וכו'. נעוד היה המבין בשלה דבר ה' על בית עלי שויקם

מצודת ציון

לכתב לקדחה: (כב) ולמה את בואל וגו' ושאלו וגו'. כי שלמה הבין בדבר אשר יבקש הואנה לערר על המלוכה ולזה אמר בדבר החול ופחוק למה ששאלו דבר המכבד את המלוכה הלא כוב ששאלו לו את המלוכה בפניו על כי היות הוא הגדול מכלם והוא כפל ענין במ"ש: (כה) ויכנע בו. ואף שהיה כהן והסור לכמה למת הנה טירב ממנו עוד בו נשמהו: (כו) ולאביתר אמר. ברחונו שפדין עומד במרדו לתת מלא לאדוניו לקחת את אבישג: ענתות לך. ר"ל לך אל מקומך ענתות כי היא היתה עיר הכהנים: כי איש מות אחה. על שהיית בקרב המלך להמליך את אדני מעלי דעת המלך אבי ולכן לא השג עוד פה לראות פני: וביום הזה. ר"ל ואף היום שמן הנדחה עודך מהויק במרד בנה ענה להדויה לשאול את חביתר למלא את דבר המלוכה עכ"ל לא חמיקך: לפני דוד אבי. בהיותו בורה מכני אבשלום: וכי החטנית. ובעבור אשר הייה מעונה ומליר בצרת אבי כשהיה נדף מפני שאלו: (כז) מהיות כהן. ר"ל משמש עוד ככהונה גדולה: למלא את דבר ה'. הכונה הוא היתה למלאות דבר ה' וכו'. נעוד היה המבין בשלה דבר ה' על בית עלי שויקם

לו: (יב) ותכון מלכותו. מאד.
 אף על העלווים: (יט) לדבר
 לו. לדבר בשבילו בשביל
 אדוניו: לאס המלך. אמרו
 רבותיו לאמה של מלכות היא
 רות

רלבג

שהוא עמד ואין לך עליו
 דרך ותואנה להרגו ולא על
 מה שחרף וקלל אותו כי
 כבר נשבעתי לו שלא אחיהו
 והנה קעשה בדרך שלא יהיה נקי
 מהעונש כי איש חכם אהה
 ותמלא בזה דרכים יחפן בהם
 שתוכל להגיע עליו עונש המות
 באופן שהרוד את שיבתו אל
 הקבר בשביכות דמים לא
 כמות כל האדם: (י) וישכב דוד
 עם אבותיו. מגיד שבתו
 היו זיוקים וישרים כמוהו:
 ויקבר בעיר דוד. הוא ציון:
 (יב) ושלמה ישב על כסא דוד
 אביו. מגיד שחמו מעט אבותיו:
 (כב) ולו ולאביתר הכהן וליואב
 בן צרויה. ר"ל שהוא היה יותר
 ראוי למלוך כי הוא הגדול
 ממני כי הממלכה ראוי שהיה
 לגדול כחמרו ואת הממלכה
 נתן ליהורם כי הוא הכבוד
 ולאביתר הכהן היתה גם כן
 ראוי ויתר הכבוד הגדולה
 כי ראשונה היתה לו קודם
 היתה לזדוק והיתה לו גם כן
 מחכמותו וליואב בן צרויה גם
 כן היה ראוי יותר שהיה שר
 הצבא מולתו כי הוא היה ראשון
 בזאת השררה ובהיות הענין כן
 שהוא ראוי יותר למלוכה ואלו
 אשר עוררו ראויים יותר
 לשרווקיהם הנה ימשך מזה
 כמעט ככה שתשוב המלוכה
 לאדניה ומפני זה הוא מנקה
 אבישג השומנית לאשה לחוק
 אח ירו ויוד עוררו שהמלוכה
 ראויים שהיה לו כי אה היתה
 הכינה על הפרדה אשר רכב
 עליה המלך בימיו המלוכה כמו
 שקדם כל שכן שהלכות לאשה
 אשר שכבה בחוק המלך הוא
 סימן למלוכה ובהיות הענין כן
 הנה

מצודת ציון

(מכה ב): (טו) שלמה. ענין קשה:
 כפינו

את שיבתו בדם שאור: י וישפך דוד
 עם אבתיו ויקבר בעיר דוד:

יא והימים אשר מלך
 דוד ער ישראל ארבעים שנה
 בחרון מלך שבע שנים ובירושלם
 מלך שנים ושש שנים: יב ושלמה
 ישב על כסא דוד אביו ותפן מלכותו
 מאד: יג ויבא אדניו
 בן חגית אל בית שבע אם שלמה
 ותאמר השלום באה ויאמר שלום:
 יד ויאמר דבר לי אליך ותאמר דבר:
 טו ויאמר את ידעת פי לי היתה
 המלוכה ועלי שמו כל ישראל פניהם
 למלך ותסב המלוכה ותהי לאחי פי
 מיהו היתה לו:

טז ועתה שאקה אחת אנכי
 שאל מאתך אדני תשבי את פני
 ותאמר ארני דבר: יז ויאמר אמרני
 לשלמה המלך פי לא ישוב אתי:
 יח פניך ויתן לי את אבישג השומנית
 לאשה: יט ותאמר בת שבע טוב
 אנכי אדבר עיך אל המלך: כ ותבא
 בת שבע אל המלך לשלמה לדבר לו
 ער אדניו ויקם המלך וקראתה
 וישתחו לה וישב ערפסאו וישם
 פסא לאם המלך ותשב לימיו:
 כא ותאמר שאקה אחת קטנה אנכי
 שארת מאתך אל תשוב את פני
 ויאמר לה המלך שאלי אמי פי לא
 אשוב את פניך: כב ותאמר יתן את
 אבישג השומנית לאדניו אהיה
 תתיב ית אפי ואמר לה מאתך שאלי אמי
 תתיב ית אבישג רמן שנים לאדניו אהיה
 לאתו: כג ויאמר בת שבע
 טוב אנא אמרי ערך קדם
 מלך: כד ואתת בת שבע
 קדם מלך: כה ושלמה
 למלך עמיה ער אדניו
 וקם מלך וקראתה
 וסגיד לה ויתיב ער פורסיה
 ושני פורסא לאמא המלך
 ויתיבת לימניה:
 כו ויאמר שאקה חדא
 ועירא אנא שאקה מנה לא
 תתיב ית אפי ואמר ית אפיך: כז ויאמר

ותולדות אהרן ויסיס אבר מלך. כנהדיון קו זנחים קיס (רלש כשס טו):

מצודת דוד

גמול הראוי: כי איש חכם אהה. ותוכל למנוח העילה את אשר העשה לו: שיבתו.
 ר"ל אל הכוס להדרו כעבור שיבתו: בדם שאל. ר"ל לא חנינו למנוח על מנחו כ"ח
 ישפך דמו כהרגו: (י) בעיר דוד. הוא ציון: (יא) שבע שנים. ונש"כ נאמר גם
 ששה חודשים ולא הם למנוחם כאן על כי היה בדרך מחשבתו בשה הדשים למנוח:
 (יב) ותכון מלכותו. לא כאביו שהיה לפעמים נדף בעת מלכותו מאבדלוש ונבע
 צן בכרי כי מלכותו היה כפון מאד: (יג) השלום בואך. שאלה אהוה אם ביאהו בדבר
 שלום לו בוא להקפוט עמה בדבר מה: (טו) כי לי וגו'. על כי שאלהו היה בדבר

את שיבתיה בקטרא
 לשאור: י וישפך דוד עם
 אביתו ויקבר
 בקרית דוד: יא וימא
 די מלך דוד ער ישראל
 ארבעין שנין בחרון מלך
 שבע שנין ובירושלם מלך
 תלתין ותרת שנין:
 יב ושלמה יתיב ער פורסי
 מלכותא דדוד אבוי
 ואתקנת מלכותיה לחדא:
 יג ואתא אדניו בר חגית
 לות בת שבע אמיה
 דשלמה ואמרת השלם
 מיתך ואמר שקם: יד ואמר
 פתגם אית לי למקרא עמך
 ואמרת מליך: טו ואמר
 את ידעת ארי דיך הנת
 מלכותא ועלי שניאו כל
 ישראל אפיהון קמיה
 מלך: טז ואתת בת שבע
 קדם מלך: כה ושלמה
 למלך עמיה ער אדניו
 וקם מלך וקראתה
 וסגיד לה ויתיב ער פורסיה
 ושני פורסא לאמא המלך
 ויתיבת לימניה:
 כו ויאמר שאקה חדא
 ועירא אנא שאקה מנה לא
 תתיב ית אפי ואמר ית אפיך: כז ויאמר

מלכותו ג' חס' נמסר בסדר חלק:
 ועלי ה' בקריאה וסופ' נמסר
 בשמואל ב' סימ' א"ח: למלך ג'
 חס' וסופ' ועלי שמו כל ישראל
 פניהם: ויהי בשנים שנה. כי
 מביית הכורים יצא למלך: כ מאתך
 ה' בקריאה וכו' ועתה שאלה אחת
 ותאמר שאלה אחת
 קטנה. והיה אני אלך מאתך.
 שנים שאלתי מאתך. אם תראה
 אתי לקח מאתך: תשב ה' ר' קפץ
 ומלרע וחד פתח ובלעיל וכו' ר' ד
 את בני לא תיב שמה. השב
 אנש עד רכא ותאמר. בעבור
 דוד עבדך אל השב. אל תשכ את
 פני דמלכים. בהראה מליל: יתן
 ו' וס' נמסר בסדר שמיני ובסדר
 פנחס: השנמית ג' חס' בקריאה
 וס' וימצאו את אבישג השומנית.
 ותאמר יתן את אבישג השנמית.
 ולמה את שאלת את אבישג
 השנמית:

היי: ועלם טומנו היתה להקשה עוד ולאמר הני המלך ורלה לטעות הכנה לה
 את אבישג להשתמש בשמיש המלך שאין ראוי ל"ח למלך ותשטן סן הרניס
 בדבר לה הקדים ואמר הלה מלך היתה המלוכה ראו לי על כי אני גדול האחים
 ואלף טלם הפעל בי מלך ועכ"ל מלך שלמה כי מה' היתה לו וכו' מי פתו יסור הגה
 להקפס מול גזירת הכקוס: (כז) ועשה. הואיל ואין השב בדבר המלוכה: אל
 השיבו וגו'. ר"ל פני ריקם מכלי למלאות שאלתי: (יח) כוז. ראוי והגון הדבר
 הזה ולכן לדבר בעדך אל המלך: (יט) על אדניו. בעבור שאלת אדניו: לקראתה.
 ללכת

כל אשר תעשה ואת כל אשר תפסה שם: (ה) וגם אתה. וגם לרבות על מצות ה' אשר זוהו ללכת בדרכיו ה' אמר וגם זאת היא מדרכי ה' לבער אנשי הרשע כי אתה ידעת את אשר עשה לי יואב וגו' או יהיה וגם אתה ידעת כמו שאני יודע ואינו צריך להודיעך אלא לזווחך עליו לבערו מן העולם: אשר עשה לי. פי' אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל ולי עש' מה שעשה להם כי אצבר הני הכטחתיו וקבלתיו בהכתי ועמשה גם כן היה בשליחותי ומסב אנשי יהודה אלו ויש מפרשים אשר עשה לי שהרג אבשלום ולפירו' הזה יהיה אשר עשה לשני שרי חסר וי' השמש ואשר עשה. ונדרש אשר עשה לי שהראה הספר ששלח לו דוד ביד אוריה: לשני שרי צבאות ישראל. כי אצבר היה שר צבא ועמשה שמהו אבשלום שר צבא ונדעת דוד היה למותו אחר כך שר צבא ועוד כי גדול היה ביהודה ושר צבא יהודה וכתוב עליו עוד ויש את לבב כל איש יהודה כאיש אחד: ויהרגם. בשלום. טעמו עס ויהרג' כלו' ויהרגם בשלום וגם אוח' דמי' כאלו היה דמי מלחמה או טירוף. ויש דמי המלחמה דמי עשאל כי עשה'ל רודקהו לאצבר שם אוח' דמי שלום כאלו הרג אצבר לא עשאל בשלום נקם נקמתו מאצבר וגם כן הרגו בשלום כי לקחו לדבר עמו ולא כשאר ממנו ועמשה גם כן הרג בשלום שאמר לו השלום אתה אחי אמו דוקו לשק לו ולא היה לו שום טענה להרגו וכתן הדמים הנקם בשם אוחס דמי מלחמ' את אוח' בעגרותיו אשר במתניו כמו שנאמר ועליו חגור הרב מזוממת לו על מתניו ובעלו אשר ברגליו שנפלו מחיס רגליו ויונתן חרם הספוק כן דקטילונם בערמותותיו וגו' כבעמוד. ויש דרש ובעלו אשר ברגליו שהרג אצבר בערמה ושאל לו

ה וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאצבר בן נר ולעמשה בן נתן ויתרם וישם דמי מלחמה בשלום ויתן דמי מלחמה בהגרתו אשר במתניו ובעלו אשר ברגליו ועשית בהכמתך ולא תתורר שיתנו בשלום שאר: ולבני ברזי הגלעדי תעשה חסד והיו באבלי שלחנה פי' כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך: והגה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחרים והוא קרלני קללה נברצת ביזם לבתי מחנים והוא ירד לקראתי הירדן ואשבע לו ביהודה לאמר אם יאמיתך בהרג: וענה אל התנבא פי איש חכם אתה ידעת את אשר תעשה דוד והורדת מדין ביוזא דאנתי למחנים והוא נהת לקדמותי לירדנא וקמית ליה במוקרא די' למיבד דלא אקמדינג בהרבא: ונען לא תפגיניה ארי גבר חכים אתה ותידע וית דתעפיר ליה ותחית

קד' גבר מעד בורמי כקבורתא דיש'ראג: ה' ואף אתה ידעת וית בעבר לי יואב בר צרויה בעבר דתרין רבני חיותא דיש'ראג לאצבר בר גר וגעמישא בר ית' דקמלינון בערמותיה דדמי די יתחשב ליה דמיהון עזוהי פדם תבירי קרבי ותיב הון בכמנת שקמא ואשר דמיהון באסקינגי די בתרציה ודש בטריתא די ברנדוהי: ו ותעפיר בהוקמתך וקא תחית שבתיה בשקמא לשאור: ז ולבני ברזי גלעדא תעפיר מיבו ויהון באוככי פתורק ארי אינון פסיקו צרכי במיערקין מן קדם אבשלום אחיך: ה' והא עמך שמעי בר גרא בר משקט בגימין מעוהימת והוא קטני קומן מדין ביוזא דאנתי למחנים והוא נהת לקדמותי לירדנא וקמית ליה במוקרא די' למיבד דלא אקמדינג בהרבא: ונען לא תפגיניה ארי גבר חכים אתה ותידע וית דתעפיר ליה ותחית

קד' גבר מעד בורמי כקבורתא דיש'ראג: ה' ואף אתה ידעת וית בעבר לי יואב בר צרויה בעבר דתרין רבני חיותא דיש'ראג לאצבר בר גר וגעמישא בר ית' דקמלינון בערמותיה דדמי די יתחשב ליה דמיהון עזוהי פדם תבירי קרבי ותיב הון בכמנת שקמא ואשר דמיהון באסקינגי די בתרציה ודש בטריתא די ברנדוהי: ו ותעפיר בהוקמתך וקא תחית שבתיה בשקמא לשאור: ז ולבני ברזי גלעדא תעפיר מיבו ויהון באוככי פתורק ארי אינון פסיקו צרכי במיערקין מן קדם אבשלום אחיך: ה' והא עמך שמעי בר גרא בר משקט בגימין מעוהימת והוא קטני קומן מדין ביוזא דאנתי למחנים והוא נהת לקדמותי לירדנא וקמית ליה במוקרא די' למיבד דלא אקמדינג בהרבא: ונען לא תפגיניה ארי גבר חכים אתה ותידע וית דתעפיר ליה ותחית

דרש רבי תנחומא: (ה) את אשר עשה לי. שהראה הספר ששלח דוד ביד אוריה במדרש רבי תנחומא: דמי מלחמה בשלום. שהיה להם שלום עמו ולא היו נשמדים ממנו: בחגורתו אשר במתניו. שחג' הרבו מזוממת על מתניו שלא כדרך החגורים בצלחתו לקראת עמשה ופיה למטה כדי שתפול כמה שנאמר והוא יאז ותפול (שמואל ב כח) וכשנפלה וטלה כסבור עמשה שלא נפל אלא להבטיחה מן הארץ ולא נשבת מחרב אשר ביד יואב: את ובעלו אשר ברגליו. את אצבר הרג בערמה ששאלו גידמת היאך חולצת כמה שנאמר (שמואל ב ג כז) וישבו ויחב אל תוך השער לדבר אחי בשלי לשון של נעלך: (ו) ולא תורד שיבחו בשלום שאלו אל תניחנה למות מיתה עצמו וליוסול בניהם: (ה) קללה ומרצת. מפורשת כמו מה ימריך (איוב י ג) ומה נמרצו (שם ו כה) כמו מה נמלט: (ט) כי איש כס' אחד. תן לכך למוזא לו עון מית. בשניל דבר אחר והוא יודעת את אשר תעש' לו

רלבג

(ה) את אשר עשה לי יואב ק צרויה. ר"ל על דבר אבשלום שעבר מצותו והרגו ואחר כך דבר אל דוד קשות כמו שנוכר במה שקדם: ויש דמי מלחמה בשלום. ר"ל על הריגת אצבר כי הוא הרגו בעת היוותו בשלום עמו מפני שהרג עשאל אחיו במלחמה והכה היה אז אצבר בשלום עמו כי הוא בא אל המלך להטיל לו המלכה וכו' ושלחו וילך בשלום: ויתן דמי מלחמה. בחגורתו אשר במתניו ובעלו אשר ברגליו. זה שז אל עמשה כי יואב שם כלי המלחמה בהרגו אוחו בחגורתו אשר במתניו ובעלו אשר ברגליו לפי שהוא

שלום ח' חס' בליש' בקריאה וס' במסרת רבחה: והנה ה' ר"ם בספרא וסמ' נמשך לישל בריש סימרא: מבחר' ד' חס' בליש' וס' נמשך בשמואל חלק ב' סימן ג'
תולדות אהרן והיו נכאלי. עקידה ט' מזכר מומם: וסוף קלנו. שנת קם עקידס שער פב: אס אחיתך נמאכ' זוכר משטטים:

חצר חרבו מזוממת בחגורתו ולא שם חצרה תוכה כמנהג וכל אשר ראה עמשה שזה לתקן נעלו אשר ברגליו ואז בשותו נפל מחרב מחצירו לחרץ ולקחו יהב משם ולזה לא נשאר עמשה מן החרב אשר ביד יואב ובהיות הענין כן הנה יתאמת פי' נלחם ושותו נמאז בו אלא שהרג לאלה שני השרים חס' לפי' תעשה כחמתך שתצביאה לידי עילה והסיבה שחתייב הריגה: ולא תורד שיבחו בשלום שאלו. טניחנו למות מיתה עצמו אלא יהרג כמו שהרג: (ז) כי כן קרבו אלו. בזה הדרך קרבו אלו במאכל ובמשתה כמו שתקוב משכב וכפות וחסים ושעורים הגישו לדוד וכתוב והוא כלכל את המלך בשבתו במחנים וכן ת"י ח'יטן כפיקו צרכי: (ח) והנה עמך. כלומר אע"פ שהוא משבט בנימין עמך וברשותך והוא להביאו לידי מיתה אז פירוש והכה עמך בירושלים כדי שתוכל למנוח לו עילה ככה להמיתו. ונדרש כי רצו היה והיה מלמדו והוא טעם עמך. קללני. בזה

מצורת ציון

ב (ז) קרבו אלו. קרבו אחי: (ח) קללני. משון קלום ובזיון: נמלח. חוקם כמו ומל נמך ומפרש עזר אשר עשה לפני שרי וגו' כי על כן הם צלו בהצטפת דוד והלכו בשליחותו וע"כ הרגם יואב והשב ח"ל לדוד לבלויה בזה: לשני שרי צבאות. כי גם עמשה הם שר צבא לאבשלום אף בדעה דוד היה להעמידו ההת יואב: דמי מלחמה. הדם הראוי לשפוך בלשון מלחמה ודמי מלחמה. הדם הראוי לשפוך במלחמה בגבורה המורכמת ספק בלשון שלומי בערבתו: בחגורתו וגו'. ר"ל צבה שהגר הרבו מזוממת במתניו לרהבו בכדי שהיה עומה לפול בשחיה מועמה ופגיח' מול עמשה חפץ לתקן מנעלו ונפלה ההרב מחצרה והגביה בידו והכהו נכס ועמשה לא נכמר על כי ראה אשר מעממה נפלה מחצרה: (ז) כי ראה הדבר עזבו לפי חמתך המאז לו עילה: ולא תורד שיבחו. ר"ל עס שהוא איש ציפה לא ההדר פניו ורבה בלא ירד לקבר בשלום כמיתה עמו: (ז) כי ראה הדבר עזבו קרבו אחי לאכול על פולחן אביסם וכלומר עוד תעשה עמשה הכד זולת מה שהיו נבולו בשלום גמול ול' להכה יאקא: (ח) עמך. ר"ל ח'יטן ח'יטן שנק' חמיהו ורז"ל אמרו שהיה מלמדו הורה: ביום לבתי מהנים. כי כשברה מפני אבשלום הלך עד מהרים וישב בה עד חצוהי לירושלים: והוא ירד. לפיכך אחי ובעניני ט אח' לבל אחיטו ולזה לא חרבל בעממי לקחם נקמתו ממנו: (ט) ועשה. האול והמה המלך הההי אל תוקה אוחי מהטון הזה מנלי לשלם לו

(ג) בקרנות המזבח. שהיה בגבעון אמר הרוגי בית דין נקברו נקברו בית דין אמנת כלן ואקבר נקברו אטותי כך דרש

רלבג

כלתי מפחד : (ג) ויחוק בקרנות המזבח. הנכ כבר כתבאר בתורה כי המזבח קולט אלא אם בא עם רוצח מכה נפש בזדון ובערמה והנה אדוניה לזה בא עם כי שם לא היה מפחד שיהרגנו שלמה ויהיה המקום ההוא לו למקלט עד שיטוהו ועתה שלמה שלא ימיתו : (בג) אם יהיה לבן חול לא יפול משערת ראשו ארצה. ר"ל אם תחוקנה ויו להיות לעבודת המלך ולמזותו כשאר בני החיל לא ינועהו נזק מזוי וכן שלח דוד לכל אנשי יגש גלעד ועתה תחוקנה ידוכס והיו לבני חיל : (גג) ויבא וישתחו למלך שלמה ויאמר לו שלמה. ידמה כי חמני שאמר לו שלמה אם יהיה לבן חיל חשב אדוניהו שירצה לעמוד לפניו וישרתו וזה לא היה רוצה להפחד ממנו אם לא יחן לו רשות וכאשר הרגיש שלמה בזה אמר לו שילך לביתו : (גד) ומוקת והיית לאיש. רוצה לומר שלא תהינה פעולותיך פעולות עביר שיש ונער אצל תהינה פעולות איש גדול וזה אמנם יהיה עם ההתעבות ענה : (גה) ושמרת את משמרת ה' אלהיך. ר"ל שישמור בלב מה שיצוהו הש"י לשמרו וזה אמנם יהיה כלמידת התורה ותהיה כלמידה היא בהתבוננו' לתכלית שתלך דרכי הש"י

על פסאי ועיני ראות : כסתי הדרו ויקמו כי לא ולא ער כחזן : סס ותגרו וקמו כר זמיני די גאדניהו ונאגו נבר לארתיה : ג ואדניהו דחיל מן קדם שלמה וקם ונאג ואתקף בקרנת מדבחא : נא ואתחיא לשלמה למימר הא אדניהו דחיל מן קדם מקבא שלמה והא אחר בקרנת מדבחא למימר יקום לי כיומא דין מקבא שלמה דקא יקמיר ית עבדיה בחרפא : כג ואמר שלמה אם יהי נגבר דחיל הטאין לא יפוג מושער רישיה לארעא ואם בישתא תשיבח ביה ויתקמיר : כג וישחך מהבא שלמה ואתחיה מעוני מדבחא ואתא וקגיד למקבא שלמה ואמר גיה שלמה אגור לביתה : * וקרבו יומי דוד לממת ופקיד ית שלמה בריה : ב אגא אגור באורח כר ארעא ותתקף ותהא נגבר דחיל הטאין : ג ותמר ית מרת מימרא ביי אגהך קמח באורחן דתקנו קדמוהי קמיר קימיהו פקדוהי ודיגוהי וסגדוהי קמא דקתיב באורחא דמשה בדי דתצדח ית כר דתעביר וית כל אתר דתתפני דתמן : ד בדי די יקום יי ית פתגמוהי די מגיל עלי קמימר אם ימרון בגוף ית ארתיהו דמהך קדמי בקשטו ככר דבהון ובכר גפשיהון קמימר לא יפסק

מלשון כמים : (גה) כיום. כעה כי יום הוא כמו עו ובע"ף בלב לאמתס כדבר כמו מכה כיום (נהגותי כ"ח) : (גג) משערתו. משער ראש

(ג) ויחוק בקרנות המזבח. המזבח שהיה בירושלים כי הותר בזמנות היה לו והחוק בזמנא להנצל עם : (גה) אם ימית את עבדו. מזה שאני מפחד תמיד ומסופק בו ישבע לי בלא ימיתני : (גג) אם יהיה לבן חיל. כמו בן חיל לאדונו וראו מפניו וכר אל משמרתו ות"י אם יהא נגבר דחיל הטאין פ"י בן חיל בעל כח לכבוש את יצרו : (ג) והיית לאיש. וריו ומושל בכפך וכונס את יצרך וכן ת"י נגבר דחיל הטאין ופי' לפניו ושמרת וכו'. וכן ומשחך בן איש ר"ל גדול וככד וכן כולם אנשים גדולים וככדים : (ג) את משמרת ה' אלהיך. כמו ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות ללכת בדרכיו חבון המדות מה הוא חנון חף אתה היה חנון מה הוא רחום חף אתה היה רחום : לשמור חקוהו : המצות שלא נגלה טעמם : מצותיו. אשר נאמר בהם מצות כגון שלוח תמאים והפדת נדביו וכיוצא בכן : ומשפטיו. בדיניו : ועזותיו. אשר הם עדות וזכר כמו שבת ומועדים וכיוצא בהם שהם זכר והנה כל התורה. ועדותיו נראית בו הוי"ו בקראי' והיא למ"ד הפועל אע"פ שהיא ממש"ן נפכה עי"ן הפעל וכן בדרך עדותיך שתי והדומי' להם : תשכיל. כתרומתו תללח : את כל אשר תעשה. כמו בכל אשר תעשה והיה תשכיל פועל עומד או יהיה את כחמשמו והיה תשכיל פועל יוצא כלומר בשמך המצות תללית אתה את כל

תולדות אהרן ויקברו ימי דוד. זכר ויחא :

מצורת ציון

מלשון כמים : (גה) כיום. כעה כי יום הוא כמו עו ובע"ף בלב לאמתס כדבר כמו מכה כיום (נהגותי כ"ח) : (גג) משערתו. משער ראש

לא יפנה להשחלל צעשייתם ויהיה זה סבה אל שלא יקיים זאת המצוה לו וירצה בזה כי שמירחך חקוק הש"י ומצותיו ומשפטיו שחוייב לשבת בסוכה בנח הסוכות יהיה סבה שתצליח את כל אשר תעשה וכל מה שתפסח אליו הגיע לך בהצלחה והוא מענין אמרו בכל אשר יפנה ישכיל. שכל דוד ועדותיו ככתוב בתורת משה מלמען יקום ה' את דברו וגו' בחר לו שכבר יגיע לו משמירת כהונה תועלת החר וכו' ההמדת המלוכה לו ולזרעו : את

מצורת דוד

היה לבן חיל לעת מזוא בזמן העורך : ב (ב) בדך וגו'. ר"ל כמנהג הגבוה בכל הכריות : והיית לאיש. נכ שהיה עורך נער ההחוק עתה להיות בליש בשלש בשתי האויל והמות וטניי להריכך בדך תלך : (ג) משמרת ה'. הדברים אשר לוה ה' לשמרו ואל ביוהך אל השמן : ללגת דרכיו. להיות רחוב ורד הכד כמזה : חקוהו. הם המצוה שלא נהגלו טעמיסה והמה כהה וגזירה : מליהו. מה שבין אדם למקום : ומשכיו. מה שבין אדם להצד : ועדותיו. הם המצות אשר טעמיסה להעיד על מבלאות ה' כבנת ומועדי ה' והדומים : למען השכיל. רצה לומר כשהשומר כל המצות השכיל עוד מהם את כל אשר תעשה מהדברים אשר לא נהגרו בתורה כי מהם הכמה תקח לעבוד את ה' : ואת וגו'. הוא ככל ענין במ"ש : (ד) להאמר לא יפנה

(מח) אשר נתן היום יושב. כמו אשר נתן היום בן יושב וגו' : (ג) ירא. שלא לדנו כמודד במלכות על אשר רצה למלך מבלי דעה המלך : בקרנות המזבח. אשר עמד לפני הארון כחשבו שלא יחלל המקום להרגו עם : (גה) אם ימית. ר"ל שלא ימית וכלא אמר שהיה עליו עונש שבעה אם ימית וגו' : (גג) לבן חיל. ר"ל לעבוד עבודתו כשאר עבדי המלך : לא יפול וגו'. ר"ל לא ינועש על העבר אפילו עונש כונס ואמר בלשון נחמה כדך בהציות הומרים : והם רעה המלה בו. ואכילו כדבר שאין בו כדי להמית מ"מ יומת צעבור נרוף הדבר הזה : (ג) ויודעהו. זה לו לדעת בהציותו : לך לביתך. כי ובהר עומד לפני שלמה בהצו ככוונה להיות לבן חיל לעמוד לפניו ולשרטו בכל עת ואמר לו לך לביתך כחומר לבני לא בן חשבו כ"א בית (מלכים) 2

ריסי עיניו ויש אומרים כי מחללה היה מושה בין ריסי עיניו ואחר כך העתר בקרן היה יוצק אותו על ראש כי מלא הקרן יהיה השיעור מהמשיחה ועוד המליט שלמה ומשחו אותו פעם שניה כמ"ש בדברי הימים ומלכו בני' לשלמה מפני כי עתה לא היו הם אלא אנשי ירושלים ואח"כ הקהיל המלך כל שרי ישראל מכל השבטים אל ירוש' ושרי האלפים ושרי המאות ולעניו כל הקהל משחוהו לנגיד ואז משחו ג"כ לצדוק לכהן גדול ואז עשו שמחה גדולה וזכו וזכו' לרוב: (מ) מחללים בחלילים. מומרי' בכלי זמר ששמו חליל והוא כלי חלול ונקוב נקבי' קעני': ותבקע הארץ. מרוב שמחה והוא לשון הגדולה והוספת כמו גדולות בצורות בשמים: (מח) מדוע קול הקר' הומה. מדוע הוא זה הקול שהקריה הומה: (מב) איש חיל אחי. כלומר דחס זריו וטוב ות"י גבר דחיל חטאין כלומר בעל כח לכבוש את יערו: (מג) אצל אדוניו. כלומר אינו כמו שאהה חושב כי טוב אצרכך לך אצל הוא להיפך כי אדוניו המלך דוד המלך את שלמה: (מו) דוד את שלמה משמך. אמרו רז"ל בכל אדם מתקנה סוף מצטו ותלמידו בנ משלמה ותלמידו מהושע: על המשכב. השתחוה לאל על המשכב שהיה שוכב עליה וכן וישתחו ישראל על ראש המטה: ויחוק

אמרו אורים ותומים: (לט) את קרן השמן. משמן המשחה ששע"ה משח: מן האהל. שהארון נתון בעיר דוד ולחיות של שמן המשחה לפני הארון כמו שאנו שונים בסדר יומא: (מ) בחלילים. פלאוטי' בעל"ו: ותבקע הארץ. דברו הנביאים בלשון הנביא כלשון בני אדם: (מג) אצל אדוניו. כלומר עכשווין און בעזרתו טובה לך: בקרנות

רלבג

יהודע והברתי והכלמי. הס היו סנהדרין כמו שקדם וזה כי אלו שזכר הם אשר על פיהם ראוי שתהיה צהרת המלך להיות מה שיבחרו נבחר מאת ה' והנה אשר יבחרו הנביא יודע שבהר ה' כמו שמואל בשמואל כשבחר שול ודוד וכן הענין בכ"ג בלורים ותומים יודע מי הוא אשר בחר ה' זו וכן הענין בסנהדרי גדולה כי כל ישראל מחוייבים להמשיך למה שיבחרו כמו שנתבאר בצורה וזהו זכר דוד הממסך צדוק הכהן כי הוא ה' כ"ג וכן שהיה נביא ונביאו בין יהודע והברתי והכלמי שהיו היה עליהם כמו שנזכר בספר שמואל: (מ) מחללים בחלילים. ר"ל שהיו מנגנים בחלילים והס כלי זמר כדמיון קנים והס נקובים נקבי' משוערי' להוזה' מינים מוגבלים מהקולות: ותבקע הארץ לקולס. אמר זה על זר הפלגה והגומא או היה הרעון דוד כי לקולס נאספו רבים אליהם מכל הזדדים וכאילו נקעו אויר הארץ כחוק: (מח) מה קול הקריה הומה. ר"ל מה קול העיר אשר היא אמה זאת ההמ' הספלה: (מב) כי איש חיל אחי ועוד תבשר. ידמה שהרעון באיש חיל איש טוב כי האיש הטוב עושה חיל בטובותיו ומדרך האיש הטוב לבשר טוב לא הרע או ורצה הרעון באיש חיל גבור והנה מדרך הגבור שיתנבא תמיד הטוב בדברי הריב והמלחמה לכבד היומו בלתי

על פונדקא דמקבא דוד ואבירי יתיה לשידוהא: לט ונקיב צדוק פנהא ית קנהא דמשחא מן משפנהא ומשח ית שלמה ותקעו בשופרא ואמרו פד עמא יצרח מקבא שלמה: מ וסקיקו כד עמא פתרוהי ועמא משפחין בחנגניא והדון חדיא רבא וועת ארעא לקדוהו: מא ושמע אדניהו וקר הקראים אשר אתו והם פדו לאכל וישמע יואב את קול השופר ויאמר מדוע קול התקריה הומה: מב עודנו מדבר והנהיונה בן אביתר הכהן בא ויאמר אדניהו בא פי איש חיר אתה ומוב תבשר: מג ויען ונתן ויאמר לאדניהו אבר אדנינו המקבא דוד המקבא את שלמה: מד וישלח אתו המקבא את צדוק הכהן ואת נתן הנביא ובניהו בניהו יודע והפרתי והפרתי וירכבו אתו על פרהת המקבא: מה וימשחו אתו צדוק הכהן ונתן הנביא למלך פגהו ויערו משם שמהים ותהם הקריה הוא הקול אשר שמעתם: מו וגם ישב שלמה על פסא המלוכה: מז וגם באו עבדי המלך לברך את אדנינו המלך: נ וד לאמר יימב אדהו את שם שלמה משמה ויגדל את פסאו כפסא וישתחו המקבא על המשכב: נח וגם פכה אמר המלך ברוך יהוה אלהי ישראל אשר נתן היום ישב

על פונדקא דמקבא דוד ואבירי יתיה לשידוהא: לט ונקיב צדוק פנהא ית קנהא דמשחא מן משפנהא ומשח ית שלמה ותקעו בשופרא ואמרו פד עמא יצרח מקבא שלמה: מ וסקיקו כד עמא פתרוהי ועמא משפחין בחנגניא והדון חדיא רבא וועת ארעא לקדוהו: מא ושמע אדניהו וקר הקראים אשר אתו והם פדו לאכל וישמע יואב את קול השופר ויאמר מדוע קול התקריה הומה: מב עודנו מדבר והנהיונה בן אביתר הכהן בא ויאמר אדניהו בא פי איש חיר אתה ומוב תבשר: מג ויען ונתן ויאמר לאדניהו אבר אדנינו המקבא דוד המקבא את שלמה: מד וישלח אתו המקבא את צדוק הכהן ואת נתן הנביא ובניהו בניהו יודע והפרתי והפרתי וירכבו אתו על פרהת המקבא: מה וימשחו אתו צדוק הכהן ונתן הנביא למלך פגהו ויערו משם שמהים ותהם הקריה הוא הקול אשר שמעתם: מו וגם ישב שלמה על פסא המלוכה: מז וגם באו עבדי המלך לברך את אדנינו המלך: נ וד לאמר יימב אדהו את שם שלמה משמה ויגדל את פסאו כפסא וישתחו המקבא על המשכב: נח וגם פכה אמר המלך ברוך יהוה אלהי ישראל אשר נתן היום ישב

ו אמרו כל הים ר' וסי' אל שמואל: ויקח דוק הכהן את קרן השמן. אמן והלל לה'. אשר בשער והקנים: ותבקע ד' וסי' האדמה אשר החתים. ותבקע הארץ לקולס. ותבקע העיר דמלכים נחברו דירמיה: וטוב יז בקריאה וסי' ויצטח ה' אלהים מן האדמה כל עץ. ולא תחום עיני עליו. בכל הדרך אשר צוה. וישלח ויבאתו והוא ארמוני. יאמר נא ארננו. ויהי בקיות רוח אלהים. ויקרא אביש אל דוד. עודנו מדבר והנה יונתן. מקול סבלה הרעשתי. ועממה הלוי שמעוהו. יגיע כפך כי חאכל. כל ימי עני רעים. תאות אדם חסרו. ויצא המן ביום ההוא. ומתוק האור וטוב לעינים. וטוב משניהם. וטוב לא יהיה לרשע: ותהם ג' בקריאה וסי' בספר בשמואל א' סימן ד':

מצורת ציון

ה"ו וקסוף וקולא: על גומון. אל גימון: (לט) קרן. כלי עשוי דמות קרן: (מח) הקרואים. המזומנים להפעלה כמו אחרי כן יאכלו הקרואים (מ"ט ט) סקיה. העיר: (מג) איש חיל. אדם מעולה ומזרח: (מה) וחסה. מלגן

מצורת דוד

כמא המלוכה: (לט) מן האהל. מזמרים בכלי זמר ששמו חליל וכן כהולך בחליל (ישעיה ל'): בקולס. בעבור קול ההמיה והוא ענין גומא: (מח) וחס כלו לאכול. אח הקול שמשו בעת כלו לאכול: קול הקריה הומה. קול קבוצה הנשי העיר הומה: 1

תולדות אהרן והסס ממללים. המה: כט: ותבקע הארץ. חולין 5 המיד בט: אמן כן יאמר. (כטעם ות): ישיב אלקים כסנהדרין קס:

יכול: (לג) יחי לעולם. פי' חיי נפש לעולם הנצח. כי בעולם הזה קרוז היה למיחה וכן ת"י יתקיים וכל שאר יחי המלך תרנוס יולח: (לג) עבדי אדוניכם. על הכרתי ועל הפלתי אמר ומה שאמר עבדי אדוניכם כאלו אמר עבדי וכן ואל משה אמר עלה אל ה' ר"ל אלי ואת יפתח ואת שמואל ר"ל אותי: אשר לי. שיייתי רוכב זה וזה יהיה סי' למלוכה

הוא יי דפרק ית נפשי מפרך
 עקא: ל ארי כמא דקנמית
 קא כמימרא די אקתא
 די ישראל קמימר ארי
 שלמה בריה ימורה פתרי
 והוא יתיב עד פורסי
 מכותי והחתי ארי פן
 אעפיר ויקא הדן:
 לא וברעת פת שבע על
 אפקא עד אקעא וסגידת
 למקפא נאמרת יתקום
 רבוני מקפא דוד לעקם:
 לב נאמר מקפא דוד קרו
 לי לצדוק פהנא ונתן
 נביא ולבניהו בר יהודע
 נאמרו לקדם מקפא:
 לב נאמר מקפא דוד
 דפרו עמכון ית עברי
 רבונכון ותקפון ית
 שלמה ברי על פודנתא די
 לי ותחתון יתיה לשיחא
 לי וימשח יתיה פמן צדוק
 פהנא ונתן נביא למחוי
 מקפא עד ישראל ותתקעון
 בשופרא ותימרון יצח
 מקפא שלמה: לה ותקסון
 פתרוהי וייתי ויתיב על
 פורסי מכותי והוא
 ימורה פתרי ויתיה פקדית
 למחוי מקפא עד ישראל
 ועד יהודה: לו ויאתיב
 פניהו בר יהודע ית מקפא
 נאמר אמן פן תהי בעוא
 מן קדם יי אקתא דרבוני
 מקפא: לו פמא דהוא
 מימרא די בסעדיה דרבני מקפא פן
 מפורסי מכותא דרבני מקפא דוד: לה ונתן צדוק
 פהנא ונתן נביא ובניהו
 בר יהודע וקשתיא וקעטיא וארביבו ית שלמה

כגיא: (לג) על הפרדה אשר לי. הוא סימן לו שילמד ותחלה הגדולה שאין הדיוט רוכב על סוסו של מלך: אל גיחון. הוא מעיין השילוח מלחן שאין מושחין את המלכים אלא על המעיין פי' שתמך מלכותו: (לג) ומשה אותו. טען לו שני בן ריכני עינו כמין נור: (לו) אמן. שייחה שלמה:

הייתה אשר פדה את נפשי מפרך
 צרה: ל פי פאשר נשבעתי קד ביהוה
 אלהי ישראל לאמר פיי שלמה בנד
 ימלך אחרי והוא ישב ערי פסאי
 תחתיו פי בן אעשה היום הזה: לא ותקד
 בת שבע אפים ארץ ותשתחו למקד
 ותאמר יהי אדני המקד דוד לעקם:
 לב ויאמר המקד דוד קראו לי לצדוק
 הפהן ונתן הנביא ולבניהו בן
 יהודע ויבאו לפני המקד: לו ויאמר
 המקד להם קחו עמכם את עבדי
 אדניכם והרבבתם את שלמה בני
 עדי הפרדה אשר לי והורדתם אתו
 ערי גתון: לו ומשח אתו שם צדוק
 הפהן ונתן הנביא למלך ערי
 ישראל ותקעתם בשופר ואמרתם
 יהי המלך שלמה: לה ועדיתם אחרי
 ופא וישב ערי פסאי והוא ימקד
 תחתיו ואתו צויתו להיות נגיד על
 ישראל ועלי יהודה: לו ויען פניהו
 בן יהודע את המלך ויאמר אמן
 פן יאמר יהוה אלהי אדני המקד:
 לו פאשר היה יהוה עם אדני המקד פן
 יהי עם שלמה ויגדל את פסאו
 מכסא אדני המקד דוד: לה ויורד צדוק
 הפהן ונתן הנביא ובניהו בן יהודע
 והכרתי והפלתי וירכבו את שלמה

רלבג

הנביא כמו שמצאנו בנאשה הקדושת שעשתה שאמרה הדברים אל יואב לא אליה: (לג) על הפרדה אשר לי. זה אחד מסמני המלוכה כי לא ירכב על מרכבת המלך מי שאינו מלך: והורדתם אותו אל גיחון. הכה בחר למשח במקו' נהר להיו' סימן שתמך מלכותו ותתקיים ותתפשט: (לג) ומשה אותו שם צדוק הכהן. ידענו כי שם המשחה ששעה משה הוא נעשה לדורות כמו שזכר שם לא נעשה עוד וזלחו וזהו הוא מבורך שאין זאת המשחה שימשחה כולו בשמן ההוא כי לא יספיק השמן ההוא לזה לא היתה המשחה כן בכל מה שמשח משה ממנו ולזה הוא מבורך שלא ימשח בו כי חלק מהמשחה והנה היתה משחת המלך על ראשו כמו שאמר בשולו ויקח שמואל את סך השמן ויוקע על ראשו והנה ראוי שיהיה זאת המשחה אלא המקום שיהיה בו כתר המלכות. וראוי ששדע בו לא הוצרכו למשוח שלמה אלא מפני מחלוקת אדניה כי במשיחת דוד כמשחו כל הקמים תחתיו מורשו כמו שנמשיחת אהרן ובניו נמשחו כל הבאים אחריהם להיות כהני' וזהו לא הוצרכו למשוח אחר זה כי אם כהן גדול: (לה) ונא וישב על כסאי. לפרסם לכל שהוא מלך כדו שיכור המחלוקת מעל שלמה: (לו) אמן כן יאמר ה' אלהי אדני המלך. הוא תפלה שיהיה רצון השם יתברך שיהיה הענין כן ר"ל שיהיה המלוכה לשלמה כי אם לא תהיה לו מה' לא יועיל לו זה: (לו) ויגדל את כסאו מכסא אדני המלך דוד. למדתו מזה שאין זה כנגד המלכות וזה כי רצון המלך הוא שילכה בנו יותר ממנו: (לה) וירד צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן יהודע

מצודת דוד

כי נסרחה מאלו צבוח נתן שלא ירגיש המלך ששחם בעלחו לזה לזה לקרובה אליו: (ב) כאשר נבעתי וכו'. ר"ל כאשר נבעתי מאז להמליכו אחר מתיי קן אעשה סיסם להמליט מיד נתיי: (לג) יחי אדוני. ר"ל נחיי הכפשות ח"ש לעולם: (לג) עבדי אדוניכם. על עבדי עולמו אמר ודרך המדבר לדבר כן ודוגמתו בשמואל שזכר כוב שתמך מלכותו כנהל: (לד) ותקעם בשופר. להשמיע לרבים: (לה) אחריו. לזכר ששחם על פניהם כדרך המלך ההולך כראש: (לו) כן יאמר ה'. שישב על

מצודת ציון

תולדות אהרן ותקד כה כע. נרסות לג מנגה ככ שבוטה טז: קראו לי. כרימות ה: קמו עמכם. הויות יז: והרכבתם. (כלאים לא בקלים מע כוסה ככ סריות מז עמ): והורדתם אותו. שם יב כרימות ה:

(ב) פתחי. במקומו: (ג) הפרדה. הוא הכה מן הסוס והחמור: גיחון. שם נהל וסוה כבלות כן ה"י: (ז) אמן. הוא ענין נקבה על קיום הדבר: (ח) והכרתי והפלתי. ת"י

(ב) פתחי. במקומו: (ג) הפרדה. הוא הכה מן הסוס והחמור: גיחון. שם נהל וסוה כבלות כן ה"י: (ז) אמן. הוא ענין נקבה על קיום הדבר: (ח) והכרתי והפלתי. ת"י

(ב) פתחי. במקומו: (ג) הפרדה. הוא הכה מן הסוס והחמור: גיחון. שם נהל וסוה כבלות כן ה"י: (ז) אמן. הוא ענין נקבה על קיום הדבר: (ח) והכרתי והפלתי. ת"י

ועשה בע' מפי ספר' המדוייקי' ומפי המסורת: (וט) ולשלמה עבדך לא קרא. כיון שלא קרא לשלמה כשעורה וזקרא לשאר בני המלך נראה כי לדבר מלוכה עשה זבח זה וקרא לכל הסומכים וזו שיאכלו עמו: (כ) ואחזק אתני המלך. וזה ואחזק באל"ף וטועים בו בענין לפי שהענין יותר קרוב: להגיד להם. שאם לא תגיד להם קודם שתשכב עם אצותיך והייתי אני ובני שלמה חטאי' מדבר המלוכה: (כא) חטאים. ת"י מתרבוין כלומר מגורשין מן המלוכה ויש מפרשים אם לא יהיה בני מלך נלוו עון יהיה לנו יאמרו כי מפני עון שנמצא בו וכן שולל ממני לא היתה לו מלוכה ויש מפרשים כנגד דוד אמרה אלה שכנתה מפני כבוד כלומר אתה תהא מוטב בזה אם לא תמלך שלמה בני כי אתה נשבעת לי בזה: (כב) ונתן הנביא באל. בנצ' או בנכס' החילוניים עד שיאמרו למלך ויכנס בדרשות ויגידו למלך ואמר המלך שיבא וכן עשה ויבא לפני המלך: (כד) אתה אמרת. על דרך תמיהה כלומר נראה שאתה אמרת לו שיתמלך שזבח זבחים ויקרא למי שרצה: (כה) כי ירד. ירד היום אל עין רוגל לזבח: (כו) ולי אני עבדך. זה שלא קרא לו ידמה כי לדבר המלוכה עשה הזבח: (כז) ולא הודעת את עבדך. תמה אני אם מאתך כתי' הדבר הזה איך לא הודעתני טרם שתמליכני כתוב עבדך בוי"ד כלי' לי ושאר עבדך הנאמנים: (כח) קראו לי לזבח שבע. לא יאכל מהחדר אבל רחקה ממנו נעט בעזר שהיה נתן מדבר עמו לפיכך אמר קראו לי ודרש הכתוב שזה רחוק מאד שאמר כי לתשמש קראה להודיע לזבוב כי מה שלא ידעה לכסה שהי' אסורה לו לא מפני שלא היה יכול

ידעתא: יש ונכבים תורין ופמימין ועאן קסני ונמין לקר בני מקפא וקאביתר פהנא וקיאב רב חיקא וקשלמה עבדך לא זמין ב ובען רבוני מקפא עיני כל ישראל סבירין עקד קהואה קהון מן יתיב על פורסי מלכותא דרבוני מקפא פתרוהי: כא ויהי פד ישוב רבוני מקפא עם אכהתוהי ואהי אנא וברי שלמה מתרבוין: כב וקא עוד דהיא ממלקא עם מקפא ונתן נביא אתא: כג ותיאזו מקפא קמומר הא נתן נביא ואתא קדם מקפא וסגיד מקפא על אפוחי על ארעא: כד ואתר נתן רבוני מקפא את אמרת אדניה ימרוך פתרי יהוי יתיב על פורסי מקבותי: כה ארי גתת יומא דין ונכבים תורין ופמימין ועאן קסני ונמין לקר בני מקפא וקרבני חיקא וקאביתר פהנא וקיא אינון אקניו ושטן קדמוהי ויאמרו יצח מקפא אדניהו: כו ולי נאנא עבדך וקצדוק פהנא וקבניה בר יהודע וקשלמה עבדך לא זמין: כז אם מן רבוני מקפא הוה פהנא הדין וקא דודעת ית עבדך מן יתיב על פורסי מלכותא דרבוני מקפא פתרוהי: כח ויקום מקפא ויאמר קרו לי קבת שבע ונצת קקדם מלפא וקבית קקדם מקפא: כט ויקום מקפא ויאמר קום והנה ה' ר"ם בספרא וסי' והנה עונתה מוכרת עם המלך. והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחורים והנה איש אלהים בא מיהודה. והנה אנשים עברים. והנה נביא אחר נגש: ושחם ה' חס' וא' מ"ל וסי' נמסר בשמואל חלק א' סימן ל': ולי ה' וסי' נמסר בפסר שפטים סימן יד: והיה ה' וסי' אם נואח אדני המלך. כה אמר ה' לא תעלו ולא תלחבון דמלכים. והברו דדברי הימים. יום חשך ואסלה. ביום ההוא ישא' עליכם. כי לפני הימים ההם. ואשלהה אליו לאמר לא נחיה. תאוה נחיה חערב

ידעת: יש ונכבים תורין ופמימין ועאן קסני ונמין לקר בני מקפא וקאביתר פהנא וקיאב רב חיקא וקשלמה עבדך לא זמין ב ובען רבוני מקפא עיני כל ישראל סבירין עקד קהואה קהון מן יתיב על פורסי מלכותא דרבוני מקפא פתרוהי: כא ויהי פד ישוב רבוני מקפא עם אכהתוהי ואהי אנא וברי שלמה מתרבוין: כב וקא עוד דהיא ממלקא עם מקפא ונתן נביא אתא: כג ותיאזו מקפא קמומר הא נתן נביא ואתא קדם מקפא וסגיד מקפא על אפוחי על ארעא: כד ואתר נתן רבוני מקפא את אמרת אדניה ימרוך פתרי יהוי יתיב על פורסי מקבותי: כה ארי גתת יומא דין ונכבים תורין ופמימין ועאן קסני ונמין לקר בני מקפא וקרבני חיקא וקאביתר פהנא וקיא אינון אקניו ושטן קדמוהי ויאמרו יצח מקפא אדניהו: כו ולי נאנא עבדך וקצדוק פהנא וקבניה בר יהודע וקשלמה עבדך לא זמין: כז אם מן רבוני מקפא הוה פהנא הדין וקא דודעת ית עבדך מן יתיב על פורסי מלכותא דרבוני מקפא פתרוהי: כח ויקום מקפא ויאמר קרו לי קבת שבע ונצת קקדם מלפא וקבית קקדם מקפא: כט ויקום מקפא ויאמר קום והנה ה' ר"ם בספרא וסי' והנה עונתה מוכרת עם המלך. והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחורים והנה איש אלהים בא מיהודה. והנה אנשים עברים. והנה נביא אחר נגש: ושחם ה' חס' וא' מ"ל וסי' נמסר בשמואל חלק א' סימן ל': ולי ה' וסי' נמסר בפסר שפטים סימן יד: והיה ה' וסי' אם נואח אדני המלך. כה אמר ה' לא תעלו ולא תלחבון דמלכים. והברו דדברי הימים. יום חשך ואסלה. ביום ההוא ישא' עליכם. כי לפני הימים ההם. ואשלהה אליו לאמר לא נחיה. תאוה נחיה חערב

הקדוש ב"ה: (כא) חטאים. ספרים ומועין מן הגדולה כמו אל השערה ולא יחטיא (שפטי' כ יו): (כד) אתה אמרת. בתמיה: כי ירד היום. שהעיר היתה גבוה ואכן הוחלת למטה בגי' ב

רלבג

ה': (כא) והייתי אני ובני שלמה חטאים. ר"ל נעשים כי מפני שידע אדוניהו כי הממלכה עתידה להיות לשלמה יסתכל להמיתו כמו שהי' הנקש שאלו להרוג את דוד לזאת הסבה עם שזה יהיה סבה להזכיר הטא בת שבע אחרי מות דוד ויבא זה לעזב"כ על שלמה ואולם אם ימלוך שלמה יתבאר לכל כי מה' היתה בת שבע לדוד ואלא היתה הכורה לו אחרי מות אוריבעם שמכני אומת מלך יוראו לאמר דבר כנגדו ואי' הרצון בזה והייתי אני ובני שלמה חטאים הם לא נגלה אויב על זה בחיך כי נעשוק ממנו המתנה העיב' שנחת לנו ולא יהיה האשם וולחי בנו להגלות הענין שדעתך היא להמליכנו כאשר דברת ונשבעת לאמתך: (כד) אתה אמרת אדניה ימלוך אחרי. ר"ל האם אתה אמרת את הדבר מאת אדני המלך ככה אמר הזכ ולא הודעת את עבדך ר"ל האם היה מאת אדני המלך הדבר הזה ולא קראו לי כי לא הסכמת להודיע לעבדך מן ישיב על כסאך: (כה) ויען המלך דוד ויאמר קראו לי לזבח שבע. הנה נראה מזה כי בת שבע יאכל מן החדר בלא נתן הנביא לדבר אל המלך כדי שלא יכיר המלך כי זה הדבר היה מוסכם ביניהם ולזה קרא דוד לזבח שבע ופחד לזכר אליה ולומר הלו הדברים כי היא היתה יותר עצמות בזה מנתן הנביא

מצודת ציון

(כא) חטאים. הוא מענין הכרוך וכן קונו אל השערה ולא יחטיא (בשערים כ')

מצודת דוד

להגיד להם וכו' ויקבלו מאמריך: (כא) והיום. ר"ל אל כל אשר כן יהיה מבלי הגיד מן ימלוך אז כשכך המלך וכו' נחיה אני ובני חסרים מן העולם כי ימלך הדוניה וישלח בני יד: (כב) כה. אל הנה ביה המלך: (כג) ויבוא. מן ההר צא לפניו אל הבית אשר בניה המלך לבוא לפניו וקא דבדר המוכן מאליו: (כד) אתה. החבר ה"א השלמה והוא כמו ה'הה אמרה וכו': (כה) כי ירד היום וכו'. וזוודאי החשבה היא ונשפחה לשמחה המלכות: ויאמרו וכו'. ר"ל זוודאי אמרו יחי המלך הדוניה: (כו) ולי אני עבדך וכו'. הביא ראייה שהשפחה נעשתה לשמחה המלכות בזרי קרא לל בני המלך וכו' ולי וכו' לא קרא ואם לא היתה בדבר המלוכה היה יקרא גם לו: (כז) אם אמת וכו'. אם המלכה הדוניה הוא במעמד המה אני למה לא הודעתני מן ישיב וכו': (כח) קראו לי לזבח שבע. כי ראה להם לה השפחה על כי הדבר נעשה אל נעשה ובעטור

כא ויהי פד ישוב רבוני מקפא עם אכהתוהי ואהי אנא וברי שלמה מתרבוין: כב וקא עוד דהיא ממלקא עם מקפא ונתן נביא אתא: כג ותיאזו מקפא קמומר הא נתן נביא ואתא קדם מקפא וסגיד מקפא על אפוחי על ארעא: כד ואתר נתן רבוני מקפא את אמרת אדניה ימרוך פתרי יהוי יתיב על פורסי מקבותי: כה ארי גתת יומא דין ונכבים תורין ופמימין ועאן קסני ונמין לקר בני מקפא וקרבני חיקא וקאביתר פהנא וקיא אינון אקניו ושטן קדמוהי ויאמרו יצח מקפא אדניהו: כו ולי נאנא עבדך וקצדוק פהנא וקבניה בר יהודע וקשלמה עבדך לא זמין: כז אם מן רבוני מקפא הוה פהנא הדין וקא דודעת ית עבדך מן יתיב על פורסי מלכותא דרבוני מקפא פתרוהי: כח ויקום מקפא ויאמר קרו לי קבת שבע ונצת קקדם מלפא וקבית קקדם מקפא: כט ויקום מקפא ויאמר קום והנה ה' ר"ם בספרא וסי' והנה עונתה מוכרת עם המלך. והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחורים והנה איש אלהים בא מיהודה. והנה אנשים עברים. והנה נביא אחר נגש: ושחם ה' חס' וא' מ"ל וסי' נמסר בשמואל חלק א' סימן ל': ולי ה' וסי' נמסר בפסר שפטים סימן יד: והיה ה' וסי' אם נואח אדני המלך. כה אמר ה' לא תעלו ולא תלחבון דמלכים. והברו דדברי הימים. יום חשך ואסלה. ביום ההוא ישא' עליכם. כי לפני הימים ההם. ואשלהה אליו לאמר לא נחיה. תאוה נחיה חערב

ושלמה יהיה שמו: (ט) ומריא. עוד של פטס: אכן הוחלת. אכן גדולה שהיו הכחורים מנסין בה את כחם להזיזה ולגררה לשון מים וזחלון וחולי עפר (דברים לז כד) ויונתן חרגם אכן כפוחא שפומדין עליה וזופים למרחוק: עין רוגל. חירגם ויתכן עין קצף הוא כוכם שמתקן בגדי צמר דרגליו על ידו בעטסה: (י) ואת שלמה אחיו לא קרא.

שודע היה שהקנבא עליו הנביא למלך: (יב) ומלטי את נפשו. מן המחלוקת לאחר מות המלך שירצ' בך למלוך כמה שהבטיחו הקדוש

רלבג

ר"ל אצל אכן הוחלת ונקראת האכן היתה כך לסבה לא ידענוה ואפשר כי האכן היתה הסבה גדולה וחלקה מלד ולרוב חלקות' היו מניעין אותה הנה והנה: (י) והנה לא קרא שלמה אחיו לאכל עמו כי ידע שהוא ינגד לו בזה להיותו בטוח שימלוך אחרי דוד אביו ולזאת הסבה ב"כ לא קרא אל נתן הנביא כי הוא נכח לדוד שלמה וימלוך אחריו כמו שזכר בדברי הימים וכלל הנה לא קרא לאותו שלא היו נכנסים לעצמו כמו לדוק הכהן וכניהו בן יהוידע ונתן הנביא ושמשו ורעי והבגורים אשר לדוד כי ידע כי הם יכללו עתה ותחלש' מזה תנועת לב המלך הכסכמי' לעצמו: (יז) ומלטי את דבריו. אשלים מה שיחסר בהם או ירצה בזה שימשך לדבריה כעטם כי מלא אחרי

שבעת ד' בקריאה וכו' הוא שמעת כי מלך. כי קול שופר בשלוחין. הלא יברתי אל תלכי: ובואי ד' בקריאה וכו' ובואי שבבי עמו ונחזה. לכו ובואי אל המלך דוד. שבי דומם ובואי בחשך. עורו צמון ובואי ימון: ואמרת ג' בקריאה וכו' לכו ובואי אל המלך. ה' יש פה איש. ואמרת בלבבך כי ילד לי את המלך ובולאתי ד' ופי' את דברך. את הריו חליו. ומלאתי את הגאיות. את הבית הזה כבוד.

יולדות אהרן ואני אבוא. (פאה יו): והכל בה שבע. ס ככ: הטעם מפני כבוד קריאת שני תו"ן רשות כחד כי משפטו משרתת וזכר הר"ש בפתח גדול תמורת הקטן: (טז) מה לך. לפי שלא דבר בזה לפיכך אמר לה מה לך או לפי שנכנסה החדרה שלא ברשות ידע כי דבר נתון היה לה: (יח) ועתה אזכור המלך לא כזאת המלה וכחצו אות' בל"ף לפי שהוא קרוב לענין אבל ברור הוא אצלנו כי הוא

מצודת דוד

רצ החוס: (ד) ומשחרהו. כי הנעולה לא תחמם עוד כצולה. ורז"ל אמר שהיתה אכזרית עליו משום שגמר לא ירבה לו נשים (דברים י"ז): (ה) מהפסה לאמר וגו'. היה מראה בעצמו כשיאות וגדולה וכחילו אמר אני המלך כי הגדולה שהיה מראה בעצמו לא חסן אלא למי שמשועד למלך: רכב. לרכוב: (ו) ולא יעזבו וכו'. ר"ל מעודו עס כי עשה דבר מה שלא כהונן לא היה חזיו מעיביו לומר למה עשה כזאת ובעבור זה השב בכל מעשיו הגוים וראוי הוא למלוכה: ונס הוא טוב תואר. ר"ל בע בעבור הוסיף חשב שהגון הוא למלוכה: ולאחר ילדה. אחי ילדה רומ מיד אחר שהולד הנשלים וה"כ היה עתה גדול החמים כי אמון ודיאל ואפלטם הגדולים ממנו כבר מהו ובעבור זה השב ג"כ אשר לו משפט המלוכה: (י) ויהיו דבריו. עתה היה עס ויאל על כי ידע בעצמו שנכחש בעיני דוד דובר אכזר ואפלטם והשכיל לדעת את אשר יעו את שלמה עליו למטן ויקחו והכבד בהמת עזה עליו וכמו שכתוב למטה לזה היה טעם אמר אדניו בהשבו שהוא יאהב אותו בעבור זה וגם אכזרית כהמלך ע"י דוד מלחיות עוד כהן גדול בימי שלמה והכבד בהמת עזה עליו ומעשיו. אולי הוא שמשו בן גרס: ורעי. יתכן שהוא חובי הארצי הנקרא ריע המלך וסנצרים אשר לדוד. הם עדינו ולאעזו ושמה אשר היו בהמידות עס דוד (כמ"ס בסוף ש"ב): (פ) עס אכן הזמלם. במתן לאכן הזמלם שעתה אצל עין רוגל: ולכל אחי ופי'. מאותם שמו אחרי: (יא) הלא שמעו. במתם טרלו שמעם

שבעת ד' בקריאה וכו' הוא שמעת כי מלך. כי קול שופר בשלוחין. הלא יברתי אל תלכי: ובואי ד' בקריאה וכו' ובואי שבבי עמו ונחזה. לכו ובואי אל המלך דוד. שבי דומם ובואי בחשך. עורו צמון ובואי ימון: ואמרת ג' בקריאה וכו' לכו ובואי אל המלך. ה' יש פה איש. ואמרת בלבבך כי ילד לי את המלך ובולאתי ד' ופי' את דברך. את הריו חליו. ומלאתי את הגאיות. את הבית הזה כבוד.

והבקר היו מהמרה והמריא הוא לאן ובקר שהם משוטטים בזית על האבוס ובמסנה אמרו מלשון מריא און ממרים את העבלים ואמרו אחו היא המרה מרבי' ושוקם את פיה ומאכיל' כשיטין ומיס בצי' אחת: עס אכן הוחלת. כמוך לאבן הוחלת וזכו הצאן והבקר ופי' הוחלת שהיו מים וזחלון אצל האבן לפיכך נקרא' ווחלת כמו שחמר אצל עין רוגל וי"ח סבותא ותרגום מפרס סבותא: עין רוגל. כתרנומו עין קרדא וקרדא הוא הכובס ובעין הוא היו מכבסין בגדים ונקרא הכובס בעבור זה רוגל לפי שהוא משפסג בגדים דרגליו: (י) לא קרא. לא קרא לאלה לפי שידע כי ידע עם שלמה: (יא) ויאמר נתן. חשש בדבר יותר לפי שהוא אמר בנבואה לדוד כי שלמה ימלוך כמו שפירשנו בספר שמואל בס דבריו הימים כחוב: ואדנינו. בהגעת האל"ף והוא אחד מן השבעה: לא ידע. שאם ידע היה מוחה בדבר שהרי נאמר לו בנבואה כי שלמה ימלוך: (יב) ומלטי את נפשו. כי חשש שאם ימלוך אזכורו ימות אחרי מות דוד בת שבע ושלמה כדי שלא יצא לו ערעור במלכו' או פי' ומלטי את נפשו ואת כפס בך מבזיון שלא תהיו עבדים לאדוניהו: (יג) נשבעת לאמתך. יודע היה נתן שנשבע לה ששבע זה ממנה ולמה נשבע לה אמרו כי כשמת הילד אמרה בת שבע הילד מת מפני העון אחי' יהיה לי ממך בן של קיימא יבזוו אותו אחיו מפני שנבא אליו בעון. מחלל' ולא רצה להזקק לו עד שנשבע לה כי הבן שיהיה לו ממנה ראשונה וימלוך אחריו ואמר לה כי על פי הנבואה נאמר לו זה: (טז) וזקן מאד. חלוש מאד כי קפצה עליו זקנה כמו שפירשנו: משרת את המלך. בשכבה בחיקו ומחממת אותו ונמה שהיה צריך שירות אחר ואמר הספור הזה לפי שנכנסה בת שבע החדרה ואף כי היה המלך כנענה במעטו עס אבישג ולא היה רשות לאדם אחר להכנס עס בלא רשות אצל הוא לפי שהיתה אשתו נכנסה החדרה בלא רשות ומל' משרת חמר ממנה התי"ו למ"ד

מַצְרָא וְזָמִין ית פל אַחוּדֵי בְּנֵי מִקְדָּא וְלָכֵל נְבִירֵי יְהוּדָה עֲבָדֵי מִלְכָּא: י וְיֵת נָתָן נְבִירָא וּבְנֵיהוּ וְיֵת גְּבִרְיָא וְיֵת שְׁלֹמֹה אַחוּדֵי לָא זָמִין: י"א וְיֹאמֶר נָתָן קִבַּת שָׁבַע אִמְיָה דְשְׁמָה לְמִימַר הָלֹא שְׁמַעְתָּ אָרִי מִקְדָּא אֲרוֹנֵיהוּ בְר חַגִּית וְרַבּוּנְנָא דְדוּד לָא יָדַע: י"ב וְיַגְעֵן אַתָּא אֲמַלְכֵינָךְ כְּעֵן מִקְדָּא וְשִׁיבֵי ית נְפִשֵׁךְ וְיֵת נְפִשֵׁךְ בְּרִיךְ שְׁלֹמֹה: י"ג אָזְוִי וְתַעֲלֵן לְוֵת מִלְכָּא דְדוּד וְתִימְרִין לֵיהּ הֲרָא אַתָּ רַבּוּנֵי מִלְכָּא קִימַתָּא לְאַמְתָּךְ לְמִימַר אָרִי שְׁלֹמֹה בְרִיךְ יִמְלוֹךְ בְּתַרְבֵּי וְהוּא יֵתִיב עַל פּוֹרְסֵי מְלָכּוּתֵי וְיָמָה דִּין דִּי אַתָּ מִמְקָדָא תִּמְן קָדָם מִקְדָּא וְאַנָּא אֵיעוּד בְּתַרְבֵּי וְאַקְוִם ית פִּתְנַמְיָבֵי: ט"ז וְעֵלַת בַּת שָׁבַע קָדָם מִלְכָּא דְאִירֹזֶן בֵּית מִשְׁבֵּבָא וּמִלְכָּא סִיב לְחָדָא וְאַבִּישָׁג דְמֵן שׁוּגָם מִשְׁבִּישָׂא קָדָם מִקְדָּא: ט"ח וּכְרַעַת בַּת שָׁבַע וּמְגִידַת לְמִקְדָּא וְיֹאמֶר מִלְכָּא כֹּה אָרִי קִימַתָּא פְּתִימָרָא בִּין אֲלֵךְךָ לְאַמְתָּךְ אָרִי שְׁלֹמֹה לָא וְיַגְעֵן הָא אֲרוֹנֵיהּ מִקְדָּא וְאַתָּ מִקְדָּא לָא

והבקר היו מהמרה והמריא הוא לאן ובקר שהם משוטטים בזית על האבוס ובמסנה אמרו מלשון מריא און ממרים את העבלים ואמרו אחו היא המרה מרבי' ושוקם את פיה ומאכיל' כשיטין ומיס בצי' אחת: עס אכן הוחלת. כמוך לאבן הוחלת וזכו הצאן והבקר ופי' הוחלת שהיו מים וזחלון אצל האבן לפיכך נקרא' ווחלת כמו שחמר אצל עין רוגל וי"ח סבותא ותרגום מפרס סבותא: עין רוגל. כתרנומו עין קרדא וקרדא הוא הכובס ובעין הוא היו מכבסין בגדים ונקרא הכובס בעבור זה רוגל לפי שהוא משפסג בגדים דרגליו: (י) לא קרא. לא קרא לאלה לפי שידע כי ידע עם שלמה: (יא) ויאמר נתן. חשש בדבר יותר לפי שהוא אמר בנבואה לדוד כי שלמה ימלוך כמו שפירשנו בספר שמואל בס דבריו הימים כחוב: ואדנינו. בהגעת האל"ף והוא אחד מן השבעה: לא ידע. שאם ידע היה מוחה בדבר שהרי נאמר לו בנבואה כי שלמה ימלוך: (יב) ומלטי את נפשו. כי חשש שאם ימלוך אזכורו ימות אחרי מות דוד בת שבע ושלמה כדי שלא יצא לו ערעור במלכו' או פי' ומלטי את נפשו ואת כפס בך מבזיון שלא תהיו עבדים לאדוניהו: (יג) נשבעת לאמתך. יודע היה נתן שנשבע לה ששבע זה ממנה ולמה נשבע לה אמרו כי כשמת הילד אמרה בת שבע הילד מת מפני העון אחי' יהיה לי ממך בן של קיימא יבזוו אותו אחיו מפני שנבא אליו בעון. מחלל' ולא רצה להזקק לו עד שנשבע לה כי הבן שיהיה לו ממנה ראשונה וימלוך אחריו ואמר לה כי על פי הנבואה נאמר לו זה: (טז) וזקן מאד. חלוש מאד כי קפצה עליו זקנה כמו שפירשנו: משרת את המלך. בשכבה בחיקו ומחממת אותו ונמה שהיה צריך שירות אחר ואמר הספור הזה לפי שנכנסה בת שבע החדרה ואף כי היה המלך כנענה במעטו עס אבישג ולא היה רשות לאדם אחר להכנס עס בלא רשות אצל הוא לפי שהיתה אשתו נכנסה החדרה בלא רשות ומל' משרת חמר ממנה התי"ו למ"ד

מצודת ציון

המים צחלון ונגיסם כמוך לס: ומלאתי. עטין כשלמה: (טז) ומקד. כפסה הקדקוד: הטעם מפני כבוד קריאת שני תו"ן רשות כחד כי משפטו משרתת וזכר הר"ש בפתח גדול תמורת הקטן: (טז) מה לך. לפי שלא דבר בזה לפיכך אמר לה מה לך או לפי שנכנסה החדרה שלא ברשות ידע כי דבר נתון היה לה: (יח) ועתה אזכור המלך לא כזאת המלה וכחצו אות' בל"ף לפי שהוא קרוב לענין אבל ברור הוא אצלנו כי הוא

שבעת ד' בקריאה וכו' הוא שמעת כי מלך. כי קול שופר בשלוחין. הלא יברתי אל תלכי: ובואי ד' בקריאה וכו' ובואי שבבי עמו ונחזה. לכו ובואי אל המלך דוד. שבי דומם ובואי בחשך. עורו צמון ובואי ימון: ואמרת ג' בקריאה וכו' לכו ובואי אל המלך. ה' יש פה איש. ואמרת בלבבך כי ילד לי את המלך ובולאתי ד' ופי' את דברך. את הריו חליו. ומלאתי את הגאיות. את הבית הזה כבוד.

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

אדה כמר לישראל יפרח כשושנה

וד מן י"ח מלך חסר וי"ז בסוף תיבוא וקרי' וסי' ויצו את בני בנימן לאמר השנה ספית רישעיה. יחד כי יען במתך כמעשיך. וחללה ונתתיו ביד הורים לבו. ויעל ויכינו המזבח

אלה הואת אלה ויביל ויה לך האות אלהים. וישתחו ויאמר על אשר עזבו רמללים. ויהנה על יד עשי המלאכה רמללים. וישתחו ויאמר שלום לעבד לאבינו. וישתחו ויאמר שלום לעבד לאבינו.

כלבנון לו ויהי

ויהי שרשיו כלבנון ויעלה ויקח שמואל סלה הדב. אמר וחדש לא ימצא בכל ארץ ישראל על מבועתיו. שוי ופן בני אינשא מרדי. וקבל קיפו וקבל היהודים. הגנייה

שרשיו כלבנון

והנה על יד עשי המלאכה רמללים. וישתחו ויאמר שלום לעבד לאבינו. וישתחו ויאמר שלום לעבד לאבינו.

והנה על יד עשי המלאכה רמללים. וישתחו ויאמר שלום לעבד לאבינו. וישתחו ויאמר שלום לעבד לאבינו.

נשיא. צלך הנשני נחרי רשומאל. לבי ויאמר אלהי אלישע מה אנשה לבי חנינא דפסוק. הרבות עלי גליד וקד צירי. שכנתי על מס רבים רבת. הלבתי. הציבי לך ציונים ששי. שני גנדי חסר תבונות. וישבתי שיש ושפתי בת ארזים. קימתי לבי ההאנה תבנת פניתי.

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

מלך כתיב כי בסוף תיבוא ולא קרי' וסי' מהרתי ותבאתי. ואולם די ח' אלהי ישראל אשר סעני כ' בני ישראל לי. שפעתו מעי מעי אוחלה כן כתיב. יושבתי אספי מארץ כנעתך. וישבתי בלבנון. מקוננתי בארזים. מה נחנת בשרי יבש. ורדתי ורחצת וסכת ושמת. וישבתי ויה בשכבו ודעת את המקום אשר ישכב שם וכאת וגלית כרגלותיו וישכבתי. קציתי ואמר

~~Feb 16 50. 874 F~~
~~Feb 5 58 74~~

HERVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF
LUCIUS N. LITTAUER
1930

BS
715
1874
V-8

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ.

Варшава, 12 (24) Февраля 1877 года.

חלק שמיני
מלכים ודברי הימים

מִמְרָאוֹת גְּדוּלוֹת
עִם

ר"ב פירושים

הלא המה : תרגום אונקלוס, תרגום ירושלמי, תרגום למגלות, תרגום שני לאסתר עם ביאור, פירש'י שלם עם המראה סקופות, אבן עזרא, רמב"ן, בעל הטורים כולו, ספורנו, תרגום יונתן לנ"ך, מסורה גדולה, מסורה קטנה, מערכת המסורה, רד"ק, רלב"ג, פי' רבינו סעדיה גאון, פירוש רבינו ישעיה, כלי יקר, חידושי מהרש"א, אדרת אליהו, מצודת דוד, מצודת ציון, יוסף לקח, אגרת שמואל, לחם דנועה, ספורנו לשה"ש וקהלת, מנחת שי, תולדות אהרן, תיודות יעקב, ביאור לנבולין ובנון הבית, ביאור על יהושע ישעיה ודברי הימים מהגאון מווילנא זצוק"ל, וסדר הפטרות עם ביאור המלות, ועוד הרכה מעלות וכללי המסורה והדקדוק.

מוגה ומדויק במלא וחסר דגש ורפי

ווארשא

בשנת תרל"ז לפ"ק

אהרן

משה

МИКРАОСЪ ГЕДОЛОСЪ. Томъ 11.

ВАРШАВА.

въ Типографіи С. Буржинскаго, Мостовая N. 3.

1877.

BS
715
1874
v.8

Bible. O.T. Hebrew. 1874
Mikra'ot gedolot

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

